This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 608,255

Digitized by Google

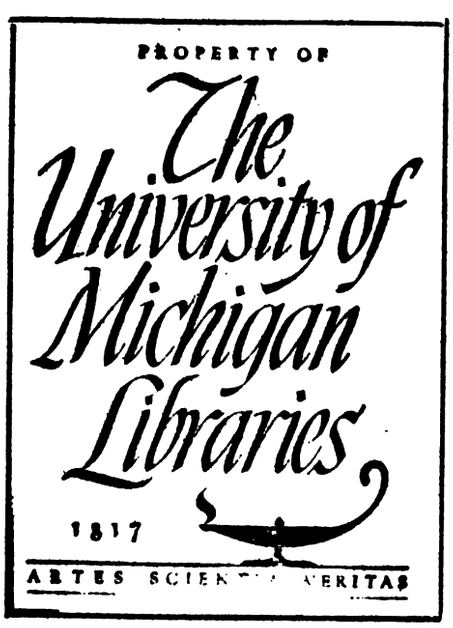

Digitized by Google

Digitized by Google

1953

Digitized by Google

Az 1878. évi október 17-ére hirdetett

ORSZÁGGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI.

KÉPVISELŐHÁZ. – NAPLÓ. IX.

Digitized by Google

ÁTENGEDETT
PÉLDÁNY
Budapesti Műszaki Egyetem
Központi Könyvtár
Eladás, Csere, Átengedés

Digitized by Google

F
306
6996

AZ 1878. ÉVI OKTÓBER 17-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA.

KILENCZEDIK KÖTET.

FENYVESSY ADOLF ÉS KÓNYI MANÓ GYORSIRÓ-FŐNÖKÖK KÖZREMŰKÖDÉSE MELLETT

SZERKESZTI

P. SZATHMÁRY KÁROLY.

HITELES KIADÁS.

BUDAPEST, 1880.
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.
(Hold-utcza 7. szám)

Digitized by Google

J
335
.K3
1878-81
v.9

Digitized by Google

TARTALOM.

179. országos ülés. 1879. évi deczember hó 1-én. Jegyzőkönyv-hitelesítés. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, a függőben maradt interpellatiók és egyéb indítványokról. A kérvények XXI. sorjegyzékének bemutatása. Az áll. igazoló-bizottság jelentése Bárczay Ödön igazolásáról. A delegatió tagjainak megválasztása. A József-műegyetem és állat-gyógyintézet elhelyezésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. Az 1880. év első negyedére kért indemnity tárgyalása és elfogadása. A cseléd-, kocsi-, stb. adóról szóló törvényjavaslat tárgyalásának megkezdése. Péchy Tamás közlekedési minister válasza Királyi Pál interpellatiójára s annak tudomásul vétele 3

180. országos ülés. 1879. évi deczember hó 2-án. Jegyzőkönyv-hitelesítés. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, hg. Odescalchy Arthur mentelmi jogának felfüggesztése végett benyujtott törvényszéki megkeresésről. A kérvényi bizottság XXII. sz. sorjegyzékének bemutatása. A mentelmi bizottság jelentése Madarász József mentelmi ügyében. A delegatusok választásának eredménye. A tegnap tárgyalt törvényjavaslatok harmadszori felolvasása. Tisza Kálmán ministerelnök törvényjavaslatot nyujt be a magyar-horvát kiegyezésnek egy évre meghosszabbitása iránt. A cseléd-, kocsi stb. adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása és elfogadása. A részletes tárgyalás megkezdése. Péchy Tamás közlekedési minister felelete b. Bánhidy Béla interpellatiójára 23

181. országos ülés. 1879. évi deczember hó 3-án. Jegyzőkönyv-hitelesítés. Elnöki jelentés egy beérkezett kérvényről s b. Jeszenszky Sándor végleges igazolásáról. A közgazdasági bizottság két törvényjavaslata a philloxera tárgyában. Novák Gusztáv, Ugron Gábor, Széll György, Degré Alajos és Boross Béni interpellatiója bejelentése. A nyereményadóról szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. A cselédtartási stb. adóról szóló törvényjavaslat végleges elfogadása. A petroleum-vám fölemeléséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. A bejelentet interpellatiók megtétele 43

182. országos ülés. 1879. évi deczember hó 4-én. Jegyzőkönyv-hitelesítés. B. Nyáry Jenő áthozza a főrendek által legközelebbről elfogadott törvényjavaslatokat; a főrendek által megválasztott delegatusok névsorát. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. A gazdasági bizottság jelentése, a ház deczemberhavi költségvetéséről. A pénzügyi bizottság jelentése, az 1873. évi XXXIV. törvényczikk 3. §-ában megállapitott határidőnek és Horvát-Szlavonország beligazgatási költségeinek meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslatról. B. Kemény Gábor keresk. minister törvényjavaslatai a Franczia- és Németországgal kötött kereskedelmi szerződés meghosszabbitásáról. A nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat s az 1875: XXVI. t. cz. eltörléséről szóló törvényjavaslat harmadszori fölolvasása. Madarász József mentelmi ügyének tárgyalása. A kőolaj-vám fölemeléséről szóló törvényjavaslat általános és részletes tárgyalása és elfogadása. A védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása 69

183. országos ülés. 1879. évi deczember 3-án. Jegyzőkönyv-hitelesítés. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, Hollósy Károly szabadság kéréséről. Az igazságügyi bizottság jelentése, a közjegyzők díjáról szóló törvényjavaslatról. A kőolaj-vám felemeléséről szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása 89

184. országos ülés. 1879. évi deczember 6-án. Jegyzőkönyv-hitelesítés. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Tischler Vincze, Bernáth Dezső, Spóner Andor, Perczel László és Szalay Imre interpellatiójának bejelentése. A hadmentességi adótörvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. A gazd. bizottság jelentésének tárgyalása a ház decz. havi költségvetéséről s Bacsó Ármin könyvtárnok fizetése pótlásáról. A kérvényi bizottság jelentése, a kérvények XXI. sorjegyzékéről s annak tárgyalása. Trefort Ágost vallás- és közoktatási minister válasza Csatár Zsigmond interpellatiójára 110

Digitized by Google

185. országos ülés. 1879. deczember 9-én. Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés a benyujtott kérvényekről; b. Bánhidy Béla interpellatiójának bejelentése. A főrendek módositásának elfogadása a kőolajvám felemelését és az ásványolaj-adó, illetőleg; a phylloxera vastatrix ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről és az ebből folyó intézkedésekről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. A Horvát-Szlavon országokkal kötött egyezség meghosszabbitásáról szóló jelentés tárgyalása és elfogadása. A Francziaországgal kötött szerződés meghosszabbitására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása; gr. Apponyi módositásának elvetése. Szalay Imre interpellatiója. Tisza Kálmán ministerelnök felel Jókai Mór és Szalay Imre interpellatiójára s ezek viszonválasza 133

186. országos ülés. 1879. évi deczember 10-én. Jegyzőkönyv-hitelesitès. A kérvényi bizottság benyujtja XXIII. sorjegyzékét. A phylloxeráról szóló törvényjavaslat harmadszor fölolvasása. A Horvát-Szlavonországok közigazgatási költségeit illető törvényjavaslat harmadszori fölolvasása. A Francziaországgal és a német birodalommal kötött szerződések meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslatok harmadszor felolvasása. A védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának befejezése s részletes tárgyalásának megkezdése. A közgazdasági bizottság jelentése a szesz- és czukoradónak Martinschizza stb. városokban való behozataláról. Tischler Vincze interpellatiója s a ministerelnöknek erre adott felelete. Bernáth Dezső és Spóner Andor, Perczel László és b. Bánhidy Béla interpellatiója 160

187. országos ülés. 1879. évi deczember 11-én. Jegyzőkönyv hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. A hadmentességi adóról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása és befejezése. Az Anglia és Fiume közötti hajózás segélyezésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. A Francziaországgal a szegény jog kölcsönös biztositására kötött szerződés tárgyalása és elfogadása. Tisza Kálmán ministerelnök, a pénzügyminister részéről törvényjavaslatot nyujt be az 1880-ik évi hiány részletes fedezéséről. Tisza Kálmán ministerelnök válasza Gyöngyös Gyula interpellatiójára 185

188. országos ülés. 1879. évi deczember 12-én. Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Gulner Gyula interpellatiójának bejelentése. Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja az 1880. évnegyedi indemityről szóló szentesitett törvényczikket. A hadmentességi törvényjavaslat harmadszori felolvasása. Az Anglia és Fiume közötti kereskedés támogatásáról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A szegényjog kölcsönös biztositása tárgyában Francziaországgal kötött szerződés harmadszori felolvasása. A közgazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a főrendiház módositásairól, a Martinschizza, Buccari, Porsó-Ré stb. városok bekeblezéséről szóló törvényjavaslatra nézve s e módositások elfogadása. Báró Kemény Gábor keresk. minister válasza gr. Apponyi Albert és Molnár Aladár interpellatiójára. A kérvények XXIII-ik sorjegyzékének tárgyalása. Tisza Kálmán belügyminister válasza Miklós Gyula interpellatiójára. Péchy Tamás közlekedési minister válasza b. Bánhidy Béla interpellatiójára. Gulner Gyula interpellatiója a pénzügyministerhez. Pauler Tivadar igazságügyminister válasza Halász Bálint interpellatiójára 206

189. országos ülés. 1879. évi deczember hó 13-án. Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről s a ministerelnök átiratáról e delegatiók megnyitás ideje tárgyában. A meghivás fölolvasása. Trefort Ágoston közoktatási minister pótló indokolást nyujt be költségvetése 16-ik pontjához. György Endre interpellatiója a kisbirtokosok országos hitelintézete tárgyában s a ministerelnöknek erre adott válasza. Az érdemleges tárgyalásoknak január 20-káig elnapolása. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése 221

190. országos ülés. 1880. évi deczember 24-én. Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja az ő felsége által legujabban szentesitett 13 törvényczikket, melyek kihirdettetnek. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése 226

191. országos ülés. 1879. évi deczember hó 31-én. Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja a Horvát-Szlavonországok költségei fedezéséről és az 1880-ik év ujonez-jutalékról szóló szentesitett törvényczikkeket. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése 227

192. országos ülés. 1880. évi január 22-én. Elnöki jelentés ő Felségeiknek a király és királynénak a képviselőház üdvözletére válaszoló köszönetéről, az időközben benyujtott kérvények és beadványokról, Várady Gábor megválasztásáról s a még elintézetlen ügyek sorozatáról; végül Katona Lajos képviselő haláláról. A gazdasági bizottság jelentése, a képviselőház januárhavi költségvetéséről. A kérvényi bizottság jelentése, a január' 20-kig letárgyalt kérvényekről. A pénzügyi bizottság jelentése, az 1880. év államháztartási hiányának részbeni fedezéséről. Pauler Tivadar igazságügyér benyujtja a magyar büntetőtörvény életbeléptetésére vonatkozó törvényjavaslatot. Mocsáry Lajos inditványa a mult napokban a fővárosban történt zavargások megvizsgálását illetőleg. Vita és szavazás ez inditvány tárgyalásának ideje fölött. Irányi Dániel, Degré Alajos és gr. Somssich Iván interpellatiói 228

Digitized by Google

193. országos ülés. 1880. évi január hó 23-án. Jegyzőkönyvhitelesítés. Az állandó igazoló bizottság jelentése Abonyi Emil és Várady Gábor választási jegyzőkönyveiknek igazolásáról. Mocsáry Lajos inditványát indokolja, ez inditvány tárgyalásának hétfőre kitüzése 239

194. országos ülés. 1880. évi január hó 24-én. Jegyzőkönyvhitelesítés. Elnöki jelentés a beadott kérvényekről s Abonyi Emil és Várady Gábor végleges igazolásáról. Tisza Kálmán ministerelnök a pénzügyminister helyett törvényjavaslatot nyujt be némely inséges vidékek részére vetőmagra adandó kölcsönsegélyről; ugyanő mint belügyminister egy másikat az inséges vidékek segélyezései módozatáról. Madarász József inditványa Michl Jakab összeférhetlenségi ügyéről; ugyanő inditványt tesz a kiküldetést nyert képviselők összeférhetlenségi ügyében; végül a kiküldetést nyert képviselők kiküldetési idejök bejelentésének sürgetését kéri. A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása. A könyvtári bizottság jelentésének tárgyalása. A képviselőház számvizsgáló bizottságának jelentése, az 1879. év január 1-től junius 30-ig a pénztárnok fölmentése. A kérvényi bizottság 27-ik sorjegyzékének tárgyalása 241

195. országos ülés. 1880. évi január 26-án. Jegyzőkönyv-hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Gr. Zichy Viktor lemondásáról. Tisza Kálmán ministerelnök a honvédelmi minister törvényjavaslatát nyujtja be az elszállásolási törvény végrehajtásához szükséges póthitelről. Mocsáry Lajos inditványának tárgyalása. Szilágyi Dezső inditványa a tárgyalás elhalasztása iránt, s annak elfogadása; ellenben a hivatalos iratok kinyomatására vonatkozó inditványának elvetése. Napirend megállapitása 244

196. országos ülés. 1877. évi január 27-én. Jegyzőkönyv-hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, a kormánybiztosokul kinevezett képviselők névsoráról. A pénzügyi bizottság jelentése a két inséges kölcsönt illető törvényjavaslatról. A kérvényi bizottság jelentése a XXVI-ik sorjegyzékről. Mocsáry Lajos inditványának tárgyalása. Gr. Apponyi Albert és Baross Gábor határozati javaslata. A napirend megállapitása 253

197. országos ülés. 1880. évi január hó 29-én. Jegyzőköny-hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Mocsáry Lajos inditványának tárgyalása. Mocsáry Lajos és gr. Apponyi Albert javaslatik elvetésével Baross Gábor napirendre térést inditványozó javaslatának elfogadása. Az 1880. évi államháztartási hiány pótlására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása s mind általában, mind részleteiben elfogadása a gr. Szapáry Gyula pénzügyminister módositásával 276

198. országos ülés. 1880. évi január 30-án. Jegyzőkönyv-hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Az összeférhetlenségi bizottság jelentése a kormánybiztosokul kiküldött képviselőket illető javaslatáról. A mentelmi bizottság jelentése Nagy György mentelmi ügyéről. Madarász József felszólalása a magyar delegátiónak német nyelvü tárgyalásáról. Az 1880. évi hiány pótlásáról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A pénzügyi bizottság jelentésének tárgyalása az ország némely inséges vidékén vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetitéséről szóló törvényjavaslat iránt és annak elfogadása. A pénzügyi bizottság jelentésének tárgyalása az ország némely részeiben jelentkező inség elháritására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslat iránt és annak elfogadása 294

199. országos ülés. 1880. évi január 31-én. Jegyzőkönyvhitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett fölterjesztésekről. Madarász József inditványa, a delegatiók németnyelvü tanácskozása tárgyában, keddre tüzetik ki. B. Ozsegovics Lajos és Madarász József interpellatióik bejelentése. Az inség enyhitésére vonatkozó két törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A kérvények XXV. sorjegyzékének tárgyalása. Szapáry Gyula gr. pénzügyér válasza, Degré Alajos interpellatiójára. B. Ozsegovics Lajos és Madarász József interpellatióikat előterjesztik 309

200. országos ülés. 1880. évi február 3-án. Jegyzőkönyvhitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett felterjesztésekről, a még függőben maradt interpellatiókról és Zákó Sándor haláláról. Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja a phylloxeráról szóló két szentesitett törvényczikkeket; továbbá a Deák Ferencz emlékének törvénybeiktatására 1876-ban hozott törvényczikk nyomán 1879-ben tett intézkedéseiről szóló jelentést. Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister a mult őszszel beterjesztett 241. és 242. számú törvényjavaslatokat visszavonja. Az összeférhetlenségi bizottság jelentése, Miehl Jakab ügyében. A kérvényi bizottság XXVI-ik sorjegyzékének bemutatása. A mentelmi bizottság jelentése, Nagy György ügyében. Az összeférhetlenségi bizottság jelentése, az 1875. évi I. törvényczikk 1-sö §-a *g*) pontját illetőleg s ennek tárgyalása. Madarász József ellenindítványa 319

201. országos ülés. 1880. évi február 4-én. Jegyzőkönyvhitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Madarász József és Novák Gusztáv interpellatiója bejelentése. Az összeférhetlenségi bizottság jelentésének tárgyalása és befejezése. Madarász József és Novák Gusztáv interpellatiója . 343

Digitized by Google

202. országos ülés. 1880. évi február 5-én. Jegyzőkönyvhitelesitès. A főrendiház izenete. Madarász József inditványa a delegatiók nemmagyar-nyelvű tárgyalása ügyében; az inditvány visszavétele. A kir. közjegyzők dijazásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 355

203. országos ülés. 1880. évi február 7-én. Jegyzőkönyvhitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Bicskey Kálmán képviselővé választásáról. Tisza Kálmán ministerelnök benyujtja az 1877. XX. t. cz. módositásáról szóló törvényjavaslatot, mely a jogügyi bizottsághoz utasittatik. Gróf Szapáry Gyula pénzügyminister javaslatot nyujt be az 1878: XXV. törvénynek a bankjegyek czimerére vonatkozó határozat függőben tartásáról. A főrendiháznak az inségkölcsönt illető törvényre vonatkozó módositásának tárgyalása. A királyi biztosokként működő képviselők ügyének tárgyalása. A kérvények XXVI-ik sorjegyzékének tárgyalása. A napirend megállapitása; a rendes üléseknek február 20-ikáig elnapolása. Vita a 10 évi közgazdasági összeállitásról szóló jelentés tárgyalása fölött 372

204. országos ülés. 1880. évi február 9-én. Jegyzőkönyvhitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett törvényekről. Dárday Sándor és Kende Kanut lemondásukról kormánybiztositási állásukról. Főrendiházi izenet a Bosznia és Herczegovina közigazgatásáról szóló törvényjavaslatról. A pénzügyi bizottság jelentése az 1880. évi költségvetésről; ugyanaz két kérvényről, melyek a pénzügyi bizottsághoz voltak utasitva; ugyanaz a hátralékos dézsmaváltság befizetéséről, az államkölcsönök fedezéséről és a földtehermentesitési kölcsönök törlesztéséről; végül a honvédelmi minister pótkölcsönéről. A kérvényi bizottság jelentés a kérvények XXVII-ik sorjegyzékéről 382

Digitized by Google

Az 1878—81. évi

ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLOJA.

IX. KÖTET.

Digitized by Google

Digitized by Google

179. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 1-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesítés. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, a függőben maradt interpellatiók és egyéb indítványokról. A kérvények XXI. sorjegyzékének bemutatása. Az áll. igazoló-bizottság jelentése Bárczay Ödön igazolásáról. A delegatió tagjainak megválasztása. A József-müegyetem és állat-gyógyintézet elhelyezésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. Az 1880. év első negyedére kért indemnity tárgyalása és elfogadása. A cseléd-, kocsi-, stb. adóról szóló törvényjavaslat tárgyalásának megkezdése. Péchy Tamás közlekedési minister válasza Királyi Pál interpellatiójára s annak tudomásul vételc.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágoston, b. Kemény Gábor, Szende Béla, Péchy Tamás, b. Orczy Béla.

(*Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét b. Mednyánszky Arpád jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólók neveit Baross Gábor, a javaslatok ellen szólókét Antal Gyula jegyző urak fogják jegyezni.

Fel fog olvastatni az utóbbi ülés jegyzőkönyve.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a november 29-iki ülés jegyzőkönyvét.*)

Elnök: A jegyzőkönyv ellen nem lévén észrevétel, az hitelesittetik.

Bemutatom Gömörmegye közönségének feliratát, melyel Ugocsamegye közönségének fölterjesztését pártolván, az 1875. évi VII. t. cz. 19. §-ának módosítását kéri.

Az országos magyar gazdasági egyesületnek, Korizmics László képviselő ur által beadott pártoló nyilatkozatát, a magyar gazdák II. országos értekezlete által kiküldött végrehajtó bizottság emlékirata ügyében.

A kunhegyesi ipartársulatnak, Varró Sámuel képviselő ur által beadott kérvényét, melyben a II. iparos gyülés kivánalmainak és javaslatainak érvényesítését kéri.

Ezen felirat és a kérvények, a kérvényi bizottsághoz fognak áttétetni.

Van szerencsém a házszabályok 168. §-a értelmében a t. háznak bemutatni az elnöki előterjesztést, a jelen országgyülés kezdetétől fogva a folyó hó elsejéig beadott és függőben maradt interpellatiók, indítványok, határozati és törvényjavaslatok, ministeri és egyéb előterjesztésekről.

Antal Gyula jegyző (*olvassa az elnöki előterjesztést*):

Elnök: A jelentés megtekinthetés végett a ház irodájában fog letétetni.

Zsiros Lajos előadó: T. ház! A kérvényi bizottsághoz utasított és általa letárgyalt kérvények 21. sorjegyzékét van szerencsém azon kéréssel előterjeszteni, méltóztassék annak kinyomatása, szétosztása és napirendre tűzése iránt intézkedni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Kinyomatik, szétosztatik és a házszabályok értelmében a szombati ülés napirendjére tűzetik.

Emmer Kornél előadó: Van szerencsém a t. háznak jelenteni, hogy az igazolási állandó bizottság, tárgyalás alá vette Abaujmegye nagyidai választó kerületében megválasztott Bárczay Ödön képviselőnek megbizó levelét s azt kifogástalannak találván, indítványozza, hogy méltóztassék a nevezett képviselő urat a szabályszerű 30 nap fenntartása mellett, igazolt képviselőnek kijelenteni.

Elnök: Bárczay Ödön képviselő ur a szabályszerű 30 nap fenntartása mellett igazolt kép-

Digitized by Google

viselőnek jelentetik ki s a harmadik osztályba soroztatik.

Következik a megállapított napirend szerint a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság tagjainak megválasztása. A névsort Baross Gábor jegyző ur fogja olvasni, a távollevőket Márkus István jegyző ur fogja jegyezni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a névsort. A képviselők beadják szavazójegyeiket. Szavazás közben a következő képviselők kijelentik, hogy nem választanak: Csanády Sándor, Duka Ferencz, Fornszek Sándor, Gáspár Lajos, Hermann Ottó, Madarász Jenő, Madarász József, Majoros István, Mende Bódog, Németh Albert, Novák Gusztáv, b. Orbán Balázs, Simonyi Ernő, gr. Somssich Iván, Soós Gábor, Szongoth Jakab, Szederkényi Nándor, Tassy Béla, Thaly Kálmán, Turgonyi Lajos, Ugron Gábor.*)

Elnök: A beadott szavazatokat a jegyző urak össze fogják számítani s az eredményt a holnapi ülésben fogom bejelenteni.

Következik a megállapított napirend szerint az állandó pénzügyi bizottság jelentése és törvényjavaslat a kir. József műegyetem és állatgyógyintézet állandó elhelyezésére emelendő állami épületekről s az e czélra megkivántató összeg fedezéséről.

Kaucz Gyula: T. ház: Az előttünk fekvő törvényjavaslat szerint két országos jellegű intézetnek állandó elhelyezésére emelendő épületek előállításáról van szó, a minek indokolására azokkal kapcsolatban, mik a pénzügyi bizottság jelentésében foglaltatnak, elég lesz röviden megemlítenem, hogy e két intézet egyikének, t. i. az állatgyógyintézetnek, az eddigi helyiségben megmaradása részint közrendészeti és közegészségi, részint tanítási czéloknál fogva, de meg az épület rozzant voltánál fogva is tovább lehetetlen. A műegyetem állandó elhelyezése pedig azért szükséges, mert az a bérház, melyben most van, egy országos intézet czéljainak, a tanítás érdekeinek egyáltalában nem felel meg. A bérösszeg szerfelett nagy s a szerződés a legközelebbi években lejár és igy igen könnyen megtörténhetnék, hogy az állam azon kényszerhelyzetbe jutna, hogy vagy a bérszerződést lenne kénytelen megújítani, vagy az intézetnek ismét csak ideiglenesen egy bérházba elhelyezéséről kellene gondoskodnia.

Ezen körülmény felismerése folytán méltóztatott a t. ház a jelen év márczius 18-án hozott határozatában, a közoktatási ministert oda utasítani, hogy terjesszen még ez év folyamán elő egy törvényjavaslatot a műegyetem állandó elhelyezésére szolgáló épület tárgyában s e határozatát azon megszorításhoz kötötte, hogy az építési kölcsön azon összeget, mely a most fizetett házbér összeg tőkésített összegéből előáll, meg ne haladhassa. A pénzügyi bizottság a hozzá terjesztett törvényjavaslatot alapos és beható tárgyalás alá vette, kitünő szakférfiakat, jeles építészeket és az illető tanintézetek igazgatóit hallgatta ki s ezeknek egyhangú véleménye alapján azon meggyőződésre jutott, hogy az előttünk fekvő combinativterv alapján, az ország két intézete oly épületnek jut birtokába, mely czéljának és rendeltetésének megfelel, a méltányos igényeket kielégíteni képes s Európa többi államaiban létező hasonrangú és hason terjedelmű intézetekkel egyenlő vonalon áll.

Miután mind az építési költség, mind a berendezés a lehető legszerényebb felvételek szerint állapittatott meg, a költség elég mérsékeltnek tekinthető, sőt ez a t. ház által felállított azon elvnek is megfelel, hogy a most fizetett házbérösszeg tőkésített sommáját nem haladja túl. Azonban megjegyzem, hogy e törvényjavaslat a polytechnicum előállításának összes költségeit nem foglalja magában, mert nem szól azon költségekről, a melyek az építészeknek díjazására, a belső berendezésre és az átköltözködés és a mostani műegyetemi épület readoptionalis költségeire szükséges. Ha ezeket a költségeket is hozzávesszük, akkor az összes költség 140,000 frttal emelkedik. Ezzel szemben egyébiránt a t. minister ur kijelentette abbeli szándékát, hogy egész törekvése oda leend irányozva, hogy a kedvezőbb építési viszonyokat felhasználva, iparkodni fog az előirányzott költségeket a lehetőségig leszállítani és a kölcsönt kedvezőbb feltételek mellett beszerezni. Ezek alapján, t. ház, a pénzügyi bizottság a törvényjavaslatot indokoltnak találván, azt egyhangulag elfogadta és ugyanily értelemben a t. háznak elfogadásra ajánlja. Meg kell még jegyeznem, hogy azon szövegen, melyet a minister ur előterjesztett, a bizottság több stylaris módosítást tett s azért kérem a t. házat, hogy a törvényjavaslatot a pénzügyi bizottság szövegezése szerint méltóztassék elfogadni.

Trefort Ágoston vallás- és közoktatási minister: T. ház! Miután a t. előadó ur e törvényjavaslatot részletesen indokolta: én egyszerűen csak azt jelentem ki, hogy a pénzügyi bizottság által tett módosításokhoz hozzájárulok s ajánlom a törvényjavaslatot a t. háznak a pénzügyi bizottság szövegezése szerint elfogadásra.

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, az általános vitát bezárom.

Méltóztatik-e a t. ház a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, a pénzügyi bizottság szövegezése szerint elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott; ennélfogva következik a részletes tárgyalás.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czimét, az 1—6. §§-t*).

Digitized by Google

Elnök: E szerint e törvényjavaslat ugy általánosságban, mint részleteiben letárgyaltatván, annak harmadszori felolvasása a holnapi ülés napirendjére tűzetik ki.

Következik a megállapított napirend az 1880. év I. negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Az idő annyira előrehaladt és ugy a közös, mint országos költségvetések annyira hátra vannak az előkészítés stadiumában, hogy nem lehet kilátásunk, hogy a jövő évben rendezett költségvetéssel kezdhessük el az államháztartást. Ennek következtében a kormány kényszerítve van három havi felhatalmazást kérni a jövő év első negyedére és a pénzügyi bizottság e tekintettől vezéreltetve, hogy ezen idő szükséges arra, hogy a költségek végérvényesen alkotmányosan megállapittassanak, másfelől tekintettel arra, hogy különben is ez a felhatalmazás azon perczben szünik meg, a melyben a budget törvény erejére emelkedik, illetőleg a költségvetés véglegesen megállapittatik, továbbá azon alkotmányos szempontból is, hogy az indemnitás alapján való költekezések és az államháztartási kezelés, mindig azon költségvetés keretében számoltatik el és annak alapja szerint, a mint az az országgyülés által véglegesen megállapittatik, a törvényjavaslatot átalánosságban a részletes tárgyalás alapjául ajánlom. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Báró Simonyi Lajos: T. ház! Egy államnak sem válik előnyére az, hogy a pénzügyi kezelés nem az azon évre megállapított költségvetés szerint történjék, hanem a pénzügyi gazdálkodás, az ezen kezelési évet megelőző évben megállapított költségvetés szerint történik és azért ez, bármilyen körülmények közt, a kormány részéről mindig — ha csak a lehetőség megvan — kikerülendő.

Nem akarom tagadni, hogy alkotmányos és parlamentaris szempontból is sokszor igazolható a kormányok ily kérése felhatalmazás iránt akkor, hogyha rendkivüli események, ilyen kérelem benyujtására kényszerítik; a mostani eset azonban rendkivülinek nem tekinthető, mert fájdalom, hazánk szomorú helyzete nem rendkivüli, hanem, miután több év óta már igy van és még több év mulva is alkalmasint ugy lesz, rendes állapotnak tekinthető.

Megtörténhetik azonban, hogy a kormány jogosan követelheti ezen felhatalmazást és ezen felhatalmazás a parlament által, ezen körülmények közt mindenesetre megadandó és ezen eset az, hogy új kormány alakul, melynek nincs ideje arra, hogy a költségvetést jókor a ház elé terjeszsze. A jelen kormánynál azonban most ez az eset nem áll, mert némi változással, azt, hogy javítással vagy nem, arról nem akarok szólani, még mindig a régi kormány, a mely öt esztendő óta fennáll és ennek következtében a kormány, az előbb említett körülményre nem hivatkozhatik.

Azok, kik a felhatalmazás megadását kérik, rendesen azzal az érvvel állanak elő, hogy ezen felhatalmazás nem a kormánynak, hanem az országnak adatik meg. Ez a költségvetés megállapítására nagyrészt csakugyan áll, de a jelen esetben, midőn felhatalmazás kéretik a kormány részéről, ez szerintem nem alapos ok; és pedig azért nem, mert a költségvetés megvan s itt csak a költségvetés érvényének meghosszabbításáról van szó. A felhatalmazás tehát nem az országnak, hanem a kormánynak adatik meg. Azon érv sem alapos nézetem szerint, ha az mondatik, hogy bekövetkezhetnék az államgépezet fennakadása, ha felhatalmazás nélkül, költségvetés nélkül kellene a kormánynak tovább kormányoznia. Mert azon esetben, hogyha az akkori kormánynak nem szavaztatik meg a felhatalmazás, kormányválság következik be; jön egy új kormány és annak a törvényhozás megszavazza a felhatalmazást és ennek következtében semmi fennakadás sem történik.

Azt hiszem, nem lehet követelni azoktól, kik a kormány eljárását nem helyeslik, hogy megadják a kormánynak azt a lehetőséget, hogy tovább is folytassa azt a politikát, melyet ők nem helyeselnek. Igy járt el a t. ministerelnök ur 1874-ben, midőn kimondá, hogy Ghyczy akkori pénzügyminister pénzügyi politikáját egyoldalúnak tartván, azt nem helyesli és ennek következtében a felhatalmazást neki nem adja meg. Én ezen indokolás jogosultságát és helyességét elismerve, miután mi hasonló helyzetben vagyunk és nem helyeseljük a kormánynak politikáját, sőt kimondjuk, hogy azt rosznak tartjuk: tőlünk nem követelhető, hogy mi felhatalmazást adjunk a kormánynak arra nézve, hogy eddigi működését tovább folytassa, ennek következtében mi a kért felhatalmazást nem adjuk meg. (*Helyeslés balfelől.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Én is azon meggyőződésre jöttem, a mire az előttem szólott t. képviselő ur, hogy a kormány által kért meghatalmazást megadni nem lehet. Fölhatalmazást kér a kormány 1880. évre, hogy ezen évnek első negyedében ugyanazon politikát követhesse, melyet eddig követett; én, ki ezen politikát minden egyes lépéseiben ugyszólván roszallom, sőt a hazára nézve veszélyesnek tartom, igen természetes, hogy ezen politikának folytatására a meghatalmazást meg nem adhatom. Engem egyátalában nem lep meg az, hogy a kormány ezen felhatalmazást kéri, hiszen a kormány erre már régóta el volt készülve, sőt szándéka sem

Digitized by Google

volt máskép eljárni, bár a képviselőháznak van egy határozata, a mely épen a jelenlegi miniszterelnök, mint az ellenzék egyik vezérének indítványára hozatott, hogy a költségvetés szeptember közepe táján mindig nyujtassék be, ennek daczára már julius elején a kormány, még pedig királyi leirat által elnapolta az országgyülést október elejére, ugy hogy akkor már világos volt, hogy lehetetlen lesz a költségvetést letárgyalni. De mikor az országgyülés összejött, akkor sem terjesztetett elő a költségvetés, hanem hetek multak el, mikor végtére a költségvetés beterjesztetett. Tehát a kormánynak szándéka sem volt a budgetet idejében beterjeszteni s nem az a körülmény forog fenn, hogy valami váratlan esemény közbejötte megakadályozta a kormányt ezen rendesen követendő utat elmellőzni és más utat választani, hanem a kormánynak már előre feltett szándéka volt, hogy a költségvetést nem tárgyaltatja csak a jövő évben. Én ezen költségvetést, a mely alkotmányosan megszavazva nincs, nem tekinthetem olyan költségvetésnek, a mely eleget tegyen az alkotmányos követelésnek, a mely a parlamenti ellenőrzést lehetővé tegye. Hogyha a kormány már az első három hónapban elköltötte a jövedelmeknek egy legnagyobb részét, akkor igen nehéz azt mondani, hogy már most a második, harmadik, negyedik évnegyedben eltérünk azon szerződésektől, a melyek már előbb meg lettek kötve; tehát midőn három hónapra megszavaztatik a felhatalmazás, megszavaztatik tulajdonképen a felhatalmazás, hogy az egész éven ugyanazon köttségeket költse a kormány. Hogy épen a mult évi kiadásokat választja a kormány zsinórmértékül, azt egyátalában nem helyeselhetem, mert remélem és remélni akarom, hogy az idén kevesebb lesz a költség, mint a mennyi tavaly volt, ennélfogva nem azon költségvetést kellett volna zsinórmértékül venni, a mely a novi-bazári occupatiót veszi kilátásba és fedezni akarja annak költségeit, hanem egy oly költségvetést, a mely körülbelül a jelen viszonyok között békés esztendőt igér. Meglehet, hogy ebben csalódunk, de ha csalódunk, akkor természetesen kell póthitelről is gondoskodni, még pedig oly póthitelről, mely messze túl fog menni azon költségvetésen, mely a mult évben megszavaztatott. Ilyen körülmények közt, t. ház, midőn én azt látom, hogy 1867 óta még csak kétszer volt a kormánynak és az államnak rendes költségvetése, a mely az előző évben a parlament által megállapittatott volna, midőn azt látom, hogy a kormány szándékosan mellőzi ezen költségvetésnek idejekorán beterjesztését és letárgyaltatását, a jelenleg kivánt meghatalmazást semmi tekintetben meg nem adom. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Csanády Sándor: T. képviselőház! Meggyőződésem szerint egy népképviselőnek mulaszthatatlan erkölcsi kötelessége, sőt becsületbeli kötelessége megvizsgálni azt, hogy vajjon azon egyéniségek, azon ministerek, a kiknek kezeibe tétetik le a nemzet, a nép sorsa feletti intézkedés, a kiknek kezeibe tétetik le a vér- és vagyonadó megszavazása, méltók-e arra, hogy a nemzet bizodalmát kiérdemeljék, méltók-e arra, hogy egyes képviselők is bizodalommal viseltessenek a kormány, a ministerek irányában? Én, t. ház, az indemnityt bizalmi kérdésnek is tekintem és meggyőződésem szerint, mielőtt egy képviselő megszavazná az indemnityt, kötelessége visszatekinteni a multra, kötelessége birálata alá venni azt, hogy vajjon azon kormány, a mely részére bizodalmat akar szavazni, megfelelt-e a multban kötelességének; méltó-e, a nemzet, a képviselők bizodalmára, vagy nem. (*Igaz! Ugy van! a szélső balon.*) Nem szándékom, t. ház, ez alkalommal különösen Tisza Kálmán ministerelnök urnak a magánéletben viselt dolgaival foglalkozni, mert hiszen ő már, mielőtt a ministeri székekbe belépett volna, elegendő okot adott arra, hogy a nemzet megvetéssel forduljon el tőle. (*Mozgás. Felkáltások jobbfelől: Rendre! Halljuk az elnököt!*)

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, sziveskedjék jobban megválasztani szavait. (*Helyeslés.*)

Csanády Sándor: Hanem igenis, t. képviselőház, kötelességem birálat alá venni azon tetteit, azon eljárásait, a melyeket mint minister, illetőleg mint ministerelnök elkövetett. (*Helyeslés a szélső balon.*) Tudjuk, hogy midőn a ministerelnök ur az általa is elkárhoztatott közös ügyes alapon elfogadta a ministerséget, illetőleg ministerelnökséget, hogy ezen általa elkövetett hibát némileg kiengesztelje, oda nyilatkozott, miszerint csak azért fogadta el a ministerséget, illetőleg a ministerelnökséget, hogy az állam bevételei és kiadásai közötti egyensúlyt helyreállítsa.

Kérdem én a t. képviselőház tagjaitól, beváltotta-e a ministerelnök ur a nemzet szine előtt tett igéretét? Én kénytelen vagyok a kérdésre nem-mel válaszolni. Ugyanis a helyett, hogy az állam bevételei és kiadásai közötti egyensúlyt helyreállította volna, tudjuk azt, miként igen nagy mérvben szaporította a deficiteket. (*Igaz! a szélső baloldalon.*) Igenis szaporította a deficiteket, daczára annak, hogy négy évi ministersége alatt majdnem négyszáz millió forinttal szaporította az állam adósságát; szaporította a deficiteket, daczára annak, hogy évenkint 31.000,000 forint adóval hajtott be többet, mint a mennyi adót hajtottak be az őt megelőzött ministerek. Kérdem én, t. ház, nyugodt lélekismerettel megszavazhatom-e én egy oly ministerelnök rendelkezése alá az adóbehajtási jogot, a ki — mint említettem —

Digitized by Google

a nemzet színe előtt tett igéretét nem váltotta be? a ki a nemzetet, mondhatom, koldusbotra juttatta?

Tudjuk t. képviselőház, miszerint a miniszterelnök ur, a midőn a mult év vége felé, hatvan millió frt. kölcsön megszavazását kérte, akkor mi, a közjogi ellenzék tagjai, a kölcsönt megszavazni vonakodtunk, nem csak azért, mert már akkor sem viseltettünk bizalommal a miniszterelnök ur irányában, hanem azért is, mert attól tartottunk, hogy a hatvan millió frt. a török birodalom megtámadására fog fordittatni. Akkor a miniszterelnök ur itt e képviselőházban s igy a nemzet szine előtt szavát adta, miként a hatvan millió frt. nem fog a török birodalom megtámadására fordittatni, sőt azt mondotta, miként egyetlen egy magyar katona sem fogja átlépni határt. (*Tisza miniszterelnök közbeszól: Azt nem mondotta!*) Tudjuk, t. képviselőház, mi történt. Alig oszlott szét az országgyülés, megtámadtatott a török birodalom, elköltetett nemcsak a hatvan millió forint, hanem azonkivül a miniszterelnök ur annyira megfeledkezett magáról, hogy a nemzet hire, tudta, beleegyezése nélkül még száz millió forint kölcsönt is vett fel.

Én jó lélekismerettel részemről ily kezekbe nem tehetem le a nemzet sorsa, jövője fölötti intézkedést. De, hogy nem csak magam vélekedem igy, hanem a hazában levő polgárok egy része sem viseltetik oly bizodalommal a miniszterelnök ur irányában, oly bizalommal, mint a minővel viseltetett a multban: kitünik a legközelebbi képviselői választások alkalmával történtekből. Ugyanis t. képviselőház, tudjuk, miként a választások alkalmával a magyar vidékek, a tősgyökeres magyar faj, többnyire számüzte a maga kerületeiből a jelölteket, a kik a kormánypárt programmjával léptek fel.

De ha nem megyünk tovább és csak magát a miniszterelnököt veszszük cinosurául, tudjuk, miként Debreczen város lelkes és hazafias polgárai elkergették a miniszterelnök urat a maguk köréből. (*Mozgás és zaj jobbfelől.*)

Elnök: Másodszor kérem a t. képviselő urat, méltóztassék az itt használt szavakat megválasztani. Alig hiszem, hogy ez a parlamenthez méltó kifejezés volna. Elkergetésről nem lehet itt szó.

Csanády Sándor: Hát számüzték.

Elnök: „Nem választották meg“ ez az illő kifejezés.

Csanády Sándor: Tehát nem választották meg. (*Élénk derültség.*)

Elnök: Azt hiszem, a közt nagy különbség van. Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy kétszer emlékeztettem; ha ezt harmadszor is kénytelen volnék tenni, el fognám vonni tőle a szót. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Csanády Sándor: Hogy mennyire elvesztette a miniszterelnök ur azon bizalmat, melylyel birt, csak a jelenlegi országgyülés kezdetén is, kitünik onnan, miként az országgyülés kezdetén 300 szavazattal rendelkezett, kitünik azon körülményből, miszerint többen a képviselő urak közül, kik a miniszterelnök ur nézeteit, elveit osztották, nem mondom ki, illetőleg nem akarom kimondani az okát miért, mert attól tartok, hogy az igen t. elnök ur el fogja tőlem vonni a szót. (*Derültség.*) Köztudomásu dolog mondom, miként pártja kitünő tagjai, pártja jelesbbjei a miniszterelnök urral szakitottak, itt ezen oldalon foglaltak helyet s most velünk kezet fogva, mindent elkövetnek arra nézve, hogy a miniszterelnök urat megbuktassák; megbuktassák igenis, azért, mert arról győződtek meg, miként a miniszterelnök urnak működése káros és veszthozó, hogy ne mondjam, átok, csapás a nemzetre nézve épugy szellemi, mint anyagi tekintetben. Mert, t. képviselőház, a legközelebbi mult is arról győzött meg engem, hogy a miniszterelnök ur működése kártékonyan hat a nemzetre szellemi, kártékonyan hat anyagi tekintetben s mert bizalommal nem viseltetem a miniszterelnök ur irányában, a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot nem fogadom el. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Tisza Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Mindenek előtt kötelességemnek tartom bejelenteni, hogy a pénzügyminister ur betegsége által gátolva lévén, mig egyfelől, természetesen a mennyiben képviselet szükséges, hivatásomnak tartom a képviseletet teljesiteni; másfelől nem annyira ezen, mint inkább a későbbi javaslatoknál szükségessé válható szakszerü felvilágositások megadásával Márfy ministeri tanácsos ur lett megbizva, mit bátor vagyok a t. háznak bejelenteni.

A mi magát a most napirenden levő kérdést illeti, erre vonatkozólag két felszólalást hallottam, báró Simonyi Lajos és Simonyi Ernő képviselő urak fölszólalását. A mi ezen két fölszólalást illeti, nem sok észrevételt tehetek reájuk. Ugyanazok, mik a t. képviselő urak által most elmondottak, hasonló alkalmakkor el szoktak az ellenzék részéről mondatni nálunk rég időtől fogva.

Elismerem, bevett gyakorlat, ezen kérdést bizalom kérdésének tekinteni; természetes tehát, hogy az ellen, ha annak tekintetik, kifogást tenni nem lehet. Csak egy igen egyszerü és rövid megjegyzésem van és ez az, hogy nem áll az, mintha meg nem szavazott költségekről volna szó; mert hisz a felhatalmazás a mult évi költségvetés alapján adatik. Viszont nem áll az, mintha ezen megszavazás akadályozná a kiadásoknak netén később eszközlendő leszállitását, mert hisz a törvény s ma még javaslat értelmé-

Digitized by Google

ben, ugy mint máskor, most is az ennek folytán teendő költségek, a jövő évi költségvetés keretén belől kell hogy elszámoltassanak, tehát nem feltétlenül adatik meg a felhatalmazás ugyanannak elköltésére, a mi a mult évben elköltetett, hanem azon kikötéssel, hogy azok a jövő évi, rendszeresen megállapítandó költségvetés keretében elszámolhatók legyenek. Ezen irányban tehát a képviselő ur aggálya, azt hiszem, alappal nem bir.

Magam is tudom és érzem t. ház azt, hogy rendszeres költségvetés létesítése az év folyamán minden irányban s minden tekintetben kivánatos; s hogy ezt oly ritkán sikerült még elérni nem csak a mostani kormánynak, hanem az előbbinek is, abban talán lelhető fel bizonyos indok arra, hogy csakugyan igen sok a nehézség nálunk, a mi szerkezetünk mellett, midőn a különféle költségek, a különféle forumok utján megszavazandók, hogy a rendszeres költségvetés minden évben befejeztessék. Ez irányban már itt a ház kebelében is hallottam eszméket megpendíteni, esetleg a közigazgatási évnek áthelyezése körül. Én ma is csak azt mondhatom, hogy magam is azt hiszem, hogy mihelyt ez, az általam akkor felemlített viszonyok rendbejövetele következtében, lehető lesz, szükséges lesz ezt megtenni. Mert méltóztassanak megengedni, a költségvetés rendes időben elkészülésének még az az akadálya is van s ebben bizonyosan igazat fognak nekem a t. képviselő urak adni, hogy a mi hazai viszonyaink, egyes képviselőtársaink, de majdnem mindnyájunk viszonyai miatt, szeptemberben és októberben a háznak rendszeresen együtt lenni, majdnem lehetetlen, mert utoljára is mindenkinek megvannak a saját magán teendői is.

De ezt csak igy megemlítve, ismétlem, azon két képviselő urnak, kik e kérdésben nyilatkoztak, b. Simonyi Lajos és Simonyi Ernő képviselő urak felszólalása ellen, miután ők ugyanazon alapon tagadják meg a felhatalmazást, melyből ez az ellenzék részéről meg szokott tagadtatni, t. i. a bizalmatlanság alapján, kifogást nem tehetek, de igen természetesen a magam részéről kérem a törvényjavaslat elfogadását. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Csanády Sándor: T. ház! Szavaim félreérthetése tekintetéből szót kérek. (*Nagy derültség.*) A midőn én a ministerelnök ur magánéletére vonatkozólag nyilatkoztam, én ez alatt azon politikai működését értettem, melyet nem mint minister, hanem mint képviselő tanusított.

Elnök: Szólásra senki sem levén feljegyezve, felteszem a kérdést. Méltóztatik-e a t. ház, az 1880-ik év első negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról szóló törvényjavaslatot az állandó pénzügyi bizottság szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Következik a részletes tárgyalás.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik, olvassa az 1. §-t*).

Hegedüs Sándor előadó: A pénzügyi bizottságnak a törvényjavaslat 1. §-ára nézve azon észrevétele van, hogy az első szakasz 3. sorában: „az 1880-ik év első évnegyede“ helyett ez lenne teendő: „az 1880-ik év első negyede.“ (*Helyeslés.*)

Elnök: Ha nincs észrevétel, az első szakasz a pénzügyi bizottság szövegezése szerint fogadtatik el.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 2. és 3. §-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatván, olvassa a 4. §-t*).

Urányi Imre: T. ház! Igaz ugyan, hogy a törvényjavaslat „az 1880-ik év első negyedében viselendő közterhekről s fedezendő államkiadásokról“ szól és az első §-ban ki is mondatik, hogy „az 1880-ik év első negyede alatt érvényben tarthassa“ a fennálló adókra s államjövedelmekre való összes törvényeket; azonban itt e szakaszban az van mondva, hogy „Jelen törvény hatálya az 1880-ik évi államköltségvetésről szóló törvény kihirdetése napján megszűnik.“ Én ezt nem tartom eléggé tisztának s határozottnak, mert ha az 1880-iki költségvetési törvény a jövő év első negyedében meg nem szavaztatik, akkor e §. engedélyt ad arra, hogy a törvény továbbra is hatályban maradjon. Én tehát sokkal helyesebbnek tartom, ha határozottan kimondatik, hogy a törvény hatálya az 1880-ik év márczius 31-ig tart mindenesetre, hogy ha pedig az 1880-iki költségvetés előbb is megszavaztatnék, akkor ennek hatálya megszünik. Indítványom, melyet a háznak elfogadásra ajánlok, a következő (*olvassa*): „A negyedik §. ezen szava után „hatálya“ tétessék: „az 1880-ik év márczius 31-én mindenesetre, vagy előbb is“ és ezután következik többi része, az 1880. évi államköltségvetésről szóló törvény kihirdetése napján megszünik.“

Baross Gábor jegyző (*olvassa a módosítványt*):

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! A mint az előttem szólott t. képviselő urak elmondották s én is sajnosan tudom, ez nem az első eset, hogy ily törvényjavaslat nyujtatott be, tehát meg van a gyakorlat arra, hogy minő kifejezések szoktak az ily törvényjavaslatokban használtatni. A negyedik szakasz, melyet az előttem szólott képviselő ur megtámadott, minden eddigi indemnity-törvényjavaslatban szóról szóra

Digitized by Google

igy volt benn; a multban ugyanazon kifejezések használtattak és minden ember megértette, meg kellett értenie, hogy ez csakis azt teszi, hogy ha a költségvetési törvény az évnegyed lejárta előtt elkészül, akkor a törvény hatálya megszünik. Felesleges azt is külön kimondani, hogy hatálya márczius 31-én megszünik, mert az első szakasz értelme szerint, a ministerium meghatalmaztatása csakis márczius 31-éig terjed és azon nappal megszünik, akár jön a budget-törvény iránt megállapodás létre, akár nem. Kérem tehát e szakasz változatlan elfogadását. (*Helyeslés.*)

Elnök: Mielőtt szavazásra bocsátanám a kérdést, fel fog olvastatni a módosítvány.

Antal Gyula jegyző (*olvassa*).

Elnök: Kérem azon képviselőket, kik a 4. szakaszt az eredeti szöveg szerint elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja az eredeti szöveget s igy a módosítvány elesett.

Következik az 5. szakasz.

Baross Gábor jegyző (*olvassa az 5. szakaszt*):

Elnök: Nem levén észrevétel, elfogadtatik.

Az igy elfogadott törvényjavaslat harmadszori felolvasása holnap fog megtörténni.

Következik a cseléd-, kocsi- és lótartási adó megszüntetéséről szóló törvényjavaslat általános tárgyalása.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Az 1875: XXVI. t. cz. a cselédtartási-, kocsi- és lótartási adókat hozta be. A törvényhozás akkor, midőn ezeket az adókat megszavazta, azon nézetből indult ki. hogy egyfelől egy kevéssé terhes és könnyen befolyható jövedelmi forrást nyit, másfelől azon jövedelem-forrás eredménye, bizonyos jelentékeny összegre fog emelkedni. Azonban tagadhatatlan, hogy ezen számítás nem vált be. Egyfelől az adók nagyon sok vexatióval és kellemetlen ellenőrzéssel voltak összekötve, mástelől nem hogy emelkedett volna eredményök, de sőt ellenkezőleg évről-évre csökkenés állott be, ugy, hogy mig 75-ben összes eredményök 369,000 frt volt, addig mult évben már csak 129,000 frt folyt be. Ennek következtében az 1878-ki, valamint az 1879-ki költségvetések tárgyalása alkalmával a pénzügyi bizottság érezte azt, hogy e dolgon változtatni kell és az ő indítványa következtében, a t. ház 1879. márcz. 6-án elhatározta, hogy a cseléd-, kocsi- és lótartási adó megszüntetése iránt a pénzügyminister egy törvényjavaslatot nyujtson be. E törvényjavaslat most a ház előtt van. Ennek értelmében ezen kevéssé jövedelmező és némely osztályokra, mint pl. a kocsi-gyárosokra súlyos tehert képező adó megszüntetendő.

Ezen 1875. évi XXVI. t. cz. egyszersmind intézkedik a tekeasztalok és játékhelyiségek adójáról is, ezt azonban a jelen törvényjavaslat megszüntetni nem szándékozik.

A budapesti kávés-ipartársulat egy kérvényt nyujtott be a t. házhoz, mely a jelen törvényjavaslattal kapcsolatos tárgyalás végett, a pénzügyi bizottsághoz lett utasítva.

Engedje meg a t. ház, hogy egészen tárgyilagosan, rövid kivonatban ismertessem e kérvényt. (*Halljuk!*) E kérvény négy főeszmét mond el annak okául, hogy a törvénynek azon intézkedése, mely a 3. fejezetben a játékhelyiségekre és tekeasztalokra adót ró, szintén szüntettessék meg. Először azt mondja, hogy ez pénzügyileg kevés eredményt mutat fel, a mennyiben ezen czím alatt csak 70,000 frt folyt be. Másodszor ez nem is fényűzési, hanem üzleti adó, a mennyiben a kávéházakban levő tekeasztal, üzleti tőkéjét képezi a kávésoknak. Ennek következtében, minthogy üzletök után már egyszer megvannak adóztatva, itt kétszeres adózás fordul elő. Harmadszor nem áll a törvényhozásnak azon feltevése, mely egyszersmind a pénzügyminister indokolásában is foglaltatik, hogy ezen adó áthárítható lenne, mert az üzleti viszonyok nem olyanok, hogy ez adókat, az illető játékosokra ki lehetne róni. Negyedszer felhozzák azt, hogy ha a törvényhozás megszünteti a kocsi-, ló- és cseléd-tartási adót, mely inkább a vagyonos osztályt érinti, akkor méltányos, hogy azon adónemet is szüntesse meg, a mely nagyrészben a szegényebb és iparos osztályt érinti. A pénzügyi bizottság, midőn ezen kérvény ily módon előadatott, nem tartotta meggyőződésével megegyeztethetőnek ezen indokoknak, illetőleg a kérvény petitumának elfogadásra való ajánlását, mert a pénzügyminister előterjesztéséből meggyőződött arról, hogy az e czímen nyert összeg könnyen és minden vexátió nélkül foly be és nem oly jelentéktelen, hogy annak egyszerű eltörlésével az államháztartásnak megfelelő fedezéséről gondoskodni ne kellene. A bizottság többsége azon nézetben volt, hogy ezen adó áthárítható és fel nem tételezhető, hogy az illető üzlettulajdonosok ez adót áthárítani nem képesek. Minthogy a bizottság abból a nézetből indult ki, hogy nemcsak a kávéházakban tartott tekeasztalokra és játékhelyiségekre vonatkozik ez adónem, hanem azokra is, a melyek magánosoknál léteznek; minthogy a kérvényezők maguk is azt mondják, hogy e czím alatt a kávésoktól csak 40,000 frt jő be és a többit a magánosok fizetik: ennélfogva a pénzügyi bizottság azon megállapodásra jutott, hogy a cseléd- ló- és kocsitartási adó megszüntetéséről szóló törvényjavaslat elfogadását ajánlja és tekintettel pénzügyi helyzetünkre, a kávések azon kérvényének, melyben a most fennálló törvény 3. fejezetének megszüntetését kérik, mellőzését javasolja.

Én ehhez képest, bármire határozza is el

Digitized by Google

magát a t. ház, azt hiszem, hogy az adó eltörlésénél, a mely akár méltányossági, akár közgazdasági szempontból történik, szem előtt tartandó, hogy a megfelelő fedezetről a lehetőségig gondoskodni kell. Ajánlom a t. háznak a törvényjavaslatot elfogadásra.

Helfy Ignácz: A t. előadó ur egyedül a cseléd- kocsi- és lótartási adók megszüntetéséről szóló törvényjavaslatról beszélt. Meglehet, hogy ő ugy fogja fel a dolgot, hogy a többiekről nem is kell szólani, mert csak erről van most szó. Sajnálom, de én a t. előadó ur ezen felfogását nem oszthatom. A mult hónapban, midőn a pénzügyminister ur exposéját tartotta, előadván az egész pénzügyi helyzetet és azon tervezeteket, a melyek szerint jövőre az állam háztartást rendezni reméli, mint annak legfőbb részét, elénk terjesztette a törvényjavaslatoknak azon sorozatát, a melynek ez csak egyik láncszemét képezi. Én azt hiszem, hogy, midőn az általa előterjesztett adótörvényeknek elsejét akarjuk tárgyalni, nemcsak jogunk, hanem kötelességünk is valamennyire kiterjeszkedni és itéletet mondani a felett, hogy szükséges-e és ha igen, lehetséges-e Magyarországon az adóemelés; hogy ezen törvényjavaslatokat fogadjuk-e el, vagy nem lenne-e czélszerűbb e helyett másról gondoskodni. Én bátor leszek ezen alkalommal a pénzügyminister által beterjesztett összes törvényjavaslatokról szólani. Ha reményem volna, hogy a t. kormány és a többség részéről — a mi eddig legalább velem soha sem történt, — méltányossággal találkozom: egy alázatos kérdést volnék bátor a t. ház elé terjeszteni, melynek indokolását, ugy hiszem, lehetetlen alaposnak nem találni. Kérésem az volna, hogy méltóztatnék a t. kormány és t. többség bele nyugodni abba, hogy ezen törvényjavaslatok tárgyalása a mai napirendről levétessék és későbbi időre halasztassanak. E mellett szólnak szerintem a legvilágosabb, csaknem kézzel fogható indokok: először is az, hogy a budgettel eddig még egyáltalában nem foglalkoztunk.

A t. pénzügyminister ur ezen törvényjavaslatokat, mint az 1880-ik évi államháztartásban felmerülendő hiányok részletes fedezésére szolgáló intézkedéseket proponálja.

Az első szükség tehát az volna, hogy a költségvetésen keresztül menjünk, megvitassuk és megállapítsuk és majd csak azután, ha a hiányt megállapítottuk, akkor leszünk képesek megitélni, vajjon szükségesek-e ezen újabb adóintézkedések és mennyiben érünk czélt azokkal, mennyiben leszünk azután képesek a majdan megállapítandó hiányt fedezni. Ugy hiszem, hogy ez már magában elegendő ok volna arra, hogy ezen adótörvényjavaslatok tárgyalását most a napirendről levegyük.

De van egy másik ok is és ez az, hogy a t. pénzügyminister ur nemcsak ezen törvényjavaslatokat terjesztette elő, hanem azokat is, mik ez idő szerint napirendre tűzve nincsenek és abból a complexusból remélte ő azon összeget előteremthetni, a melyet ő saját számítása szerint a jövő évi hiány fedezésére szükségesnek tart. Méltóztatik tudni azt is, hogy azóta két ily törvényjavaslat, részint a bizottságok által lett visszautasítva, részint ugy látszik, maga a kormány belátta, hogy azokhoz ragaszkodni nem lehet. Nevezetesen ott van azon intézkedés, melyet ezzel egyidejűleg terjesztett elő a pénzügyminister ur a földtehermentesítési és a szőlődézsma-kötvényekre vonatkozólag.

Igaz, hogy hivatalosan mai napig sem tudunk arról semmit. Én, mint a pénzügyi bizottság egyik tagja, tudok róla annyit, hogy a pénzügyi bizottság nem volt hajlandó azt elfogadni és két napi vita után, a t. pénzügyminister azt a kérést intézte hozzánk, hogy vegyük le a napirendről és hogy majd a kormány nyilatkozatot fog tenni a t. ház előtt — most ez nem a pénzügyi bizottság elé tartozik — mennyiben ragaszkodik ezen törvényjavaslathoz, vagy nem ragaszkodik hozzá és miképen szándékozik azt másvalamivel pótolni. Miután mai napig a t. kormánytól e tekintetben semminemű nyilatkozatot nem hallottunk, én csak annyit tudok, mint a pénzügyi bizottság tagja, hogy abból a javaslatból ez idő szerint törvény nem lesz.

Igy tehát, ez a t. pénzügyminister ur calculusából elesik. Tudjuk, hogy volt egy másik törvényjavaslat, a melyből a t. pénzügyminister ur tetemes összeget remélt vonhatni: az ut és hídvámokról; ezen törvényjavaslat is azok sorába tartozik, a melyekről szerintem most szó nem lehet és igy felmerül azon kérdés, hogy vajjon a pénzügyminister ur már is ennyire reducálva látva saját pénzügyi tervét, vajjon az a kevés, a mi megmarad, megérdemli-e, hogy az országot újból felzaklassuk, megérdemli-e, hogy a magyar képviselőház, a mely évek óta alig tesz egyebet, mint adókat, újabb meg újabb terheket megszavaz, az ilyen relativ csekély összeg, már az ő szükségleteihez képest, csekély összeg végett, a nemzetnek alkalmatlankodjék. Azt hiszem, hogy ez annál inkább kötelesség volna a t. kormány részéről, miután mindnyájunk sajnálatára értesülünk, hogy a pénzügyminister ur ez idő szerint beteg. Igaz, hogy ő, miként a kormányelnök ur bejelentette, magát egy megbizottja által képviselteti, nem vonom kétségbe, hogy ezt tenni szabad, ez a parlamenti életben szokásos. De szokásos mikor? Mikor valamely nagyobb törvényjavaslatnak részleteiről van szó, mert physicai lehetetlenség, hogy a minister minden egyes részletről személyesen felvilágositást adjon,

Digitized by Google

de némelykor nem is lehet, hogy felvilágosítást adhasson, mert a ministernek nem feladata, hogy az administratió minden apró részleteivel foglalkozzék, hanem, hogy az egésznek irányt adjon. De az már nem szokás, hogy új adótörvények a pénzügyminister távollétében tárgyaltassanak.

Volna egy negyedik ok, mely a mellett szólna, hogy ez idő szerint ezzel ne foglalkozzunk. A pénzügyminister ur ugyanis a bizottságban azzal indokolta ennek a törvényjavaslatnak sürgősségét, mert azt mondta, hogy ha most nem tárgyaljuk és nem válik a javaslat törvénynyé, a jövő év első felében hasznát nem vehetjük.

Én megvallom, hogy ez nem lehet olyan érv, a mely a ház bármely tagját arra birja, hogy e törvényjavaslatot megszavazza, hanem ellenkezőleg hiszem, hogy a kiknek szándéka is jövőben ezen törvényjavaslatot megszavazni, ez idő szerint, midőn országszerte oly nyomasztó inség van, midőn előre tudjuk, hogy oly kemény tél vár ránk, mikor a szegény emberek okvetlenül sokkal nagyobb nyomorral lesznek kényszerítve küzdeni, mint eddig, — ez időszerint e törvényjavaslatot megszavazni nem lesznek hajlandók; engem legalább ez nem bir arra, hogy most ráálljak ezen sürgetésre.

Forma szerinti indítványt nem terjesztek elő két okból, először, mert, mint mondám tudom, hogy az ilyen indítványoknak mi sorsa szokott lenni e házban; másodszor, mert rám és elvbarátaimra, őszintén megvallom, tökéletesen mindegy, én habozás nélkül bevallom, hogy ha a jövő évben terjesztetik is elő e törvényjavaslat, mi éppen úgy vissza fogjuk utasitani, mint most; vissza fogjuk utasitani azon általános elvi álláspontból, hogy mi nem akarunk hozzájárulni a nemzet vagyonából azon rendszer fenntartásához, a melyről tudjuk, látjuk, érezzük, hogy hazánkat tönkre juttatja és még kevésbbé szavaznók meg azon kormánynak, a mely iránt, mint méltóztatnak tudni, bizalommal nem viseltetünk. Ez oknál fogva, mondom, indítványt a halasztásra nézve nem terjesztek elő; ha azonban akad valaki, ki ilyen indítványt tesz, a fennebb idézett okoknál fogva hozzá fogok járulni.

A mi már most magukat a törvényjavaslatokat illeti, igaz, hogy az első, a mely szőnyegen van, nem adóemelésről szól, hanem épen adómegszüntetésről és megvallom, hogy a kormány az ilyen aprólékos dolgokban igen találékony. Mikor egyéb törvényjavaslatokkal, épen az adóemelést akarja keresztül vinni, szüksége van természetesen arra, hogy ehhez felhangolja a közönséget. Ezen adómegszüntetés tehát mintegy azon simfonia, mely hivatva legyen a kedélyeket felhangolni. Majdha megszavaztuk ezen törvényjavaslatot, — mert hiszen a megszüntetést mindenki megszavazza, — akkor jön azután a kormány többi törvényjavaslatával.

A pénzügyi bizottság is úgy rendezte be a javaslatok tárgyalását, hogy első legyen a cseléd-, kocsi- és lótartási adók megszüntetésére vonatkozó. Megjegyzem még, hogy ez a megszüntetés itt egész világosan meg van mondva, mig az adóemelést tartalmazó törvényjavaslatokban a fölemelés nincsen határozottan kimondva, hanem azt mondja például a törvényjavaslat, „a másodosztályú kereseti adónak újabb megállapítása“. Ott tehát körül van irva, hogy legalább a közönség ne vegye észre, hogy itt tulajdonképen adóemelésről van szó. Én azonban azt mondom, hogy az ilyen schwarzkünstlerei czélhoz nem vezet.

Megszüntetik ezt az adót, mert, mint azt már a pénzügymiuister ur is és a pénzügyi bizottság is bevallja, abból az adónemből oly csekély összeg jött be, hogy alig ért fel azon fáradtsággal és azon költséggel, mely reá fordittatott. Megszünetetik tehát a cseléd-, kocsi- és lótartási adókat. Én ezekre nézve most nem mondok véleményt, hogy mennyiben helyes az egyik, mennyiben helyes a másik, nem lehetett volna-e más módon eljárni ezen fényűzési adókra nézve. Annyira örvendek, hogy van végre egy kis adómegszüntetés, hogy szivesen veszem, akár milyen legyen az. De ha már a megszüntetésről van szó, miért nem teszik azt a luxus-adó többi nemeire nézve is? Hisz az eredmény mindegyiknél csaknem ugyanaz.

Azt mondja a jelentés, hogy a tekeasztal-adó jövedelme tetemesebb, mert az variál a 60,000—70,000 forint között; de kérem, t. ház, méltóztassék csak venni a behajtási, a nyilvántartási és administrálási költséget és én fogadni merek, hogy ha összeadjuk a két összeget, nyereség nincs bennök. Igazságtalanság pedig, szerintem nagyobb van ennél, mint a többinél, mert én azt hiszem, hogy egy rókáról két bőrt nyúzni nem lehet.

Az a kávés fizeti már a jövedelmi adót és mivel nyeri ő a maga jövedelmét? Nyeri szerszámaival. Ha pedig az ő szerszámait is megadóztatjuk, az épen olyan lenne, mint ha megadóztatnók a vargát a jövedelemért is és azután még külön a tűért, a czérnáért is, vagy ha megadóztatnók az irót jövedelmi adóval s még azon felül külön adót vetnénk ki tollaira, tentatartójára s a többi.

Hisz a kávésnál a tekeasztal csak egyik kereseti eszköz s miután mi már jövedelmi adót vetettünk ki rá, én nem tartom igazságosnak, hogy még egyszer fizessen.

Azonkivül a mi a tekeasztalokat illeti: én azt hiszem, hogy ugyanazon okból, mely rábirta a kormányt, hogy a kocsitartási adót el-

Digitized by Google

törülje, azért, mert az a kocsigyártási ipart károsította, ugyanazon okból el kellene törülni a tekeasztal-adót is, mert a bútorgyártásra károsítólag hat, pedig ez Magyarországon egyike a legfontosabb iparágnak, mely még némileg virágzik.

Hasonlóképen nem tudom, hogy, ha már el akarjuk törülni ezen csekélyebb adókat, mi okból tartjuk fenn a vadászati adót oly mértékben, hogy egyrészről a kincstárnak kárára van, másrészről túlterhessé válik a vadászra nézve. Mert tudjuk, hogy a luxus-adó, ha bizonyos határon túlmegy, nemhogy jövedelmezne, hanem veszteséggel jár. De a fegyveradót eltörlendőnek tartjuk, mint már akárhányszor kijelentettük; de nemcsak mi, hanem hangoztatták ezt sok oldalról, mert nemzetünk nagy részét nemcsak tisztességes mulatságtól fosztja meg, hanem egyszersmind lassan-lassan megszünteti azon szokást, mely nemzetünk egyik szép tulajdona volt, t. i. a fegyverforgatásban való jártasságot.

Mindazáltal én és barátaim a szavazásnál természetesen nem fogjuk ellenezni azt, hogy ezen adó eltörültessék.

Ámde, nem úgy vagyunk az utána következő törvényjavaslatokkal. Nem bocsátkozom most azok részleteibe; hiszen — fájdalom — lesz még arra alkalom, ha a t. kormány nem egyezik bele abba, hogy ezen törvényjavaslatok ez idő szerint ne tárgyaltassanak. Most tehát a lehető legrövidebben jellemezni kívánom azokat.

Szerintem először is mindezen adók olyanok, hogy bátran merem állítani, hogy azok által a kincstár jövedelme aligha fog valamivel szaporodni. Ott van mindjárt a nyereményadó. Ne méltóztassanak azt hinni, hogy az a 10% nem tesz semmi különbséget. Hála istennek a lutrijáték világszerte nagyon csökkenőben van; de a mennyiben még vannak, a kik abban részt vesznek, azokra nézve nagy különbséget tesz az a 10%-nyi adó. Mert az emberek számítanak és ha kiszámítják, hogy ezentúl, ha ennyit és ennyit nyernek, a bélyeg és illetéken kivül ennyi és ennyi adót fognak fizetni, méltóztassanak elhinni igen sokan lesznek, kik, ha eddig szivesen játsztak, ezentúl tartózkodóbbak lesznek.

Több izben volt már szerencsém kijelenteni, hogy én a sorsjátékot, a lutrit véglegesen eltörlendőnek tartom. Először is erkölcsi szempontból, mert nem akarom, hogy az emberek, kik jólét után vágyódnak, a véletlenre számítsanak, hanem szokjanak hozzá saját munkájuk eredményére számítani. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Nem pártolom a lutrit, mert ezer meg ezer példa van rá, hogy hány ember tette már magát tönkre e szerencsétlen szenvedély miatt s nem pártolom azért sem, mert magában véve immoralis, hogy az állam oly játékot üzzön, melyet magánembereknek el szokott tiltani. Ha tehát arról volna szó, hogy a sorsjátékot egyáltalán eltörülik, igen szivesen adnám rá szavazatomat. De fönntartani és azután nehezíteni magát a játszást és kevesbbíteni a játszók számát, ezt helyesnek nem találom.

Még inkább helytelennek tartom a gőzhajó- és vasutszállítási adót. Méltóztassanak kérdezősködni kereskedelmi körökben és azon egyhangú választ fogják kapni, hogy ez nemcsak szaporítani nem fogja a kincstár jövedelmét, de határozottan csökkenteni fogja, csökkentvén egyuttal a kereskedelmi forgalmat is. Méltóztassanak fontolóra venni, hogy alig van ország, hol a szállítás oly drága, mint Magyarországon. Sajnálom, hogy nem hozhattam ide, de élő példát kivántam felmutatni a t. háznak arra nézve, hogy milyen nagy nálunk a szállítási díj. De megérdemli, hogy mint specialis esetet megemlítsem. Tavaszszal megfordúlván Triesztben és meglátogatván az ottani arzenált, egy piczi kis fát láttam, mely nekem nagyon megtetszett. Az igazgató oly szives volt nekem azt megküldeni. Az egész nem nagyobb, mint egy ölnyi vékony bot, vagy rúd s épen csak kis földbe volt betakarva, hogy az úton a gyökere ki ne száradjon. Míg ez az ajándék ide érkezett házamba, 15 frt 25 krt kellett fizetnem. Én egy egész kertet hozatok ennyiért magamnak már országban. Ezt csak például hoztam fel. De méltóztassanak beszélni bárkivel, kinek az a szerencsétlensége, hogy szállítással kell foglalkoznia s látni fogják, hogy mindenki megbotránkozik ezen és elkerüli az utat, hogy valamit küldessen magának, vagy küldjön. Kire hárul tehát az adó? Arra, a ki a szállítást nem kerülheti, a föld birtokosra, a ki gabonáját kénytelen szállítani, mert abból él és a kereskedőre, a ki szintén abból él. Tehát önök épen azon két osztályt sújtják, mely Magyarországon az összes adók forrását képezi.

Mit szóljak a másodosztályú kereseti adóról? Nem fogom most elősorolni azon óriási hátrányokat, melyeket az a földbirtokosra hárít, de lehetetlen ki nem emelnem egy politikai immoralitást, melyet én azon törvénynek már előterjesztésében is látok. Nem vontam kétségbe soha, én legkevésbbé vonom kétségbe a törvényhozás azon jogát, hogy bármely törvényt, bármikor megváltoztasson. De hogy egy törvényhozás, egy új adónemet hozzon be, kijelentvén ünnepélyesen a nemzet szine előtt: én behozom ezen nagy adót — mindjárt megmondom, melyikről szólok — s azért, hogy ezt elviselhessük, én egy eddig létezett adót eltörlök s ezt a nemzet többségével elfogadtatja, mint történt a jövedelmi pótadó behozatalával s akkor, mikor működésben

Digitized by Google

van, pár esztendő mulva azt mondja, hogy megadtad amazt, most visszaállítom a régit is: ez a nemzet kijátszása, ez nem fér össze a politikai morállal, melyet egy törvényhozásnak mindig respectálnia kell.

Mikor 1875-ben Ghyczy Kálmán pénzügyminister behozta a jövedelmi pótadót, idézhetném saját szavait és indokolását, de nem teszem, mert ismerem a ház türelmetlenségét, mely még a beszédet sem szivesen hallgatja meg, annál kevésbbé az idézeteket, — mindnyájan emlékszünk rá és tudjuk, az indokolásban is benne van, hogy ő ezt azzal indokolta, hogy a nemzet ezen nagyobb adót el fogja birni, mert az adózók azon része, melyre ez leginkább háramlik, feloldatik az eddig életben volt kereseti adó alól s ez törvényjavaslatba be is van iktatva. Most, miután már ezen czímen körülbelül harmadfél millióval emeltetett ezen osztály terhe, most újból helyre akarják az előbbi adót is állítani. Ez az, a mit politikai immoralitásnak neveznek, ha egy törvényhozás kimondja, hogy eltörlöm, vagy részben módosítom ezen adónemet, ha a másikat megszavazod, mert ez mintegy szerződéssé válik az adózók és a törvényhozás közt.

Nem tehetem, t. ház, — miután ezt a szót: politikai immoralitás kimondottam, — hogy épp ez alkalommal ne constatáljam azt — s ezzel be is fejezem rövid felszólalásomat — hogy a t. ministerelnök ur minapában, alig nehány napja, nem tudom mily incidensből kijelentette, én nem mondtam, hogy kételkedem benne, ő maga önként jelentette ki, hogy a politikai erkölcsiségnek mindig barátja volt és lesz. Én saját itéletére bizom azt, hogy mikor egy kormány öt év előtt óriási erkölcsi áldozat, elvi feladás mellett a nemzet szine elé áll és felhívja az egész házat: jőjjetek velem, én félreteszem az elveket és nagy áldozatot hozok, de azért, mert én rendezni akarom az ország pénzügyi helyzetét, mert hogyha pénzügyileg tönkre megy ez ország, akkor vége mindennek — és ezen czímen maga körül csoportosít egy nagy pártot és a mikor azután minden hatalom kezébe kerül, öt évig vezeti az ország sorsát és öt év mulva ugyanaz a minister a ház elé áll és öt évi működése, ennyi adóemelés, kölcsönfogyasztés után azt mondja: adjatok pénzt és emeljétek az adót, még pedig nem azért, hogy az államháztartás rendeztessék, — mert mindnyájan tudjuk, hogy e czél e nyomorult összeg által nem lesz elérve, — hanem azért, hogy még pár hónapig élhessen; kérdem: megfelel-e ez a politikai moralitásnak, vagy nem? (*Tetszés balfelől.*)

A minap a ministerelnök ur élczelt ellenem, azt mondván, mintha meg akarnám akadályozni, hogy egy minister visszaléphessen. Tudom én jól, hogy vannak esetek, midőn a ministerek visszaléphetnek, de tudok oly eseteket is, midőn vissza kell lépniök, ezen esetek pedig az összes alkotmányos praxisban a következők: vissza kell lépnie a ministernek vagy akkor, hogyha fontos elvi kérdésben összeütközik a parlamenttel, vagy ha összeütközésbe jő saját ministertársaival és a ministertanácsban nem birja véleményét keresztülvinni, vagy ha fontos kérdésben összeütközésbe jő a koronával; de mindenekelőtt van egy negyedik eset, a mely minden országban el van fogadva és ez: visszalép, a mikor tények bebizonyították, hogy programmját, melylyel kormányra lépett, keresztülvinni nem birja, a ministerelnök ur nemcsak keresztülvinni nem birta: hanem annak épen ellentétét cselekedte, oly helyzetbe juttatta ez országot, a milyenben az soha nem volt. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbalon.*) És csuda lesz, áldani fogjuk annak az embernek a nevét, a ki képes lesz hosszú évek során azon sebeket gyógyítani, a melyet a jelen kormány működése óta a nemzet testén ejtett. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Nem fogadom el a törvényjavaslatot és kérem a t. házat szintén, ne méltóztassék azt elfogadni.

Tisza Kálmán: T. ház! Legelsőben is arra kivánok egy pár szót szólani, a mivel a képviselő ur beszédét végezte és kivánom legelsőben is ez irányban megjegyezni, hogy mindamellett, hogy azóta, öt évvel ezelőtt előre nem láthatott bonyodalmak következtek be, az államháztartás rendezettségéhez ma sokkal közelebb lévén, mint voltunk akkor, s hogy a kitűzött programm irányában ne történt volna előhaladás, el nem ismerhetem; azt pedig sem én, sem más az 1875-ben kormányra lépett ministerek közül nem igérte, hogy egy-két év alatt — még ha nem is jöttek volna közbe közbejött események és mindenféle újabb meg újabb megterheltetés — az államháztartásban az egyensúly helyre fog állani. Igy tehát, az, hogy ellentétbe jöttem volna akár én, akár egyáltalában a 75-iki kormány jött volna ellentétbe önmagával, el nem ismerem. (*Zaj. Ellenmondás balfelől: Pedig úgy van!*) Számok beszélnek, a függő adósságok megszünése beszél, ez ellen közkiáltás nem czáfolat. (*Helyeslés jobbfelől.*)

De a t. képviselő ur azt mondja, ha jól tudtam hallani is zajban, hogy ezen törvényjavaslatoknak előterjesztése, mintegy a politikai morállal is ellenkezik. (*Igaz! a szélső baloldalon.*)

Helfy Ignácz (*közbeszól:* A másodosztályú kereseti adó!

Tisza Kálmán ministerelnök: Bármelyik, mindegy. És azt mondta — beszédjének nem is erre a részére, hanem a mit most fogok érinteni, arra kivánok reflectálni, — azt mondta a t. képviselő ur: hiszen mindenki látja, hogy ezeknek czélja nem az államháztartás rendezése, mert azokkal a nyomorult összegekkel, a melyek abból

Digitized by Google

befolynak, államháztartásunkat rendezni nem fogják; itt nincs más czél, mint hogy a kormány élete még egynehány hónappal erőszakosan meghosszabbittassék. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) No, t. ház! én azt hiszem, hogy, ha valami a világon nincs úgy, ez csakugyan nincs úgy; mert először, minden összeg, melylyel az állam bevételei szaporittatnak, mindenesetre az állam deficitjének kisebbítésére, tehát az államháztartás rendezhetésének közelebb menetelére vezet. De másodszor ha a kormánynak nem az államháztartás rendezése a czélja, hanem az, hogy saját életét meghosszabbítsa, ugyan kérdem a képviselő urat, akkor új adóemeléshez fog-e folyamodni, a miről tudja, hogy minden országban, a világon minden pénzviszonyok közt, leginkább teszi ki magát a kormány annak, hogy leszavaztassék? (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) Már uraim, sokszor lehet alappal — isten és ember előtt állítom, hogy engem legalább soha — de sokszor lehet plausibilitással vádolni egy kormányt, hogy ezt, vagy azt azért tette, hogy saját uralmát meghosszabbítsa, de akkor, midőn azzal jön elő, a miről tudja, hogy a legnehezebben vihető keresztül, akkor ezzel vádolni, ez már a józan ész határain túlmegy. (*Élénk helyeelés a jobboldalon.*)

A mi magát a dolgot illeti, t. ház, mindenekelőtt kötelességemnek tartom megjegyezni, hogy a mi a pénzügyministernek képviseltetésére nézve felhozatott, ez, azt hiszem, onnan ered, hogy az általam tett bejelentést a képviselő ur egészen nem hallotta, mert én megmondottam, hogy a mennyiben ministeri képviselet szükséges, miután a pénzügyminister ur betegsége által akadályozva van a megjelenésben én tartom hivatásomnak és én fogom azt teljesíteni; a részletekre nézve szükséges felvilágosítás tárgyában pedig volt szerencsém bejelenteni a ministeri tanácsos urat.

Azt gondolom, hogy a képviselő ur nem fogja tagadni, hogy a parlamentarismus legszigorúbb értelmezése szerint is, ha egyik vagy másik minister egészségi állapota miatt gátolva van a megjelenésben, teljes joggal s a parlamentarismus minden sérelme nélkül helyettesítheti magát valamelyik társa által. Minthogy pedig ezt bejelentettem, a képviselő ur ez iránti észrevételének alapja elesik. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A képviselő ur első sorban oly nézetet fejezett ki, hogy mindezen törvényjavaslatoknak tárgyalását el kellene halasztani; nem indítványozta ugyan, de kifejezte, hogy ezt tartaná helyesnek, mert mint mondá, némelyik törvényjavaslat sorsa már annyiban is bizonytalan, mert kérdés, fenn fog-e tartatni, vagy visszavonatni; és általában az egészről egyszerre szeretne beszélni. Itt is kötelességemnek tartom megjegyezni — s azt hiszem, ebben is igazat fog adni nekem a t. képviselő ur, — hogy ama két törvényjavaslattal szemben, melyre a képviselő ur hivatkozott, végérvényes nyilatkozatot a pénzügyminister nem a bizottságban, hanem csakis e házban lehet tenni hivatva; és biztosíthatom a t. képviselő urat, meg is fogja tenni minél előbb, de kapcsolatban azon javaslattal, — ha csakugyan szándéka változtatni — a mely hivatva lesz azt pótolni és a mely a törvényjavaslat esetleges elejtésével és hiányában általa kilátásba helyeztetik. Ezekre nézve a legszigorúbb parlamentaris módon megtörténik a bejelentés. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A mi a többi törvényjavaslatot illeti, bocsásson meg a t. képviselő ur, de azt hiszem, hogy a most tárgyalás alatt levő törvényjavaslat benyujtásáért általában sem a pénzügyministert, sem a kormányt szemrehányás nem illetheti, mert hiszen épen ezen adónemek eltörlése a ház minden oldaláról ismételve sürgettetett és ha nem csalódom, a ház ez irányban határozott is. (*Ugy van! a jobboldalon.*) Csakhogy igen természetes, hogy midőn oly viszonyok közt, a melyekben, ha nem áll is a magyar államháztartás, mint a képviselő urak mondják, a bukás szélén; ha nem is lesz 50—60 millió forintnyi deficitje, mint néha jó kedvökben kiszámítják, de az államháztartásnak jövedelmeiről lemondani még sem lehet, — igen természetes, hogy benyujtotta kapcsolatosan egy oly törvényjavaslattal, mely hivatva lenne az ily elvesztett államjövedelmet pótolni, azaz beterjesztette kapcsolatban a [illegible]-nyereményekre vetendő adóval.

És a t. képviselő ur ezen adót is hibáztatja. Már engedjen meg, ha valaki azon nézetből indul ki, mit a t. képviselő ur most is hangsulyoz, hogy jó volna, ha az egész lottojáték megszünnék — a miben sok igaz van, nem tagadom — akkor lehetetlenség, hogy roszszaljon oly módot, mely — szerinte — ezen lottojáték csökkentésére vezet. Én nem reménylem, hogy csökkentésére fog vezetni, mert a ki egy, vagy két forintért nyer ezreket, tizezreket, annak elég csábja marad a sorsjátékra, még akkor is, ha esetleges nyereményéből egy két perczent adót kellene is fizetnie; de az eredmény mindenesetre csak jó lehet. Ugyanis, vagy nem csökkenti a lottojátékot s akkor bejön a jövedelem egy oly forrásból, melyhez, hogy nyulni ne lehessen, azt hiszem, helyesen senki sem fogja mondani; vagy csökkenti a lottojátékot s akkor meg lesz a közerkölcsiségre azon jótékony hatása, melyet a t. képviselő ur is óhajt. Egyik és másik esetben is tehát tökéletesen igazolva van. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

A t. képviselő ur a részletekről is szólott, hiszen, ha a törvényjavaslatok általánosságban elfogadtatnak, a részletekhez szólani még bőségesen lesz alkalom. Most csak általánosságban

Digitized by Google

akarok a t. ház előtt egy óhajtást kifejezni. (*Halljuk!*) Én ugyanis mindazok daczára, miket a t. képviselő ur elmondott, nem birom belátni. miért ne lehetne tárgyalni a most már tárgyalás alatt levő két törvényjavaslatot, mert én azon nézetben vagyok, hogy ez a kettő, ha nem is egy törvény, de egészen együtt jár, mert az egyik kell, hogy compensálja a másikat. Nem látom át, miért ne lehetne tárgyalni a petroleumvámra vonatkozó törvényjavaslatot, mely, mint jól méltóztatnak tudni, egy alkalommal el is volt már itt fogadva és ezen házon kivül fekvő okoknál fogva lett azután megváltoztatva. Nem látom be, miért ne lehetne tárgyalni, bár reménylem ez nem fog bekövetkezni — még a pénzügyminister akadályoztatása esetében is a védelmi adóról szóló törvényjavaslatot. De a magam részéről is kész vagyok elismerni, hogy a szállítási adóról és a kereseti adónak azon törvényben idézett nemeiről szóló törvényjavaslat oly fontos, hogy azokat először a pénzügyminister ur jelenléte nélkül, másodszor olyankor, midőn esetleg a delegatiók összejövetele miatt a ház ülésének napjai meg lehetnek számlálva, tárgyalni helyes nem volna. Ennyiben kész vagyok a magam részéről a t. képviselő ur kivánságához hozzájárulni, most pedig kérem a szóban levő törvényjavaslat elfogadását. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: Méltóztatnak tudni, hogy a közlekedési minister ur feleletet igért két fontos interpellatióra, a válasz és az adandó viszonválasz pedig valószinüleg hosszabb időt fog igénybe venni s igy a szőnyegen levő törvényjavaslat tárgyalását ma alig lehet befejezni. Ennélfogva azt vagyok bátor ajánlani, hogy most szakítsuk meg a tárgyalást, (*Élénk helyeslés*), hogy a minister ur a hozzája intézett interpellatiókra válaszolhasson. (*Helyeslés.*) Mielőtt azonban a minister ur a választ megadná, bátor leszek előterjesztést tenni a holnapi ülés napirendje iránt. (*Halljuk! Halljuk!*)

A holnapi ülés napirendjét fogná képezni: a ma megejtett választás eredményének kihirdetése s a ma megszavazott törvényjavaslatoknak harmadszori megszavazása. Ezután következnék a ház határozatához képest, indokolás végett való fölvétele Novák Gusztáv képviselő ur határozati javaslatának az egyesületi jog szabályozása tárgyában.

Minthogy azonban a t. képviselő ur ma kijelentette, hogy ezen határozati javaslatát visszavonja, ennélfogva ez elmarad.

Ezután következnék a ma tárgyalt kocsi-, ló- és cselédtartási adók eltörléséről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása; és a nyereményadóról, a kőolajvám felemeléséről és a védelmi adóról szóló törvényjavaslatoknak tárgyalása. (*Helyeslés.*)

Ha a t. ház ezt elfogadni méltóztatik (*Helyeslés*) akkor a holnapi ülés napirendje e szerint megállapittatik.

Figyelmeztetésképen és napirendre tüzés végett bátor vagyok előadni, hogy készen van és a ház tagjai közt ki is osztatott a pénzügyi bizottságnak jelentése az Angolország és Fiume közti gőzhajózás segélyezése tárgyában és az igazságügyi bizottság jelentése, a szegényjog kölcsönös biztosítása végett Franczia országgal kötött szerződésről.

E két tárgyra, a mely legközelebb fog napirendre tűzetni, azért vagyok bátor a t. házat figyelmeztetni, hogy méltóztassanak ezeket előlegesen tanulmányozni, nehogy napirendre tűzésük meglepetésekre adjon alkalmat. (*Helyeslés.*)

Péchy Tamás közlekedésügyi minister ur fog most a hozzá intézett interpellatiókra válaszolni.

Péchy Tamás közlekedésügyi minister: T. ház! Királyi Pál képviselő ur interpellatiót intézett hozzám a budapesti Duna-rész szabályozása tárgyában.

Mielőtt azonban az ezen interpellatióban feltett kérdésekre válaszolnék, kérem a t. házat, méltóztassék nekem megengedni azt, hogy az itteni Duna-szabályozás körüli eljárásnak történelmi képét nyujtsam, a mennyiben ugy látom, hogy a nagy közönség már régen elfelejtette, miképen létesült itt a Duna-szabályozás, hogyan, mikor, kik által és ki által mily mértékben vitetett az keresztül; (*Halljuk!*) és ennek folytán a dolog inkább subjectiv, mint objectiv oldalról biráltatik meg.

Nem azért teszem ezt, t. ház, mintha a felelősséget elődeimre akarnám hárítani, mert hisz az általam előadandókból méltóztatnak majd megitélni azt, hogy ezen urak, a maguk idejében minő alapossággal és minő meggondoltsággal jártak el, hanem teszem ezt azért, mert, mint mondám, óhajtandó, hogy e kérdés objective biráltassék meg s másrészről, mert nagyon óhajtandónak vélem, hogy ez a kérdés egészen országos fontosságúnak és olyannak tekintessék, a mely semmiféle pártnak magántulajdona nem lehet, mert mindnyájunkat egyaránt érdekel. Tagadom még azt is, hogy ez csupán a fővárost érdeklő kérdés volna; ez Magyarország minden gunyhóját egyaránt érdekli, mert nehezen van hely, a mely nem lenne anyagi és szellemi tekintetben a fővárossal oly szoros összeköttetésben, hogy ennek netaláni veszélyes csapását meg ne éreznék bárhol is. (*Helyeslés.*)

Ezek után, t. ház, átmegyek a dolog történelmi részére. (*Halljuk!*)

A fővárosi Duna-szabályozásnak előkészité-

Digitized by Google

sét még boldogult József főherczeg nádor kezdte meg. Már akkor, az ugynevezett dunai mappátiót állította össze, melynek feladata volt: adatokat keresni arra nézve, hogy mikép lehessen a fővárost biztosítani minden viz-elemi csapás ellen és, a mi azzal szoros összefüggésben áll a főváros kereskedelmének főemeltyűjét, a Dunát olyanná tenni, hogy az minden időben hajózható legyen. Ezen dunai mappátió — mint elneveztetett — temérdek anyagot halmozott össze, ugy, hogy már 1838-ban, midőn itt a catastropha megtörtént és Pest városa oly borzasztó kárt szenvedett: mindjárt az akkori adatok következtében tudták megállapítani azt, hogy tulajdonkép mi volt a veszély oka és természetesen nagy vonásokban azt is, miként lehetne hason veszélyeknek elejét venni.

Már akkor kijelentették az akkori szakértők, hogy az itteni Dunának a legfőbb baja az, hogy mig a Duna Pest városánál és Pesten felül, rendkivül szép mederrel bir, de talán néhol nem elég szélességűvel, addig mindjárt Pest alatt, az ugynevezett kopaszi zátonynál, még háromszor annyira elszélesedvén, elveszti a maga sebességét és igy nem lévén képes az addig vitt jeget tovább is ugyanazon gyorsasággal és erővel vinni, annak lerakása torlaszokat okoz és tulajdonképen ezek azok, a melyek Pest városára veszélyesek lehetnek. E szerint már akkor állították fel azon elvet, hogy Budapest fővárosánál nem attól kell félni, hogy a vizbőség okozna áradást Budapesten, hanem attól, hogy a jégdugulások veszélyeztethetik Budapest biztonságát.

Ezen kimondott elv szerint igyekeztek már akkor is valami szabályozást létesíteni. Ámbár azonban az országgyülés is foglalkozott ezzel a kérdéssel, ámbár országos bizottságok is küldettek ki és ezen bizottságok tömérdek anyagot dolgoztak fel, mindazonáltal egész az 1870. évig e tekintetben tényleg semmi sem történt. Nem történt pedig részben azért, mert némileg elvi differentiák is forogtak fenn az országban arra nézve, hogy az ország tegyen-e e tekintetben valamit, vagy pedig maga a főváros tegye meg a szükséges intézkedéseket. De másrészről egy igen lényegtelennek látszó vitatkozás is hátráltatta a dolgokat, a mennyiben a mérnököknek egy része sarkantyuk fölállítása által, másik része pedig a part mentén lévő párhuzamos művek által akarta létesíteni a szabályozást. És ebből éles discussió támadt, a melynek eredménye az volt, hogy magának az ügynek kivitele elmaradt. Az előkészületek folytak és 1845-ben az akkori helytartótanács igyekezett Pest városát rávenni, sőt e részben némi tekintetben pressiót is gyakorolt rá, hogy az ország közvéleménye, de a helytartótanács nézete szerint is tulajdonképen a fővárost illetvén ezen teher, maga a főváros csináltassa meg a szabályozást. Ez természetesen újabb huzavonát okozott s a dolog oda ment ki, a hová természete szerint kimennie kellett, hogy a főváros visszariadt azon roppant költségtől, mely a mű kivitelével összeköttetésben volt, erre képtelennek nyilvánítván magát. Az idő haladt és a szabályozásból semmi sem lett.

1848-ban gr. Széchényi István ezen ügyet is felkarolta, de miután az egész ország összes vizszabályozási műveleteire csak 2 millió forint szavaztatott meg az akkori költségvetésben, ezen összeggel nem lehetett valami nagy dolgot csinálni itt Budapestre nézve, még akkor sem, ha az egyedül a budapesti Dunarész szabályozására fordittatott volna is. A dolog tehát ismét haladt, mig nem az azután bekövetkezett események következtében, épen semmi sem történt benne.

Az 1850-es években ismét nem történt tisztán szabályozási szempontból semmi, hanem történt az, hogy maga a főváros létesített némi felépítményeket, melyek azonban valóságos szabályozási művekül nem tekinthethetnek s a melyek, meg kell vallani, egyebet nem is eredményeztek, mint hogy általuk a Dunaágya talán még szükebbre is szorittatott, mint kellett volna.

1870-ben, akkori hivatali elődöm, Gorove István volt az első, ki a valóságos dunaszabályozási műnek alapját letette s a szabályozási művet megkezdette; de már magát ezen 1870-ben megkezdett művet, nagyon természetesen, bizonyos ideig előkészíteni kellett, mert a tárgy fontosságánál fogva azt úgy rögtönözve foganatosítani nem lehetett. Az akkori adatok szerint, a mű megkezdését tehát több rendbeli tanácskozás előzte meg a ministerium kebelében; megelőzték azt az előbbi évtizedek alatt a Dunamappátió idején és később szerzett adatok s ugy azután hosszas discussiók után, akkori hivatalelődöm Gorove István ur beterjesztett terveket a szabályozásra vonatkozólag. Az akkor létesült 1870: X. törvényczikk alapján meg volt rendelve a törvényhozás által az, hogy miként létesittessenek ezen műveletek. És igy azt lehet mondani, hogy ez volt a budapesti Dunarész szabályozásának első alapja.

Ezen, akkoriban hivatali elődöm Gorove István ur, által a képviselőház elé beterjesztett előterjesztés szerint, a ministerium az akkori ministeri tanácsos Mihályi Jánosnak, a vizszabályozás vezetőjének elnöklete alatt dolgoztatta ki azon terveket, melyek kidolgozásuk után még hasonlóképen, mint most, a külföldről meghivott szakértők bírálatán is keresztülmentek s ezután a képviselőháznak beterjesztetvén, a képviselő-

Digitized by Google

ház azokat a ministerium előterjesztése alapján tudomásul vevén, keresztülvitelükre a meghatalmazást megadta azon kijelentéssel, hogy: „ha a munka folyamában a tervben, a szabályozás lényegét nem érintő módosítások szüksége mutatkoznék, azokat a kormány saját hatáskörében és belátása szerint elrendelhesse.“ Ezen tervek képezték azután az itteni Dunaszabályozás alapját, mely tervek véglegesen el is fogadtattak. Ezen tervekben meg volt határozva, először a fővárosi Duna mentén, a Margitsziget mellett levő és itt a főváros közötti Dunarésznek mikénti szabályozása és meg volt határozva, a fővároson alúl levő legveszélyesebb résznek szabályozása is, a mely tulajdonképen jelenleg a legfőbb oka az aggodalmaknak, melyek e tekintetben felmerülnek. És pedig nem úgy volt ugyan azon terv megállapítva, a mint a munkálat tényleg azután keresztülvitetett, de azt is meg fogom mondani, hogy miért vitetett máskép keresztül, hanem a principium tulajdonképen ugyanaz volt, bár más kanyarral és ámbár nem ott volt eredetileg tervezve, a hol jelenleg a soroksári gát van, hanem valamivel azon alól vitetett keresztül a munkálat. Mondom, 1870-ben állapittatott meg valóságosan a később keresztülvitt tervnek lényege, azon akkori terv pedig állapittatott az azelőtti tervekre, az akkor a ministeriumban, sőt gondolom azon kivül is levő, de ismeretes műszaki tekintélyek nézeteinek meghallgatásával, a kik az országban voltak és állapittatott azonkivül még Engerth és Wex külföldről ide behivott igen kitünő szakértő urak véleményére. Tehát oly retortákon ment keresztül, a minél már nagyobbat alig lehet kivánni, valamely ügynek keresztülvitelére. Már most érintettem az imént, hogy a jelenleg keresztülvitt terv, az eredetileg megállapított tervtől némileg eltér. 1870 után mindjárt támadtak kételyek azon eredeti terv némi módosításai iránt; nevezetesen sokan voltak, a kik azt mondták, hogy az eredeti terv szerint, a Margitsziget mentén a Duna nem helyesen lesz szabályozva, mert azt mondták, nem czélszerű, hogy a budai ágon menjen a nagyobb része a viznek és a pesti ágon a kevesebb, mert ez iszapolást fog okozni és a kereskedelemnek is hátrányára lesz. E felett mindjárt keletkeztek kételyek, de másrészről a főváros közötti Dunának azon eredeti szabályozásban meghatározott meder menetére nézve, ismét véleményeltérések voltak, a menynyiben ugyanis, az eredeti terv szerint, a Duna medre a maga legmélyebb pontjairól eltolatott volna olyan helyekre, a hol a meder igen csekély, a mi igen nagy költségeket igényelt volna; mig mások véleménye szerint, sokkal czélszerűbb lett volna a meder természetes menetét kisérve, azt használni fel. Ez volt a második kérdés. A harmadik pedig volt az, hogy azt mondták némelyek, hogy azon kanyar, a mely a jelenlegi vasuti hidnál létezik, nem helyes úgy, mint az eredeti tervben van s hogy kissé más radiussal kell azt csinálni; különösen, hogy nem helyes, hogy a zárgát mindjárt a Duna mellett létesittetik, hanem azt olcsóbban és jobban lehet létesíteni, hogy ha ott, egy nem teljes zárgát állittatik s a valóságos zárgát hátrább, mintegy ezerhatszáz öllel, hol a sziklatalajon biztos alapja van, fog létesittetni. És igy ezen két vélemény köztt már akkor is viták támadtak. 1872-ben ismét a behivott külföldi szakértők véleménye alapján, ezen második vélemény fogadtatott el és terjesztetett be a képviselőház elé akkori hivatali elődöm által, ámbár, mint az imént felolvasni bátor voltam, a ház a ministeriumot annak idején felhatalmazta, hogy változtatásokat eszközöljen, ő nézetem szerint is igen helyesen, nem tartotta magát felhatalmazottnak arra, hogy ilyen lényeges eltéréseket létesítsen az eredeti tervtől és igy ez iránt beterjesztette 1872-ben jelentését a képviselőháznak, melyhez a tervek is csatolva vannak és a mely jelentéshez mellékelve voltak az akkor ismét behivott szakértők véleményei, különösen Dalmann hamburgi, Lallaune párisi és Coumes hasonlóan párisi igen tekintélyes mérnök urak véleménye, a kik e tekintetben a maguk véleményét irásilag, mint a képviselőház levéltárában meglévő példányok tanusítják, beterjesztették. Ezek alapján a képviselőház tudomásul vette azt, hogy mily módosítások tétessenek a terveken, mert a szakértők is tüzetesen nyilatkoztak azok iránt és czélszerűbbeknek nyilatkoztatták az új terveket, mint voltak az előbbiek, a nélkül, hogy a principialis kérdés, vagyis a szabályozás elve módosittatott volna.

Ha ezeket az előterjesztéseket, a melyeket ugy a Gorové István akkori minister ur által beterjesztett iratban, mint a Tisza Lajos 1872-ben volt minister ur által beterjesztett jelentésben látunk, figyelemmel megolvassuk, meggyőződhetünk, hogy itt sem az 1838. év után, sem az 1860. év után, sem 1870 körül, sem az 1872. év után, vagy ez előtt nem volt egyetlenegy vélemény sem, a mely elvileg nem helyeselte volna azon elveket, a melyekre a szabályozás fektettetett. Voltak a dolog természete szerint, eltérő vélemények is az egyes szabályozási részletekre nézve és én részemről, ámbár ezen dunaszabályozási kérdéssel igen tüzetesen foglalkoztam és ámbár volt alkalmam Magyarország legtöbb szakértőjével igen részletesen, nem discussive, hanem behatólag beszélni ezen kérdésről, mindig azt tapasztaltam, hogy akárhányszor beszéltem azon urakkal külön-külön, mindegyiknek volt egyes részletekre külön véleménye, mig ha együtt tanácskoztak, ugy ki-

Digitized by Google

tudták egyenlíteni a dolgot, hogy mindig egyetértésre jutottak. (*Derültség a baloldalon.*) Én tehát a tapasztalásból mondhatom, hogy a Duna-szabályozásra nézve, a főelvek tekintetében, — bár a részletek iránt voltak eltérések, — egy nézet uralkodott, mely basiroztatott arra, hogy Budapestet nem kell félteni a nagy vizektől, hanem a jégdugulásoktól; kell tehát oly medret csinálni, mely ezt megakadályozza s akkor Budapest biztos lehet. Azután arra nézve, hogy miként viendő az keresztül, az előttem ismeretes előterjesztések szerint oda ment ki a vélemény, hogy nincs más biztos orvosság, mint az, hogy a Dunát Budapestnél, illetve azon alól, ezentúl szükséges lesz egy mederbe szorítani, ezen medret rendezni és hogy ott ez által az elfajulást, melyet állítólag a soroksári ág okozott, meg kell szüntetni.

Ezek voltak t. képviselőház, a szabályozás előzményei. Ezen alapon foganatosittatott a szabályozás 1870., 1871., 1872. és 1873-ban és folytattatott 1874. és 1875-ben, ezen terv alapján, a nélkül, hogy szükséges lett volna e részben valamely új megállapodást létesíteni, mert a munka akkor már ezen alapon folyt.

Igen nagy aggodalomra szolgáltat okot a főváros lakosságában és a külföldi szakértők irata is némi tekintetben nyilvánítja ezen véleményt, hogy a vasuti hid rövid és hogy ennek következtében a meder ott nem olyan, a milyennek lennie kellene.

Igen sajátságos dolog ez, t. ház! Valahány ide vonatkozó iratot, tervet, számitást a régibb és újabb időkből erre vonatkozólag láttam, mind egyetértve határozottan ugyanazon normál szabványos szélességet adja a Dunának azon a ponton, a milyen szélességben a hid tényleg épült. Már a legrégibb tervekben találni azt, hogy a lánczhid szabványos szelvénye az, a mely tulajdonképen elégségesnek bizonyult a főváros közti jégdugulás megakadályozására. A lánczhid szélessége tehát az a szélesség, mely itt a jégdugalásokat megakadályoztatja. Már pedig azon pontnál, a hol a vasuti hid fekszik, ugyanazon szélesség van és magának a hidnak szélessége is ugyanaz.

Ha méltóztatnak összehasonlítani a Mihalik-féle terveket, melyek 1870-ben terjesztettek elő, az 1872-ki tervekkel, látható, hogy azon pont, a lánczhidéval ugyanazon szélességben állapittatott meg és 1873-ban ugyanazon szélességben való keresztülvitel kötelezettsége adatott ki a hidépitésre Cail et Comp párisi czégnek, ugy, hogy midőn a ministerium vezetését átvettem, az épitésnek 55%-a már megtörtént, a mennyiben csak a felső művek voltak még hátra s igy ez is az előbbi időből való; de a szélessége, minden szakértő véleménye szerint, ugyanazon szabvány szerint állapittatott meg.

Meg kell még egyet érintenem, t. ház, mielőtt magára az interpellatióra áttérnék. Méltóztatnak mindnyájan tudni, hogy az 1876-iki árviz alkalmával, a fővárosban erősen nyilvánult azon óhaj, hogy a soroksári zárgát vágassék ki. Tüzetesen foglalkoztam ezen kérdéssel és vizsgáltam, vajjon lehetne-e ezzel a fővárosnak lényeges könnyebbséget okozni az esetre, ha a veszély még nagyobbra nőne.

Az ezelőtti iratok, tervek és adatok ezen zárgátat valamennyien szükségesnek jelezték. E részben nincs eltérés a kül- és belföldi mérnökök véleményei közt, melyeket olvastam s tudtommal azok közt, melyek hivatalbeli elődőimnek beterjesztettek, nem létezik egy vélemény sem, mely azt mondta volna, hogy a soroksári zárgátat nem kell felállítani; hanem mind mulhatlanul szükségesnek nyilvánította azért, hogy általa a viz egy mederbe szorittassék. A vélemények tüzetesen foglalkoznak ezzel és a külföldi szakértők is azt mondják, hogy a soroksári zárgát felállítása által megakadályozott vizfolyás a soroksári ágon, azt fogja okozni, hogy a másik, t. i. a promontori ág okvetlenül mélyittetni fog és olyanná fog képeztetni, hogy a Duna befogadására elegendő legyen. És ha a promontori ág valóban olyanná képeztetik, hogy a Duna befogadására elégséges, akkor áll be azután az az eset, mikor a Duna-szabályozás teljesen meg fog felelni annak, hogy minden eféle veszély elhárítva legyen. Én tehát 1876-ban, midőn ezen óhajtás nyilvánult, a kérdéssel tüzetesen foglalkozván, elővettem az az előtti adatokat és azt találtam, hogy ezen zárgátat, mint conditió sine qua nont tekintette minden az előtti mérnöki terv arra nézve, hogy a Duna-szabályozás keresztülvitessék azon számítással, hogy igy fog a másik meder kiképződni. Arra nézve, hogy vajjon tényleg és valósággal a promontori ág miként képezte ki magát, kellő adatok nem voltak meg, mert hiszen a zárgát 1873-ban záratván el, hivatalba lépésem előtt alig volt alkalom és mód arra nézve, hogy az eredményt valamikép meg lehessen állapitani, mert erre kissé több idő kell. Erre nézve tehát homályban tapogatóztunk. Azonban, igen nagy remény volt arra, hogy a nagy viz, különösen a 76-iki, eszközölni fogja a promontori Dunaágnak ilynemű kimélyítését.

1876-ban az árviz elvonulása után, különösen az itteni helyzetet geologiai tekintetben is szemügyre kivánván venni, magam is igyekeztem magamnak tájékozást szerezni. Azon aggodalom támadt bennem, tekintettel arra, miszerint a Gellért-hegy valóságos sziklákból áll, hogy Kőbánya, mely a másik oldalon fekszik, hasonlag kősziklákat mutat fel és tekintettel arra, hogy a soroksári ágban, mely a promontori ágon túl fekszik, maga azon zárgát is, mely ott léte-

Digitized by Google

sittetett, kőszíklán fekszik, azon aggodalomra jutottam, vajjon a kőszikla nem megy-e a promontori ágon is keresztül és nem akadályozza-e meg a kimélyedést. Ennélfogva elrendeltem a promontori ágnak tüzetes és sok ezer ponton leendő megvizsgálását, mely munka igen sok összehasonlítást igényelt s tulajdonkép csak ezen esztendő tavaszán fejeztetett be, mintegy 25 kilométer hosszúságban lévén szükséges az észleléteket tétetni. Ezen munkának eredménye az, hogy — meg kell vallanom — azon várakozásnak, melyet ugy a bel-, mint a külföldi szakértők mindig hangoztattak, hogy t. i. az összeszorított Duna, a maga óriási erejével mélyíteni fogja a medret, az eredmény nem felelt meg. (*Mozgás.*) A promontori ágon mélyítést igen ritka helyen és nagyon csekély mértékben lehet tapasztalni; szélesbítést igenis, de be kell ismernem, hogy a szélesbítés, a veszélyt nemcsak hogy nem hárítja el s javításra nem szolgál, sőt ha túlságig megy, épen veszélyes és ártalmas. Midőn ezen meggyőződésre jutottam, jónak láttam a külföldi szakértőket is, a kik épen az országba jöttek, megkérdezni az iránt, hogy milyen további intézkedések volnának teendők. (*Halljuk!*)

A mi a Duna-szabályozás azon részét illeti, mely contemplálva volt a főváros között az 1870—1872-iki években, a mely a Duna budapesti részének tulajdonképeni szabályoztatásának neveztetik, erre nézve a t. ház tagjai, kétségkivül olvasták a külföldi szakértők nézeteit.

Méltóztatnak látni, hogy mindjárt a bevezetésben a legnagyobb elismerésöket nyilvánítják a mű felett, azt mondván: „A magyar kormány a Dunán ugy Budapest mentén, mint a felső és alsó környéken jelentékeny munkálatokat hajtatott végre a hajózás megkönnyítésére és a városnak az árvizek elleni megvédésére. Ezen munkálatok együttvéve kitünő s egy nagy fővároshoz méltó művet képeznek, mely az azt tervező és végrehajtó mérnököknek legnagyobb becsületére válik.“ (*Felkiáltások: Tovább! Tovább!*) Nem olvashatom fel az egész jelentést, hisz az a tisztelt képviselő urak közt kiosztatott.

Csak azt jegyzem még meg, hogy azután elmondják, hogy tőlem minden irányban és tervre vonatkozólag igen részletes felvilágosításokat kaptak és átmennek az egyes szakaszokra; kifejtik, hogy a Duna-szabályozás Budapest felett a Margitszigetnél helyes volt és jól sikerült; azután elmondják, hogy a Budapest közötti részre nincs szavuk s megjegyzik, hogy helyes volt a kanyarnak vezetése és azután átmennek a tulajdonképeni legveszélyeztetettebb pontra, t. i. az alsó részre. Itt elmondják, hogy a vasuti alsóhidat rövidnek tartják, de azon segíteni nem lehet, mert a költségek nem volnának arányban azon javítással, a mely eszközöltetnék; az pedig, hogy a párhuzam-művön valami változás történjék és esetleg ártéri-hid készittessék, veszélyesnek tartják. Magam ezt eredetileg is terveztem, mikor a hid elkészülte után az összekötő vasut épült, de akkor a szakértők azt mondották, — mint ezek is — hogy az nem javit a helyzeten, hanem azt veszélyezteti, mert megosztaná a viz erejét.

Átmennek azután t. ház, egy különös dologra, t. i. azt mondják, hogy tudják — nem tudom kitől — hogy a promontori — a mint előbb is mondtam, különben sem kiképzett és rosz ágnak még a nagy viz esetében — ámbár ezt nem mondják — összeszorítása szándékoltatik és hogy ebből származhatik a fővárosra nagy veszedelem.

T. ház! Megvallom, nem tudom, a t. szakértők hol vették ezt. Én igyekeztem nekik mindennemű adatokat rendelkezésökre adni, de természetesen, minthogy igen jól tudtam azt, hogy bizonyos féltékenykedés van az iránt, vajjon a szakértők nem fognak-e félrevezettetni azok által, a kik a dolgot csinálták, a mennyire lehetett, igyekeztem tőlük azokat, a kik érdekelve voltak, távol tartani és csak ott adtam fölvilágosítást, a hol azt külön kérték az adatokon kivül, melyek rendelkezésükre állottak. Kénytelen vagyok tehát megjegyezni, hogy én soha életemben sem magánbeszélgetésben, de tervszerüleg sem hallottam oly tervet semmiféle magyar mérnöktől, hogy ezen medernek összeszorítása, a nagy viz esetében is, 250 ölre szándékoltatott volna, sőt ellenkezőleg, ezen ágnak lehető legjobbá tételét célozták, hogy az minden akadály nélkül levezethesse a Duna vizét. Pedig, mint említém, a szakértők erre alapítják további nézetüket, a mi bizonyosan onnan támadhatott, hogy azon tervekben, melyek nekik átadattak s melyekhez magyarázat nem adatott, mert a mérnökök a terveket magyarázat nélkül is megértik, azon tervezetekben a kis viz elleni, a viz összetartására szolgáló kőhányások be voltak rajzolva és a melyek csak a nulla felett 9 lábig mentek, mondom, be voltak rajzolva és ugy kell lenni, hogy a szakértő urak ezen kőhányásokat gátaknak nézték és gondolták, hogy azoknak mentében fog a szabályozás vitetni. Pedig tudhatták volna, hogy ez nem lehetséges dolog, a mennyiben erre azután iszonyú nagy költségek kellenének, hogy ez keresztülvitessék. Mert hiszen ezt tulajdonképen, a mint ők is mondják, egészen le kellene vinni a sziget alsó végeig, a mi 58 kilométer, vagy legalább annyira kellene vinni, hogy Ercsin alul érjen, a mi körülbelül 28—29 kilométert tenne. De ez a munka oly összeget igényel, a mi nem egy terv változtatásával jár; mert azonkivül, hogy ez nagyon sokba kerül, erre külön törvény szükséges, erre pedig előkészületek, tervezetek kellenének, a mire nézve semmi sem történt meg s a mire

Digitized by Google

nézve én ma sem tudom tulajdonképen megmondani, hogy miből származtatták e véleményüket. Mivel azonban ezen véleményük figyelmet érdemel annyiban, a mennyiben tapasztalás szerint a promontori ágban csakugyan jégdugulások fordultak elő 1876-ban is, nem ugyan közvetlenül a főváros alatt, hanem sokkal lejebb, a mint ők is mondják, hogy az esetleg lejebb alakulható jégdugulás is veszélyessé válhatik a fővárosra nézve; mivel ez a tény előfordult, mivel másrészről az általam tétetett méretések és számítások alapján azon meggyőződésre kellett jutnom, hogy ugyan nem, a mit a szakértők mondanak, nagy töltések által, mert az lehetetlen dolog, hanem még a promontori ágnak oly javítása is, a mely valóságos mederjavításnak volna nevezhető, t. i. bizonyos mélységnek megadása, sok időt és költséget igényelne, mert az általam tétetett számítások szerint, az a quunette, mely a mederbe vonandó lenne, körülbelül 3—4 millió forintba kerülne, de ez nem is vitethetnék oly hamar keresztül; mondom, miután azt láttam, hogy csakugyan itt a promontori ágban az eredmények szerint van némi aggodalomra ok, én azon nézetben vagyok, hogy az e tekintetben tett szakértői nyilatkozatok, daczára annak, hogy nem áll az, a mire tulajdonképen alapítják véleményüket, hogy t. i. az összeszorítás következtében a Duna a fővárosra nézve majd veszélyes lesz; de mivel áll az, hogy az az ág rosz és csakugyan, mikor a jég ott megdugult, megmutatta azt, hogy mikép segít magán a Duna, t. i. oldalkitörés által, azon nézeteket, melyek nyilvánulnak arra nézve, hogy a Dunának kell, hogy ugy mondjam, egy ventilt adnunk: mondom ezen nézeteket én is mindenesetre figyelembe veendőknek tartom és erre később vissza fogok válaszomban térni.

Most, t. ház, nem akarva fárasztani tovább a t. házat, átmegyek magára az interpellatióra, a melyet Királyi Pál képviselőtársam intézett hozzám. (*Halljuk!*) Egyet azonban meg kell még jegyeznem és ez az, hogy azon a helyen, a hol a külföldi szakértő urak, mint mondják, maguk ott a gáton voltak, a hol az elfajult Duna elzáratott, azon a helyen is nem 250 öl a gátnak fekvése a másik parttól, hanem 1800 méter, tehát több, mint 900 öl és a hol legkeskenyebb része van, ott is 1000 méter; tehát ez maga is mutatja, hogy lényeges tévedésben voltak, mikor 250 ölről beszéltek.

Ezeket azért jegyeztem meg, mert felvilágosításul szolgálnak az interpellatióra, melyben ezek is érintetnek.

A képviselő ur a következő kérdéseket intézte hozzám: (*Olvassa.*)

„1. Szándékozom-e ezen nagy súlylyal biró szakértői véleményben felállított szempontokat, a Dunát szabályozó további eljárásnál érvényesíteni? és ha igen,

2. várhatjuk-e, hogy a javítási munkának legsürgetőbb része, a soroksári gátra vonatkozó terv, már a jövő tavaszra netán bekövetkezhető jégzajlásig, eszközlésbe fog vétetni?“

A mi az első kérdést illeti, erre nézve nyilváníthatom azt, hogy midőn a f. év tavaszán — április 26-án — Kármán Lajos képviselő ur hozzám ugyane tárgyban interpellátiót intézett és ez interpellátióban azt kérdezte tőlem, szándékozom-e a fővárosi Dunát megtekintetni az akkor már kilátásba helyezett külföldi szakértőkkel, akkor kijelentettem, hogy igenis szándékozom, hogy szándékozom mindazon adatokat, melyek ide vonatkoznak, nekiek átadni, hogy szándékozom véleményüket kikérni és azt a háznak bemutatni; azt hiszem, hogy a háznak akkor tett nyilatkozatom implicite már magában foglalja azt, hogyha tehát szándékozom velük ezt megtenni, ha szándékozom mindezen adatokból olyan gyüjteményt adni rendelkezésükre, hogy ennek alapján véleményt mondhassanak, ha szándékozom ezen véleményöket a háznak bemutatni, ennek világos következménye, hogy ezen véleményüknek valami tekintetben mégis csak érvényt szándékozom szerezni, ha t. i. olyan lesz, hogy ezt mind az én, mind pedig a t. ház véleménye szerint megérdemli; tehát nyilváníthatom a képviselő urnak első kérdésére, melyet hozzám intézett s mely mintegy a Kármán ur kérdésének folytatása, hogy igenis szándékozom azt tenni, mert mint mondám, vannak aggodalmat keltő okok arra nézve, hogy a promontori ág hivatásának nem felel meg.

A mi a második kérdést illeti, hogy a javítási munkának legsürgetősebb része, a soroksári gátra vonatkozó terv, már a netalán bekövetkezhető jégzajlásig eszközlésbe fog-e vétetni? erre nézve nyilváníthatom, hogy azon terv, a melyet gondolom, méltóztattak elolvasni, a mely a szakférfiak véleményében nagy vonásokban benne foglaltatik, a melyről méltóztatnak tudni, hogy tulajdonképen bukó gátak terveztetnek, erre nézve azt hiszem, átlátja a képviselő ur, hogy ezen 4 bukó gátat rövid idő alatt, különösen őszszel, vagy télben megcsinálni lehetetlen. Nincs az a hatalom, mely azt ugy, a mint tervezve van, jövő tavaszig képes legyen elkészíteni. Ennek speciális oka van és nemcsak az, hogy a nagyobb mennyiségű anyagot, mely 27,000 köbmétert teszen ki, a mi magában nagy mennyiség, nem tudom elő lehetne-e állítani oly minőségben, a mint szükséges, de még ha a szükséges előkészületek erre nézve meglennének is, még ha télviz daczára módunkban lenne is ezen munkálatok keresztülvitele: még akkor is veszélyes lenne ezt tenni; mert a képviselő ur, de a t. ház is tudni fogja, hogy oly munkát a Duna medrében, melyhez a

Digitized by Google

nullán felül 12 lábig le kellene menni a munkáltatással, nem lehet télviz idején kezdeni. Megtörténik nyáron is nálunk, hogy 13—14-es vizünk is van; télben pedig alig mulik el egy év, legalább tudtommal a 70-es évek óta nem mult el egyetlen egy sem, hogy ennél magasabb ne lett volna a viz, tehát oly munkálatokat, melyeket minden télen a viz meg szokott akadályozni, télen keresztülvinni teljes lehetetlen. De én megcsináltattam e részben a terveket, régen készen is volnának, de az a fatum történt velem, hogy a kire e kényes természetű és nagy fontosságú tervek elkészítését biztam, azt ugyszólván éppen munkálata közepén, a mult heteken egészségi állapotában egy nagy csapás érte, ugy hogy annak általa befejeztethetésére kilátásom nincs s igy kénytelen voltam munkálatát másra bizni. De már e tervezetet nagy vonásokban ez is előterjesztette s ebből tudom, hogy a munka könnyen keresztül vihető a nyári időszakon át, ha kora tavaszszal minden tekintetben előkészittetik, ha az anyagok beszereztetnek és hogy a külföldi szakértők által erre vonatkozólag kilátásba helyezett költség annak keresztülvitelére elégséges lesz. De az, hogy e munka a jövő tavaszig keresztül nem vitethetik, miután már az elv, melyen az ez előtti Duna-szabályozás állott, lényeges módosítást szenvedett, nem okozhat a fővárosnak semmi aggodalmat, mert ha már a t. ház méltóztatik az általam is jelzett okok következtében azon meggyőződésre jutni, hogy a soroksári zárgát fenntartása nem oly mulhatlanul szükséges, mint a hogy az ez előtti tervekben mindig foglaltatott, vagy, hogy most már módosítani kell azon és nem olyan zárgátat kell fenntartani, minő most van, hanem bukó gátat, melyen a 16 lábon felüli viz keresztül mehessen, a mi csak moderálása a soroksári viznek; — mondom, miután e meggyőződésre jutottunk, ha e nézetet a t. ház is elfogadni méltóztatik, nincs semmi ok arra többé, hogy veszély esetén, a soroksári zárgát fenntartassék és igy nincs ok arra, hogy azon zárgáton arra az esetre, ha a viz veszélyessé válhatnék, már előre olyan nyilások ne készittessenek, melyek azon ventillt, melyre a viznek szüksége van, rögtön megadhassák. Ott, hol a zárgát van, annak a Duna ugy neki dől, hogy igen kevés kell arra, hogy ott magának medret csináljon. Oly nagy ott a viz ereje, hogy — midőn a zárgát épült s egy ember beleesett, 40—50 ölnyire hajította ki a zátonyra, oly borzasztó sebességgel menvén, hogy azon idő alatt egy korty vizet nem volt képes meginni. És igy egy csekély nyilás, abban a különben is laza alkatrészekből álló töltésben elégséges arra, hogy a Duna magának elegendő nagy medret nyithasson, a mely megadja a kellő ventilt. E tekintetben tehát a főváros meg lehet nyugtatva. (*Helyeslés.*)

A dolgoknak előkészítése végett egy bizottságot hivtam össze, melyben a főváros, a műegyetem, az épitészeti és mérnök-egyesület részéről is hivtam meg tagokat, mert szeretem, ha ily dolgokhoz nemcsak a gremiumból való, hanem más egyének is hozzászólanak. E bizottság elé terjesztem a tervezeteket és a szakértők véleményét tanácskozás végett és egyuttal azt hiszem, hogy czélszerű lesz ezen — a fővároshoz és az általam meghivott testületekhez tartozó egyénekből megbizni nehányat, a kik előre megállapítanák azt, hogy mikor áll be azon stadium, midőn a soroksári zárgáton vágást kell tenni és hogy oly intézkedések iránt tegyenek javaslatot, a melyek ennek gyors eszközlését lehetővé teszik.

A nyilás, a melyet a Duna azon esetben, ha a főváros aggodalmának megszüntetése végett a gáton csinált bevágás folytán kimos, habár nagy lesz is, mégis fog ott a Duna annyi anyagot meghagyni, a mennyi ezen kisebb zárgátakhoz a köveken kivül szükséges lesz, minek következtében nem is fogunk oly nagy kárt vallani, a melynek helyreállítása felérne azon költségekkel, a melyre azon esetben, ha télen, vagy őszön nyakra-főre csináltattam volna azt, a mit a szakértők terveztek, szükség lett volna.

Ez tehát válaszom a t. képviselő urnak interpellatiójára.

Mielőtt azonban szavaim bezárnám, még két észrevételt kell tennem. (*Halljuk!*) Az egyik az, hogy azon zárgáton alul, számos községei vannak Pestmegyének, a melyek azon 7 évi időszak alatt, mely alatt a zárgát őket a felülről jövő viz ellen védelmezte, egyfelől talán oly műveket is létesítettek, a melyeket csak azért lehetett létesíteniök, mert védve érezték magukat, másfelől pedig ezek által a védett állapotból, a védtelenbe helyezkedtek. Szükségesnek tartom tehát azt, hogy Pestmegyének mérnöke hasonlóképp meghivassék és oly intézkedések tétessenek, melyek e községeket és területüket, minden ebből eredhető vész ellen megvédik. (*Helyeslés.*)

Második észrevételem az, hogy habár, a mint ezt fenntebb is kifejtettem, minden bel- és külföldi szakértő azon nézetnek adott kifejezést, hogy a nagy vizek ellen Budapest főváros védve van és hogy csak a jégtorlódások azok, a melyek a fővárost veszélyeztethetik, ez ilyen absolute, mióta Budapest Pestből, Budából és Ó-Budából áll, nem áll, mert Ó-Buda a nagy vizek ellen nincsen védve. Ó-Buda 20 lábnyi viz mellett elöntetik, pedig a külföldi szakértők nézete is az, hogy 20 lábnyi és ennél nagyobb viz jégtorlódás nélkül is lehetséges Budapesten, tehát mondom, Ó-Buda nincs védelmezve még a jég

Digitized by Google

nélküli árviz ellen sem. Már pedig, t. ház, az én véleményem szerint, ilyen várost, mint Budapest, mely az országnak szemefénye, nem lehet oly állapotban hagyni, hogy annak bármelyik része, még a nagy viz ellen sem legyen megvédve. (*Helyeslés.*) Igaz, hogy Bécsnek, Prágának és más nagy városoknak egyes külvárosai, gyakran kerülnek viz alá, de azok egészen más viszonyok közt vannak, azoknak védelme nagyon nehéz lenne, ámbár kis vizek ellen kellene védeni. Azt nem lehet megengedni, hogy Ó-Buda ilyen állapotában rettegtesse a fővárost akkor is, mikor talán egy 18 láb magasságú viz elönti s azért lehetetlen, hogy az iránt a kellő lépések meg ne tétessenek, hogy Ó-Buda, — melynek az ugynevezett Filatori-gát némi védelmet biztosít ugyan, de csak bizonyos fokig, azontúl pedig semmi védelme nincsen, — megvédessék. E tekintetben el is készítettem a terveket. Az, hogy ki által hajtassanak végre és kinek költségén, az későbbi kérdés dolga; de az én nézetem szerint ezt ugy hagyni, a mint van, nem lehet, ennek mulhatatlanul meg kell szünnie.

Most tehát azok után, a miket előadni szerencsém volt, kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

Királyi Pál: T. ház! Az igen t. közlekedésügyi minister ur most előterjesztett igen részletes és tájékoztató beszéde után, én nem nyomhatom el a feletti sajnálkozásomat, hogy az igen t. minister ur ilyen, vagy ahhoz hasonló elhatározását akkor, mikor a külföldi szakértők véleményét közzé tette, egyszersmind a nagy közönségnek is tudomására nem juttatta; (*Helyeslés balfelől*) mert ez által a főváros lakosságát sok és nyugtalanító aggályoktól mentette volna meg és e mellett az igen t. minister ur ezen tette, megelőzte volna egyszersmind a hitelnek e miatti megtámadását, a melyet a kereskedés is, a termelés is, a főváros falai közt összehalmozott nagymennyiségű éléstárak ekként konstatált bizonytalansága miatt, szenved és szenvedett. Ez mind el lett volna kerülhető. Az én interpellátióm kiindult a külföldi szakértők véleményéből. Ezen szakférfiak részletesen ismertetvén a dunaszabályozást, különösen a vámháztól befelé, részletes véleményt mondanak ugyan, de utoljára javaslataikat igen rövid pontban összegezik, a menynyiben azt mondják: „Azt ajánljuk, hogy szabassék határ a jégtorlódás által okozott duzzadások emelkedésének és nyittassék meg a soroksári ág rendkivül nagy árviz előtt az által, hogy az azt elzáró gát felszine felett, a töltés koronája alább szállittassék".

Az igen t. minister ur most előadott válaszából én azt a következtetést véltem levonhatni — nem tudom, helyesen-e? — hogy a t. kormány határozott akarata és törekvése, hogy a szabályozási munkálatoknál előfordult és észlelt hiányok és hibák javítását stb. azonnal megkezdeni, — a téli időszakban a mennyire lehet, — hogy ekként nem fog kimélni sem költséget, sem erőt, hogy a fővárosban összpontosított, ugy értelmi, mint anyagi igen nagy értékű kincseket, az elpusztulás veszélyétől megóvja minél előbb és áldozatok árán is. Értettem a t. minister ur válaszából, avagy érteni véltem azt is, hogy nem akar ezen szabályozásra vonatkozó eljárás, vagy intézkedésekből titkot csinálni, mint eddig csinált, sőt ellenkezőleg, a minister ur kijelenti, hogy holnapra egy enquêtet méltóztatott összehivni, melyben a főváros, a közmunkatanács, a műegyetem küldöttei s más e terén ismert tekintélyű szakemberek meghivattak. Én csak még egyet óhajtottam volna és nagyon óhajtottam volna, hogy benne legyen, azt tudniillik, hogy ne méltóztassék gazdálkodni, vagyis inkább fukarkodni a nyilvánossággal, hanem méltóztassék a sajtó bevonásával vezettetni a tanácskozásokat. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső balfelől.*) Minthogy a fellármázott, fölriasztó közvéleményt csak a sajtó által lehet megnyugtatni, méltóztassék megengedni, hogy a nagyobb hirlapok odaküldhessék tudósítóikat s megismertessék nem csak azon férfiakat, kik ott majd a szabályozás terveiről nyilatkozni fognak, hanem azt is, hogy miként nyilatkoztak; (*Helyeslés a bal- és szélső baloldalon*) hogy igy ismerjük azokat, nemcsak névszerint, hanem nyilatkozataik után is.

Igen jól méltóztatott a minister ur megjegyezni, hogy Budapesten nemcsak Budapest és annak lakossága van érdekelve, hanem érdekelve van az egész ország, annak legutolsó faluja is. S épen azon emberek nyilatkozatainak, kik ott tanácskozni fognak, mindenki igen nagy horderőt tulajdonít, mert sok költségbe fog kerülni az, a mit megállapítanak s igy érdekünkben áll tudni, hogy, ki miként nyilatkozott; mert én felteszem a minister urról, hogy ha már az enquête megállapít valamit a külföldi szakértők nyilatkozata alapján, azt bizonyosan végre is fogja hajtatni.

Azonban még egyet akartam levonni a minister ur nyilatkozatából, de ezt sem találtam benne, t. i. hogy nagy a bizalmatlanság a szabályozás eddigi műveletei iránt s e bizalmatlanság éppen ezen emberek miatt van, kik a műveleteket eddig vezették. Ha tehát a minister ur a megingatott bizalmat fel akarja éberészteni — pedig nagyon hiszem, hogy erre törekszik már az enquête összehívása által is — nagyon kérem, méltóztassék a szabályozás továbbvitelét kivenni azon emberek kezéből, kik azt eddig vezették. (*Zajos helyeslés a bal- és szélső balon.*) Vannak a mi hazánkban azokon kivül, más szakképzett

Digitized by Google

emberek is, kik ezen munka végrehajtását minden tekintetben megfelelőleg vezetni tudják. (*Igaz! Ugy van! a bal- és a szélső balfelől.*)

Én tehát mindezeket megjegyezve, a minister ur válaszát tudomásul veszem.

Elnök: Méltóztatik a t. ház a minister ur válaszát tudomásul venni? (*Tudomásul veszszük.*) Ezzel az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik 2 óra 10 perczkor*).

180. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 2-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, hg. Odescalchy Arthur mentelmi jogának felfüggesztése végett benyujtott törvényszéki megkeresésről. A kérvényi bizottság XXII. sz. sorjegyzékének bemutatása. A mentelmi bizottság jelentése Madarász József mentelmi ügyében. A delegatusok választásának eredménye. A tegnap tárgyalt törvényjavaslatok harmadszor felolvasása. Tisza Kálmán ministerelnök törvényjavaslatot nyujt be a magyar-horvát kiegyezésnek egy évre meghosszabbitása iránt. A cseléd-, kocsi stb. adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása és elfogadása. A részletes tárgyalás megkezdése. Péchy Tamás közlekedési minister felelete b. Bánhydy Béla interpellatiójára.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, Bedekovich Kálmán, Szende Béla, b. Kemény Gábor, Péchy Tamás és b. Orczy Béla.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Mednyánszky Árpád jegyző ur fogja vezetni, a szólni kivánokat egyrészről Baross Gábor, másik részről Antal Gyula jegyző urak fogják feljegyezni.

Az utóbbi ülés jegyzőkönyve fog felolvastatni.

B. Mednyánszky Béla jegyző (*olvassa a deczember 1-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, hitelesittetik.

Bemutatom a t. háznak a hatvani egyházkerület kath. néptanitóinak, Kaczvinszky Ede képviselő ur által beadott kérvényét, melyben a néptanitók nyugdijaztatásáról szóló 1875: XXXII. törvényczikk némely §-ainak módositását kérik.

Ugyanazoknak, ugyancsak Kaczvinszky Ede képviselő ur által beadott kérvényét, melyben a néptanitókat a hadkötelezettség, illetőleg a hadszolgálat teljesítése alól fölmentetni kérik.

Tiszafüredi tüzkárvallott lakosoknak, Maizik Victor képviselő ur által beadott kérvényét, adó- és bélyegcsonkitási illeték elengedése iránt.

A déli-zalai takarékpénztárnak, Falk Miksa képviselő ur által beadott kérvényét, az 1875: XXVI. törvényczikk 4. §-a 2i-k pontjának értelmezése iránt.

Mindezen kérvények a kérvényi bizottsághoz tétetnek át.

A pozsonyi kir. törvényszéknek kérvényét, melyben hamis vád büntette miatt, hg. Odescalchy Arthur országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kéri.

A mentelmi bizottsághoz tétetik át.

Egyéb előterjesztésem nincs.

Vécsey Tamás, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! A kérvényi bizottság meghagyásából bemutatom a kérvények 22. sorjegyzékét s kérem a t. házat, méltóztassék ezen sorjegyzéket kinyomatni, a képviselőház tagjai közt kiosztatni és a mennyiben lehetséges, az abban foglalt kérvények tárgyalását a szombati ülés napirendjére kitüzni. A kérvényeket pedig kérem megtekinthetés végett, a ház irodájába letétetni.

Elnök: A sorjegyzék ki fog nyomatni, kiosztatni, a kérvények pedig a ház irodájába tétetnek le. A sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalása, a szombati ülés napirendjére tüzetik ki.

Szlávy Olivér, a mentelmi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém bemutatni a mentelmi bizottság jelentését, Madarász József képviselő ur mentelmi ügyében s kérem a kép

Digitized by Google

viselőházat, hogy azt kinyomatni, a ház tagjai közt kiosztatni és annak idején napirendre kitűzését elhatározni méltóztassék.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni és a t. ház tagjai közt kiosztatni. A mi a napirendre tűzését illeti, azt hiszem, hogy kivánatos magának a t. képviselő urnak érdekében is, hogy az minélelőbb megtörténjék. Ahhoz képest tehát, a mint a mai napirendre kitűzött tárgyak el fognak intéztetni, bátor leszek indítványba hozni, hogy mikor tárgyaltassék. (*Helyeslés.*)

Baross Gábor jegyző: A jegyzői kar nevében van szerencsém bemutatni a tegnapi szavazás eredményét.

A közösügyek tárgyalására kiküldendő bizottság tagjaira beadatott összesen 204 szavazat, üres volt 4, jelen volt, de nem választott 20 képviselő. A legtöbb szavazatot nyerték:

Rendes tagok: B. Bánhidy Béla 200, Szőgyény László 200, ifj. gr. Ráday Gedeon 199, Szirmay Ödön 199, gr. Apponyi Albert 198. Baross Gábor 198, Éber Nándor 198, Molnár Aladár 198, báró Rudics József 198, gr. Bánffy Béla 197, Boros Bálint 197, Falk Miksa 197, gr. Karácsonyi Guidó 197, br. Kemény Kálmán 197, Márkus István 197, Prónay József 197, Apáthy István 196. Hegedüs Sándor 196, Szily László 196, Harkányi Frigyes 195, Kármán Lajos 195, Prileszky Tádé 195, Bohus Zsigmond 193, Dániel Ernő 193, Éles Henrik 193, Iványka Imre 193, Bausznern Guidó 192, Sváb Károly 192, Wahrmann Mór 192, Pór Antal 191, b. Wodianer Albert 191, Andaházy Pál 190, Szilágyi Dezső 189, Gidófalvy Álbert 183, Tisza László 183, Tisza Lajos 180, Horváth Péter 200, Kussevics Szvetozár 200, Mihalovics Károly 200, Voncina Iván 200.

Póttagok: Andrássy Mihály 187, gr. Teleky Domokos 172, Rohonczy Gedeon 171, Rakovszky Géza 170, Lázár György 168, Matuska Péter 166, Szeberényi Andor 163, Hoffgräff János 162, Kazy János 161, Kotur Bazil 187.

Elnök: T. képviselőház! A megválasztott képviselő urak, a közösügyek tárgyalására kiküldendő magyar országos bizottság tagjaiul nyilvánittatnak; a jegyzőkönyv kivonata a megválasztottaknak megbizó levélként ki fog adatni, a jegyzék pedig közöltetni fog a mélt. főrendekkel tudomásvétel végett.

Következik a tegnap letárgyalt törvényjavaslatok harmadszori felolvasása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a királyi József műegyetem és az állatgyógyintézet állandó elhelyezésére Budapesten emelendő állampületekről és az e czélra megkivántató költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: A kir. József műegyetem és az állatgyógyintézet állandó elhelyezésére Budapesten emelendő állampületekről és az e czélra megkivántató költségek fedezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e ezen törvényjavaslatot, az imént felolvasott szerkezetben végleg elfogadni, igen vagy nem? Kérem azon képviselő urakat, a kik a törvényjavaslatot elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház a törvényjavaslatot elfogadja.

A törvényjavaslat végleg megszavazva lévén, közöltetni fog a méltóságos főrendekkel alkományos tárgyalás és szives hozzájárulás végett.

Baross Gábor jegyző (*olvassa az 1880-ik év első negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: Az 1880-ik év első negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e ezen törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben végleg elfogadni, igen vagy nem? (*Felkiáltások: Igen! Nem!*)

Kérem azon képviselő urakat, a kik a törvényjavaslatot a felolvasott szerkezetben elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja a törvényjavaslatot.

Ezen törvényjavaslat végleg elfogadva lévén, az alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett a mélt. főrendekkel közöltetni fog.

Hogy ezen két törvényjavaslat, nem különben a delegatióba megválasztott képviselők névjegysora a mélt. főrendekkel még mai ülésükben közöltethessék, a jegyzőkönyv erre vonatkozó pontjai fel fognak olvastatni.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa s jegyzőkönyvi kivonatot*).

Elnök: A jegyzőkönyv felolvasott pontjai ellen észrevétel nem tétetvén, a jegyzőkönyvi kivonat hitelesittetik.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. képviselőház! (*Halljuk!*) Van szerencsém benyujtani egy rövid törvényjavaslatot a horvátországi pénzügyi egyezmény tárgyában hozott 1878: XXX. törvényczikk hatályának egy újabb évre kiterjesztése iránt. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen törvényjavaslatot kinyomatni, szétosztatni s előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A benyujtott törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni s a pénzügyi bizottsághoz át fog tétetni.

Következik a napirend szerint, a cseléd-, kocsi- és lótartási adók megszüntetéséről szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása.

Orbán Balázs: T. ház! Mindenek előtt ministerelnök ur tegnapi érvelésére teszek nehány rövid észrevételt.

Digitized by Google

Ministerelnök azt mondá, hogy a fusiókor igérte ugyan a pénzügyek rendezését, de nem egy-két év alatt.

Én emlékszem t. ház! hogy akkortájt 5—6 évre volt a pénzügyek rendezése kilátásba helyezve és pedig adóemelés nélkül, az akkori jövedelmek alapján.

Mit észlelhettünk most, azt, hogy az adók azóta 30—40 millióval fokozódtak s deficittünk még se kisebb az akkorinál; tehát állami háztartásunk mérlege 60—70 millióval roszabbadott s most ismét adóemelés van kilátásba helyezve.

Én azt értem, hogy lehet egy — a viszonyokat tekintetbe nem vevő, máról-holnapra élő kormány e kétségbeejtő expedienshez is fordul s új adók behozhatásának ábrándjában ringatja magát; de nem képzelek e házban kötelességérzettől áthatott oly népképviselőt, ki hazánk jelen viszonyai közt az adóemelésre merné adni szavazatát, kivéve, ha választóitól és hazájától örökre elszakítani nem akarja magát; mert a kiben a hazafiságnak, többet mondok, az emberi könyörületnek csak egyetlen szikrája van, az a kormányt nem követheti azon utra, a melyre az adóemelések terén lépett; (*Uyy van! a szélső balon*) hisz Magyarországon ma legfölebb csak az inséget és éhenhalást lehetne új adókkal megróvni, (*He'yeslés a szélső balon*) mert ott hol az emberek őrlött kukuricza csupával táplálkoznak, az új adók ugyancsak a képtelenség körébe sorozhatók.

Kormányelnök ur Helfy barátom azon észrevételére, hogy hatalma fenntarthatásáért fokozza az adókat, oly megjegyzést koczkáztatott, a melyet e parlament iránti tiszteletből ismételni szégyenlenék s hasonló módon visszatorlani vonakodom, mert a gorombaság érdemkoszorújáért nem szándékozom pályázni. (*Élénk derültség.*) Azonban én Helfy barátom föltevését igazolva látom a szomorú tények által, mert az tagadhatlan, hogy a kormány mást évek óta alig tesz, minthogy adósságot adósságra halmoz s folyton adót emel és csikar fel oly eszközökkel és módokkal, a minőket nem hogy egy alkotmányos országban, de Ázsia legprimitivebb országaiban sem mernének alkalmazni. Igen természetes, hogy az ily atyai elbánással s hazai érdekeinknek folytonos feláldozásával teljesen elidegeníté magától e haza népét. Tudja jól ministerelnök ur, hogy nincs e haza 15 millió lakosa között egy se — kivéve itteni nehány kebelbarátját — a kinek ellenszenvét sokszorosan ne provokálta volna s mivel itt elvesztette a talajt lába alól, mivel itt a bizalomnak, a ragaszkodásnak utolsó szálai is már szétszakadtak, nem e házában, hanem künn keresi hatalmának támaszát, azt pedig csak úgy nyerheti és tarthatja meg — legalább egy ideig — ha Magyarország minden felcsikarható jövedelmét oda liferálja.

Im ez az oka annak, hogy ismét új adókkal rémítgeti ez ország szegény éhező népét s ezért mondhatta Helfy barátom, hogy ez új adók, hatalma megtartásának indokából hozatnak javaslatba.

Ezek előrebocsátása után, áttérek a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatra. T. ház! Én tökéletesen egyetértek Helfy barátommal arra nézve, hogy az eltörleni ajánlott régi és behozni szándékolt új adókat egybefoglalva kell birálat alá vennünk; én teljesen osztom azon nézetet, hogy az egész eltörlés nem egyéb egy csaléteknél, a melyen csak azok akadnak fel, a kik kapzsilag kapnak hozzá a nélkül, hogy következményeire gondolnának. Egy kis fénymáz, a melylyel egy korhadt rosz butorzatot bevonnak, hogy a jóhiszemű vevőt ármányosan rászedjék.

De t. ház! a képviselőnek, a ki fel fogja hivatását, a ki érzi a nagy felelősséget, a melyet a néppel szemben elvállalt, a kit fontos állásának kötelességérzete hat át; annak nem szabad e kelepczébe magát könnyelmüen becsalatnia; mert bármiként szépítsék is a dolgot, itt arról van szó, hogy pár százezer frt adótörléssel szemben, 8—10 millió új adóval rovassék meg Magyarország népe, a mely már az eddigi adót se tudja fizetni. Arról van szó, hogy egy fontnyi terhet levegyünk egyik vállról, hogy a másikra egy mázsányit rakjunk reá. De mivel látom, hogy a túlterhelt ez újabb ráadás alatt összeroskadand, én előre kijelentem, hogy a teherkönnyítéshez igen, de a teher szaporításhoz nem járulhatok. T. ház! Én a pénzügyi bizottság által törölni ajánlott három adónemnek kiküszöbölését helyeselem; hiszen már behozataluk alkalmával ellenezték azokat s megjósoltuk, hogy az államnak kevés hasznot, a honpolgároknak nagy károkat fognak okozni. Mi voltunk azok, kik azoknak eltörlését folytonosan szorgalmaztuk, indítványoztuk. Örülök, hogy ismételt felszólalásainknak s az ország minden részéből ide özönlött kérvényeknek, végre valahára legalább ennyi eredményét észlelhetjük. Bár megvallom, hogy az ezekkel egy eredetű és hason természetű tekeasztal- és játékhelyiség-adó eltörlését is óhajtom, mert az azokból befolyó 70,000-nyi csekély jövedelem, két virágzó iparág megbénítását nem érdemli meg.

Hanem, mint mindenben, ugy itt is csak félrendszabályokhoz folyamodik kormányunk, mert van egy mindezeknél sokkal fontosabb adónem, melynek eltörlését, az állam és a honpolgárok érdeke, élet- és vagyonbiztonsága egyaránt követeli: ez a fegyver- és vadászati adó.

Az állam érdeke követeli ez adó törlését,

Digitized by Google

vagy legalább mérsékletét először pénzügyi szempontból; mert azok oly túlságos magasságra szabattak, hogy például vidékünkön főbb hivatalnokokon kivül, más senki vadászati jegyet nem vált, ugy, hogy a vadászat ott kiválóan hivatalnoki sporttá lett; de mivel főhivatalnok kevés van, a túlcsigázott adó fejében számbavehetlen csekélység folyik be; holott, ha a fegyveradó és vadászati díj mérsékeltetnék, a szegényebb emberek is áldoznának a nálunk nagyon is elterjedt vadász-szenvedély kielégíthetéséért s bizonnyal az államnak e czímen való bevételei sokszorozódnának.

Pénzügyminister ur nem tett ugyan ez adónemnél összehasonlító kimutatást; de én a költségvetési előirányzatokból azt látom, hogy az évente nagy mérvben csökkent; s miután az ily csökkenést hozza fel főindokul pénzügyminister ur a cseléd-, ló- és kocsi-adó eltörlésére, logikai következménye ennek az kell vala hogy legyen, hogy a hivatoltam adónemek eltörlését is kezdeményezze, annyival inkább, mert a kezelési nehézségek indoka emezeknél még fokozatosabb mérvben előfordul. A következetesség tehát a vadászati és fegyver-adó eltörlését igényli. Ha azonban hasonló okok, hasonló eredményt nem idéznek elő pénzügyminister ur számításaiban, ha e terhelő és boszantó adónemek eltörlésével semmiként megbarátkozni nem tudna; akkor is előáll épen az állam érdekében ez adónemek leszállításának elkerülhetlensége, mert ha például az egy lövetü fegyver adója 50 krra, a két és több lövetű fegyver adója 1 frtra szállittatnék le; akkor senki sem rejtegetné fegyverét. Ha a vadászati jegy díja évenként 3 frtra szállítatnék le; akkor nem csak néhány hivatalnok, hanem a nép zöme váltana vadászjegyet s a kincstár bevételei többszöröződnének.

De van egy másik állami szempont is, a mely ez adónemek eltörlését, vagy legalább korlátozását követeli, az, hogy a fegyverrel való bánás és vadászat erőt edző és bátorságot fejlesztő mulatozása volt a magyar népnek, olyan mulatozása, mely harcziasságát fokozta. Jókay Mór képviselő ur a védtörvény tárgyalásánál csodálkozva említé fel, hogy a lezajlott muszka-török háború alkalmával, csak ugy a földből nőtt ki a török gyalogság s az rövid időn hősies és kész katonaként szerepelt a harcztereken. Ennek oka t. ház, a fajtulajdonság mellett főleg abban keresendő, hogy a török már gyermekkorától fogva fegyvert hord, s az azzal való bánásba be van gyakorolva. Igy volt ez hazánkban is. A fegyver- és vadászati magas adó behozatala óta azonban fiatalságunk tényleg el van tiltva a fegyver és az erőt, bátorságot edző vadászattól s én félek, bogy ez véd képessé günk rovására történik.

De mindezeken kivül van egy, a honpolgárokra háromló roppant hátránya ez adónemeknek, az, hogy a fegyver- és vadászati adókból befolyó haszonnál százszor, ezerszer több kárt okoznak az elszaporodott dú vadak a honpolgároknak. Mert tisztelt ház! nálunk, főleg a hegyes vidékeken ma-holnap azon paradicsomi állapot fejlődik ki, hogy az emberek és vadak együtt tanyáznak. (*Derültség.*) Ne hogy pénzügyminister ur ezt czélzásnak vegye a vadnál is vadabb adóvégrehajtóira, (*Élénk derültség a szélső balon*) mert én itt a négylábú vadakat, medvéket, farkasokat, rókákat stb. értem, a melyek ugy elszaporodtak s a lőfegyver hiánya miatt ugy elbátorodtak, hogy nemcsak az utakat veszélyeztetik, hanem a falukba is belátogatnak s felfalatozzák a nép igavonó marháit s más állatjait, sőt gyakran az embereket is, a nyulak pedig a gyümölcs fákat, a vaddisznó falkák a vetéseket pusztítják ki.

Nem vagyok azon helyzetben, hogy a dúvadak által okozott károkat az ország egész területére ki tudnám mutatni, hanem vannak adataim némely megyékre nézve, például tudok megyét, hol fegyver- és vadászati adó fejében befolyt 200 frt és a vadak által okozott kár meghaladta a 10,000 frtot.

No már t. ház, ily csekély állami haszonért, ily óriási károkat okozni az adózó honpolgároknak, talán még se szabadna, hisz ha ezen nem igyekezünk mihamarább segíteni, maholnap a marha és gyümölcstenyésztés lehetlenné fog nálunk tétetni s néhány ezer frt bevételért, milliókra menő károkat okozunk az adózóknak s igy közvetve, az ezek összege képezte államnak is.

Azért én oda utasítandónak vélem a kormányt, hogy mielőbb törvényjavaslatot terjesszen elő a fegyver-adó és vadászati jegy díjának eltörlése iránt. Én erre vonatkozólag nem nyujtok be indítványt, melynek sorsa ugy is csak a leszavazás lenne; de felkérem a kormányt, hogy a fennebbi fontos indokokat tekintetbe véve és az állam jól felfogott érdekét szem előtt tartva, ez adónemek eltörlése iránt oly időben terjessze be immár elhalaszthatlanná vált javaslatát, hogy az még a költségvetés tárgyalása előtt érvényre emeltethessék s e kártékony adók onnan kiküszöbölhetővé tétessenek. Különben a törvényjavaslatot elfogadom a részletes tárgyalás alapjául. (*Élénk helyeslés a szélsö baloldalon.*)

Bujanovics Sándor: T. ház! Egész sora a törvényjavaslatoknak van tárgyalás végett a ház asztalára letéve, a melyek czélja, az éppen tárgyalás alatt levő kivételével, részint új adók behozatala, részint a fennálló adók felemelése által, az állambevételek nevelése. Én, t. ház, ez alkalommal nem akarok a javaslatok valamelyiké-

Digitized by Google

nek birálatába, — nem akarok a kormány általános pénzügyi politikájának birálatába bocsátkozni. Lesz alkalmam a törvényjavaslatokra nézve nézeteimet azok tárgyalása alkalmával előadni és szavazatomat indokolni és lesz alkalmam a kormány pénzügyi és közgazdászati politikáját a költségvetés tárgyalása alkalmával beható birálat alá venni. Most azonban, midőn a javaslatok elseje vétetik tárgyalás alá, én egyetértőleg Helfy Ignácz t. képviselőtársammal, egy általános megjegyzést kivánok tenni a tárgyalási rendre vonatkozólag. (*Halljuk!*) Szükségesnek tartom ezt azért, nehogy azon körülményből, hogy mi a háznak ezen oldalán a törvényjavaslat tárgyalásába belebocsátkozunk és minden egyes törvényjavaslatot az ország anyagi helyzete és adóképessége szempontjából és a törvényjavaslatnak magának érdeméből kiindulva fogjuk birálat tárgyává tenni, — nehogy, mondom, ezen körülményből a tárgyalási rendnek, vagy talán hallgatag a kormány politikájának részünkről való helyeslése is kimagyaráztassék.

A törvényjavaslatnak czélja, t. ház, a jövedelmek fokozása, a hiányok leszállítása. Én egyedül helyesnek, correctnek azon eljárást tartottam volna, hogy ezen törvényjavaslat tárgyalását megelőzőleg, előbb mindenesetre az 1880-ki költségvetés és pedig ugy annak bevételi és kiadási tételei állapittattak volna meg, hogy előbb az államháztartás mérlege és a resultáló hiány megállapittatott volna és csak akkor tárgyaltuk volna azon törvényjavaslatokat, melyek a fedezet egy részére vonatkoznak, mert csak akkor, ha a háztartásunkban mutatkozó hiányt a maga teljes nagyságában ismernők, csak akkor, ha a kormány pénzügyi és közgazdasági rendszabályai, politikája behatóan vitattatott volna meg, csak akkor lettünk volna azon helyzetben, hogy kellő alapossággal megbirálhassuk azt, mennyiben elkerülhetlenek e törvényjavaslatok összesen, vagy azok egyike, másika és mennyiben érjük el ezen törvényjavaslatok elfogadása által a mindnyájunk által óhajtott czélt, az államháztartásban az egyensúly helyreállítását. Ezt tartottam volna egyedül helyes, correct eljárásnak. Azonban a pénzügyi bizottság, melynek kebelében ezen észrevételeket előadtam, máskép határozott.

Ezen törvényjavaslatokat a ház már tárgyalásra ki is tűzte s én ma elhalasztási indítványt tenni nem fogok, nem akarok azon egyszerű oknál fogva, mert jól tudom azt, hogy ily előkészített tárgynál, a halasztási indítvány minden valószinűség szerint el nem fogadtatnék és mert a t. ministerelnök ur, Helfy t. képviselőtársamnak tegnap ez irányban tett kérelmére már elutasítólag válaszolt.

Midőn tehát, t. ház, ezekből kiindulva, a törvényjavaslatok birálatába bele bocsátkozom, midőn minden törvényjavaslatra nézve el fogom mondani a törvényjavaslatból magából és az ország helyzetéből merített indokaimat, egyuttal tiltakoznom kell azon feltevés ellen, mintha mi azt a tárgyalási rendet, mely ekként megállapittatott, hogy az adótörvényjavaslatok a luxusadóktól egészen elkülönítve és előzetesen vétessenek tárgyalás alá, helyesnek ismertük volna el.

Ezeknek előrebocsátása után, t. ház, áttérve a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatra, én a magam részéről a bemutatott törvényjavaslatot, a cseléd-, kocsi- és lótartási adó eltörlését elfogadom; elfogadom pedig a pénzügyi bizottság által előterjesztett indokolás alapján, főleg azon okból, mert az ezen adónemeknél mutatkozó bevétel az adónem behozatala óta folytonosan, fokozatosan, következetesen alábbszállott, mert ma már bizonyos neme, mint a cseléd-tartási adó, oly csekély, hogy alig felel meg az annak kivetésével és beszedésével járó költségnek. Elfogadom a kocsi-adóra nézve azért, mert ez által egy, hazánkban virágzásban lévő ipar sujtatott és elfogadom a lótartási adót ugyanazon oknál fogva, mert az folytonos visszamenést mutat és midőn, t. ház, ezen törvényjavaslatokat elfogadjuk, egyuttal helyesnek ismervén el azt, a mit az előadó ur tegnap előadott, hogy t. i. oly államban, a hol az egyensúly nincs helyreállítva, szükséges, hogy midőn az állambevételeknek csökkenését szavazzuk meg, egyuttal gondoskodjunk is, hogy az ezen csökkenés által beállandó hiányt pótoljuk: ebből kiindulva és mert a nyeremény-adót olyannak tekintem, mint a melyet az adózóknak minden nagyobb megterheltetése nélkül lehet elfogadni és mert a t. ministerelnök ur is ezt az adót jelölte ki a megszüntetendő adónemek compensatiójául, egyuttal kijelentem azt, hogy a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslatot is el fogom fogadni. (*Helyeslés.*)

Hosztinszky János: T. ház! Igen rövideden akarok a tárgyhoz hozzászólani. Megjegyzem, hogy én voltam az, a ki már az 1875/8-iki országgyülés alkalmával, Széll Kálmán pénzügyministersége idejében a luxusadó eltörlését, a pozsonyi iparosok kérvénye folytán szorgalmaztam. Kijelentettem már akkor is, hogy szerény nézetem szerint, a luxus-adók sem nem igazságosak, sem nem méltányosak, sem nem czélszerűek, hogy azoknak behajtása a kormánynak igen sok pénzébe kerül és hogy azon pénzügyi szempontoknak sem felelnek meg, melyeket az akkori igen t. pénzügyminister ur kilátásba helyezett.

Én consequens akarok maradni t. ház, minden körülmények közt. Ha akkor pártoltam és ajánlottam a t. háznak és a pénzügyminister

Digitized by Google

urnak becses figyelmébe ezen adók eltörlését, a consequentiát szükségesnek tartom most is, még pedig annál inkább, mert azon adatokon kivül, melyeket én akkor bátor voltam a t. háznak és a pénzügyminister urnak előterjeszteni, jelenleg maga a pénzügyminister hoz fel új adatokat előterjesztésében, midőn ezen luxus-adók eltörlését indítványozza. Hozzájárultam t. ház, a háznak azon 698. sz. alatti határozatához, melyben a kormány felhivatott, hogy a cselédtartási, kocsi- és lótartási, valamint a tekeasztalokért és a játékhelyiségekért fizetendő adók megszüntetése iránt az 1880. évi államköltségvetési tárgyalás előtt törvényjavaslatot terjesszen a ház elé.

Én, t. ház, már az 1875—78. országgyülés alkalmával azon nagy hanyatlásra, mely némely iparágaknál mutatkozott, tekintve különösen a kocsigyártást; figyelmeztettem a tisztelt házat és a pénzügyminister urat, figyelmeztettem arra is, hogy milyen csekély számban tartatnak cselédek s mennyire alábbszállott a lótartás, mióta a luxus-adók behozattak, Örvendek, hogy jelenleg a t. pénzügyminister ur következő adatokat hozza elő jelen előterjesztésében, t. i. maga azt mondja, hogy:

a cselédtartási adó czímén a pénzügyministerium adó és jövedéki számvevőségének feljegyzései szerint kirovatott:

1875. évben	. . .	50,549	frt
1876. „	. . .	35,861	„
1877. „	. . .	30,934	„
1878. „	. . .	27,902	„
1879. „	. . .	24,121	„

vagyis évi átlagban 33,873 frt.

Továbbá felhozza előterjesztésében, hogy:

a kocsi- és lótartási adó nem felelt meg azon várakozásnak, melyet jövedelmezőségét illetőleg, a törvényhozás táplált. A pénzügyministerium adó- és jövedéki számvevőségének feljegyzései szerint ugyanis:

1875. évben	18,558	kocsi	21,306	ló	
1876. „	10,151	„	10,974	„	
1877. „	8,260	„	8,850	„	
1878. „	6,154	„	6,602	„	
1879. „	5,224	„	5,615	„	
Összesen	48,347	kocsi	53,347	ló,	

ugyancsak továbbá azt mondja, hogy:

1875. évben	. . .	318,644	frttal,
1876. „	. . .	190,866	„
1877. „	. . .	163,546	„
1878. „	. . .	124,343	„
1879. „	. . .	105,561	„
Összesen	.	802,960	frttal.

Tehát ezen adatok által bebizonyitotta a t. minister ur, hogy mennyire igazságuk volt azoknak, kik az 1875—78. országgyülés alatt ezen adók eltörlését, tekintettel az iparos-egédek és egyéb munkások kenyérkereseti forrásaira, indítványozták. Én consequens akarván maradni, kijelentem, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom, de egyszersmind kérem ezen törvényjavaslat hatályát kiterjesztetni arra is, a mi már a háznak 698. sz. alatti határozatában foglaltatik, t. i. egyszersmind a tekeasztalokért és játékhelyiségekért fizetendő adókra. Erre kivántam figyelmeztetni a t. házat és a pénzügyminister ur helyettesét, mert részemről legalább azon indokolást, hogy ezen adóczímén fizettetik 70,000 frt s könnyen behajtható, én nem találom elegendőnek annak bebizonyítására, hogy egyszersmind igazságos és czélszerű. Ennélfogva elfogadom a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául.

Irányi Dániel: T. ház! Teljesen egyetértek Orbán Balázs t. képviselőtársam és barátommal arra nézve, hogy a létező adókat nemcsak hogy nevelni nem szabad, sőt inkább csökkenteni kötelességünk, kivételt részemről az előnkbe terjesztett törvényjavaslatokat illetőleg csakis egyetlenegyre nézve fogván tenni, értem a nyeremény-adót, a melyet azonkivül, hogy igazságosnak tartok, azt a létező terheknek nem szaporítása, sőt inkább csökkentésére vezetőnek vélem. De téved t. képviselőtársam és barátom, midőn azt méltóztatik mondani, hogy ezen párt, a melyhez tartozni mindkettőnknek szerencsénk van, a luxus-adókat azoknak behozatala alkalmával ellenezte. A luxus-adókat mi indítványoztuk, én voltam az, a ki pártom megbizásából ez iránt, ha jól emlékezem, 1872., vagy 1873-ban terjesztettem elő indítványt, csakhogy, — és ezt mint lényegest, jól méltóztassék megjegyezni, — mi nem ilyen magas tételeket indítványoztunk, hanem sokkal csekélyebbeket, a melyek azonkivül, hogy a teher az illetőkre nézve nem lett volna oly súlyos, a kincstárra nézve is aligha nem jövedelmezőbbé váltak volna. (*Helyeslés a szélső balon.*) Most azonban, miután azonkivül, hogy a teher igen nyomasztólag hat azokra, a kikre ezen adó kivettetik, s azok e terhet tovább viselni nem képesek a kincstár is évről évre ezen jövedelemnek csökkenését tapasztalja, mi is igen szivesen hozzájárulunk ezen adó eltörléséhez.

A mi a vadászati és fegyveradót illeti, arra nézve mi azon véleményben voltunk, hogy ha a vadászati adó, pl. 5 frtban állapittatik meg, az nemcsak hogy a vadászatkedvelőket nem ijesztené vissza a vadászati jegyek váltásától, hanem a kincstárra nézve is sokkal jövedelmesebb forrássá válnék. Azonban hiában figyelmeztettük a következményekre a minister urakat, a minister urak a maguk elhatározásától nem akartak

Digitized by Google

eltérni, és ime, mi következett belőle: Egyrészt az ártalmas vadaknak rendkivüli elszaporodása; másrészt az erkölcsrontó csempészet és orvvadászat és harmadszor, azt gondolom, a kincstárnak is csekélyebb jövedelme. (*Igaz! a szélső balon.*) A mi azonban a fegyveradót illeti, a mit Orbán Balázs t. képviselőtársam leszállittatni indítványoz, én azt valamint akkor, úgy most is határozottan ellenzem és eltöröltetni kérem. Magyarországon a fegyverviselés nem luxus, sőt a személy- és vagyonbátorságnak is eszköze, különösen az alvidéken, a hol a rablók garázdálkodásai mai napig tartanak.

Csatár Zsigmond (*közbeszól*): De még a fővárosban is! (*Élénk derültség. Egy hang: A pipa!*)

Irányi Dániel: Az, a ki fegyvert tart, nemcsak hogy adóval nem rovandó meg, sőt inkább arra ösztönzendő, mert ő az által az államnak, illetőleg a törvényhatóságnak egy kötelességét pótolja. A személy- és vagyonbátorság fentartása ugyanis a törvényhatóságnak s az államnak kötelessége, s a mennyiben ezek nem teljesítik, vagy nem teljesíthetik azt kellő mértékben, annyiban az, a ki fegyverrel védi magát, az állam kötelességét teljesíti. Ennyit kivántam megjegyezni. Egyébiránt az előterjesztett törvényjavaslatot illetőleg, mint már előbb említém, hogy a kocsi-, ló- és cselédtartási adónemek eltörléséhez én is hozzájárulok. (*Helyeslés.*)

Wahrmann Mór: T. képviselőház! Én a magam részéről is inkább óhajtattam volna, hogy azon helyzetben legyünk, hogy előbb tárgyalhassuk a költségvetést és csak ennek tárgyalása után vegyük tanácskozás alá az adótörvényeket. Ezt a sorrendet sokkal correctebbnek és logikaibbnak tartottam volna. De belenyugodtam a pénzügyi bizottságban abba is, hogy viszonyaink között, midőn előre is tudjuk, hogy az a deficit, mely előttünk áll, semmi esetre sem fog nagy mértékben leapadni s hogy ennélfogva már most is okvetetlenül gondoskodnunk kell arról, hogy a ránk nehezedő terhek egy részét megbirjuk, belenyugodtam, mondom abba, hogy a költségvetés előtt tárgyaljuk az adótörvényeket, mint a melyek nélkülözhetlen volta mindenki előtt tisztán áll.

Az előttünk fekvő törvényjavaslatra, azaz a fényüzési adók eltörlésére, szivesen szavazok. Hozzájárultam azon határozathoz, melyet a t. ház e részben ez év kezdetén hozott, ámbár ki kell mondanom, hogy a fényüzési adók eszméjét annak egészében, elvetendőnek nem tartom. (*Helyeslés.*)

Csak azt látom, hogy mi gyakorlatilag a fényüzési adók tekintetében, nem épen azon az úton jártunk, mely a leghelyesebb volt és nem épen azon intézkedéseket tettük, a melyek czélszerüek lettek volna.

Abból sem meritek indokot a fényüzési adók eltörlésére, a mi erre nézve a kormány törvényjavaslata indokolásában felhozatik, mert az én véleményem szerint, a létezett fényüzési adókból befolyt jövedelmeket sem kellett volna oly nagy mértékben apasztani, ha az eljárás mind az összeirás, mind az ellenőrzés szigora tekintetében megfelelőbb lett volna. Csak azért tartom szükségesnek részemről annak kijelentését, hogy a fényüzési adók eszméjét egészében elvetendőnek nem tartom, nehogy következetlenségbe látszassam esni akkor, ha esetleg más természetű fényüzési adók fognak szükségesekké válni és a házban előterjesztetni és én azok elfogadása mellett fogom szavazatomat adni.

Az előterjesztett törvényjavaslatot elfogadom azért, mert a kocsiipar, a melyről itt szó van, az adónem behozatala óta tényleg nagy mértékben apadt, ámbár én a csökkenést nem egyedül e törvény kifolyásának tartom. 1873. óta, a mióta a kocsi-ipar nagy mértékben apadt, különböző tényezők működtek közre ez ipar hanyatlására, a melyek e törvénynyel semmiféle kapcsolatban nincsenek.

Elismerem teljes jogosultságát azon követelésnek is, mely a háznak általam már idézett határozatában is kifejezést nyert, hogy gondoskodjék a kormány és a törvényhozás arról, hogy a megszüntetendő adók következtében beálló jövedelmi hiány más uton pótoltassék, de úgy vélem, hogy az előterjesztett törvényjavaslatok complexusában megtaláljuk a fényüzési adók eltörlésének conpensatióját, a mennyiben mindezen újabb törvények alapján sokkal nagyobb összeg fog befolyni, mint a mennyi a fényüzési adók megszüntetése által elesik.

De nem érthetek tökéletesen egyet a pénzügyi bizottság t. előadójával és a bizottság többségével a tekintetben, hogy a megszüntetés csakis a kocsi- és a ló- és cselédtartásra terjesztessék ki. Nem érthetek pedig egyet azért, mert a háznak azon határozata, mely mai tárgyalásainknak kiindulási pontját képezi, azt mondja, hogy a megszüntetés egyszersmind a tekeasztalokra és a játékszobákra is kiterjesztessék. Én következetlenséget látnék abban, ha ugyanaz a ház, mely nehány hónappal ezelőtt ezt a határozatot hozta és ennek foganatosításával a kormányt megbizta, most egyszerre minden újabb indokolás, minden újabb incidens nélkül ezen határozatát megváltoztatná. Az ugyanis, a mit a pénzügyi bizottság előadója e részben indokul felhoz, nem új.

Hiszen az általa szóba hozott körülményt akkor is tudta a pénzügyi bizottság, midőn idézett határozatát hozta és tudta a ház is, midőn

Digitized by Google

e határozathoz hozzájárult, hogy tudniilik az ez adónem után befolyó jövedelem 70,000 forintot tesz, valamint tudtuk azt is, hogy ez adó az illetőknek csekélyebb vexájával és pontosabban hajtható be, mint a többi. De mégis hozzájárultunk e határozathoz és igy az előadó ur által felhozott nem új körülmény nem olyan, hogy most a hozott határozattól eltérjük.

Évek óta azt tapasztaljuk, t. ház, hogy a mi határozataink nagy erővel nem igen birnak. (*Élénk helyeslés a baloldalon.*) Határozataink erejét nagymértékben csökkentjük, ha magunk, bárha csak apróbb tárgyakban is, oly következetlenségbe esünk, hogy eltérünk valamitől, a miben hónapokkal ezelőtt megállapodtunk.

De méltányosnak sem tartom azt, hogy miután azt a hitet ébresztettük, hogy a tekeasztal után és a játékhelyiségekért fizetendő adó el fog töröltetni, hogy ez adó megszüntetése csak idő kérdése, mert hisz ez értelemben a ház már nyilatkozott, sőt erre utasította is a kormányt: mert egyszerre kiragadjuk az eltörültetni javasolt adók közül ezt az egyet s azt mondjuk, hogy fenntartassék a ház határozata a többire nézve, csak erre az egyre nem!

Igazságtalannak is tartom ezen adót, mert tökéletesen helyes a kávéiparosok kérvényében felhozott két érv. Egyik érvök az, hogy ez nem fényüzési adó, hanem üzleti adó. T. barátom, az előadó ur, ezt csak megemlítette, de nem czáfolta meg. Ezen adót úgy értelmezni, hogy a ki azt teszi, a mire ezen adó ki van vetve, az fényüzést üz, azt hiszem, nem helyes. Mert ha állna az, hogy, mert a tekejáték fényüzés, tehát külön fényüzési adót kell rá kivetni, akkor száz meg száz más üzletre, a mely szintén az igy értelmezhető fényüzés körébe vág, ki lehetne vetni ezen adót. (*Helyeslés.*) Ilyen például a czukrász-üzlet s ugyanezzel az okoskodással azt lehetne mondani, a ki fagylaltozik, az fényüzést üz; ilyen a fodrász-üzlet. Rám nézve pl. a legnagyobb fényüzés fodrászhoz menni. (*Élénk derültség.*) S igy száz meg száz üzlet van, mely csak az egyesek ilyetén fényüzése folytán képes fennállani és emelkedni.

A fényüzési adó igy alkalmazva nem egyéb, mint megadóztatása azon üzletnek, mely már is meg van adóztatva kereseti adó által. (*Helyeslés.*)

Mi képezi ezen kereseti adónak alapját törvényünk szerint? A törvény szerint az üzlet tulajdonosa által fizetett házbér bizonyos scála szerint képezi az egyes üzleteknél azon minimalis összeget, melyhez képest adót kell fizetnie. A tekeasztallal biró üzletember, üzletének ezen minősége folytán kell, hogy játékszobát tartson; nagy helyiségre van tehát szüksége, hogy a tekeasztalt benne elhelyezze, ennek következtében nagy házbért fizet s ennek folytán kereseti adója sokkal nagyobb, mint a mily adó más hasonló nyereséges üzlet után fizettetik. S most egyszerre külön adónak vetik alá a tekeasztalt, pedig ez az eszköze az ő keresetének, mely után a kereseti adóval már megrovatott. Ha ezt elfogadjuk, azt is lehetne mondani, hogy pl. a fürdő-etablissement tulajdonosa minden egyes kádért fizessen külön adót; a kádak ép úgy eszközei az ő keresetének, mint a teke asztal a kávéház-tulajdonos keresetének.

A kávé iparosoknak ezen érvét a t. előadó ur nem czáfolta meg.

Nem ellenezhetném, ha különböző üzletekre kiterjesztetnék a törvény; de igazságtalannak tartom, hogy csak ezen egyet ragadjuk ki a többiek közül és ezt sújtsuk; Bismarck elve szerint: ott vessük az adót, a hol találjuk! Ez nézetem szerint nem helyes adópolitika.

Nem áll az, a mit a t. előadó úr mond, hogy a kávé-iparosok a tekeasztalok után csak 40,000 frtot fizettek, a többit magánemberek fizették. Megengedem, hogy a pesti iparosok kérvényében ez állittatik; de ezek nem terjeszkedtek ki az egész országra s azt talán csak nem lehet állítani, hogy magán házaknál lévő teke-asztalok után 30,000 frt fizettetik. Sajnos, még csak kevés háznál találunk tekeasztalt, mert a jólét nálunk nincs azon fokon, hogy sok család tarthatna tekeasztalt.

Elfogadom a törvényjavaslatot és annak consequentiáit, t. i. bizonyos adók felemelését, illetőleg újak behozatalát; de kérem a t. házat, legyen méltányos azok iránt, kikben a fényüzési adók eltörlése iránt hozott határozatunkkal azon reményt ébresztettük föl, hogy az őket sujtó tekeasztal-adó is el fog töröltetni. Ajánlom tehát, hogy a tekeasztal-adó is eltörültessék s ha a t. ház ezt méltóztatik elfogadni, ennek kifejezés lesz adandó a törvényjavaslat czímében és az egyes szakaszoknál. (*Helyeslés.*)

Hegedüs Sándor előadó: Részben szavaim, illetőleg álláspontom megmagyarázására, részben a tárgyalás érdekében bátor vagyok néhány szót szólani. (*Halljuk!*)

Wahrman t. képviselőtársam némi tekintetben félreértette azon álláspontot, melyet én azon adónemekkel szemben elfoglalok, melyeknek eltörlését ő indítványozza. Egész tárgyilagosan és röviden előadva ennek az ügynek előzményeit, kénytelen vagyok a t. háznak jelezni, hogy mint előadó előzetes tanulmányozás után, a pénzügyi bizottságnak alternativ javaslatot tettem, azt t. i., hogy részben, de csak részben méltányosnak tartom a kávé-iparosok kérvényét — hogy mely részben, azt később röviden idézni fogom — de egyszersmind gondoskodni kellvén az igy eleső jövedelem fedezetéről, azon esetben okvetlenül szükséges más, pl. a nyereményadónak a terve-

Digitized by Google

zetten felül emelése, mint hogy nemcsak az én felfogásom ezen combinativ és compensationalis szempont, de Bujanovics t. képviselőtársam is a mai napon ugyanezt jelezte. A pénzügyi bizottság elvetvén a nyereményadóra vonatkozó emelési tervet, természetes, hogy ragaszkodnom kellett a fedezet szempontjából, a szóba hozott adónemek megtartásához. S különben azon szempont, mintha ez teljesen fényüzési-adó nem lenne, nem áll az én igénytelen nézetem szerint. Mert Wahrman t. képviselőtársam is felemlítette azt, hogy magánosoknál is vannak billiárdok s ennek következtében ez csakugyan fényüzésnek tekinthető. Hogy mily arányban vannak billiardasztalok magánosoknál, arra nézve ugyan pontos statistikai adatok nincsenek, de semmiesetre sem áll az, mintha az a 40,000 frt, melyet a budapesti kávés-iparosok a tekeadó-összegeként feltüntetnek, egyedül a fővárosi kávé-iparosok részéről lett volna fizetve. A pénzügyi bizottságban ki lőn derítve, hogy a budapesti kávésiparosok e czímen csak 16,000 frtot fizettek, tehát a 40,000 frt nagyobb része a vidékre esik. Ezek szerint több, mint valószinű, hogy a másik rész a 30,000 frt, részben magánosok által tartott tekeasztalok után fizettetik, részben pedig játékhelyiségek után fizettetik. Ezen utóbbi adó pedig egészen más tekintetek alá esik, mint a tekeasztal-adó; itt nem lehet az ipar és a keresetforrás megrontásáról beszélni, hanem moralis tekintetek is közrejátszanak ezen adó fenntartása mellett.

A mi azon határozatot illeti, melyet a t. ház hozott, tagadhatlanul mindezen adók megszüntetésére utasittatott a kormány és a határozat szóról szóra ugy hangzik, a mint Wahrman képviselő ur előterjesztette. De az is bizonyos, hogy nem tiszteletlenség a ház iránt, ha a kormány, a kérdés tanulmányozása után azon meggyőződésre jön és ezt a házzal közli, hogy nagy részben késedelem nélkül eleget tehet a ház határozatának, de egyszersmind motiváltan kéri a házat, hogy határozatának egyik részétől álljon el.

De egyszersmind kénytelen vagyok figyelmeztetni a t. házat, magának a tárgyalásnak érdekében a következőkre. Az ellenzék különböző árnyalatai részéről fel lőnek említve azon adójavaslatok is, melyek később következnek tárgyalás alá, s részben előzetes birálat gyakoroltatott ezek felett is. A mi a napirendre van tűzve, azt érdemlegesen birálni érdemes és szükséges; de a mi a napirendre tűzve nincs, arra részletesen kiterjeszkedni, azt birálni, valóban nem mozdítja elő a tárgyalás menetét és azon czélt, melynek kell, hogy előttünk lebegjen. Most a t. ház előtt tárgyalás alatt van az 1875: XXVI. t. cz. módosítása; tehát a vadászati- és fegyveradó, melyet méltóztattak fölemliteni és mely foglaltatik az 1875: XXI. t. cz.-ben, ezen tárgyalással csakugyan nincs kapcsolatban, sőt még azon adókkal sem, melyek később a mai napirendre kitűzve következnek. Kérem tehát a t. házat, méltóztassék ezen kitérésektől eltekinteni és a tárgyalás érdekében szorosan a napirendhez ragaszkodni.

Megmondom, hogy mint előadó, miért kérem ezt. Kérem mint előadó, t. ház, azért, mert van egy másik kérdés, a mely már összeköttetésben van a napirenden levő tárgygyal és itt szintén felvettetett, mint volt szerencsém emliteni s ez a tekeasztal-adó. De van egy harmadik szempont is, mely itt tekintetbe veendő: az, a mit Bujanovics Sándor képviselő ur felhozott és a mely a napirend tárgyaival szoros összefüggésben van, t. i., hogy ha a t. ház ezen a törvényjavaslaton némi változást méltóztatik tenni, ha t. i. helyet ad azoknak a tekinteteknek, a melyeket oly ékesszólóan tolmácsolt Wahrmann Mór képviselő ur, azaz, hogy a tekeasztal-adó eltörlendő, abban az esetben mindenesetre tekintetbe veendő az, hogy egy oly adó által, a melyet Irányi Dániel képviselő ur még tehernek sem tekintett, t. i. a nyereményadó által részben behozassék azon veszteség, a mely esetleg a ház ezen határozata által az állampénztárt éri.

Én tehát igen ajánlom a t. háznak, méltóztassék e szempontokat a további tárgyalásnál szem előtt tartani, nem azért, mintha e tekintetben bárki birálatának irányt adni szándékoznám, de Bujanovics Sándor képviselő ur kifejezésével élve: azon compensationális szempontból, melynek szem elől tévesztése oda vezetne, hogy eltöröltetvén oly adók, melyek részben igazságosak és könnyen érvényesíthetők, egyszersmind nem volna gondoskodva a megfelelő fedezetről, a mi sem a kormány s azt hiszem, sem a képviselőház szándékába nem lehet. (*Helyeslés.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Én tökéletesen helyeslem azt, hogy a bizottságok előadói bizonyos latitude-el birjanak nézeteik előterjesztésében, de már azt, hogy a bizottság nézetétől egészen eltérő nézeteket hirdessenek előadói helyükről, nem tartom helyesnek.

Tudom, hogy a t. előadó ur, mint a pénzügyi bizottság tagja, azon indítványt tette, hogy a tekeasztal-adók töröltessenek el és compensatiókép a nyereményadó és még egy más adó felemeltessék; de ezt a bizottság el nem fogadta, tekintetbe nem vette, hanem azt mondotta: ha van luxus-adó, bizonyosan az a leghelyesebb luxus-adó, mely a játékért fizettetik, mert nagyobb luxus nem lehet, mint a játék, a nélkül minden ember ellehet.

Én ugyanazon következetességgel, melylyel Hosztinszky János képviselő ur a luxus-adók

Digitized by Google

ellen nyilatkozott, mellettök nyilatkozom és azt tartom, hogy a luxus-adó leghelyesebb valamennyi adók közt, hanem kell, hogy az helyesen hajtassék végre. Itt például a kocsi és lóadónál, a cselédtartási adónál, annyi visszaélés történt egy és másfelől és annak behajtása annyira vexatorius volt, hogy az egész közvéleményt maga ellen felháborította s ha ez történik, akkor azt hiszem, a legjobb orvosság, egy időre legalább, azok eltörlése s azért a szőnyegen levő törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom.

De máskép áll a dolog a teke és játékasztal adóknál. Ezek ellen a közvélemény nincs felháborodva. Panaszkodnak ugyan, de kik, a kávések, holott a kávések ez adó behozatala óta, a mint engem értesítenek, felemelték a tekeasztalok után fizetendő összeget. (*Ellenmondás.*) Meglehet, hogy némely kávéházakban nem, de másokban felemelték, tehát tényleg megmutatták, hogy átruházták ezt az adót a fogyasztó közönségre, vagyis azokra, a kik játszani akarnak. Tehát nekik tulajdonképen nincs is okuk valami sérelemről panaszkodni, mert hiszen nem ők fizetik az adót és ámbár ez adó magában véve nagy, magas, mert 70 frtot tesz ki egy asztalnál, mégis ezen adó átruházásánál okvetetlenül ők a nyertesek, mert oly apró részletekre felosztani nem lehet, hogy épen annyit rójanak ki adóképen, a mennyit ők tartoznak fizetni, kevesebbet pedig nem rónak ki. Én tehát azt hiszem, hogy a teke és különösen a játékasztalok megadóztatása igen helyes. Nem tartom oly helyesnek azt, hogy a magánhelyiségekben is megadóztassanak, a hol nem pénzért játszanak, nem tartom helyesnek már azért sem, mert nem szeretem, hogy a finánczoknak és másnemű adóhivatalnokoknak mindig szabad bejárása legyen minden privát ember lakásába. Nem szeretem, hogy az én lakásomba bejöhessen azon ürügy alatt, hogy lássa, van-e teke-, vagy játékasztal. Ez a polgároknak személyes szabadságát sérti és annyi visszaélésekre ad alkalmat, hogy valóban meg nem érdemli azon csekély összeg, a mely azok után fizettetik az államnak, hogy azt továbbra is megtartsa.

Azon kérdést illetőleg, hogy azon adótörvények együttesen tárgyaltassanak-e, hogy a budget-tárgyalás előtt, vagy azután tárgyaltassanak-e, több vélemény mondatott. Én azt hiszem, hogy miután együtt nyujtattak be és tulajdonképpen a pénzügyi exposé, a pénzügyi állapotnak rajzolása alkalmával, a pénzügyminister által s mint az ő egész financziális systhemájának sarkpontjai nyujtattak be és miután egy tárgyat képeznek, együtt beszélendők meg. Együtt beszélendő meg az, hogy helyes-e Magyarországnak deficzitét apasztani akarni adóknak emelése által. Ezen javaslatba hozott adóknak czímei különbözők és különböző azután a teher is, a melyet azok az egyes polgárokra rónak. Lehetnek köztük oly adók, a melyek helyesek; de én egyáltalán véve azt hiszem, hogy Magyarország oly pénzügyi állapotban van, hogy bármi módon és czímen is ugyanazon zsebekből több adót kiszedni nem lehet, (*Helyeslés a szélső baloldalon*) miután az eddig kirótt adókat is nehezen lehet beszedni és csak részben és csak oly országra szóló executió utján, hogy valóban azok már közbotrány tárgyát képezik.

Nohát uraim, ily körülmények között adóemelésre basirozni akarni a jövedelem-szaporítást és másrészről azt mondani, hogy megtakarítani semmit nem lehet, méltóztassék megengedni, de én ezt a pénzügyi systemát, ezt a pénzügyi tervet nem helyeselhetem, el nem fogadhatom s ennélfogva én ezen adónemek behozatalának, ugy az egyiknek, mint a másiknak és valamennyinek ellensége vagyok.

Hogy a budget tárgyalása után kellett volna-e tárgyalni, vagy azelőtt, arra én oly nagy súlyt nem helyezek, mert miután a pénzügyminister ur azt pénzügyi előterjesztésében ugy adta elő, mint egyes integrans részét pénzügyi rendszerének a jövő évre; benne van már az, hogy ha a budget lényeges változtatás nélkül elfogadtatik, akkor ezek a fedezethez szükségesek. Tehát a t. ház már most megitélheti, hogy vajjon ezen adókat a fedezetre megszavazza-e vagy nem szavazza meg. Ezért nem tartom nagy különbségnek azt, hogy a budget előtt, vagy után tárgyaltatnak-e; — és kész vagyok azok tárgyalásába belebocsátkozni. De az adók összes tárgyalásától nem vagyok hajlandó elállani azért sem, mert azok együttesen terjesztettek elé, mint egy egészet képező dolog.

Egy megjegyzést kivánok azonban tenni a ministerelnök ur tegnap tett nyilatkozatára, a melyre már több észrevétel tétetett, (*Halljuk!*) arra t. i., hogy a pénzügyi viszonyok rendezését tűzte ki kormányra léptekor programmjául. Ezt tagadni nem lehet; ez volt egyedüli programmja és ez volt az ürügy, mely alatt a ministerelnök ur mindazokat elkövette, a miket azóta tett. Már most azt mondja a ministerelnök ur, hogy igenis ez volt a programmja, de hát a pénzügyeket egy-két év alatt rendezni nem lehet. Erre először is azt jegyzem meg, hogy azóta nem egy két év, hanem 5 év telt el és ha nem is lehet rövid idő alatt rendezni; de mindenesetre lehet oly irányt kezdeni, a mely meg fogja mutatni, hogy ezen utnak a végén, a pénzügyek rendezése áll. De mi ezt a jelen esetben nem látjuk; látjuk azt, hogy a zavar nőttön nő, a politika, melyet a kormány követ, olyan, a mely kilátásba helyezi, hogy nehány év mulva messze túl leszünk azokon a határokon, a melyeken

Digitized by Google

most állunk, ha t. i. el nem bukunk. (*Ugy van! Ugy van! a szélső balon.*)

Mielőtt a ministerelnök ur kormányra lépett volna, az ő hozzájárulásával és hathatós közreműködésével a képviselőház, a közigazgatási és pénzügyi viszonyok rendezésére egy bizottságot küldött ki, az ugynevezett huszonegyes bizottságot. E bizottság egy kilencz tagú albizottságot küldött ki, melynek a ministerelnök egyik kiváló tagja volt. Ezen albizottság tervet nyujtott be a képviselőháznak, mely szerint a deficzit 3 év alatt elenyészik; — s ott számokban ki volt mutatva, miképen kell elenyésztetni. Igen, de a terv nem követtetett, mert annak követése nem engedte volna meg azon politika üzését, a melyet azóta űztek. Engedelmet kérek, a ministerelnök urnak azt lehet mondania, hogy oly események jöttek közbe, a melyekre ő nem számított és ezek okozták azt, hogy a pénzügyi viszonyokat rendezni nem lehetett; de arra hivatkozni most, hogy mi volt a programmja és hogy a pénzügyi viszonyokat két év alatt rendezni nem lehet — a ministerelnök ur számára az nem mentség. Mert ha az irány, melyben a pénzügyek vezettetnek, olyan volt, a mely kilátásba helyezi, hogy csak 50 év mulva is azon irányba eljutunk, hogy az egyensúlyt elérjük, én még ezelőtt is meghajolnék; de mikor az irány, melyet követünk, nem azt mutatja, hogy pénzügyeink javultak, hanem azt, hogy mindennap rosszabbra fordultak, daczára a nagy adóemelésnek s a jövedelmek szaporításának, a költségek szaporítása mindig oly mértékben halad, hogy soha sem közeledhetünk a deficzit kisebbedéséhez, mert hisz papiron mindig kisebb a deficzit, arról szó sincs, hanem a pénzügyminister ur exposéjában a multkor előadta, hogy a három utolsó év deficzitje összesen 122.000,000, tehát több, mint 40.000,000 évenkint. Pedig annak idejében az illető költségvetésekben 15—16 millióra volt téve, a valóságban pedig 40 milliót meghaladt.

Mit várjunk most, mikor előre látjuk, hogy azon előirányzat, melyet a pénzügyminister ur előterjeszt, egyáltalán nem áll, hogy több lesz a deficzit és kevesebb lesz a bevétel? Ily körülmények köztt lehetetlen, hogy azon meggyőződésre jussunk, hogy pénzügyeink a javulás felé közelednek és mig ez nem fog megtörténni, addig arra nézve, hogy pénzügyeink bármely jövőben is rendbe jőjjenek, nem lehet remény, hanem félni kell attól, hogy a pénzügy lesz azon szikla, melyen a magyar állam hajója összetörik. Én, t. ház, mint mondom, a szőnyegen lévő törvényjavaslatokat a részletes tárgyalás alapjául elfogadom azért, mert ezen adónemeknek behajtása, melyeket különben, mint luxus-adókat helyeslek, de behajtása nem ugy foganatositatott, mint a hogy luxus-adónál kellene; annyi vexátióra és visszaélésre adott alkalmat, hogy maga ellen indította az egész közvéleményt. Oly adót pedig, mely ellen az egész közvélemény felzúdul, nem lehet fenntartani. Annálfogva a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Szalay Imre: T. ház! Azt hittem, hogy midőn a t. kormány ezen, a luxus adó eltörlését czélzó törvényjavaslatot a ház elé terjesztette, ez leginkább azért történt, mert észre vette azon nemzetgazdasági hátrányt, mely ezen törvényekkel járt és az ipar nagymérvű megkárosodását, melyet ugyanazon törvények okoztak és én nagyon csodálom, hogy a t. minister ur, midőn a cseléd-lótartási és luxus-adót felhozta és annak eltörlését törvénynyé kivánja emelni, nem gondolt arra, hogy létezik még ezen adónemeken kivül — mint azt előttem szóló t. barátom felemlítette — más adónem is, t. i. a vadászati adó és a fegyver adó, melynek eltörlésére nézve semminemű törvényjavaslatot nem terjesztett elő a t. kormány.

Hogyha a t. minister urnak történetesen talán hiányoznának azon adatok, melyeknek alapján ép ugy indítványozhatná ezen adónemeknek eltörlését is, bátor vagyok némelyekkel szolgálni, miket én már 1876. deczember 9-én mondtam el, midőn már akkor is, a fegyveradó káros voltát igyekeztem bebizonyítani.

Abból talán a t. minister ur megitélheti állításomnak alapos voltát. Ugyanis Ludvigh itteni fegyvergyárosnál dolgozott két évvel ezelőtt 7 segéd, most nem dolgozik több egynél és annak is igen kevés a munkája. Ezelőtt kisebb puskákból, melyeknél 1—2 frtot nyert, évenként eladott 5—600 darabot, mióta a fegyver-adó behozatott, alig ad el 40—50 darabot. Kirner gyárosnál, ki nagyobb üzlettel bir és azért nyomósabb adatot is szolgáltat, a gyártás szintén kisebb, mint azelőtt. A segédek száma ezelőtt 15—20, most 7—8 s mig azelőtt eladott 1000 darab kisebb puskát, most másfél év óta eladott 70 darabot. Ezek azon adatok, melyeket a t. minister urnak figyelmébe ajánlok.

Ha az egyik luxus-adó eltöröltetik, szintén azon indokokból, a vadászati adó leszállítása és a fegyver-adó eltörlése is szükséges.

Ennélfogva bátor vagyok a t. háznak a következő határozati javaslatot figyelmébe ajánlani: „A képviselőház utasítja a pénzügyministert, hogy a vadászati adó leszállítása és a fegyver-adó eltörlése iránt törvényjavaslatot terjeszszen elő.“ (*Helyeslés.*)

Antal Gyula jegyző (*olvassa a határozati javaslatot*).

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! A mai napon felhozottak alapján kötelességem-

Digitized by Google

nek tartom némelyekre válaszolni lehető rövidséggel és lehetőleg kevéssé térve el azon tárgytól, mely most valójában napirenden van. (*Halljuk!*)

A mi magát a törvényjavaslatot illeti, az ellen általánosságban szó alig emeltetett, sőt több oldalról beismertetett, hogy az összeköttetésben van a többi adótörvényekkel, első sorban összeköttetésben a lottó-nyeremény adóval, mint a mely utóbb nevezett adó lenne hivatva első sorban kárpótolni azon jövedelem veszteséget, a mely az eltörlendő adóktól származik. Ezt már most előre kivántam konstatálni azért is, mert szóba hozatott, hogy a mostani eltörlésbe a teke-asztalokért és a játékhelyiségekért fizetett adók is bevonassanak. Én a magam részéről nem oszthatom azon indokokat, melyek némely képviselőtársamat annak eltörlése melletti felszólalásra vezették. Én magam részéről azt hiszem, hogy igen helyesen jegyeztetett meg az, hogy a teke-asztalokért és játékhelyiségekért fizetendő adó, nem azonosítható az ezen törvényben felemlített más adókkal; hogy igen helyes ezek egyik részének eltörlését pártolni, azok másik részének pedig meghagyása mellett szavazni és ezt indokolni; mert különben is — és ezt kivánom megjegyezni Simonyi Ernő képviselő urnak, ki bár maga is azon nézetben volt, ha jól értettem, hogy ott, a hol ez nyerészkedés tárgya, helyén levőnek látja ezen adót — annak nagysága iránt tévedésben volt, mert ismétlem, ha jól értettem, azt mondta, hogy egy teke-asztalért talán 70 frt fizettetik. A fővárosban a teke-asztal adója 25 frt, a legkisebb városban, a hol van, 5 frt; a játékhelyiségért a fővárosban 30 frt, 3000 lakosnál kevesebbel biró városban 10 frt. Tehát nem 70 frt a teke-asztal adója, hanem a fővárosban, a hol legnagyobb, a teke-asztal s játékhelyiségek adója együtt véve 50 frt. Én tehát ily viszonyok között t. ház, a teke-asztal adóját, a magam részről a többiek eltörlése mellett is, fenntarthatónak s teljesen indokolhatónak tartom. De mindenesetre igen kérem, ha a t. ház ezek eltörlését határozná el, hogy akkor gondoskodjék, hogy a lottó-nyeremény adónál az igy elvesztett összeg pótolva legyen, mert csak igy lenne ez az államkincstár károsodása nélkül eszközölhető. (*Helyeslés.*)

Felhozattak némelyek a fegyveradó szempontjából és a vadászati adó szempontjából is. Azt állították, hogy ezt a nagyon elszaporodott vadállatokra, mint a rendőri viszonyokra való tekintet is követeli; s midőn az általam igen t. Irányi képviselő ur ezt indokolván, azt mondta hogy különösen az ország alsó vidékén a fegyvertartás annyira szükséges a közrend érdekében, — több oldalról hallottam, hogy mondották a fővárosban is, Budapesten is. Hát, t. ház, az igaz, rendőri kihágások, tolvajlások, néha rablások is történnek az alvidéken, történnek Budapesten, történnek Bécsben, Londonban és történnek Párisban is. De nem szükséges és nem helyes — mert engedelmet kérek, nem felel meg a tényleges helyzetnek — hogy mi magunk, mindig ugy akarjuk feltüntetni országunkat és mindenekelőtt a fővárost, mintha itt olyan közrendészeti viszonyok volnának, a melyek másutt nem fordulnak elő. Méltóztassék elhinni — ismétlem — a világ minden nagy városában és sok helyt nem kisebb, hanem sokkal nagyobb mértékben fordulnak ilyenek elő, mint nálunk. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*)

A mi pedig a ragadozó vadakat illeti, engedelmet kérek, itt is ne méltóztassanak oly túlzásba menni, mert 1875. végén, vagy 1876. elején gondoskodott a törvényhozás egy novellaris törvény által arról, hogy ha és a mennyiben helyenként az ilyennemű vadak elszaporodnának, lehessen azokra vadászatot tartani, úgy hogy abban részt vehessenek olyanok is, a kik vadászati engedélylyel nem birnak. Már kérem, én nem hihetem azt, hogy ha oly általános, oly nagy veszélyt okozólag szaporodnak el az ilyen vadak, az olyan ritka esetekben ne vegyenek annyi fáradságot az illetők, hogy a helybeli hatósághoz fordulva, egy egyszerű telegramm utján bejelentsék a vadászat megtartását, mert semmi egyéb hozzá nem szükséges. Midőn tehát az oly ritka, az újakon felszámítható esetekben élhetnek a törvénynek ezen adott jogával, akkor lehetetlenség elhinni, hogy azon vadak elszaporodnának oly mérvben, mint egy képviselő ur itt előadta; mert ha oly mértékben szaporodnának és a segély oly közelfekvő, lehetetlen, hogy azt igénybe ne vegyék.

De különben szorosan a mostani tárgyhoz nem is tartoznék, igazabban az előttem szólott t. képviselő ur határozati javaslata az, mely ezen kérdést formaszerűleg a vitába belehozta. Ezen határozati javaslat felett a t. ház bölcsesége szerint intézkedhetik most, vagy kitűzheti máskorra napirendre, — mert ennek lehetősége is fennforog, de én részemről igen kérem a t. házat, hogy ezen határozati javaslatot, ha most méltóztatnának felette dönteni, elfogadni ne méltóztassék; ne méltóztassék egyszerűen, úgy mellesleg egy határozatot hozni, a mely semmi egyébről nem beszélve, pénzügyi tekintetben is nagy fontossággal bir. Ezt én a magam részéről helyesnek nem tartanám és azért a magam részéről ezen határozati javaslatot elfogadhatónak nem tartom.

T. képviselőház! Nagy szokás és igen röviden akarok rá reflectálni csak azért, hogy egy kormányt, esetleg engemet megtámadni lehessen, Magyarország helyzetét minden irányban bor-

Digitized by Google

zasztó feketére festeni. (*Ellenmondás balfelől.*) Hisz vannak fekete foltjai, az régi dolog. (*Derültség.*) Midőn erre röviden reflectálni kívánok, legelsőbben megjegyzem azt, hogy a 21-es bizottságot én nem csak nem támogattam, de hivatkozom azon nyilatkozatomra, melyet akkor tettem, midőn annak kiküldetése indítványoztatott. Én akkor kinyilatkoztattam: hogy nem kívánom ellenezni, de előre is kimondom, hogy ahhoz valami nagy reményeket nem kötök, attól eredményeket nem várok. Akkor mondtam ezt, mikor a választásról volt szó. És ez nagyon természetes, mert egy bizottság nagyon alkalmas arra, hogy egy létező helyzetet, vagy concrét kérdést megbiráljon, itéletet hozzon felette, de részletes költségvetéseket 4—5 év tartamára megállapítani, azt akkor sem tartottam, most sem tartom a lehetőségek közé sorozhatónak a nélkül, hogy abból a legnagyobb csalódások ne támadjanak. És hogy nem lehetett a 21-es bizottság által megfestett kép szerint eljárni, annak indoka abban fekszik, mert nem lehet azon képet úgy megrajzolni 5 évre előre, hogy ennek megfelelő eljárást követni lehetne. Különben a kormány abban, a miben lehetett, különösen a megtakarítások mezején, merem állítani, az akkor kitűzött eszméknek megfelelően járt el. De arról csak nem tehet a kormány, hogy az akkor felállított alapok ingatagok voltak, hogy az akkor kifejezett remények, pl. hogy a vasuti garantia összege 5 év alatt megszünend, majdnem teljesen meghiusult, mert a vasutak nem fizették ki magukat. Ez pedig már egy maga is 10—15 milliós positiót képez évenként. Ha tehát ezen bizottság jóhiszemü reményeiben csalódott, azért már csak még sem lehet a kormányt felelőssé tenni. De midőn már ezt mellékesen megjegyeztem, megjegyezni kívánom azt is, hogy a t. képviselő ur ismételte, hogy a helyzet napról napra rosszabbra fordul, hogy a zavar nőttön nő a pénzügyi helyzetben; hogy a pénzügy lesz azon szikla, melyen az államhajó össze fog törni. Hát legelőször is t. képviselőház, hogy a zavar nőttön nőne, azt még sem tudná akár a t. képviselő ur, akár bárki más is bebizonyítani. Volt idő a magyar pénzügyi kezelésben nem sokkal ezelőtt, bár nem közvetlenül az előtt, de nem sokkal ezelőtt, midőn ezen kormány megalakult, mikor igenis, meg volt a zavar, mert nemcsak rövid lejárathoz kötött függő adóság volt fejünk felett, de az államnak a legkissebb összegü papirjait kellett a napi költségek fedezésére, a hol adtak rá, elzálogosítani. Igy pl. a lánczhid bevételeiből a 4 krajczárosokat kellett összeszedni, hogy a tisztviselők fizetései fedeztessenek. Akkor volt zavar, de hogy a zavar nőtt volna, midőn az óta nemcsak azon roppant függő-adósság lefizetett, de midőn Magyarország hitele az egész világon közbejött nagy események daczára is annyira javult, akkor engedelmet kérek, azt mondani nem lehet. És engedelmet kérek, nem is szólanék ellene, hacsak a kormányt érné az igaztalan vád; de nem használhat Magyarországnak, ha mi magunk szántszándékosan festjük állapotainkat túlfeketére.

Azonban talán ezen feltevésben — visszaemlékezve némely itt elmondottakra, rectificálom magamat — talán ezen feltevésben tévedek és azt hiszem, hogy csakugyan tévedek. Mert szerencsére a zavar nőttön növését, pénzügyeink naponkénti romlását, a világ, a képviselő uraknak nem hiszi el, a mit bizonyít az, hogy mig ők évek óta jósolják Magyarország pénzügyeinek összetörését, — talán sajnálva is, hogy össze nem törik, hogy összetörje magával a kormányt, — addig a külföld piaczai, egészen más véleményt nyilvánítanak. (*Helyeslés a jobb oldalon. Mozgás balfelől.*)

T. képviselőház! Hogy pénzügyeinkkel még huzamosabb ideig lesz bajunk, azt tagadni senki sem fogja, de azon szirtté, melyen az államhajó összetörik, csak azon esetben lehet, ha a pénzügyi bajok orvoslása czéljából szükséges eszközöket Magyarország törvényhozása most, vagy máskor meg fogná tagadni. Mert mindaddig, mig az ország, — ha erőfeszítéssel is, — akarja pénzügyeit fenntartani, mindaddig ezen a szirten, a magyar államhajó összezúzatni nem fog.

Ezen a vita folyamán felmerültekre mintegy kényszerüleg elmondottak után, bezárom beszédemet azzal, hogy én a törvényjavaslatot és annak azon intézkedését is, hogy a tekeasztal-adó fenntartassék, a magam részéről elfogadás végett ajánlom; ezen utóbbira nézve megjegyezvén, hogy ha mégis az igen t. képviselőház úgy látná jónak, hogy az is eltöröltessék, ezt teljes megnyugvással tenni nézetem szerint csak az esetben lehetne, ha a lottonyeremény-adónál, az elveszett összeg pótlására szükséges emelésről ugyanakkor gondoskodni méltóztatnék. A mi pedig a fegyveradó leszállítását illeti (*Halljuk!*) ismétlem, hogy arra nézve igen kérem a t. házat, hogy a benyujtott határozati javaslatot elfogadni ne méltóztassék.

Thaly Kálmán: T. ház! Nagy érdekkel hallgattam a t. ministerelnök ur előadását; a mi annak az általános pénzügyi helyzetre vonatkozó részét illeti, részemről nem kívánok arra bővebben reflectálni. A t. ministerelnök ur országunk pénzügyi helyzetét általában véve igen rózsásnak festi. Legyen neki az ő hite szerint; nekünk is megvan a magunk hite ezen dologban és merek appellálni az ország többségére, hogy legalább ezen tárgyra nézve nekünk fog

Digitized by Google

igazat adni, a közvélemény, — legyen bármiként a külföldi börzéken a dolog. Lehet, hogy azon börzespeculansok, kik felhasználják országunk sanyarú helyzetét üzérkedésekre, rózsásszinben látják a helyzetet; de a kik ezen speculatiók folytán szenvednek, azok egészen másként vannak meggyőződve. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Ezt csak általánosságban megjegyezve, áttérek magára szorosan a tárgyra, nevezetesen a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat azon részére, mely még vita tárgyát képezi, t. i. a tekeasztalokat illető adó eltörlésére, avagy fenntartására. Ezen kérdés itt részint tegnap, részint ma több oldalról igen érdekesen és behatóan fejtegettetett; nevezetesen, különösen lekötötte figyelmemet azon szempont, melyet épp oly ékesen, mint alaposan, előadtak Helfy és Wahrmann képviselőtársaim, kimutatván, hogy a kávéháztulajdonosok kétszer vannak megadóztatva, épp úgy, mintha a fürdő tulajdonos a kádért külön megadóztatnék, mint Wahrmann képviselő úr mondá, vagy pedig, mintha a csizmadia a kapta fáért külön megadóztatnék, mint Helfy képviselő ur példázgatta. Igen helyesen hozta fel továbbá Wahrmann képviselő ur, hogy a kávéháztulajdonosok főleg a tekeasztalokkal keresik jövedelmüket és éppen a tekeasztalok miatt kénytelenek tartani tágas helyiségeket, melyektől busás adót fizetnek. De figyelemre méltónak tartom én azokat is, a mik a kocsi- és kovácsiparra nézve felhozattak, szintúgy reflectálni kivánok a tekeasztalok készítésének iparára is, mely hasonlóképp, mint a kocsi- és fegyver-ipar, nagyon sokat szenvedett a luxus adók által. Azelőtt ezen tetemes összegekbe kerülő bútorzat külföldről hozatott be; csakis újabban kezdtek a fővárosban tekeasztalokat gyártani; de a fényüzési adó behozatala óta, e gyártás is majdnem tökéletesen megszünt. Már pedig jelen sanyarú pénzügyi helyzetünkben azon kell lennünk, hogy az ipar minden nemét fejleszszük és ez által az egészséges adóalapot megteremtsük; s nem lehet czélunk, hogy bármely fejlődő iparágat elnyomjunk, a minek eredménye az lesz, hogy ebbeli csekély szükségletünket is külföldről kell majd fedeznünk.

Azonban vannak más szempontok is. A tekeasztalokat, az előttem szólottak, mint játéktárgyakat hozták fel. Én részemről más nézetben vagyok. A ki a fővárosi életviszonyokat ismeri, tudja, hogy tömérdek ember van a városokban, kiknek hivatásuk az ülő életmódot hozza magával. Ezeknek a tekézés nem annyira játék, mint orvosilag tanácsolt commotió, úgyszólván gymnasticai életszükség. Ezekre nézve a tekeasztalok megadóztatása éppen olyan, mintha például a tornatermeket, vagy a sétatereket megadóztatnák. Azt mondotta a t. előadó ur, hogy „moralis tekintetek“ is kivánják a tekeasztal-adó fenntartását.

Hegedüs Sándor előadó: A játékszobákról mondtam!

Thaly Kálmán: Feljegyeztem magamnak. azt mondta, hogy „moralis tekintetek“ kivánják a tekeasztal-adó fenntartását. Nem tudom mit ért a moralis tekintetek alatt az előadó ur? Én részemről a tekejátékban semmi inmoralitást nem látok. Lehet, hogy egyesek a tekeasztalokon is hazárd-játékot üznek. Magam is tudom, pl. hogy Mária Terézia udvarában, midőn a tekejáték nagyon divatban volt, Aspremont őrgróf, a ki szenvedélyes billiardozó volt, a hasonló szenvedélyü belga követtel játszott és egyszer tüzbe jövén, játék közben reckheimi herczegségét tette fel egy játszmára, el is vesztette és a belga követ elnyervén tőle a souverain jogot, az Aspremont család tulajdonát képezett Reckheim herczegség Belgiumhoz csatoltatott, nem kis bújára az Aspremont ivadékoknak.

Biztosítom a t. előadó urat, hogy ennyire hazárdül a billiard-játék hazánkban nem üzetik. Megengedem, hogy azt egyesek hazárdul üzik, mint pl. a kártyákban is hazardiroznak némelyek, de a polgári elem szolid része ezt nem teszi s a tekézést főként testgyakorlat gyanánt gyakorolja. Egyébiránt, minden játékot lehet hazárdul játszani; de akkor tessék pl. a sakkot és a dominót is megadóztatni; hanem a billiardot hazárdnak tekinteni nem lehet s én azt a felnőttekre nézve úgy kivánom tekintetni, mint a tornát a gyermekekre.

Az mondatik, hogy ezt az adót áthárithatja a kávéháztulajdonos azokra, a kik a tekeasztalokat használják. Ezt a tapasztalat szerint tagadom. A legtöbb kávéháztulajdonos ugyanis, legalább itt a fővárosban nem merte felemelni a tekeasztal-adó behozatala után a játékdíjt, attól tartván, hogy a közönség elhagyja helyiségeiket; s miután néhányan felemelték, a többiek pedig nem, az a nehány is visszatért a régi árakra. De tegyük fel, hogy áthárithatják; akkor ismét azok vannak túlságosan sujtva, a kik irodai, vagy általában ülő életet élvén, ezen mozgást testgyakorlatul használják.

Továbbá, a bizottság jelentésében azt mondja, hogy az ezen adóból eredő jövedelemnek nem talált kevésbé nyomasztó és könnyebben behajtható helyettesítőt.

Ennek ellenében azonban már a vita folyamában felmerült itt több oldalról a nyeremény-adó nagyobbfokú felemelése és a t. miniterelnök ur nyilatkozatából azt látom, hogy ő nem nagyon idegenkednék olynemü recompensatiótól, hogy a tekeasztal-adó eltöröltessék és e hiány nyeremény-adóban lelje kárpótlását.

Digitized by Google

Én azonban még másra is vagyok bátor a t. ház figyelmét felhívni, éppen azért, mert semminemű hazárdjátéknak barátja nem vagyok és ez a kártya-bélyeg. Méltóztassék a kártya-bélyeget 15—20 krról 25—30 krra felemelni és ezzel tökéletesen fedezve lesz a tekeasztal-adó eltörléséből származó hiány.

Én ezek után kijelentem, hogy általánosságban a törvényjavaslatot elfogadom, hozzájárulván részemről még ahhoz, hogy a tekeasztal-adó is végkép megszüntettessék és miután tudomásom van arról, hogy a részletes vitánál ily irányú módosítás fog beadatni: fenntartom magamnak annak pártolását. (*Helyeslés a bal- és szélső balon.*)

Elnök: Szólásra senki sem levén feljegyezve, a vitát berekesztem. Felteszem a kérdést. Méltóztatik-e a t. ház a cselédtartási, kocsi- és lótartási adónak megszüntetéséről szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

T. ház! Szalay Imre t. képviselő ur egy határozati javaslatot adott be. Bátor vagyok a t. házat kérdezni, most méltóztatik-e e felett határozni, vagy pedig külön tárgyalásra kitűzni. (*Felkiáltások: Most! Most!*) Méltóztassanak tehát azt a szavazás előtt még egyszer meghallgatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a Szalay Imre határozatát*).

Elnök: Kérem azon képviselő urakat, kik a határozati javaslatot elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik. Felkiáltások: Ellenpróbát!*) Most kérem, méltóztassanak felállani azok, kik a határozati javaslatot nem fogadják el. (*Megtörténik. Felkiáltások: Meg kell számlálni!*)

Nem tudom határozottan kivenni a többséget, azért felkérem azokat, kik a határozati javaslatot elfogadják, méltóztassanak felállani és állva maradni, mig a jegyző urak összeszámlálják. (*Megtörténik.*)

Most méltóztassanak felállni azok, kik a határozati javaslatot nem fogadják el. (*Megtörténik.*)

Elnök: T. ház! A jegyző urak összeszámítván a szavazatokat, az eredmény a következő: elfogadja a határozati javaslatot 105, el nem fogadja 113 képviselő. E szerint a határozati javaslat mellőztetett.

Következik a törvényjavaslatnak részletes tárgyalása.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét*).

Ráth Károly: T. ház! Én a törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadásához azon fenntartással járultam hozzá, hogy az alkotandó törvény hatálya az 1878: XX. t. cz.-ben foglalt összes fényűzési adókra kiterjesztessék. Értem ezek alatt a már itt tárgyalt fényűzési adókon kivül, a tekeasztal- és játékszobákra kivetett fényűzési adót is.

Midőn erre nézve indítványt terjesztek be, egyáltalában nem kivánok általános szempontokra kiterjeszkedni, még kevésbé kivánom az ezen módosítvány mellett már felhozott érvek bármely részét is ismételni, hanem szorítkozom csupán a pénzügyi momentumra és reménylem, e szempontból talán sikerülni fog az igen tisztelt ministerelnök urat is meggyőzni, a ki az általános vita alatt ezen módosítványt egész határozottsággal nem ellenezte, hogy pénzügyi szempontból az államháztartás rövidséget nem fog szenvedni.

A felhozott közgazdasági és moralis szempontok mellőzésével arra kérem fel a ház figyelmét, vajjon ezen adónemnek összeirása, kezelése oly könnyű-e, mint talán egyike sem az eltörlendő fényűzési adók közül? másodszor, hogy az eredmény olyan-e, hogy érdemes legyen ezen fényűzési adót fenntartani? Én határozottan állítom, hogy az összeirás nem könnyű dolog, talán egyszerű a billiárdra nézve, de complicált a játékszobák összeirása; már pedig a kimutatásokból nem látjuk, hogy mennyi jövedelem van az egyikből és mennyi a másikból.

Minden kávéháztulajdonos alkalmazkodik a törvény szerint ahhoz, hogy ő külön játékszobát nem tart, úgy hogy bebizonyitani nem lehet, melyik helyiségben játszanak. Néha az is előfordul, hogy midőn azelőtt az ilyen kávéház 3—4 helyiségből állott, most a közfalak kivettettek és van egy nagy helyiség, abban vannak a billiárd- és játék-asztalok elhelyezve és lehetetlen, hogy az adókivető-bizottság többet számíthasson, mint egy helyiséget. Én azt állítom, hogy éppen a solidabb vállalatok terheltetnek, a melyekre nézve a moralis szempontok fel nem hozhatók, azon vállalatok, melyek minden tekintetben a tisztesség tanyái, ha szabad igy kifejeznem magamat, mig ellenkezőleg, különösen a fővárosban azok, a kiknek helyiségei nem nevezhetők egészen tisztességesnek, kibujnak ezen adó alól.

120 iparengedély van olyan kávéházakra, a hol az olvasás és a társasjátékok tiszta nemei üzetnek, van azonban a fővárosban 433 ugynevezett Caffészchank, a hol szintén játszanak, de ezekben egészen más játékok üzetnek és alig van ezek között egy, mely szorosan vett játékszobája után adó alá vettetnék.

Az mondatik, hogy 70,000 frt az, a mi állitólag brutto befolyik, de nem tudjuk, hogy ez az összeg mikor folyt be, mert látjuk, hogy roppant csökkenés állott be ezen adónemekre 1875 óta. Hogy ez majdnem egészen tiszta

Digitized by Google

jövedelemnek volna tekinthető, azt én tévesnek tartom; lehet, hogy az összeirás körül nagy költség nincs, de egyre figyelmeztetem a tisztelt házat; hogy mikor ezen adónem fenntartatik, erre nézve külön könyvet kell vezetni és ismét hosszú sora a reclamatióknak keletkeznek, a minek folytán merem állítani, hogy azon 70,000 frtból tulajdonképen a direkt jövedelem egy minimumra száll le, olyan minimumra, a melyért ezen adónem fenntartását jogosultnak nem tartom.

Ez az egyik, a másik a mit lehetetlen itt mellőznöm, a nyeremény-adó. Én tökéletesen helyeslem azt, mint Bujanovics Sándor t. képviselőtársam, hogy a kormány politikájának szempontjából e kérdések együttes consideratió alá vétessenek, a jelen esetben a nyeremény-adónak emelését nagyon alkalmasnak tartom, a jövedelem csökkenése mellett, csakhogy szerintem a t. kormány indokolása nem egészen nyujt erre alapot. Az indokolásban az van mondva, hogy a nyeremény-adó 211,000 frton túl fog jövedelmezni. A tabellákban azonban az áll, hogy 194,000 frtot tett 1875. óta átlag a kocsi-, ló- és cselédtartási adó utáni jövedelem. De, midőn látjuk, hogy az adó consequenter nagy mértékben csökkenik, nem tartom helyes basisnak, ha azt mondjuk, hogy 1875., 1876. és 1877-ben még ilyen nagy volt a jövedelem s ebből számítjuk ki az átlagot. Én sokkal helyesebbnek tartom, hogy ha nem is az utolsó évet veszszük, legalább vegyük fel a két legutolsó évet, mint a melyben a jövedelem-csökkenés már nagyon mutatkozik. Ha méltóztatik a két utolsó évet alapul felvenni a most megszüntetendő adónemekből resultáló jövedelem alapjául, akkor 141,000 frt jövedelem-csökkenés mutatkozik. És ha méltóztatnak ezen 141,000 forinthoz hozzáadni ezen állítólagos 70,000 forintot, kijön 211,000 forint, vagyis éppen annyi, mint a mennyit a kormány vár a nyeremény-adó behozatalából. Én tehát úgy, a mint tervezve van, 10 százalékkal, ebben teljes aequivalensét látom azon csökkenésnek, mely a tekeasztal- és játékszoba-adó megszüntetéséből fog eredményeztetni. Ha azonban ahhoz is ragaszkodnék a t. minister ur, hogy ezen jövedelmi csökkenés átlag évenként 194,000 forint, én részemről kijelentem, hogy nagyon szivesen hozzájárulok, hogy ezen pénzügyi, gazdasági és ipari szempontból is szerintem mindenesetre elvetendő adónem eltörlése esetében, a nyeremény-adó felemeléséből nyerje az állam a kárpótlást. Ezek után, t. ház, pénzügyi szempontokból is, eltekintve egészen a közgazdasági és egyéb szempontoktól, bátor vagyok beterjeszteni egy rövid módosítványt és kérem a tisztelt házat, hogy méltóztassék azt elfogadni. A módosítvány igy szól:

„A jelen törvényjavaslat czíme helyett, tétessék a következő: az 1875. évi XXVI. t. cz.-ben foglalt fényűzési adók megszüntetéséről.“ És hogy ne legyek kénytelen az 1. §-nál a t. ház figyelmét még egyszer igénybe venni, azt kérném, hogy az 1. §-hoz is beterjeszthessem módosítványomat, mely igy hangzik: „az 1. §. igy hangzanék: „Az 1875: XXVI. t. cz. hatályon kivül helyeztetik.“

Elnök: T. ház! Miután a t. képviselő ur módosítványa tulajdonképen az 1. §-ra vonatkozik. (*Felkiáltások a szélső balon*: *A czímre!*) .... A czímre is, de tulajdonképen az 1. §-ra és ha az indítvány elfogadtatnék, akkor megváltoztatnák a czím is: azt volnék bátor indítványozni, hogy hagyjuk egyelőre függőben a czímet és ahhoz képest, a mint az 1. §. el fog fogadtatni, vagy modósittatni, lehet magát a czímet is megállapítani. Méltóztassék tehát az 1-sső §-hoz hozzászólani. Egyébiránt a módosítvány fel fog olvastatni.

Antal Gyula (*olvassa*): A 243. számú törvényjavaslat 1. §-a igy hangzanék: „Az 1875: XXVI. t. cz. hatályon kivül helyeztetik“.

Wahrmann Mór: Részemről elfogadom a benyújtott módosítványt, mint consequentiáját azoknak, a miket az általános vita folyamán mondottam és részemről is azon hajlandóságot nyilvánítom, hogy a nyeremény-adó tárgyalása alkalmával, az államnak ezért a compensatió megadassék. (*Helyeslés.*)

Thaly Kálmán: T. képviselőház! A beterjesztett módosítvány az, melyre előbbi fölszólalásomban hivatkoztam, kijelentvén, hogy fönntartom magamnak annak pártolását. Részemről tehát elfogadom a módosítványt.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. képviselőház! Én a magam részéről ezen dologban már az általános vitánál hasonlólag nyilatkoztam. Nézetem most is az, hogy a tekeasztal- és játék helyiség-adó minden elvi sérelem nélkül fenntartható és nem is áll, hogy annak kezelése oly tömérdek nehézségbe ütköznék. De kijelentettem azt is, hogy a kormány részéről egy föltétel alatt hozzá tudnék járulni; de ez a föltétel az, hogy az ily módon elvesztett jövedelem, a lottó-nyeremény-adó tételének némi fölemelése által compensáltassék s megvallom, a magam részéről csak az esetben tudnék hozzá is járulni a tett módosítványhoz, ha teljes biztosságot szerezhetnék az iránt, hogy az általam szükségesnek tartott compensatió valóban meg is fog adatni. (*Helyeslés a jobboldalról.*) E compensatióra nézve csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy arra nézve, hogy a némelyek által szükségesnek tartott és indítványozott változás a nélkül megtörténhessék, hogy az államkincstár jövedelmében hiányt szenvedjen, szükséges volna a nyeremény-adótételt 10%-ról 15-re fölemelni, a mit

Digitized by Google

annyival inkább lehet a lottó-jövedelem veszélyeztetése nélkül tenni — mert talán némely oldalról azon aggály támadhatna, hogy azok, a kik a lottót használják, e végből esetleg máshová fognak fordulni, mert még nem vált ugyan törvénynyé, de ha jól vagyok értesülve, éppen a monarchia másik államában, egy 20%-os adót szándékoznak behozni.

Nem tudom, lehetséges-e most mindjárt a házban összeköttetésbe hozni egymással a kettőt; de az esetre, ha biztos lehetek az iránt, hogy a lottonyeremény-adó 10%-ról 15-re felemeltetik, a magam részéről is hajlandó vagyok hozzájárulni a tekeasztal-adó eltörléséhez. Ha ennek elintézése most rögtön nem lehetséges, nem marad egyéb hátra, mint a pénzügyi bizottsághoz utasítani ezen kérdést azzal, hogy a módosítvány iránt adjon véleményt, figyelemmel arra, hogy az államkincstárnak ez által támadó vesztesége a lottónyeremény-adónál pótoltassék. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Ha lehet a kérdést most eldönteni, szivesen hozzájárulok; ha nem lehet, kérem, méltóztassék azt a pénzügyi bizottsághoz utasítani. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Helfy Ignácz: Én azt hiszem, hogy mikor adóról van szó, a kérdés nem az, hogy egyik, vagy másik helyen találunk-e compensatiót és hol kell azt keresnünk; valahol tudjuk, hogy meg lehet találni. A főkérdés az, hogy igazságos-e az adónem, vagy nem. Ha igazságos, meg kell tartani. Különösen oly zilált pénzügyi helyzetű országban, milyen a miénk, meg kell tartani, ha új adót lehet is behozni helyette; ha pedig igazságtalan, akkor el kell törülni. Én szivem mélyében meg vagyok győződve, hogy ez igazságtalan adó. Igazságtalan azon okoknál fogva, a melyeket az általános vita folyamában előadtam és melyeket Wahrmann és Ráth képviselő urak ma felhoztak. S miután igazságtalan adóról van szó, én arra kérem a t. házat, méltóztassék megszavazni annak eltörlését. Majd gondoskodni fog a többség, hogy az itt elvesztett összeget magának kárpótolja, abban biztos vagyok.

De függővé ne tegyük, mert az csakugyan egészen új eljárási módozat lenne, itt gscheftelni és alkudozni adók felett. (*Helyeslés a szélső balon. Mozgás a jobboldalon.*)

Hegedüs Sándor előadó: Az a szempont, melyet oly erősen megrótt most Helfy képviselő ur, éppen Simonyi Ernő képviselő ur által felhozott szempont, valamint Bujanovich képviselő ur is ugyanezen szempontokat emelte ki. Simonyi Ernő képviselő ur igen élénken hangsúlyozta, hogy a felemlített törvényjavaslatok szoros összefüggésben vannak és egyiket a másikra való tekintettel kell tárgyalni. Bujanovich képviselő ur ugyanezt határozottan kiemelte, plane használta azon kifejezést, hogy a compensatiót a nyereményadónál lehet keresni. Én azt hiszem, hogy semmi immoralitás és anomalia nincs abban, ha az államháztartás érdekeit épp úgy szem előtt tartjuk az egyes adónemek eltörlésénél és emelésénél, mint az adózók érdekeit. A mi az egyes adónemek igazságos, vagy igazságtalan voltát illeti, ez relativ dolog. Vannak adónemek, melyek igen különböző szempontokból itélhetők meg. Egyik adónemet itt Irányi képviselő ur igazságosnak és ugyanazon adónemet Helfy képviselő ur igazságtalannak mondta. Ily relativ szempontból tehát az egyes adónemek megitélésénél kiindulni igen nehéz. Ezért kérem a t. házat, hogy ha már méltóztatnak Ráth Károly képviselő ur indítványa iránt rokonszenvvel viseltetni és hajlandók azt elfogadni, méltóztassanak másfelől tekintettel lenni azon fontos érdekekre is, melyeket az államháztartás egyensúlya igényel. S ha a másik törvényjavaslat tárgyalásába nem méltóztatnak bele menni, mely ezen tárgygyal kapcsolatosan az ellenzék részéről felemlítve volt, kérem a t. házat, méltóztassék mindkét tárgyat újolagos és kapcsolatos tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz visszautasítani. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Mocsáry Lajos: Azt hiszem, hogy a ministerelnök ur indítványát már csak a helyes és nálunk szokásos tanácskozási rendnél, illetőleg házszabályoknál fogva sem lehet elfogadni; jelesen nem lehet elfogadni azon indítványt, hogy utasittassék vissza az ügy a pénzügyi bizottsághoz, hogy a nyeremény-adót emelje fel. Ezt megtenni nézetem szerint nem lehet azért, mert a nyereményadó a ház által elfogadva és tárgyalva nincs. Ha pedig a ministerelnök ur határozati javaslatát elfogadnók, ezzel a ház kijelentené, hogy elfogadta a nyeremény-adót; a kérdést igy praeoccupálni nézetem szerint nem lehet. Ennél fogva kérem a t. házat, méltóztassék ezen ügyben most határozni. A mi illeti Ráth Károly képviselő ur indítványát, én részemről elfogadom. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: Én azt hiszem, hogy egyáltalában nem ellenkezik a parlamenti szokásokkal, ha olyankor, midőn maguk a módosítást óhajtók részéről azzal is indokoltatik a módosítás elfogadhatósága, hogy az állam jövedelmeiben a módosítvány elfogadása következtében beálló hiányt egy másik, általuk is megnevezett adónemnél lehet pótolni, mondom, nem hiszem, hogy a parlamentarismussal ellenkeznék, ha ilyenkor a kormány részéről az mondatik, hogy együttesen ezen pótlással igenis hajlandó vagyok elfogadni a javaslatot (*Helyeslés jobbfelől*) és én legalább nem hiszem, hogy egy kormány az indítványozó irányában tanusított ily előzékenységeért megtámadható, vagy a

Digitized by Google

mint Helfy Ignácz képviselő ur — talán szokott eszmekörében mozogván (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Nyugtalanság a baloldalon*) — nevezte, g'schäfteléssel volna vádolható; mert azt g'schäftelésnek nevezni, ha akár a kormány, akár egyes képviselő az államkincstár érdekeit megóvni akarja, akkor, midőn egy törvényt változtatni kiván, engedelmet kérek, semmi néven nevezendő alapossággal nem bir.

Én tehát, t. ház, nem vonom ugyan vissza készségemet az iránt, hogy a módosítás a pénzügyi bizottsághoz, azzal az utasítással, melyet említettem, visszaadassék; de ha a t. ház ezt nem méltóztatik helyesnek találni, akkor kénytelen vagyok kérni, hogy a módosítvány elvetésével az eredeti szöveget elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Helfy Ignácz: T. ház! Midőn én az imént felszólalván, g'schäftelést említettem, bizonyos vagyok benne, hogy a t. ministerelnök uron kivül nem volt a házban senki, a ki ne tudta volna, hogy ezt a szót én minő értelemben ejtettem ki. Ki akartam azon eszmét fejezni, hogy nem szokás adók dolgában ily csereberét csinálni s azt mondani: adjatok ott többet, itt kevesebbet. Ily értelemben vettem én a g'schäft szót és senkit bántani nem szándékoztam; ellenkezőleg a t. ministerelnök ur rendes szokása szerint (*Ugy van! Igaz! a szélsőbalon*) egyenesen személyem ellen használt egy szót, azt mondván, hogy én szokott körömben mozogván, ejtettem ki az idézett szót. Nem tudom, hogy mit értett alatta, az én lelkiismeretem azt mondja nekem, hogy én a becsületesség, a hazafiság, a tiszta jellemesség terén mozogtam mindig (*Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon*) és ezen körre nézve én még a ministerelnök urra sem akarok rá fogni semmit, de igenis azt mondhatom, azt constatálhatom ország-világ előtt, hogy a ministeri széken az ország vagyonát, az ország jogait igenis elg'schäftelte. (*Zajos helyeslés a szélső balfelől. Mozgás és felkiáltások jobbfelől: Rendre!*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! (*Halljuk!*) Első sorban azt hiszem, hogy ha egy ministernek egy általa tett propositio alkalmából az vettetik szemére és irányában azon szó használtatik, hogy nem illik g'schäftelni, ezen szót rosz néven venni, vagy legalább is visszautasítni joga van. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A képviselő ur kimagyarázta, hogyan értette e szót, értelmezését nem tartom ugyan helyesnek, de olyannak tartom, mely sérelmet nem tartalmaz.

Egyébiránt meg kivánom jegyezni azt is, hogy az én felfogásom szerint abban, ha egyes képviselő — nem mint képviselő — G'schäftekkel foglalkozik, én semmi sértőt nem találok, mert ehhez minden egyes embernek joga van és vannak oly G'schäftek, melyek senkinek szégyenére válni nem fognak.

Nem értem tehát, hogy midőn én általában, nem pedig bizonyos megrovott iránybeli „gschäftekről" beszélek, a képviselő ur ezen felháborodik.

Ugy látszik, önök azon az oldalon azt hiszik, hogy a kormányra szabad minden gorombaságot mondani s ennek kötelessége azt eltürni, de a kormánynak visszavágnia nem szabad. (*Egy hang a szélső baloldalon: Nem illik!*) A mi az illést illeti, sok történik olyan, a mi nem illik s az egyik illetlenség provocálja a másikat; én igen ritkán provocáltatom magamat; de azt, hogy provocatió után a kormány tagjainak visszatorlással élniök ne lehessen, el nem fogadom. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Most pedig e kellemetlen incidens befejezéseül, határozottan visszautasítom a mit a képviselő ur beszéde végén mondott, a midőn oda ragadtatta magát, hogy azzal vádoljon, hogy én a ministeri padokról az ország vagyonát . . . .

Helfy Ignácz (*közbeszól*): Jogait!

Tisza Kálmán ministerelnök: . . . jogait és vagyonát, — mert igy mondta — elgschäftelteem. Ismétlem, a képviselő urnak ezen alapnélküli állítását határozottan visszautasítom és az ily eljárással szemben magamnak eshetőleg a visszatorlás jogát fenntartom. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Helfy Ignácz: Félremagyarázott szavaim helyreigazítása végett vagyok bátor szót kérni. (*Halljuk!*) Bocsánatot kérek a t. háztól, hivatkozom multamra, hogy nagyon ritkán szoktam a ház türelmét akár személyes kérdésben, akár szavaim félremagyaráztatása miatt igénybe venni. De épen azért, mert óhajtom, hogy ezen alkalom legalább reám nézve ne ismétlődjék, bátor vagyok egy pár szót kérni félremagyarázott szavaim helyreigazítása végett. (*Halljuk!*)

Legtávolabbról sem jut eszembe a ministerelnök urtól, vagy a kormány bármely tagjától a visszatorlási jogot megtagadni. Bebizonyítottam tegnap is, hogy bár a ministerelnök ur igen kiméletlen kifejezéssel élt irányomban, én azonban, mert nem becsületbeli dolog volt, hanem tisztán csak elmetehetségemre vonatkozott, hallgattam. De azt a ministerelnök ur és a ház többsége is be fogja látni, hogy mikor a ministerelnök ur tán szónoki hevében oly kifejezésre ragadtatja magát, mely mások által más irányban magyaráztathatik, akkor ezt jellemes ember nem hallgathatja el. Egyébiránt ismétlem, a kormánynak visszatorlási jogát eddig is respectáltam, valamint egyáltalán respectálom a vita szabadságát is. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Iványka Imre: T. ház! E kellemetlen szóvitát nem akarom tovább folytatni, hanem a kér-

Digitized by Google

déshez szólok. Azt veszem ki Helfy képviselőtársam felszólalásából, hogy ő a teke- és játékadót meg akarja tartani, mert ha ő egyenesen azon indítványnyal lép fel, hogy ő a szónokok által felemlített módon való pótlásába a vesztett jövedelemnek bele nem egyezik, ez annyit tesz, hogy ez által egyenesen arra fogja kényszeríteni a többséget, hogy megszavazza a teke- és játékadót. Ily eljárás mellett ugy látszik, hogy Helfy képviselő urnak szándéka nem más, mint egy kis deklamaczió mellett az igazságos és igazságtalan adók felett, megszavaztatni a teke- és játék-adót. Miután én ezt nem akarom, kérem a t. házat, fogadjuk el, hogy ezen kérdés a pénzügyi bizottsághoz utasittassék. (*Helyeslés.*)

Szilágyi Dezső: T. ház! Én a többség feladatát nem igy fogom fel, mint az előttem szólott képviselő ur, hogy a többségnek az volna feladata, hogy magát talán kellemetlen támadások által, egy általa is helytelennek ismert álláspontra sodortatni engedi. (*Helyeslés.*) Éppen azért többség a többség, hogy belátását az ügyre nézve érvényesítse. Ennélfogva én meg vagyok győződve, hogy ha a t. többség helyesnek tartja a ministerelnök ur indítványát, a mint hogy az helyes is, ha az elleneztetik ezen oldalról, az nem fog alkalmat adni a többségnek, elejteni e helyes indítványt, hanem azon ellenzés ellenében, a helyes indítványt keresztül vinni.

A mi már magát az indítványt illeti, én azon nézetben vagyok, hogy a ministerelnök ur indítványa teljesen helyes és elfogadható, mert pénzügyeink jelen állapotában, én törhetetlen maxima gyanánt fenn akarom tartani, hogy ha bármily adónem eltöröltetik, vagy csökkentetik, annak helyébe a kimaradt jövedelem fedezéséről egyuttal gondoskodás is történjék. (*Helyeslés.*) Lehető legnagyobb könnyelműség volna, pénzügyeink jelen állásában ettől a maximától eltérni. És, minthogy a ministerelnök ur indítványa, mely különben Ráth Károly t. barátom módosítása iránt határozottan nagyon kedvező, mert a kormány támogatását helyezi kilátásba, mihelyt a kormány biztosítékot nyer az iránt, hogy a kimaradó jövedelem fedezetét megnyeri, én részemről ezt az indítványt elfogadom és azon értelemben óhajtanám e kérdést a pénzügyi bizottsághoz utasittatni, hogy vegye tekintetbe azt is, hogy minő módosítások lennének szükségesek a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslaton, hogy azon hiány, mely ezen indítványok elfogadása által a jövedelemben előáll, fedeztessék s hogy arra nézve is a pénzügyi bizottság határozott javaslatot terjeszen elő. (*Helyeslés.*) Ha azután a pénzügyi bizottság jelentése előttünk lesz, akkor, hogy teljesen meg legyen nyugodva a t. ministerium, megfordítanám a tárgyalás sorrendjét, úgy hogy először tárgyalnók a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslatot és ha abban azon módosítás tétetett, a melytől függővé tette a ministerelnök ur ezen indítvány elfogadását, akkor semmi sem fogja gátolni, hogy az utána következő javaslatokat vegyük tárgyalás alá. (*Élénk helyeslés. Zaj.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: Magához a dologhoz, melyet én legalább már elintézettnek tekintek, nem kivánok szólani; — . . . megvallom, minden jó hallás daczára a zajban nem voltam képes tökéletesen érteni, de úgy hiszem, hogy el van fogadva az indítvány. (*Ellenmondások.*) Ez iránt vagyok bátor kérdést intézni a t. elnök urhoz. Én nem voltam képes érteni . . .

Elnök: Nem is érthette a ministerelnök ur, mert nem szólottam még semmit. (*Derültség.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Arra is, hogy az ember azt kivehesse, hogy szól-e valaki, a ki messze ül, vagy nem, csendesség kell, mert a zajban ezt sem lehet kivenni, tehát azt gondolom, lehetett csalódnom ez iránt, de a magam részéről hajlandó vagyok igen természetesen elfogadni azon eljárási módozatot, melyet Szilágyi Dezső képviselő ur ajánlott. Kérésem a t. házhoz csak az volna, hogy ha ez elfogadtatik, méltóztassék a pénzügyi bizottságot oda utasítani, hogy eziránti jelentését még a holnapi ülésben tegye meg, hogy a tárgyalás hosszabb időre fel ne akadjon. (*Helyeslés.*)

Elnök: Szólásra nem lévén feljegyezve senki, a vitát berekesztettnek jelentem ki.

T. ház! A tárgyalás alatt levő törvényjavaslat 1. §-hoz, mint méltóztattak hallani, Ráth képviselő ur egy módosítást adott be, mely szerint az 1. §. igy hangzanék: „Az 1875: XXVI. t. cz. hatályon kivül helyeztetik.“ Ezzel szemben a ministerelnök ur és Szilágyi képviselő ur indítványt tettek, a mely halasztást involvál magában, köteles vagyok tehát ezen indítványt legelőször szavazás alá bocsátani. Az indítvány, a mely ugyan irásban nem adatott be, ha jól fogtam fel, úgy, a mint a ministerelnök tette és Szilágyi képviselő ur módosította, abban áll, hogy ezen 1. §. a Ráth Károly képviselő által beadott módosítványnyal együtt, azon utasítással adassék ki a pénzügyi bizottságnak, hogy ő ezen módosítványt figyelembe véve, egyuttal tegyen javaslatot az iránt, miképen volna a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat akképen módosítandó, hogy azon esetre, ha Ráth képviselő ur módosítványa elfogadtatnék, az államra ez által háramló hátrány kiegyenlittessék. A ministerelnök ur még azzal pótolta meg, hogy a pénzügyi bizottság utasittassék, hogy ez iránt már holnap tegyen a háznak jelentést, hogy azután holnap tárgyaltathassék. Ugy hiszem, jól fogtam föl az indít-

Digitized by Google

ványt. (*Helyeslés.*) Azon kérdést intézem a házhoz, hogy méltóztatik-e ezen általam jelzett indítványt elfogadni? (*Elfogadjuk! Nem fogadjuk el!*) Kérem azon képviselő urakat, a kik az indítványt elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház többsége elfogadja.

T. ház! E szerint a most tárgyalás alatt levő törvényjavaslat, t. i. a cselédtartási, kocsi- és lótartási adónak megszüntetéséről szóló törvényjavaslat fölött, tanácskozás tovább nem folytatható; hasonlóképen nem tárgyalható a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat. Továbbá az hozatott javaslatba Szilágyi Dezső képviselő ur által, hogy ha holnap a pénzügyi bizottság jelentést fog tenni ezen hozzáutasított módosítványról, akkor fordittassék meg a rend, t. i. hogy holnap, ezen esetre először tárgyaltatnék a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat, azután pedig a cselédtartási, kocsi- és lótartási adó megszüntetéséről szóló törvényjavaslat. (*Helyeslés.*) Ez iránt tehát méltóztatnak megnyugodni.

A mai napirendre ki volt még tűzve a kőolaj-vám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslat s még a közlekedési minister ur kiván válaszolni egy interpellatióra. Az idő most 1/2 2-re. Nem tudom, a t. ház méltóztatik-e beleegyezni, hogy a kőolaj-vám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslatok tárgyalása holnapra halasztassék? (*Helyeslés.*) Ha a t. ház ezt holnapra kivánja halasztani, akkor a holnapi napirendet illetőleg, mint előbb bátor voltam érinteni, először tárgyaltatni fog a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat, azután a cselédtartási, kocsi- és lótartási adó eltörléséről szóló törvényjavaslat. Utána következnek még azon 2 törvényjavaslat, a mely mára ki volt tűzve. E szerint meg lévén határozva a napirend, felkérem a közlekedési minister urat, hogy sziveskedjék válaszát megadni. (*Halljuk!*)

Péchy Tamás közmunka- és közlekedési minister: T. képviselőház! B. Bánhidy Béla képviselő ur egy interpellatiót intézett hozzám, mely következőleg szól: (*Halljuk!*) „Van-e szándékomban a külföldi szakértők jelentésében felállittatni indítványozott műszaki tanács szervezése iránt, minél előbb megtenni a szükséges intézkedéseket?“

Ezen rövid interpellatióra egészen röviden válaszolhatok, azt t. i., hogy igenis van szándékom. Már meg is kezdettem az erre vonatkozó tanácskozásokat és azt hiszem, hogy rövid idő mulva azon helyzetben leszek, hogy a t. háznak is tudomására jusson azon eljárás, melyet e tekintetben helyesnek és czélszerűnek tartok. Kérem azért a t. házat, hogy méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

B. Bánhidy Béla: T. ház! Midőn a multkor kérdésemet a t. közmunka- és közlekedési minister urhoz intéztem, tettem azt azért, hogy a külföldi szakértők jelentésében felállittatni javasolt műszaki tanács iránti szándékát és véleményét kikérjem és egyszersmind, hogy illetékes helyről felvilágosítást nyerjek az iránt, hogy a közlekedési ministerium kebelében miként értelmeztetik a külföldi szakértők idevágó javaslata. A t. minister ur tett rövid kérdésemre igenlőleg méltóztatott válaszolni. Én megvallom, hogy az iránt is kivántam volna tájékozva lenni, hogy a t. közlekedési minister ur miképen képzeli magának azon viszonyt, mely ezen testület és a kormány között fennállani fog. Minthogy azonban a t. minister ur kijelentette azt, hogy a házat ez iránt tájékoztatni fogja, teendő észrevételeimet én is akkorra tartom fel. Különben a minister ur válaszát tudomásul veszem. (*Helyeslés.*)

Elnök! Méltóztatik a t. ház a minister ur válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? (*Felkiáltások: Tudomásul veszszük!*) Az adott válasz tudomásul vétetik.

Az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik d. u. 1 óra 25 perczkor.*)

Digitized by Google

181. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 3-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés egy beérkezett kérvényről s b. Jeszenszky Sándor végleges igazolásáról. A közgazdasági bizottság két törvényjavaslata a philloxera tárgyában. Novák Gusztáv, Ugron Gábor, Széll György, Degré Alajos és Boross Béni interpellatiója bejelentése. A nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. A cselédtartási stb. adóról szóló törvényjavaslat végleges elfogadása. A petroleum-vám föiemeléséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. A bejelentet interpellatiók megtétele.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét b. Mednyánszky Árpád jegyző ur fogja vezetni; a szólani kivánókat egyrészről Baross Gábor, másrészről Antal Gyula jegyző urak fogják vezetni.

Fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

B. Mednyánszky Árpád jegyző *olvassa a deczember 2-án tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Esztergom iparosainak, Pór Antal képviselő ur által benyujtott kérvényét, a II. országos iparos gyülés kivánatainak és javaslatainak érvényesítése iránt.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Továbbá van szerencsém a t. háznak jelenteni, hogy b. Jeszenszky Sándor Tolna megye pinczehelyi választó-kerületében megválasztott képviselőnek megválasztása után eltelt a 30 nap, a nélkül, hogy ellene kérvény adatott volna be. Ennélfogva b. Jeszenszky Sándor végleg igazolt képviselőnek jelentetik ki.

Baross Gábor, a közgazdasági bizottság előadója: T. képviselőház! A közgazdasági bizottság letárgyalta a philloxera vastatrix rovar pusztításai ellen teendő óvintézkedésekre vonatkozó 285. sz. törvényjavaslatot. Kötelességem bejelenteni a t. háznak, hogy a bizottság ezen tárgyban két törvényjavaslatot állapított meg és terjeszt a t. ház elé és ennélfogva nem egy, hanem két jelentést vagyok bátor a t. háznak beterjeszteni, kérvén a t. házat, hogy azokat kinyomatni, a ház t. tagjai közt kiosztatni és egyszersmind megengedni méltóztassék, hogy azok az osztályok mellőzésével közvetlenül a házban együttesen tárgyaltassanak.

Elnök: Ezen jelentések ki fognak nyomatni, a t. ház tagjai között kiosztatni és annak idején az osztályok tárgyalásának mellőzésével napirendre kitűzetni. (*Helyeslés.*)

Trefort Ágoston közoktatásügyi minister: Van szerencsém bejelenteni, hogy Csatár Zsigmond képviselő ur két rendbeli interpellátiójára a jövő szombaton fogok válaszolni. (*Helyeslés.*)

Baross Gábor jegyző: Az indítványkönyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik. Az interpellatiós könyvben a következő interpellátiók vannak bejegyezve: Deczember 1. Novák Gusztáv. Az egyesülési jog megsértése s ezen jog ellen elkövetett visszaélések orvoslása tárgyában. A belügyministerhez. Decz. 2. Ugron Gábor. Az erdélyi birtokviszonyok rendezése érdekében. A kereskedelmi-, ipar és földmívelési ministerhez. Decz. 2. Széll György. A tisza-

Digitized by Google

szabályozási munkálatok eddig elért eredménye érdemében. A közmunka- és közlekedési ministerhez. Decz. 2. Degré Alajos. Szőlődézsmaváltsági ügyben. A pénzügyministerhez. Decz. 2. Boross Béni. A bosna vasut, illetve ezen vasut zenica-serajevói részének kiépítése tárgyában. A közmunka- és közlekedési ministerhez.

Elnök: A t. képviselő urak interpellátiójukat a szokott időben meg fogják tehetni.

Következik már most a tegnap megállapított napirend szerint, a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat tárgyalása, mely alkalommal bátor vagyok jelenteni, hogy a pénzügyi bizottság a tegnap reá bizottakban eljárt.

Ha az általános jelentést felolvasottnak méltóztatnak venni, akkor az első szó az előadó urat illeti. (*Halljuk!*)

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! A nyereményadóról szóló törvényjavaslatot a t. háznak a pénzügyi bizottság nevében elfogadásra ajánlom s röviden csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy ezen adó igazságos voltát kétségbe vonni nem hallottam.

Maga az alap, melyre ezen adó alapítva van, t. i. az úgynevezett számsorsjáték és a jótékony sorsjátékok nyeremények, az eddigi tapasztalatok szerint elegendő kilátást nyujt arra nézve, hogy azon számítás, melyet a kormány ezen adó jövedelmezőségére nézve tesz, alaposnak elfogadtathassék.

Az utóbbi tiz év alatt ugyanis, a kiosztott nyeremények csaknem megkétszereződtek az úgynevezett kis sorsjátékban. 1868-ban a kiosztott nyeremények összege 1.200,000 forintot tett, 1877-ben pedig 2.400,000 forintot s ezen adó állandóan megtartotta a növekedést

Ezen számítás szerint tehát, a nyeremény-adó czímén körülbelől 200,000 forint jövedelemre számíthatni csaknem teljes biztossággal.

A mi már most magát azon módosítást illeti, mely a javaslat lényegébe vág és melyet a pénzügyi bizottság részéről bátor vagyok előterjeszteni, minthogy itt elvi kérdés forog fenn s a pénzügyi bizottsághoz az ügy azon szempontból lőn utasítva, hogy ha a fényüzési adók esetleg általában eltöröltetnének, adjon javaslatot, hogy az ennek folytán keletkező hiány miképen fedeztessék.

A pénzügyi bizottság a fényüzési adók eltörlése esetére, ajánlja a t. háznak a 2. §-nál a tervezett nyereményadó oly módosítását, hogy eltekintve a jótékony czélú sorsjátékoktól, valamint az ingóságok kisorsolásától, melyekre nézve a pénzügyi hizottság a kormány eredeti javaslatát megtartatni kivánja, kizárólag csak a szám sorsjáték, az egyéb nyeremények tervezett adó az eredeti javaslatban foglalt 10%-ról, 15%-ra emeltessék.

Ez által fedezve lenne az említett adónem eltörléséből eredő hiány; s viszont ezen felemelés sem koczkáztatná a nyereményadóból folyó jövedelmet. Mert ezen esetben is ezen adó czímén, a bélyeg-illetékkel együtt is, csak 15 frt 63 krajczár fizettetnék 100 frtnyi nyeremény után; holott Ausztriában éppen most 20%-nyi adót terveznek a bélyeg-illetéken felül, ugyanezen czímen behozni. Nálunk tehát ez esetben is kisebb lenne ezen adó és minthogy a kiosztott nyeremények és a jövedék folytonosan emelkedett, valószinű, hogy ezen adóemelés nem fogja a jövedelmet koczkáztatni.

Ezen szempontokból ajánlom a t. háznak a törvényjavaslatot elfogadásra a pénzügyi bizottság szövegezése szerint. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Mocsáry Lajos: T. képviselőház! A szőnyegen levő törvényjavaslatot én sem eredeti alakjában, sem a pénzügyi bizottság által ajánlott módosítással nem fogadom el.

Nem fogadom el azért, mert én egyáltalán semmiféle új adónemet nem szavazok meg mindaddig, mig a már most is túlságos nagy adóteher, a most fennálló adónemek szerint lejjebb nem szállittatik. Mindaddig, mig ez nem történik, én az ország adózó közönségét semmiféle adóürügy alatt még inkább terhelni, nem tartom sem az állam érdekében levőnek, sem az igazsággal és méltányossággal megférőnek. (*Helyeslés a szélső balon.*) Különben is nem vagyok hajlandó elfogadni sem ezen, sem a többi adójavaslatot azon oknál fogva is, mert tudom, hogy az tökéletesen haszontalan, mert ugy is el fogja ezen adójövedelmet nyelni a deficitek feneketlen hordója nyomtalanul és haszontalan minden túlterhelés, mely az ország népére súlyosodik és haszontalan lesz az ez által növekedő plakkerei, melynek az adózó közönséget csak újból kiteszszük. Mindennek pénzügyi tekintetben nézetem szerint, semmi eredménye nem lesz; de a mi különösen a nyereményadót illeti, megvallom, fiscalitási szempontból sem tartom azt czélszerűnek. Méltóztassanak a lottót eltörölni, ha más szempontból, nevezetesen erkölcsi szempontból nem találják azt helyesnek. De a mig fennáll, ne méltóztassanak annak jövedelmezőségét más oldalról csökkenteni. Különösen a mi azt illeti, hogy a jótékony-sorsjátékok megadóztatnak, ez egyenesen a jótékonyság követelményébe ütközik, mert természetes, hogy azon jótékonyság, mely mindinkább nagyobb terjedelemben gyakoroltatik az országban, ez által igen nagy mértékben fog csökkenni, azon tekintetből, hogy ily vállalatok nehezebben fognak létrejönni és ha létrejönnek is, kevesebbet fognak jövedelmezni. Bátor vagyok e mellett, az indokolásban egy kis perfidiára figyelmeztetni a t. házat. Jellemző, miként szoktak

Digitized by Google

ndokoltatni törvényjavaslataink. Azt mondja egy helyen az indokolás: „Ezen adótétel megfelel az adóztatás azon mérvének, melylyel a tőkekamat élvezetéből és a haszonhajtó foglalkozásokból eredő jövedelmek az 1875: XXIX. törvényczikk értelmében megadóztatnak, azaz 10%-nek.“ Csak az a különbség, hogy mig ott a jövedelmi adó 10%-ot tesz, addig itt abból, a mi sajátjává válik a nyeremény folytán az illetőnek, vétetik el a 10%, de a többi sem marad adómentes, mert akár maradjon a nyeremény az illető birtokában, mint tőke, akár belefekteti az industriális vállalatba, újra megveszik rajta a 10%-ot.

Sokat hallottunk tegnap beszélni a compensatióról. Csodálatos dolgok azok, miket itt a compensatióról hallottunk. A t, kormány az országtól 12 millióval több adót kér és mit ad ő helyette compensatiókép? Ide adta a luxusadókat. Most már mi azt mondtuk ez alkudozás folytán, hogy adja ide legalább azon 70,000 frtot is, melyet a billárd után bevesz. Erre azt felelte a ministerelnök ur: jó, oda adom a 70,000 frtot, hanem adjatok helyette 100,000 frtot a nyeremény adóba. Ennyi jön ki, mert 10% mellett ád 200,000 frtot, tehát 15% mellett ád 300,000 frtot. Megvallom, hogy nem rosz Geschäft az, melyet a kormány ez uton csinált. (*Derültség a szélső balon.*) Ha már compentióról akarunk beszélni, inkább megfordítva, nekünk, az adózók képviselőinek volna jogunk compensatiót kérni a kormánytól azon új adónemekért, melyek behozattak, a kőolaj-vámért, a nyeremény-adókért, a védelmi-adóért, a másodosztályu kereset-adóért. Méltóztassanak compensatiót adni abban, hogy leszállítják az eddigi adókat és aztán majd hozzászólunk az újabbakhoz. Nekünk lehet követelnünk, de nem a kormánynak. Én mindezek alapján, miként már kijelentettem, a szőnyegen levő törvényjavaslatot nem fogadom el. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Hegyessy Márton: Nagyon röviden, csupán azon indokból vagyok bátor igénybe venni a t. ház figyelmét, hogy adandó szavazatomat pár szóval indokoljam. Sajnálom, hogy e kérdésben eltérő nézetem van Mocsáry Lajos t. barátométól.

Én ezen kérdésben adóemelést egyáltalában nem látok; itt simple et poure semmi egyébről nincs szó, mint az esendő nyereményeknek oly mérvü kevesbítéséről, a mely nézetem szerint legkevésbbé sem fogja a lutrizó közönséget a játéktól visszariasztani: itt tehát adóról a szó szorosabb értelmében szó nem lehet.

Megvallom, hogy midőn ezen kérdéshez röviden hozzászólok, csupán ezen kérdés keretében kivánok mozogni; nem fogom tehát complicálni e kérdést a többi adó kérdésekkel, a hol hiszem, hogy legnagyobb részben az én véleményem is azonos leend Mocsáry Lajos t. képviselőtársam véleményével.

Szólok tisztán ezen törvényjavaslathoz.

Azt mondja t. barátom, hogy financzialis szempontból azért nem szavazza meg ezen javaslatot, mert ennek eredménye az lesz, hogy a lutrizó közönséget visszariasztja attól és igy az ország finánciális jövedelmei kevcsbülni fognak. Megvallom, t. ház, hogy ha ez lesz az eredmény, ez engem kétszeresen ösztönöz arra, hogy ez adót megszavazzam, sőt éppen ezen indok engem arra ösztönözne, hogy a nyeremény-adót még fokozottabb mérvben is megszavazzam. Engem nem vezet az sem, hogy ez az összeg a deficitek örvényében el fog veszni. Mindenesetre ugy a háznak, mint a kormánynak, mint az egyes képviselőnek is igyekeznie kell azon, hogy a deficitek megszüntessenek, de azért, hogy deficitek vannak, oly adótól, a mely igazságos, viszszariadni sem a háznak, sem az ellenzék árnyalatainak, sem egyes képviselőnek nem lehet.

Mindezeknél fogva, miután én ezt az adót a lehető legigazságosabbnak tartom, sőt tulajdonkép nem is tartom adónak, — azt a legszivesebben megszavazom. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Csanády Sándor: T. ház! Csodálkozásomat kell kifejeznem a felett, hogy Hegyessy Márton igen szivesen szavazza meg a nyeremény-adó felemelését; csodálkoznom kell elvi tekintetben is, mert hisz azon pártnak, a melyhez ő tartoznék, kimondott elve, programmja, hogy a jelenlegi kormány részére, mely iránt bizalommal nem viseltetik, semmiféle adót megszavazni nem fog. (*Ugy van! a szélső balon.*)

Azt mondja Hegyessy Márton képviselő ur, hogy nekünk oda kell törekednünk, miként a a létező deficiteket megszüntessük. Osztozom e nézetében, de a deficiteket nekünk nem adók emelése által kell megszüntetnünk, hanem a kiadások kevesbítése állal. (*Igaz! a szélső baloldalon.*)

Az általam elmondott okoknál fogva, a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslatot még a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: Szólásra nem lévén feljegyezve senki, a vitát berekesztem. Felteszem a kérdést. Méltóztatik-e a t. ház a nyereményadóról szóló törvényjavaslatot a pénzügyi bizottság szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen, vagy nem? a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik!*) A többség elfogadja. Következik a részletes tárgyalás.

Digitized by Google

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét és az 1-sö §-t, mely változatlanul elfogadtatik és a 2. §-t.*)

Hegedüs Sándor előadó: Ezen §. helyett a pénzügyi bizottság nevében van szerencsém a következő szövegezést ajánlani: „2. §. nyereményadó *a*) az állami számsorjáték betéteire eső nyeremények után a nyeremény összegnek 15%-ában.

b) a jótékony czélokra rendezett állami sorsjátékok sorsjegyeire eső nyeremények után a nyeremény összegnek 10%-ában.

c) a kisorsolási engedélyek után a játéktervben foglalt összegnek 10%-ában állapittatik meg.“

Elnök: Szólásra senki feljegyezve nem lévén, kérdem a t. házat, méltóztatik-e a 2. §-t a pénzügyi bizottságnak most beterjesztett javaslata szerint elfogadni? A kik a 2. §-t a pénzügyi bizottságnak újabban készült szövegezése szerint elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik!*) A többség elfogadja.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 3—10. §§-okat, melyek változatlanul elfogadtatnak.*)

Elnök: E szerint a törvényjavaslat végig tárgyaltatván, annak harmadszori felolvasása a holnapi ülésben fog megtörténni

Következik a cselédtartási-, kocsi- és lótartási adónak megszüntetéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Hegedüs Sándor előadó: A t. ház határozata következtében a pénzügyi bizottság újra tárgyalás alá vette a fényüzési adók megszüntetéséről szóló törvényjavaslatot és tekintettel arra, hogy Ráth Károly képviselő ur indítványozta, hogy az eltörlés a teke-asztalokért fizetendő adóra is kiterjesztessék, a bizottság hozzá járult ezen eszméhez s ennélfogva az egész javaslatot újra kellett szövegezni. Van szerencsém először is a czímet, azutánmagát a §-ok új szövegét elfogadás végett ajánlani. A törvényjavaslat czíme igy hangzik: „törvényjavaslat az 1875: XXVI. t. cz. eltörléséről.

Az 1-sö §. A cselédtartás, teke-asztalok, a játékszobák, kocsi és lótartás után fizetendő 1875: XXVI. t. cz. hatályon kivül helyeztetik.“

Helfy Ignácz: T. ház! Én csak egy megjegyzést akarok tenni saját szavazatom indokolására, mint tette ezt tegnap egy képviselőtársam, ki bizonyos tekintetben szabadkezet tartott fenn a maga részére. Én magam részéről is azért, hogy következetes maradjak ahhoz, a mit a pénzügyi bizottságban mondtam és a tegnap előadott okoknál fogva, a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom; noha nem tagadhatom, hogy a cselédadó eltörlését a magam részéről helyesnek nem tartom. Nem tartom először, mert igazságosnak és nem terhes adónak tartom, mert ki inast képes tartani, arra nézve néhány forint adó fizetése, terhes nem lehet. Nem helyeslem nemzetgazdasági szempontból, mert nagy bajnak tartom, hogy nálunk a polgári osztályban oly nagy számban tartunk cselédeket. Ez nemzetgazdaságilag az összes nemzetre nézve mindenesetre elvesztegetett munkaerő; ezen cselédek személyhez vannak csatolva és nem visznek végbez önálló munkát. Ennek alapján azt hiszem, hogy ha a cselédadó oly keveset jövedelmezett eddig, annak oka mindenesetre az, hogy nem kezeltetett kellőleg és hogy visszaélések történtek a bejelentéseknél és hanyagság a kormányközegek részéről.

Én tehát, ha valaki bármikor indítványozni fogja ezt oly formában, hogy a kezelés javítva legyen, hogy egyrészről vexatióval ne járjon, másrészről, hogy a ki köteles ezen adóval, azt megfizesse, ismétlem, hozzá fogok ahhoz járulni. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Ez idő szerint a törvényjavaslatot megszavazom.

Elnök: Szólásra nem lévén senki feljegyezve a vitát berekesztem és kérdem a t. házat, méltóztatik-e elfogadni a 1. §-nak a pénzügyi bizottság javaslata szerint megállapított szövegét? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Következik a czím.

Hegedüs Sándor előadó (*olvassa a czímet és a 2. §-t. Felkiáltások: Elfogadjuk!*)

Elnök: Nem lévén észrevétel, elfogadtatott.

É szerint a törvényjavaslat végig tárgyaltatván, annak harmadszori felolvasása a holnapi ülés napirendjére tüzetik ki. Következik a meg állapított napirend szerint a kőolajvám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslat. Ha a bizottság jelentését felolvasottnak venni méltóztatnak, az első szó az előadót illeti.

Wahrmann Mór előadó: T. ház! Szemben azon jelentékeny deficittel, mely előtt állunk és a melyről akár tárgyalva van a költségvetés akár nincs, tudjuk, hogy lényeges megszorítások és megtakarítások által is alig lesz elenyésztethető és miután tudjuk azt is, hogy csakis kölcsönök útján eszközölhető a fedezet, a kormánynak és törvényhozásnak határozott feladata, hogy új jövedelmi forrásokról gondoskdjék. Ezen „új jövedelmi források“ csak cuphemisticus kifejezés és ha e frazisról a fügelevelet levesszük, az általában nem jelent egyebet, mint az adóteher új forrását. Leginkább érzi és hivatva van érezni a pénzügyi bizottság, hogy a jelen viszonyok köztt, midőn az adóteher már annyira súlyos az országra, új adó kivetése, vagy a lé-

Digitized by Google

tezők felemelése, vajmi nehezen eszközölhető. Tudjuk azt is, hogy ezt csakis nagy kimélettel, gondos bírálat mellett és elővigyázattal lehet eszközölni; de másrészről tudjuk azt is, hogy hozzá kell fognunk, ha az ország hitelét és hitelképességét nem akarjuk gyengíteni. (*Helyeslés.*) E szerint csak azon kérdés előtt állott a pénzügyi bizottság, vajjon mely adókra terjesztessék ki a felemelés és erre nézve azt hiszem, kevesen vannak a házban, kik azt hinnék, hogy az egyenes adókat ma lényeges mérvben emelni lehetne. Ez egyrészt lehetetlen, de ha lehető volna is, csakis az ingatlanok elértéktelenítésével és az adóalap megváltásával és megsértésével történhetnék, nem is hozna be igen nagy és jelentékeny összeget, biztosan sem hozhatná be azt, minthogy az adóhátralékok száma mindenesetre nagyon növekednék. Igy tehát figyelmünket ki kellett terjeszteni a közvetett adókra, daczára mindazon elvi és azon theoreticus ellenvetéseknek, melyeknek alaposságát magam sem akarom kétségbe vonni. De tapasztaljuk és látjuk azt, hogy a legműveltebb, a legvagyonosabb és legelőrehaladottabb államok is ugyanazon eszközhöz fordulnak mindig, valahányszor nagy pénz szükség előtt állanak. Ezt tette annak idején Anglia az amerikai polgárháború után, ezt tette Francziaország az 1870-ki háború követelte nagy áldozatai után s ezt tette Olaszország, midőn egységének kinyerése őt újabb szükségletek elébe állította s ezt tette legújabb időben Németország és teszi most is e perczben. Igy tehát nekünk is ahhoz kell folyamodnunk. A közvetett adókra nézve kétséget sem tűr az, hogy a kőolaj egy arravaló igen helyes és figyelemre méltatandó alapot nyújt. Franczia-ország, Olaszország éppen a kőolaj megadóztatásából igen jelentékeny jövedelmeket huznak.

Francziaországban azon jövedelem, mely az utolsó évben a kőolaj megadóztatásából eredt, a 16 millió frankot felül haladja. Olaszországban 13 millió lirát eredményezett az utolsó időben és igy igen egyszerű és helyes eljárás volt, hogy a kormány újra felelevenítette azt az eszmét, mely tulajdonkép itt a házban már megpendíttetett, el is fogadtatott a kiegyezési tárgyalás alkalmával és a melynek kivitele csak abban szenvedett hajótörést, hogy a birodalmi tanácsban a kőolajvám azon nagy mértékben és mennyiségben, melyben proponálva volt, t. i. 8 frt aranyban minden métermázsa után, nem fogadtatott el.

Azon ellenvetések, melyek ezen felemelés ellen felhozathatnának, a következők: Az egyik az, hogy az mondathatik, hogy igen nagy a vámtétel. Megengedem, hogy a vámtétel igen jelentékeny, de mégis összehasonlítva azon tételekkel, melyek más országokban fennállanak, túlságosnak nem mondható. Francziaországban a közönséges kőolaj után fizetnek 25 frankot, finomított ásványolaj után 37 frankot, tehát sokkal jelentékenyebb és nagyobb tétel ez, mint a milyen nálunk, még az adóemelés folytán is javaslatba hozatik.

Egy másik ellenvetés az, hogy a kőolaj az adózóknak legnélkülözhetetlenebb fogyasztási czikkét képezi. Ezt meg kell engedni, de a dolog természeténél fogva, ha nagyobb eredményeket akarunk elérni a közvetett adókból, csakis azon szükségelt fogyasztási eszközre kell kivetnünk, mely nélkülözhetetlen és mely a nagyobb megadóztatás folytán nélkülözhetővé nem válik. Nagyobb eredményt mindig csak ezen úton lehet elérni és Németország, midőn egynéhány év előtt a Mahlsteuer birtokában volt, — mely adónemet Olaszország csak most szándékozik eltörölni — egy még nélkülözhetlenebb, még szükségesebb fogyasztási czikkre vetett ki adót.

Harmadik ellenvetés, mely felhozatott, az, hogy ezen adó a szegényebbeket sokkal aránytalanabbúl és nagyobb mértékben éri, mint a gazdagot. (*Ugy van! a szélső balfelől.*)

Eltekintve attól, a mi a jelen kérdésben is felhozatott, hogy igy egészen absolute oda állítva, nem egészen helyes ez az ellenvetés, mondom, nem egészen helyes, hogy t. i. a szegényebbek sokkal kiméletesebben bánnak a világítás alkalmazásával, mint a gazdagabbak és vagyonosabbak, hogy ez utóbbiak a világosságnak intensivebb mértékéhez vannak szokva és igy alkalmazzák, tehát azon aránytalanság nincs meg azon nagy mértékben, a mint állíttatik. Van, igaz, még egy másik szempont is, melyet bírálat alá kell vonnunk. Ha csakis a kőolaj-vámot s csakis egyedül ezen egy fogyasztási tételt veszszük tekintetbe, meglehet, hogy van valami jogosultsága azon ellenvetésnek, de a fináncz-vámok egész complexumát kell ám tekintetbe venni. Mi igen nagy fináncz-vámokat vetettünk az utolsó időben pl. a déli gyümölcs s a gyarmatárúkra. Ezek mind oly czikkek, melyek sokkal nagyobb mértékben fogyasztatnak a vagyonosabbak, mint a szegényebbek által, úgy, hogy ha mindezen fogyasztási és fináncz-vámok complexumát veszszük szemügyre, ezen aránytalanság már egyáltalában nem létezik. Éppen a fényűzési czikkek vannak sokkal nagyobb mértékben megróva, mint azon czikkek, melyek a szegényebb néposztály tömeges fogyasztásának képezik tárgyát.

A mi az eredményt magát illeti, erre nézve megjegyzem, hogy körülbelől 1.800,000 frtot fog a felemelés eredményezni, de számítani lehet rá, hogy azon emelkedés folytán, mely a fogyasztásban az utolsó időben észrevehető volt, ezen adónövekvés még emelkedni is fog, úgy, hogy

Digitized by Google

feltehető, hogy ezen jövedelem tényleg évről évre emelkedni fog; mert azon ellenvetés, hogy a kőolaj árának felemelése folytán a fogyasztás lényegesen apadni fog, nem egészen elfogadható, nem elfogadható azért, minthogy általában a kőolajnak ára, éppen az utolsó két-három évben oly nagy mértékben apadt, hogy daczára ezen vámfelemelésnek, alig tehető fel, hogy a kőolaj ismét azon árát el fogja érni, melyen 2—3 évvel ezelőtt eladatott. Ugyanis az 1876. év második felében az átlagár métermázsánként körülbelül 32 frtot tett; 1877-ben már leszállott 24, 23, 22 frtra s az utolsó évben s a folyó év elején, daczára az időközben történt adóztatásnak, mégis csak 14, 15, 16 frtra emelkedett a kőolaj ára métermázsánként, úgy hogy ha még azon tételt hozzáteszszük is, mely, ha a törvényjavaslat elfogadtatik, kell, hogy hozzátétessék, a kőolaj nem fogja elérni azon árat, melylyel 76—77-ben birt. Nem tehető fel tehát az, hogy a fogyasztás nagy mértékben fog apadni.

Mindezeknél fogva, tekintetbe véve pénzügyi helyzetünket, melynek javításáról okvetlenül gondoskodni kell: ajánlom a t. háznak a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, fenntartván magamnak azt, hogy ha ezen törvényjavaslat többi része, az ásványolaj vámja szintén a tárgyalás keretébe vonatnék, erre nézve nézeteimet később előadhassam. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Bujanovics Sándor: T. ház! Én a kőolajvámnak métermázsánként 5 frttal felemelését s a belföldön termelt ásványolajra vetendő fogyasztási adót magam részéről nem pártolom s ezért ezen törvényjavaslatot sem fogadhatom el. (*Helyeslés a bal- és a szélső balon.*)

Az indokok, t. ház, melyek engem vezérelnek, ugyanazok, melyek már az általános vámtarifa tárgyalása alkalmával meggyőződésemre döntőleg hatottak, midőn az akkor már hasonló magasságban követelt kőolajvám- és fogyasztási adó ellen szavaztam.

Azon indokok súlyokból, nyomatékukból azóta semmit sem vesztettek, sőt inkább még csak gyarapodtak. Az indokok, melylyel ezen kőolajvám már akkor a háznak elfogadás végett ajánltatott és melylyel az ma is a pénzügyi bizottság és annak t. előadója által ajánltatik, a következők: Először is felhozatik az állam pénzügyi helyzete, a mely kötelességünkvé teszi az állami bevételek fokozását. Én, t. ház, elismerem azt, hogy az állam pénzügyi helyzete igen szorult, de nem zárkózhatom el az előtt sem, hogy ha rosz az állam pénzügyi helyzete, nem kevésbbé rosz az állam polgárainak anyagi viszonya sem; (*Helyeslés balfelől*) nem zárkózhatom el azon tény előtt, hogy Magyarországon az adózók minden osztálya kivétel nélkül, az egyenes- és közvetett adókkal meg van már túlságosan terhelve, meg van terhelve pedig az adóképesség és teherviselési erőnek korlátain túl. Hogy ez igy van, bizonyítja az 1878. évi zárszámadás, melyet a t. ház figyelmébe ajánlok, hogy meggyőződjék abból, hogy 1875. óta, tehát a legutóbbi 4 év alatt az adóhátralékok az előiráshoz képest 93.000,000 forintra emelkedtek, ugyanis 41.000,000 forintra rug az egyenes-adó hátraléka és 52.000,000 forintot tesz azon összeg, melylyel az előiráshoz képest, az állam egyéb bevételeiből kevesebb folyt be, ugy hogy 93.000,000 forint csak a lefolyt négy évre az államnak a fennálló adóhátralék és bevételi csökkenésből folyó követelése. Ha ezt tekintetbe vesszük, határozottan meggyőződünk arról, hogy ezen országnak minden osztálya kivétel nélkül, az egyenes és közvetett adókkal túl van terhelve s hogy ezen országban akár az egyenes, akár a közvetett terheket növelni, egyáltalában nem helyes pénzügyi politika. (*Helyeslés balfelől.*)

Azt mondják, a t. előadó ur is felhozta, hogy a kőolaj általánosan használt világitási szer és mert általánosan használtatik, azért magasabb fináncz vámmal való megterheltetésre igen alkalmas. Én megengedem, hogy a kőolaj általánosan használt világítási szer, de több ennél: a kőolaj egyszersmind első szükségleti czikk, sőt munka eszköz, (*Helyeslés balfelől*) a mely képesíti a munkást, a kisiparost, a szerényebb sorsú polgárt és a házi iparral foglalkozó földmívest arra, hogy a hosszú téli estéken, a hasznos munkaidejét meghosszabbítsa. (*Helyeslés balfelől.*)

Csak a rideg fiskális szempont mondhatja az általános használati czikkekről azt, hogy azok igen alkalmas adó tárgyak.

Én mindig külömbségét látok és helyes adó politikai szempontból külömbségét is kell tenni ezen czikkek között, tekintettel azok minőségére, mert azon általánosan használt czikkeket, a melyek egyuttal első szükségleti czikkek, sőt munkaeszköz természetével is birnak, én alkalmas adó tárgynak nem tekinthetem. (*Helyeslés balfelől.*)

De azt mondják — és a t. előadó ur is mondja — hogy a petroleum igen magas vámot elbir, felhozza például Francziaországot. Ezt behozták nálunknál fejlettebb, gazdagabb országok, például Anglia, Francziaország, Olaszország, Németország. Ezek nálunknál gazdagabbak, a fejlettség magasabb fokán állnak és mégis behozták, tehát — ugy mond — nekünk is be kell hozni. T. ház! Éppen abban, a mit a t. előadó ur felhoz, találok én indokat arra, hogy nálunk ezt behozni nem lehet, (*Helyeslés*

Digitized by Google

balfelől), mert nem daczára annak, hogy gazdagabbak azon országok, a melyeket idézett, hozták be ott a petroleum-adót és vámot, hanem azért, mert gazdagabbak, azért, mert azon követelmények, a melyek nálunk a felemelés ellen szólnak, ott nem léteznek. Varázsolja ide a t. előadó ur Franczia ország helyzetét és szó nélkül elfogadom a petroleum-adót.

De egy közgazdaságilag viruló, anyagilag gazdag, kifejlett iparral biró ország és a mi közgazdaságilag hanyatló, anyagilag tönkre ment hazánk között az összehasonlítást, én adózási szempontból, egyáltaljában el nem fogadhatom. (*Élénk helyeslés a szélső balon.*)

Azt mondja a t. előadó ur, hogy a petroleum árhullámzása oly nagy, hogy előre láthatólag ennek fogyasztása nem fog csökkeni akkor sem, ha a petroleum ára, a felemelt vám következtében emelkedni fog is. Kimutatta, hogy oly nagyok az árhullámzások, hogy a jelenlegi árakhoz hozzáadva a vámtételt is és ezt összehasonlítva a mult évi árakkal, a petroleum mostani ára, még mindig csekélyebb fog maradni, mint volt tavaly.

Az elsőre nézve én, t. ház, elismerem, hogy legalább igen jelentékeny mérvben nem fog csökkeni a fogyásztás. Nem fog pedig csökkeni éppen azért, mert a petroleum első szükségleti czikket képez.

De drágább lesz a fogyasztás, nehezebb lesz a polgároknak megélhetése az országban és én azt azért nem fogadhatom el. Minden esetre áll pedig az, hogy a petroleum kereskedelmi árát azon összeggel, melylyel a vám felemeltetik, fel fogjuk emelni.

És én azt sem fogadhatom indokul, hogy már egyszer oly magas árak voltak, melyeknél a maiak csekélyebbek, hogy tehát a fogyasztóra nézve a vámemelésből teher nem háramlik, mert daczára a vámemelésnek, a petroleum kereskedelmi ára ma csekélyebb, mint volt a multban. Ezen okoskodás, t. ház, azt jelenti, hogy hazánkban, ha a fogyasztóra nézve kedvezőbb kereskedelmi konstellátiók állnak elő, annak a fogyasztó ne vegye hasznát, hanem rögtön álljon elő az állam, és vegye maga számára igénybe ezen előnyt. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Azt méltóztatnak mondani, hogy azon teher, mely a polgárokat a vám felemelése által sújtani fogná, igen csekély. T. ház, kimutattam már, hogy Magyarországra a teher csekélységéről már a jelenlegi terhek mellett is nem lehet szólani. A zárszámadásokból kimutatott növekedése a hátralékoknak bizonyítja azt, hogy hazánkban az eddigi egyenes és közvetett adóteher meghaladta már az adóképesség határait. Ezen adatokkal támogatott meggyőződéssel szemben, azon állítás, hogy ezen növekedés igen csekély, semmit sem jelent. Ezzel szokták különben indokolni a közgazdaságilag káros és egyébként nem indokolható helytelen javaslatokat mind. Ha megnézzük a pénzügyminister ur által benyujtott adójavaslatokat, ezen indokolással mindenütt találkozunk. A szállítási adónál is találkozunk. A szállítási adónál is találkozunk avval, hogy csak csekély mértékben neveli a terheket.

A személyes kereseti adónál is azaz indokolás, hogy az is csak csekély mértékben neveli a terheket. De ezen egyenkint talán csekély terhek, összeségükben elviselhetetlenek és az, hogy daczára az ország mai anyagi helyzetének, a a terhek még habár csekély mértékben is, fokoztatni czéloztatnak csak azt bizonyítja, hogy érzékkel az ország közgazdasági helyzete iránt azok, a kik ezen törvényjavaslatokat előterjesztették, nem igen birnak. (*Helyeslés a baloldalon.*) Nem birnak érzékkel közgazdasági helyzetünk iránt, mert ha igaz, hogy pénzügyeink rendezése érdekében valamit tennünk kell, ha igaz, hogy az eddigi gazdálkodás nem folytatható, akkor elérkezett az ideje annak, hogy keressük a rendezés módját a kiadások leszállítása, a megtakarítás, ha kell intézményeink reformja terén, de ne keressük ott, a hol az fel nem található, ne keressük a polgárok terheinek, nézetem szerint immár lehetetlen fokozása terén. Mert az adók és terhek emelésében már is elértük azon határt, melyen túl menni pénzügyileg és közgazdaságilag egyaránt káros, mert a terheket folyton és folyton fokozni nem lehet, a mint azt már a zárszámadási idézetekkel is bebizonyítottam.

Miután tehát a kérdés szerintem az, hogy nemzetgazdasági viszonyaink mai állapota mellett, helyes pénzügyi és közgazdasági politika-e hazánkban, melyben, hogy az adózók minden osztálya vagyonilag hanyatlik, mindenki tudja; melyben, hogy az ipar kezdetleges, az iránt senki sincs kétségben; melyben a kereset minden téren meg van nehezítve: helyes adópolitika-e ily viszonyok közt a polgárok terheit még inkább fokozni, a munkát megdrágítani s a megélhetést nehezebbé tenni?

Minthogy pedig ezen kérdésre, melyet magam elé tüztem, a válasz az ország anyagi helyzetét és adóképességét figyelembe véve csak az lehet, hogy a terhek fokozását ma pénzügyileg és közgazdaságilag egyaránt károsnak tartom, azért az előttünk fekvő törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául nem tagadhatom el. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Leskó István: T. ház! A ház asztalára letett petroleum-adó törvényjavaslat oly fontos s annak következményei szemben az adózó szegény közönséggel, oly lelkiismeretes felelősséget involválnak, hogy arra egyszerű igennel, vagy nemmel felelni nem elegendő. Mind lelkiismeretem,

Digitized by Google

mind pedig a választó közönség megnyugtatására, bátorkodom szavazatomat indokolni, előre bocsátva és kijelentve, hogy én ezen törvényjavaslatot el nem fogadom.

A képviselőház pénzügyi bizottsága, az 1879. évi államköltségvetésről szóló jelentésében elismervén az ország pénzügyi helyzetének komoly voltát, kijelentette, hogy erélyes, határozott rendszabályokra van szükség, hogy pénzügyeinknek és nemzetgazdaságunknak jobb fordulatot adjunk s egyuttal utasította a kormányt, ezen rendszabályoknak a jövő költségvetés alkalmával leendő bemutatására.

A képviselőház a bizottság ezen határozati javaslatát helyeselte és határozat erejére emelte.

Ezen határozat folytán nyujtotta be a pénzügyminister ő excellentiája, az 1880. évi államköltségvetési előirányzattal egyidejüleg mindazon előterjesztéseit, a melyek hivatva vannak pénzügyeink rendezésénél mint tényezők szerepelni és nemzetgazdaságunknak a kormány intentiója szerint jobb fordulatot adni. Már most t. ház, az a kérdés: mennyire felelnek meg a pénzügyminister ur által a háznak előterjesztett javaslatok, nemzetgazdaságunk jobb fordulatának?

Mindenek fölött, t. ház, csodálkozásomat fejezem ki, hogy midőn a pénzügyminister ő excellentiája gondoskodott a luxus-adó eltörléséről, mely gondoskodását, több tekinteteknél fogva, de különösen a hazai ipar tekintetéből helyeslem s méltánylom, — a beadott és a ház asztalán fekvő törvényjavaslatnál szélsőségekbe esett s megadóztatni akarja a legszegényebb adózó osztály polgárait.

A kőolajvám fölemelése, főleg az alsóbb osztályra s különösen s határozottan a kisiparosra, a ki a világitás melletti munkára utalva van, nehezedik, ennek mintegy életszükségleti czikkét képezi és iparunk mai helyzetében közgazdaságilag egyáltalában nem indokolható. Ahhoz járult, hogy a ministeri tervezet szerint a külföldről behozandó petroleum vámja, métermázsánkint 3 frtról, 8 frtra emeltetnék és a belföldön termelt petroleum métermázsája után, 7 forint fogyasztási adó szedetnék. A vámemelésből várható bevételi többlet Magyarországra nézve, 1 millió 8 százezer forintot tenne évenkint, mig a Lajhtán túl termelt, de Magyarországon fogyasztott petroleum után fizetendő fogyasztási adó, fogyasztási adónk jelenlegi rendszere mellett, egészben a Lajthán túli országok államkincstárának javára esnék és igy megdrágittatik a hazai fogyasztás a Lajthán túli kincstár javára.

A pénzügyminister ur nem fordult meg a nép kunyhóiban, (*Halljuk! balfelől*) nem tudja, hogy munkás népünk télen át, naponta esti 8, 9, 10-ig varrással, fonással foglalatoskodik, mely foglalatosság alig pár krajczárnyi hasznot hoz néki, de mégis elegendő a kisebb házi kiadások fedezésére. Egy oly szegény kisiparos, vagy falusi munkás 2 krnyi kőolajra való kiadás mellett, 6—8 krnyi haszonért dolgozott; (*Halljuk! balfelől*) ha most az új behozandó petroleum-adó mellett az a 2 kr. 4re emelkedik, megszünik minden keresete, minden haszna, kénytelen tespedésnek, tunyaságnak adni magát, kénytelen nap lemente után bezárni a ház kapuját és beteljesedik rajta az isten szava az egyiptomi sötétségről, „et erunt tenebrae in universa terra egyptiorum.“ (*Helyeslés balfelől.*)

„Mehr Licht“, olcsóbb világoságot a népnek, hogy módjában legyen mindennapi kenyeréhez jutni és mi setétséget hozunk neki. Valóban igaza volt annak a német Journalistának, ki midőn a luxus-adó behozataláról volt szó, kijelentette: „Attentat gegen die Reichen,“ ezen törvény megszavazása után azt mondhatja: „Attentat gegen die Armen“! (*Ugy van! a baloldalon.*)

Karácsoni szent ünnepek következnek, (*Halljuk!*) a kereszténységben szokássá vált, hogy a családfő, házbelieinek mindenféle ajándékokkal kedveskedik; mi, t. képviselő urak, szép ajándékkal kedveskedünk választóközönségünknek a karácsonyi estvére. (*Élénk tetszésnyilatkozatok balfelől.*)

Én mást vártam volna a pénzügyminister ur ő excellentiájától, én elvártam volna, hogy a pénzügyminister ur, okulva a mult évek deficitjein, nevezetesen, hogy még az 1877. évi, Széll Kálmán pénzügyministerségе alatt csak 26.451,000 forint deficit volt, már 1878-ban az occupatió költségeivel 60 millió, 1879-re előirányozva 30 millió, valóságban pedig a legújabb calculusok szerint, 58 millió és valami; hogy, mondom, okulva az évről-évre szaporodó deficiteken, szivére veszi az ország szomorú helyzetét, szivére veszi az inséges évet, szivére a minden tekintetben kizsebelt polgárokat, (*Halljuk!*) azt fogja mondani a háznak: ime, criticus pénzviszonyaink vannak, azon segiteni kell, segiteni akarunk és fogunk és pedig az általános reductio utján, reductióval in capite et membris, ime, én odáig vittem a pénzügy müveletét, hogy az 1880. évre csak 18 millió deficitet praeliminálok, de az valósággal, tisztán, minden fictio és mistificátio nélkül; többé nem történhetik, hogy a deficit duppláját kell érteni, megtaláltam a kulcsot és ezen kulcs szerint indulva, erős akaratom, a billancot, egyensulyt helyrehozni, mert gondoskodva van, hogy a külügyi kiadások leszállittassanak, mert a belügyi reductio folyamatban van, mert nem csinálunk több sinecura hivatalt, nem nyujtozkodunk tovább, nem nyugdíjazunk akárkit a ki csak jelentkezik, de nem is emelünk adókat, s ha az indirect adók felemeléséről lesz szó, csak ott, a hol minden megerőltetés, minden nagyobb kár

Digitized by Google

nélkül lehet, ez tiszta tervem, ez financcműveletem.

De miután a pénzügyminister ur azt nem tette, nem is tehette ilyen constellatio, rendszerváltoztatás nélkül, miután az ország anyagi helyzete oly szomorú, hogy akár egyenes, akár indirect adóknak bármily csekély felemelését egyáltalában el nem birja, miután az országos köznyomor, az általános elszegényedés, a sokszoros vagyonbukás mindmegannyi érv, hogy a mai inséges évben adófelemelést behozni annyit jelentene, mint a koldust még a bottól megfosztani, ezen érvek és indokok alapján, a beterjesztett törvényjavaslatra én „nem"-mel felelek. (*Helyeslés balfelől.*)

Végül bátorkodom egy pár észrevételt tenni a pénzügyi bizottság jelentésére. A pénzügyi bizottság érvelése igen gyenge és a józan mathesis ellen van. Ugyanis azt mondja, hogy a petroleum-adó emelés, a szegényebb sorsú adózókat csak látszólagosan terheli; ha áll, hogy petroleum vámja 3 frtról 7-re emeltetik, a mi tény, akkor a mathematica szerint, 3 és 7 között nagy a különbség. A második érve, hogy ugyanaz történt Franczia- és Olaszországban; Franczia- és Olaszországban más viszonyok, más munkakereset van és igy az Magyarországra nem applicálható.

Az az érve, hogy a gazdagabbak ezen adóemelés által jobban vannak sújtva, mint a szegényebbek, inkább érv, miszerint könnyítve legyen mind a két osztályon, mert szegényre az nem satisfactio, ha ő is, gazdagabb is erőn túl megadóztatik. (*Helyeslés balfelől.*)

A többiben Bujanovits Sándor t. barátom által fölhozott indokokat magamévá teszem, azokat helyeslem s a törvényjavaslatot el nem fogadom. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Láng Lajos: T. ház! Egy pár nagyon rövid reflexiót kivánok tenni a közvetlenül előttem szólott képviselő ur beszédére. (*Halljuk!*) A képviselő ur abból indul ki, hogy a képviselők, mint honatyák ajándékot tartoznak hozni Karácsonyra a honpolgároknak. Én azt hiszem, t. ház, nem azért vagyunk mi itt, hogy ajándékokat hozzunk a hon polgárainak, hanem azért, hogy meggyőződésünket követve, az ország érdekeit szerény erőnktől telhetőleg előmozdítsuk. Különben is, ha az atyák példáját idézik föl, én, azt hiszem, nem az az atya teljesíti kötelességét, a ki gyermekeit ajándékokhoz szoktatja. (*Derültség a baloldalon.*)

Az előttem szólott képviselő urak különösen kiemelték, hogy ez az adó főleg a szegény osztályt sujtja. Ha ez a felfogás, a mely a szegényebb osztály érdekeit akarja védelmezni, az ellenzék részéről a luxus-adók eltörlésénél hangoztatott volna, az ez irányú felszólalásokat talán méltányosabbaknak és jogosabbaknak tartottam volna; de azt hiszem, hogy senki sem fogja mondani, hogy a tegnap eltörlött luxus-adók a szegényebb osztályt sujtották és a t. ház ezek megszüntetését egyhangulag elfogadta. (*Ellenmondás a szélső balon.*)

Elismerem, hogy a tárgyalás alatt levő adónem, mindenesetre nagyobb mérvben sujtja az alsó, mint a gazdagabb osztályt. Ámde vegyük figyelembe t. ház, hogy e czikkben sokkal nagyobb a fogyasztás Ausztriában, mint nálunk. (*Mozgás balfelől.*) Ha tehát az alsó osztály contributió alá vonatik, nem tagadható, hogy aránylag megvan belőle a kincstárunkat érő haszon. Oly adót behozni, a mely az alsó osztályt egyáltalában ne sujtsa, nem lehet. A ki foglalkozik egy kissé az adóelmélettel, tudni fogja, hogy csak azon adók hozhatnak bő jövedelmet, melyek nemcsak a felső- és közép-, de az alsó-osztályra is kiterjednek, mert sok apró krajczárból lesz a forint. Ha tehát, valamely adó ellen azt hozzuk fel, hogy az alsó-osztályt sujtja, ez az érv nem szól ezen adó ellen, mert bizonyít az adó jövedelmezősége mellett, mely nem érhető el másként, mintha az adó az alsó osztályokra is kiterjed.

Ezen adó fogalmának azon bő kiterjesztését azonban, melyre Bujanovics Sándor tisztelt képviselő ur figyelmeztetett, hogy t. i. ez a czikk munkaszer, azt hiszem, nem fogadhatjuk el. Én igen helyesnek és jogosnak találom a kifogást, mely tétetik, ha valamely adó olyan, a mely magának a termelésnek eszközét sujtja, mert a termelés megszorítását mindenesetre lehetőleg kerülni kell.

De t. ház, midőn a petroleumról van szó, azt hiszem, hogy ezt munkaszernek nevezni, nagyon is túlságos kiterjesztése a fogalomnak, mert ily értelemben t. ház, alig hiszem, hogy volna valami szükséglet, a melyre utoljára is nem lehetne azt mondani, hogy munkaszer, a mennyiben mind azt, a mi az ember fenntartására szükséges, a mi élvezetéhez és kényelméhez tartozik, munkaszernek lehetne mondani. A petroleum a világításban inkább csak kényelmi szer. (*Mozgás balfelől.*) Mielőtt a petroleumot feltalálták, talán csak szintén dolgoztak az emberek? Ez a világításnak egyik kényelmesebb módja, de nem az egyetlen módja.

Végre méltóztatott szólani mindenféle adónemeinknek túlságos magasságáról. Én elismerem ezt, t. ház. Midőn először volt alkalmam szives türelmüket kikérni, akkor is utaltam arra, hogy terheink nagyok; de azt hiszem, hogy a mit akkor mondtam, fenntarthatom ma is, hogy nem az indirect adók a legsúlyosabbak, hanem a direct adók. Igen sokszor mondatott e házban, hogy a földadó nagy, elviselhetetlen, hogy azt már fokozni nem lehet; mondatott, hogy a házadó is túlsúlyos, nagy, hogy a keresetadó is az.

Digitized by Google

Vagy ha ez utóbbi nem mondatott, legyen szabad nekem állítanom, hogy a kereseti adó, különösen a harmadik osztályon, valamennyi adó között a legsúlyosabb, az én szerény felfogásom szerint. De akárhogy vegyük is, az bizonyos, hogy minden adónemek közt a legsúlyosabbnak tartja mindenki az egyenes adót és nem az indirect adót. Ha már ez általában el van ismerve és semmiféle kifogást nem tür az a felfogás, hogy direct adóink a legsúlyosabbak, akkor azt hiszem, hogy ha nem akarjuk az államtól elvenni azt a lehetőséget, hogy az adók fokozása által jövedelmeit szaporítsa, okvetlenül az indirect adókhoz kell fordulni.

És itt áttérek arra, a mit az előttem szólott két szónok felhozott, hogy t. i. Franczia-országgal nem hasonlíthatjuk magunkat össze. Én is sok tekintetben osztozom e felfogásban, de inkább csak a szavakra nézve és nem a lényegre nézve. Mert a lényegre nézve ellenkező felfogásom van. Francziaországban a polgároktól követelhető kötelesség teljesítését illetőleg a fogalmak sokkal erősebbek, mint nálunk. Francziaország példátlan és súlyos adókat hozott be, különösen közvetett adónemeket és nem most, nem akkor, mikor virágzó volt az állam, hanem éppen a legnagyobb katastrophák után; nem akkor, mikor az ipar és kereskedelem virágzó volt, a munkakereset nagy mértékben meg volt, hanem mikor az ország száz és száz sebtől vérzett, mikor az országnak igen nagy részét nagy számú idegen csapatok tartották elfoglalva és mikor a munkakereset lehetősége gyökereiben volt megtámadva. Csak egy adónemre emlékeztetem a t. házat, egy unicumra a modern financziák, a modern fiscalitás történetében és ez, a mint tudni fogják sokkal jobban, mint én, az adó bérbeadása, a mely újabban teljesen mellőzendőnek tartatik mindenütt, mint gyűlöletes s a mely, ha jövedelmet is hoz, a polgárokat sokkal nagyobb mértékben sérti, mint ha az adók az állam által kezeltetnek. És ime Francziaország ehhez az eszközhöz is folyamodott. A gyufából monopoliumot csinált és ezt bérbe adta. Francziaország amaz időben a bélyeg-adót oly magasra fokozta, a mely szintén páratlan a mai viszonyok között.

Midőn ezt látjuk, midőn látjuk azt, hogy Francziaország mindezen roppant terheket elviselte, akkor — azt hiszem — nem szabad Francziaországra hivatkozni, épen a teherviseléstől való irtózás tekintetében. (*Felkiáltások a baloldalon: Nem is történt!*) Ha mi törekvéseinket az államháztartás egyensúlyának helyreállítására fordítjuk és ennek elérésére minden erőnket megfeszítjük, akkor azt hiszem sokkal könnyebben el fogunk érni azon czélhoz, a melyet mindnyájan óhajtunk, t. i. a társadalmi jólét emeléséhez. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Thaly Kálmán: T. ház! A mi a kőolaj-adónak az általános adórendszerre való hatását illeti, azt az előttem szólott egyik t. szónok, Bujanovics képviselőtársam, igen alaposan és ékesen kifejtette. Én részemről tehát csak magához a szorosan vett kérdéshez akarok szólani; azonban mindenekelőtt reflectálnom kell a közvetlenül előttem szólott Láng Lajos képviselőtársamnak egy állítására. Ő ugyanis azt állítja, hogy a petroleum nem házi szükség, hanem kényelmi czikk; mert, ugymond, a kőolaj használatának elterjedése előtt is, csak világított valamivel a kisiparos és a szegény sorsban levő, a ki ma kőolajt használ. Igenis, világított és ha 20—30 évre visszatekintünk, azok, kik a falusi életet és a kisiparosok életét ismerjük, tudjuk, hogy fagygyú gyertyával és a római korra emlékeztető cserép mécsesekkel világítottak. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) Hogy e primitiv világítást, a tetemesebb világot adó kőolaj kiszorította, azt az amerikai szabad iparnak köszönhetjük, mely ezen czélszerűbb világításmód elterjedését az ó világban is, oly roppant mérvre vitte.

A XIX. század a felvilágosodás százada; valóságos szatyra tehát a XIX. század második felében a világításra adót vetni. Adóztassák meg önök az obscurantismust, ne a világítást. (*Élénk helyeslés a szélső balfelől.*) Nem vártam volna tehát Lángtól, hogy mint láng, a világosság ellen küzdjön. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Élénk derültség.*)

Igaza van Leskó István képviselőtársamnak, midőn azt mondotta, hogy e vámemeléssel a legszegényebb osztály sújtatik. (*Ugy van! a szélső balfelől.*) Falukra kell menni, t. ház, hogy meglássuk, mennyire elterjedt a kőolaj, mint világító szer a legszegényebb kunyhókban is, mennyire segítete elő az esti munkásságot és mennyire hatott a nép munka szeretetére s erkölcsi érzületének emelésére; mert éppen az esti órákban járt korcsmákba dorbézolni a kisiparos és a föld népének egyrésze; a petroleum pedig előidézte azt, hogy most az esti órákat is munkára fordítja sok kisiparos és a szegényebb osztály. (*Ugy van! balfelől és a szélső baloldalon.*)

Némelyek tán a gazdák köréből közgazdasági szempontból, némi reményt kötnek e vám felemeléséhez azon szempontból, hogy ez által tán a repcze ára fog emelkedni, azonban azt hiszem, hogy ez csalódás, mert a repczeolaj inkább gépekhez, mint világításra használtatik és e mellett mindig drágább, mint a petroleum, még ha ennek vámját felemeljük is. (*Ugy van! balfelől.*)

Azonban én, t. ház, mint minden felszóla-

Digitized by Google

lásomban, úgy e kérdés vitatásánál sem tévesztem el szem elől soha a kizárólagos magyar szempontot; még a kőolajnál is keresem ezt, a minthogy valóban meg is van, csak keressük. (*Halljuk!*) A Kárpátok túlsó oldalán, Galicziában, a kormány és nagy tőkékkel rendelkező vállalkozók már, jobban hozzá láttak a Kárpátok kincseinek kizsákmányolásához, mig nálunk semmi sem történt, pedig oly természetű és oly drága kincsekkel vagyunk dúsan megáldva, a melyeket ki nem használni, megbocsáthatlan hanyagság, sőt bűn a nemzetgazdaság terén. Az unghvári uradalom felső részében, a Máramarosban, tehát kincstári birtokon, nagy jövőt igérő ásványolaj-források vannak és kérdem a kormányt: mit tett azok kizsákmányolására? Van pedig szakemberünk, kitünő szakembertink reá, itt van a házban a jeles bányamérnök, Zsigmondy Vilmos. Midőn Csehországban a tepliczi forrásokat bányaomlás folytán veszély fenyegette, Teplicz városa meg tudta keresni ezt a jeles szakférfiút a baj megvizsgálására.

A mi kormányunknak azonban nem jutott eszébe Zsigmondyt felhívni: vizsgálja meg a máramarosi, ungmegyei ásványolaj-forrásokat, hogy vajjon nem lehetne-e ezeket megrongált financziáink egyik kisegítő helyreállítójává, gazdag jövedelmi, kereseti forrássá átváltoztatni? (*Helyeslés balfelől.*)

Amerikában, Pensylvániában tudjuk, mily roppant haladást tett a kőolaj-ipar, a forrásoknak mélyebbre furása s a nyert olajnak földanyagtól való megtisztítása és gyári finomítása által.

Az a tény, melyet a t. előadó ur felhozott, hogy 3—4 évvel ezelőtt tetemesen nagyobb volt a kőolaj ára, az utóbbi években pedig jelentékenyen csökkent, szerintem éppen annak a következménye, hogy az amerikai ásványolaj-ipar, azóta roppant mérvben fejlődött. Tehát, midőn a művelt külföld ily nagy súlyt fektet és ily tetemes beruházási tőkéket fordít ezen igen nevezetes ipartermelési ágnak emelésére: addig mi azt sem teszszük, hogy jóformán csak meg is vizsgáltatnók a saját hazánkban levő, lehet, hogy a pensylvániaiakhoz hasonló gazdagságú földolajforrásokat.

Ez, t. ház, szerintem menthetetlen hanyagság. Felhívom azért a t. kormány figyelmét, hogy itt valamit lendíteni méltóztassék. Ne csak adóztatni és folyvást préselni a szegény osztály, a kisiparos zsirját s tőlök még a világosságot is elvonni akarni és őket a római korbeli faggyú-mécsesekhez visszautasítani, hanem e helyett zsákmányoljuk ki inkább hazánk kincseit, vizsgáltassuk meg ásványolaj-forrásainkat és állítsunk az ungi- és máramarosmegyei kincstári uradalmakban kőolaj-finomító gyárakat. Ha azután hazánkban ezen iparág majd fel fog virágozni: akkor ám vessünk adót a külföldi kőolaj behozatalára — nem bánom — hogy a hazai ipart emeljük. (*Élénk helyeslés balfelől.*) Én részemről a törvényjavaslatot kifejtett indokaimnál fogva, el nem fogadhatom. (*Helyeslés balfelől.*)

Gróf Apponyi Albert: T. ház! Némileg ante cadentiáimnál fogva is kötelességemnek tartom, e tárgynál felszólalni, mert a vámügyi viták alkalmával én voltam az, ki már a bizottságban indítványozta a petroleum-vám leszállítását, illetőleg a már akkor tervezett indirect adó be nem hozatalát és ezen nézetemhez az akkori indokoknál fogva ma is ragaszkodom. Ennek jogosultságát előttem szólott t. barátaim, Bujanovics és Leskó István, kimerítőleg bebizonyították, ugy, hogy nekem alig marad egyéb hátra, mint röviden reflectálni azokra, miket az egyetlen túloldali szónok, Láng Lajos képviselő ur, előbb nevezett barátaimnak indokolásával szemben, felhozott.

A t. képviselő ur elismeri ugyan, hogy ez az adónem leginkább az alsóbb osztályokra fog nehezedni, de avval szemben azt hozza fel, hogy egyrészt az alsóbb osztályok megadóztatását egyáltalán el nem lehet kerülni, mert hiszen azoknak sok krajczárjából kerül ki az államjövedelem legnagyobb része; másrészt pedig hivatkozott arra, hogy a petroleum-világítás az alsóbb osztályoknak — nem, a mint t. képviselőtársaim ezen oldalon állították, egy elsőrendű szükségletét, hanem, egy fényüzési, vagy mint később javította kifejezését, egy kényelmi szükségletét képezi.

Hát t. ház, hiszen az, hogy az alsóbb osztályok minden megadóztatást elkerüljenek, az az állampénztár igényeinek szempontjából sajnos, csakugyan nem lehetséges. De hát ki tagadta ezt? Ki indítványozta e házban a társadalom alsóbb osztályainak adómentességét? ezen alkalommal is csak az hozatott fel, hogy, miután az adó bevételeknek folytonos csökkenése, a zárszámadásokból kitünt adóhátralékok emelkedése mutatja, hogy ezen osztályok már-már adóképességük legvégső határáig, vagy talán azon túl is meg vannak terhelve, újabb megterheltetésük teljes lehetetlenség és csak az adóhátralékok növekedésében, de nem az államjövedelmek nagyságában fogna nyilvánulni. Ez az egyik, a mi állittatott. Tehát a t. képviselő ur, oly valamit czáfolt, a mit senki sem állított, azt pedig, a mi állittatott és állittatik ma is, czáfolatlanul hagyta. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*)

De azt mondotta a t. képviselő ur, hogy a petroleum nem elsőrendű szükséglete az alsóbb néposztályoknak, de egy kényelmi szükséglete; mert hiszen dolgozhatnának mécs-világítás mellett is, vagy roszabb fajtájú világításnál; ha hát

Digitized by Google

petroleum mellett dolgoznak, az egy fokozottabb mérvü szükséglet, kényelmi szükséglet.

A t. képviselő ur, a ki a közgazdászati és a finánez-politika tanulmányozásával, ugy látszik, foglalkozott, bizonyosan ismeri a „Standard of life“ azon fogalmát, melyben az alsóbb és különösen a munkás-osztályok életigényeinek mértéke nyer kifejezést és bizonyosan azt is fogja tudni, hogy egészséges társadalmi állapot ezen „Standard of life“-nak, vagyis az alsóbb osztályok életigényeinek növekedésében, nyilvánul. Ha tehát ő most nekünk azt javasolja, hogy mi az alsóbb osztályok által már elért egy fokát az élet igényeinek, már elért egy fokát a jobb munkavégzésnek adó által sujtsuk, akkor az ő nézete nem megy ki egyébre, mint arra, hogy adópolitikánk legyen, leszorítása az alsóbb osztályok életmódjának, életigényeinek, leszorítása egyszersmind a munkában tett előhaladásoknak. Erre pedig tökéletesen áll az, mit Lesko t. barátom egy német journalistának mondását alkalmazva mondott: attentatum, társadalmi attentatum a szegényebb osztályok ellen. *Helyeslés a bal- és a szélső balon.*)

Ha a t. képviselő ur arra is hivatkozott, hogy ezen adó-nem Ausztriát fogja nagyobb mértékben terhelni, mint Magyarországot, hogy mi tehát itt a vámügyi vitákból még hirneves kompensátióknak egy bizonyos részét utólag megkapjuk. A t. képviselő urat nem volt szerencsénk a vámügyi viták idején, mint ezen háznak tagját tisztelni; de nem kétlem, hogy ő azok lefolyását figyelemmel kisérte; s ha ez igy van, akkor emlékezhetik arra, hogy a ministerelnök ur nem egyszer, midőn azon pénzügyi vámokat, melyekből mi állítólag compensatiót nyerünk, felsorolta, a petroleum-vámot kivette és azt mondotta, hogy igenis a kávénál, rizsnél s a finom selyem-árúknál s hasonló osztályú luxusbeli czikkeknek finánez vámjánál élvezünk, a fogyasztási arány folytán nagyobb előnyt, mint a minő 30 és 70%-nek megfelel, de ez nem áll a petroleumnál, hol a kormányok által eszközölt felvételek alapján approximative kiderült, hogy a fogyasztás aránya körülbelül az a monarchia két állama köztt, mely a közös ügyek hozzájárulási quótájában nyert kifejezést. Már pedig csakugyan nem szabad annyira számítani az emberek rövid emlékezetére, hogy az akkor, a kormánypadokról akkor felhozott tételeknek éppen ellenkezője használhassék fel argumentum gyanánt ma. (*Helyeslés balról.*)

De egyáltalán véve, a t. képviselő ur, midőn ez adónem indokolásánál Ausztriára hivatkozik, talán némileg a kormánypárt „enfant terrible“-jének szerepébe esik. A helyett, hogy örülne annak, hogy az ő felszólalásában foglalt dolgok az ellenzék padjairól, ezen oldalról senki által fel nem emlittettek, ő maga provocálja azt, hogy a kérdésnek ezen oldala is megvitatás alá jöjjön. Elfelejti, hogy itt nem csak petroleum-vám behozataláról, de egy fogyasztási adóról a petroleumra nézve van szó, a mely pedig a gyártásnál szedetik. Mi következik ebből? Ugyanaz, a mi a ser- és czukorfogyasztási adónál, hogy t. i. szedetik egy fogyasztási adó, a mely megdrágítja a magyar consummensnek a consummtiót, de miután ez szedetik a gyáraktól, a melyek majdnem kizárólag Ausztriában vannak, a jövedelem tisztán az osztrák állam pénztárába folynak a jövedelmek. A dolognak ezen oldalát tehát csakugyan jobb lett volna azon padokról hallgatással mellőzni. (*Helyeslés balról.*)

De azt mondta a t. képviselő ur. — és itt szavánál fogom őt — hogy ő sem fogadná el ezen adónemet, ha meggyőződnék arról, hogy az a termelést sujtja. Az én hitem szerint Bujanovics és Leskó t. barátaim teljesen bebizonyították, hogy a petroleum nélközhetlen világító szer a téli estéken folytatandó munkára, tehát valóságos munka-eszköz, tényezője a termelésnek és hogy ennek folytán, annak minden megdrágítása sujtja a termelést. De ha a t. képviselő ur ezen okoskodás iránt fogékonysággal nem bir, mondhatok neki egy közvetlenebb argumentumot is. A nyers petroleum előállítása ugyanis a magyar korona területén igen csekély mérvben létezik, részben a mi hibánkból, a mint ezt Thaly t. képviselőtársam igen helyesen kifejtette; létezik azonban Erdélyben tudtomra, öt-hat petroleum-finomító gyár; ezeknek termelési érdeke, hogy a nyers anyagot mentül olcsóbban megszerezhessék, meg is szerezték eddig Oláhországból és gondolom Amerikából. Itt azután talán csak nem fogja a t. képviselő ur állítani, hogy a termelés nem sujtatik, ha ezen nálunk ma létező iparág nyersanyaga vámmal és fogyasztási adóval megdrágittatik, a mit pedig tagadni nem lehet. És igy remélem, hogy a t. képviselő ur, a ki azt a feltételt kötötte ki, hogy mutassuk ki, hogy ezen adó nálunk a termelésre is nehezedik, ellene fog szavazni a törvényjavaslatnak. (*Helyeslés balról.*)

A t. képviselő ur azt is lobbantja szemünkre, hogy mi, a kik az alsóbb osztály érdekei mellett buzgólkodunk, ebbeli buzgóságunkat nem teljesítjük elég következetesen, midőn a luxus adók eltörlését elfogadtuk. Miután e szemrehányást semmikép el nem fogadhatom, legyen szabad arra hivatkozni, a mit tegnap Wahrmann t. képviselő ur mondott, a kivel ma, sajnos ellenkező álláspontot vagyok kénytelen elfoglalni, de a kinek tegnapi felszólalásával nagyrészben egyetértek. Mi a luxusadó eszméjét helyeseljük és annak oly módon való behozatalát, hogy az valóbann a fényüzési fogyasztást sujtsa, minden-

Digitized by Google

kor hajlandók volnánk elfogadni; az eddigi úgynevezett fényüzési adók eltörlésére tehát csak azért szavaztunk, mert a tények bebizonyították, hogy azok tényleg nem mint luxus-adók, hanem mint termelési adók az ipart sujtották leginkább. E tekintetben tehát inconsequentiával bennünket vádolni nem lehet.

A t. képviselő ur azt kivánja végül, hogy a Francziaország, Anglia és hazánk közt ellenzéki képviselőtársaim által gazdasági fejlettség tekintetében huzott paralellát, terjesszük ki az állam iránti pontos kötelességteljesítés összehasonlítására is; mert, ugymond a t. képviselő ur, nemcsak gazdagságban mulnak felül minket ezen államok, hanem azon lelkiismeretességben és pontosságban is, melylyel azokban mindenki az állam iránti mindennemű, tehát adózási kötelességét is teljesíti. Ezt honosítsuk meg minálunk is. (*Halljuk!*) Én teljesen egyetértek in thesi a t. képviselő urral de nem találom szerencsésnek akkor, mikor az országnak alsó, midőn az országnak szegényebb osztályairól van szó. Mert az a kötelességmulasztás, mely a felszaporodott adóhátralékokban mutatkozik, az nem a mi szegény osztályaink bűne, nem azokhoz kell erre vonatkozólag appelt intézni. Ez inkább egyes protectiós gyermekekhez intézendő, (*Ugy van! a baloldalon*) kik a megadóztatást, anyagi helyzetünknek minden szüksége nélkül. ügyesen ki tudják kerülni. A szegény osztályt ezen vád ellen meg kell védeni, annak ily bevádolása ellen, az igazság érdekében protestálnunk kell. (*Élénk helyeslés a baloldalon.*)

Végre sokat foglalkozott a képviselő ur azon kitétellel, melyet Lesko István t. barátom használt, hogy bizony szép ajándékokat hozunk választóinknak karácsonyra! Ehhez Láng Lajos képviselő ur azt a megjegyzést füzi, hogy az atyának nem az a kötelessége, hogy ajándékokhoz szoktassa a gyermekeket és igy mi is mint honatyák, helytelenül cselekednénk, ha választóinkat ajándékokhoz szoktatnók. Csakhogy, t. ház, nagy a különbség azon értelem között, melyben Lesko István t. barátom az ajándék szót haszálta és a között, melyet annak a t. képviselő ur tulajdonít. Lesko t. barátom azt a sarcasmus bizonyos nemével használta; Láng képviselő ur pedig komolyan azt látszik hinni, hogy a gondoskodás a nép jólétéről, a veszedelmes terhek elhárításáról, a mi részünkről a néppel szemben, ajándék. Én ellenkezőleg úgy vagyok meggyőződve, hogy ez nem ajándék, de szoros képviselői kötelesség. És, mert igy vagyok meggyőződve és, mert ezen törvényjavaslat elfogadásával a szegényebb osztályok terheit veszedelmes arányban növelve látnám, én azt a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. (*Élénk helyeslés a bal- és szélsö baloldalon.*)

Hegedüs Sándor: T. ház! Nem szándékoztam ezen kérdéshez hozzászólani, de az előttem szólott gr. Apponyi Albert t. képviselő ur a dolog érdeméhez szólva, mondott olyan adatokat és állításokat, a melyek tudomásom szerint nem állják ki a birálatot és ezért pár perczre igénybe veszem a t. ház becses figyelmét. (*Halljuk!*) Igen természetes, hogy nem fogok azon polemiára kiterjeszkedni, a mely az imént lefolyt, én csak a dolog érdemére akarok szorítkozni.

Szerintem három szempontból kell a szőnyegen levő kérdést megbirálnunk. (*Halljuk!*) Az első kérdés, mely a vita súlypontját képezi, az, hogy milyen azon teher, mely ezen vámemelés által a fogyasztó közönségre hárul? A második azon fiskális szempont, a mely az Ausztriával szemben fennálló vámközösségünk folytán, részben a vámjövedelem megosztása, részben pedig azon teher, mely az adó következtében minket ér, illetőleg azon arány, melyben részint a jövedelem, részint a teher tekintetében osztozunk. A harmadik szempont végre azon hátrány, mely nálunk a petroleum-finomitó iparra és magára a termelésre ezen vámból keletkezhetik.

Magát a terhet természetesen nagyon különbözően lehet kiszámítani, részben annak következtében, ha az ember az egész vámot meglehetősen magas agióval kiszámítja és azt rögtön az árhoz csatolja; részben a szerint, a mint ebből többet, vagy kevesebbet a concurrentia utján leszámít, magára az eladóra hárít vissza; részben pedig magának az aranyagiónak különböző fokozatban való felvétele szerint.

A t. ellenzék részéről felszólaltak, a terhet egész terjedelmében kiszámítva, sőt növelve, hozzá adták az árhoz és azt következtették ebből, meglehetős nagyjából való számítással, hogy az a petroleum-árt az adó és a vám teljes összegében, a legmagasabb — úgy értettem 18% ágióval együtt — növeli.

T. ház! Ha ez oly föltétlenül állana, akkor a legújabb vámtörvényhozás következtében, már az idén hasonló árakat és eredményeket észlelhettünk volna a petroleumra nézve; de nem hiszem, hogy valaki bebizonyíthatná, hogy ez észlelhető. Mi következik ebből? Nem következtetem azt, hogy feltétlenül nincs és nem lehet hatása a vámemelésnek, különösen az oly mérvü vámemelésnek, mint a milyen itt czéloztatik, a petroleum árára. De igenis merem következtetni, hogy azon arányban, okvetlenül, sőt többet mondok, általában véve a petroleum ára nem fog emelkedni, mint a mily arányban az az ellenzék részéről állittatott. (*Felkiáltások a baloldalon: Már is emelkedett!*)

Digitized by Google

De nemcsak a mult tapasztalatai bizonyítanak ezen állításom mellett, hanem magának a petroleum üzletének szervezete is. Méltóztatnak tudni, hogy a petroleum Amerikából hozatik. Ezen üzlet ott, a tőkélynek oly magas fokára emelkedett 1859 óta, midőn az első mély forrás eszközöltetett, hogy az minden fogalmat meghalad. A források, a petroleum-szállító vasutakkal közvetlen összeköttetésben vannak és a szállítmány, csatornákon közvetlenül a waggonokba megy. Roppant nagy szállításokat eszközöltek a vasutakon, különösen mióta az összes üzletnek tizenegy-tizenketted részét magában foglaló Standard Oil Company, a pensilvániai vasuttal összeköttetésbe lépett.

Ennek az a következménye, hogy minden akadály, mely bármely vám- vagy szállítási terheltetés következtében éri ezen üzletet, magának az üzletnek összeköttetéseinél és tökéletességénél fogva legyőzhető és nincs közvetlen befolyással arra s minden esetre szabad következtetnem ezen tényekből azt, hogy Leskó képviselő úr igen nagy túlzásba esett, — midőn, hogy egészen populáris számítást tegyen, a mi, úgy vettem észre hatást is tett a t. ház egy oldalán — azt mondta, hogy a szegény ember világító szere egy estére, eddig 2 krba került és ezentúl 4 krra fog emelkedni, úgy hogy keresményét elveszti. Nem merném ugyan állítani ezen számítás mellett sem, hogy elveszti keresményét, de elismerem, hogy ha ily arányban emelkednék a világítási költség, a keresmény egy részét elvesztené.

Azonban magának a vámnak egész összegét hozzá adva az árhoz, még akkor is kilogrammonkint több mint hat, legfeljebb hét krajczárnyi áremelkedésről beszélni nem lehet. (*Mozgás balfelől*).

Ha tehát Leskó t. képviselőtársam számítása áll, akkor a szegény iparos, kinek érdekében felszólalt, egy este, egy harmad kilogramm petroleumot égetne el. Már pedig azt hiszem, hogy az ily túlzott állításokkal nehéz azokban meggyőződést kelteni, kik a dolgot közelebbről birálják.

Áttérek azon sokkal érdekesebb és elismerem, fontosabb kérdésre, melyet gróf Apponyi felemlített, Láng Lajos t. képviselőtársam egyik szavához fűzve megjegyzéseit. Ez azon pénzügyi viszony, mely ezen vám folytán közttünk és Ausztria között kifejlődik. Apponyi t. képviselő úr állította, hogy ismét előáll az, a mi pl. az osztrák sör- és czukorgyártásnál keletkezett és előáll — mint ő állította — bizonyos mértékben, a mi károsodásunkra; ugy vettem ki, hogy ezen károsodást nem tartja oly nagynak, mint az előbbi czikkeknél. Nézetem szerint azonban a különbség nagy. Bátor leszek bebizonyítani hogy Apponyi t. képviselőtársam számadatai, a melyekre hivatkozott, de a melyeket fel nem sorolt, nem állanak, másfelől pedig az általa felhozott analogia sem áll. A mi az adatokat illeti, szerettem volna, ha a t. képviselő úr a miniszterelnök úr azon szavait, melyekre nézve azt mondta, hogy a miniszterelnök úr a petroleumfogyasztást illetőleg elismerte azon arányt, melyben a közösügyi terhek viselése tekintetében a monarchia másik államához állunk, t. i. a 31,: 69-hez, a forrás szerint idézte volna. Én nem tudom, hogy honnan vette.

Ráth Károly (*közbeszól*): Az indokolásból.

Hegedüs Sándor: Épen az indokolásra hivatkozom. Az indokolásban a petroleumra nézve benne van, hogy a magyar behozatal 1868—1870-diki átlag szerint, 25%. Méltóztassék Ráth Károly képviselő úr megnézni akár az egyik, akár a másik indokolást és látni fogja, hogy 25% van felvéve. Itt tehát a vámbevételnél 6% a mi javunkra esik. Ha méltóztatik ezt viszonyba hozni a behozatallal és annak vámjával, akkor szép kis összeg fog javunkra kijönni. De én nem megyek annyira. Elismerem, hogy azóta nálunk fejlődött a forgalom és növekedett a fogyasztás. De méltóztassanak venni a legutóbbi év adatait és akkor ki fog jönni 27%. Tehát még mindig marad 4% benne a mi javunkra.

Fordítsuk meg a dolgot és vegyük a gallicziai petroleumot, melyről Apponyi képviselő úr azt állitotta, hogy mily nagy mértékben károsodunk miatta. 1879. augusztus, szeptember és október forgalmi adatait vettem alapul és vizsgáltam, hogy Gallicziából Magyarországba mennyi petroleumot hoznak be fogyasztás végett és kijött — egyik kereskedelmi lapunkból veszem az adatokat — hogy az emlittet negyedben behozott petroleumot négyszeresen véve, egy évre 1750 métermázsa petroleum behozatal volt hozzánk Gallicziából. Méltóztassanak erre a 7 frt adót kivetni és összehasonlítani azon összeget, melyet mi igy fizetünk az osztrák kincstárnak, mondom, méltóztassék összehasonlítani a vámmal, hogy az eredmény az lesz, hogy financiális tekintetben is előnyben vagyunk. De különben, van a dolog érdemére nézve egy másik körülmény, melyet kötelességemnek tartok felemlíteni. T. i. a legújabb kutatások szerint, a gallicziai petroleum-termelés nemcsak kezdetleges viszonyok közt van, nemcsak finomság tekintetében nem állhatja ki a concurrentiát az amerikai petroleummal, de egyszersmind termelő képessége sem bir oly nagy jövővel, hogy fel lehetne tenni, miszerint lényegesen változni fog az arány, mely ezen petroleum fogyasztása mellett, a monarchia két állama közt fennáll, mert azon petroleumot különböző forrásokból merítik, melyek nagy távolságban vannak egymástól és különösen nyu-

Digitized by Google

goti Gallicziában 60 négyszögmértföldön vannak szétszórva, még pedig a termelés is a legkezdetlegesebb állapotban van, ugy, hogy nemrég még ugy hozták felszinre, hogy vizet öntöttek belé. Mély furásokat pedig még egyátalában nem eszközöltek.

Pedig az már tény, a mint Amerika példája bizonyítja, hogy a mig Bisse az első mély furást nem eszközölte Thionville mellett, addig egyátalában a petroleum-üzlet nagy terjedéséről szó sem lehetett. Másrészről ha e tényállást elfogadjuk, ebből nem vonom a következtetést, hogy itt a fejlődést következtetni ne lehessen, sőt ez kivánatos, de nem szabad szem elől téveszteni azon körülményt, hogy Magyarországon is fordulnak elő ilyenek s e tekintetben én csatlakozom Thaly Kálmán képviselő ur nézetéhez, hogy igen kivánatos lenne, ha az illető körök, e körülményre figyelmet fordítnának.

De Apponyi Albert gróf hozott fel egy körülményt, a melyet nem szabad ignorálnom és ez az, hogy az Erdélyben levő petroleum-üzleteket hozta fel, mint olyanokat, melyek e törvényjavaslat által megkárositttatnak.

Ez nagyon figyelemre méltó és ha állna az, a mit mondott, (*Felkiáltások balfelől: Áll!*) minden esetre vagy igy, vagy ugy a bajon segíteni kellene. A mennyire a dolgot ismerem, ez állítás nem áll. Mi van Erdélyben? Vannak petroleumfinomítók, melyek igen jó üzletet csinálnak. Miféle petroleumot finomítanak? Romániait. Hogyan gondoskodik e tekintetben a törvényjavaslat? A 26. §. azt mondja, hogy mind az a vám, a mi a finomított külföldi petroleum után fizettetik, ha kivitetik, visszatérittetik. Arról beszélni tehát, hogy ez az ipart megöli, hogy ez veszedelmes az erdélyi iparra nézve, azt hiszem, lehetetlen; (*Mozgás balfelől*); a mi pedig az országban maradt, arra nézve a vámra vonatkozó minden intézkedés áll s elismerem, hogy a fogyasztás épp úgy terheltetik, de azt hiszem, hogy Erdélyre nem káros, hogy közelebbről hozza be, mintha a nyugaton távolabbról hozatik be.

Ezek voltak azon szempontok, a melyek miatt bátorságot vettem e tárgyalásban felszólalni, de van még egy körülmény, a melyre kénytelen vagyok megjegyzést tenni.

Az ellenzéki szónokok ugy ezen, mint az előbbi törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával, mindig visszautasítják az összehasonlítást a külfölddel, akár — a mint ezt pl. az előadó ur tette, a mi nagyon figyelemre méltó körülmény — Olaszországgal, mert azt méltóztassanak elhinni s azt hiszem, mindnyájan jól tudják, tán jobban mint én, hogy Olaszország azon népeinek rétege, a mely a mi népünk azon rétegével összehasonlítható, a melynek megterheltetése ellen oly élesen kel ki Leskó István képviselő ur, az nincs külömb, vagy talán roszabb anyagi viszonyok közt van, mint a miénk. Mondom azonban, hogy erre súlyt nem fektettek. Fogadjuk el, hogy külföldi példákra a pénzügyekben hivatkozni nem lehet, de akkor ne méltóztassanak azokra hivatkozni politikai és alkotmányos tekintetben sem, mert, hogy ha oly jogokat és actiókat követelnek ez ország részére, a milyenek a legerősebb, legfejlettebb s legelőhaladottabb államokban vannak, akkor méltóztassék a megfelelő terheket is viselni és elfogadni, mert ha a jogok tekintetében megbirja a nemzet azon követelményeket, melyekkel előállnak, akkor okvetlenül kénytelen lesz elviselni azon terheket is, a melyek azzal kapcsolatban állnak.

Én ezen szempontokból ajánlom a törvényjavaslatot elfogadásra. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Degré Alajos: Midőn a t. pénzügyminister ur a fényűzési adók eltörléséről szóló törvényjavaslatot beterjesztette, azt hittem, hogy hála istennek, van egy pénzügyminister, a ki nemcsak örökké emeli az adókat, nemcsak örökké azon töri a fejét, hogy új adókat hozzon be, hanem a nép terhének könnyítésére is gondol. De rögtön kiábrándultam, mert a pénzügyminister ur úgy gondolkozott, hogy a mit elveszít a réven, azt nagyon sokszorosan be kell hoznia a vámon, különösen a petroleum-vámon.

Már a ki észlelte azt az izgatottságot, melyet a kisiparosok között ezen petroleumvámnak csak a hire is keltett. (*Ellenmondás jobbfelől.*) Méltóztassanak elhinni, hogy úgy van, lehetetlen hogy ezt az adót jó lelkiismerettel megszavazza. Mert hiába mondta azt a t. előadó ur, hogy a szegény gazdálkodóbban bánik a világítással; igaz, gazdálkodóbban bánik, de méltóztatnak tudni, az a szegény iparos, ha megtudja, hogy a harmadik városrészben egy krajczárral olcsóbb a petroleum, hát a harmadik városrészből hozza azt, annyira gazdálkodólag számít.

A mit Hegedüs Sándor igen t. képviselőtársam az erdélyországi finomító gyárakra nézve felhozott, hogy ez a petroleum megint a külföldre kivitetik, tehát nem esik adó alá, erre az a megjegyzésem, hogy a t. képviselő ur figyelmen kivül méltóztatik hagyni azt, hogy annak a petroleumnak nagy része itt fogyasztatik el. (*Ellenmondás jobbfelől.*) Én legalább úgy tudom. E szerint, a mit Apponyi Albert t. képviselő ur mondott, hogy ez adó az ipart tönkre teszi, nagyon is áll és ezt Hegedüs Sándor t. képviselőtársam nem czáfolta meg.

Láng Lajos t. képviselő ur azt mondja, hogy azon adók hozhatnak jövedelmet, melyek az alsóbb néposztály krajczárjaiból folynak be. No, t. ház, ezen alsó néposztály krajczárjaiból, nagyon jól tudjuk, igen keserves adók folynak be. Az isten megáldotta e földet minden jótéteményei-

Digitized by Google

vel és a hatalmasak magukhoz ragadták azt, hogy azt drága pénzen adják a szegény népnek. Ime itt vannak sóhegyeink és a szegény ember sótalan kenyérrel él és marhájának nagy része só hiányában elvész. Igy akarnak tenni a petroleummal is. Ezt is el akarják venni a szegény néptől. Egy napon még arra ébredünk fel, hogy törvényjavaslatot fognak a ház asztalára tenni a kenyérmonopoliumra nézve is.

Azt mondja Láng Lajos képviselő ur, hogy Francziaország sok, aránylag sokkal több adót fizetett, még pedig a legszomorúbb katastrophák alatt. Igaz, t. ház, erején felül sokat fizetett; de miért fizetett? Azért, hogy hazáját az idegen invasiótól megmentse, hogy az idegen katonákat határain túl lássa. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Mi pedig miért fizetünk annyi adót?

Igen sok mondani valóm lett volna még Láng Lajos képviselő ur előadására; de oly előharczos, minő Apponyi Albert gróf, valóban nem szerencse, mert ő megveri az ellenséget úgy, hogy azután alig marad valami az utána jövőknek; azért sokkal jobban szeretem, ha az oly erő, mint Apponyi gróf, arrière garde-ban marad. Egyébiránt részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el a törvényjavaslatot. (*Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Zay Adolf: Ha egy kormány, mely arra vállalkozott, hogy az ország pénzügyi viszonyait rendbe hozza és ezen czél elérésében létjogát bebizonyíthatta volna, — pedig már régen bebizonyította az ellenkezőjét, — mondom, ha ily kormány az adóemelés minden ágához hozzáfog, akkor elkerülhetetlen erkölcsi kötelessége arról is gondoskodni, hogy állampolgárainak adóereje-, munka- és keresetképessége emeltessék, vagy legalább ne csonkittassék, ne bénittassék meg. Pedig azon törvényjavaslat, mely előttünk van, ezen utóbbi hatást a legkellemetlenebb, legkiméletlenebb módon fogja gyakorolni. Az előttünk fekvő törvényjavaslat egy eddig fennálló vám-tétel tetemes felemelését és eddig nem létező magas fogyasztási adót indítványoz; mindkét tekintetben nagy a tétel, melylyel az eddigi teher növeltetik. Én azt állítom, hogy ezen árfelemelés által az adózó polgárok keresetképessége lényegesen megbénittatik.

A vita alatt kétségbe vonatott, hogy a petroleum fogyasztása és annak ára elválhatlan kapcsolatban állana a munkaképességgel. És, t. ház, még is úgy áll a dolog, a mint az előttem szólott ellenzéki képviselő urak állították. Már régen túl vagyunk, t. ház, azon boldog időn, melyben azon munka, a melyet napvilágnál lehet végezni, elég lehetett arra, hogy a polgár abból adóját fizesse, és házát családját abból fenntarthassa; most azon kérdés, hogy fenntartható-e e család, megélhet-e a munkás ember, nem azon mulik, hogy mennyit dolgozik nappal, hanem azon, hogy mennyit dolgozik a nap vége után este és éjjel, tehát arról van szó, hogy a munkás ember nem a napi, hanem esti és éjjeli munkájával tartja fenn családját s erre legnagyobb részt a petroleum szolgál segítségül. Ha most a petroleum árát aránytalanul felcsigázzuk, annak természetszerű következménye az, hogy jelentékenyen megnehezittetnek azon felltételek, melyek alatt a munkás ember adóját fizetheti és családját fenntarthatja. Ezen logikai összeköttetésben tehát igen nélkülözhetetlen a világítószer, a petroleum, mint munka-eszköz, mert e nélkül nem képes azon munkát végezni, melyre önfenntartása végett rászorul.

De azzal szemben azt állítják, hogy hiszen a legutolsó években már megkettőztetett a petroleum, különösen a külföldi petroleum ára, a nélkül, hogy a fogyasztás, vagy bevitel csökkent volna. Ezt igenis elfogadom, de más következtetést vonok belőle, nem azt, hogy a petroleum árát továbbra is lehetne in infinitum emelni, hanem azt, hogy a petroleum oly nélkülözhetetlen czikk, hogy a munkás ember a legnagyobb áldozatot is kénytelen hozni a petroleum vásárlásánál, mert petroleum nélkül nem élhet. Következik ebből egy másik, igen figyelembe veendő körülmény is; ha valóban szaporodott a petroleum fogyasztása, a mint tényleg szaporodott, ennek oka az, hogy mindinkább tágul azoknak a köre, a kik kénytelenek esteli munkánál kenyeröket keresni. Ezelőtt, midőn olcsóbb volt az élet, csekélyebb volt azoknak száma, kik esteli munkára szorultak. Most podig a mindinkább emelkedő adó és más terhek mellett nagyon emelkedik azok száma, kik csak akkor tarthatják fel magukat és családjukat, ha este petroleum-világítás mellett is dolgoznak. Felhozatott továbbá az is, hogy ha a petroleum ára kilogrammonként egy pár krajczárral drágább lesz, mindamellett igen csekély, összehasonlítva más világítási eszközök árával. Ez igenis áll, de ha a munkás ember eddig beérhette egyszerű faggyúgyertyával, most nem érheti be azzal és pedig azért nem, mert ezelőtt elég volt életének fenntartására azon kevesebb és kevésbbé intensiv munka, melyet nappal s talán este egy két órán át faggyúgyertya mellett végzett. Elég volt azért, mert csekélyebb volt az adó és sokkal olcsóbb volt az élet mindenféle szükséglete. Miután ezen két főtényező ára annyira felcsigáztatott, hogy azon embernek, ki addig beérhette azon munkával, melyet sokkal elégtelenebb világító eszköz mellett végzett, jobb, kielégítőbb világítási eszközre van szüksége, hogy keresse a mindennapi kenyeret.

A t. előadó ur azzal szemben azt hozza fel, hogy ezen adó nem annyira és nem oly aránytalan mértékben sújtja a szegény osztályt, mint-

Digitized by Google

sem inkább a gazdagot, kik sokkal nagyobb mértékben fogyasztják a petroleumot, vagy: — tegyük másképen — hogy ugyanazon arányban sújtja a gazdag embert, a ki többet fogyaszt, mint a szegény embert, ki sokkal kevesebbet fogyaszt. Nem akarom feltenni a t. előadó urról, hogy ő talán a szegény embert bourgeoise-lenézéssel, félhomályra akarná utalni, — ezt nem teszem fel róla, — csak azt ajánlom neki megfontolásra, hogy a szegényebb sorsú munkás ember a világosságot munkára fordítja, holott a jobb sorsú ember nem annyira munkára, mint inkább időtöltésre, vagy mulatságra fordítja azt az 5, 6, 10 lámpát, mely a gazdagnak lakásában található. Tehát a szegény emberre nézve sokkal sújtóbb az adó, mint a gazdagra nézve. És csakis a gazdag emberre nézve érthetnék egyet azon theoriával, melyet Láng Lajos t. képviselő ur felállított, hogy a petroleum-vám nem a szükséget, hanem az élvezetet és fényűzést sújtja. Különben nincs egészen igaza Láng Lajos képviselő urnak abban, hogy a petroleumadó tiszta fogyasztási adó. Ugy hiszem, hogy ha ezt a különbözetet nem formálisan, hanem lényegileg kell felállítani, a petroleumadó hatásában mégis kissé a direct adó jellegével bir annyiban, a mennyiben nem létezik ember, ki képes volna ezen adónem alól magát elvonni.

T. ház! Én azt hiszem, hogy ha mi, mind a beviteli vámot a kőolajnál, mind a belfogyasztási adót az ásványolajnál emeljük, egy méltánytalan, elviselhetetlen s egészséges és lelkiismeretes adózási politikánál fogva, megengedhetlen terhet rónunk az adózókra. Ez azon indok, a miért nem fogadhatom el még általánosságban sem a törvényjavaslatot.

De különösen tekintettel a törvényjavaslat második részére, a belfogyasztási adóra, itt még egy körülményre kell a t. ház figyelmét felhivni s ezen körülmény az, hogy úgy a ministeri indokolásból, mint a pénzügyi bizottság indokolásából kitünik az, vagy legalább látszik kitünni az, hogy a belfogyasztási adónak nincs pénzügyi eredménye. Figyelmeztetem a t. előadó urat, hogy a ministeri indokolásnak második bekezdése, a beviteli vámból remél 1.800,000 frtnyi jövedelmet. Tehát csak a vámból, a belfogyasztási adó netto eredményéről nagy bölcsen hallgat, mert ilyenre még reménye sincs. Én, t. ház, azt hiszem, hogy azon apparatus, melyet a törvényjavaslat erre nézve felállít, annyira fel fogná emészteni a belfogyasztási adónak bruttó eredményét, hogy netto eredményül egyáltalában mi sem marad, mert másként nem érthetem, hogy a pénzügyminister, a kinek magának érdekében áll, kilátást nyujtani arra, hogy a belfogyasztási adónak eredménye lesz, egy árva szóval sem emlékszik meg a netto eredményről. Tehát hogyan találja helyesnek az előadó ur azt, hogy oly nagy adót hozzunk be, melyről előre csaknem bizonyossággal tudjuk, hogy netto pénzügyi eredménye nem lesz. Hogy pedig ez igy áll, abból is lehet következtetni, hogy a pénzügyminister azért követeli ezen belfogyasztási adónak behozatalát, hogy azon előny, mely másként nyujtatnék a beltermelésnek, tehát ezen iparág előállítási költségei és a beviteli vám közti különbségből resultáló védvám, ne tegye illuzoriussá a vámból remélt jövedelmet. Ez az egyedüli ok, melyet a ministeri indokolás tartalmaz és a melyből következtetem, hogy csupán ezen arány helyreállítása végett és nem saját netto pénzügyi eredménye miatt javasolja a minister e fogyasztási adót.

Én bátor vagyok ez iránt az indokolásból nehány sort felolvasni a t. háznak. (*Halljuk!*)

„A külföldi kőolajokra jelenleg 100 elegysúlyú kilogramm után 3 forinttal kivetett vámilletéknek 100 elegysúlyú kilogramm után 8 frtra szándékolt felemelése azonban szükségessé teszi, hogy az eddig adómentes belföldi ásványolajfinomítás megfelelő fogyasztási adóval róvassék meg, nehogy ezen iparág, mely az osztrák-magyar monarchiában, leginkább Gácsországban üzetik, a magasabb beviteli vámtételek oltalma alatt felette kifejlődvén, a különben várható nagyobb vámjövedelmet koczkáztassa és igy Magyarországot is jövedelmében károsítsa.“

Ebből látszik, hogy a belfogyasztási adó nem saját illusorius netto eredménye, hanem csak azon arány miatt javasoltatik, mely a beltermelés és a vámbevitel közt fenntartandó a vámeredmény biztosítása szempontjából.

Ha pedig nem lesz netto eredménye ezen fogyasztási adónak, szabad-e azt behozni, mikor tudjuk, hogy általa nem csak a fogyasztási czikk aránytalanul megdrágul, de egy hazai iparág is lehetetlené tétetik?!

Hegedüs Sándor t. képviselő ur állításával szemben, hogy a hazai ásványolaj-finomító gyárak nem veszélyeztetnek egy 7 forintnyi fogyasztási adó által, bátor leszek a hazai finomító gyárak ezen — igen lényeges — veszélyeztetését számokkal és adatokkal bebizonyítani. A t. képviselő urnak tudni kellene, hogy Magyarországon nagyon kevés nyers anyag termeltetik és a finomító gyárak kénytelenek a nyers terményt külföldről beszerezni. Szólt is erről a t. képviselő, de méltóztatott elfelejteni, hogy a bevitelnek vámot és pedig nem is csekély beviteli vámot kell fizetni a határon, a mely a nyers anyag bevitele után 60 kr. aranyban brutto métermázsánként és ha ezt átszámítjuk netto mázsára és papirra, 80 krt tesz. Tehát 80 krt tesz az eziránti előállítási költség; ha ezen netto métermázsánkénti 80 krhoz hozzá számítjuk a 7 frt fogyasztási adót és a szállítási költségeket,

Digitized by Google

bátran lehet mondani, hogy mindössze métermázsánkint 8 frtra megy. Ezen 8 frttal szemben áll a beviteli vám aranyban 8 frt, papirpénzben 9 frt 40 kr. és netto mázsára átszámítva körülbelől 11 frt 20 kr. métermázsánként, a mely saját iparunkra nézve a 11 frt 20 kr. és 8 frt közötti különbség körülbelül 3 frt 20 krnyi védvámot teszen. Szorul-e a mi iparunk erre a védvámra, vagy talán még nagyobb védvámot kellene igénybe venni? Én meg vagyok győződve, hogy nagyobb védvámot kellene igénybe venni, tehát kisebb fogyasztási adót megszabni. Be fogom ezt bizonyítani egy pénzügyi tekintélylyel, a kinek véleményét, ugy hiszem, a t. képviselő ur is nagyra becsüli, legalább ezelőtt nagyrabecsülte, értem a volt pénzügyminister, nem az eltünt nemes grófot, hanem a hivatalbeli elődjét, Széll Kálmán urat. A t. képviselő ur sokkal jobban fogja tudni nálamnál, hogy a vámtarifa tárgyalásánál, mikor a kormány részéről a petroleumnak 8 frt beviteli vám volt irányozva, ennek ellensúlyozására a pénzügyminister ur már akkor gondolt egy fogyasztási adót behozni. Akkor egy enquetet tartatott és szakértők és ezen iparág képviselői bebizonyították, a mit a pénzügyminister ur maga is beismert, hogy 6 frt fogyasztási adónál többet nem képes ezen iparág elviselni. Ha tehát a t. képviselő ur most azt hiszi, hogy a 7 frt nem volna nagy, talán méltóztassék akkori meggyőződésére emlékezni, a melylyel nagy bátorsággal előadta volna a t. háznak, ha véletlenül tárgyalásra kerül a dolog, tolmácsolta volna is a képviselő ur jó szokása szerint a pénzügyminister ur nézetét, a melylyel mindig egyetértett. Én ugy hiszem, hogy ebből kitünik, hogy azon differentia, a mely a most javasolt 7 frtnyi fogyasztási adó és azon 80 krnyi beviteli vám között egyrészt és a 11 frt 20 krnyi beviteli vám között másrészt fönnáll, hogy azon védvám nem volna képes a belföldi ipart megmenteni a tönkrejutástól, vagy más szóval: a 7 frtnyi fogyasztási adó ugy a petroleum árával, mint a beviteli vám tételével szemben túlságos nagy.

Én reménylem, hogy egy másik, előttem felszólalt képviselő ur, Láng Lajos ezen adatokat figyelmére méltatván, velem fog szavazni, illetőleg mellettem fog felszólalni, ha majd bátor leszek a petroleum fogyasztási adójának leszállítását a részletes vitában indítványozni.

Bátor vagyok azt is megjegyezni, hogy nem áll egészen azon arány, melyet gr. Apponyi Albert t. képviselőtársammal szemben Hegedüs Sándor képviselő ur felállított, midőn azt tagadta, hogy a kormánynak az 1878. évi vámvita alkalmával tett kijelentései szerint Ausztriának s Magyarországnak petroleum-fogyasztási aránya ugy áll egymáshoz, mint 70 és 30, illetőleg 69 és 31. Sajnálom, hogy nincsenek kezemnél az erre vonatkozó adatok, de hiszen a t. képviselő ur sem volt szives adatait beterjeszteni és e részben csakis saját tekintélyére hivatkozott, a mit én senkivel szemben nem tennék. (*Halljuk!*) T. képviselő ur azt is elismerte, hogy Gácsországban sokkal nagyobb mértékben állittatik elő a finomított, raffinirozott petroleum és ennek legnagyobb része Magyarországba hozatik be. Tehát ennek legnagyobb részét mi fogyasztjuk Felső-Magyarországon. Ebből pedig az a következtetés, hogy mi fizetjük a nagyobb adót Ausztriával szemben. Ha tehát a mi érdekünkben áll az, hogy ne fizessünk túlságos arányban fogyasztási adót az osztrák fiscusnak, akkor arról kell gondoskodnunk, hogy azon fogyasztási tétel, mely Ausztriának és nem nekünk szolgál előnyünkre, minél csekélyebb legyen. A másik ok, a melyért ellenzem ezen törvényjavaslatnak fogyasztási adó intézkedéseit, az, hogy azon eljárás, mely a harmadik fejezetben körül van irva, annyi zaklatással, annyi méltánytalansággal jár, hogy az majdnem türhetetlen. Ha méltóztatnak továbbá a 3. és 4. fejezetben foglalt ellenőrzést tekinteni, be fogják látni, hogy oly zaklatások vannak abban és oly költséges az apparatus a kezelésnél, hogy senki józan észszel nem állapithat meg ilyen zaklatást és oly aránytalan ellenőrzési költséget egy ugyis elviselhetlen adónál. Mindezeknél fogva kijelentem, hogy ezen törvényjavaslatot általánosságban sem fogadom el a részletes tárgyalás alapjául. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: T. ház! Az ülés elején 5 interpellatió jelentetett be. Minthogy azonban az általános tárgyaláshoz még több szónok van feljegyezve, azt hiszem, az általános tárgyalás ma ugy sem fejeztetik be és azért, ha a t. ház ugy kivánja, a tárgyalás folytatását holnapra lehetne halasztani. (*Helyeslés!*) Most tehát azon képviselő urak, kik az ülés elején interpellatiót jelentettek be, megtehetik interpellatiójukat. Mielőtt azonban ez megtörténnék, bátor volnék indítványozni, hogy a holnapi ülés napirendje állapittassék meg. (*Helyeslés! Halljuk!*)

A holnapi napirend a következő lenne:

Először megtörténnék a ma megszavazott két törvényjavaslat harmadszori felolvasása; azután tárgyalás alá vétetnék a t. ház engedelmével Madarász József képviselő urnak mentelmi ügye, mely előreláthatólag igen rövid időt fog igénybe venni; azután következnék a kőolajvám felemeléséről és az ásványolajról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása, valamint a védelmi adóról szóló törvényjavaslat.

Ha ezek befejeztetnének és még idő maradna, a t. ház talán elkezdhetné tárgyalni a pénzügyi bizottság jelentését az Angolország és Fiume

Digitized by Google

közlött eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről szóló törvényjavaslat tárgyában. Ez után pedig következnek az igazságügyi bizottság jelentése a szegénységjognak kölcsönös biztosítása iránt Ausztria-Magyarország és Franczia-ország közt kötött szerződés tárgyában. Ezen két tárgyat volnék bátor kijelölni, mint olyanokat, melyek az esetben tárgyaltatnának, ha a már tárgyalás alatt levő és a védelmi adóról szóló törvényjavaslat letárgyalva lesznek. (*Helyeslés!*)

A t. ház elfogadván előterjesztésemet és a napirend ily értelemben megállapítva lévén, méltóztassanak a képviselő urak interpellatióikat megtenni.

Novák Gusztáv: Tisztelt képviselőház! (*Halljuk!*) Azon számos és nagymérvű visszaélések megszüntetése és az orvoslás eszközlése czéljából bátor vagyok a fájdalom, jelen nem lévő t. belügyminister urat interpellálni, miután ugy a belügyminister ur, mint közegei a szabad egyesülés irányában országszerte feltünő üzelmeket gyakorolnak, kötelmemnek tartom felszólalni annál is inkább, mert legfontosabb jogaink egyikéről van szó. Három igen eclatans esetet leszek bátor a t. ház engedelmével, szokott rövidséggel előadni, miután a sok szónak ugy sem vagyok barátja. (*Halljuk!*)

Az 1848/49-iki honvédség egyesülete, daczára annak, hogy mint testület már számos évek óta létezik, alapszabályait belügyministeri önkény folytán sehogy sem birja a köteles bemutatási záradékkal elláttatni. E tárgyban a tényállás ez.

A honvéd-egyesület legutóbbi felterjesztésére ezt válaszolja, jobban mondva, ekképen kötekedik a belügyminister ur: „A honvédválasztmány folyó évi május hó elsejéről kelt felterjesztésében foglaltak alapján és tekintettel a valódi tényállásra, az egyesület által elérni kivánt czélra a következő észrevételeket teszem. Az 1. §-ból ezen szavak: „saját tagjai erkölcsi elismertetésének kivívása“ kihagyandó, és pedig nem csak azon okból, mert ily czél semmiféle egylet hatásköréhez gyakorlatilag nem tartozhatik; de kiválólag azért, mert nem is szükséges. Minthogy az 1848/49-iki magyar honvédségnek az erkölcsi elismerést megadta már a hazai kegyelet és feljegyezte a történelem.“

Eredeti egy következtetés ez t. képviselőház! Az a Tisza Kálmán, a ki annyi éveken át, annyiszor hangoztatta a 48/49-iki honvédség erkölcsi elismertetését és ki oly ékes dictiókban gyönyörködtette a házat, midőn ennek szükségességét mutogatta, most ilyen logikával áll elő és még az e czélra való törekvést is megtagadja. (*Tetszés a szélső balon.*)

Kötelességemnek *tartom*, t. ház, e tárgy felemlítésénél megjegyezni *és* mindazon 48—49-ki honvéd bajtársak nevében is kijelenteni, kik dicső multjokhoz hívek és következetesek máig is, ezen belügyministeri önkény előtt meghajolni nem fognak, hanem felemelt fővel és teljes joggal fogják követelni az erkölcsi elismerést mindaddig, mig lesz törvényhozás, mely a nemzet becsületszavát be fogja váltani, ebbeli követelésünket, legyen meggyőződve a belügyminister ur, — hogy példájára nem fogjuk a szegre akasztani. De van még két ívnyi előterjesztés a belügyministeri kötekedésben, melyekkel nem akarom untatni a t. házat, De, hogy lássuk, kivel van dolgunk, felolvasok még egy pontot: a 48. §. értelme szerint, ha az egylet pénztára kimerülne és kölcsönkötés nem sikerülne, a választmányi tagok, a szükséges pénzösszegeket sajátjukból tartoznának befizetni. No már, tisztelt ház, a központi választmánynak, mondhatom komolyan ügybuzgó tagjai, ingyen szolgálnak és minden jutalom nélkül teljesítik kötelességöket. Mi a fő kötelmök? A honvédmenház kezelése. Tegyük fel, hogy a nemzet kegyelete azon sok áldás közepette (?) melyet önök bocsátanak reája, megszünik, vagy tetemesen megapad az istápolás tekintetében, a törvényhozás pedig továbbra is süket marad a segélyezési kérelmünknél, hogyan lehet józan észszel azt követelni: hogy az a választmány, melynek tagjai éveken át önfeláldozó és fáradhatlan tevékenységet fejtenek ki, a pénztár kimerülése esetében sajátjukból fedezzék a szükségletet és hogyan lehet majd egy olyan választmányra szert tenni, mely az ilyen előzmények után magára vállalja a menház fenntartását is. Azt hiszem, t. ház, hogy egy ilyen választmányt alkotni egyedül a lipótmezei intézet lakóiból lehet, máshonnan nem. Ezen két pont ismertetése eléggé illusztrálja, t. ház, azon kebelrezgést, mely a honvéd név hallatára a belügyminister urat oly rettenesen elragadja. Pedig jó volna gyakrabban megemlékezni arról, hogy az 1848/9-iki honvédek fényes tényei nélkül még e fércz-alkotmánynyal sem birnánk; jó volna megemlékezni arról is, hogy ama dicső mult nélkül nem lenne módja a ministerelnök és belügyminister urnak ama bársonyszékhez oly szivósan és oly minden áron ragaszkodni.

A másik eset szintén érdekes és tanúlságos. A szeged belvárosi népkör alapszabályai 1878. év május 7-én a szükséges záradékkal el lettek látva. A szomszédos derék dorozsmai polgárok, kik együtt éreznek a kitartó és hazafias elvhü szegedi polgártársakkal, másfél évvel ezelőtt szintén tömörülni óhajtottak. Nehogy okot és alkalmat szolgáltassanak a belügyminister ur ismeretes kötekedésére, szóról szóra lemásolták a szegedi népkörnek a belügyministeri záradékkal ellátott alapszabályait. És mi lett a vége?

Digitized by Google

Az, hogy másfél év óta folytonos kifogásokkal zaklattatnak és bosszantatnak, úgy hogy azóta ez a szegény népkör nem tud megnyugvásra jutni, nem tud megalakulni a hatalommal és közegeinek túlbuzgalmával szemben. Tanácsomra az összes belügyministeri kötekedések, illetőleg pontozatok el lettek fogadva és természetesen Csongrádmegye utján fel kellett volna terjesztetni. Most már bátor vagyok Csongrádmegye alispánjának — kit Csatár Zsigmond képviselőtársam basának — én pedig a bosnyákpárt tehetetlen kortesének nevezek, basáskodását csak pár sorban bemutatni. „A beterjesztett alapszabály-tervezetet átvizsgálván, úgy találom, miszerint annak 23. §-ban, a hivatolt ministeri intézvény határozott utasítása ellenére, nincs felvéve az, hogy az egyletbe fel nem vett egyén, a választmány határozata ellenében a közgyüléshez felfolyamodhatik.“

T. ház! Ha azon népkör-egyesület nem a 23. §-ban, a hol e szövegezés értelemzavarólag, hanem a 27. §. *e)* pontjában szó szerint azt mondja, a mit az alispán ur vagy nem látott, vagy nem akart látni: „Az egyletbe fel nem vett egyén, a választmány ebbeli határozata ellen a közgyüléshez felfolyamodhatik“ s ennek ez által még helyesebb szövegezést ad, hogy erre ő, a ki e tekintetben csak postás, jogosítottnak érezze magát azt nemcsak kritizálni, hanem még alakilag is birálni és önkénytileg visszavetni, ezt én jogos eljárásnak el nem ismerem. (*Ugy van! balfelől.*)

T. ház! Van itt még egy harmadik eset, a mely az elősorolt visszaéléseknek mintegy tetőzetét képezi. Ugyanis az egyetemi ifjuságnak tekintélyes része, a haladni vagyó iparos és kereskedelmi osztálylyal együtt egy igen derék, ugynevezett „Pallas-Athene“ közmivelődési kört alkottak, mely társulatnak már 1-sö §§-ai világosan kizárják a politizálást, egyenes czéljuk a közmüvelődést terjeszteni s már egy tetemes idő óta megkezdődtek és folynak az általunk oly jól ismert le- és felküldések, kifogások stb. s azt hiszem, hogy a nemes czélra törekvő ifjuság belevéntil, mig eredményre jut, ha csak a jó isten a mi óhajunkat nem teljesíti a belügyministerre nézve, hogy helyébe más ember jő, a ki igazságosabban fog eljárni és kötelességét hivebben teljesíti.

Ezek előrebocsátása után megköszönvén a t. háznak türelmét, vagyok bátor interpellatiómat felolvasni: (*Olvas.*)

„Interpellatió az egyesületi jogi megsértése s ezen jog ellen elkövetett visszaélések orvoslása tárgyában.

A társulás és tömörülés — hasznos és üdvös czélok elérésére nézve — minden szabad államban korlátlanul gyakoroltatik és akadálytalanul fejlesztetik.

A valódilag szabad államban az egyesülési jog nemcsak tiszteletben tartatik, hanem fennállhatás és erősbítés szempontjából hathatósan gyámolittatik.

Hazánkban, fájdalom, merőben ellentétes viszonyok fejlesztetnek, a testületi tömörülések minden kigondolható módon akadályoztatnak és az egyesületi jog — társadalmunk eme főkincse — eclatans módon lábbal tiportatik.

Ily sérelmek és visszaélések ellen tiltakozni annál is inkább kötelességemnek tartom, mivel a belügyminister urnak és közegeinek, az egyesületi jog hátrányára gyakorolt boszantásait, korlátozásait, visszaéléseit és sok esetben a társulás lehetetlenítését jogosnak soha el nem ismerhetem.

Mi indította a belügyminister urat arra: hogy az országos honvédegyletek központi választmánya által újabban felterjesztett alapszabályaira oly sértőleg válaszoljon?

Mi jogosította fel a minister urat — az 1848—49-ki honvédség most is következetes és elveihez szigorúan ragaszkodó egyetemétől azt követelni: hogy az erkölcsi elismertetés kivívásáról mondjanak le s az alapszabályokból még az erre vonatkozó törekvést is törüljék ki.

Hogyan egyezik meg a belügyminister urnak ezen sértő és jogtalan kivánsága azon indokolásával szemben, mely szerint az 1848—1849-ki magyar honvédségnek az erkölcsi elismerést megadta már a hazai kegyelet és feljegyezte a történelem? s hogyan következtet ebből azt: hogy azon dicső korszak alkotói mondjanak le még a törekvésről is, hogy e szép tényeket ne a törvényhozás elismerése egészítse ki?

Hát azon kegyeletes érzés, — mely a honvéd név hallatára a belügyminister ur keblét oly annyira átrezgi — ily hatást gyakorol és ily tényekben nyilvánul?

Továbbá — mi az oka azon önkényes eljárásnak, hogy mig a Szeged-belvárosi „Népkör“ alapszabályai mult 1878-ik év május hó 7-én a köteles bemutatási záradékkal elláttatott, az ugyanazon szabályokkal betürőlbetüre egyező „Dorozsmai népkör“ alapszabályait, mintegy másfél év óta fel- és levándoroltatja és folytonosan kifogásolja.

Miként történhetik az: hogy még ezen akadékoskodást a türelemmel elnéző dorozsmai polgárok azzal viszonozzák, hogy a sérelmes belügyministeri kivánalmaknak egészben eleget tesznek, addig Csongrádmegye alispánja Stammer Sándor — ki ily esetekben átmenetileg csak mint expeditor szerepelhet, illetékesnek tartja

Digitized by Google

magát nemcsak az alapszabályok pontozatait — hanem még alakiságát is birálat alá vonni, sőt önkényüleg azt visszautasítani.

Avagy nem könnyen felismerhető szándékos boszantás rejlik abban: hogy a belügyminister által javasolt szöveg nem a 23-ik §-hoz, melyre értelemzavarólag hat, hanem a 27-ik §-hoz csatoltatott és mégis a basáskodó alispán által visszautasittatott.

Ennyi sérelmek, visszaélések és önkénykedésekkel szemben kérdem a belügyminister urat:

1-ször. Mi által tartja magát jogosítottnak arra: hogy az egyéni szabadságon alapuló egyesületi jogot ily meg nem engedett módon korlátozza? több esetben lehetetleníti?

2-szor. Szándékozik-e Csongrádmegye utján Stammer Sándor alispánnak feltünő önkénykedése ellen a szükséges intézkedéseket megtenni? Budapest, 1879. évi deczember 1-én. Beadja: Novák Gusztáv országos képviselő."

Ajánlom ezen interpellatiómat a t. ház figyelmébe.

Elnök: Közöltetni fog az interpellatió a belügyminister urral.

Ugron Gábor: T. ház! Az erdélyi birtokviszonyok rendezése tekintetében óhajtanék kérdést intézni az igen t. földmívelési-, ipar- és kereskedelmi minister urhoz. Az ügy, melyben szólni akarok, nem új, köztudomású, oly ügy, a mely az egész hazát átalánosságban érdekli, mert általános közérdekü az, hogy az országnak egyik része s az ezen részekben levő mezőgazdaság belevonatván a vasutak által a világforgalomba, versenyképességét el ne veszítse és az ott levő mezőgazdaság tönkre ne menjen. A vasutak behozatala alkalmával Erdélynek mezőgazdasága, mely eddig gabonatermelésre volt fektetve, a magyarországi jobban és bővebben termő talajnak concurrentiája következtében arra van utalva, hogy az állattenyésztési gazdasági rendszerre menjen át. De az lehetetlen mindaddig, mig a birtokviszonyok rendezve nincsenek, mig a tagosítás végrehajtva nincs, mig a közlegelők és erdők felosztva nincsenek és még némi hátramaradt urbéri kérdések is megoldást nem találnak. Ha részben lehetetlen is a jelenlegi törvények mellett ezen birtokrendezést keresztülvinni s részben, a hol megkisértették azt, az oly lassú, oly költséges és akkora tőkét kiván meg, hogy a földbirtokosok tartózkodnak, hogy szabad birtokhoz jussanak, mert a tagosítási eljárás éveken át elhuzódik, ez alatt nem trágyáznak és midőn a tagosítás kieszközöltetett, megtörténik, hogy az őszi, vagy a tavaszi gabona nem vettetik, de ha a tagosítás keresztül megy is, mi történik? Az, hogy a nagyobb birtokos előlegezi a költségeket, tehát kényszerkölcsönt ad, a kisebb birtokos pedig, midőn átveszi és szüksége volna, hogy beruházásokat tegyen, ezt nem teheti, mert terhet kap birtokával, azt a tagosítási költségeket, mit vissza kell fizetnie. S miután a jelen törvények mellett lehetetlen, vagy nehéz a kibontakozás, általánosságban hangsúlyoztatott, hogy az erdélyi birtokviszonyok rendezésére nézve okvetlenül szükség van törvényhozási intézkedésre.

Mint tudva van, az erdélyrészi képviselők — s ezt minden országgyülési ciklus elején megtették — összegyültek és bizottságot küldtek ki s ennek megbizása nyomán Lukács Béla képviselőtársam elkészítette a munkálatot, mely a kormányhoz benyujtatott. A kormány azonban soha erre választ nem adott.

Az 1875. országgyülés kezdetén ismét értekezlet tartatott, mely bizottságot küldött ki, ez a bizottság azonban rövidebben járt el, mint a másik, mert soha össze nem ült; és igy az erdélyi részi érdekek, a mult országgyülés alatt nem adtak hangot. A jelen országgyülés alatt e kérdések ismét felvettettek, a kormány orvoslást igért és enquête-t hivott össze, melybe ahhoz értők és nem értők meghivattak, földbirtokosok, a földbirtokaik viszonyairól, a birtoktalanok pedig nem létező birtokaik viszonyáról hallgattattak ki. Ezen enquête következtében azt várhattuk, hogy valahára mégis történik valami, de nem történt semmi.

Most újabban felmerült, hogy az erdélyi képviselők e kérdés megoldását sürgetik. De miután ugy látom, hogy képviselőtársaim a helyett, hogy mint a törvény rendeli, itt e házban lépnének fel, elkerülik a házat, hanem a helyett anti-chambriroznak; és a helyett, hogy erélylyel és követelőleg lépnének fel a házban és a kormányt érdekeik figyelembevételére szorítanák; a helyett most új év felé, midőn az adakozási ivek közkézen forognak, koldulási ivvel járulnak a minister elé: ezekből azt látom, hogy ismét csak az fog történni, a mi a mult évben történt, mert az erdélyrészi képviselők ezen zajját, mint a molnár a malom kelepelését, megszokja a kormány (*Élénk derültség a szélső balon*) és annak jeléül veszik, hogy az állami gépezet jól mozog. Az erdélyi képviselők a sokszoros mellőztetés után, a helyett, hogy oly erélylyel lépnének fel, mint a horvát képviselők, alázatos petitiókat bocsátanak ki és tovább támogatják a kormányt, ugy tesznek, mint a gummi labda, a mely minél jobban földhöz ütik, annál nagyobbat ugrik. (*Élénk derültség.*)

E jelen kérdést azért intézem a kormányhoz, mert az év végével a predeal-plojesti vasut megnyittatván, az erdélyi mezőgazda két felől fog a világforgalom concurrentiájába bele vonatni és

Digitized by Google

kétfelől fog oly gabonával versenyezni, melylyel szemben a versenyt kiállani nem képes, hanem okvetlen elpusztul. Itt gyors intézkedés és a birtokviszonyoknak minél előbb rendezése szükséges, szükséges, hogy e részben törvény alkottassék, mert ha évekig elhuzódik a dolog, akkor késő lesz a birtokrendezésre vonatkozó javaslatot beadni, mert akkor a birtokok legnagyobb része egészen idegen kezekre kerül, Ennélfogva a következő interpellatiót vagyok bátor a kereskedelmi minister urhoz intézni. (*Olvassa.*)

„Interpellatió, a kereskedelmi, ipar- és földmívelési minister urhoz:

Minthogy az erdélyi részek földmívelése a birtokviszonyok rendezetlensége miatt a világforgalomban nem versenyképes s ezen rendezetlenség megszüntetése előtt versenyképessé nem is fejlődhetik;

minthogy a világforgalmi konkurrentia által provokált krizis gazdasági életünket alapjaiban rendítette meg;

minthogy az erdélyrészi lakosok e sérelme évek óta a kormány által orvosolni igértetik és a t. kereskedelmi, ipar- és földmívelési minister ur a folyó év első felében enquête-t is tartott, melynek a birtokviszonyok rendezését czélzó megállapodásait, figyelemre méltatni kilátásba helyezte;

minthogy e többszörös igéreteket sem a minister ur, sem elődei be nem váltották, hanem a baj, a valóság orvoslását évről-évre elodázták;

minthogy a megnyitandó plojest-predeali, vasutvonal által az erdélyi földmívelés ezután nem csupán egy, hanem két oldalról vonatván a világforgalomba, a már évek óta dúló válság még ennek utánna fog egész erejével pusztítani, tehát a növekedve közelgő veszély sürgős védintézkedést kiván meg;

miért is kérdem a t. kereskededelmi, ipar- és földmívelési minister urat:

szándékozik-e az erdélyrészi birtokviszonyok rendezéséről valahára törvényjavaslatot beterjeszteni s ha igen, mikor fogja azt a ház asztalára letenni?

szándékozik-e a megtartott enquête által megállapított elveket a törvényjavaslat alapjául elfogadni s ha nem szándékoznék, melyek azon elvek, melyeken törvényjavaslata nyugodni fog?

Beadják: Ugron Gábor, Kun István, Orbán Balázs, Bereczky Sándor, Kaisér János, Graffius Károly, Kästner Henrik, Ugron Ákos, Lázár Mihály, Zay Adolf, Bothos Kálmán, Jenei József.“

Elnök: Közöltetni fog a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi minister urral.

Széll György: Tisztelt képviselőház! Ez évi márczius 7-én, tehát Szeged rombadülése és megsemmisülése előtt 5 nappal előterjesztettem a tisztelt képviselőháznak a Tisza-vidék azon élethalál harczát, melyet a Tisza és mellékfolyóival szemben évenként megküzdeni kell.

És miután a közlekedésügyi ministerium feladata a Tisza és mellékfolyói szabályozása keretébe illeszthető műveletek sorrendje megállapitása, a hydrographikus tervezetnek miként lett végrehajtása felett őrködni és végül a szabályozási társulatok körében tapasztalt minden hiány pótlása és visszaélések megszüntetése végett netán szükségessé vált törvényjavaslatot előlterjeszteni: következő határozati javaslatot terjesztettem a t. kspviselőház elé, — ugyanis:

„Tekintve, hogy a Tisza-szabályozás nagy munkája, mint ezt az épen most beállott nagy veszedelem, de különben is az utóbbi évek szomorú tapasztalatai bizonyitják, hiányosnak és elégtelennek mutatkozik, ugy, hogy az ország közönségében kételyek merültek fel az iránt, vajjon elérhető-e ama nagy czél, mely a szabályozás által kitűzve volt;

tekintve, hogy a még szükségesnek mutatkozó szabályzati munkálatok mindinkább olyanoknak bizonyulnak be, miszerint meghaladják az egyesek, községek és társulatok anyagi erejét;

tekintve végül, hogy mindinbább előtérbe lép azon körülmény, miszerint egyes községek, sőt vidékek — mások érdekében is müködvén, tulterheltetésükért kárpótlásban, vagy segitségben nem részesülnek:

Utasitsa a képviselőház a közmunka- és közlekedési ministeriumot, hogy a Tisza-szabályozás eddigi eredményéről, a szabályozás sikerére való kilátások miben létéről, a már történt munkálatok körül tapasztalt hiányok okai és következéseiről s a jövőben követendő eljárásról terjeszszen a ház elébe oly jelentést, mely ugy a szabályozásnál érdekelt vidéknek, mint az országgyülésnek tájékozásul szolgáljon arra nézve, miként lehessen az országnak ezen egyik nagyfontosságú részét, a folytonosan megújuló veszedelemtől megmenteni s természeti kincseinek a közhaza javára gyümölcsözőkké tételét biztositani.“

Ezen ünnepélyesen tett igérete óta 9 hó mult el, szavát s kötelezettségét még sem váltotta be. De t. ház, hogy interpellatióm jogosultságát igazoljam s vádoljam a minister urat vétkes és kiszámíthatlan kárt okozott mulasztással, fel kell idéznem ugyancsak e házban 1877. évi jun. 14-én Szluha Ágoston, akkoron volt szegedi képviselő s barátomnak szintén a Tiszaszabályozás ellen történt felszólalását és erre adott ministeri választ; ugyanis:

Még junius 14-én történt, hogy Szluha Ágoston képviselőnk, az országgyülésen interpellátiót intézett a közmunka-közlekedésügyi ministerhez

Digitized by Google

az alsó Tiszavölgy és különösen Szeged város évenkint megújuló válságos helyzetének orvoslása iránt, mely helyzetbe a Tisza féktelen áradása folytán sodortatik.

A minister ur, az országos és reánk nézve létfontosságú ügyben, melynek orvoslása haladéktalanul sürgős eljárást követel, hosszu hallgatás után, az interpelláló által megsürgetve, végre a képviselőház október 20-iki ülésében adta meg a választ.

Ez igy szól:

„A legtöbb társulat — ámbár meg kell jegyeznem, hogy vannak közttük olyanok is, melyek nincsenek szorult helyzetben, — oly szorult helyzetben van, hogy kölcsön utján sem képes magán segíteni. Azon társulatok, melyek eddig külön kölcsönt kerestek, de azt nem szerezhették meg: most együtt kivánnak valamely intézkedést tenni és ugy tudom, hogy a tanácskozás ez iránt már folyamatban van; megbiztam tehát azon bizottságot, melyet a föntebb emlitett czélra kiküldöttem, hogy azon társulatokkal érintkezésbe lépjen s tekintetbe véve az ő szükségleteikre kivántató összegeket, azok iránt is tanácskozzék azokkal, mint e tekintetben első sorban érdekeltekkel s javaslatokat tegyen, hogy mily módon lehetne társulatukon a jelen viszonyok közt segíteni és hogy az állam minő könnyebbséget nyujthatna.

Ezek azok, melyekre nézve a közelebbi tél folytán a t. háznak előterjesztéseket leszek bátor tenni, melyekkel azt hiszem, hogy a vizbajokon segítve lesz. Mig ezt tehetném, kérem a t. házat, méltóztassék e válaszomat tudomásul venni.“

Ezóta tehát eltelt nehány nap hiján harmadfél év.

De lássuk, t. képviselőház, hogy a közlekedésügyi minister ur, miként járt el a Dunaszabályozással és éppen az ország szive, Budapesttel szemben; hivatkozni kell tehát ennek igazolása végett, a főváros képviselőtestületének egyenesen a ministerelnök urhoz intézett és mai nap kézbesített feliratában előterjesztett néhány főbb mozzanatokra. Ugyanis a felirat egyik passusa ekként szól:

„Alig, hogy az árviz lefutott, a fővárosi hatóság figyelemmel a szerzett tapasztalásokra és észlelt hangulatra, az 1876. márczius 22-én tartott közgyülésén kelt feliratban, felkérte a nagym. közlekedési minister urat arra, hogy a lefolyt árviz okainak felderítésére és a jövendőbeli intézkedések megfontolására és előkészítésére a ministerium, közmunkatanács és főv. hatóság küldötteiből alakitandó vegyes bizottság kirendeléséhez hozzájárulni méltóztassék. Részünkről annyira helyén levőnek és a szerzett szomorú tapasztalatokhoz képest, annyira természetesnek véltük kérelmünket, hogy már a vegyes bizottság hatósági tagjait is kiküldtük, de reményünkben megcsalódtunk. Mert a közl. minister ur 1876. april 26-án kelt leiratában kijelenti, hogy helyesli ugyan azon intézkedésünket, mely szerint az árviz okának felderítésére bizottságot küldtünk ki, azonban a vegyes bizottság kiküldésének eszméjéhez most hozzá nem járul, mert az árviz okainak kiderítéséhez szükséges tanulmányokat és adatgyüjteményeket a maga részéről már elrendelte és a tárgyalások csak ezeknek megszerzése után vezethetnek sikerre. Egyébiránt a főváros közreműködését annak idején igénybe fogja venni.

Mi ezen leirattal szemben nem tehettünk egyebet, minthogy magunk erejére támaszkodva, hatáskörünk és tehetségünkhöz mérten védekezzünk és ehhez képest a következő években nagy költséggel fölépitettük a vizafogói védgátat, elkészítettük a jobbparti csatorna-zsilipek összevonási munkáit, a balparti zsilipeket felszereltük, elkészítettük az ó-budai külterületek megvédésére szolgáló Filatori-védgát tervét, de magát a gátat fel nem épithettük, (mert ez a kormány hatáskörébe tartozó partvédő művek felépitése nélkül, czélra nem vezetne) és megindítottuk a IV. ker. rakpart egy részének feltöltését.“

Én, t. képviselőház, egy tisztviselőben, különösen pedig ministerben a szakképzettséget, öntudatos eljárást, munkásságot és erélyt megkövetelem, hogy feltaláljam: kérdem, t. ház, a felhozott adatok következtében e kellékekkel rendelkezik-e a közlekedési minister ur? én erre határozottan nemmel felelek!

Én, t. képviselőház, azon a Tisza vidékén születtem, hol a rendnek és törvénynek tisztelete magából a népnek erkölcse és jellemében fejlik ki; én a fennforgó kérdés körül még ezuttal sem lépek az önvédelem jogosult terére, melyre igenis méltó okokból, a főváros tisztelt képviselőtestülete és tanácsa helyezkedni szándékozik, hogy t. i.: miután kételyek támadnak az intéző körök hivatottsága iránt, a veszély közeledtekor a magára hagyatott lakosság, esetleg a törvényes rend felbontásával és maga erejével keresne utat a bajból való kimenekülésre: ezuttal oda terjed kérésem, hogy miután a külföldi szakértő bizottság véleménye szerint is, az egész Tiszamentén egyöntetű eljárást kell minden időhaladék nélkül igénybe venni, szemben a bekövetkezhető vizáradással, a t. képviselőháznak általam hivatolt határozata folytán szükségelt jelentésnek azonnali megtételére az illető ministeriumot utasítani méltóztassék. (*Élénk helyeslés.*)

„Interpellatió a közmunka- és közlekedési minister urhoz:

A t. képviselőházhoz f. 1879. évi márczius 7-én tartott 80-ik országos ülés alkalmából alól-

Digitized by Google

irt által beterjesztett s egyhangulag elfogadott határozati javaslat következtében kérdem:

Szándékozik-e a t. minister ur a Tiszaszabályozás eddigi eredményéről, a szabályozás sikerére való kilátások mibenlétéről és tekintettel a hazai folyókon végrehajtott szabályozási munkálatok megbirálására meghívott külföldi szakértőkből alakult bizottságnak a tiszaszabályozás iránt tett jelentésére, a már történt munkálatok körül tapasztalt hiányok okai és következéseiről és végül a jövőben követendő szervezési és technikai teendők iránt elodázhatlanná vált eljárásról, most már minden időhaladék nélkül a t. képviselőház elé oly jelentést tenni, mely úgy a szabályozás által érdekelt országrész, mint az országgyülésnek tájékozásul szolgáljon arra nézve, miként lehessen az országnak tiszavidéki nagyfontosságú részét, az évenként folytonosan megújuló árviz-veszedelemtől megmenteni.

Mellékesen egyszersmind kérdem azt is, kiterjedt-e figyelme a fennebb említett védmunkálatokkal kapcsolatosan, azon kérdés mikénti megoldására nézve, hogy vajjon a tiszavidék talajminősége és domborzati viszonyainál fogva, alkalmas-e csatornázás és öntözés által elérhető mezőgazdasági ipar fejlesztésére? és ha igen, mely eszközök és módok szolgálnak a lehető sikeres eredmény elérhetésére?

Széll György."

Elnök: Az interpellatió közöltetni fog a közmunka- és közlekedésügyi ministerrel.

Degré Alajos: Sajnálom, hogy a t. pénzügyminister ur nincs jelen, mert oly tárgyban intézek hozzá interpellatiót, mely sürgős és hiszem, hogy kaptam volna tőle rögtön választ, mely megnyugtatott volna. De igy is remélem és hiszem, hogy mielőtt oly szerencsés lehetek tőle választ nyerni, intézkedni fog ez ügyben.

T. ház! Igen sajátságos ügy ez; szőlődézsmaváltsági ügy Uj-Kécske és Ó-Kécske községekben. A jogosultak ugyanegy szőlőre ketten, hárman iratták fel magukat és a kincstárból ketten, hárman ugyanegy szőlőre vették fel a váltságot. Midőn ezt az illető váltságkötelesek észrevették, folyamodtak a ministeriumhoz. Ez leküldött egy biztost, Szeles Mihály királyi tanácsost és egy ellenőrt, a kik megvizsgálták a dolgot és constatálták, hogy a dolog csakugyan igy áll. A ministerium az ő jelentésük folytán beismerte, hogy a tévedés az állam közegei részéről követtetett el és oda utasította a községet, hogy azokat, a kik jogtalanul vették fel a kárpótlást, a község fél esztendő alatt perelje be.

Hogyan lehet, t. ház, ily esetben, midőn az állam közegei követték el a hibát, azt rendelni, hogy a község perelje be azokat, a kik jogtalanul vették fel kárpótlást? (*Helyeslés a szélsőbalon.*) A kiszabott félesztendő januárban letelik és a leirat szerint, ha a per fél esztendő alatt meg nem indittatik, kérlelhetlenül végrehajtást kell eszközölni.

Már most két alternativa előtt áll a község. Vagy az állam végrehajtás utján, vagy az ügyvédek stemplik és perköltségek teszik koldussá. (*Igaz! a szélsőbalon.*)

Ezek előbocsátása után bátor vagyok a t. pénzügyminister urhoz a következő interpellátiót intézni: (*Olvassa.*)

„Interpellatió a pénzügyminister urhoz:

Van-e tudomása a minister urnak arról, hogy az uj-kécskei szőlő-dézsmaváltságnál, az állam közegei lelkiismeretlen munkája miatt, bűnös visszaélések s nem csekély zavarok származtak, a váltságkötelezettek roppant kárára, nevezetesen, hogy több szőlő kétszeresen-háromszorosan vétetvén föl, a kincstártól, mindannyi állítólagos jogosult ugyanazon szőlőkre kapott kárpótlást. A váltságkötelezettek ezen égbekiáltó tévedést, mely szándékosan, vagy tudatlanságból eredt, észrevevén, orvoslásért a ministeriumhoz folyamodtak. Szeles Mihály kir. tanácsos és jogbiztos, valamint Lacskovics László adóhivatali ellenőr, mint leszámoló biztos az ügy megvizsgálására kiküldetett, természetesen a szegény váltságkötelezettek költségére. Ezek a hibát s tévedést constatálták. A megejtett vizsgálat s jelentés alapján történt leiratban a ministerium, a panaszokat való — igazak s alaposaknak beismeri, mégis a váltságköteleseket oda utasítja, hogy azon jogosultakat, kik a kárpótlást jogtalanul vették fel, az önhibájok nélkül károsult váltságkötelezettek fél év alatt pereljék be, s a ki félév eltelte alatt, az az 1880. január végeig a pert meg nem indította, az ellen egész erélylyel s törvényes szigorral, vétessék foganatba a végrehajtás, vagyis azoktól a kétszeres-háromszoros megváltás behajtandó.

Ha van tudomása? kérdem:

1-ör: Miután Ó- és Uj-Kécske több lakosainak panasza alaposnak s valónak beigazoltatott, hajlandó-e a minister ur, egy általa kiküldendő biztossal, az állam költségén (miután államközegek okozták a zavart) újabb általános vizsgálatot elrendelni, hogy a jogos panaszok s visszaélések kimutatása számtételekben is kiderüljön.

2-or: A túlcsigázott, a két, vagy többszörös váltsággal terhelt szőlőkre eső dézsmaváltság behajtására, a vizsgálat befejeztéig szándékozik-e a végrehajtást fölfüggeszteni?

Tekintettel arra, hogy némely dézsmajogosultak részéről az államkincstár épp úgy, mint egyes szőlőtulajdonosok nagy összegre rugó károknak kitévék, szándékozik-e az ó- és újkécskai szőlőtulajdonosokat a perindítás kötele-

Digitized by Google

zettsége alól feloldani s az államkincstár kártól való megóvása tekintetéből, úgy, mint a váltságkötelezettek iránti méltányosságból a pert az állam meghatalmazottja nevében s az állam költségén viselni?“

Elnök: Közöltetni fog a pénzügyminister urral.

Boross Béni: T. képviselőház! Kötelességemnek tartottam egy oly ügyben felszólalni, mely hazánk nemzetgazdasági érdekeivel szorosan össze van fűzve és mely különösen fontosságot nyer az által, hogy a delegatiók legközelebbi ülésszakában fontos tárgyalás és határozathozatal anyagát fogja képezni. Az ügy, az úgynevezett Boszna-vasut kérdése és pedig annak különösen azon része, mely most épittetni szándékoltatik, a zenicza-serajevói vasutvonal. Tudjuk, t. ház, hogy már a mult delegationalis ülésszakban, a közös hadügyministerium részéről javaslat tétetett arra nézve, hogy ezen vasutvonal, mely kiegészítendi a Bródtól Zeniczáig akkor már építésben levő vonalat, haladéktalanul létesittessék. A delegatió akkori tagjai, ezen vonal költségeit nem szavazták meg, mert elegendőknek találták az első rész kiépítésére vonatkozó költségek fedezéséről gondoskodni és az idei delegationális ülésszaknak hagyták fenn a kiegészítő rész költségeinek megszavazását. Tudjuk azt is, hogy a legközelebbi ülésszakban, a hadügyministerium részéről e tárgyban előterjesztések fognak tétetni és igen jelentékeny összegek fognak követeltetni, hogy ezen vasut ugyanoly módon, mint az eddigi, kiépittessék. A tavali delegationális ülésszak alatt, az osztrák delegátió tagjai igen éles kritikát gyakoroltak a hadügyministerium azon eljárása felett, hogy a bródzeniczai vasutvonalat kiépitette és ezen eljárását keserűen kifogásolták.

Nem azért szólaltak fel, mintha ezen vasutvonal épitése által a hadügyministerium kompetentiáját túllépve látták volna és hogy ez előlegesen meg nem szavazott pénzt használt fel ezen vonal épitésére, nem is azért szólaltak fel, mert meggyőződtek, hogy ezen vonalba több millió frt haszuavehetlenül és czél nélkül beépittetett, hanem azért, mert ezen vonalat tisztán csak speciális, magyar érdekeknek szolgáló vasutnak tekintették s azt állitották, hogy ezen vasutvonal által egyedül csak Budapest és Magyarország forgalmának teszünk szolgálatot, Ausztria és különösen Bécs forgalmának rovására. Midőn ezt hangsúlyoztak, határozott kifejezést adtak azon követelésüknek, hogy most már ezen vasut kiépítésével egyidejűleg a közös hadügyministerium gondoskodjék arról, hogy a bécs-serajevói egyenes összeköttetés létrejöjjön. A mint látjuk, a tapasztalat igazolta, hogy eljárásuk helyes volt. A hadügyministerium hasonlóan úgy gondolkozott, mint osztrák testvéreink s ma már tapasztaljuk, hogy a bécs-serajevói vonal egyik lánczszeme, a banjaluka-novi vasutvonal kiépítve, illetőleg a rendes forgalomképesség átalakítva és annak egyik része egészen újonnan kiépítve lett.

Midőn tehát most a delegatiókba imént megválasztott t. képviselőtársaim Bécsben ezen tárgyra vonatkozó előterjesztésekkel fognak foglalkozni, midőn tőlök a közös hadügyministerium részéről jelentékeny összeg megszavazása fog kérelmeztetni: akkor valóban nagy fontosságú kérdés előttünk, hogy helyes-e az osztrák delegatusok azon felfogása, miszerint a jelenleg kiépített bosznavölgyi vasut valóban csak a magyar érdekeknek szolgál s hogy azon jelentékeny összegek, melyek e czélra a továbbépítés folytán kiadatni fognak, hasonlag csak specialis magyar érdekeknek szolgálnak. A tapasztalás, t. ház, a melyet különösen a néhány hónap óta megnyilt, úgynevezett bosznavölgyi vasut, üzleténél tettünk, azt bizonyítja, hogy e vasut legkevésbbé sem szolgál a magyar érdekeknek.

Csak egy pár adatot legyen szabad e vasut szolgálatképességére nézve felemlíteni. E keskeny vágányú vasutnál, a mely a legkedvezőtlenebb emelkedési és görbületi viszonyok közt van kiépítve, oly teherszállító kocsik használtatnak, a melyek a rendes 100 métermázsa hordképesség helyett csak mintegy 15 métermázsa hordképességgel birnak; e vasuton oly vonatok közlekednek, melyek alig képesek 150—250 métermázsát szállítani akkor, mikor hazánkban a másodrendű helyi érdekű vasutak 4—5000 métermázsát szállítanak egy-egy vonaton. Ezen keskenyvágányú vasutnál az illető vasuti kezelőség, a feladott szállítmányokért, semmiféle felelősséget el nem vállal, azért mert gyakoriak a kisiklások, mert a mozdonyok tűzveszélyes hatását eddig is gyakran tapasztalták. Azonkivül a vasut kezelése oly költséges, hogy most már az országuti jelentékeny szállítási díjat is meghaladja, a mennyiben 2 és fél krajczár fizettetik métermázsa és kilométerenként, a mi ismét tizszeresen felülmulja azon szállítási díjat, melyet hazánk vasutainál szednek.

Ily viszonyok közt, t. ház, mindenki meggyőződhetik arról, hogy e vasut legkevésbbé sincs azért épitve, hogy a magyar érdekeknek szolgáljon, hogy világkereskedelmünk kivitelét dél felé közvetítse. És mégis e vasut létesítése miatt és azért, mert e vasut már eddig kiépittetett, osztrák részről jelentékeny recompensatiók követeltetnek a magyar országgyüléstől; követeltetik, hogy nekik a sziszek-novii vasut kiépítését engedélyezzük; követelik, hogy a banjaluka-serajevói vasutvonal haladéktalanul kiépittessék. A hogy én ismerem az osztrák élelmesség eredményeit, meg vagyok győződve, hogy e követelések rövid idő mulva teljedésbe fognak menni; midőn azonban

Digitized by Google

a legközelebb összeülendő delegatió elé a közös ministerium ismét igen jelentékeny követeléseket fog terjeszteni és az eddig kiépített keskenyvágányú Boszna-vasut folytatásában alig 8 mértföldnyi vonalra majdnem 3 milliónak megszavazása fog kivántatni, midőn ehhez hazánknak ismét jelentékeny mérvben kellend hozzájárulni, akkor azt hiszem, nagyon időszerű fontolóra vennünk, vajjon az eddigi eljárás megfelelt-e érdekeinknek és ha nem felelt meg, mi legyen ezentúli teendőnk?

Én tehát azon nézetben vagyok, hogy korántsem lesz időszerűtlen és jogtalan az, ha a magyar delegatió tagjai akkor, midőn ezen összeget megszavazzák, egyuttal követelni fogják, hogy az épitendő vasutvonal ne többé az eddigi rendszer szerint, hanem a Boszna völgyén rendes vágánynyal és oly módon épittessék ki, mely idővel lehetővé teszi, hogy ezen vonal világforgalmi vonalat képezzen és kereskedelmünket dél felé kellő módon közvetíthesse. E követelést annyival inkább is tehetik, mert meg vagyok róla győződve, hogy azon költséggel, mely kivántatik a tervezett keskenyvágányú vasut kiépítésére, ezen vasut rendes vágány és kedvezőbb technikai viszonyok mellett is kiépíthető lesz.

Azt hiszem, jogosan megkivánhatják azt is, hogy ha osztrák részről a bécs-serajevói egyenes összeköttetés tekintetében, bárminő újabb követelések merülnek fel, a már kiépített Bosnavasutvonal, a mely ma egyáltalában nem használható, megfelelően átalakittassék, illetőleg egy megfelelő rendesvágányú új vonalnak épitését határozottan követeljék. Ezt annyival inkább tehetik, mert nézetem szerint, egy ily új vonalnak a Boszna folyó völgyén való kiépítése elé semmi nehézség nem gördül, az eddig tett kiadások, nem elvesztett kiadások, mert a meglévő vasutvonal czélszerűen felhasználható az újonnan épitendő vonal épitésénél, annak anyaga pedig nagyon előnyösen leend felhasználható más hasonnemű alárendelt vasutvonal épitésénél.

Én tehát akkor, midőn a t. háznak és a delegatió tagjainak is figyelmét e tárgyra felhívom, egyúttal kérelmet is akarok a közlekedési minister urhoz intézni az iránt, hogy legyen szives ő is ezen dologra figyelmét irányitani és azon aggodalmakkal szemben, a melyek országszerte, különösen a boszniai vasuti összeköttetés tekintetében nyilvánulnak, lenne szives az alábbi interpelatiómra mielőbb megnyugtató választ adni és pedig ha lehet, még előbb, mintsem a delegatió ülései megkezdetnének. És e tekintetben bátor vagyok tehát hozzá a következő interpellatiót intézni. (*Olvassa*):

„Interpellatió a m. kir. közmunka- és közlekedési igen tisztelt minister urhoz.

Tekintettel arra, hogy a már kiépített és üzletbe vett bród-zeniczai keskenyvágányú vasut czélszerűtlen és technicailag elhibázott szerkezete miatt nemcsak egy nemzetközi, hanem még a jelenlegi csekély helyi forgalom igényeinek sem képes megfelelni, minek folytán ezen vasut csakis, mint a boszniai occupatió által felidézett katonai mozgalom pillanatnyi szükségleteire vonatkozó egészen ideiglenes jellegű létesítmény tekintendő;

tekintettel továbbá arra, hogy a közös hadügyministerium által ezen keskenyvágányú vasut folytatása Zeniczától Serajevóig, szintén hason minőségben és rendszer szerint terveztetik és e czélból a legközelebb összeülendő delegatiókkal jelentékeny költségek megszavazása fog követeltetni oly ideiglenes jellegű és hasznavehetetlen vasutvonal kiépítésére, mely épitkezés könnyen a bosznavölgyi rendes vágányú vasutvonal kiépítésének elodáztatását előidézhetné és ezenkivül hazánk kiviteli forgalmával versenyző más vonalak kiépítésének előmozdítására okot szolgáltathatna, a nélkül hogy hazánk közlekedési érdekeit legkevésbbé is előmozdítaná;

kérdem az igen tisztelt közlekedési minister urat: hajlandó-e hivatalos állásának megfelelő befolyását és a rendelkezésére álló törvényes eszközöket felhasználni arra, hogy a Zenicza-Serajevo között épitendő vasut a Boszna völgyében rendes vágánynyal és a helyi, mint az esetleges átmeneti forgalom igényeinek megfelelő berendezéssel épittessék; és hogy a már kiépített bród-zeniczai keskenyvágányú vasut ennek kellő felhasználása és elértékesítése mellett, mielőbb egy a Boszna völgyén kedvezőbb lejt és irányviszonyok mellett vezetendő Bród, illetve samaz-zeniczai rendes vágányú vasuttal helyettesittessék?

Budapesten, 1879. évi deczember 2-án.

Boross Béni.“

Elnök: Közöltetni fog ez interpellatió a közlekedési minister urral.

A napirend már meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(*Ülés vége 2 óra 5 perczkor.*)

Digitized by Google

182. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember 4-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesítés. B. Nyáry Jenő áthozza a főrendek által legközelebbről elfogadott törvényjavaslatokat; a főrendek által megválasztott delegatusok névsorát. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. A gazdasági bizottság jelentése, a ház deczemberhavi költségvetéséről. A pénzügyi bizottság jelentése, az 1873. évi XXXIV. t. cz. 3. §-ában megállapitott határidőnek és Horvát-Szlavonország beligazgatási költségeinek meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslatról. B. Kemény Gábor keresk. minister törvévyjavaslatai a Franczia- és Németországgal kötött keresk. szerződés meghosszabbitásáról. A nyeremény-adóról szóló törvényjavaslat s az 1875: XXVI. t. cz. eltörléséről szóló törvényjavaslat harmadszor fölolvasása. Madarász József mentelmi ügyének tárgyalása. A kőolaj-vám fölemeléséről szóló törvényjavaslat általános és részletes tárgyalása és elfogadása. A védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágost, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét báró Mednyánszky Árpád jegyző ur fogja vezetni, a szólani kivánokat egyrészről Baross Gábor, másrészről Antal Gyula jegyző urak fogják feljegyezni.

Fel fog olvastatni a tagnapi ülés jegyzőkönyve.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a deczember 3-án tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem levén, azt hitelesítettnek jelentem ki.

A főrendiháztól izenet érkezett, méltóztassanak azt meghallgatni.

Báró Nyári Jenő főrendiházi jegyző: Nagyméltóságú elnök ur! T. képviselőház! Tisztelettel jelentem, hogy a főrendek a hadsereg és hadi tengerészet hadi létszámát, illetőleg a monarchia két állomára nézve meghatározott hadjutaléknak az 1889-ik év végéig való megállapításáról, az 1880. évben kiállítandó újoncz- és póttartaléki jutalékok megajánlásáról, a sör- szesz- és czukor-termelés után fizetendő fogyasztási adónakMartinschizza, Buccari, Porto-Ré, Zengg és Carlopago vámkülzetekre való behozataláról, Bródy vámkülzetének megszüntetéséről, továbbá Istria vámkülzetének és Dalmáczia-nak az osztrák-magyar általános vám- és kereskedelmi területbe olvasztásáról, az 1880. év első negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról, Boszniával és Herczegovinával való vámkapcsolat létesitéséről és a kir. József műegyetem és állatgyógyintézet állandó elhelyezésére Budapesten emelendő állami épületekről és az erre megkivántató költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatokat változatlanul elfogadta, ellenben Martinschizza, Buccari, Porto-Ré, Zengg és Carlopago szabad kikötőknek az osztrák-magyar általános vám- és kereskedelmi területbe olvasztásáról szóló törvényjavaslatnál némi módosításokat tettek, melyekhez a t. háznak szíves hozzájárulását kérik.

Végre van szerencsém jelenteni, hogy a főrendiház a közösügyek tárgyalássra kiküldendő országos bizottság tagjait megválasztotta. Ezek névsorát, valamint a jegyzőkönyvi kivonatokat tisztelettel bemutatom.

Elnök: A közösügyi bizottság főrendi tagjainak névsora fel fog olvastatni.

Digitized by Google

A választás eredménye tudomásul vétetik.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a névsort.*)

Elnök: Következik a főrendiház jegyzőkönyvi kivonatainak felolvasása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvi kivonatot a főrendiház által változatlanul elfogadott törvényjavaslatokra vonatkozólag*).

Elnök: A jegyzőkönyv fölolvasott pontjaiból kiderül, hogy a hadsereg és hadi tengerészet hadi létszámának, illetőleg a monarchia két államára nézve meghatározott hadjutaléknak az 1889. év végeig való megállapításáról; továbbá az 1880. évben kiállítandó újoncz- és póttartaléki jutalékok megajánlásáról; továbbá a ser-, szesz- és czukortermelés után fizetendő fogyasztási adónak Martinschizza, Buccari, Porto-Ré, Zengg és Carlopago vámkülzetekbe való behozataláról; Bródy vámkülzetének megszüntetéséről; Istria vámkülzetének és Dalmáczianak az osztrák-magyar általános vám- és kereskedelmi területbe olvasztásáról; az 1880. év első negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról; a Bosznia és Herczegovinával való vámkapcsolat létesítéséről; a királyi József-műegyetem és állatgyógyintézet állandó elhelyezésére Budapesten emelendő állami épületekről és az ezekre megkivántató költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatok mindkét ház által egyformán elfogadtattak.

Ennél fogva ezen törvényjavaslatok szokott módon legfelsőbb szentesítés alá fognak terjesztetni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a főrendiház jegyzőkönyvi kivonatát Martinschizza, Buccari, Buccari, Porto-Ré, Zengg és Carlopago szabad kikötőknek az osztrák-magyar általános vám- és kereskedelmi területekbe olvasztásáról szóló törvényjavaslat tárgyalására vonatkozólag.*)

Elnök; A főrendi ház jegyzőkönyvi kivonatának ezen pontja közöltetni fog a közgazdasági bizottsággal tárgyalás és jelentéstétel végett; egyszersmind az ki fog nyomatni és a ház t. tagjai között szét osztatni.

Van szerencsém a t. háznak bemutatni Tolnamegye közönségének föliratát, melylyel a budapest-zimonyi vasutnak, a Duna jobbpartján építése iránt Pécs sz. kir. város közönsége részéről benyujtott fölterjesztést támogatva, az iránt folyamodik, hogy e vasut irányának megállapítása, a jobbparti vonal műszaki tanulmányázásának eredményeig függőben tartassék.

Szászváros rendezett tanácsu város képviselő testületének, gróf Kun István képviselő ur által beterjesztett kérvényét, a szászvárosi kir. járásbiróságnak telekkönyvi ügyekben birói hatáskörrel leendő fölruházása iránt.

Az aradi gazdasági egyletnek, pécskai Gál Jenő képviselő ur által benyujtott kérvényét, melyben a magyar gazdák II. országos értekezlete kiküldött végrehajtó bizottságának emlékiratát általában pártolja, némely pontban azonban tőle eltér.

Ezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak tárgyalás és jelentéstétel végett.

Egyéb előterjesztésem nincs.

Kazy János, a gazdasági bizottság előadója: Van szerencsém jelenteni, hogy a gazdasági bizottság a képviselőház f. havi költségvetését 82,469 frttal hozza javaslatba. Ezzel kapcsolatban bemutatom a képviselőház pénztárnokának mult havi számadását. Továbbá bejelentem, hogy a gazdasági bizottság tárgyalván a képviselőház könyvtárnokának 300 frt pótfizetés iránti kérvényét, azt megadatni javasolja.

Elnök: Ezen jelentések ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt szét fognak osztatni s ha méltóztatnok beleegyezni, szombaton a kérvények előtt fognak tárgyaltatni.

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: Tisztelt ház! Van szerencsém bemutatni az állandó pénzügyi bizottság jelentését az 1873. évi XXXIV. t. cz. 3. §-ában megállapított határidőnek, valamint a Horvát-Szlavon országok beligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszitásáról szóló 1878. XXX. t. cz. hatályának kiterjesztéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék a jelentést kinyomatni és annak az osztályok mellőzésével való napirendre tüzését elhatározni.

Elnök: Ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idejében az osztályok mellőzésével napirendre fog tüzetni.

B. Kemény Gábor, földmivelési-, ipar- és kereskedelmi minister: Van szerencsém két törvényjavaslatot benyujtani. Egyik szól a Franczia országgal 1879. évi január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény hatályának meghosszabbításáról; a másik szól a Németországgal 1878. decz. 16-án kötött kereskedelmi szerződés meghosszabbításáról, esetleg az illető kereskedelmi viszonyoknak ideiglenesen biztosításáról. Az idő rövidsége miatt, mindkét törvényjavaslatot az indokolásokkal együtt sürgősen kinyomattam. Bátor vagyok kérni a t. házat, méltóztassék azoknak a képviselők közti kiosztását elrendelni és minél előbbi tárgyalás végett, a közgazdasági bizottsághoz utasítani.

Elnök: A törvényjavaslatok kinyomatva lévén, szét fognak osztatni és sürgős tárgyalás végett a közgazdasági bizottsághoz fognak áttétetni.

Következik a megállapitott napirend szerint, a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslatnak harmadszori felolvasása.

Baross Gábor előadó (*olvassa a törvényjavaslatot*).

Digitized by Google

Elnök: Méltóztatik a t. ház ezen harmadszor fölolvasott törvényjavaslatot elfogadni? (*Igen! Nem!*)

A kik elfogadják, méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadta és e szerint ezen törvényjavaslat szives hozzájárulás végett a mélt. főrendekhez fog átküldetni.

Következik az 1875. XXVI. t. cz. eltörléséről szóló törvényjavaslat harmadszori fölolvasása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslatot*).

Elnök: Az 1875: XXVI. t. cz. eltörléséről szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e azt, az imént felolvasott szerkezetben elfogadni? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja és tárgyalás és szives hozzájárulás végett közöltetni fog a mélt. főrendekkel.

Hogy ez még a mai ülésben megtörténhessék, fel fog olvastatni a jegyzőköny erre vonatkozó pontja.

B. Mednyánszky Árpád (*olvassa a jegyzőkönyvi kivonatot.*)

Elnök: A jegyzőkönyv felolvasott pontja ellen észrevétel nem tétetvén, ezt meghitelesítem.

Következik a megállapított napirend szerint a mentelmi bizottság jelentése Madarász József mentelmi ügyében.

Baross Gábor jegyző (*olvessa a mentelmi bizottság jelentését, mely szerint „a mentelmi bizottság Madarász József képviselő mentelmi jogának felfüggesztését javasolja“*).

Elnök: Szólásra nem lévén feljegyezve senki, felteszem a kérdést: méltóztatik-e a t. ház a mentelmi bizottság jelentését, mely szerint, Madarász József képviselő ur mentelmi joga felfüggesztendő volna, elfogadni? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja, és erről a budapesti királyi törvényszék értesittetni fog.

Következik a napirend szerint „a kőolajvám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Kiss Albert: T. ház! Én részemről szeretem hinni azt, hogy nincs ezen háznak egyetlen tagja sem, a ki komolyan ne foglalkozott volna azon kérdéssel: vajjon mi oka annak, hogy hazánk minden területén, a társadalomnak csaknem minden osztályában napjainkban a pauperismus oly megdöbbentő mértékben növekedik és terjed. Én részemről a hazának bármely vidékén jártam, ezen megdöbbentő jelenséggel, a hazának minden területén találkoztam.

Sokan, sokféle okot mondtak már el, a melyből ez, mint okozat következik; de én minden nemzetgazdász által felhozott okok között ott találtam egyet és ez az egy az, hogy ennek oka abban állana, mert hazánk népe kiválólag csak földmíveléssel foglalkozik és, mint kiválólag földmíveléssel foglalkozó nép, nem tud lépést haladni a kor kivánalmaival és főleg nem ismeri még ama nagy igazságot, hogy „az idő pénz“ és ennek következtében, a mit a munkás a nyár napjaiban keres, azt a tél napjaiban elköltvén, keresetéből maradvány nem lesz és igy hazánkban tőke nem képződik.

Ez volt indoka annak, hogy én örömmel üdvözöltem azt, midőn ez oknak megszüntetése végett, a házi-ipar tanítása és terjesztésére vonatkozólag hazánkban kezdeményezés tétetett. Maga az igen t. vallás- és közoktatásügyi minister ur, folytonosan küldi napjainkban is szét a népiskolai „Tanitók lapja“ mellett, az államköltségén nyomtatva és szétküldetve, a „Házi-ipar“ lapját. Hazánkban, államsegélylyel támogatva, egyesületek keletkeztek, a melyek, mint jól méltóztatnak tudni, a házi-ipar tanítása és terjesztése terén igen szép eredményt vívtak ki, ugy Budapesten, mint Pozsonyban, Kassán, Beregszászon, Kolozsvárt és Sepsi-Sz.-Györgyön; mint újabban más helyeken. És valójában, bármely községben találkozunk azzal, hogy a földmívelő nép egyuttal a házi-iparral is foglalkozik, azt fogjuk találni, hogy azon nép, a mely a házi-iparral is foglalkozik, a pauperismusnak oly megdöbbentőleg nem esik áldozatául, mint a többi község népe, a mely ezzel nem foglalkozik.

T. ház, én ezt röviden azért jeleztem, mert megyőződésem szerint a jelenleg tárgyalás alatt levő törvényjavaslat, a háziipar ügygyel szoros és elválaszthatlan összeköttetésben van. A házi-iparnak ugyanis mi a feladata? Nem más, mint a téli hosszú estéken kevesebb erővel, de hosszabb időtöltéssel járó foglalkozás által, egyfelől elvonni a népet a gyakran unatkozásból eredő, erkölcsileg és anyagilag roszra szolgáló szórakozásoktól, másfelől lehetővé tenni azt, hogy csekély keresettel igyekezzék megtakarítani azt, a mit a nyári munka napjaiban keresett és félre tehetett. De ha most, t. ház, a házi-iparhoz mulhatlanul megkivántató világosság, ezen törvényjavaslat elfogadása által terhes adó alá vonatik; akkor e téren szakítani fog a t. ház, az eddig általa ezen téren követett rendszerrel és azon jobbsorsra érdemes csecsemőt, a házi-ipart, már bölcsőjében fogja ezen művelet által mintegy sínlődésre kárhoztatni. Ezen állításomnak igaz voltát anticipálta a t. előadó ur, midőn jelentésében, indokolásul azt mondja, hogy „a szegényebb sorsúak csekélyebb világossággal el szoktak élni“, sőt egyenesen tagadta tegnap Láng képviselő ur, midőn azt mondá, hogy „a petroleum a világitásban, inkább csak kényelmi szer“; jelen kormányunk pénzügyi operatióinak, úgy

Digitized by Google

látszik, gyakran hivatalos védője, Hegedüs Sándor képviselő ur pedig, már a maga pénzügyi tehetségeinek bizonyítékául, igyekezett bebizonyítani azt, hogy nem igaz az, a mit mi itt ezen oldalon állítottunk, t. i. hogy ezen törvényjavaslat a házi-iparra oly kártékony hatást gyakorolhatna.

A mi az elsőt, a t. előadó ur szavait illeti, én részemről azt, ha előadói beszédében mondotta volna, elnézném neki, de most, midőn a háznak egy hivatalos iratában, a jelentésben olvasom, midőn olvasom, hogy „a szegényebb sorsúak csekélyebb világítással el szoktak élni", nem tehetem, hogy ne tiltakozzam ez ellen, mert a ház hivatalos irataiban a magyar nyelv ellen ekképen vétení, — hogy szeliden fejezzem ki magamat — nem szabad. De mellőzve ezt, a mi az állítást illeti, én ezt átalában el nem fogadhatom, annak igazságát kétségbevonom, mert meggyőződésem szerint attól függ, hogy ki minő világító szert és minő fokú világítást használ, hogy minő munka az, melynél ezen világítást használni kell. Már pedig, ha a házi-ipart fejleszteni akarjuk, az előadó ur is megengedi nekem, hogy a házi-ipart kellő világítás nélkül kifejteni, gyakorolni teljes lehetetlenség. Pedig, ha a házi-ipart leszorítjuk az azt megillető térről, akkor fájdalom, csakugyan be fog következni azon időpont, a melyben Láng képviselő ur állítása szerint, kényelmi czikké fog válni a petroleummal való világítás, a melyet a képviselő ur választói majd csak nagyobb, ünnepélyes alkalommal fognak használni, például, hogy e kényelmes világítás mellett olvassák azon beszédet, melyet érdekükben itt tartott, hogy, mint mondta, „jó atyaként nekik nem ajándékot, hanem mást vigyen", — a mit megnevezni itt nem akarok.

Hegedüs Sándor képviselő ur pénzügyileg igyekezett bebizonyítani, hogy ezen adóemelésből nem származik oly teher, mint a milyen ez oldalról állittatik, mert a petroleum kilója legfeljebb csak hat-hét krajczárral fog emeltetni. Elfogadom ezen állítás igaz voltát, de vegyük figyelemre t. ház, a házi ipar folytatására szükséges és alkalmas időt s ugy fogjuk találni, hogy körülbelől 200 napnak van hosszabb estéje, mikor ez gyakoroltatik, most már, ha két krajczár költségemelést számítunk minden estére, ez négy forintra menő összeget eredményez, mely a szegényebb osztályra újból nehezedik, mostan, mikor az adóteher már, különben is elviselhetetlen. És igy a t. képviselő ur sem mondhatja, hogy ez oly csekély összeg, mely számításba ne jöhetne.

De hivatkoznak ugy az előadó ur, mint Hegedüs Sándor képviselő ur más nemzetek példájára, felhozzák Olasz-, Német- és Franczia-ország példáját, sőt Hegedüs képviselő ur tovább ment s jobb tárgyra érdemes enthusiasmussal szól hozzánk és felhív, hogy ha oly jogokat követelünk a nép részére, mint a minőkkel azon államok népe bir, akkor fogadjuk el a terheket is! Én, t. ház! bátor vagyok a t. képviselő urat interpellálni, vajjon komolyan vette-e szavait? Franczia-, Német- és Olaszország azon actióért, melyben részesültek, hozták meg az áldozatokat és ezt én értem, mert Olasz- és Németország régóta táplált vágyukat, az egyesülés teljesülését látták, Francziaország megszabadítá köztársaságát az idegen invasiótól. Ezek oly actiók, melyekért ezen ország népe lelkesült. De hol van azon actió, melyért a mi népünk lelkesülhetne? Hiszen minálunk sem az egyikkel, sem a másikkal nem találkozhatunk? Hiszen, ha ezen adó megvalósul, hazánk azért nem szabadul meg semmi idegen invasiótól, hanem ellenkezőleg, egy időre ismét megerősíti ez által az idegen népek megúnt invásióját. Ne játszunk a szavakkal, hanem az ügy komolyságához méltóan fordítsák meg önök politikai irányukat, adjanak a népnek jogokat és teljesítsék azt, a mit szemrehányásképen hozott fel ellenünk Hegedüs Sándor képviselő ur, hogy azzal, mint követelményekkel állnak elő. — Igen uraim! ha követelnek önök a néptől áldozatot, akkor teljesítsék önök annak jogos követelményeit, és ha teljesítették, akkor hivatkozhatnak a nép áldozatkészségére; — és akkor ugy én, mint ezen pártnak minden tagja, de a hazának legszegényebb lakosa sem retten vissza az áldozattól, de midőn azért követelik tőlünk, hogy odadobjunk ismét nehány milliót az önök által okozott deficitnek feneketlen hordójába és miért? azért, hogy ezen új áldozatokat meghozva, ismét ottan legyünk egy év teltével, — az új adó emelésnél, — a hol most vagyunk, akkor ne követeljék tőlünk ezt, mert ez nem áldozat lenne, hanem, mint a ház ezen oldalán már jelezve volt, „merénylet a nép ellen", mely merényletet visszautasítani én küldőim iránti kötelességemnek ismerem.

Én ezen indokból a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot az átalános tárgyalás alapjául sem fogadom el. (*Helyeslés balfelől.*)

Orbán Balázs: T. ház! Leskó képviselőtársam, helyesen jegyezte meg, hogy e törvényjavaslatnál mindenik képviselőnek indokolni kellene szavazatát. Ezt elérni nem tudjuk, hanem a névszerinti szavazás majd kitüntetendi, hogy kik vállalkoztak a világítás megdrágítására; — megtudandják ebből a választók, hogy kik mérték reájuk ez új ,csapást s majd a kényelmi világítástól megfosztottak, sötétben elmélkedhetnek az igenlő képviselők beneventálásáról.

Én a törvényjavaslatot ellenző szavazatom indokolására sem szólaltam volna fel a vita ily előhaladott stadiumában, ha Láng képviselő ur beszéde által erre rászorítva nem érezném maga-

Digitized by Google

mat; mert habár gr. Apponyi s más előttem felszólaltak hatalmas érvei összezúzták is szarvas okoskodásait, mindazonáltal pár perczig mégis foglalkoznom kell beszédével, mely sértette a magyar népet, mely alaptalan vádak árnyát akarja nemzetünkre borítani.

Hogy ez árnyat még inkább elsötétítse, a nagy franczia nemzet csodás áldozatkészségével s állam iránti kötelmeinek teljesítésével hozta párhuzamba népünk állítólagos fizetési hanyagságát.

Senki nagyobb elismeréssel nem viseltetik a franczia nép nagysága és áldozatkészsége iránt, mint én, csakhogy ott az állam mindent megtett és megtesz az adózó honpolgárok fizetésképességének fejlesztésére, mig a mi kormányunk mindent megtesz annak megbénítására és kimerítésére. Ott az állam az adóképesség gazdag forrásait bőven csergedezteti, nálunk a kormány azokat mind elzárta a bank- és vámszerződés által s kimeríté a tőkét megtámadó adórendszere által.

Aztán Franciaország ama bámulatos áldozatokat azért hozta, hogy az idegen invasiótól mentesüljön, hogy szabadságát és függetlenségét biztosítsa. A mi népünktől pedig felcsikarják az utolsó fillért is azért, hogy az idegen invasiót örökösítsék, hogy eszközöket szolgáltassanak szabadságunk és nemzeti érdekeink háttérbe szorítására. A francziák fizetnek önmagukért, önmaguknak, mi fizetünk önmagunk ellen, másnak.

De hát mit akar ön s mit akarnak hason véleményü s népünket minden alkalommal vádoló és insultáló társai e szegény, önök igenlő szavazatai folytán vég inségre juttatott magyar néptől többet? hisz ezen túlságos adók alatt görnyedő népnek öltözetre mi sem jutván, régi elnyütt ruháinak foszlányaiban éhezik őseinek bús lakában, melyben maholnap önök szavazási készsége miatt, világot gyujtani se lesz módjában.

De jobb is talán, ha sötétben marad, legalább nem fogja látni adóvégrehajtóktól kifosztott lakában éhező gyermekeit, nyomorban sinlődő családját.

Önök itt a jólétben nem ismerik a magyar nép szívrázó nyomorát, a melyet leginkább szavazataikkal idéztek elő.

Menjenek, tekintsék meg a kunyhók titkait, vagy ha e fáradságot sajnálják, vegyük kezükbe a hivatalos lap csőd- és árverés-hirdetésének rémletes rovatait, a melyeknek mindenik tétele egy-egy kipusztult család, egy-egy feldúlt otthon fejfáját jelöli, nézzék a sok öngyilkost, a sok koldust, a kiket önök rendszere dobott az utczára a kényelem öléből s akkor nem fogják e jó népet folytonosan sértegetni és kisebbíteni s nem fognak más jólétben levő népre, csak azért hivatkozni, hogy saját nemzetünket leránthassák.

Jó lesz, ha a fiatal urak a nép leczkéztetésének, vádolásának és gyanusításának rosz szokásáról lemondanak, mert ezen Senecai és Catoi szerep legkevésbé illeti meg önöket.

Ha már felszólaltam, még egy pár észrevételt koczkáztatok a bizottsági és a ministeri indokolásra.

A külországok példájára hivatkozásra, már fennebb megtettem észrevételeimet. Azok mind önmaguknak, mi idegennek adózunk; ott az állam sokszorosan visszaadja, a mit a polgároktól kap; nálunk az állam idegennek adja ki.

Azon észrevétel, hogy ez adó a gazdagot is úgy sújtja, mint a szegényt, az intensivebb világítás alapján, szintén nem áll, mert a gazdagok a petroleum szagot nem szeretik s rendszerint másnemű meg nem adózott világítási anyagot használnak.

Az, hogy Ausztriában nagyobb a petroleum vámja, nem lehet érv reánk nézve, mert a petroleum-vámból befolyó nagy haszon őtet illeti s ez gazdagon kárpótolja.

Valamint szomorú vigasztalás az is, hogy a mi törvényhozásunk kezdeményezése folytán, ott is fel fog emeltetni ezen első szükségleti czikk adója, mert az ottani népek terhelése nem enyhíti a mi bajainkat.

Azt mondja továbbá az indokolás, hogy az ásványolajadó, védvámot képez reánk nézve. Minő kegyesség egyszerre? Védvámmal biztosítani egy nálunk nem létező iparágat, mikor létező iparvállalatainkat egyről-egyik megbénították, tönkre tették a vám- és kereskedelmi szerződés által.

De ha még védvám jellegével birna is az, úgy, a hogy szervezve van, nem éltetni, hanem meg fogja buktatni azon néhány petroleum finomító gyárunkat, a mely az erdélyi részekben létezik, a melyek fizetni fogják a behozatali vámot, de vissza nem kapják, mert belfogyasztásra dolgoznak; és fizetik kilogrammokként a 7 frt fogyasztási adót s igy versenyképtelenné tétetvén, működésüket folytatni képtelenek lesznek.

E zsenge vállalatokat nem védni, hanem meg fogja ölni e törvényjavaslat: ez okok alapján én azt általánosságban sem fogadom el a részletes tárgyalás alapjául. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát berekesztem. Szó illeti még a minister urat és az előadót.

Tisza Kálmán ministerelnök és belügyminister: T. képviselőház! A magam részéről szükségesnek tartom nehány szóval hozzászólani ezen törvényjavaslathoz, (*Halljuk!*) nem azért, hogy azokra reflectáljak, a mik előttem épen legközelebb elmondattak, de igenis, hogy reflectáljak némelyekre, a mik már a tegnapi napon

Digitized by Google

hozattak fel ezen törvényjavaslat ellenében. (*Halljuk!*)

Kénytelen vagyok megemlíteni azt, — a mi pedig a túloldal részéről igen megtámadtatott, midőn az mások által felemlittetett, — hogy igenis, a petroleum vámja más országokban még sokkal nagyobb, mint a milyen itten proponáltatott. Ez szolgálhat igazolásul a petroleumvámnak nálunk való behozatala mellett. (*Halljuk! Halljuk!*)

Tökéletesen elismerem ugyan azt is, a mit mindenki különben is tud, hogy Magyarország vagyonossági szempontból Francziaországhoz nem hasonlítható, de azt viszont határozottan merem állítani, hogy a mi a munkásosztály helyzetét illeti, az Magyarországon csakugyan nem rosszabb, de jobb, mint Francziaországban. (*Ellenmondás balfelől.*)

Ezt az általános statistika, az általános tapasztalatok bizonyítják. Azt mondani tehát éppen a szegényebb, a munkásosztály szempontjából, hogy nem lehet elfogadni az összehasonlítást Francziaországgal, mert a jobban díjazott munkás elbirhatja a drágább petroleum árát, míg a mienk az annál olcsóbbat sem birja el: ezt — mondom — alapossággal állítani nem lehet. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Egyébiránt már a mult alkalommal volt szerencsém elmondani, — s ez az, a mit igen sokan szoktak figyelmen kivül hagyni, — hogy az ilynemű czikkek megdrágulását igazában, valósággal nem a munkásosztály fizeti, mert ismét bizonyítják a statistikai adatok Francziaországban is, hogy igenis, ott az utóbbi évtizedekben az első szükséget képező czikkekre vetett adó és annak következtében, némileg azon czikkek ára is emelkedett 20—25—30%-kal, de a munkásosztály készítményeinek ára, ugyanazon idő alatt emelkedett 40—50%-kal, a mi ismét bizonyítéka annak, hogy az adó folytán megdrágulván a munka, igazában az ily czikkekre vetett vámot a munkásosztály, a dolog természeténél fogva áthárithatja és át is hárítja a vagyonosabb osztályokra.

Egy igen t. képviselő ur a tegnapi napon beismerte azt, hogy igenis államháztartásunkban az egyensúly helyreállítására törekedni kell s ez iránti készségét nyilvánította is, csak azt tette hozzá, hogy igen ám, de törekedni kell erre nem újabb terhek behozatalával, nem vámvagy adóemeléssel, hanem törekedni kell belügyi reformok útján, intézményeink reformálása útján kell az egyensúlyt az államháztartásban helyreállítani.

Én igen sokat és sokfelől hallom emlegetni, t. képviselőház, belügyi reformok szükségét az igazságszolgáltatás terén, az administrátió terén és a belügyi kormányzat minden térein. De oly nemű reform-követelést, a mely költségmegtakarítást tenne lehetővé, vagy mely csak a mai rend szerint megszavazott költségvetés keretén belül, ezen költségvetés emelése nélkül lehető volna, oly nemű reformkövetelést én évek és évek óta nem hallottam. Mert hiszen mindenki tudja, hogy kiadásaink — azt lehet mondani — a legszűkebb mértékig már le vannak szállítva.

Tudom, némelyek, de nem azon képviselő urak, a kiktől ezen észrevétel jött, azt mondják, hogy ott vannak a nagy hadügyi kiadások. Ezen képviselő urak még mondhatják, hogy kiadásainkban nagy mérvű leszállítás eszközölhető; de azok, kik a maguk részéről is, ha nem is annyi időre, mint a mennyire a kormány indítványozta, de megszavazandónak tartottuk — s helyesen — a monarchia védelmére szükséges hadi létszámot, azok költségvetésünk keretén belől, a kiadásoknál nagy mérvű megtakarításokról csakugyan nem beszélhetnek. S méltóztassanak elhinni, hogy az, ha valaki azt mondja, hogy kiadásaink reductiója utján lehet keresni és elérni az egyensúly helyreállítását, az — mert nem akarok mást mondani, csak azt mondom, — önmagát ámítja, mert ez nem tartozik a lehetőségek közé. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Igaz, azt mondta egy képviselő úr, hogy lehet megtakarításokat eszközölni, csak nem kell új és új hivatalokat teremteni, nem kell sine curákat csinálni. Igen szívesen szolgálok, t. képviselőház, statistikai adatokkal bárkinek az iránt, hogy 1875-ben hány államhivatalnok volt s hány van ma.

Ezen adatok meg fognak győzni mindenkit s ha figyelemmel kisérnék a képviselő urak a dolgok menetét, maguk is tudnák, hogy 1875. óta legalább az államhivatalnokok szaporításáról nem, hanem igenis az az előttivel szemben és némely dolgoknál tetemesebb alábbszállításról lehet csak szólni. (*Ugy van! a jobboldalon.*) Itt tehát új hivatalok, sine curák teremtésével vádolni a kormányt és ezek elkerülése utján képzelni a kiadások csökkenését, valósággal egyátalán nem lehet, mert ennek állítása a tények egyszerű ignorálása. (*Helyeslés a jobb oldalon.*)

T. képviselőház! A most szóban levő vám és az azzal kapcsolatos adó ellenében felszólalás történt az Erdélyben, bár kisebb mérvben létező petroleum-finomító ipar szempontjából is. Engedelmet kérek, én azt hiszem, hogy annak állítása, hogy ez irányban ezen törvényjavaslat által ezen ipar veszélyeztetése következnék be, nem eredhet máshonnan, mint a törvény összes dispositióinak meg nem fontolásából. Mert ha az erdélyi finomító gyárakba behozott romániai petroleum után, ezen törvényjavaslat szerint kell is fizetni egy bizonyos vámot, kell is fizetni az itteni üzlet után egy bizonyos adót, ez által a belföldön való

Digitized by Google

eladásra nézve nem tétetik ezen intézetek helyzete kedvezőtlenebbé, mert megfelelő, sőt nagyobb mérvü emelés történik a vámoknál, az amerikai petroleumot illetőleg a belföldi eladásra nézve is. (*Közbeszólás a baloldalon.*) Én kész vagyok a képviselő urat meghallgatni, legyen szíves ő is ugyanily tekintettel lenni irányomban. (*Helyeslés.*) A külföldi, az Amerikából jött petroleumra nézve vámemelés és pedig sokkal nagyobb vámemelés proponáltatván, a belföldi forgalom szempontjából legalább is nem tétetik roszabbá ezen említett gyáraknak helyzete. De ha ezen gyárak, mint remélem, birnak fejlődési képességgel, sőt a fejlődésnek is út nyittatik az által, hogy ha a behozott és itt finomított petroleumot kiviszik, a fizetett vámtételt ezen törvény szerint visszanyerik: én legalább azt hiszem, hogy épen az ottani szomszédos tartományokkal szemben, egy erősebb és egészségesebb ipar fejlődése tétetik lehetővé, nemhogy a mostani veszélyeztetnék. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Én azon nézetből indulva ki, hogy államháztartásunkban az egyensúly helyreállítására törekedni kell, hogy ezen czélból némi újabb terhektől sem szabad visszariadnia; azon nézetből indulva ki, hogy a petroleum-vám felemelése éppen egyike, a mindenki által csak igen kis mértékben megérzett oly eszközeknek, melyekkel e czélra hatni kell: én ezen törvényjavaslatot a t. háznak elfogadásra ajánlom. (*Helyeslés jobboldalon.*)

Az mondatott itt, hogy mi insultáljuk, kissebitjük a magyar népet. Nem hiszem, hogy valaki bebizonyíthatná, mert mondani mindent lehet, hogy ezt valaha tettük. De én azt állítom, hogy akarva, vagy akaratlanul azok insultálják a magyar népet, a kik oly argumentatióval állnak elő, hogy a magyar nép a választásoknál meg fogja magát boszulni azokon, a kik tőle a haza érdekében kértek áldozatot. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélső balon: Meg fogja magát boszulni a magyar nép Boszniáért*).

Ez insultálása a magyar népnek, melyet ez meg nem érdemel. (*Ugy van! a jobboldalon*).

Wahrmann Mór előadó: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) A zárszó jogával élve, csakis azon észrevételekre szándékozom reflectálni, melyek a vita folyamában fölmerültek és melyeket előzetesen első felszólalásom alkalmával nem érintettem. Ezek közé sorozom első sorban Bujánovics Sándor t. barátomnak azon megjegyzését, hogy a világítás munka-eszköz s hogy ennél fogva a kőolajnak újabb megadóztatása az ipart sujtja, a munkát drágítja. Ezen érv tulajdonkép nem itt, nem hazánkban termett s daczára annak a védegyleti mozgalomnak, mely az utóbbi napokban a fővárosban keletkezett, sajátlag a lajthántúli tartományokból importáltatott. Ez volt azon érve melylyel most másfél éve a birodalmi tanácsban leginkább küzdöttek a cseh, morva és az alsóausztriai képviselők az ugyanily tartalmú, akkor tárgyalt törvényjavaslat ellen. Ha ezen érvelésnek némi jogosultságot tulajdonítok is, de csak némi jogosultságot, Lajthán túl, azon országokban, melyek par excellence iparüző országok, azon országokban, hol ezer meg ezer szövőszék éjfélig mozgásban van: itt nálunk Magyarországban, mely tulajdonkép csakis mezőgazdasági ország és mely, — sajnos ugyan és szomorú, hogy igaz s igaz, hogy szomorú, de ugy van, — mely ipart csak csekély mértékben üz, jelentőségének legnagyobb részét elveszti. (*Zaj a szélső baloldalon.*)

Elnök: T. képviselő urak! A jobb oldalon ülő képviselő urak türelemmel és csendben hallgatták végig az uraknak néha elég keserű támadásait; a méltányosság azt kivánja, hogy legalább szintoly türelemmel és csendben hallgassák meg az ő véleményöket. (*Élénk helyeslés.*)

Wahrmann Mór előadó: Én ezt annál jogosultabban kérhetem, mivel azt hiszem, hogy mindig targyilagosan szoktam beszélni s ez alkalommal is csak tárgyilagosan akarok szólni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Ezen érvelés, mondom, jelentőségének legnagyobb részét elveszti hazánkban, mert a nagy- és közép ipar, mely nálunk nagyobbára a fővárosban és az országnak nagyobb városaiban van összeszorítva, a légszeszvilágítás kedvezményeit élvezi; a házi-ipar pedig, melyre itt hivatkozás történt, csakis a kezdeményezés stadiumában van még nálunk és daczára az anyagi támogatásnak, melyben részestil, csak gyönge csirájában van meg.

Marad tehát főleg tekintetbe veendő a középipar, az az ipar, a mely az ország többi vidékein és kisebb városaiban folytatja működését; de ez, — higyjék el uraim, — az egész kőolajfogyasztásra nérve oly csekély tényezőt képez, hogy ezen törvényjavaslat megbirálásánál nyomatékkal latba nem vethető.

Egészen másképp állnak a viszonyok nálunk, mint a hogy a t. képviselő urak azokat itt feltették. A ki, mint idegen, a tegnapi tárgyalásokat végig hallgatta, azt hihette volna, hogy ez országban száz és száz iparos naponként éjfélig dolgozik a lámpa, a mécs fényénél. Ily munkásságot láthatnak néha Párisban, a hol az iparos éjfél utánig feleségével, gyermekeivel, segédeivel, vig chansonetteket énekelve dolgozik. Nálunk, itt a fővárosban a legélénkebb utczákban, ott, a hol a forgalom összpontosul, a hol a fényüzési czikkek készülnek, vagy árúba hozatnak: 7 óra után be van zárva minden üzlet, minden raktár. Ez meglehet, hogy nem is róható fel hibául, hogy életmódunkkal és szokásunkkal szoros összekötte-

Digitized by Google

tésben áll, de tényleg igy van. A vidéken az esti késő órákban lámpafényt csakis ott látni, a hol korcsma, vagy kávéház van. (*Zajos ellenmondás és mozgás a szélső baloldalon. Halljuk!*)

De feltéve és meg nem engedve, hogy a viszonyok tényleg ugy vannak, a mint azok itt festettek, első sorban kötelességünk, hogy ha munkaeszköznek tekintjük a világítást: számokban világítsuk meg annak értékét és hogy az itt tervezett adófelemelés hatását szintén elemezzük számokban. (*Halljuk! Halljuk!*)

Leskó István képviselő ur általánosságban odavetett számokat s azt mondta, hogy az eddigi világítás, egy szegényebb családnak most kerül naponkint két krajczárjába; e törvényjavaslat elfogadása esetében pedig négy krajczárjába fog kerülni és hogy ennek folytán az ily család által esti munkájával elért nyereség, a mely eddig 8 krajczárt tett, el fog enyészni. Én a számításnak ezen módját nem értem; de általánosságban számokban szólni, egyátalában nem is szeretek. Hegedüs Sándor képviselő ur, a ki Leskó urnak ezt a számítását megczáfolta, felfogásom szerint nem tette ezt elegendőképen, mert ő ugyan az ide vonatkozó érvelést leszorította a kellő mértékre, de a számokat illetőleg, ő is csak átalánosságban mozgott. Én gyermekkoromtól fogva ott, a hol a concret számokat kipuhatolni lehet, mindig iparkodtam ezt tenni és ez alkalommal is meg van adva a módja annak, hogy a fönnforgó kérdésre nézve a helyes számok kipuhatoltathassanak. (*Halljuk! Halljuk!*) Meg fogja engedni a t. ház s azt hiszem, hogy az eszmék tisztázását e kérdésben elő fogja mozdítani, ha ezt megteszem. (*Halljuk!*) Dittmar ismert nagy gyáros mérési adatai és kiszámításai alapján, egy három milliméternyi, ugynevezett Flachbrenner „laposan égő“ egy egész esztendőben 12.21 kilogramm kőolajat fogyaszt, feltéve, hogy igénybe vétetik az esztendőnek négy hónapjában 5 órára, annak 2 hónapjában 4 órára, 3 hónapjában 2 órára és a fennmaradó 3 hónapban 1—1 órára.

Ezen 12.21 kilogramm kőolaj áremelése a jelen törvényjavaslat folytán körülbelől 80 krt fog tenni. Igy tehát az oly iparos, vagy az oly szegény család, a mely az említett mértékben használja a kőolaj-világítást, 80 krral többet fog kiadni egy esztendőben, mint eddigelé. De kérdem most a t. ház tagjait, vajjon sok olyan iparost, sok olyan szegény családot ismerünk-e az országban, a mely junius, julius és augusztus havában egy-egy óra hosszat dolgozik, vagy munkálkodik lámpafénynél? Én nem hiszem, hogy sok ilyen volna. Igy tehát a legrosszabb esetben is 80 krral emelkedik az ily család adóterhe, a mi, a mi viszonyaink közt egy jóravaló iparos napikeresményének körülbelől $^1/_4$ részét teszi. Ily körülmények közt a munka sújtásáról, a szegények zaklatásáról és tönkretevéséről beszélni, azt hiszem, nem egészen indokolt. (*Helyeslés a jobboldalon.*) És felfogásom szerint kár volt ily körülmények között gr. Apponyi Albert t. képviselőtársamnak, a Standard of life módosításáról beszélni, de még inkább kár volt az ellenzék egy másik kitünő szónokának, a szegények ellen intézett attentatumról szólni, a mely frázis azután több oldalról ismételtetett és a mely, ha e ház falain kivül is felkapatnék és jelszó gyanánt használtatnék, alkalmatos volna esetleg oly mozgalomnak előidézésére, a mire — hála az égnek — ez országban talaj és égalj sem létezik (*Zaj a szélső baloldalon.*) és a melyre e törvényhozásnak intézkedései eddigelé indokot bizonyára nem szolgáltattak, legkevésbbé szolgáltat pedig okot reá e törvényjavaslat. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Áttérek egy máslk észrevételre, a mely elől ször szintén Bujanovics t. képviselő ur áltahozatott fel és azután majdnem az egész vita folyamában többszörösen előkerült. Megtámadták t. i. azt az összehasonlitást, a mely e tárgyat illetőleg más államokkal tétetett volna. Engedje meg Bujanovics t. barátom, ha ez alkalommal figyelmeztetem arra, hogy szavaimat bizonyos tekintetben félreértette. Mert én egyáltalában nem indokoltam e törvényjavaslatot azzal, hogy be kell hozni ezt a magasabb kőolajvámot nálunk azért, mert Franczia- és Olaszországban is létezik. Én két alkalommal hivatkoztam Franczia-országra. Egyszer, midőn azt akartam kimutatni, hogy bizonyos körülmények köztt inkább kell a közvetett adókhoz folyamodni, mint a közvetlenekhez: azt hoztam fel, hogy ma Európának legvagyonosabb és legkultiváltabb országai is ezt tették és ha valamely államnak kötelessége a közvetlen megadóztatás idealistikus irányát követni, ez bizonyára a leggazdagabb államok hivatása volna. Hivatkoztam továbbá Francziaországra, midőn a kőolaj adótételéről beszéltem és azt mondottam, hogy ezen tétel e törvényjavaslatban igen is magas, de másutt, például Franczia-országban még magasabb tétel követeltetik, a mi csak azt bizonyítja, hogy e tétel magassága a fogyasztást nem fogja megsemmisíteni. Én részemről nem vagyok és nem is leszek soha vaktában követője azon intézményeknek, a melyek más országokban fennállanak és főleg az adópolitikát illetőleg azon nézetben vagyok, hogy adópolitikánkat az ország viszonyaihoz kell alkalmazni. (*Felkiáltások balfelől: Hát itt alkalmazva van?*)

De ez nem zárhatja ki soha azt, hogy a komoly adópolitikus mégis, midőn valamely tétel hatását birálni akarja, midőn valamely intézmény eredményét, mintegy tükörben szemlélni kivánja: figyelmét összehasonlítás kedvéért más országokra is, a hol ezen tételek szintén léteznek, a hol ezen

Digitized by Google

intézmények szintén fennállanak, kiterjeszsze. Ennél többet én nem tettem, nem is tehettem.

De nem hagyhatom szó nélkül, ha már szőnyegre került, azokat, a mik e részben mondattak, mert mindig arra hivatkoztak a tisztelt urak, hogy tehetik ezt Franczia országban, mely gazdagabb, vagyonosabb és cultiváltabb ország, mint hazánk. Az adók soha sem tekinthetők az adóképesség folyományának, mert azok mindig csak az adószükség folyományát képezik. (*Derültség a baloldalon. Halljuk! Halljuk!*) A világon egy állam sem fizet csak azért adót, mert képes megfizetni, valamint a magán ember sem azért fizet adót, mert képes azt megfizetni, hanem fizeti azért, mert azon adóra szüksége van az államnak és mert az adó fizetésére kényszeritik. (*Felkiáltás balfelől: Furcsa okoskodás! Halljuk! Halljuk!*)

Hogy a gazdagabb, az előhaladottabb államok egyszersmind nagyobb adót fizetnek, az nem onnan ered, mert gazdagabbak, (*Halljuk! Halljuk! balfelől*) hanem onnan, mert a nagyobb vagyonosság minden államban nagyobb igényeket is támaszt s mert a nagyobb cultura nagyobb követelményekkel is jár és e követelmények kielégítésére — habár néha tévesek is, de mert léteznek — szükségesek a nagyobb adók. (*Egy hang a szélső baloldalon: Nálunk nem a culturára kérik!*)

A napokban olvastam a hirlapokban és azt hiszem, képviselőtársaim mindnyájan érdekkel olvasták a fővárosi levéltárból vett azon kimutatást, hogy mennyi adót fizettek Pesten egy századdal ezelőtt. Ebben az foglaltatott a többek közt, hogy egy nagy pesti — ház birtokosa, a ki egyszersmind egy nagy üzlet tulajdonosa is volt, egész évre 66 forintot fizetett adó fejében — és egy-két lapban utána volt téve ez adatokhoz, hogy: „irigylendő viszonyok.“ Én meg vagyok győződve t. ház arról, hogy ha fővárosunk valamelyik ház- és üzlet-tulajdonosát azzal kinálnák meg, hogy fizessen csak 66 forint évi adót, a mennyit egy századdal ezelőtt kellett fizetni, de cserében adja oda a jelen culturalis, vagyonossági és politikai viszonyokat, (*felkiáltás a szélső baloldalon: Oda adhatja szivesen!*) azokért, melyek egy századdal ezelőtt voltak, ez a polgár görcsösen fog ragaszkodni adó-könyvecskéjéhez, nehéz adó-könyvecskéjéhez s azt nem fogja kezéből kibocsátani. (*Hosszas élénk helyeslés a jobboldalon. Derültség a bal és szélső baloldalon.*

Áttérek most azokra, a mikre alkalmat nyujtott Láng Lajos képviselő társunk egyik megjegyzése, a melyre gr. Apponyi Albert képviselő társunk is válaszolt. Szives volt tegnap gróf Apponyi Albert ur sajnálatának kifejezést adni, hogy e kérdés tekintetében homlokegyenest áll velem szemben. Én ezt szintén sajnálom, de némi vigaszt találok abban, hogy a kérdésnek ezen részében tökéletesen egy nézetben vagyok vele. Én is igen sajnálom, hogy e kérdés itt felhozatott, mert nem vagyok barátja annak, hogy ezen Lajthán inneni és Lajthán túli odiosus pénzügyi alkudozások és előnyök kikeresésének kérdése újabban tárgyaltassék e házban. Én azért első felszólalásomban tökéletesen kerültem is e kérdést a nélkül, hogy, mint előadónak szándékom lett volna ezt eltitkolni a ház előtt; mert a bizottság jelentésében ez egész körülményesen és híven van előadva. Most sem mondhatnék egyebet erre a kérdésre, mint azt, a mi ott meg van irva. Hátrányban vagyunk az ásványolaj-adónál, előnyben vagyunk a kőolaj-vámnál. Azon hátrány, a melyben az ásvány-olaj adónál vagyunk, a mint ez a Hegedüs képviselő ur által felhozott adatokból kitünik, igen csekély. Vajjon azon előny, a melyben részesülünk a kőolaj-vámnál, igen nagy-e, kevésbbé nagy-e, erre nézve az adatok, a mint ezt a bizottsági jelentésben szintén felhoztam, nem egészen megbízhatók, változók; azonban arról mindenesetre meggyőződtünk, hogy minden létező adat szerint, előnyünk e tekintetben bizonyos és igy e kérdés nagy fontossággal ma nem birhat, s elhatározásunkra befolyást nem gyakorolhat. Megengedem, hogy e viszony változhatik; változhatik pedig akkor, ha Gácsországban ez az ipar nagy mértékben fejlődnék, nálunk Magyarországon és Erdélyben pedig nem. E tekintetben Thaly Kálmán képviselő ur észrevételét igen helyesnek és találónak tartom. Őszintén óhajtom én is, hogy ez az ipar nálunk meghonositassék és fejlesztessék. De azt az egyet nem értem, hogy ha Thaly Kálmán képviselő ur tényleg minden kérdésnél a nemzeti szempontot állitja fel az elsőnek; hogy, ha most e törvényjavaslat megbirálásánál is ebből a szempontból indul ki: miképen ellenezheti e törvényjavaslatot, a mely épen ezen óhaj sikeres érvényesítésére szolgál? A mult évben a hazai termelésnek semminemű védváma nem volt és ezért a vállalkozási szellem nehezen szánta magát rá azon költségekre, a melyek a kutatásokkal, a források felnyitásával, a finomító intézetek felállításával okvetetlenül járnak. Január elsejétől fogva azonban, az újonnan megállapított vámtételek szerint már létezett ily védvám s ez a jelenlegi törvényjavaslatban újra emeltetik. Ha tehát ez országnak módjában van ez ipart fejleszteni, ha tényleg léteznek e források, mint azt a geologusok állítják, ha eléggé intensivek és a vállalkozási szellem és az akarat a munkára is létezik....

Thaly Kálmán: (*közbeszól*): Kincstári uradalmak!

Wahrman Mór előadó: A mit az imént mondottam, azt a képviselő urnak szántszándékosan hoztam fel, mert épen az utolsó hetekben alkal-

Digitized by Google

mam volt meggyőződni arról, hogy egy finomító intézet, mely az ország egyik határszélén létezik, mely el van halmozva munkával és mely ezen törvényjavaslat elfogadása esetére még több munkát fog nyerni, hiába keresett itt a fővárosban embert, ki hajlandó lenne idejét, tőkéjét és munkáját odaszánni. Kimutatták, hogy a feltételek igen kedvezők, az eredmény majdnem biztos, de minálunk mindenki irtózik a vállalkozással járó munkától, azon munkától, (*Élénk ellenmondás a szélső balon*) hiába lógatja fejét Mocsáry t. barátom, ez úgy van, én az ide vonatkozó viszonyokat a fővárosban és az országban jobban ismerem, mint ő. A vállalkozási szellem nálunk nincs kifejlődve oly mértékben, mint másutt, és a hol a vállalat egyszersmint munkával jár, folytonos és izgató munkával, mindenki azt mondja: én inkább birtokot veszek, ezt haszonbérbe adom, (*Felkiáltás a szélső baloldalon: Uzsoráskodik!*) vagy igenis, uzsorára adja magát, ez sokkal könnyebb módja a keresetnek; vagy elhelyezi a pénzét papirokban, de nem akar dolgozni, hanem kezét zsebébe dugja. (*Mozgás a baloldalon. Ugy van! a jobboldalon.*) Ha meglesz a vállalkozási szellem, akkor ezen törvényjavaslat határozottan használni fog a czélnak.

Inkább értem még Zay képviselő úrnak azon megjegyzését, hogy ő nagyobb védvámot követel. De megnyugtathatom t. képviselőtársamat az iránt, hogy én, mint ezen törvényjavaslatnak lelkiismeretes előadója, még mielőtt az a pénzügyi bizottságban tárgyaltatott volna, kérdést intéztem sok érdekelthez és szakértőhöz s ezek mind azt állították, hogy a tervezett védvám inkább túlságos, mint nem elegendő. És azt, hogy elegendő, azon körülmény is bizonyítja, hogy a gácsországi képviselők, a birodalmi tanácsban éppen a törvényjavaslatnak ezen formáját és eredményét vívmánynak tekintették, melyet igazi karácsonyi ajándék gyanánt vihetnek haza választóikhoz.

Nem marad egyéb hátra, mint hogy még csak egy személyemet illető kérdésben vegyem igénybe egy-két perczre a t. ház türelmét. (*Halljuk!*)

Kiss Albert t. képviselő úr azt mondta, hogy tiltakozik azon felfogás ellen, mely a bizottság jelentésében kifejezést nyert, hogy t. i. a gazdagabb, vagyonosabb ember intensivebb világosságot igényel, a szegényebb pedig kénytelen kevesebbel megelégedni. Én nem tehetek arról, hogy ha Kiss Albert képviselő úr nem úgy fogja fel a dolgot, vagy pedig nem érti úgy, mint én. Én át vagyok hatva annak tudatától, hogy a világosság intensivitása épp oly fényüzés, mint bármely más. Az egyik megelégszik egy lámpával a szobájában és ezen egy lámpával igen jól lát, minden munkáját mellette könnyen végezheti. Más, a ki fényüzést űz, kettőt, hármat, négyet is állít fel szobájában. Én legalább otthonomban, ha magam vagyok családommal, egy lámpával megelégszem, a mellett igen jól vagyok és örvendek neki. Ha vendégeim vannak, azoknak tiszteletére kettőt hármat állítok oda és hogyha igen tekintélyes vendégeim vannak, kiknek nagy tiszteletet akarok tenni (*Élénk derültség.*) ezen tiszteletnek az által is vélek kifejezést adhatni — éppen úgy, a mint ilyenkor a közönségesnél jobb bort teszek asztalomra — hogy több lámpát gyujtok fel. Ez a fényüzésnek egyik neme, oly áldozat, melyet az illető a barátságnak hozni képes és akar is. Igy tehát, ha azt mondom, hogy a szegényebb sorsú kevesebb világossággal elégszik meg, ez sem a szegényebb sorsúnak sértése, sem nem jelenti azt, hogy oda kényszerítjük őt, hogy sötétségben maradjon. Ez csak azt jelenti, hogy a kinek nincs elegendő vagyona és pénze, az nem képes e téren sem azt a fényüzést űzni, melyet a gazdagabb és vagyonosabb szivesen űz és melynek üzése az országra nézve minden tekintetben hasznos és üdvös is.

Ezek után csak arra kérhetem fel a t. házat, hogy méltóztassanak azok, a kik államháztartásunk nehézségein bárcsak részben is segíteni óhajtanak, ezen törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Kiss Albert: T. ház! Félremagyarázott szavaim helyreigazítása végett kérek egy pár szót. (*Halljuk!*) Ha azt méltóztatott volna mondani a t. előadó urnak, a mit jelenleg mondott, hogy a szegényebb sorsú kevesebb világítással elégszik meg, én bizonyosan az ellen kifogást nem tettem volna; azonban a mit kifogásoltam, nem ez volt. Én beszédemben nyiltan előrebocsátottam, hogy még azon esetben sem szólaltam volna fel azon mondat ellen, ha a t. előadó ur azt beszédjében mondta volna, hanem én kifogásaltam a jelentés második lapján a harmadik és negyedik sorban szóról-szóra olvasható ezen szavakat: „a szegényebb sorsúak csekélyebb világítással el szoktak élni.“ Ezt kifogásoltam és most ismételten hangoztatom, hogy a magyar nyelv nem érdemes arra, hogy éppen a t. ház hivatalos okiratában, nyaka igy kitekertessék. (*Ugy van! a baloldalon.*)

Elnök: A vita be lévén fejezve, fel fogom tenni a kérdést: Méltóztatik-e a t. ház a kőolajvám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslatot általánosságbau a részletes tárgyalás alapjául elfogadni: igen, vagy nem? Husz képviselő ur névszerinti szavazást kért, kihúzom a betűt, a melylyel a szavazás kezdődik. „R“ betű!

(*Öt perczuyi szünet.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. Még egyszer fölteszem a kérdést. (*Halljuk!*) Mél-

Digitized by Google

tóztatik-e a t. ház a kőolaj vámjának felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? A névsort fogja olvasni Márkus István jegyző ur, a távollevőket fogja jegyezni Baross Gábor, az „igen"-nel szavazókat fogja jegyezni Antal Gyula, a „nem"-mel szavazókat báró Mednyánszky Árpád.

Márkus István jegyző (*olvassa a névsort*).

Igennel szavaztak: *Rakovszky Géza, Rakovszky György, Rakovszky István, Rácz Athanáz, id. gr. Ráday Gedeon, ifj. gr. Ráday Gedeon, b. Révay Simon, Román Sándor, Rudics József, Sánta Lajos, Schreiber Ferencz, Simó Lajos, Stoll Károly, Szabó Márton, Szathmáry Miklós, Szende Béla, Szeniczey Ödön, Szerb György, Széll Kálmán, Szilágyi István, Szitányi Bernát, Szlávy Olivér, Szontágh Pál (nógrádi), Szögyény László, Stojkovics Péter, Tanárky Gedeon, Taray Andor, gr. Teleky Géza, Teleszky István, Tisza Kálmán, Trefort Ágoston, Urbanovszky Ernő, Vécsey Tamás, Vizsolyi Gusztáv, Wahrmann Mór, Wieland Arthur, báró Wodianer Albert, Zalay István, gróf Zichy Ágost, Zsámbokréthy József, Andaházy Pál, Andrássy Gyula, Andrássy Mihály, Antal Gyula, Babics István, Baross Gábor, Bartha János, Bausznern Guidó, gróf Bánffy Béla, Boér Antal, Bohus Zsigmond, Bokros Elek, Boross Benő, Bárczay Ödön, Bedekovich Kálmán, gróf Csáky László, Csernátony Lajos, Dacsó Pál, Dániel Ernő, Dániel Gábor, Dániel Pál, Désy Sándor, Döry Dénes, Emmer Kornél, Ercsey Géza, Éber Nándor, Éles Henrik, Fabritius Károly, Falk Miksa, Funták Sándor, Galgóczy Sándor, Gábor Péter, Gaal Jenő (felvinczi), Gergelyi Tivadar, Gidófalvy Albert, Gödl Károly, György Endre, Harkányi Frigyes, Hegedüs Sándor, Hieronymi Károly, Hoffgräff János, Horváth Károly, Hosztinszky János, Jakabb Bogdán, Jankovich Miklós, Jászay Antal, Joannovics György, Jókai Mór, Jurka Bazil, gr. Karácsonyi Guido, Kautz Gyula, Kármán Lajos, b. Kemény Gábor, b. Kemény Géza, báró Kemény János, b. Kemény Kálmán, Kende Kanut, Knöpfler Vilmos, Konstantiny György, Kovách László, Kövér Károly, Krajtsik Ferencz, Kulcsár Lajos, Künle József, Kussevics Svetozár, Latinovics Gábor, Lázár György, Lázár Lajos, Luka Lajos, Lukács László, Mayer József, Máday Lajos, Máriássy Sándor, Márkus István, Mezey Ferencz, Miehl Jakab, Mikó Bálint, Mocsáry Géza, Molnár György, Nagy Gábor, Nagy György, Nehrebeczky György, herczeg Odescalchi Gyula, Ordódy Pál, Ormay Károly, Pap Lajos, Pauler Tivadar, Perczel László, báró Perényi Zsigmond, Péchy Jenő, gr. Péchy Manó, Péchy Tamás, Plachy Tamás, b. Podmaniczky Frigyes, Pogány Károly, Pongrácz Lajos, Popovits Vazul, Pór Antal, Prileszky Tádé, Probstner Arthur, Prónay József.*

Nemmel szavaztak: *Ragályi Aladár, báró Schmerczing Tádé, Sembery István, Simonyi Ernő, Simonyi Iván, báró Simonyi Lajos, gróf Somssich Imre, gróf Somssich Iván, Spóner Andor, Szabó Sándor, Szalay Imre, Szederkényi Nándor, Széll György, Szilády Lajos, Szilágyi Dezső, Szontágh Pál (göm.), Szongoth Jakab, Tassy Béla, Thaly Kálmán, Tischler Vincze, Tomcsányi László, Turgonyi Lajos, Tury Sámuel, Ugron Ákos, Ugron Gábor, Varga Károly, Vargics Imre, Verhovay Gyula, Veszter Imre, Vidliczkay József, Zay Adolf, Almássy Sándor, gr. Apponyi Albert, Balogh Imre, báró Bánhidy Béla, Bárczay Miklós, Beniczky Ferencz, Bethy Ákos, gr. Berchtold László, Bereczky Sándor, Bernáth Dezső, Bessenyey Ernő, Bittó Béni, Bothos Kálmán, Bódogh Albert, Bölöni Sándor, Bujanovics Sándor, Chorin Ferencz, Csanády Sándor, Csapó Kálmán, Csatár Zsigmond, Csávolszky Lajos, Csertán Károly, Csider Károly, Degré Alajos, Dessewffy Kálmán, Doda Traján, Duka Ferencz, Eötvös Károly, Farkas Elek, Farkas József, Fornszek Sándor, Frölich Gusztáv, Gáspár Lajos, Geisz László, Graffius Károly, Halász Bálint, Hedry Ernő, HegedüsLászló, Hegyessy Márton, Helfy Ignátz, Hermann Ottó, Hevessy Benedek, gr. Hunyady László, Irányi Dániel, Iványi Béla, Jenei József, b. Jeszenszky Sándor, Juraszek Ferencz, Kada Elek, Kaiser János, Kaszap Bertalan, Katona Lajos, Küstner Henrik, Királyi Pál, Kiss Albert, Kubinyi Árpád, gróf Kún István, Lázár Mihály, Lessko István, báró Liphtay Béla, Lukács Béla, Lükő Géza, Lyka Döme, Madarász Jenő, Madarász József, Majoros István, Majzik Viktor, Mandel Pál, Matkovich János, Meczner Gyula, báró Mednyánszky Árpád, Mende Bódog, Miklós István, Mocsáry Lajos, Molnár Aladár, Mukics Ernő, Nagy Ferencz, Nagy István, gróf Nemes Nándor, Németh Albert, Novák Gusztáv, Orbán Balázs, Orosz Mihály, gr. Pongrácz Adolf, Potoczky Dezső.*

Távol voltak: *b. Radvánszky Béla, Ráth Károly, b. Révay Gyula, Rohonczy Gedeon, Rónay István, Reizer Ferencz, Rubidó-Zichy Radoslav, Sárközy Aurél, Schäffer Antal, Schmausz Endre, Scitovszky János, Siskovich Tamás, Sós Gábor, Strevoiu Miklós, Sváb Károly, Seitz Vinkó, Sladovics Máté, Sram Lipót, Stekovics János, Strazimir Károly, Szabely Antal, Szabovljevics Márk, Szabó Imre, Szakáll Antal, gróf Szapáry Gyula, Szájbély Gyula, Szeberényi Andor, Szeberényi Gusztáv, Szemző Gyula, Szentiványi Árpád, gróf Széchenyi Pál, Szikszai Lajos, Szily László, Szirmay Ödön, Szuhányi Ödön, Szubotics János, Takácsy Sándor, gróf Teleky Domokos, Thoult István, Tibád Antal, Tisza Lajos, Tisza László, Törs Kálmán, Türk Ferencz, Urányi Imre, b. Üchtritz Zsigmond, Ürményi Miksa, Varró Soma, Végh Aurél, Vidovich Ferencz, Vladár Ervin. gr. Wenckheim Frigyes,*

Digitized by Google

Vidrics Lőrincz, gr. Vojkfy János, Voncina Iván, Vussics József, Zákó Sándor, gróf Zichy Ferr. Viktor, Zsigmondy Vilmos, Zsilinszky Mihály, Zsiros Lajos, Zindl Antal, Zsivkovics János, Ajkay Gyula, Apáthy István, Arz Albert, Antolek-Oresek Károly, Bacon József, Bakay Nándor, Balázsy Lajos, Barcsay Ákos, Bartal János, Bay Géza, b. Bánffy Albert, b. Bánffy László, Beöthy Algernon, Berke József, gr. Bethlen András, Békássy Károly, Biró Kálmán, Bittó István, Boros Bálint, Borosnyay Pál, Beruta József, Cosma Parthén, Csávossy Béla, Csengery Antal, Czernadák György, Dárday Sándor, gróf Dessewffy Aurél, Dimitrievics Milos, Domahidy István, Derencsin Marián, Elekes György, Ernuszt Kelemen, Ernuszt Sándor, gróf Forgách Antal, Földváry Gábor, Füzesséry Sándor, Gaal Jenő (pécskai), Gál Endre, Gebbel Károly, Gombár Tivadar, Grünwald Béla, Gulner Gyula, Gyurgyik Gyula, Gorove István, Gyurgyevics Vazul, Hadzsics Antal, Halassy Gyula, Hazay Ernő, Hérits Antal, Hodossy Imre, Hoffman Pál, Hollóssy Károly, Horváth Boldizsár, Horváth Gyula, Horváth Lajos, Hunkár Sándor, Horváth Péter, Illyasevics Jenő, Istóczy Győző, Ivánka Imre, Janitsáry Sándor, Jankó Miklós, b. Józsika Gyula, Juhász Mihály, Jordán Antal, Kaczvinszky Ede, Kajuch József,, Kazy János, Kállay János, Károlyi János, gr. Károlyi Tibor, Kende Tibor, Kerntler Ferencz, gr. Khuen Károly, Komjáthy Béla, Korizmics László, Kossuth Mihály, Krajtsik János, Katkics Ignátz, Kotur Vazul, Kresztics Miklós, Kukuljevics Iván, Latinovics János, Láng Lajos, László Imre, Lehoczky Egyed, Lészai Lajos, Lichtenstein József, Lipovniczky Sándor, gr. Lónyay Menyhért, Lukácsy Béla, Luppa Péter, Loncsarics Márk, Mara Lőrincz, Markhót János, Matuska Péter, Maximovics Miklós, Máriássy Aladár, Micsky Lajos, gr. Migazzy Vilmos, Mihajlovics János, Mihályi Péter, Miklós Gyula, Miksa Elek, Missics János, Móricz Pál, Mihalovics Károly, Miskatovics József, Mrazovics Mátyás, Ocskay István, Ocskay Rudolf, hg. Odescalchy Arthur, Ormos Zsigmond, b. Ozsegovics Lajos, Paczolay János, Pap György, Pap Sándor, Pázmándy Dénes, Pilisy László, Polit Mihály, Prepeliczay Gyula, Pulay Kornél, Pulszky Ágost, gr. Pejacsevics Adolf.

Elnök: T. képviselőház! 445 igazolt képviselő közt elnök nem szavazván, igennel szavazott 142, nemmel 116, távol volt 186. Ennélfogva a t. ház szavazattöbbséggel elfogadta a kőolaj-vám felemeléséről és az ásvány-olaj fogyasztási adó behozataláról szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául.

T. ház! Mielőtt a részletes tárgyalás megkezdetnék, bátor vagyok a t. házat figyelmeztetni, hogy a szöveg mindjárt azon módosításokkal fog felolvastatni, melyeket a pénzügyi bizottság ajánl s a mely módosítások különben is igen csekélyek. (*Helyeslés.*)

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét és az 1. §-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 2. §-t*).

Zay Adolf: T. ház! Miután bekövetkezett az általános vita berekesztése után a szavazás s általa elvileg elfogadtatott az eddigi kőolajvám felemelése és az ásványolaj-fogyasztási adó behozatala, ez ellen a részletes vita alatt semmiképen sem fogok ellenvetést tenni; de úgy hiszem, hogy itt az adótétel magassága ellen ellenvetéseimet és aggályaimat igenis felhozhatom.

Én ezt a fogyasztási adóvámtételt, mely a 2. §-ban foglaltatik, túlságos magasnak tartom, mert azt hiszem, hogy ezen árú nem birja meg azon emelkedést, mely ezen adótétel folytán be fogna következni. Máma a t. ministerelnök ur vitatta ezt a kérdést; oda utalt, hogy Franczia-országban és egyáltalán külföldön a vám és az adó emelése nem csökkentette sem a bevitelt, sem a fogyasztást. Két érvet hozott fel a mellett: az első az, hogy Magyarországon sokkal előnyösebb a munkásosztály helyzete, mint Francziaországban. Én úgy hiszem, hogy ha a t. ministerelnök ur egy kicsit distinguálni méltóztatott volna, nem mondhatta volna ezt, úgy egész általánosságban. Francziaországban van gyári munkás-osztály és kis-iparos-osztály. Igaz, hogy Magyarországon a kisiparos — mert gyári munkásról Magyarországon nagyban nem lehet szó — előnyösebben, áll mint a franczia gyári munkás, de sokkal kevésbé előnyös a mi kisiparosunknak helyzete, a franczia kisiparossal szemben és ha helyes összehasonlítást akart volna tenni a t. ministerelnök ur, hasonló tényezőket, tehát a mi kisiparosunkat, a franczia kisiparossal kellett volna összehasonlítani és akkor egészen ellenkező eredményre jutott volna. Ez iránti érvelése tehát nem győzhet meg senkit. De más érvvel is állott elő a t. ministerelnök ur; azt mondta, hogy hiszen kimondja, hogy az által, hogy a petroleum ára drágul, az által a munkásosztály szegényebb lesz? hiszen áthárithatja az ez iránti nagyobb előállítási költséget a vevőkre. Ezt úgy általánosságban lehet mondani, de mindenkire nézve talán még sem áll. Arra figyelmeztetem a t. kormányt és a többséget, hogy a közgazdasági életnek functiói, csakis egészséges testben érvényesülhetnek; azon testben, a hol a közgazdasági élet, mint mínálunk megakadt, sőt visszafelé fejlődött, ott ilyen egészséges processusok, mint az áthárítás, igen nehezen, sőt általában nem érvényesülhet. Áthárítható az előállításnak ezen költségtöbblete ott, hol a kereset nagyobb, de nem igen lehet áthárítani, a hol csekély a kereset és a hol nagyon csekély a munka eredményének értéke,

Digitized by Google

mint minálunk. Ezt méltóztassék figyelembe venni a t. minister ur. De egészen elfeledte a t. ministerelnök ur, hogy vannak társadalmi osztályok nálunk, pedig aránytalanul nagy számban, a melyek egyáltalában nem képesek áthárítani az előállítási költségnek emelését a vevőre, mert nem ők maguk szabják meg munkájoknak árát, értem a szellemi munka napszámosait. Hogyan képzeli a ministerelnök ur a helyzetet, ha hozzájönnének ministeriumának alantas tisztviselői és azt mondanák: kegyelmes uram! megdrágult a petroleum, mi drágasági pótlékot akarunk, ezt a költséget át akarjuk hárítani a fiscusra; vagy ha tennék ezt az igazságügyministerium tisztviselői? A válasz az lenne, a mint az igazságügyministertől már is adatott, hogy nincs pénz, egészen kimerittetett a segélyalap. Tehát már is itt van egy társadalmi osztály, a mely nem képes áthárítani e költséget a vevőre. Ilyen az egész tanuló ifjuság; kire hárítsa ez át a tanulás feltételeinek e megdrágulását? Egyesek áthárithatják szüleikre, de a kiknek szüleik, nincsenek, vagy keresetképtelenek, kikre hárítsák át azok? Egyáltalában tehát a szellemi munka napszámosai, különösen tehát azok, a kik a petroleumra az esteli és éjjeli munka folytán leginkább rá vannak szorulva, nem lesznek képesek áthárítani.

Különben felhozta a ministerelnök ur ezen argumentumot már a vámtarifa vitánál is; az érv tehát nem új, de rosz. A t. ház más oldaláról is történt hivatkozás arra, hogy a külföld elbirta ezt az emelést, sőt nagyobbat és a nélkül, hogy ott a fogyasztás, vagy bevitel csökkent volna, miért ne birnánk meg mi is. És itt tegnap, Hegedüs t. képviselő ur a legnagyobb súlylyal mutatott Olaszországra. Én szivesen elfogadom ezen hivatkozást, mert Olaszország, a mint méltóztatnak tudni, a déli éghajlathoz hoz közelebb lévén, sokkal hosszabbak a napok, tehát sokkal rövidebb azon idő, a melyben világításnál kell dolgozni, e szerint a világításnál történendő munka nem oly nagy tényező, mint nálunk, a hol rövidebb a nap. De mást óhajtanék a t. képviselő urnak ezen érvével szemben figyelmébe ajánlani.

Nagyon jól méltóztatnak tudni, hogy Olaszországban nagyon rosz hatást idézett elő a fogyasztási adó emelése. Méltóztatnak tudni, hogy már két ministerium megbukott, éppen a fogyasztási adó emelése miatt. Én a t. képviselő urról és a t. többségről csak nem tehetem fel azt, hogy a jelenlegi kormányt megbuktatni akarja és hogy követni akarná azon irányt, melyet Olaszországban követtek, a hol a túlságos fogyasztási adó miatt, egy kellemetlenné vált ministeriumtól szabadultak. T. ház! Az előadó ur más kijelentést is tett még, a melyre szükséges reflectálnom, hogy a vita ismét tárgyilagosan folytattassék tovább. Azt mondta és ezt említette fel külömben tegnap Hegedüs Sándor képviselő ur is, hogy a belföldi gyárak gyártmánya, t. i. az itt rafinirozott petroleum átvitetik a határszélen és ott a hazai gyárak még nagyobb nyereményt csinálhatnak az által, hogy nekik a vámok megtérittetnek. De nem méltóztatik tudni a t. képviselő ur, hogy ezen gyárakból egy kilogramm sem vitetik át a határra.

De a t. ministerelnök ur még leleményesebb volt, ő ugyanis javasolta, hogy iparkodjanak a belföldi finomító-gyárak terményét átvinni a határon és úgy az emelt árat a külfölddel megfizettetni.

Ezzel szemben kell constatálnom, hogy két gazdasági factort tévesztett szem elől itt a t. minister ur. Az egyik az, hogy ha már belföldi gyártmányainkat be akarnók szállítani Moldvába, vagy Romániába, akkor ott beviteli vámot kellene fizetni. A mit tehát itt nyernek a gyárak a határon restitutio fejében, azt elveszítenék a külföldi beviteli vámok által. Tehát nincs nyeremény. De már azért se volna lehetséges és előnyös a mi gyárunk terményét a szomszédos Romániába bevinni és ott eladni, mert Romániában nem létezik belföldi fogyasztási vám. Igy tehát a mi gyáraink, már csak úgy képesek volnának concurrálni Moldva- és az oláhországi gyárakkal, ha olcsóbban dolgoznának. A mi petroleumunk, ha bevinnők Moldva- és Oláh országba, a mi fogyasztási adónknál fogva sokkal drágábba kerülne, tehát nem lehetne azt eladni. A ministerelnök ur okoskodása nem áll tehát ez irányban sem.

T. képviselőház! A t. előadó ur ma maga szives volt elismerni, hogy előnyben vagyunk ugyan Ausztriával szemben a kőolajra nézve, de hátrányban vagyunk a belföldi ásványolaj termelését illetőleg. Engedje meg a t. előadó ur, hogy ezen érvelésére állapitsam további érvelésemet és módosítványomat. Ha áll az, hogy hátrányunkra van a gácsországi petroleum-termelés, ha áll az, hogy felső-magyarországi testvéreink fizetik a gácsországi petroleum emelkedett árát, akkor érdekünkben áll, hogy ezen ár minél csekélyebb legyen, mert t. ház, ha Felső-Magyarországra Gácsországból visznek a nagy fogyasztási adó miatt drágább petroleumot, akkor felső-magyarországi honpolgáraink ezen nagyobb árt fizetik, pedig kinek fizetik? Kétségtelen, hogy az osztrákoknak. Miután már a két állam közti gazdasági érdek-ellentét felhozatott a t. ház előtt, legyen szabad arra utalnom nekem is; de nem az egyedüli argumentum az, hogy én nem óhajtanám, hogy felső-magyarországi polgáraink nagyobb fogyasztási adót fizessenek az osztrák fiscusnak. Más és fonto-

Digitized by Google

sabb gazdasági érdekek és indokok azok, melyeket a t. ház figyelmébe leginkább ajánlok, arra nézve, hogy ezen túlságos adótétel leszámittassék.

Erdélyben és különösen annak délkeleti részén petroleum-finomító gyárak vannak, öt van Brassó városában és egynéhány a székelyföldön. A brassói gyáraknak eddigi bevitele fölülhaladta a 37,000 métermázsát, ettől fizettek eddig, métermázsánként 80 krjával papirban és nettora számítva, nyers anyag beviteli vámot 29,000 frttal. Tehát az államnak; a most még fennálló gyárak után volt egyrészt 29,000 frtot meghaladó vámjövedelme, másrészt volt jövedelme a kereseti adóból.

A gyárosok azonban most kijelentik, hogy 2 frtnyi fogyasztási adó mellett nem képesek fennállni, de nemcsak ők, hanem a szakértők is kijelentették a vámtarifa enquêtten 1878-ban a pénzügyminister előtt, hogy a belfogyasztási adót 6 frton felül nem lehet megszabni.

A t. előadó ur evvel szemben következőleg érvel. Azt mondja, hogy azon védvám, melylyel hazai termelésünk ótalmazva volt, nemcsak, hogy nem csökkent, hanem erősbödni fog. Megvallom ez iránti számítását nem értem. Méltóztassanak figyelembe venni a következő adatokat.

Eddig az általános vámtarifának ugy hiszem 26. §-ánál fogva volt a külföldi, különösen az amerikai kőolajra nézve, a beviteli vám 3 frt aranyban brutto, tehát papirra átszámítva nettó 4 frt 20 kr. Ezzel szemben pedig nem volt nálunk belfogyasztási adó, tehát az eddigi védvám 4 frt 20 krt tett, most pedig, a már elfogadott 8 frtos beviteli vámtétellel, a mi papirra és nettóra átszámítva 11 frt 20 krt tesz, szemben áll a 7 frtnyi fogyasztási adó nettó- és métermázsánként. Ha ezt leszámítjuk és a beviteli vám és a fogyasztási adó közti differentiából keressük a mostani védvám nagyságát, ez sem tenne többet, mint 4 frt 20 krt.

Nem lehet tehát mondani, hogy a védvám emelkedett, hanem megmaradt ugy, mint előbb volt. De még sem áll egészen, hogy a védvám tétele volt és lesz 4 frt 20 kr, hanem még leszállittatik az által, hogy Magyarországon nagyon kevés a nyers anyag termelése. Ez tehát nem igen jön tekintetbe, számításba kell vennünk azon nyers anyagot, mely Oláhországból, Moldvából és Gácsországból hozatik be.

A különösen az Oláh- és Moldvaországból behozott petroleum után fizetendő 60, vagyis papirban és nettóra 80 kr. beviteli vám, tehát a 4 frt 20 kros védvámtétel csökken 80 krral, tehát marad 3 frt 40 kr. Szerintem tehát csak 3 frt 40 kr. azon védvámos tétel, mely fennállt addig is, mely fenn fog állani ezen törvény értelménél fogva továbbra is. Nem követelem azt, a mit a t. előadó ur szemünkre lobbantott, hogy nagy védvámos tétel által oltalmaztassék meg ezen iparág és nem áll az, a mit a t. előadó ur rólam feltett, hogy nagyobb védvámot akarnék én. Én egyáltalában nem vagyok barátja a védvámnak, de kivánom a fennálló iparágnak, a jelenleg adót fizető iparágnak, fenntartását. Nem védvám behozatala czéljából követelem az adótétel leszállítását, hanem azért, mert meg vagyok győződve, hogy egészen eltekintve a védvámos tételtől; a mi belföldi gyáriparunk nem képes elviselni a nagyobb fogyasztási adótételt, mert a mi fogyasztó közönségünk nem képes azt fizetni.

Ha összehasonlítjuk a belföldön elkészült petroleumot a külföldi petroleummel, mindig az utóbbi lesz előnyben, mert minőségénél fogva is sokkal jobb, tehát birhat nagyobb árt is. Mi tehát csak akkor leszünk képesek az általunk finomított petroleumot eladni, ha tetemesen olcsóbban adjuk a külföldinél. Erre nézve a t. előadó ur felállított most egy nemzetgazdasági tant, mely, ugy hiszem, nem csak csekélységemet, de másokat is meglepett, t. i. hogy az adó nem függ szorosan az adóképességtől, hanem függ inkább az adószükséglettől. Megvallom, nagyon csodálkozom, hogy éppen a t. képviselő ur adta elő ezen eredeti és általam még nem hallott tant. Érteném ezt valakitől, a ki már a pénzügyministeri tárczát zsebében hordja és a ki hivatalánál fogva köteles minden fiskalitási szempontot tüskön-bokron védeni. De a t. képviselő urnál talán még nem érvényesek azon szempontok, melyek a pénzügyministerre nézve irányadók. Annálinkább csodálkozom a képviselő ur által előadott tanon, mert csak tegnapelőtt, midőn a billiard-adóról volt szó és midőn egyuttal a képviselők kezében volt a budapesti kávéiparosok kérvénye, akkor ugy tudom, máskép érvelt a t. képviselő ur. Ha akkor is már azon mai nézetének hódolt, hogy t. i. irányadó és elhatározó az adószükség, miért nem méltóztatott, akkor azon luxus-adó fenntartása mellett felszólalni?! Ugy hiszem, hogy akkor némi tekintettel méltóztatott lenni — talán nem távol fekvő okok miatt — az adóképességre is s kérem, méltóztassék ezen humanus tekintetet a jelen esetben is érvényesíteni. Én határozottan mondhatom, hogy, ha a javaslat elfogadtatik, az erdélyi gyárak kénytelenek volnának beállítani működésüket, az állam pedig elvesztené a kereset-adót, mely evvel jár; elveszti tovább a nyers-anyag beviteli vámjövedelmét, mely nagyon tetemes, a mint fölhozni voltam szerencsés és tönkretesz egy pár derék iparost. S evvel szemben, mit nyerünk? Ugy hiszem, vagy semmit, vagy nagyon keveset s igy az, még fiskalitás szempontjából sem áll az ország érdekében.

Digitized by Google

T. ház! Mikor ezen belfogyasztásról szóló tétel leszállítását kérném a t. háztól, igen szerény vagyok, nagyon kevéssel kérem annak apasztását s arra a tételre kérem a 7 frtos adótételt leszállítani, a mely a vámtarifa tárgyalása alkalmával saját pénzügyministeriumunk által, legmagasabb adótételként elismertetett, t. i. 6 frtra (*Helyeslés balfelől.*)

Antal Gyula jegyző (*olvassa az indítványt*). „A belfogyasztási adó állapittassék meg 6 frttal.“

Wahrmann Mór előadó: T. ház! Nem vagyok abban a helyzetben, hogy Zay Adolf képviselő urnak indítványát elfogadjam. A képviselő ur, ha jól értettem, — igen nehéz volt őt a zajban megérteni, — számításaimat kétségbe vonta. Engedje meg a t. ház, hogy ezen számításaimat felvilágosítsam.

Az előtt nem volt semmi adó, tehát sem a finomítók, sem az itteni ipar egyáltalában semmi előnyben nem részesültek. Ez volt a helyzet január 1-jéig. Január 1-jén változott a helyzet. Január 1-étől fizettetett minden brutto métermázsa után 3 frt aranyban. Ez bruttóról nettóra számítva, annyi, mint 3 frt 75 kr. A 3 frt 75 krhoz 18% aranyagiót számításba véve, körülbelül 4 frt 43 kr. fizettetik papirban, a bevitelnél az amerikai kőolajért. Ez volt tehát azon előny, a melyben az itteni források azokkal szemben részesültek. Most behozatik a 8 frtnyi vám, ez bruttóról nettóra átszámítva, tesz 10 frtot és hozzá számítva a 18% aranyagiót, tesz 11 frt 80 krt. Minthogy minden nettó métermázsa után 7 frt fizettetik a jelen törvényjavaslat alapján, az emelkedés 4 frt 80 kr. Január 1-től tehát az év végéig 4 frt 43 kr. fizettetvén az itteni kőolajért, ezen törvényjavaslat elfogadási napjától kezdve 4 frt 80 kr lesz az előny, ez tehát 40 krnyi emelkedés. Azt hiszem tehát, e számítás ellen nem lehet semmi kifogása a képviselő urnak.

A mi a finomító gyárakat illeti, ott ugy áll ma a dolog, hogy ezen törvényjavaslat folytán, melynél tekintettel kell lenni, hogy Oláhország és Moldvaországból ide hozatik a kőolaj s nem áll érdekünkben, hogy azoknak roppant nagy előnyt adjunk a bevitelnél, a nyers ásványolaj után e törvényjavaslat értelmében fizettetik 60 kr.; ez nettóra átszámítva, tesz 72 krt, mihez a 18% aranyagiót hozzászámítva, ez összeg 85 krra emelkedik. Hozzávéve még 7 frtot, a mit fogyasztási díj gyanánt fizetnek a finomító társaságok, 7 frt 85 krajczárral terheltetik azon kőolaj, a mely Oláhországból, Moldvából, vagy az idegen államokból jön be, szemben azzal, hogy 11 frt 80 krajczárt fizet az Amerikából ide jövő finomított kőolaj. Ennek tehát 4 frtnyi előny áll rendelkezésére, a mi a mi viszonyaink közt határozottan oly előny, a mely ezen ipar fejlesztését, fenntartását nagy mértékben emelheti.

De nem szállíthatjuk le a kőolajvámot más oknál fogva sem 6 frtra; mert akkor, azon hátrány, melylyel Gácsországgal és a Lajthán túli tartományok irányában vagyunk, emelkednék, emelkednék pedig azért, mert az itteni fogyasztók valamivel olcsóbban fizetnék azt a kőolajat, a mi behozatik, tehát ugyanazon mértékben, a melyben ez emelkedik, az amerikai kőolajnak behozatala nemcsak Magyarországra nézve, hanem egész Ausztriára nézve alábbszállana. Ha pedig ez alábbszállana, ugy a mi jövedelmünk a közös vámjövedelemből, ugyanazon mértékben apad. Ennek árát mi fizetnők meg, mert akkor a helyett, hogy előny származnék e törvényből, hátrány támadna. Tehát a vámot nem volnánk képesek alább szállítani. Ezt szivesen elfogadná Ausztria, sőt még azt is elfogadná, hogy egyáltalában ne legyen ásványolaj-vám, mert akkor azon helyzetbe jönne, hogy mindaz, a mi Gácsországban termeltetik, fogyasztatnék ott, a nélkül, hogy nekünk valami hasznunk lenne a közös vámjövedelemből. Ennélfogva kérem a t. házat, méltóztassék a 2. §-ban meghatározott 7 frtnyi tételt változatlanul elfogadni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: Szólásra senki felirva nem lévén, a vitát berekesztem.

Mielőtt szavazás alá bocsátanám e kérdést, Zay képviselő ur módosítványa fog felolvastatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa*).

Elnök: Azt hiszem, a t. képviselő ur ezen módosítványát nem ugy érti, hogy ez új bekezdés legyen. Azért arra kérem a t. képviselő urat, hogy máskor legyen szives módosítványát oly alakban beadni, hogy arra szavazni lehessen. Erre a mostani módosítványára szavazni nem lehet.

A t. képviselő ur valószinüleg azt érti módosítványa alatt, hogy a 2. §. negyedik sorában „7 frt“ helyett „6 frt“ tétessék. Erre lehet szavazni.

Felteszem a kérdést. Méltóztatik-e a t. ház a 2. §-t a pénzügyi bizottság szövegezése szerint elfogadni, igen, vagy nem? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja, ennélfogva Zay képviselő ur módosítványa elesik.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., §-okat, melyek változatlanul elfogadtattak*).

Baross Gábor jegyző (*végig olvassa a pénzügyi bizottság szövegezése szerint a törvényjavaslatot, mely észrevétel nélkül elfogadtatik.*)

Elnök: E szerint végig tárgyaltatván a

Digitized by Google

törvényjavaslat, annak harmadszori felolvasása holnap fog megtörténni.

Következik a megállapított napirend szerint, a védelmi adó tárgyában beadott törvényjavaslat tárgyalása. Ha a jelentést felolvasottnak méltóztatik venni, megnyitom az általános vitát, melyben az első szó az előadó urat illeti.

Molnár György előadó: T. ház! Méltóztatik megengedni, hogy röviden csak legfőbb vonásokban — tekintettel az idő előre haladt voltára — bátorkodom indokolni a tárgyalás alá vett törvényjavaslatot. (*Halljuk!*) Midőn 1868-ban a védtörvény kimondotta, azt a magasztos elvet, hogy a haza védelme minden férfiunak kötelessége, ugyanakkor igen természetesen kimondatott azon elv is, hogy azok, kik ezen kötelességöket személyökben tenni képtelenek, legalább némi egyenértékkel járuljanak adózás utján ezen kötelesség helyett. Ugyanazért, ugyanazon törvény 56. §-ában ki is mondotta, hogy azok, a kik akár testi hiány miatt nem védképesek, akár törvényes okokból felmentettek, katonasági díjat tartozzanak fizetni. Ugyanakkor, ugyanazon szakasz kilátásba helyezte azt, hogy törvény fog hozatni, mely azon katonasági díjak mértékét és beszedési módját határozza. És hacsak most terjesztetett elő erre a czélra törvényjavaslat, legelső kérdés az, miért késett eddig az ideig. Azt hiszem, t. ház, hogy kötelességem legelőször is arra a kérdésre feleletet adni, mely abban áll, hogy igenis a magyar kormány már 1873 óta folytonosan sürgeti egy oly törvényjavaslat létesítését, mely eszközölje a katonasági díjak kivetését és behajtását. De a mennyiben ezen törvény a véderő-törvény folyománya, igen természetes, hogy ennek a törvénynek csak egyenlő elvek szerint lehet behozatnia itt is, túl a Lajtán is. Ezen törvényjavaslatnak egyenlő elvek szerinti szerkesztése azonban a két kormány közt oly nagy nehézségekbe ütközött, különböző elvek szempontjából, hogy csak a legutóbbi időben sikerült egyességet létrehozni. Ezen egyességet jelzi a beadott és most tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat, legalább azon részeiben, melyek arról szólanak, hogy mily czélra fordittassanak a beszedendő díjak, ki kezelje azokat és ki rendelkezzék azok felett.

Ha már most a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot összehasonlítjuk az 1868-iki védtörvény 56. §-ával, látni fogjuk, hogy ez amattól lényegesen eltér; eltér nevezetesen rendeltetésére nézve, a mennyiben amaz, a beszedendő katonasági díjakat a rokkant katonák ellátására; ez pedig a rokkant katonák és honvédek ellátására kivánja fordittatni, de azon felül kivánja még fordittatni a hadban elesettek özvegyeinek és árváinak sorsa javítására és kivánja fordittatni még ezentúl a mozgósítás esetében behivott pótartalékosok és állandóan szabadságoltak és a honvédek elhagyott családjok segélyezésére is.

Azt hiszem, hogy szembeállítva a mostani törvényt a régi meghatározással, ez amannál mindenesetre előnyösebb. Miképen történjék a rokkant katonák ellátása, miként történjék a hadban elesettek családjainak segélyezése, arra nézve, először is egy állandó alap képzése kivántatik a törvényjavaslat szerint, a mely alap a monarchia mindkét oldalán összesen 2 millió forintban lett megállapítva; és ezen alaphoz a magyar korona országai járulni fognának az ujonczjutalék arányában, nyolczszáz egynehány ezer frttal. De ezen alap kezeltetnék a magyar pénzügyminister által, mind tőkében, mind kamataiban és e felett a rendelkezési jog illeti a honvédelmi ministert.

Irányi Dániel (*közbeszól*): A közös hadügyministerrel egyetértőleg.

Molnár György előadó: Igenis a hadügyministerrel egyetértőleg ez benne van, természetes folyománya ez annak, mert a véderőről szóló törvénynek következése, de azért mégis, mikor a honvédelmi minister rendelkezik arról, nagyon természetes, hogy annak ellenében nem rendelkezhetik a hadügyminister, ellenben, ha egyenesen a hadügyminister rendelkeznék, akkor azt nem kezelné a magyar pénzügyminister, nem is rendelkeznék felette a honvédelmi minister.

További rendeltetése pedig a pénznek az, hogy, a mi az általam előbb elmondott czélokon túl fennmarad, az az ország pénzügyeinek javítására fog fordittatni.

Azt hiszem, igen t. ház, hogy akármennyi maradjon is a bejövendő pénzből ezen utóbbi czélra, az bizonyosan Magyarország pénzügyi helyzetére nagyon jótékony lesz, akár több, akár kevesebb marad.

Most már áttérek, t. ház, a kérdés azon oldalára, hogy miként, micsoda elvek szerint vettessék ki az ugynevezett védelmi adó, vagy a mint a pénzügyi bizottság gondolja nevezni, helyesebben „hadmentességi adó“; az kivettetnék természetesen azokra, a kik a hadviselés valóságos terhe alól megszabadulnának, akár azért, mert arra alkalmatlanok, akár azért, mert a védtörvényben kifejtett alapokon mentességet élveznek. Ezen adó kivettetnék tehát kategoriák szerint oly módon, hogy a legalsóbb osztályúak, a legszegényebb sorsúak fizetnének 3 frtot, a több jövedelemmel, több vagyonnal birók aránylag többet, a legmagasabb osztályúak fizetnének e szerint 100 frtot. Tudom, t. ház, hogy ezen része a törvénynek, mint minden apraetiatió tárgya, különféle vélemény alá eshetik, egynémelyik igen kevésnek, másik nagynak, soknak tartja egyikre, vagy másikra. Véleményem szerint a javaslat ezen része a középutat keresi, a középuton jár és éppen azért azt elfogadásra ajánlom. A pénz-

Digitized by Google

ügyi eredmény, a mit ezen törvényjavaslat folytán a kincstár elérni szándékozik, az eddig szerzett adatok alapján, tenne körülbelül 3 millió 600 ezer forintot. Ha ebből levonatik az a 800 és néhány ezer forint, a mely az általam előbb említett segélyalap képzésére fogna fordittatni, marad a többi czélokra mintegy $2^1/_2$ millió frt, a mi azt hiszem, nem megvetendő összeg. Tartozom kijelenteni, hogy azon számítási alapok, melyekre a pénzügyi kormányzat ezen pénzügyi eredményt fekteti, nem tökéletes biztossággal birnak a mennyiben még eddig az, hogy a katonaság alól kiszabadultak, mily adóviszonyok közt vannak, micsoda jövedelmi képességgel birnak, soha össze nem iratott, ennélfogva itt csak a valószinűség számításával kell megelégednünk; hanem azt mondhatom a t. háznak, hogy meglehetős behatóbb számítások alapján hozatott ki ezen valószinűségi calculus. De különben is, a dolog érdeme nem abban fekszik, hogy néhány 100,000 frttal több, vagy kevesebb jön-e be, hanem az, hogy bejő oly összeg, mely államháztartásunkra nézve számba vehető.

Ha már most tekintetbe vesszük azon legkisebb összeget, pl. azon 3 frtot, vagy az azon felül álló 4 frtot, mely összeget az illetők lennének kötelesek fizetni, erre nézve, habár ez a mai pénzviszonyok közt és hozzá azon áramlat mellett, mely körülbelül mindenfelé megvan, bizon fizetni senki sem szeret, azt lehetne mondani, hogy bizon az nagy. Mert tudom, t. ház, hogy bizon fizetni senki sem szeret, tudom, hogy kit e törvény súlya találni fog, hogy a ki e teherrel megterheltetik, annak szükséges lesz összébb vonni bizonyos élvezeteit azért, hogy ezen terhet is viselhesse. De másfelől azt is tudom, hogy ha szembeállítjuk e terhet azzal, a mit ez helyettesít, akkor ez valóban egyenértéknek egyáltalában nem nevezhető, szemben azon szolgálattal, a melyet a hadseregbe besorozottak a valóságban teljesíteni tartoznak. Igy véve a dolgot, ezen teher, a szolgálat nehézségeihez és sanyarúságaihoz képest, igen kicsi.

És midőn ezen szempontot kiemelve, bátor vagyok a t. házat arra kérni, hogy ezen törvényjavaslatot elfogadni méltóztassék, bátor vagyok egyszersmind hangsúlyozni azt is, hogy ez által legyenek kegyesek megadni az alkalmat azoknak, kik személyesen nem teljesítik a honvédelmi kötelezettséget, azon erkölcsi érzést, hogy ők azon szolgálat helyett, a maguk részéről teljesítik a haza irányában azt, a mit tehetnek. (*Helyes a jobboldalon.*)

Szederkényi Nándor: Tiszt. ház! Midőn ezen törvényjavaslat tárgyalása a napirendre tűzetik, engedelmet kérek, hogy ha e törvényjavaslatot azon szempontok szerint fogom megbirálni, a mely szempontokat maga a törvényjavaslat felidéz. Ha, a mint a t. előadó ur mondotta és többször emlegette, de be nem bizonyította, e törvényjavaslat tisztán azon keretben maradt volna, a mely keretet az 1868-dik évi XL. törvényczikk 56. §-a kijelöl és ezen törvényjavaslat tisztán azon keretben mozogva, határozta volna meg a — nem bánom, akárminek nevezzük, mondjuk, hogy — „hadmentességi díjat", akkor más szempont alá esett volna és birálatom is más lett volna. De miután ezen törvényjavaslat nem maradt ezen határok között, hanem igenis a rendes adózás természetét öltötte fel akkor, midőn ezen törvényjavaslat elhagyva azon határt, melyet az 1868. évi XL. t.-czikk 56. §-a kijelöl, igenis és a legkézzel foghatóbb adózási terhet rójja az ország adózó népei egy részére, akkor igen természetes azon kérdés, hogy mi indokolja ezen új adónemnek, mely adónem nem mozog a törvény keretében, mondom, mi indokolja ezen törvényjavaslatnak ily alakban való benyujtását?

Tudom, hogy a t. ministerelnök ur a napokban említette és többen azon véleményben vannak, hogy ezen törvényjavaslathoz és általában a benyujtott többi adójavaslatokhoz, nem szükséges az általános budget ismerete, hanem ezeket magukba véve kell megitélni. Részemről ezt nem fogadhatom el. Itt egy egészen új adónemről van szó, melynél ki kell terjeszkedni azon viszonyokra, melyek ezen új adónem behozatalát parancsolják. A t. pénzügyminister ur exposéjában általánosságban felemlítette a deficitet és törvényjavaslatokat helyezett kilátásba ennek fedezésére. Ez egyike azon törvényjavaslatoknak és én azokkal tartok, a kik azt mondják, ezt a budget tárgyalását megelőzőleg tárgyalni nem lehet, ennek mérlegét a budget tárgyalás eredménye fogja csak nyujtani, mert csak akkor fog eldőlni, vajjon csakugyan olyan-e a deficit, a minőnek feltüntetve van és olyanok-e a viszonyok, hogy ezen új adónem behozatala szükséges.

A tiszt. ministerelnök ur említette tegnap, hogy ő a 21-es bizottság tárgyalásainak sem 1875-ben, sem most nagy súlyt nem tulajdonít. Azt hiszem azonban, hogy a kik emlékeznek azon tárgyalásokra, igazat fognak nekem adni abban, hogy ha azon tárgyalások eredménye nem is jelentkezett a házban egy concrét javaslat alakjában; az, mintegy a ház közvéleményének kifejezése jelentkezett és figyelemre méltónak tartották és azt hiszem, hogy a ház többsége által ma is kell, hogy figyelemben tartassék.

A kilenczes albizottság jelentésében foglaltatik egy fontos pont, mely elősorolván azon nagy mérvű alkotásokat, melyek az akkori viszonyokhoz képest feltétlenül szükségesek és elmondván azon combinatiót, mely újabb adónemek behozatalára vonatkozik, azt mondja, hogy azokon

Digitized by Google

felül új adónemet többé felemlíteni sem lehet. Az 1875-ben és azután behozott adónemek, mind a kilenczes albizottság javaslatában foglaltatnak. A jelentésben azon számítás tétetett, hogy 3 év alatt a budget rendben lesz és az egyensúly helyreállittatik. Ha még 1875. után, azon újabb adónemek behozatalának, a fennebbiekből kiindulva, némi látszólagos helyes indoka is lehetett volna, de 1875. után, azon adók létrehozatala után, újabb adók indokolása ezen házban nem lehetséges. Tudom, hogy a szükséggel fogja a minister ur indokolni és az 1880-ra benyujtott költségvetésben mutatkozó rendkivüli deficittel. De engedelmet kérek, ezen deficit többé nem jogosult a nemzetet áldozatra kelteni s nem jogosult azt kivánni, hogy a nemzet újabb áldozatokat hozzon. A nemzet 1875-ben meghozta az áldozatokat, melyekre az országos bizottság, azon tekintélyes bizottság, rámutat, meghozván, ha azok nem teljesedtek, ha azon feltételek, hogy az egyensúly helyreállittassék, nem teljesedett, akkor nem az országban, hanem a kormányban van a hiba (*Helyeslés a szélső balon*) s a kormány nem teljesitette azon föladatokat, melyek az egyensúly helyreállítását lehetségessé tették volna.

E szerint ezen törvényjavaslat általam, mint új adónem vétetik s nem is vétethetik másképen. Mint új adónemre pedig bátor vagyok megjegyezni, hogy ezen új adónemre nézve -- melynek, mint mondám, sem indokát, sem jogosultságát nem látom — ellenkező véleményben vagyok a t. bizottság jelentésével szemben, én t. i. a javaslatnak sem igazságosságát, sem czélszerűségét nem látom be.

Ma Wahrmann képviselő ur (*Halljuk! Halljuk!*) megemlékezett az adózási rendszer theoriájáról. Megvallom, hogy azon theoria engem nagyon meglepett és azt hiszem, aligha nekem nem lesz igazam, hogy az adózási theoria ezen alapszik: do ut des. Adok, hogy adj. Az állam adjon nekünk társadalmi helyzetet, adjon nekünk társadalmi biztonságát, annak fejében kap adót. Wahrmann t. képviselő ur megváltoztatta a dolgot. Ő ugy állitotta fel a kérdést, hogy adj és adok. Őszintén megvallom, hogy ezen theoria igen furcsán ütne ki ha tovább vinnők. Ajánlom további megfigyelésre és gondolkozásra Wahrmann t. képviselő urnak. Szerintem az adózási rendszernek ez lévén alapja, természetes, hogy az új adónemnél azt kérdem, hogy az állam ennek fejében mit ad, vagy azt mondom, ezen tételek, melyek ily terhet rónak az országra, mit adnak az adózónak. A kinek háza, vagy földbirtoka van, természetes, hogy ez adóobjectum. A kinek pénze van, vagy intellectualis tehetsége van, ez is keresetképesség, ez is tárgya az adónak. De a mi nincs, pl. a katonaképtelenség, az, hogy valakinél valami képesség nincs meg, hogy a hadviselési képesség nincs meg, mondom, hogy ezen „nincs“ objectuma legyen az adózásnak, megvallom, hogy nem hiszem, hogy ezt a theoriát követni fogják minden országban.

De a t. előadó ur és a bizottság is igen nagy súlyt helyez arra, hogy mit ad az 1868. évi törvény azoknak, a kik fel vannak mentve. Tudom, hogy vannak kedvezmények, melyeket a törvény a védkötelezetteknek ad. E kedvezményeket szabályozzák a törvény 23—27. §-ai. Ott elő van irva pl. az orvosokra, gyógyszerészekre, a vallásfelekezetek papjaira, hogy ők háború idején ilyen, vagy olyan alakban töltik le szolgálatukat; tehát mindenesetre biztosabb helyen, mint az, a kinek az ellenségre fegyverrel kezében kell rohanni.

Kedvezménynek ismerem el a 17. §-t is, a mely felemliti, hogy azon nagy állami kötelességnél fogva, melyet a társadalom és a család javára nézve respectálni kell, azon családokra nézve, kik netán veszélyben forognának, vagy pusztulásnak tétetnének ki, ha az ő munkaerejük otthonról elvitetnék, itt is előnyt ad. De midőn valaki kiállittatik s mint a 34. §. mondja, tőle megtagadtatik a védelmi jog, illetőleg az, hogy a hadseregbe lépjen, azért, mert ő nem birja azon testi kellékeket, melyeket a ministeri előirás a hadviseléshez feltétlenül megkiván, hogy ez micsoda előnyben részesül, ezt felfogni nem birom. A hazát védni mindenkinek kötelessége, ez igaz, de a hazát védeni mindenki csak ugy köteles, a mint birja. Adót fizetni mindenki köteles azután, a mivel bir. De a ki nem bir azon kellékekkel, a melyeket a törvény a hadviseléshez előir, annak tetejébe azt tegyük, hogy őt még azért, mert nem képes a hazát szolgálni és hogy én is valamit mondjak, miután: dulce et decorum est pro patria mori s ezen szép eszmét nem képes szolgálni, azért büntessük és adó alá vessük? Részemről megvallom, hogy ezt sem helyesnek, sem igazságosnak, sem czélszerűnek nem tartom.

A t. előadó ur szépen mondotta azt, hogy arra nézve, a ki megszabadul a hadkötelezettségtől, mi az a három, vagy hat forint s többen emlitették, hogy azt örömest fizetik meg. Egyik örömest fizeti meg, másikra nézve igen súlyos s ő szivesebben leszolgálná éveit, mintsem hogy ily adóval sújtassék. S t. ház! azokra nézve, a kik nyomorékok, azokra nézve, a kik testi hiba miatt nem fogadtatnak fel, már azokra nézve, ez még igazságtalanabb, még ha azt mondja is a törvény, hogy kedvezmény. Ezek már társadalmi életökben is, a természettől mostohábban vannak megáldva és akkor az állam még mostohább irányukban, mert nem elégszik meg azzal,

Digitized by Google

hogy a természet mostohábbul bánt velök, hanem még inkább igyekszik őket sújtani? Egyébiránt itt bátor vagyok megjegyezni azt, a mit a t. bizottság jelentésében olvasok, nevezetesen annak egyik részében, nagyon nagy fiscális rabulisticával állítja elő a dolgot. Azt mondja, hogy t. i. némi sensátiót keltsen, hogy az ellentétek harczát idézze fel, hivatkozik a bizottság előterjesztése a hadviselés rettenetes voltára, a kik épségüket, vérüket, életüket koczkáztatják, azt elvesztik a haza védelmében, a kik a hadi szolgálat alatt testi-lelki sanyargattatásoknak és veszélyeknek vannak kitéve és a kik tényleg szolgálatba állván, vagyonaikat elhagyják és e miatt tetemes kárt szenvedni kénytelenek.

Hát azt tudomásul vesszük, hogy a mi hadrendszerünk ma olyan, a mely a t. bizottság jelentése szerint igen rémletesen adható elő. Tudomásul vesszük, hogy majd, ha a védrendszer fog tárgyaltatni, segíthessünk azon rettenetes állapoton, azon sanyargattatásokon és veszélyeken, a melyek hadi szolgálatban történnek. Mert engedelmet kérek, én azt gondolom, hogy a hadi szolgálatnak sem sanyargattatásnak nem szabad lenni, sem pedig veszélyekkel összekötve, kivéve a háború esetét. Már pedig milyen sanyargattatások történnek a kaszárnyákban, azt tudjuk. Hiszen a kaszárnyáknak tulajdonképen iskolának kellene lennie, a hol az ifjuság bizonyos mértékben intellegtualiter is neveltessék, nem pedig hogy az testi- és lelki sanyargattatások színhelye legyen. S e részben a t. bizottság jelentése felemlíti, hogy az rendszerint tetemes kárt szenved, a ki a katonai szolgálat alatt áll, mert otthonát elhagyni kénytelen. Ugy van ez, az igaz, az elég baj, mert három évi hosszu szolgálat csakugyan előidézi e bajt. De mondom, majd ezekre nézve, ha a védrendszer fog tárgyaltatni, figyelemmel leszünk. Most bátor vagyok megjegyezni, hogy szerintem és azok szerint, a kik a védrendszert, mint ilyet kivánják, ez nem lesz olyan intézmény, a hol a vagyonuk hirét sem hallják az illetők, a hol 100 és 100 mértföldnyire kell elvonulniok, hanem óhajtani fogjuk, hogy ott legyen vagyona közelében és otthon gyakorolja magát a hadi szolgálat részleteiben. Akkor nem lesz ily rettentő az állapot, mint a milyennek azt a t. bizottság most festi.

De tudja azt a bizottság is, hogy miért tette; nem egyébért, mint azért, hogy előidézzen egy sötét képet, akkor aztán rámutasson arra, felidézvén a szenvedélyt és azt mondja, az az igazság, hogy a ki ezen bajban nincs és itthon van, fizessen. Természetesen, a kik könnyen veszik a dolgot, azt mondják rá, hogy helyes, miért ne fizessen ha súlyos bajtól menekül.

Ez, t. ház, mint bátor voltam megjegyezni, nem csak nem helyes és nem czélszerű, hanem a leghelytelenebb és legigazságtalanabb következtetésre fog vezetni. Nézzük csak egyes pontjait. A törvényjavaslat nem intézkedik azon esetekről, midőn egy atyának két, három gyermeke katona és már szenvedi azon irtózatos dolgokat, a negyedik gyermeke pedig, mely tán nyomorék, felmentetett s akkor ezen atyát azzal boldogitják, hogy, mert már három gyermeke ott sinlik, még hadmentességi adót is fizessen. Ennek még volna értelme ott, a hol a fizetési képesség megvan, de a hol nincs meg? Egy éppen vagyontalannak nem mondható, csekély vagyonkájú, például özvegy anyának, lehet két-három gyermeke, vagy négy-öt, a mint az életben mindennap látjuk, elviszik két-három gyermekét s a negyediket otthon hagyják, hogy érette adót fizessen. No t. ház, ha a törvény, úgy, a mint a szakaszokban foglaltatik, végrehajtatik, merem mondani, hogy ennél igazságtalanabb adó-nem még e házban nem tárgyaltatott. Méltóztassanak megnézni a végrehajtásra vonatkozó részt, mily tekervényes, mily sok combinatiót igénylő dolog, még csak az adótételek kiszámítása is. Én meglehetősen utánna néztem, tanulmányoztam, de még most sem vagyok vele tisztában, pedig még szakférfiakat is megkérdeztem, és ugy tapasztaltam, hogy azok még kevésbbé jöttek tisztába vele, mint én. Ott van például egy pont, a hol az adó mennyiségének megállapításáról van szó, a hol szó van arról, hogy kik, mily kategoria szerint fizetik az adót. Midőn nézem, hogy egy szegény iparos, a ki sajátkezüleg dolgozik és fel van mentve, tudom, hogy fizetni fog azon kategoria szerint, a melybe a négy frtot fizetők vannak előirányozva; hanem van például egy anyának három gyermeke, egyik jogász, vagy technikus, a másik tán otthonn van, a harmadik valami egyébbel foglalkozik, de nem önálló adófizetők és az adófizetés önálló tételei reá nem alkalmazhatók. Már most méltóztassék a t. előadó urnak nekem megfejteni, hogy fogják ezeknek az adóját kivetni, hogy fogják külön elkönyvelni először az ő személyökre, másodszor a családfőre, mert ők önálló adófizetők nem lévén, okvetlenül a családi főre esik a fizetési kötelezettség? És milyen kategoriák szerint fogja azután ezekre kivetni, kik pl. technikusok, jogászok, tehát a kereseti adó sem, első sem második osztálya alá nem foglalhatók, hogy fogja ezekre kivetni az adót?

Még visszásabb a törvény azon részében, mely a visszaható erőt adja meg és azt mondja, hogy ezen törvény rendelkezései alá esnek 1880-tól azok, a kik az akkor létrejövendő sorsolásnál valamennyi korosztályba nem esnek. Tehát ezen törvény vissza fog nyulni azokra is, kik az 1868. védtörvény értelmében felmentetvén s kiket most a törvény 29, vagy 30-ik évök-

Digitized by Google

ben találja, valamint vissza fog nyulni másokra, kiket 24-ik évökben talál s kik fizetik az adót azon időtől fogva, melyben a törvény őket találja. Nohát, az egész törvény ezt a visszahatást a szerencsére alapítja — kinek, hogy jut a szerencse. Miért nem fiatal az illető — mert ha fiatal volna, azon szerencsében részesülne, hogy adót fizetne azért, mert nem vitték el katonának.

De még helytelenebb a törvényjavaslat intézkedése azon keresetképtelenekre nézve, kik — tudjuk e társadalmi viszonyokat, életet — például valami hibát követnek el és esetleg azon feltételeket, melyeket a törvény előir a jelentkezésre nézve, hogy t. i. adó alá jussanak, nem teljesítik. Mert akkor a törvény már büntető hatalommal lép fel, elrendeli, hogy ezek kétszeres, háromszoros mennyiségben fizessék az adót és hogyha fizetni nem tudnak, ha vagyontalanok, akkor elzárattassanak.

Én nem tudom, hogy ezen adónem, akkor milyen kategoriába soroztassék? Egyenes adónem, közvetett adónem, büntető adónem kategoriájába? Mert utoljára az nem igazság és nem helyes, hogy pl. a többi adófizetésnél, ha esetlegesen valaki nem teljesíti a feltételeket, kivetik rá az adót és behajtják rajta, ha t. i. be tudják hajtani, de nem sujtják azzal, hogy ha ő esetleg fizetésképtelen, hogy akkor tetejében bezárják.

De egyet meg kell még említenem. (*Halljuk!*) A honvédelem magasztos kötelességére igen nagy súlyt helyezve a bizottság jelentése és az előadó ur is és kéri ezen adónemet, mint recompensatiót. Azt vagyok bátor erre megjegyezni. hogy igenis, a honvédelem általános kötelesség levén mindenkire, azt kérdem, hol áll meg és hol szünik meg ezen kötelesség? Mert az mondatott, hogy a kik a honvédelemben részt nem vesznek, azok fizessék ezen adót. De példának okáért békés időben, a tartalékosok sem vesznek részt a honvédelem kötelességében, a mennyiben tettleg nem állnak ki, három évig nem szolgál a tartalékos; vagy pl. az egy évi önkéntes elvégezvén az ő békés hadi gyakorlatát, haza megy és teljesen mentes ezen adófizetéstől; lehet továbbá pl. valaki véletlenül felmentve azért, hogy neki testi hibája van, hogy ő képtelen a hadi szolgálatra, de nem éppen oly képtelen, hogy azért nem teljesíthetné honvédelmi kötelességét; egyszer előáll a háború esete, midőn ő megfizette 8—10 éven át a mentességi adót és a honvédelem magasztos parancsa folytán a kötelesség annak teljesítésére utalja őt, elmegy a háborúba, mert a népfelkelés őt is ezen kötelesség teljesítésére utalja, és elvérzik a hazáért. Ennek valóban oszlopot kellene állítani, mert ez meg is büntettetik, fizet is adót a mentességért, el is vérzik a hazáért. Azt kérdem, hol szünik meg a honvédelem kötelezettsége? Azért pl., hogy valaki három évet ténylegesen nem szolgál a hadseregnél, annak honvédelmi kötelezettsége nem szünik meg, előállhat minden pillanatban, mint arra, a ki tettleges hadiszolgálatban van. És miután ezen törvény mindezekre nézve mit sem intézkedik, de miután ezen törvény a társadalmi complicatiókat nem mérlegeli és miután ezen törvény ezen viszonyokat tekintetbe nem veszi, azért mondom ezen törvényjavaslatot helytelennek és igazságtalannak. Az adózásra nézve minden országnak megvannak a saját viszonyai, a melyek figyelembe veendők. Tudom, utalnak is rá, hogy Svájczban azon adónem már be van hozva, — nem ilyen alakban; de a mi pl. Svájczban, az ottani viszonyok közt igen czélszerűnek bizonyult be, abból nem következik, hogy nálunk is czélszerű és helyes. Ime itt tárgyaltuk a luxus-adók eltörlését; mikor behozatott, azt mondták, hogy a luxus-adó elvben helyes, czélszerű; pedig Magyarországban a luxus-adózásra nincs terrenum, éppen ugy nincs terrenum Magyarországon ezen adónem behozatalára sem és még is behozatik. Én merem jövendölni, hogy a honvédelmi ministernek és a pénzügyministernek mindazon pénzügyi számitásai, melyekre ezen törvényjavaslatot fektetik, három év alatt össze fognak omlani és merem jövendölni, hogy a t. honvédelmi minister három négy év alatt maga be fogja látni, hogy milyen helytelen intézkedéseket tartalmaz ezen törvény.

Még egy indokomat vagyok bátor a t. ház tudomására hozni, a mely ezen törvényjavaslat elvetésére indít engemet és ez a közjogi elv. Ezen törvény alapszik és kiindul az 1868. évi XL. t.-cz. által megállapított közös védrendszerből. Én részemről, de barátaim is ezen közös védrendszert elvetettük és annak ellenségei vagyunk. Nagyon természetes tehát, hogy minden ezen rendszeren alapult törvényjavaslat általunk mindenkor elvetendő.

Én részemről ezen indokoknál fogva ezen törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: A ma félbeszakadt tárgyalás holnap folytattatni fog. Napirenden lesz a kőolaj és ásványolajra vonatkozó ma letárgyalt törvényjavaslat harmadszori felolvasása; a most tárgyalás alatt levő törvényjavaslat tárgyalásának folytatása, továbbá azon törvényjavaslatok, a melyek a mai napirendre voltak kitűzve, t. i. az Angolország és Fiume között közlekedő gőzhajózási járatok segélyezése tárgyában és az igazságügyi bizottság jelentése, valamint az ide vonatkozó törvényjavaslat a szegényjog kölcsönös biztosítása tárgyában Franczia országgal kötött szerződés iránt. A ülést berekesztem.

(*Az ülés végződik 2 óra 15 perczkor.*)

Digitized by Google

183. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember 3-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, Hollósy Károly szabadság kéréséről. Az igazságügyi bizottság jelentése, a közjegyzők dijáról szóló törvényjavaslatról. A kőolaj-vám felemeléséről szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágoston, b. Kemény Gábor, Szende Béla, Péchy Tamás, b. Orczy Béla.

(*Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Márkus István jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kivánókat Baross Gábor, a javaslatok ellen szólni kivánókat Antal Gyula jegyző urak fogják feljegyezni.

Fel fog olvastatni azt utóbbi ülés jegyzőkönyve.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a deczember 4-iki ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen nem lévén észrevétel, azt hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Szatmár-németi sz. kir. város közönségének kérvényét, melyben a katonai beszállásolás terhének megosztása czéljából alkotott 1879. XXXVI. és XXXVII. törvényczikkeknek póttörvények által való igazságosabb megvalósítását kéri.

A kaposvári egyesült ipartársulatnak, Gáspár Lajos képviselő ur által beadott kérvényét, melyben a II. országos iparos gyülés központi bizottsága által beterjesztett kérvényben előadott kivánalmak és javaslatok érvényesítését kéri.

E felirat és kérvény tárgyalás és jelentéstétel végett a kérvényi bizottsághoz utasittatik.

Bemutatom továbbá Hollósy Károly képviselő ur kérvényét, melyben egészsége helyreálltáig szabadságot kér. (*Megadjuk!*) A t. ház a szabadságidőt megadja.

Egyéb előterjesztése az elnökségnek nincs.

Emmer Kornél, az igazságügyi bizottság előadója: T. ház! Az igazságügyi bizottság, a közjegyzők díjairól szóló törvényjavaslatot tárgyalás alá vevén, van szerencsém az erre vonatkozó jelentést az átdolgozott törvényjavaslat és egy határozati javaslat kiséretében a t. háznak azon kéréssel bemutatni, méltóztassék azt kinyomatni s annak tárgyalását az osztályok mellőzésével napirendre kitűzni.

Elnök: Ki fog nyomatni, a ház t. tagjai közt kiosztatni és az osztályok mellőzésével napirendre tűzetni.

Következik a megállapított napirend szerint, a kőolaj-vám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslatot*).

Elnök: T. ház! A kőolaj-vám felemeléséről és ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e ezen törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben elfogadni, igen vagy nem? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség a törvény-

Digitized by Google

javaslatot elfogadja. E szerint e törvényjavaslat végleg elfogadtatván, a méltóságos főrendekhez fog átküldetni alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett.

A t. ház megengedi, hogy a jegyzőkönyv ezen pontja rögtön hitelesittessék.

Márkus István jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvet*).

Elnök: A jegyzőkönyvnek ezen pontja ellen észrevétel nem tétetvén meghitelesittetik.

Következik a megállapított napirend szerint, a védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Szontágh Pál (gömöri): T. ház! Az előttünk fekvő törvényjavaslat alapeszméjét helyeslem. Az 1868: évi véderő-törvény egyik határozatában kimondott katonasági díj, vagy védadó, vagy hadmentességi illeték behozatalát pártolom és egy oly törvényjavaslathoz, mely a kérdést helyes alapokon oldja meg, úgy a magam, mint azon pártnak nevében, a melyhez tartozni szerencsém van, szivesen hozzájárulok. Azonban ezen törvényjavaslatot ilyennek el nem ismerhetem. Nem szándékozom mindazt felsorolni, a mi a részletekben nem helyes, szorítkozom csak egyedül arra, a mi előttem döntő és ez főképpen két pontra való észrevétel. Az egyik a 10. pontra, a tételek magasságára vonatkozik. Kifogásolom azt, hogy e törvényjavaslat az 1868-iki véderő elvén túl ment, a mennyiben a rokkant-alap felállításán kivül, még három annyi, vagy is $2^1/_2$ millió új kincstári jövedelmet kiván teremteni. Tehát, ha ez folyománya a 68-iki törvénynek, mint ezt a t. előadó ur mondta, akkor ez csak egy negyedében igaz és három negyedében egyszerű pénzügyi törvény, a melynek helyességét e helyen alaposan megitélni nem lehet. Csak ha majd ismerni fogjuk a költségvetést úgy fedezeti részében, mint egészében, ha abból és az igen t. pénzügyminister ur előadásából látni fogjuk, nemcsak azt, hogy ezen tételekre szükség van, hanem, hogy ez által a pénzügyi rendezés nagy feladata csakugyan előmozdittatik és látni fogjuk azt is, a mi előttem mindig a legfőbb, hogy vajjon nyujt-e a kormány egyidejüleg legalább egyenértéket a közgazdasági állapot javítására és az adóképesség emelésére; mert e nélkül ezen adókkal és kereseti forrás dugaszokkal túrherhelt országban magam részéről új adókat, vagy a létezők felemelését megengedhetőnek nem tartom. Akkor, ha azt látni fogjuk, meglehet, hogy ezen adótételt is megszavazzuk, de e helyen és ezen összefüggésben én hozzá nem járulhatok.

De sokkal súlyosabb aggodalmaim vannak a 6. §. ellen, a mely, egy két milliónyi, rendeltetése és czéljában közös, kezelésben a t. ministerium alatt álló alap javára Magyarország részére 857,000 frtot állapít meg, az ujonczjutalék arányában. T. ház! Minden közös, akár védelmi, akár egyéb költségre nézve hozzájárulási arány Magyarország és ő Felsége többi országai és tartományai köztt a quota, mely ez idő szerint 30, vagyis 31·4%-ot tesz. Ismertünk ennél kedvezőbb arányt is az 1868-iki közös nyugdíj törvényben, hol csupán 23%-ot vállaltunk és e törvényjavaslatban most, jóllehet az abban foglalt adót az előterjesztő minister ur védelmi adónak mondja és kétségtelen is, hogy bir némileg nyugdíjadó természetével, mégis nem 30 és nem 23% javasoltatik, hanem a lakósság származarányа szerint 42—43%, a mi egészen új, eddig ismeretlen, Magyarországra terhes, igazságtalan és következményeiben káros. És e helyen nem tehetem, hogy megütközésemet ne fejezzem ki a fölött, hogy ez iránt sem az előterjesztő minister ur indokolásával, sem a pénzügyi bizottság jelentésben, sem az előadó ur tegnapi beszédében, sem az itt jelenlevő igen t. honvédelmi minister urtól várt nyilatkozatában, a kit ez, mint védelmi adó, tán közelebbről érdekelhetne, egy árva szó indokolást nem hallottam. Meglehet, hogy majd a vita bezárása után, mint az gyakran szokott történni, fog az igen tisztelt ministerelnök ur nyilatkozni. De én ezen eljárást correctnek el nem ismerhetem. Sokkal fontosabb azon elv, mely ezen törvényjavaslatban foglaltatik és azon rendszeres hallgatási taktika mellett nem birjuk megtalálni a valódi okot, legfeljebb némi homályos sejtelmünk lehet, a mi a támadt aggodalmat megnyugtatni nem képes.

Igaz, hogy a véradót a lakosság számaránya szerint szolgáltatjuk 42 és 43%-kal, a mi ellen nem lehet szavam, valamint a hadi létszám megállapítása alkalmával, a minap az ellenzéki padakról, semmi kifogás nem tétetett. De ez nem véradó, hanem pénzadó, közös költség, melynek aránya a quóta.

Meglehet, hogy a t. előadó ur, vagy a távollevő pénzügyi minister ur képviselője, vagy általában a kormány azt fogja mondani, hogy ez a véradó pótléka. Azonban én ezt felfogni képes nem vagyok, mert hadi költség, a mely nélkül a véradó még csak le sem róható, mert katona fegyver, ruha és élelem nélkül nem felelhet meg feladatának; ha erre nézve nem mondta ki a törvény a véradó arányát, miképen lehessen azt a hadi költség csekély részére nézve tenni, hogy az más természettel birjon, mint a fődolog, a melynek ez csak csekély függeléke. Szerintem a véradó pótléka csak az lehetne, a mi azt teljesen helyettesíti, úgy, hogy a hol ez fizettetik, a véradó teljesítése megszünik. Igy pl. ha a két állam abban találna egymással megegyezni, hogy a megállapított 800,000 lét-

Digitized by Google

számból a két állam ne állítson ki többet, csak 700,000-t és 100,000-et fogadjon pénzen, teszem föl Bosniában: ez esetben elismerem, hogy a hozzájárulás a véradó arányában lenne, a melynek ez, reánk nézve javára esnék. Azonban ezen védelmi adó által Magyarország ujonczjutaléka nem kevesbedik. Azt sem fogadhatom el, hogy azok, a kik a védelmi adót fizetik, ez által megmenekülnének hadi kötelezettségüktől, mert én tagadom, hogy azok azt leróni még kötelesek lennének, miután ők a 800,000 létszámon felül vannak. Igen, ha a t. kormány e törvényt megváltoztatná és azt hozná be, hogy a hadi létszám ne 800,000, hanem 1.600,000 legyen, a melynek fele teljesíti a szolgálatát fegyverrel, a másik fele pedig pénzzel, akkor ezt elismerném véradónak; de ha ily törvényt akarnánk behozni, akkor egyszerűbb volna már tudniillik azokra nézve, a kik ezt pártolják, megváltoztatni a quótát és azt mondani, hogy a quota nem az adóképesség, hanem a lakosság számarányán alapszik.

Én, t. ház, azt, hogy kétféle hozzájárulási kulcs létezik, külön a véradóra és külön a közös költségekre; hogy a mi quótánk kisebb, mint a lakosság számaránya, az ránk nézve baj, mert ha az adóképesség a monarchia két államában teljesen egyforma volna, akkor a quóta a lélekszámaránynyal összeesnék és a két kulcs egyenlő lenne. De miután sajnálatunkra ez nem ugy van, miután a lélekszám aránya a quótát kerekszámban $^1/_3$-ával meghaladja: ebből az következik, hogy az igy tervezett alapon a 857,000-nyi összeg legalább is 200,000 frttal több, mint a mennyi bennünket az adóképesség szerint illet és következik, hogy minden egyes védelmi adókötelezett, adóképességének $^1/_3$-án felül lesz terhelve, a mi természetesen az osztrák védkötelezettek javára fog esni. Még szembetünőbb lesz, ha már most a két arányt egymás mellé állítjuk. Ausztriában tudvalevőleg 57 lélek adóképessége 70 frt, esik egyre-egyre 1 frt 20 kr., Magyarországon 43 lélek adóképessége 30 frt, esik egy lélekre kerekszámban 70 kr. Ez tehát már maga is világosan mutatja, hogy ha a közös költségekre nézve az adóképességet figyelmen kivül hagyjuk, ez valóságos képtelenség. De elismerem, hogy nincs is figyelmen kivül hagyva, csakhogy — és ez a csodálatos — éppen megfordítva. És itt kénytelen vagyok helyreigazítani a t. előadó ur tegnapi nyilatkozatát, melyben azt mondta, hogy az itt javasolt tételek a középuton járnak. Tagadom azt; nem a közép, hanem a legszélsőbb uton. Mert, midőn ezen törvényjavaslat szerint a tételek 3 frttól 100 frtig terjednek, addig Ausztriában 1 frttól 80 frtig vannak tervezve. Tehát mi nálunk egy szegény védelmi adókötelezett, kinek adóképessége hasonlíthatlanul csekélyebb, egy oly országban, melynek adója súlyosabb és kereseti képessége sokkal kisebb, éppen három annyit fog fizetni, mint osztrák társa. Ezt én igazságosnak el nem ismerem. De azonfelül még a logikával sem tartom összeegyeztethetőnek. Mert ugyanis, maga az ellátás, a rokkantakra nézve, addig is a közös alapokból fedeztetett, a mihez mi a quóta arányában hozzájárultunk, vagy igényt tartottunk. Most pedig az ellátás javítása, egy egészen más, sokkal terhesebb kulcs szerint javasoltatik. És ha már most nemsokára a közös hadügyminister elő fog állani azzal, hogy azon közös alap, melyből eddig fedeztetett a rokkantak ellátása, talán boszniai hadjárat folytán elfogyott, vagy, hogy arra egyáltalán nincs pénz, de minálunk már van alap, melyhez 43%-al hozzájárultunk, tehát fizessük nemcsak a javítást, de az ellátást is: mivel fogjuk az ő logikájuknak helyességét megczáfolni és mi fog bennünket biztosítani, hogy, ha egyszer ezt az aránykulcsot megállapítottuk, a közös költségvetés sok egyéb tételeire nézve is, nem ezen módon fogunk bevonatni.

Én ezt igen komolyan megfontolandó dolognak tartom, a mire az igen t. kormány az alkotmányosság 12-ik évében vállalkozott. Tegnap ugyanis azt mondta a t. előadó ur, hogy foglalkozott ezzel már régen az 1873-iki kormány is, de miután egyenlő elvekre kellett fektetni, az egyezmény csak most sikerült. Ez tehát más szavakkal annyi tesz, hogy azt, a mit az osztrák kormány már valószinűleg akkor is követelt, az akkori egyetlenegy Deák-párti kormány sem tartotta elfogadhatónak és szükség volt a jelenlegi igen t. kormányra, hogy azt megtegye és itt előterjeszsze. (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*) Mit terjesztett elő az igen tisztelt kormány? Azt, hogy az 1867:XII. t.-czikkben megállapított egyik főelv megdöntessék. Az 1867:XII t.-czikk 15. és 18. §§. világosan és határozottan mondják, hogy a hadügynek összes költsége — pedig kétségtelen, hogy ez a hadügynek mindig egyik csekély részeül tekintetett és a 18. §. szerint — a közös védelemnek minden terhei és költségei, a megállapítandó quóta arányában fedezendők. Már most ezen törvényjavaslat, a rokkantak ellátásának javítására nézve más kulcsot állapit meg, tehát az ezen 67. t.-czikk által kivétel nélkül minden közös költségekre nézve megállapított elven, rést üt. (*Igaz! Ugy van! a bal- és szélső balon.*)

Az összeg csekélysége, vagy a czél humanitarius volta ne hozzon bennünket kisértetbe ott, a hol elvekről van szó, mert annak következései kiszámíthatlanok. (*Helyeslés balfelől.*)

Ismerjük az osztrákok törekvését, kik igen gyakran szeretik szemünkre vetni, — pedig

Digitized by Google

méltatlanul — hogy 30% fizetése mellett, velök egyforma jogokat gyakorolunk. De ha szemügyre vesszük azon mellékes és roppant előnyöket, melyeket részint a közös költségek, részint a közös vámterület s a közös bank mellett ők élveznek, akkor a megröviditettek bizonyára mi vagyunk. Mondom, ismerjük azon törekvéseket, mik oda czéloznak, hogy ha már egyforma 50% elfogadására nem is volnának képesek bennünket rábirni, legalább kivigyék, hogy a magunk katonaságát mi fizessük, vagyis, hogy átalában a quóta ne az adóképesség, hanem a lakosság számaránya szerint állapittassék meg. És tudjuk azt is, t. ház, hogy csak az első lépés szokott nehéz lenni, a többi aztán könnyen követi egymást. Én, t. ház, ezen §-ban kimondott elvben a legveszedelmesebb praecedenst látom. (*Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbal felől.*) Ha van szükség, t. ház, arra, hogy ezen rokkant ügy közös ügy legyen és eddigi törvényeink szerint, mint a hadügy egyik csekély része kétségtelenül közös, akkor kell, hogy ahhoz a quóta arányában járuljunk, a mint hogy igazság szerint máskép nem is lehet. De ha a 67. törvénynek 12 évi gyakorlata által megerősített ezen elvét fenntartani, a talán hatalmas osztrák áramlattal szemben az igen t. kormány jelenleg nem érzi magát elég erősnek, akkor komolyan meg kellene fontolni: vajjon nem lenne-e jobb, ha abból közösügyet nem csinálnánk. Minek kössük magunkat a szomszéd állam irányában, és minek engedjünk befolyást a közös hadügyministernek e kérdésben is? A mi azt illeti, hogy a kezelés a t. honvédelmi minister ur kezében lesz, az előttem nem elég garantia. Nem lenne-e jobb megállapodni abban, hogy minden állam azt belügyként kezelvén, maga gondoskodjék saját rokkantjai honosai irányában, ugy, a hogy tud és akar. Még ezen esetet is, legalább jelenleg, midőn a közös hadseregbeli tisztek létszámából, a mint mondatik, alig esik Magyarországra 7—8%, az itt javasolt aránynál kedvezőbbnek tartom. Mindezeknél fogva tehát én a 10. §-t és főképen a 6. §-t el nem fogadom. És miután tudom, hogy ezen törvényjavaslat a két kormány közötti megállapodáson nyugszik, minélfogva az igen t. kormány nem lesz hajlandó a részletekben változtatást engedni, azért, habár annak alapeszméjét helyeslem, mégis kénytelen vagyok már az általánosságban is annak ellent mondani és ha a tulsó oldal részéről nem terjesztetnék be egy olyatén indítvány, a mely ezt átdolgozás végett a pénzügyi bizottsághoz kivánja utasítani, mely esetben én a magam részéről szivesen járulnék az ily indítványhoz, különben kénytelen vagyok egyszerűen kijelenteni, hogy ezen törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául el nem fogadom. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Irányi Dániel: T. képviselőház! A véderőről szóló törvényjavaslat 56. §-ának valósítását, vagyis a hadmentességi díj behozatalát évekkel ezelőtt és pedig ismételten sürgettem, mindannyiszor t. elvbarátaimnak helyeslése mellett. (*Igaz! a szélső baloldalon.*) Sürgettem azért, mert igazságosnak találom, hogy a kik valamely csekély testi fogyatkozásuknál fogva a katonai szolgálat alól fölmentetnek, azoknak javára, a kik besoroztatnak, és a hadi fáradalmak következtében rokkantakká válnak, vagy azok felsegélyezésére, kiknek férjeik, vagy apáik a csatatéren elvérzenek, jövedelmükhöz, vagy tehetségükhöz mért valamely pénzáldozattal járuljanak (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

A t. honvédelmi minister ur, a kihez ezen felszólításomat intéztem, azt felelte, hogy a kérdéses ügyben tárgyalásokat folytat a közös hadügyministerrel és mihelyest azok véget érnek, a kivánt törvényjavaslatok elő fognak terjesztetni. A tárgyalások, ugy látszik, sokáig tartottak. Mégis sem a t. honvédelmi minister ur, sem a törvényjavaslatot előterjesztő pénzügyminister ur nem tartották szükségesnek ezen késedelem okáról fölvilágositani a házat, hogy egy 1868-ban hozott törvénynek végrehajtása miért maradt el 10, vagy 11 évig. A t. előadó ur azt mondotta ugyan, hogy ez iránt a közös hadügyministerrel már 1873-ban indultak meg a tárgyalások, de hogy a létező akadályoknál fogva csak is az idén vezettek eredményre.

Hogy melyek voltak azon akadályok, melyek azon nehézségek, azt azonban a t. előadó ur sem adtaelő. Én, különösen ha a kormány szempontjából tekintem a törvényjavaslatot, ezen mulasztást annál súlyosabbnak tartom, mert ha áll a kormánynak számitása s ha szándékát a többség valósitaná, a veszteség, mely ebből a kincstárra háramlott, évi 3.300,000 frt, a mi 10 év alatt, mióta t. i. ezen törvényt létesithették volna, kerek 33.000,000-t tesz.

T. barátom Szederkényi Nándor, a kivel egyébiránt — és ezt előzetesen is megjegyzem — nemcsak a végindítványra egyetértek, hanem a törvényjavaslat birálatára nézve is nagyobbára kezet fogok, az előttünk fekvő törvényjavaslatnak magát az elvét támadta meg, a hadmentességi díjnak elvét nem tartván igazságosnak. Én, t. ház, igyekezni fogok az ő érveit egymásután latra vetni és saját meggyőződésem szerint megczáfolni. T. barátom okoskodása, melylyel a hadmentességi díjnak alapelvét megtámadja, a következő: „a katona, ki besoroztatott, azért teljesiti védelmi kötelességét, mert arra testileg alkalmasnak találtatott, a szolgálat, melyet tőle az állam követel, azon erős testi alkatnál fogva kivántatik, melylyel őt a természet megáldotta. Ő tehát egy szolgálatot, vagy egy természetbeli

Digitized by Google

adózást teljesit azért, a mivel bir: hogy lehet már most, kérdi t. barátom, attól, a ki ezen testi alkattal nincs megáldva, valamely kárpótlást, valamely adó terhet követelni; hogy lehet, hogy minél drasticusabban fejezze ki magát, hogy lehet azért követelni adót, a mivel valaki nem bir?"

Ezen okoskodásnak, véleményem szerint, alapja téves. A katona nem azért teljesíti védelmi kötelességét, mivel erős, egészséges testalkattal áldotta meg a gondviselés, ez a katonakötelezettségnek csak feltétele. Minden polgár azért tartozik a hazát védelmezni, mivel a hazának szülöttje, (*Helyeslés*) mivel a haza törvényeinek oltalma alatt él, mivel a haza intézményeinek jótéteményeiben részesül. Ugyde ezen jótéteményekben részesül az is, ki testi alkatánál fogva nem katonaképes, (*Helyeslés.*) a ki ez oknál fogva a katonakötelezettség alól felmentetik, a ki azon feltétellel, a melynél fogva azt természetben teljesíteni tartoznék, nem bir, ennélfogva azt nem teljesíti. De az indok, melynél fogva minden polgár hazájának védelmére tehetségéhez képest hozzájárulni tartozik, ő rá nézve is fennáll. (*Ugy van! a szélső balfelől.*) T. barátom továbbá azt állította, hogy nézete szerint az, a ki katonakötelezettsége alól felmentetett, szivesebben teljesítené a honvédelmi kötelességet, semhogy a rá kivetett adót kifizesse. Ezen állítást, t. ház, a mindennapi tapasztalás megczáfolja. (*Helyeslés.*) A véderőről szóló törvényjavaslat tárgyalásakor Thaly Kálmán t. képviselőtársunk és barátunk felhívta a kormánynak, felhívta a háznak figyelmét azon számtalan visszaélésre, mely az által követtetik el, hogy olyanok, a kik a törvény értelmében szolgálni kötelesek, magukat ezen kötelesség alól mindenképen kivonni igyekeznek, ki pártfogolás, ki vesztegetés utján. (*Igaz! Igaz! balfelől.*) S én Szederkényi t. barátommal ellenkezőleg arról vagyok meggyőződve, hogy kivéve azon kevés ifjakat, kik valóban hivatást éreznek a katonai pálya iránt, és a kik ha netalán testi alkatuknál fogva visszavettetnek, azt zokon veszik: a többiek 99 része bizonyosan szivesebben megfizeti a 3—4—5 vagy akár 10 frtot, semhogy azon súlyos kötelességet teljesítse, akár béke idején, akár és főkép háború esetén, a mely a besorozott katonára vár. (*Ugy van! a szélsőbalon.*)

T. barátom továbbá igazságtalannak találja azt, hogy az is fizesse ezen hadmentességi díjt, fizesse 12 éven át, a ki népfelkelés esetén szintén felhivatik a haza védelmére. Ugyde nem vette figyelembe t. barátom, hogy ez esetben nemcsak az, a ki 12 éven át otthon ült, hanem az is, a ki 12 éven át a katonai kötelékben volt, 3 esztendeig tényleges szolgálatot teljesített s azután mint tartalékos hosszabb-rövidebb ideig a gyakorlatokban részt vett; az is, a ki meglehet, két—három hadjáratban megfordult és ott sulyos sérüléseket szenvedett: ha az ellenség a hazába betör és a népfelkelés is igénybe vétetik, szintén köteles fegyvert ragadni. (*Igaz! Igaz!*) Ő tehát, a ki a maga hadviselési kötelességét 12 éven át teljesítette, ugyanazon kötelességét fogja teljesíteni a népfelkelés alkalmával, melyet teljesít az, a ki 12 éven át otthon a maga dolga után látott.

A hadmentességi díj, t. képviselőház, véleményem szerint igazságos, a teherviselés egyenlőségének követelménye, a legdemokratikusabb intézmény. Igy gondolkodnak Európa legdemokratikusabb államának polgárai: a svájcziak. Svájczban a hadmentességi díj e század eleje óta létezik. 1804-ben már behozták egyes cantonok s azóta több canton utánozta a példát; tavaly pedig egy szövetségi törvény erejénél fogva az egész köztársaságra kiterjesztetett.

Nem lesz talán érdektelen, t. ház, ha e törvény főbb intézkedéseivel megismerkedünk. (*Halljuk!*) Ezen adó áll egy 6 frankot tevő személyi díjból és egy a vagyonhoz és jövedelemhez mért pótlékból. Ezen adó azonban évenként 3000 frankot nem haladhat meg. A maximum tehát 3000 frank. Mint pótlék ssámittatik *a*) minden 1000 frank tiszta vagyontól 1 frank 50 rappen vagyis 50 centime, *b*) minden 100 frank tiszta jövedelemtől ugyanannyi, tehát 1 frank 50 rappen. Az 1000 franknál kisebb tiszta vagyon nem esik adó alá; a tiszta jövedelemből pedig 600 frank szintúgy adómentes. A szövetséggyülés azonban jogosítva van oly évekre, midőn a csapatok nagyobb része tettleges szolgálatra rendkivüli módon igénybe vétetik, a hadmentességi díjat egész kétszeres összegéig felemelni. A kantonok a hadmentességi adó nyers jövedelmének felét a szövetségnek szolgáltatják ki. A szövetségi gyülés meghatározza, hogy ezen befolyt fele részből mennyi fordittassék a katonai nyugdíjalapra.

T. barátom és elvtársam midőn említette azt, hogy tudtával is létezik Svájczban ily hadmentességi adó, arra figyelmeztetett, hogy a helvét köztársaság viszonyai a mieinktől különböznek. Különböznek t. képviselőtársam és barátom; de a hadmentességi díj tekintetében aligha nem azok előnyére, a kik azt minálunk is behozatni kivánják. Ugyanis a svájczi polgár nem szolgál három esztendeig állandóan zászló alatt; az egy rövid tartamú oktatás után haza bocsáttatik, hogy aztán minden évben rövid nehány heti gyakorlatra behivassék. A magyar katona három esztendeig valósággal szolgál a zászló alatt; azontúl pedig mint tartalékos tartozik szolgálati ideje alatt többször a gyakorlatokban részt venni. Svájczi fegyveres polgár nem igen van kitéve azon veszélynek, hogy egészségét, életét a háborúban koczkáztassa. Svájczban, mint tudjuk, 1848 óta,

Digitized by Google

vagyis a Sonderbund ellen folytatott háború óta nem volt hadviselés, holott a mi katonáink, a mi fiaink, a mozgósításokat nem is említve, nem említve az 50—51-diki mozgósítást, nem azt, mely a krimi háború alatt eszközöltetett, magára a hadviselésre ismételve felhivattak. Részt vettek 1859-ben Olaszországban, részt vettek 1864-ben Schleswig-Holsteinban, 1866-ban Olaszországban és Csehországban a hadjáratokban; s hogy a legközelebbi hadjáratot ki ne felejtsem, taval Boszniában. (*Igaz! Igaz!*) Ily fáradalmaknak, ily sanyarúságoknak, ily veszélyeknek van kitéve a mi katonánk, holott, mint említettem, a svájczi fegyveres polgár a lehető legritkább esetben lehet kitéve az ellenség előtti szolgálat eshetőségének.

De nem csupán Svájczban, más országokban is létezett ezen hadmentességi díj. Igy az első franczia köztársaság 1800-ban behozta azt, azonban úgy, hogy a felmentett helyettest volt kénytelen állítani; 1802-ben a pénzbeli adó hozatott be 50 franktól 1200 frankig, a szegények kihagyásával, szegénynek vétetvén, kinek adója 50 frankon alul van. De ezen adót egyszer mindenkorra kellett csak fizetni. Bajorországban 1869-ben hozatott be és osztályok szerint fizettetett a Wehrgeld. Nyolcz osztály volt felállítva. A legalsóbb osztálybeli 3 frtot, a legfelsőbb osztálybeli 100 frtot fizetett évenkint, az utóbbi osztály 1600 forinton — gondolom dél-német forintokat kell érteni — felül való jövedelem után. A birodalmi alkotmánynyal azonban ezen adó megszünt. Hogy miért szüntették meg, hogy Német- és Franczia országban, a hol — mint tudjuk — az általános védkötelezettség uralkodik, miért nem létezik a hadmentességi díj: azt — őszintén megvallva — nem tudom; de ha sejtelmem nem csal, be fog az hozatni ott is, és hogy eddigelé nem létezik, alighanem annak tulajdonítandó, hogy úgy Német- mint még Franczia országban is, daczára az általános szavazatnak, azon osztály uralkodik, azon osztály viszi a nemzet ügyeit, a mely a felmentések által leginkább van érdekelve; azon osztály, melynek fiai a legkönnyebben vonják ki magukat a katonai szolgálat alól, a kiknek annálfogva ez a hadmentességi díj leginkább terhesnek látszik.

Egyébiránt hogy Franczia ország ezen díjat még nem hozta be, talán annak is tulajdonítandó, hogy ott azok, a kik családi okoknál fogva mentetnek fel a katonai szolgálat alól, évenkinti gyakorlatokra behívhatók, háború esetén pedig szintén szolgálni kötelesek.

Ezek után, t. ház, alig szükséges mondanom, hogy én a hadmentességi díjnak elvét igazságosnak, czélszerűnek tartom. Hogy ennek daczára az előttünk fekvő törvényjavaslatot nem fogadom el, arra nem az elvnek helytelensége, hanem a helyes elvnek helytelen alkalmazása indít. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

S itt engedje meg a t. ház, hogy ez állításomat, a mennyire lehet, magából a törvényjavaslatból bebizonyítani igyekezzem. (*Halljuk!*)

A főellenvetés, melyet e törvényjavaslat ellen teszek — teszem pedig közjogi állásomnál fogva — az, hogy ezen törvényjavaslatban a rokkantak alapja a közös hadügyministerrel egyetértőleg rendeltetik kezeltetni, s ez által egy új közösügy teremtetik, (*Ugy van! a szélső baloldalon*) holott én és elvtársaim a létezőket is eltörölni kivánjuk. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) De ha gondolatban, ha elméletben az önök álláspontjára tudnék is helyezkedni, még az esetben is lényeges kifogást kellene tennem ellene, a miatt, a mit az imént Szontagh Pál t. képviselőtársam oly helyes érvekkel kimutatott, hogy t. i. a helyett, hogy ezen hadmentességi díj a vagyonképesség szerint fizettetnék, Magyarország által, azt a lakosság aránya szerint viselné.

További kifogásom ezen törvényjavaslat ellen az, hogy nem csupán a rokkantak alapjára, illetőleg nem csupán védelmi czélokra rendeltetik, hanem egyszersmind általános, talán deficitapasztási czélokra is fogna szolgálni.

Én, t. ház, azt gondolom, hogy ha netalán valami fennmarad azon összegből, mely a rokkantak ellátására, mely a csatamezőn elvérzettek felsegélésére, mely a mozgósítottak családjainak gyámolítására kivántatik, ez nem egyéb, mint szintén Magyarország védelmi czéljaira fordittassék. (*Ugy van! a szélsőbalon.*)

Sok évvel ezelőtt, még gr. Andrássy Gyula ministerelnöksége alatt indítványt tettem az iránt, hogy a hadgyakorlatok, az elemi hadképzés, már az iskolákban kezdessenek meg. Akkor szavam a pusztában hangzott el. Ajánlottam továbbá azt is, engedtessék meg, hogy szerte az országban önkénytes vadászcsapatok keletkezzenek, hogy az ország polgárai üres, szabad idejüket czéllövészettel és egyéb hadgyokorlatokkal töltsék; mert bármiként vélekedjünk is a jövőről, az iránt senki sem biztosíthatja az országot, hogy előbb vagy utóbb nehéz napok nem fognak reánk következni, (*Ugy van! a szélső baloldalon*) és én, a ki azt óhajtom, hogy az ország önálló és független legyen, e végett egyuttal azt kivánom, hogy „minden ember legyen ember és vitéz, a kit e föld hord s egével reá néz.“

További ellenvetésem, t. ház, az, hogy ezen alap nem kizárólag a honvédelmi minister által fogna kezeltetni, hanem a pénzügyminister által is, holott — nem mondom a jelenlegi — de volt egy és önök emlékeznek reá, a ki még a gondjaira bizott letéteket is elköltötte. (*Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.*) Én tehát, t. ház, hogy hasonló visszaélésnek a jövőben eleje

Digitized by Google

vétessék, azt fognám kívánni, hogy ezen alap egy országos bizottság ellenőrzése alatt álljon. (*Élénk helyeslés! a szélső baloldalon.*)

A jelen törvényjavaslatban kivétetnek a hadmentességi díj alól a póttartalékosok. A póttartalékosok, mint tudjuk, nemcsak hogy egy évig sem szolgálnak zászló alatt, de sőt a hadgyakorlatokban sem vesznek részt és kötelességük mindössze oda terjed, hogy háború esetén behivatnak, vagyis háború esetét kivéve, a 12 esztendőt otthon töltik. Nem látom tehát át, hogy miért vétessenek ki a hadmentességi díj alól azok, a kik ép oly tekintet alá esnek, mint a hadmentesek. És én ezen póttartalékosokat annyival is inkább kívánom a hadmentességi díj alá vonni, mert aligha csal sejtelmem, hogy igen sok visszaélés következtetik el az által, hogy a póttartalékosok közé soroztatnak oly urfiak, a kik különben tettleges szolgálatra elég alkalmasak. (*Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Azonban, t. ház, felmentetni kívánom feltétlenül a hadmentességi díj fizetése alól azokat, a kik kereset-képtelenek, legyen az valamely súlyos testi hiba, vagy más oknál fogva. Mert nem tartom az igazsággal megegyeztethetőnek, hogy egy ifju, a ki pl. vak, szélütött, csonka, béna s a kinek tehát elég költsége van a miatt, hogy az isten őt ép tagokkal meg nem áldotta, még külön adó által is megróvassék. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Továbbá óhajtanám, t. ház, hogy azok, a kik katonai szolgálati idejök felének eltöltése után oly testi fogyatkozás miatt bocsáttatnak el, mely nem tette őket keresetképtelenné, s mely nem a katonai szolgálat teljesítésének következménye, a hadmentességi adónak csak felét fizessék, nem pedig annak egész összegét, mint a törvényjavaslat kívánja. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Óhajtom ezenkivül, hogy azon atya, kinek egy vagy több fia katonai szolgálatot teljesít, felmentett fiáért az adónak csak felét fizesse. (*Helyeslés.*)

A hadmentességi adó ezen törvényjavaslat szerint egyszerre fizetendő le. T. ház, miután ezen hadmentességi adó is nem egyéb, mint adó, nem látom át, hogy erre nézve miért állapítsunk meg más rendszabályt, mint a mely a közönséges adókra nézve fennáll. A közönséges adót évnegyedenkint lehet fizetni, kívánnám tehát, hogy a hadmentességi adót is évnegyedenkint lehessen beszolgáltatni. (*Helyeslés a szélsőbalon.*)

Továbbá azon esetre, hogy ha valaki a hadmentességi adóját nem képes megfizetni, a törvényjavaslat őt elzárandónak mondja. T. ház. ez egészen új elv, még a mi fiscális törvényhozásunk szempontjából is. Nálunk adótartozásért elzárásnak nincs helye. Az elzáratás büntetés; a ki adóját meg nem fizetheti, az ám essék végrehajtás alá, de arra az elzáratást rámérni nem lehet. (*Élénk helyeslés a szélsőbalon.*) Azok, a kik a törvényszerű szolgálati idő letelte előtt külföldre költözni kívánnak, s nekik a kiköltözés megengedtetik, a törvényjavaslat értelmében az egész hadmentességi adót az egész hadmentességi időre tartoznak lefizetni. T. ház, ez azokra nézve, a kik a sors csapásai következtében a hazai földtől megválni kénytelenek, csak nem teljesíthetetlen feltételt szab. Miért vándorolnak ki különösen most a felső vidéken Sáros megyéből sokan? Azért, mert betevő falatjuk sincs. Hát ezektől, csakhogy ki ne vándorolhassanak, s itt talán éhen veszszenek, még azt követeljük, hogy az összes hadmentességi adót egyszerre tegyék le? (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbalon.*) Én, t. ház, ezen feltételt, mint igazságtalant nem fogadom el, hanem azt óhajtom, hogy azon hadkötelesek, kik a szolgálati idő letelte előtt a külföldre kiköltözni kívánnak, ha honpolgári jogukat fenntartják, tartozzanak a védkötelezettség hátralevő ideje alatt a hadmentességi adót, vagy addigi illetékes községeiknél, vagy azon országban, melyben tartózkodnak, valamelyik konzulnál évenkint lefizetni. Ellenben azok, a kik honpolgári jogukat fenntartani nem kívánják, csak a már lejárt hadmentességi díjat kötelezzessenek lefizetni, visszahonosítás esetén azonban a hátralévő díjat is tartozván leróvni. Mert az csakugyan ellenkezik az igazsággal, t. ház, hogy ha valaki lemond a honpolgári jogról, azért mégis honpolgári kötelezettséggel tartozzék, különösen ha, miután kivándorolt, az idegen országban magát honosittatta és a hadkötelezettséget ott lesz kénytelen teljesíteni.

Végre nem helyeselhetem a törvényjavaslat azon intézkedését, mely szerint azok, a kik valamely községből más községbe kivánnak átköltözni, a hadmentességi díjat szintén előre és egyszerre tartoznak lefizetni. Ez, t. ház, a legtöbb esetben, különösen a cselédekre és a munkásokra nézve oly föltétel, a melyet nem teljesíthetnek, és a mely miatt eleshetnek azon lehetőségtől, hogy másutt, a hol szolgálatot és keresetet kapnának, megtelepedhessenek. Ennélfogva óhajtom, hogy azok, a kik azon községből, a melyben hadmentességi díjjal megrovattak, mielőtt azt lefizették volna, elköltözni kívánnak, tartozzanak ezen szándékukat a kirovó községben és azon helyen vagy községben a hová költöztek, bejelenteni, hogy a díj reájok pótlólag kirovassék. Hogy e miatt visszaélés ne történjék, nincs ellenvetésem, hogy azok, a kik a bejelentést elmulasztják, 10 frtig terjedhető pénzbirsággal sujtathassanak.

Ezek azon fő ellenvetések, a melyeket a törvényjavaslat ellen tenni kénytelen vagyok és miután, mint méltóztatik látni, ezek nem kevésbé számosak, mint fontosak, oly számosak

Digitized by Google

és fontosak, hogy nem remélhetem, hogy azok a részletes tárgyalásnál kiigazíthatók legyenek: annálfogva ezen törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául nem fogadhatom el.

Egyébiránt kijelentem, hogy ha más törvényjavaslatot nyujtana be a kormány, mely azon alapelvekből indulna ki, a melyeket az imént előadni bátor voltam, annak elfogadásától nem fognék idegenkedni, mert én, mint említettem, az elvet magát igazságosnak és szentnek tartom. És ha kimélettel viseltetem adózó polgártársaink iránt, ha azok terhét, a mennyire lehet, nem emelni, hanem apasztani, törekvésem, nem kevésbé rokonszenvvel, szeretettel viseltetem azon fegyveres polgártársaink iránt, a kik, mig mi békében saját dolgaink után látunk, fegyverben állanak, hogy az ország békéje felett őrködjenek; rokonszenvvel viseltetem azon magyar katonák iránt, a kik, daczára az őket elnemzetlenítő rendszernek, a hazaszeretet érzését és a nemzet iránti ragaszkodást híven megőrzik keblükben; azon magyar katonák iránt, a kik, meg vagyok róla győződve, ha az ország szabadsága, alkotmánya és nemzetisége veszélyben forogna, mint elődeik 1848-ban és 1849-ben (*Éljenzés a szélső balon*) újra körülötte fognak seregelni a nemzeti zászlónak, hogy azt győzelemre segítsék, ha lehet, (*Helyeslés a szélső balfelől*) és alatta elvérezzenek, ha kell. (*Élénk helyeslés a szélső balfelől.*)

Nem fogadom el e törvényjavaslatot. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Szederkényi Nándor: Félreértett szavaim értelmének helyreigazítása végett kérek szót. (*Halljuk!*)

Nagyon sajnálom, hogy előttem szólt tisztelt barátom tegnapi beszédemet félreértette, bizonyos részletekben félre is magyarázta.

Beszédem elején tegnap határozottan kijelentettem és ezen alapult beszédem folyománya is, hogy ha ez a törvényjavaslat más alakban, megfelelve azoknak az elveknek, a melyek az 1868: XL. t. cz. 56. §-ában kifejezve vannak, terjesztetett volna elő, más szempontok alá esett volna birálatom és hogy, mert nem ezen elvnek, hanem a közadózás elvének megfelelőleg nyujtatott be a törvényjavaslat, ezen fiscalitási szempontból támadtam meg és soroltam elő azon érveket, melyek alapján nem fogadom el a törvényjavaslatot. Még csak egyet. Én tegnap a bizottság jelentésének egy pontjára azt az észrevételt tettem, hogy nem áll az, a mit a bizottság jelentése magában foglal, hogy mindenki olyan nagyon szivesen fizeti azt az adót, mintsem hogy katonáskodjék. Én arra azt az észrevételt bátorkodtam tenni, — s ezt is igazán az igazság és méltányosság alapján, — hogy ez nem áll. De nem mondtam azt, a mint a t. előttem szólott képviselő ur mondotta, hogy mindenki szivesebben megfizeti az adót, minthogy katonáskodjék. Ezt nem mondtam. Én csak annyit mondtam, hogy az általában nem áll, mert tudjuk tapasztalatból, hogy sok fiatal ember szivesen elszolgál a katonaságnál és arra nézve mindenesetre kellemetlen és igen hátrányos az adófizetés. Ezt is csak a méltányosság elve alapján mondtam.

Ennyit akartam helyreigazításképen megjegyezni.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Midőn a szőnyegen levő kérdésben felszólalok, sok irányban rövidebb lehet felszólalásom, mint a milyen különben lett volna, azok által, a miket a hadmentességi díj igazoltságára vonatkozólag Irányi Dániel képviselőtársunk elvileg és elvontan ezen törvényjavaslattól ugyan, de nézetemmel tökéletesen megegyezőleg kifejtett; mert ezek után Szederkényi képviselő ur tegnapi beszédét illetőleg, csak egy-két igen rövid észrevételre lehet szorítkoznom.

Az egyik az, hogy helyreigazítsam a tisztelt képviselő urnak tévedését. A t. képviselő ur ugyanis azt mondta, hogy én úgy nyilatkoztam a mult alkalommal, hogy már mikor a 21-es, illetőleg a 9-es bizottság javaslata tárgyaltatott, én kimondottam: arra nagy súlyt nem fektetek.

Ezt t. képviselő ur, én nem mondottam, nem is mondhattam, mert sem a 21-es, sem a 9-es bizottság javaslata a képviselőházban sohasem tárgyaltatott, hanem mondtam azt: hogy mikor az a bizottság kiküldetett, nem elleneztem ugyan kiküldetését, de kifejeztem azon nézetemet, hogy attól valami nagy praktikus eredményt várni alig lehet. És éppen azon kis körülmény, hogy ezen egész munkálat, igenis a 9-es bizottságnak munkálata, melyet kisebbíteni bizonyosan nem fognék, talán már azért sem, hogy magam is tagja voltam; de nem egyéb, mint egy 9-es bizottságnak munkálata: éppen az a körülmény, azt hiszem, hogy mindazon következtetéseknek súlyát, melyet azon munkálatból azon hitben vont le a t. képviselő ur, hogy az a képviselőházban tárgyaltatván, mintegy irányadóul állapittatott volna meg, igen nagy mértékben leszállítja.

De különben is kénytelen vagyok ismételni — miután úgy látszik, a t. képviselő ur multkori nyilatkozatomat nem méltatta figyelemre, — hogy arról, hogy a 9-es bizottság munkálatában tett kilátások nem teljesülhettek, bizony nem tehet senki. Mert nem a kiadások apasztásánál nem teljesültek, hanem nem teljesültek pl. azon remények, melyek szerint a vasuti garantialis összegnek, ha jól emlékszem, egy, vagy leg-

Digitized by Google

[illegible]ebb két millióig kellett volna leapadni, a mi azonban be nem következett, mert ha mindent összeveszünk, azok ma is 12, 13, 14 millióra mennek. Azért tehát, hogy az akkor kilátásba helyezett remények nem teljesültek, azt hiszem, váddal illetni senkit sem lehet.

Még kettőre kivánok csak a t. képviselő ur előadásából reflectálni. A t. képviselő ur azt mondotta, hogy akkorára, mikor a véderőről lesz szó, megjegyzi magának, hogy mily borzasztólag festi a pénzügyi bizottság és talán a ministeri indokolás is a mi védrendszerünket és, hogy majd akkor követelni fogja, hogy egy más, nem olyan borzasztó védrendszerhez forduljunk. Már, t. ház, a mig a hadseregeknek az lesz a feladata, hogy háborúba menjenek, akármilyen rendszer szerint fognak azok szerveztetni, azon esetek, melyek az előadó indokolásában és az indokolásokban egyáltalában felemlittettek, mindig be fognak következni, bár mily rendszer szerint állapittassék is meg maga a hadszervezet. És ha ezen vitából és az indokolásokból valakinek volna mit eltennie későbbi napokra, talán mi tehetnők el a képviselő ur nyilatkozatát, a ki tegnap a katonai szolgálatot oly könnyűnek, mulatságosnak oly lelkesítőnek festette, hogy azt mondotta, szivesebben fognak szolgálni egész esztendeig, mint hogy 3 frtot fizessenek. No már, ha a három forint fizetése súlyosabb, mint ezen szolgálat, akkor azután csakugyan ne méltóztassék a súlyos véradó és a katonai szolgálat ellen panaszt emelni. (*Igaz! Ugy van! a jobboldalon.*)

A t. képviselő ur — és ez az, a mit én még meg akarok jegyezni — megtámadta ezen törvényjavaslatot azért is, hogy visszaható erővel bir. Legelőször is megjegyzem azt, hogy ezen törvényes kötelezettség, maga a kötelezettség 1868-ban mondatott ki. Lehetetlenség tehát azt mondani, hogy ez nem volna alkalmazható visszaható erő tulajdonítása nélkül, csak azokra, a kik majd ezen törvény létrejötte után jönnek sorozás alá, mert — és erre talán még visszatérek, — hiszen ezen törvény alapja már 1868-ban le lévén fektetve, mindazok, a kik 1868 óta a sorozás alól felmentettek és a kik ezen kötelezettség alá estek volna, már az által, hogy ezen törvény csak most jön létre, a rájok méltán várhatott helyzettel szemben nem hátrányban, hanem előnyben részesülnek, mivel a helyett, hogy ha részleteiben is meghozatott volna e törvény, melynek alapja 1868-ban letétetett, fizettek volna egész 12 évig, most csak fizetni fognak a rájok nézve hátralékban lévő egy-két évig. Ebben tehát visszaható erőt felfedezni a magam részéről nem tudok. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*)

Azok után, miket Irányi t. képviselő ur elmondott és azokhoz pótlólag csak egyet jegyzek még meg. (*Halljuk!*) Irányi t. képviselő ur megmondotta már, hogy hiszen az önkénytesek, a reservisták behivatnak gyakorlatra akkor is, midőn már állandóan zászló alatt nincsenek: tehát a hadi szolgálat alól felmentettekkel egy helyzetben akkor sincsenek. Én ehhez csak annyit kivánok megjegyezni, hogy még azon kivül, hogy tettleges szolgálatra is behivatnak majd minden évben, ott vannak az ellenőrzési szemlék, melyeknél megjelenni kötelesek és éppen a szegényebb emberek azt az összeget, melyet, ha felmentetnek a szolgálat alól, hadmentességi díj czímén kell fizetniök: még magát ezt a pénzt is bőségesen elköltik azon alkalmakkal, midőn az ellenőrzési szemlék helyeire el kell menniök. (*Ugy van! a jobboldalon.*) Ezen irányban is tehát egyáltalában összehasonlitani a helyzetet csakis azon czélzatból lehet, hogy bebizonyittassék, hogy még e szempontból is financialiter, pénzügyileg előnyben azok vannak, a kik a hadmentességi díjat fizetik, nem pedig azok, a kik besorozvák, még ha reservában vannak is. (*Tetszés a jobboldalon.*)

Az mondatott, t. ház — és ebben a tisztelt felszólalók majd mind egyetértenek, — hogy ez az adó, nemcsak azon czélokra szándékoltatik fordittatni, a melyek az 1868-ki törvényczikkben vannak kijelölve és hogy egyik indoka annak, miért nem fogadhatják el e törvényjavaslatot, az, mert ez adó más czélokra is fordittatik. Én, t. ház, megvallom, nem vagyok képes elismerni azt, hogy az hiba lehessen, — ha arról, hogy maga a főczél eléressék, gondoskodás történik és ha továbbá, az ezen czímen kivetett díj nem túlságos szemben azzal a kötelezettséggel, a mely alól az ily egyének felmentetnek — mondom, nem vagyok képes elismerni azt, hogy hiba lehessen, ha ilyenkor, az igy befolyt összegek egy része a magyar államkincstár javára is fordittatik. Sőt azt tartom, hogy éppen szemben az oly sokáig függőben volt eredeti helyzettel, nem roszaiást, de talán mást érdemelne azon kormány, a mely, midőn létesíti az 1868-iki törvény által kiszabott védelmi adót, vagy most már hadmentességi díjat, ugyanakkor ezt létesíti úgy, hogy az igy befolyt összegnek az eredeti czélokon túl, minden számítás szerint, felesleges részei, a magyar külön államháztartásnak váljanak javára. (*Helyeslés jobbfelől.*)

De azt mondja egy képviselő ur: hiba, hogy ez nem lett életbe léptetve tiz, vagy tizenkét évig. Itt mellesleg megjegyzem, hogy ha és a menynyiben ez hiba volna, remélem Irányi Dániel t. képviselő ur igazságszeretete nem fog az egész, a 11, vagy 12 évi mulasztásért minket tenni felelőssé. De azt mondja az illető képviselő ur, hogy „ja“, ez bizony azért történt, mert köve-

Digitized by Google

telték bizonyosan az osztrák részről azon elvnek keresztülvitelét, hogy ezen díjnál, a magyar állam a hadkötelezettségi és nem a quóta arányában járuljon a rokkantak alapjához, a mire természetesen egy Deákpárti kormány sem állott rá, hanem a mostani kormánynak kellett jönnie, hogy itt is az ország jogai megcsonkittassanak.

Csanády Sándor: Igazsága is van!

Tisza Kálmán ministerelnök: Először is nincs igazsága azért, mert ezen kérdés nem képezte ennek akadályát soha, hanem képezte az akadályt az, hogy a magyar kormányok sem a régiebbek, sem a mostani nem akartak beleegyezni abba, hogy a teljesen bejött összegek együvé befizetve, a közös pénzügyminister által kezeltessenek. Ez volt az akadály a mult kormányok alatt, ez volt a jelen kormány alatt, mig végre a jelen kormánynak sikerült ezen akadályt leküzdeni és létesíteni azt, hogy ezen alap külön a magyar pénzügyminister által kezeltessék. (*Élénk tetszés a jobboldalon.*)

De, t. képviselőház, (*Halljuk!*) lássuk hát, hogy helyes-e maga azon felfogás, a melyet a képviselő ur oda állított, hogy ez valami megváltoztatás, hogy ez a quóta-törvénynek a megszegése volna; mert ha ez igaz, akkor okvetlenül megtámadható ez az intézkedés. Én, t. képviselőház, azon meggyőződésben vagyok, hogy maga azon felfogás igen téves, mert itt nem a közös védelemnek kiadásairól van szó, hanem itt a közös hadsereg rokkantainak ellátása forog kérdésben: nem tehát a közös védelmi költség aránya, hanem azon arány szolgálhat itt teljes igazság szerint zsinórmértékül, hogy magához — mint a t. képviselő urnak is tetszett mondani — a véradóhoz, nem pedig a közös költségekhez, milyen arányban járul a monarchia két állama? És én legalább azt hiszem, hogy ugyanazon arányban kell gondoskodnunk rokkantainkról, mint a milyen arányban hazánkfiai a hadseregben vannak. És nem akarni azt, hogy a rokkantak ellátása más irányban történjék: ez a magyar állam és a magyar állam méltósága szempontjából éppen olyan igazolt, mint a mennyire ez intézkedés igazolt az igazság és az 1868-iki törvény alapján. (*Tetszés a jobboldalon.*)

Azt mondja egy képviselő ur, hogy minek akkor ez a közös alap, miért nem kezeli mindenik külön a magáét és miért nem látja el külön-külön a saját rokkantjait? Hát, t. képviselőház, első sorban is arra, hogy ez külön történjék, magának az 1867. évi XII. t.-czikkben lefektetett elvnek megváltoztatása volna szükséges. (*Halljuk!*) De másodszor, mi lehetne ennek gyakorlati, practicus eredménye? A védelem közös. Hisz azt tudjuk, hogy a védelem gyakran háborúval is jár. Azt is tudjuk, hogy ha közös e védelem, egyszer az egyik oldalon, másszor a másikon állhat elő a hadügyi actió. Igy igen könnyen megeshetnék, hogy a monarchia közös érdekében véghez vitt közös védelemben, aránylag a hadsereg magyar része nagyobb mértékben vétetik igénybe, annak soraiban nagyobb mértékben történnének a sebesítések, csonkulások. Természetes, hogy ugyanez megtörténhetik megfordítva is. Ha már most az az elv mondatnék ki, hogy a közös védelemközben megcsonkultakra nézve, mindenik állama a monarchiának önmaga külön gondoskodjék fiairól, megeshetnék, hogy egy, a közös védelem érdekében folytatott háború alatt azon helyzetnél fogva, hogy éppen hol kellett a védelmet érvényesíteni, felteszem, kétannyi csonkulna meg a magyar tagokból, mint a nem magyar tagokból és ha ezen mindkét félre nézve bekövetkezhető esetben mi volnánk, ezen reánk nézve sajnos helyzetnek azon elv szerint másik eredménye az volna, hogy a mellett, hogy vérben is mi áldoztunk többet, még a megcsonkultak ellátásában is nekünk kellene önerőnkből áldozni többszörösen, meghaladólag azt, a mire a monarchia másik állama kötelezve van. Sem a törvénynek, sem az igazságnak megfelelő nem volna tehát a bekövetkezhető egyes concret esetekben, hogy ez máskép rendeztessék, mint a hogy itt rendezve van.

A t. képviselő ur azt is mondja, hogy miért van az, hogy midőn itt egy közös adóról van szó, Magyarországon többet kell fizetni, mert 3 frttól 100 frtig kivánja a törvényjavaslat a díjat megállapítani, Ausztriában pedig egy frttól 80 frtig akarják megállapítani.

Igen sajnálom, hogy azon t. képviselő ur, a ki ezt mondta, nem nézte meg kissé jobban ezen törvényjavaslat dispositióit. Nem a hadmentességi díjnak összes jövedelme közös, hanem a hadmentességi díjnak ezen törvényjavaslat szerinti összes jövedelme a magyar államkincstáré, azon kikötéssel, hogy a megállapított arány szerint, egy bizonyos összeget a rokkantak ellátásának czéljából, évenként félretesz. Ha tehát a díj nálunk nagyobb mérvben követeltetik, ennek nem az az eredménye, hogy a rokkantak ellátásához többel járul Magyarország, hanem az eredménye az, hogy több marad meg a magyar államkincstár számára. Semmi néven nevezendő igazságtalanság, vagy alárendeltség tehát ránk nézve a monarchia másik államával szemben ebben egyáltalán nincs.

T. képviselőház! Mindenesetre Irányi t. képviselő ur foglalkozott legtüzetesebben e kérdéssel s habár nagyobb része azoknak, a miket fölhozni méltóztatott, a részletekhez tartozik, mégis kötelességemnek ismerem egy-kettőre már most megtenni a magam észrevételeit. (*Halljuk!*)

Az egyik az, a mit a t. képviselő ur a póttartalékosokra nézve elmondott. Biztosíthatoma

Digitized by Google

t. képviselő urat, hogy nem valamely különös kedvezési szándékból mondatik az ki, hogy a póttartalékosok ezen díj alól kivétetnek; hanem én legalább, a magam fölfogása szerint a hadsereg valamennyi tagja közt a póttartalékost tartom némely irányban a legkedvezőtlenebb helyzetben levőnek. Az ő feje fölött is mindig ott függ az eshetőség, hogy behivathatik bármely perczben és hogy ez megtörténhetik, láttuk a legközelebb mult boszniai és herczegovinai, aránylag kis hadjárat alkalmával. S ha behivatik, a mai rendszer szerint legalább behivatik ugy, hogy kiképzést soha nem nyert, hanem azonnal, megszokás, kiképeztetés nélkül, alávetik a katonai fáradalmaknak és viszik a háborúba.

Ismétlem tehát, hogy ezen szempontokból kiindulva, a legsúlyosabb helyzetben lévőnek látom a póttartalékosokat s azt hiszem, hogy ezen szempont elegendő arra, hogy az, hogy ők a díj fizetése alól felmentessenek, igazolva legyen.

Még csak a kiköltözésre és arra nézve kivánok pár szót szólani, a mit a t. képviselő ur az iránt felhozott, hogy mégis csak hallatlan a mi fiscalitási rendszerünk mellett is, hogy valaki azért, mert adóját nem tudja befizetni, bezárassék. (*Halljuk!*) T. képviselő ur! ezen törvényben az adó meg nem fizetéséért senkire sem mondatik ki, hogy bezáratik. Ugy, mint sok más törvényben is meg van mondva, hogy a ki bizonyos kötelezettségek teljesítését elmulasztja, arra birság vettetik s ha azon birságot le nem fizeti, épp ugy, mint más törvényeknél is, a birság nem fizetése vonhatja reá a bezárást. Nem az adó nem fizetése tehát, hanem az elkövetett mulasztásért reá rótt birság meg nem fizetése, vonhatja a bezárást maga után. Ez a 20. és 22. §§. értelme.

A mi pedig a kiköltözést illeti, én azt hiszem, hogy ha vagyontalanokról, olyanokról van szó, kik teljesen képtelenek fizetni, azok mindenesetre ugy, mint más irányban is, ez irányban szintén fel fogják lelhetni a mentességet. De hogy az általános szabály mégis kell, hogy az legyen, hogy a ki még ezen kötelezettségnek eleget nem tett és ki akar költözni, az fizesse meg az egész időre a díjat: az azon analogiából is következik, hogy ez nem adó, hanem a védkötelezettség teljesítése helyett fizetett díj. Igen jól méltóztatnak tudni, hogy nagyon kivételes eseteket leszámítva, azoknak, a kik a védkötelezettségnek eleget nem tettek, a kiköltözés meg nem engedtetik; minthogy tehát, itt azon kötelezettség helyetti díjfizetéséről van szó, én részemről legalább egészen igazságosnak találom, hogy azok, a kiktől telik, ezen díjat azon időre, melyre nem teljesitették, kiköltözésük előtt lefizessék. Mert ha kimondanók, t. ház, hogy a ki kiköltözik és a magyar állampolgárságát megtartja, az fizesse meg a díjat oda kinn: akkor a magyar kincstár aligha fogna valaha egy krajczárt is látni, mert exequálni ezt külföldön semmi bíróság, vagy végrehajtó hatalom nem fogná.

A mi pedig a községekből való kiköltözést illeti, ott csakis azon évi díjnak megfizetéséről van szó s én légalább azt hiszem, hogy ez a könnyebb evidentiában tartás czéljából és éppen azon czélból, hogy igazság szerint kevésbbé kelljen az eljárásnak vexatoriusnak lenni, czélszerűbb, mint azon eljárási módozat, melyet Irányi t. képviselő ur ajánl.

Nem fogom a t. ház türelmét tovább fárasztani. (*Halljuk!*) Meg vagyok győződve, — egyébiránt ez az eddig felszólaltak közül, egy képviselő kivételével a többiek részéről el is ismertetett, — hogy a hadmentességi díj behozatala elvileg alapjában helyes, meg vagyok győződve, hogy egyáltalában nem hibáztatható az, ha az állam, midőn deficites költségvetései vannak, eleget téve egyfelől a hadsereg rokkantjai iránti humanitarius kötelezettségének, másfelől e módot saját állama kincstárának javára és deficitjének apasztására felhasználja; meg vagyok győződve, hogy az itt kitett illetéket mindenki, a kire kivethető, szivesen fogja viselni, mert bizonyos, hogy a munkaképes ember — hiszen munkaképtelenekről, ha vagyontalanok, nincs szó, — mondom, a munkaképes ember a helyett, hogy a zászlók alatt szolgálna, az ehhez képest aránylag csekély díjat könnyen és szivesen fogja fizetni. Mindezekről meglevén győződve, a törvényjavaslat elfogadását ajánlom. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Orbán Balázs: T. képviselőház! (*Halljuk!*) Én Irányi Dániel t. barátommal, ha nem is mindenben, de a végeredményben egyetértek, mert ő Svajcz példájára hivatkozva, elmondja, hogy mily szabadelvű, mily demokraticus intézkedés történt ott. Én, t. ház, egyetértek vele e tekintetben, mert ha megadják hazánknak Svajcz kormányformáját, akkor én ezen javaslat által indítványozott adónemet szivesen elfogadom; de elfogadom még akkor is t. ház, hogy ha a nemzet jogainak összessége szerint megadatik az önálló magyar hadsereg és a mi haderőnk honvéd védrendszer szerint alakittatik át. Most azonban t. ház, midőn fiainkkal idegenek rendelkeznek, én ezen véradóhoz csatolt pénzadót, elleneink kezébe adni nem akarom.

Igen sajnálom, hogy a minister ur beszédét a nagy zaj miatt nem tudtam kivenni, de egyes pontjait mégis sikerült felfognom, s ezekre némi rövid észrevételt bátorkodom tenni.

Azt mondá a ministerelnök ur, hogy a 21-es bizottság akkor, a midőn pénzügyeinket rendezni igérte, vagy remélte, nekünk a vasut-

Digitized by Google

garantiák apasztását helyezte kilátásba, de a rendezés nem teljesült azért, mert a vasuti kamat-garantiák igen nagy mértékben felülmulták az akkori számításokat.

Megengedem, t. ház, hogy ezen vasuti kamat-garantiák is befolytak pénzügyeinknek még inkább összebonyolítására, de ne feledje a ministerelnök ur azt, hogy pénzügyeinket leginkább Bosznia és azon keleti politika tette tönkre, melynek ő volt fővezetője és irányadója. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Tisztelt ház! Nemcsak, hogy nem rendeztettek pénzügyeink, hanem jövőben sem remélhetjük azok rendezését mindaddig, mig azon elvek, melyeket mi hirdetünk, itt Magyarországon többségre nem vergődnek. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Azon észrevételére Szontagh Pál képviselőtársamnak, hogy ezen törvényjavaslatot a régi deákpárti kormányok nem terjesztették elő s 11 évig hevertették, a jelenlegi kormány pedig, mint vállalkozóbb szellemű elővette s keresztül akarja erőszakolni, a ministerelnök ur azon ellenvetést tette, hogy nem vették elő a korábbi kormányok azért, mert alkudozásban voltak a pénzek ki által való kezelésére nézve; most azonban, miután sikerült azt a nagy vívmányt elérni, hogy a magyar pénzügyminister fogja kezelni: ez roppant nagy nyereséget, nagy előnyt képez s azért hozta a ház elé a törvényjavaslatot.

T. ház! A magyar pénzügyministerek kezeléséről akkor, a mikor Bécsből megszorittatnak, szomorú tapasztalataink vannak. Irányi Dániel t. képviselőtársam említette, hogy volt oly magyar pénzügyminister, a ki még a letéteket és alapokat is elköltötte. Én tehát e tekintetben megnyugodva nem lehetek, Én azt valami nagy előnynek, nagy vívmánynak nem tekintem. De különben is, a magyar pénzügyminister ez alapoknak egyszerüen csak pénztárnoka, az utalványozás és elköltés joga pedig a közös ministernek van fenntartva és igy, e tekintetben semminemü biztosítékunk nincsen.

T. ház! Az újoncz-jutaléknak a többség általi megajánlása és megszavazása alkalmával Thaly Kálmán barátom szőnyegre hozta azon gyalázatos üzelmeket és kalmárkodást, mely a hadkötelesek elcsempészével országszerte nyiltan, hivatalos firma alatt üzetik. Ezen byzantinismus lételét a honvédelmi minister ur is bevallotta, beigazolta azzal szemben tehetetlenségét; azzal vigasztalván és biztatván minket, hogy a most tárgyalás alatt levő törvényjavaslat fog szerül szolgálni.

Én, t. ház! nem vettem részt az akkori vitában; de nem tudom most magamat visszatartani attól, hogy a hadkötelesek elsikkasztására, valamint az óvszerül feltüntetett a törvényjavaslatra szerény észrevételeimet a lehető rövidséggel meg ne tegyem.

A hadkötelesek elsikkasztása például a mi vidékünkön oly mérvben üzetik, miszerint nincsen arra eset, hogy módos embernek fia besoroztatott volna. Fő oka ennek természetesen magában a közösügyes hadsereg intézményében rejlik; mert a szülők a szó teljes értelmében irtóznak fiaikat a közös hadseregbe adni, honnan többnyire demoralizálva, nemzeti érzelmeikből kikorcsosodva térnek vissza. Ez fő oka annak, hogy bármi áldozattal is igyekeznek fölmentésüket kieszközölni. Erre csábitólag vonzza a szolgabirák, sorozó biztosok és orvosok megvesztegethetősége, ezeket pedig bátorítja a megvesztegethetőség büntetésmentessége.

Az ily szolgabiró rendszerint igen jó kortes, a sorozás pedig, kezében a leghatalmasabb kortes-fegyver, melylyel nemcsak a jelenben lehet nyomatékosan működni, hanem a jövőre is ki lehet hatni. Igy például azokat a választókat, kiknek fiai sorozás alá tartoznak, a kormánypártra való szavazásra azzal nyeri meg, hogy fiának, vagy fiainak fölmentéséről biztosítja. Azokat pedig, a kiknek fiai csak évek mulva jönnek sorozás alá, azzal fenyegeti, hogy a kormányjelölt ellen való szavazás esetében majd fiait besoroztatja.

De az igéret, vagy fenyegetés mellett elkerülhetlen járulék a pénz, a mit a szolgabiró ur négyszem között vesz el s igy, ha még kutatnák is, nagyon bajosan lenne bebizonyítható; pedig mindenki tudja, hogy ez s ez a szolgabiró, ezen sorozásnál 40 0, amannál 5000 frtot zsebelt el. De nem is kutatják, mert a jó kormánypárti kortes-hivatalnoknak nálunk minden meg van engedve. Aztán, ha még törvényszék elé kerül is a dolog, nincs arra eset, hogy a turpisság valaha kideritetett volna. Példával szolgálok.

Van nálunk egy szolgabiró, ki, mint földhöz ragadt szegény kezdette hivataloskodását; de a sorozásnál folytatott üzelmeivel nagy vagyont szerzett. Ez már annyira neki bátorodott, hogy csaknem minden sorozás alá tartozótól pénzt szedett be; de mivel mindeniket még se lehetett kimenteni, nagy volt azoknak száma, kik fizettek s fiaik még is besoroztattak.

Ezek hozzám folyamodtak panaszaikkal s miután tőlük irásbeli bizonyítványokat szedtem, ezek alapján a bizottmányi gyülésen interpellátiót intéztem ez ügyben az alispánhoz. Az ügy áttétetett a törvényszékhez, bizonyítványaim alapján a tanuk megidéztettek; de a vádlott ott várta az előszobában s a legdurvább szidalmak közt értésükre adta, hogy ha vallani mernek, egytől-egyig, mint vesztegetők, mind Szamosujvárra kerülnek, ő neki pedig hatalmas véd-

Digitized by Google

nökei levén, a haja szála sem fog meggörbedni. (*Felkiáltások a szélső balon: Szép állapotok!*)

Semmi sem természetesebb, hogy az ily módon megfélemlítettek és meg nem esketettek mit sem mertek vallani; irásban adott bizonyítványaikat megtagadták, az ügy hivatalosan elutasittatott s én is csak képviselői állásomnak köszönhettem, hogy bajba nem kerültem.

Ily eljárások, ily bünpalástolások mellett természetesen, a sorozásnál folytatott üzelmeket megszüntetni nem lehet; de sőt a sáfárok felbátorítást nyernek arra, hogy a törvények szigorát hivatalosan kijátszák s az általános hadkötelezettséget illusoriussá tegyék. (*Ugy van! a szélső balon.*)

És nem csak én, a magán ember járt igy, hanem a honvédelmi minister ur is panaszkodik, hogy több ily eset adatott át a törvényszékeknek a nélkül, hogy kideríthető és a bünös utolérhető lett volna.

Na már t. ház! Akkor, a midőn egy mindenki által tudott esetet, egy nyilvánosan elkövetett bünténYt a törvényszék kideríteni nem tud; akkor, a midőn országszerte a vagyonosabbak legnagyobb részben felmentetnek s csak a szegények soroztatnak be; mikor ily kézzel fogható tények bizonyítják a nyilt törvénytiprásokat s a vétkes még sem érhető utól: akkor kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a szakminister ur által oly ékesszólással felmagasztalt igazságszolgáltatásunk nagyon gyarló állapotban kell, hogy legyen s hogy e tűrhetlen állapoton törvényhozási uton kell segíteni.

Azonban t. ház! A jelen törvényjavaslat nem olyan, hogy ezen mélyen gyökerező bajt orvosolhatná, avagy csak enyhíthetné is. Mert a hadmentesítési díjt fizetnék első sorban a hadi szolgálatra képtelen nyomorékok; tehát megadóztatnék félszegségük, a természetnek — önhibájukon kivül eső — mostohasága. *Ugy van! a szélső baloldalon.*) Másodsorban fizetnék a szegény szolgák, kiknek tulajdonképen adómenteseknek kellene lenniök és csak harmad sorban fizetnék a módosabbak, kik e néhány forintot meg nem éreznék, mig a szegény osztály végtelenül terhelve lenne általa.

Képzelje t. ház, azon szegény vagyontalan családatya helyzetét, kinek 3 fia be van sorozva, tehát az erős munkáskezektől meg van fosztva; mig otthon maradott két nyomorék gyermekét nem csak tartania, hanem azokért hadmentesítési díjt is kell fizetnie. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) Az ily esetek nem kivételesek és szórványosak lesznek, hanem nagyon gyakoriak, mert a legszegényebb családok szoktak a legnépesebbek lenni. Törvényhozás, a mely ily helyzeteket előidézni és törvényesíteni akarna, az valóban az előrelátás és bölcseség követelményeiről megfeledkeznék, az oly jogtalanságot követne el, a mely előbb-utóbb megboszulná magát.

És ha még az ekként befolyó adó valamely hazai czélra fordittatnék és alkotmányos ellenőrzés mellett kezeltetnék. De nem, hanem a bécsi hadügyminister rendelkezési alapját képezendi, a ki — miként tények bizonyítják — a kezelése alatt levő alapokat gyakran szokta czélellenesen felhasználni; hisz már volt egy tekintélyes ilyen alap: az ugynevezett helyettesitési és nyugdíj-alap, melyek millióit a hadügyminister ur boszniai kalandokra dobta ki, minden felhatalmazás, minden feleletrevonás nélkül. Ily előzmények után nagyon lehet félnünk, hogy a szegény népünktől kicsikarandó ezen új adóra szintén hasonló sors várhat, sőt még oly eset is következhet be, a midőn az hazánk ellen fordítható leend.

Én az ugy is terhes véradót pénzadóval is súlyosbító e törvényjavaslatot általánosságban sem fogadhatom el a tárgyalás alapjául.

A mi már most a sorozásnál előforduló vétkes üzelmek ellensúlyozását illeti, erre nézve alázatos véleményem az lenne, hogy rendkivüli levén az eset, rendkivüli törvényhozási és igazságügyi intézkedés szükségessége forog fenn, annyival inkább, mert megalkotott büntető-törvénykönyvünk sem intézkedik e tekintetben a kellő szigorral.

Én oly törvény, vagy novella megalkotását látnám szükségesnek, mely szerint az, a ki a hadkötelesek felmentéseért pénzt, pénzértéket, igéretet, vagy bármi előnyt fogad el, az mint bünszerző 10 évre terjedhető fogsággal büntettetik; azon vesztegetők pedig, a kik ezt a törvényszékeknél feljelentik s ez iránt őszinte vallomást tesznek, mint egyszerüen elcsábítottak, a büntetés terhe alól felmentetnek.

Csak igy lesz lehetséges ezen élet és vérrel kereskedő sáfárokat megfékezni. Lehet, hogy ezen mód a modern jogászok felfogásával ellenkezik; de, t. ház, a katonai törvénykezés nálunk ugy se halad a jogfogalmak rendes kerékvágásában, az általam ajánlott mód se bizárabb, minthogy ugyanazon auditor egy személyben vádló, védő és biró is szokott lenni s hogy a hadi törvényszékeket törvénytudatlan alárendelt közegek alkotják, kik főtisztjeik kénye-kedve szerint, nem pedig törvény alapján itélnek.

Ajánlom e védszert a honvédelmi és igazságügyministerek becses figyelmébe. Különben, a mint már kijelentém, e törvényjavaslatot, mely új adókkal terheli népünket s mely közjogi helyzetünket variálja, el nem fogadom. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Pauler Tivadar igazságügyminister: T. ház! Az előttem szólott t. képviselő ur beszédjében felemlitette azt, hogy az újonczozások-

Digitized by Google

nál történt megvesztegetési esetek a törvényszékek által meg nem fenyittettek. Én magam tudok eseteket, a hol, különösen orvosok, az ilyen cselekmények miatt, a bíróság által meg lettek büntetve, de mindenekelőtt szükséges, hogy az ily megvesztegetés, a törvény rendje szerint be legyen bizonyitva. Ha az illetők vallomásaikat visszavonják, vagy vallomásokat nem tesznek, akkor a biró az illetőt el nem itélheti. Mert azt csak nem fogja követelni a t. képviselő ur, hogy a mi az állam minden polgárára nézve áll, hogy t. i. törvényes bizonyíték alapján lehessen csak büntető itéletet hozni, a szolgabiróra ne álljon, vagy pedig, hogy azon jogelvtől eltérjünk, hogy senkit sem szabad elitélni, kire a bűntett annak rendje szerint bebizonyítva nincs. Ha pedig be van bizonyítva és felmentetnék — hiszen a mi eljárásunk nyilvános, a sajtó az ily eseteket felemlitené és ha mindez nem történnék s bebizonyított tényálladék mellett történnék a felmentés, hiszen módjuk van ezt az illetőknek bejelenteni s a királyi ügyésznek kötelessége fellebbezni s a felsőbb bíróságoknál e tekintetben orvoslást keresni. Ha nekem ily eset bejelentetnék, én mind azt megtenném, a mit e tekintetben tennem lehet, t. i. az ügyészt utasítanám fellebbezésre, mert hiszen a bíróságok itéletére magára befolyással nem lehetek.

A mi a törvényt illeti, az új büntető-törvénykönyvben mindennemű megvesztegetések megfenyitésül igen szigorú intézkedések foglaltatnak. És e tekintetben nincs semmi aggály, hogy az új büntető-törvénykönyv behozatala után ne legyenek szabályok azon bűntett megfenyitésére, melyet felemlíteni tetszett; de másrészről azt is méltóztatik megengedni, hogy alaptalan vádak alapján, melyek kellőleg bebizonyítva nincsenek, intéztessenek bár azok akár szolgabiró, akár más egyén ellen, a törvény által megállapított büntetés, a hamis vádra nézve alkalmaztassék. (*Helyeslés jobb felől.*)

Mocsáry Lajos: T. ház! Mindenek előtt szükségét érzem annak, hogy igazságot szolgáltassak az igen t. előadó urnak, midőn nem titkolhatom el azon megjegyzést, hogy ő a gondjaira bizott törvényjavaslatot igen lanyhán, hogy ne mondjam kelletlenül védelmezte. (*Derültség a szélső balon.*)

Én ezt érdemül rovom fel az előadóurnak, mert az ezen alkalommal tanusított magatartása igen előnyösen tér el sok másokétól, kik abban a kathedrában ültek, kiket már nem egyszer hallottunk a meggyőződés hangjának negélyezésével desperátus ügyeket védelmezni. Mily kevés bizalma van magának az előadó urnak az általa adoptált ügynek igazságában, azt hiszem eléggé bebizonyitotta az által, hogy nem tartotta fölöslegesnek még azon argumentumot is felhozni beszédjének végén, mely szerint csak azért is meg kell szavazni ezen törvényjavaslatot, hogy azok, a kik nem képesek személyesen teljesíteni a hadi kötelezettséget, megszerezzék maguknak azon megnyugvást, hogy ők is eleget tettek honvédelmi kötelezettségöknek. (*Derültség a szélső balon.*)

Azt hiszem, hogy nagyon sok ember szivesen el fogja engedni ezt a gondoskodást; és ha nagyobb szemrehányást nem fog magára vonni ezen képviselőház ezen mulasztásnál, azt hiszem nagyon szerencsésnek fogja magát tarthatni, mert a közvélemény egyéb, igen alapos panaszokat emelt már ellene. (*Tetszés a szélső balon.*)

Ezt előlegesen megjegyezve, bátor vagyok azon nézetnek kifejezést adni, hogy én az összes adótörvények közül, melyek e ház elé kerültek, ezt tartom a legfontosabbnak. Fontosabb ez, mint a petroleum-adóról szóló törvény, sokkal fontosabb még annál is, melyre sokan igen nagy súlyt látszanak fektetni, t. i. a másodosztályú kereseti adóról beterjesztett törvényjavaslat.

És miért tartom én ezen törvényjavaslatot fontosabbnak? Azért, mert itt nem kevesebb, mint legalább 4 milliónyi adó-emelésről van szó. 4 millióval kell többet az adóprés utján az adózó közönségből kifacsarni. És ezen 4 millió mind egyenes adó, melyre nézve pedig általánosan el van ismerve, hogy ez hazánkban a legvégső határon túl van vive. És még fokozza ennek a súlyosságát az, hogy ezen 4 millió egyenes adóemelés nem fog egyenlőn feloszlani, hanem csakis egyes embereket, egyes néposztályokat fog sujtani minden mérték, minden arány nélkül. (*Igaz! Ugy van! a szélső balon.*)

Mondám, hogy 4 millió egyenes adó-emelésről van itt szó. A törvényjavaslat indokolásában az mondatik, hogy körülbelül 3.600,000 frt lesz ezen adónak összes jövedelme, de az igen t. előadó ur maga is azt mondta, hogy ez nem alapúl biztos számitáson, hanem, hogy egynéhány száz ezer forinttal több is lehet, abban egyébiránt különbség ugy sincs, hiszen jó helyre megy, a többlet akár mennyi lesz. És most bátor vagyok kérdeni, hogy ezen roppant adó-emelés, körülbelül 4 millió — meglehet, hogy többre is fog menni, mint bebizonyult az általános jövedelmi pótadónál, — hogy mire fog ezen nagy adóemelés fordítatni? Az mondatik, hogy legelőször is fordittatni fog a rokkantak segélyezésére. És itt én is hozzájárulok Szontagh t. képviselőtársam és mások által is kifejtett azon nézethez, hogy igenis, ha hozzájárulni akarunk a rokkantak segélyezéséhez, azt csakis a megállapított hadügyi quóta arányában tehetjük helyesen. Azt mondta a ministerelnök ur, hogy ez nem hadügyi kiadás. Hát ugyan kérdem, mi más? hasonló általában a nyugdíjhoz és ha a nyugdij a quóta szerint

Digitized by Google

fizettetik, egyáltalában semmi ok sem forog fenn, hogy ez ne a hadügyi kiadások arányában fizettessék, mint a többek, a minek következése, hogy a quóta szerint kell fizetni és akkor nem 857,000 frtot kellene ezen czélra fordítani, hanem éppen 600,000 frtot, tehát 257,000 frttal lesz Magyarország túlterhelve. Azt mondta a ministerelnök ur, hogy a magyar állam méltóságával ellenkezik, hogy saját rokkantjait ne maga tartsa, én bátor vagyok állítani, hogy a magyar állam méltósága azt követeli és azt inkább követeli, hogy mindannyiszor, valahányszor az enyim-tiedről van szó szemben Ausztriával, valahányszor alkuról van szó, ne mindig Magyarország huzza a rövidebbet. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Azt mondja továbbá a törvényjavaslat, hogy egy bizonyos része ezen adónak fog fordittatni az elesettek és behivott szabadságoltak családjainak felsegélyezésére. Hanem, hogy mennyi fog arra fordittatni, mikor fog fordittatni, arról a törvény egy szót se mond, mert a törvény maga azt mondja 9-ik §-ában, hogy erről majd később fog törvényhozatni; tehát meglehet, hogy ismét 10 év mulva, vagy isten tudja mikor. Tehát most még az ilyen czélra való fordításról szó sem lehet, tehát az egész maradvány, három vagy negyedfél millió forint, egyszerűen az állampénztárba megy, abba a feneketlen hordóba, a melybe láttatlanul, haszon nélkül folynak be Magyarország véres verejtékének eredményei.

És ezt a negyedfél millió forintot, kik fogják fizetni? Fizetni fogja az ország lakosságának legszegényebb része, az a rész, a melyet, ha igazságos volna adóügyi politikánk; nem is volna szabad adó alá vetni. (*Igaz! a szélső balfelől.*) Már fel lett itt említve Schweiz példája, Irányi t. képviselő úr előadta részletesen, hogy ott a legkisebb tétel, a mi fizettetik, 6 frank; nálunk a legkisebb tétel lesz 3 frt. És azok, kik 600 frankon alól birnak jövedelmet, valamint semmi adót, úgy ezt sem fizetik. Kik fogják fizetni? Engedje meg a t. ház, ámbár sajnos, meg is unta a t. ház ezen vitát, a mely pedig igen fontos, mert a legfontosabb adót hozza be, hanem leszek bátor egy kissé ezt részletesen megvilágítani. (*Halljuk!*) Azt mondja a törvény: 3 frtot fizetnek azok, a kik először mezőgazdaságban és a gyárakban, kereskedelmi és ipartüzletekben és vállalatokban cseléd minőségben vannak alkalmazva; másodszor a napszámosok. Ezek fizetnek három forintot. Mennyi ezen osztálynak összes államadója? Városokban két frt, falukon egy frt. Azonban, ha az illetők csak családtagok, akkor városban egy frt, falukon hatvan krajczárt fizetnek. Ha már most tekintjük ezen arányt, úgy találjuk, hogy az állami adó összege a legtöbbnél meg lesz négyszerezve; pedig itt, a mint mondám, leginkább azokról van szó, kik falukon, mint kis-béresek, bojtárok stb. vannak alkalmazva. Ezeknek adója, mondom, megnégyszereztetik. Négy forintot fognak fizetni: először a házi cselédek, másodszor a gyárakban, kereskedelmi és ipartüzletekben és vállalatokban alkalmazott segédek és segédmunkások, ha negyven forintnál több havi díjt nem húznak, továbbá napdíjasok, irnokok stb. Ezeknek tudjuk, fizetnek 60 krt., sokszor 80 krajczárt. Ezeknek adójuk most öt és két forint közt váltakozik. Bátran vehetjük cinosurául a középszámot és bátran elmondhatjuk, hogy ezeknek adójuk is meg lesz kétszerezve. A harmadik kathegoriában vannak azok, a kik hat forintot fizetnek. Ide tartoznak a) a segéd nélkül dolgozó önálló kézmű-iparosok; b) kis és nagy községekben segédekkel dolgozó kézmű-iparosok. Tehát falusi mesteremberek, a kikről tudjuk, hogy igen-igen szűk anyagi viszonyok közt vannak rendesen. Ezeknek adója változik 3 és 12 forint közt. Miután pedig itt is bátran vehetjük cinosurául a középszámot, bátran állíthatjuk, hogy adójuk meg fog kétszereztetni és ha a törvényhozás elégnek tartotta reájuk nézve a mostani adót, azt hiszem, ezen adónak meghatszorosítása, megnégyszerezése és megkétszerezése, az igazsággal — pedig az igazság nevében terjesztetik elő a törvényjavaslat — azt hizem, homlokegyenest ellenkezik. (*Úgy van! a szélső baloldalon.*)

De hát nézzük a birtokos osztályt. A birtokos osztálynál az van mondva, hogy öt forintot fizetnek azok, kiknél az adóalap ötven forintnál nem nagyobb; tehát azok, kiknek adója ötven forinton alul van. Ezek között vannak azok, kik nem fizetnek 10 frtot sem, 5 frtot sem államadó fejében, hanem 2—3 frtot. Ide tartoznak nevezetesen a zsellérek, kiknek van egy kis házuk, kertjük, tán egy-két vékás földjük és kik talán állami adó fejében alig fizetnek két frtot. Ha tehát ezeknek adója is öt forint lesz, ezeknek adója meg lesz kétszerezve. (*Ugy van! a szélső balon.*) Pedig t. ház, ezen kathegoriába tartozik a földmívelő népnek legnagyobb része, a felső vidéken mindenesetre, az alföld nagy községeiről nem is szólok. Ebbe az osztályba tartoznak azok, kik a szavazati jogtól, az utóbb meghozott törvény által el lettek ütve. De nem csak idáig van a dolog. Ezeknél gyakori azon eset, hogy egy ilyen szegény birtokosnak van nem csak egy fia, hanem a tizenkét esztendő lefolyása alatt, addig t. i., mig a legidősebb hadikötelezettsége tart, felnőhet három négy fia, kikért az apa tartozik fizetni, mint ez a törvényben világosan kimondatik, hogy a családtagok adóját ezen osztályoknál, a családfő fizeti. Tehát fordulhat elő eset, hogy egy szegény zsellér, a ki nem fizet még 5 frt adót sem, ezen adó czímén 10, vagy 20 frtot is fog fizetni. Kérdem ismét, mikép felel ez meg az igazság követelményeinek?

Digitized by Google

Ezen nagy terhet t. ház, igen fogja még súlyosítani az, a mit már Szederkényi t. barátom is felemlített, t. i. az eljárás módja és szigorúsága. A nyilvántartásra magára, egész codexek fognak a ministerium által készittetni, a mint itt már kilátásba is van helyezve s ez elkerülhetlenül szükséges is, mert ez egyike lesz az administratió legbonyolultabb ügyeinek. Nagy mértékben lesznek terhelve a szolgabirák és polgármesterek, de különösen a községek, a minek további következése lesz az, hogy emelni kell a személyzetet és ismét bő alkalom és ez mindenesetre ürügy lesz a községi pótadó emelésére.

De mindenesetre még nagyobb baj lesz — a mint a német hivatalos stylusban mondani szokták — azon lackerei, melynek a felmentettek ki lesznek téve. A javaslat szerint ezek maguk tartoznak jelentkezni és ha nem jelentkeznek pontosan, a díjnak 3—6-szorosáig való összeggel fognak büntettetni. A költözéseknél, a mint már megjegyeztetett, ez valóságos rabság lesz az illetőkre nézve. Nemcsak hogy az országból nem költözhetik ki, hanem egyik községből a másikba sem, a díj előleges lefizetése nélkül, mert különben szökevénynek tekintetik és visszatolonczozzák. Már pedig itt oly osztályról van szó, melynél a költözés mindennapi dolog, szó van t. i. cselédekről, bojtárokról, napszámosokról. (*Helyeslés a szélsőbalon.*)

Ha kissé mélyebben beletekintünk ezen dologba és elképzeljük, hogy miben fog állni ez az eljárás, mindinkább azt látjuk, hogy ez egyike a legbonyodalmasabbaknak és már az, hogy ily nagy büntetések vannak kiszabva, mutatja, hogy valószinűnek tartják a gyakori áthágásokat. Itt egy valóságos új sorozásról van szó. Itt az mondatik, hogy a kik keresetképtelenek, ha vagyontalanok, nem fizetik a díjat. Constatálni kell tehát, kicsoda valósággal keresetképtelen. Ez maga igen sok munkát vesz igénybe és igen sok visszaélésre szolgáltat alkalmat. (*Helyeslés a szélső balon.*) Ha már ez constatálva van, ismét constatálni kell, hogy vagyontalan-e, vagy nem. Ez ismét új eljárást tesz szükségessé, mely az önkénykedésre tág tért nyujt.

Az mondatik itt, hogy az oly apa, gyám, vagy özvegy, a ki nem jelenti be fiának, vagy férjének halálát egy hónap alatt, egy frttól 50 frtig büntetendő; és ki van mondva az is, hogy ha feljelentés következtében szabatik ki a büntetés, a büntetési összeg egy harmada a feljelentőt illeti. (*Mozgás a szélsőbalon.*) Ily undok, ily aljas eszközökhöz kénytelen tehát a kormány folyamodni, (*Tetszés a szélsőbalon*) éppen mert jól tudja, hogy bonyolódott, nehezen teljesíthető dolgokról van szó.

De ha mindez elkerülhetetlennek látszik is, egyátalán nincs indokolva, hogy miért kelljen gyszerre fizetni ezen adót; mert az mondatik, hogy az egész összeg január 1-én esedékes és egyszerre fizetendő. Ez ismét nagy mértékben súlyosítja a terhet, mert sokkal nehezebb egyszerre kifizetni az egészet, mint ha negyedévekre fel van osztva. (*Ugy van! a szélsőbalon.*) Továbbá tény az, hogy a törvénynek visszaható ereje lesz. Azt mondta a ministerelnök ur, hogy itt nem lehet beszélni visszaható erőről, mert hisz már 1867-ben beszéltek erről. Ha nem lehet azt mondani, hogy visszaható ereje van a törvénynek, mindazon esetekben, mikor beszéltek róla korábban, akkor bátran lehet csinálni visszaható törvényeket, mert mindenről beszéltek már korábban. Mi a következménye ezen visszahatásnak? A folyó 1879-ik évi adót kötelesek az illetők megfizetni a törvényjavaslat szerint jövő áprilisban, a bizottság javaslata szerint juliusban. Tartozik például fizetni valaki 1880-iki juliusban 5 vagy 10 frtot; minthogy az 1881-iki adó már esedékes lesz január 1-én, fél év lefolyása alatt azon szegény embernek, a kinek adója 2—3 frt, kell fizetnie 10 frtot, 20 frtot. Ez elég arra, hogy azon szegény ember tönkremenjen. Nem folytatom tovább (*Halljuk!*) ezen részletezést. Most már egyszerűen bátor vagyok azt kérdezni, hogy hát helyes-e a törvényjavaslat, megfelel-e az igazság követelményeinek, melyre az egész állítólag állapítva van? Az mondatott itt, hogy azon díj, melyet a felmentettek fizetni fognak, egyenértékét képezi azon sokkal súlyosabb kötelezettségnek, melyet teljesítenek azok, a kik életöket koczkáztatják, a szolgálatban lévő katonák, a haza védelmében. Erre legyen szabad megjegyeznem, hogy az életért, mely ott koczkára van téve, vagy a testi épségért is, ez a nehány forint nem képes egyenértékként szerepelni; az életért nem az a 3 frt, de hg. Eszterházynak a vagyona sem képez egyenértéket. Ha tehát az egyenértéket ez uton megállapítani nem lehet, fonák dolog ezen uton akarni kiegyenlíteni az emberi sors egyenlőtlenségeit. Azon idealis feladattal akar itt foglalkozni az állam, hogy kiegyenlítse a sors egyenlőtlenségeit? Én azt hiszem, hogy roszul választotta az eszközt. Azt, hogy a nép egyik osztálya azon sanyaruságokra van kárhoztatva, a melyek a tényleges hadiszolgálattal járnak, jóvá tenni akarni azzal, hogy egy másik osztályt túlságos adóval terhelnek meg, ez nem kiegyenlítés. Ez uton az egyenlőség magasztos eszméjét létesíteni nem fogják. Egyébiránt áll itt is sok tekintetben az, hogy mundus se expedit; a kiegyenlítés megvan némileg most is a nélkül, hogy ezen adó kivettetett volna. Kétségtelen az, hogy azon osztály tagjai, a mely a katonakötelezettséget teljesíti, némi kárpótlást lelhetnek abban, hogy azt mondhatják magukról: én legény vagyok, a másik pedig nyomorék. De ha azokat veszszük is, a

Digitized by Google

kik elbocsáttatnak, különböző családi körülményeknél fogva, ezek sorsa sem éppen irigylésre méltó. Mert azért maradnak ki, mert egy tehetetlen és elöregedett anyát, vagy pedig mások, neveletlen gyermekeket kénytelenek táplálni. Én ugy látom, hogy ezen kiegyenlítést nem szükséges keresni és nem is lehet teljesen elérni ily elven.

Azt mondják, hogy sújtani kell és pedig az ezen törvény által czélba vett módon azon urfiakat és azon más élelmes osztálybelieket, kiket megnevezni nem akarok, a kik leginkább menekülnek a hadiszolgálat alól. Elismerem, hogy ez baj. De ezek közül 10—15 van egy megyében, amazok közül pedig van 150, tán 250. Már most azért, hogy az a néhány egyén megkapja megérdemlett büntetését, tönkretenni egy nagy, népes osztályt, ezt én az igazsággal megegyezőnek nem tartom.

A mi a rokkantakat illeti, kötelessége az államnak azokról gondoskodni; de legyen szabad megjegyezni, hogy a mostani szűk időt, midőn inséggel és deficitekkel küzd az állam, arra, hogy most emeltessék ezen alap, éppen valami nagyon alkalmasnak nem tartom és ha ez mégis történik, csakis azon nagy előszeretet kifolyása, melylyel a legmagasabb körök a katonaság iránt viseltetnek. (*Igaz! a szélső baloldalon.*) Azok nem gondolnak semmivel, csak saját előszeretetük és szenvedélyük kielégítésével és akkor, a mikor erről van szó, a nép nyomora és maga az állam pénzügyi zavara oly tekintetek, melyeknek háttérbe kell szorulniok. (*Igaz! Igaz! a szélső baloldalon.*)

Elvben elismerem, hogy az állam kötelessége, a hadügy ezen részéről kiválóan gondoskodni; de hogy ezt épp azok nyakába kell hárítani, kik nem hadkötelesek, czélszerűnek nem tartom. Ezek erre maguk nem képesek s az ország többi lakosai erre épp úgy vannak kötelezve.

Egyébiránt nem erről van itt szó, mert, a mint bátor voltam kimutatni, ezen adónak legnagyobb része egyszerűen csak, mint roppantul felemelt egyenes adó tekintendő s miután én egyátalán nem egyezhetem abba, hogy az országnak már is túlterhelt adózói, még újolag ily roppant teherrel megnyomorittassanak, én e törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául nem fogadom el. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Lukács Béla: T. ház! (*Halljuk!*) Én teljesen egyetértek Irányi Dániel képviselő urral ezen adónem elvi jogosultságára nézve; nem vonom kétségbe, hogy a megadóztatásra nézve a katonai szolgálat alól való felmentés valóságos jogczímet ad. Egész más kérdés azonban, hogy ezen elv helyesen van-e alkalmazva az előttünk fekvő törvényjavaslatban. S e tekintetben is egyetértek vele, valamint Szontágh Pál t. képviselőtársammal és a törvényjavaslatot ugy, a mint itt előterjesztetett, tekintetbe véve az ország ugy pénzügyi, mint közgazdasági s egyéb érdekeit, el nem fogadhatom.

Bátor leszek ezt indokolni s egyszersmind reflectálni azokra, a miket ugy a t. előadó ur, mint a ministerelnök ur e tárgyban elmondott.

Kiemelte a t. előadó ur azt, hogy lényeges eltérés van ezen javaslat és az 1868: XL. t. cz. 56. §-a közt, a mennyiben ezen törvényjavaslatban, a védelmi adóból befolyt összegekre utalt szükségletek, kiterjesztetnek. Azt mondja a t előadó ur, hogy ezen változás csak előny. Megvallom, hogy kerestem az indokokat, hogy miért tért el a kormány ezen törvényjavaslat előterjesztésénél azon intentiók és rendelkezésektől, melyek a 1868: XL. törvényczikkben vannak; s azon eredményre jutottam, hogyha netán van ezen változásban némi előny, az nem a t. kormánynak érdeme; de a mi hátrány van ezen változásban, ez már a t. kormánynak kezdeményezése folytán vétetett be a törvényjavaslatba. Kiterjeszti a törvényjavaslat az ellátást nemcsak, mint a 68-ki törvény megállapította, a rokkantakra, de kiterjeszti a háborúban elesettek, vagy a katonai szolgálatban keresetképtelenekké váltaknak családjára, hátrahagyott munkaképtelen özvegyeire és árváira és kiterjeszti a mozgósítottak családjaira is. Ezen kezdeményezés azonban nem a jelenlegi t. kormány érdeme. Az osztrák pénzügyministernek előterjesztéséből, melyet a birodalmi tanácshoz intézett ugyanezen törvényjavaslatra nézve, megtudjuk azt, hogy a törvényjavaslat változást szenvedett ezen irányban azért, mert azt az osztrák birodalmi tanács ugy kivánta. Az osztrák birodalmi tanács határozta el május 29-én tartott ülésében azt, hogy, a mint a határozat mondja: „Die hohe Regierung wird aufgefordert, bei der zu Beginn der nächsten Reichsrathssession zu gewärtigenden Vorlage, betreffend das Wehrgesetz, gleichzeitig in Ausführung und entsprechender Erweiterung der Bestimmungen des §. 55. des Wehrgesetzes den Entwurf eines gesetzes einzubringen, dur welches die Verpflichtung zur Entrichtung, der Militärtäxe, das Ausmass, dann die Art der Einhebung, der Verwaltung und Verwendung dieser Taxe, bei Feststellung der dreifachen Widmung derselben und zwar:

a) für die Ausbesserung der Invalidenversorgung;

b) für die Versorgung der Witwen und Waisen von Gagisten und Mannschaften des stehenden Heeres (Kriegsmarine) und der Landwehr, welche vor dem Feinde gefallen, oder in Folge von Verwundungen oder von Kriegsstrapazen gestorben sind;

Digitized by Google

c) für die Unterstützung der hilfsbedürftigen Angehörigen von im Falle einer Mobilisirung zur activen Dienstleistung eingerückten dauernd Beurlaubten Reservemännern, Ersatzreservisten, und Landwährmännern, geregelt werden soll."

Az osztrák birodalmi tanács határozta el tehát azt, hogy a háborúban elesettek özvegyeiről és árváiról, valamint a mozgósítottak családjairól gondoskodás történjék. Az osztrák birodalmi tanácsnak ezen kezdeményezése folytán vétetett be e határozat ezen törvényjavaslatba is, mely előttünk fekszik. Van azonban egy változtatás, mely nincs meg az osztrák törvényjavaslatban, mely azonban benne van a mienkben. És ez az, hogy sokkal nagyobb mértékben vettetik ki ezen törvényjavaslatban ez az adó, mint a minő szükséges azon szükségleteknek fedezésére, a melyek ugyanezen törvényjavaslatban megállapítva vannak. Elismerem, hogy ez a jelenlegi t. kormánynak kezdeményezése folytán történt, de történt csakis ezen törvényjavaslatban, mert az osztrákok csakis annyit vetnek ki e czélra, a mennyi az ezen törvényjavaslat által kitűzött czéloknak elérésére szükséges. Ők egy új adót, állami szükségletek fedezése végett, ezen a czímen nem hoznak be.

De eltérés van ezen törvényjavaslat és a 68-iki törvénynek idézett szakasza közt abban a tekintetben is, hogy ezen törvényjavaslat megállapítja a rokkantak és mozgósítottak alapjának alapszerű kezelését; a 68-iki törvényben nincs semmi szó arról, hogy külön alapok alakittassanak és hogy ezek külön, alapszerűen kezelendők. Ezen törvényjavaslat által azonban, két külön alap fog létesittetni és egészen külön, alapszerűleg fognak azok kezeltetni. Tekintve, t. ház, azt, hogy a rokkantak alapja és a helyettesítési alap a boszniai occupatió által elköltetett, igen könnyen érthető a jelen kormány azon gondoskodása, a melynél fogva ismét újabb pénzkészletet igyekszik teremteni és oly jövedelmi forrásokat megnyitni, melyek tulajdonképen a rendes parlamenti ellenőrzés körén kivül esnek és a melyek a kormányt mindig képessé tegyék arra, hogy esetleg a mozgósítás első költségeit fedezhesse oly esetekben is, midőn tán nem tartja egészen czélszerűnek, vagy tanácsosnak egy mozgósítás, vagy háború költségeit határozottan és teljes nyiltsággal a parlamenttől kérni. (*Ugy van! Ugy van! a bal és szélső baloldalon.*)

Érintettem, t. ház, hogy e törvényjavaslat az 1868. törvény intentióitól eltér annyiban is, hogy Magyarországon nagyobb adót akar kivetni, mint a mennyire a törvényjavaslatban foglalt czélok elérése végett szükség van. Maga az előadó ur emelte ki, hogy marad egy oly felesleg, mely az ország pénzügyi javítására fog fordittatni és mai felszólalásában a ministerelnök ur is kiemelte, hogy hiszen tán nem hiba, sőt ellenkezőleg érdem az, ha a kormány gondoskodik arról, hogy miután e czímen több adó vethető ki — nagyobb megterheltetés nélkül — mint a mennyi szükséges volna a törvényjavaslatban foglalt különleges czélok elérésére — nem hiba, hanem érdem, ha a kormány javasolja, hogy kivettessék oly mértékben, hogy még tekintélyes felesleg maradjon a többi állami szükségletek fedezésére. Erre bátor vagyok mindenekelőtt megjegyezni azt, hogy a kormány ezen szándéka, a jelen adótételek megtartása mellett, aligha el fog éretni és pedig a következő okokból. (*Halljuk!*) Először is a számítás, melyre a kormány ezen adónemből befolyó összegeket alapította: egészen helytelen. A kormány az indokolás szerint úgy számít, hogy felvéve három évi átlagot, azt mondja, hogy a katonakötelezettség alól felmentet tt ez idő szerint évenkint 73 ezer ember, 3 ezeret leüt ebből, mint teljesen vagyontalant és keresetképtelent. Azt hiszem, hogy ez igen csekély mérvben van felvéve, de elfogadom. Tehát maradna 70 ezer ember, ki a kötelezettség alól évenkint felmentetett; ezt szorozza a kormány indokolása, a 12 korosztály szerint 12-vel és azt mondja, hogy lesz összesen 840 ezer ember; ezt 4 frtjával véve kijő 3.600,000 frt. Ebből aztán leüt 857 ezer frtot, mely a rokkantak alapjára szükséges és marad 2 és egy fél millió frt, melyet a pénzügyminister az 1880. költségvetésbe, mint bevételt vesz fel. A számítás tévedésen alapul, mert ha elfogadhatnám is a 4 frttal való számítást, de egy körülményre nem volt tekintettel a pénzügyminister ur. Ő ugyanis úgy vette, hogy azon embernek, a ki, mint 20 éves felmentetik a katonai kötelezettség alól, 32 éves koráig általában nem szabad meghalnia, csakhogy kijöjjön az a 860,000 ember. (*Derültség.*) Tehát 12 év alatt egyetlen egynek sem szabad meghalnia, mert különben nem jut ki a 840,000 ember. Én számításokat tettem és azon eredményre jutottam, hogy ezen korosztálybelieknél a rendes halandóság körülbelül 1% évenként, 12 év alatt 12%, sőt tekintve azt, hogy a fiatalságnak színe-java már ezek közül ki van válogatva, hogy inkább a kevésbbé egészségesek, nagyrészben keresetképtelenek is jutnak ezek közé, minden nagyítás nélkül legalább is 16%-re lehet tenni a halandóságot, úgy hogy csakis ezen egy körülménynél fogva a ministeriumnak ezen számításában legalább is egy fél milliónyi differentia áll elő.

De eltekintve ettől — a mit csak azért voltam bátor felhozni, hogy minő könnyelműen és meggondolatlanul jártak el ezen törvényjavaslatnak úgy indokolásánál, mint beterjesztésénél, — a mit egyébiránt bátor leszek felszólalásom további folyamában még bővebben is indokolni — mon-

Digitized by Google

dom, ettől eltekintve, ha nem is vonom kétségbe azt, hogy talán az 1880. évre valami felesleg fog mutatkozni, teljes jogosultsággal kétségbe vonható az, hogy vajjon a következő évben, ezen adóból fog-e valami felesleg maradni s hogy vajjon az itt kitűzött czélok által, nem fog-e az egész összeg absorbeáltatni?

Ezen törvényjavaslat értelmében, ugyanis egyelőre 857,000 frt fog fordittatni egy alapnak létesítésére. Ez azonban csak a tulajdonképeni rokkantak alapja lesz. A másik czélról, mely ezen törvényjavaslatban ki van tűzve, t. i. a mozgósítottak családjainak ellátásáról, egyáltalán nincs gondoskodva; hanem később külön törvény által fog meghatároztatni, hogy mennyi fordittassék tehát ezen alapnak létesítésére és aligha indokolatlan azon feltevés, hogy az ezen alapnak alakítására szükséges összeg, talán absorbeálni fogja azon egész bevételt, mely ezen adónemből várható.

De van, t. ház, ezen törvényjavaslatnak e tekintetben még egy másik nagy hiánya, a mely teljesen illusoriussá teszi azon biztatást, melyet úgy az előadó úrtól, mint a ministerelnök úrtól hallottunk, hogy t. i. az esetleges felesleg, a többi állami szükségletek fedezésére lesz fordítandó. Ugyanis sehol nincs kimondva magában a törvényjavaslatban, hogy azon összeg, a mely ezen törvényjavaslatban kitűzött czéloknak fedezése után még fennmarad, azon összeg az államkincstárba folyván, a többi állami szükségletek fedezésére lesz fordítandó; sőt ellenkezőleg, bátor vagyok megérinteni azt, hogy midőn ez irányban a pénzügyi bizottságban határozott indítvány tétetett, a midőn beterjesztetett oly indítvány, hogy minden félreértésnek kikerülése végett, mondassék ki magában a törvényjavaslatban, hogy az esetleges felesleg, a többi állami szükségletekre fordítható, a pénzügyminister ellenzése folytán az a törvényjavaslatba nem vétetett föl.

Igaz, hogy a pénzügyi bizottság egy módosítást tett, mely azonban ezen a hiányon nem segít s a mely tulajdonképen egyértelmű a törvényjavaslat előbbi szövegezésével. A ministerium által beterjesztett törvényjavaslat ugyanis azt mondta, hogy a védelmi adó czímén befolyt jövedelem első sorban fog fordittatni a rokkantak ellátásának javítására és a hadseregben elesettek családjainak és özvegyeinek támogatására, második sorban pedig a mozgósítottak alapjára. A bizottság ezt oda módosította, hogy a hadmentesség czímén befolyó összegekből első sorban azon alap képeztetik, mely a rokkantak ellátására és a háborúban elesettek árváinak, özvegyeinek ellátására lesz fordítandó és második sorban a mozgósítottak alapjára. Az értelem tehát ugyanaz, és éppen ezért, t. ház, mert ezen törvényjavaslat meghatározza azt, hogy minő czélokra lesznek fordítandók ezen összegek, meghatározza azt első sorban és másodsorban, de nem mondja, hogy a felesleg hova lesz fordítandó: éppen ezért azt hiszem, t. ház, hogy a törvényjavaslatnak ezen hiányossága félreértésekre adhat alkalmat később, úgy egyrészről a magyar kormány, mint másrészről a közös hadügyministerium között és előállhat azon eset, hogy a közös hadügyminister elő fog állani egy számlával, mondván, hogy miután ezen védelmi adótörvény folytán bevettünk ennyi és ennyi milliót, ezeket fordítsuk teljes összegükig azon czélokra és azon szükségletek fedezésére, melyek ezen törvényjavaslatban meg vannak határozva. (*Igaz! Ugy van! balfelől,*)

Áttérek t. ház, most a törvényjavaslat azon hiányára, a melyet az előttem szólott Szontagh Pál t. barátom már kifejtett és reflectálni akarok azon megjegyzésekre, melyeket ez irányban a ministerelnök urtól hallottunk. Szontagh Pál t. barátom kifogásolta a rokkantak alapjának képezését, azon módon, hogy ahhoz Magyarország az újonczjutalék arányában, t. i. 42%-kal járuljon hozzá és kifejtette azt, hogy ezen hozzájárulás teljességgel nem jogosult, hogy azon költségek is tulajdonképen közösügyi költségek, mint a hadsereg egyéb kiadásai, melyeknek fedezése ugyanazon módon, mint a többi közösügyi kiadásoké, kell hogy történjék.

A monarchia két állama közt a viszonyt két elv szabályozza. Egyrészről a védképesség tekintetében az, hogy a véradóhoz hozzájárul annyival, a mennyi a lélekszám szerint Magyarországra esik; a közös védelemnek költségeihez azonban csakis annyival, mennyi Magyarország adó képessége arányában a magyar korona tartományaira esik. Ez egy világos, határozott alapelvekre fektetett viszony, melytől ha eltérünk, azonnal megváltozik a monarchia két állama közt fennálló viszony.

A törvényjavaslat azonban ezen határozott és világos alapelvtől eltér, mert megállapítja azt — igaz egyelőre csak a rokkant alapra nézve, de valószinűleg a mozgósítottak alapjára nézve is, ugyanezen kulcs fog alkalmaztatni, mondom, megállapítja azt, hogy nem a quóta arányában, hanem az ujonczjutalék arányában lesz köteles Magyarország czen alaphoz hozzájárulni. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*)

Azt mondja a ministerelnök ur, hogy nem volna jogosult a magyar állam méltósága szempontjából, hogy Magyarország a maga mozgósítottainak, a maga rokkantjainak ellátásához ne az ujonczjutalék arányában járuljon hozzá.

T. ház! A közösügyi kiadásoknak fedezési módja, már eddigi törvényeinkben határozottan meg van határozva és minden költség, mely egy hadi actió, egy mozgósításból folyik, reánk csakis a quóta arányában nehezedik. Hiszen, ha

Digitized by Google

a honvédség mozgósittatik, daczára annak, hogy mindaddig, mig a honvédség mozgósittatik, annak költségei egészen a magyar kincstárt terhelik, de a mozgósítás első pillanatától kezdve, annak költségei már a közösügyi költségek számlájára esnek, úgy, hogy minden egyes fegyver, vagy egyéb felszerelési tárgy, azon pillanattól kezdve, midőn a hadsereg és vele együtt a honvédség actióra rendeltetik, a közös kincstár, a hadügyminister számlájára esik és ez által a magyar kincstárnak, a magyar honvédelmi ministeriumnak megtérittetik.

Ha áll ez, például a honvédnek nadrágjára nézve, a mely egy mozgósítás következtében elkopván, 70% erejéig az osztrákok által megtérittetik, ha ez nem sérti a magyar állam méltóságát, akkor csakugyan nem látom át, hogy miért sértené a magyar állam méltóságát, viszont követelni, hogy a háborúban, a monarchia közös védelmében elesettek özvegyeinek és árváinak, valamint a monarchia érdekében mozgósítottak családjainak segélyezését szintén a közös költségek arányában fedezzük és fizessük. (*Helyeslés balfelől.*)

De t. ház, hiszen az eddigi eljárás szerint is, a rokkantaknak ellátása a quóta arányában történik; és e tekintetben a ministerelnök ur tévedésben van, mert ezen törvényjavaslatban nem rokkantak ellátásáról van szó, hanem csak a rokkantak ellátásának pótlásáról. A rokkantak ellátása benne van a közös hadügyi budgetben, a mely 31% és 69% arányában fedeztetik. Ha helyes és az állami méltóságot nem sérti az, hogy a rokkantak ellátása ezen arány szerint fedeztessék, minő ok, minő alap foroghat fenn arra nézve, hogy az ezen ellátáshoz adandó pótlék, — mert ezen törvényjavaslatban csak erről van szó, — hogy ezen pótlék már 42% súlyával essék ránk. (*Helyeslés balfelől.*)

Azt hiszem, t. ház, szükségtelen tovább fejtegetnem azt, hogy ezen terheknek az ujonczjutalék arányában való megosztása, egyáltalában nem felel meg azon viszonynak, melyet a monarchia két állama között, a közös védelemből folyó költségekre nézve, már a törvények változhatlanul megállapítottak. De bátor vagyok kiemelni a törvényjavaslatnak még egy másik. hiányát. (*Halljuk!*) Csak sejtem azt, hogy a rokkantak és esetleg a mozgasítottak családjainak ellátása, az ujonczjutalék arányában, illetőleg az illetőség arányában fogna fedeztetni. De ez is a törvényjavaslatban határozottan kimondva nincs. És én bátor vagyok felvetni azon kérdést, hogy föltéve pl. azon esetet, a mi egyáltalában nincs kizárva, hogy a monarchia egyik államában levő rokkantak, vagy mozgósítottak igénybe fogják venni azon egész alapot, a mely e czélra rendszeresittetik, hogy akkor a hiány honnan fog fedeztetni és vajjon a monarchia másik állama köteles lesz-e hozzájárulni a magyarországi rokkantak, vagy a Magyarországon mozgósítottak családjainak ellátásához? Mert egyáltalában nem képzelhetlen eset az, hogy akár Magyarországon, akár Ausztriában a rokkantak és mozgósítottak sokkal nagyobb %-ot fognak kitenni, mint a mennyi a 42%-nak megfelel. Hiszen emlékezhetünk, hogy pl. a boszniai occupatió alkalmával, a mozgósítottak legnagyobb része Magyarországra esett. Hasonló esetben tehát, ezek ellátása honnan fog fedeztetni? a magyarországi alapból? És ha kimerül a magyarországi alap, Ausztria hozzá fog-e járulni ezen deficit fedezéséhez? A monarchia közös védelmének kötelezettségével megegyeztethető-e az, hogy az egyik alap teljesen igénybe vétessék, a másik alap pedig teljesen intact maradjon? Mert ilyen eshetőség is képzelhető. Ez egy oly hiánya a törvényjavaslatnak, a mely számos complicatióra vezet.

Nem akarok, t. ház, bővebben kiterjeszkedni magára az adó mértékére. (*Halljuk!*) Csak megérintem azt, hogy itt is egy lényeges különbség van az itteni törvényjavaslat és az osztrák törvényjavaslat között, a mely teljességgel nem válik a t. kormány által beterjesztett törvényjavaslat előnyére. A mig ugyanis, ez a törvényjavaslat megállapítja az adóösszeget 3 frttól 100 frtig, az osztrák javaslat szerint, ugyanaz csak 1 frttól 80 frtig állapittatik meg. A minimum tehát Ausztriában 1 frt, nálunk 3 frt. A miből ismét kitünik, hogy ezen törvényjavaslat sokkal jobban fogja sujtani a magyarországi polgárokat, mint a miként sujtatnak Ausztriában.

Csak megérintem még a törvényjavaslat azon másik hiányát, hogy az alsó osztályra eső összeg, t. i. a 3 frt, nézetem szerint igen magas és hogy magában a törvényjavaslatban nincs consequentia, a mennyiben a 100 frtnyi adótételnél megáll és azon túl nem megy, holott pedig, ha egyaltalában progressivitást megállapít, talán helyes lenne, ha e progressivitást még tovább is folytatná azokra nézve is, kiknek adója 3000 frtnál nagyobb. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Nem akarok kiterjeszkedni azon további esetekre, melyeket Szederkényi Nándor és Mocsáry Lajos t. képviselőtársaim már megérintettek, különösen arra nézve, hogy ezen törvény a legnagyobb igazságtalansággá válhatik, a mennyiben nincs gondoskodás az iránt, hogy ha pl. egy családapának két-három fia már katonai szolgálatban van, de egy-két fia kereset képtelen, nyomorék, hogy ezek ne rovassanak meg ezen adónak teljes mértékével. Ezekre is adót róni, a legnagyobb igazságtalanság. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Az ilyen és hasonló esetekre a t. kormány

Digitized by Google

teljességgel nem volt figyelemmel és ismét állítom, hogy e tekintetben a legnagyobb könnyelműséggel járt el. Az osztrák javaslat gondoskodik az ily esetekről, pl. a 16. §-ban meg van állapítva, (*Halljuk!*) hogy az adó kivetésénél tekintettel kell lenni a családapának nemcsak kereseti és vagyoni viszonyaira, hanem a közös háztartásban élő gyermekeinek számára is. Ezen intézkedés enyhíti a teher súlyát.

Még csak egy hiányát a törvényjavaslatnak legyen szabad kiemelnem. (*Halljuk!*) Ez az, hogy nincs provisio a törvényjavaslatban az iránt, hogy tulajdonképen ki fog disponálni ezen alapokkal. Azt mondja a törvényjavaslat, hogy a honvédelmi minister, a közös hadügyministerrel egyetértőleg. De pl. a közös hadsereg rokkantjainak, vagy a közös hadseregben mozgósítottak családjainak ellátásáról, ki fog gondoskodni, ki fog erre nézve intézkedni? Azt hiszem, hogy a dolog practicuma az lesz, hogy tulajdonképen intézkedni fog a közös hadügyminister és hogy a magyar pénzügyminister, a ki kezelője ezen alapnak, tulajdonkép nem lesz más, mint pénztárnoka a közös hadügyministernek. (*Tetszés balfelől.*) Ide reducálható tehát azon nagy vívmány, melyet a ministerelnök ur annyira hangsúlyozott és mely szerinte abban áll, hogy a magyar pénzügyminister fogja ezen alapot kezelni. (*Tetszés balfelől*).

Mindezek t. ház, oly lényeges hiányai a törvényjavaslatnak, melyek nézetem szerint azt a gyakorlati alkalmazásnál szerfelett nehézzé és súlyossá fogják tenni s miután az eddigi tapasztalatok szerint alig lehet kilátás arra, hogy ezen számos hiányokat a részletes tárgyalásoknál pótolhassuk és hogy az ez irányban teendő módosításaink elfogadtassanak, de miután a törvényjavaslatnak hiányai is oly számosak, hogy azokat a részleteknél pótolni alig lehetséges, én a magam részéről a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául nem fogadom el. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Madarász József: T. képviselőház! (*Felkiáltások*: *Holnap! Halljuk!*) Azért, mert tiz perczné tovább nem kivánom igénybe venni a t. ház türelmét, ha ezen 10 perczet megadni szivesked-nek, kérem méltóztassanak meghallgatni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Azon álláspont, melyet én 1867 és 68-ban a véderőről hozott törvényt illetőleg ma is elfoglalok, kötelességemmé teszi azt, hogy miként Irányi t. képviselőtársam szükségesnek látta nehány megjegyzést tenni Szederkényi t. képviselőtársam nyilatkozatára, úgy én most szükségesnek vélem Irányi t. képviselőtársam nyilatkozatára nehány megjegyzést tenni.

Hegedüs Sándor (*közbeszól*): Ez aztán az egyetértés!

Madarász József: Azért az elvekben egyetértünk, megbeszéljük a dolgot egymással és kicseréljük nézeteinket az általános elvben való együtt-tartás mellett.

Én azt, hogy a kormány eddigelé nem terjesztette elő ezen törvényjavaslatot és ez által az állam polgárainak mintegy 30 millió frtot meghagyott, igen nagy jótéteménynek tartom hazám lakosaira nézve; mert ennyivel kevesebbel nyomorgattattak a nemzet tagjai.

Óhajtottam volna s óhajtanám, hogy mindaddig, mig az 1867—68. törvények meg nem változtattatnak és mig önálló magyar hadseregünk nem lesz, melyről csak Magyarország törvényhozása és Magyarország kormánya rendelkezik, addig ezen törvényjavaslat bár be ne hozatott volna (*Tetszés a szélső baloldalon*) s kivánom, hogy el se fogadtassék. Mert, ha csak egy évig tartaná is e kormány a maga kezében a gyeplőt, a mult és a jövő évre kivettetvén ezen adó, legalább 6 millió frt hagyatnék meg, a leginkább terhelt polgárok vagyonából. Ez első észrevételem.

Második a következő: Szederkényi t. képviselőtársam azt mondá, hogy nem igazságos ez a díj; Irányi t. képviselőtársam ez ellen azt mondá, hogy a hadmentességi díj igazságos, az egyenlő teherviselés követelménye és a legdemokratikusabb intézmény. Ezen tételt bizonyítani akarja Svájcz példájával. Elfogadom én azon elvet, hogy a hol az egyenlő teherviselés elve alapján van kivetve a hadmentességi adó, mert én az összes hadviselést egyenlő terhévé kivánom tenni minden adózónak, ott az igazságos és demokratikus.

De engedjen meg nekem az én t. képviselőtársam, még magában Svájczban sincs az egyenlő teherviselés elvére fektetve, tehát nemcsak nem legdemokratikusabb, de nem is demokratikus.

Ön maga említette, hogy a legtöbb, a mivel megterheltetnek, 3000 frank. Kérdem t. képviselőtársamat és önöket is — hiszen említette Lukács Béla képviselő úr is — hát azok, a kiknek több jövelmük van, mint a mitől 3000 frankot fizetnek, miért nem fizetnek többet?

Vajjon egyenlő teherviselés-e az, a hol nem fizet mindenki egyenlőn adót minden jövedelmétől? Ezen elv szerint, például a tíz frt, vagy öt frt, vagy száz frt adótól a megfelelő mérvben kell fizetni ezen díjat is s igy tovább minden jövedelmétől.

És még akkor sem demokratikus és nem a legdemokratikusabb, mert a demokratia a fokozatos adórendszert ismeri, legalább én meggyőződésem szerint azt mondom, hogy helyeselem ugyan azt, a mi Svájczban van, arra nézve, hogy pl. egy bizonyos összegig senki sem fizet. Mert, vagy fizessen mindenki, vagy senki sem. De, ha csak a 3—4000 frt adót fizetőkre vettetik az ki, mint

Digitized by Google

most szándékoltatik Magyarországon s nem egyszersmind azokra, a kik 10—30,000 frtot s több adót is fizetnek, akkor ez igaztalan, akkor ez az egyenlő teherviseléssel meg nem egyez.

Azt mondja továbbá t. barátom, hogy a katona nem azért katona, mert alkalmas rá, — mint Szederkényi t. barátom mondá, — hanem teljesíti a katonai szolgálatot azért, mert a hazának szülöttje, oltalma alatt áll és jótéteményeiben részesül. Elfogadom mind ez elveket, hogy akkor igenis adjuk meg a hadmentességi összes adót mindnyájunk és segítsük a had nyomorékait és bénáit. De hát most mondhatjuk-e mi azt és nem vagyunk-e kötelesek mindaddig, mignem az 1867—68-iki törvény meg nem változtatik, megtagadni minden fillért e tekintetben? hát részesülnek-e legnagyobb részben a véradó besoroltjai a haza jótéteményeiben? részesülnek-e azon anyák és özvegyek, kiknek 5—6 gyermekük elvitetik és nincs a ki nekik a kenyeret megadja? részesülnek-e azok, kiknek egy negyed telkük önszemélyük után nincs és kik a haza semmi jótéteményét nem élvezik? A ki egy országban jogot nem élvez és az állam terhet ró rá: ez isten-ember előtt, a törvény szine alatt megszabott oly kötelezettség, melyet sem az emberi kebel nem helyeselhet, sem az emberi ész soha igaznak nem vallhat.

Ezen okoknál fogva a törvényjavaslatot nem fogadom el. (*Helyeslés a szélsőbalon.*)

Elnök: T. ház! A napirendre kivánok előterjesztést tenni. (*Halljuk!*) Holnap a napirend első tárgya lesz, a most félbeszakadt tárgyalás folytatása, azután következik az Angolország és Fiume közt közlekedő gőzhajózási járatok segélyezése tárgyában, valamint a szegényjog kölcsönös biztositása tárgyában Franczia országgal kötött szerződésről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Ha azonban ezen tárgyak kellő időben be nem fejeztetnének, akkor a tárgyalás félbe szakittatván, a ház határozatához képest következnek a gazdasági bizottság jelentése és a kérvények tárgyalása.

Egyúttal bátor vagyok a t. házat figyelmeztetni, hogy a tárgyalásra két sürgős törvényjavaslat áll készen, t. i. a közgazdasági bizottság jelentése, a phylloxera ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről s az ebből folyó intézkedésekről, továbbá a pénzügyi bizottság jelentése az 1873. évi XXXIV. törvényczikk 3. §-ában megállapitott határidőnek, valamint a Horvát-Szlavonországok beligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszabbításáról szóló 1878. évi XXX. törvényczikk hatályának kiterjesztéséről.

Bátor volnék a t. ház beleegyezésével ezen tárgyakat a keddi ülés napirendjére tűzni, — hétfőn ünnep lévén, ülés nem tartatnék — akár fejeztetik be a holnapi napirend, akár nem. (*Helyeslés.*)

Ezzel az ülést bezárom.

(*Ülés vége d. u. 2 óra 5 perczkor.*)

184. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember 6-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Tischler Vincze, Bernáth Dezső, Spóner Andor, Perczel László és Szalay Imre interpellatiójának bejelentése. A hadmentességi adótörvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása. A gazd. bizottság jelentésének tárgyalása a ház decz. havi költségvetéséről s Bacsó Ármin könyvtárnok fizetése pótlásáról. A kérvényi bizottság jelentése, a kérvények XXI. sorjegyzékéről s annak tárgyalása. Trefort Ágost vallás- és közoktatási minister válasza Csatár Zsigmond interpellatiójára.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla, báró Orczy Béla és Péchy Tamás.

(*Ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom; a mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Márkus István jegyző ur; a szólani kivánókat egyrészről Baross Gábor, másrészről Antal Gyula jegyző urak fogják jegyezni. Fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a decz. 5-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Digitized by Google

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, az hitelesittetik.

Bemutatom Szatmárnémeti sz. kir. város közönségének föliratát, a közadók kezeléséről szóló 1876:XV. t. cz. II. R. IV. fejezetét részben kiegészítő és magyarázó 1879. julius 26-án kelt 39,710. sz., különösen pedig az 51,174. sz. pénzügyministeri rendelet tárgyában.

Kovács Imre, Csukás Lajos és társai kisújszállási lakosoknak, Csanády Sándor képviselő ur által beadott kérvényét, melyben a fegyelmi eljárást akként kérik módosittatni, hogy mindenki saját személyében, ügyvédi képviseltetés nélkül jelenhessék meg a fegyelmi bíróság előtt.

Mindkét kérvény kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Következik az indítvány- és interpellatiós könyvek felolvasása.

Baross Gábor jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az indítvány-könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Az interpellatiós könyvben a következő bejegyzések vannak:

deczember 4-én, Tischler Vincze, az Abaujmegyei inség tárgyában, a belügyminister urhoz;

deczember 4-én. Bernáth Dezső, az árúforgalmi statistika ügyében, a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi ministerhez;

deczember 5-én, Spóner Andor, az 1879. évi augusztus 28-án 50250. szám alatti, a mezőgazdasági szeszfőzdéket illető adókedvezményre vonatkozó körrendelet tárgyában, a pénzügyministerhez;

deczember 6-án, Perczel László, a vasutak csoportosítása tárgyában, a közmunka- és közlekedési ministerhez;

deczember 6-án, Szalay Imre, a hamisított és gyártott borok elleni törvényjavaslat tárgyában, a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi és a belügyministerhez.

Elnök: A képviselő urak a szokott időben meg fogják tehetni interpellatióikat.

Emlékeztetem a t. házat, hogy Trefort Ágoston minister ur a multkor kinyilatkoztatta, hogy Csatár Zsigmond képviselő ur interpellatiójára a mai napon szándékozik válaszolni.

Következik a napirend, a hadmentességi adóról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása.

Pulszky Ágost: T. ház! Sajnálom, hogy azon hosszas discussió után, mely e tárgyban már folyt, kénytelen vagyok a törvényjavaslathoz hozzászólni; de midőn azt tapasztaljuk, t. ház, hogy ily törvényjavaslattal szemben, mint az előttünk fekvő, a bizottság, melyhez az utasítva volt, mind indokolásában, mind azon változtatásokban, melyeket a törvényjavaslatra tett, mily mellékesen, hogy ne mondjam fukarul járt el, lehetetlen, hogy a házbeli discussió tüzetessége ne pótolja a hiányokat, melyek a bizottság tárgyalásaiban netalán még fennmaradtak.

A egész törvényjavaslat jelleme iránt hosszas ideig nem lehettünk tisztában. A bizottsági tárgyalások, magának a ministernek nyilatkozatai a bizottságban és a bizottság indokolása nem állottak minden részükben összhangzásban. A törvényjavaslat címe és a törvényjavaslat általános intézkedései első pillanatra, ugy tüntették fel a dolgot, mintha csakugyan nem czéloztatnék egyéb, mint az 1868. törvény 56. §-ának megfelelő intézkedés. A bizottság tárgyalásai alkalmával azonban már kitünt, hogy más szempont is vezérelte ezuttal a kormányt, vezérelte nevezetesen a fiskalitási szempont. Mindazonáltal, a kormány e tekintetben nem akart őszinte vallomásokat tenni; s annak daczára, hogy az indokolásban a fiskalitási szempont már érintve volt, a pénzügyminister ur, a mint a tegnap felszólaltak közül Lukács t. képviselőtársam is megemlítette, nem akart beleegyezni abba, hogy ennek, magában a törvényjavaslat szövegében kifejezés adassék, s igy azon hypocriticus arczczal jutott a törvényjavaslat elénk, melyet már annyiszor észleltünk a jelen kormány előterjesztéseiben és mely szerint a törvényjavaslat szövege egészen mást mond és jelez s az indokolásban ismét más szempontoknak adatik kifejezés. S ugy látszik, hogy a kényszerűségnek, hogy ugy mondjam, a gyengéd kényszernek bizonyos nyomása kellett ahhoz, hogy tegnap a ministerelnök ur megvallja, hogy e törvényjavaslatnál csakugyan nem egyedül a hadügyi, hanem a fiskalttási szempont is az, melyből a kormány kiindul. Mindazonáltal ezen vallomás, mint a törvényjavaslat sorsára és intézkedéseire vonatkozó, kell, hogy számba vétessék s reméljük, hogy e kijelentés után a ministerelnök urnak, ha talán a törvényjavaslat — mit nem reménylek — a részletes tárgyalás alapjául el fog fogadtatni, — nem lesz kifogása az ellen, hogy világosan a törvény szövegében, nevezetesen magában az 5. §-ban is kiemeltessék ezen szempont, melynek ő beszéde egy részét szentelte.

Ha tehát a fiskalitás szempontja mindenesetre olyan, melyet a kormány ma már előttünk bevall és melyből indokoltatik ezen törvényjavaslat intézkedéseinek opportunitása, ne méltóztassanak a túloldalról rosz néven venni, ha a fiskalitási szempontnak megfelelő mértéket is kell a törvényjavaslat megbirálásánál alkalmazni, ha talán nagyobb szigorral kell ezen megbiráláshoz fogni, mint más törvényjavaslatnál. Mert ha valamikor, ugy itt áll a római jog azon elve: in dubiis semper contra fiscum judicandum est. Kétség esetében a fiscus ellen kell dönteni.

Digitized by Google

De ha ezen törvényjavaslat intézkedéseire tekintünk, ha azon egyes concrét meghatározásokat nézzük, melyek benne foglaltatnak, ismét azt találjuk, hogy, nemhogy a legszigorúbb mértékét megütné, melyet jellegénél fogva megérdemel, hanem a törvényjavaslatokra alkalmazandó általános mértéket sem üti meg.

Mindenekelőtt a számítások, magának a fiscalitási szempontnak sem felelnek meg.

Az indokolásban — s a t. előadó ur megjegyezte, hogy ez méltányos és nem optimisticus számítás alapján lett a pénzügyi bizottság által is elfogadva — 3.600,000 frtra lett az ebből remélhető összes jövedelem kitüntetve. Ennek alapjául egy igen csodálatos számítás szolgál. 76,000-re számittatik azok létszáma, kik ez adóra évenkint kötelezve lesznek, beleszámítva a póttartalékosokat, a kiknek száma levonandó, mivel ezen törvényjavaslat szerint ők adóra nem köteleztetnek. E 76,000-et 70,000-re reducálva a minister és a pénzügyi bizottság, ezt egyszerűen 12-vel és ismét a 4 frtos, szerintük remélhető átlagos árral sokszorozzák és igy jön ki a 840,000 főre, a 3.600,000 frt adó.

Már Lukács Béla t. képviselő ur is megvilágította e számítás némely részét, nevezetesen megvilágította azt, hogy miután a 76,000-ből okvetlenül a 4,090-re rugó póttartalékosokat le kell ütni, mert ezeket a törvény intézkedései nem érintik, marad átlag 72,000 fő. Most ezen 72,000 főből a kormány kereset- és munkaképtelenekre 2000-et számit le s igy marad a 70,000 fő. Már Lukács Béla t. barátom kifejetette, hogy ennek feltételezése mellett, egyátalában a létszámnak halálozás általi semminemű csökkenését sem veszi számításba a bizottság és a kormány, pedig ezen czímen, a mint igen helyesen kifejtetett, a tizenkét éven át, tekintve azt, hogy a közös hadseregben 4% válik szolgálatképtelenné s ezek közül 1%-nál több azok száma, kik évenkint elhalnak, kell — mondom — a tizenkét évre, legalacsonyabb számítással, 15%-ot venni. Most, mielőtt még azon számot megállapíthatjuk, a melyre a számítás alaposan fektethető, még a munka- és szolgálatképteleneket kell leütni, a kikre a kormány javaslatában 2000-et számit.

Egy t. barátom azt a fáradságot vette magának, hogy Magyarország egyik legrendezettebb közigazgatásu és legvagyonosabb vármegyéjének illető hatóságai által constatáltatta azok számát, a kik évek óta a sorozáson, mint munkaképtelenek és mint vagyontalanok lettek felvéve. S mondom, ezen vagyonos és egyik legrendezettebb közigazgatásu vármegyében constatáltatott az, hogy a munka- és szolgálatképtelenek száma a sorozási bizottságok kijelentése szerint, a hol pedig semmi anyagi érdek ennek constatálása által nem érintetik és a hol ezen constatálás ennélfogva inkább alul marad azon arányon, a melyet el fog érni, ott, a hol az adó érdeke az embereket minden documentum kifejtésére és indokaik előterjesztésére indítja, — ezen igen vagyonos vármegyében — mondom — a tényleges tapasztalás azt mutatja, hogy a 10%-ot tetemesen meghaladja ezek közt a vagyontalanok és munkaképtelenek száma.

Ha tehát ezt ily körülmények közt constatálhatjuk és ily körülmények közt látjuk, akkor az egész országra vonatkozólag 10%-ot felvenni e tekintetben, azt hiszem, egyáltalában nem lehet túlzás. És ezen 10%-ot hozzá kell adnunk még azon 15%-hoz, a kik az elhalálozási arányt képviselik a tizenkét éven át. Ez együttvéve tesz 25%-ot és most kérdem, egyáltalában semmibe se méltóztatik-e venni a számitásban azok számát — pedig a t. honvédelmi minister ur erre legilletékesebben adhatna felvilágositást; de, azt hiszem, elegendő arra vonatkozólag mindenkinek tapasztalata saját körében — azok számát, a kik egyáltalában fel nem találhatók, a kik évről évre a sorozási tabellákat, mint „illegal absent"-ek, mint törvénytelenül távollevők vezettetnek és a kiknek létszáma mindenesetre kéthárom, de valószinüleg az 5%-ot is megüti és igy legalább is igen mérsékelt számitással 30%-ra, az összegek 3-adára kell azok számát tenni, a kiktől jövedelem e törvényjavaslat alapján, daczára annak, hogy védkötelezettséget nem teljesitenek, egyáltalában nem várható. De maradjunk a 25%-nál és ezt levonva a 70,000 létszámból, a 70,000-nek egy negyedrészét: a mi körülbelül 17,000-re rug, marad évenként 53,000, a mit 12-vel szorozva, nyerünk 690,000 főt és egyedül ez azon létszám, a mely után az adót egyáltalában ki lehetne számítani. Ha a négy frtos adót e tekintetben, középszám gyanánt el lehetne fogadni, pedig az alighanem magas, csak 2.800,000 frt jön ki, tehát teljes 800,000 frttal kevesebbre rugna, még ezen optimistikus számítás mellett is az eredmény, mint a mi itt kilátásba helyeztetik. De hogy ezen számításom, eltekintve azon bizonyítékoktól, a melyeket a számítás alapjául felhoztam, mondom, hogy ezen számításom nem függ a levegőben, azt a legjobban mutatja azon számítás, a melyet ugyanezen adóra vonatkozólag a monarchia tulsó felében találunk. Ha itt 76,000-re rug azok száma, a kik védkötelezettségüknek személyükben eleget tehetnek, az arány szerint, a mely a védkötelezettségre vonatkozólag a monarchia másik felében fennáll, körülbelül 130,000-re rugna ezen létszám; de valószinüen valamivel magasabbra is rug azért, mert, mint tudjuk, nem teljesen oly katonaszolgálatképes a monarchia másik felének népessége, mint a minő a mienk és tudjuk azt is, hogy az ottani honvédségbe aránylag kevesebben soroztatnak

Digitized by Google

be s igy 130,000 évenként ezen minimális calculus alapján felvett szám.

Már most azon csekélyebb arányban, a melyben itt 4 frt vétetik fel, ott 2 frt szolgál a számítás kulcsául és 2 frtot felvéve 130,000 egyénre, e számot 12-vel évenként sokszorozva. Ez által egy 3.120,000 frtnyi összeget kapunk a monarchia tulsó felében a leszállított adó csekélysége mellett, mint olyant, a mit ugyanazon számítás alapján a 3 és ½ millió összeggel párhuzamba lehetne vonni. És mit találunk a számítás eredményeül, a melyet a monarchia tulsó felében, hogy nem 3 millió néhány százezernyi frtra teszik a jövedelmet, mint nálunk, hanem 2 millió és valamire számítják; tehát az itteni számítás alapján kikerülő összegnek majd csak felére, ugy, hogy ha ezen számítást fogadjuk el alapul, nem is azon összeg kerülne ki, mint ezen törvényjavaslat alapján, t. i. 2 millió 3 százezer frt, hanem egy millió 800,000 frt volna körülbelül azon eredmény, mely ezen adó alapján Magyarországon várható volna. És engedje meg a t. ministerium, hogy minden tiszteletem mellett, melylyel alapossága iránt viseltetem, kijelentsem, hogy ott, hol pénzügyi kérdésekről, pénzügyi indokolásokról van szó, eddigelé minden tapasztalat azt bizonyította, hogy a birodalom tulsó felének kormányai e tekintetben sokkal alaposabban és sokkal megfelelőbben számítottak, mint a hogy számított a jelenlegi kormány s a jelenlegi ministerelnök. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*)

De t. ház, ha az általános financiális eredményt és a fiscális szempontokat tekintve, azok ily eredményt tüntetnek elő, akkor lehetetlen, hogy egyszersmind ezek alapossága megitélésénél számba ne vegyük azokat, mik a bizottság jelentésében a részletekre vonatkozólag foglalvák, vagy a melyeknek ott e tekintetben foglaltatniok kellene s ezek hiányából az általános számítások alaposságára vonatkozólag is kell, hogy bennünk kétely merüljön fel. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*)

Mert, ha ezen kételyeket valami eloszlathatná, ugy az csak azon alaposság volna, melyek netalán a részletekre vonatkozó számításokban és felvilágosításokban találtathatnának. És itt megvallom t. ház, hogy én kerestem az ezen részletekre vonatkozó felvilágosítást, kerestem mind a ministeri indokolásban, mind pedig azon jelentésben, mely a bizottság tanácskozásai eredményeként fekszik előttünk, kerestem, de, bár mint kutattam, hiába kerestem. Az előadó ur és a ministerelnök ur eddigi felszólalásaikban sem találtam erre vonatkozólag bárminő adatokat. Nevezetesen t. ház, van ezen törvényjavaslatban két intézkedés, melynek számtani eredménye okvetlenül és mindenesetre megállapítható, — két intézkedés, mely nem a várható jövedelmekre vonatkozik, hanem az előre látható kiadásokat tünteti fel, a melynek alapján a 8. §. 2. pontja szerint, a korábbi nyugdíjasok díjai emeltetnek s melynek alapján az előbb fennállott szabályok értelmében megszabott havi díjak pótlékai, megállapittatnak. Ezen nyugdíjasoknak, ezen havidíjasoknak létszáma okvetlenül ismeretes. Hiszen ezek már eddig is kisebb mértékben kiszabott rokkantsági díjaikat, nyugdíjaikat élvezik, azt hihetné tehát az ember, hogy, ha ezen törvényjavaslat általában bizonytalan factorokra is van épitve, ha ezen törvényjavaslat alapján bizonyos számítások a jövedelemre nézve nem is tehetők, legalább a kiadások azon összege, melyek ezen intézkedéseknél fogva már is esedékesek, már is előreláthatólag terhelni fogják a kincstárt, — hogy ezek legalább kiszámittattak. De mit találunk? Minthogy itt nem oly számokról van szó, melyekkel a kormány optimisticus és téves előirányzat alapján a budgetben pompázhatik és a deficitet netalán leszállíthatná, hanem oly számokról, melyek kétségtelen és bizonyos kiadást képeznek, azt látjuk, hogy a törvényjavaslat ezen mozzanatát sem a kormány figyelemre nem méltatta, sem a bizottság discussióra, megvizsgálásra, indokolásra érdemesnek nem tartotta.

Valóban, ha a törvényjavaslat előkészítésének legfontosabb, a ministerelnök ur által is bevallott fiscalitási szempontból ily tökéletlenségét tapasztaljuk, akkor minő gondot képzelhetni a törvényjavaslat szövegezésénél, minő gondot képzelhetni a törvényjavaslat indokolásának megállapítására fordítottnak, olyat, mint a minőről ez tanuskodik, mint a minőnek a javaslat minden sorában, vonásaiban félreérthető kétértelmü intézkedései tág ajtót és tért nyitunk. Valóban t. ház, nem tudom min csodálkozzam inkább; azon-e, hogy a fiscalitási szempontok bevallásának kikényszerítése a ministeriumból, a t. háznak annyi fáradságba és oly hosszas discussióba kerül és még most sem tudom, hogy a t. ministerelnök ur hozzá fog-e járulni annak daczára, a mit tegnap ennek folytán kifejtett, a 3. §. majdnem kétségtelenül előterjesztendő azon módosításnál, a mely, ha már a fiscalitási szempont fogadtatik el ezen törvényjavaslat alapjául, ennek világos kijelentését a 3. §. az eddigi bevallásokhoz képest; vagy azon csodálkozzam inkább, hogy midőn a monarchia másik felében egy hason értelmü törvény terjesztetett elő, oly különbséget látunk a két törvényjavaslatnak nemcsak tartalma, hanem még alakja s részletei közt, a melyet még eddigi törvényeinkben sem volt alkalmunk tapasztalni. Nevezetesen azon törvényjavaslatban, mely a birodalmi tanács elé terjesztetett, nemcsak hogy gazdasági helyesebb szempontból látunk a szolgálati díj összegére vonatkozólag intézkedést, nemcsak hogy meg-

Digitized by Google

találjuk azon megállapításokat, melyeket itt annak viselésére, melyeket az annak fizetésére kötelezettek tekintetében találunk, hanem még ezenfelül igen részletes intézkedéseket találunk ezen törvény igen fontos részeire, az ellátás fokaira és módjaira vonatkozólag. Itt az elénk terjesztett törvény 9. §-ában az mondatik, hogy két ügy fog külön törvény által szabályoztatni: először a hadjáratban elhunyt legénység és havi díjasok özvegyei és árvái tekintetében való intézkedés és másodszor azon módozatok, melyek mellett a mozgósítottak családjai segélyeztetnek. A másik törvényben, a mi a birodalmi tanács elé terjesztetett, azt látjuk, hogy ezen módozatok egyike már a törvény szövegében megállapittatik és pedig igen részletesen, gondosan, mind azon tekintetek figyelembe vételével vannak megállapítva, a melyeket, hogy a magyar kormány miért nem tett rögtön magáévá ezen törvényjavaslat keretében és miért halasztotta, mint külön törvényben szabályozandókat, valóban nem tudom.

És csupán akkor fog a magyar kormány ezen mulasztásának teljes eredménye előttünk állani, ha netalán, mielőtt ezen külön törvény meghozatnék, már pedig a védtörvény 56. §-ának sorsa, a mely a jelen törvény szükségét megállapította és a mely külön törvény csak 11 év mulva terjesztetett be, arra hogy ez elhaladhat, elég példát nyujt, — mondom csak akkor fog a kormány eljárásának eredménye kitünni, ha netalán történik egy mozgósítás, ha netalán hadi események előállanának, mielőtt a külön törvény itt meghozatnék, a monarchia tulsó felén meg lesznek már állapítva a módozatok és nyujtható lesz a mozgósítottak családjainak a segély, mig Magyarországban a mozgósítottak családjai hiába fognak hatóságtól hatósághoz futkosni, hiába fognak egyik hatóságtól a másikhoz folyamodni, mert az eljárás törvény által nem szabályoztatván, az illető hatóságok nekik erre módot nem fognak nyujtani. (*Igaz! Ugy van! a balon.*) De végre ha csupán ennyi volna a kormány mulasztása, ha a dolog és annak következése csupán ezen esetleges esetekben sérthetné a magyar állam érdekeit, annyira hozzá vagyunk már szokva az ilyen dolgokban való mulasztásokhoz, az ilyen dolgoknak az administratió és törvényhozási hátramaradottságához, hogy az még valami nagy csodálkozásra okot nem adhatna; de ha az egész törvényjavaslat keretében a megállapodások összehasonlíttatnak azokkal, melyek a Lajthán túl előterjesztett törvény intézkedéseinek magyarázatából mulhatlanul következnek, akkor egy oly állapotot látunk ezen törvény által szabályozva, a mely azt hiszem, hogy elég, hogy feltárassék, hogy tűrhetetlennek bebizonyuljon és hogy ezen törvény általános elvetésének teljes indokául szolgáljon. Itt egy alap megalkotásáról van szó, melyből először az eddigi rokkantak és nyugdíjasok látandók el és másodszor ellátandók a hadjáratban elhullottak özvegyei és árvái, másod sorban pedig, a mint ezen törvény 5. §-a mondja, a mozgosítottak családjainak gyámolításáról van szó, a mire azonban külön alap egyáltalában nem képeztetik.

Az első alap közös jelleggel bir; a második tekintetében semminemű alap nem teremtetvén, a monarchia mindenik fele e szempontból saját költségére tartozik eljárni és saját pénzügyi forrásaiból tartozik e szükségletet fedezni. A második czélra külön alap nem alkottatik és miután erre nézve meg nem állapíttatott, hogy mily mértékben marad felelős a kincstár, ki nem mondatott az, hogy az évi jövedelem minő része reserváltatott: be fog következni az, hogy azon összegek, a melyeket, mint fiskális eredményt a budgetbe felveszünk és az ország folyó szükségletei fedezésére fordítunk, részben jogosan lesznek a mozgósítás, a háború esetében a családok segélyezésére visszakövetelendők és akkor a kincstár kénytelen lesz az igy felvett és elköltött összegeket visszatéríteni. A birodalom másik részében ez meg nem történik, mert ott 140,000 frt a közös alaphoz csatoltatik; a többiből pedig egy külön alap alapíttatik. Azt látjuk tehát, hogy midőn mi a fedezetbe, midőn a fiskális szükségletek fedezésére a 850,000 frton kivül korlátlanul felvesszük az ezen törvényjavaslat alapján bejövendő összegeket, magunk magunkat, saját költségvetésünket csaljuk meg, mert fedezetül fölveszünk olyan összegeket is, a melyek egy részének legalább is, specialis rendeltetésük van és a melyek oly időben fognak a kincstártól visszaköveteltethetni, a mikor a háború szükségletei következtében, a kincstár ugyis nagyon meg lesz terhelve és a mikor ezt legkevésbbé fogja várni.

De ezektől eltekintve, van ezen törvényjavaslatban egy elvi kérdés, a melyre megengedem, hogy kiterjeszkedett a t. ministerelnök ur tegnapi előadásában, de hogy mennyire elégtelenek és az elv fontosságának meg nem felelők azon okok, melyeket előterjesztett, azt gondolom, könnyen fogom a t. háznak bebizonyíthatni.

Kétféle szempont volt, t. ház, eddig irányadó a pénzügyek terén. Voltak oly közösügyek, a melyekhez a quóta arányában tartoztunk hozzájárulni és voltak olyanok, mint pl. a legfőbb udvartartás, a melyhez a magyar korona országai 50%-al, azaz egyenlő arányban járultak hozzá a monarchia tulsó felével. Most egy uj faja keletkezik a közösügyeknek, a melyhez részben a quóta arányában, részben az ujonczjutalék arányában, részben pedig az 50% arányában járulunk hozzá. És hogy mindezen három arány itt tekintetbe jön és hogy azon indokok, melyek a középső arány mellett felhozattak, nem szolgál-

Digitized by Google

nak a törvényjavaslat védelmére, azt könnyű bebizonyítani.

Mindenekelőtt, minő arányban járulunk a rokkantaknak és ebből a régi szabály szerint, az 1875. évi XLI. t. cz. előtt nyugdíjazottak ellátásához? Az eddig megszabott nyugdíj alaphoz járulunk a quóta arányában, a pótlékhoz járulunk az új arányban, t. i. a 42%-os arányban. A mobilisáltak segélyezéséhez fogunk járulni az 50% arányában, vagyis esetleg annál sokkal nagyobb arányban. Miért? Egyszerűen azért, mivel minden mobilisálásnál, hacsak nem teljes, nem általános az, hogy a monarchiának melyik feléből mobilisáltatik aránylag több, az mindig bizonytalan és minthogy a mobilisáltak családjairól való gondoskodás, csakis az illető félnek kincstárát illeti, tehát nem az egész monarchiát, ennélfogva beáll az az eshetőség, hogy ha a mobilisatió a monarchia egyik felét nagyobb mértékben sujtja, a monarchia azon felének, a mely ennek folytán a véradóhoz is nagyobb százalékkal járul, a concret esetben kincstára is nagyobb mértékben lesz megterhelve s azon természetes és ki nem kerülhető áldozatokon felül, melyeket a háború a monarchia egyik államára szemközt a másikkal ró, azon állam a törvény alapján, egy teljesen igazolhatlan és igazságtalan nemzetgazdasági hátránynyal is sújtatik.

S ha a t. ministerelnök ur tegnap azt említette, hogy ha a védelem közös is, de a nemzet méltósága nem engedi meg, hogy a rokkantjainkról mások gondoskodjanak, illetőleg az azokról való gondoskodás más, mint a 42 százalékos arányban történjék, kérdem a t. ministerelnök urat, miért nem érvényesítette az ezen arányban való résztvevést azon körülmények közt is, melyek a mobilisatióra vonatkozólag és — mint mondám — a monarchia egyik felét túlságosan és nehéz körülmények közt megterhelőleg és arra kettős áldozatot róva érvényesíttetnek? (*Tetszés balfelől*). Ha tehát megfér a nemzet méltóságával, hogy 42 százalékos arányban járuljunk ezen költségekhez, akkor azt hiszem, megfér a nemzet méltóságával az is, hogy ama másik és ezekkel teljesen parificálható költségekhez is a 42 százalékos arányban járuljunk. (*Helyeslés balfelől.*) De ha ez megfér a nemzet méltóságával, kérdezem: hogyan fér meg a nemzet méltóságával az, hogy ugyanazon rokkantak rendes nyugdijához és pótlékához, a kiknek pótlékát a 42 százalékos arányban fizetjük, a 30 százalékos arányban járuljunk? (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Igen különös méltóság az, mely egyszer 30-, másszor 42-, majd 50 százalékos arányt tesz szükségessé. (*Élénk tetszés balfelől.*) S ha ezen méltóságot kissé bonczkés alá vesszük, azt hiszem ki fog tűnni, hogy annak szine alatt egyátalán nem a nemzet méltósága, hanem alkalmasint a ministerium kényelme, vagy a ministerium kifáradtsága és lanyhasága rejlik. (*Tetszés balfelől.*)

Egyébiránt, t. ház, a t. ministerelnök ur egy állítást tett, melyre vonatkozólag meg vagyok győződve, hogy nemcsak én, hanem az egész ház igen hálás lenne irányában, ha a tényállást világosabban kiderítené. (*Halljuk! balfelől.*) A t. ministerelnök ur ugyanis, tegnap felszólalt egyik t. barátom okoskodásait czáfolva és egyenesen azt mondotta, hogy nem ezen arány megállapítása képezte az akadályt, a nehézséget ezen törvényjavaslat megállapítása tekintetében; hanem az akadályt igen is azon kérdés képezte, hogy ki kezelje az illető alapokat, a közös hadügyminister-e, vagy a honvédelmi minister? s ezzel egyszersmind igen ügyesen azon látszatot adta a t. ministsrelnök ur a dolgoknak, mintha az ezen arányban való megosztás, nem valami új eszme volna, mely ezen ministerium kebelében, vagy ezen ministerium idejében merült volna fel s mintegy supponáltatni látszott azt, hogy a régibb kormányok is ezen arányra vonatkozólag, ugyanazon megállapításokat lettek volna készek elfogadni. Kérdem a t. ministerelnök urat, és mint mondám, igen hálás leszek az ez iránt való felvilágosításért: vajjon csak suppositió-e az, hogy az előbbi Deákpárti kormányok ezen a quotalistól eltérő arányra már rá állottak, vagy, hogy netalán e kérdés azok alatt egyáltalában szóba sem került? Azt hiszem, hogy utóbbi felelet lesz az, mely a tények valóságának megfelel.

Ha e törvényjavaslat előbb nem terjesztetett be a háznak, annak oka tehát az, hogy a kormány súlyt helyezett rá, hogy a honvédelmi minister és ne a közös minister kezelje az alapot. De egyszersmind látjuk a ministerelnök ur nyilatkozatából azt, hogy semmi súlyt sem helyezett arra, hogy a quotalításnak hazánkat minden tekintetben megillető aránya érvényesíttessék s minden ellenkezés nélkül ráállott azon álláspontra, mely a sokkal nagyobb 42-es százalékkal sujtja kincstárunkat s akkor valóban nem tudom, van-e okunk hálásoknak lenni a t. ministerium iránt azon uj jogért, melyet a ministerelnök ur, minthogy minden alkalommal uj jogokat annyira szeret szerezni és érvényesíteni — hiszen a boszniai előterjesztésnél is láttuk és tapasztaltuk, ott is uj jogok szerzéséről volt minduntalan szó, melyek a minister ur érdemét képezik. (*Derültség balfelől.*) — Mondom, valóban nem tudom, vajjon hálásak legyünk-e az uj jogért, mely a honvédelmi ministert, a közös minister pénztárnoka gyanánt állítja oda, vagy pedig hálánk nagyobb részét megvonjuk azért, hogy a kincstár érdekét a quóta-arány érvényesítésének kérdésében oly igen könnyen mellőzte, elejtette. (*Helyeslés balfelől.*)

Egyébiránt t. ház, azt hiszem, hogy azon szempontok, melyekből a törvényjavaslat eddig

Digitized by Google

tárgyaltatott, bár mily kimerítők legyenek is, a kérdés minden oldalát teljesen ki nem merítették. Nevezetesen azt hiszem, nem csak az a kérdés itt, hogy a véradó s az azzal most már parificált, vagy ha nem is parificált, hanem annak pótlékát képező szolgálatmentességi adó külön-külön, mily mérvben sujtja a monarchia egyik és másik felét. Eddig igen világos volt mindkét tekintetben a hozzájárulási arány alapja; minden tekintetben a közös védelem szükségleteihez annyival járult a monarchia mindenik fele, a mennyit megbirt, a mennyi erejéhez, nemzetgazdasági és ember erejéhez mérten megállapítható volt. A véradóból a személyes szolgálathoz, a népesség arányához képest, mert itt a népesség képezi a helyes alapot; a pénzadóhoz, azon áldozatokhoz, melyeknél a monarchia czéljai financziális uton elérhetők, a quota arányában. Mindkettő nemzetgazdaságilag és politikailag helyesen megállható méltányos elv. De minő elv az, mely ezen új arányt igazolja? Eddig a nemzetgazdasági arány mind az ember-létszámra, mind a pénzjutalékra nézve helyesen volt megállapítva s a kettő képezi a gazdasági áldozatok összegét, melyet kénytelenek vagyunk a monarchia közös érdekének és védelmének szentelni. A gazdasági összerő arányában kell járulnunk az anyagi terhekhez, nagyobb mértékben hol erősebbek vagyunk és kisebb mértékben hol gyengébbek vagyunk. S vajjon nem a közös védelem alkalmával történt áldozatokról van szó itt, nem az azon érdekeknek meghozott áldozatokról van szó? És vajjon ezen áldozatokra vonatkozólag lehet-e más helyes hozzájárulási kulcs, mint a nemzetgazdasági erőé, a nemzetgazdasági összes erőmegfeszítésé, a mely a monarchia egyik és másik felére háramolhatik. Azt hiszem, más kulcsot méltányosan, más kulcsot azon elvek alapján, melyek az 1876-i kiegyezés alapját képezték, egyáltalában találni nem lehet. (*Helyeslés balfelől.*)

Itt tehát ismét új bizonyítékat látjuk annak, hogy a ministerelnök ur a 67-ki alaptörvények értelmét szó szerint igyekszik ugyan interpretálni és interpretálja rendszerint, a nekünk kedvezőtlen és káros irányban; hanem, hogy az e szövegek alapját képező elvek sohasem hatották át, hogy azokat soha sem sajátította el, ennélfogva mindig elveszti a közös tárgyalásoknál azon biztos alapot lába alól, a melyet csak azon elvekhez való szigorú ragaszkodás nyujthat. (*Zajos helyeslés balfelől.*)

T. ház! Mikor igy azt látom, hogy e törvényjavaslat mind alapelveire, mind azon czélokra vonatkozólag, a melyeknek szolgálni kell, mind szövegezését, mind a részleges megállapodást, mind a financziális számításokat illetőleg, a melyek annak alapjául felvétettek, mind azon gazdasági érdekeket illetőleg, a melyeket az országban érint, mind azon provisiókat illetőleg, a melyeket életbeléptet, ily tökéletlen s tökéletlen minden kellő ok nélkül, mert ha azokra vonatkozólag, a mikre közös megállapodás szükséges, ezen közös megállapodás alkalmával eszközlendő tárgyalások mellett meghozandó áldozatok szempontjából engedékenyebben is kellene a t. háznak a ministerelnök urral szemközt fellépni: mégis a többi intézkedéseket illetőleg is, messze alul marad a ministerelnök azon szinvonalon, melyet a lajthántuli képviseletnek beterjesztett törvényjavaslat magában tartalmaz és igy semmi ok nincs arra, hogy a törvényjavaslat ily tökéletlen alakban kerüljön a ház elé; midőn látom, hogy e törvényjavaslat, helyes czélja daczára, igy minden tekintben egy elhibázott lépés: szavazatommal annak általános elfogadásához sem járulhatok. (*Élénk helyeslés basfelől.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! (*Halljuk!*) Csak igen röviden kivánok egynémely dologra válaszolni azok közül, a miket Pulszky Ágost t. képviselő ur felhozott. (*Halljuk!*)

Első sorban figyelmeztetni kivánom a képviselő urat s illetőleg a t. házat, hogy abban, mintha az osztrák törvényjavaslat — ha már szives volt azt a mienkkel összehasonlítani — azon két pontra nézve, melyre a magyar törvényjavaslat külön törvény által való intézkedést igér, már magában foglalná a törvényes intézkedéseket: ebben — mondom — tévedni méltóztatik, mert az osztrák törvényjavaslat is csak az egyik pontra nézve, a mozgosítás esetében ellátandó családokat illetőleg, tartalmaz magában provisiót; a másik pontra nézve hasonlag épp úgy, mint a magyar törvényjavaslat, egy külön törvény alkotására utal. Ez az egyik, a mit meg kivántam jegyezni.

A másik az, hogy az én nézetem szerint a képviselő ur többet kiván, ha azt mondja, hogy a kiadásokat meg lehetett volna szám szerint határozni, mert hisz az általa is idézett 8. §-ban nem szabályszerű, nem előre meghatározott, hanem rendkivüli esetekben, esetleg adandó kegydíjakról van szó. Ezeknek összegét tehát előre törvényben, vagy indokolásban meghatározni nem lehet, hanem csakis a mérvet lehet megállapítani, a melyen túl azok egyes esetekben nem emelkedhetnek, ez pedig itt megtörtént.

De a t. képviselő ur első sorban hibát lát abban, hogy a mozgósítottak családjaira nézve külön intézkedés történik ezen javaslat szerint Ausztriában és külön intézkedés történik Magyarországon. Továbbá a különböző hozzájárulási arányokat fejtegeti a képviselő ur és hibáztatja a különböző kiadásoknál és végezetre egy kérdés után, melyet arra nézve tesz, hogy hogyan állott ezen arányra nézve régebben az egyezkedés, vádol azzal, hogy én a 67-iki törvényeket

Digitized by Google

reánk nézve mindig kedvezőtlenül és helytelenül interpretálom.

T. ház! A dolog egyszerűen igy áll. Én azt hiszem, hogy lényeges különbség van a közös véderő részére szabályosan megállapított, tehát a rendszeres védelmi kiadásokhoz tartozó nyugdíjak és ellátások közt és lényeges különbség van a tisztán humanitarius intézkedések közt. A rendszeres nyugdíjak és ellátások törvény szerint a quóta alá esnek, a humanitarius intézkedésekről ezen törvény nem intézkedik. És ha tovább megyünk, ha nézzük a percentuatiót, ha reflectálunk arra, hogy miként állott ezen ügy régebben és ha vajjon Magyarországra nézve kedvezőtlenül magyarázza-e ezen törvényjavaslat a törvényt, akkor a következőket fogjuk találni. Ha a kormány azon nézetből indult volna ki, a mely — úgy látszik — Pulszky képviselő ur szerint a helyesebb, hogy maga a mozgósítottak családjainak ellátása is közös ügynek tekintendő — s itt mellesleg megjegyzem, hogy ez esetben is hallottam volna, hogy a 67 és 68-iki törvények szándokán túl teremtett a kormány egy új közös ügyet — mondom, ha úgy állott volna a dolog, hogy az 1868-iki törvény illető szakaszához képest, egyszerűen kivettetik a monarchia mindkét államában egyforma tételek mellett s az összes czéloknak közössé tételével, ezen hadmentességi díj: mi lett volna az eredmény? Az eredmény az lett volna, hogy — egyes években előnyösebb, vagy hátrányosabb eltérésekkel — az ezen díjakból befolyt egész összeg a közös kasszába folyt volna be, még pedig befolyt volna a népességi arány szerint, mert — az egyes évekbeli eltéréseket, mondom, fennhagyva — ha arról van szó, hogy a katonaságra képtelenek fizessenek egyforma díjat, a katonaságra képtelenek által fizetett ezen díjak úgy arányulnának, mint arányul azon contingens, a melyből a katonaság vétetik; tehát nem egy része csak az összegnek, mint most, hanem az ebből befolyó egész összeg, a 42—43-as percentuatió szerint, folyt volna be azon közös pénztárba, a melyből mindezen czélok, mint közös czélok fedeztettek volna. Mindaddig tehát, mig arról nem volt szó, hogy teljesítsük a törvénynek humanitarius czélzatait, de egyúttal ne menjünk túi azon, a mi egyfelől erre szükséges, másfelől ne tegyünk közössé többet, mint a mennyit közössé tenni kell és harmadszor hagyjuk fel az ország kincstára javára azt, a mi ezen szükségen felül fennmarad: mindaddig, mig ez ki nem mondatott: az ezen humanitarius czélokhoz való hozzájárulás arányáról beszélni nem volt mit, mert nem részlete ezen összegnek, hanem az egész összeg, ugyanazon arány szerint folyt volna be a közös pénztárba, a melyet most a t. képviselő ur a kisebb részletre nézve helytelennek felállít és igy nem tudom, hogy ezen az alapon miként lehet a kormány eljárását megtámadni s miképen lehet mondani, hogy maga állít elő egy külön kulcsot, midőn pedig az előbbi czélzatot és a dolog természeténél fogva előbb már fennálló külön kulcsot az összegnek egyik részére alkalmazza ugyan, de az összeg többi részét teljes egészében a magyar kincstár javára tartja fenn. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Ez az, t. ház, a mit teljes rövidséggel a képviselő urnak válaszolni szükségesnek tartottam. Mindenkinek jogában és módjában van a javaslatot elfogadni, vagy el nem fogadni, de én azt hiszem, hogy akár azon szempontot vegyük, a melyet annyiszor hallottam hangoztatni s a melyhez magam is szivesen járulok, — hogy újabb közös ügyek ne teremtessenek, akár az ország anyagi érdekeit vegyük: minden irányban megfelelő a fennálló viszonyok közt az igényeknek a szőnyegen levő javaslat és épen azért annak elfogadására kérem a t. házat. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Hegyessy Márton: T. ház! Mindenekelőtt a t. ház kegyes elnézéseért esedezem, hogy a vita ily előhaladott folyamában a t. ház figyelmét igénybe merem venni, azonban ezt tenni, hogy indokolhassam adandó szavazatomat, önmagam és az ügy iránti kötelességem.

A jelenleg szőnyegen levő törvényjavaslat eszméje ikertestvére a közös védkötelesség eszméjének, mely csak századok küzdelme által, százados remények és százados csalódások után valósittatott meg. Az a nagy esemény szülte meg mindkettőt, mely az emberiség javára egy új aerát teremtett: a franczia forradalom. Ugy a katonai adónak, mint a közös védkötelezettségnek bölcsőjét a franczia forradalom ringatta. Midőn ugyanis az 1793. junius 24-ki franczia alkotmányban proclamálta a nemzetgyülés, hogy minden franczia katona s hogy a köztársaság védereje az egész népből áll, ennek szükségszerű következménye volt a katonai adó behozatala. Bizonyítja ezt a történelem. Hogy erre nézve azok után, a miket e részben t. barátom Irányi már tegnap felhozott, még részletesebb megjegyzéseket tegyek, szabad legyen fölhoznom, hogy az érintett alkotmány proclamálása után, mindjárt a 8-ik év ventose 17-iki törvény hozatott arra nézve, hogy minden franczia, ki hadképtelen s 50 frank adót fizet, tartozik egy fölfogadott által magát helyettesiteni. Ezen törvény, mint első tekintetre felismerhető, szigorú és mi főbb, az igazságérzetnek meg nem felelő volt. Segített ezen mindjárt a 10. év floreal 18-ki törvény, melylyel be lett hozva a katonai adó, bár osztályozás alapján, de a jövedelemhez arányosítva. Ez érvényben is maradt azon módosítással, hogy a 13. év fructidor 6-diki törvény megengedi, hogy a hadügyminister a préfet indokolt előterjesztésére lejebb szállithassa, vagy egészen el is engedhesse a katonai adót. Ez intézkedés fönnmaradt egész a napoleoni korszak letünteig s ezzel aztán elenyészett a

Digitized by Google

katonai adó is. Az eszme azonban nem halhat meg. A mit előzött a restauratió és a bécsi congressus Francziaország területéről, az megvalósult a Svájcznak szabad köztársaságában. Zürich cantonban, hol ezen adót egyébiránt már az előtt is ismertté tette a franczia respublika, ez irányban, habár csupán classifikálási alapon, már 1816-ban törvény hozatott, ez módosittatott 1831, 1837 és 1848-ban, mig végre az 1862. decz. 16-ki törvény, a jövedelemhez arányította azt. Ezt követte Bern canton is, 1863. május 9-én, a többi cantonok azonban megmaradtak a classificationalis felosztás mellett, volt 10—12 osztály, 3—400 frank maximummal. Végre 1874-ben a szövetségtanács vette kezében az ügyet, közös törvény által óhajtván szabályozni e fontos kérdést. Nem akarom részletezni a törvényjavaslat hosszú viszontagságait s egyes phazisait, elég lesz csupán azt jegyeznem meg, hogy a 3-szori népszavazás után végre elfogadtatott az s igy létrejött az 1878. junius 18-iki törvény a katonai szolgálat helyettesítéséről szóló adóról, mely az egész Svájczra nézve egyenlő intézkedéseket honosított meg. Hogy mely alapon intézkedik ezen törvény, felesleges lesz ismételnem, miután azt tegnap igen szépen kifejtette Irányi Dániel t. barátom.

Mindezeket azért voltam bátor fölsorolni, hogy történelmi alapon mutassam ki a katonai adó eszméjének helyességét és democratikus voltát. Igen örülök, hogy tegnapi felszólalásában t. barátom Szederkényi is kinyilatkoztatta, hogy ő sem helyteleníti a védelmi adó eszméjét, örülök pedig annyival inkább, mivel, megvallom, beszéde én reám is ellenkező hatást tett. Más részt azonban igen sajnálom, hogy Madarász és Mocsáry t. barátaimmal nem lehetek egy véleményen. Madarász t. képviselő ur tegnapi beszédjére két megjegyzésem van. Madarász t. képviselő ur ugyanis tegnap azt mondá, hogy nincs jogunk azon polgárainktól kötelességet követelni, kiknek jogot nem adunk. Tiltakozom ezen állítás ellen, tiltakozom pedig azért, mert ezt constatálhatom: Magyarországon nincs ember, kinek, ha épen választói joga nincs is, de másféle jogai nem lennének, mert hiszen a polgári jog nemcsak a választói jogból áll, bármily becsesnek tekintsük is ezt s akarjuk is ezt általánosítani. Madarász képviselő ur továbbá tegnap Irányi Dániel t. barátomnak válaszolva azt nyilvánitotta ki, hogy nekie nem kell az olyan democratia sem, a minő Svájczban van. (*Mozgás a szélsőbalon. Halljuk!*) Én democratikus embernek tartom magamat, hanem azért különböző nézetem van a democratiáról, mint Madarász képviselő urnak. Én irigyelni tudom Svájczot, de elitélni és kárhoztatni, mint Madarász képviselő úr teszi, nem; Madarász képviselő úr azért itéli el Svájczot, hogy ottan a progressivitás eszméje ezen adónál nincs a végletekig véve s hogy a maximum 3000 francban állapittatott meg. Én szintén a progressivitást óhajtom alapul venni a jövedelmi adónál, ezt tartván a legigazságosabb alapnak. A katonai adónál ezt azonban nem tartanám igazságosnak, mert csupán azért, hogy valaki nagyon gazdag, azt magasabban adóztatni meg, mint a mennyibe egy katona fölfogadása kerül, igazságtalan zsarolás lenne. A Svájczban egy katona fogadásának díja, a tapasztalási adatok szerint maximum 3000 franc, azért lett ottan a katonai adó maximuma 3000 frcban megállapítva. És ezért itéli el Madarász t. képviselő úr a svájczi democratiát, feledvén azt, hogy az ő ohaja szerinti intézkedés nem lenne igazságos: már pedig az, a mi nem az igazságon alapul, democratia nem lehet. Madarász tisztelt képviselő úr az egyenlőség tisztán elvont eszméjéből indul ki, holott mig emberek leszünk, a tiszta egyenlőség megvalósítható soha nem lesz, mert a becsületes ember sohasem lehet egyenlő a becstelennel, (*Élénk helyeslés a jobboldalon*) a genie a hülyével; Madarász t. képviselő úrnak egyenlőségi eszméje végconsequentiájában a democratiának és minden állami intézményeknek megsemmisítésére vezetne, mert a kormányzottak azon alapon mindig kifogást tehetnének bármely kormány ellen, mivel ez az egyenlőség oly értelmezésével nem volna megegyeztethető. Az ily eszme lehet szép, de csakis az álmok országában, (*Mozgás a szélső baloldalon. Igaz! a jobboldalon.*) a valóságban azonban, évezredes tanusága szerint a történelemnek, mindig a szabadságot semmisíti meg és mindig az absolutismusnak készíti elő a talajt.

Mocsáry t. barátomnak először is egy tévedését kell kiigazítanom. (*Halljuk! Halljuk!*) A Svájczban ugyanis, a 6 franc személyi illetéket a katonai adóból mindenki, a ki nem keresetképtelen, fizeti, akár van vagyona vagy jövedelme, akár nincs. Azt mondja t. barátom, hogy ezen adó, a legszegényebb osztályt fogja leginkább sujtani. A tapasztalati élet ezen állításnak ellene mond. Tegnap t. barátom Orbán Balázs éppen azt fejtegette, hogy a gazdagabb osztály legtöbbnyire kibuvik a védkötelezettség alul, mig a szegényebbnek ez módjában nem áll. Merem állítani saját tapasztalataimból is, hogy e tekintetben Orbán Balázs tisztelt barátomnak van igaza. Hiszen csak e napokban mutatott t. barátom Thaly Kálmán, itt e házban ezen visszaélésekre s azoknak létezését maga a t. honvédelmi minister is beismerte. És igy világos, hogy ezen adó sokkal inkább a gazdagabb osztályra fog esni, mint a szegényebbre. Én különben, ezen adót, hogy már itt előre jelezzem, a minimum és maximum megállapitása mellett, a progressivitás alapjára óhajtanám fektetni, igy aztán nem lenne lehetséges az, mit t. barátom kiszámított, hogy t. i. valaki adójának 4-szeresével rovassék meg katonai adó fejében. Azt hozta fel a katonai adó igazságos volta iránt t. barátom, hogy ezen

Digitized by Google

egyenlíti ki a véradót. Ezt én elismerem, hanem az én t. barátom is, remélem, el fogja ismerni azt, hogy szűkebbre vonja az egyenlőtlenség határait és maga ez elégséges arra nézve, hogy a katonai adót, ha az kizárólag az elesettek, megbénultak és mozgósítottak családjainak segélyezésére fordittatik és nem fiscalitási célokra, igazságosnak tekintetik. Az lenne a legigazságtalanabb eljárás, a mit t. barátom felhozott, hogy a hadban elesettek családjai és a megbénultak segélyezését az állam általános bevételeiből fedezzük, mert hiszen ekkor az egyenes adókat is fölebb kellene emelnünk, hogy ezt is fedezhessük s akkor a szegény özvegyek és gyámoltalan árvák netalán létező csekély vagyonukból részben maguk is fizetnék az államnak azt, mit nekiek az állam ad s mivel nekik az állam tartozik. Ez pedig az örök igazság ellentéte volna.

Áttérve mostan magára a törvényjavaslatra, be kell vallanom, hogy a mennyire helyeslem annak alapeszméjét s óhajtom ily törvény meghozatalát, épp annyira helytelenítem annak egyes intézkedéseit. Hogy azok után, mik már tegnap e részben elmondattak, csak röviden emlitsem föl a főbbeket: ottan van a 6. és 7. §. intézkedése, mely szerint ezen adó egy része, 857 ezer frt közös alapra fordítandó s hogy e felett a honvédelmi minister, csak a közös hadügyministerrel egyetértőleg, intézkedhet. Ez, a mellett, hogy egy újabb közös ügyet teremt, holott én az eddigieket is megszüntetni s Ausztriával való viszonyunkat a personal unio alapjára fektetni óhajtom, az eddigi quótától eltérőleg egy újabb arányt állapít meg, mely a jövőben, mint gömöri Szontagh Pál t. képviselő úr tegnap igen helyesen kimutatta, Ausztria javára igen veszélyes praecedenst képezhet. S ezen §§-ból kifolyólag, ezen adó több mint fele, fiscalitási célokra fordittatnék. Már t. képviselő ház, a mily helyes az, hogy ezen adó rokkantak segélyezésére fordittassék, épp oly helytelennek kell tekintenem azt, hogy ennek nagy része fiscalitási célokra használtassék fel, mert akkor álczázott alakban, ezen törvény által csak az egyenes adók emeltetnének, melyeket pedig én inkább lejebb szállítani, mint emelni óhajtok s emeltetnének csak egy osztály ellenében, a 20—37 éves katonaképtelenek ellenében, a mely eljárás a közös teherviselés elvébe ütköznék.

Ottan van a törvényjavaslat azon intézkedése, mely szerint póttartalékosok nem esnek ezen törvény súlya alá. Ez a meghozott törvénytől való eltérés s ezen eltérés mivel sem indokolható, mert az, a mit e tekintetben a t. ministerelnök úr tegnap felhozott, hogy t. i. csak azért mentendők fel ezen adó alól, mivel fölöttük ott függ a behivás democles-kardja, indokul el nem fogadható, mert, ha ez indok volna, akkor ez állana a többi be nem sorozottakra is, ha csak végleg alkalmatlanoknak nem nyilvánittattak, mert a véderő törvény értelmében háború esetén, háború tartamára azok is besorozhatók.

Ottan van a javaslat 10. §-a, mely az adó mennyiségét állapítja meg és pedig tekintet nélkül a képtelennek nyilvánított gyermekekre még akkor is, ha a családfő fizeti értük az adót s ha talán egy, vagy több testvérük fegyver alatt szolgál is. Ez eltér a hasonosztrák javaslattól is, ennek 16. §-a figyelembe vétetni rendeli a jelzett körülményeket s ez az eltérés a legnagyobb anomaliákra vezetne, mint azt tegnap Mocsáry és Lukács képviselőtársaim kimutatták. Ezen 10. §-ban az adó az osztályrendszerre van fektetve, melyet én elvből helytelenítek s különben is egyrészről a maximumot kevésnek, másrészről a minimumot soknak találom.

Ottan van a törvény 12. §-a, mely a kiköltözködést majdnem lehetleníti. Én ennek szükségét nem látom át. Ez csak azzal indokolható, hogy az illetők netaláni háború esetén a sorozásra való fölhivatásuknak nem engedelmeskednek. A közel multban azt láttuk, hogy a német hadkötelesek seregestől hagyták el egyetlen felhivásra itteni műhelyüket és családjukat. Én enynyi kötelességérzetet, enynyi hazaszeretetet föltételezek minden magyar polgárról; hiszem, hogy ha a haza védelemre fogja őket hívni, fölszólítás nélkül is, önként sereglenek zászlójuk alá. S annak, hogy, ha e §. nem léteznék, a kiköltözöttek katonai adója elveszne, mint azt a tisztelt ministerelnök ur tegnap állítá, a tények mondanak ellent. Ottan van Svájcz példája, a svájczi törvényben ilyen intézkedés nincs és még is befolyik a katonai adó a kiköltözöttektől is, mit igazol az, hogy ha évek után tapasztaltatott volna az, a mit a t. ministerelnök ur állított, akkor hasonló intézkedésről gondoskodott volna a svájczi törvény is.

Ottan van továbbá, hogy többet ne említsek, a javaslat 18. §-a, mely ezen adót, a már ide s tova lejáró 1879-re is kivánja, igy tehát maga a t. ministerelnök ur sem állíthatja, hogy e javaslat annyival visszaható erővel nem birna.

Azonban t. ház, a részletes tárgyalás alkalmával mindezen és a többi hiányokon, ha a t. ház többségének jó akarata hozzájárul a teendő indítványokhoz s vállvetve igyekszünk ezen törvényt annak szellemében és a haza érdekében a lehető legjobban megalkotni, segíthetünk.

Kimondhatjuk azt, hogy az ezen adóból befolyó összeg egészben, egy külön álló magyar alapra fordítandó, mely kizárólag a honvédelmi minister és, mint tegnap Irányi t. képviselő ur igen helyesen megjegyzé, egy országgyülésileg e czélra választott bizottság rendelkezése alatt áll. Én legkevésbé sem látom át, hogy miért kelljen ezen törvényt, mint a t. előadó ur állítá ugyanazon elvek szerint állapítani meg, mint az Ausztriában megállapittatik. De ha még csak az

Digitized by Google

elv lenne ugyanazonos, az nem lenne nagy baj, hiszen megállapíthatnók ezen javaslatot a svájczi törvény elvei szerint is, még ez sem lenne baj. De miért közös alapra teremteni, miért a közös hadügyministernek az e fölötti rendelkezés felett lényeges, sőt talán fő befolyást engedni? Azért az esetleges haszonért, a mit a t. ministerelnök ur tegnap előadott, hogy t. i. mi a magunk rokkantjaiért esetleg többet fizetnénk, mintha gondoskodnánk a két monarchia sebesültjeiről, nem szabad még egygyel szaporitanunk a közösügyek számát. Az én nézetem szerint ezt tennünk Magyarország államisága szempontjából nem szabad. Magyarország államisága nem olyas valami, miről pénzért abdicálhatnánk.

Hiszen ha az áll, hogy mi pl. még a mi mozgosítottaink családjainak segélyezéséről sem rendelkezhettünk önállólag, akkor bizony a mi működésünk vanitatum vanitas s akkor a magyar parlament, csupán egy eszményi centralparlament egyik expositurája.

Kimondhatjuk, hogy ezen törvény súlya alá esnek, mindaddig, mig hadi szolgálatra be nem hivatnak, a póttartalékosok is.

Kimondhatjuk, hogy miután egyes esetekben többen esvén el a mi hadkötelezetteink közül, a mi önálló alapunk jobban meg lenne terhelve a segélyezési költségekkel, mint a törvényjavaslat szerint ez adó évenkénti minimuma 1, maximuma pedig 1000 frt, s hogy ezen határokon belől az adótétel, bizonyos %-okban progresive állapittatik meg és hogy azon családapák, kiknek egy, vagy több fia már zászló alatt van, ugyanannyi fiáért semmit sem fizet, ellenesetben is csak az első fiaiért fizeti az egész összeget, a másodikért már csak felét, a harmadikért csak negyedét s az ezentúl levőkért semmit. Igy, azt hiszem, t. barátom Szederkényi is meg leend nyugtatva e részben felhozott aggályai iránt. S megjegyezhetjük itten még azt is, hogy a ki már szolgált zászló alatt s időközben lett alkalmatlanná, idejének hányada szerint fizeti.

Kimondhatjuk, hogy e törvény hatálya csak a jövő évre terjed ki, eltörölhetjük a 12-ik §-t s a fejezetekre osztást is, melynek különben is, valamint czíme nincs, úgy értelme sincs, ha csak azt nem veszszük titkolt jelentésetül, hogy az I. fejezet alatt felsoroltak ugyanazonosok, csak hogy rosz fordításban az osztrák hason javaslattal, azon különbséggel, hogy az osztrák javaslat a 10—15. §§-ban gondoskodik arról, a mi itt a 9. §. *b*) pontja alatt külön törvénynek van fenntartva s hogy miért tért itt el a mi javaslatunk az osztráktól, azt ugyan helyeslem, mert bár mindenütt önálló volna, de nem értem.

Ezekben volt szerencsém kimutatni, t. ház, hogy a javaslat jelzett hiányain, a részletes tárgyalás alkalmával jóakarattal, lehet segítenünk.

Mielőtt azonban még ezen tételből a végkövetkeztetést levonnám, legyen szabad kettőt megjegyeznem. (*Halljuk!*)

Az első az, hogy én részemről, valamint az ellenzék feladatának, tehát a magaménak is tartom azt, hogy a létező egyes súlyos, vagy igazságtalan alapú adó lejebb szállítására, vagy eltörlésére törekedjük, (*Halljuk!*) éppen úgy nem tartom az ellenzék és igy a magam feladatának sem azt, hogy habár új, de igazságos alapú és helyes rendszerű adó behozatalát ellenezze. (*Halljuk!*) Az adót az országnak szavazzuk meg és nem a kormánynak. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a baloldalon. Halljuk!*) Ezt nem szabad összetévesztenünk a bizalmi kérdéssel, a melynek az appropriationalis vitánál, t. i. akkor van helye, midőn arról van szó, hogy az összes, tehát a netalán most hozott adók alapján megállapított évi költségvetés kezelését ezen ministeriumra bizzuk-e? Akkor természetesen csak egy felelet lehet az ezen oldalon ülők mindegyikünk részéről: a „nem.“ A költségvetések tárgyalása alkalmával, egyszer-máskor, különben is nem csak szavaztunk meg egyes tételeket a költségvetésből, de sőt egyes tételeket mi magunk indítványoztunk vagy egészben, vagy részben, ilyen volt például a népoktatás czéljaira a budgetbe csakugyan felvett 1 milliónyi összeg. S indítványoztunk egyes adónemet is, például a luxusadót s az éppen a most tárgyalás alatt levő adó behozatalát pártunk egyik tisztelt tagja, a párt helyeslése között indítványozta és többször sürgette is. Thaly Kálmán t. barátom pedig a multkor indítványozta, habár beszédében incidenter is, a kártyaadó behozatalát, a melyet részemről én is helyeslenék, sőt helyeselném a nőtlenségi és távolléti adót, melyet Kossuth Lajos, mint első magyar pénzügyminister 1848-ban be is hozott; (*Csanády Sándor közbeszól: De nem a német részére! Élénk derültség*) s helyeselném, ha államadóssági járulékunk tőkében lenne nevünkre könyvelve, a szelvényadó behozatalát is, melyet mostan csupán az osztrákok élveznek, a mi tetemes hátrányunkra. S van jogom ezeknek behozatalát helyeselni természetesen nem a kormány, hanem az ország részére és a létező súlyos, vagy igaztalan adók lejebb szállításának, vagy eltörlésének követelése mellett, mert én az új, de igazságos adók behozatalára irányítva törekvésemet, nyiltan kifejeztem azon programmban, melynek alapján megválasztattam.

A másik, a mit meg kivánok jegyezni, az, hogy az én szerény nézetem szerint, meg lehet, hogy ezen nézet téves, de én helyesnek tartom, parlamentaris működésünkben kóros állapotra mutat az, hogy mi az egész vitát, alig kivétel nélkül, az általános tárgyalásra szoritjuk, a részletes tárgyalásra alig fordítunk gondot, a harmadszori felolvasásra pedig nem is figyelünk. Más államok parlamentarismusa mást mutat, ottan

Digitized by Google

van például Anglia példája, a hol rendkivüli hevességgel s gyakran hetekig vitatkoznak egyes §-ok felett a részletes tárgyalás alkalmával s a legfőbb súlyt a harmadik felolvasásra fektetik. Ez által nagyban elősegítik egy jó s minden részleteiben átgondolt s megakadályozzák egy rosz és hiányos törvény meghozatalát. A mi beteges parlamentaris gyakorlatunk ellenben nagyban megkönnyíti a rosz és hiányos törvények létrejöttét, mert a többséget előre makacscsá teszi s kizárja és lehetleníti a kapacitatiót.

Ezen megjegyzések előbocsájtása után kijelentem, hogy miután én a védelmi adó eszméjét, mely mint csemete, az egyenlőség nagy eszméjének talajából vette eredetét, igazságosnak és én is democraticusnak tartom s miután a jelzett, szerintem is nagyon hibás intézkedéseit a részletes tárgyalás során kijavíthatónak tekintem, nem akarván a capacitatió útját elzárni, a szőnyegen levő törvényjavaslatot annak kijelentésével, hogy ha annak beszédem fonalán érintett kijavitása a részletes vita alkalmával lehetlenné tétetik, akkor a harmadik felolvasás alkalmával ellene fogok szavazni, jelenleg a részletes vita alapjául elfogadom. (*Zajos helyeslés jobbfelől. Nagy mozgás a szélső baloldalon.*)

Madarász József: T. ház! A házszabályokra hivatkozva kérek szót. (*Halljuk!*)

A házszabályok 145. §-a értelmében kérem a t. házat, méltóztassék nekem néhány perczre megengedni azt, hogy szavaim elferditése tekintetében nyilatkozatot tehessek. (*Halljuk!*)

Jól tudom, ismerem a ház szabályait, mindazon magasztos elvekre nézve, melyeket t. barátom felhozott, nekem, mint a ki e tárgyban már nyilatkoztam, most észrevételt tennem nem lehet. Fenntartom magamnak adandó alkalommal, midőn a védtörvény szóban leend e házban, vitatni óhajtani a meggyőződés és értelem fegyverével, hogy mi az a democratia, mi az az egyenlőség. (*Zajos helyeslés a szélső balon.*)

Most csak kettőt kötelességem azon t. barátomnak megjegyezni. Ha fáradtságot vett volna magának elolvasni az én, itt kezemben lévő beszédemet, akkor lehetetlen lett volna azon két ellenvetést tennie ellenem, a melyet most itt, midőn tett, felirtam azonnal.

T. barátom megtámad engem s azt mondja: „Madarász József nem tartja megengedhetőnek, hogy kötelességek teljesítését követeljük azoktól, kiknek jogot nem adtunk.“ Bocsásson meg t. barátom, én ezt nem mondtam. Elfogadom én ez elvet — majd annak idején megmagyarázom, most nincs helye, hogy mért fogadom el, hanem legalább tegnapi beszédemben ezt nem mondtam. A mit én mondottam, azt méltóztassék meghallgatni. (*Halljuk!*)

Midőn ugyanis arra tettem megjegyzést, hogy a kik jótéteményekben részesülnek, azok kötelesek a haza terheit viselni s azt mondottam, hogy elfogadom én ez elv helyességét; de azokra nézve, hogy vajjon részesülnek-e a jótéteményben, mégis nyilatkoztattam, hogy itt az országban nagy teher rovatik s itt felhoztam az özvegyekre, azokra, a kiknek ezenkivül is 5—6 árvájuk és a kiknek ezenkivül is 5—6 gyermekük elvitetnek a harczba és akkor netán egy otthon maradó munkaképtelen gyermekük is van, hogy ez adót fizessen; ez nem részesül az ország jótéteményeiben, úgy a mint kell.

Erre nézve kivánok nyilatkozni. (*Halljuk!*)

És mondtam ezt: „a ki ez országban jogot nem élvez“. (*Mozgás.*) Természetes, az én t. barátomnak és önöknek is van annyi felfogásuk, (*Derültség*), hogy midőn itt az országban jogok élvezetéről van szó, nem értünk jótéteményt, hanem politikai jogokat.

Azt mondtam (*olvassa az országgyülési tudosítóból*) „a ki egy országban jogot nem élvez és az állam terhet ró reá, ez isten és ember előtt, a törvény szine alatt megszabott oly kötelezettség, melyet sem az emberi kebel nem helyeselhet, sem az emberi ész soha igaznak nem vallhat. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Majd annak idejében t. barátommal szemben, fogom értelmem és szivem melegsége szerint ezt indokolhatni, midőn terem lesz reá, most csak kimutattam azt, hogy azt, a mit t. barátom, mint általam mondottat mondott, én nem mondtam. Ez az egyik.

A másik az, azt mondja az én t. barátom, hogy: „Madarász József azt nyilatkoztatja, hogy neki oly democratia, mint a svájczi, nem kell.“ Már engedjen meg, barátom, egyetlen egy árva szó sem való abból, a mit mondott. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Arra, hogy minő democratia kell nekem, a svájczi, az amerikai, vagy bárminő democratia, vagy a franczia is, a hol például azt vélem, hogy a franczia democratia nem azt követelbeti, hogy minden franczia: katona, hanem, hogy minden franczia: polgár, ezekre nem terjeszkedhetem ki, hanem mondtam a svájczi hadmentességi adóra nézve azt a következtetést.

Engedje meg a t. ház, nem akarok e részben beszélni, hanem el fogom azt olvasni, a mit mondottam és meg fogják ebből látni az igazságot. (*Olvassa az országgyülési naplóból*):

„Második a következő: Szederkényi Nándor t. képviselőtársam azt mondá, hogy nem igazságos ez a díj; Irányi Dániel t. képviselőtársam ez ellen azt mondá, hogy a hadmentességi díj igazságos, az egyenlő teherviselés követelménye és a legdemocraticusabb intézmény. Ezen tételt bizonyítani akarja Svájcz példájával. Elfogadom én azt az elvet, hogy a hol az egyenlő teherviselés elve alapján van kivetve a hadmentességi adó, mert én az összes hadviselést egyenlő terhévé kivánom tenni

Digitized by Google

minden adózónak, ott igazságos és democraticus. De engedjen meg nekem az én t. képviselőtársam, még magában Svájczban sincs ez az adó az egyenlő teherviselés elvére fektetve, tehát nemcsak nem legdemocraticusabb, de nem is democraticus."

Tehát én nem azt mondtam, hogy nekem az a democratia nem kell, a mi Svájczban van, hanem mondtam azt, hogy azon adónem — méltóztassanak jól megfigyelni, mert a képviselőházé az itélet, a hol egy bizonyos maximum van; pl. a hol a 3000 franknál többet nem fizethet valaki, vagy Magyarországon pl. 10.000 frtnyi adón felül senki nem fizet semmit, ez igazságtalan, ez nem democraticus. És erre nénve mondtam, hogy nem democraticus ez Svájczban sem.

Ezeket kötelességemnek tartottam a magam és az ügy érdekében elmondani. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Szederkényi Nándor: Szavaim félremagyaráztatása miatt kérek szót. Rövid leszek. (*Halljuk! Halljuk!*)

Hegyessy Márton t. képviselőtársam beszéde elején azt állította, hogy én ezen adónemet tegnap igazságosnak jelentettem ki. Csak annyit constatálok, hogy aligha csalódom, ha azt állítom, hogy egyedül t. képviselőtársam van e házban ily felfogásban. És ezt constatálván, ennyiből áll helyreigazításom. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj.*)

Thaly Kálmán: Félremagyarázott szavaim helyreigazítása végett én is egy pár szóra engedélyt kérek a t. háztól. (*Derültség. Halljuk!*)

Hegyessy Márton t. képviselőtársam reám hivatkozva, azt méltóztatott mondani, hogy én új adót, a kártyaadót indítványoztam. Nem vagyok ugyan barátja semminemű hazardjátéknak, de az új adók indítványozásának sem. Én midőn a fényüzési adók eltörlése érdekében szólaltam fel, azok teljes eltörlésének módját kivántam tüzetesebben kifejteni és kivántam a tekeasztalokra a bizottság által fenntartatni szándékolt adók eltörlését; ezen felszólalásomban hoztam fel, hogy ha már a tekeasztalok adójából évenkint bejövő 70,000 forintnyi jövedelemnek máshonnan való pótlására van szükség, pótoltassék az például a nyeremény-adó, vagy a kártyabélyeg felemelésével. (*Felkiáltások a jobboldalon: Hisz ez ugyanaz!*), tehát ez nem annyit tesz, hogy új adót indítványoztam volna, hanem egy más létező bélyegnek némileg felemelését hoztam indítványba; (*Felkiáltások jobbfelől: Hisz ez ugyanaz! Zaj.*) új adó indítványozását, mint competensebbre, Hegyessy Márton képviselőtársamra bizom. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Hosszasan tartó zaj és mozgás.*)

Elnök: T. ház! Bátor vagyok megjegyezni, hogy a vitához még öten vannak feljegyezve. Ezenkivül még szó illeti az előadót és az ellenindítvány beadóját; ennélfogva alig hihető, hogy a vita még ma befejeztessék azon idő előtt, melyet szükségképen igénybe fog venni a kérvények és a gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása, a minister felelete és az interpellatiók. Ennélfogva bátor vagyok javaslatba hozni, hogy most méltóztassanak a vitát félbeszakítani és azt kedden folytatni, mikor is, a már megállapított napirend szerint, azt meg fogja előzni a philloxera kiirtásáról és a Horvátországgal fennálló egyezmény meghosszabbításáról szóló törvényjavaslatok tárgyalása. (*Helyeslés.*)

Most tehát következik a gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása.

Márkus István jegyző (*alvassa a gazdasági bizottság jelentését a képviselőháznak deczember havi költségvetésére vonatkozólag*).

Elnök: Méltóztatik a t. ház a gazdasági bizottság által előterjesztett kimutatást tudomásul venni? (*Igen!*)

Tudomásul vétetett. A t. ház a folyó havi költségvetést helybenhagyván, elnök felhatalmaztatik, hogy annak folyóvá tétele iránt a szükséges intézkedéseket megtegye.

Márkus István jegyző (*olvassa a gazdasági bizottság jelentését Bassó Ármin képviselőházi könyvtárnoknak engedélyezendő pótfizetés tárgyában*).

Elnök: Méltóztatik a t. ház elfogadni a gazdasági bizottságnak véleményét? (*Elfogadjuk!*) A t. ház tehát elfogadja, hogy Bassó Ármin képviselőházi könyvtárnoknak megállapított fizetésén felül, 300 frt pótfizetés engedélyeztetik.

Következik a kérvényi bizottság jelentésének tárgyalása.

Zsiros Lajos előadó (*olvassa a kérvényi bizottság által tárgyalt kérvények 21-ik sorjegyzékében foglalt kérvényekre vonatkozólag a bizottság véleményét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik*).

Vécsey Tamás előadó: T. ház! A 22. sorjegyzékben egynehány közfigyelmet érdemlő kérvény is előfordul, ennélfogva bátor vagyok azokra a t. ház figyelmét kikérni. (*Helyeslés. Halljuk! Olvassa a 22. sorjegyzékben foglalt kérvényeket 1—10-ig, melyekre nézve a kérvényi bizottság véleménye észrevétel nélkül elfogadtatott. Olvassa a 11. sz. alatt: Kézdivásárhelyi 48 lakosnő kéri a kis üstökkel való pálinkafőzés engedélyét*).

A kérvényi bizottság véleménye a következő: A 19. sorjegyzék második sz. alatti kérvényre hozott határozat értelmében, kiadatik a pénzügyministernek.

Lázár Mihály: T. ház! A kérvényi bizottság előadója, — bocsánatot kérek, — igen könnyen fujta el azon nótát, a mely neki szerepe, hogy mindig a ministeriumhoz utasittassék a kérvény.

T. ház! A kérvényi bizottság, nem tagadom, következetesen járt el; a mult november hó 8-án tartott ülésben a t. ház méltóztatott elhatározni, hogy a pénzügyminister utasittassék arra, hogy még ezen év végéig a kis üstök engedélyezése

Digitized by Google

iránt terjeszszen be törvényjavaslatot. Én nagyon kétlem, hogy ezen évben ez megtörténhessék, miután úgy tudom, hogy ezen t. ház még csak nehány napig marad együtt az év vége előtt s ehhez még az is járul, hogy, igaz sajnálatunkra, a t. pénzügyminister ur betegen fekszik. De örömmel látom, hogy a ministerelnök ur viruló egészségnek örvend és azt is látom, hogy az adófelemelések alkalmával igen erélyes és buzgó eljárást követ. Ez is, t. ház, egy adóelengedés, vagyis leszállítás. Reménylem, hogy a t. ministerelnök ur ebben is oly erélyesen fog fellépni, mint az adófelemeléseknél. T. ház! A t. ministerelnök ur nagyon jól tudja azt, hogy a nők nemcsak a kisebb tárgyakban, hanem az országlásokban is nagy szerepet szoktak játszani. (*Nagy derültség.*) Negyvennyolcz nő kérelmező van, kik a kis üstök engedélyezését kérelmezik. (*Nagy nevetés.*) A t. ministerelnök ur azt is jól tudja, hogy Kézdi-Vásárhely lelkes fiai, kik 1848-ban is és azután is megmutatták hazaszeretetüket és a szabadságra való törekvésüket, mégis elveik feladásával, vagy szegreakasztásával, mindig kormánypárti képviselőket választottak mostanig. Uraim, én azt hiszem, hogy nemcsak a jelent kell méltányolni, hanem a jövőre is kell gondolni; mert a ki ismeri a székelynőknek jeles és talpraesett voltát, (*Derültség*) nem várhatja azt, hogy a jövő választások alkalmával, ha ez életkérdésben is nekik nem deferál a ház, a jövő választásra is befolyással lesz, hatni fognak férjeikre, hogy ellenzéki képviselőket válaszszanak. (*Derültség.*)

Ugyanazért tisztelettel kérném, hogy méltóztassék a t. ház a november 8-iki határozatához következetes lenni és elhatározni azt, a mit akkor elhatározott, hogy a minister utasittassék, hogy még ez évben adjon be törvényjavaslatot. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Vécsey Tamás, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! Nem akarok reflectátni azon gúnyos megjegyzésre, melylyel a t. képviselő ur a bizottságot megtisztelni méltóztatott. A házszabályok 175. §-a azt mondja, hogy „oly tárgyra vonatkozó kérvény, mely felett a ház, akár valamely tagjának indítványa, akár előbb benyujtott kérvény folytán már határozott, azon ülésszakban többé nem tárgyalható.“

A bizottság tehát kötelességének ismerte figyelmeztetni a t. házat, hogy a XIX. sorjegyzékben 2. szám alatt foglalt hasontárgyú kérvényre meghozta ezen határozatot és ahhoz képest, kéri a kérvényt kiadatni a pénzügyministernek. Ez nem praejudicál azon óhajtásnak, melyet a t. képviselő ur kifejezett és azért kérem, méltóztassék ezen kérdés felett a napirendre térni. (*Helyeslés.*)

Nagy Gábor: T. képviselőház! Éppen én voltam szerencsés ezen kérvényt beadni és én is érdekelve vagyok ezen kérvénynek mielőbbi érdemleges elintézése iránt.

Már az előbbi alkalommal is jeleztem azon szükséget, mely ezen ügynek mielőbbi elintézését kivánja. Én itt ismétlem akkori kérelmemet és a háznak november 8-iki határozatát végrehajtatni kérem. Miután pedig a kérvényi bizottság véleményében osztoznom kell, részemről is csak csatlakozom azon kéréshez, hogy a ministerium részéről, minél elébb terjesztessék be a javaslat.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni a bizottság véleményét? (*Felkiáltások: Elfogadjuk!*) Elfogadtatik.

Vécsey Tamás előadó: Alsó-Fehérmegye közönsége kéri a távirda-vonalat Gyula-Fehérvárról Topánfalváig kiterjesztetni és a felajánlott hozzájárulást figyelembe vétetni.

E kérvényben figyelmet érdemlő anyagi áldozatok vannak kilátásba helyezve. Annálfogva a bizottság véleménye oda terjed, hogy ezen kérvényt, lehető tekintetbevétel czéljából, a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerhez méltóztassék utasítani.

Hegedüs Sándor: T. ház! Legyen szabad pár szóval hozzászólnom ezen kérdéshez. (*Halljuk!*) Elfogadom ugyan a kérvényi bizottság indítványát, hogy a kérvény a kereskedelmi ministernek adassék ki, lehető tekintetbevétel végett, de a t. minister urnak kiválóan figyelmébe kivánom ezt ajánlani, mert a kérvényben kifejezett óhajt, különösen indokoltnak tartom és pedig két szempontból.

Az egyik az, hogy, a mint a kérvény szövege is mutatja, a t. minister ur maga megigérte ezen távirda vonalnak Gyula-Fehérvártól Topánfalváig való felállítását, t. i. julius 18-án kelt leiratában azt igéri, hogy ezen vonal költségei a jövő évi költségvetésbe fel fognak vétetni. Tudjuk, hogy a kereskedelmi ministerium költségvetésébe egy általányösszeg van e czímen felvéve. Nem vonom ugyan kétségbe, hogy az általány összegben reflectált a t. kormány ezen vonalra is, de mindenesetre szükségesnek tartottam a t. minister ur igéretét és a vonal fontosságát kiemelni.

A második szempont, a melyért bátor voltam felszólalni az, hogy ezen vonal, mely szük völgyön vonul át, az ország határszélét kötné össze a központtal és nemcsak politikai szempontból bir nagy fontossággal, mert azt hiszem, hogy jogállamban a jogbiztonság és a politikai biztonságnak is egyik követelménye, hogy az ország minden szélső és különösen veszélyeztetett pontja, a fővárossal távirdai összeköttetésben legyen, hanem másfelől főleg nemzetgazdasági és pénzügyi szempontból, az államkincstárnak is érdekében van ezen vonal mielőbbi fel-

Digitized by Google

állítása, mert — mint tudjuk, ott az államkincstárnak kohói vannak és igy nagy értékű pénzszállítmányok mennek azon vonalon át.

Ezen vonalon 38 ezernyi lakosság van, melynek üzlete sokkal élénkebb, semhogy nélkülözhetné a távirdai összeköttetést. De különösen figyelemre méltó, hogy az egész vonal felállítása 5,065 frtba kerülne és ehhez az illető községek nagy áldozatokat készek hozni, nevezetesen az összes faszükséglet kiállítását és a lakásokról való gondoskodást.

Ismételve bátor vagyok tehát a t. háznak és a t. kereskedelmi minister urnak a kérvény tartalmát és annak azon idő alatti teljesítését ajánlani, melyre nézve a t. minister ur igéretet tett. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház elfogadni a kérvényi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a kérvényi bizottság véleményeit a 13—35. szám alatt foglalt kérvényekre vonatkozólag, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. — Olvassa a kérvényi bizottság véleményét a 36., 37. és 38. sz. kérvények iránt, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a kérvényi bizottság véleményét a 40. sz. kérvény iránt, melyben a polgári iskolai országos tanítóegyesület, az egyévi önkéntesség kedvezményét, a polg. fiuiskola hat osztályát sikerrel végzett tanulókra kiterjesztetni kéri*).

A kérvényi bizottság véleménye oda járul, hogy ezen kérvény, a véderőről szóló törvény előkészítésénél levő használhatás tekintetéből, a véderő bizottsághoz utasittassék.

Éber Nándor: Engedje meg a t. ház, hogy mint e kérvény benyujtója hozzászóljak a tárgyhoz. Tökéletesen meg vagyok elégedve azon javaslattal, melyet a kérvényi bizottság tesz, hogy t. i. ezen kérvény a véderő bizottsághoz utasittassék. Nem kételkedem, hogy a véderő bizottság részéről a kérvény támogattatni fog. De kivánnám, még mielőtt a bizottságban felvétetik a kérdés, a t. honvédelmi minister ur figyelmébe ajánlani az ügyet, mivel, mint hallottuk, a véderő törvény iránt tárgyalások folynak és kilátás van arra, hogy rövid idő alatt be is fejeztetnek. Fel kivánom tehát hívni a t. honvédelmi minister ur figyelmét két tényre. Az egyik az, hogy a polgári iskolában 6 osztályt végzettek, ugyanazon kategoriába essenek, mint a gymnasiumban és a kereskedelmi akademiában ugyanennyit végzettek. Azt hiszem, hogy e kérelem magában véve nemcsak méltányos, de igazságos is, mert a müveltségi fok valamennyinél ugyanaz. A másik tekintet, a melyet minden ilyféle kérvénynél figyelembe kell vennünk, az, hogy az egy évi önkénytesi intézmény kiterjesztése minden tekintetben kivánatos s ez az egyedüli mód arra, hogy magyar tiszteket neveljünk a hadsereg számára és a honvédség számára is, mely tiszteknek annyira hiányában vagyunk. (*Helyeslés.*) Azt hiszem, hogy a t. ház meg fogja bocsátani, ha nehány szóval felhivtam a honvédelmi minister figyelmét ezen ügyre, mert meglehet, hogy az időközben folyó tárgyalások alatt, a kérelem figyelembe vétethetik.

Elnök: A kervény a véderő bizottsághoz utasittatik.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a kérvényi bizottság véleményét a 40. és 41. sz. kérvényei iránt, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak*).

Tisztelt képviselőház! Itt egy igen fontos kérvény következik. Nevezetesen a magyarországi községi és körjegyzők központi egylete nyujtja be kérvényét, a melyben arról történik emlités, hogy először a községi és körjegyzők nyugdíjazása iránti intézkedés, mely az 1871: XVIII. t. cz.-ben megszabatott, az ország némely részében még ekkoráig nincs foganatositva; továbbá, hogy a körjegyzők szigorlatánál a municipiumok részéről, oly emberek is bocsáttatnak a körjegyzői vizsgálathoz, a kik nem birnak a kellő qualificatióval s kérik, hogy a törvényhozás e tekintetben intézkedjék. Az 1871: XVIII. t. cz. azonban felhívja a törvényhatóságokat, hogy az idézett törvény 67. §-a szerint, a jegyzői nyugdíjintézet felállításáról szabályrendeletileg tartoznak intézkedni; a 75. §. alapján pedig a belügyminister rendeleti uton meghagyhatja, hogy a jegyzői vizsgálaton, csak a megfelelő egyének képesittethessenek.

Azt hiszem tehát, hogy a t. ház részéről új törvényhozási intézkedés szüksége fenn nem forog, hanem ezen kérvény tekintetbevétel végett, a belügyministernek volna kiadandó.

Rákovszky István: T. ház! Legyen szabad e kérvény alkalmával felhívnom a t. ház becses figyelmét a községi és közjegyzőknek igazán orvoslást igénylő állapotára.

Az 1871: XVIII. t. cz., mely a községek rendezéséről szól, egyike legszebb törvényeinknek — a papiron. A községi önkormányzat alapelvére van fektetve s ez alapelvnek tényleges létesitését mindnyájan egyaránt óhajtjuk; de fájdalommal kell megvallanunk, hogy a mi viszonyaink között, azon elemek mellett, a melyekkel ma, a mi községi életünk rendelkezik, e törvény nagyon is korai volt. Ezen állapotnak egyik — nem egyedüli — hátránya az, hogy mindazon számos teendő, mely e törvény szellemében a községet illeti: kizárólag a községi és körjegyzők vállait terheli.

És e teendő, t. ház, igen sok és igen sulyos. Nemcsak az idézett tvczikk maga ró igen sok teendőt a községekre, hanem, mert ezen az alapon fejlődött további törvényhozásunk is: a későbbi

Digitized by Google

törvények egész hosszu sora, a fontosnál fontosabb teendők egész halmazát utalja a községekre, illetőleg a jegyzőkre.

A tárgyalás alatt levő kérvény, egy egész hasában át idézi az ezen állításomat igazoló törvényczikkeket és távolról sem merítette ki a jegyzők teendőit. De annak, a ki a mindennapi élettel és közigazgatással ismerős: nincs is szüksége ily hosszu idézetekre. Tudjuk mindannyian, a kik a közigazgatást figyelemmel kisérjük, mely súly nehezedik a lelkiismeretes községi jegyzőre.

S ez a momentum, t. ház, magasabb szempontból érdemel kiváló figyelmet. Nem a társadalom egy osztályáról van itt szó csupán, hanem van az egész állami közigazgatásról, mert a községi jegyzők képezik a végrehajtás legvégső s illetőleg legelső közegét; a községi jegyzőn fordul meg első sorban, hogy a törvényhozás és kormányzás legszebb intentiói, milyen alakot nyernek az életben, S van szó másodszor, a nemzeti élet alapfeltételét képező községi életnek leglényegesebb létkérdéséről, mert a jó jegyző alatt virágzásnak örvend a község, mig a hanyag, vagy lelkiismeretlen jegyző képes tönkre tenni a legvirágzóbb községet is.

S ezen fontos hivatás és e tömérdek teendő mellet a községi jegyzők mai állapota, nem felel meg azon követelményeknek, melyeket a jó közigazgatás érdekében csatolhatunk ez álláshoz. E helyzeten javítani kell; ezt kéri az egylet is.

S eleve megjegyzem és erre különösen kérem a t. ház becses figyelmét, hogy itt nem az anyagi helyzet javításáról van szó csupán. Részben erre vonatkozólag is kér némi intézkedést a kérveny, de csakis a már meglevő s törvényhozásilag biztosított alapokon, a már meglevő intézmények rendszeresítése utján; de fő súlypontja a kérvénynek, a jegyzői kar szellemi helyzetének emelésére van irányozva s a mit e tekintetben kérnek tőlünk; nem könnyítése a létező helyzetnek, sőt ellenkezőleg, legnagyobb részben megnehezítése a jegyzői állás előfeltételeinek.

Mert mit kivánnnak tőlünk e kérvényben?

Kérik először azt, hogy a jegyzőknek kellő elméleti és gyakorlati képzettsége biztosittassék. Az 1871. XVIII. t.-cz. megszabja ugyan azt, hogy minden jegyző a megyének, egy e czélra külön választott bizottsága előtt vizsgálatot tegyen, de arra, hogy e vizsgálatra jelentkezhessék valaki, semmi előleges qualificatiót ki nem köt. A községi és körjegyzők egylete azt kéri tehát, hogy előleges qualificatió gyanánt is 8 gymnasiumi osztály és két évi praxis követeltessék. Részemről ugyan a 8 gymnasiumi osztályt soknak találom, de minden esetre szükségesnek vélem bizonyos qualificatió megállapítását és a gyakorlati működést.

Erre vonatkozólag azonban a belügyministerium saját hatáskörében nem intézkedhetik a fennálló törvénynyel szemben; ha javításra van szükség, az csak törvényhozási uton eszközölhető. Valamint törvényhozási intézkedés kérdése a kérvénynek azon kérelme, hogy a jegyzői vizsgáló bizottságoknak, szakértők, azaz községi jegyzők is legyenek tagjai.

Kérik továbbá másodszor azt, hogy a vizsgáló bizottságok által kiállított bizonyítványok, nemcsak az illető megyékben, hanem az egész országban legyenek érvényesek. Téves ugyan a kérvény azon állítása, hogy csak egyes megyék nem veszik figyelembe, a más megyékből nyert bizonyítványt, mert ez eljárás általános és a belügyministerium rendeletén alapszik. E rendelet ismét az idézett törvény intentióinak felel meg, mert a jegyzőnek nemcsak az általános törvényekből és rendeletekből, hanem az illető megye specialis szabályrendeleteiből és intézményeiről kell vizsgát tenni. Valamint az 1868: XLIV. t. cz. értelmében, az illető megyében dívó nyelvekre is tekintettel kell lenni s igy ez utóbbi szempontokból nehéz volna általánosan kötelező vizsgálatokat és bizonyítványokat rendszeresíteni. De azt hiszem, ez sem volna lehetetlen, ha az általános törvényekből külön vizsgálatok állapittatnának meg s ezek, bárhol is tétessék a vizsgálat, az egész országra érvénynyel birnának; mig viszont, minden megye pótvizsgálatok utján győződhetnék meg a jelölt jártasságáról a specialis szabályrendeletekben és nyelvekben. Ugyancsak a szellemi helyzet rendezésére vonatkozik a jegyzők azon kérése, hogy az ugynevezett zugfirkászat kérdése tisztáztassék. Nem kérnek egyebet, minthogy irásbeli munkakörük megállapittassék s e kérésük teljesen méltányos, mert mig egyrészről azt követelik a jegyzőktől, hogy a községnek és minden egyes lakosának, minden jogi- és közigazgatási kérdésben tanácsadója és közbenjárója legyen: addig más oldalról éppen ezen hivatalos kötelességének teljesítése miatt, zugfirkászattal vádoltatik.

E kérdés tisztázása tehát, szintén igen méltányos és tekintettel a zugfirkászatot illetőleg fennálló némely igazságügyi törvényeinkre, helyesen és czélszerűen nem oldható meg egyoldalulag a belügyministerium részéről, hanem, hogy az intézkedésnek, a különböző hatóságokkal szemben tekintélye és igy valódi haszna is lehessen, a törvényhozás útján, vagy legalább is a belügyi- és igazságügyi ministerek együttes intézkedése által.

Negyedszer kérik a jegyzői nyugdíjintézet ügyének rendezését; ez anyagi kérdés ugyan, de olyan, a melynek terheit maguk a jegyzők viselik. A jegyzői nyugdíjintézet több megyé-

Digitized by Google

ben még fel nem állittatott s a hol felállittatott, az 1871: XVIII. t. cz. értelmében, minden megye külön intézkedett s igy a nyugdíjintézetre vonatkozó szabályok, az országban igen különbözők. Kérik ezek egyöntetüsítését. Azt, hogy a nyugdíjintézet, minden megyében életbeléptettessék rendeleti uton is el lehetne érni; de a szabályok egyöntetüsítését, a fenálló törvénynyel szemben csakis törvényhozás utján lehetne elérni.

Nem emlitem a kérvény többi kisebb kérését, a felhozottak mindenesetre oly kérdések, a melyek megfontolást és törvényhozási intézkedést igényelnek; nem lehet tehát belényugodnom a bizottság véleményébe, mely egyszerüen rendeleti uton véli teljesíthetőknek a kérteket.

E törvényhozási intézkedések sokkal fontosabbak, sem hogy ma, azoknak legjobb, legczélszerübb utját részletesen előadni tudnám, vagy merném; de meggyőződésem, hogy a közigazgatás és kormányzat érdekében tenni kell annál inkább, mert a kértek, nem járnak az állami kincstár megterheltetésével.

Arra kérem tehát a t. képviselőházat, méltóztasék ez ügyet tüzetesebb tanulmányozás tárgyává tenni s e czélból a ház közigazgatási bizottságának kiadni oly utasitással, hogy az véleményt adjon, mily intézkedések volnának szükségesek a jelzett irányokban.

E véleményes jelentés természetszerüleg, egyelőre csakis az általános elvi szempontokat és irányt körvonalozná, a t. ház és a t. kormány későbbi feladata volna ezen alapelveken és ezen irányban tovább fejleszteni az 1871. évi XVIII. t. cz. intentióit.

Bátorkodom ennélfogva a kérvényi bizottság véleményével szemben, egy attól eltérő határozati javaslatot benyujtani.

Baross Gábor jegyző (*olvassa Rakovszky István következő határozati javaslatát*): „E kérvény a ház közigazgatási bizottságához utasittatik, fölhivatván e bizottság, hogy azt tanulmánya tárgyává tegye és véleményes jelentést tegyen az iránt, minő törvényhozási intézkedések volnának szükségesek:

először, a községi és körjegyzők kellő elemi és gyakorlati előképzettségének biztosítására;

másodszor, a jegyzők és körjegyzők irásbeli munkakörének megállapítására, szemben az ugynevezett zúgirászokkal;

harmadszor a jegyzői nyugdíjintézetnek az egész országban egyöntetüvé tételére és

végre egyáltalában a jegyzők és körjegyzők szellemi és anyagi helyzetének javítására.“

Elnök: A főrendi háztól üzenet érkezvén, engedelmet kérek, hogy a tárgyalást félbeszakasztom.

Nyáry Gyula b., a főrendiház jegyzője: Nagymélt. elnök ur, t. ház! Van szerencsém jelenteni, hogy a főrendek az 1875: XXVI. t. cz. eltörléséről, továbbá a nyereményadóról szóló törvényjavaslatokat változatlanul elfogadták, ellenben a kőolaj-vám törvényjavaslatnál módosítást tettek, melynek szives elfogadására a t. házat felkérem. Van szerencsém az erről szóló jegyzőkönyvi kivonatokat ezennel átnyújtani.

Márkus István jegyző (*olvassa a főrendiház jegyzőkönyvének kivonatát*).

Elnök: T. ház! Az imént felolvasott jegyzőkönyvi kivonat szerint az 1875: XXVI. t. cz. eltörléséről és a nyeremény-adóról szóló törvényjavaslatokra nézve, a két ház közt az egyforma megállapodás létrejövén, ezen két törvényjavaslat legfelsőbb szentesítés végett ő Felségéhez fog felterjesztetni.

Márkus István jegyző (*olvassa a főrendiház jegyzőkönyvének kivonatát, a kőolajvám behozataláról szóló törvényjavaslat tárgyában.*)

Elnök: Kivánja-e a t. ház, hogy a főrendiház által kivánt módosítás kinyomattassék?

Tisza Kálmán ministerelnök: Azt hiszem, t. ház, hogy helyes lesz a módosítást kinyomatni, de miután tisztán stylaris módosítás, talán nem lesz szükséges azt a bizottsághoz utasítani. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik elfogadni a ministerelnök urnak indítványát, hogy a módosítás most tárgyaltassék? (*Fölkiáltások: Tárgyaljuk most! Mások: Nem lehet!*)

Tisza Kálmán ministerelnök: Én nekem ugyan nincs kifogásom az ellen, hogy a módositvány most tárgyaltassék, én azonban csak azon kivánságomat fejeztem ki, hogy miután a módosítás tisztán stylaris, ne uttasittassék a bizottsághoz, hanem a házban tárgyaltassék. (*Helyeslés.*)

Elnök: Ha méltóztatik beleegyezni, a főrendiház izenete a keddi ülés napirendjére tüzetik ki. (*Helyeslés.*)

Most pedig folytatjuk a kérvények tárgyalását.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Ugy a jegyzők és körjegyzők kérvényében, mint Rakovszky képviselő ur előadásában igen sokat találtam a magam részéről is olyat, a mi méltánylatot érdemel. De azt gondolom, hogy mind ennek daczára, miután valósággal törvény intézkedik ezen ügyekben: mindjárt közvetlenül bizottsághoz utasítani ezen kérvényt, nem volna helyes. Különben is azt nem tagadhatom, hogy az egész orvoslási mód, a mely kéretik és ajánltatik, csak egy dologban áll: úgy a vizsgák tárgyainak megállapítása, mint a nyugdíjintézet iránti statutumok hozatalának jogát, a törvényhatóságoktól elvenni és törvény által az egész országra nézve egyformán kötelezőleg szabályozni. Mindenesetre tehát egyike ez azon kérdéseknek, mely az általános administratió keretébe vág és a centrali-

Digitized by Google

sationalis, vagy autonomicus intézkedések feletti vita alapján dönthető el helyesen. A visszaélések, ha vannak, a mennyire lehet, a törvény keretén belől, rendeleti úton is orvosolhatók. Arra kérnem tehát a t. házat, hogy ezúttal a kérvényt, úgy a mint a bizottság javasolja, a belügyministerhez méltóztassék utasítani. (*Általános helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház a kérvényi bizottság véleményét elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Tehát kiadatik a belügyministernek.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a 44. és 45. sz. kérvényekre vonatkozólag a bizottság véleményét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik; olvassa a 46. sz. kérvényt*).

„Az alakuló félben levő magyar tengeri hajózási társaság alapitó bizottsága nevében: gróf Zichy Jenő kéri a hajózási subventiót 1880. évre megszavazni, azonban szabad versenyt engedve, az elsőbbséget a magyar vállalat számára biztosítani.“

Ezen kérvényben, t. ház, oly fontos érdekek vannak érintve, melyek eldöntésébe, vagy csak tárgyalásába is bocsátkozni, szakbizottság meghallgatása nélkül, nem lenne tanácsos. Ennélfogva kéri a bizottság, méltóztassék ezen kérvényt, a pénzügyi bizottsághoz utasítani.

Vidliczkay József: T. ház! Abban teljesen igazsága van a kérvényi bizottságnak, hogy szakbizottság meghallgatása nélkül ezen kérvénynek érdemleges elintézésébe nem lehet bebocsátkozni, hanem én részemről nem helyeselhetem a kérvényi bizottság azon felfogását, mely szerint azt véleményezi, hogy e szakbizottság egyedül a pénzügyi bizottságból áll. Én azt hiszem, hogy tekintve e kérvénynek érdemét, e részben a tulajdonképi szakbizottság, a közlekedési bizottság s csupán, a mennyiben egyszersmind teherről is van szó, csak annyiban szakbizottság e tárgyban a pénzügyi bizottság. Én tehát azon nézetben vagyok, hogy nem volna helyes, ha ezen kérvény csupán a pénzügyi bizottsághoz utasittatnék és azon meggyőződésben vagyok, hogy a dolog természeténél fogva, ezen kérvényt először a közlekedési bizottsághoz kell utasítani és ha a közlekedési bizottság, mint első sorban álló bizottság már nyilatkozott, akkor annak véleményével együtt utasítandó a pénzügyi bizottsághoz. Az az alázatos kérésem van ennélfogva a t. házhoz, hogy méltóztassék némileg a kérvényi bizottság véleményét megváltoztatni és az itt fennforgó tárgyra nézve igen fontos kérvényt, mindenekelőtt a közlekedési bizottsághoz és csak azon túl a pénzügyi bizottsághoz utasítani. (*Helyeslés.*)

Vécsey Tamás előadó: T. ház! A kérvényi bizottság azért bátorkodott ezen javaslatot előterjeszteni, mert a ma kiadott 269. számú javaslat és 287. számú jelentés, a pénzügyi bizottság köréből érkezett hozzánk, most tárgyaltatott azon javaslat, mely az Anglia és Fiume közt eszközölt gőzhajózási járatok segélyezésére leendő póthitelről szól; azonban én készséggel hozzájárulok azon indítványhoz, hogy a kérvény először a közlekedési bizottsághoz utasittassék. (*Helyeslés.*)

György Endre: T. ház! Ezen kérvénynek a közlekedési bizottsághoz való utasítása nézetem szerint meglehetősen felesleges; nevezetesen a dolog ugy van, hogy ezen alakuló félben levő társaság, a mint értesülve vagyok, ugyanazon közlekedési járatokat szándékozik fenntartani, melyeket a kormány részéről jelenleg támogatott vállalat fenntart. Igy tehát közlekedési szempontból a vállalat igen nagy mértékben, már meg van birálva s itt már most, csak a pénzügyi szempontok lehetnek az irányadók. Részemről tehát nem látom nagy szükségét annak, hogy ezen kérvény a közlekedési bizottsághoz utasittassék.

Azonban akár utasittatik oda, akár nem, én igen kérem, hogy a ház méltóztassék határozatául kimondani azt, hogy miután ezen subventionálás iránt a kereskedelmi ministerium budgetjében van provisió téve, akkorára terjesztessék be a vélemény, mikor a kereskedelmi ministerium budgetjének ide vonatkozó része tárgyaltatni fog. (*Felkiáltások: Elfogadjuk Vidliczkay és György Endre indítványát!*)

Elnök: Ha a ház a Vidliczkay képviselő ur indítványát kivánja elfogadni, akkor a kérvény előbb a közlekedési bizottsághoz és azután a pénzügyi bizottsághoz mielőbbi tárgyalás végett utasittatik. (*Helyeslés.*)

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a 47. és 48., valamint a 2776. szám alatti kérvényeket, a melyekre nézve a kérvényi bizottság véleménye észrevétel nélkül elfogadtatott. Olvassa a 2777. számú kérvényre vonatkozó bizottsági véleményt*). Méltóztatik tudni a t. háznak, hogy ezen subventióknak 5%-kal való apasztása már foganatba is vétetett. A kérvény az iránt nyujtatott be, hogy az eredeti összeg adassék meg a protestans egyházkerületnek. A költségelőirányzat be van terjesztve s a pénzügyi bizottság előtt van, ennélfogva, ezen kérvény méltányos tekintetbe vehetése czéljából a pénzügyi bizottsághoz lenne utasítandó.

Elnök: A pénzügyi bizottsághoz utasittatik. (*Helyeslés.*)

A t. ház engedelmével a közgazdasági bizottság előadója fog előterjesztést tenni.

Baross Gábor a közgazdasági bizottság előadója: A t. ház engedelmével van szerencsém jelenteni, hogy a közgazdasági bizottság letárgyalta: először a javaslatot a Francziaországgal 1879. január 20-án kötött kereskedelmi egyez-

Digitized by Google

mény hatályának meghosszabbításáról és másodszor a törvényjavaslatot, a Németországgal 1878. deczember 16-án kötött kereskedelmi szerződésnek meghosszabbításáról, esetleg az illető kereskedelmi viszonyok ideiglenes biztosításáról. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen beterjesztett jelentések és törvényjavaslatok kinyomatását és a ház tagjai között leendő szétosztását elrendelni és egyszersmind megengedni, hogy ezen törvényjavaslatok minél előbb és pedig közvetlentül a házban tárgyaltassanak.

Elnök: Ezen jelentések ki fognak nyomatni, szétosztatni és minek utána az év vége közeledik és igy az ügy halasztást nem szenvedhet, az elnökség intézkedni fog, hogy a jelentések azonnal kinyomatván, a t. ház tagjai azokat még holnap megkapják. A t. ház beleegyezésével pedig, tárgyalásukat talán a keddi ülés napirendjére tűzhetem ki. (*Heyeslés.*)

Most következnének, t. ház, az interpellatiók. Miután azonban több képviselő ur van interpellatiók megtételére feljegyezve s nem tudhatni, vajjon némely interpellatió nem fog-e sok időt igénybe venni és ennélfogva meglehet, hogy a hátralevő idő nem is lesz elég ezen interpellatiók megtételére, azonkivül pedig Trefort minister ur kiván egy hozzá intézett interpellatióra felelni, a ki már ismételten sürgettetett a válasz megadására, talán megengedi a t. ház, hogy most a minister ur válaszolhasson. (*Általános helyeslés.*)

Trefort Ágoston közoktatásügyi minister: T. képviselőház! Hozzám két interpellatió intéztetett. (*Halljuk!*) Annak elsejénél elhagyván a bevezetést, melyre csak akkor fognék visszatérni, ha ez okvetlentül szükséges lenne, felolvasom magát az interpellatiót, mely igy szól:

1-ör. Hajlandó-e a minister ur a taksonyi haszonbérletről, Szeniczei Ödön képviselő urral kötött szerződést nekem magán uton átolvashatás végett átadni? vagy

2-or. Ha ezt nem tenné, hajlandó-e akár az eredeti szerződést, akár annak hiteles másolatát a t. képviselőház asztalára megolvasás végett letenni?"

Ezen két kérdésre válaszom nagyon egyszerű. (*Halljuk!*) Nem vagyok hajlandó ezt tenni és pedig nem ok nélkül. Szerencsém lesz ezt indokolni. (*Halljuk!*) Először nem tehetem le a ház asztalára ezen szerződést, mert a ház asztalára nem tétetnek le szerződések tisztán elolvasás végett, hanem tárgyalás végett. Már pedig egyelőre a t. ház nem kivánja, nem rendeli, nem határozta el azt, hogy én ezen szerződést benyujtsam tárgyalás végett.

De nem vagyok hajlandó ezen szerződést a képviselő urral sem közleni. (*Derültség a bal oldalon.*) Ne méltóztassék azt hinni, hogy valami személyes tekinteteknél fogva nem vagyok erre hajlandó. Hisz az ilyen szerződésekben nincs valami titokszerű, mert az ilyen szerződést a minister nem magán szobájában köti négyszem között, hanem a szokásos formalitások mellett, a kormány organumainak hozzájárulásával; tehát az ilyen szerződések absolute nem tartalmaznak titkot, mert hisz az ily szerződést — nem akarok nagy számot mondani — ha nem 100, de bizonyosan 50—60 ember olvasta.

De azért nem közölhetem ezen szerződéseket a képviselő urral, mert tudom — van annyi emberismeretem 60 éves koromban, (*Halljuk!*) — hogy nem azért kivánja a képviselő ur ezen szerződéseket olvasni, hogy objectiv nézetet képezzen magának, hanem azért kivánja olvasni, hogy ez alapon újabb interpellatiót intézzen hozzám. (*Mozgás balfelől.*)

Azt hiszem tehát, figyelmet tanusítok az interpelláló képviselő ur és a t. ház iránt, ha anticipálom ezen interpellatiót és most mindjárt válaszolok rá. (*Halljuk!*)

Szerencsém lesz előadni, hogy miből áll ezen bérlet, hogy mily föltételek alatt volt kiadva azelőtt s mily föltételek alatt adatott ki most; végül pedig elő fogom adni az indokokat, melyek ezen ügy elintézésénél engem vezéreltek. (*Halljuk! balfelől.*)

Ezen bértárgy két részből áll. Az első intravillanum négy épületből, t. i. egy igen nagy magtár, egy tiszti lak, egy azelőtt serfőzdének használt épület lakóházzal és végül egy mészárszék, mely szintén csak azelőtt volt használatban s egy ehhez tartozó kisebbszerű lakház.

Méltóztatnak csodálkozni, hogy miért vannak ott azon épületek, mert hiszen ma nem használhatók, habár felállításuk hajdan nagy költségbe kerülhetett is; talán nem csalódom, ha fölteszem, hogy 80—100 ezer frtba kerültek. Ezen épületekre hajdan szükség volt, t. i. midőn a czeglédi kerületben lévő alapítványi jószágokból a dézsmagabna oda vitetett, ott eladatott, vagy onnan Pestre szállittatott. Akkor természetesen szükség volt a granariumra és a tiszti lakra. Most azonban nem lehet azoknak absolute semmi hasznát sem venni. Megvallom, ez nagyon szomorú kép, mert az épületek nemsoká romokká lesznek, minthogy fenntartásuk nagyon költséges volna, hasznukat pedig — ismétlem — nem lehet venni. A fedeleket nemsokára nemcsak igazítani, hanem különösen a granariumra új födelet kellene tenni s az épületek restauratiója, a jószág 4—5 évi egész jövedelmet absorbeálná. Ezen épületek többször és a legutóbbi időben 22,800 frtra becsültettek. Megjegyzem, hogy nemcsak az actákból beszélek, hanem magam is láttam mindezt.

A bértárgy másik részét képezi azon pusztarész, mely fél vagy ¾ órányira fekszik Taksony-

Digitized by Google

tól. Nincs ott semmi épület, nincs egyetlenegy fa sem és nincs körülárkolva. Láttam az alföldön és a Bánságban is nagyon silány és rosz állapotban levő birtokokat; de mondhatom, oly elhagyott, oly desolált birtokot a főváros közelében sehol sem láttam.

Ezen birtok áll: 500 hold szántóföldből, rét 68, homokos legelő 1023, mocsáros lap 168, futó homok 55, Dunakiöntésben 30 és belségben 9 hold; összesen 1853 hold.

De midőn azt mondtam, hogy ezen birtok igen desolált és elhagyott, méltóztatnak talán hinni, hogy csak saját impressióm után ítélek. Midőn azonban megkezdtem a tárgyalásokat Szeniczey urral a birtok bérbeadása iránt, kiküldtem egy ministeri biztost, hogy vizsgálja meg a birtokot és tegyen az iránt jelentést. Ha méltóztatik a t. ház megengedni, leszek bátor ezen jelentésből néhány sort felolvasni. (*Halljuk!*) (*Olvassa*):

„A birtok talajának nagyobb része homokos, helyenkint futó homok, kisebb része agyagvegyületű homok kavicsos altalajjal. A szántóföldek, melyek leginkább rozs és burgonya, kevésbbé tengeri, árpa és zabtermelésre alkalmasak, igen kizsarolt állapotban vannak, mit leginkább a vetések silány és gazos állapota s a mult (1877-iki) évből való gabona minősége tanusít.

A rétek legnagyobb része, nedves években egész esztendőn át viz alatt áll, lapályos fekvésénél fogva rosz minőségű. A legelő silány s csakis tavaszszal használható.“

Ezen birtok kilencz esztendőre ki volt adva a taksonyi lakosoknak, kik a regaleval együtt 8000 frtot fizettek. De az akkori czeglédi főtiszt becsületére ki kell jelentenem, hogy ő már akkor oda nyilatkozott, hogy ezen birtokot a taksonyi lakosoknak nem kell kiadni, mert ha kilencz esztendeig minden trágya nélkül kezelik, a nélkül, hogy lakházak felállittatnának és marhaállomány tartatnék, akkor tökéletesen tönkre fogják tenni a birtokot és az, csaknem egészen hasznavehetetlenné válik.

De ismervén nálunk azon állapotot, hogy ha ily birtok a lakosok és a földmívelők kezéből kivétetik és más vállalkozókra bizatik, amazok sok port szoktak felverni és találkoznak procatarok, kik a szegény népnek sorsát szivökre veszik és a ministert uton-utfélen rágalmazzák és insultálják; ismervén ezt, mielőtt a tárgyalásokat Szeniczey urral megkezdtem volna, megkérdeztem a taksonyi lakosokat, vajjon hajlandók-e a birtokot az előbbi feltételek mellett megtartani? Ezek oda nyilatkoztak, hogy a regaléval együtt semmi esetre sem fognak többet fizetni 5000 frtnál s az ő szempontjukból tekintve a dolgot, igazuk volt. Meg vagyok győződve, hogy ha még öt, vagy kilencz esztendeig birták volna a földet és ha aztán ismét becslésre került volna a dolog, azt mondták volna, mint ez sok esetben történik, hogy a föld nem ér semmit, ki van zsarolva, kiveszszük legelőnek 50 krajczárért és fizettek volna 1000 frtot. Midőn Szeniczey ur ajánlatot tett, megkezdettek a tárgyalások, melyek hosszabb ideig tartottak és a következő szerződéssel végződtek. Szeniczey Ödön képviselő ur nejével együtt 1878. julius 18-án haszonbérbe veszi a földet. Az első években fizet 4000 frtot, később 4500 frtot, az utolsó öt esztendőben 5000 frtot. Lekötelezte magát, hogy körül fogja árkoltatni, be fogja ültetni, kertet és hat holdnyi szőlőt alapít. Továbbá junius 20-án árverés tartatván a regalékra nézve, azt is kibérelte, mint legtöbbet igérő 2340 frtért. S minthogy a holt Duna medrében levő nádért és vesszőkért még 80 frtot fizet, a haszonbér összesen 6390 frtot tesz. Azonkivül kötelezte magát arra is, hogy ha az előbb említett épületek árverés, vagy más uton el fognak adatni és senki sem lesz hajlandó a becsárt megadni, ő a becsárban átveszi. Tehát 1869-ben kiadatott a föld a regaléval együtt 8000 frtért, mikor a föld értéke és haszonbére évről-évre növekedett, mikor a regale sokkal többet hozott, mint most és az addigi bérlők 1878-ban csak 5000 frtnyi ajánlatot tettek. Tekintve, hogy a jelenlegi haszonbérlő 6390 frtot fizet és azonkivül az épületeket is, melyekkel nem tudom, mit fog csinálni, átvette, azt mondom, hogy ezen szerződés fiscalitás szempontjából igen jó.

Ezek a terhek, a melyeket Szeniczey képviselő ur magára vállalt.

Most beszélek a kedvezményekről is. (*Halljuk!*) Miután Szeniczey képviselő ur lekötelezte magát, hogy „okszerűleg s házilag fogok gazdálkodni“, természetesen a pusztát épületek nélkül hagynia nem lehetett, mert azon épületek, melyek a városban vannak, gazdasági czélokra absolut nem használhatók, tehát az alapítványokat kezelő rész lekötelezte magát arra, hogy épittet neki egy lakházat, egy cselédházat, egy csőszlakot, egy ököristállót, egy tehénistállót, egy juhaklot, egy hambárt és egy fészert. (*Mozgás balfelől.*) Ezen épületek 45 ezer frtra voltak praeliminálva. Az épületeknek legnagyobb része már áll s csak 22 ezer frtba került, miután azon 22,800 frt, melyet ő fizet a faluban levő épületekért, a melyeket hasznosítni nem lehet, szintén azon czélra fordittatik. Ha akarjuk, hogy egy jószág jól kezeltessék, azt épületek nélkül hagyni nem lehet. Rendkivül rosz gazdálkodás volt az, hogy az állami és alapítványi jószágok minden épület nélkül hagyattak; mert ily módon csak rablógazdaságot lehet folytatni, a mint az sok helyen történt is az alapítvány, vagy az állam legnagyobb kárára.

Most jövök egy ponthoz, melyet ajánlok a

Digitized by Google

t. interpelláló ur figyelmébe, (*Halljuk!*) mert ha ő olvasta volna e szerződést, mindenesetre kiemelte volna azt, mint fekete pontot s azt mondta volna, hogy ime itt van valami eltemetve; itt fekszik az üzlet. Miután ezen birtok egy része futó homok s a bérlőnek ezen részeket be kell ültetni; miután az ültetvények igen sok pénzbe kerülnek és igen sok nehézséggel járnak s némelykor kétszer, háromszor is be kell ültetni az illető területeket: igen, biztositottam neki, hogy 18 év mulva, usque 40,000 darab fáért, a melyeknek legalább hat—hét éveseknek kell lenniök, kárpótoltatni fog és pedig egy darabért — az egész igazságot mondom, a mint van — (*Derültség balfelől.*) 50 krral, tehát 18 esztendő mulva, ha ez ültetvények meglesznek, szerezhet magának 20 ezer, 10 ezer, vagy 8 ezer frtot s ez az ő iparkodásától és működésétől fog függni.

Ezt tettem teljes öntudattal, mert csak ezen módon biztosithatom e puszta jövőjét és mert csak e módon lehet e tökéletesen kizsarolt birtokot végre használni és egy teljes objectummá tenni. (*Mozgás balfelől.*)

Röviden előadom még az indokokat, melyek engem vezéreltek ezen szerződés megkötésére. (*Halljuk!*)

Először is, mielőtt én Szeniczey képviselő urral ezen szerződést megkötöttem, magam néztem meg e birtokot s megvallom, szégyeltem magamat, hogy az alapítványoknak ily közel a fővároshoz ily birtoka lehet, mert még akkor is szégyenére válnék az alapítványoknak e birtok, ha Románia, vagy Szerbia határán feküdnék. Oly desolált állapotban volt az. (*Mozgás balfelől.*)

Másodszor nemcsak ez esetben, de mióta én minister vagyok és az alapítványi jószágokat is kezelem, mindig azon nézetben voltam, hogy a rablógazdaságnak, a hol az alapítványi birtokokon üzetik, véget kell vetni, hogy a birtokokat mindenekelőtt épületekkel kell ellátni, mert oly bérlő nem existál a világon, a ki rendes bérletre vállalkozzék, maga szántson, jól gazdálkodjék, ha marhaállományt a birtokon nem tarthat. Első feltétele a gazdaságnak, hogy a birtok épületekkel legyen ellátva; miután pedig tapasztalásom szerint árverés utján ily vállalkozóra — különösen a taksonyi birtokra nézve — a hol gazdasági intelligentia és igen sok pénz szükséges, hogy e birtok jövedelmezővé váljék — nem találni; igy elfogadtam egész nyugodt lélekkel Szeniczey képviselő urat, ámbár tudtam, hogy Csatár képviselő ur engem interpellálni fog, nem is kételkedtem felette.

Mondom, Szeniczey képviselő urat bérlőnek elfogadtam és van szerencsém kinyilatkoztatni, hogy ezen szerződést oly természetűnek tartom, hogy nincs az a gazdasági jury a világon, a melynek megbirálása alá azt bocsátani ne merném és ha bármily szigoru gazdasági jury nézi meg azon birtokot és a szerződést, nem kételkedem, azt a véleményt fogja mondani, hogy eljárásomat jóvá hagyja és csodálkozni fog azon, hogy Szeniczey képviselő ur ezen bérletre vállalkozott. (*Derültség a szélső baloldalon. Felkiáltások: Szegény!*) Szegény, igen, ő rendesen megfizette ez évben a bérletet, a nélkül, hogy jövedelme lett volna. Egyébiránt az a jury mindenesetre, ha el is fogja ismerni azt a jó szándékot és akaratot, a melylyel a t. interpelláló képviselő ur az alapítványi jószágok és személyem iránt viseltetik, közgazdasági tájékozottsága felett nem igen kedvező itéletet fog mondani.

Mindezek után kérem a t. házat, méltóztassék nyilatkozatomat tudomásul venni. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Csatár Zsigmond: T. ház! Mindenekelőtt kijelentem, hogy a t. minister ur válaszát tudomásul nem veszem, nem veszem pedig azért, mert eltért azon utról, a melyen neki megállani kellett volna. Én akkor, midőn május 28-án interpellátiót intéztem hozzá, csak azt kérdeztem tőle, hajlandó-e ezen nagyon ominosusnak jelzett szerződést a ház asztalára letenni, hogy bele tekinthessünk. Erre kértem én feleletet. Erre vagy azt kellett volna mondani, hogy igen, hogy megnézhessem, vagy azt, hogy nem. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Én azt gondolom, hogy ma a minister urnak, ha ebben a dologban ugy állana is, mint a nap, ennél tovább menni nem volna szabad. (*Ellenmondás jobbfelől.*) De mivel tovább ment, hát én követem őt szintén azon az uton és fel fogom tárni a rideg valóságot a maga mezetlenségében s azért kikérem türelmüket. (*Halljuk! a szélső baloldalon.*) Mindenekelőtt előre kell bocsátanom, hogy a t. minister ur Taksonyban talán soha sem lehetett. (*Derültség a szélső baloldalon. Mozgás jobbfelől.*)

Trefort Ágoston: Bocsánatot kérek, én voltam ott!

Csatár Zsigmond: Mert abban az esetben, ha a t. minister ur Taksonyban lett volna, tudná, hogy az község és nem város. (*Derültség a szélső baloldalon.*) Ezt először.

Másodszor tudná azt, hogy az a birtok, a mely Taksony község határába van bekebelezve, Taksony községéhez nem 2—3 órányi távolságra fekszik, hanem csak egy negyed órányi távolságra van attól. Tehát egészen felesleges volt az ottani épületeknek elkótyavetyélése és újaknak építése, a mi az államnak 47,000 frtjába került. T. ház! Szeniczey képviselő ur új építkezés czimén 47,000 frtot kapott. Megengedem, hogy az általa Taksonyban megvett régi közalapítványi épületek ára 16 ezer frtban le lesz ugyan számítva a 47 ezer forintból, de ez mégis nagy költség s megfoghatatlan, hogy egy

Digitized by Google

4000 frtot jövedelmező birtok, melynek adóját az állam fizeti — mikép érdemel meg 47 ezer frtos építkezést.

Továbbá azt mondja a t. minister ur, hogy ez a birtok egy rablógazdasághoz hasonlít. No, hiszen, tán meg is érdemli ezt a czímet, mert látom, hogy ilyformán bánnak el vele. (*Helyeslés a balon.*)

Méltóztassanak elhinni t. ház, e birtoknak 800 hold jó földje van, a melynek holdjáért ma is biztosítok 10 frtot. Ez 8000 forint. A többi föld azon vidéknek a legjobb legelőjét képezi, azt lehet használni. S ilyképen értékesíteni.

Elhallgatta a minister ur azt az igen nagy fontosságú jelenséget, hogy hát az adót ki fizeti? Fizeti az alapítvány, a bérlő nem fizet semmit. Elhallgatta azt is, hogy tulajdonképen a bérlő ur ma is azokban a régi épületekben lakik, tehát újak építésére és a régiek eladására egyátalán szükség nem volt. De elhallgatta különösen azt, hogy nem 40,000 fáért van megállapítva az 50 krajczár fizetése, hanem annyiért, a mennyit a 18 év leforgása alatt ültet, nem lévén kikötve, hányat — darabját 50 krajczárjával fogják átvenni. És elhallgatta a minister ur a szerződésnek azon részét, a melyet az udvari kabinetben kitörültek, mert faültetésre is 20,000 frt volt előlegül kötelezve. De azt mondotta az udvar, hogy ez már még sem járja, ezt törülni kell és ha feltéve, de meg nem engedve, az egész interpellatiónak más alapja nem volna, csupán csak az, hogy közállami, vagy közalapítványi vagyon, a mely nem a minister tulajdona, hanem az enyém és mindnyájunké (*Felkiáltások jobbfelől: Ez nem áll!*) azt önnek uram titkosan tárgyalva haszonbérbe adni, joga nem volt. (*Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon.*) Ezt csak nyilvánosan, közárverés, offert utján lehetett haszonbérbe adni. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

A szegény taksonyi emberek könnyes szemekkel panaszkodtak nekem, hogy őket kijátszták és kijátszták éppen azon emberek, a kiket odaküldtek, hogy a talajt megnézzék és ily jelentéssel tévedésbe hozták a minister urat, mert elfátyolozták az igazságot szeme előtt. Hogy ezen kijátszott emberek kevesebbet igértek, az ugy történt, hogy fel voltak bőszítve és biztatva, hogy kevesebbet igérjenek, mint a mennyiért előbb birták, mert csak igy lehetett azt a jó barát kezeihez juttatni.

Ne higyje a t. ház, hogy nekem passióm magamnak ellenséget teremteni, hiszen őrült az az ember, a ki magának ellenséget csinál, hanem akkor, midőn a dolog szájról szájra jár s abban mindenki megbotránkozik, sőt azon urnak barátjai is, kik szemben rámosolyognak, titokban ellenséges indulatot éreznek iránta, de én szembe mondom s nem titokban mint azok, én ugy hiszem, hogy csak kötelességet teljesítek. (*Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon.*) És mert azon birtok nem nyilt offert, nem árlejtés utján adatott haszonbérbe, hanem a titok palástja alatt lett végrehajtva, azt hiszem, eléggé indokolja azon kivánság jogosultságát, hogy interpellatióm napirendre tüzessék — hogy süssön fel végre azon nap, mely világosságával áraszsza el az országot — és azokat, a kik az igazságot nem szeretik, üzze el.

Azt hiszem, t. ház, megfoghatatlan jelenség, hogy egy ezer kilenczszáz holdas birtok regalejövedelemmel, hogyan és miként lehet az, hogy az 5000—6000 frtot jövedelmezzen itt, Budapest mellett, a midőn mi a haraszti község határában, a hol sokkal roszabb a talaj, sokkal roszabb természetű földet 10 frtjával adjuk ki évenkint. Pedig ezen földek elszórt földek, úgynevezett sessiók, melyek nincsenek egy tagban. Ezzel szemben előnyben áll a kérdéses kikerikített tagos birtok, a melyben benne van 800 hold föld olyan, hogy gratulálhat magának az, a ki azon gazdálkodik és igy a t. minister ur állítását, hogy csupán homok-buczka s hogy azon semmiféle termés nincsen, méltó megütközéssel kell, hogy visszautasítsam és kérem a t. házat, méltóztassék a minister ur válaszát tudomásul nem venni és interpellatiómat napirendre kitűzni. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház a minister ur válaszát tudomásul venni? (*Igen! Nem!*) Méltóztassanak azok, kik a választ tudomásul veszik, felállani. (*Megtörténik.*)

A többség tudomásul vette.

Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi minister: Még egy interpellatió van, a melyre nagyon röviden felelhetek:

Előbb azonban van szerencsém jelenteni az előbbeni interpellatióra vonatkozólag, hogy le fogom másoltatni majd a bérlővel kötött szerződést és le fogom tétetni a ház irodájába, hogy mindenkinek alkalma legyen betekinteni s meggyőződni, vajjon én beszéltem-e igazat, vagy pedig a képviselő ur.

Ugyancsak az a t. képviselő ur egy másik interpellatiót is intézett hozzám. Kénytelen vagyok ennek három első pontját felolvasni:

„A „Tolnamegyei Közlöny“ czímű hetilap 17-ik számában megjelent a „Győrkeitói“ rétjeinek az „alapítványi pénztár“ megkárosításával haszonbérbe történt adása tárgyában.

A vallás- és közoktatásügyi minister urhoz.

Felolvasom az idézett hetilapból a közleményt, mely interpellatióm indokolásául szolgál. Most a hallottak után kérdezem:

1. Hány holdat képez a kérdéses alapítványi, úgynevezett „Győrkeitói“ kaszáló birtokrész?

Digitized by Google

2. Mennyit jövedelmezett e kaszáló addig, a mig haszonbérbe nem adatott, hanem évenkint holdja elárvereztetett, illetve a fű? és mennyit jövedelmez most, midőn haszonbérbe lesz adva?

3. Igaz-e az, hogy a mig haszonbérbe nem adatott e rét, fűérés előtt, a szegszárdiak 14, illetve 17 frtjával vették meg holdankint a fűtermést. Igaz-e az, hogy mióta haszonbérbe adatott, csak 7 frtot jövedelmez holdja e rétnek?"

Ezen interpellatióra nagyon röviden felelhetek.

Először is a mi azt illeti, hogy hány holdat képez az illető birtoktest, a felelet az, hogy a győrkei birtok 459.68 hold, melyből 190 kaszáló, 52 vizjárta rét, 110 tófenék, 96 tiszti és szolgaszemélyzeti zsoldföld és legelő, 1 hold ut.

Második kérdés: „Mennyit jövedelmezett a kaszáló addig, a mig haszonbérbe nem adatott, hanem évenkint holdja elárvereztetett, illetve a fű és mennyit jövedelmez most, midőn haszonbérbe adta?"

Ezen kérdésre a felelet az: Azelőtt jövedelmeztek a kaszálók 2575 frtot, tehát holdankint 7 forint 11 krt, most pedig jövedelmeznek 3258 frtot, tehát holdankint 9 frtot, az az két frttal többet.

A képviselő ur harmadik kérdésére az a feleletem, hogy igaz, hogy holdankint 17 frtot sőt 20-at is adtak a szegszárdiak a fűtermésért, ámde csak néhány holdért; 110 hold tófenék pedig nem jövedelmezett semmit. Most bérbe adtuk az egészet és jövedelmez egy-egy hold kilencz frtot.

De ezen felül, még egy más okunk is volt a bérbeadásra. Az ezzel szomszédos alapítványi bérlőnek, egy tisztességes és jó fizető embernek Leopold Mórnak, szüksége volt kaszálókra, még pedig nemcsak az ő érdekében, hanem magának a jószágnak is érdekében, hogy mentől nagyobb marhaállományt tarthasson.

Sokkal rationabilisabb annál, ha csak a rétek adatnak ki bérbe és a széna onnan elvitetik, az az eljárás, ha a rétek a szomszédos földek bérlőjének adatnak ki, hogy ez a föld érdekében mentől nagyobb marhaállományt tarthasson. Ez volt annak egyik oka, a mi ama földnek állandó bérbeadására birt engem.

Vagyok olyan barátja a népnek, mint Csatár Zsigmond képviselő ur, de hát az alapítványföldeket nem kezelhetem az odavaló fuvarosok érdekének szempontjából. Sajnálom, hogy e fuvarosok ezentul drágábban fogják fizetni a szénát, de nekem az alapítványi birtokok érdekét kell szem előtt tartanom, ez az érdek pedig a jelen esetben azt parancsolta, hogy annak adjam bérbe ama földeket, a ki a szomszédban levő alapítványi birtokot birja bérben. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Csatár Zsigmond: T. ház! Azon szerencsétlen helyzetben vagyok, hogy az ezen interpellatióra adott választ sem vehetem tudomásul. A papir ugyan türelmes tárgy, az sok mindent elbir; de én a minister ur helyében nem igy válaszoltam volna. Én azt mondottam volna: Kérem az interpelláló képviselő urat s azon képviselő urakat, a kik meg akarnak győződni a dolog mibenlétéről s az igazság valóságáról, fáradjanak be az irodába, nézzék meg jól azt a győrketói szerződést, melyet kötöttünk és szerezzenek maguknak informatiót. Ha igy cselekedett volna a t. minister ur, correctül cselekszik és én megnyugvással fogadtam volna válaszát, de nem igy cselekedett, hanem azt mondotta, hogy ő ugyan nem olyan barátja a népnek, milyen én vagyok. Hiszen, ha nem volna a népnek barátja, nem volna képviselő s nem lehetett volna minister. Én azt hiszem, t. ház, hogy csak olyan barátja a népnek, mint én, hanem hát egyes embereknek, a mint látszik mégis jobb barátja. (*Derültség a szélső balon.*)

Én mindenesetre elvárom Boda Vilmos törvényszéki birótól, kitől ezen győrketói rétre vonatkozó egész dolog a „Tolnamegyei Közlöny"-ben közzé tétetett, hogy a minister ur állításával szemben védje meg a szegszárdiak álláspontját. Én azt hiszem, hogy alaposan kellett neki a körülményeket ismernie, különben azokat a hirlapokban közzé nem tétette volna. Én azonban kaptam privát uton leveleket, melyeket föl nem olvashatok, mert nem idevalók, de egészen hiteles adatokat tartalmaznak s mert ezekből, de különben is egészen jól ismerem a körülményeket: nem vehetem tudomásul a minister ur válaszát.

Elnök: Méltóztatik-e a t. ház a minister ur válaszát tudomásul venni? Azok, a kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség tudomásul veszi.

T. ház! Következnének az interpellatiók. (*Közbeszólások: 2 óra.*) Ha a t. képviselő urak nem kivánják meghallgatni az interpellatiókat, akkor a napirendre nézve leszek bátor előterjesztést tenni. (*Halljuk!*)

A mint már említettem, hétfőn ülés nem lesz. A kedden d. e. 10 órakor tartandó ülésben a napirend tárgyai lesznek: 1-ször a főrendiház üzenete, a kőolajvám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslat tárgyában; 2-szor, a törvényjavaslat a phylloxera-rovar kiirtása iránt követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről. 3-szor, a pénzügyi bizottság jelentése, a Horvátországgal kötött egyezség érvényének tovább kiterjesztéséről; 4-szer, a Franciaországgal 1879-ik évi január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény hatályának meghosszabbításáról; és 5-ör, a német biroda-

Digitized by Google

lommal 1878. deczember 16-án kötött kereskedelmi szerződés hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslatok. Ezután következnének a mai napirendről elmaradt tárgyak, azonkivül pedig a ministerelnök ur kiván válaszolni két interpellatióra, nevezetesen Jókai Mór és Gyurgyik Gyula képviselő urak interpellatióira. (*Helyeslés.*)

Szalay Imre: T. ház! Én bátor vagyok megjegyezni, hogy kedden, a most kitűzött tárgyak nagy halmaza folytán, az interpellatiók megint el fognak maradni. Az én interpellatióm igen rövid és sürgős lévén, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy azt most előterjeszthessem. (*Zaj. Felkiáltások: Kedden!*)

Elnök: A rendes időben ½2-kor fognak az interpellatiók megtétetni.

Szalay Imre: Az esetben belenyugszom.

Elnök: Az ülést bezárom.

(*Ülés vége 2 óra 10 perczkor.*)

185. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 9-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés a benyujtott kérvényekről; b. Bánhidy Béla interpellatiójának bejelentése. A főrendek módositásának elfogadása a kőolajvám felemelését és az ásványolaj-adó, illetőleg; a phylaxera vastatrix ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről és az ebből folyó intézkedésekről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. A Horvát-Szlavonországokkal kötött egyezség meghosszabbitásáról szóló jelentés tárgyalása és elfogadása. A Franczia-országgal kötött szerződés meghosszabbitására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása; gr. Apponyi módositásának elvetése. Szalay Imre interpellatiója. Tisza Kálmán ministerelnök felel Jókai Mór és Szalay Imre interpellatiójára s ezek viszonválasza.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágost, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Márkus István jegyző ur; a szólani kivánókat egyrészről Antal Gyula, másrészről báró Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

Fel fog olvastatni a tagnapi ülés jegyzőkönyve.

Márkus István jegyző (*olvassa a deczember 6-iki ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem levén, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Jász-Nagy-Kun-Szolnok megye közönségének föliratát, melyben az adók és illetékek kezeléséről szóló törvényeknek, a tapasztalt szabálytalanságok megszüntetésével, újból és czélszerű szabályozását kéri.

Jász-Nagy-Kun-Szolnok megye közönségének fölterjesztését, melyben Pest-, Pilis-, Solt-, Kis-Kun megyének föliratát pártolván, a budapest-zimonyi vasutnak Szabadka város irányában leendő kiépitését kéri.

Sopron sz. k. város közönségének föliratát, melyben az utakról szóló törvényjavaslatnak az önálló törvényhatósági joggal biró sz. k. városok külön viszonyainak tekintetbe vételével való módosítását kéri.

A kenderesi általános iparos társulatnak, Ráth Károly képviselő ur által, a nyitrai iparosoknak, Krajcsik János képviselő ur által és a győri czipész ipartársulatnak, Kautz Gyula képviselő ur által beadott kérvényét, a II. országos iparos gyülés kivánalmainak és javaslatainak érvényesítése iránt.

Mindezen felterjesztések és kérvények a kérvényi bizottsághoz utasittatnak.

Mielőtt a napirendre térnénk, az interpellatiós könyvben foglalt egy sürgős interpellatió iránti bejegyzés fog felolvastatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa*): b. Bánhidy Béla, a Kőrös szabályozás ügyében, a közlekedési minister urhoz.

Elnök: A képviselő ur az ülés végén meg fogja tenni interpellatióját.

Következik a megállapitott napirend szerint a főrendiház izenete, a kőolajvám felemeléséről és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslat tárgyában.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a főrendeknek a 41. §-ra nézve tett módosítását. Ehhez*

Digitized by Google

képest a 41. §. igy szólna: „Ezen törvény a jelenleg fennálló általános osztrák-magyar vámterülethez tartozó államrészekben 1880. évi április hó 1-ével lépend érvénybe“).

Wahrmann Mór előadó: A főrendek, a képviselőház szövegéből e szavakat törölték ki: „Martinschizza, Buccari, Portoré, Zengg és Carlopagó vámkülzetekben pedig azon naptól kezdve, melyben azok az általános osztrák-magyar vámterületbe bevonatnak“.

Kitörölték pedig azért, mert időközben tárgyaltatott itt egy erre vonatkozó törvényjavaslat, melylyel ezek a vámterületbe bevonattak.

A főrendek módosítása nem utasittatott ugyan a bizottsághoz, de azt hiszem, hogy a főrendek izenete alapján a t. ház el fogja fogadni. (*Felkiáltások: Elfogadjuk!*)

Elnök: A főrendek módosítása elfogadtatván, e szerint e törvényjavaslatra nézve a két ház között teljes megegyezés jött létre. Erről a mélt. főrendek értesittetni fognak, maga a törvényjavaslat pedig, szokott módon legfelsőbb szentesítés alá fog bocsáttatni.

Következik a napirend második tárgya: a közgazdasági bizottság jelentése és a törvényjavaslat, a phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről és az ebből folyó intézkedésekről.

Baross Gábor előadó: T. ház! 1877-ben Lausanneban szakértők értekezletre gyültek össze, hogy a közel multban általánosan jelentkezett phylloxera baj ellen, óvszereket ajánljanak az azon értekezleten részt vett nemzetek kormányainak és törvényhozó testületeinek. Ez alapon jött létre a törvényjavaslatban beczikkelyezésre ajánlott nemzetközi egyezmény.

Főintézkedései két irányban jellemezhetők. Egy része ezen intézkedéseknek szól arról, hogy miként kell elbánni azon termékekkel, melyek különösen alkalmasak arra, hogy a phylloxera által elpusztittassanak; mily eszközök alkalmaztassanak ezekre vonatkozólag a nemzetközi forgalomban, a melynek azok a termények tudvalevőleg tárgyai.

A másik része az intézkedéseknek pedig vonatkozik az egyes törvényhozások részéről teendő azon rendelkezésekre, melyeket a szakértekezlet szükségesnek tartott arra nézve, hogy a bajnak eleje vétessék, vagy a hol jelentkezik, orvosoltassék.

Hazánk ezen phylloxera rovar pusztításai folytán ez ügyben tudvalevőleg idáig is érdekelve lévén, ezen törvényjavaslat elfogadása hazánk nemzetgazdasági fontosságú érdekét képezi.

Ennélfogva, t. ház, utalva azokra, a mik különösen a jelentésben felsorolva vannak, kérem méltóztassék ezen törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. (*Helyeslés.*)

Hermann Ottó: T. ház! Ugy a magam, mint azon párt nevében, melyhez tartozni szerencsés vagyok, mindenekelőtt bátor vagyok kinyilatkoztatni, hogy a lausannei conventio beczikkelyezését pártolom és helyeslem.

Helyeslem nem annyira azokért a positiv javaslatokért, a melyek abban le vannak téve és a melyek közül már eddig is nem, egy a tudomány által vagy feleslegesnek, vagy pedig meg nem állhatónak bizonyult. Elfogadom főképen azért, a mi a conventio 5. czikkében fel van sorolva s a melynek alapján egyáltalában azon államok, a melyeknek szőlőtermelése a rovar által megtámadtatik, solidaritásba lépnek, hogy kölcsönösen állapodjanak meg bizonyos eljárások felett, közöljék egymással mindazokat a tapasztalatokat, a melyek felmerülnek és igy az inductiónak tágas tért nyitva, tegyék lehetővé, hogy számos ponton kutatva, egyik, vagy másik ponton történhetik oly tapasztalás, a mely valamennyinek javára fog válni.

A conventio számos részlete kereskedelmi szempontok behatása alatt hozatott. Már pedig, t. ház, egy baj, a minő specialiter a phylloxera, kereskedelmi szempontokból nem itélhető meg, az ez ellen hozandó rendszabályok kereskedelmi szempont alá nem foghatók. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy a rovar életmódjánál, kicsinységénél fogva, a forgalom által terjesztetik leginkább annyira, hogy nem túlzok, ha azt mondom, hogy a phylloxera bajt más szempont alá nem is lehet fogni, mint bármily más contagiumot, akár marhavészt, akár pedig pestist. Igy tehát a conventiónak azon pontjai, melyek a szőllőtőkék, szőllőveszszők forgalmára vonatkoznak, szerintem nem arra valók, hogy a bajt csökkentsék. Ide tartozik a második czikknek végső kikezdése, a melyben arról van szó, hogy szőlőnövények, vesszők és dugványok az a végre megjelölt vámhivatali állomásokon át az illető államok beleegyezésével hozathatók be. No már, t. ház, nem ismerek egyhamar államot, a mely bizonyos vámhivatali állomásokon át hozassa be magának esetleg a phylloxerát. A 3. czikk *b)* pontja alatt meghatároztatnak azon eljárások, a melyek a gyökerek szállításához kötvék és hol a súlypont a csavarral lefogott ládákra van fektetve. Az mindegy, akár beszegezett, akár srófokkal lefoglalt ládákban hozatik be a phylloxera, de mindenesetre behozatik az országba.

T. ház! Ha vesszük azt, hogy e baj terjesztésénél mi működött közre leginkább, akkor három momentum áll előttem. (*Halljuk!*) A phylloxera, mint szőllőgyökeren élő rovar, háromféleképen terjed. Két módja természetes. A föld alatt gyökérről gyökérre megy, a másik módja,

Digitized by Google

hogy szárnyassá kifejlődve saját központokat képez, a harmadik s ez a legveszélyesebb, hogy a kereskedés utján világszerte széthordják, elannyira, hogy, mint most a lapokban olvassuk, már Ausztráliában is fellépett. Ismétlem tehát, hogy a conventiónak ezen pontozataira nézve nagy súlyt nem fektetek, azokat később majd paralyzálni lehet, a mint hogy paralyzálni is fogják mindenesetre a különböző államokban tartandó tanácskozmányok, melyeknek nálunk is létre kell jönniök, mert nálunk nagy mérveket öltött e baj éppen oly elterjesztés következtében, milyet említék, t. i. a kereskedés által. Itt arra van fektetve a fősúly, hogy kölcsönösség jöjjön létre az illető államok között, hogy a teendő tapasztalatok egymással kicseréltetvén, a követett eljárást is tudassák egymással. Ennélfogva én a conventio elfogadását ajánlom a t. háznak. (*Helyeslés.*)

Baross Gábor előadó: A tárgyalás végett kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a bizottság azon törvényjavaslatból, melyet a kormány előterjesztett, kettőt csinált; egyikben magát a konventiót foglalta, a másik a kormány részéről teendő ideiglenes intézkedésekről szól. Az előbbi most van tárgyalás alatt; ez utóbbi később kerül szőnyegre. Tisztelettel kérem a t. házat, hogy az első törvényjavaslatot, t. i. a nemzetközi egyezményről szólót elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés.*)

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, felteszem a kérdést. Méltóztatik-e a t. ház elfogadni a phylloxera vastratrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről és az ebből folyó intézkedésekről szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául? (*Elfogadjuk!*) A törvényjavaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatván, következik a részletes tárgyalás.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét és czikkelyeit, melyek észrevétel nélkül elfogad atnak*).

Elnök: E törvényjavaslat e szerint részleteiben is elfogadtatván, harmadszori felolvasása a holnapi ülés napirendjére tűzetik ki.

Következik a phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött és az 1879. évi . . . t. cz. által beczikkelyezett nemzetközi egyezményből folyó ideiglenes intézkedésekről szóló törvényjavaslat átalános tárgyalása.

Baross Gábor előadó: T. ház! A most tárgyalás alá kerülő törvényjavaslat, t. i. a phylloxera vastatrix ellen követendő rendszabályok ügyében kötött és az 1879. évi . . . . t. cz. által beczikkelyezett nemzetközi egyezményből folyó ideiglenes intézkedésekről szóló törvényjavaslat második részét képezi annak, mit a t. ház az imént elfogadni méltóztatott. Tartalma a törvényjavaslatnak lényegében az, hogy egyfelől a kormány felhatalmaztatik bizonyos ideiglenes intézkedések megtételére a rovar becsempészése és terjedése ellen, másfelől sanctiót tartalmaz azon intézkedésekre, melyek úgy ezen kormány rendeletein, mint a nemzetközi egyezményen alapulnak. Az első tekintetben a felhatalmazás megadása szükségesnek tartatott azért, mert úgy a szakférfiak, mint a kormányok nyilatkozatai szerint végmegállapodások arra nézve, miként történjék az eljárás a rovar pusztításán, még nincsenek s ezek a tapasztalatra lesznek alapítva. Időt kell tehát engedni a helyszinén való tapasztalatok gyüjtésére, másfelől tanulmányozására mindazon óvintézkedéseknek, melyek más államokban e téren foganatba vétetnek. Ez időt 2 évre korlátolja a törvényjavaslat s ez idő alatt, vagy után, köteles lesz a kormány részletes javaslatot terjeszteni elő.

A mi a második részt, a sanctiót illeti, az egyforma és megfelel azon intézkedéseknek, melyek az áthágásokat illetik. Kérem a t. házat, méltóztassék e törvényjavaslatot az átalános tárgyalás alapjául elfogadni.

Elnök: Ha nincs észrevétel, a t. ház a törvényjavaslatot részletes tárgyalás alapjául elfogadja.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a czímet, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa az 1. §-t*).

Hermann Otto: T. ház! Az eljárás, mely hazánkban a phylloxera felmerülte óta a kormány részéről a baj megakadályozására követtetett, az volt, hogy eleinte gyakorlatlan, a bajt nem ismerő szakférfiak által történtek a vizsgálatok és azután az enquête rendszerre tértek át, a mely szintén tájékozatlan, másnemű foglalkozásra utalt férfiak tanácskozásából és véleménynyilvánításából állott. Itt. t. ház, egy ily bajnál, a mely Magyarország egyik nemzetgazdaságilag fontos ágát végpusztulással fenyegeti, a melynél a szakférfiak a szigorú inductió útjára vannak útasítva, a melynél nem az esetlegesség, hanem a bajjal való folytonos, komoly, beható foglalkozás a fő feladat, az alkalmi enquête-ozás és jelentéstétel szerintem nem elégséges. És ha nem csak ebből a szempontból vessztik a dolgot, hanem abból is, hogy miként járnak el külföldön, azt fogjuk találni, hogy mindenütt a legelső dolog, a miről gondoskodtak, az volt, hogy egy állandó phylloxera bizottságot alakítottak, a melynek megadták a módot és eszközöket, hogy magát a baj iránt tájékozhassa és a szerzett tapasztalatok iránt oly javaslatokat tehessen, a melyeknek végrehajtása a közigazgatási közegekre, vagy a kormányra legyen bizható. Én

Digitized by Google

t. ház, a ki foglalkoztam ezzel a bajjal, mióta Magyarországon felmerült, mindjárt az első tanácskozások alkalmával, a franczia eljárás módjára, azt inditványoztam, hogy egy phylloxera bizottság alakittassék. Fájdalom, leszavaztattam és constatálom, hogy ezáltal a tapasztalatokra nézve négy teljes év veszet el. Ez akkor történt, midőn velem szemben a többi szakférfiak, kiváltképen pedig a kormány részéről igénybe vett közegek azt állitották, hogy csak Pancsova van inficiálva, holott tudva lévő dolog volt, hogy, midőn Franczia ország nagy része inficiálva volt, midőn ottan 80 millió hektoliterről 40 millióra apadt a szőllőtermelés és midőn Klosterneuburg teljesen el volt lepve e rovarral, még akkor Magyarország felé a legélénkebben folyt a szőllőtőkékkel való kereskedés; és igy már ekkor, már fel kellett tenni, hogy ez a baj Magyarország igen számos pontján el van terjedve és csak nincsen bejelentve. Most bizonyára a háznak minden tagja tudja, hogy az utolsó időben számos pontról jelentették a phylloxera előfordulását s hogy a közönségben ennélfogva nagy a felháborodás, nyugtalanság. Itt tehát az alkalmi enquêtezés, melynek pontozatait a ministeri bureaukraticus körök állitják össze, többé nem elégséges. Azt tartom, hogy megérkezett a pillanat, a melyben e bajjal szemközt határozott állást kell foglalnunk, meg kell alkotnunk egy szakemberekből álló vegyes bizottságot, melynek permanensnek kell lenni és folytonosan foglalkozni e bajjal.

Ennek alapján a következő módosítványt van szerencsém a t. háznak becses figyelmébe és elfogadásába ajánlani:

„A most tárgyalás alatt levő törvényjavaslat 1. §. első és utolsó bekezdése közé tétessék a következő szöveg:

„Ezen intézkedéseket a kormány csak egy természetvizsgálókból és szőllő-mívelőkből alakitandó állandó bizottság meghallgatása után teheti meg.“

Ajánlom módosításomat a t. ház figyelmébe.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a módosítványt*).

Szalay Imre: T. ház! Őszintén megvallom, nem találom helyesnek azt, hogy azon t. minister ur, kit ezen törvényjavaslat leginkább illet, nincs jelen a házban. Pedig mondhatom, hogy ezen törvényjavaslat tárgyalása nagyon megérdemelné, hogy a t. szakminister úr abban részt vegyen.

A mi magát a törvényjavaslatot illeti, az előttem szólott t. barátom, Hermann Ottó kifejezte azt a nézetet, melyet én pártolok.

Az általa felhozott indokok még megczáfolva nem lettek, mert hiszen azt látjuk ma is, hogy mint ez a túloldal szokása, mi mindig beszélünk és ők sohasem czáfolnak semmit, onnét nem szólal fel senki. (*Felkiáltás: Hát ha elfogadják!*) Ha elfogadják, annak igen fognék örülni.

Méltóztassék meggondolni, egy oly veszélyes ellenséggel áll szemben a szőllőgazda, a mely nemcsak a szőllőszetet és ennek következtében a borászatot végveszélylyel fenyegeti, hanem számosakat más keresetforrásoktól is megfosztja s ez által nemzetgazdászatilag is igen káros.

Sok mondatott az utóbbi időben a phylloxeráról, de semmivel sem ment előbbre a tudomány, mint 1875-ben; mert minden néven nevezendő kisérletek közül, melyek e végből tétettek, egyik sem sikerült, pedig roppant pénzáldozatokat hoztak a baj orvoslása czéljából úgy Franczia országban, mint máshol is, de egyiknek sem volt eredménye és pedig leginkább azért nem lehetett, mert a szóbanlevő állatok természetrajzáról, fizíologikus működéséről semminemű oly beható ismeret nincs és általában még az sincs elhatározva, hogy ezen állat nem ok-e, vagy pedig okozat. A montpellieri congressusra kiküldött egyik megbizott, a következőket jelenti ezen ügyben:

„Zunächst warf sich die Frage auf, ob das Insekt eigeschleppt sei, oder schon lange am europäischen Weinstock existirt habe, ohne bemerkt worden zu sein. Sie ist bis heute noch nicht entschieden. Nichts hindert aber die andere Annahme, dass das Insekt von jeher den Weinstock begleitet habe, und nur unter begünstigenden Witterungs-Verhältnissen zu einer gefahrdrohenden Verbreitung gelangt sei.“

Régi gazdák azt beszélik, hogy volt egy idő, körülbelől 60 évvel ezelőtt, midőn a phylloxeráról mit sem tudtak, pedig már akkor Kloster-Neuburg összes szőlői el voltak lepve és a szőlők elpusztultak, de később ismét virágzásnak indultak. Az én nézetem tehát az, hogyha azon feltétel, mely a phylloxera életét elősegíti, megvan a növényzetben és azon növényzet némi kóros befolyás alatt áll, akkor a phylloxera kiirthatatlan. Már pedig, mi nálunk a legegyszerűbb szőllőmívelés föltételei sem teljesittettek s ha lehet szőlőmívelésről szó, ez körülbelül csak 16—20 év óta áll fenn. A régi időben a szőlőt még trágyázni sem volt szokás s igy volt ez századokon át, úgy, hogy a szőlő földjének semmi tápanyag vissza nem adatott. Ez okozta a szőlőknek azon állapotát, hogy ezen baj, mely végveszélylyel fenyegeti az egész ország szőlőszetét, oly mérveket ölthetett. Már most arról gondoskodni, hogy mi okozhatta ezen rovar elterjedését, egy kissé későn van. Magyarország, ma már az ország északi részétől a déli és keleti részétől a nyugoti részéig, mint egy körbe van szoritva a phylloxera által. S ezen állatot kiirtani nem lehet, mert először irtás által ki nem pusztítható és másodszor, mert ezen állatot, ha a szőllővesszőkereskedés egészen beszüntettetnék is — elhord-

Digitized by Google

juk a talpunkon, bevisszük egy ruhadarabon, pedig elég egy állat, hogy valamely vidék inficiáltassék, mert egy állat öntermékenyités utján egy évben körül-belől tíz milliót szaporít.

Ezen kérdést azért tartom fontosnak, mert országunk már egyszer haszontalanul kidobott 80,000 forintot, még pedig oly körülmények közt, melyek a ministeri felelősség elveinél fogva engem egyátalában nem indítanak arra, hogy az illető ministert egészen felmentsem. Mikor én egyszer szóba hoztam ez ügyet, midőn azt mondottam, hogy a nélkül, hogy szakértőket meghallgattak volna, intézkedtek, azt felelték, hogy igenis tartottak enquête-et s azon kimondották az illető szakférfiak, hogy az egyedüli mód az irtás. A tapasztalás megmutatta, hogy milyen téves volt ez a nézet, mert Pancsován az irtás teljesen eredménytelennek bizonyult.

1876. február 18-án tartatott egy enquête, melyben szakértők is részt vettek, kiket azonban én szakértőkül — az én t. barátomat Hermann Ottót kivéve, — el nem fogadhatók. Ezen egyetlenegy szakértő kimondotta akkor, hogy az irtás részint átalános nemzetgazdasági tekintetből káros és mindaddig, mig a növényvilágnak ily ellenségei vannak, minden siker nélküli és külön véleményét azon nyilatkozatban fejezte ki, hogy minden eszközzel oda kell hatni, hogy a szőllőmüvelésben okszerü gazdaság hozassék be. De leszavazták és mert a nem igazi szakértők véleménye fogadtatott el, ez az országnak 80,000 forintjába került. Van tudomásom enquêtekről, tudok eseteket. — hogy csak a legutóbbi esetet hozzam fel, a Duna szabályozást — midőn az ország milliókat költött s utoljára kisült, hogy a szakértők egyike sem tudott semmit, mert pl. a soroksári gátat le kell bontani, — a minek szükségét a szakértőkkel szemben, egyszerű emberek bizonyították be. (*Igaz! Ugy van! a szélső bal-oldalon.*)

De más tapasztalataink is vannak e tekintetben. Ugyanis kik hivatnak meg ilyen enquêtében? Meghivatik egy enthomolog, egy vegyész, meghivatik egy borász s aztán ezek akarnak határozni a phylloxera kipusztítása módjairól. Hogy az ampelologus a phylloxera életéről és kártékony hatásáról tökéletesen alapos véleményt adhat és tökéletesen helyesen beszélhet, az tény; de ott van egy vegyész, az arról is tudna beszélni, hogy ezek a vegytani szerek illók, ez használhat, amaz nem használhat, hanem arról, hogy nemzetgazdászatilag mi a helyes, semmit sem beszélhet; ott van egy iparos, ez ismét csak a maga szempontjából tárgyalhatja a kérdést. Igy járt a minister ur az én törvényjavaslatomra nézve is, melyet a gyártott borok tárgyában beadtam; ott is a vegyész nem arról beszélt, hogy ő meg tudja vizsgálni, melyek a gyártott borok, hanem azon kezdte, hogy a borok gyártását nemzetgazdasági szempontból ő eltiltani meg nem engedheti, az iparos pedig arról beszélt, hogy a gyártott borok kitiltását azért nem lehet elrendelni, mert nem lehet vegyészileg kimutatni, hogy melyek a gyártott borok és melyek nem azok? Azért én az ily összealkotású enquêteknek határozott ellensége vagyok és kivánom, hogy Magyarországon egyszer már szünjenek meg. Különben is a minister úgy alakítja azokat össze, a hogy akarja és igy mindig az ő emberei vannak ott, tehát azt teszik, a mi neki tetszik. De egy, nem a minister által kinevezett szakértőkből álló tanácsot én helyesnek tartom, azt nagy örömmel üdvözlöm, azonban ennek megválasztásánál, azoknak a miket elmondtam, figyelembevételét ajánlom.

Az irtásra nézve bátor vagyok röviden megjegyezni, hogy én azt helyesnek nem tartom. Nem is hallottam, hogy a létező szakemberek közül valaki az irtást pártolná, ha csak privát indokból nem, pl. hogy oda kormánybiztosnak kineveztessék. De nincs is értelme. Vajjon akkor, midőn a mezei gazdák azt mondják, hogy búzájokat a cecidonia tönkre teszi, a minister szintén el fogja rendelni, hogy e rovar kiirtassék? vagy ha a repczetermelők panaszkodnak, hogy a repczét a fekete hernyó pusztítja, kinek fog eszébe jutni elrendelni, hogy valaki azokat összeszedje? (*Tetszés a baloldalon.*) Vagy ott van az egér és számtalan olyan calamitás, a mi a mezőgazdaságra roppant kártékonyan hat. Hozzájárul, hogy a phylloxera röpülvén, a szél és vihar által nagy távolságokra elsodortatik. Éppen ezért, én az irtás ellen nyilatkozom most is.

Trefort t. minister ur, mikor a kereskedelmi ministerium tárczáját is vezette, melyet az óta letett, 1877. április 23-án a következőket mondta: „Méltóztatnak tudni, hogy többször fordultak elő panaszok azon visszaélések iránt, melyeket Pancsován az irtásoknál az illetők valóban el is követtek. Az iránt a szigorú vizsgálatot el is rendeltem, a mely most folyamatban van és remélem, hogy nem sokára befejeztetik és alkalmam lesz e vizsgálat eredményéről a t. háznak jelentést tenni.“

T. ház! Ennek már két és fél éve és én legalább a vizsgálatnak semmi néven nevezendő eredményéről nem hallottam és olyan okmányt nem láttam, a mely ezen vizsgálat eredményét a t. ház elébe hozta volna, vagy a mely legalább a hirlapokban közzé tétetett volna. Nem akarom most ezt részletezni, mert a minister ur is belátta azt, hogy ott olyan dolgok történtek, a mik világos visszaélésekre mutatnak, lopások történtek és isten tudja, mi minden még. Hisz

Digitized by Google

ezt a minister ur szava, melyet két és fél év előtt mondott, legjobban bizonyítja.

Én ennélfogva, miután az országnak joga van a felett őrködni, hogy a pénz haszontalanul ki ne dobassék és hogy a corruptiónak tér ne nyittassék, hanem az illetők, ha vétkeztek, megfenyittessenek, bátor vagyok a következő határozati javaslatot beterjeszteni. (*Halljuk! Olvassa*): „Utasítsa a ház a ministert: hogy a pancsovai irtások körüli visszaélések vizsgálata eredményéről a háznak jelentést tegyen.“ Pártolom különben Hermann Ottó t. barátom módosítványát. (*Helyeslés a szélső balon.*).

Elnök: A módosítvány még egyszer fel fog olvastatni.

Báró Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*).

Baross Gábor előadó: T. ház! Elvben azon módosítás ellen, melyet Herman Ottó képviselő ur benyujtott, kifogást nem emelhetnék, mert tény az, hogy ilyen szakszerű intézkedésekre nézve csak czélszerű, hogy ha azon rendeletek, kibocsátásuk előtt előzőleg is, egy szakértő testülettel közöltetnek; de azon mértékben és arányban, mint azt a t. képviselőtársam kontemplálja, nem tudnék hozzájárulni. Engedje meg azért a t. ház, hogy ezen módosítást egy kissé elemezzem. (*Halljuk!*)

Mindenekelőtt itt nincsen végleges intézkedésről, hanem csak ideiglenes rendelkezésről szó, mely két évi időtartamra szól. Igy tehát nem szabad egyetlen kitétellel sem élni, mely úgy volna magyarázható, hogy itt végleges megállapodásról, vagy végleges rendelkezésről van szó. De továbbá ezen ügy elintézésére nem is a kormányt tartom hivatottnak, hanem a kereskedelmi ministeriumot. Továbbá kivánatosnak tartom azt, hogy ezen bizottságban necsak kereskedők és szőlőmüvelők, hanem egyébféle szakemberek is alkalmaztassanak; mert tudvalevő dolog, hogy ezen kérdés megoldásánál előfordulhatnak oly kérdések is, melyeknek megbirálására csak más, mint természet-vizsgálókból és szőllőmivelőkből összeállított szakbizottság lehet csak illetékes.

Továbbá azt mondja a t. képviselő ur, hogy ez állandó bizottság. Én, t. képviselőház nem tennék most állandó bizottságról említést, mert itt csak ideiglenes intézkedésről van szó. Az állandó bizottság fogalma ugyanis, már bizonyos következményekkel is jár, melyeket — hogy csak a dolognak pénzügyi oldalát említsem, — eléggé megfontolni nem lehet.

Ha tehát ezen módosításhoz elvben hozzá is járulok, az általam felemlített hiányoknál fogva, bátor vagyok ezzel szemben mégis egy módosítványt előterjeszteni. Én a magam részéről ismételvén azt, hogy, mert csak ideiglenes intézkedésről van szó, hiszem, hogy a minister ur akkor, a midőn az ezen ügyre vonatkozó jelentését a háznak be fogja terjeszteni, intézkedhetni fog egyszersmind egy állandó bizottságról is, melynek szükségességét vitatni nem akarom.

Különben, hogy miképen kerül a phylloxera tárgyalásába a soroksári gát kérdése, azt a t. képviselő ur megbirálására bizom. A szakszakszerű bizottságoknál különben mindig úgy szokott történni, hogy különböző vélemények nyilvánittatnak; de azért, ha nem egy vélemény szerint történik az intézkedés, azt mondani, hogy azon intézkedések mind roszak, nem lehet; mert valamint a szakszerű és a laikus emberek véleménye különböző lehet, úgy azon intézkedések is különbözők lehetnek azoktól, melyeket a t. képviselő ur kifejezésre juttat.

Módosítványom tehát a következő:

Az első pont ezen szava után: „belül“ tétessenek a következők: „egy a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister által szakférfiakból alakított szakbizottság véleményének meghallgatása után.“ Az egész pont tehát következőképen hangzanék;

„A kormány megbizatik, hogy a phylloxera vastatrix rovar ellen szükségessé válandó ideiglenes intézkedéseket az 1879. évi törvényczikkbe foglalt nemzetközi egyezmény alapján, és ennek keretén belül, egy, a földmívelés-, iparés kereskedelemügyi minister által szakférfiakból alakított szakbizottság véleményének meghallgatása után, megtehesse.“

Bátor vagyok ezen módosítványomat a t. háznak elfogadásra ajánlani. (*Helyeslés. Felkiáltások a szélső baloldalon: Ez ugyanaz, a mi a Hermann indítványa!*)

Thaly Kálmán: Kérem az „egy“ szócska kihagyását stylaris tekintetből; különben pedig elfogadom a módosítványt.

Baross Gábor előadó: Ezen styláris módosításhoz hozzájárulok.

Elnök: Azt hiszem, az indítványt tevő képviselő ur hozzájárul az előadó ur módosítványához.

Hermann Ottó: Igenis hozzájárulok.

Báró Kemény Gábor földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister: Nem tudom, vajjon Szalay képviselő ur határozati javaslata most kerül-a szavazás alá. vagy később?

Elnök: Éppen most akartam kérdezni a t. házat, vajjon elfogadja-e az első §-t a bizottság szövegezése szerint az előadó ur módosításával együtt? (*Elfogadjuk!*) Tehát elfogadtatott.

Továbbá azon kérdést akartam a t. házhoz intézni, hogy méltóztatik-e Szalay képviselő ur határozati javaslatát most rögtön tárgyalni, vagy

Digitized by Google

arra külön határnapot kitűzni. (*Felkiáltások*: *Most!*) Méltóztassék a dologhoz hozzá szólni.

Kemény Gábor földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister: T. ház! (*Halljuk!*) Szalay képviselő ur határozati javaslata azt kívánja kimondatni, hogy utasítsa a képviselőház a ministert, hogy a pancsovai irtásoknál történt visszaélések vizsgálatának eredményeiről a t. háznak jelentést tegyen.

Méltóztatnak tudni, hogy a pancsovai irtások néhány évvel ezelőtt történtek. Az erre vonatkozó intézkedések, kivévén némely hátramaradt jelentéktelen összegek kiutalványozását és némely fizetni nem tudó kötelezett ellenkezését illetőleg, az én ministerségem előtt történtek. Hogy e tekintetben volt vizsgálat, azt tudom; az eredményt illetőleg azonban nem vagyok azon helyzetben, hogy a részletek iránt e pillanatban felvilágosításokat adhatnék.

Azt gondolom tehát, megelégedhetnék a t. ház azon kijelentésemmel, hogy be fogom terjeszteni a szükséges vizsgálatok eredményét a t. háznak s akkor egyszersmind jelentést fogok tenni a további eljárás iránt, ha és a mennyiben az szükségesnek mutatkoznék. Nem lesz tehát szükség arra, hogy e tekintetben külön határozat hozassék, mert e tekintetben a szükséges felvilágosításokat a dolog egész miben állásáról, meg fogom adni a t. háznak. (*Helyeslés.*)

Szalay Imre: A t. minister urnak kijelentése folytán, minthogy tökéletesen megnyugtat, viszavonom határozati javaslatomat.

Legyen szabad azonban röviden reflectálnom arra, a mit Baross t. barátom mondott. Azt mondta ugyanis, hogy az enquêtben necsak természettudósok és szőllészek, hanem jogászok is vegyenek részt. Részemről a jogászoknak ott semmi helyét nem látom, mert minden szakbizottságainkban éppen az okozta mindig a confusiót, hogy azokban oly egyének vettek részt, a kik nem szakemberek az illető ügyben, ennek illusztrálására hoztam én föl a soroksári gát esetét. A jogászoknak ezen enquêtben épp ugy van helyük, mint a t. előadó urnak az előadói széken.

Baross Gábor előadó: Szavaim helyreigazítása czéljából vagyok bátor szót kérni. Hogy én mikép jutottam az előadói székbe, az nem tartozik a képviselő urhoz, tudva van, hogy kitől kaptam erre a megbizást. (*Helyeslés jobbfelől.*) Hogy azonban én jogászokról nem beszéltem, arról tanuskodhatik a napló, méltóztassék azt elolvasni.

Elnök: A t. ház az 1. §-t Baross Gábor előadó javaslatával fogadja el.

Következik a 2. §.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 2. §-t*).

Thaly Kálmán: Ezen 2. §-nak második bekezdése igy hangzik:

„1. A phylloxera rovar terjedésének megakadályozása érdekében eszközlendő kormányintézkedések pontos végrehajtásának felügyeletével, a törvényhatóságok közigazgatási bizottságai ruháztatnak fel.“

Ezen pont ellen két észrevételem van, egyik irályi, a másik érdemleges. Irályi észrevételem abból áll, hogy az „érdekében“ szó helyett, mint megfelelőbbet a „végett“ szót óhajtanám tétetni. Érdemleges észrevételem pedig a következő. A kormány az újabb törvényjavaslatokban is következetesen ragaszkodik ehhez, a nemzet testében nagyon kevéssé meggyökeresedni tudó és csekély sympathiákkal találkozó intézményhez, a közigazgatási bizottsághoz és ezt újabb és újabb jogokkal iparkodik felruházni, holott, mint a tapasztalat nevezetesen a független, intelligens elemeknek ezen intézménytől való visszahúzódása, gyakori leköszönése ugy a fővárosban, mint a többi törvényhatóságokban, legjobban bizonyítja, maga ezen közigazgatási bizottság is, épp úgy, mint a phylloxera, kiirtandó volna. (*Helyeslés a szélső balon.*) Tehát a phylloxera kiirtását semmikép sem szeretném ezen kiirtandó intézményre bizni, hanem magára a törvényhatóság közönségére. Ez ugyanis sokkal inkább megfelel az alkotmányos fogalmaknak és megfelel a gyakorlati követelményeknek is. Nevezetesen jól tudjuk azt, hogy az általános idegenkedésnél fogva, éppen a törvényhatóságok legintelligensebb elemei vonakodnak a közigazgatási bizottságban való részvételtől. A posta- és távirda-igazgatóban, az adó- és tanfelügyelőkben keressük tehát ezen bizottságokban a szakembereket? Ellenben sokkal valószinübb, hogy a megyei közönség körében a nagyszámú jeles gazda és szőllőmüves közt inkább fog találkozni szakember. Ezen körülmény is indokolja, hogy a jelen törvény végrehajtása feletti felügyelettel ne a közigazgatási bizottság hanem maga a törvényhatóság közönsége ruháztassék fel. (*Helyeslés.*)

Van szerencsém ezeknél fogva a második bekezdéshez a következő két módosítványt benyujtani:

„Az első pont alatti bekezdés első sorában az „érdekében“ szó helyébe tétessék „végett.“ A második sorban pedig hagyassanak ki ezen szavak: „közigazgatási bizottság“, vagy is maradna: „a törvényhatóságok ruháztatnak fel.“ (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

B. Kemény Gábor földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister: T. ház! A mi az előttem szólott t. képviselő urnak első indítványát illeti, t. i. hogy az „érdekében“ szó felcseréltessék, a „végett“ szóval és igy azon szó, a mely némileg úgy magyaráztathatnék, mintha

Digitized by Google

a phylloxera javára történnék valami, hogy ez felcseréltessék a „végett“ szóval, ehhez szivesen hozzájárulok.

De a második módosítványhoz hozzá nem járulhatok, nemcsak azért, mert az analogia már több törvényben megvan, hogy egyes intézkedéseknek tényleges keresztül vitelére nézve megbizatik a közigazgatási bizottság, mint pl. az erdő-törvényben és pl. a fegyelmi kérdésekben, a hol ez fellebbezési forum, egy szóval olynemű dolgokat végez, a melyek ezekkel homogen természetüek.

A képviselő ur a közigazgatási bizottságot, mint a phylloxerát kiirtandónak találja. Én megvallom, nem tartom ezt kiirtandónak s oly kis becsűnek és nem fogadhatom el a t. képviselő ur azon nézetét, hogy ez általán véve visszataszító intézmény az országra nézve, hogy attól a műveltebb, tevékenyebb, a politikában jelentékenyebb helyet elfoglaló elemek visszavonulnának.

S miután ezt nem fogadhatom el, indítványához hozzá nem járulhatok.

De vegyük a dolgot egy kissé praktikusabban. (*Halljuk!*) Maga a törvényhatóság egyetemes közgyülése egybegyül s működik 4—5-ször, de mindenesetre kevésszer évenként s rendesen annyira el vannak foglalva, nem efféle intézkedési kérdésekkel, hanem elvi kérdésekkel, újonczállítással, választással, némely jelentékenyebb politikai kérdés megvilágosításával, hogy valóban nincs ideje arra is felügyelni, vajjon X. község megtette-e mindazt, a mit a phylloxera ellen kötelességszerüleg kellett volna tenni; vajjon a szőlővesszők bepakolásánál és elküldésénél megtartatott-e.

De különben is, oly nagy testület, mint a törvényhatóság közönsége, nem képes arra, hogy tisztán közigazgatási kérdéseket máról holnapra s mondhatom, némelykor egyik óráról a másikra elintézzen, ki fogna tehát intézkedni? A tisztviselők egyike, vagy másika. De ki vannak ezek zárva a közigazgatási bizottságból? Nincsenek.

Azt méltóztatott mondani a képviselő ur, hogy azért tartja czélirányosabbnak az ilynemű intézkedéseket a közgyülésekre bizni, mert abban vannak oly emberek, kik, mint gazdák, e tekintetben ismerettel birnak. De ki van-e a gazdaközönség a közigazgatási bizottságból zárva? (*Felkiáltások balfelől: Maga zárja ki magát!*) A gazdaközönség a közigazgatási bizottságból nemcsak nem zárja ki magát és ha nem is jelen meg mind oly pontosan, mint a kik hivatalból kötelesek megjelenni, de igen sok közigazgatási bizottság van, a hol megjelennek.

Én praktikusnak, czélirányosnak, a törvény analogiája szerint természetesnek tartom ez eljárást, azért kérem, méltóztassék a t. ház a t. képviselő ur azon módosítványát, mely szerint a közigazgatási bizottság helyett a törvényhatóság volna megbizandó a felügyelettel mellőzni s eredeti szöveget megtartani.

Gulner Gyula: T. ház! Én nem akarok most a felett vitát kezdeni, hogy a közigazgatási bizottság, mely az újabb közigazgatási rendszerbe beillesztetett, a törvényhatóságokban életképes-e, vagy nem; hanem kizárólag magát a törvényjavaslatnak tárgyalás alatt levő dispositióját kivánom birálat alá venni s megitélni azt, hogy az, a mi a törvényjavaslat 2. §-ának 1-ső pontjában foglaltatik, szükséges-e és kell-e azt oda felvenni, vagy sem.

Én, t. ház, a minister urnak előadásából sem győződtem meg arról, hogy ezen első pont egyáltalában szükséges, hacsak azt az eredményt nem akarjuk vele elérni, hogy éppen ezen ügyre nézve majd bizonyos összeütközések forduljanak elő a végrehajtás eszközlésénél. Mert, ha jól fogtam fel a minister ur előadását és ha jól fogom fel a törvényjavaslat szövegét s ha jól értelmezem azon kifejezést, hogy „a kormány intézkedései pontos végrehajtásának felügyeletével“ bizatik meg a közigazgatási bizottság, vagy a mint azt Thaly t. barátom óhajtja, a törvényhatóság, akkor itt csak tisztán maga a felügyeleti jog van egy bizonyos hatóságra bizva, de hogy a végrehajtás, mely tulajdonképen a rendeleteknek közvetlen kiadásában fekszik, kire bizatik, az ezen törvényjavaslat által szabályozva nincs. A t. minister ur azonban felszólalásában oda is látszik érvelni, hogy a közigazgatási bizottság veszi kezébe ezen ügyet, a mely a közigazgatási ágaknak összes szálait kezében tartja és a végrehajtásnak eszközlésére a leghivatottabb közeg a mostani közigazgatási rendszerben. Én bátor vagyok azon kijelentést tenni, hogy ha eredményt akarunk egyáltalán várni a kormány azon rendeleteitől, azon intézkedéseitől, a melyek ez érdekben az illető törvényhatósághoz le fognak érkezni, akkor nem csinálok magamnak illusiót, de egy oly testületre nem biznám a végrehajtást, a mely egy hónapban rendszerint csak egyszer jön össze. Először ezért nem. Másodszor azért; mert valljuk meg őszintén, a közigazgatási bizottságban a személyes felelősség elve egyáltalában eltünik; az ilyen ügyekben pedig óhajtanám a személyes felelősséget alkalmazni, hogy a ki a végrehajtás eszközlésével megbizatott, az legyen egyuttal felelős is, a mi a közigazgatási bizottság szervezetében fel nem fedezhető. Ha tehát gyakorlatilag akarjuk keresztül vinni a törvényjavaslatban azt, hogy valósággal foganatja is legyen a kormány intézkedéseinek és ha egyáltalán szükséges volna, a mit én nem tartok szükségesnek, akkor inkább helyén lenne megnevezni azon közegeket, kik végrehajtani hi-

Digitized by Google

vatva lesznek a kormány intézkedéseit, de magát a végrehajtás felügyeletét egyik, vagy másik hatóságra ruházni, egyáltalában szükségesnek nem tartom.

Megmondom miért. Eddigi közigazgatási törvényeink folyományakép merem állítani, hogy úgy a főispánnak, mint a közigazgatási bizottságnak, mint a közgyülésnek suo jure meg van azon joga és akár tesszük be azt a törvényjavaslatba, akár nem, meglesz azon joga, úgy a közigazgatási bizottságnak, mint a törvényhatóság egyetemének, vagyis a közgyülésnek, nem különben magának a főispánnak is, hogy őrködjenek ezen rendeletek pontos végrehajtása felett, a melyek törvényen alapulnak és a központi kormányzattól végrehajtás czéljából leérkeznek. Én tehát bocsánatot kérek Thaly Kálmán t. barátomtól, azt sem tartom szükségesnek, a mit ő óhajt, t. i. hogy mondassék ki, miszerint a törvényhatóság veszi kezébe a végrehajtás feletti felügyeletet mert ezzel csak azt mondanók ki egy specialis törvényben, a mi suo jure megilleti a törvényhatóságot, de megilleti t. ház a közigazgatási bizottságot is s egyik, vagy másik esetben, úgy a törvényhatóság, mint a közigazgatási bizottság, a hanyag és kötelességét mulasztó tisztviselő ellenében a fegyelmi eljárást el is rendelheti s az illető tisztviselőt felfüggesztheti. Én tehát nem látom szükségét annak, hogy az alkotandó törvényben egyik, vagy másik irányban a felügyelettel külön hatóság bizassék meg.

Még csak azt kivánom megjegyezni, hogy a mint a második szakasz 1. pontjában foglaltatik, mely szerint a végrehajtás feletti felügyeletet a törvényjavaslat a közigazgatási bizottságra akarja bizni, az következhetik be, hogy vitatható, miszerint a felügyelet nem illeti meg a közgyülést és ott egy esetleg téves, vagy hanyag eljárás discussió alá sem vonható, a rendelet végrehajtása vita tárgyát nem képezheti s a végrehajtással megbizott hatósági közeg felelősség alá nem vonható, sőt kétségtelen, hogy még a kormány expositurájára, a főispánra nézve is bizonyos hátrányokat foglal magában a szöveg, a mennyiben a felügyeleti jogot ennek irányában is mintegy korlátozni látszik.

Én tehát, t. ház, miután a 2. szakasz 1. pontját először feleslegesnek, másodszor téves magyarázatokra alkalmat szolgáltatónak tartom, bátor vagyok indítványozni, hogy az első bekezdés hagyassék ki; indítványom következőleg hangzik: „A második szakasz első bekezdése kihagyandó.“ (*Helyeslés balfelől.*)

Baross Gábor előadó: A 2. szakasz 1. pontjára vonatkozólag két módosítvány van a ház előtt. Méltóztassanak megengedni, hogy beadatásuk sorrendje szerint róluk röviden nyilatkozzam. Az egyiket beadja Thaly Kálmán képviselő ur s két módosítást czéloz. Az egyik az, hogy e szó: „érdekében“ hagyassék ki és helyébe ez tétessék: „végett.“ Erre nézve nehézség nincs. A másik az, hogy a „közigazgatási bizottság“ szókat kihagyatni kivánja.

Thaly Kálmán: Én hozzájárulok Gulner t. képviselőtársam módosítványához, miután kifejtette, hogy a törvényhatóságnak úgy is meg van felügyeleti joga, ha a törvényben ki nem fejeztetik is.

Baross Gábor előadó: Ha indítványát visszavonni méltóztatik, akkor Gulner képviselő urnak vagyok bátor felelni.

Maga azon törvényczikk, mely a közigazgatási bizottságot szervezi, kimondja, hogy a bizottság hatáskörét illetőleg időről időre hozott törvények is intézkedhetnek. Ennélfogva a törvényjavaslatban magában emlittetett a közigazgatási bizottság, mint oly testület, mely a törvényhatóságban a legalkalmasabb testület — szervezeténél fogva — a felügyelet gyakorlására bármely kormányintézkedés felett.

Thaly Kálmán t. képviselőtársam felemlítette, hogy e bizottság alig áll az értelmiségből, az értelmiség óvakodik a bizottságban való részvételtől és ennélfogva a felügyelet nem lehet szakszerű, nem lehet biztos. Én, t. ház, nem akarok a közigazgatási bizottságok védelmére kelni, de annyit mégis bátor vagyok megjegyezni, hogy addig is, mig e törvény létezik, igen rosz hatású, ha az értelmiség a közigazgatási bizottságban való részvételtől óvakodik és a törvényszerű kötelességet, melyet a törvényhatóság érdekében teljesiteni tartozik, nem teljesíti. (*Egy hang a szélső baloldalon: De ha ugy áll a dolog!*) Egyébiránt az a megjegyzés, hogy ott a posta- és távirdaigazgatók benn ülnek, nem dönt, mert megfeledkezni méltóztatott arról, hogy a bizottságban a megye részéről is tiz egyén vesz részt és tekintettel arra, hogy a közigazgatási bizottság még is többször ül össze, mint a törvényhatósági közgyülés és hogy általánosan véve hivatása a megyének közügyeire felügyelni: én azt hiszem, hogy a közigazgatási bizottságokra ruházandó felügyelet nincs itt helytelenül felvéve. Másfelől tény az, hogy a közigazgatási bizottságok mellett a törvényhatóságok közgyülései gyakorolhatják a kellő felügyeletet, mert ezt azon törvény is megengedi, mely e bizottságokat létesítette.

De végre is bizonyos az, hogy a minister ur rendeleteinek végrehajtását az e rendeletekben megjelölt közegek által fogja teljesíteni s e szerint a végrehajtás utolsó forumig lefelé a t. minister ur által a közigazgatás rendes keretében meg fog történhetni. Ez tehát fennakadásul nem szolgálhat és mert nem szolgálhat, a consequenti nem helytelen intézkedés az, ha egy

Digitized by Google

a törvényben megállapított testület közvetlen felügyeletet gyakorol. E czélra pedig — miután a felügyelet nem nélkülözhető — éppen a közigazgatási bizottságot kell legalkalmasabbnak tartanom. Ennélfogva a közgazdasági bizottság nézetem szerint helyesen cselekedett, midőn e pont intézkedését fenntartotta. Kérem a t. házat, méltóztassék e pontot elfogadni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: A második szakasz második bekezdése ellen adattak be csak módosítások, a szakasz többi részére észrevétel nem tétetett. A második bekezdésre nézve három módosítás adatott be. Az első abból áll, hogy az „érdekében" szó ezzel cseréltessék fel: „végett." A második abból áll, hogy a „közigazgatási bizottság" szavak kihagyassanak. Ettől elállott az illető képviselő ur. Fennáll azonban a harmadik módosítvány, t. i. a Gulner képviselő uré, mely szerint a második bekezdés egészen ki volna hagyandó. A házszabályok értelmében, először a bizottság szövegét kell kitűznöm szavazásra s úgy hiszem, hogy a t. ház beleegyezik, hogy azon esetre, ha a második szakasz a bizottság szövege szerint elfogadtatnék, mégis ezen szó helyett: „érdekében", tétessék „végett." (*Helyeslés!*) Ha a bizottság szövege nem fogadtatnék el, következnék azon kérdés, elfogadja-e a tisztelt ház Gulner képviselő ur módosítványát.

Felteszem a kérdést. Méltóztatik-e a t. ház a második szakaszt a bizottság szövege szerint annak kivételével, hogy az „érdekében" szó „végett"-tel cseréltessék fel, elfogadni? Azok, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja, tehát a második szakasz a bizottság szövege szerint annak kivételével, hogy az „érdekében" szó „végett" szóval cseréltessék fel, elfogadtatott és e szerint Gulner képviselő ur módosítása elesett.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 3-ik §-t*).

Elnök: Elfogadtatik.

E szerint e törvényjavaslat végig tárgaltatván, harmadszori felolvasása holnap fog megtörténni.

Következik az állandó pénzügyi bizottság jelentése és törvényjavaslat a Horvát-Szlavonországokkal kötött pénzügyi egyezmény meghosszabbításáról.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Az a pénzügyi egyezség, melyet Magyarország Horvát-Szlavonországokkal kötött, mint méltóztatnak tudni, az 1877-iki év végével lejárt, azonban már akkor beállott annak szüksége, hogy — a két ország közt az egyezség e tekintetben még csak kezdeményezve sem lévén, — meghosszabbittassék. Két izben történt meghosszabbítás. Először az 1877: I. t. cz. meghosszabbította ez egyezséget 1878-ra és másodszor az 1878: XXX. t. cz. meghosszabbította ezt 1879-re. Időközben kiküldetett a horvát regnicolaris bizottság, de ez, mint tudjuk, az egyezséget Horvátországgal nem létesíthette oly időben, hogy az törvényerőre emeltethessék és hogy ne legyen szükség egy további provisoriumra. Minthogy azonban ennek szüksége beállott, a pénzügyi bizottság ugyanazon szempontokból, a melyek a kormányt e törvényjavaslat beadására indították, t. i. hogy addig, mig Horvát-Szlavonországokkal a pénzügyi egyezség létrejő, de legfölebb egy évi időtartamra a jelenlegi statusquo meghosszabbittassék, ajánlja a t. háznak az erre vonatkozó törvényjavaslatot elfogadásra. (*Helyeslés jobbfelől.*)

B. Bánhidy Béla: Engedje meg a t. ház, hogy „az 1873. évi XXXIV. t. cz. 3. §-ban megállapított határidőnek, valamint a Horvát-Szlavonországok beligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszabbításáról szóló 1878. évi XXX. t. czikk hatályának kiterjesztéséről" szóló törvényjavaslatra adandó szavazatomat nehány szóval indokoljam.

Tény, hogy a pénzügyi egyezmény létesítése végett kiküldött országos bizottságok, tárgyalásaikat ez évben be nem fejezhették s igy kénytelenek valának azokat elhalasztani.

A törvényekben köztudomás szerint nincs gonkodva arról, hogy mi történjék azon esetben, ha a fennálló egyezmény lejártáig az új egyezmény létre nem jöhet.

Azt hiszem azonban, hogy ugy az előállott helyzet kényszerűségéből, mint a dolog természetéből folyik, hogy ezen esetben alig történhetnék más intézkedés, mint az: a mely a szőnyegen fekvő törvényjavaslatban foglaltatik; a mely a Magyar- és Horvátországok közötti viszonyt pénzügyi tekintetben szabályozza ideiglenesen egy évre, illetőleg egy éven belől, az egyezmény létrejötteig.

Ezért részemről, ámbár elismerem az efféle provizoriumok hátrányos voltát s azon óhajt kell nyilvánítanom, hogy a végleges pénzügyi egyezmény, természetesen egészséges és igazságos alapokon, a kölcsönös érdekek és jogosult igények lehető méltánylásával, mielőbb létrehozható legyen, a t. kormány által előterjesztett törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom.

Megragadom egyszersmind az alkalmat, hogy a pénzügyi bizottság jelentésére vonatkozólag egy szerény észrevételt koczkáztassak s ezzel kapcsolatban a t. kormányhoz egy felhívást intézzek.

A pénzügyi bizottság jelentésében ezen figyelemreméltó passus foglaltatik: „csak még azt kivánja a bizottság constatálni, hogy az igy

Digitized by Google

meghosszabbított provizorium alatt is, a jövedelmek elszámolása azon statusquoban marad, melybe az 1876 óta hozatott".

A jövedelmek elszámolása iránt, t. ház, a törvény világosan intézkedik s ezért a magyar törvényhozás ezen ügyben nem foglalhat el soha, semmi körülmények között más álláspontot, mint azt, a melyet eddig elfoglalt s nem adhat a törvénynek más értelmezést, mint azt, a melyet annak világos és szabatos szövege igényel.

Ennélfogva merőben fölösleges lenne, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatban felemlítve legyen: hogy a jövedelmek elszámolása miként eszközöltessék.

Helyes azonban, vagy legalább éppen nem fölösleges, hogy a pénzügyi bizottság jelentésében erről említés van téve, mert hisz tudjuk, hogy voltak évek, midőn a törvénynek a jövedelmek elszámolására vonatkozó rendelete, szem előtt nem tartatott, vagy tán helyesebben szólva: szem elől tévesztetett.

Nem kétlem, t. ház, hogy a t. kormány teljesen és mindenben egyetért a pénzügyi bizottsággal, de mindazáltal czélszerűnek, sőt igen kívánatosnak tartanám, ha a t. kormány már csak azért is, hogy netaláni félreértéseknek, vagy félremagyarázásoknak eleje vétessék, véleményének a discussió folyamában kifejezést adna; s ezért bátorkodom a t. kormányelnök urat fölkérni, hogy, méltányolva az általam fölhozott indokot, nyilatkozni méltóztassék s nyilatkozva megerősítni azt, a mit a pénzügyi bizottság a jövedelmek elszámolására vonatkozólag constatálni jónak vélt s igy egyszersmind biztosítékot adni az iránt, hogy a házban ezen ügyet illetőleg, eltérő felfogás, mely számbavehető volna, nem létezik s nem is érvényesülhet.

Egyébiránt, mint már említém, a törvényjavaslatot elfogadom.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Én azt hiszem, hogy magában a dolog természetében rejlik, hogy a jövedelem kiszámítása alapjául más jövedelmek, mint a melyek az utóbbi években vétettek, ezen provisorium alatt nem vehetők s épen azért, bár ennek nyilvánítását némi részben legalább — annyira tiszta lévén a dolog, — feleslegesnek tartom, de ha a t. képviselő urat, vagy bárkit is ez irányban megnyugtathatom, igenis teljes készséggel és határozottsággal nyilváníthatom, hogy ezen törvényjavaslat idejére, ha törvénynyé válik, a jövedelmek megosztásánál, vagyis a 45% kiszámításánál csakis azon jövedelmek fognak számításba vétethetni, melyek az utóbbi években vétettek számításba. (*Helyeslés.*)

Elnök: Szólásra nem lévén feljegyezve senki, a vitát berekesztettnek jelentem ki.

Felteszem a kérdést: méltóztatik-e a törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? (*Igen! Nem!*) Méltóztassanak azok, kik elfogadják, felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadta.

Következik a részletes tárgyalás.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét, mely változatlanul elfogadtatik. Olvassa az 1. §-t*).

Hegedüs Sándor előadó: Az 1. §. utolsó sorában „ez iránt" szavak, mint feleslegesek kihagyandók.

Elnök: Méltóztatik az 1. §-t a bizottság szövegezésében elfogadni. (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 2. §-t, mely változtatás nélkül elfogadtatik*).

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is elfogadtatván, annak harmadszori felolvasása a holnapi ülésben fog megtörténni.

Következik a napirend szerint a Franczia-országgal 1879. január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. Ha a jelentést felolvasottnak méltóztatnak venni, (*Felolvasottnak vesszük!*) akkor a szó az előadót illeti.

Barross Gábor előadó: T. ház! Azok után, mik a bizottság jelentésében ezen törvényjavaslat indokolására felhozvák, egyszerűen kérem a t. házat, méltóztassék ezen törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. (*Elfogadjuk!*)

Elnök: Szólásra nem lévén feljegyezve senki, kérdem a t. házat, méltóztatik-e a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? (*Elfogadjuk!*) A ház a törvényjavaslatot elfogadja.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét, az 1., 2., 3., 4. czikkeket, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak*).

Elnök: A Franciaországgal 1879. évi január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat végig tárgyaltatván, annak harmadszori felolvasása a holnapi ülésben fog megtörténni.

Következik a Németországgal fennálló kereskedelmi szerződés meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Baross Gábor előadó: T. ház! Nehogy bárki is azt mondhassa rólam, mint előadóról, hogy ezen tárgyat sem tartom eléggé fontosnak, kötelességemnek érzem már most röviden előadni az ezen törvényjavaslatban foglalt intézkedéseket.

Tény az, t. ház, hogy a Németországgal folytatott vám- és kereskedelmi alkudozások sikerre nem vezettek. Ezen eredménytelenség és az idő rövidsége miatt, mert tudni méltóztatnak, hogy a törvényhozás itt nem említhető indokoknál fogva, üléseit szintén nem fogja folytatólag

Digitized by Google

tartani, azon kérdés merült fel: mily intézkedések kellenek, hogy Németország és a monarchia közt a kereskedelmi és vámszerződés meg nem kötése esetén szabályképen létesüljenek? Ezen kérdés egy másikat von maga után, azt: hogy mily intézkedések legyenek azok, melyeket a törvényhozás legczélszerűbben fog most megalkothatni? És itt, t. ház, e kérdésekre válaszolólag röviden meg kell jegyeznem, hogy ezen törvényjavaslat, melyet a tiszt. háznak van szerencséje bemutatni, egy felhatalmazást tartalmaz a kormány részére, részben az 1878:XXXVI. t. cz.-be foglalt vám- és kereskedelmi egyezmény meghosszabbítására, részben esetleg ezen egyezmény egyes intézkedéseinek fenntartására, ha és a mennyiben ezen meghosszabbítás nem sikerülne, részben végre teljesen a kormány felfogásához és a szükséghez képest teendő intézkedésre.

A bizottság a maga részéről elfogadta ezen törvényjavaslatot azért, mert valójában ez idő szerint mást, mint felhatalmazást adni a kormánynak czélszerűen nem lehet, a kormány lévén hivatva ezen rövid időt is felhasználni arra, hogy ideiglenes intézkedéseivel a további kereskedelmi forgalmat lehetővé tegye. És ez az oka, a miért a bizottság a törvényjavaslatot jelen szövegezésében egyszerűen elfogadásra ajánlja a t. háznak. (*Helyeslés jobbfelől.*)

B. Simonyi Lajos és gr. Apponyi Albert t. képviselőtársaim azonban egy különvéleményt nyujtottak be, melyre vonatkozólag kötelességemnek tartom szintén nyilatkozni. A külön vélemény tulajdonképen 3 pontban különbözik a bizottság javaslatától, illetőleg részleteiben három pont képez különbséget, mert hiszen általánosságban e különvélemény is elismerte szükségét annak, hogy a kormánynak az ideiglenes intézkedés megtételére felhatalmazás adassék.

Az egyik részletes különbség szerkezeti. Erre vonatkozólag csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy a bizottság nem tartotta czélszerűnek a szerkezet megváltoztatását, mert az kölcsönös megállapodás eredményét képezvén, az idő rövidségénél fogva nem akarta a megoldás nehézségét módosítások tétele által növelni.

A második különbség vonatkozik a felhatalmazás időtartamára. A bizottság törvényjavaslatában hat hónapra van ezen felhatalmazás időtartama megszabva; mig a különvélemény három hónapban véli ezt megadandónak, de hozzáteszi javaslatának harmadik pontjában, hogy a kormány köteles intézkedéseiről azonnal jelentést tenni a törvényhozásnak és ez a harmadik eltérés.

T. ház! A bizottság a hat hónapi időtartamot azért ajánlotta, mert a különféle törvényhozási intézkedésekre szükséges idő hiányzik. Másfelől azért is, mert egy ilyen fontos ügyben, kellő időt óhajtott engedni a kormánynak arra, hogy megállapodásai Németországot illetőleg valahára létre jöjjenek; szükségesnek tartotta végül ezen hat hónapi időtartamot megszavazni azért, mert ez valósággal ez irányban a minimumot képezi. A különvéleményt benyujtó t. képviselő urak három havi időtartamot engednek és a 3. §-ban azon intézkedést hozzák javaslatba, mely szerint haladék nélkül megteendő az előterjesztés a törvényhozásnak. Ez a megállapodásra nézve némi ellenmondást tartalmaz: mert ha egyfelől a képviselő urak szükségesnek tartják a három hónapot megadni arra, hogy ezen három hónapi felhatalmazás alatt a kormány erre nézve az intézkedéseket megtegye; másfelől pedig azt javasolják, hogy azonnal a törvényhozás összejövetele után tegyen a kormány előterjesztést törvényjavaslat alakjában intézkedéseiről: ez a három hónapi felhatalmazás erejét teljesen meggyengíti, mert akkor határozottan ki kellett volna már az 1. §-ban mondani, hogy ezen felhatalmazás csak addig adatik meg a kormánynak, mig az országgyülés összejön és alkalma lesz a kormánynak jelentést tenni a törvényhozásnak. De másfelől azt kell figyelembe venni, hogy tulajdonképen már most is igen nagy a bizonytalanság a kereskedői körökben arra nézve, hogy mi fog történni Ausztria-Magyarország és Németország között. Ezen bizonytalanság némi enyhítésére szolgál a kormánynak adandó hat hónapi felhatalmazás.

Azt senki sem fogja tagadni, hogy ezen bizonytalanság magára a kereskeeelmi világra és hazánkra nézve czélszerű nem lehet. Már pedig növelése a bizonytalanságnak az, ha a felhatalmazás tartamának keretén belül törvényhozási intézkedés czéloztatik oly irányban, hogy az által a kormány ideiglenes intézkedése is megváltoztathatik; tehát addig, mig e törvényjavaslat alapján legalább hat hónapi intézkedés jön létre, a t. képviselő urak különvéleménye értelmében ezen három hónapon belül is provokáltatik ideiglenesség az által, hogy esetleg a kormány által megállapított rendelet hatályon kivül helyeztetnék, megváltoztathatnák, vagy a helyett más rendelet adathatik ki. Ez tehát csak növelése volna a bizonytalanságnak.

Kétségtelenül joga van minden képviselőnek ezen hat hónapi időtartam alatt is interpellatió, vagy indítvány alakjában az intézkedésekről számot kérni; ehhez joga van, de e között és a között, a mit a t. képviselő urak különvéleményeik szerint a törvényben kimondatni kivánnak, lényeges a különbség: mert az egyszerű jelentéstétel mellett is van ugyan a birálatnak helye, de más alakú birálatnak, mint az, melyet a törvénybe felvett intézkedés megállapít.

Ezek az okok, t, ház, melyek folytán én a

Digitized by Google

magam részéről és a bizottság nevében, a különvéleményt előterjesztő t. képviselő uraknak azon indítványát nem volnék képes magaménvá tenni. És, t. ház, kötelességemnek tartom itt felemlíteni a különvéleményt beterjesztő t. képviselő uraknak egy igen jelentékeny tételét, a melyet szintén annak bebizonyítására hoztak fel, hogy milyen czélszerű lesz a kormány intézkedéseit haladék nélkül az országgyülés elé hozni. Méltóztatnak hivatkozni azon nehézségekre, melyek Németország részéről különösen az által s a huskivitelt illetőleg monarchiánk ellen, kiválóan hazánk ellen tétetnek. Már a bizottságban előfordult ezen kérdés és hangsúlyoztatott ott is a panasz, különösen a magyar gazdaközönség és a kereskedelmi világ által szenvedett, mondhatnám igazságtalan eljárás felett. És a bizottság ezt teljesen méltányolja. Ezen eljárás ugyanis az eddigi konventió alapján alig indokolható. Magyarországnak egyfelől az 1874. évi 20. tvczikkben szakférfiak által is teljesen megfelelőnek elismert egészségügyi törvénye van; az 1878: XXXVIII. t. cz. első czikkelyében, valamint a pótjegyzőkönyvben is világosan ki van zárva mindezen nehézség, a mely eddig Németország részéről gyakoroltatott e tekintetben az osztrák-magyar monarchiával szemben, fennhagyatván a tilalom egészség, — rendőri szempontokból csak oly czikkekre, a melyekre vonatkozólag különben is, éppen egészségügyi szempontból kifejezést nyer azon tétel, hogy a szállítási eszközöknek a fertőztelenítésre kell szorítkozni. És ezen kötelezettség nemzetközinek mondatott ki. Ismétlem tehát, hogy azon panaszolt intézkedéseknek velünk szemben jogos alapjuk nincsen. De lehetnek talán más indokok, melyek Németországot ez eljárásra indítják és ezen okokat itt nem kutatom.

A t. képviselő urnak méltóztatott említeni, hogy a bizottságban határozott nyilatkozatok történtek erre nézve és igazuk van, mert a bizottság a maga részéről kijelenti, azon óhajtását, hogy Ausztriában is létesüljön az egészségügyi törvény, melynek létesítése már különben sincs messze. Kifejezi továbbá a bizottság azon reményét, hogy másrészről a t. kormány felhasználja befolyását, hogy a Németország részéről behozott tilalom, a mi gazdaságunkat ne terhelje.

De ez még nem indok arra, hogy az ideiglenes intézkedések a ház elé terjesztessenek, mert ez annyit tenne, mint feltenni a magyar kormányról, hogy az a magyar érdekeket Németországgal szemben elhanyagolja és azok rovására concessiókat ad Németországnak. Ezt pedig ismétlem, azt gondolom, a magyar kormányról feltenni nem lehet.

Mindezeknél fogva kérem a t. házat, méltóztassék ezen törvényjavaslatot úgy, a mint az a ház elé terjesztetett, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Mindenekelőtt reflectálva a bizottsági előadó urnak imént elmondott beszédére, szükségesnek látom praecizirozni, hogy miről van itt tulajdonképen szó és praecizirozni egyuttal azon különbséget is, mely a bizottság jelentése és a különvélemény álláspontja között van. (*Halljuk!*) Szükségesnek látom ezt annál is inkább, mert a t. bizottsági előadó ur előadásában azt látom, hogy ő ezen különbséget teljesen félreértette.

Szó van itt arról, hogy olyan teendők, melyek természetüknél fogva törvény által intézendők el, tehát csakis a törvényhozás által intéztethetnek el; — mert arra, a mit a kormány rendeleti uton különben is megtehet, törvényhozási meghatalmazás nem kell — mondom, hogy oly jogkör, mely a törvényhozást illeti, ideiglenesen a kormányra ruháztassék.

Mi most a különbség erre nézve a t. bizottsági többség és a bizottsági kisebbség köztt, a melynek nevében szerencsém van felszólalni? A t. bizottsági többség, elfogadván a kormánynak e részben beterjesztett törvényjavaslatát, hat hónapi időtartamra teljes carte blanche-t akar adni a kormánynak Németországgal való kereskedelmi viszonyaink rendezésére. Mi, a kisebbség részéről mit mondunk? Mi azt mondjuk: igenis, tagadhatatlanul szükséges, hogy bizonyos felhatalmazás adassék a kormánynak, minthogy a törvényhozás szünetelésének idején fog beállni az a dátum, január elseje, midőn szükséges lesz bizonyos átmeneti intézkedéseket megtenni. De, minthogy itt törvényhozási jogköröknek a kormányra átruházása, tehát egy, az alkotmányosság szelleméből mindenesetre aggályos és csak a szoros szükség által indokolható intézkedésről van szó, ezen felhatalmazásban, a szoros szükség határain túl, egy lépéssel sem akarunk menni.

S azért, t. ház, mi nem három hónapra, a mint azt a t. előadó ur érteni és magyarázni méltóztatott, akarunk a t. kormánynak felhatalmazást adni. Mi azt akarjuk, hogy abban a pillanatban, a melyben a törvényhozás ismét összeül, ennek összes törvényhozási jogai feléledjenek, hogy azok gyakorlásában e fontos ügyre nézve gátolva ne legyen, hogy a kormánynak adott discretionális hatalom azon pillanatban megszünjék, minthogy annak, azon pillanattól kezdve szüksége nem forog fenn s ennek folytán értelme sincs.

Nem arról van tehát szó, hogy hat hónapi, vagy három hónapi felhatalmazás adassék-e, de arról van szó, hogy a kormány minden intézkedést, melyet időközben felhatalmazás alapján tett és a mely törvényhozásilag elintézendő tárgyakra vonatkozik, — mert csakis erről lehet szó, mi-

Digitized by Google

helyt fölhatalmazásról beszélünk, — mihelyt erre a lehetőség újra megvan, törvényjavaslat alakjában, a képviselőház elé terjeszszen.

A márczius 31-iki terminus, mely a mi javaslatunkban föl van említve, a mint azt a különvéleményben különben indicálni is bátrak voltunk, nem tesz egyebet, mint, hogy annak elkerülése végett, hogy ezen javaslatok, mindenféle okok, vagy ürügyek alapján, a törvényhozás elé esetleg elkésve hozassanak, márczius 31-én mindenesetre megszünik az intézkedések hatálya, ha törvényhozás időközben máskép nem intézkedik. Ez tehát nem egyéb, mint egy neme a sanctiónak; mintegy neme a pressiónak arra nézve, hogy valóban eléressék ez, a mi a dolog lényegét képezi, hogy t. i. a törvényhozás rögtön, a mint összeül, jogainak élvezetébe és gyakorlásába ismét belép. Én azt hiszem, t. ház, hogy azon principiális álláspont, mely felfogásunknak alapját képezte, ez által tisztázva és meglehetősen érthetővé van téve.

Most még igazolni tartozom ezt az álláspontomat, igazolni azt, hogy mi ezzel csakugyan megadtuk mindazt a kormánynak, a mi a helyzet szükségénél fogva indikálva van, sem többet, sem kevesebbet és hogy ennek határain tul menni nemcsak a formalis alkotmányosságnak, hanem az intézkedés czélszerüségének szempontjából is hiba, még pedig igen nagy hiba.

Ennek bebizonyítására legyen elég rámutatnom, hogy a mi javaslatunk alapján a kormány megteheti azt is, a mi az itt szóba jöhető intézkedéseknek maximumát képezi. A kormány t. i. javaslatunk mellett köthet szerződést is a német kormánynyal hat hónapra, vagy ha úgy tetszik, több időre is. Ezen szerződésnek egyes pontjait rögtön január elején életbe is léptetheti. Csupán a végett, hogy az a szerződés végleges érvényt nyerjen, épp úgy, mint minden egyéb kereskedelmi szerződés, mihelyt a törvényhozás ismét összeül, törvényerőre emelkedés végett a törvényhozás elé lesz terjesztendő. Tehát nem látok semmi legkisebb bajt sem, mely abból következnék, ha mi a törvényhozás jogait nem függesztjük fel a kormány javaslata szerint 6 hónapra, hanem, ha azok, mint mi kivánjuk, fenntartatnak és csak addig szünetelnek, a meddig az el nem mellőzhető.

Egyetlenegy practicus ellenvetés tétethetik és tétetett is a bizottságban, mely némi figyelemre méltó és czáfolatot igényel. Ez az, hogy Németország nem lesz hajlandó a monarchiával kereskedelmi szerződést kötni és a maga részéről életbe léptetni, ha annak van kitéve, hogy esetleg 3—4 hét mulva ezen monarchia törvényhozásainak határozata folytán, ezen szerződés ismét hatályon kivül helyeztethetik.

T. ház! Nézzük meg ezen ellenvetést közelebbről és vizsgáljuk, vajjon gyakorlati felfogás alapján bir-e jogosultsággal. Fölteszem mindenekelőtt, hogy Németország komolyan akar a monarchiával kereskedelmi szerződésre lépni és hogy nem keres ürügyet arra, hogy ily szerződés kötése alól magát kivonja a nélkül, hogy azt egyenesen megtagadná. Ez utóbbi esetben ugyan hiába teszünk bármit is; mert ha a komoly akarat, hogy velünk szerződés köttessék, Berlinben nincs meg, akkor azt úgy sem fogjuk elérni, akár mikép cselekszünk itt. Tehát felteszem, hogy Németország velünk akar szerződésre lépni. Akkor az az aggodalom, hogy a monarchia törvényhozásai esetleg a szerződést meg nem szavazzák és az által a szerződés hatályon kivül lép, vagy formai, vagy érdemleges. Formainak nevezem akkor, ha annak semmi egyéb oka nincs, mint az, hogy utóvégre mathematikai garantiát azért, hogy valamelyik törvényhozás hogyan fog határozni, senki sem vállalhat. Ha csupán ezen formai kétely foroghat fenn, ellenben a szerződés érdemleges határozatai olyanok, hogy észszerüen feltehető a törvényhozásokról Ausztriában és Magyarországon az ahhoz való hozzájárulás és ha van — mit előbb, mint sine qua nont jeleztem, — a német kormánynak szándéka egy szerződés megkötésére, tisztán ezen formai aggodalom Németország részéről nem képzelhető, hogy indokul szolgálhatna a szerződés visszautasítására. De ha ezen aggodalom nem csupán formai, ha a kétely azon alapul, hogy maga a szerződés érdemleges intézkedéseiben olyanokat tartalmaz, melyekről méltán feltehető, hogy egy a nemzet érdekeire féltékeny és vigyázó törvényhozás akár Ausztriában, akár Magyarországon azokat magáévá nem teheti, akkor a szerződés, meglehet valóban a parlamentek fenntartott jogkörén fog hajótörést szenvedni; de akkor megvallom, hogy nem is óhajtom létrejöttét.

Itt van a dolog lényege, t. ház, hogy vajjon mi egyáltalában, mindenáron bármely föltételek alatt akarjuk-e összekötött kézzel és lábbal magunkat kiszolgáltatni annak, a mit Németország kereskedelmi szempontjainak tekintetéből reánk dictál. Én azt mondom, hogy ily dispositiónak csak látszatát is magunkra venni igen nagy hiba volna és a szerződési tárgyalásoknak bizonyára előnyére nem válnék. S én itt egy sajátságos ellentétet tapasztalok a t. kormány érvelése és egész eljárása köztt hajdan és most. (*Halljuk!*) Azelőtt a kiegyezési tárgyalások idejében, mikor Németország azon újabb kereskedelmi és forgalmi politikának mezejére még nem lépett, mely a mi érdekeinkre nézve kedvezőnek bizonyosan nem mondható, azt tapasztaltuk a mi kormányunk részéről, hogy Németországgal szemben, bizonyos ridegséget tanusít a követelésben és a megtagadásban. Ma, t. ház, midőn határozottan, bizonyos reánk nézve veszedelmes és káros irányok, melyek leküzdésére iparkodnunk kell, érvényesülnek a

Digitized by Google

német birodalom kereskedelmi politikájában, ma túlságosan engedékeny, hogy ugy mondjam meghunyászkodó irányzatot veszünk észre kormányunk minden propositiójában és folyvást azt a túlságig hangsúlyozott aggodalmat, hogy valahogy a tárgyalásoknak gyenge csemetéjét, valami északi szél ne bántsa; teljesen igazolva azt, a mit a kiegyezési tárgyalások végén egy beszédemben voltam bátor a t. kormány eljárásának jellemzésére mondani, hogy hasonlít azon katonatiszthez, a kinek conduite-lisztájába véletlenül tévedésből beleirták: „Mit dem Civil tapfer, vor dem Feind verträglich.“ (*Derültség.*)“

Én, t. ház, ezt igen nagy hibának tartom és erre való tekintettel is nagyon czélszerűnek vélném, hogy ha a t. ház magának a betekintést abba, a mi Németországgal szemben megállapittatik, minden körülmények közt reserválja.

És, hogy minők lehetnek a hiba következményei, arra nézve csak egyet említek. A t. előadó ur már utalt azon sérelmünkre, mely a marha- és húskivitelnek Németország tiltó intézkedései által fennáll. Hallom újabban, hogy a német birodalmi kormánynak ugyanez irányban tett intézkedései már addig mennek, hogy még a plombirozott vaggonokban szállított husneműeket sem akarja, még a franczia forgalomba sem bocsátani. Én, t. ház, nem habozom kijelenteni, hogy én, mint a törvényhozás tagja, kénytelen volnék, ha csak valami nagyon praegnans indokokkal az ellenkező eljárásra nem kapacitáltatnám, ellene szavazni minden kereskedelmi szerződésnek Németországgal, mig ez a sérelem orvosolva nincs, a mig Németország velünk állategészségügyi conventiót kötni nem hajlandó, úgy a mint az Olaszországgal megköttetett. Hasonlóképen tudjuk, hogy a köteléki tarifák érvényen kivül helyezése, szintén nem a legjobb dispositiókat mutatja. Ily helyzetben nem tudok és senki sem tud jót állni az erő azon mértékéről, melyet a kormány a tárgyalásokban kifejteni képes lesz, ha kezében van a carte blanche, ha nem hivatkozhatik a törvényhozásra, mely előtt megállapodásait igazolni s általa elfogadtatni tartozik.

Én tehát azt tartom, t. ház, hogy már a tárgyalások sikerének érdekében is szükséges az, hogy ezen monarchia törvényhozásainak részéről manifestáltassék az a határozott akarat, hogy mindent, a mi leköttetni akar, előbb jól nézzenek meg; jól vizsgálják meg, nem mulasztatott-e valamely életbevágó érdek biztosítása.

Ezen szempontokból kiindulva, t. ház, nem véltük sem alkotmányilag correctnek, sőt magára a dolog érdemére nézve hasznosnak, sőt egyenesen károsnak, ha elfogadtatik egy oly javaslat, mely szerint a törvényhozásnak minden befolyása a Németországgal fennforgó kereskedelmi viszonyokra nézve, hat teljes hónapra hatályon kivül helyeztetik és igy minden remediumnak kizárásával, esetleg kénytelenek volnánk vitalis érdekeink elejtését szemlélni, a felett meddően tünődni, bánkódni és nézni, mikép alkotnak talán a jövendő megállapodásokra nézve is káros praejudiciumokat.

Miután az általam beadott javaslat megadja a felhatalmazást azon határig, a melyig az a törvényhozás szünetelése idején okvetlenül szükséges és csak azt tagadja meg, a mi egyfelől nem szükséges, de másfelől káros és veszedelmes: kérem a t. házat, ne méltóztassék a kormány által benyujtott és a bizottság által ajánlott javaslatot elfogadni, de méltóztassék a részletes tárgyalás alapjául azon ellenjavaslathoz járulni, melyet báró Simonyi Lajos t. képviselőtársam és én beadni bátorkodtunk. (*Élénk helyeslés a baloldalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Minthogy azok az indokok, a melyeket gr. Apponyi Albert t. képviselő ur felhozott, sokkal nagyobb mértékben politikaiak, mintsem szakszerűek, legyen szabad ez alkalommal ezekre vonatkozólag, egy pár szóval nekem nyilatkozni, illetőleg válaszolnom. (*Halljuk!*)

Én azt gondolom, t. ház, hogy a meghatalmazás éppen csak egy indokból és azért szükséges, mert nem követhető azon mód, a mely különben az ily szerződéseknél követendő volna, hogy azok életbeléptetésük előtt a törvényhozás jóváhagyása alá bocsáttatnak; mert ha lehető volna addig, mig életbe kell valamely dispositiónak lépni, a törvényhozások tárgyalásait provocálni, meghatalmazásra sem volna szükség. A kormány az utóbbi esetben az ily szerződéseket megköti, előterjeszti a törvényhozásnak és a törvényhozás határoz felettük. Az indok tehát, a miért jelenleg meghatalmazásra szükség van, abban rejlik, mert nem sikerülvén eddig ideiglenes egyezményt Németországgal létrehozni, lejárván pedig decz. 31-én az eddigi érvényes szerződésen alapuló állapot: nincs kilátás az általam jelzett rendszeres uton czélt érhetni; annak pedig kitenni kereskedelmi viszonyainkat, hogy deczember 31-étől fogva semmi néven nevezendő megállapodások ne létezzenek — legyenek azok formaszerű szerződésben lefektetve, vagy egyszerű megállapodások, — ennek kitenni, mondom, kereskedelmi viszonyainkat, a magam részéről legalább azt gondolom, hogy igen nagy hiba volna. (*Helyeslés jobbfelől.*) És itt annak indokolásául, hogy a kormánynak miért van e tárgyban nézetem szerint szüksége szélesebb körű meghatalmazásra, a mely mellett az eljárási módozatok között is választhasson, kénytelen vagyok csak felemlíteni, — mert nem tartanám helyesnek itt nagyon magyarázgatni — azon különbséget a helyzetben a melyben, Németország van és mi vagyunk. Nekünk van egy kereskedelmi szerző-

Digitized by Google

désünk; ha Németországgal semmi egyezmény létre nem jön, életbe léptethetjük mi is Németországgal szemben az autonom tarifát, életbe léptetheti Németország is velünk szemben az autonom tarifát. Mi nem vagyunk Németország ellenében egyszerűen jogosítva retorsiókkal élni, mert ő nem bánik velünk kedvezőtlenebbül, mint bárki mással, mivel neki szerződése nincs; nekünk van szerződésünk; ha egyszerűen az autonom tarifát alkalmazzuk: ki tehetjük a magyar kereskedelmet azon veszélynek, hogy ellenében retorsionalis tarifákat léptessenek a német határokon életbe.

Igen sajnálom, hogy e dologból ennyit is kénytelen voltam mondani; de azt hiszem, hogy miután a szélesebb terjedelmű felhatalmazás szüksége tagadtatott, rámutatni ezen körülményre kötelességem volt.

De a t. képviselő ur hangsúlyozza — a miben tökéletesen igaza van — hogy ily szerződések, vagy egyezmények jóváhagyása törvényhozási teendő. Szó sincs róla, igaza van. Hiszen, ha nem volna törvényhozási teendő, ha a kormány önmagában is létesíthetné, — habár ideiglenesen is — az ily egyezményeket, akkor nem volna szükség meghatalmazást kérni. Kéretik a meghatalmazás éppen azért, mert a kormány ily meghatalmazás nélkül, nem lehet jogosult oly egyezményt kötni, a mely azonnal, minden további intézkedések nélkül életbe léptethető is legyen.

A képviselő ur azt mondja, hogy a czélnak megfelel, ha megadatik a felhatalmazás az intézkedések életbe léptetésére, de fenntartatik a jóváhagyás, vagy jóvá nem hagyás joga azonnal, a mint a törvényhozás összeül. Én, t. ház, megvallom, ezt egyfelől elégségesnek nem tartom, másfelől, — a mint erre később majd vissza fogok térni — gyakorlati eredményét vagy nem látom, vagy ha lesz is, e gyakorlati eredmény csak kedvezőtlen lehet. Nem tartom elégségesnek nemcsak azért, a mit a képviselő ur, mint a maga javaslata ellen másutt is felhozottat elmondott, hogy t. i. Németország nem fog velünk ily körülmények közt egyezkedésbe bocsátkozni, hanem nem tartom elégségesnek azért sem, mert akkor csakugyan semmi néven nevezendő kereskedelmi vállalat, vagy forgalmi üzlet nem tehető, ha saját kereskedőink, éppen úgy, mint a németországiak, legalább egy néhány rövid hónapra, positiv alappal üzletük megtételére nem birnak. És mi lenne az eredmény másfelől? Én azt gondolom, nem oda kell irányozva lennie a főtörekvésnek, hogy Németországgal csak valamely ideiglenes megélhetési mód létesittessék, hanem oda kell irányozva lennie, hogy mentől előbb valóságos és pedig lehetőleg tarifa szerződést kössünk ve'e.

Hogy ezen szerződés megkötésére egy bizonyos idő kell, azt senki se fogja tagadni, kivált akkor, midőn ezen szerződések törvényhozás utján való jóváhagyásának szüksége, mielőtt életbeléptethetnének, csakugyan senki által kétségbe nem vonathatik. Most tehát mi lenne az eredmény? Tán február közepén tárgyaltatnék a törvényhozás által, hogy az ideiglenes modus vivendi-t helybenhagyja-e, vagy nem. Alig hogy ebben némi megnyugvást nyertek az üzletemberek, alig hogy ez statuáltatott, már előállana annak szüksége, hogy tárgyaltassék maga a Németországgal hosszabb időre kötendő szerződés. Hogy ezen, ugyanazon viszonyokra vonatkozó, ismét előforduló s ujabb változatokat maguk után vonó tárgyalások a kereskedelem, az üzlet szempontjából — nem is beszélve egyébről — előnyösek lennének, azt elhinni képes nem vagyok. De van a dolognak még egy másik oldala is. Maga a kisebbségi vélemény nézete szerint is, a kormány intézkedései életbe léptethetők a törvényhozás jóváhagyása előtt. Most tegyük fel, hogy ezen intézkedések, vagy a létrejött egyezmény — mondjuk február havában — a törvényhozás jóváhagyását nem nyerik meg. De vajjon az által, hogy meg nem nyerték a törvényhozás jóváhagyását, mi fog bekövetkezni? Kettő közül egy. Vagy azt kell mondani, hogy miután nem nyerték meg a törvényhozás jóváhagyását, azon naptól fogva hatályon kivül helyeztetnek s akkor bekövetkezik egy minden modus vivendi-re vonatkozó megállapodásnak megsemmisítése, bekövetkezik a dolog egyszerű természete és minden valószinűség szerint a két monarchia köztt a vámháború, melynek előidézését, hogy valaki nálunk kivánná, én nem hiszem. Vagy — hogy ez elkerültessék — mit kell mondani? Azt kell mondani: „a kormány intézkedéseit mi nem helyeseljük, ezen kormány, vagy egy másik utasittatik, hogy kössön más egyezményt.“ De ha nem akarjuk az előbb idézett bajt előteremteni, mig azon másik egyezmény létre nem jön, addig életben kell maradnia azon elvetett egyezménynek. Tehát a praktikus eredmény még sem volna más, mint hogy azon egy nehány rövid hónapig életben maradnak az önök felhatalmazása által is életbe léptethető — habár később helytelenittetett — magállapodások és egyezmények. Praktikus haszna tehát a dolognak nem volna.

Még egy oldala van a dolognak; egész tárgyilagosan beszéljünk erről is. (*Halljuk!*) A t. képviselő ur azt mondja, hogy a kormánynak ily dolgokban követett eljárását igazolnia kell. (*Zaj a szélső balon. Halljuk! jobbfelől.*) Tökéletes igazság. De én azt gondolom, hogy a kormány eljárásának igazolása nemcsak azon egy módon történik, hogy törvényjavaslat alakjában

Digitized by Google

terjeszti be tett intézkedéseit. A kormány igazolni tartozik eljárását akkor is éppen úgy, hogy ha, — miként ezt a bizottság többsége is javasolja — megadatik a meghatalmazás, hogy a kormány gondoskodhassék arról, hogy hat hónapig egy a lehetőségig jó, vagy tűrhető modus vivendi megállapittassék. Csakhogy, mi lehet a különbség az eredményben? Vagy tudja a kormány igazolni eljárását úgy, hogy a törvényhozás többsége helyeslését megkapja, vagy nem. Ha igazolni tudja, akkor természetesen megszünt minden további kérdés. Ha nem tudja igazolni, ha eljárása a törvényhozás által roszszaltatik, ennek is megvannak a maga parlamentaris következményei, éppen úgy, mintha a törvényjavaslat alakjában benyujtott előterjesztése elvettetett volna; csakhogy az ország közügyeire nézve annyival előnyösebb alakban, hogy akkor — mindamellett, hogy a kormány eljárása helytelenittetett és hogy változásnak kell beállani — legalább mégis egy tariffa-háborút elkerülő modus vivendi által idő van biztosítva azok számára, kik hivatva lesznek azután akár egy jobb ideiglenes, akár pedig egy állandó kereskedelmi szerződést alkotni. A kormány helyzete szempontjából tehát mindegy, sőt a kormány helyzete talán sok irányban kedvezőbb, hogy ha nem egy bevégzett tényt tartozik igazolni, hanem előterjesztheti az egyezményt, még mint törvényjavaslatot; de az ország kereskedelmi érdekeire nézve meggyőződésem szerint határozottan sokkal előnyösebb, ha minden viszonyok között egy megélhetési mód teremtetik, biztositttatván ez által az idő arra, hogy az állandó, a mindnyájunk által óhajtott kereskedelmi szerződést megkötni lehessen.

A t. képviselő ur azt mondja, hogy a többségi vélemény szerint, összekötött kézzel szolgáltatnók ki magunkat Németországnak ezen alkudozásokra nézve. Én azt hiszem, hogy sokkal kevésbbé e szerint, mint a t. képviselő ur korlátolt meghatalmazása szerint. Mert egyfelöl sokkal inkább lehet a másik oldalról is jóindulatot várni, ha valami positivumot lehet megállapitani hat hónapra, mint az ellenkező esetben; s másfelől azon általánosan tartott meghatalmazás utján, sokkal inkább módjában van a kormánynak, tekintettel a beszédem elején felemlített körülményre is, oly intézkedéseket tenni, a melyek által saját érdekeink, legalább a sérelem ellen, ezen közbeeső idő alatt megóvathatnak. Nem összekötött kézzel való megadásról, hanem éppen az érdekeink védelme szempontjából szükséges működés, szabadság megadásáról, lehet tehát nézetem szerint szó.

A t. képviselő ur visszaemlékezve a régibb dolgokra, azt mondá, hogy a kormány hajdan rideg volt a német kormány irányában követeléseiben és a nyujtandó engedmények megtagadásában, most pedig túlságosan engedékeny és meghunnyászkodó. A t. képviselő urnak arra is méltóztatott hivatkozni, hogy volt pedig ez akkor, midőn Németországban a reánk nézve nem éppen kedvező közgazdasági irányzat még sanctionálva nem volt és hogy most történik ennek ellenkezője, midőn ez az irányzat már életbe lépett. Meg vagyok róla győződve, hogy a t. képviselő ur éppen oly jól tudja, mint én, hogy a Németországgal folytatott tárgyalások akadálya, akkor éppen az volt, hogy azon, azóta már törvényhozásilag is érvényesített közgazdasági tendentia úgy a kormányban, mint a közvéleményben már megvolt és hogy éppen ez a tendentia akadályozta akkor azt, hogy kereskedelmi szerződést lehessen kötni. Meg vagyok továbbá róla győződve, hogy a t. képviselő ur azt is éppen oly jól tudja, mint én, hogy mindenütt a világon, ha egy tulhajtott kereskedelmi tendentia egyszer érvényesítette magát, közel fekszik az, hogy túl lévén hajtva a tendentia, mellette más áramlatok is kezdjenek erőt nyerni és terjeszkedni. Meg vagyok győződve arról is, hogy a t. képviselő ur éppen oly jól tudja, mint én, hogy más igen fontos, de nem közgazdasági, hanem politikai indokok sokkal valószinübbé teszik ma azt, hogy sikerrel lehessen szerződést kötni, mint tették akkor. De valamint akkor nem voltunk a német követelések iránt túlmerevek, legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy ma meg nem vagyunk meghunnyászkodók, mert ha ilyenek lettünk volna, akkor talán, sőt mondhatnám bizonyosan, kész egyezményt terjesztettünk volna a t. ház elé, mert ha meghunnyászkodik az egyik fél a másik előtt, az egyezmény mindig létrejő. Csakis akkor nem jő létre, ha egyik fél sem hunnyászkodik meg a másik előtt, hanem mindenki fenntartja saját követeléseit.

Ugy látszik, hogy a t. képviselő ur nagyon szereti azon, egy alkalommal már sikerrel alkalmazott elmés mondatát, azon bizonyos katonatisztnek bizonyítványát. Nem csudálkozom azon, hogy ha valaki, a kinek egyszer valamely élcze sikerült, arra ismételve szeret hivatkozni. Azonban engedjen meg a t. képviselő ur, hogy figyelmeztessem arra, hogy ez alkalommal legalább nem hiszem, hogy találjon a katonatiszt bizonyítványában előforduló ezen mondat: „Gegen den Feind verträglich“.

Meg lehet, hogy a t. képviselő ur a német birodalmat „Feind“-nak tekinti, én nem tekintem ennek, hanem „Freund“-nak és „verträglich“ is akarok vele lenni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Ajánlom a törvényjavaslatot. (*Tetszés a jobboldalon.*)

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát bezárom.

Digitized by Google

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Nagyon sajnálom, hogy a t. minister ur felszólalásának némely pontja engem arra kényszerít, hogy zár szói jogommal éljek és ujra igénybe vegyem, lehető rövid ideig, a t. ház figyelmét.

A t. minister ur előadásának egyes pontjaira nem fogok chronologicus sorrendben reflectálni és veszem első sorban azt, melyet ő utoljára sütött el, t. i. azt, hogy én — mint azt egy általam ujolag alkalmazott és élczként használt mondatból kimagyarázza — a német birodalmat ellenségnek tekintem. Azt hiszem, t. ház, hogy az érvelésnek nem komoly módja az, ha egy mondat, mely csakis mint élcz akar értetni, a maga szószerinti értelme szerint idéztetik és abból következtetések vonatnak le. (*Helyeslés balfelől.*)

De azt tartozom megjegyezni és ezt igazolja tárgyalásaink multja, hogy a Németországgal való közgazdasági jó viszony, az avval való kereskedelmi szerződés létrejövetelének akadályai, a mennyiben ezen monarchia részén léteztek, bizony nem azon kereskedelmi irányzatban rejlettek, melyet ezen padokról, melyek általam képviseltettek, hangoztatnak, ugy, hogy e tekintetben a jóakaratnak és az ellenséges szándék kizárásának legalább is annyi, ha nem több jeleit adtam, mint a mennyit a t. ministerelnök ur és az általa vezetett kormány; ezért megvallom, ide czélzó megjegyzését még élcz gyanánt sem tudom, sem találónak, sem elmésnek elismerni. (*Helyeslés balfelől.*)

De a t. ministerelnök ur — és sajnálom különösen ezen megjegyzés miatt, hogy ő nincs jelen — hivatkozott arra, hogy a felhatalmazást tágabb körrel kell ellátni, mint a minővel azt mi akarjuk, bizonyos retorsionalis jogoknál és alkalmaknál fogva, melyek a német tarifa-törvényben fennállanak és melyeket mi a tárgyalások megszakadása esetén, nem igen alkalmazhatnánk.

A t. ministerelnök ur azt mondja: sajnálja, hogy ő erre a pontra reflectálni egyáltalán kénytelen volt és hogy ő azt itt — bár általánosságban is — felhozni kényszerült. Én kérdezem, hogy ki által kényszerült? Az én felszólalásomban és az általunk beadott indítványban egyetlen szótag sem foglaltatik, mely ezen kényes pontnak, a melyet én készakarva egy szóval sem említettem, — sem a külön véleményben, sem a felszólalásomban — itten való felhozatalára alkalmat nyujtott volna. A kényszer, mely e tekintetben fennállhat a t. ministerelnök urra nézve, megvallom, részemről csak úgy magyarozható meg, hogy bokros teendői közepette nem ért rá az általunk beadott különvéleményt figyelmesen elolvasni, mert ha arra magának időt és türelmet szakitott volna, akkor tudná, hogy a mi különvéleményünk javaslatának második §-a ezt tartalmazza: „Hasonlag felhatalmaztatik a ministerium, mennyiben kereskedelmi összeköttetéseink biztosítása azt kivánná, hogy a monarchia másik államának kormányával egyetértőleg egyéb elkerülhetetlenül szükséges ideiglenes intézkedéseket is rendkivüli uton megtehessen".

Én azt hiszem, hogy azon pontra nézve, melyre a t. ministerelnök ur itt czélzást tett, a provisio abban a §-ban bennfoglaltatik épp oly teljes mértékben, mint a kormány javaslatában, úgy hogy erre a pontra nézve a két javaslat közt differenczia egyáltalán nincs; én tehát azt a kényszert, mely a ministerelnök urat arra viszi, hogy ezt a pontot itt felhozza, nem értem; mindenesetre pedig az ellen, hogy az, a mi magunktartásából származott volna, egyenesen tiltakoznom kell. (*Helyesles balfelől.*)

Végre beszélt a ministerelnök ur sokat a bizonytalanságról, mely a kereskedelem érdekében nem fekszik, beszélt arról, hogy mi történjék, ha esetleg ez a ház, a létrejött ideiglenes megállapodásokat február közepe táján tárgyalván, azokat hatályon kivül helyezné. Először is legyen szabad megjegyeznem, hogy én ezt az időmeghatározást: „február közepe táján" semmi tekintetben sem találom indokoltnak. Én, miután — habár ideiglenes jellegü, de ideiglenességében végérvényes megállapodásokat mentül korábban létrehozni szintén óhajtok, nem látok semmi akadályt abban, hogy, ha a képviselőház, a mi t az szokás, már január 20-ka táján ismét összeül, az első propositio, mely a kormány által a ház asztalára tétetik és a mely a dolog természete szerint hosszabb tárgyalásokat nem igényel, a Németországgal kötött ideiglenes kereskedelmi egyezmény lenne, úgy, hogy semmi akadály sem forogna fenn, hogy az még január hó vége előtt törvénynyé váljék. Ezt csak mellékesen jegyeztem meg. Fődolog az, hogy a t. ministerelnök ur mindig azon eshetőség következményével foglalkozik, hogy a képviselőház a megállapodásoktól jóváhagyását megtagadná. Én nagyra becsülöm a ministerelnök urban az önismeret azon magas fokát, hogy az általa létesitendő megállapodásokat és javaslatokat már előre is olyanoknak sejti, melyek a képviselőház által el nem fogadhatók. (*Derültség balfelől.*) De én megvallom, e tekintetben ministeriálisabb vagyok a minister uraknál. Én ebből a föltevésből nem indulok ki, én ezt valószinünek egyáltalában nem tekintem, hanem a legnagyobb valószinüséget a mellett látom, hogy a törvényhozás ezen megállapodásokhoz hozzá fogna járulni. Én itt beismerem, hogy maga azon tény, miszerint azon megállapodások már ideiglenesen életbe vannak léptetve, egy hathatós törvényhozói motivumot fog arra nézve képezni, hogy a képviselőház

Digitized by Google

ezeket, valami könnyen hatályon kivül ne helyezze; és csak azon eshetőségnek lehetősége miatt kivánom fenntartani a törvényhozás jogát teljes épségben, a mely utoljára sincs kizárva, hogy ezen egyezményben, akár maga valamely intézkedés, akár valamely intézkedésnek elmulasztása oly sérelmes, hogy a hatályon kivül helyezésből eredhető visszásságok kisebb bajt képeznének, mint azok, melyek a fenntartásból származhatnának. Ez, mondom, gyakorlatilag valószinütlen; de mert lehetséges, a törvényhozás által figyelmen kivül nem hagyható és ezen eshetőségre való tekintetből kivánom fenntartani a törvényhozás jogát teljes épségben. (*Helyeslés balfelől.*) De éppen azért, mert ily eshetőség nem valószinű, nagyon sokat veszt erejéből azon argumentum, melyet a ministerelnök ur és előtte az előadó ur, a kereskedelmi viszonyok bizonytalan voltának káros hatásából levont.

Az üzleti emberek, t. ház, nem számítanak és nem veszik a törvényhozás terén előforduló jelenségeket legisticus szempontból; nem számolnak combinatióikban avval, a mi legaliter és formailag ki nincs zárva, hanem számolnak avval, a mi valószinű, mi gyakorlatilag tényleges kilátásban áll; ők nem azon vitatkozási modort követik okoskodásaikban, melyet a ministerelnök ur kedvel; és azért azon üzleti körök, melyeknek érdekeire én legalább is annyi gonddal és figyelemmel vagyok, mint a t. kormány, legalább eddigi eljárása szerint itélve, oly kereskedelmi megállapodást, melyben látják, hogy lényeges érdekeink megóva vannak, olyannak fogják venni, mely önmagában bir garantiát az iránt, hogy a törvényhozás nem lesz oly könnyelmű, hogy csekély differentiák, csekély ellentétek miatt azt érvényen kivül helyezze. Ismétlem, ily gyakorlati üzleti emberekre nézve, kik egyszerű gyakorlati észszel itélnek, a bizonytalanság csak azon esetben áll, ha a létesített megállapodások lényeges, hatályon kivül helyezésüket valóban indokoló hibákat tartalmaznak; és ezen esetben, ismétlem, nem is akarok ily megállapodások létrejöttéhez segédkezet nyujtani. (*Helyeslés balfelől.*)

Én, t. ház, minthogy indokaink egyikét sem találom még legcsekélyebb mérvben sem megczáfolva és miután azokat eléggé nyomatékosaknak találtam, hogy a háznak ugyis kifáradt türelmét kétszer is igénybe vegyem, csak újból felkérhetem a t. házat, hogy az általunk benyujtott különvéleményhez méltóztassék hozzájárulni. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Elnök: A vita befejezve lévén, felteszem a kérdést: méltóztatik-e a t. ház elfogadni a Németországgal 1878. deczember 16-án kötött kereskedelmi szerződésnek meghosszabbitásáról, — esetleg az illető kereskedelmi viszonyoknak ideiglenes biztositásáról szóló törvényjavaslatot — a közgazdasági bizottság szövegezése szerint, igen vagy nem? Ha ez elfogadtatik, azon esetben a különvélemény elesett. Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják a törvényjavaslatot a közgazdasági bizottság szövegezése szerint, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Ennélfogva a különvélemény elesett.

Következik a részletes tárgyalás.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czimét, 1, 2-ik §-ait, a melyek észrevétel nélkül elfogadtattak*).

Elnök: E szerint a törvényjavaslat végleg letárgyaltatván, harmadszori felolvasása a holnapi ülésben fog megtörténni.

T. ház! (*Zaj! Halljuk! Halljuk!*) A mult ülésben hozott határozat szerint azon képviselő urak, a kik nem tehették meg interpellatióikat az utolsó ülésben, most fogják megtenni; az idő előre haladván, talán a többi tárgyakat, a melyek a mai napirendre kitüzve vannak, a holnapi ülésre hagyhatjuk és most áttérhetünk az interpellatiókra? (*Zaj.*)

Gr. Apponyi Albert: T. ház! A tárgyalás rendjére nézve kivánok egy szerény észrevételt tenni. (*Halljuk!*) A ház ezen oldaláról szándékoztunk az imént letárgyalt törvényjavaslat részletes tárgyalásánál egy módositványt beadni, illetőleg egy új, második szakaszt indítványozni. Megvallom, hogy azon zajban, melyben a részletes tárgyalás folyt észre sem vettük, hogy az 1. §. már letárgyaltatott és hogy a 2. §., mely a végrehajtási clausulát tartalmazza, vétetett tárgyalás alá. Miután a t. elnök urnak azon kérdését, hogy az 1. §. elfogadtatik, a zajban nem hallottuk, ennek folytán elmulasztottuk a felszólalást, arra kérem tehát a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy ezen módositványt most tehessük meg és méltóztassék az utolsó szakasznak már megtörtént elfogadásától eltekinteni. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: T. ház! A t. ház talán igazságot fog nekem szolgáltatni, hogy én erőmhöz képest igyekszem a házban a csendet fönntartani. Ha ez nem mindig sikerül, annak oka nem én vagyok. (*Ugy van!*) A gyakorlat a részletes tárgyalásnál nem csak most, hanem minden időben az volt, hogy az illető urak, a kik egyik, vagy másik szakasznál módositványt kivánnak benyujtani, már mielőtt a részletes tárgyalás megkezdetik, jelentkeznek az illető jegyző urnál és akkor a jegyző urnak és nekem is tudomásom levén erről, megállunk az illető szakasznál. De ha senki sem jelentkezett, a t. házat a régi gyakorlat szerint, azzal nem fárasztotta az elnök soha, hogy minden szakasznál kivánja, hogy a t. ház tagjai felálljanak és letüljenek. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Digitized by Google

Ezen gyakorlat követtetett most is. Nem lévén feljegyezve senki a szólásra, én kimondottam azt, hogy szólásra nem lévén feljegyezve senki, a paragraphus elfogadtatik.

Ennélfogva kérném a t. házat, hogy méltóztassék ragaszkodni ez alkalommal a kimondott határozathoz, máskor pedig, kérném a t. képviselő urakat, sziveskedjenek a régi gyakorlatot követni és ha a részletes tárgyalás alkalmával egyik vagy másik módositványuk van, méltóztassanak magukat a jegyző uraknál idejében feljegyeztetni.

Gr. Apponyi Albert: Bocsánatot kérek, senki sem tiszteli nálamnál mélyebben a mi elnökünknek ugy személyét, mint azon állását, melyet e házban betölt, de kénytelen vagyok azon gyakorlattal szemben, melyre ő hivatkozott, azon kérdést tenni, hogy a házszabályokban meg van-e az határozva, hogy ha valamely képviselő a részletes tárgyalásnál módosítványt kiván beterjeszteni, magát a jegyző urak valamelyike által feljegyeztetni köteles? Ha ez a házszabályokban nincsen bennt, akkor — megvallom, fennáll minden képviselőnek az a joga, hogy bármikor, tehát ilyen előzetes bejegyzés nélkül is felállhasson és felszólalhasson azon paragraphus felolvasása után, melyhez módosítványt akar beadni, akár bejegyeztette magát, akár nem. (*Helyeslés balfelől.*) Mi ezen jogunkkal akarván élni, a fennforgó, tisztán a gyakorlat természetével biró akadályoknál fogva ezt nem tehettük s — elismerem, hogy a forma-jog szerint a ház ragaszkodhatik ahhoz, hogy miután az a tárgyalás már be van fejezve, ezen jogunktól elestünk, de én részemről kérem a t. házat, méltóztassék a helyzetet figyelembe venni és ezen jogával nem élni s nekünk ezen módosításnak utólagos benyujthatását megengedni. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Helfy Ignácz: Azt hiszem, hogy a t. elnök ur és az elnöki állás iránti tiszteletben én sem maradok egy hajszálnyira sem a t. barátom gr. Apponyi Albert megett. Ha mindamellett felszólalok, teszem tisztán az igazság érdekében. (*Halljuk!*) A t. elnök ur a házban követett gyakorlatra hivatkozott. No hát én magam is hivatkozom erre és kénytelen vagyok constatálni, hogy azzal éppen ellenkezőleg járunk el.

A részleteknél ugyanis azon szónok, a ki nem is volt elhatározva hozzászólani a vita folyamán, bármely perczben felállhat és hozzászólhat. És azért én kénytelen vagyok gróf Apponyi Albert t. képviselő ur kéréséhez szintén hozzájárulni és kérni a t. házat, hogy neki a módosítvány utólagos beterjeszthetése megengedtessék. A mi pedig a zajt illeti, melyet a t. elnök ur felemlített, — mintegy szemrehányást tevén nekünk, bocsánatot kérek, ez nem bennünket illethet, de — ha lehet szemrehányásról szó, azt a t. elnök ur csak magának teheti. Mert a t. elnök urtól függ az, hogy csendet csináljon, ő tartozik csendet csinálni és az e részben tett figyelmeztetést kénytelen minden képviselő magára venni pártkülönbség nélkül. Itt pedig a zaj olyan nagy volt, hogy nemcsak mi nem hallottuk azt, a mit az elnök ur mondott, hanem az elnök ur sem hallotta azt, a mit mi kértünk. Midőn ugyanis szavazásra került e dolog, kértük az ellenpróbát nem 10, hanem 15—20-an is. (*Igaz! Igaz! a szélső baloldalon.*) És a t. elnök ur nem rendelte el az ellenpróbát. Nem akarom mondani, hogy ezt nem akarta, de mert kérésünket a zajban nem hallotta.

Elnök: Én nem akarok annak a kérdésnek fejtegetésébe bocsátkozni, hogy ilyen, vagy olyan volt a gyakorlat. Én megengedem, hogy az egyes esetek nem hasonlítottak egymáshoz, annyira, mint az egyik tojás a másikhoz, mert a gyakorlat alkalmazkodik a tárgyához. Én figyelmeztetem a t. képviselő urakat arra, hogy akárhányszor, midőn egy száz, vagy több szakaszból álló törvényjavaslat olvastatik, a t. képviselő urak folyvást conversálnak (*Igaz! Igaz! jobbfelől*) de mert a jegyző uraknál már előre tudva van az, hogy melyik szakaszhoz, melyik képviselő ur kiván felszólalni, azok az illető szakasznál a szólásra felhivatnak. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Nem is hivatkoztam ennélfogva jogra és a házszabályok szavaira, hanem csak azt mondottam, hogy ez igy szokott lenni s hogy ez igy van, az a t. képviselő uraknak kényelmére szolgál. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Mert, tessék meghinni, hogy ha az elnök mindannyiszor, valahányszor itt beszélgetés van, megáll és félbeszakítja a tárgyalást, ha minden szakasz felolvasásánál csendet kér, ezt talán a t. képviselő urak maguk is megsokalnák. (*Derültség és helyeslés.*)

De, hogy vége legyen már ezen kellemetlen vitának, én ez alkalommal magam kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy Apponyi Albert gróf képviselő ur módosítványát utólag beterjeszsze. (*Általános helyeslés.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. képviselőház! (*Halljuk!*) Miután az igen t. elnök ur enunciálta azt, hogy a maga részéről kéri a t. házat, hogy ez alkalommal engedje meg a módosítvány benyujtását, nem szándékozom ez ellen szólni. De igen kérem a t. házat, méltóztassék figyelmére méltatni azt — s éppen azért szólaltam fel, hogy ennek a ház naplójában is nyoma legyen, — hogy ebből praecedens eset ne alkottassék. (*Helyeslés.*) Mert ha valaki szólni akar, ha zaj van is, vigyázhat és módjában van megtudni, hogy mikor érkezett el azon percz, melyben szólnia lehet. (*Helyeslés.*) Mig ellenben,

Digitized by Google

egyszer a határozat kimondatott, akkor azt mondani, hogy tekintsük be nem fejezettnek és kezdjük újra, ellenkezője történhetik annak, mint, a mit a többség akar. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Mint már volt szerencsém kijelenteni, az elnöki enunciatio után most nem teszek kifogást az ellen, hogy a módosítvány beterjesztethessék; de óhajtom, hogy nyoma legyen a naplóban, hogy ez praecedensnek nem tekinthető. Ha már megvan az a rosz szokás, a mely, fájdalom megvan nálunk, de mely megvan más parlamentekben is, nem marad egyéb hátra, mint hogy az, a ki szólni kiván, feljegyeztesse magát, illetőleg ügyeljen arra, mikor szólalhat fel. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Molnár Aladár: T. ház! (*Zaj. Halljuk!*) Én azt hiszem, hogy annak kijelentése, hogy ezen eset ne szolgáljon praecedensül, csakis akkor volna helyén, ha, a határozat az egyes szakaszoknál külön-külön kimondatott volna. (*Felkiáltások a jobboldalon: Ki is mondatott!*) A mélyen t. elnök ur éppen azt mondotta, hogy olyan esetekben, midőn senki sincs szólásra feljegyezve, nem mindig szükséges az egyes szakaszokat szavazásra bocsátani. Engedelmet kérek, a házszabályok értelmében és az eddigi gyakorlat szerint is, ha nincs is valaki feljegyezve, minden egyes szakaszt szavazásra kell bocsátani. Ha nincs észrevétel a szakasz ellen, akkor nem hivja fel az elnök a házat felállásra, hanem kijelenti, hogy a szakasz ellen észrevétel nem történt és hogy az elfogadtatik. (*Felkiáltások a jobboldalon: Ugy történt!*) Hogy ez a jelen esetben megtörtént-e, nem tudom, sőt megvallom, azt sem vettem észre, hogy a részletes tárgyalásban benn vagyunk.

Ha tehát a szakaszok nem bocsáttattak ily módon szavazásra, az esetben a t. minister ur azon kivánságának, hogy a naplóban nyoma legyen annak, hogy ezen eset nem tekintetik praecedensül, nézetem szerint nincs helye.

Elnök: Csak annyit vagyok bátor a t. képviselő urnak megjegyezni, hogy ha jól emlékszem, nem mondottam, hogy az elnök az egyes szakaszoknál nem mondja ki a határozatot, (*Helyeslés jobbfelől*) mert az nem is történik, hogy a határozat nem mondatik ki. Hanem azt mondottam, hogy a ház nem szólittatik fel arra, hogy szavazzon, (*Helyeslés*) hanem a szokásos formula az: ezen szakasz ellen észrevétel nem tétetvén, elfogadtatik. Ezen formulát használtam most is s ismétlem, használhattam jogosan, (*Helyeslés*) mert a képviselő urak közül szólásra nem jelentkezett senki és gr. Apponyi Albert képviselő ur nem lepethetett meg, minthogy a törvényjavaslatnak két szakasza van, tehát nagyon jól tudhatta, hogy az első után csakhamar következik a második s ez esetben az utolsó. (*Derültség.*) Én nem tudom, méltóztatik-e a t. ház megengedni, hogy ezen esetben, (*Megengedjük!*) minden ebből jövőre vonható következtetés nélkül gr. Apponyi Albert tegye meg az indítványt. (*Helyeslés.*) *Megengedjük!*)

Gróf Apponyi Albert: A t. ház engedelméből, bátor vagyok egy új második szakaszt indítványozni a törvényjavaslathoz. A t. ház bölcsessége döntött azon argumentumok súlya között, melyek e részről felhozattak a mellett, hogy minden ideiglenes intézkedésnek törvényhozási megerősítése kiköttessék és azok között, melyek a másik oldalról ezen intézkedés mellőzésére hozattak fel. Döntött azon irányban, hogy ily törvényhozási megerősítésnek szükségét nem kivánja kimondani. De ezzel nincs kizárva s a ház határozatával ellentétbe nem jön az, hogy a tett intézkedésekről a kormány tartozzék a háznak jelentést tenni; tartozzék pedig jelentést tenni — és erre én nagy gyakorlati súlyt helyezek — a czélból, hogy legyen egy elkerülhetlen alkalom, melynél a tett intézkedések érdeme, czélszerüsége és indokoltsága megvitatás alá okvetlen jöjjön. Mert az hozatott ugyan fel ezen eszmével szemben is, ugy az előadó ur, mint a ministerelnök ur által, hogy ez iránt nincs szükség provisióra, mert mindenkinek módjában áll interpellálni, vagy külön indítványt tenni és ez által az intézkedéseket napirendre hozni. Igen ám, de mi történik egy indítvány, mi történik egy interpellatió tételekor? Az az egy képviselő, a ki az interpellatiót, vagy indítványt megteszi, indokolhatja álláspontját, a többség aztán azt határozhatja, hogy az indítvány további tárgyalásának, vagy az interpellatióra adott válasz napirendre tűzésének nincs helye s akkor minden meritorius megvitatása a tárgynak ki van zárva; és ezt egy többség oly kormánynak, mely iránt különben bizalommal van, sok oly esetben is meg fogja tenni, midőn eljárásának érdemét, ha az megvitatásra hozatnék, helyeselni s ahhoz hozzájárulni kész nem volna. Szükséges pedig legalább az, hogy a mi kereskedelmi politikánk leglényegesebb pontját, Németországgal való viszonyunk szabályozását ne vonjuk ki azon normalis situatióból, hogy legalább a discussio kereszttüzének mindenesetre kitéve legyen. Szükséges tehát gondoskodni arról, hogy az e téren tett intézkedések, legalább jelentés alakjában, e háznak okvetlenül napirendjére kerüljenek.

Ezen indítvány ellen pedig, t. ház, nem hozható fel azon, szerintem problematicus értékü, de a ház által ma jogosultnak elismert érvek egyike sem, melyeket a practicabilitas szempontjából, a ministerelnök ur az általános vitában érvényesített; mert az sem bizonytalanságot nem idéz elő a kereskedelmi viszonyokban, miután itt

Digitized by Google

nincs már szó arról, hogy a kormány által a felhatalmazás értelmében tett intézkedések hatályon kivül is helyeztethessenek; ez nem idézheti elő a hajlandóságnak csökkenését Németország részéről, hogy velünk szerződjék, mert a felhatalmazás alapján a szerződés hat hónapra minden körülmény köztt meg lesz állapítva.

Én tehát nem tudok képzelni argumentumot, mely ezen indítvány ellen felhozható legyen, de igenis nagyon fontosnak tartom, ha csak teljesen ki nem akarja ereszteni a törvényhozás a gyeplőt és az ellenőrzést, hogy legalább ezen jelentési kötelezettség a kormányra nézve törvényileg kimondassék s ezért bátor vagyok a következő új §-t indítványozni: „A kormány tartozik az 1. §-ban foglalt felhatalmazás alapján tett intézkedéseiről, az országgyülésnek haladéktalanul jelentést tenni. (*Helyeslés balfelől.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! (*Halljuk!*) Én, kivált a már valójában befejezett vita után, ezen módosítványt nem fogadom el, pedig a következő okokból: Először nem fogadom el, mert bármi legyen is a t. képviselő urnak nézete, mégis interpellatió s indítvány utján, az ügyet a ház elé lehet hozni és ha a ház helyesnek tartja, akkor azt tárgyalni fogja, ha nem tartja helyesnek, természetesen nem fogja tárgyalni, de a kormány igazolásra minden uton felszólítható. Nem fogadom el másfelől azért, mert nem érne vele a képviselő ur czélt, mert, ha a kormány jelentést terjeszt is be, ha a többség azt tartja, hogy ezen jelentést nem volna czélszerű tárgyalni, nem fogja napirendre tűzni, vagy olyankorra, — az angol gyakorlat szerint — mikor annak ideje és értéke lejár. Nincs tehát az indítványnak semmi néven nevezendő gyakorlati haszna s azért kérem a t. házat, hogy a módosítványt mellőzni méltóztassék. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Falk Miksa: T. ház! Azon módosítvány, melyet Apponyi Albert gr. képviselő ur előterjesztett, át van véve a külön véleményhez csatolt törvényjavaslat 3. §-ából, hanem ki van hagyva a második része, a mely egyenes ellentétben állna azon elvvel, a melyet a t. ház ezen törvényjavaslatra nézve elfogadott. Én ezen 3. §-t abban az eredeti alakban el nem fogadtam volna, mert én tökéletesen osztozom mindazon nézetekben, melyeket a ministerelnök ur a törvényjavaslat egészére nézve kifejtett. Ebben az alakban, melyben a módosítvány most előterjesztetett — sajnálom, hogy a t. ministerelnök urral ellentétbe jutok — de én igy elfogadom; elfogadom pedig ugyanazon okokból, melyekből a t. ministerelnök ur el nem fogadja. (*Derültség.*) Én t. i. e módosítványban nem látok semmit, a mi e törvényjavaslatnak valódi czélját veszélyeztetné, vagy megmásítná. Az egyszerű jelentéstétel sem a kormányt, sem a házat nem kötelezi semmire és a mint igen helyesen mondta a t. ministerelnök ur, a háznak módjában fog állni ezen jelentés körül azután ugy intézkedni, a mint jónak látja. Én részemről tehát a módosítást elfogadom. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: Szólásra senki feljegyezve nem lévén, a vitát bezárom.

Szavazás előtt még egyszer fel fog olvastatni az indítvány.

Márkus István jegyző (*olvassa gr. Apponyi Albert indítványát*).

Elnök: Felteszem a kérdést. Méltóztatik-e a t. ház a gr. Apponyi Albert képviselő ur által beadott indítványt, illetőleg az új szakaszt elfogadni, igen vagy nem?

Akik elfogadják, méltóztassanak felállni. (*Megtörténik! Felkiáltások: Többség! Kisebbség! Ellenpróba!*

Most méltóztassanak felállani azok, a kik nem fogadják el. (*Megtörténik. Felkiáltások balfelől: Kisebbség! Meg kell számlálni!*)

Számlálás kivántatván, a szavazók megfognak számláltatni. (*A jegyzők szakaszonként megszámlálják a szavazó képviselőket.*)

Elnök: A jegyző urak összeszámítása szerint 83 elfogadja, 106 nem fogadja el a módosítványt, ennélfogva gr. Apponyi Albert módositványa mellőztetik. A második szakasz .... (*Mozgás. Zaj.*) T. ház! Kénytelen vagyok háromszoros szigorral csendet kérni. Én nem fogom magamat kitenni többé annak, hogy az mondassék, hogy nem hallatszott a kérdés, ennélfogva csendre kérem a t. házat és valahányszor csend nem lesz a házban, mindannyiszor szünetelni fog az ülés, mig a csend helyre áll. (*Helyeslés.*) Kérdem a t. házat, van-e észrevétel a második szakasz ellen? (*Nincs!*) Ha nincs észrevétel a 2. §. elfogadtatik. E szerint végig tárgyalva lévén a törvényjavaslat, annak harmadszori felolvastatása holnap fog megtörténni.

Elébb bátor voltam a házat figyelmeztetni arra, hogy az utóbbi ülés alkalmával méltóztatott elhatározni, hogy az akkorról elmaradt interpellatiók ma tétessenek meg, azonkivül a ministerelnök ur bejelentette, hogy két interpellatióra válaszolni fog. Ennélfogva a napirend félbeszakittatik és következnek az interpellatiók.

Tisza Kálmán ministerelnök: Arra kérem a t. házat, hogy, vagy azt méltóztassék meg engedni, hogy az egyik interpellatióra, nevezetesen Jókai képviselő uréra most az új interpellatiók előtt felelhessek, vagy holnapra méltóztassanak a választ áttenni, mert különben ki fogyunk az időből. (*Helyeslés.*) Ha tehát méltóztatnak megengedni...

Elnök: Méltóztassék megengedni a ministerelnök ur, hogy egy szót szóljak közbe. A ministerelnök ur válaszolni szándékozik Jókai

Digitized by Google

képviselő urnak a borhamisítás tárgyában tett interpellatiójára. A mint méltóztatnak tudni, az interpellatiós könyvben hasonló interpellatió van bejegyezve Szalay Imre képviselő ur részéről. Tán méltóztatnának megengedni, hogy Szalay képviselő ur előadja interpellatióját s meglehet, hogy a ministerelnök ur azon helyzetben lesz, hogy mind a kettőre válaszolhat. (*Helyeslés.*)

Szalay Imre: Jelen interpellatióm megtételénél körülbelől azon indokok vezettek, melyek Jókai t. barátomat vezették; azonban az én interpellatióm nem egészen azon körben forog, melyben t. barátomé, mert azon kérdést szándékozom a t. minister urhoz intézni, melynek fontosságát bizonyítja mindenek előtt azon körülmény is, hogy a magyar gazdasági egyesület borászati szakosztálya, ugyanazon czélból tegnap tartott értekezletén törvényjavaslat kidolgozását határozta el, azon bajok elharapózása ellen, — értem a borhamisítást, — melyek Magyarországon annyira lábra kaptak az utóbbi időkben, hogy az egész ország borászati exportját végveszélylyel fenyegetik. Az ok, melyből a hamisítások, történnek világos. (*Halljuk!*) Ugyanis 1874 óta, Magyarországon vörös bor nem termett oly minőségben, mint a menőben a külföldi keresletnek, szinénél fogva is megfelelt volna; de miután külföldön leginkább vörös bor van forgalomban és az fogyasztatik leginkább, ezért némely lelkiismeretlen üzér, megfestette nemcsak a világosabb vörös bort, hanem a fehér borból is vörös bort csináltak. Ezen baj ellen gyökeres segitség czéljából gyors eljárás s a legszigorúbb törvény alkotása szükséges, melynek végrehajtása is szigorú legyen. Én tudom, hogy a t. ministerelnök ur, ha akar, tud szigorú is lenni, ezen reményben nem akarván a t. ház türelmét tovább fárasztani, csak interpellatióm felolvasására szorítkozom. (*Olvassa*):

„Interpellatió a földmívelés-, ipar-, kereskedelem és belügyministerhez.

Tekintettel azon megdöbbentő körülményre, hogy a napról-napra szaporodó adatok világos bizonysága szerint, a borok festése és hamisítása nagy kiterjedést vett, melyre elég bizonyság a bor festési és hamisítási anyagoknak — minők a különböző vörös és sárga borfestékek, ugy a többféle borzamatok és vegyszerek — nagy mennyiségben való árulása;

Tekintettel nemcsak az egészségre káros anyagok használatára egyrészről, hanem másrészről azon nemzetgazdászati káros hatásra, mely nagyobb lendületet vett bor-exportunk virágzását nemcsak gátolja, hanem, ha sürgős segitség nem hozatik, végkép megszünteti; kérdem a t. minister uraktól.

Szándékoznak-e a legrövidebb idő alatt a borhamisítás, ugy a gyártott borok eltiltásáról törvényjavaslatot a t. ház elé terjeszteni?“

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Bátor leszek ezek szerint ugy a Jókai, mint a Szalay képviselő ur interpellatiójára felelni. Mielőtt felolvasnám az interpellatiót, legyen szabad mindenek előtt, a képviselő ur beszédének azon passusára reflectálnom, melyben azt mondotta, hogy tudja, ha akarok, tudok erélyes és szigorú lenni és elvárja, hogy e dologban erélyes és szigorú legyek. Én a t. képviselő urat előre is biztosíthatom, hogy megindítottam, megkezdettem a dolgot erélyesen és szigoruan, sőt már rendelkezésem, mint túlszigorú ellen, panasz is adatott be, éppen egy képviselő ur, Chorin Ferencz ellenjegyzésével. (*Élénk derültség.*)

A mi már magát az interpellatiót illeti: Jókai t. barátomé az elsőség, mert régebben interpellált, azt kérdezte a ministeriumtól:

„Van-e tudomásuk a minister uraknak arról, a mit külföldi hirlapokban olvasunk, hogy magyarországi borkereskedők utján, svájczi piaczokra és azokon át messzebbre is fuchsinnal hamisított borok küldettek nagyobb mennyiségben s azok egészségellenes keverékük hivatalos bebizonyítása után, a hatóságok által elkoboztattak és kiöntettek, ez a tény a községtanács rendelete folytán közhirré is tétetett.

Miután ily megbélyegző közzététel az összes magyarországi bor-kivitelre hátrányosan fog visszahatni, holott ez most legfőbb kiviteli czikke gazdászati termelésünknek és éppen most kezdte a külföld, a magyarországi bortermelést megérdemlett figyelemre méltatni, kérdem tiszteletteljesen 1-ször is a t. belügyminister urat: minő rendszabályokat kiván alkalmazni, hogy ide benn Magyarországon, a boroknak gyárilag meghamisítása fuchsinnal, vagy más egészségrontó keverékekkel megakadályoztassék, sőt ily borvegyítés, mint egészség-rendőri szabályellenes kihágás, megfenyittessék?

2-szor kérdezem tisztelettel a t. kereskedelmi minister urat, szándékozik-e az iránt lépéseket tenni, hogy külföldi képviseletünk és konzulságaink által a magyarországi borok jó hitelét megrontó hiresztelés, a tényállás valódiságának kiderítésével és az itteni erélyes intézkedések tudatásával, a maga jelentőségére leszállittassék?“

Az első tudósítást t. ház, a svájczi eseményekről természetesen a kormány is ugy, mint mindenki más, csak a hirlapok utján vette.

Midőn ez megtörtént, én azonnal elrendeltem, hogy az ott megnevezett Oppenheim-czég boraiból mustrák vétessenek és hogy azok megvizsgáltassanak. (*Általános élénk helyeslés.*) Kiderülvén, hogy azon, bár budapesti czégnek pinczéje nem Budapesten, hanem Promontoron van, Pestmegye alispánját kérettem; időnyerés végett

Digitized by Google

magamhoz a helyett, hogy irásbelileg, bureaucratice intézkedtem volna. És tartozom az igazságnak azzal, hogy megmondjam, hogy az alispán ur, midőn őt ez irányban felszólítottam, tudatta velem, hogy már az illető czég részéről is meg lőn keresve, hogy a pinczéjében lévő borokból mustrákat vegyen. (*Halljuk! Halljuk!*) Az eredmény az lett, hogy mintegy 25 hordóból vétettek mustrák és azok közt találtatott néhány, a melyben kisebb-nagyobb mértékben fuchsinnal vegyített festékkel volt a bor elkészítve. Két hordóban azonban oly nagy mértékben találtatott fuchsin-keverék, hogy az a szakértők véleménye szerint, magára az egészségre is ártalmas. (*Halljuk! Halljuk!*)

Én abból indulván ki, hogy nem elég constatálni azt, hogy 1—2 hordó ilyen bor van valamely czég pinczéjében és hogy nem elég az, hogy az ily bor a törvények és rendszabályok értelmében megsemmisittessék és esetleg az illető bűnös megfenyittessék, hanem, hogy úgy az ország közgazdasági érdeke, mint azon nagy államgazdászati érdek, hogy borkereskedelmünk, a mely most szép lendületet vett, a megsemmisítéstől megmentessék, azt kivánja, hogy nyomoztassék a bajnak terjedelme egész odáig, a hol annak kutforrása van, a mely sok helyen esetleg talán magunknál a termelőknél is lehet. (*Általános helyeslés.*)

Eme a czélnak elérhetéséért, hogy bővebb tájékozhatást szerezhessek mindenről, elrendeltem azt, a mi ellen, mint túlszigorú ellen panasz tétetett (*Halljuk! Halljuk!*) — mert egyebekben az eljárás helyességét maga a czég is elismerte, — hogy az egész pincze zár alá vétessék, (*Élénk általános helyeslés*) hogy meg lehessen tudni minden egyes bornak származását és hogy az ekként kipuhatolt adatok alapján, a vizsgálat tovább legyen folytatható. (*Élénk általános helyeslés.*)

Minthogy szigorú igen, de túlszigorú lenni nem kivánok, mihelyt ezen czél eléretett, azt hiszem, a szigorúság sem követeli, hogy azoknak a boroknak értékesítésében, a melyek a vegyvizsgálat után hiba nélkülieknek találtattak, az illető czég ne akadályoztassék. (*Általános helyeslés.*)

Ugyanekkor értésemre esvén az is, hogy a többek közt a Fromm Antal czég, nyilvánosan „borfesték czím“ alatt festéket árul, egyuttal arról is intézkedtem, hogy ezekből mustrák szereztessenek. (*Általános helyeslés.*) E borfestékek megvizsgáltattak s ezek közt is találtattak olyanok, a melyek birnak fuchsin tartalommal és a melyeknek borral való keveréke, az egészségre ártalmas. De itt sem kivántam megállani és ezért a vizsgálatot kiterjesztettem másokra is, kik borfestéket árulnak. (*Helyeslés.*) Szükséges azonban tudomást szerezni arról is, hogy az ily kereskedések, a melyek mérges borfestéket árulnak, hová és kiknek adtak el festéket, hogy nyomon haladva, meglehessen lelni a bajt, a hol az fészkel. (*Általános helyeslés.*) Sőt még az iránt is megtettem t. ház a kellő intézkedéseket, hogy miután nem hazai, de külföldi czégek által is terjesztettek ily festékek Magyarországon, a lehetőségig azoknak is nyomára jőjjünk. Természetesen ott is a vizsgálat kiterjesztetni kéretik arra, hogy Magyarország mely vidékein, kik vettek azon festékekből a külföldi kereskedőktől.

Én, t. ház, midőn ezt elmondom, azt hiszem, hogy méltóztatik ebből belátni, hogy én részemről a kérdésnek egész horderejét és fontosságát felfogom, hogy igenis igy felfogva, azt teljesitem, a mi teljesíthető. Részletezni a további nyomok felfedezhetése czéljából tett intézkedéseimet, azt hiszem, nem volna helyes, mert nyiltan előadni azokat, annyi volna, mint a lehető eredményeket meghiusítani. (*Helyeslés.*) De én mindenesetre el fogok járni e tekintetben és nem arra kérem a t. házat, hogy akkor legyen elnéző, ha ez irányban nagyon kevéssé voltam erélyes és szigorú, hanem legyen elnéző, ha a czélnak fontosságát tekintve, talán néha nagyon is erélyes és nagyon is szigorú lennék. (*Általános élénk helyeslés.*)

Én, t. ház, egyébiránt biztosíthatom a tiszt. házat arról is, hogy t. collegám a kereskedelmi minister utján is megtettettek az intézkedések minden irányban, hogy a lehető legrészletesebb hivatalos értesítést nyerhessük külföldről, hogy ott minő czégeknek borainál tapasztaltatott ezen hamisítás és hogy mindazok megtörténtek és meg fognak történni, melyek szükségesek arra, hogy a külföld hivatalos tudomására jövén az itteni erélyes intézkedéseknek és a kiderült tényállásnak, figyelmeztettessék, hogy mig egyfelől azon czégektől, melyeknél hiba csakugyan találtatott, óvakodni helyes, addig másfelől ezen óvakodást ne terjessze ki az összes magyar borkivitelre, mint a mely ezen elbánást nem érdemli, mint a mely elbánás reánk nézve oly határtalanul káros volna. (*Helyeslés.*)

Végezetül, reflectálva Szalay t. képviselő ur interpellatiójára is, én azt gondolom, hogy annak egy részére, ugyanis hogy az ily ártalmas anyagoknak megvizsgáltatása és annak felfedezése iránt, — hogy kik által árultattak — szándékozom-e intézkedést tenni, már az eddigiekben megfeleltem.

A mi a másikat illeti, jelesül azt, hogy törvényhozási intézkedést szándékozik-e a kormány tenni, arra nézve is biztosíthatom, — egyetértve t. collegámmal, a kereskedelmi minister urral, kivel a dolgot megbeszéltem, — hogy ez irányban igenis mennél előbb, de mindenesetre még ezen ülésszak alatt, fogunk törvényjavaslatot előterjeszteni. (*Helyeslés.*)

Digitized by Google

Hogy aztán ezen törvényjavaslatnak czélja — mert nem akarnék félreértetni — a gyártott borok eltiltása fog-e lenni, vagy pedig oly más modalitás találtatik-e, mely egyfelől a természetes bornak megrontását tilalmazza és másfelől a csalást az által, hogy nem valódi bor, borként árultassék, gátolja csak meg, a nélkül, hogy az egészet eltiltaná: ez iránt most még nyilatkoznom, azt hiszem, nem szükséges. Ezen kérdés megvitatható lesz akkor, ha a törvényjavaslatot, mint igértem, nem sokára a ház asztalára fogom letenni.

Ezek után igen kérném mind a két t. képviselő urat, hogy válaszomat tudomásul venni méltóztassék. (*Élénk általános helyeslés.*)

Chorin Ferencz: Személyes kérdésben kivánok felszólalni. T. ház! Az igen t. miniterelnök ur, meglepetésemre szives volt ezen ügybe az én nevemet is belevonni. Annak ellenében ki kell jelentenem, hogy én képviselői minőségemben ezen egész itt most szőnyegen levő ügyre, legcsekélyebb befolyást sem gyakoroltam és a mint a ministerelnök ur legjobban tudhatja, vele e tekintetben nem is érintkeztem. Igaz, hogy ügyvédi minőségemben az illető czég által jogi képviselőül fel lettem híva, de a ministerelnök ur tudni fogja, hogy a mit az ügyvéd, mint ilyen ellenjegyez, mint például kérvényeket, vagy panaszokat, azt nem a maga, hanem fele nevében teszi és igy nem az ügyvéd, hanem a fél az, a ki fellép.

Ki kell jelentenem még azt is, hogy ezen kérvényben a ministerelnök ur által tett intézkedések ellen, mint a jogosultak és az ügy érdekében lévők ellen — a mit én elismerek — semmiféle panasz sem tétetett. A kérvényben csak az volt kérve, hogy a nem hamisított s egészségeseknek talált borok, a zár alól feloldassanak. Ezt azért voltam bátor felemlíteni, mert valóban csodálkozva hallottam nevemet felemlittetni egy oly ügyben, melyre én képviselői minőségemben legcsekélyebb befolyást sem gyakoroltam. (*Helyeslés balfelől.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Megvallom, midőn a kellő erélylyel és szigorral való eljárásra hivattam fel, azt hittem, nagyobb bizonyitékot nem hozhatok fel az iránt, hogy megvan a kellő szigor eljárásomban, mintha arra hivatkozom, hogy ezen szigor ellen kérvény is adatott be hozzám, még pedig kérvény olyan, mely oly ember által is ellenjegyeztetett, ki az igazságos szigornak nem mindig ellensége. Hogy valami sértő legyen abban, hogy a képviselő urat megneveztem, nem gondolnám, mert az csak akkor lehetne, hogy ha valami oly eljárását említettem volna fel, a mely helytelen. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Jókai Mór: T. ház! Én az igen t. belügyminister ur által adott választ, mint kielégítőt tudomásul veszem és részemről is helyeslem, hogy a nagyon szükséges szigort a még szükségesebb elővigyázattal párosítva gyakorolja. Igen nevezetes és fontos ügy ez hazánkra nézve s ezért bocsánatot kérek t. képviselőtársaimtól, ha őket a valódi boros asztaloktól egy negyed órára visszatartóztatom. (*Halljuk!*)

Mindenki tudja, mennyire panaszkodtak összes bortermelőink, hogy taval boraikat hektoliterenkint egy forintért kellett odaadni. Az idén a külföldi rosz bortermések miatt, a külföldi nagy borkereskedők megkisérlették Magyarországból vitetni be borokat. Eleintén csak egy-egy vaggon tartalommal s akkor is hozzátették, hogy hiszen ezek a borokat csakis az ottani munkások számára szállítják, mert a magyar bor egyébre nem való. Később a vaggon szállítmányok 10,000 hektoliterre emelkedtek, egy franczia czég maga több, mint 50,000 hektolitert rendelt meg Szerémségben és 30,000 hektoliteren felül Szegszárdon. Ezen megrendelések következtében, ezen évben mintegy 2 millió hektoliter bor vitetett ki Magyarországból külföldre s az árak felmentek hektoliterenkint 1 forint helyett 6—9 forintra.

A megrendelések ezen tömeges volta, egy néhány budapesti borkereskedőt arra a hibás lépésre vitt, hogy ők nem elégedtek meg a kicsiny, de biztos nyereménynyel, a mit a grossistáktól kaptak, hanem összeköttetésbe léptek a külföldi restorateurökkel és kisebb korcsmárosokkal, a kik természetesen hektoliterenként 10 frankkal többet fizettek, mint a grossisták. Sikerült is ez; a magyar borok elfoglalták a piaczokat nemcsak Svájczban, Hollandban, de magában Francziaországban is. Hanem észrevették a grossisták és azt mondták: hohó! ti azért, hogy mi itt a ti boraitokat közkedveltségűvé tettük, elfoglaljátok a piaczot előttünk, majd segítünk rajtatok. És segítettek.

Azt méltóztatik tudni, hogy Svájczban nincs az a kocsmáros és vendéglős, a kinek ne legyen saját apparatusa a bor megvizsgálására, a mi nálunk a legnagyobb borkereskedőnél is gyakran hiányzik. Igy történt, hogy a Magyarországból kivitt 2 millió hektoliter bor között találkozott mindössze kétszáz hektoliter, a mely fuxinnal festett volt. Hamisított boroknak nemcsak a magyarországi borok találtattak, találtattak Spanyol-, Olasz-, sőt magából Francziaországból való borok is olyanoknak, hanem azzal nem csináltak lármát, mert azok a kereskedők őket nem támadták meg; hanem csináltak a magyarországi kereskedők ellen, föllármázták az egész külföldet, röpiratokat bocsátottak szét azzal a felirással: „Ungarische Giftmischer“ és

Digitized by Google

elárasztották vele az egész világot. Nem volt ugyan teljes sikere, mert azóta is még mindig több kereskedőnél tömeges megrendelések történtek és elismerő levelek érkeztek hozzájuk, a melyben Magyarország borai kitünő jó boroknak voltak elismerve. De ha többször ismétlődnek ezen esetek, utoljára ugy aláássa a magyar borok hitelét, hogy azon semmiféle parlamenti beszédekkel és hirlapi czikkekkel nem segíthetünk.

Azt hiszem, hogy a mivel rögtön gyökeresen lehetne segíteni ezen a bajon, az egy törvény lenne a boridomításról. Nem az a törvény, melyet Szalay t. képviselő ur indítványozott a borgyártás és hamisítás ellen, hanem a boridomításról, a melynek azután egyik ágazata lehetne a bormeghamisítása, megmérgezése elleni intézkedés. A boridomításra szükségünk van azért, mert nekünk kétszázféle jó borunk van. De épen az a baj, hogy kétszázféle, mert ha négyféle volna csak, azzal dominálnánk a külföldi borpiaczokat. A külföld egyforma borokat akar; de nálunk a legjobb borból az egyik évi termés nem olyan, mint a másik, ugy hogy mire megkedvelteti magát valamely borunk, már akkorra a készlet elfogyott és a termelő kénytelen vagy más bort adni, vagy feladni a piaczot. Ennélfogva szerencsétlenségnek tartanám, hogy ha a törvényhozás kimondaná, hogy a külföldre csak azon minőségben lehet szállítani a bort, a mint az valakinek a pinczéjében van, mert akkor soha egyforma bort nem szállíthatnánk. Törvényhozásilag kell megállapítani, hogy mi a kártékony anyag, a minek nem szabad belejönni, törvényhozásilag kell megállapítani azt, hogy mik azok a szerek, a mik nem ártanak, például az alkohol, vagy czukor, de melyek a borok quantitását jogtalanul emelvén, az árkülönbözetre nézve megcsalják a közönséget; tehát meg kell állapítani, hogy mik azon szerek, a melyeket szabad beletenni és mik azok, a melyeket bizonyos quantitásban szabad a borba tenni. Ezekre nézve a franczia törvényhozás meghatározza, hogy ily szereknek 18%-on túl nem szabad benne lenni, a ki 18%-on túl tesz borai közé ezekből a megengedett szerekből és nem teszi ki, hogy az ő bora csinálva van és ennyit meg ennyit tartalmaz azon megengedett szerekből, az ezer frankig terjedhető birsággal büntettetik. Azonkivül el kellene dönteni az etiquette kérdését.

Ez Németországban oly fontosnak találtatik, hogy egy nürnbergi borkereskedő két esztendei fogságra itéltetett el, mert hamis etiquettet használt borainál.

A külföld, mely a franczia boroknak is csak négyféle nemét ismeri, a mi 100-féle nomenclaturánkat megtanulni nem fogja soha, Tehát az etiquette kérdését is egyszerűsíteni kell és ezt, azt hiszem, csak a törvényhozás utján lehet tenni. De még ezenkivül azt tartom, hogy mihelyest ilyen törvény jő létre, azonnal alakulni fognak borászati társulatok, melyek egész hitelességgel fogják representálhatni a magyar borkereskedést.

De még egy feladata van a kereskedelmi ministeriumnak. (*Halljuk!*) Ha ilyen törvényt akar hozni, ne hivjon össze enquêttet, mert ha 24 szakférfit hív meg, 25-féle véleményt fog kapni, (*Derültség*) hanem vegye át egyszerűen a Francziaországban fennálló törvényeket és pedig azért is, mert ők a vevők s mi az eladók vagyunk és mindig a vevők határozzák meg azt, milyennek kell lenni azon czikknek, melyet elfogadnak és ha mi ezzel ellenkezőt állítanánk, semmit sem nyernénk vele, hanem kizárnók magunkat az ő piaczukról.

Azután kérném a t. kereskedelmi minister urat, hogy kegyeskedjék figyelmét a bortermelőkre is kiterjeszteni, a mint az Francziaországban is van. Francziaországban például 1875-ben, a midőn oly sok bor termett, a kormány elrendelte, hogy 60%-át az összes azon évi bortermelésnek cognaccá kell kiégetni. És ez sokkal többet jövedelmezett, mint jövedelmezett volna az összes bortermés. A kormánynak az ilyen intézkedéshez joga van, ha arra a törvény által felhatalmaztatik.

Azután kérném a t. kormányt, hogy boraink kölcsönös védelme tekintetéből nemzetközi szerződések köttessenek az egyes országok között, mert már most is a vexatiók annyira mennek, hogy most már a kormánynak nem üldözni kell a külföldön történtekért a magyarországi borkereskedőket, hanem védelmezni kell őket odakint az üldözés ellen. Igy pl. olvastuk, hogy több kereskedő borait visszautasították, mert benne fehérnyét, sárga czukrot és salicilsavat találtak. Már pedig t. ház, tudjuk, hogy fehérnye nélkül tiszta bor nem képzelhető. Továbbá a sárgaczukor a bor festésére szükséges, de igen ártatlan szer. Végre pedig, a ki forratlan mustot akar, a mire Svájczban különös elnevezés is van, az salycilsavval akadályozhatja meg a forrást. Ha tehát ilyen ártatlan anyagokkal vegyített bor alól kiütik a csapot és azt kieresztik az utczára, ez valóságos secatura, vexatió a magyar borkereskedésre nézve, a mely ellen a magyar kormánynak őt védelmeznie kell inkább, mint üldözéssel hozzájárulni.

T. ház! Azt hiszem, hogy a mig ezen törvényes intézkedések behozathatnának, arra is néhány hónap lefolyása szükséges, ezen idő alatt pedig nem Magyarország roszakarói, hanem a magyar borkereskedők roszakarói annyi kárt, annyi roszat tehetnek, hogy azt alig hozhatjuk helyre. Addig is tehát némi intézkedések szükségesek.

Digitized by Google

Fel kell mindenekelőtt függeszteni egyelőre a borcouleurok colportáltatását, mert most országszerte ágensek járnak, árulnak ottan helyben minden egyes termelőnek borcouleurokat.

A második volna a kiviteli statiókon a kivitt borok megvizsgálása, nehogy azok között fuchsintartalmú mehessen ki, bármily kevés is. Tudom mily ellenvetést tesznek ez ellen, hogy mennyire fogja ez akadályozni az egész borkereskedést, ha száz meg száz hektoliternyi bort felnyitogatnának s nem lehet jót állni arról sem, hogy nem dézsmálják-e meg s minden statión chemiai laboratoriumot kellene felállítani. Erre nézve igen egyszerű módozatot vagyok bátor ajánlani, (*Halljuk!*) melyet a nagyobb borkereskedők használnak, hogy megtudják, vajjon borraik, ki vannak-e már tökéletesen dolgozva. A módozat ebben áll: Egy vékony furócskával a hordon lyukat furnak, azon keresztül néhány perczig tortó borsugár jön elő, több nem. Ez elég arra, hogy vizsgálatul használják. A hordó bedugaszolva marad, a hatóság a maga pecsétjével lezárja és több bor nem jön ki belőle. A hordót tehát nem is kell felnyitni.

Az pedig, hogy fuchsinos-e a bor vagy nem, a legegyszerűbb módon tudható meg. A kivett vörös borból fehér vászondarabra csöppentünk nehány csöppet, megszárítjuk és azután a vászondarabot tiszta vizben kimosatjuk. Ha a vásznon kék, vagy barna-kék folt marad, a bor tiszta, tehát tovább lehet vinni, ha pedig rózsaszinű folt marad, okvetlenül fuchsinostartalmú, mert a fuchsint nem azon czélra találták fel, hogy azzal bort fessenek, hanem, hogy selymet fessenek vele. (*Derültség.*) Azért Franczia-országban a fuchsint, melynek ott sokféle neve van, selyemfestésre használják és oly intensif veres szint ad, hogy azt sem napsugár, sem semmi egyéb többé ki nem veszi.

Ily módon tehát teljes bizonyossággal meg lehet tudni, vajjon nincs-e a borban fuchsin.

Nem mondom, hogy az magában véve cinosurául szolgálhatna, hogy ha a vásznon vörös folt marad, a bor ne bocsáttassék ki a határon, hanem, ha ily módon gyanusnak találják a bort, az a chemiai laboratoriumba fog vitetni és megvizsgáltatni.

Bátor voltam, t. ház, ezeket előadni s azt hiszem, hogy ez uton valami kis hasznot fogunk tenni az országnak s ezen haszon Magyarországon nagyon elfér. (*Élénk helyeslés és tetszés.*)

Kemény Gábor földmivelési-, ipar- és kereskedelmi minister: Csak annyit kivánok megjegyezni, hogy a magyarországi kereskedőket minden törvényes óltalomban részesíteni kötelességszerűleg hivatásom. Ha valamely visszaélés a kereskedők irányában tudomásomra jön, az orvoslás iránt rögtön intézkedni fogok, de a nélkül nem vagyok azon helyzetben, hogy valamit tehessek. (*Helyeslés.*)

Szalay Imre: T. ház! Midőn egyrészről kijelentem azt, hogy a t. ministerelnök ur feleletét tudomásul veszem, másrészről leginkább azért, mert Jókai t. barátom belevágott az én szakmakörömbe, (*Derültség*) még pedig hátrányára annyiban, hogy ezen téren nem tudott felemelkedni oly magaslatra, melyen az irodalomban áll, kénytelen vagyok néhány megjegyzést tenni azért, mert ha szó nélkül hagynám azokat, a miket t. barátom elmondott, kitenném magamat annak, hogy részesévé tétetném azon — bocsánatot kérek a kifejezésért — absurdumoknak, melyeket itt elmondott. (*Halljuk!*) Azt mondja Jókai t. barátom — és ez az egyik, a mi felszólalásra késztet, — hogy általában a borgyártás ellen törvényt hozni nem helyes, mert, a miről itt szó van, az tulajdonképen nem borgyártás, hanem a mint ő mondja, borfinomítás.

Jókai Mór (*közbeszól*): Boridomítás!

Szalay Imre: Tehát boridomítás. Erre azt felelem, hogy semmi szükségét nem látom ily törvénynek és nagyon lekötelezne t. barátom, ha ő az egész világon ilyféle törvényt idézne, mert ilyen törvény sehol nem létezik. A borgyártás egészen más, mint a boridomítás. A boridomítás csupán a szőlőnedvet és abból erjedés által készült bort idomítja, holott a gyártott bor kizárja a természetes boridomítást. Ezen két dolog igen különbözik egymástól, egyik az éjszaki, másik a déli polus. Azt mondja Jókai t. barátom, hogy csak 18% bizonyos alkatrészeket szabad a borhoz venni s Franczia-országban szerinte ilyen törvény fennáll. Nagyon rosszul tudja t. barátom. Rendes körülmények köztt a borban összesen 80% viz van, 20% pedig egyéb anyag; a 18% nem egyéb, mint kizárólag szesz, melynek 18%-on felüli hozzáadása tiltatik meg.

Jókai t. barátom azt mondja, hogy a parlamenti viták nem használnak az ügynek s azok a mi borkereskedésünknek semmi előnyére nincsenek. Én azt hiszem, hogy a törvény parlamenti discussió utján jön létre, a törvény megoltalmazza a vevőt az ellen, hogy csalásnak kitéve ne legyen. A parlamenti discussió tehát emeli az ország hitelét és használ a kereskedőknek.

Jókai Mór (*közbeszól*): Ugyanezt mondtam én is!

Szalay Imre: A mi a minister ur azon állítását illeti, hogy nem tesz határozott igéretet az iránt, hogy el fogja-e tiltani a gyártott borokat vagy nem, erre bátor vagyok megjegyezni,

Digitized by Google

hogy a pénzügyi bizottság utasította a kormányt, hogy a ministerium adjon be törvényjavaslatot a háznak, melynek alapján a gyártott bor eltiltható legyen. A pénzügyi bizottság ezen javaslatát a ház magáévá tette és minthogy a minister ur akkor is minister volt, azt tartom respectálni fogja a ház határozatát. A minister ur válaszát tudomásul veszem,

Elnök: Méltóztatik-e a t. ház tudomásul venni a minister ur válaszát? (*Tudomásul veszszük.*) Tudomásul vétetik.

Az idő előre haladván, minthogy különben is holnap az interpellatiók rendes napja lesz, a még hátra maradt interpellatiók holnap fognak megtétetni.

Napirendre tűzetik ezenkivül, a ma elfogadott törvényjavaslatok harmadszori felolvasása és azon törvényjavaslatok tárgyalása, melyek a mai napirendről lemaradtak.

Az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik d. u. 2 óra 20 perczkor.*)

186. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 10-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesités. A kérvényi bizottság benyujtja XXIII. sorjegyzékét. A phylloxeráról szóló törvényjavaslat harmadszor fölolvasása. A Horvát-Szlavonországok közigazgatási költségeit illető törvényjavaslat harmadszor fölolvasása. A Francziaországgal és a német birodalommal kötött szerződések meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslatok harmadszor felolvasása. A védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának befejezése s részletes tárgyalásának megkezdése. A közgazdasági bizottság jelentése a szesz- és czukoradónak Mertinschizza stb. városokban való behozataláról. Tischler Vincze interpellatiója s a ministerelnöknek erre adott felelete. Bernáth Dezső és Spóner Andor, Perczel László és b. Bánhidy Béla interpellatiója.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Márkus István jegyző ur fogja vezetni, a szólni kivánókat egyrészről Antal Gyula, másrészről b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fog felolvastatni.

Márkus István jegyző (*olvassa a decz. 9-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, hitelesittetik.

Az elnökségnek előterjesztése nincs.

Vécsey Tamás, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! A kérvényi bizottság által letárgyalt kérvényeknek XXIII. sorjegyzékét, van szerencsém bemutatni s kérem, hogy azt kinyomatni, kiosztatni s annak idején napirendre kitűzni, a kérvényeket pedig megtekintés czéljából, a ház irodájába letenni méltóztassék.

Elnök: A kérvények letétetvén a ház irodájába, a sorjegyzék ki fog nyomatni, szétosztatni és a szombati ülés napirendjére tűzetni.

Antal Gyula jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az interpellatiós- és indítvány-könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Következik a napirend szerint, a phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a törvényjavaslatot*).

Elnök: A phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e a t. ház ezen törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben elfogadni, igen vagy nem?

A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

E szerint a törvényjavaslat a ház által végleg elfogadtatván, alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett, a mélt. főrendekhez fog áttétetni.

Digitized by Google

Antal Gyula jegyző (*olvassa a phylloxera vastatrix ellen követendő rendszabályok ügyében kötött és az 1879. évi . . . törvényczikk által beczikkelyezett nemzetközi egyezményből folyó ideiglenes intézkedésekről szóló törvényjavaslatot.*)

Elnök: A phylloxera vastatrix ellen követendő rendszabályok ügyében kötött és az 1879. évi . . . törvényczikk által beczikkelyezett nemzetközi egyezményből folyó ideiglenes intézkedésekről szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz: méltóztatik-e a törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben végleg elfogadni, igen, vagy nem? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. E szerint a törvényjavaslat a ház által végleg elfogadtatván, alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett a mélt. főrendekhez fog áttétetni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa az 1873. évi XXXIV. törvényczikk 3. §-ában megállapított határidőnek, valamint a Horvát-Szlavonországok béligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszabbitásáról szóló 1878. évi XXX. törvényczikk hatályának kiterjesztéséről szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: Az 1873. évi XXXIV. t. cz. 3-ik §-ában megállapított, valamint a Horvát-Szlavonországok beligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszabításáról szóló 1878. évi XXX. t. cz. hatályának kiterjesztéséről szóló törvényjavaslat harmadszor is felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e a törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben elfogadni. A kik elfogadják, méltóztassanak felállni. (*Megtörténik*). A többség végleg elfogadja a törvényjavaslatot, ennélfogva át fog küldetni a főrendiházhoz alkotmányos tárgyalás s szives hozzájárulás végett.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a Franciaországgal 1879. január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény hatályának meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: A Francziaországgal 1879. január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény hatályának meghosszabitásáról szóló törvényjavaslat harmadszor is felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e e törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben elfogadni? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja a törvényjavaslatot, ennélfogva az át fog küldetni a főrendiházhoz alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a kereskedelmi viszonyoknak a Németbirodalommal leendő ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: T. ház! A kereskedelmi viszonyoknak a Németbirodalommal leendő ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat harmadszor is felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e e törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben elfogadni? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik. Felkiáltások a szélső baloldalon: Kisebbség!*) A többség elfogadja a törvényjavaslatot, ennélfogva az át fog küldetni a főrendiházhoz alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett.

Madarász József: Engedelmet kérek, t. ház, többször volt alkalmunk, — de nagy zaj volt s tán azért nem hallatszott — ezen oldalról ellenpróbát kérni, azonban az elnök ur kimondván előbb a többséget, az mondatott rá, hogy miután az elnök a többséget kimondotta, ellenpróba már nem kérethetik. Felkérem tehát a ház t. elnökét, méltóztassék figyelembe venni, hogy, midőn ezen oldalról oly felszólalások történnek, hogy a kisebbség állott fel, ez azt jelenti, hogy ellenpróba kéretik. (*Mozgás: ellenmondások a jobboldalon.*) Bocsánatot kérek, az alkotmányos parlamenti tárgyalás szabadsága érdekében s igy a túloldal érdekében is emelek szót és szólván a legnagyobb illedelemmel, (*Halljuk! jobbfelől*) kérem a ház t. elnökét, hogy ilyenkor ellenpróbát rendeljen el. Azért kérem erre a ház t. elnökét, mert jól tudom ugyan, hogy a házszabályokban benne van, hogy mihelyt tiz tag kivánja, fejenkénti megszámolást is lehet kérni; de ha meg vagyunk győződve arról, hogy kisebbségben vagyunk, nem fogunk arra kényszerülni, hogy fejenkénti megszámolást kérjünk, vagy pedig irásban kérjük a megszámolást. Azért kérem a t. ház elnökét, meglehet, hogy ez esetben a többség volt a túlsó oldalon, de miután mi azt véljük, hogy mi vagyunk többségben, méltóztassék az ellenpróbát elrendelni.

Elnök: Engedje meg a t. ház, hogy szintoly tisztelettel válaszoljam az előttem szólónak, hogy én, valahányszor a legkisebb kétségem van a többség iránt, úgy hiszem, a t. ház tapasztalhatta, hogy mindannyiszor magam, — nem várva be, hogy bármely oldalról felszólittassam, — kivánom az ellenpróbát. Sőt, mint tegnap s az utóbbi időben tapasztalhatta a t. ház, azt sem vártam, hogy tizen felszólítsanak, én magam kértem a szavazatok összeszámlálását. (*Ugy van!*) Engem tehát e tekintetben a részrehajlás vádja, — melylyel egyébiránt a t. képviselő ur nem is élt, egyáltalában nem érhet. (*Ugy van!*) Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy ha kimondom a többséget, azt teljes meggyőződésben és a valóságnak megfelelőleg mondom ki.

Hanem, ha a t. képviselő uraknak ez alkalommal kételyeik vannak, megkérem még egyszer azon képviselőket, kik a törvényjavaslatot elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) Most kérem azokat, a kik nem fogadják

Digitized by Google

el, hogy méltóztassanak fölállani. (*Megtörténik.*)Ugy látom, hogy a többség itt van (*a jobboldalra mutat.*) Kimondhatom tehát, hogy a törvényjavaslat végleg elfogadtatván, közöltetni fog a mélt. főrendekkel tárgyalás és szives hozzájárulás végett. És, hogy ez még a mai ülésben megtörténhessék, a t. ház megengedi, hogy az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonat felolvastassék.

Márkus István jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvi kivonatot*).

Elnök: A jegyzőkönyv e része ellen észrevétel nem lévén, hitelesittetik.

Következik a megállapított napirend szerint, a védelmi adóról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Halász Bálint: T. ház! Valamint annak idejében nem tartóztatott vissza kormánypárti álláspontom attól, hogy helytelen alapon és módon kidolgozott adójavaslatot el ne fogadjak, úgy nem tartóztatna most vissza ellenzéki álláspontom, hogy el ne fogadjam e javaslatot, ha az az 1868-iki törvénynek végrehajtása lenne, a mi szinleg akar lenni, ha egyszer mindenkorra fizetendő hadmentességi díjat állapítana meg a háborúban rokkantak, vagy családjaik javára. Azt hiszem ugyan, hogy éppen azon állam kötelezettsége volna ezen rokkantak, árvák és özvegyek tartása is, mely a hadsereget használja és ezen nyomorúságot okozza, mindennek daczára azonban elfogadnám, hogy az újonczozás alkalmával nyomorúságuk miatt kimaradt újonczkötelezettek megadóztassanak és a nyomor adóalappá tétessék egy nagyobb nyomorúság enyhítésére, de hogy a nyomor, a bénaság, a testi épség hiánya, az államkincstár hiányának fedezésére adóalapul tétessék, semmi körülmények közt el nem fogadhatom, mert adóalapot mindenkor csak jövedelem, vagy vagyon képezhet. Mindenkitől követelhetni az állam fenntartására áldozatokat, de mindig csak olyat, a mije van, mert olyat, a mije nincs, követelni nem lehet. Én, t. ház, ismételni azokat az indokokat, a melyek e törvényjavaslatnak az előterjesztett alakban való elfogadása ellen felhozattak, nem akarom; azok nagyon számosak és figyelemre méltók, hanem csak két eszmére akarok reflectálni, a mi némileg e törvényjavaslatnak alapja. Az egyik az, hogy azok, a kik bármi okból mentetnek is fel az újonczozásnál, nagy előnyben részesülnek szemben azokkal, a kik besoroztattak. Ez nagy tévedés. Ez áll a vagyonos osztályra nézve, mert a vagyonos osztály mindig örül, ha a kötelezettség teljesítésétől elmaradhat, de nincs ez igy a vagyontalan osztálynál, mert mondhatom, hogy számos újoncz-kötelezett nem örömmel, hanem leverten fogadja azon végzését a bizottságnak, hogy ő kisebb, vagy nagyobb testi hibája miatt katona nem lehet, minek oka természetesen az, mert a katonaságnál jobb dolga van, mint otthon. Ezeknél tehát adóalappá tenni azt, hogy testi nyomorúság miatt felmentették, helytelen.

A második ok, a mi alapul szolgált e törvényjavaslatnál, azon eszme, a mely úgy látszik az utóbbi időben divattá lett, hogy a szegény ember fizethet, mert könnyű fizetnie, mivel 3—4 napi nyári keresettel lerója adóját. Ez még nagyobb tévedés, t. ház. A szegény embernek adóznia kell és adózik is minden államban, még ha koldus is. Adóznia kell különösen az oly államban, mint a mienk, még a legszegényebb embernek is; de egy mindig szem előtt tartandó és ez az, hogy akkor adózzék, a mikor van. Éppen a szegény osztálynak megadóztatása és az állam jövedelmének nagyobb mértékben való fokozására találták ki a közvetett adókat, mert ezek a legalkalmasabbak arra, hogy minden ember, még ha koldus is, adót fizessen. Azonban ezek az adók, csak akkor fizettetnek, a mikor van. Az egyenes adót azonban, legyen az akár milyen, nagyon terhes és súlyosan nyomja a szegényebb osztályt, tekintet nélkül arra, hogy van-e, vagy nincs, hogy megengedik-e a körülmények, vagy sem, a kiszabott határidőben ki kell fizetni, mert különben a legszükségesebb ingóságok adatnak el, de nem a kincstár előnyére, mert a tapasztalásból tudjuk, hogy az ingóságok áraiból még a végrehajtási költségek sem kerülnek ki. A szegény osztályt terhelő egyenes adónemek szaporítása tehát igen nagy hiba és oda vezet, a mint ez itt javasoltatik, hogy az illető nem fizető becsukassék, mert olyat adózni nem képes, a mije nincs. (*Helyeslés balfelől.*)

Ily intézkedésekhez, t. ház, szavazatommal hozzá nem járulhatok. Ha figyelembe veszszük, hogy mióta e kormány vezeti a közügyeket, azóta nemcsak a vagyonos osztályt érintő egyenes adók, hanem még a közvetett adók is felemeltettek: nincs joga a kormánynak s e pénzügyi bizottságnak hivatkozni arra, hogy a szegény ember fizethet, hogy az közvetett és egyenes adóját, három-négy napi nyári munkával leróhatja. (*Ugy van! balfelől.*) De, t. ház, a bizottság is figyelembe vehette volna, hogy azon szegény embernek, már az eddigi egyenes adókra is kell három-négy napi nyári munka, ugyanannyi kell a községi adóra és az egyházi adóra is, a községi és állami közmunkára külön-külön három-négy napi munka kell, nem számítva az egyházi adókat, mely szintén államilag megállapított teher, úgy hogy nem három-négy nap, hanem egy pár havi munka nem is elegendő; ha csak az egyenes adó tartozást összeszámítjuk a szegény osztálynál, nem egy pár nyári nap, hanem egy pár nyári hónap kell arra, hogy mindent lerójjon.

Digitized by Google

E mellett még mindig fennmarad az, hogy a közvetett adók nagy részét mindenesetre a szegény osztály fizeti.

Én tehát ezen törvényjavaslatot, mint előzőleg is jelezni bátor voltam, elfogadnám, ha az 1868. törvény egyszerű végrehajtása volna és ha egyszer mindenkorra fizetendő hadmentességi díjt állapítaná meg, de csak a háborúban sebesült rokkantak javára; elfogadnám, ha ezen díj kizárólag a vagyonos osztályra vettetnék ki, de igy, a mint felállittatott, semmi körülmények közt nem fogadom el.

Arra vonatkozólag, a mit Hegyessy képviselő ur előadott, hosszasan és, megengedem, szépen, nem voltam ugyan képes minden szavát hallhatni, hanem azt vettem ki, hogy a franczia forradalommal történelmileg akarta igazolni ezen javaslat helyességét. Én azt tartom, hogy ha a franczia forradalom és ezen törvényjavaslat köztt valami hasonlatot lehet tenni, azt tartom, hogy igenis azt az összefüggést találjuk, hogy akkor, midőn a szegény osztályra elviselhetlen terheket rovunk, mindenkor egyik okot szolgáltatunk azon communisticus mozgalmakra, melyek Franciaországban igen helytelenül keletkeztek. A mi az ő többi okoskodását illeti, azokra nem akarok reflectálni. Az egészből csak azt vettem ki, hogy ezen törvényjavaslatot minden lényeges részeiben rosznak tartja, de azért általánosságban, bizonyosan ezen törvényjavaslaton kivül eső okokból elfogadja. Mert ha magában a törvényjavaslatban kereste volna, akkor nem fogadhatta volna el, (*Mozgás és derültség a szélső baloldalon*) tehát bizonyosan a franczia forradalomból, vagy máshonnan merített okoskodásaiból kiindulva, fogadja el ezt a javaslatot és azt mondta: hogy ő ezen javaslatnak mindazon hibáit a részletes vitában orvosolhatónak tartja. Közbe pedig Madarász képviselő ur előadására megjegyezte, hogy az ábránd: no hát én ezt ábrándnak tartom, ha valaki a mi parlamenti életünkben jártas és azt hiszi, hogy ily javaslat minden egyes szakaszát, a részletes vitában megváltoztatni lehet.

Nem fogadhatom el a törvényjavaslatot. (*Helyeslés balfelől.*)

Bessenyey Ernő: Az eddigi felszólalásokból meggyőződhetett a t. ház, hogy a törvényjavaslat czéljaira nézve véleménykülönbség alig van: azt mindenki igazságosnak és méltányosnak elismeri. Én, t. ház, ennél tovább megyek és azt mondom, hogy oly alapnak megteremtése, a mely lehetővé teszi azt, hogy a haza védelmében harczképtelenné vált rokkantak, a csatatéren elesettek özvegyei és árvái segélyezhetők legyenek, nemcsak igazságos, méltányos, hanem felebaráti, hazafiúi és törvényhozói kötelesség. Elismerte ezt, t. ház, már az 1868-iki törvényhozás is, midőn kimondta, hogy mindazok, kik a tényleges katonai szolgálatra nem alkalmasak és attól felmentetnek, e czélra bizonyos összeget fizetni tartoznak.

Tehát ez eszme nem új. Hanem, t. ház, a mi a javaslatban új, az nem igazságos, nem méltányos és ez a hozzájárulási arány. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) Az 1878: XIX. t. cz. világosan mondja, hogy mi a közös hadviselési kiadásokhoz, az adóképességi arány szerint tartozunk járulni. A javasolt arány még ennél is sokkal terhesebb és törvényeinkbe ütköző. Már pedig, t. ház, ha én elismerem azt, hogy mi ezen arányt megtartani tartozunk, akkor kell, hogy az mindenki által elismertessék, hogy a törvényhozás van legelső sorban hivatva arra, hogy fennálló törvényeink tiszteletben tartassanak, a törvényhozás van hivatva arra, hogy sarkalatos törvényeinkből egy hajszálnyi se engedtessék. Ez, t ház, egyik oka annak, hogy e törvényjavaslatot el nem fogadom.

Hiánya e törvényjavaslatnak az, hogy a díjakból befolyó többlet fölötti rendelkezés iránt, nem nyújt elegendő biztosítékot. A ministerelnök úr multkori beszédében azt mondotta, hogy ezen többletből bejövendő összeg egy részét, államháztartásunk kiadásaira is fordíthatjuk. Ám legyen, t. ház, de ha nincs meghatározva, hogy a bejövendő többletnek hányada fordittatik államháztartásunkra és hányada a mozgósítottak családja fölsegélésére, ugy ki vagyunk téve annak a lehetőségnek, mely szerint egyszer eszébe jut a hadügyministernek az, hogy az egész összeget elfoglalja, máskor pedig eszébe jut a kormánynak és elkölti az egész összeget az államháztartásra és igy éppen azon czél nem lesz elérve, melyet elérni akarunk, hogy t. i. a befolyandó összeg egy része a mozgositottak családja felsegélésére fordittassék. (*Igaz! Ugy van!*)

De t. ház, én a díjak kiszabásánál sem tartom igazságosnak az arányt. Csak nehány példát hozok fel. Azt mondja a javaslat, öt frtot fizet az, a kinek ötven forintot meg nem haladó adója van. Tehát öt frtot fizet az, a kinek 10. 15, 20 frt, de az is, a kinek 50 frt adója van. Továbbá azt mondja a javaslat, hogy 80 frtot fizet az, a kinek 1000—3000 frt adója van és 3000 frton felül bármennyi legyen az adója, — legyen az pl. 50,000 frt is — fizet csak 100 frtot. Én, t. ház, ebben igazságot nem látok. A minimumot nagynak, a maximumot kicsinek találom. (*Igaz! Ugy van!*)

Ezek, t. ház, azon okok, melyeknél fogva én részemről igy, a mint előttünk áll, a törvényjavaslatot el nem fogadom. (*Helyeslés balfelől.*) Van azonban egy módja, egy lehetősége annak, hogy e törvényjavaslatot én és elvtársaim és talán — ki merem mondani — az egész ház szivesen

Digitized by Google

elfogadja és e módot könnyen megadhatná a ministerelnök úr és pártjának egy kis jóakarata és törvényeink iránti egy kis tisztelet. (*Halljuk! Halljuk!*)

És ez a mód abból áll, hogy beadandó indítványom elfogadtassék, a mely szerint ezen törvényjavaslat, az általam javasolt arányok szerinti kiigazitás végett, a pénzügyi bizottsághoz visszautasittassék.

T. ház! Ha ez a javaslat törvényeink korlátain belül válnék törvénynyé, ugy ez törvényhozási működésünk egyik fénypontja lenne. Higyje meg a t. többség, hogy az csak a kormányelnökön áll, hogy ez a törvényjavaslat az általam indítványozott kiigazítás szerint a lajthántúli kormány által is elfogadtassék. Mert, t. ház, mit kivánunk mi? Nem kérünk alamizsnát lajthántúli testvéreinktől, csak azt követeljük, hogy általuk törvényeink tiszteletben tartassanak, hogy ezen szerződés, mely közttünk és közttük megköttetett és az 1867: XII. t. czikkben talált kifejezést, minden ízében végrehajtassék.

Ha a t. kormányelnök úr és annak pártja indítványomat elfogadná és ezen törvényjavaslat igy kiigazítva, újra a t. ház asztalára tétetnék, meg vagyok győződve, hogy igen kevesen találkoznának a t. ház tagjai között, a kik ha másból nem, legalább humanitási szempontból azt el nem fogadnák; ellenben ha a t. kormányelnök úr indítványomat el nem fogadná, úgy már előre jelezné azon álláspontját, hogy a részleteknél sem fog egy cseppet sem engedni. Én tehát ezen oknál fogva, föltéve, hogy az utóbbi eset következend be, kijelentem úgy magam, mint a párton kivüli képviselőtársaim nevében, hogy ezen törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el, hanem kérem a t. házat, legyen szives indítványomat elfogadni, a mely igy hangzik:

„Inditvány. Tekintve, hogy e törvényjavaslat, a közös védelemből folyó kiadások viselésére nézve, az 1867-ik t. cz. 19-ik szakaszában megállapított arány ellenére egy sokkal terhesebb arányt javasol.

Tekintve, hogy e törvényjavaslatban, az ezen adóból befolyó és a megjelölt czélok fedezésén túl fizetendő többletre nézve, elég biztosítékot nyujtó intézkedés nem foglaltatik.

Tekintve végre, hogy a meghatározott díjtételel sem felel meg a kivánalmaknak.

Határozza el a ház, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat ezen iránybani módosítás és kiegészítése czéljából, a pénzügyi bizottsághoz vissza utasittassék.“

Vidliczkay József: T. ház! Azt hiszem, hogy akkor fogok leginkább találkozni a t. ház helyeslésével, ha a vitának ily előrehaladt stadiumában, mellőzve minden hosszabb előbeszédet, mindjárt az érdemleges megjegyzéssel kezdem beszédemet.

Észrevételeim a fennforgó törvényjavaslat tekintetében a következők.

Tekintve azt, hogy itt új katonai alapok alkotásáról van szó, alapok alkotásáról tisztán katonai czélokra, azon meggyőződésben vagyok, hogy leginkább és legelőbb erről kell szólanom.

T. ház! A mi magát ezen czélt illeti, melyre ezen katonai alapok a törvényjavaslat szerint alkottatnának, ezen czélt én is mélyen tisztelem és azt mondom, hogy maga a czél olyan, hogy az ellen felhozni semmit sem lehet. Hanem midőn ezen czélnak eléréséről van szó, bocsánatot kérek, nem vagyok abban a meggyőződésben, hogy ezen czélnak megvalósítása mulhatlanúl ilyen katonai alapok alkotását kivánná és tenné szükségessé. Hogy az állam a rokkantakról, azokról kik a haza védelmében megsérültek, továbbá a harcztéren elesettek özvegyei és árváiról gondoskodjék, hogy ez az államnak kötelessége, azt elismerem; de erre állandó katonai alapok nem kivántatnak. Azon országban, hol a financzia rendezett állapotban van, ezen kötelességet az állam az évi államköltségvetésből és annak kútforrásaiból is teljesítheti; erre a czélra katonai alapok alkotása mulhatlanúl nem szükséges. (*Helyeslés a szélső balfelől.*) Jelen körülményeink között pedig, ilyen katonai alapok alkotását én nem tartom tanácsosnak. Méltóztatik visszaemlékezni, t. ház, arra, hogy Bosnia elfoglalásának czéljára, milyen katonai alapok költtettek el.

Már most azt kérdezem a t. többségtől és a t. kormánytól, hol van a garantia arra nézve, hogy ha mi újra ilyen katonai alapokat alkotunk, hogy azon katonai alapok nem fognak-e más czélra fordittatni és pedig annyival inkább, mert azon czél, a melyre az imént említettem alapok már elköltettek, t. i. Bosznia elfoglalása, nincs még elérve, Bosznia nincs még annectálva. A keleti kérdésnek — fájdalom — még csak kezdetén vagyunk.

Ha ilyen alapokat alkotunk, melyek évről évre szaporodnak, én azt hiszem, hogy az ilyen alapok alkotásánál, meg kellene lenni egy úttal a garantiának is arra nézve, hogy azon katonai alapok csak ezen czélokra fognak fordittatni. De én erre nézve semmi biztosítékot nem látok. Ennél fogva hangsúlyozva ismét azt, hogy azon czélt, melyre ezen alapok alkotandók lennének, én is nagyon tisztelem; kijelentem egyúttal, hogy ezen czélt el lehet érni rendezett fináncziális állapotok mellett, ilyen alapok nélkül is. Én tehát először ezért sem szavazom meg ezen t. javaslatot.

Lehetetlen továbbá, hogy ezúttal szóba ne hozassék s kérdés alá ne vétessék azon politika is, mely ezen alapok megalkotását kivánja.

Ezen politika t. ház, — a mint a tapasz-

Digitized by Google

talás mutatja, hódító politika; hódtlást keres keleten, hódításokat keres azon veszteségekért, a melyeket ezen, tisztán cabinet-politika szenvedett Olasz- és Németországban. Azon cabinetpolitika szerint, mely most uralkodó, van logika ezen eljárásban, t. i. kárpótlást akar szerezni a szenvedett veszteségekért. De midőn arról van szó, hogy egy törvényhozás odaadja magát azután eszközül egy ilyen czélra, én azt hiszem, hogy a törvényhozás magát eszközül ilyen czélra oda nem adhatja. (*Helyeslés a szélsőbalról.*)

Nem hódításra van itt szükség Ausztria és Magyarország boldogitására, hanem belső állapotok consolidálására, a jólétnek emelésére, a műveltség terjesztésére. (*Helyeslés a szélsőbalon.*) A kik azt hiszik, hogy Ausztria-Magyarországnak hóditásokat kell tenni, azoknak azt mondom, hogy én nem bánom, tegyünk hódításokat, hanem ne fegyverrel, uram, hanem tegyünk hóditásokat, a szabadság erejével, a míveltséggel és jóléttel; tegyünk hódításokat a szellemi téren anyagi erő nélkül; ennek a módja pedig nem hódítás fegyverrel, hanem szabad csatlakozás a népeknek azon jogánál fogva, melynél fogva egyik a másikat gyámolítja, egyik a másikhoz csatlakozhatik.

Ha azután igy áll elő valamely szövetség, az ellen, a szabadság szempontjából kifogást tenni nem lehet; hanem hódító politikának czéljaira adni eszközöket, az sem a szabadsággal, sem erkölcsi érdekeinkkel nem egyezik meg, de erőnkön is túl megy.

Midőn, t. ház, azon politikáról van szó, mely ezen katonai alapoknak megalkotását kivánja, egyéb tekintetek is merülnek föl előttem.

Széjjel nézve Keletnek jelenén, én azt hiszem, mindenki meggyőződhetik arról, hogy ott minden csak félben van. Okulva azon tapasztalatokon, melyeket például Legyelország története felmutat, azt hiszem, hogy azon kabineti politika működésének fonalán, mely tőlünk most ezen áldozatot hódító czélokra kivánja, nincs most egyéb hátra, mint az, hogy folytattassék tovább, hadviselés utján, azon processus, mely két-három évvel ezelőtt megindittatott.

Azon processusnak további stádiuma pedig nem egyéb, mint Törökországnak második felosztása és esetleg harmadik felosztása. Ez, uraim, azon czél, melyre a kabineti politika ezen áldozatot kivánja. Én azt hiszem, mi ily czélokra áldozatot nem hozhatunk.

De van még egy más szempont is, melynek felhozása talán túlságnak fog látszani, de a midőn ezen szempontot megemlítem, nem tartok attól, hogy engem, a posteriori meg lehessen ezáfolni. A dolgot még most, t. ház, csak szellemi szemekkel lehet látni. De az ember gondolkodási tehetsége éppen azért adatott meg, hogy a jövőbe is belásson. Én hivatkozni fogok tényekre. (*Halljuk! a szélső balon.*) A mire hivatkozni kivánok, t. ház, az azon tény, mely szerint ugyanakkor, a mikor a franczia respublika már harmadik izben jött létre, csakhamar 1872-ben megalakult az északi szövetség. A franczia respublikának megalakulása és az északi szövetség létrejötte, ugyanazon egy időre esik. Megvallom, hogy én belső összeköttetést keresek ezen két tény közt; mert hogy ez csak ugy véletlenül történt volna, már azt nem vagyok képes magammal elhitetni. Igaz, az északi szövetség létrejött, tenni azonban ez ideig nem tett semmit, actióba nem lépett. Miért nem tett semmit? Azért, mert Francziaország egészen conservativ politikát követ. Nem volt ok rá, hogy tegyen valamit, de ha Francziaországnak, politikája megváltoznék, én azt hiszem, hogy czen szövetség ismét fel fog éledni és actióba fog lépni, ha t. i. az ő felfogása szerint elég ok lesz arra, hogy actióba lépjen. Én, uraim, hogy érthető szavakkal fejezzem ki magamat, én az északi szövetségnek létrejöttében reactiót látok a franczia respublika létrejötte ellen. A dolog még most alszik és aludni fog addig, mig Franczia-ország azon politikát fogja követni, melyet eddig követ, hanem a mint ott megváltozik a politika, ismét újabb bonyodalmak fognak keletkezni Európában és meglehet, hogy meg fogják szüntetni a keleti krisist egy darab időre. Én tehát, ha kissé a távolabb jövőbe tekintek, nem tudok elzárkózni azon felfogás elől, miszerint éppen ezen alapok, melyekről most szó van, tekintve a lehető távolabb jövőt, egyszersmind azon czélra is adatnak, hogy mi megint oly háborúba bonyolódjunk, milyenbe bonyolódott akkoron még csak Ausztriának nevezett, most pedig Ausztria-Magyarországnak nevezett birodalmi complexus, milyen háborúba bocsátkozott 1792-től 1814-ig.

Véres háborúk voltak azok, sok áldozatot hozott Magyarország, de én még nem tudok oly tudóst és oly historikust, a ki azt állította volna, hogy ezen háború az osztrák-magyar, vagy akár magyar, akár osztrák népek érdekében folytattatott volna. Azok tisztán dinasticus és cabineti háborúk voltak. (*Ugy van! balfelől.*) Jöhetnek oly idők s meggyőződésem szerint fognak is jönni mindenesetre, midőn ezen háborúk ismét meg fognak újulni s mi a nélkül, hogy gondoskodnánk érdekeinkről előre, már most, ez, idővel nagyon megszaporodandó ezen alapokban odaadjuk az eszközöket háborúk folytatására, odaadjuk minek? a cabinet-politikának, a nélkül, hogy nemzeti érdekeink biztosítva volnának. Én tehát, t. ház, azon előrelátásban, mely kell, hogy vezesse a törvényhozásokat, mindaddig, mig a szabadság és béke tekintetében nemzeti

Digitized by Google

érdekeink garantiáját nem látom, mindaddig nem vagyok hajlandó ily áldozatokat hozni.

Nem vagyok hajlandó, t. ház, különösen annálfogva, mert azt a cabinet-politikát, mely vezeti a dolgokat Ausztriában és Magyarországon, én egészen hibásnak és rosznak tartom.

Távol van tőlem, hogy ez alkalommal részletes birálatába kivánjak bocsátkozni ezen politikának; hivatkozom csak két tényre, minden okoskodás nélkül két tényre. Ezen cabinet-politika nem változott évek óta; ugyanaz, habár az államélet külső formái változnak is, habár ezen politika egyszer absolutisticus mezben jelenik meg a külvilág előtt; máskor pedig alkotmányos öltönyt ölt. Hivatkozom csak két tényre. Ezen cabinet-politika, mely tőlünk ezen áldozatokat kivánja, ugyanazon cabinet-politika, mely a 60-as években, ezelőtt mintegy 14—15 esztendővel Galicziában orosz kérdést csinált. A fiatalabbak az én képviselőtársaim közül, kik akkor még tanulás pályáján voltak, erre nem is emlékeznek, de az idősebbek igen jól emlékezhetnek arra, hogy midőn 1861 után itt, az úgynevezett osztrák birodalomban a mozgalom megindult, ugyanakkor Galicziában lengyel mozgalom indult meg. Ezen lengyel mozgalom ellen, a bécsi cabinet-politika Galicziában orosz kérdést csinált. S mit csinált ezen cabinet-politika most legújabban?

Mindenesetre hivatása lett volna az orosz hódító hatalmat ugy az osztrák birodalomtól, mint Európának keleti, déli és nyugati részétől távol tartani. És tette ezt? Nem. A helyett, hogy eltávolította volna, beleegyezett abba, hogy az orosz hódító hatalom befészkelje magát a Balkán félszigetbe. Ez egy végzetes hiba, mely évek, vagy évtizedek folytán, de mindenesetre meg fogja magát boszulni. Ily kabinet politikának czéljaira t. ház, én ily nagy áldozatokkal, ily katonai alapokat teremteni nem kivánok. (*Helyeslés balfelől.*)

Röviden tehát abba foglalom össze eddigi beszédemet, hogy miután én azon politikát, mely ezen áldozatokat kivánja, egészen hibásnak tekintem, nem lehetek rá hajlandó, hogy az ő kezére ily nagy vagyont, ily nagy pénzerőt bizzak.

S most engedje meg a t. ház, hogy egy pár szóval reflectáljak a bárándi kerület t. képviselőjének szombati előadására. (*Halljuk!*) A tárgy összefügg a szőnyegen levő törvényjavaslattal s én kénytelen vagyok megemlíteni ez alkalommal, hogy én t. képviselőtársamnak előadásában bizonyos egyoldaluságot s eszmezavart látok. (*Derültség.*)

Ő azt mondja, hogy a jelenleg szőnyegen levő törvényjavaslat eszméje, ikertestvér a közös védkötelezettség eszméjének; azt mondja, hogy ezen közös védkötelezettség a franczia forradalomtól származik, a mely egy új aerát képez Európa történetében; azt mondja, hogy a franczia forradalom volt az, a mely proklamálta, hogy minden franczia katona.

Mondhatom, hogy t. képviselőtársam e részben nagyon egyoldalú. Igaz, hogy a franczia nemzetgyülés proclamálta, hogy minden polgár katona, de megfordítva azt is proclamálta, hogy minden katona polgár. (*Ugy van!*) Ezt pedig én ezen törvényjavaslatban nem találom, sőt ezen törvényjavaslatban fenntartását s hogy ugy fejezzem ki magamat, további tökéletesítését látom a militarismusnak, (*Ugy van! balfelől*) annak a militarismusnak, a mely a thesisnek ezt a megfordítását nem engedi, hogy t. i. minden katona egyszersmind polgár. (*Ugy van! balolfelől.*) Ez az egyoldaluság.

De egyoldaluság s eszmezavar továbbá az, hogy t. képviselőtársam semmi különbséget nem tesz Franczia ország és a mire hivatkozott, Svájcz tényleges állása és a mi állásunk között. T. ház! Hogy oly országban, a minő Svájcz s a minő Franczia ország különösen jelenleg, melyben a hadügy, a háború és béke joga a nemzet kezében van, általánossá tétessék a védkötelezettség: ebben van logika. (*Ugy van! balfelől.*) De kérdem t. képviselőtársamtól, hát nálunk a hadügy, a háború és béke joga a nemzet kezében van? Nincs! Midőn tehát egy oly országban, a mely kezében tartja az egész hadügyet, a mely országban a háború és béke joga a nemzet kezében van, ha ily országba behozatik az általános védkötelezettség és a katonai adó, az egészen más dolog, mint ha az behozatik oly országban, a melyben sem a hadügy, sem a háború és béke joga a nemzet kezében nincs. (*Igaz! Ugy van! a szélső balon.*) Ha ily állapotot magyarán kivánok jellemezni, uraim, ez nem utánzása a szabad intézményeknek és szabad országoknak, ez uraim, bocsánatot kérek a kifejezésért, de nem használhatok más kifejezést, ez egy neme a szolgaságnak. (*Igaz! Ugy van! a szélső balon.*)

Ha ezen törvényjavaslat garantiákat nyujtana a részben, hogy a háború és béke joga, hogy a hadügy, ha nem is rögtön, de legalább időjártával a nemzet kezébe tétetik le, akkor lehetne szó arról, hogy ily törvényjavaslat megalkottassék; de a hol erre sem garantia, sem kilátás nincs, ily körülmények közt részemről a törvényjavaslatot meg nem szavazhatom s ennélfogva általánosságban sem fogadom el a részletes tárgyalás alapjául. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Csanády Sándor: (*Halljuk! Halljuk!*) T. ház! A tárgyalás alatt levő védelmi adóról szóló törvényjavaslat is kézzel fogható, napfénynél világosabb bizonyítéka annak, miszerint Tisza Kálmán ministerelnök urnak (*Derültség*) e

Digitized by Google

napokban e képviselőházban tett azon nyilatkozata, mintha ő barátja lett volna a multban a politikai erkölcsiségnek, mintha ő barátja volna jelenleg is, nem felel meg a valóságnak; bizonyítéka annak, miszerint a ministerelnök urnak nyilatkozata, csakis a közvélemény félrevezetésére kigondolt cselszövény. (*Derültség a jobboldalon.*) Ugyanis t. ház, ha a ministerelnök ur barátja volna a politikai erkölcsiségnek, vagy a politikai erkölcsiség körében akarna működni, nem lett volna szabad megengednie azt, hogy az ő ministerelnöksége alatt oly törvényjavaslatok terjesztessenek e képviselőház elé, a melyek adófelemelésre, vagy újabb adónemek behozatalára czéloznak. Miután a ministerelnök ur akkor, midőn politikai hitelveinek árán bejutott a ministeri székbe, hogy ez eljárását némileg kiengesztelje, oda nyilatkozott, miszerint csak azért fogadta el az általa is kárhoztatott közösügyes alapon a ministerelnökséget, hogy az ország pénzügyeit rendezze, hogy az adókat lejebb szállítsa; következőleg, ha a ministerelnök ur időközben azon meggyőződésre jutott, miképen a védelmi adó behozatala méltányos és igazságos, erkölcsi kötelessége lett volna a ministerelnök urnak a tárgyalás alatt levő törvényjavaslattal egyidejüleg oly törvényjavaslatot terjeszteni a ház elé, melynek következtében a létező súlyos egyenes adók, legalább is oly mennyiségben lejebb szállítandók volnának, mint a mennyit jövedelmez az állampénztárba a jövedelmi adó. Azonban — fájdalom — a ministerelnök ur a nemzet színe előtt tett igéretét, nemcsak hogy be nem váltotta. . . .

Elnök: Kénytelen vagyok a képviselő urat figyelmeztetni, hogy nem a ministerelnök ur személye, hanem a védelmi adóról szóló törvényjavaslat van most tárgyalás alatt. (*Élénk derültség és tetszés a jobboldalon.*) Fölszólítom ennél fogva, méltóztassék a napirend tárgyánál maradni s ahhoz a parlamenti illem korlátai közt szólani. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Csanády Sándor: Én a törvényjavaslathoz szólok. A törvényjavaslat a ministerelnök ur beleegyezésével hozatott a ház elé, e törvényjavaslatot a ministerelnök ur védelmezé, a pénzügyminister távollétében, (*Ugy van! a szélső baloldalon*) következőleg a törvényjavaslatban általam felfedezett hiányokat nem vethetem másnak szemére, mint a ministerelnök urnak. (*Helyeslés a szélső baloldalon. Derültség jobbfelől.*)

Azonban, t. ház, a helyett, hogy a nemzet színe előtt tett igéreteit beváltotta volna, azokkal tökéletesen ellentétes irányban működött. Ugyanis, a helyett, hogy a nemzet, az ország pénzügyeit rendezte volna, még bonyolultabbakká tette azokat; a helyett, hogy a deficiteket megszüntette volna, igen nagy mértékben szaporította azok számát, adósságot adósságra halmozott; (*Ugy van! Ugy van! a szélső balon*) s a nemzetnek még azon tulajdon vagyonát is elárusította Ausztria, Bécs érdekében, a mely nemzet vagyonához még az egymást felváltó, a ministerelnök ur által elkárhoztatott Deák-párti kormányok sem mertek nyulni. Ilyen az önálló jegybankra és az önálló vámterületre vonatkozó jogai a nemzetnek. (*Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon.*) És most, t. ház, midőn a ministerelnök ur meggyőződött arról, hogy a létező adókat már magasabbra emelni nem lehet, mert azok súlya alatt roskadnak a nemzet vállai, újabb adónemeket gondol ki, melyek kiszivattyuzzák a nemzet erejét. Egyike az ily adónemeknek a védelmi adó. Elismerem én, t. ház, hogy a védelmi adó egyike a méltányos és igazságos adónemeknek, ha az a körülményekhez képest igazságos alapon hozatik be, ha a meglevő igazságtalan adókból annyi töröltetik, a mennyit ez új adó jövedelmez. Ellenkező esetben ez adót, még az esetben sem szavaznám meg, ha a közjogi ellenzéki körökből alakult kormány rendelkezése alá bocsáttatnék ez s még kevésbé szavazom meg a jelenlegi közösügyes alapon álló kormányelnök rendelkezése alá, kinek működése, kinek ministersége átok-csapásként nehezedett e nemzetre, (*Derültség*) kinek nemzetgyilkos politikája.

Elnök: A képviselő ur valóban túlmegy a korlátokon. Ha ily hangon fogja beszédét folytatni, kénytelen leszek tőle a szót megvonni. (*Helyeslés a jobboldalon. Egy hang: Ezt akarja!*) Azt hiszem, a képviselőház is, az elnökség is elég jelét adtuk türelmünknek; de ha a képviselő ur igy túlmegy minden korláton, nem fogok mást tehetni, mint hogy tőle a szót megvonjam. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Csanády Sándor: A ministerelnök urnak politikájáról szóltam, nem személyéről. (*Nyugtalanság a jobboldalon.*)

Elnök: Engedelmet kérek, de a képviselő urnak nem szabad az elnökkel feleselni. (*Ugy van!*) *Ugy van!*) *jobbfelől.*) Tessék meghallgatni a házszabályokat. Igy szólnak: „az elnök által tett figyelmeztetés, vagy rendreutasítás ellen fölszólalni, azt visszautasitani, vagy vita tárgyává tenni nem szabad.“ (*Helyeslés.*) Tessék magát ehhez tartani. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Csanády Sándor: Oly csapásokat ütött e politika a nemzet testén, melyek a nemzetet az anyagi megsemmisülés örvényébe merítendik okvetlenül, ha csak az öntudatra ébredő nemzet nem számüzi köréből e vészes politikát.

Nem fogadom el a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot annyival inkább, mert annak elfogadása által egy új közösügy teremtetnék s ez oknál fogva én azt hittem, hogy a köz-

Digitized by Google

jogi ellenzék sorából nem fog találkozni képviselő, ki a közösügyes kormány istápolására, a ministeri székekben megmaradhatásának eszközlésére, csak egy garast is megszavazzon. Annyival kevésbé hittem azt, hogy egy népképviselő éppen most, midőn a nemzetnek egy része inséggel, nyomorral küzd, oly törvényjavaslatot fogadjon el, melynek elfogadása következtében néhány millió frtig fog kizsebeltetni e haza népe. Azonban, mint a szomorú tapasztalás bizonyítja, e hitemben csalódtam, mert Hegyessy képviselő ur üdvösnek, jónak látta a törvényjavaslat elfogadását, daczára annak, hogy e törvényjavaslat szaporítja a közösügyek számát. Igaz, t. ház, hogy a képviselő ur csak általánosságban a részletes tárgyalás alapjául fogadta el a törvényjavaslatot; következőleg az, a midőn a képviselő ur a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot elfogadta, elfogadta egyszersmind azt az eszmét, hogy az ilynemű adó behozassék még akkor is, ha annak behozatalával az adómennyiség szaporittatik és hogy a jelen közösügyes kormány rendelkezése alá szavaztassék meg a törvényjavaslat. Ám legyen a t. képviselő ur hite szerint. De ha már csakugyan üdvösnek találta e törvényjavaslat elfogadását, óhajtottam volna, hogy e javaslat elfogadását ne indokolta volna azzal, hogy őt választói oly programm alapján választották meg, (*Ugy van! a szélső balfelől*) a mely megengedi neki, hogy a létező adókat magasabbra emelje, hogy a közösügyes kormány részére új adókat szavazzon meg. (*Ugy van! a szélső balon.*) Legyen szabad nekem azonban kétségemet kifejeznem a felett, hogy a képviselő ur választói úgy magyarázták volna programmját, mint a minő értelmezést annak a képviselő ur adott. Nekem, t. ház, közelebbről van szerencsém ismerni azon választókerület polgárainak politikai hitelveit és törekvéseit. Azon választókerület polgárai, t. ház, Magyarország és a magyar nemzet önállóságának és függetlenségének megszerzését tűzték ki lobogóikra. (*Éljenzés a szélső balfelől.*) Azon választókerület polgárai oly magas fokán állanak az alkotmányos szabadsághoz való ragaszkodásnak, miként a nemzet jogtalanul elrabolt függetlenségének visszaszerzéséért minden áldozatra készek, mert lelkük mélyéből oly annyira gyülölik a közösügyeket, hogy ha ők a közösügyek alapján juthatnának be a mennyek országába, még erről is lemondanának. (*Tetszés a szélső baloldalon. Derültség jobbfelől.*)

Nem fogadom el a törvényjavaslatot. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Nagy István: T. ház! Hogy a tárgyalás alatt lévő javaslat feletti általános vita hosszadalmassága daczára is bátorkodom a tisztelt háznak becses türelmét rövid időre igénybe venni, ezt azon körülmény tekintetbe vételével méltóztassanak nekem megbocsátani, hogy az e javaslat feletti nézeteiknek már kifejezést adott tisztelt szónokok legnagyobb részével, mondhatom, mindannyival szemben némi tekintetben ellentétes s a mint ezt bebizonyíthatnom szerencsém is leend, tán nem egészen jogosulatlan és helytelen álláspontot foglalok el.

Ugyanis az eddigelé, a javaslat ellen szólott tisztelt szónokok legnagyobb része, csak is azért nem fogadta el a javaslatot általánosságban a részletes vita alapjául, mert — mint ezt Irányi Dániel tisztelt képviselőtársam oly jellemzően, találóan és szerény nézetemmel is teljesen megegyezőleg kifejtette — abban egy, magában véve igen helyes elvnek e concret esetbeni helytelen és czélszerűtlen alkalmazását látták. Nincs tehát közttünk, t. ház, nézetkülönbség az iránt, hogy az adók legsúlyosbikával, a véradóval megrótt és ebbeli kötelességök teljesítésében harczképtelenekké lettekről, valamint elvérzett polgártársaink gyámoltalan özvegyei és árváiról gondoskodni, az államnak elutasíthatlan erkölcsi kötelessége. E szempontból azért tökéletesen helyeslem is azon eljárását, melynél fogva a védtörvényről szóló 1868: XL. törvényczikk 56. §-a oda módosittatott, hogy ne csak a rokkantak, hanem „azonfelül a hadsereg, haditengerészet és honvédség állományához tartozott, az ellenség előtt elesett, továbbá a megsebülés, vagy hadifáradalmak következtében elhalt havidíjasok és legénység elhalt gyámoltalan özvegyeinek és árvainak ellátására" is fog, az indokolás szavai szerint, az ezen adó czímén eléretni szándékolt összeg egyrésze fordittatni; valamint helyeslem az említett §. azon további módosítását is, mely szerint „a befolyandó összeg, egy másik része a mozgósítás esetén behivott állandóan szabadságoltak, tartalékosok, póttartalékosok és honvédek gyámoltalan családjainak felsegélyezésére lenne fordítandó"; e két tekintetben — ismétlem — helyeslem a t. pénzügyi bizottság jelentésében foglalt indokokat; helyeslem pedig azért, mert eddigelé hadseregünk rokkantjairól vajmi mostohán gondoskodtunk, mely állításom valódiságáról — egyéb számos szomorú példát fel sem hozva — naponta meggyőződhetik bárki azon szerencsétlen kéz- és lábnélküli rokkant nyomorék megszemlélése által, ki az egyetemutczában a kövezeten üldögelve, szokta az arra menők könyörületét igénybe venni; ahhoz hasonló szánalmas alakot pedig naponta láthatunk, mint ugyanannyi szánalmas bizonyítékát az osztrák-magyar hadsereg rokkantjai felette szomorú sorsának.

A miben azonban én, t. ház, nem csak a bizottsági jelentéstől, hanem az eddigi tisztelt szónokok legtöbbjének nézetétől eltérek, az ezen

Digitized by Google

új adónem kikre leendő kivetésének kérdése. — A harczban rokkanttá lett, vagy pedig ott el is vérzett katona, nemcsak a személyes szolgálati kötelezettség alól felmentettek, hanem mindnyájunk érdekei megóvásában ontotta vérét, vesztette vérét. Ha tehát első esetben a rokkantról, a második esetben a csatatéren elvérzett gyámoltalan családjáról gondoskodni az államnak szigorú kötelessége, úgy nézetem szerint e magasztos czél eléréséhez, nemcsak a védmenteseknek, hanem egyáltalán minden adózó polgárnak kell egy meghatározott, méltányos adókulcs szerint kivetendő összeggel hozzájárulni. Tudom, hogy ezen állításom ellensúlyozására azt fogom válaszul nyerni, hogy az ecclatáns igazságtalanság volna a személyes hadi kötelezettségöket már lerótt egyéneket e czímen még egy új adóval terhelni; erre azonban már előzetesen azzal felelek, hogy én sokkal is jobb véleménynyel vagyok a hadsereg tagjai közt fennálló és annak egyik legszebb jellemvonását képező bajtársi és összetartási érzületről, hogy sem meg ne volnék győződve, hogy azok, kik tényleges szolgálati kötelezettségöknek már eleget téve, mint tartalékosok, vagy bármi néven nevezendő szabadságult állományú viszonyban lévők még a hadsereg, vagy honvédség kötelékéből el nem bocsáttattak, azonban polgári állásuknál, vagy vagyonuk alapján egyúttal állami adóval is meg vannak róva, az e czélra kivetendő adót épp úgy, mint a nem katonáskodó egyéb adózók kész örömmel le ne rónák; annál is inkább, mert ha tisztán a rokkantak segélyezésére, továbbá az elesettek és végre a mozgósítás esetén behivottak családjainak gyámolítására fordittatnék az ezen adó czímén befolyandó egész összeg és annak nagyobb része nem szándékoltatnék egyúttal egyéb állami szükségletek fedezésére felhasználtatni, akkor a díjszabás sokkal mérsékeltebbé és igy mindenki által elviselhetővé tétethetnék; mig egy, a javaslatban megszabott díjszabásban részemről nem vagyok képes egyebet látni, mint chronicus pénzügyi calamitásokban sínlődő államunknak kényszereszközökkel leendő subventionálását azon védmentesek által, kiket a természet testi fogyatkozásokkal úgyis felette súlyos adóval rótt meg, a mennyiben számosan közülök, éppen és kizárólag ezen phisicai hiányoknál fogva munkaképességök tekintetében is, más egészséges emberekhez viszonyítva, tetemes hátrányban vannak kiknek tehát csupán csak védmentességök czímén leendő megadóztatását már csak azért sem tartom az igazság és a méltányosság elveinek megfelelő intézkedésnek, mert az a védmentesség maga se vagyont, se jövedelmet nem képezvén, ezen osztálynak megadóztatása, minden adóztatásnak conditio sine qua non-ját, magát az adóalapot is teljesen nélkülözi.

Szólhatnék még t. ház, a javaslatban felsorolt díjszabási fokozatokról és az azok mellett a t. pénzügyi bizottság jelentésében felhozottakról; de minthogy ezeknek megbirálása inkább a részletes vita tárgyát képezi és miután e feletti nézeteiknek számos t. képviselőtársam nálamnál szakavatottabban adott már úgy is kifejezést, a t. háznak becses türelmével tovább is visszaélni nem bátorkodom és azért beszédem befejezésekép csak azt vagyok bátor kijelenteni, hogy részemről ugyan a szőnyegen lévő javaslathoz semmiféle indítványt nem szándékozom tenni; nem pedig azért, mert először sokkal is jobban át vagyok hatva azon jelentéktelen szerep tudatától, mely nekem e házban jutott, de másrészt rövid parlamenti gyakorlatom mellett is már ismételten volt alkalmam az ellenindítványok csendes, de gyors kimulásáról magamnak tapasztalást szerezni. Megvallom egyébiránt, hogy oly tartalmú indítványhoz, mely a czélból nyujtatott volna be, hogy a most szőnyegen levő javaslat az általam jelzett irányban leendő átdolgozás végett visszautasittassék a tisztelt pénzügyi bizottsághoz, legszivesebben járultam volna; miután azonban ily tárgyú indítvány nem tétetett, magam pedig — ismétlem — ilyennek benyujtására magamat hivatottnak nem éreztem, miután továbbá Bessenyei Ernő t. képviselőtársamnak indítványa sem igen számíthat elfogadtatásra, mely habár az általam kifejtett alapelvvel meg nem egyezik is, mégis a javaslat számos hibáinak kiküszöbölésére igen is alkalmas lett volna, mindezen okoknál fogva, valamint azért is, mert én — e javaslat alakját tekintve — abban adóalapnélküli aránytalan adóemelésnél, vagyis az általa terheltetni szándékolt osztály jövedelme tetemes részének egyszerű elkobzásánál, egyebet nem látok, bármi őszinte barátja legyek is általánosságban az ennek beterjesztésére indokul szolgált szép és humánus eszmének, jelen szerkezetében a javaslatot a részletes vita alapjául el nem fogadhatom. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső balfelől.*)

Elnök: Szólásra nincs feljegyezve senki sem, ennélfogva a vitát berekesztem; szó illeti még az előadó urat és a minister urat.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Nem venném a t. ház türelmét igénybe, ha egy indítvány nem adatott volna be a mai nap folyamán, de azt gondolom, hogy ezen indítványra, vagy határozati javaslatra nézve nyilatkoznom szükséges.

Mielőtt ezt tenném, csak egyetlen egy észrevételt kivánok tenni a mai vita folyamán elmondottakra; kivánom ugyanis megjegyezni, hogy

Digitized by Google

azon tiszt. képviselőtársunk, a ki ma másoknál tapasztalt eszmezavarról beszélt, bocsásson meg, de mai saját beszéde, eszmezavarnál egyéb nem volt. Nem veheti tőlem rosz neven ezen kifejezést, melyet éppen a mai napon ő maga használt. Mert — igazolni tartozom állításomat — midőn valaki ezen törvényjavaslatot azzal támadja meg, a mivel ő egész beszéde fonalán megtámadta, hogy az nem egyéb, mint nagy összegeknek a hadügyi kormányzat kezébe központosítása valamely kabinet-politikának folytatására, akkor bocsásson meg, vagy nem olvasta el ezen törvényjavaslatot, vagy a legnagyobb eszmezavar uralkodik rajta. Mert miről van ezen törvényjavaslatban szó? Van szó nem a hadsereg fenntartásáról, hanem van szó a megcsonkítottak, árvák, özvegyek segélyezéséről egyfelől és másfelől van szó arról, hogy az e végre meghatározott összegen felül megmaradt összeg, Magyarország külön specialis kiadására fordittassék. Már pedig én azt gondolom, hogy éppen a tiszt. képviselő urak, a kik annyira szeretik a valódi helyzeten túl is Magyarország pénzügyi helyzetét oly desperatusan lefesteni, csak nem fogják hinni, hogy az ezen adó czímén megmaradandó és a törvény értelmében Magyarország külön szükségleteire fordítandó összeg tőkésittetni fog, mert nem lesz rá szükség, hogy elköltessék, hogy majd azután, valamely kabinet-politikának eszközéül, háború folytatására fordittassék. Ezen oldalról tehát megtámadni ezen törvényjavaslatot annak, a ki azt elolvasta, lehetetlen.

De — mondom — nem teszek több észrevételt a hallottakra, csakis azért szólalván igazában fel, hogy a Bessenyey tiszt. képviselő ur által beadott indítványra nézve nyilatkozzam.

Arra nézve, a mi a képviselő ur indokolásának első pontját képezi, hogy helytelen arány foglaltatik ezen törvényjavaslatban: már a multkor tett nyilatkozatomban kifejtettem nézetemet és álláspontomat, arra tehát nem fogok visszatérni.

Második indoka a képviselő urnak az, hogy a törvényjavaslatban az ezen adóból befolyó és a megjelölt czélok fedezésén túl fizetendő többletre nézve elég biztosítékot nyujtó intézkedést nem talál. Hát t. képviselőház, én ugy tudom, hogy minden jövedelme az államnak, mely az állam kincstárát illeti, minden adóból befolyó jövedelme a budgetbe felvétetik és a zárszámadásokban elszámoltatik, mely számadások a főszámszék és utóbb annak jelentése folytán a képviselőház zárszámadási bizottsága által revideáltatnak. Hogy tehát mennyiben nélkülözné azon többlet, mely a kitűzött czélokon felül ezen adóból fennmarad, a kellő biztosítékot, azt belátni képes nem vagyok, mert hisz ez is ugyanazon elbánás alá esik, mely alá az országnak minden egyéb jövedelme esik.

A harmadik kifogása a képviselő urnak, hogy a díjtételek nem felelnek meg a kivánalomnak.

T. képviselőház! Ezen indokok azok — legalább a határozati javaslat alapján — melyek következtében a képviselő ur azt kivánja elhatároztatni, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat ezen irányban leendő módosítás és kiegészítés czéljából, a pénzügyi bizottsághoz visszautasittassék.

Én, tiszt. képviselőház, részemről — habár igen sajnálom, ha e miatt a képviselő ur a törvényjavaslat ellen fog szavazni — ezen indítványt nem fogadhatom el, mert hisz ezen indítvány elfogadása mellett, midőn nemcsak egyes szakaszt, hanem egész törvényjavaslatot akar a pénzügyi bizottsághoz utasittatni, még nem is nagyon praecise kijelölt iránynyal a módosításokra nézve, — ha formailag rászavazna is, lényegileg nem szavazna rá, ebben az irányban tehát különbség nem igen van. De különben is, a mi a képviselő urnak kifogásait illeti a meghatározott díjtételek nagyságára nézve, azoknak elmondására elég alkalma nyilik a részletes tárgyalásnál is; sőt ott meg lehetvén azt mondani, hogy mi ellen van kifogása, sokkal inkább, sokkal czélszerübben lehet a felett ott dönteni, mint ha minden praecisebb körvonalozás nélkül, egyszerüen csak azon kifejezéssel, hogy azok a kivánalomnak nem felelnek meg, a pénzügyi bizottsághoz utasittatnék.

Én tehát, t. képviselőház, a mint már mondani bátorkodtam, ezen indítványt elfogadhatónak nem tartom, hanem ismételve kérem a t. házat, hogy ezen törvényjavaslatot, mely egyfelől a régi törvény határozmányát foganatosítja, — melynek nem teljesítéseért, évek hosszú során át minden oldalról meg volt a kormány támadva, — mondom, mely egy ilyen törvény rendelkezésének teljesítését foglalja magában ugy, hogy a mig egyfelől a czélnak teljesen megfelel, addig másfelől a Magyarországból befolyt összegek kezelését a magyar kormányra bizza, a felesleget pedig a magyar kincstár szükségleteinek fedezésére szánja, — mondom — ezen törvényjavaslatot elfogadni méltóztassék. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Molnár György előadó: T. ház! (*Felkiáltások: Eláll! Halljuk!*) Azt hiszem, hogy a t. ház meg fogja nekem engedni, hogy előadói tisztemből kifolyólag, ha nem is mindazokra, a mik előadattak, de legalább általánosságban némely észrevételeket tegyek. (*Halljuk!*) Nem kivánok kiterjeszkedni azon dolgokra, a melyek egyenesen a részletekre tartoznak, csupán csak azt akarom megjegyezni, hogy éppen azon, több képviselő ur által előadott részletekből következik, hogy ezen törvényjavaslat még sem olyan

Digitized by Google

nagyon rosz, hogy azt a részletes tárgyalás folyamán megjavítani nem lehetne. Ha vannak fogyatkozásai, ki lehet pótolni; ha vannak hibái, meg lehet javítani a tárgyalás folyamán s éppen ezen szempontból is, mint a pénzügyi bizottság előadója kijelentem, hogy a Bessenyei képviselő ur által beadott határozati javaslatot nem fogadhatom el.

A mi már most a törvényjavaslat ellenében általánosságban felhozottakat illeti, ezekre nézve a t. szónok uraknak két csoportjával találkoztunk. (*Halljuk!*) Némelyek elvetik a törvényjavaslatot, ámbár elfogadják annak alapelvét; mások az alapelvet is mellőzni kivánják és a törvényjavaslatot szintén elvetik.

Szólok legelsőbben is azokhoz, a kik elfogadják ugyan a törvényjavaslat alapelveit, magát a törvényjavaslatot azonban elvetik. Ezen tisztelt képviselő urak három főindokot hoztak fel. Egyik indokuk az, hogy a törvényjavaslat túlmegy a védtörvény 56. §-ának rendelkezésén; a második indok az, melyet a quóta tekintetében való argumentatióból hoztak le; a harmadik indok az, hogy ezen törvényjavaslat czímén az ország pénzügyei is valami javulást találhatnak.

Nézzük, t. ház, ezen indokokat egyenként. (*Halljuk!*) Ha szorosan ragaszkodnám a védtörvény 56. §-ához, mi lenne annak következése? Az, hogy a hadmentességi díjak czímén, vagy a mint az 56. §. mondja, a katonasági díjak czímén befolyó jövedelem nem fordittatnék egyébre, mint csak a rokkantak eltartására. Ez esetben sem honvédeinkről nem lehetne szó, sem azon további humanitarius intézkedésekről nem beszélhetnénk, melyek ezen törvényjavaslatban foglaltatnak; nem gondoskodhatnánk t. i. a hadban elesettek özvegyeinek s árváinak sorsáról, valamint nem gondoskodhatnánk a hadba behivottak otthon maradt, szükséget szenvedő családainak segélyezéséről sem. Midőn tehát a törvényjavaslat tovább menvén a védtörvény 56. §-ánál, ezen humanitarius intézkedéseket is megtenni akarja, azt hiszem, hogy ez nem hibája a törvényjavaslatnak, hanem ellenkezőleg annak igen nagy érdeme.

A t. szónok uraknak második indoka az, melyet a quótából merítenek. De kérdem t. képviselő urak, ha önök ragaszkodván a védtörvény 56. §-ához, quótáról beszélnek, mily quóta szerint fogna akkor Magyarország hozzájárulni ezen adóhoz?

Azon 56. §. értelmében a katonasági díjaknak nem egy meghatározott, vagy egy meg nem határozott része, hanem az egész összeg Bécsbe fogna menni a közös hadügyminister rendelkezése és a közös pénzügyminister kezelése alá. Mit tesztünk mi, t. ház, ennek ellenében? Azt tesszük, hogy a díjaknak csak egy meghatározott, változást nem türő kisebb része fog oda menni, de az sem fog a közös pénzügyminister kezelése alá adatni, hanem az is a magyar pénzügyminister kezelése alatt marad és a fölött a legfőbb rendelkezési jogot a honvédelmi minister gyakorolja. Azt hiszem, t. ház, ez is sokkal jobb azon állapotnál, mint a melyet az ellenző képviselő urak, a védtörvény 56. §-ából kiindulva, ebből kimagyarázni akarnak.

A harmadik indok, melyet a törvényjavaslatot ellenző t. képviselő urak felemlítenek, az, hogy ezen czímen az ország pénzügye is nyerne valamit. Én, t. ház, ezt először nem tartanám valami nagy bűnnek, de másodszor figyelmeztetem a t. képviselő urakat, hogy emlékezzenek vissza, miszerint 1875-ben meghozatott a nyugdíj-törvény, mely, mig egyrészről lényegesen javitotta a nyugdíjra érdemes katonák sorsát, másrészt lényegesen megterhelte államháztartásunkat. És ha jogos és igazságos, hogy az állam nagyobb mértékben segítse a rokkant katonákat, mint segítve voltak 68. óta, azt hiszem, nagyon méltányos, de a szoros jog szerint igazságos, hogy a honvédelmi díjak czímén bejövendő költségek egy része, az államháztartás javítására fordittassék. De Lukács Béla és Pulszky Ágost t. képviselő uraknak nemcsak az fáj, hogy az államháztartás is javulhat ezen adó czímén; ők ezen dolognál valami hypocrisisről, valami titkolódzásról is tettek említést, neheztelvén, hogy a pénzügyminister törvényjavaslatának szövegében nincs kimondva határozottan, hogy a kijelölt czélokon felüli összeg az államháztartás javára megy. No már, t. képviselő urak, midőn a pénzügyminister ur a törvényjavaslat indokolásában nyiltan kimondja, hogy az államháztartás számára ezen törvényjavaslat folytán be fog jönni 500,000 frt s midőn a pénzügyminister ur az indokolásban világosan kimondja ezt, midőn a pénzügyminister ur azon exposéban, melylyel az 1880. évi költségvetést a házba behozta, mindenkinek hallatára elmondá, hogy ilyen és ilyen czélja van ezen törvényjavaslattal, akkor azt mondani, hogy itt hypocrisis és titkolódzás forog fenn, azt hiszem, igazságosan nem lehet. Ugyanazon t. képviselő urak hosszú számvetést csinálnak arra nézve is, mennyire nem áll a pénzügyminister úr számítása arra nézve, hogy ennyi meg ennyi fog bejönni ezen adó czímén. No, t. képviselő urak, önök felállítottak egy másik számítást az ellen, melyet a pénzügyminister ur és a pénzügyi bizottság előadott. Egyik, mint a másik, semmi egyéb, mint feltevésen alapuló számítás. Arra nézve, hogy mennyi hal meg azok közül, kik a katonaság alól felmentetnek, eddig statistikai adataink nincsenek. Hogy milyen adóviszonyok köztt vannak, mennyi közttük a nyomorult, a kormány azt nem tudhatja s a képvi-

Digitized by Google

selő urak sem tudják. Lehet, hogy a fogyaték 4% lesz; lehet, hogy 12 százaléka lesz, mint ők mondják, de bizonyosságot senki sem tudhat. Bizonyos csak az az egy, hogy a bejövendő összegekből be fog jönni 800 és nehány ezer forint, mely a képzendő alapokra fog fordittatni; másfelől, hogy a mozgósítottak családjai számára is némi csekély összeg fog bejönni. Hogy mennyi marad az államháztartás számára, az nem ezen törvény feladata körébe tartozik, de a budget tárgyalásakor lehet appraeciálni, hogy lehet-e annyit felvenni az államháztartás javára, mint a mennyit a pénzügyminister elmondott.

Lukács Béla és utána Pulszky Ágost t. képviselő ur megtámadja a pénzügyi bizottságot is, a miért ki nem mondta a törvényjavaslatban azt, hogy az illető rész az államháztartás javára fordittatik, jólehet a törvényjavaslat 5. §-át módosította. T. ház! E tekintetben apellálhatok magára Lukács Béla képviselő urra, a nem jól emlékezőről, a jól emlékezőre. Méltóztatnak a pénzügyi bizottsági t. tagok emlékezni arra, hogy a pénzügyi bizottság felfogása az volt, hogy mindennemű, az állam tagjaira kivetett adó- vagy díjakból bejövő összeg természeténél, szoros törvénynél fogva, az állam bevételi tételét képezi: tehát nem erre kell fektetni a súlyt, hanem igenis arra, hogy a bejövendő összegből, mennyi fordittassék más speczialis czélokra. És azt hiszem, t. ház, hogy a pénzügyi bizottság szövegezése ezen eljárásnak megfelel, de megfelel egyszersmind a törvényalkotási correctségnek.

Egyébiránt mindazok irányában, a kik régebben szóltak s a kik ma beszéltek, a kik a törvényjavaslat alapeszméjét igazságosnak és szentnek tartották és mégis el nem fogadtak, általában csak annyit jegyzek meg, hogy Aristotelessel aligha állnak jó lábon, a mennyiben az általuk felállított előzményből, alig vonható ki más következtetés, mint az: fogadjuk el a törvényjavaslatot általánosságban és igazítsuk ki annak hiányait a részletes tárgyalásnál. S most, t. ház, egynehány szóval akarok fordulni azon képviselő urakhoz, a kik a törvényjavaslat alapelvét is megtagadták. (*Halljuk.*)

T. ház! Ezen a téren azt hiszem, hogy nekem igen keveset kell szólnom; fényesen megoldották e feladatot Irányi Dániel és Hegyessy Márton képviselő urak. (*Derültség.*)

Én ezekhez csupán annyit vagyok bátor még megjegyezni, hogy akkor, a midőn önök tagadják, hogy joga volna az államnak, hogy igazságos volna a katonaság terhe alól megszabadult gyöngébb testalkatúakra nézve valami adót kivetni, akkor önöknek el kell ismerniök, hogy akkor meg az erősebbektől nem kívánhatják azt, hogy az élet- és vér-adó terhét az állam javára megadják. És t. ház, ha áll az, a mit ma, ugy hiszem Vidlicskay József t. képviselő ur és más képviselő urak mondottak, hogy e véradót sincs joga követelni az államnak, ugyan kérdem, ezen rettentő epochában, a midőn a körülöttünk álló nagy nemzetek millió számra dressiroznak be katonákat, mit fognak a haza védelmére állítani? Hol veszik a katonát? Talán az önkényt vállalkozók csekély tömegével akarják megmenteni a hazát?

Beismerem egyébiránt, hogy ezen a téren, t. i. a tagadás terén leglelkesebben szónokolt Mocsáry Lajos képviselő ur. Ő roppant lelkesedéssel bizonyítgatta, hogy 1×4=4, 3×2=6, 4×3=12.

Hisz ezt a törvényjavaslat maga is megmondja határozottan, hogy bizony 3. 4, 5, 6, 7, stb. frtot kell fizetni; de bármily lelkesen beszélt is, azt, hogy e 3—10 frt borzasztó teher ellenében, a besorozott katonának sorsa valódi lakadalom volna, azt bebizonyítni nem tudta.

T. ház! Legyünk igazságosak. Ha Mocsáry Lajos képviselő ur nem azon nehéz terheket veti szembe a be nem sorozottakkal, a melyeket a katonának teljesíteni kell, hanem csupán azt, hogy a már tartalékba jutottak is tartoznak pénzbeli kötelességüket teljesíteni, kénytelenek lesznek elismerni azon igazságot, hogy az a tartalékos katona részint az által, mert minden esztendőben az ellenőrzési szemlére bement, részint az által, mert neki még 3 évi hadgyakorlatot kell teljesíteni, sokkal több pénzbeli teherrel sujtatik, mint azok, a kik csak a védelmi adót kötelesek fizetni.

Azt is elismerem készséggel, hogy ugy a t. képviselőtársam, mint Madarász József és Orbán Balázs képviselő urak igen lelkesen szónokoltak arra nézve, hogy bizony semmi adófelemelés, semmi újabb adót nem kell elfogadni; de ennek ellenében talán csak még is mondhatok annyit, hogy bizony az olyan adót, a melynek elvét igazságosnak és szentnek vagyunk kénytelenek mindnyájan elismerni, talán lelkesen is lehetne védelmezni; hanem ki-ki a maga módja szerint. Én, t. ház, nem akarok deklamálni, hanem egyszerűen hivatkozom a t. ház hideg megfontolására. Méltóztassanak hidegen megfontolni azt, hogy azokról a mi sebesült katonáinkról, az elhaltak özvegyeiről s árváiról, a mozgósítottak családjairól, ha mi magunk nem gondoskodunk, sem ellenség, sem barát gondoskodni nem fog; ha mi magunk nem akarunk javítani államháztartásunkon, azt bizony sem az ellenség, sem pedig a Szederkényi t. képviselőtársam által valami külön állónak képzelt ideál, melylyel a „do ut des“ elve alapján alkuba bocsátkozni lehetne, javítani nem fogja, hanem államháztartásunk terheit magunknak kell kiizzadni.

Mindezeknek alapján, a számítani tudó s ál-

Digitized by Google

dozatkész hazaszeretet nevében kérem a t. házat, méltáztassék a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: A vita be lévén fejezve, mielőtt a szavazás megtörténnék, fel fog olvastatni Bessenyey Ernő képviselő urnak határozati javaslata.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*).

Elnök: T. ház! A határozati javaslat halasztást involvál ugyan magában, de nem egyszerű halasztást, hanem egyuttal bizonyos elveknek elismerését. Ennélfogva e határozati javaslatot nem tűzhetem ki először szavazás alá, hanem magát a törvényjavaslatot, a bizottság szövegezése szerint, fogom szavazás alá bocsátani. Ha ez el nem fogadtatnék, akkor jönne szavazás alá a határozati javaslat. Fel teszem tehát a kérdést. Méltóztatik a tisztelt ház a hadmentességi díjról szóló törvényjavaslatot a bizottság szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? Igen, vagy nem? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Ennélfogva a beadott határozati javaslat elesik.

T. ház! Mielőtt a részletes tárgyalás megkezdetnék, a tegnapi incidens alkalmából, azon kérést intézem a t. ház tagjaihoz, méltóztassanak magukat a szólni kivánók jó előre feljegyeztetni az illető szakaszoknál, nehogy ismét valami tévedés, vagy meglepetés történjék. Következik a részletes tárgyalás.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czímét a pénzügyi bizottság szövegezése szerint*).

Elnök: Nem lévén észrevétel, a czím elfogadtatik.

Baross Gábor jegyző (*olvassa az 1-sö §-t*).

Tischler Vincze: Én ugyan nem fogadtam el a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául, de nem azért, mintha a törvényjavaslatban foglalt alapelv ellen kifogásom lenne, hanem kizáróláig azon okoknál fogva, melyeket Szontagh Pál és Lukács Béla t. képviselőtársaim tolmácsoltak.

A mi a törvényjavaslat alapelvét illeti, őszintén megvallom, hogy azt a lehető legigazságosabbnak tartom, mert higyjék meg azon képviselő urak, kik a katonáskodást valami bonumnak, jónak tüntetik fel, hogy mindazok, kik a katonáskodást nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag ismerik, ellenkező nézetben vannak, mert azok nemcsak nem tartják a katonáskodást jónak, hanem ellenkezőleg sanyaruságnak és pedig olyannak, hogy az attól való menekülésért, készülök bármely kész lesz a lehető pénzáldozatot meghozni. De éppen azért, t. ház, mert az alapelvet magam is igazságosnak tartom, óhajtom, hogy azon pénzáldozatokat necsak azok hozzák meg, kik testi hiányaik, vagy családi körülményeik miatt mentesek, hanem azok is, kik ezen mentességet ép testtel és ép lélekkel a puszta véletlennek például, a sorshuzásnak köszönik, t. i. a póttartalékosok. Az 1868: LX. t. cz. 56. §-a nyiltan rendeli, hogy a póttartalékosok megadóztassanak, ettől azonban a kormány és a pénzügyi bizottság indokolatlanul eltért; az eltérést azzal indokolja, úgy a kormány, mint a bizottság, mindkettő majdnem egyformán, hogy a póttartalékosoknak a 12 év folytán készen kell magukat tartaniok és hogy, ha ezen évek lefolyása alatt esetleg háború törne ki, behivatnának és akkor, vérrel és pénzzel adóznak, mi az oszto igazsággal összeegyeztethető nem lenne.

Én megvallom, t. ház, hogy ezen indokolást merőben elégtelennek tartom, mert az a körülmény, hogy a póttartalékosok a 12 év alatt esetleg egyszer, egy pár heti szolgálatot teljesítenek, elégséges ugyan arra, hogy azon évben, melyben behivatnak, szolgáltak, az adó alól felmentessenek, de korán sem arra, hogy e czímen 12 év alatt adómentes legyenek.

Akkor uraim, mikor a csonkákat és bénákat megadóztatjuk, hogy lehet felmenteni azokat, a kik ép testtel-lélekkel birnak s e kedvezményt a puszta véletlennek köszönhetik? De, hogy a póttartalékosok nem teljesítenek oly nagymérvü szolgálatokat, bizonyitja a tapasztalat. Védrendszerünk évtizedes fennállása alatt, tavaly volt az első eset, midőn a póttartalék csekély része mozgósittatott, mig ellenben a póttartalékosok legnagyobb része, ezen évtized leforgása alatt éppen semmi szolgálatot nem teljesített. De eltekintve ettől, ha a t. kormány, vagy a t. pénzügyi bizottság nem tarthatta az osztó igazsággal megegyeztethetőnek azt, hogy a póttartalékosokat megadóztassa, kérdem, hogy tarthatta ugyanazon osztó igazsággal megegyeztethetőnek a törvényjavaslat 1. §-ának 2. pontjában felemlítettek megadóztatását? Mindaz, mit a t. kormány az indokolásban felhoz a póttartalékosok mellett, sokkal nagyobb mértékben alkalmazható azokra, a kik a 2. pontban fel vannak emlitve. E 2. pont azokról szól, kik családi körülményeiknél fogva hadmentesek, de ezek hadmentessége a véderő törvény értelmében csak addig tart, mig az, a kinek fenntartása miatt felmentetett és mihelyt az meghal, az illető rögtön be lesz a hadseregbe sorozva és ott teljesíti kötelességét. Megtörténhetik tehát ezeknél is, hogy esetleg 5—6 évig fizetik a védelmi adót, de meghalván atyjuk, vagy anyjuk, kiket eltartottak, be lesznek sorozva s kiütvén a háború, épp úgy fognak vérrel adózni, mint a póttartalékosok. Sőt ezek helyzete még súlyosabb, mert a pót-

Digitized by Google

tartalékos csak hadiszolgálatra köteles és a háború végével haza bocsáttatik, mig ellenben a ki családi körülményeknél fogva mentetett fel, e körülmények megszüntével köteles a netán még reá eső hadgyakorlatokat is teljesíteni. Ha tehát mindennek daczára ezeket megadóztatjuk, hogy lehet felmenteni a póttartalékost? Hol marad a consequentia? Önön magával jön tehát ellentétbe e törvényjavaslat.

Végre kérem módosítványom elbirálásánál a financiális szempontokat is némileg figyelembe venni. Itt körülbelől 95,000, 100,000 ember adómentességéről van szó, a mi 8—10 frtjával egy millió forint jövedelem évenkint, mely összeg mindenesetre olyan, hogy beteg pénzügyeink mellett figyelembe vehető.

Ezeknek alapján kérem ezen módosítványomat, mely a póttartalékosokat azon évekre, melyekben tényleg hadiszolgálatokat nem teljesítenek, megadóztatná, elfogadni.

Megjegyzem végül, hogy miután elfogadás esetében nemcsak az első, hanem a második szakasz is bővitendő, a mennyiben ott lenne kimondandó egy új pontban az, hogy csak azon évben köteles a póttartalékos fizetni, melyben szolgálatot nem teljesít, módosítványom arra is vonatkozik és igy kérem módosítványomat a 2. §-ra is kiterjeszteni. (*Helyeslés a baloldalon.*)

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa Tischler módosítványát*).

„Az első és második szakasz következőleg bővítendő: az első szakasz 5-ik pontjában e szó póttartalékosok, a második szakasz *d*) pontja, az első szakasz ötödik pontja alatt tizenkét évi szolgálati idő mindazon éveire, a melyekben hadi szolgálatokat nem teljesítenek.“

Molnár György előadó: A t. képviselő ur azzal indokolta indítványát, hogy a póttartalékosokra nézve indokolatlanul terjesztette be a minister javaslatát és a bizottság a maga véleményét. És ennek ellenében ő maga felolvasta azon indolást, a mely miatt a póttartalékosok kihagyattak.

Hogy ez az indokolás mennyire bir értékkel, az egyik, vagy másik képviselő appraeciatiójának a tárgya. Én részemről azt hiszem, hogy azon bizonytalan állapot, a mely a behivás damocles-kardját a póttartalékosok feje felett tartja, elegendő indok arra, hogy ezen teher alól a póttartalékosak kivétessenek. Ennélfogva a beadott indítványt nem fogadhatom el.

Szederkényi Nándor: T. ház! Én nem szándékozom új módosítványt beadni, de kötelességemnek tartom rámutatni azon anomaliákra, a melyek, ha életbe lépnek, a közéletben ellentétes és igazságtalan eseteket fognak létrehozni. Az 1. §. első bekezdésének *a*) pontja szerint hadmentességi díjat kötelesek fizetni azok, a kik a hadiszolgálatra mindenkorra alkalmatlanoknak találtattak és mint ilyenek, az állítási lajstromból kitöröltetnek, tehát a kik végkép felmentettek.

De kérdem: vajjon igazságos-e a végkép felmentés eseteit egy niveaura helyezni s azt mondani, hogy minden felmentett tartozik adót fizetni, mert a felmentési esetek, csakis a testi hibákra vonatkoznak, mivel e paragraphus szerint csak azok mentetnek fel végkép, a kik teljesen használhatlanok és oly nyomorékok, hogy őket semmi esetben sem lehet katonai szolgálatra alkalmazni.

A 3. §. azt mondja, hogy védelmi adót csak azok nem tartoznak fizetni, a kik „keresetképtelenek, a mennyiben egyszersmind vagyontalanok is.“ E szerint egy teljesen nyomorék, a melyik nem csak, hogy a napszámot nem képes teljesíteni, de dolgozni is alig képes, azonban nem egészen vagyontalan, mert van a falu végén talán egy gulibája és egy vagyonos ember, a kinek habár nyomorék és nagy birtoka van, egy kathegoriába esik. Igaz, hogy az mondatik, hogy a vagyonos többet fizet; de kérem: vajjon arányban áll-e az a fizetés, a mely itt elősoroltatik a vagyonosra és a szegényre nézve egyaránt? Ez, t. ház, az alkalmazásban a legkirivóbb ellentéteket és igazságtalanságokat fogja eredményezni. A 2. §. szerint azok tartoznak hadmentességi díjat fizetni, a kik az utolsó korosztályban, vagy az abból való kilépés után, az állítási lajstromokban visszahelyeztetnek. Én, t. ház, azt vagyok bátor megjegyezni, hogy ezek a hadszolgálatok alól felmentve nincsenek. Mit tesz ez? A kik a harmadik korosztályban pl. gyengének találtattak, azok nem mentetnek fel, hanem csak visszahelyeztetnek és esetleg, ha pl. sorozás, a mi rendesen szokott történni, három korosztályból nem telik, rá mennek a 4., 5., 6. korosztályra is. De lehetnek oly esetek háborús időben, midőn ezen 4., 5., 6. korosztály is behivatik, mert ezek mindig behívhatók, már most vegyük azt az esetet, mely megtörténhetik már a jövő évben is, hogy ha ezek adó alá vétetvén, egy-két évig fizetik is, előjön az az eset, hogy behivatnak, besoroztatnak, tehát adót is fizetnek, egyszersmind pedig a védelmi szolgálatot is teljesítik. Mennyi igazságtalanság fog ebből származni, méltóztassék azt megitélni. A védelmi adó kötelességét rója azokra, kik, mint az előttem szólottak által is meg volt említve, családi viszonyai, agg szülei, vagy testvérei tartása miatt a 17. §. értelmében felmentetnek. Miért történik e felmentés? Fontos állami érdekekből, hogy az illető családok fenn-

Digitized by Google

tartó, kenyérkereső nélkül ne maradjanak. Ha az állam szükségét látja annak, hogy bizonyos körülmények között, pl. árvák fenntartása, vagy agg szülők istápolása végett nem sorozza be az illető gyermekét, vagy testvérét, már akkor ezen tekintetek, melyek folytán ők felmentetnek a hadviselés terhe alól, tiltják azt, hogy újabb terhekkel rovassanak meg.

És itt meg kell jegyeznem, hogy ezen 17. §. értelmében történt felmentés, általában a szegényebb osztályra szorítkozik, mert elő van irva, hogy mily anyagi viszonyok között történhetik meg itt a felmentés; és most azt kérdem, midőn azt állítottam, hogy ez adó a szegényebb osztályt fogja túlnyomóan sujtani, nem azokat fogja-e sujtani, kik árvák, szegény testvéreik, agg szülőik gyámolítása végett otthon hagyatnak: a midőn az állam egyik kezével segélyt nyujt, másik kezével busásan vissza veszi, mert azon adófizetés, mely rájuk kirovatik, igen érzékenyen fogja sujtani azt a szegény családot.

A 3. §. szerint azok is állanak a hadmentességi díj fizetése alatt, kik pl. a katonaságnál bizonyos idő alatt szolgálván, onnan valami testi fogyatkozás miatt elbocsáttattak; természetesen konstatáltatván, vajjon az a szolgálatban nyerte-e azt a testi fogyatkozást, vagy nem. Azt mondja a törvény, ha nem szolgálatban nyerte, adófizetés kötelesség alá esik. Már az még sem igazságos, hogy ha 1—2 évet töltött a katonaságnál és onnét elbocsáttatott azért, mert hát további szolgálatra képtelen, de esetleg nem hadiszolgálatban kapta ezen testi fogyatkozást, hogy az most újabban adó alá vettessék, azt nem hiszem, hogy igazságosnak lehessen mondani; hiszen az már teljesítette is némileg, ha nem is egész 32-ik évig, a hadiszolgálatot és teljesítsen még most adófizetést is, ez nem egyforma, ez nem igazságos mérték.

Hanem, t. ház, ha a törvény kedvezményeket nyujt, akkor nem ezen szakaszok, hanem más szakaszok azok, melyek a hadiszolgálatra nézve igenis előnyt, kedvezményeket nyujtnak. Én már az általános tárgyalásnál nem ugy, mintha ezekre óhajtanám a törvényt kiterjeszteni, hanem mint figyelemre méltót azon esetben, hogyha a törvény kellő korlátai között nyujtatott volna be és ezen esetben mindenesetre fel is hívtam volna a t. ház figyelmét azon kedvezményekre, melyek a hadi kötelezettségre nézve a törvénynek 23., 24., 25., 26. §§-ai nyujtanak. A többek között csak egyet említek fel. A törvényjavaslat kimondja, hogy mindenféle felekezet papjai fel vannak mentve a hadiszolgálat kötelezettsége alól s háború esetére, mint tábori lelkészek fognak előállani. Már erre, t. ház, nem lehet azt mondani, hogy nem kedvezmény. Ha tehát valami fizetési kötelezettség hárulhatna valakire, mint mondám, azon esetre, ha a törvény azon korlátok között nyujtatnék be, melyeket én magam is jeleztem az általános tárgyalás alkalmával, ezen eset már rendkivüli figyelmet érdemelne.

Én ezeket csak röviden óhajtottam előterjeszteni, hogy rámutassak azon anomaliákra, melyek ezen törvény alkalmazásánál a közéletben létre fognak jönni és egyszersmind jelezzem azt, hogy ezen törvényjavaslat is azon törvények közé tartozik, melyek bizonyos tetszhetősebb alakban jelentkeznek, mert felhívja azoknak, kik a katonaságnál vannak, figyelmét s mintegy elégtételérzetét s felhívja azon gondolatot, hogy ha ők a hazáért fáradságos szolgálatot végeznek, azok, kik otthon maradnak, viszont fizetnek. Ezek előtt mindenesetre igen tetszetős ezen törvényjavaslat, de azon sajátságos viszonyoknál fogva, melyeket a védtörvény alkalmazása az életben létrehoz, ezek ily természetű adózási törvényre nem nyujtanak alkalmas tért és ily adózási törvénynek alkalmas anyagul nem szolgálhatnak.

Én ezeket voltam bátor a t. ház figyelmébe ajánlani, különben a magam részéről indítványt azért nem terjesztek be, mert az általános tárgyalásnál nézeteimet elmondván, tudom, hogy e helyen azokat érvényesíteni nem lehet.

Pulszky Ágost: T. ház! Legyen szabad nekem azon indítványhoz, melyet Tischler t. barátom beterjesztett, egy pár szót szólani annyival inkább, mivel a ministerelnök ur azon beszédében, melyet az általános tárgyalás alkalmával elmondott, éppen ezen kérdésre vonatkozólag bővebben kiterjeszkedett, kiterjeszkedett oly szempontból, melyek figyelmet érdemelnek, de a kérdést mindenesetre egyoldalulag érintették. Nem kétlem, hogy ezen póttartalékosok sorsa, a kik póttartalékosságuk vége felé netalán tényleges részvételre mozgósítás által behívatnak, egyáltalában nem irigylendő, mert ezen póttartalékosok, a kik előre nem látják és nem várják behivatásukat, rendkivüli nehézségek, fáradalmaknak vannak kitéve; de másrészt nem tagadható az sem, hogy nincs senki a hadkötelesek közül, a kik kényelmesebb állást, a hadiszolgálattal járó terhek nagyobb mentességét élvezné, mint azon póttartalékos és ezek a póttartalékosoknak nagyobb száma, a kik egyáltalában nem mozgósíttatnak. Kétségtelen, hogy mig a másod, esetleg a harmad korosztályúak behívatnak és újra megvizsgáltatnak és ha az első korosztályból ki nem kerül az újonczjutalék száma, igénybe vétetnek; hogy mig azok, a kik egyéb mentességi okoknál fogva hazabocsáttatnak, de időközben részben ezen mentességi okok megszünvén, béke idején is beidéztetnek, részint pedig a gyakorlat és kiképzés szempontjából évenkint beidéztetnek, addig a póttartalékosok az ilyen terhektől egyáltalában mentve vannak. Ennek következtében ez

Digitized by Google

kétségtelenül egyik hátránya a jelenlegi állapotoknak. Minden intézkedés, mely a póttartalékosokra tétetik, vagy a közönséget, vagy a közönségnek az állam iránti várakozásait a póttartalékosokkal szemben sérti azon esetre, ha azok be nem idéztetvén, tökéletesen mentesek maradnak, tehát a hadiszolgálatot nem teljesítik és még sem fizetnek semmit; ellenben kettős súly háramlik a póttartalékosra azon esetben, ha egy ideig fizet és azután mégis mozgósittatik.

Kétségtelenül meg vannak ezen bajok, melyek a póttartalékos intézmény jelenlegi állapotából folynak és a melyek megvizsgálandók és a melyeket méltán említettem, mint olyanokat, melyek megváltoztatást követelnek, midőn a védtörvény két szakasza hatályának meghosszabbításáról volt szó. Most ezen körülmény nekünk csak újabb alkalmul szolgál azon sajnálatunk kijelentésére, hogy akkor, mikor azon két szakasz meghosszabbításáról volt szó, egyszersmind a többi intézkedéseknek módosítása a ház elé nem terjesztetett. Mert, t. ház, igen különös helyzetbe fognak jutni e törvénynyel. Ezen törvény elfogadása alkalmával még a régi törvény intézkedései állanak fenn és a minister urak kijelentései szerint is, valószinűleg már csak nehány holnapig érvényben álló törvény alapján állunk és szavazzuk meg az új intézkedéseket. Kérdem, ki biztosít arról, hogy ezen kérdésre vonatkozólag az új törvény egészen más intézkedést nem fog-e magában foglalni, a melyeknek következtében azután szükséges lesz azokra visszatérni, a melyeket ez alkalommal szavazunk meg? Addig azonban hinni akarom, hogy az új törvény alkalmával, a póttartalékosok intézményére vonatkozólag is, a kormány előterjesztésében czélszerű módosításokkal fogunk találkozni; addig azonban kénytelenek vagyunk, a jelenlegi állapotok alapján intézkedni és szavazatunkat a jelen állapotok által nyujtott tekintetektől irányozni.

Itt azt hiszem, hogy csak egy igazságos módja van a megoldásnak, a melyet Tischler t. képviselőtársam indítványában előadott, ha megtoldjuk azzal, hogy azon esetben, ha a póttartalékosok mozgósittattak, az általuk befizetett összeg nekik visszafizettetik; mert az igazságtalanság és az világos sérelem lenne az államra nézve, ha a nem mozgósított póttartalékosok nem fizetnének semmit. Azt hiszem, elfogadható azon elv, hogy a póttartalékosok általában fizetni tartoznak, azon esetben azonban, ha mozgósittatnak, az általuk fizetett összeg nekik visszatéritendő. A mi az ügyek evidentiában való tartását illeti, ez azon rendszer mellett, a mely a törvény értelmében fennáll és azon könyebbség mellett, melyet az újonczozási lajstromok és a póttartalékosok lajstroma nyujt, egyáltalában nehézséggel nem jár.

Ez irányban bátor vagyok tehát a Tischler Vincze t. barátom által beterjesztett indítványt módosítani. Módosítványom következőkép hangzik (*Olvassa*):

„A póttartalékosoknak, a mozgósítása esetén az általuk fizetett díjösszegek, visszatérítendők."

Ezen módosításom vonatkozik az 1. §. második pontjára, melyre nézve Tischler Vincze t. képviselőtársam indítványt adott be. Vonatkozik pedig azon esetre, ha az indítvány elfogadtatik.

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*).

Baross Gábor: Ha a póttartalékosok rendszere egyáltalában vita tárgya lenne itten, most magam is csatlakoznám azon nézetekhez, melyeket Pulszky Ágost t. képviselőtársam itt kifejezett, mert megvallom őszintén, hogy a véderő-rendszernek bizonyos irányú practicus változtatása mellett, a póttartalékosok intézménye a változtatás alól elvonható nem lesz. De itt most nem arról van szó, hanem arról, vajjon a póttartalékosok, mint olyanok, hadmentességi díjat kötelesek-e fizetni, vagy nem és itt, t. ház, az eredeti törvényjavaslat 1. §-ának szövegezésével szemben két módosítvány fekszik előttünk; az egyik, melyet Tischler Vincze t. képviselő ur nyujtott be és a mely akként szól, hogy a póttartalékosok szintén a hadmentességi díj fizetése alá vonassanak; a másik pedig Pulszky Ágost t. képviselő ur almódosítványa, mely szerint a szolgálatra behívott, illetőleg mozgósított póttartalékosok, az általuk befizetett összegeket az államtól visszanyerjék.

Én, t. ház, nem járulhatok ezen módosítások egyikéhez sem. Nem járulhatok pedig Tischler Vincze t. képviselő ur módosításához először azért, mert már magának a törvényjavaslatnak és a fizetendő díjnak rendeltetésénél fogva, melyet a bizottság a törvényjavaslatban hadmentességi díjnak czímezett, hadmentességi díj fizetésének kötelezettsége alá a póttartalékos semmi esetre sem vonható, mert hisz ő azon körülményeknél fogva, melyeket a t. képviselő ur is felemlített, tettleg hadköteles. (*Helyeslés balfelől.*) Másfelől nem fogadhatom jóformán el az osztó igazság érdekében sem, mert, t. ház, ha mindjárt a katonai rendszer szerint is egy bizonyos véletlen körülménynél fogva, a póttartalékosoknál, a szolgálat teljesítésére nézve különbség tétetik, azt Tischler t. képviselőtársam sem fogja tagadni, hogy katonai és szolgálati szempontból a póttartalékos hátrányban van. Mig ugyanis a rendes hadkötelezettséget teljesített egyén, kiképeztetést nyer azon szolgálat teljesítésére,

Digitized by Google

melyre esetleg hivatva van, addig a póttartalékos minden előképzetség nélkül teljesíti a legkomolyabb időben esetleg a hadiszolgálatot. Lehet ez magának a rendszer hátránya, azt megengedem; de hogy ez a póttartalékosra nézve komoly időben, a hadiszolgálatra való behivatás esetén, egyénileg hatványozott hátrány, az illetőre nézve, azt senki sem tagadhatja. S éppen azért, mert ezen hátrány tényleg létezik a póttartalékosra nézve, ha ő Felsége rendelete folytán hadiszolgálatot tettleg teljesíteni tartozik, nem tartanám igazságosnak, ha a hadmentességi díj fizetésének kötelezettsége, a póttartalékosra nézve is kimondatnék.

Egyébiránt ismételve kijelentem, hogy csatlakozom ahhoz, hogy a póttartalékosok intézménye változást szenvedjen; de ha éppen e szempontból ideiglenesnek tartjuk a törvényjavaslat ide vonatkozó intézkedését, alaki tekintetben is elesik azon érvelés, melylyel a tisztelt képviselő ur élt.

Legyen szabad még csak egyre hivatkoznom. Ezen törvényjavaslatnak alapját képezi a véderőről szóló 1868: XL. t. cz. Sajnálom, hogy ezen törvényjavaslat még csak most kerül tárgyalás alá; de midőn ez most megtörténik, tény, hogy ezen törvényjavaslat kiindulási pontja, intézkedéseinek mérvadója és korlátozója más nem lehet, mint az 1868: XL. t. cz., melynek 56. §-a világosan megmondja, hogy kik kötelesek ily díjat fizetni. S itt megvallom, hogy némileg és nem egészen saját rendelkezésének megfelelőleg, a törvény maga is különbséget tesz a póttartalékosokra nézve s kétféle póttartalékosokat különböztet meg. Egyik részök az, mely az újonczozásnál nem került rendes szolgálatba, a kik tehát, a póttartalékosok közé soroztattak; másik részük az, a kik ideiglenesen fölmentettek a 17. §. alapján. A törvény, a rendes póttartalékosokra nézve nem mond semmit; az ideiglenesekre nézve azt mondja, hogy tartoznak fizetni a katonasági díjat, a mennyiben szolgálatra nem hivattak be. Ennek megfelel a törvényjavaslat 1. §-a, a mennyiben a véglegesen felmentetteket ezen díj fizetésére kötelezetteknek mondja ki.

A törvényjavaslat intézkedése tehát egyfelől megfelel a tényállásnak, másfelől pedig alapszik az 1868: XL. t. cz. 56. §-án s ezt most közvetett intézkedések folytán addig is megváltoztatni, a mig a t. kormány a védrendszerre vonatkozó esetleges javaslatait a törvényhozás elé nem terjeszti, igazolhatónak és czélszerűnek nem tartom. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Ennyit kivántam Tischler t. képviselőtársam módosítványára nézve megjegyezni.

A mi pedig azt illeti, a mit Pulszky tisztelt képviselőtársam módosításképen az előbbi módosítványhoz ajánlott, engedje meg, hogy kijelentsem, hogy ha volt valami okszerű abban, a mit Tischler t. képviselő ur óhajt, Pulszky tisztelt képviselőtársam azt almódosítása által teljesen lerontotta. Mert valóban sajátságos eljárás volna az, ha valaki pl. 9—10 esztendőn át fizetné az államnak a megszabott összegeket és azután szolgálatra behivatván, az állam tartoznék neki a tiz év alatt befizetett összegeket visszaszolgáltatni. Ez valóságos hitelezési üzlet volna, melyet sem adózási, sem jogi szempontból elfogadni nem tudnék. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Ezek után bátor vagyok kérni a t. házat, méltóztassék az eredeti szöveget, a két módosítvány mellőzésével, elfogadni. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Hedry Ernő: T. ház! Csak egészen röviden kivánok reflectálni azokra, a miket Baross t képviselőtársam elmondott. (*Halljuk! balfelől.*) Először is azt kivánom ismételni, hogy igen nagy különbség van póttartalékos és póttartalékos között. A póttartalékosok egyik sora a legszerencsésebb helyzetben van, mert ezek tulajdonkép semmiféle szolgálatot nem teljesítenek és a hadmentességi díj alól való felmentetésük egyáltalán igazságos nem volna; a másik kathegoriát képezik azok, a kik egy hadjárat alkalmával véletlenül behivatnak és minden előkészület nélkül, a testi fáradalmakra való minden előkészítés nélkül behivatnak és a harcztérre vitetnek. Ezek tehát aránylag sokkal fárasztóbban és terhesebben teljesítik a hadi kötelezettséget, mint a kik egy pár fegyvergyakorlatra behivatván, arra előkészítve vannak. Én tehát a póttartalékosok ezen két osztálya között mindenesetre különbséget kivánok tenni. Ezen különbséget Pulszky t. képviselőtársam legjobban tüntette fel, midőn egyiket a hadmentességben fenntartani kivánja és ennek a díjat nem véli visszafizetendőnek, a másiknak pedig a díjat visszafizettetni indítványozza.

Baross t. képviselő ur azt mondja, hogy azon indítvány, melyet Tischler t. képviselőtársam beadott, ellenkezik az 1868. törvényben lefektetett eszmével, mely azt mondja, hogy a hadmentesek vetendők alá a díjfizetésnek. Egészen elfeledi azonban a t. képviselő ur azt, hogy a 3. §-ban azok, a kik időközben válnak szolgálatképtelenekké, azon időtől fogva alá lesznek vetve a díjfizetésnek; ezek tehát nem hadmentesek, hanem hadkötelezettek és mégis megfizetik a díjat, ha valamely testi baj miatt, mely nem a szolgálatban történik, szolgálatképtelenekké lesznek.

A másik érve az, hogy az osztó igazság érdekében nem kivánja, hogy azok, a kik — nem hadmentesek, t. i. a póttartalékosok fizessenek. Egyszerűen hivatkozom arra, minő osztó igazságos kezek járnak néha közbe a póttartalékosok kijelölésénél. (*Ugy van! balfelől.*)

Digitized by Google

Hivatkozott a t. képviselő ur az 1868-ki törvényre is és szerinte ezen törvény kimondja, hogy a póttartalékosok nem tartoznak a díjfizetés kötelezettsége alá. A 68. törvény ezen §-át leszek bátor fölolvasni: „Az oly védkötelezettek, a kik valami hiányosság miatt a sorhad, (haditengerészet), vagy honvédségbeli szolgálatra be nem soroztathattak, valamint azok is, a kik családi tekintetekből ideiglen felmentettek (17. §.) és a kikre, mint póttartalékosokra (32. §.) a tettleges szolgálatteljesítés sora nem került: vagyonosságukhoz, vagy keresetképességükhöz a rokkant katonák eltartására, katonasági díjt tartoznak fizetni.“

Hivatkozott a t. képviselő ur a 68. törvényre, ez pedig világosan azt mondja, hogy „a kikre, mint póttartalékosokra a tettleges szolgálat teljesítésének sora nem került“, a fizetés kötelezettsége alól nem mentesek. Éppen az 1868. törvény mondja ki azt, a mire ő hivatkozott, tehát saját maga ellen beszélt a t. képviselő ur. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Csakis igazságosnak tartván azt, a mit Tischler t. képviselő ur indítványozott és a mit Pulszky képviselő ur hozzáadatni javasol, én Tischler képviselő ur módosítványát Pulszky képviselő ur módosítványa által kibővítve elfogadom. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát berekesztettnek nyilvánítom. Mielőtt a szavazás megtörténik, kérnék a tisztelt háztól figyelmet, mert a kérdés nem egészen egyszerű. Az első §. ellen észrevétel nem tétetvén, azt a maga egészében elfogadottnak nyilvánítom. Az 1. §-hoz, mely arról szól, hogy a hadmentességi díjat, kik kötelesek fizetni, Tischler képviselő ur még egy pontot hoz javaslatba, mely szerint az itt előroltakon kivül, kötelesek volnának a hadmentességi díját fizetni a póttartalékosak is.

Én tehát legelőször is kitűzném szavazásra azt a kérdést: méltóztatik-e a t. ház a Tischler képviselő ur által indítványozott 5-dik új pontot elfogadni. (*Felkiáltások a szélső balfelől: Először az 1. §-ra!*)

Ha a t. képviselő urak igy kivánják, kérem azon képviselő urakat, kik az 1. §-t elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik!*) A többség elfogadja.

Második kérdésül fel fognám tenni azt a kérdést, elfogadja-e a t. ház a Tischler képviselő ur által indítványba hozott 5-dik új pontot, a mely igy szól: „5. A póttartalékosak.“

Ha a t. ház ezt elfogadja, akkor következik szavazás alá, Pulszky képviselő urnak Tischler képviselő ur indítványához tett módosítása, mely Tischler képviselő ur indítványát meg akarja pótolni a következőkkel: „A póttartalékosok mozgosításának esetén, az általuk fizetett díjösszegek visszatérítendők.“

Ha e módosítvány is elfogadtatik, azon esetre Tischler képviselő ur azon módosítványa, melyet a 2. §-hoz benyujtott, magától elesik, mert Tischler képviselő ur azon esetre, ha az 1. §-hoz indítványba hozott toldása elfogadtatnék: a 2. §-hoz, a mely arról szól, hogy a hadmentességi díj fizetésére kik, miként, mi módon kötelezteknek, szintén egy új módosítványt ad be, mely Pulszky képviselő ur módosítványának elfogadása esetében elesnék. De, hogy ne complicáljam a dolgot, legelőször talán azt a kérdést fogom feltenni: méltóztatik-e a t. ház a Tischler képviselő ur által javaslatba hozott 5-dik új pontot elfogadni?

Ha ez nem fogadtatik el, akkor a többi magától elesik. (*Helyeslés.*)

Kérem azon t. képviselő urakat, a kik az 5. új pontot, a melyet Tischler képviselő ur indítványozott és mely igy szól: „5. A póttartalékosok“ — elfogadják, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik!*) A többség nem fogadja el. Ennélfogva a további kérdések maguktól elmaradnak s a többi módosítvány elesett.

Következnek a 2. §., de — miután már $^1/_2$2-re van és interpellatiók is vannak, talán félbeszakíthatnók a tárgyalást. (*Helyeslés.*) Mielőtt azonban az interpellatiók megtétetnének, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy a közgazdasági bizottság beadhassa jelentését.

Baross Gábor a közgazdasági bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a közgazdasági bizottság részéről beterjeszteni a jelentést a főrendiház által tett azon módosításokra, a melyek a ser,- szesz- és czukortermelés után fizetendő fogyasztási adónak, Martinschizza, Buccari, Porto-Rê, Zengg és Carlopago vámkülzetekbe való behozataláról szóló törvényjavaslatra vonatkoznak.

Minthogy azon törvénynek legközebb életbe kellene lépni, ennélfogva ezen módosítások tárgyalása szükséges lévén, kérem a t. házat, méltóztassék elrendelni, hogy ezen jelentés kinyomatása után a legközelebbi ülések egyikének napirendjére tűzessék.

Elnök: A t. ház beleegyezésével a jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és talán a holnaputáni napirendre kitűzetni. (*Helyeslés.*)

Következnek most az interpellatiók.

Tischler Vincze: T. ház! Interpellátiom tárgya oly természetű, mely hosszadalmas indokolást nem szükségel és ezért lehető rövid lesz felszólalásom.

Valamint az ország sok más vidéke, ugy Abaujmegye is sajnosan azok közé tartozik,

Digitized by Google

hol az általános terméketlenség szükségképi következménye, t. i. a nyomor és inség csakhamar beköszöntöttek. E nyomor jelenleg már oly mérvű, hogy a mint ezt a hiteles összeirások igazolják, egyedül csak a megye egy, ugynevezett Csereháti járásában azok száma, kik teljes vagyontalanság és kereset hiánya folytán éhhalállal küzdenek, 2011-re megy.

A megye részéről még f. é. október 6-án az alispán elnöklete alatt egy segélyző bizottság alakittatott, mely egyrészt segélyért folyamodott a t. belügyministerhez, másrészt pedig igyekezett a jótékonysági hajlam tapintatos felhasználásával könyöradományok gyüjtése által az inségeseken lehetőleg segíteni. E gyüjtéseknek eredménye azonban sajnosan csekély, mert az elszegényedés a megyében oly nagy és általános, hogy az egyesek legjobb akarat mellett, vagy csak igen keveset, vagy pedig éppen semmit sem adhatnak.

Az igen t. belügyminister ur részéről, a fenntemlitett felirat folytán 1000 frt küldetett a megyének, mely összeg a megye 5 járása között felosztatván, a Cserháti járás 2011 inségeseire összesen 200 frt jutott. Hogy e segély nemcsak nem elégséges, de csekély voltánál fogva az inségesek nagy számával szemben, egyáltalában számításba sem jöhet, ugy hiszem további bizonyítást nem igényel.

Én nem tartozom azok közé, kik az államtól mindent követelnek és várnak, méltányolni tudom továbbá államunk folytonosan betegeskedő pénzügyi helyzetét is, de ott, hol az állampolgárokat éhhalál fenyegeti, háttérbe szorulnak minden ily tekintetek. Ily esetekben segiteni az állam szent kötelessége s ezt követelhetni az állampolgár kétségbevonhatlan joga, különösen mínálunk, hol az állam ugy is a kimerítésig veszi folytonosan igénybe az állampolgárok anyagi képességét.

Kérem tehát ennélfogva, interpellátiómat a t. belügyminister urral közölni.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*):

„Interpellátió a belügyi minister urhoz. Tekintettel arra, hogy a képviselő ház folyó évi mártius hó 12-én 810. sz. a. hozott határozatával utasitotta a földmivelés- ipar- és kereskedelmi minister urat, hogy mielőbb terjeszsze a ház elé azon tervét, mely szerint az árúforgalmi statistika ügye kellő megoldást nyerjen:

Kérdem a t. földmivelés- ipar- és kereskedelmi minister urat, hogy a képviselőház által beterjesztetni határozott tervezet elkészült-e már — ha nem készült el, mi akadályozta annak elkésztülését? — Ha már elkészült volna, mikor szándékozik a minister ur azon tervet a képviselőház elé terjeszteni. Tischler Vincze.“

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! ha méltóztatnak megengedni, rögtön leszek szerencsés a t. képviselő urnak válaszolni. (*Halljuk!*)

Én az ország némely vidékein létező inséggel szemben, ott, a hol csakugyan segélyre van szükség, két szempontot tartok magam előtt. Az egyik az, hogy a mi okvetetlenül szükséges arra, hogy azon meg nem engedhető állapot, hogy hazánk bármely vidékén inség uralkodjék, be ne következzék, annak meg kell történni mindenütt. Ez az egyik. A másik, hogy biztos adatok alapján és ugy járjak el, hogy mig az, a mi okvetetlenül szükséges, meglegyen, addig túl ezen az okvetetlenül szükségesen ne menjek. Annyival inkább szükségesnek tartom ezt, mert a mult időkből is tanulmányozván ezen ügyeket, a kinek tetszik, hivatalos actákból mutathatom meg, hogy még nem olyan nagyon régen, már a 67-iki időszak óta, egy a legszükségesebbre okvetlenül 66,000 frtot követelt megyének 4000 frt utalványoztatván, a megye a tavasz beálltával azt kérdezte, hogy mit csináljon azon 2000 frttal, mely a 4000 frtból megmaradt és a melyet felhasználni nem tud? Pedig ha megkapta volna mind a 66,000-t, akkor tán 30,000 frtot fogyasztott volna el belőle.

Ezt átalánosságban. A mi magát a speciális esetet illeti, a képviselő ur tudomása óta annyiban változott a helyzet, hogy nem egy, hanem két ezer frtot küldöttem oda, azaz, hogy azóta újabban 1000 frtot küldöttem; de fogok ha kell és a mikor kell, többet is küldeni. Azt hiszem azonban, hogy kötelességem bevárni a megye és a bizottság által kilátásba helyezett részletes adatokat, a melyek alapján a valódi szükség mérvét meg lehet itélni. Jeleztetvén, hogy már ma kell ott segély, küldöttem annyit, a mennyi elég legyen addig, a mig, — ismétlem — a beérkező hiteles részletes adatok alapján a szükség egész mérvét meg lehet itélni s legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy a mi azon czélból szükséges, hogy ott éppen ugy, mint másutt, éhség be ne álljon és a lakosság meg nem engedhető szenvedésnek ki ne tétessék: meg fog történni Abaujmegyében, de meg fog történni az ország minden megyéjében is. (*Helyeslés.*)

Tischler Vincze: A mennyiben, ha jól értettem, a belügyminister ur a segélyt, a hol annak szüksége fennforog, kilátásba helyezi, válaszát tudomásul veszem.

A mi a belügyminister urnak átalánosságban tett megjegyzéseit illeti, ezek ellen nincs kifogásom, mert ugyanezen szellemben nyilatkoztam én is, midőn azt mondottam, hogy az államtól nem követelek mindent. Méltányolni tudom továbbá a t. belügyminister ur azon álláspontját is, hogy a megyék által beterjesztendő adatokat feltétlenül szükségesnek tartja arra, hogy

Digitized by Google

az inség mérve felett magát kellőleg tájékozhassa és ennek megfelelőleg intézkedhessék.

Csak arra kérem a t. belügyminister urat, hasson oda, hogy ezen kimutatások a megyék által mielőbb beterjesztessenek; mert megyéink indolentiája mellett attól félek, hogy mig e kimutatások beérkeznek, inségeseink éhen vesznek el. (*Helyeslés balfelől.*) Ha valahol, úgy áll az inségeseknél az a közmondás, hogy a ki gyorsan ád, kétszeresen ád. Egyébként ismétlem, a választ tudomásul veszem. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: A ministerelnök ur válaszát a ház tudomásul veszi.

Bernáth Dezső: T. ház! Előadandó interpellátiómban én az árúforgalmi statistikának már már elalvóban levő ügyét kivánom felelevéníteni. Felesleges volna bővebben kiterjeszkedni arra, mily megbecsülhetetlen segédeszköze a statistika a törvényhozásnak és hogy különösen a közgazdasági természetű ügyek és intézkedések csakis helyes alapon szervezett és kezelt termelési és árú statistika világánál birálhatók meg helyesen. Magyarország árúforgalmára nézve ilynemű adatokat csak az 1875. évről birunk, pedig már ezen adatok is igen hiányos alapon készültek s a közgazdasági viták alatt, a ministerium részéről is megbizhatatlanoknak jelentettek ki. Azóta nélkülözünk minden ilynemű kimutatást és nem birunk adatokkal arra nézve, hogy a hozott törvények hatását megbirálhatnók, semhogy a törvényekben foglalt közgazdasági intézkedések által elérhető eredményekre nézve következtetést vonjunk. Ezen visszásságot bölcsen elismerte maga a ház, midőn márczius 12-én utasitotta a kereskedelmi ministert arra, hogy mentől előbb terjesszen elő tervezetet arra nézve, mikép vélné ő az árúforgalmi statistika ügyét megoldani. Azóta, úgy tudom, a nyár folytán a kereskedelmi ministerium kebelében tartattak enquetek, tanácskozások, az eredményt azonban mindeddig nélkülöztük és semmiféle kimutatásokkal nem birunk, sőt a minister ur azon tervvel is adós maradt, mikép vélné ő ez ügyet megoldani. A dolog pedig nemcsak actuális jelentőséggel bir, a mennyiben abból úgy a földmüvelő, mint az iparos és kereskedő ügyeinek elintézésére és mikép vezetésére következtetéseket vonhatna, de birnának fontossággal különösen az ez évi és talán a jövő évi forgalmi adatok arra nézve, hogy azokból, a mult évben az osztrák tartományokkal kötött közgazdasági egyezmény hatását megbirálhatnók és ezeknek hatását áruforgalmunkra nézve megismerhetnők. Ezek majdan, ha ismét megkövetkezik annak ideje, hogy ez egyezmény megújittassék, a törvényhozásnak megbecsülhetlen anyagul szolgálnak ezen netalán elénk terjesztendő egyezmény megbirálására. Fontossággal birnának mindjárt a közel jövőben, midőn a Németországgal lejárt kereskedelmi szerződés netalán megújittatik, vagy a franczia köztársasággal kötendő vámszerződés kerül a ház elé, a melyben foglalt vámtételek hatásáról, csak pontos árúforgalmi statistika alapján lehetne következtetéseket vonni. Miután én azt hiszem, hogy a háznak hivatolt határozata nem czélozta ez ügy elodázását, hanem azt, hogy mentől előbb tárassék hű képe a ház elé Magyarország közgazdasági helyzetének; s miután megbocsáthatlannak tartanám, ha a jövőre is kénytelenek lennénk ezen adatokat nélkülözni és ha a törvényhozás minden esetben, midőn Magyarország legvitálisabb érdekeiről van szó, sötétben volna kénytelen tapogatózni: a ház engedelmével a következő interpellátiót vagyok bátor a kereskedelmi minister urhoz intézni: (*Halljuk!*)

„Interpellátió a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi ministerhez.

Tekintettel arra, hogy a képviselőház f. évi márczius hó 12-én 810. sz. a. hozott határozatával utasította a földmívelés-, ipar- s kereskedelmi minister urat, hogy minél előbb terjessze a ház elé azon tervét, mely szerint az árúforgalmi statistika ügye kellő megoldást nyerjen:

Kérdem az igen t. kereskedelmi minister urat: hogy a képviselőház által beterjesztetni határozott tervezet elkésztült-e már, — ha nem készült el, mi akadályozta annak elkészülését? — Ha már elkészült volna, mikor szándékozik a minister ur azon tervet a képviselőház elé terjeszteni?“

Elnök: Az interpellátió közöltetni fog a minister urral.

Spóner Andor: T. képviselőház! A szeszadóról szóló 1878-iki XXVI. t.-czikk, 26. §-a a mezőgazdasággal egybekötött szeszfőzdéknek bizonyos, ezen §-ban határozottan körvonalozott feltételek alatt 20, illetőleg 10 százaléknyi adóleengedést biztosít.

Ezen törvény végrehajtása tekintetéből a t. pénzügyminister ur, egyetértőleg az osztrák cs. kir. pénzügyministeriummal, f. évi augusztus hó 28-án, tehát egy évvel a törvény életbe lépte után, egy körrendeletet kibocsájtani méltóztatott, mely sok egyéb részletes intézkedéseken kivül, többek közt olyanokat is tartalmaz, melyeknek nyilvánvaló tendenciája az, hogy a mezőgazdasági szeszfőzdék bizonyos kategoriájától, az őket törvényesen megillető adókedvezményt rendeleti uton megvonja.

Nevezetesen a *c*) alatt felemlített, t. i. azon mezőgazdasági szeszfőzdéknél, melyeknek gaz-

Digitized by Google

dasági területe nem egy és ugyanazon meghatározott birtokállományhoz tartozik, az adóleengedést a többiekkel közös, törvényes feltételeken kivül, még a következő körülmények kimutatásához köti, ugyanis:

„1. Az egy mezőgazdaságban egyesített és számításba veendő birtoktelkek (szántóföldek, rétek és legelők) egyik része, mely a törvényben kiszabott földterületnek legalább felét teszi, egy meghatározott mezőgazdaságnak, telekkönyvi kivonat által igazolandó birtokállományhoz tartozzék, többi része pedig ezen birtokállományhoz határos legyen, vagy a kérdéses birtoktelkek, valamennyien egy összefüggő földterületet képezzenek;

2. a szántóföldek, melyeknek földterülete számításba vétessék, a szeszfőzdétől 7½ kilométernél és a rétek és legelők, melyeknek területe számítás alá esik, 10 kilométernél távolabb ne legyenek;

3. a szeszadótörvény 26. §-ának *b*) betűje alatt előirt földterületnek legalább ⅔ részben kell szántóföldből állania";

Holott a törvény e részben sem a telkek összefüggésére, sem távolságára, sem a culturnemek különbözősége tekintetében semmiféle korlátozást nem ismer, sőt határozottan azt rendeli, hogy a földterületnél számításba jöhet szántóföld, rét és legelő egyaránt.

A pénzügyi körrendelet ezen részének következetes és szigorú végrehajtásának okvetetlenül az lesz a következménye, hogy a Felső-Magyarországban, leginkább Sáros-, Szepes- és Liptómegyékben jelenleg még fennálló, habár ez idén a rosz termés miatt szünetelő burgonyaszeszfőzdék tetemes része, kénytelen leend a szeszégetési üzlettel végképen felhagyni, mindenesetre a nem eléggé kimélhető agricultur érdekek kiszámithatlan kárára, de természetesen egyszersmind a különben is már alapjaiban megingatott közjólét és adóképesség rovására is. Nevezetesen a Felföld s főként a Szepességnek ama számos, részben kiterjedt s a mellett tagosítatlan határral biró kis városaiban ezentúl aligha fog fennállhatni mezőgazdasági szeszfőzde. (*Ugy van!*) *balfelől.*) Mert hogy a törvényes adókedvezményben nem részesülő mezőgazdasági burgonyaszeszfőzde a felföldön egyáltalában fennállhatott, ezt én, szemben, az évről évre kedvezőtlenebbé alakuló szeszértékesítési conjuncturával, részemről merő illuziónak tartom s ebben azt hiszem, nekem igazat fog adni ezen t. ház minden tagja, kinek alkalma volt a felvidéki gazdasági és szeszértékesítési viszonyokkal megismerkedni.

A pénzügyministeri körrendeletnek egy másik pontja azon intézkedést tartalmazza, miszerint a mezőgazdasági vállalkozó az adókedvezmény különbeni elvesztésének terhe alatt, köteles legyen az iránti igényét a törvényes szesztermelési idény megnyilta előtt legalább 4 héttel, tehát legkésőbb minden év augusztus 1-jén az illető pénzügyi igazgatóságnál bejelenteni. A törvény maga e részben — szerintem nagyon helyesen — semmiféle határidőt nem szab, miből azt hiszem, nem következhetik egyéb, minthogy a mezőgazdasági szesztermelő bármikor, természetesen mindig csak a jövőre nézve, sikeresen folyamodhassék az adókedvezmény elengedéséért, mihelyest ránézve annak törvényes feltételei beállanak. Lehet, hogy a rendelet ezen megszorítása első tekintetre lényegtelennek tünhetik fel, de t. ház, hogy ha tekintetbe vesszük, hogy a fogyasztási adót előlegezni kénytelen, közvetlen nyereménynyel a legritkább esetekben járó üzlete után, kereseti adóval megrótt mezőgazdasági szesztermelő, e szerint folyamodványra és számos melléklet bélyegére, minden eshetőségre már oly időben tetemesen költekezni kényszerittetik, midőn a burgonyatermésnek még teljes bizonytalanságánál fogva, még az iránt sem lehet tájékozva, fog-e az idényben egyáltalában égethetni s ha igen, mily időtartamban és mily mérvben? továbbá, hogy ha megfontoljuk, hogy augusztus 1-je után történő birtokváltozás esetében az új vállalkozó, elmulván a bejelentési határidő, már egy évre elveszíti adóleengedési igényét: akkor azt hiszem, alig tévedek, midőn a rendelet ezen pontjában is, eltekintve törvényellenességétől, egy még adókezelési tekintetekből sem indokolt, de közgazdászatilag határozottan káros rendszabályt felismerni vélek.

T. ház! Én a rendelet azon pontjait, melyeket rövid felszólalásomban érinteni bátor voltam és szerintem való horderejükben méltatni megkisértettem, egyenesen törvényelleneseknek tartom, de nézetem szerint még tisztán pénzügyi szempontból is — pedig ugy látszik ama kezdetleges, minden nemzetgazdászati tekintetet kiméletlenül mellőző fiscalis szempont, mely a t. kormánynak majdnem minden intézkedését jellemzi, ezen rendelet kibocsájtására is döntő befolyással volt — mondom még tisztán pénzügyi szempontból is elhibázottak. Mert bizonyos az, hogy a szeszadó nyers jövedelme, a lehetetlenné tett mezőgazdasági szeszfőzdéknek különben befizetett adójával csökkenni fog, másrészt pedig azt hiszem, hogy fogyasztási adóterületünknek Ausztriával való közösségénél fogva, szeszadójövedelmünk tiszta eredményének főtényezője nem annyira a fogyasztás, mint a termelés, miért is ez utóbbinak bármi módon való megnehezítése és korlátozása, kell hogy károsan visszahasson az állam financiáira is.

Ezeknélfogva bátor vagyok a t. pénzügyminister urhoz interpellatió alakjában a következő kérdé-

Digitized by Google

seket intézni, melyeket a t. ház kegyes engedelmével felolvasni szerencsés leszek:

„Interpellatió a pénzügyminister urhoz:

1. Mikép tartja a minister ur összeegyeztethetőnek az 1878: XXIV. t. cz. 26. §-ával f. évi augusztus 28-ikán 50250. sz. a. körrendeletének azon intézkedéseit, hogy a *c)* alatt fölemlített mezőgazdasági szeszfőzdék a törvényes 20, illetőleg 10%-nyi adóleengedésnek igénybe vétele esetében, a többiekkel közös föltételeknek teljesítésén kivül, még az ezen rendelet II. részének 6., 7. és 8. pontjaiban elősorolt körülményeket is kimutatni tartozzanak; továbbá hogy a mezőgazdasági szeszfőzdék vállalkozói, a kedvezménynek különben elvesztése terhe alatt, adóleengedési igényüket, legkésőbb négy héttel a szesztermelési idény megnyilta előtt, tehát minden év aug. 1-sejéig bejelenteni kötelesek legyenek?

2. Hajlandó-e a minister ur az idézett rendeletnek fönnjelzett pontjait minél előbb, mindenesetre pedig még oly időben hatályon kivül helyezni, hogy az általuk netalán már jelenleg is sujtott mezőgazdasági szesztermelők, még a jelen téli szeszégetési idény folyama alatt az őket törvényesen megillető 20, illetve 10%-nyi adóleengedésben részesülhessenek?“ Spóner Andor.

Elnök: Az interpellatió közöltetni fog a pénzügyminister urral.

Perczel László: T. ház! Midőn interpellatióm által a t. kormány figyelmét vasutainkra irányozni óhajtom, teszem ezt azért, mert meg vagyok győződve, miszerint pénzügyi bajunkat, közlekedési és kereskedelmi viszonyainkat gyökeresen javítani képesek nem leszünk mindaddig, mig azoknak kutforrását, vasuti rendszerünket rendezni, azt állami érdekeinknek megfelelően reformálni nem fogjuk.

Jól ismerem azon sensibilitást, melylyel a parliament vasuti dolgok irányában viseltetik, értem, sőt némileg indokoltnak tartom azt, hogy a nemzet bizonyos óvakodással fogad minden vasuti tervezetet, de ha volt értelme ezen magatartásnak a multra nézve, ha igazolható volt az a mult tapasztalatai folytán, a jelen viszonyok között azt érteni, sőt menteni alig lehetne; mert:

Midőn mindinkább látjuk káros hatását annak, hogy legfőbb, legfontosabb vasutaink több társulat birtokában van, hogy ezeknek egymásközti versenye, rivalitása és érdekösszeütközése nagy nehézségeket és akadályokat gördit kereskedelmi forgalmunk elé, midőn tapasztaljuk, hogy vasuti politikánk téves keresztülvitele folytán, vasutaink szerencsétlen pénzkezelés, épitkezési pazarlás miatt roppant összegeket nyeltek el, melyeknek kamatait, az állami és kereskedelmi érdekek ignorálásával, egyedül fiscalitási szempontokból, sokszor téves és káros üzleti és tarifa rendszer által iparkodnak előteremteni;

midőn hagyományos nagylelkűséggel, vagy jobban könyelműséggel, oly pazarul és bőkezűen osztogattuk a vasuti garantiákat, hogy most már állandó tételt képez államköltségvetésünkben azon 11 millió forint, melyet kamatbiztosítorítás fejében fedeznünk kell; akkor alig vélek tévedni, midőn kimondom, hogy ez állapot ugy pénzügyi, mint kereskedelmi érdekünk miatt tovább alig tartható, hogy egy az állam összes érdekeinek megfelelő vasuti csoportosítás, a hiányzó vonalak kiépítése az, melyre a kormánynak jövendő forgalmi politikáját alapítani kell. Annál inkább is, miután látjuk a szomszéd német birodalomban a törekvést azon messzeható vasuti rendszabályokra, melyek a mi közlekedési viszonyainkra nem maradhatnak hatás nélkül.

Nem tartozom azon tan követőihez t. ház! kik a vasutakat mintegy monopoliumnak tekintvén, azt tartják, hogy az állam érdeke követeli, hogy vasutaink egyáltalában az állam birtokában veendők, sőt ellenkezőleg éppen itt látom szükségét annak, miszerint a magánvállalatnak lehető tág tér nyittassék; de egyet az általános állami érdekek szempontjából okvetlenül szükségesnek és elkerülhetlennek tartok, azt, hogy az állam irányozza és dominálja a közlekedési viszonyokat, hogy azon vonalaknak, melyek az ország kereskedelme alapját, a közlekedés legfőbb és legfontosabb irányát képezik, üzleti és tarifa rendszerére döntő és határozó befolyással legyen. De éppen e tekintetben hiányzanak hazánkban majd minden kellékek, már magában azon körülmény, hogy államvasutaink négy isolált csoportot képeznek, hogy a közbeneső társaságok külön érdekviszonyainál fogva, sokszor gátolják a kormányt, az állam összes érdekeinek megfelelőleg intézni és vezetni forgalmunkat, egy oly anomalia, melyek káros hatását bizonyitani felesleges, hozzájárul azon körülmény, hogy az egyes társulatoknak engedélyezett autonom jogaiknál fogva, a kormánynak igen korlátolt befolyása van azoknak üzleti és tarifa rendszerére, elegendő ok arra, hogy iparkodjunk megszerezni azon döntő befolyást, melyeket állami érdekeinkért szükségeseknek tartunk.

Nézetem szerint erre két mód kinálkozik; az egyik, hogy az állam birtokába vegye, vagy saját költségén épitse ki azon vonalakat, melyek kereskedésünk és forgalmunk főbb irányait képezik; megvallom, ez lenne nézetem szerint a legelőnyösebb, de egyuttal nem tagadhatom azt sem, hogy tekintve pénzügyi viszonyainkat és azon nagy áldozatot, melylyel azt létesíteni lehetne, jelenleg annak kivitelére képesek nem vagyunk; választanunk kell tehát a másik eszközt, melylye

Digitized by Google

kevesebb áldozattal ugyanazon czélt elérhetjük az által, hogy az állam részesülvén ezen vonalak részvényeiben, megszerezze és befolyásolja azoknak üzleti és tarifa rendszereit.

Nem lehet feladatom, de indokolásom keretében alig lehet helye, részletesen fejtegetni azon irányt és terveket, melyek szerint vasuti rendszerünk javulását reménylem, a t. pénzügyminister ur pénzügyi előterjesztésében már hangsúlyozta a csoportosítás szükségét, megemlíté a pest-zimonyi vonal kiépítését és annak keleti kereskedelmünkre befolyását, de sajnálkozásomra elhallgatta azon vonalat, mely különösen nyugati kereskedelmünkre kiváló fontossággal bir, a buda-győri vonalat; a keleti vasut megvételének és azon döntő befolyásnak, melyet a kormány a tiszai vonalnál nagy áldozatokkal szerzett, csak akkor lesz értelme, csak akkor lesz értéke, ha ezeket Pesten át, a buda-győri vonal kiépítése és az ebenfurthi vonalba vezetése által, Nyugat-Európával összekötjük, ez által döntő befolyása lesz az államnak egy oly vonalra, mely az ország keleti hálózatát nyugatig, azt majdnem közepén szeli át és igy alapját képezendi egész forgalmi rendszerünknek; de van ezen vonalnak más előnye is,

1-ör, hogy 10—12 mértfölddel rövidíti meg a közlekedést Budapest és Nyugat-Európa között, mi tekintve gabona- és bor-kereskedésünket, ezekre nem csekély befolyással leend.

2or. Ellensúlyozza az osztrák államvasuti társaság dominálo állását és sokszor hazai érdekeinket sértő károsító monopoliumát.

3-or. Visszatereli a fővárosnak tőle bizonyos rendszerrel elvont kereskedelmét, azt a hazai kereskedés központjává teendi.

Ezeket voltam bátor interpellatióm indokolásául röviden és általánosan elmondani.

Nem bizalmatlanság az, mely engem az interpellatióra késztet, mert a mennyiben a tisztelt minister ur intentióit ismerni szerencsés vagyok, a mennyiben eddigi működéséből jövő terveire következtetnem lehet, teljes bizalmammal és elismerésemmel találkoznak azok.

Még kevésbbé vezet engem a türelmetlenség; de ha méltányolni tudtam a kormány eddigi óvatosságát és tartózkodását, méltányolni tudtam azon nehézségeket és akadályokat, melyek a kormányt nagyobb vasuti reformok keresztül vitelében gátolták, most a megváltozott viszonyok mellett, midőn mindinkább meggyőződhetünk arról, hogy csakis nagymérvü rendszabályok által hathatunk javítólag közlekedési viszonyainkra, midőn a közvélemény is foglalkozik ezen kérdéssel. sztükségesnek és előnyösnek tartom, hogy ez itt a házban is megpendítessék és a nemzet megismerje, habár főbb vonásokban a kormány terveit és nézeteit. (*Helyeslés.*)

Ezek folytán következő interpellatiót intézem a t. közmunka- és közlekedési minister urhoz:

„Interpellatió! A közmunka- és közlekedésügyi minister urhoz.

Miután a jelenlegi vasuti rendszerünk, ugy állami háztartásunkra, valamint kereskedelmi- és forgalmi viszonyainkra káros és hátrányos befolyással bir;

Miután csakis egy rendszeresen keresztül vitt vasuti politika által várhatjuk vasutaink visszás helyzetének javulását;

kérdem a t. közmunka- és közlekedési minister urat:

1-ör. Van-e a t. kormánynak a vasutak csoportosítása, némely hiányzó vonalak kiépítésére nézve már határozott és megállapodott terve?

2-or. Bennfoglaltatik-e ebben az ország közvéleménye által már évek óta fontosnak és szükségesnek ismert, buda-győri vasut kiépítése?

3-or. Szándékozik-e a t. minister ur ezen ügyekre vonatkozó törvényjavaslatait még ezen ülésszak alatt beterjeszteni.

Budapest, decz. 1879. Perczel László országgyülési képviselő.“

Elnök: Közöltetni fog a közlekedési minister urral.

B. Bánhidy Béla: T. ház! Bátorkodom az igen t. közlekedési minister urhoz rövid két kérdést intézni. A kérdések a következők:

„Interpellatió a t. közlekedésügyi minister urhoz.

Kérdem a t. közlekedésügyi minister urat.

1-ör. Valók-e a hirlapokban közölt hirek, melyek szerint a fekete és fehér Körös mellett fölemelt gátak számos helyen kiszakadtak és több község elárasztatott?

2-or. S ha valók ezen hirek, szándékozik a t. közlekedésügyi minister, a lehető legrövidebb idő alatt, a szükséges intézkedéseket megtenni az iránt, hogy a szabályozás hiányai orvosoltassanak s a folyton megújuló veszélyeknek eleje vétessék?

Budapest, márczius 9. 1879. Beadja: b. Bánhidy Béla országgyülési képviselő.“

Feltéve, hogy csakugyan való, hogy a fekete és fehér Körös több helyen elszakította a védgátakat és elöntött sok ezer holdat és több községet, feltéve, hogy e hir való — és azt hiszem, a mennyire értesülve vagyok, hogy való e hir, — előre kell bocsátanom, hogy én megengedem, hogy ezen katastrófának bekövetkezte a jelen esetben nem egyedül a hiányos szabályozásnak róható fel, hanem nagy mérvben a rendkivüli időjárásnak is; de másrészt én azt hiszem, az is kétségtelen, hogy a Körös mentén, a foly-

Digitized by Google

ton megújuló árvízveszélyeknek, — hiszen egy év alatt ugyanazon községet Nagy-Zerindet és Bél-Zerindet kétszer borította el az árvíz, — hogy mondom az árvizeknek okozója, nagy mértékben egyszersmind a hiányos szabályozás is, a mely állításom támogatására bátor leszek a külföldi szakértők jelentéséből a következőt idézni, bocsánatot kérve egyszersmind, ha talán rövid 5 perczre a ház türelmét igénybe venni bátorkodom.

„Az említett csatornák és átmetszésekkel egyidejüleg töltések is épültek a Kőrösök és a Berettyó hosszában. Az előbbi fejezetben a töltések magasságára, vastagságára, szerkezetükre és egymástóli távolságukra nézve tett észrevételek talán még inkább alkalmazhatók, mint a tiszamentiekre. A vonal, melyben épültek, nem annyira szabálytalan ugyan, mint a többi folyónál, de ez nem áll az ármedert illetőleg. Ez talán még jobban be van dugulva, mint másutt, mert a tulajdonképeni meder mellett mindenütt sást, bokrokat és földhányásokat lehet találni, melyek a nagy víz lefolyására szánt szelvényt nagy mérvben csökkentik.

Az átmetszések ki nem elégítő végrehajtása és a töltések egymástóli csekély távola itt is, mint máshol, az árvízviszonyokban érzékeny változásokat okoztak s azok magasságát jelentékenyen növelték; ebből magyarázhatók ki az árvizek alkalmávali gyakori szakadások.

Ugy, a mint a Tiszánál is, ugyanazon oknál fogva itt is súlyosbodtak a Kőrösök medenczéjében végrehajtott munkálatoknál fogva a víz lefolyásánál fennforgó körülmények, az árvízszin emelkedése folytán. A mi az átmetszéseket illeti, miután azok még nincsenek teljesen kiképezve, nem is működhetnek czéljuknak megfelelőleg és a víz ezen megakasztása folytán a régi mederben iszaplerakodások képződnek, melyek szelvényét kisebbítik. De mint már az előbbi fejezetben kifejtettük, az árvízszin emelkedésének főoka, a töltéseknek egymástóli elégtelen távola. Másrészt pedig ezek valószinüleg a megelőző legmagasabb árvízeknek megfelelőleg épültek, de az általuk okozott összeszorítás nagyon emelte azok felszinét. Mindezen körülmények egyesüléséből megmagyarázható az, hogy a töltések sok helyen még nem teljesítették a tőlük várt szolgálatot. Bármint legyen is ez, a Kőrösvölgy most egy átmeneti korszakban van, melyre a legnagyobb figyelmet kell fordítanunk s melynek helyzete még súlyosbodhatnék, ha javításáért nem tennénk semmit sem. Rá kell magunkat szánni arra, hogy a még nem elég széles és mély átmetszéseket teljesen kiássuk, új átmetszéseket nyissunk, a hol azokra szükség van, hátrább toljuk a töltéseket mindenütt, a hol azoknak egymástóli távola elégtelen és az ármedret megszabadítsuk minden akadálytól, mely őt hivatásának teljesítésében gátolhatná. Miután az árvízszin az említett okoknál fogva emelkedett, nagyobbítani kell a töltéseknek mind magasságát, mind vastagságát s főképen pedig jobban kell őket építeni. Egyszóval, mindazt, a mit az előbbi fejezetben a töltéseket illetőleg a Tiszára nézve ajánlottunk, a Kőrös rendszerében is figyelembe kell vennünk. Ha mindezen feltételek teljesittetni fognak, akkor elérjük a töltések- és átmetszésekből származó árvízemelkedés határát; ezen emelkedett árvízszin azonban állandóan meg fog maradni s tévedés volna azt hinni, hogy az árvizek vissza fognak térni régi felszinükhőz, mihelyt a Kőrös medenczében szükséges javítások be fognak fejeztetni.“

T. ház! Én azt hiszem, hogy ez elég érthetőn és világosan hangzik. Ebben ki van fejezve egyszersmind az is, hogy nincs szükség rendkivüli időviszonyokra arra nézve, hogy a veszély beálljon, normális körülmények és viszonyok között is az ottani községek és lakók folytonos veszélyben forognak. Én igen jól ismérem az ottani körülményeket és határozottan merem állítani, hogy ha a kellő intézkedések ott gyorsan és erélyesen meg nem tétetnek, sok község végképeni megsemmisülésnek és ezer meg ezer lakó a vándorbotnak és a koldustarisznyának néz elébe. Ebben egy szó túlzás nincsen.

Én azt hiszem, hogy interpellatiómat bővebben indokolni nem szükséges és pedig sem annak időszerüségét, sem sürgősséget. Kérem a t. közlekedési minister urat, hogy interpellatiómra minél előbb megnyugtatólag válaszolni, a ház t. elnökét, pedig kérem, hogy interpellatiómat a közlekedésügyi minister urral közölni méltóztassék. (*Helyeslés balolalon.*)

Elnök: Ezen interpellatió közöltetni fog a közmunka- és közlekedésügyi minister urnak

Péchy Tamás közmunka- és közlekedésügyi minister: T. ház! A képviselő ur sürgősnek jelezte interpellatióját. Én azért kérném a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy arra holnap válaszoljak, noha azonnal is válaszolhatnék. (*Felkiáltások: Holnap!*)

Elnök: T. képviselőház! Az idő előre haladván, azt hiszem, hogy a ministerelnök ur is, ki szintén ma kivánt egy interpellatióra válaszolni, talán holnapra méltóztatik halasztani válaszadását. (*Helyeslés.*)

Br. Kemény Gábor, földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister: Bátor vagyok bejelenteni, hogy én is szándékozom a holnapi ülésben válaszolni gr. Apponyi Albert képviselő

Digitized by Google

urnak a vámconferentiát illetőleg hozzám intézett interpellátiójára.

Elnök: E szerint a holnapi ülés napirendjén lesznek a mai napirendről lemaradt tárgyak és azon kivül a minister urak által adandó válaszok.

Az ülést bezárom.

(*Ülés vége 2 óra 10 perczkor.*)

187. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember 11-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesitése. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. A hadmentességi adóról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása és befejezése. Az Anglia és Fiume közötti hajózás segélyezésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. A Francziaországgal a szegény jog kölcsönös biztositására kötött szerződés tárgyalása és elfogadása. Tisza Kálmán ministerelnök, pénzügyminister részéről törvényjavaslatot nyujt be az 1880-ik évi hiány részletes fedezéséről. Tisza Kálmán ministerelnök válasza Gyöngyös Gyula interpellatiójára.

A kormány részéről jelen vannak: *Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágoston, b. Kemény Gábor, Szende Béla, Féchy Tamás, b. Orczy Béla.*

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Márkus István jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólók neveit Antal Gyula, az ellene szólókét b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

Márkus István jegyző (*olvassa a deczember 10-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Bemutatom a budapesti kereskedők és iparosok nagy értekezletének, Wahrmann Mór képviselő ur által benyujtott kérvényét, melyben a csőd törvényjavaslatban szabályozott kényszeregyesség törvényes minimumának 40%-ban való megállapítását kéri.

A győri csizmadia-, szabó- és sütőipartársulatoknak, Kaucz Gyula képviselő ur által beadott kérvényét, a második iparos gyülés kivánalmainak, javaslatainak érvényesítése iránt.

A magyar kir. lánczhíd hivatalnokai létszámához tartozó révpénzszedőknek, Degre Alajos képviselő ur által beadott kérvényét, melyben fizetésükhöz mért lakbérilletmény engedélyezéséért esedeznek.

Mindezen kérvények a kérvényi bizottságnak adatnak ki tárgyalás és jelentéstétel végett.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nem levén, következik a megállapított napirend szerint a hadmentességi díjról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 2. §-t*).

Elnök: Nem levén észrevétel, a 2. §. elfogadtatik.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 3. §-t*).

Baross Gábor: T. ház! A 3. §. szól azokról, kik hadmentességi díjat fizetni nem kötelesek. Ezzel kapcsolatban, t. ház. egy tisztelettel jes kérdést vagyok bátor intézni a honvédelmi minister urhoz. Ezen hadmentességi díj fizetésének kötelezettsége alól itt nincsenek felmentve azok, kik régebben kiváltották magokat a katonai szolgálat teljesítésének kötelessége alól, azonban koruknál fogva most tulajdonképen még hadkötelesek lennének s kik a hadkötelezettség alól, más czimen, mint megváltás által nem menekültek meg. Nehogy e törvény a gyakorlati életben netalán visszaélésekre és téves magyarázatokra szolgáltasson alkalmat, kérdem a t. minister urat, minő eljárást vél követni ezek iránt?

Szende Béla honvédelmi minister: T. ház! A véderő törvény már 12 év óta van életben és igy azok száma, a kik megváltás útján szerezték meg a hadmentességet, alig jöhet tekintetbe; igen kevesen esnek e kategoriába, úgy, hogy ezekért külön intézkedésre szükség nincs, már csak azért sem, mert azok, a kik e kategoriába esnek, az eddig irányadóul szolgáló

Digitized by Google

általános elvnél fogva mindenkorra felmentetteknek tekintettek és fognak ezentúl is tekintetni.

Baross Gábor: T. ház! Nem képzelném, hogy nagyon kevesen volnának olyanok, kik e kategoriába esnek, a mennyiben akkor, a korra való tekintet nélkül fizettettek a megváltási díjak és igy bár a törvény 12 év óta van érvényben, eshetőleg sokan vannak, kik koruknál fogva mégis szolgálatra kötelezhetők lennének. Miután azonban a minister ur, a mint előadni méltóztatott, úgy értelmezi e kérdést, hogy e törvény ezen megváltás útján felmentettek helyzetén változtatni nem fog, a minister ur felvilágosítását, mely e kérdésben irányadóul fog szolgálni, tudomásul veszem.

Elnök: A 3. §. ellen észrevétel nem levén, elfogadtatik.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 4. 5. §§-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatik*).

Hegyesy Márton: Arra kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy e szakasz a következő 6. és 7. §§-kal együtt tárgyaltassék, minthogy észrevételeimet e három szakaszra együtt óhajtom megtenni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 6. és 7. §§-at*).

Hegyessy Márton: Midőn e törvényjavaslat általános tárgyalása alkalmával felszólaltam, előre jeleztem, hogy annak egyes intézkedései ellen súlyos kifogásaim vannak. A javaslat e három szakasza az, mely ellen leginkább kifogást emelek.

Sajnálom, hogy nézeteimnek elmondása sok helyen félreértésre adott alkalmat, pedig én világosan hangsúlyoztam akkor, hogy ez adót nem a kormánynak, hanem az országnak szavazom meg.

Hasonlag világosan hangsúlyoztam azt is, hogy midőn egy igazságos adó behozatala ellen nem ismerem hivatásomnak kifogást emelni, épp oly mértékben törekszem az igazságtalan adó leszállítására.

E három szakaszban az összegből, mely védelmi adó czímén befoly, közös alap szándékoltatik teremtetni. Ez nézetem szerint a közös ügyeknek egygyel szaporítását jelenti és én annak, hogy ez történjék semmiféle szükségét nem látom.

Én Magyarországot még azon alapon is, a melyen most állunk, feljogosítottnak tartom arra, hogy sebesültjeiről, vagy a mozgósítás folytán nélkülözésre jutott családokról maga gondoskodjék. Én tehát a védelmi adó czímén befolyó összegből közös alapot teremteni nem óhajtok, hanem azt, mint külön alapot, a magyar pénzügyminister által kivánom kezeltetni egy, e czélra választott országgyülési bizottság ellenőrzése mellett.

Szerintem a felett a rendelkezési jog mást, mint a honvédelmi ministert, nem illethet. Ez irányban teszek most módosítványt.

De másrészt helytelenítem azt, hogy az ezen czímen befolyó összegből, bármely rész is fiscalitási czélokra fordittassék. Ez igazságtalan lenne a közös teherviselés szempontjából, mert a közös terhek viselésére oly osztály kényszerittetnék, a mely egészen a véletlen szeszélye folytán esnék ezen adó alá, vagyis a hadkötelezettségre alkalmatlannak talált osztály a 20—30. évtől.

Hogy az ország közköltségeire egy osztály többet fizessen, mint a másik, azt az igazsággal megegyeztethetőnek nem tartom. Nézetem szerint ezen adó egészen a rokkantak ápolására és az elesettek özvegyeinek és a mozgósitottak családjának és árváinak segélyezésére volna fordítandó. Van szerencsém tehát ez iránti módosítványomat benyujtani, kérvén a t. házat, hogy e három paragraphusból egy paragraphust alkotó módosítványomat, elfogadni méltóztassék. Módosítványom igy szól:

„Ellenindítvány. A „hadmentességi díj“-ról szóló törvényjavaslat 5., 6. és 7. §§-ai helyett tétessék:

A hadmentességi díj czimén befolyó egész összegből egy külön alap alkotandó, mely kamataival együtt a m. kir. pénzügyminister s egy e czélra országgyülésileg választott ellenőrzési bizottság által fog kezeltetni s fölötte a rendelkezési jog kizárólag a honvédelmi ministert illeti.

A hadmentességi czimén befolyó összegek:

a rokkantak ellásának javitására, továbbá

a hadsereg, hadi tengerészet és honvédség állományához tartozott, az ellenség előtt elesett, továbbá megsebesülés, vagy hadi fáradalmak következtében elhalt havi díjasok és legénység gyámoltalan özvegyeinek és árváinak ellátására: végül

a mozgósítás esetében behivott állandóan szabadságoltak, tartalékosok, póttartalékosok és honvédek gyámoltalan családjainak felsegélésére fog fordittatni.

Háború esetén ezen alap az e törvényben kitüzött czélokra egészben is kimeríthető“.

Thaly Kálmán: T. ház! Előttem szólott t. képviselőtársam Hegyessy Márton oly előzékenységet tanusított a többség iránt, hogy a jelen törvényjavaslatot az általánosságban való tárgyalás alkalmával, a részletes tárgyalás alapjául elfogadta.

Most, hallva az ő indítványát e paragraphushoz, alig hiszem, hogy csalódjam, midőn azon véleményemnek adok kifejezést, hogy a többség részéről aligha fog azon viszonossággal találkozni, hogy ez az ő módosítványát elfogadja.

Digitized by Google

Minthogy nézetem szerint tehát, módosítványának sorsa alkalmasint az lesz, a mit jeleztem, nem is bocsátkozom annak érdemleges czáfolatába, hanem előterjesztem az 5. és a következő paragraphusokra vonatkozó módosítványomat, a mely csakis irályi. Mivel az én módosítványom csupán irályi és nem érdemleges, meglehet, hogy kedvezőbb sorsban fog részesülni, mint a t. képviselőtársamé.

E paragraphusokban ugyanis a következő kifejezések találhatók: „rokkantak ellátásának", „katonai ellátásra", „ellátásnál" stb., a melyek megfelelnek a német Versehung szónak. A honvédelmi minister ur bizonyosan emlékezni fog arra, hogy a honvédelmi csapatoknál alkalmazott hadbiztosi, élelmezési és egyéb utasításokban ezen „ellátás" kifejezés helyett, egy sokkal magyarosabb kitétel használtatik, t. i. az „eltartás". En tehát már csak a megfelelő összhang tekintetéből is a honvédelmi szabályzatokkal, de továbbá a magyarosabb kifejezés szempontjából ajánlom a t. háznak, hogy az 5., 8. és 9. szakaszokban előforduló ezen kifejezések helyett: „ellátásának", „ellátását" „ellátás" tétessék: „eltartásának", eltartását" és eltartás" kifejezés.

Szederkényi Nándor: Mielőtt szólanék, kérném még egyszer azt a módosítást felolvastatni, melyet Hegyessy Márton képviselő ur adott be, hogy azt a ház még egyszer meghallhassa s hogy arra észrevételeimet megtehessem.

Hegyessy Márton (*olvassa az általa beadott módosítást*).

Szederkényi Nándor: T. ház! Nem lehetek abban a helyzetben, hogy ezt a módosítást elfogadjam. Emlittetett már itt több izben, hogy ezen törvényjavaslatnál, bizonyos helyes elvek helytelen alkalmazása adatott elő. Ha áll ez a törvényjavaslatra nézve egészben is, áll különösen ezen beadott módosításra. Bizonyos helyes elvnek helytelen alkalmaztatása czéloztatik ezen módosítással. Hogy a rokkantak, árvák, elesettek özvegyeiről gondoskodjunk, ez helyes elv. De hogy az uton gondoskodjunk, a mint az előző §-okban már meg van határozva és a mint a t. módosító ur is elfogadta, a mely módosításban igy állitja elő, ez a helyes elvnek leghelytelenebb alkalmazása.

Arra nézve, hogy mi azon özvegyek, árvák, rokkantakról gondoskodjunk, nem szükséges, hogy az ezen törvényjavaslatnak az előző §-ban előirt drákói szigora alkalmaztassék.

Drákói szigornak és túlságos tehernek mondom és bizonyítottam be már tegnap és azelőtti beszédeimben és miután én részemről a törvényjavaslatnak ezen drákói szigorú §-át nem fogadtam el, miután ezen túlságos adózási terhet, mely ezen czimen is az indítványozó által czéloztatik kivettetni a társadalom bizonyos osztályaira és különösen annak szegényebb részére, ez olyan eljárás, mely mint leghelytelenebb, általam semmi esetben sem fogadható el, annál kevésbbé, mert a módosítás nem is fejezi ki tisztán azt, hogy tulajdonkép, — miután tudjuk, hogy közös hadsereg van, az pedig az osztrák és magyar katonaságot is foglalja magában, — a módosítás, melyik országnak rokkantjait készül különösen istápolni és segélyezni. Talán a magyar katonákat? No ezek a magyar hadseregben ilyen czimen nem léteznek; hogyan fogják hát a katonákat osztályozni? Születés szerint? Hiszen tudjuk, hogy a hadsereg egységes lévén, az egységes hadseregben a magyar katonák külön osztályozva, a magyar ezredek külön territoriális területekbe beosztva nincsenek; ennélfogva, ha ezt sem teszszük ki a módosítványban, akkor a módosítvány határozatlan, melyet már ezen okból sem lehet elfogadni. Én tehát ezen indokoknál fogva nem fogadom el a módosítványt, de nagyon természetes, hogy a §-okat ugy a mint vannak, szintén nem fogadhatom el azon indokoknál fogva, melyeket ismételni szükségtelennek tartok. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Lukács Béla: T. ház! Én a törvényjavaslat 6. §-ára vonatkozólag óhajtok módosítványt benyujtani. (*Halljuk!*) Az általános vitánál jeleztetett már ezen padokról t. ház az, hogy nem tartjuk helyesnek, miszerint a rokkant alapra összeadandó 2 millió frt az újonczjutalék arányában 42%-kal osztassék meg. Nem akarom ez alkalommal ismételni mindazon indokokat, melyek e tárgyban már az általános vitánál elmondattak, csak kijelenteni akarom, hogy az akkor hallott érvek meg nem ingattak engem azon álláspontomban, miszerint ragaszkodni kell azon elvhez, hogy minden, a monarchia védelméből eredő kiadás, közös költsége a monarchiának és ezen költség a monarchia két államának adóképessége arányában fedezendő. (*Helyeslés balfelől.*)

Csak egy körülményre akarok hivatkozni t. ház és ez a rokkant alap és a helyettesítési alapnak legközelebb történt megosztása. Tudjuk, hogy a monarchia bir egy rokkant és egy helyettesítési alappal, mely körülbelül 40 millióny értéket képvisel. Ezen két alapnak eredete körülbelül ugyanaz, a mi lesz ezen alapnak, t. i. keletkezett az újonczjutalék arányában, illetőleg 42%-el járult ahhoz Magyarország. A boszniai occupatió alkalmával ezen két alap megosztatott a monarchia két állama köztt és részesült abban Magyarország 31.40% erejéig.

Igen sajátságos t. ház, hogy midőn a közös activák, a közös vagyon megosztásáról van szó, akkor a kormány ragaszkodik azon arányhoz, mely a közösügyi költségekre a quótában kifejezést nyert, de midőn a terhek megosztásá-

Digitized by Google

ról van szó, mint itt is, midőn a közös védelemből származó kötelezettségek teljesítéséről van szó, akkor a t. kormány nem ragaszkodik az adóképességet kifejező quótához, hanem egy nagyobb százaléknyi hozzájárulási arányhoz. Én ma is azon költségekre nézve, melyekről itt szó van, csak is azon hozzájárulási arányt tartom indokoltnak és törvényesnek, a mely az 1867-iki törvényekben kifejezést nyert. Ennélfogva bátor vagyok a 6. §-hoz azon módosítványt beterjeszteni, hogy az itt kitett összeg, t. i. 857,470 frt oda redukáltassék ezen szakaszban, a mely 31·40%-nak megfelel, t. i., hogy redukáltassék 628,000 frtra. Bátor vagyok ez irányban módosítványomat benyujtani.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a módosítást*). A 6-ik szakasz első kikezdésében ezen összeg helyett 857,470 forint, tétessék 628,000 frt.

Pulszky Ágoston: T. ház! Nekem az 5. §-hoz van módosítványom. Mig a 3. §-t érintő indítványt, melyet Hegyessy t. képviselő ur tett, részemről egyáltalában el nem fogadhatom, hogy az alapok, melyeket ő külön akar választani ezen törvényjavaslatban, a külön választás esetében sokkal nagyobb mértékben terhelnék meg a magyar állam jövedelmét és pénztárát, minthogy ez esetben általában minden tekintetben az arány, melyben a mozgósítás netalán történnék, illetőleg más esetben az arány, melyben az újonczjutalékhoz hozzájárulunk, irányadó, arra vonatkozólag minő költségekhez kell hozzájárulnunk. Másrészről azok alapján is, miket az általános vita alkalmával kifejtettem, a 6. §-t illetőleg Lukács t. képviselőtársam által beterjesztett indítványhoz járulok, már azok nyomán is, melyeket itt részletezett, valamint azok nyomán, hogy kimutattuk, miszerint azon esetben is, melyben ezen külön, újonnan képzendő alap mintegy kisegítésül, pótlékul szolgál, ez esetben is a költségek egy részéhez az eddigi törvények alapján csupán 31·40% arányában tartozunk hozzájárulni és igy különböző kulcs szerint történik a hozzájárulás a pótlékhoz, a 8. §. második pontja *a*) és *b*) kikezdése szerint, mint alapjárulékhoz, melyek az 1875. LI. t. cz. által vannak e tekintetben megállapítva.

De az indítvány, melyet tenni kivánok, másra vonatkozik, az 5. §. kiegészítésére. Midőn ezen javaslat általános tárgyalásáról szó volt, részemről azt általánosságban sem fogadtam el s pedig azért, mivel a védelmi díjnak helyes elvét, helytelenül láttam ezen javaslatban alkalmazva. Megjegyeztem akkor, hogy az indokolásban, valamint a törvény egész szellemében rejlik, hogy itt a védelmi díj nemcsak a humanitarius czélokra, nemcsak a háború következményeinek viselésére fordittatik, a melyek névszerint elősorolvák az 5. §-ban, hanem hogy ez a díj egyszersmind a kincstár jövedelmének képezi részét, részemről nem tartottam czélszerűnek ezt az intézkedést. De miután a javaslat általánosságban elfogadtatott, fel kell tennem, hogy ugyanazon többség, a mely általánosságban elfogadta, az most az általános és kardinális elveitől eltérni nem kiván. A ház tehát az általános szavazat által kijelentette felfogásom szerint, hogy a védelmi díjnak fiscális szempontokból is leendő beszedését és ezen törvénynek azon részét helyesli, a melynek alapján ezen díj, a pénzügyi szükségletek fedezésére fordítandó. Mindazonáltal, annak daczára, hogy ezen elv a bizottságban elismertetett és hogy ugyanezen bizottság jelentésében az részletes kifejezést is nyert, magában a törvény szövegébe ennek határozott kifejezésére egyáltalában nem akadunk. Azt hiszem, hogy ha a törvény őszinte akar lenni, a mi tulajdonképen rendeltetése, ha nyilt, világos és közérthető kifejezését akarja adni azon eszméknek, a melyek benne foglaltatnak, akkor lehetetlen, hogy a t. többség oly módosításhoz ne járuljon, mely a törvénynek ezen szándékát részletesen megállapítja és kifejti. Én tehát részemről kivánom, hogy az azon humanitárius czélokra fordított összegből fennmaradó összeg, az állampénztár szükségleteinek fedezésére szolgáló jövedelemhez csatoltassék.

Ha jól tudom, ezen indítvány megtétetett már a bizottságban is, a bizottság azonban oly okokból, melyeket én magamnak a jelentés után megmagyarázni képes nem vagyok, ezen formulázást visszautasította.

A bizottság ezen mulasztását bátor vagyok tehát pótolni indítványommal, a mely következőképen szól: (*Olvassa*) „Indítvány az 5. §-hoz: az utolsó bekezdés elé következő kikezdés iktatandó: az azután fennmaradó felesleg az államkincstárba szolgáltatandó és az állam szükségleteinek fedezésére fordítandó.“ (*Helyeslés a baloldalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök és belügyminister: T. ház! Én csak egy pár igen rövid szóval kivánok a beadott módosításokhoz szólani. (*Halljuk!*)

Legelőször is bátor vagyok megjegyezni, hogy Hegyessy Márton képviselő ur indítványát, természetesen, nem fogadhatom el, mert az ellenkezik ezen törvényjavaslatnak azon czélzatával (*Halljuk!*), a melyet mindenki tud és lát; meg is támadtatott ezen alapon ezen törvényjavaslat, hogy azt czélozza, de hisz jelzi maga az, hogy azon összeg, mely a rokkantak ellátására fordítandó, itt praecise is kitétetik; ellenkezik — mondom — az indítvány azon czélzattal, hogy az ezen díjakból befolyó jövedelem az államkincstár javára, kiadásainak fedezésére fordittas-

Digitized by Google

sék. Már ezen egy oknál fogva a képviselő ur indítványát el nem fogadhatom.

Lukács Béla képviselő ur előadására csak az a megjegyzésem van, hogy a mint azt utánna Pulszky Ágost képviselő ur is mondotta, a rokkantak rendes ellátása, mint, a mi rendszeres közös hadügyi kiadás, a quóta arányában viseltetik ma is. Itt azonban nem arról a rendszeres ellátásról, hanem itt a kifejezett humanitárius intézkedésekről van szó.

De egyben a képviselő ur téved. Téved ugyanis, midőn — ha jól hallottam, — azt mondotta, hogy „a rokkant- és helyettesítési alap, a mely pedig ugyancsak a védelmi képesség arányában gyült össze, a 31%-os quóta szerint osztatott meg, mig most ez a teher reánk súlyosabbá akar válni.“

Az első tévedése a képviselő urnak az, hogy rokkant alapról beszélt, a mely nem volt, mert csak helyettesítési alap volt. A másik tévedése az, mintha az a véderőhöz való hozzájárulás arányában gyült volna össze, mert hisz akkor a helyettesítés nem volt törvényes basison, hanem az akkor, az egyesek tetszésétől függő megváltás volt. Erre nézve tehát, valamely törvényen basirozó arányt kiszámítani, vagy felállítani nem lehet. Az egész pedig tartozott azon régibb időkből fennmaradt közös activákhoz, a melyek létesültek a véderőről, a közös hadseregről szóló törvény létrejötte előtt. Egészen más eredetüek, egészen más természetüek, egészen más rendeltetésüek voltak tehát ezek, mint a minőknek a képviselő ur mondani méltóztatott. Igy egyáltalán a tiszta igazsággal ellenkezvén az alap, a melyre a t. képviselő ur okoskodását fektette, természetesen egész okoskodása is elveszti jogosultságát. Minthogy módosítványa ily alapra van fektetve, hivatkozva magam részéről is, — hogy a t. ház türelmét ne fáraszszam — azokra, miket ez irányban az általános vitánál elmondtam, ezen módosítványt részemről nem fogadom el.

Hátra van még Pulszky képviselő urnak módosítványa. (*Halljuk!*) Ha legkisebb szükség volna rá, igen szívesen elfogadnám. De hogy nincs rá szükség, azt legvilágosabban bizonyítja az, hogy azok, a kik megtámadták, a kik helytelenítették azt, hogy ezen jövedelem egy része az államkincstár javára fordittassék, nem is kérdezték, hogy az-e a szándék: tudták, látták ezt a javaslatból; a kik pedig helyeselték, hogy oda fordittassék, azok sem kérdezték, mert minden ember tudta, látta, hogy oda fog fordittatni. Praegnans kifejezést is ad annak, hogy oda szándékoltatik fordittatni, az, hogy a mi nem a magyar államkincstár javára, hanem segélyezési czélokra fordittatik, az mintegy fix összeg, meg van nevezve a törvényjavaslatban.

De egyébiránt még azért sem volna helyes most ennél tovább menni, mert hiszen a 9. §. értelmében még a mozgósítottak családjairól is kell intézkedni. Vagy bővebben meg kellene tehát magyarázni azon módosítvány értelmében, hogy a mi ezen összegen és az esetleg a 9. §-ban meghatározandó összegen felülmaradt, vagy ha a 9. §. úgy intézkedik, hogy az ne ebből fedeztessék: egy szóval olyan explicatiót, vagy indokolást kellene tenni, mely a törvényekben sohasem helyes.

De hogy ugyanazt, a mit a módosítvány mond, magából a törvényjavaslatból folyólag érzi, tudja, látja minden ember, ez a törvényjavaslat egész szerkezetéből következik.

Én tehát ezen módosítványt is, mint feleslegest el nem fogadtatni óhajtom és kérem a t. házat, hogy mind a három szakaszt úgy, a mint azok szövegezve vannak, talán azon stylaris módosítványnyal, mely egy szónak felcserélését kivánja — méltóztassék elfogadni. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Mocsáry Lajos: T. képviselőház! Legyen szabad felhívnom a t. ház figyelmét egy sajátságos következésére annak, ha megtörténnék, hogy Hegyessy t. képviselőtársam módosítványa elfogadtatik. (*Halljuk! a szélső balon.*)

A t. képviselő ur akkor, midőn általánosságban elfogadta a törvényjavaslatot, kijelentette, hogy ezt azon reményben, azon feltevésben teszi, hogy sikerülni fog neki a részletes tárgyalás alkalmával módosítani, lényegesen módosítani ezen törvényjavaslat helytelen intézkedéseit. Most már előttünk áll, hogy mit tart ő a törvényjavaslatban helytelennek, mit nem. Ugy látszik módosítványából, hogy a t. képviselő urnak semmi kifogása nincs az ellen, hogy Magyarország nem a quóta szerint, hanem az ujonczok száma szerint legyen megterhelve. Ugy látszik továbbá, az ellen sincs kifogása, hogy a nép legszegényebb osztálya mód felett megterheltessék, hogy a legszegényebb nép, melynek voltakép adót sem kellene fizetnie, fizessen 3 frtot és hogy egy szegény zsellér, kinek 3—4 fia van felmentve a katonai szolgálat alól, fizessen 20 frtot. Ezek ellen a t. képviselő urnak — úgy látszik — nincs kifogása. Az ő egyedüli kifogása az, hogy miért nem fordittatik az összes bejövendő adó a rokkantak segélyezésére. De ha megtörténnék az, a mit ő kiván, hogy az összes bejövendő összeg a rokkantak segélyezésére fordittatik, ebből az következnék, hogy 4 millió frtot fizessen az ország ezen czélokra természetesen azonfelül, a mi a meglevő, habár ideiglenesen convertált közös alapból, a rokkantak felsegélyezésére fordittatik. Már engedelmet kérek, bármily szép és magasztos czélnak tartom is, hogy a rokkantakról,

Digitized by Google

illetőleg az elesettek özvegyeiről és árváiról gondoskodva legyen, de hogy Magyarország mostani financziális körülményei közt e czélra 4 millió frtot szánjon — pedig ennyire menne a jövedelem, — ezt én viszonyainknak megfelelőnek nem tartom és ennélfogva nem fogadhatom el Hegyessy képviselő ur módosítását. (*Tetszés a szélső balon.*)

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát berekesztettnek jelentem ki.

Molnár György előadó: Csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy azon irályi módosítványt, melyet Thaly t. képviselő ur beterjesztett, elfogadom; a többit nem fogadhatom el.

Elnök: Fel fognak olvastatni a beadott módosítványok.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa Hegyessy Márton és Lukács Béla módosítványait*).

Baross Gábor jegyző (*olvassa Pulszky Ágost, Thaly Kálmán módosítványát*).

Elnök: A t. ház talán megengedi, hogy legelőször is Thaly képviselő ur módosítványát tűzzem ki szavazásra, mert az nem csak ezekre a §§-ra vonatkozik, hanem a többiekre is (*Helyeslés.*) A módosítvány abban áll, hogy az előforduló „ellátás“ szó mindenütt cseréltcssék fel e szóval, „eltartás.“ Méltóztatik a t. ház ezt elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Kimondom tehát határozatként, hogy mindenütt, a hol e törvényjavaslatban az „ellátás“ szó előfordul, az felcserélendő e szóval „eltartás“.

A házszabályok értelmében legelőször is szavazásra kell kitűznöm a bizottság szövegezését és pedig az 5-ik §-t; ha ez elfogadtatik, akkor Pulszky Ágost és Hegyessy Márton képviselő urak módosítványai, melyek egészen mást tartalmaznak, elesnek. Ha az 5. §. a bizottság szövegezése szerint elfogadtatik, akkor következnék a szavazás a 6. §-ra és ekkor fog eldőlni, vajjon elfogadtatik-e Lukács Béla képviselő ur módosítványa? Kérem azon képviselő urakat, kik az 5. §-t a bizottság szövegezése szerint elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja és ennélfogva Pulszky Ágost és Hegyessy Márton módosítványai elestek.

Most kérem azon képviselő urakat, kik a 6. §-t a bizottság szövege szerint fogadják el, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja, és e szerint Lukács Béla képviselő ur módosítványa is elesik.

A 7. §. ellen észrevétel nem tétetvén, az elfogadtatik.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 8., 9. §§-t és a II. fejezet czímét, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 10. §-t*).

Bereczky Sándor: T. ház! Az alapelv, melyből ezen törvényjavaslat kiindul és a czél, melyet kitűzött, igazságos, a nemzet érzületének megfelelő, nemes — mindenki elismeri — s hogy mégis annyi támadással találkozik, oka az: mert a kiviteli módozata nem igazságos, éppen ezen szempontból intézek támadást én is a most felolvasott szakasz ellen.

Ismerve a nemzetnek a szenvedők iránti érzületét, melynek közelebbről is, nem csak saját fiai, de idegen nemzetek iránt is fényes példáját mutatta fel, biztoson állítom, hogy egy ilyen irányú, de igazságosan alkalmazott törvényt a nemzet, bár terhei már is nagyok, készséggel elfogadná; s a szenvedőket, mint az élet terhei alatt megtört édes anya nyomorult gyermekét panasz nélkül emelné lankadt karjaival keblére, de biztosan állítom azt, hogy ha e szakasz igy a mint előttünk áll, törvénynyé válik, a nemzet részéről kedvező fogadtatásban részesülni nem fog, még pedig nem a teher miatt, melyet magában foglal, hanem az igazságtalanság miatt, melylyel e teher oly módon osztatik fel, hogy midőn a szegényebb polgárokat kiméletlenül terheli, a vagyonosoknak indokolatlanul kedvez.

Ugy hiszem, t. ház, könnyű lesz a 10. szakaszban foglalt díjkiszabás módozatával bizonyítani állításomat.

Igazságtalan a hadmentességi díjfelosztás, először azért: mert a kiszabás mértékéül felvett adóalap minimális összege nincsen meghatározva, ellenben a negyedik pont alatti osztályban 3000, az ötödik pont alatti osztályban 800 forintban van a maximalis összeg megállítva.

Ebben igazságtalanság az: hogy a kevés vagyonnal biró polgárnak (minthogy itt a hadmentességi díj kiszabására mértékül felvett adó, alapvagyon értéket is képvisel) egész vagyon, értéke díjfizetés alá vonatik, ellenben a 3000, illetőleg 800 forint adóalapon felül eső vagyon érték, a hadmentességi díj fizetése alól felmentetik.

Ennek következése az: hogy az a polgár, a kinek például 5 frt, vagy ennél is kevesebb adóalapja van, egy díjfizetésre köteles családtag után fizetni fog öt frtot, tehát annyit, a mennyit államadója kitesz, sőt ha öt forintnál többet, ezzel szemben az, a kinek 800 frt adója van, fizeti hadmentességi díj fejében adójának tizedét, az a kinek 3000 frt adója van, fizetni fogja adójának 30-ad részét, sőt ha a maximális összeget felül haladó adója van, még kevesebb részét az adónak.

Még világosabb az igazságtalanság, ha egy családban 2—3 díjfizetésre köteles családtag van, a mi nem ritkaság, ez esetben is a polgár, kinek 5 frt adóalapja van, fizetni fog kétszer-háromszor annyit, mennyit adója kitesz, sőt ha 5 frtnál kevesebb adója van, fizetni fog kétszeres,

Digitized by Google

háromszorosnál is többet. Ellenben az, a kinek 800 frt adóalapja van, három családtagért fizeti adójának három 8-ad részét, az, a kinek 3000 frt adóalapja van, fizeti adójának 10-dét, sőt ha adója a maximális összeget meghaladja, aránylag kevesebbet.

Vizsgáljuk tovább; az, a kinek 5 frt adóalapja van, fizet adója után 100 perczentet, a kinek 800 frt adóalapja van, fizet 10 perczentet, a kinek 3000 frt adóalapja vétetett fel, fizeti adójának $3^3/_{10}$ perczentjét s hogy annál igazságosabb legyen, a maximalis összegen felül eső adójától semmit.

Ha tovább vizsgáljuk e szakaszt, más alakban is találkozunk az igazságtalan felosztással megkisértem leleplezni ezt is.

A hadmenteségi díj kiszabásában e szakasz egymástól közelebb, vagy távolabb eső számtételekből kereteket formál, ezen keretekhez képest határozza meg a díjmennyiséget.

Ezen keretek mögé rejtezett el az igazságtalanság; én felkeresem s önök elé vezetem.

Az említett számtételek keretén kivül, vagy belől eső bármi csekély összeg, ha csak egy krajczár is, — egy irányban igazságtalanul terhel, más irányban indokolatlanul kedvez, még pedig terhel lefelé és kedvez felfelé.

Egyetlen példával mutatom ki: „20 forintot köteles fizetni az, a kinek adó-alapja több 100 frtnál, de az 500 frtot meg nem haladja", ezt mondja a 10-ik szakasz. Tehát 20 frtot fizet az is, a kinek 100 frt 1 kr. adója van s csak 20 frtot az is, a kinek 500 frt adóalapja van.

Itt van a medve, vagyis az igazságtalanság.

Az egyik polgár, a 100 frt 1 kr. által képviselt vagyonértéket viszonyítva az 500 frt által képviselt vagyonértékhez, $^4/_5$ részben igazságtalanul vonatik díjfizetés alá, ezzel szemben a másik polgár, az 500 frt által képviselt vagyonértékét viszonyítva a 100 frt 1 kr. által képviselt vagyonértékhez, a díjalaphoz vagyonértékének csakis $^1/_5$ részével járul.

Az igazságtalanság itt nem szünik meg garázdálkodni, mert az a polgár, a kinek 500 frt 1 kr. adó-alapja van, fizet ezen krajczár többletért 20 frttal többet, 40 frtot annál, kinek adó-alapja egy krajczárral kevesebb, sőt fizet éppen annyit, mint a kinek 1000 frt adóalappal képviselt vagyonértéke van; igy kiséri e szakasz, mint hű szolga, az igazságtalanságot rovatról rovatra; én nem követem, tovább, ám haladjanak szolga és ura a diadal főpontjáig, a maximalis tételig, legyen ez az igazságtalanság méltán kiérdemelt diadalának koronája, melynek uralma alatt a szegényebb néposztályra az a keserű sors vár, hogy e szakasz által igazságtalanul felhalmozott tartozását, a legjobb akarattal sem lévén képes másként, mint elzáratással lefizetni, majd aztán a börtön falai között, keresetétől elvonva, lesz ideje elmélkedni a magyar törvényhozás humanisticus intézkedése felett, mig azon valóságra jut, hogy nálunk a polgárok egyik része nyomorba jutott a hadviselés miatt, a másik része, hogy a nyomorultan segítsen, nyomorulttá vált hadmentesség miatt s igy az egyenlőség magasztos eszméje testté vált Magyarországon.

Ugy hiszem, t. ház, igéretemet beváltottam, lelepleztem ezen szakaszba rejtett igazságtalanságot s önök elé vezettem a maga teljes meztelenségében. (*Ugy van! balfelől.*)

Megvallom, kerestem az igazságot is, de azt én legalább megtalálni e szakaszban képes nem vagyok — s éppen azért, egy tiszteletteljes kéréssel járulok a t. ház minden tagjához s különösen az igen tisztelt előadó urhoz: ha megtalálják e szakaszban az igazságot, (*Derültség a baloldalon*) legyenek kegyesek nekem nagy örömömre felmutatni és én a megtalálónak jutalmul igérem e szakasz elfogadását; de ha az igazságot megtalálni nem fogják, engedjék azon halvány reményemet valósulni, hogy a magyar törvényhozás, az igaz ügy érdekében kibontott igazság zászlójával, nem fogja az igazságtalanságot győzelemre juttatni. (*Helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.*)

Engedjék remélnem, hogy a szenvedőknek szánt, különben is keserű falatot, nem fogják panaszossá tenni, sőt lehetővé teszik, hogy azt megédesítse a nemzet jóakarata, készsége.

Fogadják el ezen indítványomat, melyet fölolvasni szerencsés vagyok.

„A 10 §. oly utasítással adassék ki az állandó pénzügyi bizottságnak, hogy figyelembe véve 1-ör, a hadmentességi díj fizetésére kötelezett családtagok számát; 2-or, a minimalis összeg leszállítását; 3-or, a maximalis összeg feljebb emelését; 4-szer, a szakaszba foglalt szaktételek keretének kisebb körbe vonását, terjeszszen ezen irányoknak megfelelő méltányos, igazságos javaslatot a törvényhozás elé." (*Helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.*)

Ha kegyesek lesznek ezt elfogadni s ha az állandó pénzügyi bizottság ennek megfelelőleg fog eljárni, győződjenek meg, becsesebb lesz az egyetlen falat, melyet nyujtanak a szenvedőnek, mint 100 vagy 1000 olyan, melyet a kénysźer hatalma, a börtön szigora csikar ki s a polgárok panaszos könyével áztatva, jut a szenvedők ajkaihoz. (*Élénk helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.*)

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*):

„A 10-ik §. adassék ki az állandó pénzügyi bizottságnak a végett, hogy tekintetbe véve:

1-ör. Az egy családhoz tartozó díjfizetésre kötelezett tagok számából eredő túlterhelést.

Digitized by Google

2-or. A szegény sorsú polgárokra mért díjmagasságát.

3-or. A maximalis adó-alapnak aránytalan csekélységét — és végül

4-er, a díj kiszabására vonatkozó adatoknak, helyesebb arány szempontjából szükséges szükebb körre vonását s terjeszszen az említett pontoknak megfelelő javaslatot a ház elé."

Hegyessy Márton: T. ház! A tárgyalás alatt levő §-ban megállapított pontozatok, mint ez a házban több oldalról kifejtetett, a legnagyobb igazságtalanságot foglalják magokban. Ezen §-nál kell gondolkozni arról, hogy ezen igazságtalan arány eloszlattassék és nem annál, a melyről az imént szó volt. Én is óhajtom, hogy a szegényebb osztály a lehető legkevésbé érintessék ezen adó által, hanem az erről való gondoskodásnak, mint ismétlem, nem az 5. és 6. §-nál, hanem itt van helye.

Én leghelyesebbnek tartom, ha ezen hadmentességi díj, százalék arányában vettetik ki, mert akkor olyan anomaliák, minőket az előttem szólott felhozott, nem fognak létrejönni. Szükségesnek tartom továbbá, hogy gondoskodva legyen arról, hogy azon esetben, midőn a családfő fizeti az adót hadkötelezett családtagjaiért, kik alkalmatlanoknak találtattak, gondoskodva legyen arról, hogy több családtag után, ne fizesse mindig ugyanazon mérvben ezen hadmentességi adót. Gondoskodni kell szerintem arról is, hogy ha az egyik családtag zászló alatt szolgál, akkor a családfő, ki az által, hogy családjának egyik tagja elvitetett, eléggé sujtva van, ne sujtassék családjának másik tagjáért is ez adó fizetése által. Szükségesnek tartom továbbá, a mi ellen különben több oldalról is emeltetett kifogás, hogy ezen adó minimuma leszállittassék és maximuma felebb emeltessék.

Azt hiszem, hogy ezen szakasz már a t. többség nézete szerint is módosítható, mert csak az eddigi szakaszok voltak azonosak az osztrák javaslattal. Itt tehát a többség keze nincs megkötve a tekintetben, hogy ezen szakasz az igazságnak megfelelőleg alakittassék át. E reményben ajánlom javaslatom elfogadását, mely igy hangzik: „A 10. §. helyett teendő: A hadmentességi díj évenkinti összege az egyenes adó két százaléka. Ez összeg azonban egy frtnál kevesebb, ezer frtnál több nem lehet. Ha a családfő fizeti ezen díjat, második családtagja után a díjnak csak felét, a harmadik után csak negyedét fizeti, a többiek a díjtól mentesek. Ha a családfőnek egy családtagja már katonai szolgálatban van, a többi családtagért a családfő nem rovandó meg adóval."

Bessenyey Ernő: T. ház! Az általam tegnap beadott indítványban már megérintettem, hogy a kiszabott díjakra nézve igazságos arányt nem látok s e tekintetben Bereczky képviselőtársam argumentumait elfogadom. Azonban nem akarom azokat bővebben fejtegetni s ha az ő indítványa elfogadtatnék, módosítványommal nem is állanék a t. ház elé. Nem tudom, a t. miniszterelnök ur hajlandó-e azt elfogadni? A t. előttem szólott Hegyessy képviselőtársam módosítványát azonban nem fogadhatom el, mert szem előtt akarom tartani a czélt, melyet elérni óhajtok, egyrészt, hogy a mozgósítottak családjainak felsegélyezésére legyen alap, másrészt, hogy az államháztartásra is maradjon valami. A minimumot sem kivánom olyan nagyon leszállítani, mint ő.

Módosítványomat, melyet fel fogok olvasni, mint említém, csak az esetben kérem tekintetbe venni, ha Bereczky képviselőtársam módosítványa el nem fogadtatnék. Módosítványom igy hangzik: „Az első pontban a „3 frt" helyett tétessék „2", a 2-ik pontban „4 frt" helyett tétessék 3 frt. A 3. pontban „6" helyett tétessék „4". A 4. pontban meghatározott díjfokozatok mind törültessenek és e pont azon végső mondata után: „a megelőző évben bárhol kivetett összes egyenes adók és földtehermentesítési járulék alapján", tétessék „8%-ot, a mely azonban 3 frtnál kevesebb nem lehet". Az 5. pontban meghatározott díjtételek törlendők és ezen szavak után „és földtehermentesítési járulék alapján" tétessék „10%-ot, a mely azonban 4 frtnál kevesebb nem lehet."

Pulszky Ágost: T. ház! Részemről hozzájárulok Bereczky t. képviselőtársam módosításához és szükségesnek tartom, hogy ezen §. átdolgozás végett a pénzügyi bizottsághoz visszautasittassék, mert bármi helyeseknek látszassanak is első pillanatra egyes concret indítványok, igen nehéz itt tüzetes átnézet nélkül, az adófokozatok részleteit, a ház teljes ülésében megállapítani.

A 10. §. ellen ugy, a mint az most van, két érvet látok harczolni. Az egyik az, hogy helytelenül vannak kiszabva a díjtételek, mert azok különböző adóalapokhoz arányositattak, a melyek egymásköztt egyáltalában össze nem hasonlíthatók. Azt hiszem, hogy az egész rendszer, a mely ezen adót bizonyos önkényesen megválasztott adónemek adóalapjaihoz arányosítja, nem vezethet helyes eredményre, hanem talán sokkal helyesebb az egyenes adók bizonyos fajainak és nemeinek összegéhez mérni az illető tételeket.

A második pedig az, hogy eltekintve attól, hogy felfogásom szerint a 3 frtnyi tétel túlságosan magas, ezen adófokozat szerint a középbirtokos osztály az, a mely kivált a vagyonos osztálylyal szemben, méltánytalanul és aránytalanul megterheltetik. Ha súlyosságát tekintjük ezen törvényjavaslat intézkedéseinek, azt látjuk, hogy ez a 100—1000 frt köztti adóalappal

Digitized by Google

birókra nehezedik inkább, mint azokra, a kik 1000 frtnál nagyobb adó-alappal birnak és igy éppen azon középbirtokosok, a kikre az adók leginkább nehezednek és a kiknek közgazdasági helyzete a legaggasztóbb, sujtatnak a legnagyobb mértékben. (*Helyeslés balfelől.*)

Végre felkérem a t. ház figyelmét egy tekintetre, a melyet Bereczky t. képviselőtársam már is felhozott, és a mely annál figyelemre méltóbb, mivel a monarchia másik felének törvényhozása elé terjesztett javaslatban, teljes mértékben figyelembe vétetik. Azaz, hogy ha egy családból nem egy, hanem több tag kénytelen hadiszolgálatot teljesíteni, e javaslat szerint annyiszor kell a hadiszolgálat terhét viselni, a hány hadiszolgálatra alkalmas, vagy alkalmatlan tag van a családban és a családtagok nagyobb számának arányában a fizetésre vonatkozólag semminemű mérséklése az adónak nem következik be. Már pedig kétségtelen, t. ház, hogy ha van általános védkötelezettségnek, terhes és igazságtalan oldala, az az, hogy miután az általános védkötelezettség egyéni, az közvetve azokat a családokat sujtja, a melyeknél a hadköteles egyének száma nagyobb és ezek gazdaságilag nagyobb mértékben szenvednek, mint azok, a kiknél a hadkötelezettek száma kisebb. Ezen igazságtalanság és aránytalanság nem annyira az egyes pénzügyi számokban, mint azon gazdasági teherben fejezhető ki, melyet az illető család viselni tartozik és mely, kivált ott, a hol több gyermek van, tetemesen nagy.

Ennek következtében azt hiszem, hogy azon indítvány, melyet Bereczky képviselőtársam tett, minthogy módot és alkalmat nyitva tart arra, hogy ezen szakasz az elvnek helyes alkalmazása mellett helyesbittessék, elfogadható, s azért azt a t. ház többségének figyelmébe ajánlom. (*Helyeslés balfelől.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! A közvetlenül előttem szólott képviselő ur igen helyesen mondotta, hogy a védkötelezettség egyéni kötelezettség, igen helyesen mondotta, hogy a védkötelezettségben rejlik az, hogy ha egy családnak több tagja van is, a ki védkötelezettség alá esik és a katonai szolgálatra alkalmas, az mind elvitetik, mig ha a másik családban, csak egy van ilyen, csak ez vitetik el. Igen helyesen állította fel ezt, ez igy van; de éppen mert ez igy van, meggyőződésem szerint nélkülözi az alapot ugy azon indokolás, melylyel Bereczky t. képviselő ur módosítását benyujtotta, mint nélkülözi egyátalán mindaz, a mi ezen díjnak igazságtalanságára általában felhozatott. Mert miután a védkötelezettség egyéni kötelezettség, magából a védkötelezettségből nem folyna az, hogy az egyéni kötelezettségért az egyik ember többet, a másik kevesebbet fizessen, mert a katonai szolgálat egyforma. Midőn tehát ezen törvényjavaslat a vagyonosokra nézve magasabb összegben fizetendő díjt állapít meg, nem hogy igazságtalanságot követne el a szegényebbek irányában, hanem helyesen vezettetve azon tekintet által, hogy ha szinte személyes kötelezettség megváltásáról van is szó, mégis miután az állam szükségletei is tekintetbe jönnek, a vagyonosabb pedig fizethet, tehát fizessen többet, túl azon, a mi magából a véderő törvény tiszta logikájából eredne; rója meg — mondom — szerintem is helyesen — a nagyobb teherrel a nagyobb vagyonú embert. Én azt gondolom, miután itt egyéni kötelezettségről van szó, ezt másképp helyesen értelmezni nem lehet, de éppen mert egyéni kötelezettség megváltásáról van szó, miután itt a véderő törvényben lefektetett elvet kell a megváltásnál realisálni, nem tartom elfogadhatónak és indokoltnak azon vádat sem, hogy ezen törvény igazságtalan az által, hogy ha egy családban 2—3 egyén van, a ki katonának nem alkalmas, hogy azok mindegyikére nézve fizettessék meg a váltságdíj. Miért nem tartom ezt igazságtalanságnak? Nem tartom igazságtalanságnak azért, mert a védtörvény értelmében, ha alkalmas volna — minthogy egyéni kötelezettsége van — mind a három, ha három van, besoroztatnék. Itt most miről van szó? Arról, hogy nem lévén katonának alkalmas, de lévén munka- és keresetképes, a helyett, hogy besoroztatnék, fizesse meg a mentességi díjat és én ezt annyival inkább fenntarthatónak és igazságosnak tartom, mert én részemről bátran merek hivatkozni bárkire is, a ki ezen helyzetben van, hogy nem szivesebben fogja-e a munkaképes fiáért, vagy a másik tanuló fiáért megfizetni a reá eső 3—4—5—10 frtot, semhogy azon munkaképesnek, ha kézi munkásról van szó, egész évi keresményét nélkülözni, vagy ha művelt pályára készülőről van szó, semhogy tanulmányait félbeszakítani, vagy pályájának megkezdhetését elhalasztani legyen kénytelen. Ha van igazságtalanság, — Pulszky képviselőtársam igen helyesen mondotta, — az a védkötelezettségben rejlik; de ha fennáll a védkötelezettség azon elve, hogy ha egy családban több fiu van alkalmas a katonaságra s azok elvitetnek, akkor ez oly családok irányában, melyeknek fiai elvitetnek, tisztán igazságtalanság volna, ha azon családok, melyekben fiúk vannak hasonló számban, de a katonaságra nem alkalmasak, ezek még ezen, a besoroztatásnál sokkal csekélyebb teher alól is részben, vagy egészben felmentetnének. Ugy hiszem, a védkötelezettség elve szerint az igazság igy áll.

Én, t. ház, átlátom, a mit Pulszky képviselő ur mondott, hogy a díjtételeket rögtönözve megállapítani nem lehet; de éppen azért, mert én ezt átlátom, mert ezen itt megállapított díjtételek nem rögtönözve lettek megállapítva, hanem nem-

Digitized by Google

csak a ministeriumban, de a pénzügyi bizottságban is folytatott komoly megfontolás után állapittattak meg: kérem a t. házat, méltóztassék ezen díjtételeket ugy, a mint itt bennfoglalvák, elfogadni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Molnár Aladár: T. ház! Tökéletesen egyetértek a t. ministerelnök urral abban, hogy a védkötelezettség egyéni, személyes kötelezettség, de hogy itt a hadmentességi díjnál nem egyenlő, bármily rangú egyénre nézve egyenlő kötelezettség vétetett alapul, azt maga a ministerelnök ur kénytelen volt elismerni a törvényjavaslat azon tételei által, melyek szerint a különböző vagyonú egyénekre különböző díjak rovatnak ki, pedig ezen különböző díjakkal megrovott egyének, egyenlő kötelezettség alá vannak vetve a védkötelezettségnél fogva.

Az igen t. ministerelnök ur azt mondja, hogy fiscális szempontból történt a díjtételek ilyetén megállapítása. Én azt hiszem, hogy nem, vagy legalább nem csak ez a szempont volt irányadó, hanem az, hogy tekintetbe kellett venni azon egyének különböző vagyoni erejét és ezen egyéni kötelezettséget, a különböző egyének különböző vagyoni erejéhez mérten kellett kiróni. És Bereczky t. képviselőtársam éppen azon jogos kifogást tette a díjtételek ellen, hogy ezek nincsenek kellő arányban azon egyének vagyoni erejével, a kikre kirovatnak; az egyik, a szegényebb osztály túlságos magas tétellel, a gazdagabbak, különösen a 3000 frton felüli adót fizetők, aránytalanul csekély tételekkel vannak megróva. És ezen tulajdonképeni kifogás ellenében, egy szóval sem méltóztatott a t. ministerelnök ur igazolni, vagy védelmezni a törvényjavaslatot. És éppen azért, mert ezen egyéni kötelezettség az egyének vagyoni erejéhez mérten kell, hogy módosittassék s ezen adó kivettessék s mert ezen tételek, az egyének vagyoni erejéhez képest nincsenek arányosan megállapítva sem a minimumot, sem a maximumot illetőleg, éppen ezért szükséges, hogy elfogadjuk a módosítványt, hogy e §. azon alapon leendő módosítás végett a pénzügyi bizottsághoz visszautasittassék. (*Helyeslés balfelől.*)

Azt mondja a t. ministerelnök ur, hogy éppen mivel egyéni kötelezettség a katonáskodás, éppen azért nem lehet tekintetbe venni, ha egy családnál több egyén fizeti a díjat, mert hiszen nem a családnak kell azt fizetni, hanem az egyes egyéneknek. Ez csak ugy elvontan, elvben állhatna talán, de a gyakorlatban egyátalában nem; hiszen tudjuk, hogy éppen a szegényebb néposztály, ha egy apának 3—4 gyermeke van, ki e díjat fizetni tartoznék, tulajdonképen az apa fizeti azt, mert a vagyon még osztatlan; tehát e teher a családra nehezedik, ugy hogy a mely apának három-négy gyermeke van, a melyért tartozik a mentességi díjat fizetni, azon apa nem három, hanem 9, vagy 12 frtot fizet évenkint. Igy tehát, akár miként álljon in theoria az egyéni kötelezettség, a teher súlya tulajdonképen a családfőre nehezedik.

Ide járul azon körülmény, hogy a katonaságtól való mentesség igen sok esetben a munkaképtelenség, miatt történik; az tehát, a ki otthon marad, mert katonának nem viszik, nemcsak hogy nem keresetképes a család számára, hanem igen sok esetben eltartja őt a család, tehát teher, mert keresetképtelen és ezért még fizetni is kell. Ezen igazságtalanság folytán szükséges a minimalis tételt is kiigazítani. A hol egy emberért fizetendő csak, az az egy ember még napszámos munkával is előteremtheti azt az összeget; de a hol több ilyen családtag van, ott a családnak 9, vagy 12 frtot fizetni sokkal nehezebb. Ez az egy tény már magában mutatja, hogy itt a díjtételek, bármily megfontolással állapittattak is meg, nem helyesen állapittattak meg és ez okból ajánlom Bereczky t. képviselőtársam indítványát.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Szavaim félreértetvén, főleg csak azokat kivánom megmagyarázni. A t. képviselő ur először abból indul ki, hogy én azt mondtam volna, hogy nem a család fizeti a hadmentességi díjat. Én ezt egy szóval sem mondtam. Hanem én azt kérdem, hogy ha munkaképes ember a katonasághoz elvitetik, a helyett, hogy a családnak őt még segíteni kell a katonaságnál, hát azt nem a család viseli? Én azt tartom, kérdezzen meg, akár más, akár melyik azon helyzetben levő családapát, ha 3 fia van: mit akarsz, azt-e, hogy fizetni fogsz évenkint 9, vagy 12 frtot, de azután fiaid neked otthon dolgozni fognak; vagy pedig azt, hogy nem fogsz fizetni, de elviszik őket katonáknak? nem egyszer, de százszor az elsőt fogja választani. És itt az igazságot helyre kell állítani, a mennyire lehetséges, azon családok köztt, melyeknek elviszik a fiait, mert elviszik, ha három van is és azok között, a kik ezen szempontból szerencsésebb, helyzetben vannak az által, hogy fiaik a katonaságra alkalmasak nem levén, otthon hagyatnak és a helyett hogy, — véve a legszegényebb osztályt, — elvesztenék a család azon 19—20 éves tagjainak 150—200 frtot érő munkáját, fizetik érte a három forintot. (*Felkiáltások szélső balfelől: Hát ha nem keresi meg!*)

Én eddig ugy tudtam, hogy a dolgozó és munkaképes ember Magyarországon el tudta tartani magát és talán a t. képviselő urak sem fogják állítani, hogy a munkaviszonyok nálunk olyanok, hogy a munkaképes embernek megélni nem lehet. Nem akarok a beleszólásokra sem reflectálni, hanem ismétlem kifejezett kérésemet, méltóztassék a szakaszt elfogadni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Lukács Béla: T. ház! Azt hiszem, a kérdést nem ugy kell felállítani, mint a minister-

Digitized by Google

elnök ur felállította, hogy t. i. azt kérdjük meg a családapától, hogy mit akar inkább: hogy három fia otthon dolgozzék-e, vagy elvigyék katonának; mert a kérdés nem igy áll.

A munkaképes, ép fiut úgy is elviszik katonának, azt nem kérdik a családapától; hanem ott marad a keresetképtelen, a nyomorék, ott marad azon fiu, a kit nem használhat otthon a munkában és azért is kell, hogy a teljes adóját megfizesse és ha több ilyen fia van, ha nehány már elment is katonának és ott rója le kötelességét, azok után is teljes díjat kell fizetnie.

Azt mondja a t. ministerelnök ur, hogy ezen kötelezettség egyéni kötelezettség és ebből következteti azt, hogy nem kell tekintettel lenni arra, hogy némely családban több olyan egyén van, a kikre ezen adó esik. Hiszen ha a t. ministerelnök ur ezen elvhez következetes akar lenni, akkor egyforma díjban kellene megállapítani mindenkire nézve az adótételt. De éppen ettől, mint azt Molnár Aladár t. képviselőtársam igen helyesen kiemelte, nagyon eltért a javaslat, akkor a midőn különböző qualificatiókat állított fel, a midőn tekintetbe vette az illetőnek vagyoni viszonyait is és kisebb-nagyobb összegeket állapított meg.

Egyébiránt maga a védtörvény is ezen egyéni kötelezettség meghatározására nézve kivételt tesz. Hivatkozom az illető szakaszokra, hol daczára az általános hadkötelezettségnek, mégis bizonyos esetekben, az illető hadköteles felmentetik a katonai kötelezettség alól. Ilyen esetek fennállhatnak és fennállanak vagyontekintetben is, a melyek teljesen indokolják azt, hogy kivételt tegyünk az adóösszeg kirovására nézve.

Nekem, t. ház, határozott meggyőződésem az, hogy ezen adófokozat, mely ezen törvényjavaslatban megvan, annyira felületes, hogy ez a törvény végrehajtásában a legnagyobb nehézségeket fogja előidézni, hogy a legrövidebb idő alatt, a legnagyobb panaszokat fogjuk hallani az ország külömböző részeiben az ezen törvényjavaslatban foglalt adófokozat végrehajtása miatt és rövid idő mulva a képviselőház kénytelen lesz ezen adófokozatokon változtatni.

Éppen ezen okoknál fogva, t. képviselőház, én pártolom mindazon indítványt, melyet Bereczky Sándor t. képviselőtársam tett. mind azt, melyet Hegyessy Márton t. képviselőtársam benyujtott. Pártolom pedig azokat oly irányban, hogy ezen szakaszok még egyszer utasittassanak vissza a pénzügyi bizottsághoz. hogy ez tekintetbe véve még egyszer az itt fennforgó körülményeket, egy helyesebb adófokozatot állapítson meg. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát berekesztem. Szó illeti még az előadót. (*Felkiáltások*: *Eláll! Szavazzunk!*)

Molnár György előadó: T. képviselőház! Csak igen keveset akarok mondani. (*Halljuk!*) Bereczky Sándor képviselő ur felhivott engem arra, hogy bizonyitsam be ezen törvényjavaslatnak feltétlen igazságosságát. Én ennek ellenében azonban csak azt mondom, hogy bizonyitsa be ő bármely ország, bármely adótörvényének feltétlen igazságosságát. Hiszen nincs adótörvény a világon, mely egyik embert a másik felett bármi tekintetben aránytalanul ne sújtana. A mig az emberek emberek lesznek, addig oly törvényt, mely feltétlenül megfeleljen az igazságnak, nem fogunk találni sehol.

Most szólok arról, a mit indítványozott, hogy t. i. az általa előadott vaque alapokon utasittassék vissza a szakasz a pénzügyi bizottsághoz.

T. ház! A pénzügyi bizottság nagyon is megfontolta az egész törvényjavaslatot, lelkiismeretesen mérlegelte azon kathegoriákat, melyek abban felállítva vannak, gondolkozott arról is, hogy nem kellene e percentuatiókban kifejezni a fizetés arányát; de azt hiszem, t. ház, hogy miután a magyar törvényhozás az adótételekről eddig a kategoriák, nem pedig a percentuatio rendszerét fogadta el, ily kisebbrendű törvénynél, ily elvi fontosságú változtatást megtenni nem volna helyes.

A pénzügyi bizottság érezte, hogy tökéletes igazságot sem az egyiknek, sem a másiknak szolgáltatni nem lehet; de mert a teljes igazságot elérni nem lehet, igyekezett azt lehetőleg megközelíteni.

A törvényjavaslat illető szakaszában az van kifejezve, a mit a bizottság az igazságnak és méltányosságnak megfelelőnek gondolt és azért kérem a t. házat, méltóztassék a tárgyalás alatt levő szakaszt elfogadni és a módosítványokat elvetni. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Mielőtt föltenném a kérdést, fel fognak olvastatni a beadott indítványok s módosítványok.

Baross Gábor jegyző (*olvassa Bereczky Sándor indítványát*).

Mednyánszky Árpád b. jegyző (*olvassa Hegyessy Márton és Bessenyei Ernő módosítványait*).

Elnök: Felolvastatván a beadott indítvány és a módosítványok, legelőször azon kérdést fogom föltenni, hogy elfogadja-e a t. ház a 10-ik §-t a bizottság szövegezése szerint, igen vagy nem?

Pulszky Ágost: A kérdés feltevéséhez kivánok szólni. Azt hiszem, hogy mivel Bereczky t. barátom indítványa halasztó indítvány, minthogy a szakaszt a pénzügyi bizottsághoz kivánja visszautasittatni átdolgozás végett, a házszabályok

Digitized by Google

értelmében először a halasztó indítvány volna szavazásra bocsátandó s csak azután, annak elvetése esetében volna a bizottság szövegezése szavazásra bocsátandó. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: A t. háztól függ meghatározni a felteendő kérdések sorozatát; de azt hiszem, hogy ez alkalommal a t. képviselő urnak talán nincs igaza, mert az indítvány nem pusztán halasztó indítvány, hanem egyuttal utasítást ad a pénzügyi bizottságnak, egyuttal bizonyos elvek elfogadását involválja, a melyek ellenkeznek a bizottság által előterjesztett szöveggel. (*Helyeslés a jobb oldalon.*)

Ennélfogva azt hiszem, hogy ez alkalommal nem alkalmazható az indítványra az, hogy halasztó indítvány lévén, először bocsátandó szavazásra. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Madarász József: T. ház! Bocsánatot kérek, de, ha valamely indítvány visszautasítani kivánja a szakaszt a bizottsághoz, lehetetlen, hogy ne indokoltassék ezen visszautasítás. Hiszen, ha nem mondjuk meg, hogy miért utasittassék vissza, senki sem pártolná az indítványt. Mindenesetre kell tehát a visszautasítást indokolni magában a javaslatban is.

Egyszer már elhallgattam, midőn a t. elnök ur ezen indokot mondta, hogy a halasztási indítvány ne bocsáttassék először szavazásra.

De hogy újra és újra, mindig és mindig a halasztási indítványok ellenében azon indok adassék elő, hogy azért nem lehet arra először szavazni, mert bizonyos elvet foglal magában, hiszen a nélkül lehetetlen, hogy elhalasztassék, vagy bizottsághoz utasittassék. Azért arra kérem a t. házat — hiszen a többségtől függ ugy is és ha a többség nem óhajtja a bizottsághoz odautasítani, elfogja ejteni — de mert eddig ez volt alkotmányos gyakorlata e törvényhozásnak, — nem mondom, hogy egy-két előzetes eset mostanában nem volt, de mert a régi átalános gyakorlat az, hogy ha indokoltatik is és bizonyos elvek mellett indokoltatik a bizottsághoz való visszautasítás, rendesen mindig a visszautasítás tétetik fel kérdésül, kérem tehát a ház t. elnökét és a t. házat is, maradjunk meg a gyakorlatnál. Nem csinálok belőle nagy dolgot, mert tudom, akár mikép tétetik is fel a kérdés, ha a ház többsége hajlandó visszautasítani, akkor, ha először tétetik is fel a kérdés, nem fogadja ezt el és visszautasítja. De szeretném azon eddig legalább nálunk gyakorlatban volt szokást fenntartani, hogy mihelyt egy visszautasító indítvány tétetik, akár legyen ez indokolva, akár nem, mert hiszen indokolatlanul nem is hiszem, hogy történhetnék, kérem a ház t. elnökét, hogy legyen szives a bizottság véleményének szavazásra való kitűzése előtt, a halasztási indítványt szavazás alá bocsátani.

Elnök: Nem szeretnék ezen kérdés felett vitát provocálni, de még sem hagyhatom szó nélkül azokat, a miket a t. képvlselő ur mondott. Azt állítja, hogy indokolás nélkül nem lehet a szöveget visszautasítani a bizottsághoz. Teljesen igaza van, de ezen indokolás nem mindig olyanforma, hogy involválja helytelenítését azon elveknek, melyek a szövegben foglaltatnak. Vannak egyéb indokok is, pl. felfüggesztetik a határozathozatal valami felett, mig valami más bekövetkezik; t. i. az mondatik, hogy ezen kérdés eldöntése elhalasztatik akkora, mikor egy másik, függőben levő kérdés felvétetik, vagy fölötte határoztatik; vagy beadatnak különböző módosítványok, melyekre az mondatik, hogy azokat elvben a ház elfogadja, de a szerkezetet ugy, a mint a módosítványok beadattak, nem fogadhatja el, ennélfogva az illető §. szövegezés végett visszautasittatik a bizottsághoz. Ilyen esetek vannak és nem tagadom, hogy ilyenkor mindenesetre azon kérdést kell feltenni, kivánja-e a ház visszautasítani a szakaszt a bizottsághoz. De méltóztassék a t. képviselő ur felvenni, hogy ha Bereczky képviselő ur indítványa elfogadtatik, akkor nem egyedül az fogadtatik el, hogy a szakasz visszautasittatik a bizottsághoz, hanem a t. ház egyuttal elfogadja azon utasítást, melyet az indítvány magában foglal. Tehát azon képviselő urak, a kik talán hajlandók volnának e szakaszt más okból odautasítani, nem fogadhatnák el az indítványt, mert talán nem helyeslik az utasítást. S igy miután a felett kell legelőször szavazni, a mi a bizottság szövegezésében van, azt hiszem, hogy ez alkalommal ennek kell legelőször megtörténnie. Teljesen igaza van a t. képviselő urnak, hogy ennek practicus haszna és nyomatéka egyátalában nincs, mert, ha a többség elfogadja ezen §-t ugy, mint a bizottság ajánlja, akkor nem fog a halasztási indítványra szavazni, hanem akkor meglehet, hogy arra fog szavazni. Practicus eredménye nincs, tehát méltóztassanak, hogy e vitát berekeszszük, szavazni felette, akar-e a ház előbb szavazni azon kérdés felett, hogy e szakasz a bizottsághoz visszautasittassék-e, vagy nem? A kik először a halasztási indítvány felett akarnak szavazni, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik. Felkiáltások: Többség! Kisebbség!*)

Most kérem azon képviselő urakat, kik nem kivánnak előbb a halasztási indítványra szavazni, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik. Többség! Kisebbség!*) A jegyző urak szakaszonként meg fogják számlálni a szavazókat. (*Megtörténik.*)

Elnök: T. ház! A jegyző urak összeszámítása szerint azt, hogy a halasztási indítvány tüzessék ki előbb szavazásra, kivánja 81 képviselő, 96 ellene szavaz, ennélfogva a bizottság szerkezete fog először szavazásra kitűzetni. Ké-

Digitized by Google

rem azon képviselő urakat, a kik a 10. §-t a pénzügyi bizottság szerkezete szerint fogadják el, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*)

A többség elfogadja, ennélfogva a beadott indítványok, módosítások elesnek.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 11. 12. §-t, melyek változatlanul elfogadtatnak; olvassa a 13. §-t.*)

Thaly Kálmán; T. ház! Bocsánatot kérek, hogy ha ennél a §-nál, valamint a következőnél megint egy irálybeli módosítványt bátorkodom benyujtani. Azért kérek e miatt különösen bocsánatot, mert, mint már máskor is kifejeztem, én nem tartom éppen czélszerűnek, hogy a teljes ülésben történjenek ily módosítások. Ha ezen törvényjavaslat a véderő bizottságban is tárgyaltatott volna és nemcsak a pénzügyi bizottságban, akkor módom lett volna már ott megtenni ezen irálybeli módosításomat. Azonban miután a pénzügyi bizottságnak nem vagyok tagja s ehhez képest azon bizottsági tárgyalásokban részt nem vehettem, kénytelen vagyok a t. ház teljes ülését igénybe venni arra nézve, hogy irálybeli módosítványaimat benyujtsam.

Ugyanis részemről ugy vagyok meggyőződve, hogy a törvényeknek, a mennyire lehet, szerkezeti szempontból is correcteknek kell lenniök s azért köteles minden képviselő hozzájárulni ezen szempontból is a törvények tökélesbítéséhez. Én részemről ezen §. utolsó részét óhajtanám kissé módosítani, mint a mely mondat szerkezetileg nem valami correcten vannak összeállítva. Nevezetesen a 4. pontnak utolsó bekezdése és az 5. pontnak első bekezdése, melyek igy hangzanak: „ez esetben a nyilvántartást eszközli maga azon város, hol a védköteles jelentkezett.“

Az 5. pont: „a kir. adófelügyelő kiveti a városok, szolgabirák és községek kimutatásaiban foglalt és általa helyességükre nézve megvizsgált adatok alapján, a hadmentességi díjat és intézkedik stb.“ Én e két pontot szerkezetileg helyesebbeknek tartanám a következőképen módosítani: „Ezen esetben a nyilvántartást maga azon város foganatosítja, a melyben a védköteles jelentkezett“; továbbá az 5. pont első része igy hangzanék: „a kir. adófelügyelő a hadmentességi díjat a városok, szolgabirák és községek kimutatásaiban foglalt és általa helyességükre nézve megvizsgált adatok alapján veti ki és intézkedik“ stb.; a többi marad.

Molnár György előadó: T. ház! Nincs kifogásom ezen módosítvány ellen, a mennyiben az styláris és a szakasz értelmét nem változtatja; annálfogva szivesen hozzájárulok ahhoz.

Elnök: Méltóztatik a t. ház elfogadni? (*Elfogadjuk!*)

A 13. §. ellen egyébként észrevétel nem tétetvén, határozatképen kimondom, hogy a 13. §. Thaly Kálmán képviselő ur irályi módosításával fogadtatik el.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 14. §.-t*).

Thaly Kálmán: T. ház! E szakaszhoz is van egy módosítványom. Bocsánatot kérek, több nem lesz. Az utolsó bekezdést az eredeti szöveg helyett, mely igy szól: „Ezen kérdésekben a pénzügyminister a honvédelmi ministerrel egyetértőleg harmadik fokban és véglegesen határoz“, következőleg óhajtanám módosittatni. „Ezen kérdésekben harmadfokúlag és végleg a pénzügyminister a honvédelmi ministerrel egyetértőleg határoz.“ (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja-e a t. ház a módosítványt? (*Elfogadjuk!*) Ennélfogva határozatul kimondom, hogy a 14. §. Thaly Kálmán képviselő ur módosítása szerint fogadtatik el.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 15., 16., 17. §§-at, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 18. §-t*).

Molnár György előadó: T. ház! A 18. §. utolsó bekezdésének első sorában e szó helyett: „hadmentességének“ ez teendő „hadmentességi díj esedékességének“. E sajtóhiba kiigazítására felkérem a t. házat.

Elnök: A 18. §. utolsó bekezdésében az előadó ur által említett sajtóhiba kijavittatik, úgy hogy az utolsó bekezdés első sora következőleg fog hangzani „oly védköteles, ki a hadmentességi díj esedékességének határideje előtt“ stb. a szerkezet többi része marad.

B. Mednyánszky Arpád jegyző (*olvassa a 19. §-t, mely észrevétel nélkül elfogadtatván, olvassa a 20. §-t*).

Molnár György előadó: Ezen szakasz második sorában ezen szó „községtől (várostól)“ irási hibából van igy. Kérem helyette tétetni: „község (város) által“.

Elnök: E módosítással a 20. §. elfogadtatik.

B. Mednyánszky Arpád jegyző (*olvassa a 21. §-t, mely észrevétel nélkül elfogadtatván, olvassa a 22. §-t*).

Teleszky István: T. ház! A törvényjavaslat 22. §-ában pénzbirságnak fogságbüntetésre való átváltoztatásáról van szó, elfogadtatván azon alap, hogy 10 frt helyett egy napi elzárás alkalmazandó éppen úgy, mint a rendőri büntető törvénykönyvben megállapítva lett. Tekintettel azonban arra, hogy az alkalmazható legmagasabb birság összege a már elfogadott szakaszok értelmében 600 frt, ebből az következnék, hogy átváltoztatás esetében a legmagasabb 600 frtos birság naponkint 10 frtjával számítva két hónapi elzárást tenne ki. Én részemről ezt soknak tartom, különösen figyelembe véve azt, hogy az elzárás alkalmazását közigazgatási bíróságok

Digitized by Google

állapítják meg. Semmi esetre sem tartanám helyesnek, ha itten az elzárás maximuma többre menne, mint a rendőri büntetőtörvénykönyvben megállapittatott. Ott nevezetesen átváltoztatás esetében, az elzárás leghosszabb tartama 30 napban van megállapítva. Ennélfogva óhajtom, hogy ezen elv itt is alkalmaztassék és az elzárásként alkalmazható büntetés generalis maximuma semmi esetre se legyen több, mint a mennyi a rendőri codexben megállapítva lett. Ennélfogva a következő módosítást van szerencsém ajánlani: ezen szakasz első bekezdéséhez tétessék hozzá ezen új pont: „az elzárás leghosszabb tartama 30 napot meg nem haladhat.“

Szederkényi Nándor: Én nem járulhatok ezen indítványhoz, mert az egész szakaszt töröltetni kivánom. Ugyan kérdem, méltányos volna-e ezen törvény alkalmazásánál a pénzbirságnak börtönbüntetésre átváltoztatása, midőn már a közönséges adózás jellegét ölti magára és az adófizetés kihágási eseteinél büntetés nem alkalmaztatik. Vegyük akár a közvetett, akár pedig más adót, meg fogunk róla győződni, hogy bármily súlyosan büntettetnek is a mulasztás esetei, de börtönbüntetésre a pénzbirság nem változtatható át. Én tehát, tekintve azt, hogy a ház minden eddigi törvényben mellőzte a börtönbüntetés alkalmazását, kérem a t. házat, hogy ezen paragraphust, a mely börtönbüntetést kiván alkalmazni, egészen törölni méltóztassék. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

B. Mednyánszky Arpád jegyző (*olvas*): Módosítvány a 22. §-hoz. Beadja Szederkényi Nándor.

„A 22. paragraphus egészen törlendő.“

Veszter Imre: Én, t. ház, pártolom Szederkényi Nándor t. képviselőtársam indítványát. Azon esetre azonban, ha a ház ezt az indítványt nem fogadná el, egy módosítványt vagyok bátor tenni ezen paragraphushoz, a mely szerint az elzárás büntetés alkalmazását, a királyi adófelügyelő indokolt javaslatára, a törvényhatósági közigazgatási bizottság határozza el.

A polgárok személyes szabadsága felett a törvényben ismét egy új forum állittatik fel. (*Ugy van! balfelől.*)

A királyi adófelügyelő ügyészszé és közvádlóvá, a törvényhatósági közigazgatási bizottság e paragraphushan bírósággá decretáltatik. *Ugy van! a baloldalon.*)

Ez, t. ház, egy újolagos megtámadása azon törvényeinkben lefektetett alapelvnek, mely szerint a közigazgatás az igazságszolgáltatástól szorosan elkülönítendő. (*Ugy van! balfelől.*)

A jelenleg tárgyalás alatt lévő ezen intézkedés tehát határozott ellentétben áll az 1869: IV. törvényczikkel, melynek kifolyása az, hogy a polgárok személyes szabadsága felett soha semmi szin alatt más, mint a rendes bíróság ne döntsön és ne dönthessen. (*Ugy van! balfelől.*)

Nézetem szerint t. ház alig van hibásabb eljárás, mint ha azok az alapelvek, a melyekre valamely fennálló, különösen pedig valamely organicus törvény van fektetve, minduntalan változtatva lesznek. Ma ezen alapelvekkel is úgy teszünk, mint a változott divat, vagy idény szerint a kaputtal és minduntalan új competentiákat és forumokat állítunk fel, zavart idézünk elő, sértjük a nép jogérzetét és megingatjuk a törvény tekintélyét. (*Helyeslés balfelől.*) Az 1869: IV. t.-cz. szerint a polgárok egyéni szabadságának korlátozását más, mint rendes biró soha semmi szin alatt nem rendelheti el. (*Helyeslés balfelől.*)

Abban az esetben, ha a t. ház Szederkényi t. képviselőtársam indítványát el nem fogadná és a 22. §. nem hagyatnék ki, indítványozom azt, hogy a 22. §-nak ezen szavai „a törvényhatósági közigazgatási bizottság“ helyett tétessenek, „az illetékes királyi járásbíróság.“ (*Helyeslés.*)

Kérem pedig e módosítás elfogadására a t. házat azért, mert erre már analogia is van a jövedéki kihágások eseteiben, midőn a törvény a kiszabott pénzbirság elzárássá leendő átváltoztatása iránt rendelkezik, ezen átváltoztatást azon esetben, ott is a rendes bíróság végezze.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a Veszter Imre által beadott indítványt*).

Molnár György előadó: Nem járulhatok a Veszter Imre képviselő ur által beadott indítványhoz azért, mert ez valóban közigazgatási dolog. Azon állitás pedig, hogy semminemű más, mint rendes biró nem itélhet ilyen elzáratási ügyben, alkalmasint olyan állítás, mely a gyakorlat szerint nem áll. Mert pl. rendőri ügyekben valósággal nem megyünk a rendes bíróhoz, hanem a rendőri hatóság szokta az elzáratást itéletképen kimondani és eszközölni. Hanem elfogadom azt, a mit Teleszky barátom indítványozott, hogy a maximum 30 napban állapittassék meg.

Madarász József: Nem szivesen szólok a törvényjavaslat részleteihez, annak bármely §-hoz, mint oly javaslathoz, melyet a közös ügyekből kifolyónak látván, nem fogadtam el a részletes vita alapjául. Ezen §-ban azonban nemcsak a vagyoni, hanem egyuttal a személyes biztonságnak megtámadását is látván e törvényjavaslat által czéloztatva, kötelességemnek tartom eltérni azon általam is követett alkotmányosan bevett szokásomtól, hogy részleteiben nem támadom meg az ilyen törvényjavaslatot, de a jelen esetben kötelességem e részben a t. ház előtt nyilatkozni. Én, a mint Teleszky t. képviselőtársamat e §. ellenében felszólalni láttam, örültem rajta, mert azt hittem, hogy valószinüleg valami jó változtatás fog e §-on történni. Beismerem, hogy ezen

Digitized by Google

reményemben azért voltam, mert többször tapasztaltam, hogy valamely törvényjavaslatban előre jól meg nem gondolt dolgok lévén, utóbb Teleszky képviselő ur a kormány részéről, bizonyos javításokat adott elő.

Azonban engedje meg t. képviselőtársam, hogy ma éppen ellenkezőleg sajnálnom kell az ő felszólalását, mert mig azt tapasztalom, hogy mig a szegényebbekre nézve, kik igen csekély adót fizetnek, tehát a megélhetésökhöz is szükséges vagyonokból kénytelenek adózni, azokra nézve a könnyítést s az el nem záratást, nem javasolja — a mit tennie kellene — addig a nagyobb vagyonra nézve, a mely után természetesen több adó fizettetvén, több bezáratási nap van meghatározva, ezekre a kedvezményt kiterjesztetni óhajtja, hogy bármily nagy vagyona is legyen valakinek, az ne büntettessék a szerint, a mint büntetik azon szegényt, kinek vagyona még jóformán nem is elég az életfenntartáshoz.

Méltóztassék megtekinteni a 12. §-t. Ebben az határoztatik, hogy a családfők fizetik vagyonukhoz mérten az illetéket azokért az elmarasztalt családtagokért, kiknek nincsen vagyonuk. Már most méltóztassék egyuttal meggondolni azt is, hogy mit határoz a t. ház, ha el nem fogadja Szederkényi Nándor indítványát. Azt mondják oly esetben, midőn a védkötelezettre kirótt pénzbirság az elmarasztaltnak vagyontalansága miatt egészben, vagy részben be nem hajtathatik, tehát az adó ki van már vetve azon családfő vagyonára s a pénzbirság arra ki van vetve, de nincs elég vagyona a családfőnek, vagy nincs magának a hadmentességi adóra kötelezettnek elégséges vagyona, hogy a birságot megfizethesse, ezeket bezárják. Hát megfosztassanak ezek azon egy, két, három napra is a kereset lehetőségétől? Hát ezt akarják önök elérni? Higyjék meg önök, hogy nagyon az ugynevezett emberiségi humanitási célokba vágó ezen §-ok intézkedése. És én itt megismerem, hogy ha nincs kellő vagyona annak, ki 60 napra van büntetve, épp oly erkölcsi kötelességünk nem követelni senki bezáratását, a mint kötelességünk nem követelni, hogy bezárassék egyetlenegy ember azért, hogy ezen birságot megfizetni nem képes. Ezért ismételve arra kérem a tisztelt házat és a t. többséget, hogy ezen törvényjavaslat humanitarius intézkedését ne tegyék az által éppen embertelenné, hogy bezárassunk valakit, mivel, hogy nem tud fizetni és ne tegyék neki még az életre szükséges kereset megszerzését is lehetetlenné az által, hogy azon napra, melyre önök elzáratják csakugyan ki legyenek téve annak, hogy megfosztatik egy nap jótéteményétől, melyre okvetlenül szüksége van keresményének megszerezhetése czéljából. Ezen indokokból pártolom Szederkényi képviselőtársam azon módosítványát, mely szerint ezen §. egészen hagyassék ki.

Nagy Gábor: T. ház! Megkisértem lehetőleg röviden kifejteni azt, hogy miért tartom én ezen §. elfogadását szükségesnek és méltányosnak. Minden esetre megjegyzem, hogy nem lehet itt szem elől téveszteni, hogy itt nem adóösszeg befizetésének elmulasztásáért szabatik büntetés, hanem a nyilvántartás megkönnyítése s lehetőségének elmulasztásáért. Tehát itt az adókötelezettek új adóval megterheltetése nem czéloztatik.

Tudjuk, t. ház, hogy a közigazgatási tisztviselő felelősség terhe alatt köteleztetik nyilvántartásra, mit ha elmulaszt, fegyelmi eljárás alá vétetik. Itt tehát arról van szó, hogy az illetők ezen nyilvántartások lehetővé tételére kötelezessenek, a mi pénzbirsággal, vagy ennek be nem hajthatása esetén, fogsággal történik.

Én a magam részéről elfogadom a §-t.

Simonyi Ernő: T. ház! Én nem szándékoztam e tárgyhoz hozzászólani, hanem az előttem szólott képviselő ur magyarázata után, kénytelen vagyok rá. A képviselő ur azt mondotta, hogy az illetők csak azért birságoltatnak, vagy büntetnek fogsággal, hogy elmulasztották a bejelentést.

Igaz, úgy van; de hát miért érdemel az kevesebb büntetést a ki több vagyonnal bir, mint az, a kinek kevesebb vagyona van? (*Közbeszólás jobbfelől: Nem arról van szó!*) Igenis Teleszky képviselő úr azt czélozza, hogy a gazdag zsidó csalhasson és csak csekély büntetésben részesüljön, ellenben a szegény ember a bőrét is ott hagyja. Ez az, a mit én nem helyeslek, ez az, a mi nem helyes a §-ban, mert ha csak arról van szó; hogy egyforma elbánásban részesüljön egyik is másik is, isten neki, huzzák le a bőrét mindeniknek egyformán, de hogy az egyiknek lehuzzák, a másiknak nem, az nem helyes.

Teleszky István: T. ház! Igen ritkán szoktam félre értett szavaim magyarázása tekintetéből felszólalni, de méltóztassék megengedni, hogy ez esetben azt tegyem. Sem Madarász t. képviselő ur, sem Simonyi t. képviselő ur szavaim valódi értelmét nem értették meg. Itt a nem gazdagok és szegényekről van szó, e javaslatban vagyontalanok és olyanokról van szó, a kiktől a birság be nem hajtható, (*Felkiáltások a szélső baloldalon: Ez ugyanez!*) ennélfogva tehát a vagyontalanság miatt átváltoztatás szüksége forog fenn. Itt tehát gazdagok szegények kategoriájának meghuzásáról beszélni nem lehet.

Baross Gábor: T. ház! Mindennek előtt szükségesnek tartom, kijelenteni, hogy e §-nak a törvényjavaslatban való fenntartását szükségesnek tartom, mert megvallom őszintén, hogy a

Digitized by Google

ki nem felel meg a törvény által rá rótt kötelességnek, az megérdemli, hogy bizonyos alakban és módon megbüntettessék. Ennélfogva ezen §-t elvileg fenntartandónak tartom.

A mi már most azon módosítást illeti, melyet Teleszky t. képviselő ur adott be, tény, hogy annak czélja nem más, mint a mulasztás folytán, az annyiszor ismételt birságnak fogságra való átváltoztatása esetében, az időtartam maximumát meghatározni. Semmi más czélja ezen módosításnak, mint az, hogy bármi nagy legyen a reá rótt birság összege, az átváltoztatás 30 napig terjedő fogságon túl ne menjen. A képviselő ur módosítását indokolta egy már alkatott törvénynyel, én megvallom, hogy azt egyszerűen, törvénytől teljesen függetlenül, kivánom megbirálni és ennélfogva semmiféle megszorítást ez irányban nem tartok szükségesnek és pedig annálinkább, mert hiszen világosan meg van mondva, hogy itt az elmarasztalt vagyontalanról van szó, a kitől a birság részben be nem hajtható.

A 3-ik módosítványra nézve azonban, melyet Veszter t. képviselő ur benyujtott, kijelentem, hogy ahhoz hozzájárulok, nem ugyan azon alakban, a melyben ő azt tette, hanem bizonyos módosítással. Én meg vagyok győződve, hogy ha van valamely törvény, a mely általában alkalmat szolgáltat arra, hogy a közigazgatási bíróságnak igénybe vételét óhajtsuk, az alkalom a jelen törvényjavaslat folytán erre számtalanszor fog nyilvánulni. De ha áll ez a tény, akkor áll az is, hogy ezen esetekben, az eljárást a rendes bíróságoktól el ne vonjuk, illetőleg az 1869. IV. t. cz. hatálya meg ne akasztassék. S azért mert a képviselő ur indítványa az idézett törvényczikk fenntartását czélozza, helyeslem azt.

Csak hogy elfelejti, a képviselő ur, hogy miképen szabályoztassék a törvényben az eljárás, nem mondja meg, vajjon megengedi-e azt, hogy a járásbíróságtól minden forumon ezen ügyekben fellebbezni lehessen. Azt hiszem, hogy a t. képviselő ur ezt nem contemplálta. De azt sem vélem hinni, hogy az ő nézete szerint, az adófelügyelő tegyen javaslatot a kir. járásbirónak, mert erre semmi körülmények között az adófelügyelő hivatva nem lehet: hanem jelentést tehet az adófelügyelő és nem javaslatot. Ennélfogva bátor vagyok azon módosítványt, melyet a t. képviselő ur beadott, a §-t különben fönntartván, a következőkkel kibővíteni: „Az elzáratás büntetésének alkalmazását a kir. adófelügyelőnek indokolt jelentésére első fokban a királyi járásbiróság, másod és utolsó fokban az illetékes királyi törvényszék határozza meg. Annyival is inkább, mert erre tökéletes, jogos alap van, melynél fogva tényleg szabadságbüntetésről van szó, de úgy könnyedén a közigazgatási testületekre bizni semmi esetre sem volna czélszerű. Ilyen módosítással hozzájárulok Veszter Imre képviselő ur módosítványához. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Thaly Kálmán: T. ház! Az adófelügyelőknek, valamint egyáltalában az adókivető és adóbehajtó közegeknek ugyis már-már végnélküli hatalmuk van az országban, ugy hogy a nép már a nevöktől is retteg. És teljes joggal. Most pedig ezen törvényjavaslat egy újabb joggal akarja ezen adófelügyelőket felruházni. Maholnap valóban oda juthatunk, hogy az adófelügyelő javaslatára az egyes polgár be is zárathatik, ugy a mint az a Bach-korszak alatt volt, midőn a zsandár javaslatára a polgárok bezárathattak.

Igaz ugyan, hogy a törvényjavaslat szerint a bezáratást csak a közigazgatási bizottság rendelheti el, hanem mégis az adófelügyelő javaslatára. Én pedig azt is helytelennek tartom, hogy e közigazgatási bizottság minden új törvényben újabb meg újabb jogokkal ruháztatik fel, a helyett, hogy ezen bizottság végkép eltöröltetnék. Már az általános tárgyalásnál is kifejeztem azon nézetemet, hogy miként a phylloxera egy nagyon ártalmas féreg, ugy ezen bizottság is olyan féreg, mely a haza fájának gyökerén rágódik és kiirtandó volna a phylloxerával egyetemben. Én tőlem tehát nagyon távol van az, hogy ezen bizottságot új jogkörrel ruházzam fel.

Eléggé kimutatta Veszter Imre, t. képviselőtársam annak absurd voltát, hogy a bíróságok jogkörének rovására, a közigazgatási bizottság tétessék ezen forumban competenssé. Azonban leghelyesebbnek tartom Szederkényi Nándor t. képviselőtársam módosítványát, ki ezen szakasz egyszerű kihagyását, törlését indítványozza. Annálfogva én, a helyett, hogy az adófelügyelünek még több hatalmat akarnék adni, már azt is ellenzem, hogy a kiirtandónak vélt közigazgatási bizottságnak még nagyobb jogkör adassék.

Pártolom mindezeknél fogva Szederkényi indítványát, ha pedig ez el nem fogadtatik Veszter Imre képviselőtársam indítványát, Baross Gábor t. képviselőtársam átmódosítása szerint.

Elnök: Szólásra nem levén feljegyezve senki, a vitát berekesztem. Szó illeti még a ministerelnök urat.

Tisza Kálmán ministerelnök és belügyminister: T. ház! Bátor leszek egy pár szóval magam is hozzá szólani ezen kérdéshez és pedig szólani igen röviden és a nélkül, hogy az ide nem tartozó dolgokra reflektáljak. (*Halljuk!*)

Mi a czélja ezen szakasznak? Az, hogy kiszabatván a kötelezettség a törvényben, annak teljesítésére mindenki szorítható legyen. Tehát az, a mi minden törvénynek szándéka és kell, hogy szándéka legyen, mert a törvény azért hozatik, hogy a ki azt meg nem tartja, az bizo-

Digitized by Google

nyos büntetésben is részesüljön. Ezen szakaszt tehát, mely ezen, minden törvénynél megkivántató, szükséges intézkedést hozott javaslatba, kihagyni, nézetem szerint semmi szin alatt, semmiesetre nem lehet.

A többit illetőleg, a mi ezen szakaszra nézve felhozatott és a mit a gazdagság és a szegénység szempontjából is vitatni méltóztattak, csak arra kérem, hogy méltóztassanak megnézni a törvényjavaslat határozmányait. A birság, mely a büntetést képezi, a fizetendő összeg háromszoros, esetleg hatszoros összege lehet, tehát szegény embernél a maximum 18 frt, gazdagnál 600 frt lehet. Itt tehát azt gondolom, hogy azon a gazdag és szegény közti külömbség-tétel vádja, a mely felhozatott, nem alkalmazható. Nem ezen törvény mondja először, de számtalan törvényeink kimondják és egyáltalán elfogadott törvénykezési elv az, hogy birság bizonyos esetekben, különösen ha az be nem hajtható, fogsággá változtatható át, bizonyos összeg erejéig. Teljesen lehetetlen tehát azt mondani, hogy itt valami hatalom kiterjesztésről, oly valamiről volna szó, a mi eddig hallatlan, a mi másutt nem volt; mert ismétlem, a birságról és a birságnak bizonyos összeg erejéig esetleg fogságra való átváltoztatásáról, más törvényekben is van szó s ez elkerülhetlen is, mert különben nem lehet a törvénynek a kellő sanctiót megadni.

Én részemről minden aggály nélkülinek tartom e tekintetben a szakaszt, ugy a mint van; de nem látom a megtámadás okát az ellen sem, a mit Teleszky István t. képviselőtársam indítványozott. Ő, ugy látszik, principialis szempontpontból indulva ki, tartja szükségesnek, hogy egy maximum állapittassék meg, a melynél több birság börtönné át nem változtatható; bár ezen törvénynél ennek praktikus eredménye aligha lesz, mert hisz csak az esetben lehet a birságot fogságra átváltoztatni, ha valaki fizetésképtelen, az ilyenekre nézve pedig a kiszabható birság maximuma 18 frt, tehát a fogság maximuma két nap. De nem teszek kifogást az indítvány ellen, mert ugy látszik, hogy az igen széles körökben elfogadott jogi principiumnak akar praegnans kifejezést adni.

A másik, a mi megtámadtatott, a forum. Én, t. ház, tudom azt, hogy a személyes szabadság kérdésében rendszerint a bíróságoknak kell itélni. (*Felkiáltások balfelől. Mindig!*) Méltóztassanak meghallgatni, talán nem lesz egészen alap nélküli, a mit mondok. (*Halljuk!*) Számos államban ugy van és ha ugyan nem akarunk megint czéltalanul eljárni, nálunk is ugy lehet, hogy bizonyos kisebb rendőri kihágásokban ne a rendes birói eljárás követeltessék, ugy, hogy nehány napi meghatározott rövid ideig terjedő fogságot, ne csak rendes bíróság által lehessen kimondatni, tehát — a mint mondtam — nem mindig rendes biró által mondatnék ki a birság kiszabása és átváltoztatása. Más országban is ugy van ez.

De itt nem is börtönbüntetés kiszabásáról van szó, hanem birság kiszabásáról, mely a már megállapított törvényes elv alapján változtatik át megállapított esetekben fogsággá. Tehát nem lehet még azon szempontból sem, hogy fogságot mindig csak biró mondhat ki, követelni, hogy itt is a már kiszabott és kiszabható birság átváltoztatását okvetlenül birónak és pedig fellebbezési forummal ellátva, kellene kimondani. Vagy azt kell kimondani, a mi addig még egy törvényünkben sem mondatott ki, hogy a törvényben megszabott birságot sem alkalmazhatja más, mint rendes biró. De hova vezet ez? A birságot kimondja az illető hatóság, a törvény megmondja, hány forint birság után kell a meghatározott esetben az egy napi fogságot kiszabni. Ha tetszik, meg lehet mondani a maximumot is, melyen túl nem mehet ezen fogság. Már most két eset fordulhat elő. Vagy fogja revideálni a járásbiró, hogy az illetékes hatóság a birságot helyesen szabta-e ki; vagy ha ezt nem akarjuk, jogot kell adnunk a birónak, hogy tetszése szerint alkalmazza a törvényben kimondott átváltoztatást, vagy sem. Én a magam részéről egyiket sem tartom helyes eljárásnak és igen kérem azon t. képviselő urakat, a kik nem barátai annak, hogy mindig mindenben, a hol nem is szükséges, a rendes bíróságok vétessenek igénybe, fontolják meg, hogy ez éppen egyike azon eseteknek, midőn egy kiszabott birság átváltoztatásáról, megszabott feltételek melletti átváltoztatásáról van szó; ha még ezt is rendes bíróra kell bízni, akkor mindenféle kihágási esetekben, mindenféle rendőri esetekben, egyátalában mindenütt, hol a rend fenntartásáról van szó, meg kell fosztani a közigazgatási hatóságokat minden befolyástól, mert akkor mindent a rendes biró kezébe kell adni. (*Mozgás.*) És méltóztassanak meggondolni azt is, hogy hova vezet ez törvénykezési szempontból. Általános a panasz, hogy bíróságaink túl vannak halmozva teendőkkel s ezen panasz legtöbb esetben igazolt. De ha ez igazolt és ha most ezen ügyeket is a bíróságokhoz utaljuk, nem tudom, hajlandó lesz-e a t. ház az igazságügyminister ur budgetjét ehhez képest, de mindenesetre igen nagy és tetemes összegekkel emelni. Én tehát mindezek alapján, miket elmondani bátor voltam, első sorban kérem a szakasznak változatlan elfogadását; ha ez nem fogadtatnék el, hajlandó vagyok Teleszky t. képviselőtársam módosítványával is elfogadni a szakaszt; de a többi módosítványokat én a magam részéről, mint olyanokat, melyek nem egyeznek meg az eddigi, ily dolgokban szokásos el-

Digitized by Google

járással, elfogadhatóknak nem tartom. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: A vita be lévén befejezve, szavazás előtt fel fognak olvastatni a módosítványok.

Baross Gábor jegyző (*olvassa Teleszky István, Veszter Imre, Baross Gábor és Szederkényi Nándor módosítványait.*)

Elnök: Azt hiszem, helyesen járok el, ha legelőször a 22. §. első bekezdését tüzöm ki. Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak azok, a kik a 22. §. első bekezdését elfogadják, felállani. (*Megtörténik.*) A többség a 22. §. első bekezdését elfogadta.

Következik a szavazás a Teleszky képviselő ur által javaslatba hozott új bekezdés felett, mely igy hangzik: „az elzárás leghosszabb tartama 30 napot meg nem haladhat.“ Kérem a képviselő urakat, a kik ezen új bekezdést elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadta. Most következik a szavazás a második bekezdésre. Erre nézve Veszter Imre egy módosítványt és Baross Gábor egy almódosítványt adott be.

Veszter Imre: T. ház! Részemről hozzájárulok Baross Gábor t. képviselő ur almódosítványához, melyet módosítványomhoz hozzáadott.

Elnök: Kérem azon képviselő urakat, a kik a 22. §. 2. most 3. bekezdését a bizottság szövegezése szerint fogadják el, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik. Felkiáltások: Ellenpróbát kérünk!*)

Felkérem azon t. képviselő urakat, a kik azt nem fogadják el, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) Kénytelen vagyok a szavazókat összeszámláltatni. (*A jegyzők szakaszonkint megszámlálják a szavazó képviselőket.*)

Elnök: A jegyző urak számítása szerint a bizottság szövegezését elfogadja 100 képviselő, nem fogadja el 78, ennélfogva a 22. szakasz 2-ik, illetőleg 3-ik bekezdése a bizottság szövegezése szerint fogadtatik el s a többi módosítványok elesnek.

B. Mednyánszky Árpád (*olvassa a 23-ik szakaszt.*)

Pulszky Ágoston: T. ház! Valóban nem értem, hogy ezen §-nak mi a tartalma és értelme. E §. szó szerint azt mondja:

„Ezen törvény intézkedései által a véderőről szóló 1868: XL. törvényczikk 56. §-a módosittatik.“ Kérem, nem módosittatik, mert ezen törvény egészen más jellegű, mint ez. Azt értem, hogy e törvényben az foglaltatik, hogy az ezzel ellenkező előző törvények hatálya eltöröltetik, de ezen 1868: XL. t. cz. 56. §-ának egyáltalában semminemű hatálya nem volt eddig, mert azt állapította meg, hogy bizonyos elvek alapján egy törvény fog hozatni. Már most nem ezen elvek, hanem más elvek alapján másféle törvény hozatott meg. A XL. t. cz. 56. §-ának sohasem volt tényleges hatálya és igy nincs is mit tényleg módosítani rajta.

Véleményem szerint tehát ezen szakasz, mint teljesen üres szakasz kimaradhat a törvényjavaslatból. És annyival inkább remélem, hogy ezen módosítványom el fog fogadtatni, mert a t. miniterelnök ur és a t. előadó ur is az általános vita alkalmával kijelentették, hogyha a részletes tárgyalás alkalmával ki fog tünni, hogy e törvényjavaslat részletes javítása, illetőleg módosítása czélszerű, az a részletes tárgyalásnál fog eszközöltethetni. A törvényjavaslatnak a végén vagyunk már, eddig a t. ministerelnök ur és a t. előadó ur véleménye szerint egyetlen egy pontnál sem fogadtatott el semminemű indítvány; azt hiszem tehát, hogy említett kijelentésük talán ezen §-ra vonatkozik, melynek most kihagyását indítványozom. (*Derültség.*)

Molnár György előadó: T. ház! Akár bennmarad e § a törvényjavaslatban, akár nem, az tökéletesen mindegy. (*Derültség.*) Engedelmet kérek, az egész törvényjavaslat, úgy mint elfogadtatott, igazolja, hogy már az 1868: XL. t. cz. 56. §-a módosítva van. Mindazok a különbségek, a melyek ezen törvényjavaslat és azon törvény közt föltüntettek, elfogadtattak. Tehát már ténylegesen módosítás történt. Következőleg akár marad e §. benne, akár nem, a módosítás meg van. Ennélfogva belenyugszom, ha kimarad e §. (*Derültség.*)

Elnök: Ugy fogom feltenni a kérdést, hogy elfogadja-e a t. ház a 23. §-t. A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Senki sem áll fel*). Ennélfogva a többség a mellett van, hogy a 23. §. kihagyassék.

Baross Gábor jegyző: (*olvassa a 24. §-t*).

Madarász József: Okulva az előbbi példán és főleg Pulszky Ágost t. képviselőtársamnak azon nézetéhez csatlakozva, hogy a törvényjavaslatra nézve a javításokat a ministerelnök ur és az előadó ur itt a részletes tárgyalásnál fogják megtenni, kijelentem, hogy nézetem szerint a törvényjavaslatra nézve legnagyobb javítás nemcsak az lesz, hogy az a jelen évre és a mult évre is ki ne terjesztessék, hanem az, hogy a törvényjavaslat jövőre is életbe ne lépjen. E tekintetből remélve, hogy e szakasz kihagyásához is hozzá fog járulni az előadó ur, kérem következő indítványom elfogadását: „A 24. §. hagyassék ki.“ (*Helyeslés és derültség a szélső baloldalon*).

Molnár György előadó: Nem tartom a törvényhozás termét arra valónak, hogy itt tréfát üzzünk, nem fogok tehát a módosításhoz hozzászólni. (*Helyeslés a jobboldalon*).

Digitized by Google

Madarász József: Személyes kérdésben és egyúttal szavaim félremagyaráztatása miatt kérek szót. (*Halljuk a szélső baloldalon.*)

T. ház! Minden parlamentben alkotmányos szokás, hogy a hol a rendes tárgyalásokban részt vesz az ellenzék, igenis éppen főelvi kérdéseiben, iparkodik megdönteni azon törvényjavaslatot, melyet a hazára nézve vészthozónak tart. Én tehát visszautasítom a képviselő urnak ezen insinuatióját, (*Helyeslés a szélső baloldalon. Ellenmondások a jobboldalon*) hogy én tréfát akarnék űzni. Én komolyan adtam be indítványomat és ennélfogva kérem a t. házat, hogy az elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: Felkérem a ház azon t. tagjait, kik a 24. §-t elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Ennélfogva a törvényjavaslat végig tárgyaltatván, harmadszori felolvastatása holnap fog megtörténni.

T. ház! Mára ugyan három minister ur válasza volt bejelentve a hozzájuk intézett interpellátiókra. Miután azonban a napirenden még csak két törvényjavaslat van és az ünnepek előtt alig fog más érdemleges tárgy napirendre kerülni, ha a minister urak és a t. ház beleegyezni méltóztatnak, a választ tán akkorra hagyhatjuk, mikor a két törvényjavaslat végig tárgyalva lesz, a mi valószinűleg nem fog hosszas időt igénybe venni, mert tán ma, vagy esetleg holnap befejezhetjük. (*Helyeslés.*)

Most következik az Angolország és Fiume között eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről szóló törvényjavaslat. Ha a jelentést felolvasottnak venni méltóztatnak, akkor az első szó az előadó urat illeti meg.

Wahrmann Mór előadó: Az Angolország és Fiume között eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére a törvényhozás a folyó évi költségvetésben 50,000 frtot állapított meg. Ez összeg nem mutatkozik teljesen elégségesnek az elérni óhajtott eredmények biztositására s azért ez évre még 16,000 forintnyi összegnek póthitelként való engedélyezése kéretik.

Az eddig elért eredmények megbirálására a következő adatok szolgálnak:

Fiumeba érkezett 1877-ben kilencz subventionált hajó, 1878-ban huszonkét ilyen hajó, 1879 első tiz havában — mert a kimutatás csak október végéig szól — már ötvenegy ilyen hajó. (*Tetszés.*)

1877-ben érkezett Fiumeba nem subventionált hajó négy, 1878-ban tizennégy, 1879 első tiz havában tizennyolcz.

A bevitel Fiumeba, mely — sajnos — eddigelé igen csekély volt, kitett 1877-ben 7353 métermázsát; 1878-ban ennél még kevesebbet, t. i. 1996 métermázsát, de már 1879-ben a segélyezések folytán 42,808 métermázsára emelkedett. De még nagyobbak az eredmények a kivitelnél; 1877-ben volt a kivitel 22,446 métermázsa, 1878-ban ez már 229,541 métermázsára emelkedett, az 1879-ik év első tiz havában pedig már tesz 532,739 métermázsát.

Emelkedtek ennek folytán a jövedelmek is. Az 1879-re előirányzott 28,000 frt ugyanis ez év első tiz havában 55,160 frtra emelkedett, úgy hogy a még remélhető bevétellel 66,000 frtra fog rugni. Ennélfogva a kért póthitel ezen illetékjövedelmi többletben bőven fedezetet talál. Nem tagadhatta meg tehát a pénzügyi bizottság a kereskedelmi minister úrnak a póthitel iránti kérését és a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni ajánlja. (*Helyeslés.*)

Lukács Béla: T. ház! Kiviteli kereskedelmünk érdekében a beterjesztett törvényjavaslatot elfogadom s a törvényjavaslatban foglalt subventió összegét megszavazom. Kénytelen vagyok azonban egy megjegyzést tenni és ez az, hogy én nem tudom egymással összeegyeztetni azon politikát, mely egyrészről a Fiumeból való kivitelt állami segélyezéssel támogatja, másrészről azonban mindent elkövet, hogy viszont Fiumeba minél drágábban és nehezebben juthassunk. Én nem értem az oly közgazdasági politikát, mely ugyanegy időben terjeszt be egy törvényjavaslatot a fiumei hajózás subventionálása érdekében és ugyanekkor beterjeszt egy törvényjavaslatot az útvámok behozatala és a szállitási adónak felemelése tárgyában. Én, midőn e törvényjavaslatot elfogadom, igen kérem a kereskedelmi minister urat, szíveskedjék befolyását a ministertanácsban s esetleg e házban is oly irányban érvényesíteni, hogy az általam előbb említett két törvényjavaslat, mely teljesen megsemmisíti azon czélt, melyet e subventió által elérni akarunk, a kormány által visszavonassék. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: Szólásra nem levén senki feljegyezve, a vitát berekesztem. Azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e az Angolország és Fiume között eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? igen vagy nem. A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) Elfogadtatik.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czimét, 1. és 2. §-át, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.*)

Elnök: Végig tárgyaltatván e törvényjavaslat, annak harmadszori felolvasása holnap fog megtörténni. Következik a szegényjog kölcsönös biztosítása tárgyában Francziaországgal kötött szerződés általános tárgyalása.

Digitized by Google

Vécsey Tamás előadó: T. ház! A jelen javaslatban foglalt szegényjog azon értelemmel bir, hogy a magyarországi alattvalók Franczia-országban, a mennyiben szegénységöket igazolják, felmentetnek azon cautió-adás kötelezettsége alól, melylyel Francziaországban az idegenek szabály-szerűen tartoznak. A megkötött szerződés Magyar-országra nézve még csak a viszonosság terhét sem involválja, a mennyiben a magyarországi biróságok előtt sem a belföldiek, sem a külföldiek cautió adására nincsenek kötelezve. Ennélfogva az igazságügyi bizottság az előterjesztett szerződést általánosságban elfogadta. A részletekre nézve némi irályi módosítást akart ugyan a magyar szövegben javaslatba hozni, azonban a kormány részéről a hiteles alakban megkötött szerződés lett előterjesztve, a melyből kiderült, hogy a magyar szöveg is eredeti, mert a szerződés magyarul, némettül és francziául lett megkötve. Ha ezen módosításokhoz ragaszkodott volna a bizottság, akkor új nemzetközi tárgyalásokat kellett volna megindítani. De miután a bizottság nem tartotta szükségesnek, hogy egy-két szó, vagy mondat miatt, új nemzetközi tárgyalások indittassanak meg, ezen módosításoktól elállott és csak az előforduló nyomdahibákat és hibás interpunctiókat, melyek a franczia szövegben is benne vannak, javította ki. Ezek után ajánlom a t. háznak e szerződést elfogadásra.

Irányi Dániel: Úgy látszik, t. ház, hogy nem csak az igazságügyminister úr, hanem az igazságügyi bizottság is és annak előadója nincsenek tisztában az előttünk fekvő törvényjavaslathoz mellékelt szerződés tartalmának értelmére és horderejére nézve. Úgy az igazságügyministeri indokolásban, mint a bizottság jelentésében ugyanis, a szerződés tartalma és hordereje úgy magyaráztatik, hogy annak egyedüli czélja azon kötelezettség megszüntetése, a mely eddig az idegenekre és igy a magyar honosokra nézve is fennáll Francziaországban és a mely szerint, ha ezek ott felperesként kivántak fellépni, bizonyos előleges biztosítékot tartoztak letenni. Pedig t. ház a dolog nem úgy áll. E mentesség bennfoglaltatik ugyan a szerződés harmadik czikkében, de az első czikkben a birói segélyjog biztosittatik és pedig nem csak a magyar honosoknak Francziaországban, hanem a franczia honosoknak Magyarországban is. Hogy miből áll a birói segélyjog nálunk, azt tudjuk. Abból, hogy a szegények, ha szegénységi bizonyítványnyal vannak ellátva, felmentetnek bizonyos díjak fizetésétől és számukra díj nélküli ügyvédi segély nyujtatik.

Azt hiszem, hogy szükséges tudnunk, mit jelent Francziaországban a segélyjog a végett, hogy ha honosaink netalán perlekedni lennének kénytelenek, ez iránt tájékozva legyenek. (*Halljuk! Halljuk!*)

Francziaországban az 1851. évi törvény 14. §-a szerint, a segélyjogban részesülő fel van mentve egyelőre a kincstári bélyeg, lajstromozási és beiktatási díjaktól (droits de timbre, d'enregistrement et de greffe), valamint bármely birság letételétől. Úgy szintén fel van mentve az iktatóknak (greffiers), a ministeriális tiszteknek és ügyvédeknek járó díjak, járandóságok és tiszteletdíjak fizetése alól.

Ezt szükségesnek tartottam megemlíteni azért, hogy egyrészt az igazságügyi és pénzügyministerek, valamint az ügyvédi kamarák és a biróságok előre tisztába legyenek az iránt, micsoda kötelezettségeket vállalunk a franczia szegény polgárok irányában, ezen szerződés elfogadása által; másrészt pedig ismerjék saját honfitársaink azon jogokat, melyeket nekik ezen szerződés biztosít azon esetre, ha Francziaországban perlekedniök kell.

Egyébiránt kijelentem, hogy a törvényjavaslatot a részletes vita alapjául elfogadom, remélve, hogy azon számos sajtóhiba, mely a franczia szövegben előfordul, ki fog javittatni.

Elnök: Szólásra nem lévén följegyezve senki, a vitát bezárom. Felteszem a kérdést: Méltóztatik a t. ház a Francziaországgal a szegény-jog kölcsönös biztosítása tárgyában kötött szerződésről szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes vita alapjául elfogadni, igen vagy nem? (*Igen! Nem!*) Méltóztassanak azok, kik elfogadják, felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Következik a részletes tárgyalás.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czimét és egyes szakaszait, melyek észrevétel nélkül, változatlanul elfogadtatnak*).

Elnök: E szerint a törvényjavaslat végig tárgyaltatván, annak harmadszori felolvasása holnap fog megtörténni.

Tisza Kálmán ministerelnök: Miután az interpellatiókra adandó válaszok, a mint értesültem, a holnapi napra halasztattak, egyuttal bátor vagyok bejelenteni, hogy holnap lesz szerencsém, a Miklós István képviselő ur interpellatiójára is felelni; most ugyan nincs itt, de ugy tudom, hogy Pesten van és reménylem, hogy holnap jelen lesz. Ezenkivül a betegség által távol tartott pénzügyminister ur helyett és annak nevében bátor vagyok törvényjavaslatot az 1880. évi államháztartási hiány részbeni fedezéséről, azon kéréssel benyujtani, hogy méltóztassék kinyomatását elrendelni és egyuttal a pénzügyi bizottsághoz oly módon utasítani, hogy az majd, ha a képviselőház januárban összejön, akkor a jelentését megtehesse. (*Helyeslés.*)

Elnök: A törvényjavaslat ki fog nyomatni, kiosztatni és a pénzügyi bizottsághoz utasittatni.

Digitized by Google

T. ház! Az idő ugyan megengedi, hogy a minister urak egyike vagy másika felelhessen a hozzájuk intézett interpellatióra, — egyébiránt, ha a t. ház megengedi, mielőtt ez megtörténik, a holnapi napirendre nézve kivánok előterjesztést tenni. A napirend első tárgya a ma elfogadott törvényjavaslatok harmadszori felolvasása; másodszor: a főrendiház üzenete a Martinschizza, Buccari és Porto-Ré, Zengg és Carlopagonak a közös vámterületbe való bevonásáról szóló törvényjavaslat tárgyában.

Egyéb tárgya a holnapi ülésnek nem lesz, kivéve azon válaszok, melyeket Tisza, Kemény és Péchy minister urak helyeztek kilátásba, továbbá Pauler minister ur is kiván egy interpellatióra felelni.

Ha a t. ház méltóztatik megengedni, minthogy ezen tárgyak a holnapi ülést alig fogják betölteni, lehetne talán a kérvények 23. sorjegyzékét szombat helyett, holnap letárgyalni s akkor esetleg szombaton nem is lenne szükséges ülést tartani. (*Helyeslés.*) Most a ministerelnök ur fog válaszolni Gyurgyik képviselő ur interpellatiójára.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Gyurgyik Gyula képviselő ur a következő interpellatiót intézte a belügyi- és a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi minister urakhoz. Gondolom, megengedi a t. ház, hogy feleljek ezen interpellatióra, melynek tartalma a következő: „szándékoznak-e a belügyi és kereskedelmi minister urak a nemesi birtok jogi természetével kapcsolatos italmérési és malom-regalejog megszüntetése, illetőleg megváltására, még ez ülésszakban törvényjavaslatot bejelenteni.

T. ház! Én azt hiszem, hogy már régóta érzi azt mindenki, hogy a mennyiben lehető volna, óhajtandó volna ezen kérdéseknek végleges megoldása. A kormány a maga részéről az érdeklett ministeriumok kebeléből már régebben összeállított egy bizottságot, mely ugy a szorosan vett regale-jognak, mint a malomjognak és különösen a malomjog egy részének, mely utóbbi majdnem égetővé vált mostanában, a gőzmalmok iránti intézkedéseknek megállapításával foglalkozik.

A regale megváltása oly dolog, t. ház, mely, vagy igen nagy pénzbeli áldozattal létesíthető rögtönözve, vagy ugy kellene azt létesíteni, hogy különösen hazánk némely vidékein, a magán tulajdon igen nagy csorbulást szenvedne, oly nagy fokú csorbulást az ország némely vidékein és azt hiszem, ezt a képviselő urak tagadni nem fogják, hogy egész osztályoknak tönkre tételével volna egyértelmű.

Nem azt akarom ez által mondani, t. ház, hogy e kérdéssel foglalkozni nem kell, mert hiszen, mihelyt a viszonyok megengedik, ezek megoldásáról gondoskodni kell. Csak rá akartam ezzel mutatni, hogy miután ma nem volna helyes az állam hitelét, ha nem is a kincstárét, nagy mérvű államkötvények kibocsátásával terhelni s miután másfelől azt hiszem, hogy az általam fennebb jelzett eljárást, hogy e magán vagyon a regale megszüntetése által csonkittassék, sem az interpelláló képviselő ur, sem talán más e házban nem akarhatja, ily körülmények köztt, ha szintén foglalkozunk és foglalkozni fogunk is e kérdéssel, azt, hogy a regale-jogra nézve ezen ülésszakban törvényjavaslatot nyujtsak be, nem igérhetem. Egyedül a gőzmalmok kérdése az, melyre nézve azon reményemnek adhatok kifejezést, miszerint a törvényjavaslat még ezen ülésszakban be fog terjesztetni. Kérem a t. házat, hogy ezen egyszerű, a viszonyoknak megfelelő válaszomat tudomásul venni méltóztassék. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Gyurgyik Gyula: T. ház! Engedje meg a t. ház, hogy még csak pár perczre igénybe vehessem türelmét, miután a ministerelnök ur válaszának eleje feljogosított volna azon reményre, hogy válaszát tudomásul vehetem, de e reményemet meghiusította válaszának utolsó része. A mint megértettem, a ministerelnök ur a regale-jog megváltását nem tartja időszerűnek, mert az nagy pénzáldozatokba kerülne, vagy esetleg a magán tulajdont csorbítaná. Nem vagyok ugyan azon szerencsés helyzetben, hogy a t. kormánynak e jogok megváltására vonatkozó intentióit közelebbről ismerném, de azon helyzetben igenis vagyok, hogy ezen „vagylagos“ okot, a magam részéről helyesnek el nem fogadhatom.

Csodálatos circulus vitiosusban forgunk és pedig jó ideje már, valahányszor arról panaszkodunk, hogy e hazában, Magyarországban a jólét nem emelkedik, akkor azzal indokolják, hogy a fennálló intézmények olyanok, hogy nem emelkedhetik a jólét; máskor pedig, mikor előállunk és azt mondjuk, tehát az intézményeket időszerükké kell tenni, át kell változtatni, az a felelet rá, hogy azt nem lehet tenni, mert az állam pénzügyi helyzete nem engedi. Ebben a dilemmában egy és ugyanaz az okoskodás. Az első esetben az állam nem fog tönkre menni, de az állam polgárai bizonyosan előbb-utóbb; a második esetben pedig mind az államot, mind annak lakóit a tönkrejutás veszélye feltétlenül fogja fenyegetni.

A ministerelnök ur válaszának kezdete, melyben kijelenti, hogy ő is óhajtja, hogy ezen ügy végre valahára rendeztessék, engem azon reményre jogosított, hogy a következtetés egészen más lesz, mert már azon rövid idő alatt is, a mióta szerencsém van e ház tagja lehetni, meggyőződtem arról, hogy azt, a mit a ministerelnök ur óhajt, ha valóban óhajtja, kereszttül is

Digitized by Google

tudja vinni. Láttuk ezt a bosnyák közigazgatásról szóló törvényjavaslatnál és a huszféle adóemelést magában foglaló törvényjavaslatoknál. Ha tehát a regale megszüntetését üdvösnek tartja, pedig hogy a megszüntetés nem volna üdvös, azt nem állította, ugy nekem az a meggyőződésem, hogy azt közvetíthetné annyival is inkább, mert egyéni nézetem szerint a regale-jog megváltása az államnak semmi pénzáldozatába nem kerülne, épp oly kevéssé, mint a szőllő-dézsma és az urbéri váltság. Az állam csak közvetítő szerepet válalna magára és hogy ebből az államra bárminemű pénzáldozat hárulna, azt tagadom.

Ez okból én a ministerelnök ur válaszát tudomásul nem vehetem, hanem kérem, hogy annak tárgyalását napirendre tűzni méltóztassék. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a ministerelnök ur válaszát tudomásul venni? A kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház többsége tudomásul veszi.

Az idő előre haladván, a többi tárgyak a holnapi ülésre tétetnek át és most az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik délután 2 órakor.*)

188. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember 12-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Gulner Gyula interpellatiójának bejelentése. Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja az 1880. évnegyedi indemtyről szóló szentesitett törvényczikket. A hadszentességi törvényjavaslat harmadszori felolvasása. Az Anglia és Fiume között kereskedés támogatásáról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A szegényjog kölcsönös biztositása tárgyában Francziaországgal kötött szerződés harmadszori felolvasása. A közgazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a főrendiház módositásairól, a Martinschizza, Buccari, Porsó-Ré stb. városok bekeblezéséről szóló törvényjavaslatra nézve s e módositások elfogadása. Báró Kemény Gábor keresk. minister válasza Gr. Apponyi Albert és Molnár Aladár interpellatiójára. A kérvények XXIII-ik sorsjegyzékének tárgyalása. Tisza Kálmán belügyminister válasza Miklós Gyula interpellatiójára. Péchy Tamás közlekedési minister válasza b. Bánhidy Béla interpellatiójára. Gulner Gyula interpellatiója a pénzügyministerhez. Pauler Tivadar igazságügyminister válasza Halász Bálint interpellatiójára.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágoston, b. Kemény Gábor, Szende Béla, Péchy Tamás, b. Orczy Béla.

(*Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Márkus István jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólók neveit Antal Gyula, az ellene szólókét b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

Márkus István jegyző (*olvassa a deczember hó 11-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen nem lévén észrevétel, az hitelesittetik.

Bemutatom a budapesti czipész ipartársulatnak, Hoffmann Pál képviselő ur által beadott kérvényét, a II. országos iparos congressus kivánatainak és javaslatainak érvényesítése iránt.

A közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Kaschevich Francziskának, mint néhai Agustich Imre országgyülési gyorsiró rokonának, Simonyi Ernő képviselő ur által benyujtott kérvényét, melyben a boldogult ápolására fordított 130 frtos számlájának kifizetéséért esedezik.

T. ház! Ez a tárgy a gazdasági bizottsághoz tartozik s a t. ház engedelmével oda fog utasittatni. (*Helyeslés.*)

Az interpellátiós könyvben egy interpellátió van bejegyezve, kérem azt felolvastatni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*): Deczember 12-én. Gulner Gyula, az uj-pesti kikötő tárgyában, a pénzügyministerhez.

Elnök: A napirendre kitűzött tárgyak után a képviselő ur meg fogja tenni interpellátióját.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Van szerencsém bemutatni az 1880. év első negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról szóló, ő Felsége által legkegyelmesebben szentesített törvényczikket. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen törvényczikket szokás

Digitized by Google

szerint kihirdettetni s hasonló kihirdetés végett a főrendiházhoz átküldeni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a szentesített törvényczikket*).

Elnök: Ezen törvényczikk hódoló tisztelettel kihirdettetvén, hasonló kihirdetés végett a mélt. főrendekhez fog áttétetni.

Következik a megállapított napirend szerint a hadmentességi díjról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslatot*).

Elnök: T. ház! A hadmentességi díjról szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, kérdem a t. házat: méltóztatik-e ezen törvényjavaslatot imént felolvasott szerkezetében végleg elfogadni, igen, vagy nem? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Ennélfogva a törvényjavaslat elfogadva levén, a főrendekhez fog átküldetni tárgyalás és szives hozzájárulás végett.

Baross Gábor jegyző (*olvassa az Angolország és Fiume között eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: Az Angolország és Fiume között eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, kérdem a t. házat, méltóztatik-e ezen törvényjavaslatot imént felolvasott szerkezetében végleg elfogadni, igen, vagy nem? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Ennélfogva a törvényjavaslat elfogadva levén, a mélt. főrendekhez fog átküldetni tárgyalás és szives hozzájárulás végett.

Baross Gábor jegyző (*olvassa „a szegényjog kölcsönös biztosítása tárgyában, Francziaországgal 1879. évi május hó 14-én kötött szerződésről szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: A szegényjog kölcsönös biztosítása tárgyában, Francziaországgal 1879. évi május hó 14-én kötött szerződésről szóló törvényjavaslat harmadszor felolvastatván, kérdem a t. házat, méltóztatik-e ezen törvényjavaslatot imént felolvasott szerkezetében elfogadni, igen, vagy nem? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*)

Ennélfogva ezen törvényjavaslat elfogadva lévén, a mélt. főrendekhez fog tárgyalás és szives hozzájárulás végett átküldetni.

Következik a közgazdasági bizottság jelentése, a főrendiház által, 1879. évi deczember hó 3-án tartott ülésében, „a Martinschizza, Buccari, Porto-Ré, Zengg és Carlopago szabad kikötőknek az általános vám- és kereskedelmi területbe vonásáról“ szóló és a képviselőház által elfogadott törvényjavaslaton tett módosítások felett.

Első szó az előadó urat illeti.

Baross Gábor előadó: T. ház! Bátor leszek a mélt. főrendek által ezen törvényjavaslaton tett módosításokat szakaszonként a t. ház figyelmébe ajánlani,

A főrendiház a 2. §. 3-ik bekezdése 2-ik pontját, a tárgyalás folyama alatt beadott módosítvány folytán, ekép módosította:

„2. czukorkészletüket, ha az 50 kilogrammnál nagyobb: sörkészletüket, ha az 1 hectoliternél nagyobb“ — a többi maradván.

Ezen módosítvány a lakosságnak az átmenetnél adandó kedvezmények, illetőleg könnyítések által indokoltatik.

Elnök: Méltóztatik a t. ház elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatik.

Baross Gábor előadó: A 10. §-nál (második sor) „fél évet“ helyett, „egy évet“ a szövegbe felvétetni javasoltatik a főrendek által a 2. §-nál felhozott indokokból.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatik.

Baross Gábor előadó: A 11. §-nál második sor) „egy évi“ helyett, „két évig“ volna a szövegbe felveendő, ugyancsak a 2. és 10. §-oknál felhozott indokoknál fogva.

Elnök: Hasonlókép elfogadtatik.

Baross Gábor előadó: A 12. §. 2. sorában e szavak helyett „deczember 10-ig“, ezen szavak „deczember 20-ig“ volnának teendők, mert előre láthatólag e törvény deczember 10-ig életbe nem léphet.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatik.

Baross Gábor előadó: A 14. §. utolsó sorában „fél évig“ helyett „egy évig“ volna a szövegbe iktatandó. Ezen módosítás is a lakosságnak adandó kedvezmények és könnyítések által indokoltatik.

A többi szakaszok változatlanul elfogadtatnak.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Hasonlókép elfogadtatik.

E szerint a mélt. főrendek által tett változtatások a t. ház által elfogadtatván, e szerint a két ház között az egyetértés létrejövén, erről a mélt. főrendek értesittetni fognak, a törvényjavaslat pedig a legfelsőbb szentesítés alá fog terjesztetni.

Hogy az üzenet a méltóságos főrendekhez még a mai ülésben mehessen át, méltóztassék a t. ház megengedni, hogy a jegyzőkönyvnek az utóbb tárgyalt törvényjavaslatra vonatkozó pontja, valamint a törvényjavaslatoknak, ma történt végleges elfogadására, nemkülönben a szen

Digitized by Google

tesített törvényczikk kihirdetésére vonatkozó pontjai felolvastassanak.

Márkus István jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvnek ide vonatkozó pontjait*).

Elnök: A jegyzőkönyvi kivonat ellen észrevétel nem lévén, az hitelesittetik.

A napirend szerint most következnének a kérvények és azután a ministerek válasza; de miután a kereskedelmi minister ur, a mint általa értesülök, kénytelen a mélt. főrendekhez átmenni, a t. ház engedelmével talán legelőször ő fogja válaszát megadni. (*Helyeslés.*)

B. Kemény Gábor földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister: T. ház! Ha méltóztatik megengedni, leszek tehát bátor gr. Apponyi Albert képviselő urnak hozzám intézett interpellatiójára válaszolni: Az interpellátió következőleg hangzik:

„Miután az osztrák kereskedelmi minister urnak a birodalmi tanács képviselőházában f. hó 14-én tett nyilatkozata szerint, közel lenni látszik azon időpont, melyben a Németországgal folyó közgazdasági tárgyalások a magyar-osztrák vámértekezlet újból való összehivását és szakértők meghallgatását teszik szükségessé, a következő kérdést intézem a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister urhoz: szándékozik-e odahatni, hogy a vámértekezlet egybehivásának esetén, az ipar- és kereskedelem képviselőin kivül, a mezőgazdasági egyesület és a nevezetesebb vidéki gazdasági szakértők képviselői, jelesen az országos mezőgazdasági egyesületek küldöttei is meghivassanak és kihallgattassanak?“

A kormánynak ez ügyben követendő eljárását az 1878. évi XX. t.-cz. 21. §-a szabályozza. Hogy mindnyájunk előtt közvetlenül álljon annak rendelkezése, bátor leszek annak ezen ügyre vonatkozó egész alineáját felolvasni. (*Halljuk! Olvassa.*)

„A második czikkben érintett nemzetközi kereskedelmi szerződések, a vámok, a közvetett adók és az ezen vám- és kereskedelmi szövetségben foglalt egyéb tárgyakra nézve, a törvényhozás és közigazgatás egyforma alapjainak előkészítése és közvetítése végett, vám- és kereskedelmi-értekezlet fog egybegyülni, melyet a két részről való kereskedelmi és pénzügyi ministerek s a mennyiben a tanácskozás tárgya a külföldhöz való viszonyt érinti, a közös külügyminister, illetőleg mindezek megbizottjai képeznek s a melyhez, a hányszor a tárgy megkivánja, mindkét államterületbeli szakférfiak s különösen a kereskedelmi kamarai tagok hivatnak meg.“

Valahányszor kormányunk, valamely külföldi állammal tanácskozmányokat kezd, a melyek valamely szerződésnek megalkotását illetik, mindannyiszor értekezletek tartatnak.

Ezen esetben is tartattak és a törvény rendelkezését a kellő korlások között magam is nemcsak azért vélem teljesítendőnek, mert a törvény parancsolja, de azért is, mert azt helyesnek találom, hogy a mint azt a törvény is kifejezi, a szakértők mindannyiszor, valahányszor szükséges, megkérdeztessenek. Ez most is megtörtént. A szakértők megkérdeztettek, jelesen a vasuti kérdésekben és az állat-egészségügyi kérdésekben. Azonban eddig még annak szüksége nem mutatkozott, — valamint ezt a Lajtán túli kereskedelmi minister egy hozzá intézett hasonló interpellátiójára adott válaszában szintén kijelentette, — hogy más szakértők meghivassanak. Ha annak szüksége mutatkoznék és különösen, ha gazdasági viszonyokat, illetőleg valamely fontosabb kérdés merülne fel és ez irányban a magyar országos, vagy más gazdasági egyesületnek megkérdezése szükségesnek mutatkoznék, kötelességemnek fogom tartani ezt inditványozni, ha ez más helyről nem indítványoztatnék. Én mindig kivánom a szakértőknek, az első sorban érdekelteknek véleményét az ilyen tárgyakban tudni; de kijelentem egyuttal, hogy nagyon idegenkedném az ilyen tárgyalásoktól, ha tartanom kellene attól, hogy vámparlament válnék ezen értekezletekből, mert az ilyen enquetteknek hivatásuk nem egyéb, mint szakvéleményt adni, felvilágositást, utbaigazitást nyujtani, saját érdekeiket előtérbe helyezve ugyan, de a végelhatározás, a directiva e tekintetben már nem az ő dolguk. Kérem a t. házat méltóztassék a kérdésre adott feleletemet tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

Apponyi Albert gr.: Az interpellatióimnak czélja és iránya nem az volt, hogy egyátaláhan szakférfiak kihallgatását forcirozzam, de csak az, hogy arra nézve kijelentést és megnyugtatást nyerjek a minister úrtól, hogy azon esetre, ha szakférfiak meghivatnak a vámértekezletre, nemcsak egyoldalúlag, az ipar és kereskedelem képviselői, hanem a mezőgazdaság képviselői is arra okvetlenül meghivassanak. (*Helyeslés.*) S én alig képzelhetek esetet, hogy különösen a Németországgal fennforgó tárgyalások oly irányban folyjanak, mely a mi mezőgazdaságunkat első sorban ne érdekelné. Mert hiszen a nyugati piaczok közt mezőgazdasági terményeinkre nézve, hacsak a kereskedelem egészen új irányokat venni nem kényszerül, Németország a legfontosabb s a mi nekünk legfőbb érdekünk a Németországgal kötendő kereskedelmi megállapodásoknál, az, hogy nyers terményeink kivitele oda mennél háborítatlanabb, mennél biztositottabb legyen. Első sorban tehát ez mezőgazdasági kérdés.

Ugy értettem azonban a minister úr válaszából, hogy ő csakugyan szándékozik az esetben, ha szakértők megkérdezése czélszerűnek mutatkozik, minden esetre a mezőgazdaság köréből

Digitized by Google

is szakértőket meghívni. Én igy fogom fel a minister úr válaszát. (*Helyeslés.*)

Megvallom, jobban szerettem volna, ha ezt még határozottabban méltóztatett volna kifejezni; de — mondom — úgy fogom fel a választ és ha a minister úr nekem ellent nem mond, gondolom, válaszának ezen magyarázata authenticussá és általa is elfogadottá válik. Ez értelemben a minister ur válaszát tudomásul veszem. (*Helyeslés.*)

Kemény Gábor b., földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister: Csak azon megjegyzést vagyok bátor tenni, nehogy szavaim félremagyaráztassanak, hogy mint mondám, nem idegenkedem szakférfiak meghívásától, de a törvény e tekintetben való rendeletéhez szorosan és határozottan kell magamat tartanom. A törvény pedig azt mondja, hogy a hányszor a tárgy megkivánja, első sorban az ipar- és kereskedelmi kamarák küldöttei hallgatandók meg, de más szakférfiak meghivása is lehetséges. A mint netalán valamely gazdasági kérdés felmerül, ha a tárgy megkivánja, ha más helyről nem tétetnék ez irányban indítvány, magam fogom a szükséges lépést megtenni. Midőn eképen ragaszkodom a törvény rendeletéhez, azt hiszem, a t. képviselő úr is megnyugszik ezen nyilatkozatomban. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház tudomásul venni a minister úr válaszát? (*Tudomásul vesszük!*)

A ház a választ tudomásul veszi.

Kemény Gábor b., földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister: Ha a t. ház megengedi, bátor leszek egy másik interpellátióra is válaszolni, a mit nem jelenthettem be tegnap, mert az illető adatok még nem voltak összeállítva; de azt gondolom, hogy válaszommal némi megnyugtatást adhatok azon köröknek, melyeket az ügy érdekel. Értem Molnár Aladár képviselő úrnak a phylloxera tárgyában hozzám intézett interpellátióját. (*Halljuk!*)

Az interpellátió a következőleg hangzik:

„Zala vármegyében a Balaton vidékén, állítólag több helyen találtatott volna szőllőkben phylloxera, névszerint Keszthelyen.

Miután a Balaton mentén, a zalai oldalon, mintegy 15 mértföld hosszuságban, 2 mértföld szélességben, nemcsak hogy a föld legnagyobb része szőllővel van beültetve, de nagy része főleg a hegyoldalokon alig is volna egyéb termelésre használható;

miután ezen vidék sürü népességének önfenntartása, oly nagy mértékben függ a bortermeléstől, hogy annak megszüntével és a szőllők elpusztultával a mostani lakosságnak fele sem volna képes ugyanazon területen megélni, hanem tönkrejutása mellett onnan elvándorolni is kényszerülne;

miután ezeknél fogva, e vidéken a szőllők elpusztulása, nem csupán nagy nemzetgazdasági kár és a lakosok által bármily nehezen és vagyoni csökkenéssel, de végre is elviselhető csapás, hanem oly veszedelem lenne, mely a lakosok nagyobb felének, talán nagyzás nélkül mondhatom, majd két harmadának, ott fennmaradhatását s megélhetését egyenesen lehetetlenné tenné;

ennélfogva tisztelettel kérdem a t. minister urat:

1-ször van-e tudomása a philloxerának a Balaton vidékén mutatkozásáról?

2-szor ha igen, mi intézkedéseket tett eddig, vagy szándékozik ezután tenni e fenyegető veszedelemnek idejekorán, a mennyire lehet, elháritására?“

Röviden leszek bátor mindkét kérdésre válaszolni. (*Halljuk!*)

Fájdalom, van tudomásom róla, hogy a Balaton mellett phylloxera találtatott; találtatott a Keszthelyi határban Koller Ferencz meszesgyöröki és Becker Antal tomai szőllőjében és pedig november 7-ikén. A bejelentés történt november 9-én. Megvizsgálta a szőllőt dr. Müller Ottó segédtanár. A vizsgálat eszközöltetett annak következtében, hogy — a mint méltóztatnak tudni, — a kutatások, a phylloxerának mindjárt a télen való megjelenése után, kitüntették, hogy az inficiált szőlővesszők igen jelentékeny részben, Mathias kassai szőlőkereskedő telepéből adattak el. Ennek következtében — mint már egy alkalommal bátor voltam a képviselőházban, említeni, Mathias üzleti könyveit lemásoltattuk s azokban megjelölt helyeken mindenütt igyekeztem végrehajtani a kutatást. A vizsgálat azonban befejezve eddig nincs. Zala megyének mindazon pontjain azonban, a hova Mathias szőlővesszőket és gyökereket szállított, a kutatás megtörtént. Más helyen e megyében a phylloxera nem mutatkozott eddig, mint az emlitett hét ponton és szerencsére ott is igen kis területen. A mint a megye tudomást vett a bajról, maga is intézkedéseket tett és az általam e részben kiadatott rendeleteket nemcsak a legnagyobb pontossággal végrehajtotta, de hatályukat még fokozta localis intézkedések által. November 23-ára értekezletet hivott meg, melyben tájékoztatni kivánta a szőlőbirtokosokat a felől, hogy az irtás körül mily eljárás követendő és egyszersmind felszólított, hogy szakértőket küldjek ki, kik utasitásokat adjanak a szükséges és lehető eljárásra. Ennek következtében a keszthelyi gazdasági intézet igazgatóját és Cserháti tanárt Óvárról, ki e tárgyban különös szakismerettel bir, kiküldöttem s az értekezlet a két szakértővel együtt megbeszélvén az ügyet, abban állapodott meg, hogy miután csak két ponton

Digitized by Google

mutatkozott a phylloxera és ott is csak kis területen, rögtön az irtáshoz és szénkénegezéshez kell fogni combinative. Ennek következtében rendeletet adtam ki, hogy a szükséges szénkéneg a megye rendelkezésére bocsáttassék, mely maga akarta mindenesetre szakértő felügyelete alatt az eljárást végrehajtani. Maga a megye pontosan és minden kivánalmaknak megfelelőleg munkába vette az irtást. A szénkénegezés eddig nem történt meg, mivel a beállott rendkivüli hideg idő meggátolta. Nagyobb mennyiségű szénkéneget hozattam Németországból és a mint kissé enyhül az idő, magam gondoskodni fogok arról, hogy figyelmeztetve legyen a megye a művelet megkezdésére, a mi különben nem is lesz szükséges, mivel Zala megye érzi a veszély nagyságát és mindent meg fog tenni a beállható nagyobb károk elhárítására.

Ezzel befejezhetném a képviselő ur kérdésére adott válaszomat; de minthogy alkalmam van e tárgyban felszólalni, talán megnyugtatja a t. házat, ha tudomására hozom, hogy az újabban nagyon sok helyen megejtett kutatások szerint, nem merült fel több új esete a phylloxera terjedésének, mint a mely eseteket 12 nappal ez előtt ismertünk. Nem szólván Pancsováról és Franzensfeldről, hol nagyobb terület van inficiálva, phylloxera van Pérben, kisterületen, Szathmár-Némethiben, Nagy-Károlyban és Kassa városában. Mind a többi hír vaklárma volt. Nagy-Kanizsán pl. nem találtak phylloxerát; Debreczenre nézve még némi kételyek vannak. Más helyen az országban még eddigelé constatálva nincs.

Bocsánatot kérek, hogy ezen függeléket hozzáadtam feleletemhez. Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

Molnár Aladár: Előre is kijelentem, hogy a t. minister ur válaszát tudomásul veszem. Tudomásul veszem különösen azon reményben, hogy — a mint az időjárás engedi, a legerélyesebb intézkedéseket az irányba meg fogja tenni, hogy e fenyegető veszély elháríttassék.

Ha a phylloxera Zalamegyében, a légben való röpülés utján, vagy nagyobb terület megszállása utján jutott volna, magam sem remélhetném, hogy a bajon az említett módokon segítve legyen, de minthogy constatálva van, hogy Zala megyébe néhány szál vesszővel vitetett be, még pedig csak egyes pontokra, remélhető, hogy a rögtöni irtás és desinficiálás a bajnak elejét fogja venni.

És ép azért, abban a reményben, hogy ez irányban minden intézkedés meg fog tétetni — de haladéktalanúl — a minister ur válaszát tudomásul veszem, fenntartva magamnak, hogy ha e tárgyban valamely új momentum merülne fel, a szükséghez képest felszólalhassak.

Elnök: Méltóztatik a t. ház a minister ur válaszát tudomásul venni? (*Tudomásul veszszük!*).

Tudomásul vétetett.

Következik a kérvények 23-dik sorjegyzékének tárgyalása.

Vécsey Tamás előadó *olvassa az 1-sö f. szám alatti kérvényt, melyre vonatkozólag a kérvényi bizottság véleménye észrevétel nélkül elfogadtatik, Olvassa a 2. f. sz. alatti kérvényt, melyre vonatkozólag a kérvényi bizottság véleménye a következő: „A bizottság ezen kérvényt a pénzügyministerhez kivánja utasittatni“*).

De nehogy félre értessem, megemlítem t. ház, hogy azon határozat szellemében kéri ezt tenni, amely határozatot a t. ház ezen ügyekre nézve ez ülésszak alatt hozni méltóztatott.

Lázár Mihály: T. ház! Kegyes elnézést kérek, hogy ismételve harmadszor szólalok fel e kérdésben.

T. ház! Felső-Csernáton népes községe, az én választóm és e választók küldötték e kérvényt hozzám és voltam szerencsés azt a t. ház elnökéhez beadni. Azt hiszem t. ház, hogy minden képviselőnek szent kötelme, választóinak, küldőinek méltányos és jogos kérvényét elősegíteni.

Nem követek, t. ház, egyebet midőn, felszólalok. Tudom azt, hogy nov. 8-án a t. ház elhatározta azt; hogy a pénzügyminister ur még ez évben terjesszen elő tjavaslatot. Nem kivánom kutatni annak indokát, hogy a pénzügyminister betegeskedése volt oka annak, hogy az mai napig nem terjesztetett elő; hanem bocsáson meg nekem a t. ministerelnök ur, a ki a legközelebbi tárgyalások alkalmával a t. pénzügyminister urat helyetesítette, hogy egy kérdést legyek bátor hozzá intézni, mely röviden az: mit méltóztatott a minister ur e tárgyban tenni? Tudom ugyan, mielőtt felelni méltóztatnék, hogy egyszerüen azt fogja mondani: semmit, azért mert a tárgyalások ugyis ma véget érnek.

Hanem engedjen meg a minister ur, a ki, tudom, a jövő évben is helyettesítni fogja a pénzügyminister urat, ha nem is a kérvényezők iránti gyengédségből, úgy a ház határozata iránti, nem mondom kötelezettségből, hanem tiszteletből a jövő év kezdetén e tvényjavaslatot előterjessze, hogy a szegény székely nép — mert nemcsak Felső-Csernáton, Szentlélek, nem Vásárhely 48 asszonyának kérvénye ez, hanem az összes székelység kérelme, méltóztassék intézkedni, hogy az 1868: XVI. t. cz. 12. §-át érvényben lehessen tartani azon szegény nép javára, mely novembertől kezdve május végéig élvezheti csak ennek jótékonyságát. Kérem a t. ministerelnök urat, méltóztassék ezen kérdésemre válaszolni.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Biztosíthatom a t. képviselő urat, hogy a székely népnek érdekét legalább is annyira szíve-

Digitized by Google

men viselem, mint ő. (*Derültség és tetszés a jobboldalon.*) Erről lehetne némely dolgokat szólni, de nem ide tartoznak. Hanem abban nagyon csalódik a képviselő ur, ha azt hiszi, hogy a jövő évben is én fogom a pénzügyminister urat helyettesíteni. Én most sem helyettesítettem s nem helyettesítem másban, mint az általa elkészített s a ház által tárgyalásra kitűzött törvényjavaslatok tárgyalásánál betegsége alatt. Én azon reményben vagyok, hogy a t. pénzügyminister ur betegsége jobbra forduland s akkor majd ő maga fogja az ezen tárczájához tartozó ügyben a t. háznak, a kellő felvilágosításokat megadni, esetleg javaslatait megtenni.

Lázár Mihály (*közbeszól*): Törvényjavaslatot adjon!

Tisza Kálmán: Mondottam: javaslatait megtenni. Hogy azután meglesz-e velök a t. képviselő úr elégedve, azt akkor méltóztassék elmondani, nem pedig itt közbeszólások által és minden utakon diktálni akarni. (*Helyeslés a jobb oldalon.*)

Elnök: A t. ház elfogadja a kérvényi bizottság véleményét.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. folyó számú kérvényekre a kérvényi bizottság véleményét, mely változatlanul elfogadtatik*).

A hatvani egyházkerület kath. néptanítói, a néptanítók nyugdíjaztatásáról szóló 1875: XXXII. t. cz. 3., 6., 7., 8., 28., 29. és 41. §-ainak módosítását kérik.

Jelesül azt óhajtanák tekintetbe vétetni, hogy az árvák és özvegyek nyugdíjintézménye valamivel emeltessék, továbbá, hogy azok is részesittessenek nyugdíjban, a kik 5, esetleg 10 évi szolgálatuk alatt, önhibájukon kívül, munkaképtelenekké válnak.

Miután a t. ház hasonló tartalmú kérvényekre azt a határozatot hozta, hogy azok a cultusministeriumhoz utasítandók, ennélfogva a kérvényi bizottság ezen kérvényt is a vallás- és közoktatásügyi minister urnak kiadatni véli.

Elnök: E kérvény kiadatik a vallás- és közoktatásügyi minister urnak.

Vécsey Tamás előadó: A hatvani egyházkerület kath. néptanítói, a néptanítókat a hadi szolgálat teljesítése alól felmentetni kérik.

Indokolják e kérelmüket azzal, hogy a tanitók fizetése igen csekély, annyira, hogy alig akadnak már az ily néptanítóságra alkalmas egyének. Ezen könnyebbítés által válik majd a tanitói kar érdekeit előmozdítani.

A kérvényi bizottság e kérvényt a véderő-bizottsághoz véli utasittatni.

Elnök: E kérvény a véderő bizottsághoz tétetik át.

Vécsey Tamás előadó: (*olvassa a 12. folyó sz. kérvényre a kérvényi bizottság véleményét, mely változatlanúl elfogadtatik*).

Szászváros rendezett tanácsú város kéri a házat, hogy a szászvárosi járásbiróságot telekkönyvi hatáskörrel felruházza.

E kérvényében az illető város bejelenti, hogy némi anyagi áldozatok hozatalára is kész, hogy helyiséget ajánlott fel a telekkönyvi hivatal befogadására.

A kérvényi bizottság véleménye: e kérvény az igazságügyministerhez utasitandó.

Zay Adolf: Sajnálom, hogy ezen kérvényt beadó Kun István gr. barátom betegsége által akadályozva van abban, hogy e kérvény tárgyalásánál felszólalhasson. Én a t. ház engedelmével e tisztet magamra vállalván, bátor leszek a tényállást egy kissé felvilágosítani.

Szászváros sz. kir. és rendezett tanácsú város, egy telekkönyvi hatóság felállitását kérte. Hogy mennyire méltányos és indokolt a városnak ez iránti kérelme, világos abból, hogy ez egy, csaknem 7000 lélekkel biró város, mely az erdélyi városok legszebbikének és legrendezettebbikének egyike. Van a városnak egy reformatus collegiuma, polgári iskolája s több népiskolája. Egyátalában tökéletes városi jelleggel bir, központja a vidéki intelligentiának, a gazdasági egyletnek, van virágzó ipara s meglehetős kereskedelmi forgalma. Különösen súlyt fektetek arra, hogy a városban 4 hitelintézet van, takarékpénztár, segélyegylet és két majorsági pénztár.

Mindezen pénzintézetek, pénzeiket fekvőségekre és ingatlan vagyonra adják ki s azért szükségök van a telekkönyvre, telekkönyv pedig csak Déván van. Szászváros székhelye volt egy első folyamodású törvényszéknek is és most csak egy egyszerű járásbiróság van ott. Hogy Szászvárosnak és környékének szüksége van egy telekkönyvi hatóság felállítására, azt a t. igazságügyminister ur is elismerte, mert bizonyos feltételek alatt késznek nyilatkozott felállítani azt. Ezen feltételekre legyen szabad egy kis világosságot vetnem. A jelen igazságügyminister ur hivatali elődje alatt, egy kormányzati praxis lépett életbe, melyet nem lehet eléggé kárhoztatni, azon praxis t. i., hogy egyes városoknak csak akkor adattak meg az igazságszolgáltatás jótéteményei, ha az illető város, vagy környék bizonyos pénzügyi áldozatokkal hozzájárult. Tehát vásárolni kellett az igazságügyi szolgálatot, a mi a legveszélyesebb elv, melyet különösen egy igazságügyminister felállíthat.

Az igazságügyminister ur tudatta Szászvárossal, hogy hajlandó a telekkönyvi hatóságot megadni, ha bizonyos áldozatokat hoz a maga részéről. Ennek következtében késznek jelentette

Digitized by Google

ki magát Szászváros, hogy a telekkönyvi hatóság részére a kellő helyiségeket rendelkezésére bocsátja. Ezzel nem elégedett meg az igazságügyminister, hanem tovább folytatta az alkudozásokat és azt követelte, hogy necsak a telekkönyvi hatóságnak, hanem a kir. járásbiróságoknak is adjon a város helyiségeket. Ezt sokalta a város, mert vagyoni helyzeténél fogva erre nem volt képes és kérte az igazságügyministert, hogy érje be az eddigi áldozatokkal és adja meg a telekkönyvi hatóságot. Most tehát ott vagyunk, hogy az igazságügyminister csupán azért, mert nem tartja elegendőnek azt az áldozatot, a melyre Szászváros kész, nem akarja megadni a városnak és környékének éppen azt az igazságszolgáltatási szervet, a melynek szükséges voltát, az igazságügyminister maga is elismerte. Ez az eljárás, t. ház, a mely nem fér össze az államnak és az igazságügynek méltóságával, nem terheli a mostani igazságügyminister urat, hanem hivatalbeli elődjét. Engedje meg a t. ház remélnem, hogy a jelenlegi igazságügyminister ur egészen más és nemesebb szellemtől lesz áthatva és hogy magasabb felfogással bir az igazságszolgáltatás kötelességeiről, valamint hogy iparkodni fog, nem tekintve egy pár öl fára és egy pár garasra, ha belátja, hogy a kérvényező városnak és környékének, a telekkönyvi hatóságra csakugyan szüksége van, annak ezen igazságügyi szervezetet megadni. Én nem várom az igazságügyminister urtól, hogy most rögtön jelentse ki, hogy meg fogja adni a városnak a telekkönyvi hatóságot, hanem elvárom és követelem tőle, hogy kutassa a dolgot, hogy vizsgáltassa meg lelkiismeretesen a helyzetet és hogy ha szükségesnek tartja, állítsa fel a telekkönyvi hatóságot, nem nézvén egy pár öl fára és egy pár garasra, mert én ugy tartom, hogy az adózó polgárok eleget fizetnek adó, különösen pedig bélyeg és illeték fejében, a miért is jogos igényt tarthatnak arra, hogy az igazságszolgáltatásra vonatkozó igényeik figyelembe vétessenek. Abban a reményben, hogy az igazságügyminister ur ebből a szempontból indul ki, hozzá járulok a kérvényi bizottság indítványához.

Pauler Tivadar igazságügyminister: T. ház! Valahányszor valamely község és annak környéke telekkönyvi hatóságért folyamodik, ha a törvényszék és a közhatóság annak szükségességét kimutatja, hajlandó vagyok megadni azt, a mennyiben ez az állam nagyobb terheltetése nélkül megtörténhetik. Szászvárosban, a mennyiben az actákból tudom, több évvel ezelőtt megindult a telekkönyvi hatóság felállítása iránt a mozgalom. Hivatalbeli elődöm, miután a törvényszéki elnök jelentéséből az tünt ki, hogy a dévai törvényszéktől kevés személyzetet lehetne átrendelni Szászvárosra és igy tetemesebb személyszaporitás és költségszaporulat fog előállani, felszólította Szászváros közönségét, hogy mennyit lenne kész a telekkönyvi hatóság költségére a maga részéről felajánlani, mert mint ezt a költségvetéshez csatolt előterjesztés mutatja, számos más község és vidék is különféle módon járul évenkint a magáéból az ily költségek fedezéséhez. Szászváros késznek nyilatkozott a lakbéreknek azon többletét megfizetni, mely a telekkönyvi hatóság felállításából ered. Minthogy az állam ott már jelenleg is 560 frtot fizet lakbér fejében, tehát elődöm felszólította őket, hogy tekintettel a tetemes költségszaporodásra, mert albirót, segédtelekkönyvvezető, irnok, segédszolgát kell kinevezni, vállalja el a járásbiróság helyiségeinek összes lakbérét és igy könnyitsen az által az állam terhein. Szászváros azt mindeddig megtagadja és igy ezen fennakadt az egész ügy. Ujolag fogom azt megvizsgálni, valamint azt a kérdést is, hogy mennyiben szükséges a kérdéses telekkönyv s mennyiben bir a város a teherhez nagyobb, vagy kisebb mértékben hozzájárulni s az eredményhez képest aztán a dolgot el fogom intézni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik a bizottság véleményét elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatott.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a kérvényi bizottság véleményét*).

Szatmár-Németi sz. kir. város a katonabeszállásolás terhét az 1879: XXXVI. és XXXVII. t. cz. megváltoztatásával igazságosabban megvalósittatni kéri.

Felhozza különösen, hogy a városokra aránylag nagyobb teher fog hárulni ezen törvény folytán, mint a megyékre.

A kérvények 20-ik jegyzékének 11. számú hasontartalmu kérvénye iránt a t. ház intézkedett s azon határozat értelmében kérem ezen kérvényt is, a honvédelmi ministernek kiadatni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Ki fog adatni a honvédelmi ministernek.

Következik a ministerelnök ur válasza a hozzá intézett interpellátióra.

Tisza Kálmán ministerelnök: A Miklós István képviselő ur által hozzám intézett interpellátióra leszek bátor válaszolni.

Interpellátiója igy szól:

„Miután az egyesülési jog a honpolgárok összességének tulajdona; sőt az egyesületi jogokat szabályozó 1875. évi május 2-án kiadott belügyministeri rendelet intentiója is abban culminál, hogy az egyesülés jogát a legbecsesebb jogok egyikének nyilvánitja s éppen azért, annak áldásait és élvezetét a legtágasabb körre kivánja terjeszteni.

Tisztelettel kérdem a belügyminister urtól:

1. Mivel indokolhatja eljárását a nem-

Digitized by Google

választókkal szemben, a kiknek szigoruan a rendeleteknek megfelelő, azokhoz szorosan alkalmazott alapszabályait már ismételten visszautasította?

2. Szándékozik-e a t. belügyminister ur intézkedni, hogy saját rendelete tiszteletben tartassék s az azon rendeletnek megfelelő alapszabályok megerősittessenek.

3. Egyátalán szándékozik-e a t. belügyminister ur, az egyesületi jog biztosítása s tüzetes szabályozása végett, az országgyüléshez törvényjavaslatot benyujtani.“

T. ház! A képviselő ur által is idézett ministeri körrendeletnek igenis czélja az, hogy az egyesületi jog gyakorlatában senki, a ki a meghatározott, a kitűzött feltételeknek megfelel, ne korlátoztassék. De valamint mindenütt e világon, ugy nálunk is fennáll az, hogy különböző czélzatokat összesiteni nem lehet; fennáll és fenn kell állania annak, hogy az egyesületek által kitűzött czélzatok praecisirozva, nyiltan megmondva legyenek.

A most szóban levő alapszabályokban az egylet czimeül első alkalommal kijelöltetett: a budapesti választói joggal nem birók egylete; de már a második §. a munkásosztály gazdászati és politikai érdekeiről szól, mintha a nemválasztók, mind csupán a munkásosztályhoz tartoznának és a nem-választók főfeladata csak ez lehetne. Továbbá congressusok, előadások tartása és más hasonlókat vesz fel alapszabályaiba a nélkül, hogy azoknak módozatai iránt a legkisebb tájékozást, értesitést is adta volna. Ezen alapszabály tehát, ezen indokoknál fogva nem volt megerősíthető, vagyis nem volt záradékkal ellátható, hanem a megjegyzések megtételével az illetőknek visszaküldetett.

Nem tagadhatom, hogy az alapszabályok másodszor benyujtott példánya sok irányban, a tett észrevételeknek megfelelőleg kiigazittatott. Igy pl. az egylet czélja szorittatott arra, a mi nevének megfelel: az általános választói jog életbeléptetésére; valamint a congressus említése is elmaradt. De czélzatait és az eszközöket, melyek által erre hatni akar, még sem praecizirozta az alapszabály annyira, hogy azt már akkor záradékkal ellátni lehetett volna. Már pedig, hogy ugy a czélzat, mint az eljárási módozatok irányzata praecizirostassék, ezt nemcsak mi nálunk, ezt mindenütt a világon, — most legközelebb nyilatkozott ily értelemben a franczia kormány — meg szokták követelni és meg is kell hogy követeljék, mert a jogot megtagadni nem szabad, de a joggal való visszaélés ellen az államnak magát biztositani szükséges. (*Helyeslés jobbfelől.*) Ezen indokokból lett a záradék rávezetése megtagadva.

Egyébiránt biztosíthatom róla a t. képviselő urat, hogy ha az általam főbb irányzatokban jelzett hibák kiigazittatnak: a választói joggal nem birók által alakítandó egyletnek alapszabályaira rá fog a záradék vezettetni, mint bármily más, a törvényes kellékeknek megfelelőleg alakult egyletek alapszabályaira.

Nem kivánom a t. képviselő urat indokolásának terére követni; nem kivánok arról beszélni, hogy általában és specifice Magyarországon, az általános szavazati jog behozatala kivánatos és a magyar államra előnyös lenne-e? Nem kivánom ezt tenni azért, mert utoljára is nem attól függ, hogy akár a képviselő ur, akár én helyeslünk-e valamely nézetet, az, hogy valamely nézetnek törvényes eszközökkel való terjesztése egyleti úton megengedtessék. De mindenesetre kell, hogy egyet megjegyezzek és ez az egy az, hogy ezen egylet irányában lehetetlen volt és lehetetlen a belügyministeriumnak némileg nagyobb óvatossággal el nem járni. És ennek indoka rejlik abban, mert első alapszabályaiban ott volt a második pontban, a czímnek magának meg nem felelő kifejezés, mely különválasztja az ország többi polgárai közül a munkásokat és a munkás osztálynak politikai jogairól beszél. És tekintve ezt s tekintve az egyletet alakító igen t. uraknak antecedentiáit, igen közel feküdt és fekszik azon feltevés, hogy itt az igazi czél: azon másutt néhol létező munkás mozgalmakat indítani meg, melyeknek hála istennek sem oka, sem talaja Magyarországon nincs s melyeknek mesterséges felidézésével, egyéb bajainkat szaporítani mindenesetre felesleges. (*Helyeslés.*) De ennek daczára, a mint ugy a czélzat, mint az eszközök praecizirozása, ugy a mint ez mindenütt a világon szükséges, megtörténik, igenis a záradék rá fog vezettetni az alapszabályokra; a kormány egyebekben fogván azután felügyeleti kötelességét teljesíteni.

Ez az, a mit válaszolhatok az interpellátió két első pontjára.

A mi a harmadik kérdést illeti, ismétlem, a mit erre nézve egy alkalommal már mondottam, hogy én is igen óhajtom, hogy az egyesülési jog törvényes úton necsak biztosittassék, mint a t. képviselő ur mondja, de mig egyfelől biztosittatik, addig másfelől szabályoztassék is. (*Helyeslés.*) De éppen azért, mert ez a kettős czél, a mely felé kell törekedni, nem tartom a kérdést oly egyszerűnek, hogy a törvényjavaslatnak rövid napok, vagy hetek alatt beterjesztését igérhessem. A magam részéről rajta leszek, hogy egy ilyen törvényjavaslat a lehetőség határai között a háznak beterjesztessék. Egyebet ma nem mondhatok és kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Digitized by Google

Miklós István: T. ház! Az igen t. belügyminister urnak imént hallott válaszára vonatkozó megjegyzéseimet bátor vagyok előadni. (*Halljuk!*)

Interpellatiom első és második kérdésére adott válaszát tudomásul nem vehetem, azért, mert indokolását teljesen elfogadhatónak és kielégítőnek nem tartom. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

A belügyminister ur azt hozza fel, hogy a nem választók egyesületének alapszabályait azért nem erősítette és erősíthette meg, mert azokban a czél és eszközök kellőleg megvilágítva, praecisirozva nincsenek. Erre nézve én is constatálni kivánom, a mit a belügyminister ur is jelzett válaszában, hogy az alapszabályok több izben terjesztettek fel a belügyministeriumhoz és bátor vagyok a czél és eszközök meghatározására nézve a legutóbb fölterjesztett alapszabályoknak ide vonatkozó szavait fölolvasni.

Itt igy van megirva: „Az egylet czélja. Az egylet arra törekszik, hogy minden a 20. életévet meghaladott fedhetlen életü magyar honos, a községi és országos választásokban részt vehessen, hogy tehát az általános választási jog életbe lépjen.“

„Az egylet a fenntebbi 2. §-ban kitűzött czélját a következő eszköz által óhajtja elérni: Előadások és felolvasások megtartása és oly folyó- és röpiratok kibocsátása által, melyek az általános választási jog érdekében szólnak és ennek megvalósítására alkalmasak.“

Én legalább saját felfogásom szerint ezen szövegezésben, t. ház, mind a czélt, mind az eszközöket praecizirozva, meghatározva látom és részemről nem fogadhatom el, hogy akár a czél, akár ez eszközök oly minőségüek volnának, a melyek bármi tekintetben az állami rendet veszélyeztetnék. Erre nézve egyátalában az a nézetem, hogy bár megengedem, hogy az egyesülési jog gyakorlata felett, a felügyelet a kormány kötelessége és mindenkor és mindenben az államrendet tisztoletben tartani és tartatni szintén kötelessége, de azért nem ismerem el a kormánynak azon hivatását, hogy a munkás-osztálynak politikai, társadalmi és müveltségi előmenetelét megakadályozza az által, hogy a jogok jogát, a gondolatszabadságnak ikertestvérét, az egyesülési jogot semmisítse meg és annak gyakorlását éppen a munkás-osztálynál, melynek nagyobb szüksége van arra, mint bárkinek másnak e hazában, lehetetlenné tegye. (*Helyeslés a szélső balfelől.*) Mert ugy vagyok meggyőződve, hogy utóvégre az állami jogoknak és szabadságnak nem a jogok és szabadság elvi megszorításában, hanem a joggal, a szabadsággal való visszaélés megtorlásának lehetőségében kell keresni a jog és állami rend biztosítékát. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Ezek folytán az igen t. belügyminister urnak interpellatióm első és második pontjára adott válaszát tudomásul nem vehetem. (*Helyeslés a szélső balon.*)

A harmadik ponttal megvallom, nem egészen igy vagyok. (*Halljuk!*) Én óhajtanám, hogy az egyesülési jog a ministeri rendeletek helyett törvénynyel szabályoztassék; de már nyilatkozata folytán tartok tőle, hogy a belügyminister ur által benyujtott e tárgyú törvényjavaslat, nem az egyesülési jognak biztosítását és szabályozását, hanem inkább hivatalos műnyelven: ismert erélyes megrendszabályozását fogja tartalmazni. (*Ugy van a szélső balon.*) Ennélfogva a harmadik pontra adott válaszra súlyt nem fektetve, kérem a t. házat, méltóztassék interpellatióm első és második pontját tárgyalásra kitűzni. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök és belügyminister: T. ház! Csak egy igen rövid megjegyzésem van. (*Halljuk!*) Hogy mennyire alapos volt az egylet intentióinak nem praecis kitüntetésére vonatkozó észrevételem, ezt maga a t. képviselő ur bizonyította be, (*Halljuk!*) mert midőn itt szó van a választói jogosultsággal nem biró polgárok egyesületének alapszabályairól, azt mondotta, hogy a ministerium a munkás-osztály müvelődési eszközeit akarja megsemmisiteni. Én azt gondolom, mint először is mondottam, hogy a választásra nem jogosítottak, nem csupán a munkás-osztályból valók; tehát, hogy már itt is megvan az eszmezavar az alapszabályokban, arra öntudatlanul maga rájött a képviselő ur. De különben azt, mintha Magyarországon a munkás-osztály jogaiban, akár hogy anyagi helyzetét emelje, akár hogy szellemi müvelődését előmozdithassa, akadályozva lenne, azt nem szükséges, hogy tagadjam, mert azt megtagadja azon tény, hogy számos munkás-egyesület létezik ugy a fővárosban, mint a vidéken. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház a t. belügyminister ur válaszát tudomásul venni? (*Felkiáltások jobbfelől! Tudomásul veszszük!*) A kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség a belügyminister ur válaszát tudomásul veszi.

Pauler Tivadar igazságügyminister: T. ház! Halász Bálint képviselő urnak óhajtottam volna felelni a közforgalom tárgyát képező értékpapirok megsemmisitésére vonatkozó interpellatiójára; de mivel a t. képviselő urhoz nincsen szerencsénk, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy válaszomat elhalaszszam oly ülésre, a melyen a t. képviselő ur is jelen lesz. (*Helyeslés.*)

Péchy Tamás közmunka- és közlekedésügyi minister: T. ház! Bánhidy Béla b. képviselő ur egy interpellatiót intézett hoz

Digitized by Google

a melyre a ház engedelmével bátor leszek válaszolni. Az interpellatió igy szól:

„1. Valók-e a hirlapokban közölt hirek, melyek szerint a fekete és fehér Kőrös mellett felemelt gátak számos helyen kiszakadtak és több község elárasztatott?

2. S ha valók ezen hirek, szándékozik a t. közlekedésügyi minister a lehető legrövidebb idő alatt a szükséges intézkedéseket megtenni az iránt, hogy a szabályozás hiányai orvosoltassanak és a folyton megújuló veszélyeknek eleje vétessék?“

Ezen interpellatió első pontjára nézve válaszolhatom, hogy igenis valók azon hirek és minthogy intézkedést tettem az iránt, hogy a hirlapok tájékozva legyenek, azt hiszem, hogy a ház minden tagja hasonlólag azon helyzetben van velem együtt, hogy tudhatja, hogy igenis a Kőrös mentén némelyek szerint 15, mások szerint 16 szakadás történt.

Ezen szakadásokra nézve megtettem az intézkedéseket, hogy betömessenek; már sok be is van tömve. Megtettem az intézkedéseket az iránt is, hogy az azokon kitóduló viz visszabocsáttassék, mihelyt apadás áll be, ugy hogy a felső részeken már is visszabocsáttatik a viz s remélhető, hogy a vetéseken nagy károk nem fognak okoztatni, mert köztudomás szerint, a hideg viz a hideg földön nem szokott kárt okozni, ha csak nagyon soká nem marad ott.

Ellenben az árvizek által sújtott községekre nézve, fájdalom, nem lehet egyebet tenni, mint intézkedni, hogy a károsodott lakosoknak ezen károsodása elviselhetővé tétessék, a mi iránt nem annyira én, mint a belügyminister ur van hivatva megtenni az intézkedéseket, ki azokat már meg is tette.

A másik pontra nézve azt válaszolhatom a t. képviselő urnak, hogy nem csupán ezen események folytán, henem már az előtt a majdnem minden évben megújuló csapások folytán megtettem az előkészületeket az iránt, hogy a t. háznak előterjesztéseket tehessek e veszélyek végleges megszüntetése, vagy legalább is kevesbítése iránt. Ezen intézkedések azonban, mint a t. képviselő ur előadásából is kitünik, nem oly könnyen valósíthatók, különösen a Kőrösnél, melynek fekvése igen nagy nehézségeket rejt magában azért, mert a Kőrös völgye aránylag lapályosabban fekszik, mint sok ponton a Tiszavölgye. Ha már most a Kőrös vizének a Tiszaba kell folynia, nagyon természetes, hogy azon csekély esésnél fogva, mely a két völgy között van, nehéz a Kőrös folyót akként szabályozni, hogy árvizet ne okozzon. Fokozza ezen nehézséget azon körülmény is, hogy a régi időkben, midőn nálunk az árvédelmek kezdetüket vették, azon munkálatok minden rendszer nélkül tétettek. Maga Széchény István, ki ezen ügyet tulajdonképen kezdeményezte Magyarországon, látván azt, hogy systematicus árvédelem Magyarországon, az akkori rendszer alatt keresztülvihetlen, azt tanácsolta, hogy meg kell kezdeni a munkát, meg kell szüntetni a legnagyobb veszélyeket, a többit az idő fogja meghozni, mert a károsodottak a maguk kárán okulva, igyekezni fognak systematicus árvédelmet keresztül vinni. Ennélfogva azon időben minden megye területén, sőt lehetne mondani, minden község területén a helyi viszonyokhoz és a helyi érdekekhez képest történtek a szabályozások.

Hogy ez nem lehetett czélszerű, az természetes. Ma látjuk a következményeket. Látjuk, hogy sok helyen összeszorittatott az ártér, annyira, hogy a kellő lefolyást nem biztosítja; látjuk, hogy még az ártér is oly állapotba helyeztetett, hogy a lefolyó viznek temérdek akadálya van. Erdőkkel van tele, melyek a jégnek nem engedik meg a lefolyást. Az illető hatóságok, melyek igyekeztek intézkedéseket tenni, erre nem voltak képesek. Én is felszólítottam a hatóságokat, hogy tisztítsák ki a medreket, most pedig rendeletet bocsátottam ki az iránt. A meder ezen tisztátlansága is lényeges nehézséget okozott — különösen az idén tapasztaltuk azt, — a jég szabad elvonulásában, mert azok a fák, erdők, melyek ott voltak, nem bocsátották keresztül a jeget, dugulást okoztak és ez által fokozták a veszélyt.

De több más körülmény is fennforog itt. A társulatok megalakultak gyakran oly területekre, melyek nem merítik ki az ártért, a mely tulajdonkép a társulati gátak által védetik és néhol előidézői annak, hogy a nem védett területekről, a gátak mögé megy a viz.

Ez is egy körülmény, mely intézkedést kiván arra nézve, hogy azok, a kik valósággal védve vannak valamely gát által, azok azután járuljanak is annak fenntartásához, a mi eddig nem történt. Ha méltóztatik tekintetbe venni, hogy itt szükséges, hogy a csekély méretü és alacsony töltések, nagyobb méretü, hatalmasabb töltésekkel helyettesittessenek; ha méltóztatik tekintetbe venni, hogy az ártér csekély kiterjedése, a gátak előtolása folytán szükségessé teszi, hogy a gátak néhol hátrább vitessenek; ha méltóztatik tekintetbe venni, hogy az ártér tisztántartására erélyes intézkedések teendők; ha méltóztatik tekintetbe venni, hogy az átmetszések kiszélesítése és mélyítése, sőt némely helyen újabbak készítése szükséges; ha méltóztatik tekintetbe venni, hogy az idő a gátak szilárdabb és gondosabb épitését mutatta szükségesnek, mert néhol épp e miatt történtek szakadások; ha mondom, mindezeket méltóztatik tekintetbe venni: azt méltóztatik látni, hogy

Digitized by Google

nekem hatásköröm mindezek megtételére ma nincs; méltóztatik látni, hogy erre nézve igen jelentékeny pénzáldozatokra van szükség, a mit a ház beleegyezése nélkül senki keresztül nem vihet; tehát méltóztatik átlátni azt, hogy nekem az e tekintetben beadandó vélemény elkészítésére, a mely a Tiszára és mellékfolyóira különkülön vonatkozik és a melynek tüzetesnek kell lennie, bizonyos időre van szükségem, mert nemcsak azt kell megmondanom, hol vannak a hibák, hanem azt is, miként vélem azokat orvosolhatóknak. A ház bölcsessége fog azután dönteni, hogy ezek keresztülvihetők lesznek-e, mily mérvben, mily sorrendben, mennyi idő alatt.

Én ezen előterjesztésemet a t. háznak a legközelebbi összejövetel alkalmával bátor leszek megtenni. Én magam a legnagyobb részben már teljesen kész vagyok; minthogy azonban méltóztatik látni, hogy itt jelentékeny pénzáldozatokról van szó, e tekintetben magam nem dönthetek, mert szükséges, hogy mindazok, a kik e részben érdekelve vannak, a maguk véleményével hasonlókép hozzájáruljanak, sőt szükséges lesz még az iránt is megállapodásra jutni, hogy e munkának minő terhei, kiket illessenek, mert az állam maga azt a tutorátust, a mely tőle sok esetben követeltetik, sem nem viselheti, sem el nem birja.

Ennek következtében méltóztassék a t. képviselő ur megnyugodni jelenleg azon válaszomban, hogy én, mig egyrészről mindent megteszek a jelenlegi veszély elhárítására nézve és arra nézve, hogy a netán tavaszkor megújuló veszély, a mennyire lehető, localisáltassék, vagy elhárittassék; másrészről a végleges intézkedésekre nézve a magam hatáskörében, a mit megtehetek, bár megteszem, de ez nem elégséges, hanem ezeknek megtétele akkor fog előállani, midőn beterjesztésem felett a ház határozni fog.

Addig, mig ez megtörténik, kérem a t. házat: méltóztassék ezen válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

B. Bánhidy Béla: T. ház! Midőn én interpellátiómat megtettem, más czél nem vezetett, mint az, hogy megnyugvást szerezzek magamnak az iránt, hogy az igen t. minister ur a szükséges intézkedéseket meg fogja tenni minden irányban. Az igen t. minister ur azt mondja, hogy a szükséges intézkedéseket megtette arra nézve, hogy a jelenlegi árviznek veszélyes következményei lehetőleg elhárittassanak, vagy lehetőleg csekélyebb mértékre szorittassanak. Én mondom, ezen nyilatkozatban tökéletesen megnyugszom. Mondta az igen t. minister ur azt is, hogy az árvizkárosultak segélyben fognak részesittetni. Ezt is megnyugvással veszem tudomásul.

A szabályozási ügyre vonatkozólag általában én most hosszasabb észrevételeket tenni nem fogok. Lesz erre idő pl. a budget-tárgyalás alkalmával. Lesz erre idő akkor is, midőn az igen t. minister ur igért jelentését a ház elé fogja terjeszteni. Én azonban egy körülményre vagyok bátor az igen t. minister ur figyelmét felhívni. Ő t. i. azt mondta, hogy ő rögtön nem tehet nagyobb mérvű intézkedéseket, mert hiszen ez nem esik teljesen az ő hatáskörébe, vagy hát ő nincs azon helyzetben, hogy intézkedhessék nem tudom miféle akadályok miatt. Nekem tudomásom van arról, hogy az igen t. minister ur más esetben már tett intézkedéseket és igen gyorsan és erélyesen járt el. Igy például a minister ur már elrendelni méltóztatott, hogy például a gátak szélesbittessenek az illető társulatok által, meghagyta a társulatoknak, hogy azon méretek, a melyekről a külföldi szakértők szólanak, természetesen a helyi viszonyok és körülményekhez képest, az illető társulatok által alkalmaztassanak.

Én azt hiszem, hogy ha ezt a minister ur megtette egy esetben, az iránt intézkedhetik a minister ur más esetben is. Természetesen figyelembe kell itt venni a pénzügyi szempontot. Ezt a minister ur hangsúlyozni méltóztatott és ez igen figyelemre méltó; mert például a társulatok nem rendelkeznek tőkével. Ezen a t. kormány segít az által, hogy előlegeket nyujt, a mint hogy ilyenek adattak is. Ha az előleg nem lesz elegendő, pedig nem lesz elegendő, akkor az előleg át fog alakulni kölcsönné államgarantia mellett. Igen, de ezen kölcsönök után kamatokat és annuitásokat kell fizetni. Ezek a kamatok teherré válnak és nyomják az illető társulatokat és ekkor azután nagyban fogják nevelni a rendes és rendkivüli költségeket. Nagyon természetes, hogy a terhek leginkább ott fognak gyarapodni, a hol az árvizek és gátszakadások gyakran ismétlődnek, úgy, hogy előbb-utóbb egyes társulatok s vidékek az anyagi kimerülés és az elviselhetetlen terhek örvényébe fognak sodortatni. Tehát mindenesetre gondoskodni kell arról és azt hiszem, a t. minister ur is reflectál erre és fog is reflectálni, hogy mi módon, arról szólni nem akarok, hogy a terhek elviselhetők legyenek mindenütt, a mint hogy igen kivánatos lenne az is, hogy a szabályozási állapotok scenirozása tervszerűleg, ne csupán parcialis intézkedések által — és kellő átgondoltsággal eszközöltessék, még pedig mielőbb, a legnagyobb gyorsasággal. Ámbár megvallom őszintén, óhajtottam volna, hogy a minister ur hangsúlyozza azt, hogy minél gyorsabban és erélyesebben fog intézkedni, válaszát ezuttal kénytelen vagyok tudomásul venni, fenntartom azonban magamnak, hogy ha a t. mini-

Digitized by Google

ster ur a jelentést beterjeszti, észrevételeimet megtehessem. Egyszersmind kifejezem azon óhajtásomat, hogy a t. minister ur ezen előterjesztését mielőbb beadni sziveskednék.

Ezen értelemben válaszát tudomásul veszem. (*Helyeslés.*)

Péchy Tamás közlekedésügyi mnister: T. ház! Egyedül szavaimnak — úgy látszik — nem helyes értelmezése miatt vagyok kénytelen pár szót szólani. Én ugyanis nem azt mondtam, hogy nem szándékozom intézkedni, hiszem méltóztatott is a t. képviselő ur említeni, hogy intézkedtem; csak azt mondtam, hogy azokra nézve, miket felsoroltam, mindegyikre nézve nem intézkedhetem, mert ez túl esik hatáskörömön. A mi hatáskörömbe esik, abban intézkedhetem, intézkedni is fogok, mert az kötelességem. Csak ezt kivántam megjegyezni. (*Helyeslés.*)

Elnök: A t. ház méltóztatik a közlekedési minister ur válaszát tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

Méltóztatik a t. ház tudni, hogy több törvényjavaslat tétetett át a méltóságos főrendekhez tárgyalás végett. Reménylem, hogy a mai ülésben ezek közül némelyeket, a holnapi ülésben pedig valamennyit el fogják intézni, e szerint várható, hogy holnap izenetek fognak érkezni. E czélból holnap 1 órakor ülés volna tartandó. Ezen kivül talán a ministerelnök ur át fogja nyujtani a királyi leiratot, melylyel a delegatiók egybehivatnak s nyilatkozni fog az iránt, hogy az érdemleges ülések, mely időtől meddig fognak szünetelni.

Holnap van a kérvények tárgyalásának ideje is, de azok ma elintéztettek, az interpellatiós könyvben pedig semmi bejegyzés nincs. (*Felkiáltások: Gulner!*)

Most felkérem Gulner képviselő urat, mélméltóztassék interpellátióját megtenni.

Madarász József: Méltóztatott a t. elnök ur maga mondani, hogy valószinűleg a ministerelnök ur a kormány nézetét elő fogja adni és a ház kötelessége szerint fog határozni, hogy mikortól meddig napolja el az érdemleges üléseket. Mig ez meg nem lesz, ma előre kimondani, hogy például, ha valami nevezetes adja elő magát, holnap interpellálni ne lehessen, nem lehet.

Én erre nézve fenn akarom tartani a ház jogát.

Elnök: Én is úgy értettem előbbeni kijelentésemet.

Gulner Gyula: T. ház! Becses engedelmökkel bátor leszek egy interpellátiót intézni a — sajnálatomra — távol levő pénzügyminister urhoz. (*Halljuk!*)

Mondhatnám, hogy interpellátióm, mely az ujpesti kikötőre vonatkozik, némi tekintetben országos érdekű is, legalább azzá lehet az által, hogy mint méltóztatnak tudni, legújabban a Duna fővárosi vonalrészének újabb szabályozása, vagy az újabban bekövetkezett változások folytán azon körülmény áll elő, hogy a soroksári gát esetleg ki fog nyittatni s ennek folytán a soroksári gátnál tervezett téli kikötő sorsa a levegőben lebeg, elannyira, hogy nem hiszem, hogy bármely hajótulajdonos elszánná magát arra, hogy tudván azon körülményt, miszerint magas vizállás alkalmával s jégzajlás esetén a soroksári gát ki fog nyittatni, — mondom, nem hiszem, hogy valaki bátorságot érezne magában hajóit ott elhelyezni s ez által kitenni magát azon veszélynek, hogy hajóit a Duna jege és vize elhordja. A mennyiben tehát e körülmény folytán a Dunán egy tervezett kikötő a soroksári gát mentén elesik, kettős fontossággal kell hogy birjon és országos szempontból bir is ezen kikötő, mely ilyen veszélynek kitéve nincs, t. i. az ujpesti kikötő. Ha nem félnék, hogy visszaélek a t. ház türelmével, (*Halljuk! Halljuk!*) akkor bátor volnék dióhéjba szorítva az ujpesti kikötőnek históriai részét a t. házzal megismertetni, mert igen érdekesek az adatok. (*Halljuk! Halljuk!*)

1836-ban t. ház, gr. Károlyi István káposztás-megyeri határából, közvetlenül a fővárosi határ mellett telkeket, házhelyeket osztatott ki és ekkor az eredeti szerződések szerint, a korcsmáltatási jogot, a határ mellett elvonuló Dunának és partjainak szabad használatát, valamint egyéb, az akkori időben fenállott uri és kisebb királyi haszonvételeket átengedte telkenként 100 pengő forintnak fizetéseért azon tulajdonosoknak, a kik ott házhelyeket, illetőleg telkeket vásároltak. E helyek mindenike 1200□ öl volt, a melyekért akkor 100 frt fizettetett és a melyeknek némelyikeért, ennek az equivalense fejében, még ma is 105 frt fizettetik.

A főváros közelsége és a telep mellett közvetlenül elvonuló Duna eredményezte azt, hogy a kereskedésnek és egy élénk forgalomnak gyúpontjává vált azon telep, évről évre gyarapodott elannyira, hogy négy év alatt, tehát már 1840-ben Ujpest név alatt községgé alakulhatott. A mint a kereskedelem és a forgalom növekedett, úgy emelkedett a község is. A főváros közelsége, a Dunának és a rakpartnak szabad használata folytán, jelentékeny fakereskedés fejlődött ott ki és számos fürész- és bőrgyár állíttatott fel, a melyeknek létfeltétele az volt, hogy a vizen könnyen és szabadon közlekedhettek és vizet közelről és olcsón kaphattak.

Ez úgy ment 1855-ig, a mikor az akkori kormány, hogy quo jure, azt nem tudom, — de nem is vitatom, sőt felfogni sem vagyok képes azt, hogy miként történhetett, de állítólag az akkor felmerült dunai flotillának eszméjéből, azon öblözetből, melyet ez úgynevezett Kis-sziget

Digitized by Google

Ujpesttel szemközt és az ujpesti part közt képez, egy zárt, sőt a mint mondják megerősített kikötőt épittetett. Ekkor a sziget felső része és a Dunának ujpesti partja összeköttetett egy erős védtöltéssel és igy alakittatott a kikötő 1 millió frt költségen. Ekkor — ismétlem, nem tudom quo jure — a község elesett a part használatától és az akkori kincstár vette kezébe a partjövedelmeket úgy, hogy bizonyos díjak mellett lehetett kikötni, ki- és berakodni és hajókat beszállítani, Ezen eljárásnak az a következménye lett, t. ház, hogy miután a szabad közlekedés ezen eljárás folytán megszünt, ezen elzáratás folytán, mert folyóviz nem volt többé Ujpest alatt, azon fűrész- és bőrgyárak kezdtek hanyatlani.

A község azonban, kétségtelenül bő kárpótlást talált, különösen a téli időkben oda befutó magánhajók által és az ott tartózkodó egyéb munkások fogyasztása által, a mennyiben ott jelentékeny élelmi czikkek halmoztattak össze és a mint a statistikai adatok mutatják, azon időben Uj-Pest sem népesség, sem más tekintetben hanyatlani nem kezdett, sőt azon idő volt az, midőn nagyobb lendületet vett a község kifejlődése. Mi volt ennek az oka? Az, hogy habár, miként említettem, a Dunapart szabad használatától, az ott ezen feltétel alatt letelepültek, el voltak zárva, azonban a kincstár 1855—1868-ig, tehát az új alkotmányos aera második évéig iparkodott arra, hogy ezen kikötő valóságos kikötői czélokra fordítható legyen és csakugyan oly mély viz volt akkor azon kikötőben, hogy szabadon közlekedhettek a hajók és főkép télen annyi hajóval volt megrakva a kikötő, hogy az ezen körülmény által előidézett jövedelem a község lakosait bőven kárpótolta a viz szabad használatának elvesztéseért. Ez képezte tehát egyúttal a község lakosainak jövedelmét és részben keresetforrását is, kárpótolta azon veszteségért, melyet involvál a Duna szabad folyásának kijebb helyezése a község szomszédságából; 1868-ban azonban az egész dolog elhanyagoltatott, mig 1855—1868-ig folytonos kotrások által igyekeztek a vizet kellő mennyiségben megtartani és az által eredményezték azt, hogy azon, most már részben a Dunával csak egy és pedig alsó részén összefüggő vizterület be ne iszaposodjék. Mert nagyon természetes, hogy a viz, ha mély, sokkal nehezebben posványodik el. És igy 1868-ig nem volt semmi baj; 1868 után, mint említém, elhanyagoltatott ezen kikötő ügye annyira, hogy évről évre mindig jobban eliszaposodott, sőt az azelőtt 2—3 öl mélységű vizben imitt-amott homokbuczkák, vagy zátonyok kezdtek mutatkozni és a község minden kérelme daczára sem juthatott sok ideig ahhoz, hogy ott a község közvetlen szomszédságában megszabaduljon egy posványos és megbűzhödt vizmennyiségtől, mely a közegészségre legnagyobb veszélyeket hordott magában elannyira, hogy 1872-ben az akkori méretek szerint, az ezelőtt 2—3 öl magasságú viz már 2—3 lábnyira apadt le, mert a viznek szabad keresztülfolyása nem lévén, hanem csak magasabb vizállás alkalmával kanyarodván be a Duna a sziget alsó részén, ott kifolyást nem talált s a mennyi iszapot hordott, azt mind lerakta a kikötőben. Az eredmény az, hogy mig 1868-ban, még az akkori méretek szerint 2—3 öl között változott a kikötő vizének magassága: 1872-ben — tehát csak néhány év után — már 2—3 láb között változott és ez annyira ment t. ház, hogy a kikötő elposványosodása folytán, annyira kártékony volt a kigőzölgés a közegészségre, hogy a községben nagy mérvben lépett fel a hagymáz, folytonos hideglelés uralkodott, úgy hogy a hatóságok felszólaltak, maga a főváros és Pestmegye hatósága s mindennek daczára snkáig nem birták kivinni az akkori pénzügyministernél azt, hogy e tekintetben valami intézkedés tétessék, hogy legalább a kikötő fris vizzel láttassék el, hogy ha már elzárták a Duna szabad folyását és nem is akarták kikötő gyanánt használni, de legalább a községre sérelmes tervezetet változtassák meg annyiban, hogy a kikötő friss vizet nyerhessen és hogy ne legyen oly kártékony a közegészségre.

Sőt kissé sajátságos, de kénytelen vagyok felemlíteni azt is, hogy 1872-ben az akkori pestmegyei alispán kénytelen volt közegészségügyi szempontból az ó-budai, gödöllői koronauradalmat, illetőleg annak képviselőjét, a pénzügyminister megbirságolni azért, mert nem intézkedett a saját tulajdonát képező kikötőnek az elposványodás elleni megóvásáról. Ennek aztán később az lett a következménye, hogy 1875-ben azon töltésen, illetőleg zárgáton, mely, miként említém, 1855-ben emeltetett, 20 évre rá, nyilást vágtak a kikőtön, hogy az friss vizet nyerhessen, de ismét szerencsétlenül. (*Közbeszólás jobbfelől: Helyesen!*) Bocsánatot kérek, magam is láttam azt a nyilást és nem vagyok ugyan szakértő, de kimerem mondani, t. ház, hogy laikus észszel is mindenki beláthatja, hogy egy olyan nyilás, mely a zárgáton azon czélból vágatott, hogy a kikötő azon keresztül friss vizzel ellátassék, ezen czélnak meg nem felel, mert a mint a Duna vonala megy, daczára annak, hogy lehetett volna a Duna folyásának egy részét bele vezetni a kikötőbe, egészen oldalról nyitották meg, annyira, hogy ott valósággal csak azon viz megy be, a mely oldalt becsap, de ott a viznek saját folyása, illetőleg beomlása nincs. És már akkor, midőn 1875-ben ezen tévesen vágott nyilást nyitották, annyira el volt iszapolva a kikötő feneke, hogy a kikötő helyén lévő homok, iszap és

Digitized by Google

szemét sokkal magasabban állott, mint milyen a Duna felszine alacsony vizállásnál. Miként lehet tehát képzelni, hogy egy oly nyilás által, melyet úgy alkalmaztak, hogy a viznek semmi esése sem lehet, mert egészen az oldalba történt az átvágás, hogy akkor azon czél eléressék, melyet az átvágás által elérni szándékoztak.

Nem hogy tehát a czél eléretett volna, sőt ez által a helyzet némi tekintetben még roszabbá vált annyiban, hogy csak akkor hatott be a kikötőbe a viz, mikor a Duna vizállása magas volt és ekkor behozta az iszapot, mely ott mind lerakodott és én, t. ház, legutóbb is 1877. őszén, körülbelül két éve mult, kinn járván Ujpesten, megnéztem a kikötőt s azt állithatom, hogy azon kikötőn, mely 1855-ben egy millió forintba került s azután az országgyülés 1875-ben ezen nyilás munkálataira megszavazott 80.000 frtot, de a nyilás tényleges kiadása 116,000 forintot tett, én száraz lábbal mentem a kikötőn keresztül. És t. ház, ma még roszabbul áll a dolog, mert egész homok- és szemétbuczkák vannak ott, a hol kikötőnek kellene lenni, melyre a mint említém, annyit és oly sokat költött az állam.

1876-ban azután készitették rá a zsilipet, mely megint oly szerencsétlenül alkalmaztatott, hogy újolag csak rontotta a helyzetet, nem hogy javitotta volna. Végre hosszu vajudás után az lett vége a dolognak, hogy 1877-ben egy vegyes bizottság indult ki a közlekedési és pénzügyi ministeriumból, mely utóbbi tulajdonjogilag birja a kikötőt, részt vettek ebben a fővárosi és megyei hatóságok és közegészségügyi szakférfiak és akkor kimondatott, hogy a kikötőnek, mint ilyennek fenntartása kivánatos és az országos érdekből minél előbb helyreállitandó. Ennek eredménye az lett, hogy 1878-ban, vagyis a mult évben árverés utján bérbe adatott a kikötőnek használata, a mely szerződés értelmében az illető bérlő tartozik a kotrási munkálatokat végezni, zsilipet készittetni és egyuttal a kikötőt oly állapotba helyezni, hogy az czéljának megfelelhessen. Azóta, t. ház, — és ez tulajdonképen fölszólalásomnak czélja, — nem történt semmi és a kikötő ma is oly leirhatlan állapotban van, sőt még rosszabban, mint volt két év előtt és ma ott állunk, hogy például azon hajógyáros, a ki a fiumei hajógyártelepet birja és ha a t. ház tagjai közül valaki látta azt a hajógyárat, az tudja, hogy az közvetlenül a part közelében van felállitva, mondom, azon hajógyáros, kénytelen megfaggyúzott gerendákon szállitani több száz méter távolságra az elkészitett hajót, hogy vizre vihesse. Itt a főváros közelében a központi kormánynak ugy szólván szeme láttára, hogy ilyen dolgok miként történhetnek, azt megvallom, meg nem foghatom. A szerződés értelmében, a mely 1878. szeptember 30-án kelt és a bérlőkre az aláirás alkalmával kötelezővé lett, a kincstár részére pedig a megerősités alkalmával, a mely 1878. deczember 20-án következett be, a bérlők tartoztak volna a kotrásokat oly értelemben eszközöltetni, hogy már 1878—79. év tartamára képes legyen a jelentkező hajók befogadására; azonfelül tartozott volna azon utóbb említett nyilásra a szerződés tartamának első éve alatt, tehát 1879. szeptember 30-ig egy zsilipet készittetni és az eredmény az, hogy ezen szerződési kötelezettségek daczára nem történt semmi a kikötőben; a zsilip nemcsak hogy el nem készittetett, de annak elkészitését még csak meg sem kezdte; azon jégtörők, melyek a szerződés 5-ik pontja értelmében elkészitendők lettek volna még az első évben, ahhoz hozzá sem fogtak, a kotrási munkálatokat hanyagul és csak egyetlenegy kotró géppel teljesitik néha, hogy biztosan lehet következtetni, miszerint ha a kotrási munkálatok ily mérvben és erőben folytattatnak, mint most folytattatik, akkor az uj-pesti kikötőből soha semmi nem lesz, vagy ha elkészül is valaha és visszahelyeztetik oly állapotba, hogy czéljának megfeleljen, az akkor lesz, mikor már Uj-Pest községe annyi pótolhatlan hiányokat és károkat szenvedett, a mint hogy ilyen hiányok és károk már most is nagy mértékben fennforognak, a melyekért a hosszú időre elhalasztott későbbi intézkedések sem nyujthatnak kárpótlást.

Ma, t. ház, Uj-Pesten az ingatlan értéke leszállt, mert nem lehet az ottani lakásokat bérbe kiadni. A kikötő melletti kutakban levő viz ihatatlan, büzös; a gyárak nem kapnak vizet, azért kénytelenek munkájokat beállitani. A vidék folytonos járványoknak van kitéve.

Ezek mind oly körülmények, hivatkozom a t. ház közérzületére, melyet figyelmen kivül hagyni nem lehet. Van szerencsém tehát a pénzügyminister urhoz, mint a kinek kezelése alatt áll az ó-buda-gödöllői koronauradalomhoz tartozó ezen kikötő is, a következő interpellátiót intézni. (*Olvassa*):

„Interpellatió a t. pénzügyminister urhoz.

1. Van-e tudomása a t. pénzügyminister urnak, hogy azon bérlő-társulat, mely az újpesti kikötőt az 1878. sept. 30-án kelt s a m. kir. pénzügyministerium 1878. évi 68,840. sz. intézvényével ugyanazon évi decz. 20-án jóváhagyott szerződés értelmében bérbe vette, a szerződés 4-ik pontja szerinti azon kötelezettségét, mely szerint a kikötő zárgátján nyitott átereszen a zsilip rekeszt a bérlet első évében, tehát f. 1879. sept. 30-ig a megállapitott méretekben és költségvetés erejéig elkészittetni köteles lett volna, nemcsak hogy nem teljesitette, de teljesiteni meg sem kezdette?

Digitized by Google

2. Van-e tudomása a t. pénzügyminister urnak, hogy a szerződés 5. pontjában említett s záros határidő alatt elkészítendő jégtörők el nem készültek?

3. Tudja-e a t. pénzügyminister, hogy említett bérlőtársulat a szerződésnek a kikötő kikotrására vonatkozó 7-ik és 8-ik pontjaiban vállalt kötelezettségét oly hanyagul teljesíti, hogy ily eljárás mellett biztosan következtethető, miszerint a kikötő soha sem fog helyre állittatni, vagy ha valaha helyre állittatnék is, az oly időre esnék, a mikor már Ujpest községe úgy közegészségi, mint anyagi érdekeiben pótolhatlan károkat és hátrányokat lesz kénytelen elszenvedni, a mint hogy ilynemű károk és hátrányok nagy mértékben tényleg már is fennforognak?

Kérdem a t. pénzügyminister urtól:

Szándékozik-e ezen ügyet megvizsgáltatni, s bérlő társulatot kötelezettsége pontos teljesítésére erélyesen szorítani, illetőleg oly irányban intézkedni, hogy az újpesti kikötő oly módon állittassék helyre, hogy az czéljának megfeleljen s Ujpest község közegészségi és anyagi érdekeit ne veszélyeztesse?

Még csak annyit, t. képviselőház, hogy (*Halljuk!*) két dolog lehetséges csak: az egyik az, hogy vagy legyen azon terület, a mely 1855-ben az akkori absolut kormány által kikötőnek kijelöltetett és a melyre 1875-ben és azóta az alkotmányos korszak alatt is az ország több százezer forintot költött, vagy legyen az kikötő s feleljen meg czéljainak s ekkor vegye az ország hasznát azon pénznek, a mely oda költtetett és akkor el lesz hárítva azon panasz, azon sérelem is, a mely ma engem felszólalásra birt, hogy ott egy majdnem 10—12 ezer lélekkel biró nagy községnek existentiája jövőre ezen kikötőnek gúnyolt posvány által folyton veszélyeztetik, vagy pedig ne legyen kikötő és akkor méltóztassék a t. kormány intézkedni, hogy nyerje vissza Ujpest a szabad Dunát, távolittassék el a zárgát és akkor azután Ujpesten a kereskedelem, forgalom és ipar újabb lendületet fog nyerni. De hogy a zárgát fennálljon és a kikötőnek gúnyolt posvány fenntartassék és az folytonosan veszélyeztesse, hozzá teszem nemcsak Ujpest, hanem a főváros közegészségi viszonyait is, hogy évről-évre küldöttségek, panaszok, folyamodványok jőjjenek ezen tűrhetlen állapot megváltoztatása czéljából, ez, t. ház, egy jogállamban nem tartható fenn. Kérem a t. házat, méltóztassék interpellatiómat a t. pénzügyminister urral közöltetni. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: Az interpellatió közöltetni fog a pénzügyminister urral.

Pauler Tivadar igazságügyi minister: T. ház! Miután Halász Bálint képviselő ur is jelen van, bátor leszek hozzám intézett interpellatiójára felelni. (*Halljuk!*)

Azt kérdezte tőlem a t. képviselő ur, vajjon van-e szándékom a közforgalom tárgyát képező értékpapirok megsemmisítése iránt törvényjavaslatot még ezen ülésszak alatt benyujtani, indokolván ezen interpellatióját azzal, hogy egy ily törvény hozatalát már a polgári törvénykezési rendtartás rendelte el, annak hozatalát mi sem gátolja, sőt a közérdek, az egyesek érdeke és az igazságszolgáltatás egyaránt követeli.

Én teljesen osztozkodom a t. képviselő ur azon véleményében, hogy ezen törvény meghozatalát épp úgy a közhitel, mint a magánosok érdeke követeli. De éppen a dolognak fontossága a legnagyobb óvatosságot teszi szükségessé. Ha azon esetekben, midőn semmi kétség nincs az iránt, hogy a közforgalom tárgyát képező értékpapir valósággal megsemmisült, minden nehézség nélkül lehet intézkedni. Vannak azonban oly esetek, midőn a tényleges megsemmisülés kétséges és igy igen lehetséges, hogy egy harmadik személy jóhiszeműleg azon értékpapir birtokába jutott. Ha már most itt kellő óvatossággal nem történik meg a törvényes intézkedés, az ily közforgalmi papirok folyamának biztonsága is megingathatik, mert a vevő nem tudhatja, vajjon nem vesz-e oly papirt, melynek megsemmisítése talán ki lett mondva, mert hiszen ezen papirok az egész európai continensen, sőt Angolországban is circulálnak; vagy pedig nem válik-e az ily papir értéktelenné az által, hogy egy harmadik személy annak megsemmisítését indítványozta és keresztülvitte.

Ha tehát itt nagy nehézségek forognak fenn és a legnagyobb óvatosság igényeltetik, úgy más részről azt sem lehet egészen ótalom nélkül hagyni, a kinek megtörtént azon szerencsétlensége, hogy értékpapirját elvesztette, kit nem lehet oltalom nélkül hagyni, mert az ő papirja talán egy harmadik jóhiszemű birtokos kezébe került.

Mindezen indokok igazolják az óvatosságot, melylyel ily törvény hozatalánál el kell járni, annál inkább, mert ez nem tisztán jogászi, hanem kereskedelmi és pénzügyi szempontból is nagy fontossággal bir. A ministerium tehát egy bizottságot alakított az igazságügyi, kereskedelmi és pénzügyi ministerium tagjaiból, egy hirneves jogász elnöklete alatt, mely bizottság ezen törvény elkészítésével megbizatott. A törvényjavaslat elkészült és midőn a ministertanácsban tanácskozás alá került, a pénzügyminister ur részéről igen fontos és megfontolást igénylő észrevételek tétettek, a ki ezért annak újabb és beható tárgyalását sürgette. Ki lett tehát küldve egy újabb szakbizottság, mely revideálta az első javaslatot és a revideált javaslatot a pénzügyminister az arra leghivatottabb, mert az ügygyel leginkább

Digitized by Google

foglalkozó szaktestületek birálata alá bocsátotta. Talán nem kerülte ki a t. képviselő ur figyelmét, hogy épen a napokban volt az újságokban, hogy a budapesti tőzsdekamara e kérdés iránt véleményt adott be a pénzügyminister urnak és a törvényjavaslatot általában elfogadván, csak néhány szakaszra tett észrevételt.

Mindezekből kitünik, hogy nemcsak szándékom van ily törvényjavaslatot benyujtani, de hogy a munkálat már az előkészületek végstádiumában van és mihelyt ez meg lesz haladva, nem fogok késni a törvényjavaslatot a t. ház elé terjeszteni. (*Helyeslés.*)

Halász Bálint: A minister urnak válaszára az én nyilatkozatom igen rövid lehet, miután ő az ügy állását ismertette és határozottan megigérte, hogy a törvényjavaslatot legközelebb elő fogja terjeszteni. Én tehát a választ tudomásul veszem. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik-e a t. ház a minister ur válaszát tudomásul venni? (*Tudomásul veszszük!*) Tudomásul vétetett.

A holnapi ülés napirendje már meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik 12 óra 55 perczkor.*)

189. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 13-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről s a ministerelnök átiratáról e delegatiók megnyitás ideje tárgyában. A meghivás fölolvasása. Trefort Ágoston közoktatási minister pótló indokolást nyujt be költségvetése 16-ik pontjához. György Endre interpellatiója a kisbirtokosok orsz. hitelintézete tárgyában s a ministerelnöknek erre adott válasza. Az érdemleges tárgyalásoknak január 20ikáig elnapolása. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla, báró Orczy Béla és Péchy Tamás.

(*Ülés kezdődik d. u. 1 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom; a mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Markus István, a szólani kivánókat Baross Gábor jegyző ur jegyzendi.

Fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Márkus István jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvet*).

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Bemutatom Jász-Nagykún-Szolnokmegye közönségének feliratát, melyben Maros-Vásárhely sz. kir. városnak föliratát pártolván, a tőke- és kamat-uzsora iránt törvényjavaslat beterjesztését kéri.

Varga Sándor és érdektársai kisujszállási lakosok, Irányi képviselő ur által beadott kérvényét, melyben a fegyelmi eljárást akként kérik módosittatni, hogy mindenki saját személyében ügyvédi képviseltetés nélkül jelenhessen meg a fegyelmi bíróság előtt.

Peretti Lajos és társai fiumei lakosok, Pulszky képviselő ur által benyujtott kérvényét, melyben a magyar gőzhajózási-tengerészeti társulat érdekeinek előmozdítását kérik.

Mindezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Végre van szerencsém bemutatni a ministerelnök ur átiratát a közösügyek tárgyalására kiküldött bizottságok deczember 16-ára Bécsbe történt összehivása tárgyában.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*):

Nagyméltóságú Elnök ur!

Ő cs. és apost. kir. Felsége f. hó 12-éről hozzám intézett és másolatban idezárt legfelsőbb kéziratával az 1867. évi XII. magyarországi t. cz. és a birodalmi tanácsban képviselt királyságokat illetőleg az 1867. évi deczember hó 21-én kelt törvény értelmében a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságokat az 1879. évre a részükre fenntartott teendők végzése végett folyó évi deczember 16-ára Bécsbe legkegyelmesebben összehívni s egyszersmind közösügyi ministeriumait alkotmányszerű előterjesztéseinek megtételére utasítani méltóztatott.

Digitized by Google

Miről is Nagyméltóságodat szives tudomás és a megválasztott bizottsági tagok értesítése végett azon megjegyzéssel van szerencsém tudósitani, hogy erről egyuttal a főrendiház elnökét tudósítottam.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását. Budapesten, 1879. évi deczember hó 13. — Tisza s. k.

Kedves Tisza!

A közös ügyek tárgyalása czéljából a magyar országgyülés által az 1867. XII. t. cz. értelmeben az 1879. évre kiküldött bizottságot, valamint a birodalmi tanács által az 1867. évi deczember hó 21-én kelt ottani törvény értelmében az 1879. évre megvalasztott bizottságot, a részükre törvényileg fenntartott teendők végzése végett, f. évi deczember hó 16-dikára Bécsbe egybehivandóknak találom.

Midőn ehhez képest közös ministeriumaimat egyuttal alkotmányszerü előterjesztéseik megtételére utasítom, megbizom Önt, hogy a bizottsági tagok egybehivása végett, a szükséges intézkedéseket megtegye.

Kelt Bécsben, 1879. évi deczember hó 12-én.

Ferencz József s. k.

Tisza Kálmán s. k.

Elnök: A t. ház tudomásul veszi és a megválasztott bizottsági tagokat teendőik teljesítésére utasítja.

Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi minister: A vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetésének 16. rovatának indokolásánál akár hibából, akár tévedésből kimaradt az ezen rovatra vonatkozó ministeri indokolás. Bátor vagyok ezt most pótlólag azon kérelemmel benyujtani, hogy ezen indokolást, mint a költségvetés kiegészítő részét a pénzügyi bizottsághoz utasítani méltóztassék.

Elnök: Méltóztatik a minister ur kivánságához képest pótlólagos indokolást a pénzügyi bizottsághoz utasítani. (*Helyeslés.*)

A főrendiháztól izenet érkezett.

B. Nyáry Gyula főrendiházi jegyző: Nagyméltóságú elnök ur! T. ház! Bátor vagyok jelenteni, hogy a főrendek:

1. „A phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről“;

2. „A phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött és az 1879. évi törvényczikk által beczikkelyezett nemzetközi egyezményből folyó ideiglenes intézkedésekről“;

3. „Az 1873. XXXIV-ik törvényczikk 3-ik §-ában megállapított határidőnek, valamint a Horvát-Szlavonországok beligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszabbításáról szóló 1878. évi XXX. t. cz. hatályának kiterjesztéséről;“

4. „A Franciaországgal 1879. évi január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény (1879. IV. t. cz.) hatályának meghosszabbításáról“;

5. „A kereskedelmi viszonyoknak a német birodalommal leendő ideiglenes rendezéséről“;

6. „A hadmentességi díjról;“

7. „Az Angolország és Fiume közt eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről“; végre

8. „A szegényjog kölcsönös biztosítása tárgyában Franciaországgal 1879. évi május hó 14-én kötött szerződésről“; szóló törvényjavaslatokat változatlanul elfogadták. Legyen szabad az illető jegyzőkönyvi kivonatot tisztelettel teljesen a ház asztalára letenni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvi kivonatokat*).

Elnök: Az imént felolvasott törvényjavaslatokra a két ház közt a megegyezés teljes lévén, ezek legfelsőbb szentesítés alá fognak terjesztetni.

Fel fog olvastatni az interpellátiós könyv.

Baross Gábor jegyző: Az interpellatiós könyvben van jegyezve György Endre interpellatiója, 1879. decz. 13., a kisbirtokosok országos földhitelintézetének igazgatósága ellen emelt vádak tárgyában, a ministerelnök urhoz. (*Halljuk!*)

György Endre: T. ház! Következő interpellatiót vagyok bátor intézni, az igen t. ministerelnök urhoz. (*Olvassa.*)

„Tekintettel a képviselőház beálló szünetére, kérdem az igen t. ministerelnök urtól, szándékozik-e a kormány és ha igen, mily uton, teljes megnyugtatást nyujtani a közvéleménynek az iránt, hogy a kisbirtokosok országos földhitelintézetének igazgatósága ellen a sajtóban emelt vádak alaptalanok, vagy ha alaposak, részrehajlatlan szigorral és teljes mérvben fognak azok orvosoltatni?“

A t. ház szives engedelmével pár szóval bátor leszek indokolni az interpellatiómat. (*Halljuk!*) Midőn a kisbirtokosok országos földhitelintézetéről szóló törvényjavaslat e házban tárgyaltatott, tisztán objectiv okokból, tisztán azon meggyőződésből, hogy a javasolt szervezet által a kisbirtok hiteligényein segítve nem lesz, mert segítve azon perczben nem lehet, én a magam részéről bátorkodtam azon törvényjavaslat ellen állást foglalni. Semmiféle subjectiv momentumot ezen felszólalásomba nem kevertem, sőt ellenkezőleg a törvényjavaslatnak védelmezői közül a pénzügyi bizottság előadója s a törvényjavaslat mellett felszólaló Apáthy István azt állították előtérbe, hogy ha és a mennyiben csakugyan vannak a szervezetnek hiányai, azokat ki fogja pótolni a pontos, a lelkiismeretes kezelés.

Nem mondom, hogy kizárólag ez, de igen nagy mérvben ez volt az indok, mely a t. házat

Digitized by Google

vagy legalább a t. ház tagjainak egy részét ezen törvényjavaslatnak megnyerte. És csakugyan az új intézetnek oly messze menő kedvezmények biztositattak a törvényhozás által, a melynél messzebb menő kedvezményeket sem ez, sem más törvényhozás egyáltalában még nem adott, a mint nem is adhatott. Adatott a mi pénzügyi viszonyaink között tekintélyes összeg, egy fél millió; adatott azon morális tekintetben fontos támogatás: az országos jelleg, sőt egyik §. szerint ő Felségének a királynak azon jótétemény biztositattatott az intézet részére, miszerint elnöke és alelnöke ő általa erősittetik meg. Azon tárgyalás alkalmával volt szerencsém jelezni a magam részéről, hogy bármily véleménynyel legyek az intézet tervezete iránt, bármily véleménynyel legyek a de lege ferenda, de ha egyszer a törvény meg van hozva: a magam részéről is igyekezni fogok mindazon hátrányok kikerülésére, a melyek netalán ezen tervezetből folynak. Én azt hiszem, hogy ezen igéretemet részben beválthatom ma és azon mindnyájunk által nemesnek elismert czélnak, mely az intézet alapitóit vezérelte, részemről szolgálatot tehetek az által, hogy hozzájárulok a magam részéről a világosságnak terjesztéséhez azon intézetnél, a melynek czélja mindnyájunk közelismerésével találkozott. (*Helyeslés.*)

A mint méltóztatnak tudni, először csak szájról szájra jártak ezen intézetnek igazgatósága, ellen bizonyos vádak; később e vádak formulázva léptek föl a közgyülésekben és a legutolsó időben már a sajtóban is kifejezésre találnak.

Én a dolog természete szerint ezen vádaknak igazsága vagy igaztalansága felett itéletet nem mondhatok, ettől teljes mértékben tartózkodom; de a vádaknak jellemzésére azt hiszem, felemlíthetek annyit, hogy ezen vádak, ha igazaknak bizonyulnak, valóban oly súlyosak, melyek a törvényhozás figyelmét méltán felkölthetik. (*Helyeslés.*)

T. ház! Az én meggyőződésem szerint a közmorál érdekei felette állnak mindenféle napi érdekeknek; (*Helyeslés*) és az én meggyőződésem szerint a közmorál érdekeinek, részben a törvényhozó testület természetszerű őrizője és azt hiszem, hogy a törvényhozásnak, mint a közmorál természetes őrének joga, a törvényhozásnak, mint a közmorál természetes őrének kötelessége ilyen esetben, ilyen intézettel szemben, melynek oly messzemenő privilegiumokat szavazott meg, a teljes világosságot a maga részére is megkövetelni. (*Tetszés.*) És azt hiszem, a közvéleménynek viszont ilyen körülményekkel szemben joga van megkövetelni azt, hogy ha e vádak igaztalanok és tisztán rágalman alapulnak, akkor a rágalmazó sujtassék úgy, mint más országok példája bizonyítja, a hol, mint Angliában csak a mult évben — mindnyájan tudjuk, — térden állva kellett a parlament előtt bocsánatot kérnie annak, a ki a parlamenti tagok lelkiismeretét gyanusítani merte; de a közvéleménynek joga van követelni viszont azt is, hogy ha ezen vádak igazaknak bizonyulnak, lelkiismeretes szigorral, minden részrehajlást kerülve, büntessenek meg a bűnösök. (*Helyeslés.*)

Én nem tudom, hogy mily módon történjék a vizsgálat, miután a törvény jelen helyzetében csak kormánybiztos által van joga a kormánynak ezen intézet működését ellenőrizni; mondom, nem tudom, mily módon történjék ez, de hisz a kormánynak kell erről gondoskodni. A magam részéről kérem és erre alapítottam egész interpellatiómat, hogy ezen visszaélések constatáltassanak, vagy a rágalom constatáltassék és a közvélemény ezen egész ügyről mindenesetre tájékozva legyen és a rágalom, vagy visszaélés megbüntettessék. Immedicabile vulnus ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Bátor vagyok interpellatiómat a t. ház figyelmébe ajánlani. (*Helyeslés.*)

Elnök: Közöltetni fog a ministerelnök urral.

Tisza Kálmán ministerelnök és belügyminister: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) Ugyanazon indokból, melyet az interpelláló t. képviselő ur felemlített, miszerint köztudomásúlag a képviselőház néhány hétig nem lesz együtt, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy azonnal válaszolhassak az interpellatióra, mert be kell, hogy ismerjem, hogy mindenesetre oly dologról van itt szó, a mely tekintve az általános érdekeltséget, mely a kisbirtokosok magyar országos földhitelintézetének ügye iránt létezik, a legszélesebb köröket érinti. (*Halljuk!*)

Én, t. ház, éppen e szempontból csak köszönetemet fejezem ki a képviselő urnak, hogy alkalmat adott nekem ez ügyben már ma a ház előtt nyilatkozni.

Kifejezem pedig iránta e köszönetemet annál inkább, mert nem szeretném, ha bármi félreértés támadhatna az iránt, mintha némelyek, a miket talán meg fogok jegyezni, magára az interpellatióra birhatnának vonatkozással.

Én t. képviselőház, magam is figyelmeztetve lévén a nyilvánosság közlönyeiben felmerült állitások által azokra, a mik, — mint a képviselő ur mondá, — az előtt már kisebb-nagyobb körökben szóbeszéd tárgyát képezték: legelsőben is egy iránt kivántam magamnak meggyőződést sze-

Digitized by Google

rezni és ez az egy az, hogy vajjon azok az urak, kik ezen egy ily intézet hitelére nézve is mindenesetre csak ártalmas hireket a nyilvánosság elé hozták, megtették-e azt, a mit szerintem első sorban kell vala tenni, ha tisztán az intézet java feküdt szivükön, vajjon keresték-e az orvoslást akár a birói, akár az államügyészi, akár a kormányi hatóságnál. (*Egy hang a baloldalról: Ez a sajtó dolga!*) Engedelmet kérek, nem vonom kétségbe a sajtóbeli fellépés jogosultságát, de abban talán igazat ad nekem a képviselő ur, hogy, a ki egy intézetnek, melynek hitelére minden ilyesmi nagyon kártékony, javát akarja csak és semmi egyebet, az mindenesetre elébb meg fogja próbálni, hogy a dolog a maga hivatalos törvényes utján tisztáztassék és addig nem fogja, a nem egyeseknek, de az intézetnek ártó hireket világgá bocsátani. (*Élénk helyeslés a jobb, mozgás a baloldalon.*)

Azon eredményre jutottam, t. képviselőház, legalább a mennyire magamat tegnap, tehát rövid idő alatt tájékozhattam, mert hisz főleg tegnap és tegnapelőtt tárgyaltattak ezek a hirlapokban, mondom azon eredményre jutottam, hogy hivatalos panasz sem a pénzügyministeriumnál, mely hivatva van az új intézet felett őrködni, sem az államügyészségnél, mely esetleg, ha bűnügyi kérdések merülhetnek fel a volt intézet ügykezelése körül, ez irányban eljárni hivatva volna, az illetők részéről nem tétetett.

Ezt megjegyezve, és fenntartva, a mit tisztán az intézet javára irányuló eljárásról mondottam, azt hiszem, most legelőször is szoros kötelességem kétfelé választani a dolgot, mert az a dolog természete és a törvény szerint kétfelé van választva.

A hirek részint a régi intézetre, részint az új országos földhitelintézetre vonatkoznak. A régi intézetet illetőleg, a mint igen jól méltóztatnak tudni, a kormánynak semmi különleges intézkedési, befolyási joga nincsen. Azon intézet éppen ugy, mint minden más hasonló intézet, a rendes törvények alatt áll. Meg vagyok róla győződve, hogy nem lesz szükséges, de ha szükséges volna, gondom is lesz reá, hogy a törvényeink értelmében erre jogosított és hivatott hatóságok a hozzájuk történhető, vagy netalán időközileg már történt, — de nem a hirlapi czikkek irói által történt feljelentés folytán, a törvény teljes szigorával el fognak járni; a ki ártatlan, annak ártatlanságát, a ki bűnös, annak bűnösségét ki fogják deríteni; (*Helyeslés*) s a szerint az ártatlant a rágalom alól felmenteni fogják, a bűnösnek büntetéséről pedig gondoskodni fognak. (*Helyeslés.*)

Máskép áll a dolog — némileg legalább — az új országos földhitelintézetre nézve, mert ennél, mint az interpelláló képviselő ur is elmondotta, a kormánybiztos utján nemcsak joga, hanem kötelessége is az ottani pénzkezelésre és üzletkezelésre felügyelni.

A magam részéről annyival könnyebb helyzetben vagyok ez irányban, mert a kisbirtokosok országos földhitelintézetének elnöksége maga folyamodott hozzám, mint a pénzügyminister ur betegségében illetékeshez, hogy az alaptőke eddigi kezelése és elhelyezése iránt, rendeljek el magas állású államhivatalnok utján vizsgálatot, a mely derítse ki, miként áll a dolog s hozassék azután az állapot teljes nyilvánosságra. S én részemről, midőn biztosíthatom a t. házat, hogy ezen vizsgálatot el fogom rendelni, másfelől biztosíthatom arról is, hogy a kormány ezen intézet irányában, melyet illetőleg speciális kötelezettségei és jogosultságai vannak, biztosa által teljesítette eddig is és teljesíteni fogja ezen túl is azon kötelességet, hogy felügyeljen, hogy ezen intézet részéről semmiféle oly üzleti összeköttetések ne alkottassanak, vagy fenn ne tartassanak, semminemü oly üzletek át ne vétessenek, vagy ne köttessenek, a melyek az intézetnek akár hitelét, akár jó hirnevét, akár soliditását veszélyeztetik. (*Helyeslés.*)

Azt gondolom, t. képviselőház, ezzel megmondottam azt, a mi ez ügyben egyáltalán mondható és mondandó. A vizsgálat ezen intézetre, annak kezelésére, annak alaptőkéjére nézve az általam jelzett uton mennél előbb végre fog hajtatni. S engedjék meg, miután már szóba jöttek az interpelláló képviselő ur által is a régi intézetnél állitólag elkövetett dolgok s az mondatik, ha jól emlékszem, hogy hol van az államügyész, engedjék meg, hogy még erről szóljak pár szót. (*Halljuk!*)

Ha bűnügyek feljelentetnek, vagy ha a sajtó részéről felhozottak documentálva előadatnak, az államügyésznek kötelessége eljárni. De méltóztassanak mégis meggondolni, hova vezetne az, a mi most az államügyésztől azon közlönyökben kivántatik. Ha egyik-másik lapban — különféle lapok vannak a világon — akármelyik pénzintézet kezelése, vagy soliditása ellen vád emeltetnék, ha az mondatnék, hogy ott bűnös cselekvények fordulnak elő és az államügyész azonnal jogot venne magának azon intézet könyveit lefoglalni, azon intézet üzletét megakasztani és bűnügyi vizsgálatot elrendelni: ez az üzletekre, az egyéni és a társulati szabadságra nézve minden lehető köztt a legveszedelmesebb lenne. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Ezek elmondása után, t. ház, ismételve, hogy a régi intézetnél állitólag elkövetettek ellen az illetékes hatóságok bizonyosan teljes szigorral el fognak járni; ismételve másfelől, hogy az új intézetre vonatkozólag, alaptőkéjének mikénti kezelése iránt, — mert hisz egyébről még szólni alig lehet, mivel ezen intézet még meg sem

Digitized by Google

alakult — a vizsgálat minél elébb meg fog ejtetni s az eredmény bizonyosan nyilvánosság elé is fog hozatni, arról pedig minden viszonyok közt lesz gondoskodás, hogy — mint mondám — az intézet hitelét és soliditását veszélyeztető összeköttetések és üzletek ne létezzenek: ezeket ismételve, kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

György Endre: T. ház! Csupán egy dolgot vagyok bátor megjegyezni a ministerelnök úr válaszára; nevezetesen azt, hogy a kormánybiztos az intézetnél, az ellenőrzési jogot és az alapszabályok szerint való eljárást, a törvény értelmében gyakorolni köteles volt. Ha már most csakugyan bajok vannak, mi eddigelé constatálva nincs és ő azokat idejekorán be nem jelentette, a maga részéről mulasztást követett el. Minthogy azonban a dolog érdemére nézve, a régi intézetnél történtek, az illetékes forumnál be vannak jelentve és ott a maga rendes utján folyik a vizsgálat, az új intézet részéről pedig az igazgatóság maga választotta azon utat, mely az én meggyőződésem szerint is nemcsak a legcorrectebb, hanem az egyedül correct, nevezetesen önmaga folyamodott vizsgálat elrendeléséért, mely mellett természetesen minden egyes tagnak joga van a törvényszéknél is vizsgálatot kérni, én részemről a ministerelnök úr válaszát tudomásul veszem. (*Helyeslés.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: Csak azt az egyet legyen szabad megjegyeznem, hogy tökéletesen igaz az, hogy ha vannak visszaélések és a kormánybiztos azokat nem jelentette be, hibát követett el; de hogy a kormánybiztos ily visszaéléseket nem jelentett be, éppen ez — addig, míg a vizsgálat le nem folyt — ne azon következtetésre vezessen, hogy a kormánybiztos hibázott, hanem inkább arra, hogy hiba nem követtetett el.

Elnök: Méltóztatik a t. ház a ministerelnök úr válaszát tudomásul venni? (*Igen! Nem!*) A kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség tudomásul veszi.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! (*Halljuk!*) Miután a mélyen t. ház a tegnapi napon befejezte azon törvényjavaslatok tárgyalását, a melyeket, mint óhajtásom szerint tárgyalandókat, a t. ház figyelmébe ajánlani bátorkodtam, kötelességemnek tartom jelenteni a t. háznak s illetőleg hozzájárulását kikérni arra nézve, hogy — tekintettel a delegátiók működésére épp úgy, mint a legközelebb bekövetkezendő ünnepekre — mit tartanék a t. ház részéről elhatározandónak. (*Halljuk!*)

Mielőtt ezt tenném, csak azon kérést vagyok bátor még a t. házhoz intézni, hogy a mennyiben egy-két interpellátió válaszolatlanul maradt, ne méltóztassék ezt a ház határozata iránti figyelmetlenségnek tekinteni, de méltóztassék főleg azért belenyugodni, hogy a válaszok az összejövetel utánra maradjanak, mert egynémelyik az interpelláló képviselő urak közül nincs is már jelen, némelyekre a kérdések közül pedig azt hiszem, helyesebb megadni a választ akkor, mikor nem vagyunk oly helyzetben, mint most, hogy igen sokan nem várva már érdemleges tárgyalást, eltávoztak.

Ennek előrebocsátása után és ha a t. ház ebbe belenyugodni méltóztatik, volnék bátor kérni, méltóztassék elhatározni azt, hogy jövő évi január 20-ika előtt érdemleges ülés tartatni nem fog. Magát az ülés napját az elnökség fogná szokott módon közhirré tenni. Azonban jogosittassék fel az elnök, ugy, mint máskor is, hogy tartathasson ülést, szentesített törvények kihirdetése és oly főrendiházi izenetek átvétele végett, melyek a képviselőházban további tárgyalást nem kivánnak.

Ezt vagyok bátor a t. háznak ajánlani, kérvén, hogy méltóztassék, tekintettel a fennforgó és általam röviden jelzett körülményekre, ezekhez hozzájárulni. (*Élénk, általános helyeslés.*)

Elnök: T. ház! Ha nincs észrevétel, határozatként kimondom, hogy a t. ház mától fogva január 20-ig érdemleges üléseket nem fog tartani, azonban felhatalmazza az elnököt, hogy a leérkezendő szentesített törvények kihirdetése czéljából, azonkivül a főrendiházból netalán érkezendő oly izenetek átvételére, melyek tanácskozást és külön határozatot szükségessé nem tesznek; ülést hirdethessen.

A január 20-án, esetleg egy-két nappal elébb, vagy utóbb tartandó ülés az elnökség által fog közhirré tétetni. Ez alkalommal egyuttal arra is kérek a t. háztól felhatalmazást, hogy az időközben netán megürülendő képviselői állomások új betöltése végett, a mint az eddig is szokásban volt, a szükséges intézkedéseket megtehessem. (*Helyeslés.*)

Végre még arra is kérem a t. házat, hogy közeledvén ő Felségének a királynénak születése nagja és közeledvén az új év, a ház nevében az elnök szokott módon hódoló tisztelettel szerencsekivánatait tolmácsolhassa.

Egyéb tárgy nem lévén, még kérném a t. házat, méltóztassék meghallgatni a mai ülés jegyzőkönyvét.

Márkus István jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvet*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, az hitelesittetik és ezzel t. képviselőtásaimnak boldog ünnepeket és boldog újévet kivánván, az ülést bezárom. (*Felkiáltások: Éljen az elnök!*)

(*Az ülés végződik 2 óra 15 perczkor.*)

Digitized by Google

190. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 24-én.

B. Kemény János elnöklete alatt.

Tárgyai: Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja az ő felsége által legujabban szentesitett 13 törvényczikket, melyek kihirdettetnek, A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, b. Kemény Gábor Trefort Ágost.

(*Az ülés kezdődik d. u. 1 órak r.*)

Elnök: Megnyitom az ülést. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Baross Gábor jegyző ur.

A ministerelnök ur kiván szólani.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Van szerencsém az ő Felsége által legkegyelmesebben szentesített következő törvényczikkeket kihirdetés végett átnyujtani.

1. A kir. József-műegyetem és az állatgyógyintézet állandó elhelyezésére Budapesten emelendő államépületekről és az erre megkivántató költségek fedezéséről;

2. az 1875: XXVI. törvényczikk eltörléséről;

3. a nyeremény-adóról;

4. a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről;

5. a hadsereg és hadi tengerészet hadi létszámának, illetőleg a monarchia két államára nézve meghatározott hadjutaléknak az 1889. év végéig való megállapítása tárgyában;

6. a Bosznia és Herczegovinával való vámkapcsolat létesítéséről;

7. Isztria vámkülzetének és Dalmátiának az osztrák-magyar általános vám- és kereskedelmi területbe olvasztásáról;

8. Martischizza, Buccari, Portó-Re, Zengg és Carlopagó szabad kikötőknek az osztrák-magyas általános vám- és kereskedelmi területbe olvasztásáról;

9. Brody vámkülzetének megszüntetéséről;

10. a sör-, szesz- és czukortermelés után fizetendő fogyasztási adónak Martinschizza, Buccari, Porto-Re, Zengg és Carlopago eddigi vámkülzetekbe való behozataláról;

11. a Francziaországgal 1879. évi január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény (1879: IV. t. cz.) hatályának meghosszabbításáról;

12. a kereskedelmi viszonyoknak a német birodalommal leendő ideiglenes rendezéséről;

13. az Angolország és Fiume közt eszközlendő kereskedelmi gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről.

Kérem, méltóztassék e törvényczikkeket hasonló kihirdetés czéljából a méltóságos főrendekhez átküldeni.

Elnök: A szentesített törvényczikkek ki fognak hirdettetni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*):

Elnök: Az ekként hódoló tisztelettel kihirdetett törvényczikkek, hasonló kihirdetés czéljából, a méltóságos főrendekhez fognak átküldetni.

Hogy ez még ma megtörténhessék, méltóztassanak az ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a mai ülés jegyzőkönyvet.*)

Elnök: Nem lévén észrevétel, a jegyzőkönyv meghitelesíttetik. Az ülést berekesztem.

(*Az ülés végződik d. u. 1 óra 30 perczkor.*)

Digitized by Google

191. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1879. évi deczember hó 31-én.

B. Kemény János elnöklete alatt.

Tárgyai: Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja a Horvát-Szlavonországok költségei fedezéséről és az 1880-ik évi ujoncz-jutalékról szóló szentesitett törvényczikkeket. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Trefort Ágoston, b. Kemény Gábor.

(*Az ülés kezdődik délután 1 órakor.*)

Elnök: Megnyitom az ülést. A mai ülés jegyzőkönyvét Baross Gábor jegyző ur fogja vezetni.

A ministerelnök ur kiván szólani.

Tisza Kálmán ministerelnök: Van szerencsém az ő Felsége által legkegyelmesebben szentesített következő törvényczikket, kihirdetés végett átnyujtani:

1. „Az 1873: XXXIV. t. cz. 3. §-ában megállapított határidőnek, valamint a Horvát-Szlavonországok beligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszabbításáról szóló 1878: XXX. t. cz. hatályának kiterjesztéséről", továbbá

2. „Az 1880-ik évben kiállítandó ujoncz- és póttartaléki jutalékok megajánlása tárgyában."

Kérem, méltóztassék e törvényczikkeket hasonló kihirdetés czéljából a méltóságos főrendekhez átküldeni.

Elnök: A legfelsőbb szentesítéssel ellátott törvényczikkek ki fognak hirdettetni.

Baross Gábor és Márkus István jegyzők (*olvassák*).

Elnök: Az ekként hódoló tisztelettel kihirdetett törvényczikkek hasonló kihirdetés végett át fognak küldetni a méltóságos főrendekhez. Hogy ez még ma megtörténhessék, a jegyzőkönyv nyomban hitelesittetni fog.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*).

Elnök: Nem lévén észrevétel, a jegyzőkönyv meghitelesittetik.

A t. képviselő urak mindegyikének boldog új évet kivánva, az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik délután* $^1/_2$ *2 órakor.*)

Digitized by Google

192. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi január hó 22-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki jelentés ő Felségeiknek a király és királynénak a képviselőház üdvözletére válaszoló köszönetéről, az időközben benyujtott kérvények és beadványokról, Várady Gábor megválasztásáról s a még elintézetlen ügyek sorozatáról; végül Katona Lajos képviselő haláláról. A gazdasági bizottság jelentése, a képviselőház januárhavi költségvetéséről. A kérvényi bizottság jelentése, a január 20-ig letárgyalt kérvényekről. A pénzügyi bizottság jelentése, az 1880. év államháztartási hiányának részbeni fedezéséről. Pauler Tivadar igazságügyér benyujtja a magyar büntetőtörvény életbeléptetésére vonatkozó törvényjavaslatot. Mocsáry Lajos inditványa a mult napokban a fővárosban történt zavargások megvizsgálását illetőleg. Vita és szavazás ez inditvány tárgyalásának ideje fölött. Irányi Dániel, Degré Alajos és gr. Somssich Iván interpellatióik.

A kormány részéről jelen vannak: Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, Péchy Tamás, b. Kemény Gábor. Bedekovich Kálmán.

(*Az ülés kezdődik d. e. 11 órakor.*)

Elnök: Szivesen üdvözölve képviselőtársaimat, az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Antal Gyula jegyző ur fogja vezetni, a szólni kivánókat egyrészről Baross Gábor, másrészről b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

Bemutatom a ministerelnök ur átiratát, melyben az értesíti a ház elnökét, hogy ő Felsége a császárné és királyné legmagasabb születésnapja alkalmából a képviselőház részéről nyilvánított hódolatteljes szerencsekivánatokat a legkegyelmesebben elfogadni s viszont királyi köszönetét kifejezni méltóztatott.

Ugyancsak a ministerelnök ur átiratát, melyben a ház elnökét értesíti, hogy a képviselőház részéről az évforduló alkalmából nyilvánított szerencsekivánatokat ő Felségeik a király s királyné elfogadni s azokat a képviselőháznak legkegyelmesebben viszonozni méltóztattak. — Hódoló tisztelettel tudomásul vétetik.

Továbbá van szerencsém bemutatni az időközben érkezett következő beadványokat.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*): A főrendiház elnökének 4 rendbeli átiratát, melylyel az megküldi az országos levéltárnoknak Dr. Pauler Gyulának öt elismervényét a legkegyelmesebben szentesített és 1879. évi november 21-én és 27-én, deczember hó 12-én, 24-én és 31-én kihirdetett következő 21. törvényczikknek az országos levéltárba történt elhelyezéséről, u. m.:

1. „A volt magyar keleti vasut társulat részvényeinek beváltására kitüzött határidő lejárta után bemutatott részvények utólagos beváltásáról“;

2. „A budapesti sugáruton, a nagy körúton és annak három bárányutczai kiágazásán, az 1881. évi junius hó 10-ik napján túl 1891. évi junius 10-ik napjáig emelendő épitmények adómentességéről“;

3. „Ő császári és apostoli királyi Felsége legmagasabb udvartartási költségeiről“;

4. „A megyék 1880. évi közigazgatási-, árva- és gyámhatósági kiadásainak fedezéséről“;

5. „Az osztrák-magyar bank jelzálog hitelosztálya alapszabályaiban (1878: XXV. t. cz.) foglalt külön jogoknak a magyar földhitelintézetre leendő kiterjesztéséről“;

6. „Az 1880-ik év első negyedében viselendő közterhekről is fedezendő államkiadásokról“;

7. „A kir. József-műegyetem és az állatgyógyintézet állandó elhelyezésére Budapesten emelendő államépületről és az erre megkivántató költségek fedezéséről“;

Digitized by Google

8. „Az 1875: XXVI. t. cz. eltörléséről“;

9. „A nyeremény adóról“;

10. „A magyar állampolgárság megszerzéséről“;

11. „A hadsereg és haditengerészet hadi létszámának, illetőleg a monarchia két államára nézve meghatározott hadjutaléknak az 1889-ik év végeig való megállapítása targyában“;

12. „A Bosznia és Herczegovinával való vámkapcsolat létesítéséről“;

13. „Istria vámkülzetének és Dalmatiának az osztrák-magyar vám- és kereskedelmi területbe olvasztásáról“;

14. „Martinschizza, Buccari, Porto-Ré, Zengg és Carlopago szabad kikötőknek az osztrák-magyar általános vám- és kereskedelmi területbe olvasztásáról“;

15. „Bródy vámkülzetének megszüntetéséről“;

16. „A sör-, szesz- és czukor-termelés után fizetendő fogyasztási adónak Martinschizza, Buccari, Portó-Ré, Zengg és Carlopago eddigi vámkülzetekbe való behozatáról;

17. „A Francziaországgal 1879. évi junius 20-án kötött kereskedelmi egyezmény (1879: IV. t. cz.) hatályának meghosszabbításáról“;

18. „A kereskedelmi viszonyoknak a német birodalommal leendő ideiglenes rendezéséről“;

19. „Az Angolország és Fiume közt eszközlendő kereskedelmi-gőzhajózási járatok segélyezésére engedélyezendő póthitelről“;

20. „Az 1873. évi XXXIV. t. cz. 3. §-ában megállapított határidőnek, valamint a Horvát-Szlavonországok beligazgatási költségei fedezésére meghatározott százalék érvényének meghosszabbításáról szóló 1878: XXX. t. cz. hatályának kiterjesztéséről“;

21. „Az 1880-ik évben kiállítandó ujoncz- és póttartaléki jutalékok megajánlása tárgyában.“

Elnök: Az elismervények a ház levéltárába tétetnek le. Bemutatom továbbá a következő kérvényeket.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*): Biharmegye közönségének felterjesztését, melyben a vallás- és közoktatásügyi ministerium 1880. évi költségvetésére megállapítandó összegből, a megyei népnevelési czélokra bizonyos összeget juttatni kér.

Liptómegye közönségének feliratát, melyben a pénzügyministert oda utasittatni kéri, hogy a liptó-ujvár-lykavai kir. kincstári uradalom erdőségeinek évente vágatni szokott fatermését, 1880. évtől kezdve, 10 egymásután következendő évre, egész mennyiségében nyilvános árverésre bocsássa.

Nógrádmegye közönségének feliratát, melyben a Phylloxera rovar terjedésének meggátlása czéljából benyujtott tv.-javaslat módosítását kéri.

Szabolcs megye közönségének feliratát, melyben az 1876. évi V. t. cz. 34. §-ának módosítását kéri.

Szabolcsmegye közönségének feliratát, melyben a közmunka és közlekedési ministert oda utasittatni kéri, hogy a törvények magyarázatába és azokkal ellentéses rendeletek kibocsátásába ne bocsátkozzék.

Trencsénmegye közönségének kérvényét, melyben a magyar állami vasutak vágvölgyi vonala trencsén-zsolnai szakaszának, az inségesek munkaadás általi segélyezése szempontjából, jövő tavasszal való kiépítését foganatba vétetni kéri.

Turóczmegye közönségének feliratát, melyben Barsmegye felterjesztését pártolván, Esztergomtól Garam-Berzenczeig vezetendő garamvölgyi vasutnak kiépítését kéri.

Turóczmegye közönségének feliratát, melyben Bars megye felterjesztését pártolván, Esztergomtól Garam-Berzenczeig vezetendő garamvölgyi vasutnak kiépítését kéri.

Zalamegye közönségének feliratát, melyben a Mura folyónak szabályozását az országos költséggel szabályozandó folyók sorába felvétetni és annak szabályozási költségei czímén bizonyos összegnek, már a jövő költségvetés előirányzatába való felvételét kéri.

Komárom, Nógrádmegye, Debreczen, Győr, Szatmárnémeti, Szeged és Nagyvárad sz. k. városok közönségeinek feliratait, melyekben az adók, főleg az illetékek kezeléséről szóló törvényeknek, a tapasztalt szabálytalanságok megszüntetésével való megváltoztatását kérik.

Esztergom, Szeben, Turóczmegyék és Temesvár sz. k. város közönségeinek feliratait, melylyel Ugocsamegyének felterjesztését pártolván, az 1875 évi VII. t. cz. 19. §-ának megváltoztatását kérik.

Esztergom, Komárom, Nógrád, Szolnok, Doboka, Zemplénmegyék, Győr, Szabadka, Hódmező-Vásárhely sz. kir. városok közönségeinek feliratait, melyekben a katona-beszállásolási terhek arányosabb megosztására szolgáló pótadó kivetését kérik.

Nógrád és Tornamegyék közönségeinek feliratait, melyekben Pest-Pilis-Solt-Kiskúnmegyének felterjesztését pártolván, a budapest-zimonyi vasutnak Szabadka város irányában leendő kiépitését kérik.

Nógrád, Trencsén, Torda-Aranyos, Torna, Turóczmegye közönségeinek feliratait, melyekben Maros-Vásárhely sz. k. városnak felterjesztését pártolván, a tőke- és kamatuzsora korlátozása iránt, törvényes intézkedés megtételét kérik.

Nógrádmegye közönségének feliratát, melyben a magyar gazdák II. országos értekezletén Székesfehérvárott hozott megállapodásait pártolván, azoknak érvényesítését kéri.

Hevesmegye közönségének feliratát, melyben Maros-Tordamegyének felterjesztését pártolván, a belügyministerium rendeletével szemben a nagy községek és közjegyzőségek részére

Digitized by Google

csak azon törvénygyüjtemény megszerzési kötelesség kimondását kéri, melyre valóban szükségük van.

Nógrádmegye közönségének feliratát, melyben az országgyülési irományoknak a megye levéltára részére való megküldetését kéri.

Győr, Szatmárnémeti sz. k. városok közönségeinek feliratát, melyben Sopron sz. k. városnak felterjesztvényét pártolván, az utakról szóló törvényjavaslat módosítását kérik.

Nagyvárad város közönségének feliratát, melyben a catasteri becslésnél a szőlő-jövedelem kiszámításánál nem az 1867—1872, hanem 1872—1878. évi árak átlagát kéri alapul vétetni.

A békésmegyei gazdasági egyletnek, Vécsey Tamás képviselő által, a pécsi ker. és ipartársulatnak, Taray Andor képviselő által, a debreczeni kereskedelmi s iparkamarának, Helfy Ignácz képviselő által, a hódmező-vásárhelyi egyetemes iparos gyülésnek, Német Albert képviselő, a révkomáromi ács-ipartársulatnak, Pulay Kornél képviselő által beadott kérvényeit, melyekben a II. országos iparosgyülés központi bizottságának kivánalmait és javaslatait érvényesittetni kérik.

Az aradi kereskedelmi és iparkamarának, pécskai Gaál Jenő képviselő által beadott kérvényét, melyben az utakról szóló törvényjavaslat 9. §-ában az iparvállalatok megróhatását illetőleg intézkedő bekezdésnek, mellőzését kéri.

Csanádmegye nagylaki járás községeinek, Szeberényi Andor képviselő által beadott kérvényét, melyben a megyei közmunkának egészben való megválthatását kérik.

Az aradi kereskedelmi és iparkamarának, pécskai Gaál Jenő képviselő által beadott kérvényét, melyben a kényszer egyezség intézményének 40%-os minimál hányadát megállapittatni kéri.

Beck Mór bécsi lakosnak, Ráth Károly képviselő által benyujtott kérvényét, melyben a Dunát az Adriával összekapcsolni magában foglaló tervét, figyelembe vétetni kéri.

Csajághy Márton budapesti lakónak és csongrádmegyei földbirtokosnak, Széll György képviselő ur által beadott folyamodványát, melyben a szegedi pénzügyi igazgatóság által reá alaptalanul kirovott 328 forintnyi illetéki összeg lefizetése alól, magát fölmentetni kéri.

Mindezen fölterjesztések és kérvények a kérvényi bizottsághoz tétetnek át.

Továbbá van szerencsém jelenteni, hogy Krajcsik János, Nyitramegye nyitrai, Gorove István, Temesmegye orczifalvai, Bárczay Ödön Abaujmegye nagyidai választó kerületben megválasztott képviselők választása óta a szabályszerű 30 nap eltelvén, a végleg igazolt képviselők sorába iktattatnak.

Jelentem továbbá, hogy Abonyi Emil, Bereghmegye felvidéki választókerületben megválasztott képviselő beadta megbizó levelét. Az állandó igazoló bizottsághoz tétetik át.

Végül van szerencsém jelenteni, hogy a belügyminister urnak az 1879. év deczember hó 23-án kelt levele által értesültem, hogy Máramaros megye técsői kerületében Várady Gábor választatott meg képviselőül. Várady az 1876: XXXIX. t. cz. 1. §-ában foglalt azon rendeletnek, hogy választatása után 14 nappal beadja megbizó levelét, eleget nem tevén, én őt ugyanezen törvény 4. §-a értelmében felszólítottam kötelességének teljesítésére, minek következtében ő folyó év január 8-án beadta megbizó levelét. Ezen megbizó levél hasonlóképen az állandó igazoló bizottságnak adatik ki.

Végre van szerencsém a t. háznak bemutatni az elnöki előterjesztést a házszabályok 168. §-a értelmében, a január 1-ig el nem intézett tárgyakról.

Baross Gábor jegyző (*olvassa az elnöki előterjesztést*).

Elnök: Betekintés végett a ház irodájába fog letétetni.

Továbbá szomorú kötelességet kell teljesítenem, midőn jelentem, hogy a szünet alatt a képviselőháznak egyik érdemes tagja, Katona Lajos, Pestmegye monori választókerületének országos képviselője, elhalálozott. Azt hiszem, hogy a t. ház általános helyeslésével találkozom, midőn indítványozom, hogy a képviselőház ezen veszteség feletti fájdalmas részvétét, jegyzőkönyvileg fejezi ki. (*Helyeslés*).

A nyert felhatalmazás alapján az új választás iránt a szükséges lépéseket időközben megtettem.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs.

Kazy János előadó: Van szerencsém jelenteni, hogy a gazdasági bizottság a képviselőház f. havi költségvetését letárgyalta.

Kérem a t. házat, hogy az erre vonatkozó jelentést a pénztári kimutatással együtt kinyomatni és annak idején napirendre tűzni méltóztassék.

Van szerencsém továbbá jelenteni, hogy a gazdasági bizottság Kassenics Franciskának hozzá utasított azon kérvényét, melyben Agustich Imre országgyülési gyorsiró betegsége alatt felmerült költségeinek megtérítését kéri, tárgyalta.

Kérem a t. házat, méltóztassék az erre vonatkozó jelentést kinyomatni és annak idején napirendre tűzni.

Elnök: A jelentések ki lévén nyomva, szét fognak osztatni és a szombati ülés napirendjére fognak tűzetni.

Vécsey Tamás előadó: T. ház! A kérvényi bizottság által f. évi január hó 20-án letár-

Digitized by Google

gyalt kérvények sorjegyzékét van szerencsém tisztelettel jesen előterjeszteni.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezt a házszabályok értelmében kinyomatni és annak idejében napirendre kitűzni.

Elnök: A kérvények sorjegyzéke ki lévén nyomatva, a képviselőház tagjai között ki fog osztatni és tárgyalás végett a legközelebbi szombati ülés napirendjére tűzetik ki.

Hegedüs Sándor előadó: Van szerencsém bemutatni az állandó pénzügyi bizottság jelentését az 1880. évi államháztartási hiány részbeli fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék e jelentés kinyomatását és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre kitűzését elhatározni.

Elnök: Ki fog nyomatni, a képviselőház tagjai közt szét fog osztatni és annak idejében az osztályok mellőzésével napirendre kitűzetni.

Pauler Tivadar igazságügyminister: T. ház! Van szerencsém a magyar büntető törvények életbeléptetéséről szóló törvényjavaslatot tisztelettel jesen benyujtani.

Kérem a t. házat, méltóztassék ennek kinyomatását elrendelni és előzetes tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasítani.

Elnök: Ki fog nyomatni, a ház t. tagjai közt szétosztatni és előzetes tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasittatik.

Mocsáry Lajos: T. ház! A házszabályok azon rendelete értelmében, mely szerint a ház minden tagjának bármikor joga van szót kérni a napirend indítványozása végett, bátor vagyok szót emelni. (*Halljuk!*)

Engedje meg a t. ház, hogy becses figyelmét azon nagy sensatiót okozott zavargásokra fordítsam, melyek a fővárosban folyó hó 11-ik és következő napjain lefolytak. Bátor vagyok ezt azért tenni, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy ezen eseménnyek folytán a t. háznak is van teendője, van teljesítendő feladata és erre vonatkozólag leszek bátor indítványt tenni.

A lefolyt események elősorolásába, részletezésébe bocsátkozni egyáltalában nem szándékozom. A mi azonban a mozgalom természetét illeti, miután arra nézve különböző nézetek nyilvánittattak és miután nagyon fontos, közérdekű, hogy arra nézve lehetőleg tisztában legyünk, bátor leszek röviden saját nézetemet elmondani. (*Halljuk!*)

Én azt hiszem, a mozgalmaknak mélyen fekvő indoka nem egyéb, mint a közérzület felháborodása a közügyeink kezelése körül, fájdalom, gyakran nyilvánuló corruptió felett. (*Ugy van! Igaz! a szélső baloldalon.*)

Kitörésre hozta ezt a felháborodást egy más sajnos eset, mely, mig egyrészről a legnagyobb s legáltalánosabb részvéttel, másrészről általánosan, országszerte megbotránkozással fogadtatott. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Azt hiszem, nagyon tévednének azok, kik azt hinnék, hogy ezen mozgalmak alapja osztálygyűlöletben rejlik. Én arról, hogy e nemzet kebelében osztálygyűlölet dúlna, semmit sem tudok. Ez oly valami is volna, a mi tökéletesen tárgytalan lenne, mert arra, hogy pl. a magyar aristokratia ellenében felháborodás, keserű érzelmek uralkodjanak, ok, nézetem szerint nincs azóta, mióta az aristokratia önként lemondott kiváltságairól.

Miért ment tehát mégis a nép a nemzeti kaszinó elé?

Azt hiszem, ha az aristokratia ellen akart volna tüntetni, nagyon rosz helyre ment volna oda, mert a nemzeti kaszinó — tudtomra — valóságos demokraticus intézet, a hol minden osztálynak tagjai szivesen fogadtatnak, ha kellő müveltséggel birnak, ha tisztességes emberek és ha a 100 frtnyi díjat lefizetni készek és képesek. Hogy mégis oda ment a közönség érzelmeit nyilvánítani, az egyszerüen azért történt, mert ott vélte feltalálni azokat, a kiknek magaviseletén megbotránkozott és a kik a casinó közvéleményére hivatkoztak.

Mindezzel azonban én, t. ház, egyáltalán nem akarok a lefolyt zavargásoknak dicséneket zengeni, vagy azokat habár csak menteni is, mert mindig sajnos, kárhoztatandó dolognak tartom, ha a közérzületnek különben bármely jogos nyilvánulása is, a közcsend és rend megháborításában nyilatkozik és ilyenkor természetes dolog, hogy a rendőrség kötelessége a rendet helyreállítani gyengébb, vagy erősebb eszközökkel, a körülmények szerint. De ha ez áll, épp oly kétségtelen nézetem szerint az is, hogy a rendőrségnek kerülnie kell minden felesleges erőszakoskodást (*Helyeslés a szélső baloldalon*) és ez, fájdalom, nem történt a jelen eset alkalmával. A rendőrség túlságoskodott a kellő erő kifejtésével, szükségtelenül alkalmazta a katonaságot és eljárásában oly brutalitást tanusított, (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon*) a mely egyáltalában civilisált nép körében, különösen pedig alkotmányos országban semmi körülmények közt meg nem engedhető.

Az t. ház, nem engedhető meg, hogy a rendőrség ne tegyen különbséget azok között, kik a kihágás valóságos eszközlői és azok között, kik mint békés polgárok, mint oly emberek, kiknek dolguk van, mint járók-kelők a rendőrség által uton találtatnak.

Már pedig ez is történt, mert olyanok, a kik egyáltalában nem vettek részt a zavargásokban, mellékutczákban, távolabb a tüntetések, zavargások szinhelyétől dolgaik után jártak, bántalmaztattak. A rendőrség mintegy dühbe jövén, egyes

Digitized by Google

embereket megtámadott és a legdurvábban bántalmazott.

Ezek, t. ház, oly dolgok, melyeket nézetem szerint tűrni nem lehet. (*Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.*) És a t. háznak feladata egy, vagy más módon, mindenesetre megfelelő módon, segiteni ezen a bajon. (*Ugy van! a szélső bololdalon.*)

De van még egy más fontos momentum ezen eseményeknél, melyet különösen bátor vagyok a t. ház figyelmébe ajánlani. (*Halljuk!*) Ezen momentum a katonaságnak szereplése. Hogy a katonaságot requirálhatja a rendőrség, ha saját ereje nem elegendő, — ez természetes; de éppen olyan természetes az is, különösen alkotmányos országban, hogy a katonaságnak a polgári hatóság felhivása nélkül önállóan közbelépnie, működnie nem szabad. Már pedig alapos okunk van feltenni, hogy itt az ellenkező történt.

A tudósítók a leghatározottabban állítják, hivatkoznak saját észleleteikre, érintkezéseikre a rendőrségi közegekkel, hogy a tüntetések ötödik napján katonaságot nem requirált a rendőrség, sőt maga nagy mértékben meg volt lepetve, midőn a katonaság kiállott. Azt is mondják ugyanazon tudósítók, hogy a honvédelmi államtitkár láttatott, mint a ki érintkezett azon alkalommal a katonasággal.

Ha ez igy történt, akkor ez valóban érthetetlen dolog, mert hiszen tudjuk, hogy nálunk a honvédelmi ministerium resssortjába a közcsend és rend fenntartása nem tartozik, de egyáltalában nem tartozik a katonasággal való rendelkezés sem. Ha tehát mindazáltal a honvédelmi ministerium egyik hivatalnoka intézkedett azon alkalommal, méltóztassanak megengedni, ebből azt kell következtetni, hogy a t. kormánynak körében nagy amabilis confusió uralkodott, hogy — mint a német példabeszéd mondja — nem tudták, ki a szakács, ki a pinczér a háznál.

Meglehet azonban, hogy nem igy volt, hanem ezen esetben viszont az következik, hogy a katonaság önhatalmulag lépett közbe és ha igy történt volna, akkor én kénytelen volnék azt kérdezni; ki kormányoz Magyarországon, független felelős ministerium-e, vagy pedig egy osztrák Civil- und Militär-Gouverneur? (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Ezen dolgokat, t. ház, nézetem szerint mulhatlanul szükséges felderíteni; fel kell deríteni különösen az általam utóbb felemlített esetet. Ez nagyon fontos, állami önállóságunk, alkotmányosságunk szempontjából is. (*Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Ha ez van érintve, akkor okvetlenül szükséges megtenni a kellő intézkedéseket, mert állami önállóságunk, alkotmányosságunk, törvényeink uralkodása ez országban a legfőbb szempont, melynek minden mást alá kell rendelni. (*Igaz! Ugy van! a szélső balról.*)

Ezért bátor leszek a t. házat arra kérni, hogy az általam felhozott dolgokra nézve méltóztassék elrendelni és pedig haladéktalanul a parlamenti vizsgálatot. (*Helyeslés a szélső balról.*) Méltóztassék kiküldeni egy 15 tagú bizottságot, mely tegyen alapos, kimerítő vizsgálatot arra nézve: ki volt voltaképen okozója a rendőrség helytelen eljárásának és derítse fel főleg azon tényt: vajjon a katonaság, a polgári hatóság requirálása nélkül önállólag is intézkedett-e? Méltóztassék utasítani a bizottságot, hogy vizsgálatának eredményéről minél előbb tegyen jelentést a képviselőháznak. (*Élénk helyeslés a szélső balról.*)

Midőn parlamenti vizsgálatot kérek, bátor vagyok ezt azért tenni, mert az igazság felderítését egyedül ezzel az eszközzel látom lehetőnek. Ugyanis, meglehet oly körülmények fognak kiderülni, hogy p. o. a rendőrségnek eljárása, — a mely ez alkalommal nem is magában álló, hanem a mely nagyon analog a rendőrség által más alkalommal tanusított magatartással — megvan — mondom — a lehetőség, nem állítom, hogy ugy van, de meglehet, hogy felsőbb rendeletekre, ministeri utasításokra vihető vissza; ennélfogva meglehet, hogy itt az a kérdés fog előállani, vajjon nem feladata, kötelessége lesz-e a háznak a kormányt, illetőleg a belügyministert feleletre vonni, mint olyat, a ki az egyéni szabadságnak megsértését rendelete által, habár nem közvetlenül, eszközölte. Továbbá lehetősége forogh fenn annak, hogy a kormány részéről mulasztás követtetett el és nemcsak az említett intézkedések tekintetében, de még egy másnemű mulasztás is, t. i. hogy a kormány elmulasztotta a katonai közegeket figyelmeztetni arra, hogy ők Magyarország törvényeit, Magyarország alkotmányát minden körülmények között respectálni tartoznak.

Miután ilyen dolgok forognak fenn, miután e szerint a kormánytól egyáltalában nem lehet várni kellő vizsgálatot, nem lehet remélni ezen vizsgálatnak kellő eredményét; a t. ház pedig maga a további eljárást csakis kellően megejtendő vizsgálatra állapíthatja: bátor vagyok indítványozni és ismételve kérni a t. házat, hogy méltóztassék most kiküldeni ezen 15 tagú bizottságot, hogy vizsgálatát megejtse.

Indítványomat ajánlom a t. ház figyelmébe. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

B. Mednyánszky Arpád jegyző (*olvassa*):

„Határozati javaslat.

Válaszszon és küldjön ki a képviselőház egy 15 tagú bizottságot, melynek feladata lesz megvizsgálni, ki volt okozója azon erőszakoskodásnak, mely ellen a Budapesten f. é. január

Digitized by Google

11-én és következő napjain előfordult zavargások alkalmából a közönség körében számos panasz és felszólalás történt; megvizsgálni továbbá, vajjon a katonaság fellépése ugy akkor, mint minden alkalommal, csakis az illetékes hatóság felhivása folytán következett-e be?

Utasittassék a bizottság, hogy vizsgálatának eredményéről minél előbb terjeszsze jelentését a képviselőház elébe."

Elnök: Az indítvány a házszabályok értelmében ki fog nyomatni és indokolás és kifejtés végett a jövő szombati ülés napirendjére tüzethetnék ki. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Engedelmet kérek, Mocsáry képviselőtársam napirendet indítványoz és azt kérte, hogy ezen indítvány azonnal vétessék tárgyalás alá. (*Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet!*)

Engedelmet kérek, erre nézve volt már praecedens eset is, mikor t. i. zavargás történt Budán, mikor az a hires chari-vari követtetett el a ministerelnöki palota előtt, akkor Szontagh Pál képviselő ur, a szabadelvű párt elnöke, itt indítványt tett és azon indítvány felett a ház akkor azonnal határozott. (*Ugy van! a szélső balfelől.*) Ha tehát egy esetben szabad, akkor szabad a másik esetben is. Hiszen ha valaki a házszabályok értelmében napirendet indítványoz, minden esetre oly valami indítványt tesz, a mi új, a mi nincs az eddigi napirenden, mert ha ott volna, nem volna szükséges indítványozni.

Egyébiránt itt nem olyan határozat kivántatik a t. háztól, hogy döntse el, kinek volt igaza, hanem hogy vizsgáltassa meg a dolgot, ezzel pedig azt hiszem, hogy sok előkészülés, sok gondolkozás nem szükséges. (*Ugy van! a szélső balfelől.*)

Elnök: T. ház! (*Halljuk!*) A praecedens, melyre a t. képviselő ur hivatkozik, nem egészen azonos azon esettel, mely jelenleg fennforog. Akkor t. i. a ministerelnök ur lakása előtt zavargások történvén, Szontágh Pál képviselő ur kérdést intézett a ház elnökéhez az iránt, hogy mit szándékozik tenni a képviselői immunitás megsértése tekintetében. Erre az elnök előadván azon nézetét, hogy mit szándékozik tenni, a ház azt, a mit az elnök előterjesztett, magáévá tette és elfogadta. Azon alkalommal tehát az immunitás kérdéséről volt szó. Akkor nem indítvány tétetett arra nézve, hogy a ház valamit határozzon, hanem kérdés intéztetett az elnökhöz az iránt, mit szándékozik a fönnforgott esetben tenni.

Egyébiránt a házszabályok oly világosan határoznak e tekintetben, hogy arra kell kérnem a t. házat, ne méltóztassék azoktól elérni, a jelen esetben annál kevésbé, minthogy nagyon jól tudja a t. ház, hogy 40 tagja jelenleg hivatalos kiküldetésben a delegatiónál távol van s talán nem volna helyes ily fontos kérdésben határozni 40 tag távollétében. Ugy tudom, hogy a delegatió tagjai holnap hazajönnek. Méltóztassanak tehát megmaradni a mellett, hogy e tárgyban szombaton hozassék határozat. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Madarász József: Ha a t. elnök ur előterjesztése egyedül azon indokot tartalmazta volna, hogy a belügyminister ur nem lévén jelen, egyezzünk bele mi, kik az indítványt tettük, hogy a ház ne ma határozzon e tárgyban, bizonyára ezen indokból is hajlandók lettünk volna és hajlandók is vagyunk teljesíteni az elnök ur abbeli óhajtását, hogy e tárgy szombatra tüzessék ki tárgyalás végett napirendre.

Hanem, bocsánatot kérek a ház t. elnökétől, de e mellett meg kell tennem észrevételemet arra nézve, mintha a ház szabályai nem engednék meg a háznak, a napirend indítványozása folytán, ez esetben is az azonnali határozathozatalt.

Én azt mondom, hogy nem csak, hogy megengednék, de egyenesen kötelességévé tennék a háznak ezt azon esetre, ha sem a delegatió ülésezése folytán számos tagjának távollétét nem tudná és a belügyminister sem volna távol.

Én is nagyon jól emlékszem azon esetre, mely előhozatott. Tökéletesen igaz, hogy ott egy képviselő immunitása is volt kérdésben. De hát ezen esemény, mely most előhozatott, nincs-e még sokkal szorosabban összekötve egy képviselő immunitásával? S azért, hogy mi ezt nem hoztuk elő, mert e jelenetek ennek következtében történtek, nem lehet-e ezt feltenni ez esetben? Hiszen ez még összefüggőbb eset. Vajjon azzal, hogy a ministerelnök urnak beverték az ablakait, az immunitás inkább meg van sértve, mintsem azzal, hogy egy semmivel sem indokolható kihivás által egy, bár más tárgy, de azért egy képviselő sebet kapjon? Tehát ne hivatkozzunk itt a képviselői immunitásra, hogy ez esetben nem volna szó róla. Én nem hivatkozom arra, mert e nélkül is az esetet oly fontosnak tartjuk, hogy abban a határozat mielőbb hozandó.

Figyelmetesen elolvastam újra azon ülés folyamát, hogy az akkori elnök épp azért, mert ez indokból is megtámadtatott Szontágh Pál indítványa és az ajánltatott, irassék be előbb az indítványkönyvbe, nyomassék ki s azután napot tüzünk ki rá, maga a ház elnöke, előzményekre is hivatkozva, — én pedig azóta hivatkozom Szeged szerencsétlen esetében felmerült előzményekre, — nyilatkoztatta, hogy vannak esetek, melyek rendkivüliek és még, ha a szabály nem engedné is,

Digitized by Google

a ház tagjainak ma erkölcsi kötelessége volna ezen ügyet tárgyalni, mondom, ha a miniszterelnök ur és több képviselő nem volna távol. Igen, én ma óhajtom e tárgyat tárgyalni, azért, mert lehetetlen tagadni, hogy a rendkivüli események rendkivüli intézkedéseket követelnek. Csak azt akartam tehát bizonyítani, hogy a ház akkori elnöke épp arra hivatkozott, azon képviselő ellenében, ki az indítványkönyvbe akarta az indítványt beiratni, hogy e háznak gyakorlata az, hogy rendkivüli esetekben a ház ezt, hogy az indítvány az indítványkönyvbe irassék, nem kivánja megtartani, hanem ő, mint elnök szintén ajánlta, hogy e kérdés azonnal eldöntessék; de nemcsak ez, a ház még azt is megengedte, a mi pedig szokatlan, hogy az elnök tette fel az indítványt, a mely indítványban — ismét emlékeztetem a házat és a ház t. elnökét — nemcsak a ház immunitásának tekintete, hanem egyuttal az egész ügynek megvizsgálása s azonkivül a megbüntetendők megfenyítése is követeltetett a ház által.

Összevonom tehát véleményemet. Ha itt volna a miniszterelnök ur és itt volnának a hivatalból távollevő képviselők, óhajtanám, hogy a ház emelkedjék fel azon kötelességérzetre, melyet a nemzet közvéleménye tőle követel. Mocsáry Lajos t. barátom előadá, hogy a történtek alapja, az országban a majdnem mindnyájunk által tudott és elkárhoztatott közerkölcstelenedés. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) E ház van hivatva legelőször és leghatályosabban mutatni meg, hogy e fekélyt kiirtani minden hatalmában álló eszközökkel nemcsak képes, de akarja is. Azért én tisztán azon indokból, mert a belügyminister ur és sok képviselő még távol van, szivesen beleegyezem abba, hogy ez indítvány szombaton tárgyaltassék. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Helfy Ignácz: T. ház! Én a magam részéről szivesen beleegyezem abba, hogy e tárgy a szombati napirendre tűzessék, hanem akkor bátor vagyok kérni a t. elnök urat, hogy ezt ily alakban tisztán méltóztassék határozatképen kimondani, mert az imént, ha hallérzékem nem csalt, ugy méltóztatott mondani, hogy az indítvány a házszabályok értelmében a szombati napirendre tűzetik ki a czélból, hogy az indítványozó azt kifejtse.

Ennyivel mi be nem érhetjük, mert ez annyit tesz, hogy Mocsáry t. barátomnak ezt joga lesz akkor indokolni s az elnök szavazásra fogja bocsátni, vajjon óhajtja-e a t. ház tárgyalni, vagy sem? Mi nem állunk itt ily természetű indítványnyal szemben. Itt szó van arról, hogy Mocsáry t. képviselőtársam napirendet kért kitűzetni, de már előre informálva lévén, hogy a miniszterelnök ur nincs jelen, másodszor informálva lévén az iránt, hogy számos tagja e háznak nincs itt, beleegyezik abba, hogy az általa indítványozott napirend nem ma, hanem szombaton legyen, de ugy, hogy akkor már tárgyalásra kitűzessék. Mert, bocsánatot kérek a t. elnök urtól, mikor ily tárgyról van szó, mikor az országnak fővárosa öt napon át lázban tartatott, mikor két embernek élete esett áldozatul, akkor nekünk nem szabad a házszabályokhoz ragaszkodunk s azt mondani, hogy majd előbb kifejtetik s azután foglalkozunk vele. Ugyanazért kérem ugy a t. házat, mint a t. háznak t. elnökét, méltóztassék kimondani, hogy ma ezzel a tárgygyal bővebben nem foglalkozunk, de igenis a Mocsáry képviselő ur által benyujtott indítvány tárgyalás végett a szombati napirendre tűzetik.

Elnök: T. ház! Ismerve elnöki jogaimat és kötelességeimet, azt hiszem, nekem nincs jogomban a házszabályoktól eltérni. (*Helyeslés.*) Nekem kötelességem a házszabályokhoz szorosan ragaszkodni. A házszabályok pedig világosan azt mondják: „Ha oly indítvány terjesztetik elő, mely nem törvény alkotását czélozza, felvételi ideje meghatároztatik s ez alatt kinyomatván, a tagok között szétosztatik.

A felvételre kitűzött napon az indítványozó kifejti indítványát s a ház érdemleges tárgyalás nélkül szavazás utján elhatározza, ha vajjon az indítvány tárgyalás alá vétessék-e, vagy ne?“

Ez rám nézve a mérvadó, ettől eltérnem nem szabad; a t. háztól függ, hogy vajjon a házszabályok rendelkezésétől kiván-e elállani, igen-e vagy nem? Én tehát kénytelen vagyok azon kérdést intézni a t. házhoz, hogy a szombati napon kivánja-e a beadott indítványt érdemlegesen tárgyalni, vagy kivánja-e erre is alkalmazni a házszabályoknak erre vonatkozó szakaszait?

A t. ház engedelmével a kérdést a következő módon tenném föl: hogy a t. ház a Mocsáry képviselő ur által beadott indítvány tárgyalási módozatára nézve ragaszkodik-e a házszabályok 101. §-ához, igen-e vagy nem?

Ha a ház többsége azt jelenti ki, hogy ehhez ragaszkodik, akkor a tárgyalás a házszabályok értelmében történik. Ha nem, akkor ki kellene mondanom határozatképen, hogy a ház nem ragaszkodik a házszabályokhoz, hanem az indítványt mindjárt érdemlegesen tárgyalja.

Szilágyi Dezső: Én azon nézetben vagyok, hogy e háznak nem lesz egyetlenegy tagja sem, a ki az utóbbi időben történt dolgoknak e házban való megvitatását, még pedig nem csak egy tag által való fejtegetését, de a házban való megvitatását szükségesnek ne tartaná. (*Helyeslés balfelől.*) És igy azon nézet, hogy minden olyan alkalom, mely ezen vitának a házban való

Digitized by Google

inaugurálására szabályszerűen ajánlkozik, mindkét oldalról kell, hogy nyugodtan és készségesen elfogadtassék. (*Helyeslés balfelől.*) Már most arra vagyok bátor a t. házat figyelmeztetni, hogy a ház tanácskozásaiban köteles a maga alkotta szabályait megtartani. Tudom, hogy ezen szabályok sokszor, igen sokszor gátot is képeznek; de éppen azért szabályok, mert egyszersmind biztosítékot is adnak. És én arra figyelmeztetem a kisebbségeket, hogy a szabályokban lefektetett korlátok, főleg a kisebbség érdekében vannak; és nem volna veszedelmesebb, mint kitágítani azon korlátokat, hogy a többségnek hatalmában álljon akkor, mikor jónak látja, vagy neki tetszik, a házszabályokban lefektetett korlátokat felszedni és magát azokon túltenni. És bármily csábítónak lássék is rám nézve ez alkalom: én azt hiszem, hogy a házszabályok ezen becsét, főleg mi, kik ez oldalon ülünk, vagyunk hivatva méltányolni.

Az elnök ur által felolvasott házszabály, azt hiszem, a t. ház minden tagja előtt teljesen világos. Jól tudom, hogy tulajdonképen kétféle házszabály van: az egyik, a mely megvan irva, a másik, melyet tisztán, határozottan egyikünk sem tud, csak ugy létezik a gyakorlatban. Azon sajnos szokás harapózott el a t. házban, hogy bizonyos alkalommal közegyetértéssel, a házszabályok világos értelmén tágítások történtek s olynemű magyarázatok hozattak divatba, melyek azoknak szószerinti értelmével ellenkeznek. Ezt én nagyon jól tudom. De én egy hiányát is látom a házszabályoknak.

Tudtomra, minden házszabály gondoskodik arról, hogy midőn a többség, vagy az egész ház sürgősségi esetet lát, a tanácskozást előkészítő stádiumok megrövidíthetők. A mi házszabályunkban elégtelen az ez iránti gondoskodás. Kérdem, lehet-e ezt az által elérni, ha mi egyes alkalomkor, a mikor — valljuk be egész nyiltan — akármilyen sürgősnek tartjuk is a discussiót e felett és egy napi késedelemben veszély csakugyan nem leLet — mondom, szabad-e nekünk, a kisebbségnek, alkalmat adni arra, hogy ha házszabályaink hiányosak, e hiány önkénytes pótlására a többséget egyenesen felszólítsuk? Én azt hiszem, nekünk nagy politikai érdekünk van erre nem szavazni. (*Helyeslés balfelől.*)

Én tehát azon nézetben vagyok, hogy a többségnek módjában áll ez indítványt, mely az első alkalmat szolgáltatja a történtek megbeszélésére, elhallgatni és azt mondani: nem tűzetik ki tárgyalásra.

De én azon hitben élek — és reménylem, a t. túloldalnak szintén ez lesz a meggyőződése, — hogy a többség alkalmat fog nyujtani, ez inditványnak a tárgyalásra kitűzésével, az ügy megbeszélésére.

Én azon hitben élek, hogy ha a t. elnök ur a nem irott, de szokásszerű házszabályokból nem tudja kimutatni azt, hogy a háznak jogában áll a közbeneső stádiumot, t. i. az indítvány kifejtését elhagyni, — mert lehet, hogy a háznak ez a joga megvan, bár én nem ismerem, e felől a felvilágosítás az elnöki széket illeti, — akkor én kész vagyok ezen stádiumot kihagyni.

De ha ez nem áll, miután az a meggyőződésem, hogy a többség a discussióra mindenesetre alkalmat fog szolgáltatni s miután az egy napi késedelemben veszélyt nem látok, a házszabályokban pedig, főleg a kisebbség biztosítására alkotott garantiákat látok: én a házszabályok szoros megtartására szavazok. (*Helyeslés balfelől.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Én a házszabályokra hivatkozva, bátor vagyok szót kérni. Én is a házszabályok szoros megtartását kivánom minden esetben, mert ámbár a házszabályokat nem tartom olyanoknak, mint a minőknek lenni azokat óhajtanám, mégis ez az egyedüli palladiuma a kisebbségnek. Azokat tehát a világért sem akarom megsérteni. A házszabályok 145-ik §-a világosan azt mondja: „Szót kérhetnek bármikor azok, a kik napirendet inditványozni akarnak.“ Tehát a házszabályok világosan azt mondják, hogy napirendet indítványozni mindenkor lehet. Hogy ez csakugyan lehetséges, kimutatták azon praecedensek, a melyek az imént idéztettek. Mocsáry képviselőtársam inditványa azt foglalja magában, hogy ezen ügy azonnal tűzessék napirendre. Miután azonban az elnök úr azt mondja, hogy a belügyminister úr nincsen jelen és hogy a háznak 40 tagja hivatalos ügyben távol van, hajlandók vagyunk az indítványnak azon részétől, hogy ez ügy azonnal tárgyalás alá vétessék, elállni és abba beleegyezni, hogy ez szombatra halasztassék el, a mikorra azon urak remélhetőleg meg is jönnek. Ez egyátalában nem vicéálja azt, hogy a házszabályok szerint járjunk el, midőn a kitűzött napirendet megváltoztatni akarjuk. (*Ugy van! szélső balfelől.*) A napirendet indítványozni lehet akár úgy, hogy az illető ügy rögtön, vagy pedig úgy, hogy az valamely más nap vétessék tárgyalás alá. Ebben tehát házszabályellenes, vagy olyasmi nincsen, a mi a képviselőháznak különös kegyelmét kivánná, hogy az annak szentesitése alatt érvényesíthető legyen. (*Helyeslés szélsőbal felől.*)

Minthogy a házszabályok világosan mondják azt, hogy napirendet indítványozni bármikor lehet, akkor az erre irányuló indítvány felett, mindenkor lehet tanácskozni.

Mi azonban méltányosnak tartjuk az elnök

Digitized by Google

úrnak azon ellenvetését, hogy úgy a belügyminister, mint a kormánypártnak számos tagja távol lévén, ne vegyük tárgyalás alá a tett határozati javaslatot és ezért hajlandók vagyunk az indítvány tárgyalását, a jövő szombatra elhalasztani.

Teleszky István: A házszabályok nézetem szerint oly világosan határoznak, hogy azok, a miket Simonyi Ernő t. képviselőtársam felhozott, figyelembe sem jöhetnek. Igaz, hogy a házszabályok 145-ik §-ában bennfoglaltatik az, a mit felolvasni sziveskedett, hogy t. i. szót kérhetnek mindenkor azok, a kik napirendet akarnak inditványozni; csakhogy itt nem napirend indítványozásáról, hanem egy képviselő által beadott indítványról van szó.

Mit jelent napirendet indítványozni? Jelenti a már teljesen megérett tárgyaknak a plenumban való tanácskozását megállapítani, vagyis meghatározni azt, hogy azok, mikor és minő rendben kerüljenek tárgyalás alá. (*Zaj és ellenmondások szélső balfelől.*) Engedelmet kérek, én a t. képviselő urakat egészen nyugodtan kihallgattam s azért arra kérem a t. képviselő urakat, hogy engem is sziveskedjenek türelemmel kihallgatni. (*Halljuk!*)

A házsabályok 133. §-ában az mondatik, hogy: „a ház az indítványnak indokolás végett felvétele iránt, az elnök javaslatára azonnal, minden vita nélkül, időt határoz", és így a házszabályok már az által is meg lettek nézetem szerint sértve, hogy vitatkozunk a felett, hogy mi történjék az indítványnyal. (*Élénk ellenmondás a szélső baloldalon.*)

Vita nélkül kellett volna megállapítani azt az indítványt, a melynek alapján az indítványozó urnak kötelessége lett volna indítványát kifejteni s akkor aztán meginl minden további vita nélkül határoz a ház a felett, hogy kivánja-e ezt az indítványt a rendszeres tárgyalásra kitűzetni, igen vagy nem. E tekintetben azt lehet mondani, hogy házszabályaink lehetnek minden tekintetben hiányosak, de e tekintetben oly világosak, hogy azt félre magyarázni nem lehet s igazsága van e tekintetben előttem szóló Szilágyi Dezső képviselő urnak, hogy a házszabályok a kisebbség jogait védik, hogy itt csak egy napi késedelemről van szó s ennélfogva kivánom, hogy a házszabályok szorosan megtartassanak s tehát kérem az indítványt a szombati ülés napirendjére kitűzetni.

Gulner Gyula: T. ház! Előttem teljesen világos az. hogy a házszabályok az indítványok tárgyalását akként rendelik előkészittetni, hogy azoknak felvételére határnap tűzetik ki és akkor alkalmazásba jön a 133. §-nak már többször hivatkozott intézkedése, aztán pedig határoz a ház a tárgyalás napja iránt. De azt is bátor vagyok mellékesen megjegyezni, hogy a mai esetnél kétségtelen, miszerint a ház azon szabályokat sem tartotta meg az én nézetem szerint, a melyek e részben a házszabályokban elő vannak irva.

A házszabályok ugyanis az indítvány bejelentése alatt, az indítványkönyvbe való bejegyzést értik és ez a mai esetben annyiban szenvedett változást, hogy Mocsáry t. képviselő úr indítványának benyujtásánál egyuttal indokolással is élt, a mely a házszabályok szoros értelmezése szerint, talán nem lett volna igénybe vehető. Különben is t. ház, én teljesen át vagyok hatva annak szükségétől, különösen azért, mert én magam is a kisebbséghez tartozom, hogy ragaszkodjunk erősen és szigorúan a házszabályokhoz, mert nem ütünk és üthetünk azokon rést . . . hanem rést üthet esetleg a többség s én, mint a kisebbség tagja, nem óhajthatom, hogy a házszabályoknak minduntalan más értelmezést adjunk.

De én, t. ház, a lényeget nem itt találom. A lényeg magában az indítványban fekszik s abban, hogy ez az indítvány tárgyaltassék. Ha jól tudom értelmezni azon hangulatot, mely a t. háznak tulsó oldalán mutatkozik ezen inditvány iránt, semmi kétség nem forog fenn bennem az iránt, hogy a ház t. többsége e tárgyban a discussiót megakadályozni nem óhajtja. De t. ház, más részről el kell ismernünk azt is, hogy a kérdés sürgős, hogy a képviselőház kötelessége mielőbb gyorsan foglalkozni e kérdéssel. Az ország közvéleménye, hogy ne mondjak sokat, a fennforgott események által fel van háborodva, a képviselőháznak e tárgyban kell valamit tennie, kötelessége valamit tenni és kell tennie mielőbb, minél gyorsabban. Én tehát azt vagyok bátor inditványozni, t. ház, — és ez megfelel a házszabályok szoros megtartásának is — hogy e kérdés minél gyorsabban, mielőbb tárgyaltassék. Méltóztassék a t. háznak elhatározni, hogy az indítványnak felvétel végetti tárgyalása a holnapi napon tartandó ülésben történjék és akkor azután szombaton be lehet menni a tárgyalásba annyival inkább, mert — ismétlem — semmi kétségem nincs az iránt, hogy a t. többség a tárgyalást nem fogja megakadályozni.

Trefort Ágoston: A házszabályok értelmében bátorkodom arra kérni a t. házat, hogy, miután a miniserelnök még holnap valószinüleg nem lesz jelen, méltóztassék az indokolást a szombati napra kitűzni.

Pulszky Ágost: T. barátom Gullner Gyula indítványában a holnapi napra azért kér ülést kitűzetni, hogy Mocsáry t. képviselő úrnak módja legyen indítványát kifejteni, mig maga a tárgyalás szombaton következnék be; és igy nincs abban semmi akadály, hogy a ministerelnök ur holnap jelen nem lehet. Jelenléte különben is

Digitized by Google

semminemű befolyással sem lehet a tárgyra, mert azt hiszem, hogy az igen t. belügyminister úr sem fog akarni azon jogával élni, hogy a kérdéshez hozzászólhasson akkor, midőn a házban másnak hozzászólási joga nincs és a mikor másnap a tárgyalás közben alkalma lesz nyilatkozni. Azt hiszem tehát, hogy a Gulner Gyula t. barátom által kifejtett többi indokok folytán, az indítvány minden tekintetben megáll. (*Helyeslés a bal és szélső baloldalon.*)

Elnök: Háromféle indítvány van. Az egyik indítvány az, hogy szombatra tűzessék ki az indítvány már érdemleges tárgyalásra a kifejtés mellőzésével; a másik indítvány oda irányul, hogy tartassanak meg a házszabályok és szombaton tűzessék a házszabályok 101. §-a értelmében az indítvány kifejtés végett, midőn a ház szavazás által fogná eldönteni, kívánja-e tárgyalni ez indítványt, igen vagy nem? A harmadik nézet végre oda irányul, hogy a holnapi ülésben döntessék el a fölvétel kérdése. Ezen három indítvány fekszik előttünk, ezen három indítványra kell szavazni. (*Helyeslés.*)

A szavazás sorrendjére nézve meg vallom ... (*Közbeszólások a szélsőbalról: Sorrendben! jobbfelől: A házszabályok értelmében!*) Tehát úgy fogom feltenni a kérdést: Kívánja-e a t. ház a beterjesztett indítványt a közbeeső stúdium, t. i. a kifejtés mellőzésével tárgyalás alá venni, igen vagy nem? Ez volna az első kérdés. (*Helyeslés.*) Ha ezen kérdés eldől, már akár hogyan, ezután következik a második kérdés: hogy mely napon vétessék föl az indítvány? Méltóztatnak ebbe beleegyezni? (*Helyeslés.*)

Tehát fölteszem a kérdést. Kívánja-e a t. ház a Mocsáry képviselő úr által beterjesztett határozati javaslatot, mellőzésével azon stádiumnak, mely szerint az indítvány kifejtésére egy nap kitűzessék, tárgyalás alá venni, igen vagy nem? Azok, a kik ezt kívánják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség nem kívánja. E szerint Mocsáry úr indityányának fölvételére s annak indokolására egy külön nap fog kitüzetni. E tekintetben ismét kétféle inditvány áll előttünk: egyik, mely a szombati, másik, mely a holnapi napra vonatkozik. (*Halljuk!*) Kérem azon képviselő urakat, kik szombaton kívánják az inditvány fölvételét tárgyaltatni, méltóztassanak fölállani. (*Több hang: A pénteki napot kell kitüzni!*)

Tehát kérem azon képviselő urakat, a kik pénteken kívánják felvétetni, méltoztassanak felállani. (*Megtörténik.*) Most méltóztassanak felállani azon képviselő urak, a kik nem pénteken kívánják fel venni. (*Megtörténik. Felkiáltások: Kisebbség! Többség!*) Engedelmet kérek, én nem tudom tisztán kivenni a többséget; meg fognak tehát számláltatni a szavazatok. Kérem ennélfogva azon képviselő urakat, a kik pénteken kívánják felvenni, hogy méltóztassanak szakaszonként felállani. (*Megtörténik. A jegyzők megszámlálják a szavazatokat.*) Már most kérem azon képviselő urakat, a kik szombaton kívánják felvétetni, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik. A jegyzők megszámlálják a szavazatokat.*)

Elnök: A holnapi felvétel mellett 94, a szombati felvétel mellett 84 képviselő szavazott. Ennélfogva holnap fog indokolás végett felvétetni az indítvány. (*Hosszan tartó zaj.*) Az interpellatiós könyvben vannak bejegyzések.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*): „Január 22-ről. Irányi Dániel, az inség tárgyában, a belügyministerhez. Degré Alajos, mult év deczember 2-án, a szőlődézsma-váltság tárgyában tett interpellatióra adandó válasz megsürgetése, a pénzügyministerhez. Somssich Iván gróf, az árviz ügyében, a közlekedési ministerhez.“

Irányi Dániel: T. ház! A jelen ülésszaknak még elején, a mult őszszel Mocsáry Lajos t. barátom felszólalására az inség tárgyában és később, ha emlékezetem nem csal, Bujanovics Sándor t. képviselőtársam interpellátiója következtében a t. belügyminister ur odanyilatkozott, hogy ő felszólította a főispánokat, küldjenek be a lehető legrövidebb idő alatt jelentést a megyéjökben netalán uralgó inség állapotáról; a kormány ezen jelentések alapján, ha szükségesnek látja, részint pénzsegélyt fog nyujtani, részint pedig a közlekedési minister urral egyetértőleg közutak és egyéb közmunkák teljesítését fogja elrendelni. Pénzsegélyt fog nyujtani azoknak, kik munkaképtelenek, ellenben a közmunkák azok részére lesznek, a kik dolgozni képesek. A t. ház a minister ur ezen nyilatkozatában megnyugodni látszott. Azóta azonban, különösen az imént lefolyt szünnapok alatt, több hirlap oly tudósítást hozott, mely szerint a felső vidékeken némely megyében a nyujtott segély elégtelen; az emberek ezrenként szenvednek éhséget, sőt már éhhalál esetei is fordultak elő. Nem tudom, mennyiben alaposak ezen hirek, mennyiben nem, de mindenesetre kötelessége a képviselőháznak tudomást szerezni a dolgok állapotáról. Ez czélja interpellátiómnak.

Jól tudom, t. ház, mily szomorú és mily sanyarú viszonyok közt vannak pénzügyeink, de másrészről ne feledjük, hogy bármilyen szegények legyünk is, nem szabad megengednünk, hogy polgártársaink éhen vesszenek. (*Ugy van! a szélső balfelől!*) Ezt nem engedi meg az emberiség, ezt tiltják politikai és közgazdasági indokok egyaránt.

Az interpellátió, melyet a belügyminister

Digitized by Google

urhoz intézni szerencsém van, ekként szól: (*Olvassa*).

„Interpellátió a belügyminister urhoz.

Hajlandó-e a t. minister úr mielőbb irott jelentést tenni a t. háznak az országban uralkodó inségről és az ennek enyhítésére tett intézkedésekről, előadva a törvényhatóságok e tárgyban kelt felterjesztéseinek lényegét s az ezek folytán a kormány által utalványozott pénzbeli segély mennyiségét, az elrendelt közmunkák minőségét és kiterjedését s mindezen intézkedések eddigi eredményét?

Nem látja-e szükségesnek a t. minister ur, hogy az eddigieknél hathatósabb eszközök alkalmaztassanak az inség ellen s a többi közt a jövő tavaszi vetésre vető magról is történjék gondoskodás?

S ha ily hathatósabb eszközök alkalmazását maga is szükségesnek látja, fog-e ez iránt előterjesztést tenni a törvényhozásnak?“

Kérem a t. házat, méltóztassék az interpellátiót a minister urral közöltetni, remélve, hogy a tárgynak ugy fontosságát, mint sürgősségét tekintve, arra mielőbb válaszolni fog. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: Az interpellátió közöltetni fog a belügyminister urral.

Degré Alajos: T. ház! Mult évi deczember 2-án volt szerencsém a t. pénzügyminister urhoz interpellátiót intézni két község dézsmaváltsága ügyében. Ott tömérdek és nagyszerű visszaélések történtek, a melyeket akkor már eléggé előadtam.

Ma csak arra vagyok bátor felkérni a minister urat, méltóztassék ez ügyben valahára intézkedni. Két községnek valóságos szerencsétlensége következik abból, ha késedelem történik, mert ha ebben a hónapban nem intézkedik a minister ur, azok az emberek ott tönkre fognak menni. Belátom, hogy nagy nehézséggel járt eddig választ nyernem, mert a minister ur beteg volt, azután pedig következtek a szünidők. De másrészről ott szerencsétlenség fenyeget, tehát szükségesnek láttam az interpellátiót megujitni és megsürgetni, kérvén a minister urat, hogy ha maga személyesen nem adhatna választ, méltóztassék ez ügyben meghatalmazottja által intézkedni. (*Helyeslés.*)

Az interpellátió igy szól:

Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa az interpellátiót*):

„Interpellátió a pénzügyminister urhoz.

Uj-Kécske és Ó-Kécske érdekében még mult év deczember 2-án — szőllődézsma-váltsági visszaélés miatt — volt szerencsém a pénzügyminister urhoz interpellátiót intézni.

Az ügy igen sürgős, mert késedelem esetében a nevezett községekre igen súlyos baj háramlik.

Miután pedig csak a folyó január végéig lehet ebben intézkedni, kérdem a t. pénzügyminister urat, szándékozik-e a hozzá intézett interpellátiómra választ adni?“

Elnök: Az interpellátió közöltetni fog a pénzügyminister urral.

Somssich Iván gr.: T. ház! A lapokból is olvastam, de magán értesültségem után is tudomással birok a felől, hogy a Duna a Csallóközt elárasztotta.

Miután a belügyminister ur nincs jelen, ennélfogva interpellátiómat a közlekedésügyi minister urhoz fogom intézni. Interpellátióm röviden igy szól:

„Interpellátió a t. közlekedési minister urhoz.

A lapokból, de magánértesülés után is tudom, hogy Csallóközön, az emberhaló foknál betódult a víz, és Szakálos, Ekel, Ócsa, Tany, Ujfalu, Sz. Pál, Lak, Hogya, Kefi, Aranyos, Néma, Ekecs, Csicsó, Izsap, Nagymegyer határait elöntötte, kérdezem a t. közlekedési minister urat, van-e erről tudomása és ha van, tett-e, vagy szándékozik-e tenni intézkedéseket a további veszély elhárítására?“

Elnök: Az interpellátió közöltetni fog a közlekedésügyi minister urral.

Több tárgya a mai ülésnek nem lévén, a t. ház határozata szerint a holnap 11 órakor tartandó ülésben kifejtés és indokolás végett fel fog vétetni a Mocsáry Lajos képviselő ur által ma beadott indítvány.

Egyéb tárgya a holnapi ülésnek nem lesz, hanem szombaton tárgyaltatik a kérvényi bizottságnak ma beadott jegyzéke és a gazdasági bizottság jelentése. Továbbá bátor volnék még arra kérni a t. házat, hogy a könyvtári bizottságnak még elmaradt jelentése is kitűzessék a napirendre. Végre a képviselőház pénztárának 1879. január 1-étől junius 30-áig terjedő jelentése is napirendre kitűzetik. Egyéb tárgy nem lévén, az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik 12 óra 45 perczkor.*)

Digitized by Google

193. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi január 23-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyvhitelesítés. Az állandó igazoló bizottság jelentése Abonyi Emil és Várady Gábor választási jegyzőkönyveiknek igazolásáról. Mocsáry Lajos inditványát indokolja, ez inditvány tárgyalásának hétfőre kitüzése.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla, és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 11 órakor.*)

Elnök: A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Antal Gyula, a szólani kivánókat egyrészről Baross Gábor, másrészről b. Mednyánszky Árpád fogja feljegyezni.

Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a január 22-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, azt hitelesítettnek jelentem ki.

Emmer Kornél, az állandó igazoló bizottság előadója: T. ház! Az állandó igazoló bizottság tárgyalás alá vette, Beregmegye nagyberegi választókerületében megválasztott Abonyi Emil és Máramarosmegye técsői választó-kerületében megválasztott Várady Gábor megbizó leveleit. A bizottság e megbizó leveleket kifogástalanoknak találván, kijelentendőnek tartja, hogy a nevezett képviselők a szokásos 30 nap fenntartásával igazoltatnak.

Elnök: E szerint Abonyi Emil és Várady Gábor megválasztott képviselőket a 30 nap fenntartása mellett ezennel igazolt képviselőknek jelentem ki.

Besoroztatnak pedig az első a II., a második pedig a IV. osztályba.

Következik a napirend: Mocsáry Lajos képviselő ur tegnap beadott határozati javaslatának indokolása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a határozati javaslatot*).

Mocsáry Lajos: T. ház! Bármily csábító is — megvallom — az alkalom: én azoknak, miket tegnap elmondottam, bővebb részletezésébe, annál kevésbé ismétlésébe, ezuttal bocsátkozni egyáltalán nem kivánok. (*Helyeslés a szélső baloldalon*).

Kétségtelen, hogy ez által némi hátrányban maradok, mert tegnap csak röviden fejtettem ki indítványomat, alkalmazkodva a helyzethez, a mint azt magamnak contempláltam. Egyáltalán nem gondoltam ugyanis, hogy a t. ház el fog térni az önmaga által inaugurált szokástól, azon szokástól, hogy rendkivüli események felmerülése alkalmával, azonnal belebocsátkozott indítványok tárgyalásába és azonnal intézkedett.

Megvallom, sajnálom, hogy a t. ház tegnapi eljárása következtében megszakasztotta ezen immár consolidáló félben levő, nézetem szerint igen helyes szokást, azt t. i., hogy a t. háznak meg

Digitized by Google

legyen a módja és szabadsága és bizonyos latitudeje arra nézve, hogy a mikor szükséges, különösen fontos emergentiák alkalmával, ne kösse meg saját kezeit, hanem tartsa fenn cselekvési szabadságát.

Azonban ennek sem kívánok ez alkalommal bővebb fejtegetésébe bocsátkozni; nem akarok élni szólásjogommal, nehogy visszaéljek a t. ház türelmével; egyedül arra szorítkozom, hogy tisztelettel kérjem a t. házat, hogy indítványom tárgyalását elrendelni méltóztassék. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! A magam részéről nem tagadhatom, hogy az eljárási módot, melyet a t. képviselő ur az ügy előhozatalára választott, teljesen correctnek nem tartom; arról pedig éppen meg vagyok győződve, hogy a képviselőház fennálló szabályai szerint egyebet nem tehetett, mint hogy napirendre tűzze elsőbben is azon kérdést, kívánja-e a határozati javaslatot tárgyalás alá venni, vagy nem? Különben ez alkalommal én sem szándékozom a tiszt. ház figyelmét hosszasabb ideig igénybe venni; egyszerűen, röviden és nem reflectálva a tegnap elmondottaknak egyes tételeire, csak azon meggyőződésemnek kell, hogy kifejezést adjak, hogy egy oly határozati javaslatnak, minő a képviselő ur által beterjesztetett, elfogadása, a parlamentaris rendszer keretében meg nem fér. (*Ugy van! jobbfelől.*) Mert olynemű tényekről, minőkről szó van, vizsgálatot tenni, részint a közigazgatás, részint a törvénykezés feladata. (*Helyeslés jobbfelől.*) Azután felvilágosítás adatván, a ház teljes joggal rosszalja, vagy helyesli a kormánynak eljárását. (*Helyeslés jobbfelől.*)

De midőn ezt ilyen rövidséggel elmondom, megmondom azt is, hogy miért nem kívánnám és nem tartanám helyesnek most bővebben nyilatkozni a dolog felől. Nem tartom azért, mert — bár mint mondám, a választott utat egyéni felfogásom szerint nem tartom helyesnek és bár magát az indítványt is olyannak tartom, melyre nézve minden szemrehányás nélkül élhetne a ház azon jogával, hogy tárgyalás alá venni sem kívánja, — mégis, minthogy a dolog természetében levőnek látom, hogy ha szerintem helyesen más alakban kell is vala történnie, de a felemlített eseményeknek e házban szóba kell jönniök, a mit elannyira látok, hogy el voltam határozva, hogy ha más nem teszi, magam adom meg erre az alkalmat: én a magam részéről azt, hogy az indítvány tárgyalás alá vétessék, ellenezni nem kívánom.

Egy kérésem van azonban a t. házhoz s ez az, hogy mivel azt hiszem, hogy az indítványozó urnak magának is és mindenkinek e házban czélja az kell, hogy legyen, hogyha ez ügy tárgyaltatik, az föl is derittessék: méltóztassék a tárgyalást ne holnapra, hanem a hétfői ülésre kitűzni. (*Általános helyeslés.*)

Elnök: Felteszem a kérdést: elfogadja-e a tisztelt ház a ministerelnök ur indítványát, hogy Mocsáry képviselő ur indítványának tárgyalása hétfőre tűzessék ki? (*Elfogadjuk!*)

E szerint kimondom a határozatot, hogy a t. ház Mocsáry képviselő ur indítványát héfőn fogja tárgyalni.

A legközelebbi ülés holnap d. e. 10 órakor fog tartatni a tegnap megállapított napirenddel.

Más tárgy nem lévén, az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik 11 óra 45 perczkor.*)

Digitized by Google

194. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi januar hó 24-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyvhitelesítés. Elnöki jelentés a beadott kérvényekről s Abonyi Emil és Várady Gábor végleges igazolásáról. Tisza Kálmán ministerelnök a pénzügyminister helyett törvényjavaslatot nyujtja be némely inséges vidékek részére vetőmagra adandó kölcsönsegélyről; ugyanő mint belügyminister egy másikat az inséges vidékek segélyezései módozatáról. Madarász József inditványa Michl Jakab összeférhetlenségi ügyéről; ugyanő inditványt tesz a kiküldetést nyert képviselők összeférhetlenségi ügyében; végül a kiküldetést nyert képviselők kiküldetési idejök bejelentésének sürgetését kéri. A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása. A könyvtári bizottság jelentésének tárgyalása. A képviselőház számvizsgáló bizottságának jelentése, az 1879. év január 1-től junius 30-ig a pénztárnok fölmentése. A kérvényi bizottság 27-ik sorjegyzékének tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, br. Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, Szende Béla, br. Orczy Béla és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Antal Gyula jegyző ur fogja vezetni; a szólni kivánókat egyrészről Baross Gábor, másrészről b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a f. hó 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét.*)

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, az hitelesittetik.

Van szerencsém bemutatni Magyar-Csanád, Lele, Nagy-Majláth, Alberti, Földeák, Kis-Királyhegyes csanádmegyei községek elöljáróinak Szeberényi Andor képviselő ur által beadott, továbbá Batonya mezőváros, Apácza, Mező-Kovácsháza, Magyar-Bánhegyes, Tót-Bánhegyes, Kunágota és Dombiratos csanádmegyei községeknek Végh Aurel képviselő ur által beadott kérvényeit, melyekben az egész közmunka kötelezettségnek pénzbeli megváltását kérik.

A soproni kereskedelmi és iparkamarának Miehl Jakab képviselő ur által beadott, a kolozsvári kereskedelmi és iparkamarának Péchy Manó gr. képviselő ur által beadott kérvényeit, melyekben az utakról szóló törvényjavaslat 9-ik §-ának azon részét, mely szerint a gyárak, ipartelepek és nagyobb vállalatok a közmunkaadóval is megterheltetni czéloztatnak, elvettetn kérik.

A nagy-szent-miklósi czipész-társulatnak V é csey Tamás képviselő által beadott kérvényét, melyben a II. országos iparos gyülés kivánalmainak és javaslatainak érvényesítését kéri.

Mindezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Miklós Gyula képviselő ur levelét, melyben bejelenti több hónapon át tartott betegsége miatti elmaradását az országgyülési tárgyalásoktól; a kért szabadságidő megadatik.

Egyuttal van szerencsém a t. háznak jelenteni, hogy Abonyi Emil és Várady Gábor képviselő urak megválasztatása óta a szabályszerű 30 nap letelt, minélfogva a nevezett képviselők véglegesen igazolt képviselőknek nyilvánittatnak.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs.

Tisza Kálmán: T. ház! Van szerencsém első sorban a még meg nem jelenhetett pénzügyminister nevében benyujtani egy törvényjavaslatot, az ország némely inséges vidékein vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetitése tárgyában.

Midőn ezen törvényjavaslatot indokolásával együtt benyujtanám, kérem a t. házat, méltóztassék annak kinyomatását elrendelni s azt mentől előbb való tárgyalás végett, a pénzügyi bizottsághoz utasítani. (*Helyeslés.*)

Elnök: A benyujtott törvényjavaslat kinyomatik szétosztatik és sürgős tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Digitized by Google

Tisza Kálmán: T. ház! Hasonlólag van szerencsém benyujtani a belügyministerium részéről egy törvényjavaslatot, az ország némely részeiben jelentkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről. Méltóztassék ennek is kinyomatását elrendelni s azt mentől előbbi tárgyalás végett, a pénzügyi bizottsághoz utasítani.

Elnök: Ezen törvényjavaslat is kinyomatik, szétosztatik s hasonlóképen sürgős tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Baross Gábor jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány- — sem az interpellatiós-könyvben nem foglaltatik újabb bejegyzés.

Madarász József: T. ház! Egy összeférhetlenségi esetet vagyok bátor a t. háznak bejelenteni.

Az 1875: I. tör. cz. 1. §-a oly világos, hogy az ellenében, azt hiszem, csakis a sophistikának lehet előállani, mert e t. cz. 1. §-a határozottan ezt mondja:

„Országgyülési képviselő nem viselhet olyan hivatalt, nem foglalhat el oly állást, mely a korona kijelölésétől vagy a korona, a kormány, a kormányközegek kinevezésétől függ és fizetéssel vagy díjjal jár.“

A törvény meghatározza a kivételeket, mint a kik kivehetők ez általános szabály alól.

Azon t. képviselő, Soprony megye nagymártoni kerületének érdemes képviselője: Miehl Jakab, ki iránt én kényszerítve érzem magamat az összeférhetlenségi törvényre hivatkozni, már a mult évben érdemei szerint a székesfehérvári székes káptalan fizetéses tagjává neveztetett ki.

Minthogy a törvény világosan elrendeli, hogy bármely hivatal, bármely állás, mely akár a korona, akár a kormány kinevezésétől függ és fizetéssel jár és a kivételek közt nincs azon állás, melyet a képviselő ur elfoglal, alá esik e törvény rendelete szerint a 7. §-nak, mely azt mondja: „Ha a már igazolt képviselő, időközben olyan állást foglal el, vagy olyan helyzetbe jut, mely a képviselői megbizással össze nem fér, tartozik a képviselőségről, a ház elnökéhez intézett nyilatkozatában 48 óra alatt leköszönni.“

Mivel pedig — gondolom — a 48 óra azon kinevezés óta már igen sokszor elmult és a bejelentés az elnökséghez még sem történt meg, előáll a törvény 9. §-ának azon rendelete, hogy „ha a képviselő a 6., 7., 8. §§-okban megszabott kötelességének eleget nem tesz, az összeférhetlenségi bizottság itél felette és itél azonnal.“

Én tehát a házszabályok 124. §-ának értelmében bejelentvén ezen összeférhetlenségi esetet, kérem a t. házat, hogy az összeférhetlenségi bizottságot annak tárgyalására utasítani méltóztassék. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Elnök: T. ház! A házszabályok 124. §-a világosan ezt mondja: „Ha valamely képviselő ellen összeférhetlenségi eset jelentetett be a háznál az elnökség, vagy egyes képviselők által, ezen bejelentés tárgyalás végett, vita nélkül az összeférhetlenségi bizottsághoz tétetik át.“

Ezen szakasz értelmében tehát határozatképp kimondom, hogy a Madarász József képviselő ur által bejelentett eset, az összeférhetlenségi bizottsághoz tétetik át tárgyalás végett. (*Helyeslés.*)

Madarász József: T. ház! 1879. évi nov. 6-án 1815. sz. alatti végzéssel utasította a t. ház az összeférhetlenségi bizottságot véleményes jelentéstételre az iránt, hogy az 1875. évi I. [törvényczikk 1. §-ának *g*) pontja miként értelmeztessék azon képviselőkre nézve, a kik az 1875. I. törvényczikk 1. §-a szerint a kivételek között említett ideiglenes megbizatást elfogadták. Miután ennek is már igen nagy ideje járt le, azon alázatos kéréssel járulok a t. házhoz, méltóztassék a ház t. elnökét utasítani arra, hogy tegye magát érintkezésbe az összeférhetlenségi bizottsággal és szólítsa fel, hogy e tárgyban véleményes jelentését mielőbb terjeszsze be. Ugyanekkor arra is kérem a t. házat, hogy t. elnöke által az összeférhetlenségi bizottságot figyelmeztesse az általam éppen most felolvasott 1875. évi I. törvényczikk végső felolvasott szakaszának azon rendeletére, mely szerint a bejelentett összeférhetlenségi esetek felett, azonnal kötelessége tárgyalást tartani. Emlékezem rá, hogy pár hónapja már, hogy egy összeférhetlenségi esetet kénytelen voltam bejelententeni a t. háznak s még az iránt sincs itt a bizottság jelentése.

Arra kérem tehát a t. házat, hogy méltóztassék t. elnökét megbizni azzal, hogy az összeférhetlenségi bizottságot törvényes kötelességének teljesítésére figyelmeztesse.

Elnök: Ha a t. háznak észrevétele nincs, a tett indítványhoz képest érintkezésbe fogom magamat tenni az összeférhetlenségi bizottsággal és annak elnökét fel fogom szólítani, hogy a képviselő ur által felemlített ügyekben, jelentését mielébb terjessze a ház elé. (*Helyeslés.*)

Madarász József: T. ház! Végre a ház t. elnökéhez van egy kérésem. 1879. okt. 6-án ugyanezen tárgyban utasittatott a ház t. elnöke az 1669. sz. alatti végzés folytán, hogy szólítsa fel mindazon képviselőket, a kik időközi kiküldetést nyertek, hogy tudassák a képviselőház elnökével kiküldetésök idejét, hogy e szerint a ház elnöke által nyilván tartassanak.

Miután remélem, hogy az összeférhetlenségi bizottság kiküldetéséhez képest, véleményes jelentését e képviselőkre nézve, nem sokára be fogja adni, a t. ház elnökét arra kérem, hogy

Digitized by Google

az összeférhetlenségi jelentés beadása előtt néhány nappal legyen szives ezen nyilvántartást beterjeszteni, hogy az egyes kiküldetésekkel megismerkedhessünk.

Elnök: Jelentem a t. háznak, hogy a hozott határozathoz képes kötelességemnek tartottam azonnal felszólítani az illető képviselőket és ők feleltek is. Ezen nyilvántartás én nálam meg is van és azt már be is terjesztettem volna a t. háznak, de azt hittem, hogy az összeférhetetlenségi bizottság jelentésével együtt fog tárgyaltatni. Ha azonban a t. ház kívánja, ezt a kimutatást bármikor beterjeszthetem. (*Helyeslés.*)

Következik a gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház f. évi január havi költségvetéséről*).

Elnök: Ha a t. háznak észrevétele nincsen, kimondom határozatképen, hogy a t. ház, a költségvetési előirányzatot helyeslő tudomásul venni méltóztatik és az elnökséget ezen összegnek folyóvá tételére felhatalmazza.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház pénztárának 1879. évi deczember havi kiadásairól benyujtott kimutatásra nézve*).

Elnök: A gazdasági bizottságnak észrevétele nincsen ezen kimutatásra s azt hiszem, a t. ház is tudomásul veszi. (*Helyeslés.*)

Baross Gábor jegyző (*olvassa a gazdasági bizottság jelentését Kaschenich Franciskának 1687/1879. számú kérvénye tárgyában*).

Elnök: A t. háznak nincs észrevétele és igy a gazdasági bizottság javaslatához képest, a jelen kérvény a háznagyi hivatalhoz tétetik át azzal, hogy, ha a folyamadó által felszámított költségek hitelt érdemlőleg igazoltatnak, azok a ház pénztárából utalványoztassanak.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a képviselőház könyvtári bizottságának jelentését, valamint a képviselőház könyvtárának az 1878/81. országgyülés első ülésszaka alatti összes bevételeiről és kiadásairól szóló kimutatását*).

Elnök: Ha a t. háznak nincs észrevétele, a jelentés és a kimutatás tudomásul vétetik.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a képviselőház számvizsgáló bizottságának jelentését az 1879. évi január 1-től, ugyanazon évi junius 30-ig vezetett pénztári számadás megvizsgálása tárgyában*).

Elnök: Ha a t. háznak nincs észrevétele, a képviselőháznak az 1879. január 1-től junius 30-ig vezetett számadásaira nézve, Lisznyay János pénztárnoknak a további számadás terhe alól a felmentés megadatik, a megvizsgált számadás pedig irattárba tétetik.

Vécsey Tamás előadó (*olvasa a kérvényi bizottság véleményét a 24. sorsjegyzékben foglalt 1—15. számú kérvények iránt, mely észrevétel nélkül elfogadtatik*).

Elnök: T. ház! A hétfőn 10 órakor tartandó ülés napirendje már meg lévén állapítva, s a mai ülésnek egyéb tárgya nem lévén, azt bezárom.

(*Ülés végződik d. e. 11 órakor.*)

Digitized by Google

195. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi januar 26-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Gr. Zichy Viktor lemondásáról. Tisza Kálmán ministerelnök a honvédelmi minister törvényjavaslatát nyujtja be az elszállásolási törvény végrehajtásához szükséges póthitelről. Mocsáry Lajos inditványának tárgyalása. Szilágyi Dezső inditványa a tárgyalás elhalasztása iránt, s annak elfogadása; ellenben a hivatalos iratok kinyomatására vonatkozó inditványának elvetése. Napirend megállapitása.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágost, b. Kemény Gábor, Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Antal Gyula jegyző ur fogja vezetni. A szólni kivánókat egyrészről Baross Gábor, másrészről Beőthy Algernon jegyző urak fogják jegyezni.

Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a január 24-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesittetik. Bemutatom a t. háznak Maros-Tordamegye közönségének föliratát, melyben a nagy-enyedi kir. törvényszék visszaállitását kéri;

Máramaros megye közönségének föliratát, melyben Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegyének fölterjesztését pártolván, az adók és az illetékek kezeléséről szóló törvényeknek szabályozását kéri;

Arad sz. k. város közönségének fölterjesztését, melyben Hajdumegye föliratát pártolván, a katonaság beszállásolási tehernek igazságosabb megosztása czéljából alkotott 1879: XXXVII. t. cz.-nek módositását kéri;

A sziráki ipartársulatnak Plachy Tamás képviselő ur által beadott kérvényét, melylyel a II. országos iparos gyülés kivánalmainak és javaslatainak érvényesitését kéri.

Mindezen kérvények ki fognak adatni a kérvényi bizottságnak.

Nasch Salamon nagy-károlyi lakosnak Novák Gusztáv képviselő ur által beadott kérvényét, melyben a székelyhidi kir. járásbiróság bünfenyitő osztálya által birói zártörés és sikkasztással vádolt Nagy György képviselő mentelmi jogának fölfüggesztése iránt beterjesztett kérelmének mielőbbi teljesitését kéri.

Ezen kérvény mentelmi ügyet foglalván magában, úgy hiszem, egyenesen a mentelmi bizottsághoz lesz utasitandó.

Továbbá van szerencsém bejelenteni Zichy-Ferraris Viktor gróf, Mosonymegye magyar-óvári kerület országos képviselőjének levelét, melyben képviselői állásáról való lemondását bejelenti. A t. ház méltóztatik az elnökséget az új választás iránti intézkedés megtételére felhatalmazni. (*Helyeslés.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Van szerencsém a megjelenésben akadályozva levő honvédelmi minister helyett benyujtani egy törvényjavaslatot, a honvédelmi ministerium 1879. évi költségvetésének elhelyezési rovatában az 1879. évi XXXVII. t. cz. által előidézett elszállásolási költségtöbblet fedezésére szolgáló póthitelről. Kérem, méltóztassék ezen törvényjavaslatot indokolásával együtt kinyomatni és előzetes tár-

Digitized by Google

gyalás végett, a pénzügyi bizottsághoz utasítani.

Elnök: A törvényjavaslat ki fog nyomatni, a t. ház tagjai közt szét fog osztatni és tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Következik a napirend: Mocsáry Lajos képviselő ur által f. hó 22-én beadott indítványnak tárgyalása.

Mocsáry Lajos: T. ház! Midőn a házszabályok utasítása értelmében, nekem vált feladatommá e tárgyban először szót emelnem, megvallom, ugyanazon helyzetben érzem magamat, melyben voltam a mult pénteki ülés alkalmával, midőn feladatom volt indítványomat indokolni; ugyanazon helyzetben vagyok — mondom, — mert azoknak újra elmondásával, a miket a legelső alkalommal felsorolni szerencsém volt, a t. ház türelmét fárasztani nem akarom. Méltóztassanak azonban megengedni, hogy mégis egynehány rövid szóval bátor legyek a t. ház figyelmét indítványomnak főbb momentumaira irányozni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Én szükségesnek tartottam vizsgálatot annak kiderítésére, hogy voltaképen ki volt okozója azon erőszakoskodásoknak, azon egyrészről czélellenes, másrészről a közönség, a honpolgárokra a legnagyobb mértékben sérelmes eljárásnak, mely az utóbbi zavargások alkalmával, a rendőrség részéről tapasztaltatott. Mondtam azt, hogy lehetősége forog fenn annak, hogy azon czélszerűtlen, helytelen eljárás végokai, magára a kormányra vezethetők vissza; arra, hogy a rendőrség a kormánytól kapott akár ez alkalomra különös utasítást, akár általános utasításokat hasonló esetekben eljárására nézve, minélfogva ezen eljárásért magát a kormányt kellene felelőssé tenni. És miután egyáltalában nem lehet követelni azt, hogy a kormány önmaga ellen rendeljen el vizsgálatot és maga irányozza annak terjedelmét és minőségét, akként, hogy az eredmény saját vád alá helyeztetésének is alapját képezhesse, miután én ezt, egyenesen kimondva, képtelenségnek tartanám, mulhatlanul szükségesnek véltem egy parlamenti vizsgálat elrendelését indítványozni. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Szükségesnek tartottam továbbá a vizsgálatot azon nagyfontosságú körülményre nézve is, melyre nézve pedig alig foroghat fenn kétség, t. i. hogy a lefolyt zavargások alkalmával a katonaság, a nélkül, hogy az illetékes polgári hatóság által vétetett volna igénybe, önhatalmúlag intézkedett. Szükségesnek tartom erre nézve is a parlamenti vizsgálat elrendelését mindenekelőtt azért, mert azt hiszem, hogy egyrészt a parlament tekintélye, másrészt pedig a publicitas azon foka, mely a parlamenti bizottság eljárásával mindenesetre össze van kötve, sokkal nagyobb biztosítékot nyujt arra nézve, hogy a vizsgálatnak kellő eredménye legyen. Mert a vizsgálatnak ily módon való megejtése által a dolgot elsimítani, elcsinálni sokkal nehezebb, mintha a vizsgálat más uton ejtetik meg,

De szükséges ebben a tekintetben is a parlamenti vizsgálat azért, mert itt is közbejátszhatik a ministeri felelősség. Meglehet ugyanis, hogy a kormány elmulasztotta a katonaságot ezen alkalommal visszatartóztatni attól, hogy önhatalmúlag intézkedjék. De meglehet az is, hogy a kormány oka ennek, mert talán olyan állást foglalt el szemben a katonasággal, hogy ezen katonaság nem tanulta meg kellőleg tisztelni ezen ország önállóságát és az itt fennálló alkotmányos, törvényes rendet.

Ezek azon tárgyak, melyekre nézve a vizsgálatot szükségesnek tartottam, ezek főleg azon indokok, melyeknél fogva a vizsgálatot a képviselőház által kiküldendő bizottság által kivántam eszközöltetni. Mindezek ellenében az óta, hogy ezeket minap elmondani szerencsém volt, a t. házban egyáltalán nem tétetett még semmi észrevétel, nem mondatott czáfolat indítványomra nézve, kivéve azon rövid megjegyzést, melyet a t. belügyminister ur minapi rövid felszólalásában tenni méltóztatott. Azt mondotta ugyanis, hogy „egy oly határozati javaslatnak, minő a t. képviselő ur által beterjesztetett, elfogadása a parlamentaris rendszer keretében meg nem fér". Hogy miért nem fér meg, azt a t. minister ur nem mondta. Én tehát ezen állítással szemben most nem tehetek egyebet, mint hogy kifejezzem azon nézetemet, miszerint egy ily állítás nem fér meg az alkotmányossághoz ragaszkodó férfiú gondolkozásának, fogalmainak keretében. (*Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Elvárom azonban, miként fogja a t. minister ur igazolni állítását, s erre; valamint mindazokra, a mik indokaim ellen a t. házban egy, vagy más részről netán föl fognak hozatni, bátor leszek megtenni észrevételeimet akkor, midőn a házszabályok 143. §-ának értelmében, ha szükségesnek fogom találni, a végszó jogával fogok élni. Addig is bátor vagyok indítványomat a t. háznak elfogadásra ajánlani. (*Élénk heyeslés a szélső baloldalon.*)

Tisza Kálmán belügyminister: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) Mielőtt teljes tárgyilagossággal elő kivánnám adni a kezeimnél levő hivatalos adatok alapján a történteket, melyekre Mocsáry képviselő ur indítványa vonatkozik, szükségesnek tartom, különösen mai felszólalása folytán, hogy pár szóval nyilatkozzam indítványáról magáról. (*Halljuk!*) A t. képviselő ur mai indokolásában felhozottakra, arra, a mi pl. a katonaság önhatalmú eljárását, a mi a rendőrségnek nem igazolt szigorát illeti: a felelet, úgy hiszem, benne lesz azon előadásban, melyet,

Digitized by Google

mint mondám, a történtekről egész tárgyilagosan tartani fogok. De azt mondá a képviselő ur, hogy multkori felszólalásomban nem mondottam meg, hogy miért nem tartom indítványát a parlamentarismus keretében elfogadhatónak. Erre kivánom igen röviden megjegyezni azt, hogy nem tartom elfogadhatónak azért, mert a parlamenti rendszer szerint, mint általában minden alkotmányos rendszer szerint, a különböző hatóságoknak megvannak különböző jogköreik. Ezen jogköröknek egy kézben való egyesítése nem egyezik meg a parlamentarismussal és általában az alkotmányossággal. Egyes esetekben vizsgálatok tartása illeti némely részben a közigazgatást, legtöbb esetben illeti, a minden befolyástól függetlenné és elmozdíthatatlanná tett birót. Ennek functiójába, az alkotmányosság felforgatása nélkül, maga a törvényhozás sem vághat. (*Helyeslés jobbfelől.*) A törvényhozást illeti igenis megitélni a kormánynak magának, mint ilyennek eljárását általános szempontokból, elitélni vagy helyeselni ezen eljárást. De nem illetheti meg egyes concrét utczai esetek megvizsgálását magához ragadni a birótól. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) Ez az, a miért én a képviselő ur indítványát az alkotmányosság keretében elfogadhatónak nem tartom.

A mi, t. ház, magukat az eseményeket illeti, hiszen körülbelül csak meg kell tisztítani a különböző commentároktól az egyes hirlapok leirásait és az események képe előttünk van.

Folyó hó 11-én történt a hatvani utczában a nemzeti kaszinó előtt az első csoportosulás. Midőn némileg nagyobb lett a tömeg, a rendőrség kötelességének tartotta figyelmeztetni, hogy a kiabálásokkal, a nemzeti kaszinó iránti insultusokkal és némi narancsokkal eszközölt tréfákkal hagyjanak fel. Ez nem sikerült. Sőt hivatalos adatok szerint, Herman Ottó képviselő ur kifejezte a nép előtt azon nézetét, hogy „minél szebben, annál jobb", azaz, hogy kiáltsanak minél jobban. (*Halljuk!*) A rendőrség felszólítására az illetők el nem oszolván s miután a főkapitánynak egy kérdésre adott azon válaszára, hogy esetleg, ha szükség lenne, katonaság is fog alkalmaztatni, ismét kifejezést adott a képviselő ur azon nézetének, — a melyet, hogy melyik ország tapasztalatából vett, nem tudom — hogy a rend helyreállítására katonaságot alkotmányos országban soha és semmi viszonyok közt nem szabad alkalmazni; mondom, miután ezek megtörténtek, a főkapitány nagyobb zavaroktól tartva, csekély katonai erőt hitt a hely szinére; hitta ezt pedig akkor, mikor a széputczában már egynehányan a tömeg közül, köveket szedtek volt össze, melyeket azonban a rendőrség tőlök még idejében elvett. Midőn a katonaság megjelent — nem akarok a dolgoknak szinészi leirásába bocsátkozni s csak azt mondom, a mi a dolgokra tartozik — ugyanazon képviselő ur s — legalább a hivatalos jelentések szerint — Szalay Imre képviselő ur is, felszólították a kapitányt, hogy a katonaságot rendelje el; ők, — nem tudom, éppen jót állottak-e, vagy meggyőződésüket fejezték-e ki, — hogy ha ezt megteszi, akkor az összegyült nép, minden további excessus nélkül hasonlag el fog távozni. Erre a főkapitány a katonaságot a hely szinéről elrendelte. A képviselő urak el is távoztak a mint tudom; a néptömeg azonban ott maradt; de midőn akkor ismét Hoitsy Pál — ugy hiszem, városi ipariskolai tanár ur és egyik lapnak munkatársa — azt mondá, hogy azért nem távoznak el, mert a kapitány a katonaságot csak a szomszéd utczába küldötte, ez még azt is megtette, hogy az illető tisztet felszólította rá és az, csakugyan a katonasággal a kaszárnyába be is ment és nagyobb baj, avagy kártétel nélkül csakugyan egy idő mulva, a tömeg is szétoszlott. Ez a 11-iki események rövid leirása.

12-én volt tüntetés, de az kisebbszerű volt. Némi zaj és lárma után a tömeg csakugyan eloszlott, a nélkül, hogy akár a rendőrségnek, akár a katonaságnak beavatkoznia kellett volna.

13-án már az esti órákban megkezdődött a csoportosulás; egyesek, kik a kaszinóba mentek, feltartóztattattak, bántalmaztattak s végre megkezdődött a dobálás, előbb pénznemekkel, majd kövekkel, majd vasszerszámokkal, utoljára pedig meglehetősen nagy súlyú vasdarabokkal. Ezen dobálások folytán a kaszinó ablakai természetesen bezúzattak. Dobáltatott a rendőrség is, ugy, hogy 10 óra tájban már nyolcz rendőri közeg és egy rendőri tisztviselő lett nagyobb mérvben megsérülten, a helyszinéről eltávolítva. Ekkor a megérkezett lovas rendőrség, a hatvani utczából kiszorította a tömeget; de az a kerepesi uton megállva, a lovas rendőrséget is hajigálta kövekkel. Midőn mindez megtörtént, lett igénybe véve a főkapitány által a katonaság s jelent meg a helyszinén mindössze két zászlóalj, a mi közben már a tömeg a kerepesi uton a légszeszlámpákat is összetörte, ottan sötétséget idézett elő, a katonaságot pedig „le a katonákkal le a kutyákkal" kiáltásokkal fogadta s ugyancsak kővel dobálta. Erre a katonaság szuronyait feltüzvén, a népet, miután a felszólításnak nem engedett, szuronynyal eltávozásra szorította. Hogy mily brutalis eljárás mellett, igazolja az, hogy ezen a napon, bárha a meglehetős nagy számú tömeg több izben megállott a katonaság előtt, mindössze két oly sérülési eset fordult elő, hogy az illetőket, a kik el nem távoztak, ápolás végett a kórházba kellett szállítani.

Ez a 13-iki napnak lefolyása; mert éjfél után 1—2 óra tájban, a tömeg ismét eloszlott.

14-én a rendőrség már jókor ügyelni kiván-

Digitized by Google

ván a rend fenntartására, ismét megpróbálta a tömeget eloszlatni; de miután e kisérletében nem boldogult — mert ha és a mennyiben egyes tömegeket a helyükről eltolt is, azok a legközelebbi helyen ismét összecsoportosultak — kénytelen volt a főkapitány a katonaságot igénybe venni és miután lovas rendőrökkel magát a hatvani utczát kitisztította volt, 8 óra tájban kénytelen volt a kerepesi uton a „megváltó" gyógyszertár körül, katonaság által cordont huzatni. Ekkor a tömeg legnagyobb része a sip utczába gyülekezett és már egy negyed 10 órakor a főkapitánynak jelentetett, hogy a nép között pisztolylövések történtek. Eruálni a dolgot kellően nem lehetett, mert a síp- és dob-utczák is, — a lámpák összetöretvén is eloltatván, — sötétségben voltak. Ugyanezen időtájban történt az, hogy egy szerencsétlen comfortablis kocsis a katonai cordonon át akart törni, a figyelmeztetésnek nem engedett, egy katonát elgázolt, ugy hogy két térdén a kocsi keresztül menvén, őt ápolás alá kellett helyezni; s ugyanekkor történt ezen egész időszak alatt egyetlenegyszer, hogy egy 6 személyből álló katonai patrol tüzet adott.

Ekkor esett el a kocsis és ugyanezen időtájban nem éppen azon a helyen lövetett meg Schvartz nevü jogász, mely utóbbira nézve az, hogy a nép közül történt lövésnek, vagy katonai lövéseknek esett-e áldozatul, még eddig teljes positivitással tisztába hozva nincs. Időközben a kerepesi uton lévő tömeg, a Rókus kórház ablakait is beverte, azonban a katonaság közbelépése folytán, a tömeg 12 óra körül eloszlott és a csend ezen éjszakára helyre állt.

15-én a rendőrség meg akarván minden lehető módon akadályozni, hogy a rendzavarás tovább folytattassék, már 6 óra tájban este azon utczák bejáratait, melyekben rendzavarások történtek, elzárta, a miért is a Rókus kórház körül gyült össze a tömeg, az ablakokat ott ismét hajigálta, a kerítésekből kitört léczekkel pedig épp ugy, mint kődobásokkal a rendőrséget bántalmazta, sőt a rendőrségre pisztoly- és puskalövések is történtek; de az illetők — a lámpák megint összetöretvén és eloltatván, — elfoghatók nem voltak, bár az egyik futás közben pisztolyát eldobta s ez később a rendőrség által meg is találtatott.

Midőn ezek történtek, akkor állott elő azon eset, hogy egy rendőrbiztossal találkozott Fehérváry államtitkár ur, (*Halljuk! Halljuk!*) s a rendőr — kinek számát is megmondhatnám, de most nem jut eszembe, — neki előadta, hogy ő a Károlykaszárnyából jön, a hol felszólította a parancsnokat a főkapitány megbizásából, hogy a katonaságot rendelje ki, mert a rendőrség többé nem bir a tömeggel. A térparancsnok erre azt nyilvánította, hogy miután a biztos nem tudja igazolni, hogy őt csakugyan Thaisz főkapitány küldötte, a katonaságot ki nem rendelheti s a biztos utána tette, hogy ő most nagy bajban van, mert, miután a főkapitány nem tartózkodhatik egy helyen, nem tudja, hol keresse fel s fél, hogy ebből késedelem s esetleg zavar támadhat. Ekkor az általam nevezett államtitkár ur a biztossal visszament a kaszárnyába s midőn ez ismételte, — bár ugy látszik tévesen, — hogy őt a főkapitány küldötte, az államtitkár ur figyelmeztette a térparancsnokot: nem gondolja-e, hogy ebből baj is származhatnék, miután esetleg megtörténhetik, hogy Thaisz főkapitány valamely félreeső helyen ugy el van rekesztve, hogy rögtön hozzá jutni nem lehet s igy ő sem irásbeli, sem általában másnemü megbizást nem adhat. (*Egy hang a szélső baloldalon*: *Ahá!*) A térparancsnok azonban még ekkor is azt mondotta, hogy ő másképp, mint irásbeli felhivásra a katonaságot kirendelni nem fogja. (*Helyeslés a bal és a szélső baloldalon.*) Ekkor adott ki Fehérváry államtitkár ur irásban egy felszólítást. (*Nyugtalanság és közbeszólások a szélső balon.*) Kérem méltóztassék végig hallgatni. Ebben először is azt mondja, hogy a főkapitány kivánatára rendeltessék ki a katonaság és másodszor tisztán, határozottan és egyenesen azt mondja a végén, hogy egyedül csak a főkapitány rendelkezésére bocsáttassék a katonaság. És ezt a tények is igazolják, mert a katonaság kijövén, első teendőjének tartotta a főkapitányt felkeresni s miután a főkapitány vele beavatkozás végett nem rendelkezett, a katonaság csakugyan nem is avatkozott be.

Én tehát mindenesetre azt hiszem, hogy azt mondani, hogy a katonaság önhatalmulag avatkozott volna be, nem tisztelvén az egész idő alatt a polgári hatóságok jogkörét, egyáltalában nem lehet; sőt éppen a legnagyobb scrupulositással ahhoz ragaszkodott s csakis a hivatott polgári hatóság rendelkezésére állott a rend helyreállítása körül.

A mi pedig az államtitkár ur eljárását illeti, (*Halljuk! Halljuk!*) azt hiszem, többen vannak a képviselőházban, kik tudják, hogy igaz, nem ilyen, de ennél nagyobb mérvü utczai zavargásoknál csakugyan előállhat azon eset, hogy az illető rendőrfőnökhöz hozzá férni nem lehet, hogy ő elzáratik attól, hogy a szükséges intézkedéseket megtegye. A kik ezt tudják, azok, ugy gondolom, nem fogják kárhoztathatni azon eljárást, mely szerint valaki nagyobb bajok megelőzhetése czéljából magára veszi a felelősséget, nem azért, hogy a katonaság beavatkozzék, hanem csak, hogy a katonaság a hely szinén legyen, hogy az illetékesnek a rendelkezésére

Digitized by Google

álljon. (*Helyeslés a jobboldalon. Nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.*)

T. ház! Az ügyeknek, a tényállásnak ezen száraz előadásából azt hiszem, lehetetlen meg nem győződni arról, hogy ezen egész idő alatt, ugy a rendőrség, mint a katonaság a legnagyobb mérsékletet tanusította. Nem kell más tanukra hivatkozni: olvassák el az ellenzéki lapokat. (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*) Azokban le van irva, hogy felteszem, azon napon, midőn a casino ablakai beverettek, a katonaság csak akkor kéretett beavatkozásra, midőn az ablakok beverve s nyolcz rendőr leverve volt. Ekkor történt aztán ama két nagyobb megsebesülés. És mindvégig, az egész időn át a katonaság a dobálások, a szitkozódások daczára, csakis a legnagyobb kényszerűség esetében s a lehető legkiméletesebb módon avatkozott be. Ezt csak az tagadhatja meg, ki tagadni akarja, hogy a katonaság és a rendőrség pl. kövekkel dobáltatott. De mig egyfelől, hogy ez igy történt, a hivatalos jelentések is constatálják, addig másfelől a hivatalos jelentéseket lehetetlen kétségbe vonnom, midőn látom ismét a t. ellenzéki lapok képeiben azon nagyszerű jeleneteket, midőn lerajzoltatik a katonaságnak és a rendőrségnek a nép általi dobáltatása. (*Derültség és tetszés jobbfelől. Nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.*)

T. ház! Igenis, én is azt hiszem, hogy itt vizsgálatra szükség van. Nincs az, ki jót állhatna arról, hogy ily viszonyok között, bármily mérsékelten járt legyen is el a rend közege, egyesek túllépéseket ne követhettek volna el. Concret panaszokra az ilyenek ellen, a vizsgálatnak el kell rendeltetni és el fog rendeltetni s a ki hibás, birájának át fog adatni. De kell vizsgálat arra nézve is, hogy kiktől, honnan származott maga ezen utczai izgalom. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Mert méltóztassanak megengedni, sehol széles e világon azt soha egyetlen egy kormány és egyetlen hatóság sem fogja eltűrhetni, hogy akkor, mikor konstituált biráink vannak, az utczai zavargások utján akarjon valaki magának elégtételt szerezni. (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélső balon.*) Sehol, semmiféle kormány nem fogja összetett kézzel nézhetni azt, hogy az osztályok közti háború ..... (*Élénk ellenmondások a szélső balfelől. Ugy van! Ugy! jobbfelől*), ismétlem és ha kell (*Halljuk! Halljuk!*) példákkal be is bizonyitom, hogy az osztályok közötti háború és a törvényes közegeknek való tettleges ellenszegülés, nap-naponta predikáltatott. (*Ugy van! jobbfelől.*) Én, t. ház, azt tartom, hogy éppen ezért, a vizsgálatnak és a törvényes biró utján való eljárásnak minden irányban meg kell ejtetnie (*Ugy van! Ugy! jobbfelől*) és hogy ezt sem egy, sem más irányban a reá nem illetékes hatóság, az illetékesnek kezéből ki nem veheti (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*)

Én azon meggyőződésben vagyok, t. ház, hogy az ily zavarok előidézése lélekbe vágó dolog már azért is, mert mindenki tudja tapasztalásból, hogy nem mindig a bűnösök, vagy legalább nem mindig csak ezek, esnek áldozatul. (*Ugy van! jobbfelől.*) Azokat, a kik ily mozgalmakat előidéznek, bármint igyekezzenek is ezt másra áthárítani, az örök biró előtt, az igazságos biró előtt, fogja a kiomlott vérért a felelősség sújtani. (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélső balfelől.*) Következménye az ily mozgalomnak mindenütt a világon legelső sorban károsodása az iparnak, a kereskedelemnek, megromlása az egyesek és az állam hitelének. (*Ugy van! jobbfelől.*) Ha ez nagyobb mérveket ölt, anarchiává lehet s akkor következése azon beteges, de természetes lelki állapot, midőn a magát gyökereiben veszélyeztetett társadalom, az életszükséget képező rend kedvéért, kész minden egyébről lemondani. (*Ugy van! jobbfelől.*)

Ezek következései általában. Ezen általános következésekhez nálunk még az is járul, hogy ha egyszer sikerülne azoknak, a kik a zavarokat előidézik, bebizonyítani, hogy a magyar állam a magyar nemzet vezetése alatt nem bir alkotmányos szabadságot rendben élvezni, nem birja magának a törvényes, a fokozatos fejlődés idejét és eszközét biztosítani (*Halljuk! Halljuk!*) — mondom — nálunk a magyar államnak és a magyar nemzetnek, mint ilyennek léte is veszélybe jöhetne. (*Ugy van! jobbról. Mozgás szélső balfelől.*)

Én, t. ház, a magam részéről nem tudok, de nem is akarok a kosmopolitismus magaslatára emelkedni. Nekem nem vigasz az, ha azt mondják, történjék bármi, de a vége az lesz, hogy lesz itt egy szabadabb állam, mint a mostani. (*Halljuk! Halljuk!*) Nékem kell szabad állam, de csak ugy kell, mint magyar állam. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.*)

Ily viszonyok között a kormánynak is meg vannak, meg kell, hogy legyenek teendői. Ma csak általánosan kivánom e teendőket jelezni abban, hogy intézkedni kell ugy, hogy a nélkül, hogy maga a szabadság csorbát szenvedjen, korlátozható legyen azon szabadosság, mely a szabadság örve alatt a szabadságot öli meg. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Mik legyenek ezen teendők, annak idejében erről is szólandók. De tudom azt is, hogy ezen nagy feladatnak csak oly kormány felelhet meg, mely mindazon faktoroknak erélyes támogatását, bizalmát birja, melyeknek támogatására egy alkotmányos kormánynak szüksége van. És éppen ezért előre is kivánom jelezni a t. képviselő uraknak, (*Halljuk!*) hogy midőn nyilatkozni

Digitized by Google

fogok nemsokára a nézetem szerint szükséges teendőkről, akkor igenis határozott választ fogok kérni arra, hogy ezen kormányt tartja-e a ház hivatottnak ezen nehéz feladatnak megfelelni? (*Élénk helyeslés jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Elvárjuk!*) mert meggyőződésem, hagy látni a veszély csiráját s nem tehetni meg ellene a kellő támogatás hiányában azt, mi nem a rendnek kizárólag, de a szabadságnak érdekében is szükséges és a kormányon maradni, lehetetlenség. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*)

Ismétlem, nem sokára el fogom mondani nézeteimet a teendők felett s akkor határozott választ fogok a t. háztól kérni. Most ez alkalommal csakis arra kérem a t. házat, hogy meghagyván az általam jelzett minden irányba kiterjesztendő vizsgálatot ott, hová az a törvény és alkotmány szerint tartozik, méltóztassanak a beadott határozati javaslatot el nem fogadni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: T. ház! Hermann Ottó képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Herrmann Ottó: T. ház! Személyes kérdésben kivánok szólani. (*Halljuk!*) Előre el voltam készülve arra, hogy nekem azon mozgalomban, mely jelenleg Magyarország fővárosában folyt, oly szerep fog tulajdonittatni, mely engem meg nem illet, melyet sohasem kerestem s keresni nem is fogok. Nem tudom, kinek informátióiból olvasta ki a belügyminister ur, hogy én a tömeget izgattam, sőt milyen informatió alapján mondhatja Magyarország belügyministere azt, hogy ily szavakkal izgattam; de az, a ki Magyarország belügyministerét igy informálta, rágalmazó volt, az denunciált. (*Felkiáltások, mozgás jobbfelől: Halljuk!*)

Minden ember, a kinek egy napilap szerkesztéséről fogalma van, tudhatja azt, hogy egy napilap szerkesztője este nem ér rá az utczákon járni és a néptömeget izgatni; (*Közbeszólások jobbfelől: Mégis ott volt! Nagy derültség*) mert mi lapunk munkatársait nem tartjuk pénzzel, mi önkénytesen dolgozunk.

A midőn az első estén, a mozgalom megindult, nem én voltam, a ki mondhatta, hogy kezdődött, hanem volt egy képviselő, a ki tartozik a belügyminister ur pártjához, a kit én már a helyszinén találtam (*Hosszas zajos derültség*) és én akkor jöttem a helyszinére, midőn az ugynevezett lárma, melyben azok az ékes szavak és szitkok hangzottak, már teljes virágzásban állt és jöttem azért, mert az nálam be volt jelentve és miután tudják, hogy nekem a fővárosban annál a szeretetnél fogva, melylyel a közönség engem kitüntetett, mindig megvan az a hatalmam, hogy a katonaság és rendőrség nélkül is tudnék rendet csinálni. (*Mozgás a jobboldalon.*)

Éppen ennélfogva, t. ház, a t. belügyminister ur második megjegyzésére bátor vagyok pár szóval reflectálni.

A t. belügyminister ur azt mondja, hogy én azt mondtam volna, hogy a rend helyreállítására a katonaságot soha sem volna szabad igénybe venni. Jól tudom, hogy mily helyen állok, senki sincs e világon, ki nekem azt mondhatja, hogy valaha nem mondtam ki, hogy mit érzek. Itt is azt mondom, hogy igenis azt mondottam, hogy a katonaságot igy használni, a miként a főváros rendőrfőnöke használta, nem szabad. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) Méltóztassék elképzelni, hogy az illető ponton 80 egyénnél több nem volt, olyan ember, a kit a csőcselék névbe szoktak beleérteni, pedig egy sem volt. Midőn a demonstratió folyamatban volt, senki sem hallotta Magyarország fővárosának rendőrfőnökétől, hogy hivatalos komolysággal odaállott volna és azt mondta volna, „Uraim, oszoljanak szét; sőt ellenkezőleg, félórával a katonaság kirendelése előtt velök kedélyesen társalgott, a mint a lapok meg is irták. És mikor a katonaság a békés polgársággal szemben felállittatott, azok a közösügyes kapitány által német nyelven megszólittattak, „auseinander geholtattak" és midőn tisztességesen felöltözött ember azt mondja a kapitánynak: nem értjük az urat, mondja meg magyarul — mit felel rá? Azt mondta: „hallgatni kutya" — tehát avval akarják eloszlatni és erre a szóra aztán a kapitány rákiált — egy 80 embernyi tömeggel szemben — „Zum Schiessen!" No, ha a t. belügyminister ur azt akarja nekünk magyarázni, hogy a katonaság ilyen alkalmazása helyes, hogy nekem nem volt igazam, hogy igy nem helyes — akkor köszönöm az ilyen alkotmányosságot. (*Ugy van! a szélső bal.*)

Én biztosítom a t. belügyminister urat épp ugy, a mint az ő pártját és az egész házat, hogy abban a perczben, midőn látni fogom, hogy itt valósággal mozgalomra van szükség, én nem fogok semmi titkos összeesküvést tenni, nem fogok semmiféle dolgot elhazudni, hanem oda fogok állani és a mikor vezetni fogom a mozgalmat, (*Nagy derültség*) akkor nem lesz oly tüntetés, a mint most volt, melyről minden ember, ki a nép psychologiáját ismeri, tudja, hogy az egy gyalázatos tettből indult és spontan keletkezett felháborodás következése volt. Ez volt a mozgalom értelme. Én tiltakozom az ellen, hogy engem a belügyminister száján keresztül bárki is rágalmazhasson. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Magam igazolásául tartozom megjegyezni, hogy én azt, hogy a képviselő ur ott volt, először tanultam a lapokból, azután tanultam a hivatalos

Digitized by Google

jelentésekből, de minden lehető kételyeimet e perczben ő maga oszlatta el. (*Derültség jobbfelől.*) Nem tudom tehát, miért veheti rosz néven, hogy ezen tényt egyszerűen a hivatalos adatok alapján és pedig minden commentár nélkül felhoztam. Ez az egyik, a mit megjegyezni kivántam.

A másik, a mit megjegyezni kivánok, az, hogy elsőben a katonaság alkalmazása iránti nyilatkozata akkor történt, midőn még a katonaság a helyszinén nem is volt. Ez a másik, a mit megjegyezni kivántam; a harmadik, hogy a képviselő ur nem tudja, de higyje el, hogy ha egy kapitány, vagy egy őrnagy azt mondja: Schiessen! (*Fölkiáltások a szélső baloldalról: zum Schiessen!*) akkor a katonaságnál lőttek volna is. Ez a harmadik, a mit megjegyezni kivántam; a negyedik pedig, a mit megjegyezni kivánok az, hogy én meg vagyok arról győződve, hogy midőn azon momentum előáll, melyben a képviselő ur szükségesnek fogja látni a mozgalom élére lépni, én már rég nem leszek minister, de meg vagyok róla győződve, hogy akkor is lesz Magyarországnak olyan ministere, a ki nem fogja engedni, hogy Magyarország felett az utcza uralkodjék. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.*)

Szilágyi Dezső: T. ház! Azon terjedelmes nyilatkozat után, melyet jelentésnek is lehet nevezni, melyet a ministerelnök ur előadott és mely nemcsak az események lefolyására, de azon események folytán teendő intézkedések két nemére is kiterjeszkedett, részint azokra, mik közvetlenül az eseményekre magukra fognak vonatkozni, részint pedig — ha jól értettem a ministerelnök ur szavait — bizonyos intézkedések tétettek kilátásba, törvényhozási intézkedések, melyek az események alapján a háztól kéretni fognak. Én, t. ház, azt tartom, hogy miután maga a minister ur nyilatkozata ezen eseményeknek ily horderőt tulajdonít és miután ezen nyilatkozat nélkül is mindnyájan meg vagyunk győződve, hogy a háznak kötelessége lehető teljes, lehető alaposan indokolt nézetet szerezni ezen események folytán előállandó intézkedésekre nézve és a ministerelnök urnak most előterjesztett jelentése kell, hogy a ház tagjai megfontolásának tárgyát képezze, én azzal a kéréssel járulok a t. házhoz és a t. kormányhoz is: méltóztassék elhatározni azt, hogy a ministerelnök ur által előterjesztett jelentésnek és az ahhoz függesztett reflexióknak minden oldalról való tekintetbe vétele szempontjából, ezen ügy tárgyalása máról, a holnaputáni napra elhalasztassék. (*Helyeslések.*) Ez az első volna és én azt gondolom, hogy tökéletesen méltányosnak fogják ezt találni, mert a fődolog ilyen kényes sokféle érdeket, mondjuk érzeteket érintő dologban lehető helyes alapokon, lehető kiforrott, higgadt nézetekkel előlépni. Ha a t. ministeriumnak hivatalos jelentése kezünkben lett volna korábban, úgy, hogy azt consideratió tárgyává tehettük volna, akkor ma részemről semmi kifogást nem emelnék a tárgyalás folytatása ellen. De azt gondolom, hogy ez az egy nap megadható, mert bőven meg fog látszani annak eredménye a vitán és azon átgondoltságon, azon nyugodt nézeteken, melyeket ezen jelentés tekintetbe vételével és a megfontolás alapján szerezni lehet.

Ez a kérésem a t. házhoz s ehhez bátor vagyok a t. belügyminister urhoz még egy másik kérést intézni. (*Halljuk!*) Ez abban áll, hogy legyen szives intézkedni az iránt, hogy azon hivatalos jelentések, melyek alapján e házban előterjesztését tartotta, még ma kinyomassanak (*Mozgás a jobboldalon*) és a ház tagjai közt kiosztassanak. (*Helyeslés balfelől. Mozgás jobboldalon.*) Azt gondolom, ezen kérésem is teljesen méltányos, mert megengedhető már csak az ellenőrzés szempontjából is a ház tagjainak, hogy a hivatalos okiratokból közvetlenül meggyőződjék arról, ha vajjon a tett előterjesztés minden tekintetben kielégítő-e.

Ezen kérésemet is ajánlva a t. ház figyelmébe, ismétlem: méltóztassék elhatározni, hogy a jelen vita folytatása az előadott okokból holnaputánra halasztassék. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Tisza Kálmán belügyminister: T. képviselőház! (*Halljuk!*) Részemről megvallom ugyan, hogy temérdek teendőimmel szemben, minden napi halasztást sajnálok, de utoljára, ha valaki azt mondja, hogy a ministernek szóval előterjesztett jelentését olvasni akarja, hogy alaposan szólhasson hozzá, ezt ellenezni nem kivánom, bár azt hiszem, hogy erre a holnapi napig is elég idő volna.

A mi azonban azt illeti, hogy a hivatalos acták nyomassanak ki, engedelmet kérek, ezt a magam részéről, mint hasonlóképen oly eljárást, melyet nem tarthatnék igazoltnak, nem fogadhatom el. Én legjobb lelkiismeretem szerint megtettem jelentésemet; a t. háznak módjában van annak alapján itéletet hozni, vagy ha a t. ház azt tartja, hogy nem bizhatik meg előterjesztésemben arra nézve, hogy híven adtam elő a hivatalos jelentések tartalmát: méltóztassék bizalmatlanságát kifejezni s utódomnak az actákat át fogom szolgáltatni. (*Élénk tetszés a jobboldalon.*)

Szilágyi Dezső: T. ház! Szavaim félremagyarázása miatt akarok szót emelni. (*Halljuk!*) A t. ministerelnök ur úgy fogta fel indokát azon kivánságnak, hogy a hivatalos jelentések előterjesztessenek, mintha én gyanusitani akarnám előre, hogy az ő előterjesztett jelentése, azok tartalmával nem egyez meg. Ez, t. ház, sem szavaimnak értelme nem volt, sem szándékom

Digitized by Google

nem lehetett. Mert itéletet mondani a megegyezőség felett, alapom csak akkor lett volna, ha azon iratokat ismertem volna.

Én nem is kételkedem abban, hogy a t. ministerelnök ur legjobb hiszemmel tette előterjesztését, de azt azután határozottan merem állítani, hogy hasonló események alkalmából semmi igazolatlan nincs abban, ha a ház a lehető legteljesebb informátiót kivánja (*Ugy van! balfelől*) s abban nincs semmi bizalmatlanság kifejezve a t. ministerelnök ur személye iránt, de egyszerüen azon igen alapos kivánság van kifejezve, hogy a ház a lehető legteljesebb informatió alapján akar magának itéletet alkotni s a netaláni intézkedéseket megtenni. Ez volt szavaim értelme.

Elnök: Szilágyi Dezső képviselő ur által két indítvány terjesztetett elő. Egyik a napirendre vonatkozik, hogy t. i. a mai napirendről vetessék le ezen tárgy és tétessék át a holnaputáni ülésre.

Először is ezen kérdést teszem fel. Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak azok, a kik Szilágyi képviselő ur indítványát pártolják, felállani. (*Megtörténik.*) Elfogadtatott. Ennélfogva a tárgyalás holnaputánra halasztatott. Szilágyi képviselő ur második indítványa abban áll, hogy azon hivatalos jelentések, melyek alapján a ministerelnök ur ma előadását tartotta, nyomassanak ki és osztassanak szét. Kérem azon képviselő urakat, a kik .....

Eötvös Károly: Bocsánatot kérek, t. ház, én azon indítványt, melyet Szilágyi Dezső t. képviselő ur előterjesztett, oly fontosnak tartom, hogy én azt hiszem, hogy a felett azon szóváltás után, melyet az igen tisztelt belügyminister ur és a képviselő ur (*Felkiáltások jobbfelől a kérdéshez!*) Bocsánatot kérek, a napirendhez, és a kérdéshez akarok szólni. A felett nekünk határoznunk alig lehetséges. Én azért azt volnék bátor indítványozni, hogy Szilágyi Dezső képviselő ur azt a határozati javaslatot adja be irásban és ahhoz hozzá szólni kivánok én is. Hozzá szólni kivánok azért, mert nem egyszerű indítványról van szó, mert a ministerelnök ur kijelentette, hogy ő azt kabinet-kérdésnek tekinti. Mikor egyrészről ily fontos, ily nagy horderejű kérdésről van szó és másrészről szó van arról, vajjon e kérdésben tisztán lássunk, — mert az is megtörténhetik, — hogy ha azon iratok kinyomatnak, például magam is azon indítvány pártolásától, melyet Mocsáry képviselő ur beadott, clállok, (*Felkiáltások a jobboldalon. Az lehetetlen!*) Mondom ily nagy horderejű indítványnyal szemben én a vitát befejezettnek nem tekinthetem. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Mikor ily fontos tárgyról van szó, ne térjünk el a házszabályoktól, hanem szóljunk hozzá a kérdéshez. Bátor vagyok erre fölkérni a t. elnök urat.

Elnök: Nem tagadhatom azon kérelem jogosultságát, miszerint Szilágyi képviselő ur indítványa nyomassék ki és tüzessék napirendre. Tehát kénytelen vagyok először is azon kérdést föltenni, méltóztatik-e a t. ház elfogadni Eötvös Károly képviselő ur azon indítványát, mely szerint Szilágyi képviselő ur indítványa irásban adassék be és kinyomassék.

Németh Albert: Én a kérdéshez kivánok szólni. Ha igy fokozatosan az intercalariter beadott indítványokat kérdésül tüzni méltóztatik, akkor a t. elnök ur és a t. ház igen könnyen azon helyzetbe sodortathatik, hogy akad valaki, a ki felkel és azt mondja: „én kivánom, hogy Eötvös Károly ur az általa formulázott indítványt szintén adja be irásban.“ (*Élénk derültség.*)

Hanem, t. ház, szárazon, szorítkozva azon tényre, a melynek követése szerintem correct és egyedül czélhoz vezető, a Szilágyi Dezső tisztelt képviselőtársam által formulázott közbeeső indítványt úgy fogom fel, hogy az tulajdonképen két részre oszlik, először, a mi már superálva van, hogy t. i. a tárgyalás holnaputánra halasztassék: a másodikat aztán ismét subdividálom két részre, a melynek első részét a t. elnök ur kérdésül feltenni elmulasztotta és ez szerintem az, hogy a t. ministerelnök ur előadása, mint a belügyminister által történt jelentés vétessék, mint ilyen kinyomassék s annak kiegészitésére azon okmányok és jelentések, a melyekre ő hivatkozott, az ő ministeriumai alatt álló közegeknek hivatalos jelentései, szintén kinyomassanak. Én igy fogom fel Szilágyi Dezső képviselő ur indítványát s e tekintetben a további vitatkozásnak, sem pedig Eötvös Károly t. képvisélő ur felszólalásának szerintem szüksége nem forgott fenn, hanem én ezen subdistinctióval kivánom a Szilágyi Dezső képviselő ur által formulázott indítványt szavazás alá bocsáttatni.

Elnök: Szilágyi Dezső képviselő ur indítványában, ha jól fogtam fel és jól értettem, az nem foglaltatott, hogy a ministerelnök ur ma tartott előadása külön kinyomassék, miután az különben is megjelenik a gyorsirói naplóba és az minden képviselő ur kezébe kerül. Méltóztassék talán a képviselő urnak megmagyarázni indítványát.

Szilágyi Dezső: T. ház! (*Halljuk!*) Arra, hogy a ministerelnök ur beszéde külön kinyomassék, indítványt nem tettem, de kijelentettem, hogy a ministerelnök ur beszédét, mint jelentést tekintem; hanem igenis intéztem azon kérelmet, illetőleg indítványt hozzá, hogy a hivatalos jelentéseket, a melyekre beszédében ismételve hivatkozott, méltóztassék a ház elé terjeszteni, a lehető legrövidebb idő alatt kinyomatni és

Digitized by Google

szétosztatni s hogy ezt irásban nem adtam be, annak oka egyszerűen az — hivatkozom a ház gyakorlatára, — hogy hasonló indítványok nem szoktak irásban benyujtatni. (*Helyeslés. Felkiáltások: Szavazzunk!*)

Elnök: A mi azt illeti, hogy Szilágyi Dezső képviselő ur indítványa felett rögtön határozzunk-e vagy sem, gyakorlat van erre is, arra is. A vita alkalmával akárhányszor egyes tárgyakra adatnak be indítványok s a ház azok fellett azonnal megkezdi a tanácskozást és határoz; de van akárhány praecedens, hogy a t. ház elhatározza, hogy az indítvány kinyomassék, szétosztassék és a felett a t. ház máskor tanácskozik és határoz.

Én tehát kénytelen vagyok a t. házat megkérdezni, méltóztatik-e ezen indítvány felett most határozni és kérem azon képviselő urakat, a kik ma kivánnak határozni, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség ma kiván határozni.

Most következik a második kérdés: méltóztatik-e a ház Szilágyi Dezső képviselő ur azon indítványát elfogadni, hogy azon hivatalos jelentések, melyekre a belügyminister ur mai beszédében ismételve hivatkozott, a ház elé terjesztessenek és kinyomassanak és kiosztassanak; igen vagy nem? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik. Felkiáltások a szélső balfelől: Többség!*)

Most kérem, méltóztassanak fellállani azok, kik nem fogadják el. (*Megtörténik. Felkiáltások a szélső balfelől: Kisebbség!*)

A többség nem fogadja el. (*Felkiáltások a szélső balfelől: Meg kell számlálni!*)

Én ugyan látom a többséget, de ha a tisztelt ház kivánja, a szavazók meg fognak számláltatni. Kérem azon képviselő urakat, a kik az indítványt elfogadják, méltóztassanak szakaszonkint felállani, hogy a jegyző urak a képviselő urakat megszámlálhassák. (*Megtörténik. A jegyzők megszámlálják a képviselőket.*)

Elnök: A jegyzők összeszámítása szerint Szilágyi Dezső képviselő ur indítványának elfogadása mellett szavazott 113, ellene 146; ennélfogva helyesen mondtam ki előbb, hogy a többség az indítványt nem fogadja el.

A ház határozata szerint a tárgyalás most félbeszakittatik. Más tárgy napirendre kitűzhető nem lévén, holnap ülés nem lesz. (*Zaj. Halljuk!*) Ismétlem, hogy mivel a vita alatt levő tárgyat holnapután méltóztattak halasztani s egyéb tárgy kitűzve nincs, holnap ülés nem fog tartatni. Hozzáteszem, hogy készen van ugyan a tárgyalásra a közjegyzői díjakról szóló javaslat, de azt hiszem, a t. ház alig fogna abba beleegyezni, hogy ennek tárgyalása közbeesőleg holnap megkezdessék.

Tisza Kálmán ministerelnök: Én nem az ellen kivánok szólani, a mit az elnök ur mondott, hogy t. i. holnap ülés ne tartassék, csak azt az egyet kivánom ehhez hozzátenni, hogy a holnapi napot talán a bizottságok használnák fel arra, hogy a jövő ülések készitetnének elé. (*Helyeslés.*) A másik, mit a t. ház figyelmébe kivánok ajánlani, az, hogy a 15 millió rente kibocsátásáról szóló törvényjavaslat iránti jelentés is ki van nyomva és én kérni fogom a t. házat, hogy annak idejében azt méltóztassék tárgyul kitűzni, előbb, mint a közjegyzők díjairól szóló törvényjavaslatot. (*Helyeslés.*)

Elnök: Azt hiszem, kimondhatom, hogy a t. ház a bizottságokat utasítani méltóztatik a nekik kiadott tárgyaknak elintézésére, hogy jelentésüket minél előbb beadják. A legközelebbi ülés holnapután lesz.

(*Az ülés végződik déli 12 órakor.*)

Digitized by Google

196. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. év januar 28-an.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről, a kormánybiztosokul kinevezett képviselők névsoráról. A pénzügyi bizottság jelentése a két inséges kölcsönt illető törvényjavaslatról. A kérvényi bizottság jelentése a XXVI-ik sorjegyzékről. Mocsáry Lajos inditványának tárgyalása. Gr. Apponyi Albert és Baross Gábor határozati javaslata. A napirend megállapitása.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágoston. b. Kemény Gábor, Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Antal Gyula jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólók neveit Baross Gábor, az ellene szólókét Beőthy Algernon jegyző urak fogják feljegyezni.

Mindenekelőtt a mult ülés jegyzőkönyve fog hitelesítés végett felolvastatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a január 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Van szerencsém a t. háznak bemutatni Esztergom megye közönségének föliratát, melyben Pécs sz. kir. városnak fölterjesztését pártolván, a budapest-zimonyi vasutnak, a Duna jobbpartján leendő épitését kéri; továbbá a kassai összes államtisztviselőknek, Juhász Mihály képviselő ur által benyujtott kérvényét, melyben a felvidéken uralgó drágasági viszonyokhoz mért drágasági pótlék engedélyezését kérik. A kérvényi bizottsághoz tétetnek át.

Bemutatom Cséry Kálmán budapesti ker. kir. sajtóügyi vizsgáló birónak kérvényét, melyben Hermann Otto képviselő mentelmi jogának fölfüggesztését kéri.

Kiadatik a mentelmi bizottságnak.

Végül van szerencsém a t. háznak határozatához képest bemutatni a jegyzékét azon országgyülési képviselőknek, a kik királyi- és kormánybiztosi minőségben működnek.

Ha a t. ház kivánja, a jegyzék a ház irodájába letétetik, vagy ki fog nyomatni.. (*Ki kell nyomatni!*) Ha kivánja a t. ház, ki fog nyomatni és a ház t. tagjai köztt szétosztatni.

Egyéb előterjesztésem nincs.

Hegedüs Sándor: T. ház! Van szerencsém bejelenteni az állandó pénzügyi bizottság jelentését: Az ország némely részeiben jelentkező inség enyhítésére szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában, ugyszintén az állandó pénzügyi bizottság jelentését az ország némely inséges vidékein vetőmagban hiányt szenvedő községek kölcsöneinek állami közvetitéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentés kinyomatását s annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzését elhatározni.

Elnök: Ki fog nyomatni, a t. ház tagjai köztt szétosztatni s legközelebb az osztályok mellőzésével, napirendre kitűzetik.

Vécsey Tamás: T. ház! A kérvényi bizottság általam előterjeszteti a letárgyalt kérvények 26 sorjegyzékét.

Kérem a t. házat, méltóztassék a szabályok értelmében ezen kérvények tárgyalása iránt intézkedni.

Elnök: A benyujtott sorjegyzék kinyo-

Digitized by Google

matik s a t. ház engedelmével a szombati ülés napirendjére kitűzetik. (*Helyeslés.*)

Baross Gábor jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatiós-könyvben újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Következik a napirend: a Mocsáry Lajos képviselő ur által benyujtott határozati javaslat tárgyalásának folytatása.

Orbán Balázs: T. ház! Elismerem, hogy a higgadtság és hidegvérüség is az államférfiui tulajdonok közé tartozik; de vannak oly kebellázító események, a melyek felkorbácsolják a leghiggadtabb ember minden csepp vérét. Vannak népjogsértések, a melyekre a büntető törvénykönyvek még nem tudták a büntetésnek kellő szigorát feltalálni.

Ilyen, t. ház, az eset, melyet most tárgyalunk. Alkotmányos országban még soha sem észlelt merénylet követtetett el a durva erőszaknak védtelenül oda dobott honpolgárok élete és testi épsége ellen.

A legdurvább anarchia vérrel áztatta az utczák kövezetét; és ezt nem a fékvesztett népszenvedély tette, hanem tették azok, kik a nép véres verejtékével szerzett filléreiből vannak fizetve azért, hogy a rend és csend őrei legyenek. Ezek hivatalosan gyilkoltak az utczákon, botozták, szurták, vágták, taposták és gázolták a népet, a békés polgárokat, kik távol minden kihágás és tüntetéstől, békés foglalkozásaikban mozogtak, szinházból, vagy étkező helyekről, messzeeső utczákra kerülve, igyeztek lakjaikhoz érni, biztonságot keresve ott, melyet az utczán, a társadalomra szabaditott brávok miatt, találni nem tudtak. Az ilyeknek elállták minden oldalról utjokat, összeterelték egy gomolyba, hogy kegyetlenségüket gyakorolják a honpolgárok ezrein, kiknek még fogalmuk sem volt azon ablakok beveréséről, melyhez ministerelnök ur basibozukjai, embervérrel kevert ragacsot szükségeltek.

Ministerelnök ur, — anacronismus és alkotmánykáromlásnak tetszik — gyakran szokott Angliára hivatkozni. Én egy hasonló esetben szemtanuja voltam a követett eljárásnak. A krimi háború előtt, egy monstre-meeting volt a Hyde-parkban, hol a nép százezerre csoportosult össze; izgató beszédek tartattak, a népszónokok kicsufolták a kormányt és az aristokratiát s a befejezés az volt, hogy a nép beverte nem egy ház, hanem az aristokrata negyedek összes ablakait. A rendőrség, — mely mint tudjuk, kis zsebbotnál más fegyvert nem hord — ekkor közbelépett s azok közül, kiket tetten ért, többeket befogott, a többi szétszaladt és szent volt a békesség. A kihágók rendőrileg megfenyittettek a nélkül, hogy katonaság — mely ott nem a honpolgárok bántalmazására, hanem védelmére való — beleelegyedett, vagy csak mutatkozni is mert volna.

Ministerelnök ur és közegei nem Anglia, hanem a Napoleoni korszak példáit követték; minden eljárás olyan volt, mint a minők Párisban az államcsiny alkalmával insceniroztattak, azért, hogy nők, gyermekek, aggok legázolása és lemészárlása által, a népet ellenállásra ingereljék s a készületlenül provocált forradalom vértengerével fessék biborszinre a császári palástot.

És én a történtekért egyenesen a minister urat teszem felelőssé, mert a budapesti események nem egyszerre váratlanul, rohamosan történtek, az napokig tartott és provocáltatott közegeinek durvasága által. Első napon csak zúgott a megbotránkozott nép haragja s csak harmadnap fokozta kihágásokká a rendőrség és katonaság durva kihivása; negyedik nap éppen a kiváncsiak távoltartózkodó tömegét rohanták meg vadak módjára s azon követtek el indokolatlan embertelenséget és gyilkosságot. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Ministerelnök ur nem volt oly messze, hogy már az első nap hireire rögtön haza ne siethetett volna; de Bécsben nyugodott babérjain, engedte itten durva lictorait kegyetlenkedni s csak akkor érkezett meg, a midőn egy iszonyatos bevégzett ténynyel állott szemben s midőn többé nem felelős ministerre, hanem a sebesülteket ápoló orvosokra és a halottakat temető sirásókra volt szükség. A magyar Tisza Bécsben vigan banquettezett, mig alter egoja a német Tisza Budapesten teljhatalommal gyilkoltatta a népet, ő csak a tórra jött meg. (*Igaz! a szélső balon.*)

S haza jött nem azért, hogy kegyetlenkedő, hatáskörüket túllépő Muravievjeit, Protmanjait felelősségre vonja és példásan megfenyitse, hanem eljött azért, hogy megbotránkoztató cynysmussal üljön ott pirosló bársonyszékében, mint ha mi sem történt volna. (*Igaz! Ugy van! a szélső balon.*)

És a midőn mi mulasztásait akarjuk pótolni, midőn a bűnös elnézés, a megtörténni engedés s igy a bűnrészesség vádjától legalább a parlamentet akarjuk óvni: akkor mesterkélt sophismákkal igyekezik kibuvó ajtókat nyitni. Mi uraim megtettük és megtesszük kötelességünket s én részemről Isten és ember előtt ministerelnök urat teszem felelőssé az ártatlanul kiontott vérért, a nép durva bántalmazásáért, mert ily válságos napokban nem Bécsben, hanem itt lett volna helye. A közegei által kiontott vér az ő fejére száll vissza. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Azt mondja a ministerelnök ur, hogy Mocsáry indítványa a parlamentárismus keretébe nem illeszthető be, hogy itt a hatóságoknak és törvénykezésnek kell a vizsgálatot megtartani. Minister-

Digitized by Google

elnök ur akkor, a midőn a nemzet által tisztelt és nagyrabecsült egyszerű Tisza Kálmán volt, más véleményben volt, hisz beleegyezése, sőt kezdeményezése folytán küldött ki a törvényhozás vizsgáló bizottságokat a keleti vasut és naszódi botrányok és bűntények megvizsgálására, a melyek hogy eredménytelenekké váltak, hogy a bűnök ma is elpalástolva, elsimítva vannak, az az ő kormányra jutásának következménye. (*Igaz! a szélsőbalon.*)

De hát uraim, olyanok-e a mi hatóságaink, olyan-e a mi államügyészségünk, hogy azokba mi feltétlenül megbizhatnánk? A rendjel-botrányok, a pénzintézeteinknél ismétlődött defraudatiók, a Szörény-, Krassó-, Pestmegyei sikkasztások, melyek évek hosszú során át szabadon üzettek, a nélkül, hogy a közpénzek elrablóit a büntetés súlya elérte volna, sőt azok kir. biztosi és ministeri fedezet alatt tovább állhattak s más hason esetek, melyek e felbátoritó példák után sok helyen üzetnek, a minthogy ilyenekről van is tudomásom. A keleti vasut tolvajlásaira adott ügyészi vélemény, mely bűntényeket igen, de büntethető egyéneket nem talált s egyáltalában a corruptió és erkölcstelenségnek fölemelt fővel üzhetett orgiái után, vajjon teljes önodaadással megbizhatunk-e a hatósági nyomozásokban? Olyanok-e az előzmények, hogy azokból megnyugvást meríthetnénk? Hisz már is észlelhetjük, hogy a hatóságok nyomozása a sajtó igazmondó munkásainak üldözésénél többre nem terjed. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbalon.*)

Nem-e kötelessége a törvényhozásnak ily rendkivüli esetben, ily rendkivüli, vagy jobban mondva rendellenes körülmények köztt föllépni és teljesiteni kötelességét akkor, midőn a főbűnösök és bűnszerzők olyanok, hogy a hatóságok és rendes törvénykezés útján utol se lehet érni. Uraim! nagy dolog az, a midőn azért, hogy néhány suhancz néhány ablakot bevert, hat napon át ostromállapotba helyeznek egy egész fővárost s katonai karhatalommal, szurony és golyóval támadnak a népek ezreire, kiket leginkább a kiváncsiság s rendes foglalkozásuk vitt az utczákra s azokat gyilkolják, bántalmazzák és botozzák, mintha indiai páriák lennének.

Elég volt uraim az elpalástolásból, a nagybűnösök futni engedéséből, a kormánypártiság köpenyébe burkolódzó korruptió dédelgetéséből. Mi nem akarhatjuk, hogy a hivatalosan kiontott vértócsákból vértenger legyen; mi nem akarhatjuk, hogy a népet a kétségbeesés, az önigazságszolgáltatásra ragadja, én a lynchjustitiáknak nem vagyok barátja s azért csatlakozom a Mocsáry által benyujtott határozati javaslathoz. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Még csak néhány rövid észrevételt kivánok tenni ministerelnök ur tegnapelőtti beszédére, mely beszéd a leghatalmasabb érveket szolgáltatja, Mocsáry barátom határozati javaslatának szükségessége mellett. E beszéd engem arról győzött meg, hogy ha Mocsáry nem tette volna meg indítványát előzetesen, azt most utólagosan kellene benyujtania.

Ministerelnök ur előadása mindenkit meggyőzhetett arról, hogy informatiói nem csak egyoldaluak, hanem tendentiosusok, eredvén azok rendőrközegeitől, tehát a legsúlyosakban vádoltaktól. A reflexiók, a mikkel ministerelnök ur ezen rendőri ferdítéseken alapuló tény előadását kisérte, pedig azon meggyőződésre vezettek, miszerint ministerelnök ur minden módon mentegetni, szépitgetni és igazolni törekszik közegeinek gyászos visszaéléseit s ez által beigazolta jogosultságát annak, hogy a történtekért és a kiontott ártatlan vérért, a felelősség őtet terheli. Ministerelnök ur maga is elismeri, hogy 11-én kevesen gyültek össze a hatvani utczában, mikéut magát kifejezé, narancscsal tréfákat üzni. Mint mondják, alig volt ott egyszáz egyén a müveltebb osztályból; mi szüksége volt tehát a főkapitány urnak — csak a legvégső szükségben felhasználni engedett — katonaság kirukoltatására. Mert ha fél millióba kerülő rendőri apparátusával nem tud néhány narancscsal tréfát üző egyént rendreutasitani és féken tartani, akkor jó lesz, ha elmegy bűnbánó irgalmas barátnak, vezeklést tartani bizonyos tárgyalásokból ismert bűneiért. (*Derültség!*)

A 13-ki kihágásokat bizonyos elegiacus hangnyomattal adta elő ministerelnök ur, nyolcz sebesült rendőrrel és egy elgázolt katonával, két kórházba szállított sebesült polgárt állitván szemben, ezzel akarja jellegezni a rendőrség és az indokolatlanul alkalmazott katonaság szerinte kiméletes és humanus bánásmódját. El kell ismernem, hogy ministerelnök ur igen jól érti az inscenirozás mesterségét, a görög tüzet is ragyogtatja, a nép közül történtnek állított pisztoly- és puska-lövésekkel, melyek azonban senkit sem találtak: hanem annál inkább találtak a szuronyok és hivatalos golyók, a szablyák és a rendőrdorongok.

Mindenki tudja, hogy 13-dikán és 14-dikén százakra ment a sebesültek száma s éppen az, hogy a számos sebesültből csak kettőt szállítottak közkórházba, mutatja leginkább, hogy a rend nekivadultjai, tisztességes és vagyonos, a tüntetéstől távol tartózkodó polgárokat bántalmazták és marczangolták, kik nem kényszerültek sebesültjeiket közkórházba vinni, hanem otthon ápoltatják.

Én soha sem tudtam megérteni, a ministerelnök ur sem adott arra felvilágositást, hogy a rendőrségnek miért kellett a tüntetés szinhelyén, tehát a hatvani és mellékutczáin túl terjeszkedni s távol eső utczákon, még itt az országház körül

Digitized by Google

is a szinházból haza oszló közönséget megrohanni és marczangolni.

Szerintem tökéletesen elégséges lett volna, ha a rendőrség megszállja a tüntetés szinhelyének környékét s onnan távol tartja a tüntetőket. Lehet, hogy egy darabig a zárvonalon kivül még gyülekezett és kiabált volna a nép s azután megunván a mulatságot, szépen haza oszlott volna. De éppen a távol tartózkodók megrohanása, követése, bántalmazása és brutalis kihívása okozta a minduntalan megújuló csoportosulásokat s azoknak a következő napokon való ismétlését; igen, mert az ököljoggal szemben, az önfenntartási ösztön természetszerüleg és lélektanilag szokta a gyengék és védtelenek összehuzódását előidézni.

Az pedig, a mit ministerelnök ur a honvéd államtitkár ur műkedvelői szereplésének mentségére felhozott, az a Hajnaui rémkor iszonyaihoz vezet vissza, hisz abból látjuk, hogy ez a jó ur egyetlen rendőrnek — meg nem bizható s a főkapitány által is desavuált — hazugságára, csupa privát passióból vezette a katonaságot az utált civilekre. Az, hogy ily qualificálhatlan eljárás ministerelnök urban oly lelkes védő ügyvédre talált, bizonyítja legjellemzőbben, hogy a ministerelnök ur által inaugurált alkotmányosság nem egyéb a leplezett absolutismusnál.

Végre ministerelnök ur a cosmopolitismus elleni kifakadása után azon hangzatos frázisban culminált, hogy neki szabad állam kell, de csak ugy, mint magyar állam.

Ministerelnök ur erős magyarságát minden alkalommal élesen szokta hangsúlyozni; de aztán tettleg mindent elkövet arra, hogy itt semmiféle állam ne legyen, hogy ez ország pénzügyileg tönkre téve, a nemzet elszegényedve s véderejétől megfosztva, a leselkedő absolutismus könnyü zsákmányává váljék. Ministerelnök ur e tekintetben a legnagyobb cosmopolita, mert a zsarnokság talajának előkészítői a világ minden országában, a rend és szabadság jelszavát hangoztatva, szokták leigázni a népeket; Napoleon is a rend és a szabadság jelszavával s a nagy francziaság hamis ürügye alatt csinálta meg véres államcsinyját; Bismarck is a német egység jelszavával inaugurálta vaskormányát, csakhogy ministerelnök túl tesz rajta is, mert 1861-ben Berlinben nagyon sok ablakot vertek be; de azért ő nem mészároltatta és marczangoltatta a népet: de ministerelnök ur előtt az üveg értékesebb a honpolgárok életénél.

A mi pedig a beszéde befejezésében kilátásba helyezett megszorító rendszabályokkal való fenyegetését illeti, azzal ugyan senkit meg nem ijeszt, mert oly rendszabályok és jogmegszorítások nem léteznek, a melyek ministerelnök ur roskadozó hatalmát továbbra is tarthatóvá tennék. Az a vér, a mit ontatott, áthatlan tengert képez ő és a vérig sértett nemzet között. Őt már rég elitélte és el fogja hagyni azon örökbiró is, kit tegnapelőtt, rá hivatkozva, káromolt. Elfogadom Mocsáry határozati javaslatát. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Apponyi Albert gr.: T. ház! (*Halljuk!*) Midőn ezen tág körökben nagy érdekeltséget keltett tárgyban felszólalok, megvallom őszintén a t. háznak, hogy sehogy sem birok azon ünnepélyes hangulatra fölemelkedni, mely a t. ministerelnök urnak tegnapelőtti beszédét és különösen annak végpassusait jellemzi. Én, t. ház, megvallom, nem tudom a gyökereiben fenyegetett társadalomnak, a felforgatással fenyegetett magyar államnak azon falra festett rémeit valóknak elismerni. (*Helyeslés balfelől!.*) Hogy mit tartok azoknak a kormányelnök által történt falrafestésétől, arra bátor leszek előadásom végén kiterjeszkedni; most csak annyit mondok, hogy én a napirenden levő tárgynak egy, de csakis egy irányban tudnék oly fontosságot és oly horderőt tulajdonítni, hogy az a legemelkedettebb hangulattal, a legbehatóbban és a legnagyobb ünnepélyességgel volna tárgyalandó; és a tárgynak ezen oldala az volna, ha visszamennénk egész azon gyökerekig, ha visszamennénk azon állami és társadalmi életünkben mutatkozó kórtünetekig, melyekre, mint utolsó forrásukra e zavargások, mint sok más symptoma, igen is visszavezetnek; ha visszamennénk azon megingatott bizalomra állami intézményeink és azok kezelésének hatályában, mely előidézte a nem helyeselhető önsegélyeknek azon egész lánczolatát, melynek utolsó szemét ezen utczai zavargások képezték. (*Helyeslés balfelől.*)

De, t. ház, ámbár meggyőződésem az, hogy a háznak ezen állami és társadalmi kórtünetekkel komolyan és behatóan kell foglalkoznia, hogy a magyar nemzet képviseletének, mely a nemzet anyagi erejének és erkölcsi épségének őre, e tárgyat majdan egész kiterjedésében felvetni és azon végig menni, elmulaszthatatlan kötelessége: én nem akarom azt ezzel az incidenssel összeköttetésbe hozni. (*Helyeslés balfelől.*)

Nem akarom összeköttetésbe hozni két okból. Először azért, mert azon symptomák közt, a melyeket eme mélyen gyökerező bajok feltüntetnek, nem is ezt tartom a legfontosabbnak és legfigyelemre méltóbbnak; másodszor azért, mert még látszatát is kerülni akarom annak, mintha azon mélyebb gyökerek felemlítése által ezen, mindnyájunk által elitélt zavargásokat, midőn magyarázni akarnám, igazolni látszassam. (*Helyeslés balfelől.*)

Mert erre nézve, tudtommal. az egész félkörön végig menve, nem emelkedett hang, a mely igazoltnak mondta volna, a mely nem helytelenítette volna a külső rendnek felbomlását;

Digitized by Google

és az én hangom soha sem fog csatlakozni azoké hoz, a kik ily zavargások előidézésére czélzó izgatásokat, takargatni, vagy mentegetni igyekeznének. (*Helyeslés balfelől.*)

Azon egyetlen szempontot mellőzve, a melyből kiindulva, mélyebbre ható fontosságot tulajdoníthatnék e tárgynak, előttem az semmi más, mint egy triviális, policziális incidens, (*Helyeslés balfelől*) egy utczai kraval, a mely első csiráiban csekély volt, a mely a hatóságoknak szánalomra méltó gyámoltalansága által nagygyá fejlődött (*Igaz! Ugy van! balfelől*) és hosszu időtartamra kiterjeszkedett; a melynek áldozatául esett emberéletek és emberek által szenvedett sérülések, bizonyára mindnyájunkban emberbaráti részvétet ébresztenek fel, de a mely társadalmi és állami fontosságát tekintve, csakugyan nem egyéb, mint ezt már előzetesen jeleztem: egy köznapi, triviális, policziális incidens. (*Ugy van! balfelől.*)

Mint ilyennel akarok ezzel foglalkozni és nem akarom felvetni azon kérdéseket, a melyeket föl kellend vetnem akkor, midőn a kormánytól számot fogunk kérni, hogy mit csinált Magyarországból, mert ma egyszerüen csak azt kérdezzük tőle, hogy mit csinált az utczai kravallal szemben? (*Élénk tetszés balfelől.*)

Ebből a szempontból fogva fel és szándékozván megbeszélni a dolgot, én, t. ház, egyenesen csak a t. ministerelnök urnak szóbeli előterjesztéséhez fűzöm észrevételeimet, a mely előterjesztést hivatalos jelentésnek veszek és a melyre, mint ilyenre hivatkozom. (*Halljuk!*)

Ezen előterjesztés tartalmában két dolgot különböztetek meg: azon észrevételeket, a melyek a rendzavarás alkalmából előfordult egyes túlkapásokra és szabálytalanságokra vonatkoznak; és azon általános képet, a melyet a hatóságok eljárásáról ezen jelentésből levontam.

A mi az egyes hatósági közegek által elkövetett és a t. ministerelnök ur által is említett szükségtelen erőszakoskodásokat illeti, én, t. ház, belenyugszom abba, a mit a ministerelnök ur erre nézve mondott, hogy az illetékes hatóságok szigorú vizsgálatot fognak eszközölni és a mennyiben valaki bűnösnek bizonyult, az iránt maga rendje és módja szerint fognak eljárni. És megnyugszom abban is és helyeslem azt is, hogy ezen vizsgálatot ki kell terjeszteni azokra, a kik a rendzavarásoknak közvetlen okozói voltak és hogy ezekkel szemben is, az igazság minden irányban teljesittessék. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Erre nézve tehát e t. ház által egyebet kimondandónak nem tartok, mint elvárását annak, hogy mindkét irányban a szoros vizsgálat és a szigorú igazság teljes mértékben csakugyan teljesittetni fog. (*Helyeslés a baloldalon.*)

De hozzátenni kivánok még egyet. (*Halljuk!*) Egyes kihágások, álljanak azok akár törvénytelen izgatásban, akár valamely hatósági közeg túlkapásában, első sorban igaz, hogy az illetők magánvétségét képezik; de midőn rendzavarások fordulnak elő, birnak bizonyos irányban közérdekkel is; mert közérdekkel bir az, hogy minő forrongó elemek léteznek esetleg a mi társadalmunkban és közérdekkel bir annak constatálása, minő rendőrségünk van, mennyiben bizhatunk meg közegeink eljárásában, tapintatosságában. (*Ugy van! balfelől.*) És miután az egyes esetekre vonatkozó vizsgálat ezen két kérdést is fel fogja deriteni, mely közérdekű és melyről a háznak tudomást szerezni nem csak joga, hanem kötelessége is: óhajtom, hogy az illetékes hatóság által eszközölt vizsgálat eredményéről a háznak jelentés tétessék. (*Helyeslés balfelől.*)

Csak egy incidens van a ministerelnök ur előadásának ezen részében, melyet hallgatással nem mellőzhetek. (*Halljuk!*) Ez a katonaság beavatkozásának azon esete, mely a honvédelmi ministerium t. államtitkárjának közbenjárulásával történt. (*Halljuk!*) T. ház! Én erre nézve teljes higgadtsággal el akarom mondani objectiv nézetemet. (*Halljuk!*) Ez pedig abban áll, hogy helyesnek és helyeselhetőnek ezen eljárás nem mondható. (*Ugy van! a baloldalon.*) Igenis, tudom igen jól, fordulhatnak elő rendzavarási esetek, midőn a polgári hatóság a rend helyreállítása végett, a katonai erőt igénybe venni nem csak jogosítva, de kötelezve is van; de ilyenkor két szempontot tartok szükségképen fenntartandóknak. Az egyik az, hogy az ily eljárás a valódi szükség eseteire szorittassék, a másik az, hogy a katonai erő csak, mint a rend helyreállításának eszköze alkalmaztassék; de a rend helyreállítására czélzó intézkedések vezetését a polgári hatóság kezeiből soha ki ne bocsássa. (*Helyeslés a baloldalon.*) Az elsőt, t. i. csak a szükség esetében való alkalmazást szem előtt tartandónak vélem már magában a katonaságnak érdekében is, melynek tekintélye rendőri szolgálatra való igen gyakori alkalmaztatás által, semmi esetre sem növekedik. (*Ugy van! a baloldalon.*)

A másikat, azt t. i., hogy a vezetést a polgári hatóság kezeiből ki ne bocsássa, szükségesnek tartom azért, hogy még oly esetben is, midőn a felmerült rendkivüli körülmények bizonyos discretionarius hatalmat szükségessé tesznek, meg legyen azon correctivum, mely a rendelkező hatóságnak utólagos felelősségében áll. (*Helyeslés balfelől.*) Ez a polgári szabadságnak ily esetekben egyetlen biztosítéka. E két szempont alkalmazása pedig mulhatatlanul megkivánja azt, hogy csak azon hatósági közeg és kizárólag csak az rendelkezhessék a katonaság kirendelése és alkalmazása iránt, a kinek hivatása a rend fenntartá-

Digitized by Google

sára és helyreállítására vonatkozó intézkedéseket megtenni. (*Helyeslés a baloldalon.*) Minden egyéb, bármily jó szándékkal, bármily magas állású hivatalnok által történt beavatkozás, elvileg nem felel meg a helyes szempontoknak; gyakorlatilag pedig, méltóztassanak meggondolni, hova vezetne az, hogy ha nem csak egy közeg, de számos, esetleg egymásnak tudta nélkül, egymástól függetlenül ki ide, ki amoda rendelhetné a katonaságot, nem tenné-e egy teljes lehetetlenséggé a rend hatályos helyreállítását?

Ez szerintem azon elvi kiindulási pont, melyet senki kétségbe nem vonhat. És nem tagadhatom, hogy ezen szempontnak, az általam említett esetben, teljesen elég téve nem volt. Mégis nem szándékozom e részben megróvást indítványozni. Indokom erre kettő. Első a következő:

Ha én az említett eljárásnál nyomát láttam volna oly szándéknak, magát ezen elvi szempontokon túl tenni, akkor a megróvást szükségesnek látnám. De én ennek éppen ellenkezőjét látom. Én az esemény azon lefolyásából, melyet a t. ministerelnök ur ecsetelt, a közbenjártak mindegyike részéről, de különösen a katonai térparancsnok részéről azt a jóhiszemű törekvést látom, hogy egy, bár tévesen criticusnak vélt helyzet követelményei és az előbb említett szabály, mely tudtommal a katonai reglement-ban is bennfoglaltatik, összeegyeztessenek. Ez az egyik szempont, a mely miatt nem akarom e tekintetben a háznak direct határozatát provocálni. A másik az, mert a competentiáknak itt előfordult nem teljes megtartása magyarázatát és némileg mentségét is leli azon általános zürzavarban, a vezetésnek azon teljes hiányában, hogy ne mondjam, azon általános fejetlenségben, mely a zavargásnak napjain kezdettől végig átvonul. (*Ugy van! balfelől.*) És én a háznak kijelentésében, melyekkel saját méltósága fenntartása szempontjából igen fukarnak kell lennie, a felelősséget és a kimondandó megróvásnak súlypontját nem a fejetlenségből kifolyt egyes tünetekre. hanem magában a központi vezetésben tapasztalt gyámoltalanságokra vélem helyezendőnek. (*Helyeslés balfelől.*)

Ennyit t. ház és ennél többet nem, a zavargások alkalmából fölmerült egyes incidensekre nézve.

A másik szempont, melyből tárgyalni kívánom a t. ministerelnök ur jelentését, azon általános kép felismerése és ecsetelése, melyet a hatóságok eljárására nézve abból nyerünk.

T. ház! Nem keresem arra az alkalmat, hogy éppen egy ily incidens alkalmából, a rend fenntartására hivatott hatóságokat gáncsoljam. De lehetetlen ezt elkerülni, midőn látjuk, hogy egy tisztán localizált utczai zavargással 6 napon át nem birt a hatóság, hogy az aztán megszűnt tulajdonképen önmagától és nem a hatósági intézkedések folytán. Mert, a mint ismétlődött hat napon át, úgy a hatóságok miatt akár ismétlődhetett volna a hetediken is. (*Mozgás és ellenmondás jobbfelől.*) Ezt, t. ház, a ministerelnök ur szóbeli előadásának minden egyes alineajából be is bizonyítom. Mert, midőn a t. ministerelnök ur napról napra pragmaticus historiáját adja elő a történteknek, minden egyes napnak története igy kezdődik: 11-én, 12-én ekkor és akkor gyűlt össze a tömeg itt és ott; ekkor a rendőrség szükségesnek látta ezeket és azokat a teendőket. 13-án a tömeg már, 6, vagy nem tudom hány órakor gyült össze itt vagy ott; ekkor a rendőrség szükségesnek látta ezen és azon intézkedést. Csak az 5-ik napon mondja a ministerelnök ur, hogy jutott eszébe a hatóságnak a fölött elmélkedni, nem volna-e czélszerű már eleve oly intézkedéseket tenni, (*Derültség balfelől.*) a melynek megtétele folytán a zavargás, a csoportosulás egyáltalában lehetetlen legyen. (*Derültség balfelől.*) Arra tehát, t. ház, hogy a rendőri hatalomnak ugyanaz is a feladata: a rendet, ha az megbomlott, helyreállítani; de első sorban az a kötelessége: megakadályozni azt, hogy a rend meg zavartassék, erre csak a zavargások ötödik napján jutott a hatóság. (*Tetszés balról.*) És t. ház, ha már a rendőrség közvetlen vezetésében a kellő tájékozottságnak és a kellő előrelátásnak hiánya volt észlelhető, van egy tényező, ebben az országban, a melynek nyomát a lefolyt eseményeknek egész lánczolatán sehol sem találjuk; a melyről azt, hogy gondolt, vagy akart, vagy tett-e valamit, nem tudjuk; a melynek hire sincsen: és ez a magyar kormány, a magyar belügyminister. (*Ugy van! a baloldalon.*)

Hogy magyar ministerelnök van, azt mi, a kik a delegátióban, Bécsben, voltunk, tudtuk, mert őt láttuk; (*Mozgás jobbfelől*) de hogy magyar belügyminister van-e, azt Budapesten, a ki emlékezet utján nem tudta, a zavargások napjain lefolyt eseményekből és tett intézkedésekből még csak nem is sejthette. (*Ugy van! balfelől.*)

És azon a napon, midőn a hatóságnak eszébe jutott, hogy jó lesz praeventiv intézkedéseket is tenni a rend fenntartására, hogyan és miképen tette meg azokat? Már az előző napon, a tömeg nem csupán a hatvani utczában, a kaszinó előtt zavargott, hanem a kerepesi utra is kiterjesztvén működését — s ez szerintem a lefolyt zavargások legcsúnyább vonása — a betegek menhelye, a Rókus korház előtt zavargott és verte be az ablakokat. Ez megtörtént a negyedik napon. Ha ekkor az ötödik napon a hatóságnak eszébe jutott praeventiv intézkedéseket tenni, tudván, hogy most már a zavargá-

Digitized by Google

sok szinhelye nagyobb kiterjedést nyert, csak a hatvani utczában, a kaszinó előtt és nem a Rókus kórház előtt és nem-e itten kellett volna azokat első sorban megtenni? Bolott a belügyminister ur jelentéséből látjuk, hogy ottan praeventiv intézkedések éppen nem tétettek és ez által ez lett az nap, a csoportosulásnak és a zavargásoknak fő szinhelye. Szóljanak t. ház, egyes részletekről önök a túloldalon és a belügyminister ur bármit, de nagyban és egészben szemlélve a lefolyt eseményeket, teljesen inadmissibilis dolog, rendezett államban, rendezett rendőrség mellett, hogy egy zavargás, melynek körülbelül ideje és helye tüzetesen és batározottan minden nap előre tudható volt, hat napon át ismétlődjék. (*Ugy van! balfelől.*) Megfoghatónak tartom azt, hogy ha teszem Párisban a commune zavargásai közt, vagy egyáltalán oly esetekben, midőn valamely városnak minden részén, vagy nagy kiterjedésü területen zavargások fordulnak elő, — a hatóság az első pillanatban némileg elveszti a fejét és minden czélszerü intézkedést nem tesz meg; de azt, hogy miként vélekedjünk oly hatóságról, mely nem tudja megakadályozni egyelőre meghatározott néhány négyszögölnyi területen előforduló zavargást, mikor még hozzá véletlenül ugyanazon utczában van a rendőrségnek központi épülete is, — megvallom, még csak kimondani sem tartom szükségesnek. (*Ugy van! balfelől.*) Erre nézve tehát, t. ház, midőn az előbbiek alapján a vizsgálatnak elvárását és a vizsgálat eredményének bejelentését kivánom, magának a tisztelt belügyminister urnak szóbeli előterjesztése alapján a kellő praeventiv rendszabályok elmulasztása miatt, a háznak határozott roszalását vélem kimondandónak. (*Élénk helyeslés balfelől.*) Engedjék tehát meg, t. ház, hogy az imént előadottak alapján általam beadandó határozati javaslatot, nem felszólalásomnak végén, hanem már most, közvetlenül azon eszmelánczolattal kapcsolatban, melynek az kifejezését képezi, olvassam fel és hogy azután térjek át azon megjegyzésekre, melyeket a t. ministerelnök ur tegnapelőtti felszólalására és Mocsáry t. képviselőtársam indítványára tennem kell.

A határozati javaslat igy hangzik:

A ház, midőn a 310. számú határozati javaslatot el nem fogadja és midőn a belügyminister szóbeli előterjesztésének alapján elvárja, hogy az illetékes hatóságok ugy a fővárosban f. é. január hó 11-ik s következő napjain történt vétkes rendzavarásoknak közvetlen okaira, mint az azok alkalmából a hatósági közegek részéről előfordult egyes szükségtelen erőszakoskodásokra nézve vizsgálatot eszközölni s kötelességükhez képest intézkedni fognak:

Utasítja a belügyministert, hogy az igy eszközölt vizsgálatnak eredményéről s a tett intézkedésekről a háznak jelentést tegyen, és kimondja roszalását a felett, hogy a kormány a rend megzavarásának megelőzésére szükséges és lehető intézkedéseket, melyek az erőhatalom utólagos alkalmazását elhárították volna, kellő módon meg nem tette.

Ezen határozati javaslat tartalmazza az én és számos elvbarátaimnak itéletét a lefolyt eseményekről; s azért, ha nekem csak saját initiativámból kellett volna ezekre nézve felszólalnom, bevégezhetném előadásomat; de, mint már mondám, két tárgyra kell még kiterjeszkednem. És pedig kapcsolatosan Mocsáry igen t. képviselőtársam határozati javaslatára és azon általános reflexiókra, melyekkel a ministerelnök ur a lefolyt eseményeket jellemezni kivánta. (*Halljuk!*)

Midőn Mocsáry t. képviselőtársamnak indítványát el nem fogadom, tiltakoznom kell az ellen, mintha azt azon indokokból nem fogadnám el, melyekből azt a ministerelnök visszautasitandónak tartja. A parlamentnek azon jogát, hogy bármely közérdekü tárgy és esemény felett, ha jónak látja, vizsgálatot indítson, kétségbevonni, vagy tagadni szándékomban nem állhat; s igen kérem a t. többséget is, hogy alkotmányosságunk jövőjének érdekében, ily argumentatiónak tért ne engedjen. (*Helyeslés balfelől.*)

A kérdés tisztán czélszerüségi kérdés: czélszerü-e ebben az esetben a parlamenti eszközök legvégsőbbikéhez — mert hogy legvégsőbb eszköz, azt elismerem, azt állitom magam is — nyulni? Ezt pedig éppen azért nem tartom czélszerünek, mert nem óhajtom a háznak ily eljárása által, a január közepe táján Budapesten lefolyt utczai zavargásoknak oly jelentőséget tulajdonitani, hogy azok ötletéből a magyar parlament a rendelkezésére álló alkotmányos eszközöknek legerősebbjéhez nyuljon. (*Élénk helyeslés balfelől.*) Ez és tisztán ez azon ok, mely miatt én ama határozati javaslathoz hozzá nem járulhatok. Mert, t. ház, méltóztassék meggondolni, hogy bizonyára a t. indítványozó ur szándéka ellenére, de végeredményben sajátságos találkozás van az általa beadott indítvány hordereje, következménye és szelleme — és azon szellem között, melyben a t. ministerelnök ur ezen eseményeket felfogja. Ugy ezen indítvány, mint a t. ministerelnök urnak — az egyiknek tendenciája, a másiknak legalább is következménye az, — a történt eseményeket nagy tárgyra, nagy veszélyre és honmentő tények előidézésére följogosító eseményre fölcsavarni. (*Zajos helyeslés balfelől.*) És t. ház, midőn ily események fölött, oly alapokon indul meg a vita, hogy a kormány a rendnek egyoldalúlag s

Digitized by Google

az ellenzék a szabadságnak egyoldalulag védőjeként akar szerepelni, rendesen ugy a rend, mint a szabadság eszméje igen lényeges csorbulást szoktak szenvedni. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) És ezen esetben, minő a közhangulat áramlata ma, — és erre különösen fölhivom figyelmét a ház ezen oldalán ülő képviselő uraknak — (*A szélső balfelé mutat*) valószinű, hogy különösen a szabadság eszméje szenvedné a legsúlyosabb csorbát. (*Zajos helyeslés balfelől. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.*)

De, t. ház, midőn Mocsáry t. képviselőtársam határozati javaslatát ezen szempontból el nem fogadom, lehetetlen, hogy ugyanezen szempontból ne reflectáljak azon társadalommentő attitudre, melybe a ministerelnök s belügyminister ur jónak látta magát multkori fölszólalásánál helyezni. (*Halljuk!*) A t. ministerelnök ur azt mondja, hogy ily eseményeknek, ha azok tovább fejlődnek, (*Közbeszólás jobbfelől: Ha tovább fejlődnek!*) igen, de mielőtt azok tényleg tovább fejlődnének, kár ezen tovább fejlődésről, mint egy valószinüleg bekövetkezhető fejleményről beszélni! (*Zajos helyeslés balfelől.*) Tehát, hogy ily eseményeknek következménye, először az iparnak és a hitelnek nagy mérvben leendő megkárosítása; másodszor a reactio beállása, mert ha a rendet minden egyéb jó fölé helyező osztályok ezen legfőbb javukat veszélyeztetve látják, készek, bár beteges hangulat alapján, ennek megmentése czéljából minden egyébről lemondani; harmadik következményének pedig a magyar állam eszméjének veszélyeztetését tartja, ha azon meggyőződés terjedne, hogy a magyar alkotmányos szabad állam, a maga eszközeivel a rendet fenntartani és megvédeni nem birja. Ezen utóbbi pontra — inter parentesim — megjegyzem, hogy azon tapasztalás, hogy a magyar állam nem képes alkotmányos szabadság mellett a rendet fenntartani, kizárólagosan csak a kormánynak és a belügyministernek eljárása folytán állhat be; (*Élénk helyeslés balfelől*) mert azon alkotmányos magyar állami közeg, melynek feladata a rendet fenntartani, szerintem nem lehet más, mint a kormány. Tehát nem a tömeg zavargása, hanem a magyar kormány esetleges gyámoltalan eljárása idézhetné elő azon meggyőződést, hogy a magyar állam a maga eszközeivel nem képes a rendet fenntartani. (*Zajos helyeslés balfelől.*)

De ezt csak mellesleg, t. ház. A fődolog, a mit itt mondani akarok, ez: midőn a t. ministerelnök ur a rend megzavarásának előidézőit figyelmeztette azon súlyos felelősségre, mely az ipar és a hitelre, mely a szabadságra, mely a magyar állam eszméjére nagymérvü rendzavarásokból hárulhat, nem gondolt e mellett azon felelősségre, mely a kormány vállaira háramlik, midőn ő maga ily méltatást meg nem érdemlő eseményeknek oly horderőt tulajdonít, melyből mindezen káros következmények fejlődhetnének?

Nem egyszer történt, nekünk ellenzéknek, hogy, midőn mi bizonyos valódi tényeket kijelöltünk, midőn mi p. o. pénzügyi kezelésünk bizonyos hibáira és pedig valódi hibáira figyelmeztettünk, azzal iparkodtak bennünket elnémítani, hogy annak felemlítése árt a magyar állam hitelének; mit mondjak ezek után egy kormányelnök eljárásáról, ki maga tragikus ecsetelése által, az önmagukban nem jelentékeny eseményeknek oly horderőt tulajdonít, hogy a külföld csakugyan azt hiheti, hogy itt az állami, a társadalmi rend gyökereiben meg van rontva, hogy itt már bomladozik az állam és a társadalom, hogy itt, ezen államnak hitele, jövője nem lehet? (*Tetszés balfelől.*) Ezen súlyos felelősségről megfeledkezett a t. ministerelnök ur abbeli gondoskodása mellett, hogy kormányzatának a nemzet öntudatában megingatott alapjait valami újabbal, t. i. a társadalom megmentésének hivatásával tatarozza, megerősítse. Mert t. ház, ezen egész tragikus előadásnak, ezen egész aggodalmaskodó, falra festett mindenféle rémeknek, ennek semmi egyéb czélját nem látom és nem is lehet az előzmények után annak más czélt tulajdonítani, — és ezt én a tényekből bebizonyítani fogom, — mint tisztán azt, hogy a ministerelnök ur talán már maga is belátván, hogy a közkedveltség alapján nehezen fog tovább megmaradni a bársonyszékekben, most mint a „szükséges kormányfő", mint a rend megmentésére egyedül hivatott és képesített ember, kiván ott szerepelni. És megmondtam, hogy a tényekből bebizonyítom ezen felfogásnak legalább is plausibilitását. Mert, ha a t. ministerelnök ur csakugyan azt hitte, hogy itt az osztályharcz drámájának első felvonása kezdődött, hogy itt az állami és társadalmi rend meg van támadva, akkor nem érthető az, hogy ő ezen veszély szinhelyén nem tartotta szükségesnek jelen lenni akkor, midőn a rend szükségességéről nem declamálni, hanem azt tényleg fenntartani kellett. (*Éénk helyeslés balfelől.*)

Két dolog közül egyik áll: vagy azt hitte a ministerelnök ur, hogy mélyreható veszély volt itt: akkor nem vállalhatja el a felelősséget azért, hogy a veszély idején minden egyébnél előbbre való kötelességének nem tartotta, hogy itt legyen, és a társadalom megmentését tényleg eszközölje, vagy ő maga sem volt arról meggyőződve és csak most tartja szükségesnek a dolgot ilyen szinben feltüntetni; és akkor ennek egyéb oka alig lehet, mint a társadalom megmentése czímén magát szükséges embernek declarálni. (*Élénk helyeslés és tetszés balfelől.*)

Ámde, t. ház, a ministerelnök urnak a társadalom megmentésének ezen köpenyege, három

Digitized by Google

oknál fogva igen rosszul áll. Az egyik az, mert, a mint említém, későn, eső után, veszi azt fel; a másik, mert a társadalom és a haza, véleményem szerint és gondolom, ma már minden higgadt ember véleménye szerint, egyátalában veszélyben nem forgott; a harmadik ok pedig az, hogy azt, a mi tényleg veszélyben forgott, Budapest némely utczáinak biztonságát és csendjét, ő nem volt képes megmenteni. (*Helyeslés balfelől.*)

Távol tehát attól, hogy a rend barátai, a kik közé csekély magamat is számítom, a jelenlegi kormányzat fennmaradásában ezen nagy társadalmi érdek egy nélkülöztetlen biztosítékát találhassák, azon nem igen jelentékeny utczai zavarok körül mutatott gyámoltalanság után, valóságos ijedtséggel kell arra gondolnunk, hogy mi állana be, ha valóságos forradalom törne ki az országban és ha akkor ugyanezen kezekbe lenne a rend fenntartásának feladata letéve. (*Élénk tetszés balfelől.*)

Ezek, t. ház, azon általános észrevételek, melyekre engem ugy a lefolyt események jellege, mint azoknak azon színezése, melyet a kormánypadokról hallottunk, indítottak. És most még csak egyet. A ministerelnök ur kilátásba helyelyezett nekünk rendszabályokat, valószinűleg törvényjavaslatokat, melyek az imént szerzett tapasztalatok alapján szükségesekké váltak. (*Halljuk!* Mi, t. ház, elvárjuk ezen javaslatokat és a maguk érdeme szerint fogunk azokhoz annak idején szólani. Csak egyre vagyok bátor a kormányt és a t. házat már most figyelmeztetni. (*Halljuk! Halljuk!*)

A törvényhozásnak és az annak vezetésére hivatott kormánynak első és nélkülözhetetlen kelléke az, hogy legyen komoly, hogy minden mulékony impressió által ne engedje magát, mint a gyenge nádszál a szellő által, jobbra, balra ingattatni. (*Élénk helyeslés a balon és szélső balon.*) Valamint én, mint a törvényhozás tagja, a közvélemény jogos törekvéseit és kivánatait mindenkor iparkodnám figyelembe venni, ha lehet követni, de utczai zendülés által soha semmi concessiót magamtól semmi körülmények közt kicsikartatni nem engednék, (*Helyeslés balfelől*) ugy viszont a szabadság szükséges korlátainak mértékére nézve, figyelembe venném azon országnak, melyben élek, érettségi fokát, állandó társadalmi jelenségeit és erkölcsi állapotát: de pillanatnyi jelenségek miatt és azok közvetlen hatása alatt, magamat állandó jellegű elhatározásokra nem ragadtatnám. (*Hosszas élénk helyeslés balfelől.*) Ezek után, t. ház, csak azt kérem ismételten, hogy az általam és t. barátaim által benyujtott határozati javaslatot elfogadni méltóztassék. (*Élénk hosszan tartó helyeslés a baloldalon.*)

Elnök: Fel fog olvastatni a határozati javaslat.

Beőthy Algernon jegyző (*olvassa a határozati javaslatot, melyet a következő képviselők irtak alá*):

„Gr. Apponyi Albert, gr. Széchenyi Pál, Pulszky Ágost, gömöri Szontágh Pál, Csapó Kálmán, Orosz Mihály, Farkas Elek, Füzesséry Sándor, Zay Adolf, Bittó István, gr. Khuen Héderváry Károly, Szilágyi Dezső, Hoffmann Pál, gr. Berchtold László, Jeszenszky Sándor, Beniczky Ferencz, b. Simonyi Lajos, Chorin Ferencz, Ocskay Rudolf, Molnár Aladár, Mandel Pál, Jankó Miklós, Mihályi Péter, Szily László, Urányi Imre, b. Schmerczing Tádé."

Szalay Imre: T. képviselőház! (*Halljuk!*) Mielőtt elmondanám nézetemet azon beadott indítványra nézve, a melyet t. barátom Mocsáry Lajos beadott, engedje meg a t. ház, hogy reflectáljak a t. ministerelnök urnak tegnapelőtti előadására és azon előadottakat némi tekintetben rectificáljam. (*Halljuk!*)

Őszintén megvallom, hogy azt éppen nem szeretem, hogy mindannyiszor, valahányszor a tisztelt minister urról van szó, a helyett, hogy az előadottakra feleljen, elhagyja a termet és nem akarja belátni azt, hogy az ellenzéknek igaza van, még akkor is, ha csakis egyszerű tényekről van szó. Ámbár a t. ministerelnök ur most sincs jelen, mégis kénytelen vagyok e tárgyban nézeteimet elmondani. (*Halljuk!*) A t. minister urnak a tüntetések iránt máskor más nézete volt, mint most. Nagyon jól visszaemlékszem az 1872. évre. Mi volt akkor az eset? Akkor éppen olyan joggal, mint a t. ministerelnök ur is a multkori adatokra hivatkozott, szintén adatokra lehetett hivatkozni és talán nagyobb jóhiszeműséggel. Ki volt az, ki 1872-ben azon összegyült küldöttségeknek, kik fáklyásmenetet rendeztek, azt mondá: „csak kiáltsatok minél jobban: Éljen Kossuth, hadd hallassék át Budára a koronás főhöz is." Akkor más nézetben volt, mint most. Mert, mi történt most a tüntetések első napján? Sem ablakbeverés, sem nagyobb zajongás nem volt, csak azt kiáltották: „Éljen Verhovay!" s ez fájt nagyon a rendőrségnek?

De nem akarok hosszasabban időzni e mellett; nehéz az embernek érzelmeit elfojtani, melyek az ily igazságtalanságra való megemlékezésnél belőle kitörnek, csupán a tényekre szorítkozom tehát. (*Halljuk!*)

Én tudva azt, hogy a főkapitány másképen fogja informálni a minister urat, mint a hogy a dolgok történtek, megmondtam a fő-

Digitized by Google

kapitánynak, hogy azért mondom ezeket hangosan, nehogy eltitkolják és elferdítsék a dolgot, a mint az szokás, valahányszor Pesten valamely utcza-kraval, vagy demonstratió történik. S úgy látszik előrelátásom nem volt alap nélküli. (*Halljuk!*)

Az első napon ugyanis nem volt ott több, mint hatvan ember, a kik semmi egyebet nem tettek, mint hogy kiáltották: „Éljen Verhovay!" A főkapitány, mint már Hermann t. barátom előadta, még tréfálkozott is és midőn kérdezték, hogy lesz-e katonaság, azt mondta: elég ő maga is rendet csinálni, hisz nincs itt semmi sem. Egyszerre azonban meglátjuk, hogy odarukkol egy század gyalogság és a tiszt, ékes német nyelven, a népet oszlásra szólítja fel és több aféle gorombaságokat mond, a mint már Hermann tiszt. barátom említette. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Én, ki éppen akkor jöttem azon helyre, felszólítottam a főkapitányt, hogy, miután a katonaságra nincs semmi szükség, küldje azt haza: én jótállok, hogy mihelyt a katonaság haza küldetik, a lárma meg fog szünni. Azonban mi történt? A főkapitány elküldte a katonaságot, de csak a szomszéd utczába. Erre a nép eltávozott. Nem áll tehát az, a mit a jelentés mond, hogy csak a képviselők mentek el, de a nép ott maradt.

A nép is elment, de távozása közben a szomszéd utczában meglátta a katonaságot s erre visszajött és azt mondta a főkapitánynak, hogy ha egyszer megigéri, hogy haza küldi a katonaságot, miért nem teszi ezt meg; becsületes ember megtartja szavát.

Ez történt az első napon. A második napon, 12-én, a minister ur szerint újabb tüntetés volt, de csak kisebbszerű. Az igaz, hogy akkor sem történt egyéb, mint hogy a nép csoportban összejött s kiabált, mire a rendőrség először lépett közbe brutalis módon. A lovas rendőrök a járdára ugrattak, az ott járó-kelőket, nőket és gyermekeket kergették, szorították. A közönség részéről azonban megtámadás nem történt, de mindenki látva a dolgot, azt mondta: hogy ha a rendőrség igy tesz, a közönséget mintegy felhívja arra, hogy minél nagyobb demonstratiók történjenek, hogy minél nagyobb ellentállást fejtsen ki, mert mintegy provocáltatik erre. Következett a harmadik nap. Akkor a rendőrség, minthogy a sajtó egyhangulag elitélte annak brutalitását, egészen passive viselte magát. Nem történt egyéb, mint az, hogy 6—7 lovas, a Hatvani utczán végig járva a nép között, rendet csinálni iparkodott, úgy, hogy tulajdonképp a lovak csinálták a rendet, a rendőrök maguk nem is szóltak és nem mondták, hogy oszoljon szét a nép. Megkezdődvén a dobálás, a rendőrség tétlenül nézte, úgy, hogy számtalanok kifejezést adtak azon nézetüknek, hogy a t. belügyminister ur úgy látszik nem bánja, ha a casinó ablakai beveretnek is, mert gr. Zichy Viktor kizárásával nem rég kellemetlenséget okoztak neki. (*Tetszés a baloldalon.*) Ezt mondta ott mindenki, ez volt az általános meggyőződés. Nem is tett a rendőrség semmit mindaddig, mig a kasinó valamennyi ablaka be nem volt verve. Ekkor következett a heczcz. Jött a katonaság.

A katonaság a legnagyobb brutalitással járt el. A szinházból jövő közönséget és az utczán sétálókat szuronnyal kergette, úgy, hogy két embert vittek be a Szikszay vendéglőbe, kik a katonaság által sebesitettek meg; egyike ott vacsorált és egyáltalában nem tartozott a tüntetők közé, a másik pedig a szinházból akart hazamenni. Ugyanakkor történt, hogy midőn a cordon meghuzatott és a színészek, kik a szinházból jöttek, keresztül akartak menni, egy konstabler által megrohantottak azon szavakkal, hogy mit járnak ilyenkor a szinházba. (*Derültség balfelől.*) Azt sem hagyhatom említés nélkül, hogy a t. főkapitány ur úgy látszik, nem tartotta szükségesnek azt, hogy előre felhivást intézzen a közönséghez, mely felhivásnak valami kis eredménye mégis lett volna. Ő a felhivást a harmadik nap után, a vérengzés után teljesitette, tehát egy nappal később, mint a sebesülések történtek. Orbán Balázs t. képviselőtársam elmondta már, hogy a ministerelnök ur csak két sebesültet említett. Ez csak az a két egyén volt, a kit a kózházba vittek. A többieket — körülbelül tizet — nem vittek a kórházba, minthogy hozzátartozóik saját lakásaikon ápolták.

A legszomorúbb eset 24-én történt. Ez volt azon szerencsétlen nap, midőn Pest város kövezetét két ártatlan ember vére festette. A katonaság mindjárt postot foglalt és kergette a népet a Hatvani utczán keresztül, a Kerepesi úton lefelé. A mint a ministerelnök ur jelentésében itt áll, az mondatik, hogy azért lőtték meg azt a bérkocsist, mert elgázolt egy katonát. Én nagyon sajátságosnak tartom ezt. Megtörténhetett, hogy annak a bérkocsisnak lova megvadult s a miatt ment a cordonon keresztül. De sajátságosnak tartom azért is, mert egyszerű dolog lett volna a lovat lelőni, mert akkor a cordonon nem ment volna keresztül s mégis inkább egy embert lőttek le egy elgázolásért, mely még bebizonyítva sincs.

Digitized by Google

A második áldozatról a ministerelnök ur azt mondá, nem tudni, nincs még eruálva, hogy a katonaság lőtte-e le, vagy pedig a néptömeg. Nem tudom a t. ministerelnök ur vadászott-e életében sokat, de bizonyosan új szerkezetű puskát kellett volna feltalálnia, melynek a golyója nem elől, hanem hátul megy ki, mert ennek az elesett ifjunak a golyó elől ment testébe, ha pedig a néptömeg közül történt volna a lövés, akkor hátulról, ment volna be. (*Derültség.*)

Különben ezen ügyben, a mint tudom a főhadparancsnok is nyilatkozott, nem kutatom azonban, mennyiben felel ez meg a valóságnak, de azt hiszem, hogy a tudomány embere, Scheuthauer, minden esetre illetékesebb annak megitélésére, hogy katonagolyó által, vagy pedig a közönség köréből lövetett-e meg az illető?

De az alkotmányos sérelmek közül szerény nézetem szerint legnagyobb az, hogy Fehérváry államtitkár beavatkozott és mint Thaisznak postilionja, elment a Károly-kaszárnyába katonaságot requirálni. Azt mondja a ministerelnök ur, hogy azért nem lehet Mocsáry Lajos képviselő indítványát elfogadni, mert a jogkörök összezavartatnának. De hát kérdem akkor, minő alapon avatkozhatott be a dologba Fehérváry? Micsoda jog alapján?

Még egy tény van, melyet nem említhetek a nélkül, hogy csodálkozásomat ne fejezném ki a ministerelnök ur eljárása felett. A ki, ha egy kissé figyelemmel kisérte a tényeket, lehetetlen, hogy be ne lássa, hogy a legnagyobb igaztalanságot mondja azzal, hogy az utolsó napon, miután a főkapitány a katonasággal nem rendelkezett, az nem is avatkozott be. Én szemtanuja vagyok annak, hogy beavatkozott, még pedig elkezdve a hatvani utczától, lement egész a Rókusig és ki volt, a ki a járdán, nem ugyan mint vezénylő tiszt, de mégis kisérte a katonaságot? Fehérváry államtitkár ur. (*Mozgás balfelől.*)

Beszél a t. ministerelnök ur holmi képekről is és azt mondja, hogy miután illustrálva van, föltétlenül hitelt ad annak; s mint egy gunyolódva szól arról, hogy egyik-másik képen úgy vannak feltüntetve az ellenzéki képviselők, mintha ők lettek volna okozói a mozgalomnak. Biztosíthatom a ministerelnök urat, ha mi lettünk volna, meg is mondanók nyiltan. (*Ugy van! baloldalon.*) De a képek nem mondanak semmit, mert én is láttam a ministerelnök urat a „Bolond Istókban" olyan situatióban, midőn lába alól a föld elvétetett; s azért elhigyjem ezt? (*Derültség a szélső baloldalon.*)

Hogy az örök biró előtt ki fogja a kiontott vérért a felelősséget elvállalni: ez oly kérdés, a miért éppen kérem a t. házat, hogy Mocsáry t. barátom indítványát fogadja el; mert én abban a nézetben vagyok, hogy annyira meggyökerezett már az egész országban a hit az iránt, hogy egyedül csak a parlament által kiküldött bizottság az a mely igazságot szolgáltathat neki, — de nem a többség, hanem a pártkülönbség nélkül összeállított bizottság, — hogy ezért is óhajtandónak találom az ország megnyugtatására azt, hogy az országgyülés kebeléből egy tizenöt tagú biróság küldessék ki.

Áttérek most, t. ház, arra, hogy miből gondolom én származottnak ezen mozgalmat. (*Halljuk!*)

Megengedem azt, hogy többen lesznek, a kik engem e kérdésben idealistának fognak nevezni. Megengedem, legyen ugy; de az én meggyőződésem az, hogy ezen nagy horderejű dolognak gyökeres orvoslására mélyen kell lenyulnunk és habár sebzik, vérzik és fájdalmat okoz is, a gyökeres orvoslás szempontjából az szükséges. És éppen azért nem vagyok egy értelemben gr. Apponyi Albert t. képviselőtársammal, a ki — mint beszédéből kivettem, — nem akarja ezen gyökeres orvoslást.

1861-re kell visszamennem, a mikor az első corruptio kezdődött. Mindenki tudja, hogy két párt volt az országgyülésen, a „határozati" és „felirati párt". A határozati párt volt az, a melynek egyik vezére akkor Tisza Kálmán volt és a mely, minden ok nélkül elhagyta elveit. Mert, vagy igazak voltak azok az elvek, a melyeket határozati javaslatában hirdetett, vagy nem. Ha igazak voltak, akkor kötelessége lett volna megállani azok mellett és nem csinálni fuziót és a felirati javaslatnak öt szavazati többséget engedni.

Ez volt az első politikai corruptió. Következett utánna hosszabb idő mulva a második 1865-ben. Igaz, akkor nem volt a t. ministerelnök ur azok között, a kik e második politikai corruptiót elkövették, midőn az 1861-ki felirat alapján megválasztatván magukat, annak a szellemében kellett volna működniök és megcsinálták a 67-diki kiegyezést. Ezt ostromolta Tisza Kálmán ministerelnök ur 1875-ig, hogy mily módon, azt mindenki tudja. Éppen aproposra jön az, hogy a jelenlegi kormánypárti sajtó egyik közlönye irja, hogy nem helyes corruptióval vádolni a többséget, nem helyes eljárás az, hogy az ellenzéki sajtó azt napfényre hozni iparkodik és a jelenlegi kormánypárti lapok közül ez volt egyike azoknak, a mely különösen 1875-ben mindent elkövetett, hogy az akkori kormánypártot min-

Digitized by Google

den néven nevezendő corruptionális dolgokkal vádolja; pedig vagy bizonyítani kellett volna, vagy hallgatniok. (*Ugy van! balfelől.*)

De a politikai corruptiónak legtetejére a követ Tisza Kálmán ur tette 1875-ben, a midőn eldobta eddigi elveit és ma valahányszor valaki régebben mondott országgyülési beszédeire visszaemlékezve, reflectál arra, hogy mit mondott ezelőtt, ő csak mosolyogni tud ezen; mert czélja akkor is nem volt más, mint bármi uton-módon a piros bársonyszéket elfoglalni. A nemesis, ugy látszik, megjáratta vele. (*Derültség a szélső baloldalon.*)

Következett a kiegyezés Bécscsel, következett az erre vonatkozó tárgyalások menete. Ekkor abból a borzasztó nagy pártból kivált egy rész, a mely nem tartotta helyesnek tovább is egy uton haladni Tisza Kálmánnal; kivált ezután lassankint abból a pártból több nevezetes ember; és ki maradt ott? Nem maradt más a nevezetesebb szereplők közül, mint Zichy Viktor, Várady Gábor és mások. (*Mozgás a jobboldalon.*)

Azonban ugy látszik, már ezek is kiváltak a pártból és most újabban a párt szétzilálva van, most tehát fel kellett találnia valamit a miniszterelnöknek, hogy, mint a békének és rendnek helyreállítója, elmondhatta a korona előtt, hogy ime nélkülem nincs megmaradás, nélkülem nincs üdvösség. Legalább ez jött ki beszédéből, midőn azt mondá, hogy igenis, ha azon rendszabályok meglesznek, melyeket szükségeseknek lát, akkor bizalmat fog kérni a kormány pártjától.

Nem szándékozom a t. ház figyelmét még hosszasan igénybe venni, (*Halljuk!*) nézetem szerint az elmondottak, mig egy részről arról szólnak, hogy rectificáltassék az, a mi történt, másrészről rávezetnek arra, ha tovább fűzzük a gondolatot, hogy mi okozhatta e demonstratiókat. És én ezt szándékozom röviden érinteni. (*Halljuk! a szélső baloldalon.*) A nemzet ugy volt meggyőződve, hogy a corruptio ezen országban nagy volt, de társadalmilag nem volt oly égbekiáltó; most azonban a leleplezések idejét élvén, látja, hogy azokról, a kiket eddig, mint szeplőtlen jellemeket tisztelt, a sajtó egy része egyenkint lerántja az álarczot; és látja, hogy azok, kikre eddig, mint vezetőire tekintett, a sárba estek.

De tévedett a nép, midőn azt hitte, hogy ezt a casino okozta és ezért a casinót hibáztatta, pedig a casinó jól viselte magát, mert hiszen éppen akkor zárta ki egyik tagját, ki a corruptióban részes volt.

Azon 2—300-ra menő részvétnyilakozat, mely az ország minden részéből érkezett, kimutatta, hogy a nép megunta az eddigi állapotokat s oly kormányt kiván, melynek egyik tagját sem lehessen corruptióval vádolni. (*Helyeslés a szélső balon.*) Hogy a nemzetnek ezen kivánságát megértették-e önök ott a ház tulsó oldalán, nem tudom; a jövő fogja megmutatni, de biztosíthatom önöket, hogy ha megkérdezik Magyarországot, hogy van-e létjoga Tisza Kálmánnak és társainak a kormányon és hogy önök a nemzet többségét képviselik-e, a nemzet azt fogja rá mondani, hogy nem. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) Azt mondják önök, hogy pártjuk többségben van az országban; de én azt mondom, hogy Magyarországon nincs oly kerület, mely magyarnak nevezi magát, melyben önök többségben volnának; de legyen szerb, vagy osztrák, vagy bárki más, tudna magának többséget teremteni az országban a jelen választási törvény értelmében, ha a hatalom kezében van. (*Mozgás a jobboldalon.*)

Nézzünk körül az országon, létezik-e egyetlen magyar vidék, melyben önök többségben volnának? létezik-e egyetlen magyar megye, melyben, ha pénzzel, pálinkával nem tudják a mandatumot megvenni, képviselővé választatnának az önök pártjának tagjai? (*Ugy van! a szélső balon*). Ezért, mivel ily eszközökkel működnek oda, hogy önök többségben legyenek, ezért nem tartom önöket az ország közvéleménye képviselőjének s mert ez a nézetem s mert nem bizom abban, hogy a kormány által vezetendő vizsgálat megnyugtató eredményre vezetne, kérem a t. házat, méltóztassék elfogadni Mocsáry Lajos t. képviselőtársam határozati javaslatát. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*)

Baross Gábor: T. ház! az előttem szólott t. képviselő úr beszédének egyes részleteire reflectálni nincs szándékomban, megtalálja válaszát azon nézetekben, melyeknek szerencsém lesz kifejezést adni. Egyet azonban beszédéből kénytelen vagyok már most kiemelni.

Midőn elvégezte gondolatmenetét a nemzisről, rátért azon állitásra, hogy ha Magyarország népességét megszavaztatnók, Tisza Kálmán és a kormány meggyőződhetnék arról, hogy az ország őt nem kivánja. És mindjárt utána hozzá teszi, hogy hiában hivatkozik bárki arra, hogy a kormánynak a képviselőházban többsége van, mert hiszen jőjjön bármiféle párt, legyen az osztrák, vagy más párt, képes lesz magának többséget csinálni ez országban. Már most döntse el bárki, ki objective gondolkozik, van-e Magyarország közönségére és választóira a t. képviselő úr kijelentésében valami megtisztelő?

Különben én ezt igen erős ellenmondásnak is tartom. Mert, ha valaki egy oldalról azt mondja: szavaztassék meg a lakosság, akkor

Digitized by Google

meg fogunk győződni erről és arról, másfelől azt mondja, hogy akármiféle pártnak lehet többséget csinálni, ebben oly mély ellenmondás rejlik, mely a mellett hogy Magyarországon megtörténni nem is fog, még a tényállásnak sem felel meg. (*Helyeslés jobbfelől. Szalay Imre közbeszól*: *Ezzel a választási törvénynyel!*)

A mi már most magát a tárgyat illeti, méltóztassanak megengedni, hogy egyet előre bocsássak. (*Halljuk!*) Ismerve a körülményeket, az ország viszonyait, lehetetlen, hogy bárki is ne törekedjék arra, hogy minden időket a viszonyok javítására, a tettek mezején felhasználjuk. És ime e törekvéssel szemben áll az, hogy felidéztetnek viták, rajta állunk a szó mezején, vitatkozunk egymással, gáncsaltatunk a nélkül, hogy a viszonyok között erővé tömörülhetnénk a sok követelmény orvoslására.

Azonban nem lehet helyteleníteni senkinek azt, hogy a szőnyegen levő tárgy megvitatása végre is napirendre tűzetett, mert vannak bizonyos kérdések, melyek e tárgygyal szoros kapcsolatba hozattak s úgy tüntettettek fel, mint annak okai. Ezen tárgyak tisztességes megbeszélése az ország színe előtt, azt hiszem, nemcsak a pártnak, nemcsak a kormánynak, de egyúttal az országnak is hasznára válhatik. És én kijelenthetem azt, hogy azon pártnak, melyhez tartozni szerencsém van, legkevésbbé sincs oka rettegni ezen vita erkölcsi jelentőségétől. Emelt fővel állhat e párt a jövő előtt; s mig egyfelől komolyan tiltakozik az ellen, mintha menteni kivánnók azt, mi valóban büntetendő, másfelől ép úgy tiltakoznia kell azon vádak és ráfogások ellen, melyekkel fennállásának majdnem egész ideje alatt, legjobb meggyőződéssel választott feladatának teljesítése közben, szakadatlanul illettetett. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

De, t. ház! Mocsáry képviselőtársam előterjesztette határozati javaslatát. Szóljunk tehát nyiltan s engedtessék meg nekem, hogy első sorban e határozati javaslatra tegyem meg észrevételeimet. (*Halljuk!*)

A t. képviselő úr igazságszeretetének fényesebb tanúbizonyságát is adhatta volna akkor, midőn határozati javaslatát előterjesztette. Mert a t. képviselő ur — teljes objectivitással szólva — egy szóval sem emlékezett meg arról, hogy tulajdonképen felelősségre vonattassanak és megbüntessenek azok is, a kik a zavargásoknak szerzői és indító okai voltak. (*Ugy van! jobbfelől.*)

Pedig t. ház, — ismét objective szólva, — nem lehet a rend barátja, a ki nem kivánja azt, hogy megbüntettessenek azok is, a kik zavarogtak és a kik a zavarok kitörését előmozdították és esetleg a zavargásoknak szerzői is valának. (*Ugy van! jobbfelől.*)

Határozottan megnyugtató lehet, t. ház, a kormányelnök urnak a mult ülésben tett azon kijelentése, hogy komolyan kivánja azt, hogy a biró hivatását teljesítse; és megnyugtató lehet azon nyilatkozata is, hogy komolyan foglalkozik azon korlátok felállításával, a melyek szükségesek, hogy hasonló tünetek előidézésének eleje vétessék. (*Helyeslés!*) A rend érdekében tehát követelni kell, hogy térjünk rá a forrásra is, sujtsuk ezt is éppen úgy, mint ennek következményeit.

Nem szándékozom tisztelt ház, a rendőrséget védeni, nem képezi ez hivatásomat, de vádolni nem tudom azt. Más országok példái tanusítják, hogy minden alkalommal a legrövidebbet a rendőrség húzza. Ha megtette kötelességét, gáncsoltatik, vádoltatik szigorral; ha nem tette meg kötelességét, viszont szemére vettetik, hogy nem lépett közbe, nem járt el hivatásában, nem érti és nem teljesítette azt. De t. ház, a rendőrség a belügyministerium felügyelete alatt áll és a belügyminister kijelentette, hogy vizsgálatot teljesíteni és annak eredményéhez képest kiván eljárni. Kérdem én, hogy objective gondolkozó előtt nem elegendő-e ez és kivánhatja-e a ház, hogy a rendőrség eljárása vizsgáltassék meg bizottsága által? Hiszen kérem, a képviselőháznak nincsen rendőri teendőkkel dolga, mert ez a kormány hatáskörébe tartozik és ha a ház parlamentaris büntetést akar a kormányra szabni, akkor tegye meg azt, a mit a törvény megenged és ne lépjen oly térre, a mit a törvény nem ismer.

A t. képviselő ur parlamenti bizottságot kiván kiküldeni. Kérem, méltóztassék nekem a fennálló törvényekből kimagyarázni azt, hogy ki köteles az executiva közegei közül ezen bizottságnak engedelmeskedni? (*Felkiáltások balfelől: Mindenki!*) Milyen eredményt fog a katonasággal szemben ezen bizottság elérni? Nem lévén ily bizottság kiküldésének törvényes alapja, annak következményei maguktól értetnek.

A t. képviselő ur méltóztatott a katonaságról beszélni és én mellesleg megjegyzem, hogy én nem vagyok azon nézetben, hogy a katonaság oly irtózatos brutális módon járt volna el, mint azt hiresztelik. (*Mozgás balfelől.*)

Ha igaz az, a mit olvastam, sőt képben is láttam, hogy a képviselő ur, a barrierek hőse gyanánt, mezitelen mellét tolta a szuronyok elé és megtörtént az, hogy a katonaság nem felelt azzal, a mivel felelni szokott és nem teljesítette, — ha ugyan komolyan ez volt kivánsága, — a t. képviselő urnak óhaját: (*Derültség jobbfelől*) oly irtózatos brutálitás-e ez? (*Derültség jobbfelől.*)

A tisztelt képviselő ur érintve azt, hogy a ministerium egyik tisztviselője bizonyos intézkedéseket tett, koczkáztatta azon állitást, hogy a

Digitized by Google

belrend és csend fenntartása nem tartozik a honvédelmi ministerium hatáskörébe. Az előbbi állítást nem kutatom, megfelelt rá a ministerelnök ur; de az utóbbira nézve megjegyzem, hogy az nem alapul a törvényen, mert az 1878: XI. t. cz. 7. §-a a közös hadseregre, 8. §-a pedig a honvédségre nézve kimondja a belrend és csend fenntartásának kötelességét. (*Nevetés balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Már pedig ezen törvény végrehajtása a honvédelmi ministert is megilleti és ezért oly abstracte állítani azt, hogy a honvédelmi ministerium ez irányban intézkedni nincs jogosítva, nem lehet. Nem vonom ebből azt a következtetést, hogy ki jogosult az intézkedésre; de azt az állítást, melyet méltóztatott felhozni, hogy a honvédelmi ministerium nem illetékesen intézkedik a belrend és csend fenntartásánál, azt a törvény alapján tagadni vagyok kénytelen.

Én t. ház, nem tartanám célirányosnak azt, hogy a törvényhozás ily alakban avatkozzék az executiva hatáskörébe, hogy szinte absorbeálja azt, a mi biró a teendője. A törvény igenis szabályozza a parlamentnek felelősségre vonási jogát, éljen e joggal, de ne járjon el akkép, mint a t. képviselő ur határozati javaslatában indítványozza.

Már most engedje meg nekem a t. ház, hogy röviden reflectáljak azokra is, miket egy más határozati javaslat előterjesztése kapcsán Apponyi t. képviselőtársunk itt előadott. (*Halljuk!*)

Ha az ő beszédének általános jellemzésébe akarnék bocsátkozni, kénytelen volnék azt mondani, hngy nem látok különbséget az ő mostani és előbbi beszédei között: mindegyiknek jellege azon személyes antipathia, (*Derültség balfelől. Halljuk! Halljuk!*) melynek ő mindenkor szeret kifejezést adni, midőn alkalma van ebben a házban szólani és oly alakban, melynek keresztyén lelkületével való összeegyeztetését egészen az ő belátására bízom. (*Élénk derültség.*) De, t. ház, hogy a t. képviselő ur könnyebben teljesíthesse feladatát, először is azt hozza fel, hogy a ministerelnök és vele természetesen mi is, ezt a dolgot nagygyá fujtuk és nagygyá akarjuk fujni azért, hogy abból, a mi kötelességeinket annál fényesebben tudjuk deriválni.

Utalok arra, a mit a ministerelnök ur mondott s a mit eddig meg nem czáfoltak. De egyet meg kell jegyeznem: azt méltóztatott mondani, hogy a ministerelnök ur ünnepélyes hangulatba esett, midőn ezen témáról beszélt. Nem annyira ünnepélyes, mint komoly és objectiv hangulatba. A t. képviselő ur azt mondja, hogy nincs miért ezen hangulatra emelkedni. Ezt én elismerem, az ünnepélyesre sem: de mondhatom, az objectivre sem és ebben van a különbség köztte és a t. ministerelnök ur köztt. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

De a t. képviselő ur felhozta beszédének folyamán, hogy azon nyugtalanságnak és corruptiónak az országban, oka főleg a megingatott bizalom államintézményeinkben és általában ugy állította oda azt, mint egy kórnak kifolyását, melyet kapcsolatba lehet hozni a kormánynyal és annak pártjával.

De ő, t. ház, nem szorítkozott az objectivitásra, hanem ismét kiválasztotta a ministerelnök személyét és engedje meg, hogy vele szemben őszintén kijelentsem, hogy a ministerelnök csak oly népszerűségnek örvendhetne, mint akár ő, vagy valamely más népóriás, ha éppen nehéz időkben nem teljesítette volna azon feladatot, mely közben mi őt támogattuk. (*Helyeslés jobbfelől.*) És ha ez igy van, reá lehet utalni azon forrásra, mely azt a bizonyos nyugtalanságot előidézte és melynek hangját itt a házban csak ugy megtaláljuk, mint másutt.

Csak egy esetet mondok. Önök mindig azt követelték tőlünk, hogy mi meggyőződésüket elismerjük és annak tisztaságát sohase tagadjuk.

Szilágyi Dezső (*közbeszól*): Soha!

Baross Gábor: A t. képviselő ur nem; mert ő önhittségében soha sem követel. (*Élénk derültség és tetszés a jobboldalon. Zaj balfelől.*)

Azt mi megtettük, teljesítettük önök kívánságát és önök mivel viszonozták? Meghonositottak itt e házban oly hangot, mely a szenvedély és ellenségeskedés kinyomata legtöbb esetben és azzal együtt tagadták bennünk a meggyőződést és annak tisztaságát. És ezen hang átment a sajtóba is, a mely nagyon természetesen — nem mondom miért, tudja mindenki — bizonyos irányban a parliament befolyása alatt áll, vagy talán megfordítva. És hová jutna a sajtó? Ugyan kérdem, nem jutottunk-e oda, éppen azon hangnál fogva, hogy a közönség előtt ma már semminek és senkinek sincs tekintélye? És itt, t. ház, Kossuthnak egy mondása jut eszembe. (*Halljuk!*) Bem valakinek a kitűntetését kivánta s azt óhajtotta, hogy érdeme szerint jutalmaztassék. Erre Kossuth azt felelte, hogy ha mindenkit érdeme szerint kivánnánk jutalmazni, vajjon ki kerülhetné el közülünk a verést? Már most azok, kik támadásaikkal s folytonos zaklatásaikkal ezen párt existentiájának ártani kivánnak, hogy ha érdemeik szerint méltányolnók őket, egyikök sem kerülné el a verést. Tehát ez már az egyik, t. ház, a mi eléggé bizonyítja azt, hogy az eszközök, melyeket mi czéljaink elérésére felhasználni akarunk, különbözők. A biráló, a gáncsolónak helyzete sokkal előnyösebb, mint a cselekvőé. A roszakarat kiaknázhatja ezen helyzetet, — nem mondom éppen roszakaratból, de nem is baráti indulatból, — a t. ellenzék kiaknázza helyzetét:

Digitized by Google

birál és gáncsol a nélkül, hogy önmagát érdeme szerint méltányolná. De, t. ház, a részletekre térve át, főleg az hozatott fel, hogy preventiv rendszabályok hiánya miatt gáncsolható a kormány eljárása. Már most a t. képviselő ur azt mondá, a rendőrség eljárása oly hiányos volt, hogy azt sem tette meg, a mi kötelességében állott volna, hogy elejét vegye a bajnak; egy másik képviselő ur pedig azt mondá, hogy a rendőrség és nem tudom még miféle más rendtartó közegek, túl mentek hivatásukon és brutalitásuk határt nem ismerő volt s megbüntetendő. Ezek szerint t. ház, mi lett volna a rendőrség teendője, a midőn egyik oldalról az állittatik, hogy túl ment hatáskörén, (*Közbeszólások balfelől: Ezt senki se mondta!*) más oldalról pedig, hogy nem tette meg kötelességét. (*Közbeszólás balfelől: Nem áll.*) Igenis mind a kettő mondatott. Én meg vagyok arról győződve, nem szólva arról, mit tartok én rendőrség preventiv hivatásának, hogy azokhoz képest, miket bátor voltam említeni, a miniterelnök ur megtette azon jelentések és nyomozások alapján, a maga részéről a szükséges intézkedéseket. És ez elegendő.

De, t. ház, a t. képviselő ur által beterjesztett határozati javaslat két lényeges dolgot tartalmaz. Az egyik az, hogy a vizsgálat eredményét a képviselőház elé terjessze a kormány, a másik pedig elitélést tartalmaz a kormány iránt a rend megzavarásának megelőzésére szükséges és teendő intézkedések elhanyagolása miatt. Ugyan kérdem, t. ház, nem-e első sorban szembeötlő a támadás, midőn egy vizsgálatnak megindítása s bejelentése követeltetik, de másfelől már a nélkül, hogy beváratott volna azon vizsgálat eredménye, kimondatik a felett a roszszalás? Ez jellemzi azon kiindulási pontot, mely a képviselő ur beszédjének jellemvonását képezi. (*Ellenmondások balfelől.*)

A t. miniterelnök ur előterjesztette itt a részletekről szóló jelentését; beszédében és jelentésében hangsúlyozta, hogy el van határozva a fennálló törvények értelmében a vizsgálat eredményéhez képest járni el. Én, t. ház, a t. miniterelnök ur kijelentését olyannak tartom, melytől hozzájárulásunkat megtagadni nem lehet s midőn ezt ezennel kijelentettem, bátor vagyok a magam részéről egy határozati javaslatot beterjeszteni, mely a következőképen szól;

„Határozati javaslat. Tekintettel arra, hogy a vita tárgyát képező zavargásoknak, valamint a napfényre kerülő visszaéléseknek megtorlása a biró hivatását képezi;

tekintettel továbbá arra, hogy az érintett zavargásoknál eljárt közegek által követett eljárásnak megbirálása s általában a vétkeseknek törvényszerinti felelősségre vonattatása első sorban a kormány feladata;

a képviselőház, a maga részéről teendő rendkivüli intézkedések szükségét nem látván, a belügyministerium vezetésével megbizott miniterelnök ur jelentésének tudomásul vétele mellett, a szőnyegen forgó tárgy felett napirendre tér".

Én, t. ház, elismerem a viszonyok súlyát, Tudom, hogy az országban sok az elégedetlenség! Gyarló és megvetendő az, ki tenni, javítni nem akar.

Épp ezért, folytatni fogja e párt feladata teljesítését önök és lapjaik ellenére mindaddig, mig a nemzet ezt igy fogja akarni.

Számos és nehéz teendők összege e feladat.

Kutassunk és tisztitsuk meg a nemzet önismeretéhez vezető útat, egyesüljenek erős és józan elemek új erővel a tett mezején; javítsunk minden oldalon ernyedetlenül s ama hazaszeretettel, mely szenvedély és gyülölség fölé helyez. Vágjuk el útját a romboló elemnek és a pauperismus haladásának.

Addig is, ha tetszik önöknek, támadjanak, gáncsoljanak; mi helyt állunk „et si fractus illabitur orbis".

Ismétlem, hogy Mocsáry Lajos és Apponyi gróf határozati javaslatát el nem fogadom, hanem kérem a t. házat, méltóztassék az általam ezennel beterjesztett határozati javaslatot elfogadni. (*Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon.*)

Antal Gyula jegyző (*olvassa a határozati javaslatot, melyet aláirtak a következő képviselők*):

Szathmáry Miklós. Gr. Bánffy Béla. Éles Henrik. Gr. Károlyi Tibor. Boér Antal. Gr. Csáky László. Horváth Gyula. Tibád Antal. Hg. Odecalchi Gyula. Baross Gábor. Id. gr. Ráday Gedeon. Schmauss Endre. Pap Lajos. Máriássy Sándor. Csernátony Lajos. Falk Miksa. Lukács László. Vizsolyi Gusztáv. Ormay Károly. Rakovszky Géza.

Hoffmann Pál. T. ház! Ha valamit nem vártam a t. kormánypárti felszólalók részéről, ugy ez az, a mit most hallottam, hogy az előttem szólott t. képviselő ur azon motivatiókat, melyekkel gr. Apponyi Albert képviselő ur az ő határozati javaslatát előterjesztette, a személyeskedésből folyó szenvedélyre vezesse vissza. Ellenkezőleg magam részéről elismerendőnek tartom azon bámulandó nyugalmat és higgadtságot, melyet a t. képviselő ur éppen ez alkalommal oly fényesen tanusított és valóban az elfogultság egy igen nagy jelenségének tekintem azt, midőn egy ilyen higgadt nyilatkozat ellenében ezen vád emeltetik.

Egyébiránt, hogy végezzek Baross Gábor t. képviselő urral, mielőtt magáról a tárgyról, a szőnyegen lévő kérdésről elmondanám nézetemet, engedje meg a t. ház, hogy egy pár tételre válaszolhassak. Az egyik, a mire reflectálni kivánok, hogy ő a katonaságnak és honvédségnek

Digitized by Google

a közrend fenntartására törvényesen lehető alkalmazhatóságát bebizonyítva, ezt annak igazolására vélte felhasználhatónak, hogy a t. miniterelnök ur által tegnapelőtti beszédében körülményesen előadott azon beavatkozás, melyet a honvédelmi ministerium államtitkára tőn, szintén egészen szabályos.

Bocsánatot kérek, annyi áll, hogy a honvédség és katonaság szükség esetében a belrend fenntartására is van hivatva, de azt semmiféle törvény nem rendeli, hogy a katonaság vagy honvédség motu proprio léphetne fel, hanem feltételezi ez az illetékes polgári hatóság által való felhivatást; és nekem nem fog sem a t. képviselő ur, sem más valaki törvényt idézhetni arra, hogy akár a honvédség, akár a katonaság a maga hatáskörében, a polgári hatóság felhivása nélkül, a közrend fenntartására beavatkozhassék. (*Igaz! a baloldalon*).

A másik, a mi iránt válaszolni akarok a t. képviselő urnak, az, hogy minket két ellenmondással vádol. (*Halljuk!*)

Egyfelől azt mondja ugyanis Apponyi Albert gr. t. képviselő ur beszédére vonatkozólag, hogy ellenmondás van abban, a rendőrséget egyben a szükséges határokon való túlmenéssel és másfelől azzal vádolni, hogy nem tett eleget kötelességének.

Bocsánatot kérek, ebben a kellő megkülönböztetés mellett, nincs ellentmondás. Igenis lehetséges, hogy a rendőrség nem tett meg mindent, a mit megtennie kellett volna a baj elhárítása tekintetében és mégis lehetséges, hogy abban, a mit megtett, a szükség határán meg túlment. E tekintetben nem akarok másra hivatkozni, mint a lefolyt esemény legszomorúbb jelenetére, a mely ha jól tudom, a sarkantyú utczában történt, a hol egy egyes, magában menő éltesebb, egyén a közhatalmi közegek által ütésekkel és szurásokkal lett megtámadva. Tehát nagyon könnyen megtörténhetett, hogy a rendőrség nem tett meg mindent, a mit kellett tennie, tehát mulasztott, de másfelől megtett olyat, a mit tennie nem kellett volna. Én tehát ebben ellenmondást nem látok.

Továbbá a t. képviselő ur ellenmondást vél találni abban is, hogy a beadott határozati javaslat egyfelől vizsgálatot kér és a vizsgálat eredménye iránt jelentést és mégis a t. háznak határozatot ajánl, mely a kormány irányában azonnal roszalást fejezzen ki. Bocsánatot kérek, ebben is csak akkor van ellenmondás, ha a gondolatokat összezavarni méltóztatik. Jelentést akarunk a kormánynak egyes alárendelt közegei eljárására vonatkozólag; de a mire nézve nem kérünk jelentést és a mire vonatkozólag a t. háznak itélete ma már meghozható, arra nézve kérjük az itéletet már ma meghozni. Csak ennyiben akar tam az előttem szólott t. képviselő ur beszédére reflectálni és most áttérek, t. ház, a szőnyegen forgó tárgyra, nevezetesen Apponyi Albert gr. t. képviselőtársam által beterjesztett határozati javaslatra. (*Halljuk!*)

Én azt, t. ház, pártolom a következő okokból: Először pártolom azért, mert nyugodt komolysággal határozott elitélését tartalmazza a történt eseményeknek, midőn a beterjesztett határozati javaslat ezen zavargásokat vétkeseknek qualifikálja; kimondja azon itéletet, melyet kell, hogy a t. ház azokkal szemben kellő formában nyilvánítson. Azt hiszem, hogy a kellő forma pedig nem az, hogy azokat a zavargásokat tüzetesen kiemelő határozati javaslatban rosszalja, hanem e ház méltóságának csak az felel meg, hogy azt mellóknevezetileg rosszalja, felhozatik, kimondja, mert a képviselőház, mint a törvényhozó hatalom részese és e szerint e hazában a törvényes legalitás forrása, más szempontból nem itélhet meg ily eseményeket, nem is lehet feltenni róla, hogy másképen fogná megitélni; más modorban azokat rosszalni, a képviselőháznak méltóságán aluli volna.

Pártolom Apponyi gróf t. képviselőtársam határozati javaslatát másodszor azért, mert az az eseményeket, a maguk kellő mértéke szerint mélnyolja és határozottan kijelenti, hogy azok magukban véve nem birnak azon jelentőséggel, melyet a t. ministerelnök úr azoknak tulajdonit. Ha van ok arra, hogy a t. ház e zavargásokkal foglalkozzék, az csak azon két ok lehet, melyek egyikét a határozati javaslat is magában foglalja, másikát azonban — s ezt tökéletesen helyeslem — ezuttal nem veszi tekintetbe.

E két ok azon föltünő gyengeség, mondhatnám, csaknem tehetetlenség, melyet a közhatalom a rendzavarásokkal szemben elejétől végig tanusított, oly jelenség, mely a t. ház figyelmét teljes mértékben megérdemli és melylyel szemben ki kell fejeznie helytelenítését, roszalását.

A másik körülmény, melyből a t. ház e rendzavarásokkal foglalkozhatnék, azon előzményekben áll, melyekből, ha nem is indokoltan, de mégis némi külső kapcsolatban, ezen események kifejlődtek. Ez is megérdemli a figyelembe vételt, de helyeslem, hogy a t. indítványozó úr azt ez alkalommal figyelmen kivül hagyta.

Marad tehát a polgári hatóságnak a történt eseményekkel szemben bebizonyult tehetetlensége. Az előttem szólott t. képviselő úr tagadta azt, hogy a közhatalom tehetetlennek bizonyult. Legyen szabad ezen tehetetlenséget, magának a t. ministerelnök úrnak tegnapelőtti beszédéből megvilágítanom. (*Halljuk! balfelől.*)

Miután a t. ministerelnök úr az első napon, a f. hó 11-én, a második napon, 12-én és a harmadik napon, 13-án történteket egyszerűen előadja, a negyedik napra, f. hó 14-ikére vonatko

Digitized by Google

zólag ezen jellemző megjegyzést teszi: „a rendőrség már jókor ügyelni kivánt.“ Tehát három napon át kellett a zavargásoknak megtörténni, mig a rendőrség — a ministerelnök úr saját előadása szerint, jókor való ügyelésről gondolkozott s csak az ötödik napon, 15-én történt a rendőrség részéről az, minek rögtön kellett volna történnie, t. i. hogy, mint a ministerelnök úr mondja „a rendőrség, megakarván minden lehető módon akadályozni a zavargásokat stb.“ Tehát csak az ötödik napon kivánt a rendőrség, a zavargásokkal szemben minden lehető eszközt alkalmazni. Ha ez nem világos bizonyítéka annak, hogy a rendőrség három napon át sem idejekorán nem gondoskodott, sem a rendelkezésére álló minden eszközt nem alkalmazta, akkor t. ház, nem tudom, mi volna eléggé erős bizonyíték. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Ezek után nem szükséges bővebben indokolnom a határozati javaslat utolsó részét, mely szerint a ház fejezze ki rosszalását a kormány irányában.

Legyen szabad most reflectálnom azon okra, melylyel a t. ministerelnök úr ez eseményeket azon nagyobb jelentőségre emelni törekszik, melyet annak beszédében tulajdonit, értem az osztályok közti harczot egyfelől és másfelől a társadalmi veszélyt, melyet ő itt lát. Engedje meg a t. ház, hogy, a mi az osztályok közti harczot illeti, teljes meggyőződésemet nyilvánitsam a felett, hogy ezen események egész folyamában, az osztályok közt fennforgó gyülölség nyomát találni nem lehetett. Igaz, hogy a kaszinó irányában, annyiban nyilvánult a zavargások izgalma, a mennyiben egy, a kaszinó közvéleményére hivatkozó kihivásnál, némileg ezen közintézet, maguknak az illetőknek szerintem igazolhatatlan eljárása által, kérdésbe hozatott. De hogy ezen izgalom a polgári és a magasabb társadalmi körök, vagy az alnép és a birtokos-osztályok közti izgalomra vezethető vissza, azt merőben tagadom. A fővárosi munkásosztály legerősebb része, számra talán a legnagyobb, az ó-budai hajógyárnak népessége. A t. kormány vagy talán csak a rendőrség, ezektől tartva, a zavargások valamely későbbi napján, félve a munkások átjövetelétől, a hidaknál azok átjövetele ellen intézkedést tett. Nem történt a legkisebb kisérlet sem. Sőt biztosithatom a t. házat, hogy az ó-budai munkás népesség, ezen egész idő alatt a legteljesebb nyugalomban volt. Pedig állapota valóban nem kellemes, mint tudomásom van róla. Ezen munkás nép állapota jelenleg az, hogy a gyári igazgatóság részéről a jelen téli időszakban, hogy a télen át megélhessenek, minden második napon $^3/_4$ nap munkájáért $^3/_4$ napi bért kap. Engedelmet kérek, egy sok százakból álló, az ezret meghaladó munkás-népesség, mely ily kemény téli időben nem is mindennap, de csak minden második napon $^3/_4$ nap munkabérét kapja és ily körülmények közt hálát ad az istennek, hogy ezt is megszerezheti, ily körülmények közt socialis izgalomról, vagy a társadalmi osztályok közti gyülöletről beszélni, a valóságnak még szinezetével sem bir. (*Helyeslés balfelől.*)

Átmegyek a másik kérdésre. A t. ministerelnök ur azt mondotta, hogy társadalommentésre van szükség. Engedje meg a t. ház, hogy erre válaszoljak. Mióta állott be Magyarországon az a sajnos állapot, az a könyeket érdemlő állapot, hogy a társadalmat meg kell menteni? Honnan datálódik ez a decadenceja a közéletnek, mely egy mentést tesz szükségessé, mely okozza, hogy nem az állami intézményeknek rendes alkalmazása, a társadalmi erőknek rendes működésében fekvő ápolása, hanem a társadalom megmentése kivántatik? Én, t. ház, nem értem, miért hozatott fel ez. Mert ha a t. ministerelnök ur ezt mélyebben megfontolta volna, talán maga is megtagadja. Ilyen, a társadalom megmentését szükségessé tevő bajokról, az ő kormányát megelőző kormányok alatt nem. Hallottunk, ha tehát való volna, hogy Magyarország társadalmi élete olyat sülyedt, hogy annak megmentésére van szükség, bocsánatot kérek, ha nem is okozta, de e kormánynak uralma alatt történt ez a decadence. (*Ugy van! balfelől.*) Ilyennel, t. ház, dicsekedni, én a magam részéről nem volnék képes. (*Tetszés balfelől.*)

De, t. ház, azt sem fogadhatom el, a mit az előttem szólott t. képviselő ur, Baross Gábor erre utalva mondott, hogy t. i. mesterséges módon keltették fel újabb időben a társadalmi rendet veszélyző bajt, utalva nevezetesen a sajtó magatartására. Tartózkodás nélkül kifejezem, hogy a sajtónak némely esetekbeni nyilatkozatait, a magam részéről leghatározottabban sajnálom, de kereken tagadom, hogy a sajtónak néha történő ily kifakadása, csak az újabb időben volna tapasztalható. Ilyenek voltak mindig, (*Helyeslés balfelől*) ilyenek voltak akkor is, mikor a ministerelnök ur az ellenzéki padokon ült. (*Zajos helyeslés balfelől. Felkiáltások: Csernátony!*) Ily eljárásban részesittettek, sőt még erősebben is azon kormányok, melyek a jelent megelőzték. (*Ugy van! balfelől.*) Ezen hangot az irodalomban nálunk a legnagyobb mértékben kezelte azon hirlap, mely a mióta a jelen ministerelnök ur áll az ügynek élén, ezen hangot, dicséretére legyen mondva, tökéletesen megváltoztatta. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) Ne feledjük, hogy éveken át uralkodott e hang és ha arról van szó, hogy a sajtó felelős ezért, nem az újabb időben felelős, menjünk vissza azon időkre, a mikor e téren elkeseredettebb módon üzetett, mint jelenleg. (*Helyeslés balfelől.*) Én ennélfogva, t. ház,

Digitized by Google

nem fogadom el és ezzel úgy hiszem, nem mondok kellemetlen dolgot sem a t. kormánypártra nézve, a melyet Baross Gábor képviselő ur oly erélyes védelembe fog, ha én tagadom, hogy a társadalom megmentésére szükség van. Bármily mély aggodalmak töltsenek is bennünket el hazánk jövője iránt, bármennyire óhajtsuk mi, hogy gyökeres rendszerváltoztatások a hazafias reményeket ismét felköltsék, de oly annyira süllyedtnek nem tekintjük álláspontunkat, hogy mentés legyen szükséges.

Egyébiránt, t. ház, még csak azt mondom, hogy igen gonosz gondolatok támadhatnak a felett, hogy a társadalommentés eszméje közénk dobatott; igen gyanus társaságba kerül az, a ki a társadalommentés munkájára vállalkozik. Felteszem, hogy a t. ministerelnök ur a legnemesebb intentióból teszi, de egyszerüen constatálom, hogy voltak számosan, az ugynevezett társadalmi mentők, kik ez ürügy alatt nem a társadalmat megmenteni, de a társadalom legveszedelmesebb, sőt törvényellenes átalakítását célozva, a társadalmat csak nagyobb bajokba döntötték. (*Ugy van! balfelől.*) Nem kell itt történelmi eseményeket felhoznom, a t. ház minden tagja tudja, hogy sokan azok közül, kik hazájoknak a legnagyobb kárt okozták, a társadalommentés ürügyét használták fel. Én ezt szerencsés gondolatnak és jelszónak hazánk jövőjére nem tartom.

És most, t. ház, még csak egyet, a mi iránt én a t. többséghez kivántam, mint nehány szót intézni s a mire magam Baross Gábor képviselő ur által felhíva érzem. Ő szemrehányásképp figyelmeztetett annak meg nem engedhetőségére, hogy a ház többsége és a nemzet többsége köztt különbség tétessék, utalva azon általában ismeretes, mondhatni elemi elvre, hogy az alkotmányos fogalmak szerint el kell fogadni, hogy a ház többsége egyszersmind a nemzet többsége.

Én, t. ház, ezt megengedem; de egyet talán még az előttem szólt t. képviselő ur is meg fog engedni, hogy ez utóvégre bármennyire vitattassék is, nem egyéb egy szükséges fictiónál, a melyet azonban a valóságnak csakugyan igazolni is kellene, a mely fictió egyideig, ha nem is támogattatik a valóság által, képes talán fenntartani azt, a mi általa fenntartatni szándékoltatik; de hogy a maradandó ellentét ezen fictiókon utoljára is erőt vesz s az támad, a mi mindig egy fictióval, mint veszély fennforog, ha a valósággal ellenkezik. T. ház! Az előtt szemet hunyni, hogy ez ország népében egy mélyen gyökerező elégedetlenség rejlik, ezt kétségbe vonni akarni azzal az egyszerű állítással, hogy önök 30-czal többen vannak e házban, mint mi, ez uraim nemcsak nekünk, hanem önöknek sincs érdekében. Ne tessék magukat talán ámítani. Az országnak hangulatáról lehetetlen, hogy tudomásuk ne legyen. Lehetetlen nem tudniok, hogy az utolsó hónapok óta oly társadalmi rétegek, a melyek eddig a közhatalom vivői irányában megszokott és hazafias érzületből eredő ragaszkodással viseltettek, osztoznak azon aggodalmakban, a melyeket bennünk a közügyek állása már jóval előbb keltett.

A t. ház és különösen a többség hazafiasságához fordulok. Önök nem hunyhatnak szemet a közvélemény mondott állása felett, mivelhogy önök egész helyzetét alterálja. És mivel a gróf Apponyi Albert képviselő ur által beterjesztett határozati javaslat végpontjában szerintem hűséges kifejezést ad annak, a mi, legalább az én egyéni hitem szerint, jelenleg a nemzet aggodalmainak és elégedetlenségének teljesen megfelel, méltóztassék azt elfogadni és ezzel bebizonyítani, hogy a mi az ország közvéleménye, egyuttal a képviselőház közvéleménye, hogy birnak azon fogékonysággal, a melylyel egy parlamenti többségnek az ország hangulata irányában birnia kell. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Én pártolom gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam határozati javaslatát. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Istóczy Győző: T. ház! Több előttem szólott t. képviselőtársam beszédében igen helyesen, végre valahára keményen ostorozva lett az elharapódzott corruptió, a mely különben korántsem mai keletü baj és korántsem csak egy politikai párt által monopolizált üzletág, közéletünknek valódi rákfenéjét képezi.

Arról azonban, miként lehetne a corruptió által a társadalmunk testén ütött sebeket orvosolni s a corruptió további elharapódzásának elejét venni, vajmi keveset hallottam; s a mi orvosszerek e tekintetben javaslatba hozattak is, a legjobb esetben nem mások, mint csak félrendszabályok, csak palliativ szerek, a melyek csak a betegség egyes tüneteinek elhárítását célozzák; de gyökeres orvoslást, meggyőződésem szerint, nem fognának eredményezni. És pedig azért nem, mert az egész testszervezetet megragadott chronicus betegségek, csak az eredeti kóranyag radicális eltávolításával orvosolhatók. (*Halljuk! Halljuk!*)

S éppen ezen gyökeres orvoslási módról, egyik előttem szólott t. képviselőtársam sem emlékezett meg. Pedig az nagyon közelfekvő s mindnyájunknak volna tudomása róla.(*Halljuk! Halljuk!*)

Hát majd javaslatba fogom azt én hozni. (*Halljuk! Halljuk!*) annyival is inkább, mert a közel egy év óta a hazai közönséget, sőt még a külföldet is izgalomban tartó botrányok, a legutóbbi napok sajnos eseményei és a jelen discussió is, szomorú elégtétel nekem, a ki már

Digitized by Google

öt év óta hirdetem, hogy a zsidóság az a kóranyag, a mely társadalmunkat megmételyezi. (*Élénk hosszas derültség. Halljuk! Halljuk!*)

Nézzük csak közelebbről mindazon botrányokat, a melyek mai napig szakadatlan sorban merülnek fel. Mindegyik affaire-nek a hátterében mint Mephisto áll, legalább egy-egy zsidó. (*Élénk derültség.*) Hogy többet ne említsek: a kisbirtokosok földhitelintézeténél, a magát egy régi magyar családból eredettnek kiadott Végh, igazi néven Lustig Ignácz zsidó volt, a corrumpáló daemon, a ki az egész scandalosus ügynek és gyászos utókövetkezményeinek bűnszerzője.

Hanem hát a zsidóról teljesen hallgat a krónika és az egész ügynek odiuma, egyedül az általa galádul befont és a megvesztegetés segélyével eszközeivé aljasított, nem-zsidókra hárul a közönség szemeiben.

Ez pedig főleg, sőt mondhatni kizárólag, azért van igy, mert a sajtó, a mely bonczkése alá vesz mindent, a mi a társadalomban és az államban alkalmas anyagnak látszik a secirozásra, sőt még a vivisectiótól sem riad vissza: szent áhítattal hajol meg és jámbor borzadállyal áll meg minden előtt, a mi a zsidóságot csak a legtávolabbról is érinti; úgy, hogy a szabadnak nevezett sajtó előtt van mégis egy „noli me tangere", van mégis egy „ne bánts virág" s ez a zsidóság. (*Egy hang a baloldalon! Igaz!*) S ha hébe-korba a conventiónális hallgatást e thema fölött meg kell törnie: ugy — tisztelet a csekély számu kivételeknek — csak a szolgai tömjénezés, a nyomorult hizelgés és a szolgálatkész szépítgetés a sajtó dolga.

Azért, köszönet a hazai sajtó e qualificálhatlan magatartásának, a mely sajtó, az összes müvelt világ sajtójával szembeállítva, az egyetlen kivétel, a mely a zsidókérdést teljesen ignorálja, a hazai nagy közönség szemei bekötve vannak. S mig mi, a zsidók által előidézett corruptió folytán marakodunk egymással s öljük, gyilkoljuk egymást: a zsidók markukba nevetnek; sőt még felül ráuszítanak bennünket, uszítják társadalmi osztályainkat egymásra. (*Nyugtalanság jobbfelől.*)

Azonban, daczára a magyar sajtó zsidóimádásának, a történelem feltartóztathatlanul halad a maga utján; és akár tetszik sajtónknak, akár nem: a zsidókérdés gyökeres megoldásának ideje nincs nagyon távol.

S éppen ezen korkérdés jelenlegi előrehaladott állása mellett, felesleges lenne, ezuttal a zsidókérdés felett bővebb fejtegetésekbe ereszkednem. Elégszer megtettem ezt már e házban. És ha nálunk mindez ideig nem jött is még folyamatba e kérdés, megindult az Európa más államaiban, nevezetesen Németországban, a hol a zsidó-ellenes mozgalom napról-napra nagyobb mérveket ölt. (*Derültség.*)

Itt az ideje tehát, hogy végre valahára nálunk is megindiuljon. (*Nevetés.*)

Elnök: Kérem a t. képviselő urat, méltóztassék a tárgynál maradni, vagy inkább ahhoz közelebb jönni. (*Nagy derültség.*)

Istóczy Győző: Ugyanazért ezuttal csak egy praktikus javaslatot leszek bátor t. képviselőtársaim elé terjeszteni.

E javaslat pedig áll egy szövetségi tervezetből, a mely szövetséget a magyarországi nemzsidók kötnének, az aggressiv és demoralizáló zsidó hatalom elleni önvédelem czéljából.

Javaslatom alapjául a berlini „Antisemiten-Liga"-nak a porosz kormány által megerősített alapszabályait vettem, a részletekre nézve hazai speciális viszonyainkat szem előtt tartva.

Ha a t. ház kegyes lesz megengedni, ezen alapszabályi tervezet főbb pontjait fel fogom olvasni.

Elnök: Csak az esetben, ha a t. ház gondolja, hogy e tárgy szóba jöhet. (*Halljuk!*)

Istóczy Győző: Teszem pedig ezt főleg azért, mert a hazai sajtóban e kérdésre nézve uralkodó szellem mellett, a tett megvalósítását illetőleg, annak támogatására nem számíthatok.

Elnök: Gondolja-e a t. ház, hogy ez a szőnyegen levő tárgygyal összefüggésben van? (*Nyugtalanság. Felkiáltások: Nem tartozik ide! Halljuk!*)

Istóczy Győző: A tervezetet tehát, a mely egészben csak 17. §-ból áll s igy a t. ház türelmét nem hosszú ideig fogja igénybe venni, ezen uton szándékozom t. képviselőtársaim és a hazai közönség tudomására hozni. (*Nagy derültség. Rendre!*) A nevetőket kérem, sziveskedjenek megkérdezni odahaza választóikat, nevetségesnek találják-e ezt, vagy nem?

Madarász József: Bizony nevetségesek azok!

Istóczy Győző: Kérem különösen Madarász képviselőtársamat, tessék különösen neki választóit ez irányban megkérdezni. (*Olvas*): „A magyarországi nem zsidók szövetsége központi egyletének alapszabályi tervezete." (*Zaj. Felkiáltások: Ez nem tartozik ide! Rendre! Rendre!*)

Elnök: Én a t. képviselő urat eddig kértem, de most már, mert kérésemnek eredménye nem volt, követelni vagyok kénytelen, hogy a szőnyegen lévő tárgyhoz méltóztassék szólni, mert az ily szövetség alapszabálya csakugyan nincsen összefüggésben a napirenden lévő tárgygyal. (*Helyeslés.*)

Digitized by Google

Istóczy Győző: Én ezt csakis azon esetben óhajtottam felolvasni, ha a t. ház megengedi, azonban az elnök urnak mostani félbeszakítása folytán kénytelen vagyok ettől elállani. (*Helyeslés.*)

Szükségesnek tartottam ezen felszólalásomat nemcsak az általam kitűzött czél érdekében, hanem azon okból is, mert éppen a zsidó journalistika — úgy az országban, mint a külföldön — üt legnagyobb lármát és hálálkodik képmutató szemforgatással leginkább a magyar corruptió felett. (*Tetszés.*)

Tudja meg tehát a külföld is, hogy nálunk is éppen úgy, mint ottan a legtöbb esetben, zsidók a corruptorok; és ha mi, a mi embereink tisztátalan üzleteit teljességgel nem mentjük, sőt azokat határozottan kárhoztatjuk, akarjuk és nemzeti becsületünk érdekében megköveteljük, hogy a felelősségnek a zsidókat illető részét viseljék a világ előtt, a maguk neve alatt, a corruptió nagy mesterei: a zsidók is.

Madarász József: T. ház! Miután a t. képviselő ur beszéde közben nevemet említette, a házszabályok értelmében személyes kérdésben kivánok szólani.

A t. képviselő ur azt mondá, hogy kérdezzem meg választóim körében a zsidókat (*Általános élénk tetszés.*) . . . bocsánatot kérek a kisikamlott kifejezésért, — nem a zsidókat, hanem a választókat, (*Derültség.*) hogy óhajtani fogják-e a zsidók elleni egyesületet itt létesíteni vagy sem? Én azok közé tartoztam, a kik a t. képviselő urnak indokolását e tárgyra nézve óhajtani hallották és nem hittem azt, hogy ennek folytán egy más indítványt kiván előterjeszteni. Ezért szóltam közbe akkor, a midőn ezen indítványát a szőnyegen lévő tárgy fejtegetése közben akarta beterjeszteni. Én biztosítom a t. képviselő urat és ezért szólaltam fel személyes kérdésben, hogy én meg vagyok róla győződve, hogy világos megkérdezése után választókerületi választóimnak, igazat fog nekem adni a t. képviselő ur a mai közbeszólásomat illetőleg, hogy igenis azon egyesület létesítését úgy, a mint a t. képviselő ur előterjesztette és azon indokokból, a melyekkel azt támogatta, nekem támogatni kötelességemmé nem fogják tenni.

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát bezárom. Szó illeti még az indítványozó urakat. A ministerelnök kiván szólani.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Minthogy a jelenlegi vitának legelső stadiumában felszólaltam, azt hiszem, nem fogják rosz néven venni a t. képviselő urak, ha a felhozottakra s az azóta beadott újabb indítványra, most a vita berekesztése után, még egy pár szót kivánok szólani. (*Halljuk!*)

Mielőtt azonban ezt tenném, nem tartom lehetőnek, nem reflectálni az éppen most előttem elmondottakra annyit, hogy az én meggyőződésem szerint e nemzetnek minden osztálya, minden nemzetisége, minden hitfelekezete közt vannak rosz emberek is, vannak derék emberek is. De sem az egyiket, sem a másikat felekezeti tulajdonul oda állítani egyik vagy másik számára nem lehet. (*Helyeslés.*)

Ennek egyszerű és rövid megjegyzése után, mindenekelőtt Hoffmann Pál igen t. képviselő ur előadására kell egy pár szót szólanom, vagy inkább talán némely állítását helyreigazítanom. A t. képviselő ur beszélt arról, hogy én magam bevallottam volna, hogy a rendőrség csak a harmadik napon tette meg azt, a mit kötelessége volt megtenni. Az én beszédemből ezt ki nem olvashatja, sem a képviselő ur, sem más, hanem igenis azt mondtam, hogy miután a rendőrség látta a zavar fokozódását, már harmad vagy negyed nap — nem is tudom melyiken — idejekorán igyekezett az utcza elzárása által, a rend megzavarását megakadályozni.

Ez volt beszédemnek és ez beszédemnek értelme, a mely értelem iránt, ha valaki megfontolja, a mint én az eseményeket előadtam, nem fog kétséget támasztani, mert éppen kihúztam a conclusiót az irányban, hogy az egész idő alatt, a rendőrség mint testület, a legnagyobb mérséklettel járt el és teljesítette kötelességét.

A képviselő ur egy esetet említ fel, melyről hallott. Én nem hallottam, de ezen felemlítést felhasználom arra, hogy a t. ház emlékezetébe hozzam azt, a mit mondtam: hogy ha egyes concret esetek az illető hatóság tudomására hozatnak, kötelessége lesz azon hatóságnak azokat megvizsgálni és a kik hibásaknak találtatnak, azokat megfenyíteni. S nem szeretném, hogy ez oda magyaráztassék, hogy én azt az igéretet tettem volna, hogy egy általános kutató eljárást indítok meg, — nem is tudom ki által? — hogy nem történt-e valahol valami? Most azt hiszem, hogy az egyesek kihágásaira nézve, azoknak, kik a concret eseteket tudják, kötelessége a hatóságot értesíteni és annak közbelépését felidézni s hogy nem lehet általános inquisitorius eljárás megindítását követelni.

A t. képviselő ur és vele együtt gr. Apponyi is megrótta azt, hogy én azt mondottam, hogy a társadalmi osztályok közti gyülölet volt okozója a történteknek és megrótták, nevetségessé igyekeztek tenni, — a másik részére, mely gyanusításnak szolgált alapúl, majd felelek később, nevetségessé igyekeztek — mondom — tenni azt, hogy én, mint a társadalmi rend megmentője akarok szerepelni. Hát, t. ház, a multkori eseményeket, mint az osztálygyülölet kifolyását, én nem állítottam oda; de hogy midőn ezen események alkalmából — nem tagadva azt sem, hogy egyes kifejezések történtek, melyek ide is mutat-

Digitized by Google

hatnának — de midőn ezek alkalmából nyilvánosan, vezérczikkekben praedikáltatik az osztálygyülölet s az mondatik, hogy igenis ez háború az osztályok köztt legyen, mi azt akarjuk, akkor azt mondani, hogy az ily föllépések eszközül használhatók annak kifejlesztésére, azt hiszem, teljes jogosultsággal lehet. (*Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.*) És hogyan támadhatnak meg önök, a kik oly nagy súlyt fektetnek és erről is fogok még szólani, a praeventiv eljárásra, hogyan támadhatnak meg önök azért, ha én azt mondom, hogy mutatkoznak oly jelenségek, hogy ha ez igy halad és ily jelenetek ismétlődnek, veszély következhetik be: gondoskodjunk tehát idejekorán arról, hogy ezen veszély törvény utján, törvényes eszközökkel megakadályozható legyen, hogy be ne következzék azután a társadalmi rend azon megzavarása, mely — miként magamat kifejeztem — sokszor arra vezet, hogy a rend kedvéért némelyek hajlandók minden egyébről lemondani? Én azt hiszem, hogy ezeket a történtek után teljes jogosultsággal mondhattam. (*Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások balfelől.*)

Hoffmann képviselő ur — s erről kell egy pár szót szólanom — megrótta a sajtót, de szives volt azt mondani: azonban ez nem most kezdődik, kezdődött az akkor, midőn a mostani ministerelnök az ellenzéki padokon ült. (*Felkiáltások a baloldalon: Halljuk! Halljuk!*) Igaz, nekem akkor is volt, mint van talán mindnyájunknak, de nem olyneműi összeköttetésem a sajtóval, hogy az egyik vagy a másik lapot a magaménak tekinthettem volna, de volt összeköttetésem; azonban nem volt egyfelől eset arra, hogy azon lap, melyre a képviselő ur czélzott, — mert hisz a név is meg lett említve — ha valamely állításának téves voltáról meggyőzetett, annak a rectificatióját ne közölte volna és másfelől nem fogja a képviselő ur azon lapnak egyetlenegy számát sem felmutathatni, mely máshová, mint a törvényes térre utalta volta a küzdelmet, mely a törvények és törvényes hatóságok irányában a tettleges ellenszegülést praedicálta volna. Ma pedig nap-naponta lehet ily lapokat olvasni. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől. Nyugtalanság balfelől.*)

Ne féltsen engem a t. képviselő ur, hogy ha a társadalmi rendről beszélek, hogy veszélyes társaságba fogok keveredni. Higyje el nekem a képviselő ur, hogy én azon jelzett időben, ha az illető faktorok bizalma támogat, ezen helyről, ha nem támogat, más helyről, de mindenesetre kötelességemnek fogom tartani mindent megtenni, hogy meggátoltassék oly momentum beállása, midőn valaki komolyan reactióról beszélhet; (*Helyeslés a jobboldalon*) de ha — a mit remélem istentől, nem fog bekövetkezni — a reactió momentuma beállana, akkor engem ott fog találni mindig, hol voltam akkor, mikor volt Magyarországban reactió. (*Tetszés a jobboldalon.*)

Pulszky Ágost: Andrássy idejében volt reactió? (*Felkiáltások: Nem arról van szó!*)

Tisza Kálmán ministerelnök: Nem tudom, a képviselő ur mit értett?

Pulszky Ágost: Meglehet, hogy félreértettem a ministerelnök urat. Azt mondottam, hogy mikor a ministerelnök ur ezen az oldalon itt ült, nem volt Magyarországon reactió.

Tisza Kálmán ministerelnök: Engedelmet kérek a t. képviselő urtól, legyen kegyes rólam is annyit feltenni, hogy az oly korszakról, midőn törvényhozás ül együtt s midőn szabad sajtó van, nem fogok reactióról beszélni; hanem beszéltem az ezt megelőzött időkről, a midőn én tehetségem szerint belül az ország határain, tehát a hol még bajjal is járhatott, igyekeztem a reactió ellen küzdeni. (*Igaz: Ugy van!*) Hogy reactióval vádaltassék egy kormány akkor, mikor együtt van a törvényhozás, akkor, midőn a sajtószabadság oly fokon mozog, mint sehol a világon: ez csak az újabb kor és csak az újabb ellenzék találmánya. (*Derültség és tetszés jobbfelől.*)

Vádoltatom azzal és ezzel Apponyi Albert t. képviselő ur vádol, hogy én felfujtam e dolgot.

Szilágyi Dezső: Igaz!

Tisza Kálmán ministerelnök: És a képviselő ur is azt találja, hogy igen.

Hát kérem, ki fujta fel a dolgot? Megtámadnak, hogy mikor ilyen fontos események voltak, miért nem voltam itthon. (*Felkiáltások balfelől: Ugy is van!*) A képviselő ur, mint delegátus, nemcsak azt tudhatja, hogy Bécsben voltam, de azt is, hogy nem mulatni voltam ott. Akkor, ha azért kell támadni, hogy nem voltam itthon az egész idő alatt, fontos az eset; ha azért kell támadni, mert azt mondom, hogy szükséges volt erélyesen fellépni s hogy szükséges lesz intézkedni, hogy az ilyen események ne ismétlődjenek, akkor nem fontos az eset. (*Igaz! Ugy van! Derültség jobbfelől; mozgás balfelől.*) De menjünk tovább. Nem-e a t. ellenzék lapjai hirdették, hogy mily nagyok azok az események, a melyek itt lefolytak? (*Egy hang a jobboldalon: Már márcziusról beszéltek.*) Nem-e már érezték a tavaszi, a forradalmi szellő szagát? (*Derültség jobbfelől.*) Én ugyan csak a nyomdaszagot éreztem. (*Derültség jobbfelől.*)

Hát nem-e, hogy ne beszéljek más lapról, a tisztelt — ugymondott, — mérsékelt (*Derültség jobbfelől*) ellenzék lapjában olvastuk, hogy az itteni események folytán számos család, a mely itt akart telelni, letett ezen szándékáról, más, a mely már itt volt, készül elutazni? Ezt mind nem én mondtam, ezt mind nem én tettem,

Digitized by Google

ezt mind az önök lapjai hiresztelték széles ez országnak. És az olyan külföldi lapok hozták az ilyen nagyszerű hireket, a melyekkel hogy nem én vagyok összeköttetésben, hanem a t. ellenzékiek, mindenki tudja. Ha tehát az ország kárára valaki felfujta e dolgot, az nem voltam én, hanem volt a t. ellenzék. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

De hát kérem, t. ház (*Halljuk! Halljuk!*) ha csekély volt az a mozgalom — s én nem késem kijelenteni, hogy én is, mint jelenséget sajnosnak, mint dolgot magában véve csekélynek tartom — de hát akkor honnan van azon követelés, hogy a kormány mint ilyen, az ő összességében intézkedjék? Hisz egy csekély utczai zavargás megakadályozása, megszüntetése a rendőrfőnök dolga, nem belügyministeré, annál kevésbbé pedig a ministertanácsé. Ne méltóztassanak tehát az egyik szavukkal a másiknak értelmét lerontani, de ne méltóztassanak különösen azt, mit tisztán és egyenesen mondtam — sokszor szószerint idézve ugyan, de egész értelméből kiforgatva — elmagyarázni.

A t. képviselő ur megtámadja a rendőrséget és azt mondja, hogy nem tett praeventiv intézkedéseket. Hát t. képviselőház, egyfelől megtámadtatik a rendőrség, hogy nem tett praeventiv intézkedéseket, másfelől a rendőrség, a katonaság, a kormány oda állittatnak, mint isten tudja miféle reactiónak eszközei. (*Apponyi Albert gróf tagadólag int.*) Ezt nem Apponyi gróf mondta; de bocsássanak meg, e házban és a sajtóban is többen szóltak már erről. (*Halljuk! Halljuk!*) No én, t. képviselőház, tudom, hogy a rendőrségnek kell sokszor praeventiv rendszabályokat is használni, de azt is tudom, hogy éppen szabad államokban és a szabadság eszméjével megegyeztethetőleg, nem a praeventiv rendszabályok alkalmazása a rendőrség rendszeres feladata, (*Élénk helyeslés jobbfelől*) hanem rendszeres feladata, a már magát felmutatott kihágásnak megakadályozása, megbüntetése. (*Helyeslés a jobboldalon.*) És igen szeretném tudni, t. képviselőház, hogy ha az a rendőrség a csoportosulás első napján mindjárt elzárja az utczákat, megakadályozza a közlekedést, a helyett, hogy megkisérti, vajjon nem enyészik-e el a zavargás összeütközés nélkül is; — ha, a mint rögtön megtették volna Párisban, Londonban, vagy bárhol a világon — azonnal erővel szétveri a közönséget, ugyan mit mondtak volna önök és milyen szép beszédet hallottunk volna ugyancsak a képviselő urtól a rendőrség brutalitása, törvény és szabadságellenes magaviselete ellen? (*Derültség és tetszés a jobboldalon.*) A mai beszéde is igen szép volt, de fogadom, hogy az sokkal hatásosabb lett volna. (*Élénk derültség a jobboldalon.*)

Még egyet t. ház! (*Halljuk!*) A t. képviselő ur nem fogja tagadni, nincs is miért tagadnia — politikai szerepet másképen nem is vihet valaki alkotmányos országban, — hogy neki is vannak baráti összeköttetései hirlapokkal. Mutassa meg nekem a képviselő ur azon hirlapot, a mely vádolta volna a rendőrséget az első és második nap után azzal, hogy nem tett praeventiv rendszabályokat, mely az ilyeneket követelte volna és mely még akkor is nem azzal vádolta volna, hogy beavatkozásával ő idézte elő a bajt. (*Igaz! Ugy van! a jobboldalon.*) Ha már praeventiv rendszabályokat kiván ily esetben valamely párt, akkor talán czélszerű volna — hiszen ez nem változtatna a dolgon, igy is megtámadhatná a rendőrséget és a kormányt is, — erről az oldalról támadni meg; de előbb azt mondani, jogosult a tüntetés és a rendőrség brutalis s azután azzal vádolni, hogy a rendőrség nem járt el elég erélyesen, hogy a kormány tehetetlen volt és azért tartottak a zavargások 3—4 napig: ez a kettő együtt meg nem fér. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

A mit a t. képviselő ur arra nézve mondott, hogy szabad államban a katonaságnak mikor és mi módon szabad beavatkoznia, ebben vele tökéletesen egyet értek. De azt hiszem, hogy nem is lehet mondani, hogy a katonaság ezen egész idő alatt másképen avatkozott volna be, mert még azon egy esetben is, a melyre nézve én előadtam a mentő és talán felmentő indokot, — de a melyre nézve megrovást a határozati javaslat sem indítványoz, — szerencsére az általam nagyrabecsült főhivatalnok nem nekem lévén rokonom — (*Mozgás a baloldalon. Halljuk! a jobboldalon*) — mondom, kivévén ezen egyetlenegy esetet, a katonaság soha másként, mint a polgári hatóság fölszólítására és ezen egy esetben sem másként, mint a rendőrfőnök rendelkezésére bocsátva, ment ki a helyszinére.

Én, t. képviselőház, lehetőleg röviden már előadtam, hogy miként áll a dolog arra nézve, a mit az osztályok harczáról, a társadalom veszélyéről és megmentéséről tegnapelőtti beszédemben mondtam. Én a magam részéről felszólalásomban határozottan elválasztottam ezen kérdéstől mindazt, a mi bizalmi kérdésnek volna tekinthető és elnapoltam azok iránti nyilatkozatomat, a miket teendőknek tartok.

Tettem ezt részint azért, hogy a bizalmi kérdés felállításával ne feszélyezzem az ellenzék bármely részét is abban, hogy ezen ügyben tárgyilagos álláspontot foglalhasson el; tettem másfelől azért, mert én, sem a percz impressiója alatt és nem elhamarkodva, hanem kellő alapossággal megfontolva kivántam és kivánom, hogy azok birálat alá vétessenek. De midőn ezt tettem, kilátásba helyeztem azt is, hogy egész őszintén és határozottan fogom, nem a percz impressiója alatt, a bizalmi kérdést felvetni. A t. képviselő ur még is jónak látta avval vádolni, hogy én ezt

Digitized by Google

a képet odafestem, az államrend megmentőjének köpenyegét magamra veszem csak azért, hogy én és a kormány ezen a helyen megmaradjunk. (*Halljuk!*) Nem tudom, t. ház, hogy egész nyilatkozatom és éppen a kérdéseknek kettéválasztása, tehette-e jogosulttá a képviselő urnak ezen gyanusítását; de azt tudom, hogy azon föllépésem lehetővé tette volna a képviselő urra nézve, hogy idevaló törekvésével, azon rövid időt várja el és ne ezen kérdéssel kapcsolatosan igyekezzék a bizalmatlanság kimondását előidézni.

Ne tessék félni; én, mint mondom, kijelentettem, hogy igenis a bizalmi kérdést rövid idő alatt provocálni fogom. Ha mellettem üt ki a ház döntése, mit nem tudok, teljesíteni fogom a nehéz kötelességet, melyet reám ró; ha ellenem üt ki, örömmel s megkönnyebbülve fogom, mint egy nehéz kötelességtől felmentett ember, átengedni másnak. De ügyelni fogok, (*Halljuk! Halljuk!*) de ügyelni fogok, hogy a mit én a magam részéről a jelen viszonyok közt szükségesnek tartok, az megtörténjék. Szükségesnek tartom pedig, — mert ebben is elferdítették szavaimat, ha nem is itt a házban — szükségesnek tartom pedig oly intézkedések tételét, melyek a szabadságnak ne ártsanak, a szabadosság korlátozását pedig lehetővé tegyék. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) Ily intézkedések megtételét ezen korlátok közt, ha nem én leszek itt, követelni fogom azoktól, kik itt lesznek.

Ajánlom Baross Gábor t. képviselőtársam indítványát elfogadásra. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Pulszky Ágost: Személyes kérdésben bátorkodom szót kérni. (*Derültség.*) Jogom van hozzá. (*Halljuk!*) A t. ministerelnök ur iménti beszédében egy kijelentést tett, mely csakis reám vonatkozhatik itt e padokon. Mert azt jelentette ki, hogy bizonyosan az államtitkár ur ellen, az e párt részéről beadott határozati javaslatban azért nem indítványoztatott megróvás, mert nem a ministerelnök ur rokona. Ha a ministerelnök ur Apponyi igen t. barátom világos és tiszta előadásával szemben, melyben kifejtette ez esetről való véleményét, mely tekintetben azt hiszem, hogy e padokon ülők mindnyájan vele tökéletesen egyetértenek, ha az igen t. ministerelnök ur ezután is már személyes indokot keres netalán abban, hogy e határozati javaslatból valami kimaradt, vagy ki nem maradt, akkor az igen t. ministerelnök ur megfeledkezett arról, hogy azután, mikor más esetekben tapasztalni fogunk bizonyos kimaradásokat, vagy bizonyos rendszabályoknak tapasztalni fogjuk elhanyagolását, ezt ugyanazon logikával méltán összeköttetéseknek tulajdoníthatjuk. (*Mozgás.*) Mi azt részünkről nem tettük és ezt nem teszszük, de egyszersmind nem tagadhatom, hogy szomorú dolog, fel tünü ezen discussióban, hogy mikor ily személyes indok a ministerelnök ur részéről vegyittetik e kérdésbe, igen sajátságos színben tünik fel azon védelem, melyben a ministerelnök ur az államtitkár urat részesíteni akarja. (*Tetszés a baloldalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! (*Halljuk!*) Azt hiszem, a nélkül, hogy birálni akarnám, mert rám nem tartozik, hogy a t. képviselő ur személyes kérdésben szólhatott-e vagy nem, de nekem mindenesetre jogom van szavaim megmagyarázása végett szólni. (*Halljuk!*) Én, t. ház, egyfelől az utolsó invectivát illetőleg megjegyzem, hogy én azt hiszem, hogy multkori nyilatkozatomban elannyira igazoltam a szóban levő államtitkár eljárását, hogy gróf Apponyi ma is kénytelen volt a maga álláspontjából megjegyezni. hogy ő ugyan azt el nem fogadhatja, hogy ez által igazolva volna, de az igazolást keresi abban, hogy a szándék jó volt és keresi abban, hogy az ok a kormány tehetetlenségében rejlik. Tehát én részemről kötelességemet azon irányban multkori felszólalásom alkalmával teljesítettem.

Egyébiránt igenis azt mondottam, hogy szerencséje azon magas hivatalnoknak, hogy nekem nem rokonom. Ezt, azt hiszem, tapasztalva évek óta, hogy mindenki, a ki hozzám közel áll, ok nélkül is megtámadtatik, (*Ugy van! jobbfelől.*) teljes joggal mondhattam a nélkül, hogy bárki mást ez által gyanúsítottam volna és nagyon sajnálom, ha a t. képviselő ur találva érezte magát. (*Derültség jobbfelől.*)

Mocsáry Lajos: T. ház! (*Halljuk! Eláll! Szavazzunk!*) Nagyon sajnálom, hogy — a mint látom, sokak kedve ellenére cselekszem, midőn az általam képviselt ügynek érdekében kénytelen vagyok kijelenteni, hogy szólási jogomhoz ragaszkodom. (*Helyeslés a baloldalon.*) Arra nézve azonban, hogy ma tegyem-e meg észrevételeimet, határozó lesz reám nézve az, vajjon többi társaim, kik szintén határozati javaslatokat adtak be, ragaszkodnak-e szólási jogukhoz, vagy sem; mert az esetre, ha ők is ragaszkodnának, akkor bátor volnék a t. házhoz azon tisztelelteljes kérelmet intézni, méltóztassék beleegyezni, hogy én magam is holnap szólhassak. (*Helyeslés a balfelől. Felkiáltások: Ma! Holnap!*)

Elnök: A t. képviselő urnak joga van a háztól kérni, hogy, vagy ma addig tartassék az ülés, mig beszédét befejezi, vagy pedig holnap tarthassa beszédét. Kérem a t. házat, miután még két indítványozó van, kik talán élni fognak szólási jogukkal

Apponyi Albert gr. (*közbeszól*): Én fogok azzal élni. (*Felkiáltások: Ma! Holnap!*)

Elnök: T. ház! Engem e felkiáltások határozat kimondására nem fognak indítani; ez nem módja a határozásnak. (*Helyeslés.*) Ha a t. kép-

Digitized by Google

viselő urak többsége azt kivánná, hogy folytattassék e tárgy, akkor sem érnénk czélt, mert még más két indítványozó is lévén, a tárgy mindenesetre holnapra áthúzódik: ennélfogva én a bevett szokás, méltányosság és czélszerűség szempontjából igazoltnak tartom azt, hogy a t. képviselő ur holnap tartsa zárbeszédét. (*Élénk helyeslés.*) Ez által, t. ház, a holnapi ülés ideje nem fog kimerittetni. Én azt hiszem: a t. háznak nincs szándokában ülést tartani egy-két óra hosszáig és azért az idővel való gazdálkodás tekintetéből bátor volnék a t. házat megkérni arra, hogy méltóztassék intézkedni a további napirendre nézve is. (*Halljuk!*)

Bátor volnék tehát a holnapi napirendet illetőleg a következőket előterjeszteni:

Befejeztetvén a szőnyegen levő vita, miután az állandó pénzügyi bizottság már beadta jelentését az 1880-ik évi államháztartás hiányának részbeni fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában, méltóztatnék ezt a t. ház talán a holnap, esetleg a holnaputáni ülés napirendjére kitüzni. (*Helyeslés.*)

Azon kivül van a t. háznak kimondott véleménye szerint két fontos ügye, t. i. törvényjavaslat az ország némely részeiben jelentkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről és törvényjavaslat az ország némely inséges vidékén vetőmagban szűkölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről. Ezen két törvényjavaslatra nézve a pénzügyi bizottság ma beadta véleményét, intézkedni fogok, hogy a t. ház tagjai között szétosztassék és ennél fogva bátor volnék hasonlóképen indítványozni, hogy ezen két törvényjavaslat a holnaputáni napirendre tüzessék. (*Helyeslés.*) Azért vagyok bátor ezeket előterjeszteni, nehogy holnap azzal vádoltassam, hogy meglepetések történtek. Ha a tiszt. ház ezekbe beleegyezni méltóztatik, akkor az általam mondottak szerint állapittatik meg holnap és holnaputánra a napirend. (*Helyeslés.*)

Az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik 1 óra 45 perczkor.*)

197. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi januar 29-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőköny-hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Mocsáry Lajos inditványának tárgyalása. Mocsáry Lajos és gr. Apponyi Albert javaslataik elvetésével Baross Gábor napirendre térést inditványozó javaslatának elfogadása. Az 1880. évi államháztartási hiány pótlására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása s mind általában, mind részleteiben elfogadása a gr. Szapáry Gyula pénzügyminister módositásával.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, br. Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán Péchy Tamás és gr. Szapáry Gyula.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Antal Gyula jegyző úr fogja vezetni; a szólani kivánók neveit egyrészről Baross Gábor, másrészről b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fog hitelesítés végett felolvastatni.

Antal Gyula jegyző: (*olvassa a f. hó 28-án tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, az hitelesittetik.

Bemutatom Torda-Aranyos megye közönségének föliratát, melyben a Torda és Gyéres közötti vasuti szárnyvonalnak még az idén való kiépitését kéri.

Békés megye közönségének föliratát, melyben a belügyminister oda utasittatni kéri, hogy a megye házitartalékpénztára fölötti kizárólagos rendelkezési jogát tiszteletben tartsa.

Az erdélyi gazdasági egyletnek Tisza László képviselő ur által beadott kérvényét, melyben az eltartóztatott, vagy elmaradt urbéri és más kárpótlásoknak kifizetését, a mezei terméyek és vagyonbiztonság helyreállitását és az 1871. évi XVIII. és 1876. évi V. és XIII. t.-czikkek módositását kéri.

Az országos kisdedóvó egyesületnek ifj. gr. Ráday Gedeon képviselő ur által beadott

Digitized by Google

kérvényét, melyben a kisdedóvás és nevelés ügyét rendező törvénynek megalkotását kéri.

Mindezen felterjesztések és kérvények a kérvényi bizottságnak adatnak ki. Egyéb előterjesztésem nem lévén, következik a napirend szerint Mocsáry Lajos képviselő ur zárbeszéde. (*Halljuk! Halljuk!*)

Mocsáry Lajos: T. képviselőház! Kénytelen voltam ragaszkodni azon jogomhoz, hogy a vita végén észrevételeimet a mondottakra megtehessem, mert igaz ugyan, hogy a vita, az előzmények után, feltünőleg rövid volt és igy teendő észrevételeim halmaza nem nőtt nagygyá, mindamellett elég hosszú volt a vita arra, hogy az indítványom értelme nagy mértékben elferdíttessék; elég hosszú volt arra, hogy a tuloldal részéről enunciáltassanak oly elvek, melyeket az alkotmányos elvek korrect fenntartása érdekében, legalább szó nélkül nem hagyni kötelességemnek tartom. (*Halljuk!*)

Nem ezen szempontból ugyan, de mindenekelőtt kénytelen vagyok gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam tegnapi beszédére reflectálni. (*Halljuk!*) Az igen t. képviselő ur, midőn kijelentette, hogy indítványomhoz nem járulhat, kimondotta azt is, hogy ezt nem azért teszi, mintha az hinné, hogy egy parlamenti enquête működése nem fér meg az alkotmányosság és parlamentarismus keretében; de nem járul hozzá azért, mert szerinte ez egy végső eszköz, melyet a kormány ellen alkalmazni lehet ugyan, ő azonban ily végső eszköz alkalmazása által, a lefolyt események jelentőségét túlságosan nagyra emelni nem akarja. De bátor vagyok kérdezni, miért volna ez végső eszköz? Én ellenkezőleg azt hiszem, hogy ez azon eszközöknek, melyek a kormány ellen alkalmazhatók, csak kezdete, kiindulása. (*Ugy van! a szélső balon*). A parlamenti bizottság által megejtendő vizsgálat eredménye, lehet azután a vád alá helyezés és mint valóban végső eszköz, a kormány ellen hozandó itélet. De az eljárásnak kimenetele diadal is lehet a kormányra nézve, (*Ugy van! a szélső balon*) s én megvallom, hogy igen gyanussá teszi előttem a t. ministerelnök ur eljárását az, hogy nem merte a vizsgálatot megkoczkáztatni, hanem mintegy, ráfeküdt a kérdésre a bizalmi kérdés felvetésével, hogy agyonnyomhassa. Ha tisztában volna önmagával, hogy egyátalában nincs mit szemére hánynia magának, bizonyára nem riadt volna vissza a vizsgálattól. (*Ugy van! a szélső balon.*)

Egyébiránt, voltak már nálunk ily parlamenti bizottságok, ilynemü vizsgálatok, pl. a naszódi erdő, meg a keleti vasut ügyében, melyek, bár elismerem, fontos ügyek, de nem olyanok, hogy azért égszakadás, földindulás következett volna be miattuk.

És a t. képviselő ur jól méltóztatik tudni, hogy Angliában igen gyakran fordul elő ily parlamenti vizsgálat; előfordul fontos ügyekben és előfordul, ha nem is valami rendkivül fontos ügyről van szó. Ezen eszközt tehát nem lehet végső eszköznek mondani; sem nem erős, sem nem gyenge, hanem lehet az czélszerü vagy szükséges eszköz és lehet — mint a jelen esetben is — az egyedül czélra vezető eszköz, az igazság kiderítésére. (*Ugy van! Ugy van! a szélső balon*).

De ha arról van szó, hogy melyik eszköz a végső, melyik erősebb, az-e, melyet én indítványoztam, vagy az-e, melyet a t. képviselő ur hozott javaslatba, t. i. a kormány eljárása ellen kimondott rosszalás: bátor vagyok azt kérdezni, hogy ha attól függ az események fontossága, micsoda eszközöket alkalmazunk azok irányában, akkor méltóztassék megbocsátani, de nem mi conspiráltunk a t. ministerelnök urral, mint ezt tegnap elmésen fölfedezte, hanem a t. képviselő ur és a ministereinök ur között van meg azon sajátságos találkozás, melyre nézve ezeket mondta a t. képviselő ur: „sajátságos találkozás van az általam beadott indítvány hordereje, következménye és szelleme és azon szellem között, melyet a t. ministerelnök ur ezen eseményeknek tulajdonit.“

A határozati javaslatot tehát, melyet a t. képviselő ur beadni méltóztatott, nem fogadhatom el, mert az itél, mielőtt vizsgálna. Én nem akarok odáig menni, nem akarok itéletet mondani a kormány felett mindaddig, mig a vizsgálat nem történik meg. Én előbb meg akarom vizsgálni, mennyiben, mint van és mennyiben nincs helye az itéletnek. Másrészről azonban azért nem járulhatok indítványához, mivel éppen a dolgok legérdekesebb részét, azt t. i., mely a kormány körében az események alkalmával tapasztalt uri confusiot, a Fehérváry esetet (*Igaz! Igaz! a szélső balon*) és azon kérdés felderítését illeti, vajjon a katonaság csakugyan követett-e el hibát, csakugyan beavatkozott-e önkényileg, vagy nem, a kérdés ezen oldalát mondom a képviselő urak határozati javaslata mellőzi, azokra fályolt borít. Ezért sem járulhatok hozzá. S e szerint egyetértek t. képviselőtársammal Baross Gáborral, arra nézve, hogy helytelen volna elitélni a kormányt, mielőtt vizsgálat bocsáttatnék előre. Azonban daczára annak, hogy e tekintetben vele egyetértek, van egy másik dolog, melyben már nagyon is nem érthetek vele egyet és ez a t. képviselő urnak azon kijelentése, hogy azért sem fogadja el a parlamenti bizottságot, mert ugyan ki fog engedelmeskedni ezen bizottságnak az executiva közegei közül? mi eredményt fog elérni a bizottság a katonasággal szemben? Azt állitotta továbbá, hogy ily bizottságnak nincs törvényes alapja. A t. képviselő ur nem immorált sokáig ezen kérdés-

Digitized by Google

nél s nem fejtette ki bővebben. De hát ex ungue leonem. Kénytelen vagyok tehát én bővebben foglalkozni vele, minthogy ezen nézetek kimondása, nagyon sajátságosan jellemzi azon politikai iskolát, melynek az igen t. képviselő ur immár nemcsak növendéke, de egyik legtevékenyebb tagja. (*Halljuk!*) Azt kérdezte a t. képviselő ur, hogy ki fog engedelmeskedni a parlamenti bizottságnak? Bátor vagyok arra azt felelni, hogy mindenki. (*Élénk helyeslés a szélső balon*). Nem képzelem, hogy Magyarország polgárai közül legyen bárki is oly vakmerő, a ki a képviselőház által kiküldött ilyenmű bizottság irányában az engedelmességet, a tiszteletet megtagadni képes volna. (*Élénk helyeslés a szélső balon.*)

De nem is tapasztaltuk ezt mindekkoráig. Sohasem tapasztaltuk mindazon esetekben, melyekben parlamenti bizottságok működtek. Azt kérdi a t. képviselő ur, hogy a katonasággal hányadán lesz ez a bizottság? Hallatszott máshonnan is azon mondás, hogy ha péld. b. Edelsheim-Gyulai nem fog megjelenni a bizottság előtt, ez által compromittálva lesz a képviselőház. Bocsánatot kérek, de én sokkal jobb véleménynyel vagyok magukról azon urakról, mint sem, hogy feltételezném azt, hogy megtagadnák a bizottság előtt való megjelenést, vagy a készséges nyilatkozatot, mert hisz nem arról van szó, hogy vasban fog a bizottság elébe hozatni b. Edelscheim Gyulai. Ha ez irányban netalán kételyeik volnának azon uraknak és ha kérdést intéznének felső és legfelsőbb helyen, vajjon állásuknál fogva helyes-e megjelenniök a parlamenti bizottság előtt: én sokkal jobb véleménynyel vagyok ő Felségének alkotmányos érzelmeiről, mintsem föltételezhetném, hogy ne parancsolná meg, hogy tartoznak igenis megjelenni és nyilatkozni, tartoznak az alkotmányosságnak, Magyarország törvényeinek és önállóságának (*tetszés a szélső balon*) deferálni.

Azt mondta a t. képviselő ur, hogy ily bizottságnak nincs törvényes alapja. Engedelmet kérek, igenis van törvényes alapja és pedig nemcsak a törvényes gyakorlatban, hanem positiv törvényekben is, a mint ezt kimutatni bátor leszek. (*Halljuk!*)

A mi a törvényes gyakozlatot illeti, ott vannak a képviselő-választási ügyek. A képviselőház biztosokat szokott kiküldeni és kérdem, volt-e reá eset, hogy egyetlen egy hatóság vagy egyes ember, ne tette volna meg a legnagyobb tisztelettel azt, a mit e biztosok tőle kivántak? Azt méltóztatnak reá mondani, hogy ezt csak a házszabályok rendelik. Annál inkább szól ez állításom mellett, mert ez azt mutatja, hogy a ház annyira meg volt győződve arról, hogy e joga kétségbe vonhatatlan, hogy elégnek tartotta csak házszabályokkal intézkedni. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) És daczára annak, hogy ez csak a házszabályokban van, még sem jutott soha senkinek eszébe az engedelmességet megtagadni.

Hanem mondom, van positiv törvény is, a melyből a jelen esetre a legtökéletesebb analogiát lehet kivonni. (*Halljuk!*) Az 1878: III. t. cz. azt mondja: „A ministerek az országgyülés mindegyik táblájánál, annak kivánatára megjelenni s a megkivántató felvilágosításokat előadni tartoznak.“ Továbbá igy szól: „A ministerek hivatalos irataikat az országgyülés mindegyik táblájának kivánatára magának a táblának, vagy a tábla által kinevezett küldöttségnek megvizsgálása alá bocsátani köteleztetnek.“

Ha e szerint az országnak legfőbb hatósága, a ministerium, egyenesen a törvény által köteleztetik arra, hogy akár magának az országgyülésnek, akár egyes bizottságainak tartozik megadni a felvilágosítást, köteles hivatalos iratait előterjeszteni: hogyan kérdheti a képviselő ur azt, hogy ki fog engedelmeskedni egy parlamenti bizottságnak az alárendelt, a kisebb executiva közegek közül? (*Tetszés a szélső balon.*)

Ha a ministerium tartozik neki engedelmeskedni, azt hiszem, a többi hatóságok erre még inkább vannak kötelezve.

Az, hogy a képviselőháznak joga van a ministereket kérdőre vonni s vád alá helyezni, implicálja azt, hogy vizsgálatot rendelhet el saját bizottságai által; mert vád alá helyezni a ministert és felette itélni a nélkül, hogy meg legyen reá a helyes alap s hogy előre legyen bocsátva az az eljárás, a melynek eredményére lehet a vád alá helyezést alapítani, azt hiszem képtelenség.

De még ha igaza volna is a képviselő urnak abban, hogy nincs erre positiv törvényünk, még ebből sem az következnék, hogy húzzuk össze magunkat, hanem az, hogy ha nincs, hát esináljunk törvényt és pótoljuk ki törvénykönyvünk eme hiányát. (*Helyeslés a szélső balon.*) De egy szerüen kimondani azt, hogy a képviselőháznak ily eljárásra nincs meg a kellő jog, mintegy falra festeni az ördögöt s figyelmeztetni a hatóságokat, különösen a katonai hatalmasságokat, hogy a háznak nincs joga őket maga elé idézni, vagy hozzájok kérdést intézni: méltóztassék megengedni, ez helytelen dolog, ez már compromissio az országgyülésre nézve. (*Ugy van! Igaz! a szélső baloldalon.*)

És az olyan jog, a melylyel a képviselőház élni nem képes s melylyel az, daczára, hogy a törvényben meg van irva, élni nem mer, értéktelenné válik, ily magatartás a képviselőház részéről valóságos abdicatió.

Ezeket kivántam megjegyezni a nevezett képviselő urak előadására. Most még a Baross Gábor t. képviselőtársam által beadott indítványra, legyen szabad röviden megjegyeznem, hogy én annak szerkezetét nem tartom correctnek s ehhez

Digitized by Google

képest bátor vagyok arra figyelmeztetni a t. házat, hogy incorrect dolgot elfogadni ne méltóztassék. Azt mondja ez ugyanis az utolsó alineában: „a képviselőház a maga részéről teendő rendkivüli intézkedések szükségét nem látván, a belügyministerium vezetésével megbizott ministerelnök ur jelentésének tudomásul vétele mellett, a szőnyegen forgó tárgy fölött napirendre tér.“ Engedelmet kérek, két ily dolog nem fér meg együtt. Ha azt mondja a képviselőház, hogy napirendre tér, ez annyit jelent, hogy tárgyilagosan egyátalában nem határoz semmit; hanem azt mondani egyrészről, hogy napirendre tér a mi indítványunk felett, másrészről meg azt mondani, hogy tudomásul veszi a ministerelnök jelentését: ez nem fér meg együtt. Méltóztassék inkább mellőzni a napirendretérést, hanem méltóztassék inditványozni azt, hogy tudomásul vétetik a jelentés, ha t. i. lehetségesnek tartja a t. képviselő ur azt, hogy jelentésnek mondassék a miniszterelnök urnak beszéde. Én azt hiszem, hogy ez nem volt semmi egyéb, mint egy országgyülési beszéd, az országgyülés egyik tagjának előadása, mint bármely más tagé. Jelentésnek ezen beszédet nem tartom. Annak meg kell a formájának lenni. De beszédet jelentésnek mondani és mint ilyenre hivatkozni országgyülési határozatban, nézetem szerint correct eljárásnak nem mondható.

Bátor vagyok ezután néhány rövid észrevételt tenni a t. ministerelnök urnak e tárgyban tartott első beszédére. (*Halljuk!*)

Az igen t. ministerelnök ur nem tartotta szükségesnek, hogy az én indítványomra, illetőleg azon indokokra, a melyekkel azt támogattam, érdemileg válaszoljon. Sokkal kényelmesebbnek tartotta felvetni egyszerűen a bizalmi kérdést s ezzel az egész ügyet agyonnyomni. Csak annyit mondott első izben, hogy indítványom nem fér meg a parlamentáris, az alkotmányos rendszer keretében. Később azután mégis leereszkedett annyira, hogy ezeket mondotta: „a parlamenti rendszer szerint, mint átalában minden alkotmányos rendszer szerint, a különböző hatóságoknak meg vannak különböző jogkörük. Ezen jogköröknek egy kézben való egyesitése, nem egyezik meg a parlamentarismussal és átalában az alkotmányossággal. Egyes esetekben vizsgálatok tartása illeti némely részben a közigazgatást, legtöbb esetben illeti, a minden befolyástól függetlenné és elmozdithatatlanná tett birót. Ennek functiójába az alkotmányosság felforgatása nélkül, maga a törvényhozás sem vághat.“

Bocsánatot kérek, de egyenesen tagadom azt, hogy az én indítványom elfogadása következtében, minden hatóságnak egy kézben való egyesítése eszközöltetnék. Mert az, hogy a képviselőház, hogy a törvényhozás bizonyos egyes esetekben saját kezébe veszi ugy közigazgatási, mint a birói functiókat, még egyáltalában nem jelenti azt, hogy a maga kezében akar egyesiteni minden hatósági jogkört. Arra pedig, hogy egyes esetekben közigazgatási, birói functiókat gyakoroljon, kétségtelen joga van és ez nálunk is rég idő óta folytonos gyakorlat. A biráskodások a képviselőválasztások eseteiben, de különösen a biráskodás a ministerek felett, azt hiszem, világosan bizonyítják, hogy nálunk sem tartatott disqualificáltnak, az országgyülés birói functiók teljesítésére. Az pedig, hogy közigazgatási dolgokba avatkozik, mindennapi dolog; mert hiszen számtalanszor adunk utasításokat a ministereknek részint a kérvények tárgyalása alkalmával, részint más alkalommal is, a mi világosan mutatja, hogy nálunk sem tartatik megengedhetetlen dolognak az, hogy bizonyos esetekben a képviselőház a közigazgatásba is beavatkozzék. És ez egyenesen a nemzeti sonverainitásból folyik, (*Helyeslés a szélső balon*) mert a képviselőház, az országgyülés, a nemzet összes jogainak depositarusa és valahányszor szükségét látja annak, hogy saját kezébe vegyen akár közigazgatási, akár igazságszolgáltatási hatalmat, ezt tenni kétségtelenül joga van. (*Helyeslés a szélső balon.*) A ministerelnök ur előtt talán még most is azon régi Montesquien-féle theoria lebeg a hatalmak szép, arányos elválasztásáról. E theoria azonban ma már meglehetősen elavult; annak idejében jó szolgálatot tett és tehet talán ma is a francziáknak, de az angol azt tartja, hngy a parlament mindent csinálhat, kivéve fiuból leányt. (*Derültség.*) Ez felfogása azon nemzetnek, mely az alkotmányosságot legtisztábban tudta eddig fenntartani.

De nem arról van szó indítványomban, hogy a képviselőháznak ezen ős eredeti jogára appelláljunk, itt egyedül arról van szó, van-e joga a kormányt felelősségre vonni, igen-e vagy nem? Ha van, akkor ebből természetesen következik az, hogy ha ezen joga gyakorlásának szükségét fennforogni látja, akkor joga, sőt esetleg kötelessége vizsgálat elrendelése. Ha nem volna meg ezen joga, akkor nézetem szerint azon lényeges, alkotmányos jogát, hogy a ministereket vád alá vonhatja, nem is gyakorolhatná. Vegyük például a mostani esetet. Mindenfelől azt hallottam indítványommal szemben ellenvetésül felhozatni, hogy el akarom vonni a competens hatóságoktól, illetőleg bíróságtól a lefolyt zavarok ügyét. Egyáltalában nem. Azokat, a kik beverték az ablakokat, elfogta a rendőrség és elbánt velök; a kiket átadott a bíróságnak, azok ügyét elintézi a biró; ha még ezenkivül szükség van arra, hogy a zavarok indítóit, az állítólagos lázítókat is elő kell venni, ám tessék, ennek is megvan a maga illetékes hatósága. De indítványomban nem erről van szó, hanem arról, hogy alapos gyanúok merült fel arra nézve, vajjon a rendőrség czélellenes, brutális eljárása, a mely ezen zavarok

Digitized by Google

alkalmával tapasztaltatott, nem vezethető-e vissza ministeri utasításokra, rendeletekre? (*Mozgás a jobboldalon. Ugy van! a szélső balodalon.*) Nem állítom, hogy úgy van, de fennforog ezen gyanú azért, mert a rendőrség ilynemű eljárása nem első eset, hanem igy járt el az más esetben is, a nélkül, hogy a minister ezen eljárást megszüntetni, vagy az illetőket kérdőre vonni hajlandó lett volna. (*Ugy van! a szélső balon.*) Továbbá kiderítendő, hogy voltaképen ki oka annak a nagy confusiónak, mely a zavargások alkalmával a kormánykörökben mutatkozott; fennforog az a kérdés; igaz-e, hogy a katonaság önkényesen járt el? Ugyan kérdem a képviselő uraktól, miképen fogunk ezekre a kérdésekre nézve tisztába jönni, miképen fognak ezen igen fontos körülmények felderittetni? Például kinek fogja Thaisz főkapitány ur előadni, hogy minő instructiókat kapott? Hát a ministerről, a kiről szintén szó van, miképen tudjuk meg, hogy adott-e vagy nem helytelen utasításokat; miként fogjuk megtudni, hogy voltaképen miként történt a honvédelmi államtitkár ur közbelépése, melyre nézve a minister ur elbeszélt ugyan nekünk egy különös históriát, a melyről én nem mondom, hogy nem hiszem, de kénytelen vagyok kijelenteni, hogy azt megérteni nem vagyok képes. Mindezekre nézve lehetetlen, hogy máskép tisztába jőjjünk, mintha képviselőházi vizsgálatot tartunk.

Önök most már odáig mennek, hogy egyenesen alkotmányellenesnek mondják, ha a képviselőház vizsgáló bizottságot küld ki. Ha ezt állítják, ezzel kimondják, hogy nincs ministeri felelősség, hogy a képviselőháznak nincs joga a ministereket kérdőre vonni, mert ezt tenni vizsgálat előbocsátása nélkül a legtöbb esetben lehetetlen. A t. ministerelnök ur ki is mondta már leplezetlenül. Ő ugyanis azt mondá: „a törvényhozást illeti megitélni, a kormánynak magának mint ilyennek eljárását, általános szempontokból; elitélheti, vagy helyeselheti annak eljárását; de nem illetheti meg a törvényhozást, egyes concret utczai esetek elbirálását magához ragadni a birótól.“ A ministerelnök ur tehát azt mondja: „csak általános szempontokból!“ Ez annyit tesz, hogy a képviselőháznak van joga kimondani, melyik államférfinak, Andrássynak, Lónyaynak, Szlávynak, Bittónak vagy éppen Tisza Kálmánnak arczvonásai tetszenek-e neki, hanem a ministerek egyes tetteit, mulasztásait vizsgálni, azok felett itélni joga nincs. Ezzel szemben mit mond az 1848: III. t. cz.? Azt, hogy a ministerek vád alá helyezhetők oly tettért, mely a polgárok személyes szabadságát sérti, vád alá helyezhetők minden mulasztásért, minden sikkasztásért. Annyit jelent-e ez, hogy a képviselőháznak csak általános szempontokból van joga itéletet mondani s nem annyit jelent-e, hogy ha például a minister akár csak egyes polgárnak személyes szabadságát sértette is meg, vagy egyes polgárnak vagyona ellen követett is el bármiféle merényletet, vagy ha p. o. a belügyminister azt adja utasításba a rendőrfőnöknek, hogy mihelyt a legkisebb zavar támad is az utczán, azonnal minden kimélet nélkül üssék, verjék a népet, fojtsák el minden tekintet nélkül csirájában mindjárt a zavargást: ilyenkor a minister felelősségre vonható? Vajjon nem az az eset fordul-e ilyenkor elő, hogy vád alá lehet helyezni a ministert, mint a ki a polgárok személyes szabadságát sérti? A törvény szavai szerint, ha csak 50 frtot idegenített is el a minister, már joga van a képviselőháznak őt vád alá helyezni. Vajjon annyit tesz ez, hogy csak általános szempontokból szabad felette itéletet mondani?

Azon theoriából, melyet a ministerelnök ur közrebocsátott, egyszerűen az következik, hogy ha megvan a ministernek a többsége, akkor neki minden szabad, a kérdés csak az, hogy személye tetszik-e a többségnek, hogy tetszik-e a párt többségének, a fennálló hatalmi viszonyoknak fennállása (*Élénk helyeslés a szélső balfelől*); de a ministerek egyes tetteibe, vagy mulasztásaiba beleszólani, senkinek sincs joga. (*Ugy van! a szélső balfelől.*) Ekkor azután nincs többé szó alkotmányos szabadságról, nincs többé szó parlamentáris rendszerről, mert ez nem egyéb, mint egyszerű párturalom, a mely esetleg gyülöletesebb lehet magánál az absolutismusnál. (*Ugy van! a szélső balfelől.*)

Ebből azt hiszem megitélhetjük, hogy minő értékkel birnak azon érzékeny, azon nagyhangú contestatiók, a melyeket a ministerelnök urtól első beszédében az alkotmányosságra, a szabadságra és a magyar nemzet érzelmeire vonatkozólag hallottunk. (*Halljuk! Halljuk!*) Hogy minő alkotmányos hajlamokat táplál azon férfiú, a ki ily alkotmányos theoriákat állít fel és hirdet, ezt bátor voltam már jelezni. A mi pedig azon meleg ragaszkodást, azon úgy szólván rajongást a szabadságért illeti, erre nézve tisztában leszünk, ha meggondoljuk, hogy egy lehelettel, midőn a szabadságért való rajongását jelentette ki a ministerelnök ur, egyszersmind kilátásba helyezte azon bizonyos rendszabályoknak általa leendő életbeléptetését, melyek alatt tudjuk nem érthetünk egyebet, mint a sajtószabadság korlátozását és az egyesületi jog megszorítását és pedig ehhez annyira ragaszkodik a ministerelnök ur, hogy ezt, mint tegnapi beszédében kijelentette, még azon esetben is, ha helyéről távozni lenne kénytelen, testamentumban szándékozik ránk hagyni. (*Derültség.*) Hogy mit tarthatunk arról az általa hirdetett nagy magyarságáról, erre nézve bátor leszek a ministerelnök ur beszédének egy rövid passu-

Digitized by Google

sát felolvasni. (*Halljuk! Halljuk!*) A miniszterelnök ur ezeket mondja: „Ezen általános következkezésekhez nálunk még az is járul, hogy ha egyszer sikerülne azoknak, a kik a zavarokat előidézik, bebizonyítani, hogy a magyar állam, a magyar nemzet vezetése alatt nem bir alkotmányos szabadságot rendben élvezni, nem birja magának a törvényes, fokozatos fejlődés idejét és eszközét biztosítani, — mondom, — nálunk a magyar államnak és magyar nemzetnek, mint ilyennek léte is veszélybe jöhetne.“

Méltóztassanak megengedni, hát nem annyit jelent-e ez, hogy ha mi nem birunk rendet tartani, már t. i. oly rendet, mint a minőt a ministerelnök ur óhajt, akkor nézete szerint az osztrákok fel lesznek jogosítva arra, hogy ismét, mint 1848-ban, ide küldjék a maguk Jellasichait és Windischgrätzeit, hogy rendet csináljanak, mert mi arra, hogy magunk kormányozzuk magunkat, érdemesek nem vagyunk. Ez furcsa világot vet azon magyar érzületre, melyet a ministerelnök ur táplál és itt a képviselőházban hirdet. (*Ugy van! a szélső balfelől.*)

Midőn ezekre rámutatni szükségesnek tartottam, nem akarok a t. háznak máris nagyon kifáradt türelmével visszaélni, hanem egyszerűen kérem indítványom elfogadását. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Apponyi Albert gr.: T. ház! Midőn zárszói jogommal élek, tisztán azon momentumok rövid kiemelésére akarok szorítkozni, a melyek nem az egyes nyilatkozatoknak nagyobb vagy kisebb helyessége, vagy szabatossága feletti személyes feleselésre, hanem magának a tárgynak megvilágítására vonatkoznak. E szempontból meg fogja nekem engedni a közvetlen előttem szólott t. képviselő ur, hogy én az ő és a mi határozati javaslatunknak relativ értéke felett újabb vitatkozásokba ne bocsátkozzam. Már tegnap volt szerencsém constatálni, hogy az ok, mely miatt határozati javaslatához hozzá nem járulok, nem elvi, hanem tisztán czélszerűségi alapon nyugszik. Czélszerűségi kérdések felett pedig, végnélkül lehet vitatkozni, a nélkül, hogy az ember eredményre jöjjön, mert ezek igen nagy mértékben az egyéni appreciatiónak és érzéknek kifolyása.

A tárgy ezen oldaláról tehát többet szólani nem akarok.

De röviden ki akarom emelni azokat, melyeket a t. ministerelnök ur és a többség t. vezérszónoka oly czélból mondottak, hogy ellenmondásokat derítsenek ki határozati javaslatunkban és a kormány magatartására mondott kritikánkban.

A mi határozati javaslatunknak állítólagos ellenmondásait illeti, én azt hiszem, ha érthető volt is Baross t. képviselő ur részéről az, hogy annak első hallása után ellenmondást vélt abban felfedezni, ma, ha azt újra figyelmesen elolvasta, valószínűleg maga is lemond arról, hogy annak két tétele között ellenmondást találjon. Mert igaz, hogy mi abban egyrészt vizsgálatot sürgetünk és a vizsgálat eredménye felett jelentést, másrészt itéletet mondunk, de nem ugyanarról a tárgyról mondjuk mind a kettőt: hanem vizsgálatot kivánunk és annak eredményéről jelentést, úgy a rendzavarás okozóira, mint az egyes rendőri közegek netaláni túlkapásaira nézve, itéletet pedig mondunk, a rend helyreállítására vonatkozó intézkedések vezetésének teljes hiányosságára nézve, a mit ma már constatálni lehet. Azt hiszem tehát, hogy a határozati javaslatoknak egyszerű figyelmes átolvasása, az ellenmondásnak minden látszatát eloszlatja, a nélkül, hogy erre bővebben reflectálni szükség volna.

De a t. ministerelnök ur azt találja, hogy ellentmondások vannak a mi appreciatiónkban is. És a mit ő arra nézve felhozott — úgy ő, mint Baross t. képviselő ur — annak egy egész kategoriáját czáfolatomból egyszerűen kihagyom. Kirekesztem t. i. mindazon mondatokat, melyekben ő engem czáfolni kíván az által, hogy az én nyilatkozatom és más valakinek nyilatkozata között ellenmondást constatál, joggal vagy jog nélkül; mert én ellenem, irányzott czáfolatnak csak azt tekinthetem, ha az én egyik és az én másik állításom között ellenmondás derittetik ki. De az, hogy én ugyanazt a tárgyat igy fogom fel, más valaki pedig másképp, az én álláspontom ellen egyszerűen semmit sem bizonyít. (*Ugy van! balfelől.*)

De a t. ministerelnök ur összeütközésbe kivánja hozni a lefolyt események azon megitélését, melyet mi a parlamentben ezen padokról hangoztattunk, avval, a mely a hozzánk közel álló sajtó részéről, az események lefolyása alatt tanusittatott, mondván, hogy a mi sajtónk annak idején igen nagy fontosságot tulajdonított ezen eseményeknek és hozzá teszi, hogy nem ő, hanem a sajtó fujta fel azokat nagygyá és a sajtó előadása nyomán állottak be egyes káros következmények az ország hitelére, az ország közállapotainak consideratiójára nézve a külföldön is. Ezt ő felhozza saját felfogásának igazolására is, mely szerinte a sajtóéval egyezik.

Bátor vagyok a t. házat arra figyelmeztetni, hogy igen nagy a különbség a sajtó eljárása között a sajtó természetéből kifolyólag és a között, a mit a kormánytól és a törvényhozástól méltán várhatnak. A napi sajtó, a mint azt már neve is mutatja, a napi inpressióknak benyomása alatt áll; a történő eseményekről közvetlenül hirt adni, azokat közvetlenül rögtönözve commentálni kénytelen.

És ez talán a napi sajtó egyik legnagyobb baja, mert ezen rögtönzött működése közben

Digitized by Google

kívánni is alig lehet tőle, hogy magát a pillanatnyi inpressiók alól teljesen emancipálja. De éppen ezek folytán, azon netalán túlzott felfogások, melyek a sajtó előadása által állanak elő, rövid idő mulva ismét elenyésznek, magának a sajtónak működése folytán. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*)

Egészen más szempont alá esik azonban az, mi a törvényhozási teremben és különösen az, mi a kormány padjairól elmondatik. A mi innen elmondatik, az mintegy maradandó sanctióval bir, annak következménye, annak káros kihatása nem enyészik el oly hamar; és a mily mértékben súlyosabbak a következmények, oly mértékben sulyosabb a felelősség, mely minden e helyről kimondott szóért terheli azt, ki azt a szót kimondotta. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*)

Hivatkozik a ministerelnök ur arra is, hogy mi a lefolyt eseményeket fontosaknak mondjuk egyszer s fontosság nélkülieknek máskor; fontosaknak akkor, mikor abbeli kötelességét akarjuk bizonyítani, hogy ő a fővárosban legyen ily események lefolyása alatt és fontosságnélkülieknek, mikor azok fölötti nyilatkozatát a házban, a kellő mértékre devalválni óhajtjuk. T. ház, megvallom, nem tudom, foglalkozzam-e ezen állítólagos ellenmondás czáfolatával, igen vagy nem? Mert nekem oly szembeötlőnek látszik ezen okoskodás hibája, hogy nem tudom, nem volna-e legjobb az egyszerű hallgatással beérni. Hiszen nagyon világos, hogy a fontosságnak van bizonyos fokozata; van tehát esemény, mely nem eléggé fontos arra, hogy a társadalom megtámadásává canonisáltassék, de eléggé fontos arra, hogy az a kormányférfi, kinek tárczájához az tartozik, azt egész figyelmére méltassa és annak intézésénél kötelessége szerint közbelépjen. Én tehát e két állítás közt semmi ellenmondást nem látok. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*)

De, t. ház, mindezek constatálása kedveért, megvallom, nem tartottam volna érdemesnek zárszói jogommal élni. Egy dolog van, a mi engem erre indított (*Halljuk!*) mindjárt, midőn a ministerelnök ur tegnapi beszédét hallottam; s ez azon sajátságos theoria volt, melylyel ő a rendőri praeventiv rendszabályoknak általunk megrovott elmulasztását igazolni iparkodott. Ő, az igaz, nagyon óvatosan formulázva, de azt mondotta beszédében, hogy rendes körülmények közt, szabad alkotmányos államban, a rendőrségnek nem is lehet az hivatása, hogy praeventiv rendszabályokhoz folyamodjék, hanem csak az, hogy a már előfordult bajok ellen alkalmazzon repressiv rendszabályokat; és hozzáfűzi azt, hogy mily dictiókat tartottunk volna mi ezen oldalán a háznak, ha a rendőrség, mint azt mi most kívánjuk, praeventiv intézkedéseket alkalmazott volna a közszabadság megszorításával, a zavargások megelőzésére. Hát, t. ház, az, a mit a ministerelnök ur mondott, ha a szó szerinti értelmet vesszük, hogy „rendes körülmények közt" a rendőrségnek nem hivatása praeventiv rendszabályokat alkalmazni, kétségtelenül igaz; de nem vagyok képes belátni, hogy az itt miért mondatott, mert az a jelen esetre absolute nem illik. (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) Ha annak, a mit a ministerelnök ur mondott, valami gyakorlati értelmet a jelen vita keretében tulajdonítani egyáltalában akarunk, ez csak annyit jelenthet, hogy még ily körülmények között, mint a minők a budapesti zavargások napjain fennforogtak, a praeventiv rendszabályok alkalmazása, a szabadság fogalmával ellenkezik; és ez, t. ház, egy oly sajátságos theoria a belügyministernek, az államrendőrség főnökének szájában és hivatottságát a rend fenntartására oly sajátságos szinben tünteti fel, hogy azt szó nélkül nem hagyhatom. A világ legszabadabb államaiban, beleértve Amerikát is, a közbiztonság tekintetében uralkodó elveire hivatkozom; mindenütt, ha a rendőrség főnöke alapos értesülést nyer arról, hogy a rend megzavarása valahol várható, nemcsak joga, de szoros kötelessége minden oly intézkedést előre megtenni, mely által a zavargás megkezdése lehetetlenné tétetik. Ez az általánosan elfogadott elv. A jelen eset megitélésénél tehát a kérdés egyszerűen a következő pontokra vezethető vissza: volt-e — legalább az első nap zavargásai után — a hatóságnak alapos oka újabbi zavargásokat várni? a válasz erre, ugy gondolom, az, hogy igen. Másodszor: tett-e hát preventiv intézkedést a rend megzavarásának megakadályozására? Erre a válasz magának a ministerelnök urnak előterjesztése szerint az, hogy nem; ebből pedig következik, hogy a hatóság, a rend fenntartása körül, valóságos mulasztást követett el és e mulasztás a ház rosszalását megérdemli. (*Helyeslés balfelől.*)

És most áttérek t. ház, az utolsó tárgyra. Daczára azon mérsékelt hangnak, melylyel gondolom, az egész vitát vittük, Baross Gábor tisztelt képviselőtársam felszólalásában mégis jónak tartotta kinyilatkoztatni, hogy ő beszédemben nem talál egyebet, mint egy újabb nyilvánulását azon határtalan személyes gyűlöletnek és ellenszenvnek, melylyel, ő szerinte, a t. ministerelnök ur személye ellen viseltetem, vagy viseltetünk.

Hát, t. ház, hosszú idő óta, állandóan találkozunk a t. többségnek ugy szóbeli, mint irott érveléseiben azon törekvéssel, a mérsékelt ellenzék föllépését személyes indokokra, személyes antipathiára visszavezetni; de ha magam előtt azon kérdést vetem fel, hogy minő objectiv támponttal bir ezen vád, nem csak ilyet nem, de de politikai küzdelmeink egész lefolyásában, még csak ürügyet sem találok ehhez hasonló felfogásra. Mióta a t. ministerelnök urral szemben

Digitized by Google

állok, először is — igaz az elvbarátok csekélyebb számával — küzdöttem elhibázott közigazgatási politikája ellen; azután kénytelenek voltunk a küzdelmet fölvenni egy szerintünk teljesen eltévesztett közgazdasági és kereskedelmi politika ellen; evvel — részint egyidejüleg, részint később folytattuk a harczot a ministerelnök ur által itt képviselt eltévesztett külpolitika — jelesen egy czéltalan és veszélyes occupatiónalis actió ellen; végre küzdöttünk Bosznia közigazgatásának oly szervezése ellen, melyben alkotmányunk alapelveinek megtámadását láttuk.

Ezek voltak alkotmányos küzdelmeink főphasisai. Ezekre nézve mondhatja bárki, hogy a ministerelnök urnak volt igaza és nem minekünk, hogy az ő álláspontja volt a helyes és nem a miénk; de hogy ezek a kérdések nem karolnák fel az állami élet legfontosabb mozzanatait, hogy ezek ne lettek volna a politikai harcznak, még pedig a legelkeseredettebb politikai harcznak a világon legobjectivebb alakjai, (*Élénk helyeslés a balon és szélső balon*), ezt kétségbe vonni némi igazságérzet mellett egyáltalában nem lehet. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső balon.*) Azért én nem multunkban a személyes politika vádjának alapját, de inkább az ily vádaknak ellenünk való emelésében azon határtalan ellenszenv és antipathia kifolyását látom, a melylyel többen, — remélem, nem mindnyájan — a tulsó oldalról, a mérsékelt és éppen csak a mérsékelt ellenzék iránt viseltetnek. Ezt pedig azon t. képviselő ur részéről és azon beszédében, a ki és melyben nekem a komolyság és az objectivitás hiányát lobbantja szememre, a legkevésbbé vártam volna. Saját objectivitásának és komolyságának egyébiránt különben, igen fényes tanubizonyítékait adta, midőn azon állítólagos, személyes antipathiára nézve kérdést intéz hozzám, miként tudom én azt keresztényi lelkületemmel összeegyeztetni? (*Halljuk!*) Hát t. ház, ha valaki e házban komolyan keresztényi lelkületre és keresztényi érzelmekre hivatkozik és olyanokat tulajdonít nekem, én azt csak a legnagyobb megtisztelésnek vehetem és csak azt óhajthatom, hogy arra érdemes is legyek; de midőn valaki ezeket gúnyosan lobbantja szememre és a t. képviselő ur intentiója világosan az volt, a mire meg is felelt a túloldal tartós derültség által, akkor kételyt érzek, először nagy mérvű objectivitása iránt, a melylyel a dologhoz szólt és másodszor azon nagy mérvű komolyságát kétségbe kell vonnom, melylyel ily komoly tárgyakról beszél. Ennélfogva én a t. képviselő urnak, bár ünnepélyességét teljesen méltánylom, de objectivitását és komolyságát, ez alkalommal egyáltalában el nem ismerhetem. (*Élénk helyeslés a balon és szélső balfelől.*) Egyáltalában t. ház, én azt hiszem, hogy ha meggondoljuk magunkat és ezen rövid, de nem eredménytelen vitára vissza tekintünk, nincs ok és nem cselekszünk helyesen, ha egymásnak személyeskedések, vagy ráfogások, vagy bármiféle ehhez hasonló szempontok miatt, szemrehányásokat tesztünk. Ha én akarnék e térre lépni, én ugy az előbb említett t. képviselő urnak, mint a t. minister urnak beszédéből, egész bokrétéját állíthatnám elő azon személyeskedéseknek, azon gyanusításoknak és ráfogásoknak, melyekkel az ellenzéki szónokokat, csekély magamat sem véve ki, illetik. Én ezek közül csak egyet akarok kiragadni és említeni, mert ez némileg fontossággal birhat, a mennyiben nemcsak szavaimnak, de intentiómnak is félreértésére, elcsavarására vezethet. A ministerelnök ur élénk ironiával ecseteli azon dictiót, melyet nevezetesen én tartottam volna, ha ő, vagy az ő közegei, a rendzavarás megakadályozása végett, a praeventiv eszközöket tényleg alkalmazták volna, melyeket szükségeseknek mondottam, vagy ha mindjárt a zavargások kezdetén azon erélylyel jártak volna el, mely azok folytatását akadályozta és további erő alkalmazását feleslegessé tette volna. Azt mondja a ministerelnök ur, hogy akkor az én ajkaimról hallott volna ékes declamatiót a zsarnoki önkényről, a reactióról és isten tudja miről.

Biztosíthatom a t. ministerelnök urat, hogy ő ebben igen nagyon téved. Mert ha ő ezen praeventiv rendszabályokat kellő mértékben alkalmazta volna és az ő hatósági közegei ez által a mozgalomnak mindjárt annak kezdetén uraivá lettek volna és annak tovább terjedését megakadályozták volna, a t. ministerelnök ur az én részemről ezért mást, mint elismerést és helyeslést, nem talált volna. (*Ugy van! balfelől.*)

Igenis, t. ház, mint már előbb mondám, ezen vitának eredményeivel nincs okunk elégedetleneknek lenni. Megvallom, én az elmondottak után nem fektetek nagy súlyt arra, hogy a szavazásnak mi lesz az eredménye. Én súlyt fektetek azon általános impressióra, melyet a vitának egész eredménye előidéz és hátra fog hagyni. (*Élénk helyeslés balfelől.*) S e tekintetben, t. ház, ha a túloldal azt akarta bizonyítani, hogy a rendnek pártja ebben az országban mily nagy, nincs oka minket hibáztatni, mintha mi ezen dicséretes törekvését meggátoltuk volna. Mert mi ennél többet akartunk bebizonyítani. Mi be akartuk bizonyítani azt — és ez a vitának eredménye által sikerült is — hogy a rendetlenségnek egyáltalában nincs pártja sem ebben a házban, sem komolyan számbavehetőleg az országban. (*Élénk helyeslés balfelől.*) S gondolom, hogy a vitának ilyen eredménye által tesszük a legnagyobb szolgálatot és gyógyíthatjuk meg leginkább azon mulandó károkat,

Digitized by Google

melyeket a lefolyt zavargások, az ország consideratióján, a külföld előtt talán ejthettek. Ha pedig a ministerelnök ur a kormánynak, a zavargások alatti — nem tehetek róla, de ismételnem kell — nem egészen megfelelő működését, legalább most, a tárgy parlamenti elintézésénél akarja végkövetkezményeiben üdvössé változtatni, ezt a legczélszerübben az által teheti, ha a vita ezen eredményének constatálásához ő is hozzájárulna.

Ezek után, t. ház, nincs okom bővebben inhaereálni a tárgynál, hanem mivel a határozati javaslatunk ellen felhozottakat nem tartom alaposoknak és érveimet nem tartom megczáfoltaknak, újból ajánlom azt a tisztelt háznak elfogadásra. (*Élénk helyeslés a baloldalon.*)

Baross Gábor: T. képviselőház! (*Halljuk!*) A nélkül, hogy vezérszónoknak akarnék látszani, kénytelen vagyok a t. előttem szólott két képviselő beszédére röviden reflectálni és pedig reflectálni akképen, hogy szorosan a tárgyhoz alkalmazzam magamat. (*Halljuk!*)

Első sorban, t. képviselőtársam Mocsáry Lajos egy súlyos vádat hozott fel ellenem, mely abban nyerte kifejezését, hogy azokat, a miket tegnap az ő javaslatának érdemére nézve elmondtam, olyba vette, mint a képviselőháznak, illetőleg jogkörének compromittálását. Én ez ellen, t. ház, határozottan tiltakozom. Én kiindulási pontomat, határozati javaslatának megbirálásánál, tisztán a törvényből merítettem, ugyanazon törvényből, melyre hivatkozni méltóztatott: az 1848: III. t.-czikkből. E törvény azon szakaszai, melyekre a t. képviselő ur hivatkozni méltóztatott, igazolják állításomat, mert azok beszélnek igenis a minister felelősségéről, beszélnek arról. hogy a minister mivel tartozik a képviselőházzal szemben; de arra nézve semmi jogosult törvényes alapot nem szolgáltatnak, hogy a képviselőház egy bizottsága által előzetes vizsgálatot rendeljen el, nem a minister, hanem közegeinek eljárása ellen, a nélkül, hogy a minister ellen vádat emelt volna s ezen vád kimondását a képviselőháztól követelte volna. Mert épen az 1848: III. t.-czikk 32. §-nak C. pontja világosan megmondja, hogy a minister még a közcsend és bátorság fenntartására nézve is bir kötelezettséggel, melyért felelősségre vonható. Igenis, a minister bir azzal, a minister áll a t. házzal szemben, méltóztassanak ezzel szemben élni a joggal és azon jogot gyakorolni és ha méltóztatnak kimondani a vád alá helyezést, a törvény elmondja, hogy mily uton teljesítendő a vizsgálat, de semmi esetre sem szól arról, hogy ily bizottság kiküldése által legyen hivatva a képviselőház eljárni vagy itélni. S hogy ez nem alapszik törvényen és hogy azért, mert nem alapszik törvényen, az executiva alárendelt közege, de még magánember sem tartozik neki engedelmeskedni, ez oly valami, a mi a törvény világos értelméből önként következik. Ne méltóztassanak más parlamentekre hivatkozni. A különbség szembetünő. Az angol parlament és a magyar parlament hatásköre között lényeges a különbség. Ez igy van és ezt megváltoztatni a képviselőház egyoldalú határozatával nem lehet, nem szabad. Tehát semmi compromittálót nem mondtam, olyat mondtam, a mi a törvényben gyökerezik és semmi mást. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

A mi a t. képviselő urnak a házszabályokra vonatkozó megjegyzését illeti, röviden a következőt hozom fel. A házszabályokat a törvény alapján alkotja meg a képviselőház. Azok vonatkoznak saját bennső, jóformán fennállásának kérdéseire. Azok iránt a bizottsági vizsgálat kirendelése, egészen más természetü és jogkörü és alapjuk más, mint a miről a t. képviselő ur szólott. Ezért ismétlem, hogy ezen indítványt elfogadni ne méltóztassanak.

A mi Apponyi t. képviselő ur felszólalását illeti, (*Halljuk!*) engedje meg, hogy azon figyelmeztetésére vonatkozólag, hogy olvastassam el újabban határozati javaslatát, melyről azt állítottam, hogy ellenmondást tartalmaz, csak annyit vagyok bátor felelni: hogy ámbár tegnap első hallásra szóltam, ma ismételt átolvasás után, ugyanazon nézetnek vagyok kénytelen kifejezést adni. Bocsánatot kérek, a t. képviselő ur a dolognak igen komoly oldalát kéri megvizsgáltatni, t. i. a rend fenntartása tárgyában tett intézkedéseket és általában véve, a mint határozati javaslatának első pontjában szól, a vétkes rendzavarásnak közvetlen okai iránt kér vizsgálatot. De felállítja, hogy a praeventiv rendszabályok elmulasztása, határozott oka annak, hogy oda fejlődtek a dolgok, a hová fejlődtek. Ha a consequentiát akarjuk birálat alá venni, hogyan mondhatunk a premissáról itéletet, mig meggyőződést a vizsgálat utján nem szerezhetünk? Ebben én ellenmondást látok. A vizsgálat eredménye után itélni helyes, de vizsgálatot kérni és mégis előzőleg itélni a vizsgálat előzménye felett, ez nem helyes és nem consequens. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

A t. képviselő ur felemlítette volt, hogy nálam hiányzott az objectivitás és hogy én a személyes kérdés terére léptem. Bocsánatot kell kérnem, hogy erre rátérek, mert megvallom, ellenszenvet érzek minden ily kérdés iránt; de jogosultan mondhattam, hogy a t. ellenzék — bár más tekintetben, jogosultnak elismert ellenzéki álláspontról, — mindenkor egy személy ellen szólt véleménynyilvánításában, úgy a házban, mint a sajtóban. Mindig egy személyt vesznek ki és ezt birálják és ez ellen oly vádakat emelnek és

Digitized by Google

a vádakból oly consequentiákat vonnak, hogy akkor, mikor ily vita folyik a képviselőházban, egy képviselő, ki minden érdek nélkül teljesíti kötelességét, a kormányelnök urnak, bár nem igényelt védelmére kel és az ellenzék, valamint sajtója támadásának a személyes jelleget felróvja, meg nem tagadhatja önmagától a kormánypárt, hogy ennek legalább ily esetnél és ily alakban kifejezést a házban ne adjon. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Egyébiránt, a sajtóra is méltóztatott hivatkozni és annak hivatását is bírálni. Én távolról sem érzem magamat hivatva, hogy illetékes bírája vagy gáncsolója legyek a sajtónak; elismerem a sajtónak fontos hivatását, különösen ezen országban, a magyar nemzet szempontjából s megvallom őszintén, hogy a sajtónak ez irányban jövőben is nagy feladatai lesznek; de bocsánatot kérek, roppant különbség van a politika és a politikus eljárásának bírálata és azon razzia közt, melyet jóformán a magánélet és a magánbecsület ellen intéznek. Már ha ez ellen felszólalunk s oly hangon, mint én tegnap tevém, minden kihívás nélkül, hogy ez rosz volna, azt nem tudom felfogni. Ezen párt az összes támadásokkal szemben türelemmel s kitartással állt egyszerűen azért, mert nem tartotta nemzetünk életfaját oly terebélyesnek, hogy ily razzia által mindennap egy-egy levelet hullasson. Azon perczben azonban, melyben a sajtó rálép a tárgyilagosság terére s komolyan teljesíti feladatát, meg fogják látni a különbséget, mely az általa mesterkélten felidézett közvélemény és azon közvélemény között létezik, mely tettleg megfelel az ország valódi hangulatának. (*Tetszés jobbfelől.*)

Még egyet, t. ház és ez Mocsáry Lajos képviselő ur azon állítására vonatkozik, hogy a mi határozati javaslatunk incorrect és figyelmezteti a házat, hogy ehhez ne járuljon. Midőn e határozati javaslatot bátor voltam képviselőtársaim részéről is benyujtani, első sorban azon czél lebegett szemünk előtt, hogy ezzel oly határozati javaslatot ajánljunk a t. háznak, mely egyfelől leszállítja az eseményeket valódi értékükre, másfelől azt, mindazok részéről elfogadhatóvá tegye, kik a rend és béke fenntartását szivökön hordják s veltünk ez irányban egygyé tömörülni óhajtnak. Itt előre meg akarom jegyezni, hogy e határozati javaslat majd nem parafrazisa annak, a melyet Mocsáry Lajos képviselő ur beadott. Közbejött azután a ministerelnök ur előterjesztése; maga az ellenzék ezt jelentésnek mondotta és tárgyalását más ülésre halasztotta. Ezen párt tehát kötelességének tartja, miután megnyugtatva érzi magát azon jelentés által, annak tudomásul vétele mellett nyilatkozni, de egyuttal azon tárgy felett, melyet Mocsáry Lajos képviselő ur előterjesztett, napirendre tér.

Ebben nincs semmi incorrect, sőt ez a helyzetnek megfelel. Azért ismétlem, méltóztassék a t. ház ezen határozati javaslatot a többieknek mellőzésével elfogadni. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: A vita be lévén fejezve, következik a szavazás. Előbb fel fognak olvastatni a beadott indítványok.

Baross Gábor és Antal Gyula jegyzők (*olvassák Mocsáry Lajos, gr. Apponyi Albert és Baross Gábor határozati javaslatait*).

Elnök: T. ház! A házszabályok 163. §-a igy szól: legelőször a központi, — majd a külön bizottsági javaslat és ennek nemlétében vagy el nem fogadtatása esetében az alapul szolgáló javaslat vagy indítvány jön szavazás alá; azután sorban vétetnek elő a hozzá közelebb álló módosítványok, végre az ellenindítvány és annak netaláni módosítványai. (*Szapáry Gyula belép a terembe. Jobbfelől zajos éljenzés.*)

A jelen esetben a vita alapjául szolgált Mocsáry Lajos képviselő ur határozati javaslata. Nézetem szerint tehát legelőször erre történik szavazás. Azon esetben, ha ez a határozati javaslat el nem fogadtatnék, miután módosítványok nincsenek, következik a házszabályoknak általam felolvasott szakasza szerint az ellenindítvány. Ellenindítvány van kettő, hogy melyik áll az eredetihez közelebb, arról vitatkozni nem kivánok, hanem a t. ház kebelében eddig fennállott szokás szerint, az indítványok azon sorrendben bocsáttatnak szavazás alá, a mely sorrendben beadattak. Nézetem szerint tehát, ha Mocsáry Lajos képviselő ur határozati javaslata el nem fogadtatnék, következnék gr. Apponyi Albert képviselő ur határozati javaslata és ha ez sem fogadtatnék el, akkor következnék a Baross képviselő ur által beadott határozati javaslat. (*Helyeslés.*) Ha a t. ház ezen sorrendre nézve velem egyetérteni méltóztatik, felteszem a kérdést. (*Halljuk!*) Kérem azon képviselő urakat, a kik Mocsáry Lajos képviselő ur határozati javaslatát elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadja el.

Most kérem, méltóztassanak felállani azok, a kik gr. Apponyi Albert képviselő ur határozati javaslatát fogadják el. (*Megtörténik.*) A többség ezt sem fogadja el.

Most kérem, méltóztassanak felállani azok, a kik a Baross Bábor által benyujtott határozati javaslatot fogadják el. (*Megtörténik.*) A többség ezt elfogadja.

Következik a megállapított napirend szerint az 1880. évi államháztartási hiány részbeni fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. Ha a t. ház a pénzügyi bizottság jelentését felolvasottnak méltóztatik venni, (*Felolvasottnak vesszük*) akkor az első szó az előadót illeti.

Digitized by Google

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Mint méltóztatnak tudni, az 1880. évi költségvetés megállapítva nincs, azonban a kormánynak 3 havi felhatalmazás adatott, az 1879. évi költségvetés alapján az államháztartásnak tovább vezetésére. Köztudomású dolog, hogy még mindig deficittel küzdünk, de különösen az év első felében szokott az államháztartás hiánya nagyobb mérvben mutatkozni; ennek következtében szükséges az igy keletkezett hiány fedezéséről gondoskodni. A kormány e czélból nyujtja be e törvényjavaslatot, mely most tárgyalásra van kitűzve.

A törvényjavaslatban új kibocsátásról, sőt mondhatnám új kölcsönről nincs szó, hanem egyszerűen felhatalmazást kér a kormány azon 15 milliónyi járadék értékesítésére, mely a 140 milliónyi rentéből még rendelkezésre áll.

Nem szándékozom államháztartásunk helyzetét bonczkés alá venni és annak birálatába bocsátkozni; azt hiszem, hogy ennek nem most van ideje; a költségvetés tárgyalása alkalmával lesz módunk azt részletes birálat alá venni. Ennek következtében, minthogy azt hiszem, kétségtelenül be van bizonyítva, hogy addig, mig a költségvetés megállapítva lenne, az államháztartásban mutatkozó és rendesen az év első felében magasabb mérvben mutatkozó hiány fedezéséről gondoskodni kell: a javaslatot, melyet a pénzügyi bizottság nevében ajánlani szerencsés vagyok, indokoltnak tartom.

Azonban a bizottság a törvényjavaslaton némi változtatásokat tett. E változtatások részben lényegiek, részben alakiak. Lényegében változtatta e javaslatot annyiban, a mennyiben a kormány eredeti javaslatában egy alternativ felhatalmazás volt kérve a hiány fedezésére szükséges összeg beszerzésére, részben a minister rendelkezésére álló 15.000,000 aranyjáradék értékesítésére, részben pedig esetleg azon körülbelül 11.000,000 vasuti beruházási kötvény értékesítésére, melyeket az előlegek alapján, melyekben az államtól részesültek, az egyes vasutak kötelesek kiállítani és a melyek a kormány rendelkezésére is bocsátattak.

A pénzügyi bizottság akkor, midőn e javaslatot tárgyalta — fájdalom, már körülbelül hat hete — nem tudhatta, hogy e vasuti kötvények milyen állapotban vannak, ki vannak-e állítva az illető czímletek s czélszerű-e azokat a pénzpiacz akkori helyzetében értékesíteni. Ezért eltért a kormány által javasolt alternativától és nem ajánlhatta a t. háznak a vasuti kötvények értékesítését. De másfelül nem akarta a kormány kezét oly szigoruan megkötni, hogy a szükséges összeg beszerzésénél csak a járadékra legyen utalva, hanem alternativ felhatalmazást kivánt adni és a járadék mellett egyszersmind esetleg annyiban, a mennyiben az előnyösebb helyzetnek kizsákmányolása azt kivánná, ideiglenes hitelműveletre is felhatalmazást kiván a kormánynak adni.

Ezen kivül még egy dolgot kiván a bizottság a kormánynak és a t. háznak figyelmébe ajánlani és ez általános szempont, értékpapirjaink értékesítése ügyében. Ez az, hogy a mennyiben hitelünk consolidatiója engedi, a mennyiben a pénzpiacz viszonyait e tekintetben felhasználni lehet, térjen el a kormány azon rendszertől, melyet eddig követett, t. i. az értékpapiroknak bizományi üzlet utján való értékesítésétől és térjen át egy sokkal egyszerűbb, a pénzpiacz esélyeit jobban kizsákmányolható rendszerre, a közvetlen értékesítésre.

Természetes, hogy ez sokkal inkább függ az esélyektől és körülményektől, hogysem ezt a pénzügyi bizottság határozatilag kivánta volna kimondani, tehát a kormány belátására bizta e nézpontot, mely üzleti tekintetben helyes, de nem oly feltétlenül irányadó, hogy alóla kivételt tenni ne lehetne. Én tehát e szempontot, mint esetleg kihasználandót, a bizottság nevében ajánlom a kormány s a t. ház figyelmébe.

Ezek voltak azon szempontok, melyeket részben kiindulásul, részben mellékesen a bizottság szeme előtt tartott. És minthogy a törvényjavaslat a szükség által igazolva van, ajánlom azt a t. háznak tárgyalás alapjául azon szövegben, melyet a bizottság a t. ház elé terjesztett. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Gróf Nemes Nándor: T. képviselőház! Mielőtt a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat fölött határozni méltóztatnak, kötelességemnek tartom a kormány pénzügyi politikájára a tisztelt képviselő urak figyelmét felhivni, nehogy az ellenzéknek annak idején és jogosan azon szemrehányás tétethessék, miszerint ellenőrző kötelességét nem teljesítette, (*Halljuk! Halljuk!*)

Méltóztatnak tudni — és ez valóban jellemző — hogy a kormánynak egy ideig nem volt pénzügyministere és a mikor azután később meg volt pénzügyministere, akkor meg nem volt pénzügyi programmja; és mikor végre volt pénzügyministere és pénzügyi programmja is, ekkor fájdalom, csakhamar arról kellett meggyőződnünk, hogy most már éppen semmije sincs. (*Derültség.*) A pénzügyminister ur, a mint ezt őszinte sajnálattal tudomásul vettük, betegsége miatt nem vehetett részt a tárgyalásokon. A ministeri tanácsban megállapított és remélem érett megfontolás után, jóváhagyott pénzügyi programmot pedig, a kormánynak saját pártja, a különböző bizottságokban ugyszólván megbuktatta, ugy hogy ma már el lehetünk készülve arra is, miszerint megéljük, hogy ezen kormánynak valamely szakministere, itt a házban ad egészen őszintén önmagának bizalmatlansági szavazatot. (*Derültség.*)

Digitized by Google

Ezeket azonban csak a helyzet és szomoru állapotok jellemzéséül előre bocsátván, akarva nem akarva felmerül előttünk azon kérdés, hogy tulajdonképen mi a kormány czélja, vagyis, mit akar a tárgyalás alatt lévő felhatalmazással elérni? (*Halljuk!*) Azt tudjuk mindnyájan, vagy legalább mindazoknak, a kik a fennforgó kérdésben szavazatukkal döntő befolyást fognak gyakorolni, tudni kellene, miszerint a kérdéses 15 millió aranyjáradék, szemben az első évnegyedet terhelő kiadásokkal, nem sokkal többet ér, mint, ha a kormány valamely ügyben egy enquêttet összehí és a hosszú tárgyalások végén ünnepélyesen megigéri, hogy most már egész komolyan fogja a kérdést tanulmányozni, vagyis, ha megigéri, hogy majd csak ennekutána fog az állam pénztári hiányának fedezetéről gondoskodni. (*Ugy van! bafelől.*)

T. ház! Tudvalevő dolog az, hogy az első évnegyed legsúlyosabban terheli állampénztárunkat, mert ekkor kell, ha nem is az egész évre, de nagy részben, a vasutaknak a kamatbiztosítási előlegeket kifizetni, a törlesztendő államadósságok törlesztését eszközölni; az államadósságok után esedékes kamatokat kiegyenlíteni és ide nem számítva a többi hason természetű apróbb kiadásokat, már maga ezen három tétel együtt véve, valamivel több 105 milliónál, ennek pedig tekintélyes részét az év elején ki kell fizetni. Tessék már most ehhez számítani a rendes, a folyó kiadásokat és ekkor jogosan kérdezhetjük, hogy tulajdonképen mit is akar a kormány a 15 millió aranyjáradék elárúsításával elérni?

Hiszen uraim, ezen két felhatalmazás nem egyéb, mint a kormánypárt által, a bizottságokban már is szétszedett és széttépett pénzügyi programmnak — egy eddig legalább én tudtommal — senkit sem kielégítő foszlánya, mely felhatalmazás, ha meg is adatnék, ezen kormány kezében, — tessék elhinni — nem volna egyéb, mint a végkimerülésben kiszenvedett pénzügyi eszméknek saját pártja által szétküldött szomorú jelentés. (*Igaz! Igaz! balról.*) Ezen összeg a kormányra nézve — lehet — én nem tudom, „Eine mit Galgenhumor ewirkte Galgenfrist“ — de egyéb semmi sem. (*Ugy van! a szélső balról.*) Az ország hitelére nézve azonban végtelen veszélyes egy újabb experimentum volna. (*Halljuk! Halljuk!*) Mert méltóztassanak megmondani, mikép volna megengedhető, hogy a kormány, az Európaszerte fennakadt vállalkozó szellem folytán ma beállott végtelen nagy pénztorlódás előnyeit egyszerűen ignorálhassa és a helyett, hogy a kedvező pillanatot két kézzel megragadná és az évenkint ismétlődő pénztári nehézségeket egy nagy szabású gyakorlati intézkedés által paralizálni törekednék, neki állhasson minden kimerítő terv nélkül, ezen anyagilag ugy is kimerült országot talán még az utolsó segélyforrástól is megfosztani; és önök uraim, mindezt megengednék, még pedig, mielőtt valaki megkisérthetné a csak ezelőtt egy pár héttel komolyan veszélyeztetett államhitelünket, Európa pénzpiaczain nemcsak esetleg, de alaposan és gyökeresen rehabitálni? vagy mielőtt sikerülne legalább itt az országban a felizgatott kedélyeket egy acceptabilis programm által megnyugtatni? és ha a többség vállalkoznék, ezen, nézetem szerint nem is indokolt, de nem is indokolható pénzügyi férczmunkát megszavazni; ugy azt gondolják önök uraim, hogy ezzel lendítettek valamit államéletünk elposványosodott állapotán? Éppen semmit! (*Élénk helyeslés balról.*) Hiszen, ha a jelenlegi kormánynak ezen felhatalmazást megadják, ekkor ez minden szolid bankházra, minden egyes szolid pénzemberre a képzelhető legrosszabb hatással fog lenni, (*Élénk helyeslés balról*) mert ha a nélkül, hogy a kormánynak egy kimerítő, több évre kiterjedő pénzügyi programmja volna, még is megszavazzák, ugy ez egy szegénységi bizonyítvány lenne, (*Ugy van! Igaz! balról*) a mit a parlament nyiltan beismervén, hogy a felmerült nehézségekkel megmérkőzni vagy nem tud, vagy nem akar, egyszersmind önmagáról kiállítana, sőt mi több, ez ország és világ előtt nem lenne egyéb, mint hazánkkal szemben elkövetett bűnrészességnek nyilt beismerése. Ha pedig ez nem az akar lenni, a minek én bemutattam, akkor mondja meg nekünk a t. kormány nyiltan és világosan, hogy mit akar ezen — a pecséttisztitóhoz hasonló pénzügyi politikával? (*Helyeslés balról.*)

Különben t. ház, egészen őszintén szólva, én azt sem tartom lehetetlennek, hogy arra gondol a t. kormány, miszerint visszavonuljon és ezzel az egy pár rongyos millióval akarja leplezgetni, takarni a pénzügyi téren maga után hátrahagyott nagy zürzavart és a gyászos politikai pályáján szenvedett nagy vereségeket. Ezen indok igazán még a legérthetőbb, mert bizony bajos volna tagadni azt, hogy ezen kormány ugy a közigazgatási, mint kivétel nélkül a belügyek reformkérdéseinél; továbbá a pénzügyi, nemzetgazdasági, kereskedelmi, közlekedési, sőt mi több, még az államjogi kérdések elintézésénél is fényesen bebizonyította, hogy hazánk érdekei, a nemzet jogos igényei iránt a kivánatos érzékkel nem birt és ma sem bir.

De hát uraim, méltóztassanak megmondani, mi legyen ezen tervszerütlen gazdálkodásnak a vége? mert meglehet, hogy készítenek egy új, megnyugtatóbb és kimerítőbb pénzügyi programmot; hiszen a ministerelnök ur, már mint ellenzéki vezér, a bihari pontozatokkal és nem tudom hány más alkalommal később, mint

Digitized by Google

ministerelnök is bebizonyította, hogy egy programmot készíteni nem oly nagyon nehéz, csak ne legyenek az emberek túlságos scrupulosusak. És ez igaz! De éppen azért, mivel ez igaz, nem fektetek a törvényjavaslathoz mellékelt indokolásra nagy súlyt és igy, mielőtt polgártársaim vállait újabban — és a ministerelnök ur honatyai gondoskodása alatt nem tudom hányadszor — 15 millió aranyjáradéknak kamataival terhelném, megkérdem önmagamtól: vajjon hazám érdeke kivánja-e, hogy a jelenlegi kormánynak, a mely már ezelőtt öt évvel — 1875-ben ünnepélyesen megigérte, hogy az anyagi viszonyokat rendezni fogja, de ezzel merő ellentétes irányt követett, megadhatom a kivánt felhatalmazást? Igen, vagy nem? És én ezen általam felvetett kérdésre, minden szenvedélytől menten, tisztán az ország és polgártársaim érdekeit szem előtt tartva, azt válaszolom: Nem!

És most még csak arra kérem a t. házat, hogy mielőtt felszólalásomat befejezném, méltóztassék nekem megengedni, hogy, habár lehetőleg röviden, elmondhassam, mik még azon indokok és komoly aggályok, a miért a jelenlegi kormánynak megtagadom a kivánt felhatalmazást. (*Halljuk! Halljuk!*)

Tisztelt képviselő ház! Nézzünk szét az országban és azt fogjuk tapasztalni, hogy kivétel nélkül, minden irányban nagy és véghetetlen súlyos időket élünk és ma a ministerelnökön kivül senki sem tudja, mire fogunk holnap virradni. (*Derültség balfelől!*) Ő, a kiről el lehet mondani, hogy a kényszerhelyzetek alkotásának nagy mestere, (*Igaz! Ugy van! balfelől*) nem nyujt vigaszt; nem mondom, hogy fenyeget bennünket, de több alkalommal kiváló előzékenységgel figyelmeztetett, hogy a kormány lemondását követhetné egy véghetetlen nagy politikai vizözön. Azt láttuk, hogy egyes szakministerei leköszöntek, de azért a helyzet mit sem változott; (*Igaz! Ugy van! balról*) az állapotok türhetetlenek; a folyók kiáradtak, csak a politikai élet folyama mininkább eliszaposodik. (*Helyeslés balfelől.*) Igy tehát — ugy látszik — mintha a veszély kizárólag a ministerelnök, Tisza Kálmán ur személyéhez volna fűzve és csak, ha a hullámok politikai missiójának, általam nem irigyelt dicső pályájának, utját állani merészelnék, — következnék be azon nagy veszély, mely meglehet — én nem tudom — még arra is képes, hogy egy becsületes, törekvő nemzet szabadalmait végkép elsodorja. Meglehet, nem tudom, tessék megkisérteni, ha ugy tetszik, kerülő úton a várat bevenni és a hol nem sikerült Bach és Schmerlingnek a lábát megvetni, ott talán sikerül gróf Taaffe és Tisza Kálmán ministerelnök uraknak, a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslathoz hasonló tervszerütlen intézkedések és eszközök által, a »Staatseinheitliche Curatel«-nek alapjait megfektetni. Hiszen az újabb időkben tapasztaltuk, hogy a ministerelnök ur politikája mivé engedé fejlődni a nemzeti puritanismust és mily erőtlen még ma is, a vállalkozó szellem káros befolyásával szemben. Meglehet, nem tudom, talán talál oly egyéneket, a kik a mostani politikai elvi rugékonyság korszakában, őt még e pályán is követni vállalkoznak; de éppen azért, mivel ma már a társadalmi élet oda fejlődött, hogy mindenre el lehetünk készülve, tartottam kötelességemnek a t. ház figyelmét a hazánkat környező veszélyre felhívni. (*Helyeslés balfelől.*)

Uraim! Itt nem a tárgyalás alatt lévő 15 millió aranyjáradék sokasága képezi a felmerült nehézségek kizárólagos súlypontját, ennél az országot fenyegető veszély sokkal mélyebben gyökeredzik, mert ez azon rendszeresített rendszertelenségben rejlik, mely a kormánynak lehetővé teszi egyfelől azt, hogy az országot minduntalan újabb meg újabb kényszerhelyzetekbe sodorja és a mely taktika másfelől lehetővé teszi azt, hogy a többség — engedjék meg, hogy azzal vigasztaljam magamat — öntudatlanul támasza az országszerte aggálytkeltő politikának és a szemlátomást terjedő beteges, hogy ne mondjam, fekélyes állapotoknak.

Itt tehát nem mindennapias, kis, jelentéktelen tévedésekkel állunk szemben, hanem egy — az egész társadalmat megmételyező rendszer az, melyet gyökereiben mihamarább orvosolni a parlament mulhatatlan kötelessége. Mert, fájdalom, hogy igaz, de ezen rendszer keretén belül oda jutottunk, hogy ma már nálunk a csillámló fényes dialektika és pártérdek pótolja a szerény kitartó munkát, az érett megfontolást; (*Igaz! ugy van! balfelől*) sőt mi több, veszélyezteti a tiszta önzetlen meggyőződés hatalmát, a mit, tessék elhinni, a pártfegyelem kártalanítani képtelen.

Én tehát, mivel meggyőződésem, hogy a politikai kiskorúság vádját a többség maga részéről jogosultnak el nem ismerheti, apellálok minden egyes képviselő ur tiszta és önzetlen hazafiságára, a midőn azt mondom, hogy nekünk feladatunk és pártkülönbség nélkül kötelességünk alkotmányunk érdekében oda törekedni, hogy a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslathoz hasonló intézkedések és eszközök által alkotott kényszerhelyzetek alól magunkat lehetőleg egyszer mindenkorra emancipálhassuk, mert tessék elhinni, a alkotmányosságnak nincsen nagyobb ellensége, mint a kényszerhelyzet. A kényszerhelyzetek illusoriussá teszik a felelős kormányrendszert, mivel ez nem egyéb, mint egy leplezett absolut hatalom, mely a társadalom erkölcseire, a mint ezt fájdalom, naponta tapasztalni kénytelenek vagyunk, sokkal veszélyesebb, mint bármely nyilt egyeduralom. Méltóztassanak figyelembe venni, hogy

Digitized by Google

hazánk alkotmánya nem egy pártárnyalat kizárólagos tulajdona, hanem ez egy önérzetes nemzet kezében egy nagyhatalmi eszköz, melyet sértetlenül fenntartani a népképviselők kötelessége. De, ha mi az önsegélyről lemondunk, a reánk ruházott hatalmat, a szabad akaratot minduntalan a kényszerhelyzeteknek alárendeljük, ekkor egy ambitiosus államférfiúnak nem kell egyebet tenni, minthogy mentől inkább szaporítsa a kényszerhelyzeteket és ekkor egyeduralmának alapjai meg vannak fektetve; hogy pedig a kizárólagos uralmat magának lehetőleg állandóan biztosítsa, nem szükséges más, mint a nemzet anyagi és társadalmi jólétét ambitiójának feláldozza. (*Helyeslés balról.*)

En t. ház, ezek után kijelentem, hogy azon kormánytól, a mely ugy látszik a nemzet anyagi és társadalmi érdeke iránt, legalább az általam kivánt, érzékkel nem viseltetik és a mely kormánynak politikája, már ez előtt másfél évvel a legkomolyabb aggályokra szolgáltatott alkalmat, ezen meghatalmazást megtagadom és azért a törvényjavaslatot általánosságban, még a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. (*Élénk helyeslés és tetszés balfelől.*)

Gróf Szapáry Gyula, pénzügyminister: T. ház! Mindazokra, a miket a t. képviselő úr az átalános pénzügyi politikára nézve mondott, azt hiszem, nem szükséges, hogy ez alkalommal válaszoljak, különösen azért, mert a pénzügyi bizottság tárgyalásainak mai stádiumában reménység van arra, hogy a t. ház nemsokára a tárgyhoz hozzá szólhat és akkor bő alkalom lesz arra, hogy a kormány pénzügyi politikájára, pénzügyi programmjára és arra nézve, hogy a hiányt miképen kivánja fedezni, minden oldalról kellő felvilágosítást adhasson. Szorítkozom tehát ezeknek mellőzésével, tisztán magára a törvényjavaslatra és annak indokolására, a mennyiben ezen egyszerű törvényjavaslat indokolást igényelne.

Két szempont az, mely a kormányt a törvényjavaslat beterjesztésére indította. Az egyik az, hogy az állampénztár szükségleteinek fedezéséről minden körülmények között gondoskodva legyen és hogy ne jőjjön, mitől most hála istennek tartani nem kell, azon helyzetbe, hogy az utolsó millióig igénybe vegye az állampénztárt. A másik indok pedig az, hogy a pénzpiacz mostani kedvező hangulatát felhasználja és értékesítse azon eszközöket, a melyek a jövő évi költségvetés fedezésére kilátásba vannak helyezve. Ezek és tisztán ezek az indokok, a melyek a kormányt ezen törvényjavaslat előterjesztésére birták. De midőn ezen kérdésben felszólalok és kérem a t. házat, hogy méltóztassék ezen törvényjavaslatot általánosságban elfogadni, fenntartom magamnak, hogy a pénzügyi bizottságnak az 1. §-ra tett módosításaira a részletes tárgyalásnál elmondjam nézetemet. Most kötelességemnek tartom a pénzügyi bizottság általános jelentésének némely pontjaira reflectálni. (*Halljuk!*)

Az első megjegyzésem az, hogy a pénzügyi bizottság azt mondja, hogy ezen 15 millió frt névértékű, kötvény ne bizomány utján, hanem fix áron adassék el. Én ezt teljesen osztom és ha alkalmam lett volna a pénzügyi bizottság üléseiben megjelenni, ezen nézetemet már ott is kijelentettem volna, a mint azt, az illető consortium előtt már a mult év november havában, ki is jelentettem. Azért azt kérem a t. háztól, méltóztassék ezt helyeslő tudomásul venni; de ne méltóztassék azt, mint utasitást betenni a törvénybe, mert sokkal bajosabb a ministernek helyzete, ha keze kötve van; de ismételten is kijelentem, hogy én a pénzügyi bizottság nézetét helyesnek tartom, kérem azonban a t. házat, méltóztassék ezen kijelentésemben megnyugodni és ezzel a törvényjavaslatot elfogadni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Másik megjegyzésem vonatkozik arra, hogy a pénzügyi bizottság nem helyesli azon módot, mely az eredeti törvényjavaslatban fel volt véve, hogy hatalmaztassék fel a pénzügyminister ezen összeg beszerzésére, vagy 15 millió frt névértékü aranyjáradék-kötvények, vagy a birtokában levő vasuti beruházási kötvények elárusításából. A pénzügyi bizottság azon észrevételt teszi, hogy nem kivánja megzavarni azon eljárást, melyet az utóbbi években egy neműállampapirok kibocsátásával követtünk és nem kivánja, hogy ez eljárás egy új állampapir kibocsátása által csorbát szenvedjen.

Erre nézve azonban bátor vagyok megjegyezni, hogy ezen vasuti beruházási kötvények értékesitésénél, nem uj állampapir kibocsátásáról van szó, hanem egy, már az állam birtokában levő állampapir értekesítéséről. A pénzügyi bizottságnak e tekintetben nézetét tehát nem osztom. Ezen vasuti kölcsön kötvények, már 1876-ban állapittattak meg és már ezen időponttól fogva nyert a kormány azoknak értekesitésére felhatalmazást és ezen ügy a vasuttársaságokkal szemben, már teljesen lebonyolittatott, Ha ezek szerint, a törvényhozás akképen fog intézkedni, hogy ezen az állam biztokában levő értékpapirok eladassanak, az ellen nem fog semmi nehézség sem fennforogni. Egyébiránt a pénzügyi bizottság többi megjegyzéseire nézve észrevételt nem teszek; megnyugszom azon intézkedésekben, melyeket a pénzügyi bizottság proponál. Ezekre lesz alkalmam akkor nyilatkozni, midőn az állami költségvetés tárgyaltatni fog és a deficitnek miként leendő fedezése fog megállapittatni. Végre azon megjegyzésre nézve, hogy a vasuti beruházási kötvények összege oly csekély, hogy azzal a létező bajon ugy sem leszünk képesek segíteni, bátor

Digitized by Google

vagyok megjegyezni, hogy ha mindezen állampapiroknak csak egy része is fog értékesittetni, a létező szükségen az első évnegyedre bőven segítve leend; mert az állampénztár ma is még 12 millió frttal rendelkezik s ez is elég volna addig, mig az állami költségvetés megállapittatik, az esetleges kevesebb bevétel okozta hiány fedezésére. Ezek után kérem a t. képviselőházat, méltóztassék a szőnyegen levő törvényjavaslatot, mely módot ad arra, hogy az állam szükségeinek fedezése egyelőre minden körülmények köztt biztositva legyen, átalánosságban elfogadni. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Helfy Ignácz: T. ház! Magam sem szándékozom Nemes Nándor gr. t. képviselőtársam példáját követve, a kormány általános pénzügyi politikájára ezuttal kiterjeszkedni, noha megvallom, ezt a helyes panlamentaris eljárás megkövetelné. Hogy a képviselőház megszavazzon bizonyos összeget valamely hiány fedezésére, a mely hiányról nincs is tudomása, a melylyel még nem foglalkozott, ez csakugyan ellenkezik a helyes parlamentáris eljárással. Mindazáltal nem fogok a kérdéssel általánosságban foglalkozni, először azért, mert nem tartom czélszerűnek, hogy ezen fontos kérdést igy elforgácsolva tárgyaljuk és a költségvetési vitának, mintegy előre, érdekét elvegyük; másrészről megvallom, némi személyes tekintetből nem foglalkozom behatóbban a dologgal, nehogy magam tegyem magamnak, vagy más tegye nekem azt a szemrehányást, hogy az alig felgyógyult pénzügyministert, mindjárt az első perczben felizgatom.

Szólni fogok igen röviden magához a törvényjavaslathoz. Nem fogadhatom el azt először azért, mert, mint czíme is mutatja, nem őszinte.

A czím t. i. azt mondja: „Az 1880. évi államháztartási hiány részbeni fedezéséről". Méltóztatnak emlékezni, hogy a t. pénzügyminister ur jelezte exposéjában, hogy az összes hiány körülbelül 18 millió lesz. Már engedelmet kérek, a mikor egy összesen 19 milliónyi hiányról van szó, akkor nem szokás 14 millióról azt mondani, hogy az részbeni fedezés. A részbeni fedezés kifejezést, akkor szokás használni, ha például valakinek 20,000 frtra van szüksége és kap 5—6 ezer frtot. De mikor a fedezés után, a hiánynak oly csekély része marad fenn, mint itt, nem látom át, hogy a t. minister ur miért nem szólítja fel a házat, hogy tegyük hozzá azon 3—4 milliót és fedezzük mindjárt az egész hiányt. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Igen, de a minister ur tudja, hogy ez csakugyan részbeni fedezés és ha őszinte akart volna lenni, azt kellett volna mondania, hogy „törvényjavaslat az 1880. évi államháztartási hiány felének részbeni fedezéséről". Mert bátor vagyok itt ünnepélyesen biztosítani a t. házat, hogy ezen 14 millió oly kis részét képezi a fedezetnek, hogy kétszer annyi sehogy sem lesz elég; adja isten, hogy háromszor annyi elég legyen.

Nem szavazhatom meg tehát a törvényjavaslatot azért, mert nem őszinte. Pénzügyi dolgokban határozottan, nyiltan kell beszélni; bármily rosz a helyzet, mindig jobbnak tartom, ha a kormány őszinte és constatálja az ország helyzetét. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Nem fogadhatom el a törvényjavaslatot másodszor alkotmányos szempontból, mert méltóztassanak meggondolni, hova jut parlamentárismusunk, ha tovább is ezen uton haladunk. Most már benne vagyunk az év első negyedében és alig van kilátás arra, hogy a budget törvény kellő időben elkészüljön, fontolóra vevén azt, hogy ez idő szerint még a pénzügyi bizottság sem készült el, hátra levén még a legfontosabb tárcza, mely rendesen a legtöbb időt veszi igénybe, t. i. a pénzügyi tárcza. De tegyük fel, hogy idejében elkészül a budget. Midőn a kormány az év első negyedében már a maga belátása szerint költött, a parlament kezei meg vannak kötve és nehezen szabhatja ki, hogy a többi három negyedre, miként szabja meg a költségeket.

Igaz, azt mondják, hogy zsinórmértékül szolgál a mult évi budget. De más a zsinórmérték és más a törvény. Látjuk, hogy pénzügyi dolgokban, a kormány, még a legvilágosabb törvényhez sem ragaszkodott oly lelkiismeretesen, annál kevésbbé nyugtathat meg az, hogy zsinórmértékül szolgál. Most még ezen is túl megy. Be nem éri azzal, hogy indemnytivel kormányoz, hanem azt mondja, hogy szavazzuk meg látatlanban azon általa állított és általunk nem ismert hiány fedezetét is. Hiszen ezzel a parlament kiadja kezéből a legfontosabb jogot. A budget megállapításának joga ez által illusoriussá válik s a budget vitának nincs értelme. Ez a másik alkotmányos indok, melynél fogva ezen törvényjavaslatot nem fogadom el. Van aztán egy utolsó indokom, mely egyszerűen abból áll, hogy nem vagyok hajlandó megszavazni egy bizonyos összeget a kormánynak látatlanba, egyedül azon czélból, hogy ő az ország administratióját tovább vezesse; s vezesse miként? arról éppen a szőnyegen levő törvényjavaslat tanuskodik legjobban. Oly kormánynak, mely ad hoc alakult, arra, hogy az ország pénzügyeit rendezze és öt év mulva ily pénzügyi rendszabályylyal kénytelen a parlament elé lépni, ily kormány fenntartásához én már pénzügyi szempontból sem járulhatok. Nem fogadom el a törvényjavaslatot. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Lukács Béla: Én mindenek előtt örömömet fejezem ki a felett, hogy a pénzügyminister

Digitized by Google

ur ismét azon helyzetbe jutott, hogy a tárczáját érintő ügyeket képes itt a házban képviselni. Azonban, egyszersmind sajnálatomat fejezem ki a felett, hogy hosszú idő mulva, midőn a pénzügyminister ur legelőször itt megjelen, ismét kölcsönjavaslattal áll elő, ismét kölcsön megszavazását kéri a háztól. És igen sajátságos, t. ház, hogy a pénzügyminister ur rendesen oly indokolással kéri a kölcsönöket, miszerint igen tetemes pénzkészlete van. Exposéjában, mult évi október 28-án, szinte egész önérzettel hivatkozott arra, hogy 29 millió pénzkészlete van s abból 15 millió a pénztárban van elhelyezve, 14.000,000 millió pedig kamatozásra van, részint kül- részint belföldön, elhelyezve. S nem telt el három hét, november 19-én beterjesztette ezen törvényjavaslatot, melyben újabb kölcsön megszavazását kéri.

A mi magát a törvényjavaslatot illeti, ez alkalommal én sem akarok a pénzügyi helyzet általános birálatába, a t. kormány pénzügyi és gazdasági politikájának birálatába bocsátkozni. Magára a törvényjavaslatra nézve egyszerűen azt jegyzem meg, hogy miután én a kormánynak sem gazdasági, sem pénzügyi politikáját helyesnek nem tartom, a magam részéről ezen törvényjavaslatot, mely a jelenlegi kormányra nézve lehetővé teszi ezen politikának tovább folytatását, szintén el nem fogadhatom. Mondom, nem akarok a pénzügyi helyzet részletes tárgyalásába bocsátkozni, csak röviden kívánom hangsúlyozni azt, hogy ezen törvényjavaslatot a kormány általános politikájától elválasztani nem tudom. Ez is része, egyik folyománya azon rendszernek, mely nem áll egyébből, mint folytonos adóemelésből és folytonos kölcsönökből. Ha átlapozzuk az eddig hozott törvényeket, meggyőződhettünk arról, hogy legalább is negyven törvényczikket hoztunk, a melyekben a kormány újabb kölcsönök felvételére hatalmaztatott fel.

Kibocsáttatott 385.000,000 frtnyi járadék, 20.000,000 forintnyi pénztári jegy, eladatott 10.000,000 frtnál több közös activa, elköltetett a 153.000,000 kölcsönnek még akkor megmaradt részlete, tehát összesen körülbelül 450—460 millió frt kölcsön köttetett. Igaz, ebből törlesztetett a 153 milliós kölcsön, a felvett összegek legnagyobb része azonban, az államháztartási deficitek fedezésére fordittatott.

És a kormány és törvényhozás ezen működésével karöltve, még egy más irányban is lázas tevékenységet fejtett ki, t. i. az adófelemelések terén. Hoztunk legalább is huszonöt törvényczikket, melyek mind adófelemelést tartalmaznak, úgy, hogy az azokban történt adófelemelések összege, fölmegy körülbelül évi 30.000,000 frtra. Adófelemelés és kölcsön, kölcsön és adófelemelés: ez a kormány összes közgazdasági és pénzügyi politikája; az egészben csak annyi a változatosság, hogy egyszer a kölcsön kisebb s az adófelemelés nagyobb, másszor meg az adófelemelés kisebb és a kölcsön nagyobb, néha meg mindakettő igen nagy. (*Ugy van balfelől.*)

T. ház! Azon törvényjavaslat, mely itt előttünk van, a napról-napra való megélhetésnek minden magasabb conceptió nélküli kisérlete. A kormány ismét 15.000,000-nyi kölcsönre kér felhatalmazást, mely elég lesz pár hónapra, pár hétre s jóformán meg sem fog száradni a tenta, melylyel e törvényjavaslat törvényerőre emeltetik s a ház már is azon helyzetben lesz, hogy kénytelen lesz újabb adófelemelési javaslatokkal foglalkozni, mert hisz még a ház asztalán is van néhány, a mely elintézésre vár.

T. ház! Ilyen, minden magasabb conceptio nélküli félrendszabályok által én a czélt, államháztartásunk rendezését, közgazdasági viszonyaink javítását nemcsak elérve, de még megközelítve sem látván, a beterjesztett törvényjavaslatot nem fogadom el. (*Helyeslés balfelől.*)

Éles Henrik: T. ház! Nem mulaszthatom el az alkalmat, hogy egy eszmét meg ne pendítsek, mely ugyan nem új, de melynek bizonyos praktikus fontosságot mégis hajlandó vagyok tulajdonítani s ezen eszme az, hogy felkérjem a t. házat és a t. kormányt, hogy talán kezdjünk gondolkozni azon, hogy a magyar állam végre valahára, kisebb kamat mellett is igyekezzék pénzt szerezni, vagyis számokban kifejezve az eszmét, hogy ne 6%-os járadékkötvényekre, hanem 6%-nál kisebb kamat mellett szerezzünk a külföldtől pénzt.

Megengedem, hogy ha lejebb szállítjuk e kamatot, az effectiv, a pénzeredmény kisebb lesz, a mennyiben, minden valószinüség mellett, a 4—5%-os aranyjáradék-kötvényeknek kisebb árfolyamuk lesz, mint most a 6%-osaknak. De a végeredményben, különösen a mi Magyarország megterheltetését illeti, a dolog egyre megy, mert a mennyivel kevesebb lesz az effectiv érték, a mit kapunk a járadékért, annyival kevesebb lesz a teher, a mit az állam visel. Magyarországnak államadóságait összehasonlítva más államok adósságaival, lehetetlen el nem ismernünk, hogy Magyarországnak hitele eddig még igen alacsony fokon áll, mert nem is említve Franciaországot, vagy Angliát, a melynek 3%-os rentéje 100-on felül áll, csak a kis Belgiumot említem, a mely éppen most, ha nem csalódom, 4%-os kötvényt bocsát ki és ezen 4%-on felül, még 4%-nyi provisiót kiván és azt meg is kapja. Én tehát bátor vagyok nem éppen indítványozni, hanem a t. háznak figyelmét azon körülményre felhivni, hogy jövőre, nem ezen kölcsönre vonatkozólag, hanem a jövőben kibocsátandó járadékra nézve, igyekezzünk egy kisebb kamatlábat megállapí-

Digitized by Google

tani és hogy félre ne értessem, mint egyszer már megtörtént, világosan kijelentem, hogy az én kérésem nem kamatreductiót a multra nézve involvál magában, nem azt kivánom indítványozni, hogy a járadékok után eddig fizetett kamatokat lejebb szállítsuk, hanem ezt tisztán a jövőben kibocsátandó járadék-kötvényekre értem.

Elnök: Szólásra senki feljegyezve nem lévén, a vitát berekesztem. Szó illeti még az előadót és a minister urat.

Szapáry Gyula gróf pénzügyminister: T. ház! Az, hogy az államadósságok után csekélyebb kamat fizettessék, kétségkivül az államnak is érdekében áll; de az, ha a kibocsátandó értékpapirok kamatja leszállittatik, nem mindig egyenlő a kamatleszállítással, mert a különbözet az értékesítésnél nyer kifejezést és felfogásom szerint első dolog, a mit most tennünk kell, hitelünknek consolidatiója a külföldön. Ez pedig jobban érhető el akkor, ha egy már ismert papir bocsáttatik ki, mintha a külföldre egy oly más papir bocsáttatik ki, a melynek cursusát még nem tudják és kelendőségét nem ismerjük. Különben a t. képviselő ur nem a jelen alkalomra, hanem átalánosságban a jövőre tette meg észrevételét; ez tehát nem érinti a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot.

Ha már felszólaltam, méltóztassanak megengedni, hogy Lukács Béla t. képviselő urnak egy állítására tegyek észrevételt. Ő ugyanis roszalja azt az eljárást, a melyet a pénzügyminister követ, hogy mindig akkor jön kölcsönjavaslatokkal a ház elé, mikor egyszersmind azt azt mondja, hogy a pénztárban pénzkészlet van. Engedjen meg a t. képviselő ur, én abban a véleményben vagyok, hogy sokkal helyesebb hitelműveletet eszközölni akkor, mikor még van a pénztárban készlet, mikor nem áll be kényszer, mint akkor csinálni ily pénzműveletet, mikor mindenki tudja azt, hogy a pénztár kimerült, pénzre okvetetlenül szükség van s igy minden áron meg kell kötni a kölcsönt. (*Helyeslés.*)

Ezeket felelve, kérem a t. képviselőházat, hogy méltóztassék a törvényjavaslatot általánosságban elfogadni. (*Helyeslés.*)

Hegedüs Sándor előadó: Én csak két megjegyzést kivánok tenni arra, a mit Helfy Ignácz t. képviselő ur a pénzügyi bizottság jelentése ellen felhozott. Ő t. i. először is azt állítja, hogy a jelentés, sőt maga a törvényjavaslat sem őszinte, mert a hiánynak csak részbeni fedezéséről szól. Ha mindjárt az ő álláspontját fogadnók is el, hogy a hiány még nagyobb lesz, akkor éppen ugy lehet beszélni a hiány részbeni fedezéséről, mintha a hiány kisebb lesz. Ez tehát teljesen megfelel a helyzetnek.

De különben nem ezért szólaltam fel, hanem azért, mert a t. képviselő ur egy másik ellenvetést is hozott fel: az alkotmányos szempontot. Ő t. i. azt állitotta, hogy megint indemnitást adunk, sőt annak fedezéséről is gondoskodunk és ennek következtében szabad tetszésére és belátására bizzuk a kormánynak, hogy az államháztartást bármiként vezesse.

Azt gondolom, t. ház, hogy Helfy képviselő ur az indemnitás értelmét ezuttal félreértette; mert az indemnitás általában nem ad szabadságot a kormánynak arra, hogy mellőzze, vagy túlmenjen azon alapon, melyen a felhatalmazás megadatik. Megadatik a felhatalmazás az 1879-ki költségvetés alapján, tehát hónapról-hónapra és tételről-tételre ragaszkodnia kell a ministernek ahhoz az alaphoz, melyen a felhatalmazás megadatik. Sőt tovább megyek. Évek óta ugy értelmeztetett és helyesen az indemnitás, ugy a kormány, mint a számszék által, hogy nem is ragaszkodott feltétlenül a megelőző költségvetés tételeihez a végelszámolásban, hanem azon tételekhez és rovatokhoz, melyeket azon évi költségvetésre nézve az országgyülés később megállapított. Ha tehát a ház későbben a rovatokat megállapítja, a kormány kénytelen lesz azokba beilleszteni a költségvetésbe az időközben történt kiadásokat. Ezen alapon adatik az indemnitás.

Én tehát nem látom itt megsértve az alkotmányosság elveit, mert a kormány keze sokkal inkább meg van kötve, mintha a költségvetés megállapítva lenne. E két ellenvetést hozta fel a t. képviselő ur s ezekre kivántam felelni, mert a harmadik, melyet felhozott, t. i. a politikai bizalom kérdése, szerinte ugyanezen felhatalmazással össze van kötve, az én szempontomból véve azonban nincs. Ajánlom a törvényjavaslatot. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Felteszem a kérdést a szavazásra. Elfogadja-e a t. ház az 1880. évi államháztartási hiány részbeni fedezéséről szóló törvényjavaslatot? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*)

A többség elfogadja. Következik a részletes tárgyalás a pénzügyi bizottság által megállapitott szöveg szerint.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a törvényjavaslat czimét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik, azután olvassa az első §-t*).

Szapáry Gyula gr. pénzügyminister: Mint előbbi felszólalásomban is volt szerencsém jelezni, a pénzügyi bizottság által megállapitott javaslat 1-ső §-ához módosítványt vagyok bátor a ház elé terjeszteni. Módosítványom czélja az, hogy ne emlittessék meg a 14 millió o. é. frt, mely az eredeti javaslatban és a pénzügyi bizottság javaslatában is benne van, mert ezen 14 millió frt az aranyjáradék akkori árfolyamának, a 15 millió aranyjáradék után volt megfelelő; de a mai árfolyam szerint, mely a százat is

Digitized by Google

meghaladja, ezen 15 milliónyi aranyjáradék nem felel meg a 14 milliónak, és ha igy marad ez a szöveg, a mint most van, akkor a 15 milliónyi járadékból vissza kellene tartani és később kellene értékesíteni több mint egy milliónyi értékűt, a mi némi alkalmatlansággal járna.

Másik módosítványom arra vonatkozik, hogy a pénzügyi bizottság szövegezése szerint felhatalmaztatik a pénzügyminister azon esetre, hogy ha az aranyjáradék előnyösen nem lenne értékesíthető, ideiglenes hitelművelet által fedezhesse a szükségletet és pedig, a pénzügyi bizottság szövegezése szerint, ezen ideiglenes hitelművelet kiterjeszthető 14 millió, vagyis az egész összeg erejéig, mely a törvényjavaslatban foglaltatik. Módosítványom ezzel szemben abból áll, hogy azon esetre, ha az egész összeg aranyjáradék értékesítése utján beszerezhető nem volna, ideiglenes hitelművelet utján szereztessék ugyan be a fedezet, de ezen felhatalmazás se az egész összeg, hanem legfeljebb 6 millió erejéig terjedjen. Bátor vagyok előlegesen is kijelenteni, hogy ezen ideiglenes hitelművelettel, felfogásom szerint, nem lesz kénytelen élni a kormány és csak azon esetben, ha vagy az aranyjáradékot előnyösen eladni nem lehet, vagy a költségvetés tárgyalása ezen év első negyedében nem lenne befejezhető, vagy végre a bevételek a remélt fokon alul maradnának, mondom csak ezen esetekben lesz a kormány kénytelen ideiglenes hitelművelettel élni, de még akkor sem az egész összeg, hanem csak 6 millió erejéig. Az első §-ra tehát módosítványt bátorkodom benyujtani, arra kérvén a t. házat, hogy azt felolvasás után méltóztassék a pénzügyi bizottsághoz utasítani.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a módosítványt.*)

„A pénzügyminister felhatalmaztatik, hogy az 1880. évi államháztartási hiány részben való fedezésére, az 1879. évi II. törvényczikk alapján kiállított 140 millió forint névértékű 6 százalékos magyar aranyjáradék-kötvényekből, 15 millió forint névértékű kötvényt elárusítson, ha ezek el nem árusíthatók, a szükséges összeg egyrészét ideiglenes hitelművelet utján szerezze be. Ezen ideiglenes hitelművelet azonban, hat millió frton túl nem terjedhet.“

Hegedüs Sándor előadó: Kérem a t. házat, ugy mint a pénzügyminister ur is mondotta, e módosítványt ujabb megfontolás végett a pénzügyi bizottsághoz utasítani.

Wahrmann Mór: T. ház! Én ezen változtatást nem tartom olyan lényegesnek, hogy azt a pénzügyi bizottsághoz vissza kellene utasítani, minthogy az elven változtatás nem történik; ellenkezőleg azt merem mondani, hogy e módosítvány javít a törvényjavaslaton. Én a pénzügyi bizottságban általában elleneztem az ideiglenes hitelmüveletre való felhatalmazást és örülök rajta, hogy most maga a minister e felhatalmazást csak 6 millióra kivánja szorítani. Különben a felhatalmazásnak hitem szerint, ugyis, csak akademikus jelentősége van, mert a pénzügyminister nem lesz kénytelen azzal élni; minthogy az Európaszerte uralkodó kedvező pénzügyi viszonyok mellett joggal várható, hogy a 15 millió aranyjáradék igen előnyös cursus mellett el fog adathatni.

Én ezeknek folytán, a tárgy sürgős voltánál fogva azt óhajtanám, hogy most mindjárt történjék e felett szavazás és ne utasittassék vissza a bizottsághoz. (*Helyeslés.*)

Szapáry Gyula gr. pénzügyminister: Ha a t. ház visszautasítani nem kivánja, akkor azonnal elfogadhatja, mert elvi eltérés csakugyan nincs benne.

Lukács Béla: T. ház! Minthogy a kérdés csakugyan ugy áll, mint azt Wahrmann képviselőtársam megvilágította, én sem tartom a magam részéről szükségesnek, hogy a módosítvány a pénzügyi bizottsághoz utasittassék vissza. Mindazonáltal nem óhajtanám, hogy ebből a ház későbbi eljárására következtetés vonassék. (*Helyeslés.*)

Elnök: Nem kivánja a t. ház, hogy a módosítvány a pénzügyi bizottsághoz visszautasittassék? (*Nem.*) Tehát felteszem a kérdést, a házszabályok értelmében először arra: elfogadja-e a t. ház az 1. §-t, a pénzügyi bizottság szövege szerint? (*Nem fogadjuk el!*) Most felkérem azon képviselőket, kik az első §-t a pénzügyminister ur módosítása szerint fogadják el, méltóztassanak felállani. (*Zaj.*)

Én arról, t. ház, nem tehetek, hogy a t. képviselő urak a feltett kérdést nem értik. Én a házszabályok értelmében a kérdést legelőször akként tettem fel, hogy elfogadja-e a t. ház a bizottság szövegezését, igen vagy nem? Miután a t. ház az eredeti szövegezést nem fogadta el, ennélfogva azt a kérdést tettem fel, hogy elfogadja-e a t. ház a pénzügyminister által beterjesztett szövegezést.

Miután a t. képviselő urak a kérdést nem értették, másodszor felkérem a t. képviselő urakat, hogy méltóztassanak azok, a kik az első szakaszt a pénzügyminister által beterjesztett szövegezés szerint fogadják el, felállani. (*Megtörténik.*)

A többség elfogadja.

Következik a 2. §.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 2. és 3. §-t, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak*).

Elnök: E szerint e törvényjavaslat letárgyaltatván, ennek harmadszori felolvasása a holnapi ülés napirendjére tűzetik ki.

Digitized by Google

A holnapi ülés napirendjére ezenkivül a ház megállapodása szerint, a pénzügyi bizottság jelentése tűzetik ki, az ország némely részeiben jelenkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről és az ország némely inséges vidékén vetőmagban szűkölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről szóló törvényjavaslatokról.

Egyéb tárgya a mai ülésnek nem lévén, azt bezárom.

(*Az ülés végződik d. u. 1 órakor*)

189. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. januar hó 30-an.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv-hitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Az összeférhetlenségi bizottság jélentése a kormánybiztosokul kiküldött képviselőket illető javaslatáról. A mentelmi bizottság jelentése Nagy György mentelmi ügyéről. Madarász József felszólalása a magyar delegátiónak német nyelvü tárgyalásáról. Az 1880. évi hiány pótlásáról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A pénzügyi bizottág jelentésének tárgyalása az ország némely inséges vidékén vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetitéséről szóló törvényjavaslat iránt és annak elfogadása. A pénzügyi bizottság jelentésének tárgyalása az ország némely részeiben jelentkező inségháritására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslat iránt és annak elfogadása.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovics Kálmán, Trefort Ágoston, br. Kemény Gábor, gr. Szapáry Gyula és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Antal Gyula jegyző ur fogja vezetni; a szólani kivánók neveit egyrészről Baross Gábor, más részről b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fog hitelesítés végett felolvastatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a f. hó 29-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, az hitelesittetik.

Bemutatom Vasmegye közönségének föliratát, melyben Hajdu megyének fölterjesztését pártolván, a katonabeszállásolási tehernek arányosabb megosztása czéljából, országos pótadókivetést és ehhez képest az 1879. évi XXXVII. t. cz. megváltoztatását kéri.

Hadrév, Torda-Aranyos megyei községnek Miksa Elek képviselő ur által beadott kérvényét, melyben az Aranyos folyónak szabályozását és a községnek árviztől való mentesítését kéri.

Fischer Móricz bácsföldvári lakosnak Popovics Vazul képviselő ur által beadott kérvényét, melyben az 1848/9-iki szabadságharczban a magyar hadseregnek kiszolgáltatott gabonamennyiségért járó 12,870 frtnak és 37½ krnak megtérítését kéri.

Mindezen felterjesztések és kérvények a kérvény-bizottságnak adatnak ki tárgyalás és jelentéstétel végett.

Tibád Antal: Bátor vagyok az összeférhetlenségi bizottság véleményes jelentését előterjeszteni, az összeférhetlenségről alkotott 1875. évi I. t. cz. 1. §-a *g*) pontjának mikénti értelmezése s a kormányi megbizást vagy kiküldetést vállalt képviselők által, illetőleg azok irányában követendő eljárásra vonatkozólag — az 1879. évi november hó 6-án 1815. sz. a. hozott képviselőházi határozat folytán.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, kiosztatni és a t. ház beleegyezésével talán a keddi ülés napirendjére tűzetik. (*Helyeslés.*)

Szlávy Olivér, a mentelmi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a mentelmi bizottság két jelentését bemutatni. Az egyik a székelyhidi járásbiróságnak Nagy György képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztése iránti kérvénye tárgyában; a másik Nasch Salamon nagy-károlyi lakosnak szintén e tárgyban beadott kérvénye iránt. Kérem, méltóztassék mindkét jelentés kinyomatását és kiosztását elrendelni és napirendre tűzésük iránt intézkedni.

Elnök: A jelentések ki fognak nyomatni, kiosztatni és hasonlókép a keddi ülés napirendjére tűzetnek ki. (*Helyeslés.*)

Digitized by Google

Napirend előtt Madarász József képviselő ur kiván szólni.

Madarász József: T. képviselőház! A magyar állam érdekében a magyar törvényhozásban és igy a képviselőházban és a képviselőház bizottságaiban és ugy hiszem, minden bizottságában kötelessége a képviselőknek és a képviselőháznak ügyelni, hogy az 1868-iki azon törvénynek, mely szerint az országgyülésnek ügykezelési és tanácskozási nyelve a magyar, mindenkor és minden bizottságban elég tétessék.

Reménylem, hogy azon hir, mely a január 15-én megjelent „Magyarország" lapban foglaltatik, valótlannak, illetőleg téves értesülés alapján keletkezettnek fog bizonyulni. Azonban az e lapban megjelent hirre vonatkozólag kötelességemnek tartottam fölszólalni. Az emlitett lap január 15-iki számában ugyanis ez foglaltatik: „A delegationalis bizottságok tárgyalását már megvitte a távirat, de azt bizonyára elhallgatták a hivatalos reportok, hogy Andrássy indítványára az összes magyar bizottságok most németül értekeznek; a magyar nyelv csak az elnök bevezető és bezáró szavaiban használtatott."

Megismerem, hogy ezen közlés után, körülbelül három nap mulva, ugyanazon lapban egy másik közlemény jelent meg, mely igy hangzik: „Éppen e pillanatban folynak a delegatió albizottságának tárgyalásai a boszniai előterjesztések tárgyában. A magyar delegatió tagjai magyarul beszélnek, báró Haymerlenek Kállay tolmácsolja a mondottakat és báró Haymerle rögtön válaszol azokra." Ebből tehát nem világlik ki egészen, hogy tökéletesen téves lett volna a január 15-iki hir; azonban annyi kiviláglik, hogy már január 19-ikén magyarul beszéltek a bizottság magyar tagjai. De egyuttal, újból megerősittetik, hogy báró Haymerle, kinek e szerint Kállay tolmácsolja a mondottakat, ezen tolmácsolás után válaszolt. Tehát lehetetlen hinnem, hogy magyarul válaszoljon akkor, mikor tolmácsra van szüksége. Én tehát azért szólalok fel, mert a kormány padjairól is hallottam — s meg is vagyok győződve róla — hogy nemcsak szabad államot, de magyar államot is óhajtunk. S minthogy a delegatió addig, mig az 1867 : XII. t. cz. fennáll, mely intézményt én minden erővel és mindenkor eltörölni kivánok, (*Helyeslés a szélső balon*) mondom, a delegatió addig, mig fennáll, lehetetlen, hogy másképen vétessék, mint a magyar országgyülés bizottságának, a magyar országgyülés kifolyásának: alá kell rendelve lennie az 1868-ki törvény e részbeni rendeletének. Tehát én azt vélem, hogy ezek csak téves értesülés alapján irattak s óhajtom, hogy e tekintetben a ház, nemcsak a ház, hanem az összes magyar nemzet is megnyugtattassék, hogy a magyar államot megillető és a magyar nemzetiséget megillető törvény rendelete nemcsak szóval — s itt egy szójátékot kell használnom — hanem szólásban szóval is magyar legyen.

Azért én a t. házhoz azon kéréssel fordulok, méltóztassék megbizni, illetőleg utasítani a ház t. elnökét, hogy (*olvas*): „érintkezvén a magyar országgyülés által választott delegatió elnökével, szerezzen értesülést az iránt, vajjon a nevezett bizottságban vagy annak albizottsági ülésében használtatott, vagy használtatik-e a tanácskozás alkalmával más, mint a magyar nyelv, akár a Magyarország részéről megválasztott magyar bizottság, akár a közös kormány, vagy megbizottjainak a tanácskozásban részt vevő tagjai részéről. Ebbeli jelentése a ház által elváratván." Fenntartom magamnak azon képviselői jogomat, hogy a szerint, a mint e tekintetben felvilágositást fogok nyerni, kötelességemet teljesítsem.

Elnök: Ez rövid idő óta már a második eset, hogy a t. háznak egyes tagjai által az ülés elején, a napirend tárgyai előtt azon a czímen, hogy a „napirendhez" kivánnak szólani, indítvány tétetik. Hivatkoznak ez urak ebbeli eljárásuk igazolására a szokásra. Megengedem, hogy egyszer-másszor igy történt; de bátor vagyok a t. házat figyelmeztetni, hogy ha ezt a szokást meggyökerezni engedi, ezzel a házszabályokat lényegükből kiforgatja. (*Ugy van!*) A házszabályok egészen világosan és határozottan rendelkeznek a ház tanácskozásáról szóló fejezetben arról, hogy az ülés elején mi történik s ezután azt mondják, hogy hetenkint kétszer felolvastatik az interpellatiós- és az indítványkönyv, a melyekbe az interpellatiók és indítványok előzetesen bejegyzendők. A mit a t. képviselő ur előadott, nem más, mint indítvány, melynek a házszabályok világos rendelkezése és a dolog rendje szerint, az indítványkönyvbe kell bejegyeztetnie, hogy annak idején itt a házban fölvétethessék. (*Helyeslés.*) Nem tudom, kiván-e a t. ház a házszabályoktól eltérni s szokásossá tenni, hogy az ülés elején „napirend" czímén indítványok tétessenek. (*Fölkiáltások: Nem!*) Az ily eljárás — miként a multkor is történt — vitát idéz elő, mely tulajdonkép a házszabályok ellen foly és a tanácskozás rendjét is zavarja. (*Helyeslés.*) Kérem tehát, méltóztassék a mellett maradni, hogy a t. képviselő ur a házszabályok rendelkezésének megfelelőleg tegye meg indítványát. (*Helyeslés.*)

Ehhez képest a t. képviselő ur szives lesz indítványát az indítványkönyvbe bejegyezni.

Következik a napirend: Harmadszori felolvasása az 1880. évi államháztartási hiány részbeni fedezéséről szóló törvényjavaslatnak.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a törvényjavaslatot*).

Elnök: Az 1880-ik államháztartási hiány részbeni fedezéséről szóló törvényjavaslat harmad-

Digitized by Google

szor felolvastatván, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e ezen törvényjavaslatot az imént felolvasott szerkezetben végleg elfogadni? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

E szerint ezen törvényjavaslat a ház által elfogadva lévén, a méltóságos főrendekhez fog áttétetni tárgyalás és szives hozzájárulás végett.

Következik a napirend második tárgya: a pénzügyi bizottság jelentése, az ország némely inséges vidékein vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. Ha a jelentést felolvasottnak méltóztatnak venni, az első szó az előadó urat illeti.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Köztudomású dolog, hogy, fájdalom, az ország egy részében az inség máris mutatkozik s különösen vetőmagban az ország lakosságának egy része már a mult őszszel is hiányt szenvedett s ennek következtében a kormány kötelességének tartotta már a mult őszszel gondoskodni arról, hogy ott, a hol igénybe vétetik, vetőmagra kölcsönt nyerjenek az illető községek, illetőleg lakosok. Ezen szükség és inség azonban az alatt még inkább fokozódott s különösen a jövő tavaszra okvetlenül gondoskodni kell, hogy az ország azon részeiben, a melyek inséget szenvednek, a lakosság számára első sorban vetőmagról gondoskodva legyen.

A törvényjavaslat, a mely most tárgyalás alatt van, ezt a czélt tűzi ki. A kormány az állam részéről e tekintetben csak közvetítőnek ajánlkozik, olyformán, hogy egy hazai pénzintézetből máris kilátásba helyezett 1 millióra terjedő 5 és ½% kölcsönt közvetítve, az állam nyujtana az illető községeknek és lakosoknak, a község jótállása, illetőleg solidaritása mellett, vetőmag beszerzése czímén.

Maga a kölcsön tehát az államra nézve közvetlen teherrel nem jár; itt az állam csak közvetítő; és oly módon hárulna a teher az illetőkre, a kik kölcsönt igénybe vennének, hogy az három év lefolyása alatt évenként ⅓ részben lenne vitszafizetendő a községnek jótállása mellett. Maga a szükség, azt hiszem, indokolást nem igényel; maga a czél oly természetes kötelessége a kormánynak, egyszersmind a törvényhozásnak, hogy ezt bővebben fejtegetnem szintén nem kell; maga a mód, hogy ha tekintetbe vesszük egyfelől a községek nagy szükségeit, pénz- és hitelviszonyait, másfelől az elkerülhetlen intézkedések szükségét, azt hiszem, hogy ezen mód, melyet a kormány ezen törvényjavaslatban ajánl, e végből a legczélszerűbb azért, mert a községeket nem terheli túlságos költséggel annyiban, a mennyiben bizonyára, ha ezek magukra lennének utalva, sokkal drágábban szereznék be a pénzt, másfelől pedig a szükség arányában módot nyujt a kormánynak gondoskodni a szükséges vetőmag beszerzésének közvetítésére és igy legalább vetőmag tekintetében nem lesz kitéve az ország inséges része annak, hogy annyit legalább, a mennyire feltétlenül szükség van, be ne szerezhessen és igy legalább, a mennyire emberileg teheti, a jövő termés biztosítva legyen.

Igy tehát 3 szempontból felel meg a szükségnek e törvényjavaslat. Először, mert segít a szükségben levő községeknek tulajdonképen most tehetetlen voltán, másodszor biztosítja a vetőmagot ott, a hol arra szükség van, harmadszor mert nem jár oly túlságos megterheltetéssel úgy a fizetési mód, mint magának a kamatnak megszabása tekintetében. Ezen szempontból ajánlom tehát a t. háznak a pénzügyi bizottság nevében e törvényjavaslatnak általánosságban való elfogadását.

Elnök: Általánosságban nem kivánván senki szót emelni, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e az ország némely inséges vidékén vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről szóló törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen vagy nem? (*Elfogadjuk!*) A t. ház elfogadja. Következik a részletes tárgyalás.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a czímet, mely változatlanul elfogadtatik és az 1. §-t*).

Lukács Béla: T. ház! Ezen törvényjavaslat folytán, mindenekelőtt egy körülményt vagyok bátor a t. ház figyelmébe ajánlani. Megnyugvással olvasom az indokolásból azt, hogy az inség folytán, mely az ország némely vidékeit sujtja, az adóvégrehajtások az inséges vidékeken beszüntettettek, illetőleg felfüggesztettek. Azonban ugy látom, hogy a hivatalos „Közlöny“ mégis naponként hoz árverési hirdetéseket, a melyeknek alapján ingatlanok, adóhátralékok következtében végrehajtásra tüzetnek ki és előfordul számos oly eset, hogy 10—20—50 frtnyi adóhátralék miatt, végrehajtás alá tüzetik ki ezer, két ezer, három ezer forintra becsült birtok. Én azt hiszem, hogy a mai viszonyok köztt legkevésbbé sem lehet az államnak feladata, ily eljárás mellett, az adótörvényeknek szigorú alkalmazása mellett, úgy szólván az inséget még szaporítani; mert hiszen az világos, hogy azon ember, a ki 30—40 frtnyi adóhátralék miatt megfosztatik összes ingatlan vagyonától, a kinek összes ingatlan vagyona ily csekély adóhátralék miatt végrehajtás alá tüzetik ki, ha az megfosztatik minden keresetétől, az megfosztatik existentiájától és ily módon szapo rittatni fog tulajdonképen azok száma, a kik aztán ismét az állam segélyére szorulnak.

A t. igazságügyminister urhoz is van egy kérésem (*Halljuk!*). t. i. fordulnak elő oly esetek is majdnem naponkint, hogy 10—20—30 frtért

Digitized by Google

rabtartási költségek miatt, szintén ingatlanságok tüzetnek ki az ország különböző vidékein árverés alá, azt hiszem, hogy e tekintetben, a mi viszonyaink köztt szintén méltányosabban lehetne eljárni és igen óhajtandó volna, hogy az igazságügyminister ur saját közegeit, a lehető méltányosságnak tekintetbevételére utasítsa.

Ezek előbocsátása után, magára az 1. §-ra vonatkozólag van egy szerény indítványom, a mely oda megy ki, hogy a nyujtangó és illetőleg közvetítendő kölcsön összege legalább megközelítőleg állapittassék meg magában a törvényjavaslatban. Igaz, az indokolásban a ministerium megemlíti, hogy körülbelül egy millió frt erejeig, egy pénzintézettel tárgyalásba bocsátkozott és hogy 340,000 frtot e czélra már tényleg ki is adott s reméli, hogy körülbelül még 660,000 forint elég lesz e czélra, de a hitelnek összege, magában a törvényjavaslatban nincs megállapítva; én szükségesnek tartom ezt úgy e törvényjavaslatra, mint a másikra, t. i. az inségesek segélyezésére vonatkozólag; szükségesnek tartom ezt mindenekelőtt az alkotmányos ellenőrzés szempontjából. Bátor vagyok hivatkozni arra, hogy még nem volt eset eddigelé, nem volt példa arra, hogy a ház oly törvényjavaslatokat szavazzon meg, a hol a nyitandó hitel határa nincs megszabva. Más viszonyok köztt is fordultak elő esetek, melyekben teljes positivitással nem lehetett meghatározni, a mint nem vonom kétségbe, hogy itt sem lehet meghotározni teljes alapossággal az igénybe veendő összeget, azonban mégis legalább egy megközelítő szám állapittatott meg, a mely a törvényhozásnak tájékozást nyujt és a mely a kormányra nézve bizonyos korlátokat von. Azt hiszem, hogy ha azon eljárást, melyet eddig valamennyi törvényünknél követtünk, ha azon eljárást fogjuk követni most e törvényjavaslatnál is s abból, ha a felveendő összeg, eshetőleg a szükség mérvéhez képest nem fog elégnek mutatkozni, abból baj és veszély nem fog származhatni, mert hiszen a kormány mindig azon helyzetben van, hogy ha látja, hogy a megszavazott összeg nem elég, a hitel megnagyobbítását, újabb összeg megszavazása által, kérje a háztól; ez annál is inkább lehetséges, mert a ház együtt levén, a kormány a házzal folytonosan érintkezik. Bátor vagyok tehát az 1. §-ra vonatkozó módosítványomat benyujtani, mely oda megy ki, hogy: a vető magra közvetítendő kölcsön összege, egy millió frtban állapittassék meg.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a módosítványt*): az első szakasz második sorában e szó után: „kölcsönöket", beiktatandó: „egy millió forint erejéig".

Pauler Tivadar igazságügyminister: T. ház! Az előttem szólott t. képviselő ur beszédében a rabtartási költségek behajtására nézve kiméletesebb eljárást ajánlott azon vidékekre nézve, melyekben jelenleg inség uralkodik. A t. képviselő ur, mint a pénzügyi bizottság tagja, igen jól tudja, hogy évek óta az a folytonos panasz hogy a rabtartási költségek kellőleg be nem hajtatnak, sőt az igazságügyminister utasittatott már, hogy egy törvényjavaslatot készítsen, mely ezen behajtás sikeresebb módjait állapítaná meg. Ha azonban oly vidékeken, hol inség uralkodik, csakugyan kivételképen nagyobb szigorral járnának el az illető közegek, akkor részemről a szükséges utasítás meg fog adatni, hogy a viszonyokat kellő tekintetbe vegyék.

Hegedüs Sándor előadó: Lukács képviselőtársam egy módosítványt adott be, melynek eszméje már a pénzügyi bizottságban meg volt beszélve, s én bátor vagyok indokolni, miért nem fogadtatott el. Lukács képviselőtársam t. i. az alkotmányos ellenőrzés szempontjából tette azon indítványt, hogy egy maximalis összeg határoztassék meg, melyet ő egy millióban állapít meg és a törvényjavaslat első szakaszában kiván kifejezni. Nem értem, hogy az alkotmányos ellenőrzés mennyiben válik ez által hatékonyabbá s mennyiben elégittetik ki az alkotmányos költségvetési jognak követelménye. Mert ha tételes költségvetésről lenne szó, az esetben határozottan állana a t. képviselő ur ezen nézete. Azonban egy felhatalmazásnál, melyet ő sem tagad meg a kormánytól oly czélra, mely az esélyektől folytonosan függ, egy ilyen felhatalmazásnál, az összeg ily maximuma megszabásának nincs helye. Az ellenőrzés sem a kormány eljárására, sem az egyes esetekben való utalványzásra, — a miben tulajdonkép foglaltatik a költségvetési jog szempontjából az ellenőrzés, — ki nem terjed. Tehát e tekintetben miféle biztosítékot nyer az alkotmányos ellenőrzési jog ily maximum meghatározásában? Egyátalában semmit. És mi a veszély? A veszély kettős, egyik, hogy a maximum vagy igen magasra állapittatik meg, tehát vagy felesleges munkát csinál a törvényhozás, vagy egyszerűen neveli talán a feltétlen szükség mértékén túl az igényeket. Vagy kevesebbet állapít meg a törvényhozás és ez esetben kényszeríti a kormányt, hogy e czélból újabb kérelemmel járuljon az országgyüléshez. A mi ismét felesleges munka volna. Mert maga az elszámolás, minthogy utólagos elszámolással tartozik a kormány minden fölhatalmazás alapján adott hitelre nézve, teljes érvényben marad. Tehát azon mértékben, melyben egyáltalában lehetséges az ellenőrzés, a maximum meghatározása nélkül épp ugy érvényben marad, mint azzal. Minthogy tehát e kérdés nem alkotmányos ellenőrzési kérdés, hanem az opportunitás kérdése s minthogy a módosítás e miatt nem czélszerű, bátor vagyok a t. háznak az első szakaszt azon szövegben

Digitized by Google

ajánlani, melyben azt a pénzügyi bizottság megállapította.

Tisza Kálmán ministerelnök: Röviden kívánom megjegyezni, hogy én a magam részéről is hozzájárulok azokhoz, miket a pénzügyi bizottság t. előadója mondott s éppen azért azok ismétlésébe nem bocsátkozom. Történt azonban egy felszólalás a módosítványt beadó t. képviselő ur részéről az adóbehajtásokat illetőleg, melyre azt hiszem, hogy megengedi a t. ház, hogy miután az igen t. pénzügyminister ur a felszólaláskor még nem lévén jelen, nem hallotta a t. képiselő urnak beszédét, erre egy pár szóval nyilatkozzam. (*Halljuk! Halljuk!*) Én azt hiszem, hogy általánosságban az adóbehajtás körüli eljárásnak és az e tekintetben fennálló törvényeknek és rendszabályoknak kritikája nem e törvényjavaslat tárgyalásához tartozik és hogy itt csak annyiban van helyén, a mennyiben az inséges vidékekre vonatkozhatik. Biztosíthatom az igen t. képviselő urat, — mert, mint belügyministernek jogom és kötelességem a pénzügyministert minden alkalommal e részben figyelmeztetni — hogy az inséges vidékeken, sőt ott, a hol valamely törvényhatóság kebelében az inséges vidék nagyobb, ennek egész területén be van szüntetve az adóvégrehajtás. A mennyiben tehát az adóbehajtás kérdése e törvényjavaslatra vonatkozhatik, az intézkedések meg vannak téve ennek mellőzésére. Ezt kívántam a t. háznak tudomására hozni.

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát bezárom. E szakaszhoz Lukács Béla képviselő ur azon módosítványt adta be, hogy a második sorban „kölcsönöket“ szó után tétessék: „egy millió frt erejéig“.

Kérem azon képviselő urakat, a kik az 1. §-t a pénzügyi bizottság szövegezése szerint elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik*). A többség az 1. §-t minden változtatás nélkül fogadta el.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 2—4. §-t, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak*).

Elnök: E szerint e törvényjavaslat letárgyaltatván, felolvasása a holnapi ülés napirendjére tűzetik ki.

Következik az ország némely részeiben jelenkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! E törvényjavaslatban a kormány három különböző, bár rokon természetű czélra kér a háztól fölhatalmazást. Először arra, hogy azon községeknek, melyek az inség folytán nem felelhetnek meg a községi törvény 131. §. által rájuk rótt azon kötelességnek, hogy saját szegényeiket eltarthassák, e czélból előlegek adathassanak. A második czél az, hogy az inséges vidékeken közmunka rendeltessék el a végett, hogy igy a lakosság munkához jutván, kenyerét megkereshesse és ez által az inség enyhittessék, illetőleg megakadályoztassék. A harmadik czél az, hogy ott, hol munkaképtelenek vannak, a kik sem a közmunkában ennek következtében nem részesíthetők, sem pedig a község által el nem tartathatnak, a szükölködőknek directe segély nyujtassék. Itt a dolog természeténél fogva még kevésbé lehet megállapítani azon összeget, mely e czélra szükséges. A kormány erre a czélra általános fölhatalmazást kér, melyet a pénzügyi bizottság megadandónak tart azon czélból, mert a törvényjavaslat maga is kimondja, hogy utólagosan az egész ügyről részletes számadás teendő a kormány által. Minthogy pedig előrelátni sem az inség mérvét, sem a közmunkák lehetőségének, kivihetőségének mértékét, valamint az e czélra szükséges összegeket meghatározni nem lehet, ennek következtében már a dolog természeténél fogva indokolva látja a pénzügyi bizottság azt az általános felhatalmazást, melyet e czélból a kormánynak megadatni ajánl.

Még csak egyet kell e tekintetben meggyeznem s ez az, hogy a törvényjavaslatban a községekre nézve az előleg, természetesen a községek solidaris felelőssége mellett adatik; természetesnek tartom ezt azért, mert különben nem lenne e tekintetben kellő biztosítéka az államnak s azt hiszem annyiban, a mennyiben egyátalán realisálható az ilyen előleg, legalább annyiban kell azt biztosítani. Ezen szempontoktól vezéreltetve, kérem a t. házat, méltóztassék a törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. (*Elfogadjuk*).

Kiss Albert: Tisztelt képviselőház! Midőn a mult őszi ülésszak kezdetén, pártunk részéről e házban jelezve lett azon inség, mely hazánk minden vidékét, ha nem is egyenlő, de mégis kisebb-nagyobb mérvben fenyegeti s midőn a kormány figyelme, ezen veszélyre, e pártnak több t. tagjai által felhivatott: bár nyilt tagadással nem találkoztunk, de mégis, túlzásnak mondatott az, mi általunk állittatott.

Most már az előttünk fekvő törvényjavaslat indokolásában, maga a kormány a hozzá beérkezett hivatalos jelentések alapján tünteti ki, hogy már ezen év elejével, 23 vármegye volt olyan, melyekben az inség tényleg beköszöntött s még 17 vármegye volt olyan, hol az inség már vagy tényleg bekövetkezett, vagy legjobb esetben is, annak bekövetkezésétől mindennap rettegni lehet. Pedig e ministeri kimutatás, azon 43,820 sz. a. belügyministeri köriratra tett felterjesztések eredménye, melyben előre elrendelve lett, hogy a törvényhatóságok „a helyzetről minden túlzástól ment előterjesztést tegyenek“; miből aztán önként következik, hogy a ministeri

Digitized by Google

kimutatás, az országot fenyegető inségről, inkább kicsinyítő, miut nagyobbító képet tár elibünk.

De ha e kimutatást a helyzet hű képének vesszük is, lehetetlen aggódva nem tekinteni a jövő felé, mely aggodalmat méltán fokozza annak tudata, hogy a mostani mostoha aratást előző aratás, még oly kedvező volt, hogy még nincs egy éve, mikor a földművelő terményét csekély áron is alig volt képes elárusítani; és ime egy mostoha aratás 40 vármegyénknek népét juttatta, kisebb-nagyobb mérvben inségre. Ez t. ház! abnormis állapot. Máskor is volt terméketlen év, nem egy, hanem fájdalom több is egymást követőleg, de azért, az első vagy a második, sőt a harmadik terméketlen év sem okozott általános inséget. Mi fog következni most, ha a jövő év ismét csapásteljes lesz? ezt én kérdeni sem merem. (*Igaz! Igaz! a szélsőbalon.*)

Azonban kötelességem nekem, ugy, mint meggyőződésem szerint kötelessége e t. ház minden tagjának vizsgálni azon okokat, melyek ezen abnormis állapotot előidézték s a bajt, tőlünk telhetőleg orvosolni.

Én t. ház! ezen abnormis állapot okát abban találom, hogy a közterhek oly elviselhetetlen mérvben vannak már aránylag mindenkin e hazában megnehezedve, hogy azok miatt lehetetlenné vált, a termékenyebb években is, bármi csekély részt megtakarítani s félre tenni, mint készletet a mostohább jövő fedezésére. Ez uraim! a mostani inségnek egyik főokozója.

Én nem akarok recriminálni, de másrészről, nézetem szerint a bajnak orvoslása az első és főszükség. S igy, mikor elismerem, hogy a ministeri előterjesztés arról tanuskodik, hogy maga a kormány is ezen ügygyel tüzetesen foglalkozott: ugyanakkor szabad legyen nekem, fenntebbi állításomat tényekkel igazolni s igy a baj kútforrására rámutatni.

Én, a magam választó-kerületében óhajtottam megismerni, hogy mily összeg az, mely egy negyed urbéres telekkel biró földmívelőre évente nehezül. Ily czélból bekértem több községből az erre vonatkozó hiteles kimutatást. Azok egyikét, még pedig azt, mely a többihez viszonyítottam közt közép helyet foglal el, vagyok bátor bemutatni. E szerint azon községben, egy negyed urbéres telekkel, vagyis még 12 hold földdel sem biró gazda, fizet évenkint földadót 14 frt 77 krt, házadót 2 frt, személyadót 3 frt, általános pótadót 2 frt 8 krt, községi adót 13 frt 6 krt, fogyasztási adót 1 frt 10 krt, egyházi és iskolai adót 5 frt 2 krt, megyei közmunkaváltság-díjat 6 frtot, kerülőbért 3 frt 50 krt, vagyis összesen 50 frt 53 krt. (*Mozgás a szélső baloldalon.*) Én 10—12 hold föld után ily terhet elviselhetetlennek tartok, mert azon földterületért évi haszonbért is alig adnának valamivel többecskét. (*Igaz! Igaz! a szélső baloldalon.*)

És, hogy miként hajtatik be ezen adó, arra nézve is példával szolgálok. Itten van egy adófizetési ív, mely szerint egy ref. egyház gondnoka, egyenértéki adótartozásának törlesztésére beküldött 68 frtot, mely vele telekkönyvileg számoltatott el: Illetékben — 44 frt 45 kr., kamatokban 10 frt, végrehajtási költség 13 frt 15 kr., intési díj 40 kr., összesen 68 frt. (*Mozgás a szélső baloldalon.*) Ez uraim, nem adóvégrehajtás, ez rablás, (*Ugy van! a szélső balon*) mert ezen ügyben végrehajtás nem is történt, 44 frtnak pedig 10 frt kamata hogy lehet, én még nem is képzelhetem. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Az ily adóztatási mód szülvén az első mostoha év elkövetkeztével mindjárt az inséget, mi természetesebb, mint az, hogy az államnak kötelessége, inségre jutott népének részére valamicskét visszaadni abból, mit tőlük oly nagy mérvben elszedett. S ha a tárgyalás alatti törvényjavaslat ezt teljesítené, én örömmel üdvözölném azt.

Ámde, ha azon törvényjavaslatot figyelmesen megvizsgáljuk, azonnal látni fogjuk, hogy az nem más, mint az inségre jutottak segélyezésének nem annyira a törvényhatóságok, mint sokkal inkább a községek vállaira való átnehezítése, úgy hogy az, mit maga az állam, ha e törvényjavaslat szószerinti szövegében elfogadtatik, akkor adni fog, az nem lesz segély, mert az alig leend méltó az alamizsna-nevezésre.

Ugyanis e törvényjavaslat az inség elhárításáról következő 3 módon gondoskodik:

a) előlegadás a községnek, hogy saját inségeseik irányában törvényszerű kötelmeik teljesítésére képesittessenek;

b) hasznos inségi munkák általi keresetforrás nyitása;

c) közvetlen segélyezés ott, hol a fentebbi módozatok nem alkalmazhatók, vagy elégtelenek.

E három módozatnak elseje az, mely a terhet az államról elhárítva, csaknem egészen a községekre torlasztja. Igaz ugyan, az 1871: XVIII. t. cz. 131. §. első bekezdése ezt mondja: „A mennyiben a jótékony intézetek segélye és egyesek könyöradománya, a község szegényeinek ellátására elegendő nem volna, a község, a helyiviszonyokhoz képest gondoskodni tartozik, a községben illetékes mindazon szegények ellátásáról, kik magukat közsegély nélkül fenntartani egyáltalán nem képesek". És e pontot a tisztelt ministerium teljes szigorában alkalmazni kész is, a törvényjavaslat bizonylata szerint. Ámde a hivatolt szakasz második kikezdése azt mondja: „Ha az ellátás csak a községi lakosok rendkivül súlyos terheltetésével eszközölhető: a község

Digitized by Google

kivételesen a törvényhatóságnak s ha ez sem birná, az államnak veheti igénybe segélyét".

Én azt hiszem, t. ház, hogy ezen utóbbi helyzetbe jutottak már hazánk csaknem minden községei. Én legalább, a még csak kevéssel ezelőtt virágzó általam ismert községek közül egyet sem tudok már olyat, melynek háztartása rendben volna. Elviselhetetlenül megsúlyosította a jelenlegi rendszer a községek terheit is, ugy, hogy daczára annak, hogy a községi pótadó az, államadónak 50, 60, sőt van példa, hogy már 80%-áig felcsigáztatott: igen sok község még arra sem képesített, hogy tenyészállatait megmentse a folytonos lefoglalás és elárverezés elől. Nézzük meg a *B*) tabellákat s azonnal látni fogjuk, hogy csak adóhivatalok által, hibás elszámolás, mutatkozó hiány és más czímeken, mily nagy összegek vannak a községek terhére elkönyvelve. Ha ehhez vesszük, a 3 frtos napdíjjal bőkezüleg honorált adóvégrehajtók számára követelt összegtől kezdve, a közigazgatás minden ágán keresztül le, egészen a kormány politikáját támogató megyei hivatalos lapok kötelezett járatásáig kirótt terheket: a községektől, az inségesek olynemű ellátását, mint azt e törvényjavaslat czélozza, sem reményleni, sem követelni nem lehet. Mert, ha ők az indokolás szavai szerint, mint erkölcsi testület felvennék is az általuk kiállított kötvényre a kölcsönt, az a kölcsön, melyért 6% kamatot fizetni, melyet 3 év alatt törleszteni s vissza nem fizetés, vagy fizetni nem tudás esetén magukat, minden perlekedés mellőzésével a közigazgatási végrehajtásnak, a közadók módjára, alávetni volnának kötelezettek: az ezen feltételekkel felvett kölcsön, csakis a mostani kormány által nevezhető „enyhe feltételek mellett nyujtott kölcsönnek", de valóságban nem lenne más, mint azon községekre, az inségnek még következő 3 évrei kiterjesztése.

De ezen törvényjavaslat hiányos is, mert nem intézkedik arról, hogy a hol a községek ily kölcsönt felvenni nem hajlandók, — pedig véleményem szerint igen sok olyan község lesz — mi fog ottan történni az inségre jutottakkal? Tudjuk ugyanis, hogy a fennálló törvények szerint, a községek nevében virilisek és választott jobbmódúakból álló képviselő-testület jogosult nyilatkozni s kötelezettségeket elvállalni. S midőn ezen ugynevezett jobbmódúak maguk is, igavonó marhájukat kénytelenek már eladni, hogy megélhessenek, igen kevés helyen várható vagy remélhető tőlük, hogy előre tudván azt, miszerint ama terhes feltételekhez kötött kölcsönt, ha nem is egészen, de nagy részben nekik kellend majd visszafizetni: azt kérni és felvenni, még ha hajlandók lennének is, elég bátorsággal s önmegtagadással birjanak.

De azon reményben, hogy a t. ház tagjai ezen törvényjavaslatot nem fogják pártkérdésnek tekinteni, hanem a részletes tárgyalás alkalmával hajlandók leendenek az általam jelzett hiányok kijavítására czélzó s általam beadandó módositást elfogadni: minthogy jobb valami, mint semmi, én a törvényjavaslatot az általános tárgyalás alapjául elfogadom. (*Helyeslés a szélső balolalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök és belügyminister: T. képviselőház! Ámbár az előttem szólott képviselő ur módosítványt jelentett be, de miután annak indokolása, mint látom, főleg most az általános vitánál elmondott beszédében foglaltatik, szükségesnek tartom, hogy az elmondottakra, habár röviden, már most reflectáljak. (*Halljuk!*)

Első és mindenekfeletti megjegyzésem az, hogy, ha akárkitől azt fogja a képviselő ur kérdezni és ha tőlem is kérdezné, hogy valami csekély-e az adó, melyet fizetünk, vagy nagy, bizony aligha fogja bárki is mondhatni, hogy az adó Magyarországon igen csekély. De azt mégis kérem, hogy ne méltóztassék, midőn egy fertálytelkes birtokosnak közterheit felsorolja, azok keretébe nemcsak az állami és a községi adót, hanem még az egyházi, az iskolai és a gazdasági kiadásokat is felvenni. (*Felkiáltások a szélső baloldalon: Az mind közteher!*) Mert abba a keretbe ezek, már engedelmet kérek, csakugyan nem tartoznak, abba a keretbe beillesztésük által, a közterhek mérvének helyes megitélése, nem lehetséges. (*Zaj a szélső balon. Halljuk!*) Engedelmet kérek, ismételnem kell, hogy midőn az adó nagyságáról beszélünk, akkor gazdasági költségeket, csőszre, pásztorokra tett és egyéb ilyen kiadásokat az adóba számítani helyesen nem lehet.

A mi az inség okait illeti, megkivánom jegyezni azt, hogy főleg földmívelő országokban mindenütt, nemcsak minálunk, egy egészen rosz év hatása igen nagy mértékben szokott érezhető lenni. De megjegyezhetem még azt is, a mit nem hiszem, hogy a t. képviselő ur ne tudna, hogy némely vidéken, a hol ma inség van, ez nem egy évnek az eredménye, hanem eredménye annak, hogy némely vidéken 4—5, sőt néhol még hosszabb évek során, nem volt igazi jó termés. Nem lehet tehát ezen szempontból sem azt mondani, hogy minő állapotnak kell lenni ott, a hol egy rosz év eredménye ilyen lehet.

Áttérve ezen előleges megjegyzések után magára a törvényjavaslatra, bocsásson meg a képviselő ur, ha előre is jelzem, hogy szerintem legalább nincs igaza, midőn azt mondja, hogy a törvényjavaslat idézi ugyan az 1871: XVIII-ik t. cz. 131. §-át, de az első alineánál megáll; valamint abban sincs igaza, midőn azt mondja, hogy azt, a mi az állam teendője, a községekre akarja róni. Nincs igaza azért, mert igenis, mig

Digitized by Google

a törvényjavaslat egyfelől a segélyezés egyik módjául kijelöli azt, hogy a községeknek állami előleg adassék kötelességük teljesítésére, a mi az első alineában foglaltatik, ezen túl megy és elmegy a másodikig, mert az előlegadás is egy neme a segélyezésnek; addig, ugyanezen szakasznak következő két pontja kijelöli egyenesen az állam általi segélyezést részint közmunkaadás utján, részint még e nélkül, élelmezési segélyezés alakjában. Nem ruházza tehát a községekre az állam teendőit, hanem megtartja azon, a világon mindenütt megtartatni szokott, sorrendet, hogy a segélyezés első sorban kötelessége a községnek és oly viszonyok közt, midőn ettől nem telik, kötelessége az államnak. Ennek ad kifejezést az 1871: XVIII. t. cz. és ennek nyomán jár el ezen szakasz is. S az én egyéni meggyőződésem az, hogy más nyomon helyesen eljárni nem is lehet; mert az állam segélyezési kötelezettsége ott kezdődik, a hol a község momentán nem képes arra, hogy a segélyezést maga teljesítse. Én tehát a magam részéről ezen szakasznak ugy, a mint van, fenntartását fogom kérni.

Azt mondja a t. képviselő ur, tovább menve okoskodásában, hogy egy irtózatos kölcsön az, mely itt kilátásba helyeztetik. Én nagyon óhajtanám, hogy a képviselő urnak igaza volna abban, hogy egyes községek és azokban egyesek, sokkal olcsóbban kaphatnak kölcsönt, mint 6%-kal. De méltóztassanak megengedni, ha ez állna, hogyan lehetne beszélni a nagy kamatról, az uzsoráról, mely az embereket pusztítja. Fájdalom, az utóbbi az igaz, hogy nem tudnak a községek és egyesek az állam közvetítése nélkül olcsó kölcsönt kapni. De ha ez az igaz, akkor a legfölebb 6%-ba kerülő kölcsönt irtózatos kölcsönnek nevezni, azt hiszem, az igazságnak még csak látszatával sem bir.

A t. képviselő ur azt is kérdi, hogy hát ha a községi képviseletek nem fogják a kölcsönt felvenni akarni, ki fogja az ilyeneket segíteni? Hát, t. ház, én azon meggyőződésben vagyok, hogy legelsőbben azok, a kik egymáshoz legközelebb állanak, azok, a kik egymással együtt éltek, élnek és élni fognak, érezni is fogják, hogy a meddig tehetségükben áll, kötelességük egymáson segíteni. De azt hiszem, hogy minden egyes község vagyoni helyzete eléggé ismeretes arra, hogy megbirálni lehessen, vajjon kívánható-e azon községtől, hogy előleget felvéve, maga segítsen; a hol pedig ez nem lehet — és itt azt is kénytelen vagyok megmondani, mint a pénzügyi bizottságban is megmondtam, hogy az inség ma legnagyobb részt oly vidékeken uralkodik, hol legtöbb esetben ez csakugyan nem lehet, mert a községek igen szegények, ott életbe lép az 1. §. *b*) és *c*) pontja szerinti segélyezés, azaz inségi munka fog adatni az állam részéről, a munkaképteleneknek pedig pénzsegély fog nyujtatni. Van tehát ezen esetekről is gondoskodva. S legyen meggyőződve a t. ház arról is, hogy mig egyfelől kötelességemnek fogom tartani az államkincstár érdekeit minden lehető módon kimélni; mig ragaszkodom ahhoz, hogy kötelességöket azok is, kik első sorban hivatvák arra, teljesítsék és teljesíthessék, addig viszont nem riadtam vissza, bizva a t. háznak ez irányban méltányosságában — attól, hogy még mielőtt törvény által lett volna gondoskodva, megelőztem a beálló inséget és — mint méltóztatnak látni — meglehetős nagy összegeket utalványoztam, úgy nem fogok ezentúl a felelősségtől visszariadni ott, a hol bármily összegek utalványozásának szükségét látom. (*Helyeslés.*) Kérem a t. házat, méltóztassék elfogadni a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául. (*Helyeslés.*)

Almássy Sándor: Bocsánatot kérek, hogy mindenekelőtt a ministerelnök urnak azon megjegyzésére reflectáljak, melyet Kiss Albert tisztelt képviselőtársam előadására tett. A ministerelnök ur az $^1/_4$ telek felhozott terheire nézve azt a megjegyzést tette, hogy válasszuk el az adót a többi gazdasági terhektől. Tökéletesen igaza volna a ministerelnök urnak, ha itt adóreformról volna szó. Kiss Albert t. képviselőtársam azonban csak azt hozta fel, hogy mennyi teher nyomja az egyes polgár vállait. Már pedig a községi adó, a megyei ut-csinálási adó, a csősz fizetése, az iskolai adó, mind nem folynak be a gazdaság gyarapítására vagy előmozdítására és igy logice lehet következtetni, hogy mindezek oly terhek, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a nép folytonosan közelebb jut a végromláshoz.

De nem is ezért szólaltam fel, hanem azért, a mi Kiss Albert képviselőtársamnak is célja volt, hogy kiemeljem, hogy az ily segély rendkivül megnehezíti azt, hogy a szegények vetőmaghoz jussanak. Nekem e részben tapasztalatom van s majdnem biztonsággal merem állítani, hogy ott, a hol 1863-ban és a többi inségek alkalmával a polgárok kölcsönöket vettek igénybe, ettől úgy visszariadnak, hogy ahhoz nyulni egyáltalában nem akarnak. Hevesmegye ilyen szerencsétlen volt 1863-ban, 1866-ban és 1875-ben, mindig kölcsönt vett igénybe s most Hevsemegye által kiküldetvén, hogy az inség mikénti orvosolhatásáról tudomást szerezzek magamnak, a mint beléptem a községekbe, azt mondták az illetők: uram, kölcsönt semmiesetre sem veszünk igénybe, inkább meghalunk. Annyira megégette a kása a szájukat.

Igy állván dolgok, én is elfogadom a törvényjavaslatot általánosságban, de egyuttal figyelmeztetem a házat, hogy a bajt úgy orvosoljuk

Digitized by Google

legjobban, ha a vetőmaghoz olyanok is hozzájutnak, a kikért a község nem vállal felelősséget; mert igen természetes, a tanácsban és a bizottságban nem az inséges, de a jobbmódú emberek és virilisták szerepelnek; ezek nem fogják elvállalni a felelősséget, mert tudok Hevesmegyéből négy-öt esetet, hogy ezért telkesgazdáknak ellicitálták birtokát. Ennélfogva kérem ezeket figyelembe venni s lehetőleg enyhíteni a bajt.

Hegedüs Sándor előadó: Kötelességem rectificálni Almássy Sándor képviselő ur felszólalásában azon állítást, mintha az 1863. és 1866-iki tapasztalatok alapján lehetne következtetni e törvényjavaslat folytán teendő intézkedésekre, mert épp az a lényeges különbség van, hogy tapasztaltatván az 1863. és 1866-iki észleletek alapján az, hogy solidáris felelősséget a magánosok, bizottságok vagy akárminő testületek nem vállalnak, épp azért, mert az esetben a vagyonos ember vagyonát exequálni lehet a vagyontalanért, azért e törvényjavaslat a solidaritásnak nem e nemét ajánlja, hanem a községnek, mint erkölcsi testületnek solidaritását s ez nagy különbség, mert a kölcsönt igénybevevők solidaris felelőssége egyeseknél, a mint 1863. és 1866-ban alkalmazva volt, arra vezetett, hogy ha valaki pontatlan volt, akármi körülmény következtében, a mit Péter meg nem fizetett, Pálon végrehajtották, akármily ártatlan volt, ha az illető kötelezettségének eleget nem tett. De most nem erről van szó, hanem a községnek, mint erkölcsi testületnek solidaritásáról és ez nagy különbség, mert a község, mint erkölcsi testület maga állapítja meg s ellenőrzi a kivetést, a szétosztást és behajtást maga ellenőrzi, maga hajtja végre. Ha az ő mulasztása következtében történnék ilyesmi, akkor természetesen felelős és ha van vagyona, abból hajtatik végre, ha nincs, igaz, akkor természetesen bekövetkezik a végső esetben azon esemény, a mit Almássy képviselő ur mondott, hogy akkor azután községi pótadó vettetik ki; de ez esetben sem exequáltatik az egyesek magánvagyonából.

De különben méltóztatnak elfelejteni, hogy nem ennél a törvényjavaslatnál van szó ezen dolgokról, hanem volt szó a másik törvényjavaslatnál, a mely már általánosságban és részleteiben is elfogadtatott. Ennél a törvényjavaslatnál itt nincs új kölcsönről szó, hanem egyszerűen oly előlegekről, melyeket minden község saját szegényei eltartására igénybe vehet. És Kiss Albert t. képviselő ur e tekintetben némileg túlozta a törvényjavaslat ezen intentióját, mert kivételképen ő maga is constatálhatá, hogy azon vidéken, melyet ő ismer, kevés község van, de mégis van, a mely az előlegnek ily nemét igénybe veszi; tehát a legtöbb esetben erről az előlegről szó nem lehet, hanem a legtöbb esetben az inséges vidékeken elő fog fordulni a törvényjavaslat *b*) és *c*) pontjában contemplált intézkedés, a melynél a községeknek semmi megterheltetése elő nem fordul.

A t. képviselő urnak még csak egy megjegyzésére vagyok bátor reflectálni. Azok után, a miket a ministerelnök ur elmondott, azt hiszem, nem szükséges bővebb czáfolatába bocsátkozni annak, hogy mennyire túlzott a t. képviselő ur, mikor a közterhek közé, a gazdasági terheket is sorozta. De egy állítása olyan, a melylyel nemcsak a házban, hanem másutt is találkozunk, s a melynek legtöbb hatása van, ha általánosságban mondatik és tüzetesebben meg nem vizsgáltatik, erre kénytelen vagyok egy észrevételt tenni. Ő ugyanis azt mondá: hogy milyen politikai és gazdasági viszonyok lehetnek oly országban, a hol egy rosz termés rögtön inséget idéz elő. Ha ez az ellenvetés a mostani kormány ellen, vagy általában az ország mostani helyzete ellen felhozható és ezzel egyáltalában ember és rendszer vádolható, akkor vádolható Anglia-, Olasz- és Németország is, mert ott nem is kellett éveknek hosszú sora, hogy, mint minálunk némely vidékeken, inséget okozzon; hanem egy rosz termés, pl. Német- és Olaszországban sokkal nagyobb mérvben okozott inséget, mint ezt eddig nálunk tapasztaltuk. Fájdalom, okozott nálunk is, ez tagadhatatlan tény; de ne méltóztassék ezt a kormányrendszerrel, a politikával összeköttetésbe hozni, ez egyszerűen a kereseti viszonyoknak azon kifolyása, a mely részben az anyagi erő hiánya következtében a társadalom némely rétegében minden országban elő szokott fordulni és nem specialis tulajdonsága egyes országnak. Ajánlom a törvényjavaslat elfogadását.

Irányi Dániel: T. ház! Én belátom annak szükségét, hogy a kormány az államkincstárnak érdekében biztosítékokról gondoskodjék, nehogy az állami segélylyel visszaélések történjenek; de másrészről azt gondolom, hogy ezen biztosítékok kivánását nem lehet odáig terjeszteni, hogy e miatt egyes felebarátaink, polgártársaink inséget szenvedjenek és az ne enyhittessék. A két érdeket, véleményem szerint meg lehet egymással egyeztetni. Ha a kormány nem bizik sem a községekben, sem a megyei tisztviselőkben, sem a közigazgatási bizottságban, mely a jelen kormánynak műve, teremtménye, ám akkor méltóztassék saját közegeit alkalmazni az inségesek összeirásánál és azon összeg megállapításánál, a mely az egyes községeknek, vagy az egyes inségeseknek adandó; de ne tessék annak tenni ki Magyarország polgárait, hogy azok az élelmiszerek hiánya miatt éhen vesszenek, ne tessék annak tenni ki az országot, hogy a földek egy része vetetlen maradjon, mert az úgy az emberi-

Digitized by Google

séggel ellenkezik, mint egyes polgárok, valamint az állam közgazdasági érdekébe ütközik. Ennélfogva kérem, méltóztassék a t. ház oly módokról gondoskodni, hogy úgy az állam, mint az inségesek érdeke e törvényjavaslat más szerkezete által kiegyenlittessék. (*Helyeslés a szélsőbalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: Csak egy pár szóval kivánok az előttem szólott képviselő urnak válaszolni, a kivel, mint az imént is bátor voltam kiemelni, a czélra nézve tökéletesen egyet értek; mert én is azt mondom, hogy egyeztetni kell az államkincstár érdekeit annyiban, hogy túlságos követelések ne történjenek, azon másik érdekkel, hogy a hol pedig baj van, mindenütt sikeresen megtörténjék a segélyezés és a baj nagyobb kiterjedése megakadályoztassék. Tökéletesen egyet értünk tehát e tekintetben, de bocsásson meg a t. képviselő ur, én nem is tartom szükségesnek, hogy állami közegek szerveztessenek arra, hogy az összeirás megtörténjék; sőt azt tartom, hogy éppen a törvényhatósági és községi közegek kötelessége ez, kiket erre buzdítani és arra felügyelni, hogy ezt teljesítsék, az államhatalom kötelessége. Nehéz is volna annyi állami közeget most előteremteni, a mennyi az összeirások teljesítésére szükséges és azon összeget, mely e közegek díjazására fordittatnék, nézetem szerint sokkal czélszerübb az inségesek segélyezésére fordítani. (*Helyeslés.*) De bocsásson meg a képviselő ur, mindkét szempontnak, melyet ő szerintem is igen helyesen kijelölt, megfelel azon intézkedés, mely e javaslatban foglaltatik.

Kénytelen vagyok első sorban megjegyezni én is, mint tette az előadó ur, hogy különösen azok, mik a községeknek a kölcsön iránti kötelezettségére vonatkoznak, jó formán alig tartoznak ezen törvényjavaslathoz, mert hiszen nagyobb mérvü kölcsönök adásáról, a már minden részletében elfogadott másik törvényjavaslatban van szó; mert miképen én is bátor voltam megjegyezni, azon községi előlegek csak kivételesen, kevés helyen és igy csekély összegekben fognak igénybe vétetni.

De ha már szóba hozatott a kérdés, legyen szabad két megjegyzést tennem. Az egyik az, hogy igenis a községek legnagyobb része nem akarta elfogadni, vagy — mint egyik képviselő urnak tetszett magát kifejezni — borzad a solidáris kötelezettségtől, mely eddig az ilyen előlegeknél 1860-ban, 63-ban és később alkalmaztatott, de éppen azért a kormány attól elállott, és a javaslat szerint csakis akkor, ha az egyes kölcsönvevőtől a pénz be nem hajtható, csakis akkor lép elő a községnek, mint morális testületnek felelőssége, a miből tehát nem következhetik az, hogy egyiknek adóssága miatt, a másiknak vagyona elvétessék.

De megjegyzem még ehhez, mert látom, hogy némelyek a képviselő urak közül ezt sem tartják igazságosnak, pedig valakinek ezt a pénzt meg kell fizetnie, megjegyzem — mondom — hogy itt majdnem kizárólag vetőmag-kölcsönről van szó. Vetőmagra, azonban csak annak van szüksége, kinek van a vetőmagot hova vetni. A községek abban a helyzetben vannak, hogy megitélhessék, kinek mennyi vetőmagra van szüksége, mennyi vetőmagért lesz tehát felelős és módjukban van gondoskodni arról, hogy az egyesek a kölcsön kapott összeget annak idejében be is fizessék.

Ha a községeket e felelőség alól föl méltóztatnak menteni, akkor nem tudom, hogy a központból hogy lehessen, ha a község saját érdeke nem gyakorolja a controlt, controlirozni azt, hogy ezen kölcsönök valóban vetőmagra és valóban a szükséges arányban adatnak-e. Ha ez nem történik, szükség nélkül nagy összegek fognak igénybe vétetni és nem fogják az egyesek visszafizethetni. És akkor mi fog következni? fizeti az állam, vagyis fizetik az adózók, mert az állam csak úgy tud fizetni, ha az adózók fizetnek.

Már most kérdem: igazságosab volna-e az hogy egyes vidékeken követett helytelen eljárás miatt fizessenek olyanok, kiknek semmi módjukba nem volt felügyelni, hogy helyes legyen ezen eljárás és nem helyesebb-e azt mondani, hogy teljesitsék a kiosztást azok, kik azon helyzetben vannak, hogy megitélhessék a helyes eljárást és ha netalán tévedések történnek, az esetleg bekövetkezett károkat viseljék azok, kiknek módjukban lett volna ugy járni el, hogy károsodás ne történjék. Én azt hiszem, hogy minden tekintetben, minden irányban az utóbbi mód igazságosabb és kérem, ne méltóztassék ez ellen kifogást tenni, annyival inkább, mert a kormány által elfogadott mód határozottan szelidítése minden eddigi módnak és oly mód, mely ellen, mondhatom a községek, melyek már azon helyzetben voltak, hogy e dologhoz hozzá szólhattak, egyáltalában nem is tesznek kifogást, mig a solidaris kötelezettséget elvállalni igenis vonakodnak.

Elnök: Szólásra nem lévén följegyezve senki, a vitát bezárom. Felteszem a kérdést: méltóztatik-e a t. ház, az ország némely részeiben jelenkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes vita alapjául elfogadni? A kik elfogadják méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) Elfogadtatik.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a czímet, mely észrevétel nélkül elfogadtatván olvassa az 1. §-t*).

Digitized by Google

Scitovszky János: Az általános vitában éppen az 1. §-ra nézve oly sok mondatott el, hogy az általam indítványozandó módosítás indokolása alig szükséges azok után, miket Kiss Albert t. képviselőtársam elmondott. Hanem, a mennyiben a ministerelnök ur elismerte, hogy az első szakaszban az *a*) pont alatt foglalt segélyezési módra alig lesz szükség, minthogy a községek azt alig fogják igénybe venni, módosítványom maga e szükségtelenség által indokolható lenne.

De én azon 131. §-t, melyre ezen törvényjavaslat indokolása hivatkozik, éppen ellenkezőleg vagyok bátor magyarázni.

Ezen 131. §. ellene szól e pontnak és e tekintetben bátor vagyok a 2-ik kikezdésre hivatkozni, mely azt mondja, hogy ha ez ellátás a községi lakó rendkivüli súlyos terheltetésével eszközölhető: a község kivételesen a törvényhatóságnak és ha ez sem birná, az államnak veheti igénybe segélyét. E szerint, t. ház, a súlyos terheltetésnek már be kellett következnie, hogy akár a törvényhatóságnak, akár az államnak segélyét igénybe vehesse a község. Hogy pedig ily súlyos terheltetés, vagy pedig az inségnek ily nagy mérve tényleg bekövetkezett, ennek igazolására nem szükséges egyebet, mint az indokolást felhoznom és hivatkoznom azokra a ténykörülményekre, a melyek általánosan ismeretesek. Hogy ha ezen rendkivüli súlyos terheltetés tényleg bekövetkezett, csak ezen esetben van helye annak, hogy a község a törvényhatóságnak, vagy az államnak segélyét igénybe vegye; ha pedig segélyt kell igénybe venni, vagyis akkor, mikor a községi lakosok már semmi más terhet meg nem birnak, bármily olcsó kamatra adatik is a kölcsön, ez mégis csak újabb teher a községre, a melynek súlyos volta nem a kamatlábban rejlik, hanem abban, hogy a kölcsön rövid lejáratu; hogy pedig a rövid lejáratú kölcsönöknek minő hatásuk van, igen jól tudjuk mindnyájan, mert tapasztaltuk ezt a 153 milliós rövid lejáratu kölcsönnél.

Minthogy tehát az 1871: XVIII. t. czikk 131. §-ából látom, hogy a tárgyalás alatt levő szakasz ellenkezik magával a községi törvény intézkedésével s minthogy a ministerelnök urnak ugy itten, mint a pénzügyi bizottságban tett nyilatkozata szerint, szükségesség sem forog fenn: kérem a t. házat, hogy az *a*) pontot kihagyni méltóztassék. (*Helyeslés a baloldalon.*)

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*): Módosítás a 315. számú törvényjavaslat első szakaszához. Az első szakaszból az *a*) pont hagyassék ki.

Kiss Albert: T. ház! Én nem akarom az általam már elmondottakat ismételni, de legyen szabad az általam benyujtandó módosítvány indokolására és az általam elmondottaknak némi igazolására, a ministerelnök ur által ellenem felhozattakra röviden válaszolni. Azt méltóztatott ugyanis először mondani, hogy nem czélja e törvényjavaslatnak a községekre átruházni azon kötelezettséget, mely az inségesek irányában az államot terheli. Ez, t. ház, állításnak igen szép! Állításokkal sokszor találkoztam életemben és azt tapasztaltam, hogy más állítani és ismét más az állítást igazolni. Én, t. ház, ezen állításnak homlokegyenest ellenkezőjét találom ezen jelentésben. Méltóztassanak ugyanis az indokolásnak második lapján megnézni azon 210,390 frtnyi összeget tevő segélyt. S ezen kitüntetett segélyezési összegből méltóztassanak az ott feltüntetett vetőmagra és más czélra kölcsön adott összegeket levonni és meg fognak róla győződni, hogy a ministerium által az inségeseknek ezen összegből, mint segély, csak 68,000 forint adatott. Ha már most 210,390 forintból csak 68,000 forint nyujtatik segélyre, ezen, az eddigi kiadásoknál kitüntetett arány, igazolni fogja azt az én állításomat, hogy az inségesek iránti kötelezettség, az államról a községekre lett át nehezítve, azon községekre, a melyek éppen az inség sujtotta vidékeken vannak és a melyeknek tagjai inséggel küzdvén, mi természetesebb, minthogy magok is azon inséggel, hason arányban sujtattak. Én tehát ezen indoknál fogva állításomat fenntartani vagyok kénytelen. Azt méltóztatott mondani másodszor, hogy nem oly irtózatos az a kölcsön, mint a minőnek azt jeleztem. Megengedem, t. ház, hogy nem oly irtózatos, ha csak a 6% kamatot tekintjük mi is, mint a t. ministerelnök ur; de én nem a perczentet neveztem irtózatosnak, csak az ellen tiltakozom, hogy nem az, a minek a javaslat nevezi, mert az ezen kölcsönt „enyhe körülmények között adott kölcsönnek nevezi.“ No kérem, az olyan kölcsön, melyet adóvégrehajtás utján hajtanak be, azt állítom most is, enyhe körülmények között adott kölcsönnek nem nevezhető.

Azt méltóztatott végre még harmadszor megjegyezni, hogy „a kik együtt laknak, érezni fogják egymás iránti kötelességeiket s nem lehet feltenni, hogy a községi képviselő-testület, megtagadja kölcsönére a jótállást. Megengedem, hogy e haza népe, — sőt dicséretére legyen mondva, szeretem hinni, hogy e haza népe, az inségesek iránti kegyeletből, e kölcsönt szeretné meg nem tagadni. De mit ér ott az érzés, a hol már cselekedni, adni nincs többé hatalmunkban, módunkban!? Mikor már jobb módu ember is, — méltóztassék megvizsgálni, — nem olyat mondok, a mi nem való — saját igavonó marháját kénytelen eladni saját existentiájának fenntartása miatt — akkor a maga családja iránti kötelessége meggondolnia készteti, hogy azon jótállás nem fogja-e

Digitized by Google

őt is egy év mulva azon inségesek sorába juttatni, hogy kénytelen legyen majd ő maga segélyért könyörögni. Ezt a helyzetet akartam jelezni és ezt én a t. ministerelnök ur szavai által nem látom megczáfolva.

A mi pedig Hegedüs képviselő ur azon szavait illeti, hogy „a kormányrendszert és a politikai helyzetet, az inség kérdésével ne hozzuk összeköttetésbe", e kijelentésre vonatkozólag megjegyzem, hogy én magam kértem beszédem végén, hogy ne tekintse ezen kérdést a túloldal pártkérdésnek, de ha már méltóztatott azt ellenem felhozni, nem tehetem, de önkénytelenül jut eszembe, hogy mi t. ház, nem alamizsnát kérünk. Mi a munkaképeseknek munkát, a munkaképteleneknek segélyt sürgetünk, valódi segélyt és nem alamizsnát, mert a t. előadó ur által felemlitett kormányrendszer oly politikai helyzetet teremtett, hogy a hason mostoha körülmények közt volt állampénztárból milliókra menő összegekkel tudott segélyezni néhány ezer bosnyák menekültet, még pedig adta azt, a nemzet és a törvényhozás tudta s beleegyezése nélkül, akkor azt hiszem jogunkban van meg követelni most, hogy nem nehány ezer, hanem több millió inségre jutott magyar állampolgár, nem 60,000 forint alamizsnával, hanem valódilag segélyeztessék és legalább ugyanannyit tegyenek nehány millió magyar polgárért, a mennyit nehány ezer bosnyákért tettek. (*Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*) Ajánlom az általam beadandó módosítványt a t. háznak elfogadás végett.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a Kiss Albert által beadott módosítást.*): Módosítás az 1. §-hoz:

„Az első kikezdés első sorába e szavak: „ott a hol" kihagyatván helyükben „mivel" teendő. A második *a*) jegy alatti kikezdés egészben, a harmadik *b*) jegy alatti kikezdésből ezen szavak „a hol az lehet" kihagyandók. Ezen kihagyás következtében a *b*) helyett *a*) és a *c*) helyett *b*) lesz teendő."

Tisza Kálmán ministerelnök: Igen röviden kivánok a dologhoz szólni — mert az általános vitánál elmondottak ellenében czáfolólag felhozottakra, ismételve czáfolgatni és ezáltal a t. ház türelmét fárasztani nem tartom szükségesnek. Csak arra az egyre kérem a t. képviselő urat, ki éppen előttem szólott, hogy ne méltóztassék ugy oda állítani a dolgot, mintha akár a kormány, vagy bárki e házban nem akarna segíteni Magyarország fiain ott, a hol ez szükséges. Mert hisz a segítés akarásának legbiztosabb jele maga a beterjesztett két törvényjavaslat és jele, hogy segély még ezek nélkül is adatott. Hanem azt gondolom, hogy semmi néven nevezendő és semmiféle körülmény nem követeli és nem igazolná azt, hogy csak azért, hogy szebbnek tünjék fel: a szükségen túl menő propositió és igy hangoztatható milliók hozassanak mindjárt javaslatba; mert ismétlem, igen könnyű volna ez, ha egyfelől állhatna az állampolgár és másfelől állhatna az állam nagyszerű jövedelmekkel, melyek nem adóból származnak. De midőn ez nem igy van, akkor azt gondolom, hogy nem lehet és nem szabad éppen az állampolgárok érdekéből túlmenni azon, a mit a szükség kiván. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A mi az első módosítványt beadott képviselő ur észrevételeit illeti, én engedelmet kérek, de sem azzal, mintha én azt mondottam volna, hogy szükségtelen az *a*) pont, nem érthetek egyet, sem a törvénynek általa adott magyarázatával. Én azt, hogy szükségtelen az *a*) pont, sohasem mondottam és nem is mondhattam, mert azt igenis szükségesnek látom már csak azért is, mert a segélynyujtás módozataiban, meggyőződésem szerint meg kell minden intézkedésnél a helyes és észszerű sorrendet tartani. Azt pedig nem fogja senki kétségbe vonni, hogy mindenütt a világon, a mennyiben ez a lehetőség határai közt van, az ily segélyezés első sorban a községeket illeti. Hanem mondottam igenis azt, hogy miután most az inség legnagyobb részt oly vidékeken van, hol a községek maguk is kevés kivétellel szegények, ezen *a*) pont alatti módozat csak kevés esetben fog alkalmazható lenni. E között és a között, hogy szükségtelen, azt hiszem, igen nagy a különbség.

Egyébiránt az élet is megczáfolja a képviselő urnak magyarázatát. Ő azt mondá, hogy mihelyt egyszer segélyről is lehet szó, akkor már látszik, hogy a községek nem birják, akkor tehát az *a*) pont felesleges. Már t. képviselő ur, a községeknek adott előleg szintén segély az államtól, mely által a czél elérhető. Sok eset volt az országban a mult évekbeli inség idején olyan, midőn gazdagabb vidékek lévén például az árvizek által sujtva, a községek maguk jöttek nem egyébbel, hanem azt mondották: „mi község tudjuk, mi a kötelességünk, készek is vagyunk azt teljesíteni, de ezen évben sem községünknek, mint testületnek saját vagyonán, sem a köztünk levő vagyonosabbaknak nem termett, te állam, adj nekünk olcsó kamatra egy pár évre kölcsönt, hogy teljesíthessük kötelességünket szegényeink irányában." Tehát, mondom, maga az élet mutatja azt, hogy a községek maguk kötelességük teljesítésében is segélynek tekintik a jó feltételek mellett, törlesztésre kapott állami előleget. De éppen azért, mert nem minden község van oly helyzetben, hanem van oly község, melynek magának vagyona nincs, melynek összes lakói, ha nem inségesek is, de szegények lévén, nem birnák el az előleg után járó kamatokat és tőketörlesztéseket: ezért igen szükséges felvenni azt, hogy állam költségén adassék munka, a hol lehet,

Digitized by Google

a hol azonban ez nem lehet, ott a dologtalanoknak adassék segély. S én részemről kénytelen vagyok határozottan megmaradni azon nézetem mellett, miszerint egyes-egyedül ily fokozatos oda állítása a segély módozatainak, felel meg törvényeinknek és a czélszerűségnek.

Egy megjegyzéssel, tisztelt ház, tartozom a második módosítványra, hol az is követeltetik, hogy mondassék ki, hogy az 1. §. első sorában hagyassanak ki ezen szavak: „a hol az egyes községek nem képesek" s tétessék helyettük: „mivel a községek nem képesek."

Megvallom, azt hiszem, a t. képviselő ur maga sem fontolta jól meg, hogy mit mondott, midőn azt kívánja, hogy az országban mindenütt, a helyett, hogy ott adassék segély, „a hol a községek nem képesek", adassék „mivel a községek nem képesek."

A mi a másodikat illeti, a *b*) pontból ki akarja törölni, hogy „ott, a hol lehet", a munkaképeseknek nyujtandó inségi munkával segítsünk, hanem oda akarja tenni „a munkaképeseknek nyujtandó inségi munka által."

Azt hiszem, hogy a fogalmazás, úgy a hogy van, sokkal czélszerűbb és meg is mondom miért? Azért, mert előállhat eset, különösen időközileg, — hisz a téli időjárás nagy bizonyítékot szolgáltat erre, — hogy nem mindig és mindenütt lehet a munkaképeseknek is munkát adni. Ha tehát a munkaképesekre nézve csak egyedül a munkaadást állítja oda a képviselő ur, éppen megszorítja a kormány kezét e tekintetben, hogy ha munkát nem tud adni, a munkaképeseknek segíthessen más uton. Ez tehát ellenkezik a képviselő urnak magának czélzatával. Ismétlem, igenis nem lehet mindenütt, minden időben munkát adni. Hogy minden időben nem lehet, mutatja már is a tapasztalás, mert a rendkivüli kemény tél folytán, nemcsak földmunkát nem lehetett adni, hanem biztosíthatom a képviselő urat, hogy igen sok helyen még az erdőkben sem lehetett a legjobb téli munkát dolgoztatni, a túlságos hideg lehetetlenné tevén a fának becsületes feldolgozását, mit tudnak azok, a kik ilyenekkel gyakorlatilag foglalkoznak. (*Ugy van! jobbfelől.*) Ekkor azután mit lehet tenni az ilyen emberekkel? A munkára képesek, de munkát nem lehet nekik adni, mert az időjárás nem engedi. Tehát kizárjuk, hogy máskép segélyeztethessenek? Azt gondolom, hogy ez nem lehet a czél.

Továbbá még más akadálya is van. Felteszem részemről, mint az indokolásban is kimondtam, úgy fogom fel a dolgot, hogy ilyen munkát a lehetőségig, mert csak úgy czélszerű, közelében kell adni az inségeseknek. Már most vannak olyan vidékek, a hol bizonyos évszakban közelben munkát adni nem lehet, hogy pedig az Árva-Sáros-Trencsén megyei embert télviz idején, vagy jókor tavaszszal is levigyük a Tisza mellé kubik gödröt ásni, nem hiszem, hogy humanistikus intézkedés, vagy hogy czélszerű volna. Ily körülmények azok, melyeknél fogva azt kell mondani, hogy igenis a munkaképeseknek nyujtandó inségi munka ott, a hol lehet, de a hol nem lehet ne hagyjuk őket éhezni, koplalni. (*Fekiáltások a szélső balon: Nem mondta!*) Tudom, hogy a képviselő ur sem akarja ezt; csak igyekeztem kimagyarázni, hogy ezen szakasz intentiója is éppen ez, tehát méltóztassék ezen szakaszt, melyben ezen intentió helyes kifejezést nyert, úgy a mint van elfogadni. (*Tetszés a jobboldalon.*)

Kiss Albert: T. ház! Szavaim helyreigazítása végett méltóztassék megengedni, hogy egy pár szót szóljak.

A t. ministerelnök ur szavaimat és indítványomat egészen ellenkező szempontból tüntette fel, mint a melyet én annak adtam és azt hozta ki belőle, hogy igy annak sem adható segély, a kinek én adni akarnék; s ezt a multból vett példákkal igyekezett igazolni.

Engedelmet kérek; indítványomból ez nem hozható ki, mert ott e szó van: „nyujtandó", ez pedig futurum s igy nem multról, de jövőről szólt. Csak ezt akartam megjegyezni.

Scitovszky János: T. ház! A mennyiben a kérdés egyszerűsítésére szolgál, miután az én indítványom a Kiss Albert képviselő ur indítványában bennfoglaltatik s miután a többi módosítása oly lényegtelen, hogy az úgyszólván semmit sem változtat a szakaszon, én Kiss Albert képviselőtársam módosítványához hozzájárulok és a magamét visszavonom. (*Helyeslés.*)

Elnök: T. ház! Az első szakaszhoz Scitovszky János és Kiss Albert képviselő urak adtak be módosítványokat, Scitovszky képviselő ur azonban hozzájárulván a Kiss Albert képviselő ur módosítványához, tehát az ő indítványa elesik.

Minekutána a beadott módosítványok a szakasz egyes bekezdéseire vonatkoznak, bátor leszek a szakasz egyes bevezetéseit szavazásra kitűzni. (*Halljuk!*) Az 1. §. első bekezdéséhez Kiss Albert képviselő ur azon módosítványt ajánlja, hogy ezen szavak: „ott a hol" cseréltessenek fel ezen szóval: „mivel." Kérem azon képviselő urakat, kik az 1. §. első bekezdését a pénzügyi bizottság szövegezésével fogadják el, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*) A többség az 1. §. első bekezdését a pénzügyi bizottság szövegezése szerint fogadja el.

A második bekezdés: „*a*) az ily községeknek adandó állami előleg" Kiss Albert képviselő ur módosítványa szerint ki volna hagyandó. Kérem azon képviselő urakat, a kik az első

Digitized by Google

szakasz második bekezdését, mely igy hangzik: „*a*) az ily községeknek adandó állami előleg“ elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség a második bekezdésre nézve a pénzügyi bizottság szövegezését elfogadja.

A harmadik bekezdésből, mely a pénzügyi bizottság szövegezése szerint igy hangzanék: „*b*) a hol az lehet, a munkaképeseknek nyujtandó inségi munka.“ Kiss Albert képviselő ur módosítványa szerint ezen szavak: „a hol az lehet“, ki volnának hagyandók. Kérem azon képviselő urakat, kik a harmadik bekezdést a pénzügyi bizottság szövegezése szerint fogadják el, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik!*) A többség a pénzügyi bizottság szövegezését fogadja el.

Az utolsó pont ellen kifogás nem tétetvén, e szerint a ház az 1. §-t a pénzügyi bizottság szövegezésével fogadja el és igy Kiss Albert képviselő ur módosítványai elesnek. Következik a 2. §.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 2. §-t*).

Thaly Kálmán: T. ház! Ezen 2. §. azon határozatot foglalja magában, hogy az inségi munka megállapítása s elrendelése a közmunka- és közlekedési minister urral egyetértőleg eszközlendő, én tehát az általam felvetendő tárgy természetéhez képest, egyenesen a közmunka- és közlekedési minister urhoz vagyok bátor intézni szavaimat. (*Halljuk!*)

Alig van Magyarország forgalmi tényezői között akár csak egy már létező, vagy még a jövőre nézve tervezett vállalat, a melyre nézve az összes magyar közvélemény, különösen pedig Budapest főváros közvéleménye már annyiszor nyilatkoztatta volna élénk óhajtását, mint a minő a budapest-zimonyi vonal. Maga a közmunka és közlekedési minister ur, több izben igen melegen nyilatkozott ezen ugy Magyarországra, mint különösen a főváros viszonyaira oly vitalis érdekű vasutnak, mielőbbi kiépítése iránt.

Éppen azért tehát, minthogy minden oldalról pártkülönbség nélkül, elismertetett ezen vasutvonal mielőbbi kiépítésének szüksége, óhajtom azt legalább részben kapcsolatba hozni az inségi munkákkal. (*Halljuk!*)

Tudjuk, hogy a berlini szerződés értelmében, Szerbiának kötelessége a csatlakozási vonalok közt, a belgrád-zimonyi csatlakozás létesítése is; de tudjuk azt is, hogy Szerbia ezen kötelességét folytonos halogatások által igyekszik kijátszani. A t. minister ur nyilatkozott már az iránt, hogy a külügyi, illetőleg a magyar kormány lehetőleg siettetni igyekszik ezen csatlakozás létesítését. Csak közelebbről is nagyszámu küldöttségek jártak itt egyes vidékekről, a kiépítést kérelmezni. Részemről nem akarok ez alkalommal reflectálni arra, hogy akár a szabadkai, akár a kalocsai, akár a Dunán túli irányban épittessék ezen vonal. Az azonban tény, hogy ha ezen irányok bármelyike létesül is, a fővárosra, az ország kereskedelmi érdekeire és a kivitelre fontos, hogy a kiépítés minél előbb megtörténjek. Bizonyos továbbá, hogy a vonalnak Zimonytól Pétervárad ig, illetőleg Ujvidékig kell épittetnie és hogy az utóbb említett vonal a pályának nehezebb része, mert hegyipálya, tehát legelőbb ennek építését kell megkezdeni.

Azt hiszem, nem csalódom, hogy az összes közvélemény helyeslésével találkoznék, ha a t. közlekedési minister ur kilátásba helyezhetné, hogy az inségi munka nagy része, a budapest-zimonyi vonal pétervárad-zimonyi részének kiépítésével fog foganatositattni. Az alépítmények, a földmunkák már a föld fagyának felengedésével, megkezdhetők volnának.

Midőn ebbeli óhajtásomat kifejezem, egyszersmind reflectálni kivánok a t. ministerelnök urnak előbb tett azon megjegyzésére, hogy az országnak csak némely vidéken adható inséges munka. Nem látom át, hogy ily országos érdekű vállalat szempontjából, mért ne lehetne pl. a Kárpátok vidékéről pár ezer inségest lehozni, hogy ezen vasutvonal földmunkálatai azok segélyével megkezdessenek s ez által azon inségesek, egyszersmind kenyeret kapnának.

Bátor vagyok tehát kérdezni a t. közlekedési minister urat, hogy van-e oly helyzetben, hogy már a közelebbi időben törvényjavaslatot terjeszthetne elő az említett vasutvonal kiépítésének inségi munka utján leendő megkezdése iránt? (*Helyeslés a szélső balon.*)

Péchy Tamás közmunka- és közlekedésügyi minister: Ha a t. képviselő ur kérdést intéz hozzám a pest-zimonyi vasut dolgában, azt természetesnek találom, mert ez csakugyan rendkivüli fontossággal biró ügy; de ha ezen kérdést az inségi munkával méltóztatik kapcsolatba hozni, ezt egyáltalán nem találom indokoltnak.

Méltóztatnak az előterjesztett indokolásból látni, hogy az ország különböző pontjain előforduló inség nagyságához mért munkáról van szó és hogy a kormány igyekezett azon vidékeken, hol az inség előfordult, a munkát kiszolgáltatni. Mert méltóztassanak elhinni, hogy az az intézkedés, melyet méltóztatott felhozni, hogy t. i. a Kárpát alja melletti inségesek levitessenek a pest-zimonyi vasuthoz, ezen intézkedés, az inség szempontjából, nem ér semmit. Megpróbáltam a sárosmegyei embereket felhívni, hogy menjenek el a Bodrogközre, mely nagyon közel van oda. Nem mentek; készebbek odahaza a legnagyobb inséget szenvedni, meg is halni éhen, de nem mennek. Mert az inség első sorban nem azt az embert éri, a ki munkaképes, hanem családját,

Digitized by Google

azt pedig nem viheti magával hazulról. Tehát ha elviszik 30—40, vagy 100 mértföldnyire, nincs segitve rajta. Ezt csak arra jegyeztem meg, hogy inség szempontjából, nem tartom ezen kérdéssel egybekapcsolhatónak a pest-zimonyi vasut ügyét. Mivel azonban magam is fontosnak tartom ezen vasuti kérdést, engedje meg a t. ház, hogy reflectáljak arra is. Az előttem szólott t. képviselő ur azt méltóztatott mondani, hogy Szerbiával, a berlini szerződés értelmében, megállapodásra kell jutni a kapcsolat iránt és az nagyon késik. Éppen ma voltam azon helyzetben, hogy a megállapodások iránti tárgyalásokra, a kormány megbizottját Bécsbe küldöttem, minthogy a szerb meghatalmazott már ott van. Én azt hiszem, hogy a megállapodás létre fog jönni és nem sokára azon helyzetben leszek, hogy ezen vasut iránti előterjesztésemet megtehetem. (*Helyeslés.*)

Elnök: A vitát berekesztem. A 2. §. ellen különben is érdemleges észrevétel nem tétetvén. a §-t elfogadottnak nyilvánitom.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 3. §-t, mely észrevétel nélkül elfogadtatik*).

Irányi Dániel: T. képviselőház! Az 1874: XXXIII. törvényczikk 12. és 108. §§. szerint csak azon választó-polgárok gyakorolhatják választói jogukat illetőleg azok vétetnek fel a választói névjegyzékbe, kik az előző évre összes állami egyenes adójukat, és a mennyiben hátralékban lettek volna, a hátraléknak legalább azon részét lefizették, mely egy évi állami adójuknak megfelel. Ugyanazon törvény értelmében továbbá a választás az előző évben készült névjegyzék alapján ejtetik meg, a mely névjegyzékbe, mint az imént bátor voltam mondani, csak azok vétetnek fel, kik az előző évre állami adójukat illetőleg a hátralék egy évi adónak megfelelő részét leróták. T. ház! A jövő 1881. évben, a jelen országgyülés tartama betelik és általános képviselő-választások fognak elrendeltetni. Ezen általános választások tehát a most említett törvény szerint a jelen évben készítendő névlajstromok alapján fognak megejtetni, s igy az uralkodó inség miatt azon veszélynek vagyunk kitéve, hogy ha az általam idézett 1874: törvényczikk 12-dik és 108-dik §§-ai érvényben maradnak, czen névsorba polgártársaink, választóink ezrei, százezrei nem fognak felvétetni. Ezt, tisztelt ház, lehetetlen közönynyel vennnük, ezt nem szabad megengednünk. Az ily alapon létesült képviselőház nem lenne a nemzet többségének, az a plutocratiának lenne csak képviselete. (*Ugy van! bálfelől.*) Különösen egyes kerületeket tekintve, a melyek pedig fájdalom! a kerületeknek nagyobb részét fogják képezni, miután, a mint a t. ministerelnök ur indokolásából kitetszik, eddig már 40 megyében uralkodik inség és azon megyék száma, a melyekben nyomor még ez ideig nem jelenkezik, mindössze 25-re megy.

Én ennélfogva, t. ház, azt indítványozom, hogy az általam idézett 1874: XXXIII. törvényczikk 12. és 108. §-ának hatálya a jelen folyó 1880. évre felfüggesztessék. Igaz, t. ház, hogy a mint az imént említettem, az inség nem az egész országban uralkodik még eddigelé, de az visszás dolog lenne, hogy ha az ország egyik részében egy, a másik részében pedig más alapon történnének a választások, hogy ha pl. ott a hol inség uralkodik, általában mindazok, kik választási képességgel birnak, habár nem róvták is le adójukat, beiratnának a választók közé, ellenben másutt csak azok, kik adójukat lefizették. Ennél fogva, t. ház, ezen 3. §. után következő 4. §-t vagyok bátor ajánlani: „az ország nagyobb részében uralkodó inség miatt az 1874: XXXIII. törvényczikk 12. §. 5 pontjának és ugyanazon t.-cz. 108. §-ának valamint az 1875: VI. törvényczikk 1. §-ának hatálya a f. 1880. évre felfüggesztetik.

Azon esetre azonban, t. ház, hogy ha a kormány és a többség nem lenne hajlandó ilyen általános rendszabály elfogadására, azt vagyok bátor javaslatba hozni, hogy legalább azokra nézve függesztessék fel az általam említett törvényes rendelkezéseknek hatálya, a kik a jelen állami inséges segélyben vagy kölcsönben részesülnek, mi végett esetleg a következő indítványt vagyok bátor eléterjeszteni;

„Az ország nagyobb részében uralkodó inség miatt az 1874: XXXIII. törvényczikk 12. §-a 5. pontjának és ugyanazon törvényczikk 108. §-ának, valamint az 1875: VI. törvényczikk 1. §-ának hatálya a folyó 1880. évben azon választóképességgel egyébiránt biró honpolgárokra nézve felfüggesztetik, a kik állami inséges segélyben, illetőleg kölcsönben részesültek és a kikre nézve az adóvégrehajtás a pénzügyminister rendelete által a jelen évi őszig elhalasztatott.“ Ajánlom a t. háznak ezen indítványt. (*Élénk helyeslés.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! A kérdés felett, a melyet a t. képviselő ur megpendített, nem tartom lehetőnek rögtönözve határozottan nyilatkozni és megállapodni. Én nem tagadom egyelőre is és őszintén megmondom, hogy látok jogosultságot abban, hogy a ki inség folytán és — elismerve — a lehetetlenség miatt, nem teljesithette adófizetési kötelezettségeit, arra nézve valami provisio történjék. De azt kivánom a t. ház és a t. képviselő ur figyelmébe ajánlani, hogy itt, habár csak egy esetre is, de mégis a választási törvény dispositiójának módosításáról van szó és én nem hiszem, hogy helyes volna, igy incidentaliter, egy más törvény

Digitized by Google

tárgyalásánál oly valamely intézkedést, tenni, a mely éppen egyik legfontosabb törvénynek, a választási törvénynek, valamely dispositióját változtatja meg. Mert az esetleg, nem mondom a jelen esetben, igen veszedelmes dologgá nőhetné ki magát, ha — ismétlem — egy más törvény tárgyalásakor, egy módosítvány utján, a választási törvénynek dispositiói, hacsak ideiglenesen is módosittatnának. Én tehát arra kérem a t. képviselő urat első sorban, hogy méltóztatnék attól elelállani, hogy e szakaszban ez iránt most dispositió történjék, mert meggyőződésem szerint e kérdés ide nem is tartozik. Én a dolgot a magam részéről is fontolóra fogom venni, igen szivesen megbeszélem előzetesen a t. képviselő urral és vagy én fogok indítványt tenni, vagy talán, ha az nem felelne meg, módjában lesz a t. képviselő urnak indítványt előterjeszteni. Arról mindenesetre előzetesen is biztosítom, hogy, ha, mint külön indítványt, mint ideiglenes módosítását a választási törvénynek, méltóztatik ez iránti javaslatát beterjeszteni, annak, hogy az tárgyalás alá vétessék, a magam részéről nemcsak ellene nem leszek, de szivesen hozzá fogok járulni. (*Helyeslés.*) Kérem a t. képviselő urat, ne méltóztassék most e §-nak felvételét kivánni. (*Helyeslés.*)

Irányi Dániel: A t. ministerelnök urnak iménti nyilatkozata következtében hajlandó vagyok ezuttal indítványomat visszavenni, fenntartván magamnak ezen esetre, ha a t. ministerelnök ur nem adna be még a kellő időben indítványt, hogy azt magam tehessem meg. (*Helyeslés.*)

Elnök: Az indítványt maga az indítványozó ur visszavevén, szavazás szüksége fenn nem forog. Következik a 4. §.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a 4. §-t*).

Elnök: Nem lévén észrevétel a 4. §. elfogadtatik.

E szerint a törvényjavaslat minden részleteiben végig tárgyaltatván, a harmadszori felolvasása holnap fog megtörtenni.

A holnapi ülés napirendjére tüzetik ki a ma letárgyalt törvényjavaslatok harmadszori felolvasása és a kérvények 25-ik sorjegyzékének tárgyalása.

A holnapi ülés 10 órakor kezdődik.

A mai ülést bezárom.

(*Az ülés végződik 12 óra 45 perczkor.*)

199. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi január 31-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyvhitelesités. Elnöki jelentés a beérkezett fölterjesztésekről. Madarász József indítványa, a delegatiók németnyelvű tanácskozása tárgyában, keddre tüzetik ki. B. Ozsegovics Lajos és Madarász József interpellatióik bejelentése. Az inség enyhitésére vonatkozó két törvényjavaslat harmadszori felolvasása. A kérvények XXV. sorjegyzékének tárgyalása. Szapáry Gyula gr. pénzügyér válasza, Degré Alajos interpellatiójára. B. Ozsegovics Lajos és Madarász József interpellatióikat előterjesztik.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágoston, báró Kemény Gábor, Bedekovich Kálmán, b. Orczy Béla, és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 11 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Antal Gyula ur; a szólni kivánókat egyrészről Baross Gábor, másrészről b. Mednyánszky Árpád jegyzők fogják jegyezni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, az hitelesittetik. Bemutatom a barcsmegyei gazdasági egyesületnek b. Mednyánszky Árpád képviselő ur által benyujtott kérvényét, melyben a Székes-Fehérvárt tartott II-dik országos gazdasági congressus határozatainak pártolása mellett, a gazdasági egyesületek fönntartási költségeinek fedezésére, minden adóforint után egy fél krajczár maximal-járulék megállapitását, a keleti marhavész ellen pedig a teljes határzár szigorú keresztülvitelét kéri.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Egyéb előterjesztésem nem lévén, fel fog olvastatni az interpellatiós- és az indítvány-könyv.

Baross Gábor jegyző: Az indítványkönyben a következő bejegyzés foglaltatik: 1880. január 31-én Madarász József az 1868: XLIV. tör-

Digitized by Google

vény értelmében és a német nyelv tanácskozásbani használata iránt a delegatió bizottságaiban.

Elnök: Az indítvány, ha a t. ház beleegyezik, a legközelebbi kedden tartandó ülésben fog indítványozó által a felvétel czéljából indokoltatni.

Baross Gábor jegyző: Az interpellatiós könyvben a következő bejegyzések foglaltatnak: 1880. január 31. B. Ozsegovics Lajos, a zágrábi pénzügyi igazgató kineveztetését illetőleg, a pénzügyminister urhoz. Ugyancsak január 31-én Madarász József, a „Székesfehérvár és Vidéke" szerkesztője irányában erőhatalommal elkövetett kutatás tárgyában, az igazságügyministerhez.

Elnök: Az ülés befejezése előtt az interpellatiók meg fognak tétetni.

Következik a napirend, a tegnap megszavazott két törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Baross Gábor jegyző (*olvassa az ország némely inséges vidékein vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetitéséről szóló törvényjavaslatot*).

Elnök: Méltóztatik a t. ház véglegesen elfogadni az ország némely inséges vidékein vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről szóló törvényjavaslatot? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A törvényjavaslat elfogadtatott és alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett, a mélt. főrendekhez fog átküldetni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa az ország némely részeiben jelentkező inség elháritására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatot.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház végleg elfogadni az ország némely részeiben jelentkező inség elháritására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatot? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A törvényjavaslat elfogadtatott és alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett, a mélt. főrendekhez fog átküldetni.

Következik a napirend szerint, a kérvények 25. sorjegyzékének tárgyalása.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a kérvényi bizottság véleményét a 25. sorjegyzék 1. és 2. sz. kérvénye tárgyában*). A kérvényi bizottság véleménye észrevétel nélkül elfogadtatott.

Vécsey Tamás előadó: T. ház! A 3. f. szám alatt, Maros-Tordamegye közönsége kérvényez azon belügyministeri rendelet ellen, a mely állitólag kényszer utján kötelezteti a rendezett tanácsú városokat, nagyközségeket és körjegyzői szövetkezeteket, a törvények megvételére.

A 4. f. szám alatt Maros-Tordamegye ezen feliratát Hevesmegye pártolja.

A kérvényi bizottság ezen kérdésben a belügyministert nyilatkozatra szólította fel és a bizottságban közölt hivatalos nyilatkozat szerint, a neheztelt rendeletben, a melynek szövegét a feliratnál nem találjuk, a belügyminister ur átirata szerint, nem foglaltatik az, hogy ők kénytelenek a törvényeket megvétetni, sőt egyenesen oda nyilatkozik a belügyministerium, hogy a törvények terjesztésének nagy horderejű ügyében kelt ministeri rendelet, a községekhez intézendő kötelező meghagyás mellőzésével adatott ki. Miután erről győződött meg a bizottság, azon véleményt terjeszti a t. ház elé, méltóztassék ezen kérvényeket, a ház irattárába helyezni.

Szederkényi Nándor: T. ház! A gyakorlati életből és a tapasztalatból én ellenkező eljárást tudok, mint a minőről a t. házat, a t. előadó ur felvilágositotta. Én nagy megnyugvással veszem, hogy ha a további intézkedések azon alapon fognak történni, mint azt a t. előadó ur jelezte; de annyit mondhatok, hogy nem egy rendelet, de meg-megújuló és több izben érkező, a megyéket majdnem vérig zaklató rendeletek érkeztek már, a melyek szigorú parancsokat osztogattak, hogy a községek okvetlenül, még pedig nem is saját tetszésük szerint választandó könyvárusnál, hanem a ministerium által kijelölt könyvárusnál tartoznak megvenni a törvényeket.

S ezek igy történvén, azért kényszerültek egyes megyék e tekintetben panaszt emelni, miután feliratuknak és a ministeriumot felvilágositó előadásuknak, kedvező elintézése nem történt.

Most ezt megnyugvással veszem tudomásul és remélem, hogy a megyék a további zaklatásoktól meg fognak óvatni.

Vécsey Tamás előadó: Engedje meg a t. ház, hogy a hivatalos átirat ide vonatkozó passusát felolvassam (*olvas*): „A törvényhatóság belátására bizatott, a törvénygyüjtemény hivatalos kiadásának a rendezett tanácsu városok, nagyközségek és közjegyzői szövetkezetek által való megrendelése tárgyában kibocsátott rendeletnek akként leendő végrehajtása, hogy az ezen rendeletben kifejezésre talált intentiónak — ugy, mint más törvényhatóságoknál is történt — a községekhez intézendő kötelező meghagyás mellőzésével elég tétessék."

Igy értelmezi a ministerelnök ur a rendeletet.

Bereczky Sándor: T. ház! Magam is megnyugszom ezen határozatban, de ki kell, hogy jelentsem, hogy csakugyan kényszerítőleg voltak a megyék erre felhíva; mert én magam jelen voltam azon bizottsági ülésben, a midőn Maros-Tordamegye visszairt a legelső rendelet folytán, kérvén a kormányt, hogy a tehertől mentse fel. A második rendelet folytán kényszerítve volt a

Digitized by Google

megye az országgyüléshez folyamodni, hogy ettől felmentessék. Minthogy most, ugy látszik, a kormány maga talán elállott ezen nézetétől, vagy talán a megyék másként magyarázták ezt, én a bizottság indítványában megnyugszom.

Elnök: A t. ház a kérvényi bizottság véleményét elfogadja.

Vécsey Tamás előadó: Tótszentpál és Varjaskér községek kérik, hogy mind törvénykezési, mind közigazgatási tekintetben osztassanak be a marczali járásba.

A kérvényi bizottság a kérvényt egyszerüen a belügyministeriumnak kiadatni kéri.

Szalay Imre: T. ház! Nagyon kevés választó-kerülete van az országnak, a mely oly szomorú helyzetben lenne sok tekintetben, mint éppen az a járás, melyet én képviselni szerencsés vagyok. Hogy ha figyelemmel kiséri a t. ház azokat, a miket elmondandó leszek, meggyőződik arról, hogy állításom való. Ugyanis azon járás lakóinak, öt-hat helyre kell menni különféle törvénykezési és közigazgatási dolgaiban és oly messzeségben vannak ezen helyek egymástól, hogy hét-nyolcz mértföldnyi ut az, a mely az egyiket a másiktól elválasztja. Igy például az adóhivatal Karádon van a tabi járásban, a telekkönyvi hivatal Marczaliban a marczali járásban. Lengyeltóti központ lévén, ott van ugyan a járásbiróság s az utóbbi időben a szolgabirói hivatal, de már a törvényszék Kaposvárott van. Tehát igy, az ottani embernek öt-hat helyre kell személyesen elmenni, hét-nyolcz mértföldnyi területen.

Én azt hiszem, hogy ha a megye ujonnan rendeztetik, lesz gond arra, hogy a járások máskép kerekittessenek ki; de addig is nem helyeselhetem, hogy nem vétetett figyelembe az előadó ur által említett két község kérvénye, a melynek rövid foglalatát elmondom. Ugyanis ezen két község nyelv tekintetében szláv ajkú és ugy be vannak mintegy ékelve a Balaton kiömlései által képezett berkekbe, hogy hozzájuk jutni csak nagy kerülővel lehet; a járásbirósághoz 29 kilométernyi utat kell oda tenni, mert egyenesen oda eljutni nem lehet. Most mit kérvényez e két község? Azt, hogy törvénykezésileg és közigazgatásilag a marczali járásba kebeleztessenek be. A legnagyobb anomalia jelenleg az is, hogy a mostani járásbiróság szinhelyére Lengyeltótiba, egy más járási községen, Niklán kell keresztülmenni, a mely $^3/_4$ órányira van tőlük, a mely község pedig a marczali járásban van, tehát a kinek a járásbiróság helyén dolga van, az nem tud a székhelyre menni a nélkül, hogy a marczali járást ne érintse.

Én nem értem a törvényhatósági bizottsági határozatot, csak ugy tudom azt magamnak megmagyarázni, hogy a mint nálunk rendesen történik, a gyülés első napján nagy számmal vannak jelen bizottsági tagok, mig a második és harmadik napon már csak egynéhányan vannak. Valószinüleg a harmadik napon történt az, hogy a régi megyei emberek jelentek meg a gyülésen, kik általában conservativ eszmékhez szeretnek ragaszkodni és azoknak aztán nem volt a dolog inyökre. Ennélfogva, ha egyszer méltóztatnak megtekinteni éppen a kérvényi bizottság t. előadójánál levő mappát, meg fognak győződni azon anomaliáról, melyben e két község szenved; és ki fog tünni, hogy e községek kérése méltányos és jogos. Ennélfogva az előadó ur által javaslott véleményhez magam is csatlakozván, ezt azzal kivánnám megtoldatni, hogy az iratok újabb elintézés végett a megyéhez vissza küldessenek. Ajánlom módosítványom elfogadását. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Vécsey Tamás előadó: T. ház! Miután a kérvényi bizottság véleménye szerint, e kérvény a belügyministeriumnak kiadatni véleményeztetik, és az, a mit a t. képviselő ur javasol, a határozaton semmit sem változtatna, részemről nem teszek ellene kifogást.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a módosítványt, mely igy hangzik*): „Ki adatik a belügyministernek azon utasítással, hogy újabb elintézés végett, a megyéhez küldje ki.“

Tisza Kálmán ministerelnök: T. képviselőház! Mint igen jól méltóztatnak tudni, az egyes járások és azoknak községekre beosztása, tisztán administrativ dolog, a melyben első sorban az illető törvényhatóságnak van joga határozni és ha határozatával valaki meg nem elégszik, az 1870. törvény értelmében, mint minden határozat ellen, lehet a belügyministeriumhoz felfolyamodással élni. Ezen esetben, mint nem kétlem, hogy az előadó ur is előadta a t. háznak, a megye határozott és a megye határozata a belügyministerium által is czélszerünek és helyesnek találtatott. Azt gondolom, hogy midőn a legközelebbről érdekelt és a viszonyokat legjobban ismerő megye és a fellebbezés következtében a felettes hatóság, ily tisztán administrativ ügyben, ily értelmüleg megállapodott: akkor ezen megállapodás megmásítását, képviselőházi határozattal provocálni, nem volna czélszerü és helyes eljárás. De különben is méltóztatnak tudni, hogy a beosztásnak, ugy a községinek, mint a törvényhatóságinak, minduntalan változtatása, általában nem czélszerü, mert ez mindig bizonyos viszonyok felzavarásával és administrativ nehézségekkel jár. Én tehát arra kérem a t. házat, ne méltóztassék egy közigazgatási minden factorok beleegyezésével létrejött intézkedés ellen, annak megváltoztatását initiálni az által, hogy a már bevégzett közigazgatási dolgot újra felvétetni és újra tárgyaltatni elrendelje a ház,

Digitized by Google

hanem kérem, méltóztassék a kérvényi bizottság véleményét elfogadni, mely ugy hiszem, e kérvényt egyszerűen kivánja a ministeriumhoz áttétetni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Szólásra nem levén följegyezve senki, kérem méltóztassanak azok felállani, kik a kérvényi bizottság véleményét elfogadják.

Szalay Imre: A kérdéshez vagyok bátor szólani. Az én módosítványom nem alterálja a bizottság véleményét, nem áll szemben azzal, csak hozzá tartozik.

Elnök: Kérem azon képviselő urakat, kik a bizottság véleményét elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja. Most kérem azon képviselőket, kik Szalay képviselő ur toldalékát elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség nem fogadja el.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a kérvényi bizottságnak, a 25. sorjegyzék 6. száma alatt foglalt kérvényre vonatkozó véleményét, mely elfogadtatott. Olvassa a kérvényi bizottságnak, a nevezett sorjegyzék 7-ik száma alatt foglalt kérvényre vonatkozó véleményét*).

E kérvényben Biharmegye közönsége a vallás- és közoktatásügyi minister 1881-ik évi költségvetésében megállapítandó összegből, megyei népnevelési czélokra bizonyos összeget a megye részére juttatni kér, annyival inkább, minthogy 89 oly község van a megyében, melyekben 41,726 ember lakik, 4484 tanköteles gyermek van s egyetlen tanító, vagy iskola sincs.

A kérvényi bizottság véleménye a következő: A kérvény a vallás- és közoktatásügyi ministerhez utasittatik figyelembevétel végett.

Csanády Sándor: Azt hiszem, egyetlen tagja sincs a háznak, ki örömmel ne ajánlana meg bizonyos összeget azon biharmegyei községek számára, melyek a mai napig az iskolákat nélkülözik; és mert legforróbb óhajtásom az, hogy az említett községekben az iskolák mentől előbb életbe lépjenek, azért kérem a t. házat, méltóztassék ezen kérvényt a pénzügyi bizottsághoz utasítani azon czélból, hogy az illető minister közbejöttével, azon iskolák felállítására szükséges pénzösszeget, még a folyó évi költségvetésbe vegye fel. (*Helyeslés.*) Én szeretem hinni, t. ház, hogy ez ellen az általam igen t. minister urnak sem lesz kifogása.

Trefort Ágoston közoktatásügyi minister: Nekem az ellen nincs kifogásom, ha ezen kérvény a pénzügyi bizottsághoz figyelembevétel végett utasittatik.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*): „Módosítvány. Beadja Csanády Sándor. E kérvény oly czélból utasittatik a pénzügyi bizottsághoz, hogy az az illető ministerrel egyetértőleg, a szükséges összeget, a folyó évi költségvetésbe vegye fel.“

Trefort Ágoston közoktatásügyi minister: Ismételve kijelentem, hogy nincs az ellen kifogásom, ha ezen módosítvány elfogadtatik.

Vécsey Tamás előadó: A dolog érdemére nézve nekem sincs kifogásom az ellen, ha ez elfogadtatik, de én mégis azon nézetben vagyok, hogy ha valamely kérvény a pénzügyi bizottsághoz utasittatik, ennek tanácskozási jogát ne tegyük illusoriussá, mert ha a módosítványt, ugy a mint van, elfogadjuk, akkor felesleges a pénzügyi bizottsághoz való utasítás, mivel ezt a módosítást a költségvetés tárgyalása alkalmával lehet megtenni. Én tehát azon nézetben vagyok, hogy a legczélszerűbb volna azt mondani, hogy ezen kérvény figyelembevétel végett utasittatik a pénzügyi bizottsághoz.

Csanády Sándor: Én az előadó ur véleményéhez hozzájárulok.

Elnök: Méltóztatik a t. ház az előadó ur indítványát elfogadni? (*Elfogadjuk.*) Ennélfogva e kérvény figyelembevétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik,

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a kérvényi bizottságnak a 8., 9. és 10-dik számu kérvényekre vonatkozó véleményét, mely észrevétel nélkül elfogadtatott. Olvassa a kérvényi bizottságnak a 11. számú kérvényre vonatkozó véleményét*): Trencsénmegye közönsége feliratában, a trencsénzsolnai vonalnak, inségmunka szempontjából e tavaszon leendő kiépittetését kéri.

A bizottság véleménye, hogy ez a közmunka- és közlekedési ministerhez utasittassék.

Baross Gábor: T. ház! Távolról sincs szándékomban, helyi érdekü, vagy éppen családi vasut ügyét előmozdítani; a mult példáin okulva, sohasem lehet ez szándékomban; de itt nincs is szó helyi érdekü vasutról, hanem egy, az állam tulajdonában lévő és — bátran állíthatom — országos érdekü vasutról. Trencsénmegye közönsége, általában véve, utalva a jelen inséges helyzetre, kivánja ezen vasut kiépítését, mert azt mondja, hogy annak tettleges folytatása, kiépítése csak idő kérdése és ennélfogva a mai körülményeket alkalmasaknak tartja arra nézve, hogy a kiépítés megtörténjék. Ily alapon, t. ház, nekem csak az a feladatom, hogy figyelmeztessem az igen t. közmunka- és közlekedésügyi ministert egyfelől a közönségnek ezen kérésére, mely a kérvényben le van fektetve, másfelől arra, hogy azon tulajdonképeni ellenérv, melyet ezen államvasut folytatólagos kiépítése ellen felhozni szoktak, hogy a kiépítés által egy más, már az ország tulajdonában lévő államvasut jövedelmeire gyakoroltatnék hátrányos befolyás — nem helyes

Digitized by Google

és egyáltalán nem akadályozhatja ezen vasut kiépítését, mert hiszen mind a két vasut az állam tulajdonában van, tehát azon jelleg, melynél fogva e vonalnak versenyképességét veszélyessé tudná tenni, ezen vasutnál általában nem létezik. De másfelől nem szenved kétséget, hogy a jelen inséges időben már a munkaszerzés is, tulajdonképen a vállalat utján való munkaadás, sokkal előnyösebb alakban teljesíthető, mint más normalis viszonyok közt, eltekintve attól, hogy ez által az állam igen fontos és — szerintem legalább — alig kikerülhető kötelességet teljesíthetne ezen uton. Nincs tehát szándékomban, tisztelt ház, a kérvényi bizottság által javasolt határozati javaslat ellen módosítást beadni, mert hiszen belátom, hogy az ily kérdésben, első sorban a t. kormány van hivatva előterjesztést tenni, de az előadottak nyomán ismételve ajántom Trencsénmegye közönségének feliratát az igen t. kormány figyelmébe és azon reményemnek adok kifejezést, hogy elismerve ezen vasut kiépítésének országos és mindenek felett strategicus fontosságát, a kellő időben meg fogja tenni a kormány a szükséges intézkedéseket a kiépítés folytatására nézve. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: A kérvény kiadatik a közmunka- és közlekedési ministernek.

Vécsey Tamás előadó: Turócz megye közönsége fölterjesztését pártolva, kéri a garamvölgyi vasutnak kiépittetését.

A bizottság ezen kérvényt a közmunka- és közlekedési ministerhez utasittatni véleményezi.

Gyurgyik Gyula: T. ház! Valóban fájdalommal kellett meggyőződnünk arról, hogy Magyarország a jelenlegi kormánytól hiába várja egy nemzeti vasuti politika inaugurálását, melylyel 10 évi mulasztásokat kellene pótolni. Kétségtelenül elismerésre méltó azon körülmény, hogy a Garam vidéke, a legnagyobb áldozatkészséggel megkisérlette javítani azt, mit a kormány eddig tenni elmulasztott. Ezen vidék igen nevezetes áldozatokra szánta el magát, hogy a salgó-tarjáni vasut kiépítése folytán, ez irányban a közlekedési hiányok pótoltassanak. E vidék a legutóbbi időben fölterjesztette a kormányhoz, hogy a garamvölgyi vasut kiépítését legalkalmasabb volna a jelenlegi inséges időben foganatosítani. Sajnálattal kell constatálnom, hogy ezen fölterjesztésnek eddig mi eredménye sem lett. Kétségtelen, hogy e jelenlegi inséges idők, legczélszerűbben felhasználtathatnának ezen vasut munkálatainak foganatosítására. — Ezek folytán bátor vagyok a t. háznak a következő indítványt benyujtani.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa az indítványt*): „Ezen kérvény a közmunka- és közlekedési minister urnak kiadatik azzal, hogy Barsmegye fölterjesztését, a hazánk közlekedési viszonyaiban gyökerező, nagyon hiányos magyar vasuti politikának gyökeres reformja szempontjából kiváló figyelembe vegye.“

Péchy Tamás közmunka- és közlekedési minister: T. ház! Megvallom, nem vagyok képes érteni a módosítványt, mert magyar vasuti politika, azt hiszem, a nélkül is folytatható, hogy az ugynevezett garamvölgyi vasut kiépittessék. Ez magában még semmiesetre sem lenne egy magyar vasuti politika inaugurálása. Elismerem ezen vonal fontosságát, a mennyiben Oderberg irányában bizonyos könnyebbséget okozna a fővárosnak és igy közvetve az országnak is, de hogy éppen ezen vonaltól függene a magyar vasuti politika különösen jelenleg, midőn azt tapasztaljuk, hogy a kivitel Németország felé éppen abban az irányban évről évre csökken s igy azon két vonal, mely ezen irányban fut, képes megfelelni a forgalomnak annyira, hogy egyáltalában nem áll fenn annak szüksége, — hogy nagy áldozatokkal, még egy harmadik vonal is épittessék, a mely három vonalnak legalább is egyike, mely jelenleg az állampénztár jövedelmére lényeges befolyással van, bizonyos csökkenését vonná maga után. Tehát én, bár elismerem a vonal fontosságát és hiszem, hogy el fog jönni az idő, mikor ezen vonal talán államilag is létesíthető lesz, mégis azon meggyőződésemnek adok most kifejezést, hogy a magyar közlekedési politikának sarkpontját ez nem képezi; másrészről az a nézetem, hogy ha az illető érdekletteknek oly rendkivüli érdekük van abban, hogy ezen vasut létesittessék, akkor maguk kezökbe vehetik az annak létesítésére szükséges eszközöket és önmaguk oly áldozatokat tehetnek kilátásba, melyek az ország feladatát nagy mértékben megkönnyítenék. Azért kérem a t. házat, méltóztassék a kérvényi bizottság véleményét elfogadni.

Elnök: Szólásra nem levén senki feljegyezve, a vitát berekesztem. Mielőtt megtörténnék a szavazás, kérem az előadó urat, méltóztassék a kérvényi bizottság véleményét még egyszer felolvasni.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a kérvényi bizottság véleményét*).

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa Gyurgyik Gyula indítványát*).

Elnök: Kérem azon képviselő urakat, a kik a kérvényi bizottság véleményét elfogadják, hogy méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség a kérvényi bizottság véleményét fogadja el.

Vécsey Tamás előadó (*olvassa*): Zala megye közönsége kéri, hogy a Mura vétessék fel az országosan szabályozandó folyók közé és a Mura szabályozására már a jövő költségvetésbe vétessék fel bizonyos összeg. A bizottság véle-

Digitized by Google

ménye a következő: A közmunka- és közlekedési bizottsághoz utasítandó ezen kérvény.

Szabó Imre: T. ház! Itt egy különös esetre kívánom a t. ház figyelmét felhívni és előre is kérem a kérvényi bizottság véleménye ellen előadandó módosítványomnak pártolására.

Már évek előtt figyelmeztetve lett a szomszéd steier hatóságok által Zala megye közönsége, hogy ők saját területükön a Murát szabályozták. Nem lehet őket illoyalitással vádolni, sőt el kell ismerni, hogy igen loyalisan jártak el, miután a bekövetkezendő veszélyre a megye közönségét előre figyelmeztették. Itt azon körülmény forog fenn, hogy egy hatalmas folyó, felülről lefelé szabályoztatott. Már ezen kivül a Mura igen nagy pusztításokat vitt véghez, most a mult évben, midőn a Mura Steierországban szabályozva lett, Vas megye közönsége és Zala megye, egy küldöttség által képviseltette magát; és a szomszéd steier hatóságok által megbizott szabályozó társulat ugyanakkor Zala megye közönségének egy ajánlatot tett, hogy nálunk is mintegy 8 mértföldnyi hosszúságban, a Mura szabályozását véghez viszi. Én nem hiszem, hogy igen nagy költségbe kerülne ezen munkálat végrehajtása, ha jól emlékezem, 75—80,000 forint lenne azon összeg és ezzel a megyének négy kerülete, a veszélytől könnyen megóvatik. Nem is hiszem, hogy a munka egy év alatt végrehajtható volna s ennélfogva, ezen csekély összeg is 2, talán 3 évre lenne felosztható, azért bátor volnék különösen a t. közlekedési minister urat felkérni, hogy ezen módosítványomat ne méltóztassék ellenezni. Módosítványom csak azt tartalmazza, hogy a kérvényi bizottság véleménye ellenében, már 1881-ik évi költségvetésben a Mura szabályozásra szükséges összeg, a költségvetésbe vétessék fel.

T. ház! Előadtam, hogy mily veszély fenyegeti Zala megye négy kerületét azon körülmény által, hogy Steierországban a Mura szabályozva van; a legelső hóolvadás, vagy a legelső nagy zápor a megyének nagy részét veszélybe boríthatják. Figyelmébe ajánlom a t. háznak ezen módosítványomat és kérem annak elfogadását.

Elnök: A módosítvány még egyszer fel fog olvastatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa*): A kérvény a kérvényi bizottság véleményével együtt, azzal az utasítással tétessék át a közlekedésügyi ministerhez, hogy már a jövő 1881. évi költségvetésbe az ezen évre megkivántató összeget vegye fel.

Madarász József: T. képviselőház! Ha jól hallottam a t. bizottsági előadó urat, midőn felolvasta a véleményt, akkor a kérvény nem a közlekedési minister urnak, hanem a bizottságnak lenne kiadandó. Én tehát arra kérném a t. képviselő urat, bármennyire volna is igazságuk a muraközi polgároknak, hogy a Mura az ország segélyével szabályoztassék, — mégis szükséges, hogy előbb azon szakbizottság adja be a képviselőháznak véleményét, mely a képviselőház által kiküldve van, mert még nem tudhatjuk, hogy fogja-e ezen bizottság ajánlani, hogy országos költségen épittessék ki. Nem lehet tehát ugy a bizottságnak, mint a ministernek kezét előre igy megkötni. Azért én bátor vagyok kérni a t. képviselő urat, méltóztassék ezen módosítványt akkorra halasztani, mikor a közmunka- és közlekedési bizottság véleményét beterjeszti s akkor, ha ennek véleménye eltérő lenne, legyen szives ezen módosítványt beterjeszteni. Most ezt idő előtti módosítványnak tartom. Én csatlakozom a kérvényi bizottság előadójának és a bizottságnak a véleményéhez, mert lehetetlen, hogy egy szakbizottság meghallgatása nélkül, mi most hozzunk oly határozatot, mely által nemcsak a bizottság, de a minister, sőt az ország kezét is megkötnők. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Péchy Tamás közmunka- és közlekedésügy minister: Azok után, miket Madarász t. képviselőtársam előadott, nagyon rövid lehetek, mert én is azon nézetben vagyok, hogy itt most a módosítvány alig lenne elfogadható, de a módosítvány elfogadására alkalom lesz igenis akkor, mikor a közlekedésügyi bizottság referálni fog. Én nagyon jól tudom, hogy azon folyó vizek, melyek a szomszéd államokból folynak a mi határunkra, a szomszéd államban eszközölt szabályozási munkálatok által is befolyásoltatnak és hogy azok különösen nagy figyelmet érdemelnek. (*Helyeslés.*) Fennforog ez az eset különösen a Lajthánál és a Muránál. A lajthántúli kormány, a túloldalon a Muránál oly szabályozási munkálatokat létesittetett, melyeknél fogva nekünk is kell védekeznünk, mert különben, a mint igen jól méltóztatott megjegyezni, az ottani szabályozás a kivánalomnak teljesen megfelelő lévén, a mi ránk jöhető veszély kétszeres lehet. De éppen ezért a legalkalmasabb mód az, hogy az adatok kiadassanak a közlekedési bizottságnak, mely ezek alapján megteszi a maga relátióját, a mikor azután a képviselő urnak alkalma lesz véleményét előadhatni. (*Helyeslés.*)

Szabó Imre: A t. minister ur felvilágosítása után könnyen visszavehetném módosítványomat. Madarász t. képviselőtársamnak azonban tartozom azon felelettel, hogy én nem a Muraközről szóltam és ha jobban figyelembe méltóztatik venni azt, a mit mondottam, meg fog győződni, hogy Alsó-Lendva és a Letenye, Kanizsa kerületeiről szóltam, tehát nem csak egy kerület, hanem az egész megye érdekéről.

Elnök: A képviselő ur visszavonván módosítványát, a kérvény kiadatik a közlekedésügyi bizottságnak.

Digitized by Google

Vécsey Tamás előadó (*olvassa a bizottság véleményét a 14—20. szám alatti kérvényekre nézve, mely változatlanul elfogadtatik*).

Elnök: A kérvények kiadatnak a pénzügyministernek.

Vécsey Tamás előadó: Esztergom megye, Szeben megye, Turócz megye, Temesvár sz. k. város és Nagyvárad sz. k. város, Ugocsa megyének felterjesztését pártolván, az 1875: VII. törvényczikk 19. §-ának megváltoztatását kéri, nevezetesen azt, hogy a kataszteri tiszta jövedelem kiszámításának alapjául, ne az 1867—1872-iki, hanem az 1872—1877-iki évek árátlaga fogadtassék el.

Hasonló tartalmu kérvények, melyek szintén nagy számmal érkeztek már be, egyszerűen kiadattak a pénzügyministernek. Bátor vagyok erre vonatkozólag éppen annálfogva, hogy ily tartalmu kérvények nagy számmal érkeztek be a törvényhatóságoktól, egy adatot közölni a t. házzal, melyből kidertil, hogy a törvény, melynek megváltoztatása kéretik, sokkal inkább kedvez az adófizető közönségnek, mint kedvezne a kérvényező megyék által ajánlott módosítás, ha azt a t. ház elfogadná. Ugyanis az 1867—1872. hat évi átlag szerint a buza 1145$_5$, ellenben az 1872—1877-ki hat évi átlag szerint 1235.$_8$, tehát 7,$_6$%-kal nagyobb; a rozsnál 14%-kal nagyobb; árpa 14.$_5$, zabnál 6.$_8$, kukoriczánál 11.$_5$%-kal nagyobb. Nem kivánok a t. háznak semmiféle egyéb véleményt előterjesztetni, mint a melyet a kérvényi bizottság proponál, csupán felemlíteni kivántam ezen adatokat. A kérvényi bizottság véleménye az, hogy méltóztassék a kérvényeket a pénzügyministerhez utasítani.

Lükő Géza: T. ház! Köztudomásu dolog, hogy a kataszteri munkálatok keresztülvitele iránt, az országban számos aggály merült föl. Ezen aggályok létezését tanusítják a szőnyegen lévő kérvények; de elismerte azokat a mult évi költségvetés tárgyalása alkalmával a pénzügyminister ur is, midőn igéretet tett, hogy tanulmányoztatni fogja a dolgot és ettől tette függővé a teendő lépések iránti intézkedését. Köztudomású dolog, hogy a tanulmányozások részben megtörténtek, tanácskozások folytak, de hogy vajjon ezen tanácskozások befejeztettek-e, vagy hogy mi eredményök lett, ez iránt tudtommal legalább semmi sem jött nyilvánosságra. Rövid időn beáll a tavaszi időszak s akkor a kataszteri munkálatok legfontosabb része, t. i. a részenkénti felvételek, becslések, osztályba sorozások, munkába fognak vétetni. Ha oda fejlődnék a dolog, akár a pénzügyminister ur intézkedése szerint, akár pedig a t. ház elhatározása folytán, hogy a törvények eddigi rendelkezésétől eltérőleg, módosítások lennének szükségesek, annál nehezebb lesz ezen módosítások keresztülvitele, minél előrehaladottabb stadiumban lesznek a jelenlegi munkálatok. Midőn a kataszteri munkálatok tervezve voltak, három évre számittatott a befejezés és három és fél millióra számittatott a költség, melybe kerül. A három év eltelt, a három és fél millió elköltetett s most, midőn csak elején vagyunk a munkálatnak és a pénz már elköltetett, aggályok merülnek fel. Mint előbb érinteni bátorkodtam, minél tovább megyünk a munkában, annál nehezebb lesz az orvoslás. Tehát felkérem a t. minister urat, hogy akár megnyugtatás nyujtásával, akár a törvényjavaslat beadásával, az aggodalmakat eloszlatni méltóztassék. S felkérem különösen arra, hogy a munkálat közvetlen vezetésére, az eddiginél szakértőbb és ügyesebb erőket alkalmazni méltóztassék. Nem nyujtok be határozati javaslatot, de újolag kérem a t. pénzügyminister urat, hogy az e részbeni teendőket a ház elé hozni, vagy az aggodalmakat eloszlatni méltóztassék.

Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister: Tudomásom lévén azon sok aggályokról, a melyek az országban a kataszteri munkálatok tekintetében felmerültek, kötelességemnek tartottam, — mint egy izben már jelzém, — tájékozást szerezni magamnak az ügy iránt. E czélból hivtam össze azon országos tanácskozmányt, melyre hivatkozás történt. A ki ezen országos tanácskozmány összeállítását és tanácskozásait figyelemmel kisérte, annak tudomása van arról, hogy nem saját belátásom szerint választottam a tagokat, hanem az ország különböző vidékeiről meghivtam azon férfiakat, kik a kerületi bizottságok által kijelöltettek és ezeken kivül még nehány más tagot. Ezen tanácskozmány hosszasabban folytatta munkálatait, tárgyalás alá vette az eddigi eljárást, tárgyalás alá vette a törvényjavaslatot is, melyet a kataszteri törvény módosítása végett a t. háznak benyujtani szándékozom. Hogy ezen országos tanácskozmány eddig be nem fejezte munkálatait, annak részben én, illetőleg hosszasabban tartott betegeskedésem volt az oka. De reménylem, hogy munkálata nem sokára be fog fejeztetni. Addig is bátor vagyok kijelenteni, hogy az ilykép összeállított tanácskozmányban, majdnem minden kérdésre nézve egyetértés jött létre az én saját szándékaim és a bizottság nézetei közt. Csupán egy kérdés iránt maradt fenn nézeteltérés; erre nézve is azt hiszem, hogy lehetséges lesz egyetértést létesíteni. Ennek eredménye az lesz, hogy az országos bizottság által megállapítandó törvényjavaslatot a törvényhozás elé hozhatom. Mindenesetre szándékozom ezen javaslatot még ezen ülésszak alatt a képviselőháznak benyujtani. Addig is a felszólalt

Digitized by Google

t. képviselő ur megnyugtatására bátor vagyok megjegyezni, hogy semmi oly intézkedés nem fog történni, mely a munkálatot költségesebbé, vagy nehezebbé tenné, vagy pedig oly irányba terelné, mely az országos közvéleménynek meg nem felel. Mig a bizottsággal egyetértőleg megállapítandó ezen előterjesztéseket megtehetem, méltóztassanak megnyugodni a kérvényi bizottság véleményében és a kérvényt további ellátás végett hozzám utasítani. (*Helyeslés.*)

Irányi Dániel: Én annak feszegetésébe nem akarok bocsátkozni, vajjon az 1867—1872. vagy pedig 1872—1877. árátlag kedvezőbb-e az adózókra s kevésbé kedvezőa kincstárra nézve. A föladat nem az, hogy akár az adózók a kincstár rovására, akár pedig a kincstár az adózók rovására előnyben részesittessék. A feladat az, hogy az adónak egy biztos és igazságos alap találtassék. Én azt gondolom t. ház, hogy ezen czél elérésére egy 5 évi átlag nem elegendő. Szerintem sokkal hoszszabb, legalább 9—10 évi átlagot kellene felvenni és aként járni el, mint Francziaországbau, a legjobb évet, valamint a legrosszabbat is mellőzve, a fenmaradt 8 évből az átlagot meghatározni. Ez nézetem szerint sokkal igazságosabb, sokkal czélszerűbb volna. Bátor vagyok a t. pénzügyminister urnak ezen eszmét a most folyamatban levő kataszteri tanácskozások alkalmából figyelmébe ajánlani. (*Helyeslés.*)

Elnök: A t. ház a kérvényi bizottság véleményét elfogadja.

Vécsey Tamás előadó: A 26. f. szám alatt, Nógrádmegye közönsége, az országgyülési irományoknak a megye levéltárą részére leendő beküldetését kéri.

T. ház! Igen sok ily kérvény intéztetett a házhoz, a miről egy kis áttekintést vagyok bátor bemutatni. Nevezetesen Árva-, Zemplén-, Kraszna-, Veszprém-, Ung-, Nógrád-, Közép-Szolnok-, Csongrádmegyék, a békésmegyei régészeti társulat stb. intéztek e tárgyban kérvényt a tisztelt házhoz. Abban az időben a t. ház egy régibb határozata értelmében ezen kérvényeket mind kiadta a pénzügyi bizottságnak. Igaz, hogy ez más ülésszakban történt, tehát egyszerűen, mint praecedensre nem lehet hivatkozni, mert az csak az ugyanazon ülésszak alatt beadott kérvényekre alkalmazható, hanem a t. ház azért utasította a pénzügyi bizottsághoz azon kérvényeket, hogy jelentést tegyen, mily költségtöbbletet okozna az és pedig a gazdasági bizottság javaslatára történt azon kérvények odautasítása.

Annál fogva, t. ház, a kérvényi bizottság jelenleg a következő véleményt ajánlja elfogadás végett: ezen kérvény a pénzügyi bizottsághoz utasittatik, oly felhivással, hogy a ház 4459. szám alatt kelt határozatának megfelelve, tegyen jelentést az iránt, hogy a ház irományai mely testületeknek küldessenek meg.

Madarász József: Ugy vélem, a legczélszerűbb volna ezen kérvényt a gazdasági bizottsághoz utasítani. Meghiszem, hogy ha a háznak pl. felesleges számú nyomtatványai volnának, akkor igen czélszerű s jótékony volna, a honnan csak folyamodás történik, nekik megadni. Megtörténhetik azonban az is, hogy feles számmal nincsenek s igy új költségeket okozna. Mindenesetre erre nézve a háznak minden tekintetben a legilletékesebb közege a gazdasági bizottság, azért kérném, hogy ezen kérvény előlegesen a gazdasági bizottsághoz utasittassék. (*Helyeslés.*)

Vécsey Tamás: T. ház! Én teljes készséggel hozzájárulok ahhoz, hogy e kérvény a gazdasági bizottsághoz utasittassék.

Simonyi Ernő: T. ház! Én sem teszek arra nézve észrevételt, hogy e kérvény a gazdasági bizottsághoz utasittassék, hanem csak általában véve vagyok bátor arra a t. ház figyelmét felhivni, hogy ezen háznak működése minél nagyobb publicitást nyer, annál jobb. Magok a megyék levéltáraik számára annyi fontosságot tulajdonítottak ennek, hogy azon időben, a midőn magoknak volt házi pénztárok, 8—24 fiatal embert tartottak s elküldték a pozsonyi országgyülésre, hogy ottan irják a tárgyalásokat és megküldjék nekik. Most nem tehetik ezt meg, mert jövedelmeik nincsenek, az állam confiscálta minden jövedelmüket, az állam szedi azokat. Már most csak arról van szó, hogy ezen irományok valamivel több példányban nyomassanak, csak valamivel több papirosra van szükség, hogy a törvényhatóságoknak is megküldethessenek az irományok. Igaz, hogy ez költségbe kerül, de a publicitást elég drágán megfizetni nem lehet. Meglehet, hogy ezen irományoknak mostan igen sokan hasznát nem veszik, de hasznát fogják venni a túlélők még századok mulva is. Ezek nemcsak a történelemnek szolgálnak felvilágositásul, hanem irányadóul szolgálhatnak még a jövő törvényhozásnak. Azért ne méltóztassanak ezen nehány frtnyi költséget sajnálni, hanem küldessenek meg ezen irományok a törvényhatóságoknak s általában minden köztestületnek. Egyébiránt elfogadom azt az indítványt, hogy e kérvény a gazdasági bizottsághoz utasittassék.

Rácz Athanáz: T. ház! Én osztozom az előttem szólott t. képviselő urnak nézetében s azon óhajtásomat fejezem ki, hogy ne csak a megyéknek, hanem minden törvényhatóságnak megküldessék, ideértve a szab. kir. városokat is; mert valójában kivánatos, hogy az ifjak, a kik közügyekkel foglalkozni akarnak, könnyen hozzáférhessenek. Pártolom Madarász József tisztelt képviselő ur indítványát.

Digitized by Google

Elnök: A kérvény a gazdasági bizottsághoz utasittatik.

T. ház! A pénzügyminister ur kiván egy hozzá intézett interpellatióra felelni. (*Halljuk!*)

Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister: T. ház! Két irányban kérek engedelmet a tisztelt háztól, hogy szólhassak. Először, hogy most válaszolhassak egy hozzám intézett és időközben megsürgetett interpellatióra, másodszor, hogy arra most ne érdemlegesen, hanem a kérdésnek csak azon részére válaszolhassak, a mely megsürgettetett. Ha ezt a t. ház megengedi, bátor leszek a Degré Alajos képviselő ur által hozzám intézett és a mult napokban megsürgetett interpellatiónak egy részére válaszolni. (*Halljuk!*)

Vonatkozik ezen interpellatió az új- és ó-kéckei szőlődézsma-hátralékok behajtása ügyében követett eljárásra. Maga az eljárás oly nagy terjedelmű, hogy azt ezen nehány nap alatt nem volt alkalmam tanulmányozni, annál kevésbé, mert nemcsak az én ressortomba vág, hanem egy kollegámnak a véleményét is ki kell kérnem, mert a jogi eljárás nem tartozik én hozzám. A dolog érdemére tehát, a t. ház engedelmével nem válaszolok. Megsürgettetett ez interpellatióra a válasz azért, mert január 31-ére volt kitűzve ezen hátralék behajtása czéljából a végrehajtás. Van szerencsém a t. ház és a t. képviselő ur megnyugtatására kijelenteni és kérem, hogy e választ tudomásul venni méltóztassék, hogy tegnap megtettem már az intézkedést az iránt, hogy addig, mig ez ügy érdemlegesen el nem intéztetett — és erre nézve érdemlegesen nem nyilatkozhatom — a végrehajtás felfüggesztessék. Az interpellatió többi érdemlegesebb részére nézve, kérem a t. házat, hogy később adhassam meg válaszomat. Ezt annyival inkább tehetem meg, mert azt hiszem, legközelebb lesz alkalmam a t. háznak előterjesztést tenni ezen szőlődézsma váltsági hátralékok behajtására nézve. Méltóztassék tehát most ezen előleges válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

Degré Alajos: T. ház! Mindenekelőtt bocsánatot kell kérnem a t. minister urtól, hogy bár ismerve súlyos egészségi állapotát, mégis megsürgettem a választ az interpellatióra, de a mint látni méltóztatik, a mint hogy a minister ur csakugyan rögtön intézkedni is méltóztatott, a dolog oly sürgős és égető volt, hogy a minister ur és a t. ház, kétségkivül elnézéssel fog viseltetni ezen eljárásom iránt.

A mi a t. minister ur válaszát illeti, én azt nagy köszönettel tudomásul veszem és egyelőre megnyugszom abban, hogy a végrehajtást felfüggeszteni méltóztatott. Remélem, hogy további intézkedéseit is éppen oly lovagiasan, méltányosan és igazságosan fogja tenni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Mint látom, a t. ház a minister ur válaszát tudomásul veszi. (*Helyeslés.*)

Ozsegovics képviselő ur kiván interpellatiót előterjeszteni.

B. Ozsegovics Lajos: T. ház! A t. pénzügyminister urhoz interpellatiót kivánok intézni. Nagyon sajnálom, hogy a magyar nyelvet nem birom annyira, hogy azt magyarul adhassam elé, horvát nyelven fogom tehát elmondani. (*Halljuk!*)

U prošlom polugodištu 1879. počelo se je po Hrvatskoj i Slavoniji Čl. XV. od godine 1876 načinom dosad jos nepoznatim vršiti, jer n. p. nesamo da se kod poreznih svotah danas plienja, sutra se zaplienjena stvar transferira a posutra na javnoj dražbi, kako to već po javnih dražbah obično biva, uz najmanju moguću cienu proda, sve to protivno jasnomu slovu zakona; nesamo da porezni ovrhovoditelji u oči raznih drugih za prlenitbu sposobnih predmetah baš nieku radost u to ulažu, samo marhu makar radnji blašče plienjati, takodjer protivno jasnoj odredbi zakona, nu dakako da se marha laglje transferirati daje, negoli ikoj drugi proizvod, nesamo da su, kako iz vjerodostojnog vrela znadem, u Slavoniji porezni nadzornici začeli za dužni porez bez svake sudbene interveucije nekretnine javnom dražbom tržiti, čim se nesamo očevidno vredja sudbeni djelokrug, već se i u ista autonomna prava kraljevine Hrvatske i Slavoniji dira; već počimlju porezni ovrhovoditelji oružanom pomoćju stvari otimati i onim, koji poreze niti neduguju, ili kojim stvari ni zaplienjene nebiahu, i nemareći zato tko taj dotični porez plaćati ima, kojom prigodom se je nedavno u Sriemu dogodilo, da je takav porezni ovrhovoditelj na takove posjednike, stojeći na temelju podpunoma opravdane obrane, jednostavno pucati dao, čim bi nesamo dvojica težko ranjeni, već treći jedan ubit, i to odtrága. Polag takovog tumačenja 2. Čl. XV. od g. 1876 dakle nesamo da imatak siguran nije, već se to i na sam život ljudski ide. Za takav postupak samo kazneni zakon u svom riečniku valjan izkaz ima, te je takav postupak tim kažnjiviji, sto se pod krinkom zakona izvadja. Inteligentan porezovnik se proti takovoj vrsti uredovanja još kako tako štititi znade, nu čim se mogu braniti neuki posiednici. kojih broj je žalibože mnogo veći od onih, koji si iz obstojećeg meteža postupovnih zakonah i naredabah kakav izlazak iznaći uzmognu?

Da se moji navodi na podpunoj istini osnivaju, zato nejamči samo moja zastupnička rieč, već ako presvm. gospodin ministar uzželi, mu mogu fakta navesti, kojih nabrajanje bi nesamo odviš dugotrajno, već i visokoj kući dosadno biti moglo.

Posjednik zemljištah, koj od istih godišnji katastralni čisti dohodak od 100 for. vuče, ima od

Digitized by Google

tog possjda plaćati prie svega zemljarinu 29 f. 76 n.
zatim obćeg dohodarinskog prireza . 4 „ 12 „
osobarinu, ako takav posiednik još
dvoje družine hraniti ima . . . 3 „ — „
nu dočim pod vedrim nebom stanovati
nemože sa dvojom družinom i
možebiti mnogobrojnom drobnom
detcom, a to mu je ipak krova
potriebe sa trimi predieli, sobe
zvanimi, za koje opet plaćati ima
razredne kućarine . . . . . 4 „ — „
Ukusmo . . 40 f. 88 n.

Takav nesretni zemljoposiednik mora dakle više od 40% svog čistog dohodka godimice državi podavati, nebrojci simo još občinske i razne ine terete. Ja nemislim, da bi ikoj kommunistički sustav posied (u danom slučaju dobro razlučiti se imajući od vlastničtva) tako obteretio, kako to slavno sada vladajući financialni moderni system čini. Nu ako već takav posieduik toliki dio svog dohodka državnomu žđrielu žrtvovati mora, koje sa njegovimi elementarnimi i raznimi iuimi nesgodnimi i nepodobštinami nikakovo pomilovanje neima, a to se ipak punim pravom od organah države, ako već sa poreznikom kakav obzir imati blagoneuzhtiju, zahtievati može, da se strogo zakona drže.

Da tomu pako u novije vrieme u Hrvatskoj i Slavoniji tako nije, tomu je po mom osvedočenju najglavniji uzrok taj, što je unatoč jasnomu slovu napodbenog zakona od god. 1868, kojemu u sliedećem smjeru dosad još nijedan drugi zakon nederogira, i naproti §. 45. istog ovog zakona bez nekog sporazumka sa kr. hrv. slav. autonomnom zem. vladom na čelo kr. fin. zem. rav. nateljstva u Zagrebu imenovana osoba, koja na toliko neodgovara uvjetom §. 46. napomenutog zakona, što makar da je ugarski državljan, ipak nije sin kraljevine Hrvatske i Slavonije, koj bi naše okolnosti potanje poznavati mogao i sa svojim narodom kao član istog osjećati znao sve rane i sve radosti svog naroda. Ja nedvojim ni najmanje u tom, da bi se izmedju svih onih, koji su u smislu §. 46. navedenog zakona in prima linea pozvani, da izpune mjesta zajedničkih službah u Hrv. i Slavoniji, našto dosta valjanih i savjestnih silah, koje bi se posvetiti mogle vršenju radačah kr. fin. zem. ravnatelja u Zagrebu na dobrobit ne samo države već i državljanah, i nedvojim ni najmanje otom, da preuzv. gosp. ministar financijah ovo osvedočenje samnom podpunoma dieli.

Ja sam glede toga imenovauja u hrvatskom saboru na preuzv. gospodina bana upravio interpellaciju, na koju bi mi ban odgovorio, da on kod tog imenovanja ništa uplivao nije, to uslied toga imadem čast staviti na preuzv. gosp. ministra financijah sliedeću

„Interpellaciju:

1. Čime opravdava Vaša Preuzvišenost imenovanje sadanjeg ravnatelja kr. zem. fin. ravnateljstva u Zagrebu, koje ja sliedilo unatoč §. 45. nagodbenog zakona od god. 1868. bez svakog sporazumka sa autonomnom zem. vladom kraljevine Hrv. i Slavonije i unatoč §. 46. istog zakona, koj zahtieva, da ako samo moguće bude, u Hrvatskoj i Slavoniji jedino sa sinovi ovih kraljevinah se popuniti imadu službena mjesta u ressort zajedničke slade spadajuća?

2. Do kada kani Vaša Preuzvišenost sadanjeg ravnatelja kr. zem. fin. ravnateljstva u Zagrebu odpustiti i u mislu nagodbenog zakona od. god. 1868. drugoga za imenovanje na najvišjem mjestu predložiti?“

Antal Gyula jegyző (*olvassa*):

„A pénzügyminister ur ő nagyméltóságához szóló interpellatió.

1. Mi által indokolja nagyméltóságod, a mostani zágrábi pénzügyi igazgatónak kinevezését, ki az 1868. évi kiegyezési törvénynek 45. §. ellenére, a horvát-szlavon országos kormány előleges közbenjárása nélkül és ugyanezen törvénynek 46. §. ellenére, mely azt határozza, hogy a hol csak lehetséges, Horvát- és Szlavonországban, a közösügyek elintézésére fennálló hivatalok, ezen országok fiai által töltessenek be, lett kinevezve?

2. Mikor szándékozik nagyméltóságod a jelenleg alkalmazásban álló zágrábi pénzügyi igazgatót állomásától eltávolítani és ezen állomásra az 1868. évi kiegyezési törvénynek 45. és 46. §§. értelmében, egy másikat legfelsőbb helyre kinevezésre javaslatra hozni.“

Elnök: Közöltetni fog a pénzügyminister urral.

Madarász József: Az igazságügyminister urhoz kívánok kérdést intézni. (*Olvassa.*)

„Van-e tudomása a minister urnak s ha nincs, szándékozik-e tudomást szerezni a felől, hogy mult évi deczember 31-én Székesfehérváron, a „Székesfehérvár és Vidéke“ lap szerkesztőjének lakásába, a budapesti sajtóbiróság rendelete folytán, behatoltak, összes iratait erőhatalommal átkutatták az illető tiltakozásának ellenére, azért: mert a szerkesztő elvállalván a felelősséget, nem nevezte meg azon egyént, a ki az említett lapba a mult évben, az adóvégrehajtás könyörtelensége és az adófelügyelő-hivatal fosztogatási eljárása ellen felszólalt.

Az 1848: XVIII. t. cz., vagyis a sajtótörvény melyik szakasza engedi meg az ily intézkedést? És ha meg nem engedi, szándékozik-e az egyéni és sajtó-szabadság ellenében elkövetett e törvénytelen eljárást megtorolni?“

Ez kérdésem és csak nehány szóval kívánom kifejezni azon meggyőződésemet, hogy habár

Digitized by Google

jól tudom is azt, hogy itt birói intézkedésről van szó, még sem hiszem, hogy volna egyetlen állam is, a hol megengedtetnék az, hogy a birósági közeg, fennálló törvény ellenére, az egyéneknek személyes házi jogait megsérthetné és hogy ez minden megtorlás nélkül megtörténhessék. Elvárom az igazságügyminister urtól annak idejében nem a lovagias, hanem az igazságos hivatalos választ, fenntartván magamnak a jogot, a nyert válaszhoz képest, a további lépések megtételére. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: Az interpellatió közöltetni fog az igazságügyminiszterrel. Mielőtt az ülést bezárnám, a legközelebbi ülés napirendjére vonatkozólag kivánok előterjesztést tenni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Vasárnap és hétfőn ünnep lévén, a legközelebbi ülés kedden d. e. 10 órakor fog tartatni, melynek napirendjére a következő tárgyakat vagyok bátor kitűzni: a mentelmi és összeférhetlenségi bizottságoknak tegnap beadott jelentéseit, a melyek már ki vannak nyomva és a ház tagjai közt ki vannak osztva. Madarász József képviselő ur által beadott indítvány indokolását és a közjegyzők díjairól szóló törvényjavaslat tárgyalását. (*Helyeslés.*)

Ha nincs észrevétel, akkor ezen tárgyak a keddi ülés napirendjére kitűzetnek.

Egyéb tárgy nem lévén, az ülést bezárom.

(*Ülés végződik déli 12 órakor.*)

200. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi február 3-án.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyvhitelesítés. Elnöki jelentés a beérkezett felterjesztésekről, a még függőben maradt interpellatiókról és Zákó Sándor haláláról. Tisza Kálmán ministerelnök bemutatja a phylloxeráról szóló két szentesitett törvényczikkeket; továbbá a Deák Ferencz emlékének törvényboiktatására 1876-ban hozott törvényczikk nyomán 1879-ben tett intézkedéseiről szóló jelentést. Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister a mult öszszel beterjesztett 241. és 242 számú törvényjavaslatokat visszavonja. Az összeférhetlenségi bizottság jelentése, Miehl Jakab ügyében. A kérvényi bizottság XXVI-ik sorjegyzékének bemutatása. A mentelmi bizottság jelentése, Nagy György ügyében. Az összeférhetlenségi bizottság jelentése, az 1875. évi I. törvényczikk 1-sö §-a *g*) pontját illetőleg s ennek tárgyalása. Madarász József ellenindítványa.

A *kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágoston, b. Kemény Gábor, Péchy Kálmán, b. Orczy Béla.*

(*Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Baross Gábor jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólókat Antal Gyula, a javaslatok ellen szólókat b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

A mult ülés jegyzőkönyve fog hitelesítés végett felolvastatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a január 31-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesítve van.

Bemutatom a belügyminister ur levelét, melyben tudatja, hogy boldogult Karolina Auguszta császárné és királyné ő Felségeért, dicsőült I. Ferencz császár és király negyedik hitveséért, a halála évfordulóján szokásos ünnepélyes gyász isteni tisztelet, f. hó 7-kén d. e. 10 órakor fog a vári helyőrségi templomban megtartatni.

Tisztelettel tudomásul vétetik.

Bemutatom továbbá Temesvár sz. k. város közönségének föliratát, melyben Jász-Nagykún-Szolnok megyének fölterjesztését pártolván, az adók, főleg az illetékek kezeléséről szóló törvényeknek mielőbb czélszerű átalakítását kéri.

Áttétetik a kérvényi bizottsághoz.

Van szerencsém bemutatni a házszabályok 168. §-a értelmében, a mult hó végeig beadott, de el nem intézett törvény- és határozati javaslatok, indítványok és interpellatiók jegyzékét.

Fel fog olvastatni.

Antal Gyula jegyző (*olvassa az elnöki jelentést*).

Digitized by Google

Elnök: Mielőtt a jelentés a ház irodájában megtekintés végett letétetnék, van szerencsém a t. házat felkérni, hogy egyes itt felsorolt tárgyakra, határozatot hozni méltóztassanak.

Ilyenek Tóth Vilmos interpellatiója, a nyitratapolcsányi út tárgyában, a 104. ülésben, a közmunka- és közlekedésügyi ministerhez. Minthogy Tóth Vilmos megszünt képviselő lenni, ha ez interpellatiót a t. ház tagjai közül senki sem teszi magáévá, akkor ez a t. ház megegyezésével megszüntnek jelentetik ki és a jegyzékből kitöröltetik. (*Helyeslés.*)

Továbbá Turgonyi Lajosnak, Zalamegye Göcsej vidékén fölmerült inség ügyében, a 162. ülésben, a ministerelnökhöz intézett interpellatiója, minthogy e tárgyban azóta két törvényjavaslat szavaztatott meg, a t. ház beleegyezésével szintén töröltetik. (*Helyeslés.*)

Ugyancsak: Csatár Zsigmond, Csongrád város kivételes helyzetének megszüntetése végett, a 169. ülésben, a belügyministerhez inlézett interpellatiójának tárgya az óta szintén megszünvén, hasonlóképen töröltetik. (*Helyeslés.*)

Ezen kivül Irányi Dániel, az országban fölmerült inség tárgyában, a 192. ülésben a belügyminister intézett interpellatiója, melynek tárgyában az óta két törvényjavaslat szavaztatván meg, szintén töröltetik. (*Helyeslés.*)

Szintén törlendő Degré Alajos a dézsmaváltsági visszaélések ügyében, a 199. ülésben a pénzügyministerhez intézett interpellátiója, mert ez ügyben a pénzügyminister már felelt, előzetesen ugyan, de ugy tudom, a t. képviselő ur abban megnyugodott. Ha annak idejében a t. képviselő ur a minister ur végleges intézkedésében meg nem nyugodhatik, ez új interpellatió tárgyát képezné. (*Helyeslés.*)

Itt van végre Novák Gusztáv egy indítványa az egyesületi jog szabályozása tárgyában. Ez interpellatiót a t. képviselő ur vissza vonta és az ügyet interpellatió alakjában hozza elő. Ez tehát hasonlóképen töröltetik a t. ház beleegyezésével. (*Helyeslés.*)

Ezeket a t. ház elfogadván, a kimutatás az irattárba fog betekintés végett letétetni.

E pillanatban kapom Pulay Kornél képviselő ur levelét, a melyben tudatja, hogy az éjjel Zákó Sándor képviselő ur meghalt. Azt hiszem, hogy a t. ház egyetértésével találkozom, ha határozatilag kimondom, hogy e haláleset feletti mély részvétét és fájdalmát, a ház jegyzőkönyvileg kifejezi. (*Helyeslés.*)

Az értesítés szerint az elhunyt temetése f. hó 4-én délután 3 órakor lesz.

Ugy hiszem, hogy a t. ház egyuttal felhatalmazza az elnökséget, hogy az új képviselőválasztás iránt a szükséges lépéseket megtegye.

A ministerelnök kiván előterjesztést tenni.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Van szerencsém a phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről szóló és a phylloxera rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött, az 1880. évi I. t. cz. által beczikkelyezett nemzetközi egyezményből folyó ideiglenes intézkedésekről szóló és ő Felsége által legkegyelmesebben szentesített törvényczikkeket kihirdetés végett benyujtani.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a szentesített törvényczikkeket*).

Elnök: Ezen szentesített törvényczikkek hódoló tisztelettel kihirdettetvén, hasonló kihirdetés végett a mélt. főrendeknek fognak átküldetni. Hogy ez még a mai ülésben megtörténhessék, sziveskedjenek meghallgatni a mai ülés jegyzőkönyvének ide vonatkozó kivonatát.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a február 3-iki ülésnek a szentesitett törvényczikkek kihirdetésére vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatát*).

Elnök: Észrevétel nem tétetvén, a jegyzőkönyv ezen része hitelesittetik.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Az 1876: évi III. t. cz. 3. §-ának rendelkezéséhez képest, van szerencsém a ministerium jelentését beterjeszteni a Deák Ferencz emlékének törvénybe iktatásáról szóló 1876: III. t. cz. végrehajtása tárgyában, az 1879. évben történt intézkedésekről. Kérem, méltóztassék ezen jelentést az eddigi szokás szerint kinyomatni és szétosztatni.

Elnök: Ki fog nyomatni és a ház t. tagjai közt szét fog osztatni.

Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister: T. ház! Van szerencsém bejelenteni, hogy az általam a mult őszszel benyujtott törvényjavaslatok közül kettőt, nevezetesen a 141. számú törvényjavaslatot, mely a földtehermentesítési kötvények törlesztéséről és a 242. számút, mely a szőlődézsmaváltság adósság törlesztéséről szól, a pénzügyi bizottságban a törlesztési határidő halasztása körül kifejtett aggályok miatt, ezennel visszavonom. (*Helyeslés és tetszés.*)

Minthogy azonban ezen törvényjavaslatokban oly intézkedések is foglaltattak, melyek — miként ezt az azokhoz mellékelt indokolásokban kifejtettem — mindenesetre törvényhozási intézkedést igényelnek, nevezetesen az iránt, hogy a kibocsátott földtehermentesítési adósság arányban és összhangzásban legyen a törlesztési tervvel, másodszor a szőlődézsmaváltság tartozások a váltság-kötelezettek részéről két milliónyi tartozással magasabbra rugván és ezeknek egyszerre való behajtása a váltság-kötelezettek végromlása nélkül nem lévén lehetséges, ennek halasztása czéljából szükséges, hogy törvényhozási intézkedések tétessenek.

Digitized by Google

Ezeknek czéljából fenntartván az egyes értékpapirokra eddig fennállott törlesztési határidőt, van szerencsém három törvényjavaslatot előterjeszteni; egyet a földtehermentesítési kötvények törlesztéséről; egy másikat a hátrálékos szőlődézsmaváltság-tartozások törlesztéséről és végre egy harmadikat: az államkölcsönök tőketörlesztése évi járadékainak fedezéséről.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen törvényjavaslatok kinyomatását elrendelni és azokat a pénzügyibizottsághoz áttenni azon utasítással, hogy ezen törvényjavaslatokat — minthogy az államköltségvetéssel szoros összefüggésben vannak — sürgősen tárgyalják, ugy hogy az erről szóló jelentést, a képviselőház esetleg még a költségvetési vita előtt vehesse föl.

Elnök: A pénzügyminister ur jelentését a két visszavont törvényjavaslat iránt, a ház tudomásul veszi, az általa beterjesztett új törvényjavaslatok pedig a pénzügyi bizottsághoz fognak sürgős tárgyalás végett áttétetni.

Szeniczey Ödön: T. ház! Van szerencsém bejelenteni, hogy az összeférhetetlenségi bizottság, Miehl Jakab országgyülési képviselő összeférhetlenségi ügyét tárgyalta s erre vonatkozólag határozatot hozott. Van szerencsém ez alkalommal az ide vonatkozó és a hozott határozatokat tartalmazó jegyzőkönyvet s az ügyhez tartozó egyéb iratokat beterjeszteni. Kérem, méltóztassék a bizottság határozatát felolvastatni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa:*) „A képviselőház összeférhetlenségi bizottságának 1880. évi január hó 29-én délután 6 órakor az országházban az I. osztály helyiségében tartott üléséről vezetett jegyzőkönyve.

Jelenlevők: Szeniczey Ödön biz. elnök, gr. Csáky László, Dacsó Pál, Ragályi Aladár, Kerntler Ferencz és Jászai Antal biz. tagok és Tibád Antal biz. jegyző. 7. Tanácskozás alá vétetik a Miehl Jakab országgyülési képviselő ellen, a székesfehérvári káptalan valóságos és fizetéses kanonokjává lett kineveztetése következtében, Madarász József országgyülési képviselő bejelentése folytán felmerült összeférhetlenségi ügy.

Egyszersmind felolvastatik Madarász József országgyülési képviselő, mint az eset bejelentőjének 1880. évi január hó 29-éről a bizottsághoz intézett nyilatkozata, melyben hivatkozva az 1875. évi I. t. cz. 1. §-a első bekezdése és 7. §-ára, azon nézetének ad kifejezést, hogy miután Michl Jakab igazolt képviselő, igazolása után valóságos fizetéses kanonokká lett kineveztetésétől számítandó 24 óra alatt, képviselői állásáról le nem mondott s ezen mulasztást az adott viszonyok tanusítása szerint szándékosan követte el, képviselői megbizása megszüntnek lenne nyilvánítandó.

Szemben ezzel az ülésen megjelent érdekelt képviselő Miehl Jakab — elismerve azt, hogy az eljárás tárgyát képező ügy tényállása megegyez a valósággal, kéri a bizottságot, hogy miután az ellene bejelentett esetre, az összeférhetlenségi törvénynek sem 1 §-a, sem pedig 7. §-a nem alkalmazható, határozatilag mondja ki, hogy abban összeférhetlenségi esetet fennforogni nem lát.

Ezután az elnök a tárgyalást befejezettnek nyilvánítva s a hallgatóságot és az érdekelt képviselőt a helyiségből való eltávozásra felszólítva, a bizottság az ügynek alapos és beható megvitatása után, jelen volt összes tagok egyhangú megegyezésével, a következőleg határozott:

Tekintettel arra, hogy a katholikus káptalanoknál rendszeresített kanonoki állomások nem tekinthetők oly hivatal vagy állomásnak, melyekkel állami fizetés vagy díjazás járna, tehát a fennforgó esetre nemcsak az 1875. évi I. t. cz. 1. és 7. §§., de miután egyházi állás forog kérdésben, még 8. §-a sem alkalmazható és igy azon körülmény, hogy Miehl Jakab országgyülési képviselő igazoltatása után valóságos fizetéses kanonokká neveztetett ki s képviselői állásáról 24 óra alatt le nem mondott, vele szemben összeférhetlenségi esetet nem képez.

A határozat bővebb indokolása tekintetéből hangsúlyozandónak tartja a bizottság, hogy a midőn az 1875. évi I. t. cz. alkotására vezetett javaslat a főrendek házában tárgyaltatott, a ház egyik tagjának kérdésére kijelentette az akkori belügyminister, hogy a t. cz. ezen §-a 1. bekezdése, a katholikus egyházi hivatalok és állomásokra nem vonatkozik s hogy ezen kijelentéssel összehangzott a képviselőház gyakorlata is, a mennyiben 1875. óta a mai napig, folytonosan voltak s jelenleg is vannak oly képviselő-tagjai, kik kanonoki, vagy ahhoz hasonló állomásokat foglaltak, vagy foglalnak el a nélkül, hogy összeférhetlenségük, bármikor is kérdés tárgyává tétetett volna.

Mely határozat az érdekelt képviselő jelenlétében élő szóval nyilvánosan kihirdettetvén, a bizottság elnöke felkéretett, hogy az eljárásról a képviselőháznak szokott módon jelentést tegyen.

Ezzel elnök a mai napra kitűzött ülést bejezettnek nyilvánította. Szeniczey Ödön a biz. elnöke. Tibád Antal, biz. jegyző.“

Elnök: A házszabályok 124. §-a értelmében a képviselőház ezen jelentést tudomásul veszi.

Kubinyi Árpád, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a kérvényi bizottság által letárgyalt kérvényeknek 26. sorjegyzékét a t. háznak ezennel bemutatni azon kéréssel, hogy a beterjesztett jegyzéknek kinyo-

Digitized by Google

matását, szétosztását és napirendre tűzését elrendelni méltóztassék.

Elnök: A sorjegyzék ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején napirendre tűzetni.

Következik a mentelmi bizottság jelentése, Nagy György képviselő ur mentelmi ügyében. A jelentés fel fog olvastatni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a mentelmi bizottság jelentését Násch Salamonnak Nagy György képviselő mentelmi jogának felfüggesztése iránt beadott kérvénye tárgyában*).

A mentelmi bizottság véleménye a következő:

„Miután a képviselőház csak illetékes bíróság vagy hatóság megkeresése folytán függesztheti fel tagjainak mentelmi jogát, a bizottság véleménye oda terjed:

hogy kérelmező Násch Salamonnak kérvénye, minden érdemleges intézkedés nélkül, a ház irattárába teendő.“

Elnök: Méltóztatnak a véleményt elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Elfogadtatik.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a képviselőház mentelmi bizottságának jelentését Nagy György képviselő ügyében*).

A mentelni bizottság véleménye a következő:

„Tekintve, hogy a vádfeljelentésben Nagy György képviselő terhére felhozott cselekmény — ha valóban elkövettetett — a büntető törvény szigora alá esik s tekintve, hogy a mentelmi jog felfüggesztését illetékes bíróság kérelmezi:

a mentelmi bizottság sem panaszos, sem a bíróság részéről zaklatást nem lát s ajánlja a t. háznak Nagy György képviselő mentelmi jogának felfüggesztését“.

Elnök: Méltóztatnak e véleményt elfogadni? (*Elfogadjuk!*) Határozatképen kimondom tehát, hogy Nagy György képviselő urnak mentelmi joga felfüggesztetik s erről a megkereső törvényszék értesittetni fog.

Most következik az összeférhetlenségi bizottság jelentése.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a jelentést az 1875: I. t. cz. 1. §-a g) pontja iránt*).

„Az összeférhetlenségi bizottság a kérdést, az idézett keletü és számú határozat következtében, idei január hó 26-án és 29-én tartott üléseiben tanácskozás alá vévén, azon véleményben állapodott meg, hogy:

a) az 1875. évi I. t. cz. 1. §-a *g*) pontja — tekintve annak úgy nyelvtani szövegét, mint intentióját — azt a mit kifejezni akar, világosan és határozottan fejezi ki; nevezetesen, kimondja, hogy a kormánybiztosság csak azon esetben fér össze a képviselői állással, ha ideiglenes természetü, rendes fizetéssel összekötve nincs, egy évnél tovább nem tart, tehát ezen idő lejártával csak új megbizás vagy kiküldés folytán vállalható el ismét s ha a képviselőház a távozásra az engedélyt megadja — mely engedélyadás a szónak természetes értelme és jelentőségéhez képest, a megbizás elvállalása és megkezdése előtt kell, hogy történjék: ez irányban valamely intézkedés tételének szüksége fenn nem forog;

b) a kérdés második pontját illetőleg, tekintettel arra, hogy az 1875. évi I. t. cz. 1. §-a *g*) pontja értelmében valamely képviselő, más egyéb feltételeket nem érintve, csak azon esetben vállalhat kormányi megbizást vagy kiküldetést, ha a képviselőház a távozásra az engedélyt megadja, minthogy az ezen engedélyadási jog gyakorlata szempontjából szükséges ellenőrzésre vonatkozólag, sem a többször említett törvényczikkben, sem pedig — és daczára a törvényczikk 5. §-ában foglalt fenntartásnak — a képviselőház házszabályaiban részletes intézkedések nem foglaltatnak, egyfelől utasitandók lennének az összes ministerek, hogy ha valamely képviselőt biztosi megbizás vagy kiküldetésben részesítenek, azt egyidejüleg a képviselőház elnökének is tudomására hozzák; másfelől pedig kötelezendők lennének a képviselőház tagjai, hogy a mennyiben valamely kormányi megbizást vagy kiküldetést szándékoznak vállalni, távozási engedélyérti felfolyamodványukat, a megbizó vagy kiküldő levél vételétől, a mennyiben pedig a képviselőház azon időpontban szünetelne, a szünetelést közvetlenül követő első üléstől számitandó nyolcz nap alatt, benyujtani tartozzanak.

Tibád Antal előadó: T. ház! Mielőtt a felolvasott bizottsági jelentést a t. háznak elfogadás végett ajánlanám, előadói hivatásomból kifolyólag, kötelességemnek ismerem az annak alapjául szolgált képviselőházi határozat történeti előzményeit és az indokokat, melyek az általam képviselt összeférhetlenségi bizottságot a jelentésben foglalt véleménynyilvánításra birták, igen röviden a t. ház elé terjeszteni. (*Halljuk!*)

A mi a feladat első részét illeti, a historiafacti egyszerüen annyiból áll, hogy a képviselőháznak múlt évi október 2-án, 6. és 7-én tartott üléseiben, midőn a ház t. elnöke több kormányi megbizást vállalt képviselő távozási-engedélyt kérő folyamodványát a házszabályoknak megfelelőleg bemutatta volna, Irányi Dániel és Madarász József képviselő urak felszólalván, az utóbb nevezett képviselő ur azon nézetnek adott kifejezést, hogy valamely képviselő csak oly kormányi megbizást vagy kiküldetést vállalhat el, mely egy évnél tovább nem tarthat és ezt is csak azon esetben teheti meg, ha ehhez a ház engedélyét előlegesen kieszközli, mely tekintetben, mint a t. képviselő ur magát október 7-én kifejezni méltóztatott, a törvény sem nem eléggé határozott, sem nem kellőkép világos. Ezen nyi-

Digitized by Google

latkozatok által indittatva, a ministerelnök ur, ki a mint e nyilatkozatából kitűnik, Madarász József képviselő ur felfogásával nem mindenben értett egyet, ugyanazon év október 29-én indítványt nyujtott be a képviselőházhoz, mely november 6-án tárgyalás alá vétetvén, annak eredményekép az összeférhetlenségi bizottság oda utasittatott, hogy tekintettel a felmerült eltérő értelmezésekre, adjon véleményes jelentést az iránt, hogy először miként értelmezendő az 1875. évi I. t. cz. 1. §-nak *g*) pontja; és másodszor mily eljárás lenne követendő azon képviselők irányában, illetőleg azok részéről, a kik ezen törvény által meghatározott helyzetbe jutnak.

Ez, t. ház, rövid vázlata azon tényeknek, melyek e bizottsági vélemény szerkesztését megelőzték.

Áttérve már most azon indokokra, melyek a bizottság kiindulási pontját képezték, azok részint általános természetüek, részint pedig olyanok, melyek egyenesen és kizárólagosan a képviselőházi határozatban foglalt utasításokra vonatkoznak. Általános szempontból tekintve a kérdést, a bizottság azon feltevésből indult ki, hogy a képviselőházat a törvénymagyarázat szokásos módjai közül, egyik gyakorlásának joga sem illeti meg. (*Helyeslés jobbfelől.*) Nem illeti meg a hiteles magyarázat gyakorlásának joga azért, mert ez alkotmányunk egyik alaptételénél fogva, a törvényhozás mind három factorának együttesen fenntartott kizárólagos jog. (*Helyeslés jobbfelől.*) De nem illeti meg a törvény intézkedéseinek egyes concret esetekre való alkalmazásában nyilvánuló magyarázási jog sem, mert ez a törvény 5. §-a által, egy bíróságkép működő állandó képviselőházi bizottságra lett átruházva, melynek véleményszabadságát a törvényre vonatkozólag, valamely egyoldalú határozattal megkötni, alterálni, a bizottság véleménye szerint nem lehet.

Mindezekből önkényt folyik, hogy, ha az idézett törvényhely nem is volna eléggé határozott és annak szerkezete nem volna világos, a bizottság nem javasolhatott volna a t. háznak egyebet, mint hogy az illető ministert, a törvény hiteles magyarázata eszközlése tekintetéből utasítsa egész általánosságban, minden további megszorítás nélkül törvényjavaslat beterjesztésére. Nem tehetett volna pedig egyebet annál inkább, mert a bizottság nézete szerint, a parlamentarismus szellemével nem volna megegyeztethető az, hogy egy ily határozatban oly előleges, a dolog érdemére vonatkozó megszorítás foglaltassék, a mely által később a törvényhozás egyik, vagy másik faktora véleményszabadságának mintegy praejudikáltassék.

A másik általános elv, t. ház, a melyet a bizottságnak a kérdés tárgyalásánál szintén nem lehetett figyelmen kivül hagyni, azon kérdés volt: hogy vajjon a ház bir-e joggal oly esetben, midőn a törvény valamely esetre vonatkozólag hiányosan intézkedik, vagy éppen nem intézkedik, a mutatkozó hiányokat határozattal pótolni? E részben azt hitte és azt hiszi a bizottság, hogy a mennyiben egy ily természetű határozat, kivált, ha annak tárgyát az illető törvényhozási faktornak saját belügye képezi és annak czélzata nem terjed tovább, mint hogy általa a kormány és az illető törvényhozási faktor tagjai köteleztessenek, egy ily határozat alkotása — mondom — teljesen belefér a magyar országgyülés képviselőháza alkotmányos jogosítványainak keretébe. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A mi már most a törvénymagyarázatra vonatkozó első általános elvet illeti, azon elv alkalmazásának helyét a bizottság a fennforgó esetre vonatkozólag nem látta, nem pedig azért, mert a bizottság azon meggyőződésben volt és van, hogy az 1875: I. t. cz. 1. §-a *g*) pontjának intézkedései egészen határozottak és annak szerkezete világos; és e tekintetben nem ért egyet Madarász József képviselő urral, hogy valamely képviselő csak oly kormányi megbizást vagy kiküldetést vállalhatna el, a mely tárgyi tekintetben, tekintettel a megbizás tárgyára, egy évnél tovább nem tart, sőt ellenkezőleg a bizottság azt hiszi, hogy az ezen törvény helyben foglalt időhatározás, nem a megbizás tárgyára, objetumára, hanem a megbizást vállaló személyére vonatkozik és kell, hogy vonatkozzék, annál inkább, miután az ugynevezett kormánybiztosság, nem állandólag rendszeresített intézmény s annak időtartamát a legtöbb esetben előre meg sem lehet határozni.

De nem ért egyet a bizottság Madarász József képviselő urral arra nézve sem, hogy a ki már egy tárgyban egy évig, mint kormánybiztos működött, az ugyanazon tárgyban tovább nem működhetnék; mert hogy ha a törvényhozás ki akarta volna zárni e további működést, akkor a törvény illető helyén ezt egyesen és világosan kifejezte volna. De a törvényben nincs kimondva sehol és az illető törvényhelyen sincs kimondva az, hogy a ki egy évig már egy tárgyban, mint kormánybiztos működött, egy újabb megbizást ne vállalhasson és újabb képviselőházi engedély folytán egy másik évig ne működhetnék.

De, t. ház, ezt látszik bizonyitni azon körülmény is, hogy ha már egyszer az 1874. évi törvényhozás nem látta szükségesnek a kormányi megbizásokat és kiküldetéseket a képviselői állással egyáltalában és kivétel nélkül összeférhetetleneknek nyilvánitani és ez által a kormányt az e czélra legalkalmasabban használható elemek egy jelentékeny contingensétől elzárni; annál kevésbbé volna helyes és czélszerü, ezt

Digitized by Google

most egy megszorító magyarázat által eszközlésbe venni, mert a képviselőház, a törvény által részére esetről esetre biztosított engedélyadási, vagy megtagadási jogban, oly discretionalis hatalmat bir, melylyel szemben a végrehajtó hatalom képviselői részéről, a törvényhozás ezen faktorának függetlensége ellen irányzandó netáni minden támadás, egészen sikertelennek fogna bizonyulni. De világosnak és határozottnak tartja a bizottság a már többször említett törvényhelynek az engedélyadásra vonatkozó intézkedését is, mert az „engedély" szó, tekintettel annak szokásos és természetszerű jelentőségére és értelmére, minden további megszorítás és meghatározás nélkül is kifejezi azt, a mit Madarász képviselő ur az „előleges" jelző odacsatolásával kivánt alatta érteni.

Ezek voltak röviden összefoglalva az indokok, melyek a bizottságot arra inditották, hogy véleményében a törvény értelmezésére vonatkozólag egyátalában semmiféle javaslatot ne indítványozzon a t. háznak.

De bármennyire világosnak és határozottnak tartja is a bizottság a törvény intézkedését, azt kénytelen elismerni, hogy az ez által a képviselőház részére biztosított engedélyadási jog gyakorlása, sem az illető törvényczikkben, sem pedig, — daczára az ennek 5. §-ában foglalt fenntartásnak, — a képviselőház házszabályaiban kellőleg körvonalozva nincs. Ennélfogva ezen biztosítás tekintetéből szükségesnek tartotta a bizottság, a jelentésében foglalt határozati javaslatot ajánlani, a melynek elfogadása által, a bizottság nézete szerint oly garancziák teremtetnének, a melyek elzárnák az útat arra nézve, hogy jövőben e részben bármely visszaélés előfordulhasson.

Mindezen okok alapján tisztelettel kérem a t. házat, hogy a bizottság jelentésének *a*) pontját tudomásul véve, az ennek *b*) pontjában foglalt határozati javaslatot pedig elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Madarász József: T. ház! Azt hittem, a t. előadó úr azzal fogja befejezni előadását, hogy kéri a házat, hogy a bizottság jelentése a részletes tárgyalás alapjául elfogadtassék és én legalább — bocsásson meg a t. előadó úr — e tekintetben fogok nyilatkozni és óhajtom, hogy előbb általános, azután pedig részletes vita kezdessék, a miként ezt a házszabályok rendelik.

A jelentést én magam is elfogadom a részletes tárgyalás alapjául. Csakis azért szólalok fel most az általános tárgyalásnál, (*Közbeszólás: Hogy kétszer szólhasson!*) — nem azért, hogy kétszer szóljak, hanem — hogy kifejezzem azon óhajtásomat, mikép külön kivánnám tárgyaltatni az *a*) és *b*) pontot; mert az *a*) pont ellen ellenindítványt, a *b*) pontra nézve pedig módosítványt szándékozom beterjeszteni.

Továbbá felszólalok azért, hogy itt előre már kijelenthessem azt, miszerint a t. előadó úrnak hivatkozása október 6-án tartott beszédemre, a melyben én azt nyilvánítottam volna, hogy az 1875: I. tcz.-nek rendelkezése nem világos és nem határozott, nem áll. Nincsen kezeim között még a naplónak ezen része, megengedem, hogy sajtóhiba lehet benne, mert többször megtörténik — tudom, — hogy egy „nem" szó kimarad, a hol mondottuk, viszont pedig a hol nem mondtuk, ott egy „nem" szó hozzájön. Azért kérem a t. előadó urat, hogy ha netalán úgy volna is a naplóban, méltóztassék nyilatkozatomat úgy venni, a mint azt tenni szándékoztam, midőn határozott következtetéseket vontam le ezen törvényből és ezen törvény rendeletét határozottnak, világosnak kivántam tekinteni. Ez az, a mit általánosságban az előadásra nézve megjegyezni szükségesnek tartottam.

Hozzá teszek még egyet. A t. előadó úr azt modja, hogy ők ki voltak küldve a törvény értelmezése végett és ezt nem teljesíthetik, mert hiszen ez a törvényhozásnak joga és kötelessége. Hát ez tökéletesen igaz, hanem midőn egy képviselőház ezen törvényhozási aktust meg akarja kezdeni saját kebelében, joga van neki ezt nemcsak a kormány útján, hanem előlegesen már egy bizottság útján is kezdeményezni: és ez volt a szándéka a t. háznak. Törvényt magyarázni magának a t. háznak — nagyon jól tudom, nincs joga; de ezen törvénymagyarázatot kezdeményezni igenis van joga minden képviselőháznak önmagának is; — annál inkább pedig a kormány beleegyezésével, először is egy bizottság által. Ugy hiszem, hogy ily szempontból volt a bizottság kiküldve.

Nem kivánok most arra nézve észrevételt tenni, vajjon miképen teljesítette ezen elv értelmében feladatát a bizottság; majd a mikor az *a*) pontra kerül a sor, elő fogom adni, vajjon kimerítette-e feladatát a bizottság az általa felállított alapelv mellett, vagy nem, Most csak arra kérem a t. házat, hogy részletes tárgyalás alapjául a jelentést elfogadván, méltóztassék annak részletes tárgyalásába bocsátkozni és mind az *a*), mind a *b*) pontot külön tárgyalás alá venni, mint azt az alapszabályok kivánják. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Németh Albert: T. képviselőház! Csatlakozva a Madarász József képviselőtársam által elmondottakhoz, kijelentem, hogy igen kellemetlenül ütötte meg a fülemet az előadó urnak egy kijelentése. Azt mondja t. i., hogy a törvényeket interpretálni, a törvényhozás három factorának a joga. Ez egészen új theoria és én életemben soha sem hallottam, hogy a törvényhozásnak három factora lenne; a törvényhozás két factorból áll, t. i. az országgyülésből, melynek két

Digitized by Google

háza van: a képviselőház és a főrendiház; a másik factor ő Felsége, ki a szentesítést megadja. De midőn ezt először hallottam, nem türhetem, hogy ily új theoria állapittassék meg. „Leges ferendi abrogandi, interpretandi potestatem, legitime coronato Principi et Statibus ac OO . . . communem esse . . . .“ Azt mondja az 1790. XII. t. cz.

Én tehát, ragaszkodva a törvény magyarázatának ezen kardinális jogához, azt hiszem, hogy ezen kezdeményezési jogát akarta gyakorlatba venni a képviselőház, midőn a bizottságot kiküldte; és csatlakozva Madarász József képviselőtársam javaslatához, a jelentésnek mindkét pontját külön tárgyaltatni kivánom. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Tibád Antal előadó: T. ház! Előre bocsátom, hogy nekem nem lehet kifogásom az ellen, hogy a bizottság véleménye átalánosságban elfogadtatván, a részletes tárgyalás alkalmával annak két pontja külön tárgyaltassék.

Madarász József képviselő úr azt méltóztatott megjegyezni, hogy ő korábbi nyilatkozatában, melyet e tárgyra vonatkozólag tett s melyre hivatkoztam, nem állította azt, hogy a törvény nem elég világos. Megengedem, hogy nem állította, de ki kell jelentenem, hogy informátiómat erre vonatkozólag a naplóból merítettem; ugy látszik oda vétetett be tévesen.

A mi Németh Albert képviselő úr megjegyzését illeti, egyetértek vele; közttünk csak formai különbség van, mert két házból áll a törvényhozás s igy mégis csak három factor van. (*Élénk ellenmondások a szélső balon.*) Három törvényhozási egyéniség! (*Felkiáltások a szélső balon: De ez nem három factor!*)

Elnök: Általánosságban nem lévén észrevétel, a jelentés általánosságban elfogadtatik; az ellen pedig, hogy a jelentés két pontja külön tárgyaltassék, nem lehet kifogást emelni.

Most tehát következik az első pont tárgyalása; kérem a képviselő urakat, hogy előadásaikban az első pontra szorítkozni méltóztassanak.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa a 32. számú jelentésnek a) pontját.*)

Madarász József: A t. előadó ur és a bizottság kijelentik, a miként én is vallom, hogy az 1875: I. t. cz. 1. §-ának g) pontjában foglalt rendelet világos, határozott és azt mondja, hogy itt valamely intézkedés tételének szüksége fenn nem forog. Bocsásson meg nekem a t. előadó ur, de daczára annak, hogy itt intézkedés tételének szüksége fenn nem forog, hogy a törvény világos és igy értelmezésre nincs szükség, a bizottság mégis az általa felállitott elv ellenére, szépen becsúsztatja azon szavak után „egy évnél tovább nem tart“, a következőt: „tehát ezen idő lejártával, csak új megbizás vagy kiküldetés folytán vállalható el ismét.“

Hát mi ez, t. előadó ur, mi ez t. bizottság? Nem más, mint a törvénynek értelmezése, mint a ház intézkedése a további teendőkre nézve. Engedje meg a t. előadó ur, de én a törvény világosságát és határozottságát nem igy, hanem másként értem. Hivatkozom minden magyar embernek nyelvérzékére, (*Helyeslés a szélső baloldalon*) hogy ezen kifejezés: egy évnél tovább nem tart, nem fejezhet ki mást, mint azt, hogy egy évnél tovább nem tarthat. Ennélfogva a képviselőséggel össze nem férhető az olynemű kiküldetés, a mely egy évnél tovább csak új meg új kiküldetés folytán vállalható el megint.

Ez az, a mit a t. képviselőház akkor, midőn az összeférhetlenségi törvényt megalkotta, ki akart kerülni. És méltóztassanak meggondolni, hogy a képviselőháznak, illetőleg az ez által kiküldendő vagy kiküldött, avagy kiküldetni akart képviselőnek tekintélyével is ellenkezik ez.

Hát azt akarják önök, mert az engedélyadás a távozásra megvan, hogy midőn egy kis töltésre fel kell ügyelni, — csak a legkisebbet mondom, — a mi különben is nem a képviselő dolga, a mi megtörténhetik másképen is; és a midőn egy társulati töltés feletti felügyelet nem egy évig, hanem addig tart, mig a társulat fennáll, minden esztendőben kénytelenek legyünk azt mondani, hogy ez, hiába, nem fér össze a képviselőséggel?

Ha valami díjazást akarnak valakinek adni, tegyék ezt másképen, de ne a politikai morálnak ily szembeszökő megsértésével. (*Ugy van! a szélső balfelől.*) Én is becsülöm egyénileg azokat, a kik ki vannak küldve, azonban az én meggyőződésem az, hogy e törvény nem ezért volt hozva és azt hiszem, hogy Horváth Lajos képviselő ur, a ki, mint emlékezem, az összeférhetlenségi törvényjavaslat előadója volt, ezt igazolni is fogja, mert az általa beterjesztett bizottsági jelentésben az van mondva, hogy ezen összeférhetlenségi törvény nem ment a végletekig, sem az egyik, sem a másik végletig; de — és ezt 1875 elején mondotta, — a politikai erkölcsiség hanyatlásának e korszakában, a képviselőház és a képviselők tekintélye követeli azt, hogy még csak gyanu se férhessen ahhoz, hogy a képviselő ily kisszerüség által, a kormány kinevezése befolyása alá rendeltethessék. „Hogy még csak a gyanu se férhessen hozzá,“ mert hát emberek vagyunk, hát összeütközés történhetik.

Bár lehetett volna jelen Deák Ferencz képviselő akkor, az összeférhetlenségi törvény tárgyalásánál, én azt hiszem, hogy akkor sokkal szigorúbban lett volna meghozva ezen törvény. Bár volna itt ma is, nem hiszem, hogy azon törvénynek akkor jó szándékkal elfogadott pontjait

Digitized by Google

most önök iparkodnának ily kisszerűségekért kiforgatni azon értelemből, melyben akkor szándékoltatott meghozatni, hogy még a gyanu is távol tartassék a képviselőház és a képviselők tekintélyétől.

Azért én kérve kérem a t. házat, méltóztassék ne mindig odább és odább menni az erkölcsi sülyedés ezen lejtőjén. (*Élénk helyeslés a szélső balfelől.*) Ha ezen összeférhetlenségi törvény kimondta 1875 elején, hogy a politikai erkölcsiség sülyedése követeli azt, hogy az összeférhetlenségi törvény ugy hozassék meg, méltóztassék gondolni a mai viszonyokra: nem volna-e önöknek inkább kötelessége szigorúan ragaszkodni a törvény betűihöz? Még ha mi óhajtanánk is, hogy egy évnél tovább tartson a kiküldetés, mondanák meg önök: „Nem, ne vállalj el, képviselő, oly megbizást, melyet egy éven belül el nem végezhetsz, ne vállalj el oly megbizást, mely nem valami különösen fontos okból történik, mint azt Tisza Kálmán kivánta 1875 elején. Mert az, mit akkor Tisza Kálmán t. képviselő indítványozott, hogy tétessék hozzá, hogy „ha a ház a távozásra az engedélyt megadja", — ez nem volt benn a bizottság jelentésében, de elfogadtatott. De már bocsásson meg, hiszen ebben semmi moralis biztosíték nincsen. Hát hiszen, a kiket a kormány kinevez egyszer az ő megbizottjainak soraiból, máskor az ellenzék padjairól is — baráti összeköttetés, kormány iránti tekintetből stb., stb., legyenek meggyőződve, száz eset közül egyetlenegyszer történik meg, hogy a ház a távozásra az engedélyt meg nem adná. Hát adja meg, de csak ezen törvény korlátai közt, mig ez fenáll, de egy évnél tovább soha; ne is nevezzen ki a kormány egyetlen egy képviselőt sem, hacsak nem fontos kiküldetésben, hacsak egy éven belül nem végezheti; és ha egy éven belül nem végezheti, hát tegyék azt, mivel a közvéleményt megnyugtathatják, nevezzenek ki másikat. És ekkor legalább addig, mig ezen törvény fenáll, megmentik azt, a mit a bizottság óhajtott, hogy még csak gyanú se férhessen a képviselőház és a képviselők tekintélyéhez.

Ezek azon általános indokok, melyeknél fogva én helyeselvén azt, a mit a t. bizottság is az engedély megadására nézve mond, az összeférhetlenségi bizottság szövegezése helyett kérem a következő szöveg elfogadását.

„Ellenindítvány az összeférhetlenségi bizottság 321-ik számú jelentése folytán, az a) pontra nézve:

a) pont: „miként legyen az 1875. évi I. t. cz. 1. §-ának g) pontja értelmezendő?" — a bizottság szövegezése helyett, kérem a következő szövegezés elfogadását:

a) az 1875. évi I. t. cz. 1. §-ának g) pontja, tekintve annak ugy nyelvezeti szövegét, mint szándokát, világosan és határozottan kifejezi azt, a mit kifejezni akar. — Nem értelmezhető tehát és nem értelmezendő másként, mint a miképen azt a törvény rendeli, t. i. hogy a kormánybiztosság-kiküldetés, csak a következő feltételek mellett fér össze a képviselői állással: ha ideiglenes jellegű, rendes fizetéssel összekötve nincs, — egy évnél tovább nem tart, — és a képviselőház a távozásra az engedélyt megadja.

Azon értelmezés tehát, hogy az egy év lejártával, új megbizás vagy kiküldés folytán ismét elvállalható, vagyis, — mi nem volna egyéb — folytatható volna több éven át ugyanazon ügybeni megbizatás — ugyanazon ügybeni kiküldetés; ez — ellenkeznék a törvény rendeletével — kivetkőztetné azt ideiglenes jellegéből, kiforgatná a törvénynek azon szándokát, hogy a képviselőséggel összeférő megbizatások, kiküldetések, — egy évnél tovább nem tartatnak.

Az engedélyadásra nézve szükséges az, hogy ez a megbizatás a kiküldetés elvállalása és megkezdése előtt történjék."

Kérem a t. házat, méltóztassék ezt a bizottság szövegezése helyett elfogadni. (*Helyeslések.*)

Antal Gyula jegyző (*olvassa Madarász József ellenindítványát, melyet aláirtak: Eötvös Károly, Turgonyi Lajos, Duka Ferencz, Madarász Jenő, Novák Gusztáv, Gáspár Lajos, Szabélyi Antal, Kiss Albert, László Imre, Csanády Sándor.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Midőn az indítványt megtettem arra vonatkozólag, hogy ezen kérdés a képviselőház összeférhetlenségi bizottságához utasittassék, már akkor jeleztem, — de csak jeleztem, mert másról akkor nem lehetett szó, — hogy az előttem szólott képviselő urnak már akkor, részéről jelzett fölfogásában ezen dologra nézve nem osztozom. Kötelességemnek tartom most az általa elmondottak után, a magam részéről ezen kérdésben pár szóval nyilatkozni. (*Halljuk!*)

Az első, a mit meg kivánok jegyezni, az, hogy 1875-ben, midőn ezen törvény alkottatott, midőn a fölött a vitatkozások folytak, akkor nem rendes fizetéssel el nem látott megbizottak vagy biztosok, számra nézve 4-en, 5-en, vagy 6-an ültek a házban, hanem ültek rendes fizetéssel ellátva, gondolom 80 és néhány szám szerint, oly ministeri hivatalnokok, kiknek életmódjuk, életpályájuk volt az és a kik mindennap illető főnökeik behatása és ha ugy tetszik, bizonyos viszonyok közt, ha akarta volna valamelyik — fegyelmi eljárása alá tartoztak.

A mi tehát a képviselő függetlensége szempontjából helyesen volt felhozható, az ily helyzetben lévő nem egyénekkel szemben, — mert

Digitized by Google

hiszen akkor sem egyénekről volt szó, — hanem az ily helyzettel szemben, az ily helyzetnek a képviselőséggel való incompatibilitásával szemben: ez semmi esetre a rendes fizetéssel el nem látott, ideiglenes megbizatásában járó és ebben is csak a ház engedélyével eljárható képviselőkre nem alkalmazható.

A mi pedig magát a törvény szövegét illeti, én is azt tartom, — de a bizottság is azt tartja — hogy az tiszta: e megbizás egy évnél tovább nem tarthat, egy év leteltével lejár, szó sincs róla.

De az már csakugyan magyarázása a törvénynek, ha azt mondjuk, hogy az, hogy egy évnél tovább nem tarthat a kiküldetés, azt teszi, hogy egy év elmultával meg sem újítható.

Méltóztassék megnézni, más országokban is vannak olyan megbizatások, melyeket csak egy bizonyos időre lehet a törvényhozás tagjainak elvállalni, de tudtomra az a magyarázat, hogy a megbizatás megújítható ne legyen, sehol — legalább az én tudtomra — érvényben nincs, sőt éppen annak ellenkezője gyakoroltatik.

A képviselő ur mintegy hibáztatja, hogy ilyen megbizatások nem fontos kérdésben is, pl. egy gát fenntartására adatnak. Hát, t. képviselő ur, egyrészről azt tartom, hogy a gát — ha egy gát fenntartására, vagy előállítására bizatnak is meg képviselők — annak a vidéknek számára nagyon fontos lehet, lehet életkérdés és igen czélszerű, igen helyes, hogy ezen ideiglenes működéssel oly valaki bizassék meg, kinek megbizatása azon vidéket is megnyugtatja, a ki irányában azon vidéknek magának is bizalma van; és sokkal inkább hiszem, hogy gáncsolható volna, ha fontos, politikai természetű megbizatások adatnának egyes képviselőknek, mintha ilyen természetű megbizatásokkal ruháztatnak fel.

Egyébiránt, hogy erkölcsi sülyedésről beszélni itt nincs rendén és nincs helyén, hisz arra itt van a példa, maga a képviselő ur is érintette és igazolhatja azt, hogy bizony a kormány nem szándékozott politikai jutalmakat osztogatni, vagy bárkit is lekenyerezni, mert az igen tisztelt túlsó oldal tagjai is — és igen helyesen — nyertek ilyen megbizatást, a nélkül, hogy a kormány ellen adott szavazataikban legkevésbé is genirozva lettek volna. Sem ők nem érezték magokat genirozva, — igen helyesen — sem a kormánynak eszébe nem jutott roszalni vagy kárhoztatni azt, hogy ezen megbizatásuktól politikai meggyőződésüket függővé nem tették.

Tehát az eddig történtek annak, a mit a képviselő ur mond, éppen ellenkezőjét bizonyitják. És én azt hiszem, hogy nem oly csekélység és nem kellemetlen dolog, sőt igen helyes, hogy a ház engedélyével lehessen csak eltávozni, mert éppen abban a körülményben, hogy a ház engedélye szükséges, hogy valaki megbizatást teljesíthessen, abban a körülményben, hogy esetleg, ha azon megbizatás — letelvén az év — megújittatik, a ház újított engedélye kelljen hozzá: fekszik a teljesen érvényes control arra nézve, hogy ezen ügyekkel visszaélést elkövetni ne lehessen. Ha tehát állana is az, a mit a képviselő ur állít, de a mi meggyőződésem szerint nem áll: hogy ha egyszer a kormány valakit megbizott, annak az engedély mindig meg fog adatni oly megbizatásra nézve, a mi valóban visszaélésnek volna tekinthető, elég már az is, ha a házban szóba jön és a megbizatás helyessége kritika tárgyát képezheti. Én tehát azt hiszem, helyesen indítványoztam 1875-ben, helyesnek tartom ma is, hogy igenis a háznak engedélye kelljen hozzá és helyesnek, szükségesnek, a törvény követelményének tartom, hogy megújítás esetében az, mint egészen új megbizatás tekintetvén, a háztól is megújítva kelljen engedélyt kérni.

Még csak azt kivánom megjegyezni, hogy ebben egyáltalában sem a képviselőház tekintélyére, sem tagjainak függetlenségére semminemű veszedelmet nem látok. És mintegy principialiter elzárni mindenkit, a ki képviselő, attól, hogy más téren saját vidékének az itt szóban levő szolgálatokat megtehesse, nem tartanám helyesnek. Utoljára is óhajtani kell s óhajtjuk bizonynyal mindnyájan, hogy a képviselőház tagjai az országnak mentől inkább legjelesbjeiből választassanak. Mindenekelőtt ezeket az ilyen ideiglenes működésekből kizárni nem volna helyes, pedig engedje meg a t. képviselő ur, azt mondani, hogy a megbizatás egy évig tartott, az ne legyen megújítható, hanem bizassék meg azzal más, ez gyakorlatilag véve egyre megy a kizárással, mert azt mondani, hogy mikor a korábbi megbizott már tanulmányozta és ismeri a viszonyokat, akkor jöjjön helyette egy másik, ez gyakorlatilag lehetetlenné teszi a kiküldetést. Én tehát ismétlem, hogy a törvény szava tiszta s e szerint a megbizatás egy évnél tovább nem tarthat, de azon magyarázat, melyet annak a képviselő ur adni akar, hogy egy év mulva a megbizatás meg nem újítható, ez nem a törvény értelme, hanem egyenesen a törvény értelmének túlterjesztése. Kérem azért a t. házat, méltóztassék a bizottság véleményét elfogadni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Orbán Balázs: T. ház! A szőnyegen levő tárgy sokkal fontosabb, mint a hogy az első tekintetre és felületes vizsgálatra tetszik. Igen, mert az a parlament függetlenségének, a parlament üdvös hatásának vagy káros voltának, vagyis hazánk sorsa miként intézésének életbevágó kérdése.

Fájdalom, nálunk a pártállások és az ezekből eredő viszony nem olyan következményű,

Digitized by Google

mint más teljesen független önálló államokban, hol bárminő párt legyen túlsúlyban, azok mindenike más törekvést nem ismer, más eredményt nem keres a haza üdvénél; legfölebb a felett versenyeznek egymással, hogy minő módokkal, minő eszközökkel, fontolva, vagy rohamosabban haladva foganatosítsák-e a maguk elébe tűzött feladatot?

Nálunk egészen megfordított, mondhatnám abnormis viszony áll fenn; nálunk egy e hazát elnyomni és kizsákmányolni törekvő külhatalom nagy mérvben folyik be a pártok irányának s működési körének meghatározására. Nálnnk nem közönyös, hogy egyik, vagy másik képviselő mellékes utakon befolyásoltatik-e vagy nem?

Hiába akarnok takargatni, mert mindenki tudja, hogy a hivataloknak, javadalmazásokkal járó kiküldetéseknek mily furcsa cumulátiója fordul néha nálunk elő; tudjuk, hogy a sok kezüek száma körünkben igen nagy, hogy vannak oly képviselők, a kiknek 5—6, néha több oly hivataluk is van, kik, mint hitelintézetek, bankok elnökei, vasuti igazgatók és igazgatótanácsosok, kormánybiztosok, jószágigazgatók, állami és alapítványi javak bérlői s tudja isten miféle mellékes hivatala és megbizásaikból néha igen nagy, 18, 28, sőt több ezer forintra menő mellékes jövedelmeket élveznek.

Tudjuk és tudják, hogy ez s ez a képviselő árviz, gátszakadás s más esetek ötletéből kiküldetett néhány hétre s megbizatása már évek óta tart s bár az ok megszünt, de azért az okozat, t. i. a nagy napidíjak, javadalmak huzása mégis fennmarad. Mások kedvezményes bérletekből gazdagodnak. Előttem semmit sem változtat az, hogy mintegy szemkiszurásból, egy pár ellenzéki képviselő is nyert ilyenszerü megbizást, mert az korántsem enyhíti annak káros következményeit és nyomasztó hatását.

Tudom, hogy azzal szokták leginkább indokolni az ily kiküldetéseket, miként Angliában is megvan. Igaz, hogy megvan, bár nem oly sürüen, mint nálunk, mindig csak rövid időtartamra és az ily javadalmak conglomerátiója nélkül; azonban ne feledjük, hogy Angliában más viszonyok vannak. Ott 8—18 szavazat sohase szokott dönteni az ország sorsa felett, mig nálunk a legéletbevágóbb kérdésekben, mint például a bank- és vámkérdés, midőn arról volt szó, hogy hazánk évi 40—50 millió frt évi jövedelemtől, egy idegen állam érdekében megfosztassék; vagy a hadsereg kérdésénél, a midőn arról volt szó, hogy hazánknak legyen-e védereje, vagy Ausztria kegyelmétől függjön-e, 8—88 szavazat döntött s a többséget az igy mellékesen javadalmazattak szavazata, néha távoltartózkodása adta meg a külérdekekhez szegődött kormánynak. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Nem lehet tehát közönyös e kérdés a nemzet képviselete előtt; hazánk jól felfogott érdeke, a közmorál, a képviselői állás tekintélye és függetlenítése, a gyanusítások árnyának távoltartása parancsolólag megkövetelik, hogy Madarász József módosítását elfogadjuk, vagy ily értelmü intézkedést tegyünk, sőt megvallom, hogy azt viszonyaink közt és a baj nagy mérvü elharapódzásánál fogva, eléggé szigorunak nem tartom; de egyelőre, mert óhajom szerint megszorítóbbat átvinni nem reménylek, abban, mint első lépésben megnyugszom. Tennünk ez ügyben mindenesetre kell, azt, az önmagunk iránti kötelesség parancsolta, mert az összeférhetlenségi bizottság javaslata nem más, mint az eddigi törvény-kijátszás törvényesítése; e szegény éhinségben szenvedő nemzet képviselőinek, a mellékes felgazdagodás utjait el kell zárni, mert az mindig a nemzet kárára és a mi reputatiónk rovására történik. Elfogadom Madarász József módosítását. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Csanády Sándor: T. képviselőház! Én a mai napig sem birtam megbarátkozni azon eszmével, hogy egy népképviselő, bárminemü, annálinkább a kormány kegyelmétől függő, kinevezéseket, hivatalokat elfogadhasson. Mert hiszen nem azért küldenek bennünket választóink e helyre, hogy itt a kormány kegyeit vadászszuk, (*Ugy van! a szélső balon*) hogy itt a nép érdekei ellen működjünk, hanem igenis küldenek azért, hogy itt az ő, a haza és a nemzet érdekeit képviseljük. Kérdem én, vajjon azon kerületek, melyeknek képviselői éveken keresztül távol vannak e házból, nem méltán panaszkodhatnak-e azon mulasztásért, melyet képviselőik elkövetnek ellenök? Kérdem én, azon képviselő urak, a kik Szegeden a Tisza, vagy a Duna lefolyását nézik, megfelelnek-e képviselői magasztos hivatásuknak? Én határozottan tagadom, hogy annak megfelelnének. Daczára annak, hogy küldőik érdekében semmit sem tesznek, a képviselői fizetéseket, a képviselői lakbéreket pontosan felveszik; már pedig én nem tartom összeegyeztethetőnek a képviselői méltósággal azt, hogy az államtól valaki két uton fizetést huzzon.

Hiszen éppen az a képviselőnek feladata, hogy a nemzet, a nép érdekében működjék, a már is elviselhetlen adókat lejebb szállítani igyekezzék; és nem az, hogy ily kettős fizetés huzása által, a nép terheinek magasabbra emelését eszközölje. (*Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Annyival inkább nem titkolhatom el roszalásomat a felett, hogy a kormány kinevezésétől függő megbizást fogadjon el a képviselő, még ha innen a függetlenségi párt oldaláról történik is ez, mert hiszen köztudomású dolog az, t. ház, hogy azon egyéniségek, a kik a kormánytól,

Digitized by Google

vagy ha a legfelsőbb helyről is jövő megbizást, külön fizetéssel járó megbizást fogadnak el, lekötelezik magukat, nem önállóak, nem függetlenek többé; már pedig egy képviselőnek meggyőződésem szerint önállónak, függetlennek kell lennie mindenkor. (*Helyeslés a szélső balon! Igaz! Ugy van!*)

Én megvallom, az általam elmondottak után Madarász József t. képviselőtársamtól nem olyan félszeg inditványt vártam volna; hanem igenis vártam volna indítványozását annak, hogy oly törvény alkottassék, mely határozottan kimondja, hogy bizonyos rendkivüli esetek kivételével, a képviselő semmiféle kormányi, vagy királyi megbizást el ne fogadjon. Miután azonban a jelenlegi körülmények köztt, csakis a bizottság véleménye és a Madarász József t. képviselőtársam által beadott módosítvány közül az egyikre kell szavaznom, én igenis a Madarász képviselőtársam által beadott indítvány elfogadása mellett nyilatkozom.

Gulner Gyula: T. ház! Először is legyen szabad megjegyeznem, hogy én távol kivánom tartani nyilatkozatomat minden vonatkozástól azon képviselőtársaim irányában, a kik ma bármi néven nevezendő kormánybiztosi kiküldetésben részesültek, ily megbizást elfogadtak és alkalmazásban vannak. Kivánom ezt megjegyezni mindjárt felszólalásom elején azért, hogy hozzá tegyem egyuttal, hogy én meg vagyok győződve, miszerint azon t. képviselőtársaink, vagy közülök többen, a kik ily megbizatást elvállaltak, tették ezt — kimondom őszintén — talán a törvénynek nem correct, nem helyes értelmezése alapján.

Én, t. ház, sokkal nagyobb fontosságot tulajdonítok e kérdésnek, mint azt, hogy ma 8, 10, vagy 12, vagy nem tudom hány képviselő van esetleg, ismétlem, esetleg ily megbizással felruházva.

Ha volt szükség éppen azon események után és az akkori állapotoknak olyan leirása után, mint azt a ministerelnök ur tette, hosszu sürgetés előrebocsátásával 1875-ben megalkotni ezen törvényt, akkor állítom, hogy ma is fennforog e szükség, miszerint e törvénynek szellemét, a mint az 1875-ben meghozatott és a mint 1875-ben szövegeztetett, fenntartsa a t. ház minden félremagyarázás, minden fictio nélkül. Ha a törvény szava, kifejezése világos, én akkor ezen törvénynek értelmezést adni nem tudok. Értelmezést adni e törvénynek csak akkor lehet, ha annak kifejezései nem eléggé világosak, de a mennyiben egy oly magyarázat csatoltatik hozzá, a mely már a törvényben expresse kifejezetteket bővíti, vagy azokból elvon, az már szerintem a törvénynek nem magyarázása, hanem a törvénynek valóságos félremagyarázása.

Mit mond t. ház az 1875: I. t. cz., a mely tulajdonkép a vita alapját képezi. Azt mondja, hogy: „a biztosok, kiküldöttek, megbizottak, ha a megbizás ideiglenes jellegű, rendszeres fizetéssel összekötve nincs s egy évnél hosszabb időre nem terjed és a ház a távozásra az engedélyt megadja", kivételt képeznek.

A törvény tehát, t. ház, világosan, minden félreérthetés nélkül megmondja azt, hogy csak azon esetben vállalhat a képviselő ilynemű megbizást, ha az ideiglenes jellegű, rendszeres fizetéssel összekötve nincs, ha egy évnél hosszabb időre nem terjed s a ház az engedélyt a távozásra megadja.

Mindezen 4 kelléknek kell tehát találkoznia, t. ház, az esetre, hogy az illető képviselő állása ne essék az incompatibilitási törvény idézett szakasza alá. Én még egyre vagyok bátor a t. házat figyelmeztetni, mert valósággal sajátszerű, hogy mondhatta volna a törvény kizárólag azt is, hogy ideiglenes jellegű s talán azok előtt, a kik nem igyekeznek a törvény szellemébe, lényegébe, mélyebben behatni, pleonasmusnak fog látszani az, hogy ott van az is „ha egy évnél hosszabb időre nem terjed"; mert t. ház, magában az, hogy a törvény azt mondja: ideiglenes jellegű. ez szerintem nagyon ruganyos kitétel, a melyet lehet egy hóra, 10 napra, fél évre, egy évre, két évre értelmezni, mert p. o. nyerjen a képviselő megbizást olyan nagy, mondjuk közgazdasági munkálat felügyeletére, a mely előre láthatólag 3—4 évig fog tartani, mondható volna az is, hogy 3—4 év nem rendszeres, végleges alkalmazást foglal magában, az is ideiglenes jellegű; de nem pleonasmus, t. ház, a törvénynek elébb felolvasott kitétele, melyben világosan mondja, hogy egy évnél tovább nem terjedhet. Szerintem legalább egész világosan áll, hogy akkor, midőn a törvény ezen bár pleonasmusnak látszó kitétellel élt s az ideiglenes jelleg hangsúlyozása mellett kimondja azt, hogy egy évnél hosszabb időre nem terjed, nem akart egyebet, mint bővebben meghatározni, mit ért az alatt, hogy mennyi lehet az ideiglenes jelleg, a melylyel az ily felruházás járhat. Én, t. ház, határozottan meg vagyok győződve arról, hogy akkor, a mikor az 1875: I. t. cz. meghozatott, a törvényhozás minden tagja meg volt győződve arról, miszerint oly értelmezés, melyet a t. ministerelnök ur ad a törvény ezen szakaszának, semmi körülmények köztt helyt nem foglalhat. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Azt méltóztatik mondani a t. ministerelnök ur, hogy ha már egy évre adhat a ház engedélyt, akkor adhat továbbra is és ez nem folytatása az előbbinek, hanem új megbizásnak tekintendő. Én ez ellen azt vagyok bátor felvetni, t. ház, azok után a miket a törvény világos

Digitized by Google

szavaiból merítettem, hogy akkor még a törvénynek azon kitétele is, melyet a t. ministerelnök ur sem támadott meg, hogy ideiglenes jellegű legyen a megbizatás, meggyőződésem szerint valóságos fictióvá válik azért, mert ha a tisztelt ministerelnök ur felfogása érvényesül a törvény ezen magyarázatánál és értelmezésénél, akkor ki lett forgatva ideiglenes jellegéből a kiküldetés és akkor a törvény nem lesz ugyan megtörve, de körülj árva és ki lesz játszva.

A ministerelnök ur nagy súlyt fektet arra, hogy a törvény a ház kezeibe tette a biztosítékot az által, hogy a háztól kell az engedélyt megnyerni és ekkor az incompatibilitás esete nem áll elő. Bocsánatot kérek, de mit mond a törvény? azt, hogy a képviselőház a „távozásra" ad engedélyt. Ebben pedig nagy különbség van, mert a törvény nem azt mondja, hogy akkor az incompatibilitás esete elő áll, hanem hogy a háznak szükséges ily esetben a távozásra az engedélyt megadnia. Ámde elveszti-e azért, — ha esetleg, a mit nem képzelek, de előfordulhat oly eset, hogy a képviselő a nélkül, hogy a háztól az eltávozásra az engedélyt kikérte volna, a mint hogy egyik sem kérte ki..

Madarász József (*közbeszól*): Elég rosz!

Gulner Gyula: . . . elveszti-e az illető képviselő, azért, hogy a kinevezést elfogadta — a mandatumát? Nem! daczára annak, hogy a törvény az eltávozási engedély kikérésére utalja. És miféle sanctio van azon esetre, hogy ha az engedélyt nem nyerné meg? A törvényben semmi sanctio nincs erre nézve s általában nincs egyéb mint az, a mi a házszabályok 19. §-ában a napi-díjakra vonatkozólag ki van mondva; de azon esetre, ha a képviselő elvállalja a megbizatást, de a háztól nem kér engedélyt a távozásra, sem pedig mandatumáról nem mond le, azon esetre nincs más sanctio, mint a házszabályok 19. §-ában foglalt intézkedés.

Igy tehát a képviselőháznak akkor, midőn az engedélyt megadja, oly kérdés körül kell intézkednie, a milyen esetleg az egészségi okokból kért távozási engedély. Mindezen okoknál fogva, t. ház, csatlakozom Madarász József képviselőtársam indítványához. (*Helyeslés balfelől.*)

Azon komoly meggyőződésben vagyok, hogy ma is éppen annyi szükség van, szigoruan ragaszkodnunk azon szellemhez, a mely annyi vajudás után, mert régóta sürgettetett, létre hozta az 1875: I. t. cz.-ket.

Ma is nagy szükségünk van arra, hogy a legszigorúbb értelmezést, a legszigorúbb magyarázatát adjuk a törvénynek, még ha tán nem volna is a törvényben oly világosan kifejezve. Azért is t. ház, mert én valóban a képviselői hivatással összeegyeztethetőnek nem tartom azt, a mit a t. ministerelnök ur kilátásba helyez. Egy nagyfontosságú kiküldetés horderejét, — ott, a hol egy egész vidék bizalma eshetőleg összpontosítva van egy képviselőben, azon korlátok közt, melyeket a törvény kiszab ideiglenes jelleggel, én is fel birom fogni, értem szükségét annak, hogy egy képviselő ott a helyszinén megjelenjék és a kormány nevében, mint annak bizalmi férfia intézkedjék; de a képviselői hivatással összeférhetőnek nem tartom, — és ezen egy pont is elég, — hogy képviselők legyenek, kik egy-két-három évre s tán az országgyülés egész cyclusa alatt el legyenek távolítva képviselői kötelességök teljesítésétől. Ez nem fér meg a képviselői hivatással és azon kötelességgel, mely a képviselői állástól elválaszthatatlan. (*Helyeslés a bal- és a szélső balon.*) És azon értelmezés, melyet a ministerelnök ur adott a törvény eme §-ának, sehova máshova, csak ide vezethet. Én azon meggyőződésben vagyok és azzal koncludálok, hogy előttem világos, miszerint az 1875: I. t. cz. *g*) pontja szerint kizárólag azon értelmezés helyes, a melyet Madarász képviselő ur állított fel, előttem teljesen világos, hogy azon értelmezés, melyet a ministerelnök ur adott, tisztán a törvénynek félremagyarázására vezet és hogy akkor, mindazon biztosítékok, melyeket a törvény a szóban levő szakasz *g*) pontjában garantiákként felállított, üres és puszta fictióknál nem egyebek. (*Ugy van! a szélső balfelől.*) Pártolom Madarász képviselő ur indítványát. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Molnár Aladár: Abban a hitben szólalok fel, hogy a fennforgó kérdés egyátalában nem lehet pártkérdés. Szó van itt a képviselőház méltóságának és az egyes képviselők függetlenségének fenntartásáról és azt hiszem, hogy ez a ház minden pártjának és minden tagjának érdekében van és szivén fekszik. (*Ugy van! balfelől.*) Ha tehát bármelyikünk felfogása individualiter eltérő volna is egyébként nézetfeleink véleményeitől, ebből még egyáltalában ne méltóztassék pártállásomra következtetést vonni. Ezt annyival szükségesebbnek tartottam előre megjegyezni, mert kénytelen vagyok meggyőződésemnél fogva, Gulner képviselőtársam nézete ellen felszólalni. (*Halljuk! Halljuk!*) Sajátságos, t. ház, hogy itt törvénymagyarázatot sürgetnek, holott törvénymagyarázatra ott van szükség, a hol a törvény értelme homályos, vagy kétes és több értelmezést megengedő. Ámde az eddig felmerült két vélemény pártolóinak mindegyike azt állitja, hogy a törvény szava világos és félremagyarázást nem enged. Ha tehát világos, ha szabatos, akkor törvénymagyarázatra nincs is szükség. De miképen van az, hogy e két ellenkező vélemény embereinek mindegyike azt állitja, hogy az ő nézete képezi a törvénynek oly világos értelmét, hogy az magyarázatot nem is enged? Ennek oka nézetem

Digitized by Google

szerint az, hogy az egyik vélemény emberei, t. i. az előadó indítványát elfogadók, a törvény szószerinti értelmére hivatkoznak; a másik nézet emberei pedig, a kik Madarász József képviselő ur határozati javaslatát pártolják, felfogásom szerint összetévesztik a törvény szövegét azokkal az intentiókkal, a melyeknek e törvény keletkezését tulajdonítják és nem az lebeg szemük előtt, hogy mi következik a törvény szószerinti értelméből, hanem azt keresik, hogy mi volt czélja a törvényhozásnak e törvény megalkotásánál? Czélja kétségkivül az volt, hogy a képviselő csak rövid időre, meghatározott és ideiglenes megbizást vállalhasson el. Ha pedig ezen megbizás ismételhető és ha az illető egy év mulva ismét megbizható, akkor szerintük a czél ki volna játszva és azért kell Madarász határozati javaslatát elfogadni. De engedelmet kérek, most a törvény szövegének értelméről van szó. A törvény szövege pedig *g*) pontjában ezt mondja: „Biztosok, kiküldöttek, vagy megbizottak, ha a megbizás ideiglenes jellegü, rendszeres fizetéssel összekötve nincs, egy évnél hosszabb időre nem terjed és a ház a távozásra az engedélyt megadja". E szerint a törvény szerint, a megbizásnak egy év mulva okvetetlenül le kell járnia és ehhez kétség nem is fér. Azonban azt nem mondja, hogy a megbizás ugyanazon egyénnek nem adható ismét. Ámde akár mely választási, vagy bármely más kinevezési törvénynek, a mely szerint valamely állomás, egy bizonyos határozott időhöz kötötten egy, három vagy öt évre tölthetők be, vagy adhatók megbizások és a melyben nincs egyszerre kimondva, hogy az előbb alkalmazottak újra nem választhatók vagy nevezhetők ki: az egész világ gyakorlata szerint az az értelem szokott tulajdonittatni, hogy az illetők ismét megválaszthatók, vagy kinevezhetők. Ha tehát a törvény meg akarta volna gátolni azt, hogy egy év lefolyta után a megbizás ismét adathassék, világosan ki kellett volna mondani, hogy ezen megbizás azonban nem újítható meg, illetőleg nem adható ismét ugyanazon egyénnek. Ezt a törvény azonban nem mondja. És ha mi hozzáteszszük, olyat teszünk hozzá, a mi abban nincs. Ez a törvénynek nem is magyarázata, de módosítása lenne. Hogy van-e arra szükség, arról majd mindjárt leszek bátor véleményemet elmondani.

Az én véleményem szerint a törvénynek világos értelme az, hogy a kormány megbizást adhat egy évre, ezen megbizás egy év mulva okvetlenül magától megszünik, de megújítható.

Másik tétele ezen törvénynek, a mi itt kérdésbe van, azon feltétel, „hogy ha a ház a távozásra az engedélyt megadja". A t. ministerelnök ur ezt garantiául emeli ki arra, hogy ha tehát a ház azt látná, hogy ezen megbizással visszaélés üzetnék, az engedélyt nem adná meg s azzal a megbizatás nem jő létre. Ebben a t. ministerelnök ur tévedt s ezen tévedést Gullner t. barátom is kiemelte. A törvény nem azt mondja, hogy e megbizatás csak akkor fogadható el, ha a ház az engedélyt megadja, hanem csak azt mondja, hogy ha a távozásra adja meg az engedélyt. És mi következik ebből? Ha a megbizás oly természetű, hogy elutazást kiván a fővárosból, oly elutazást, mely miatt a képviselő gátolva van a képviselőház ülésein jelen lenni s a ház működésében résztvenni; akkor igenis kell a háztól engedélyt kérnie. De ha a megbizás olyan, hogy az illető helyben, a fővárosban maradhat és nem oly természetű, hogy a képviselőt, képviselői működésében legkevésbé is akadályozná, akkor ezen törvény értelmében, engedélykérésre nincs szükség. Tehát ezen törvény értelmében, a képviselő megbizatást igen is elfogadhat a ház engedélye nélkül s csak azon esetben kell engedélyt kérnie, ha a vidékre menetelt igényelne, vagy pedig, miatta a képviselőházban megjelenése és a ház működésében való részvéte meggátoltatnék. Ez nézetem szerint a törvény világos értelme s azért én az előadó ur véleményéhez hozzájárulok.

Az azután más kérdés, t. ház, hogy mint akármelyik törvénynyel, ugy ezzel a törvénynyel is nem lehet-e visszaélést elkövetni és nem lehet-e a törvényhozóknak akkori intentióját, a törvény szigorú értelmének megtartása mellett kijátszani? Igenis lehet. Igenis megtörténhetik, hogy ezen megbizatások, vagy oly mérveket öltenek, vagy oly czélokból történhetnek, a mely a törvény intentiójának világos kijátszása, a törvény szövegének szigorú megtartása mellett is. De ilyenkor nem törvénymagyarázatra van szükség, hanem a törvény pótlására, vagy megszorítására, szóval módosítására.

Ha azt méltóztatik látni, hogy a tapasztalás azt mutatta volna, hogy a törvényhozás azon intentiója, hogy ezen megbizatás csak ideiglenes természetű, kijátszatik és hogy ezen megbizatások, évről évre megújittatnak fennforgó különös szükség nélkül, hogy ezek talán bizonyos protectió gyakorlása mellett adatnak, — ezen okvetlenül segíteni kell; de azt hiszem, hogy segíteni nem a törvény szövegében beletoldott magyarázat által lehet, hanem meg kell választatni a törvényt a szükségnek megfelelőleg, azaz módosítani kell azt. Ha, t. ház, ennek szükségét érezzük, tessék iniciálni, indítványozni ily módosítást. Igy p. o. lehetne a törvényt módosítani, vagy ugy, hogy az ily megbizásokat a képviselőház engedélyével fogadhat el, akár helyben, akár vidéken legyen, vagy pedig kimondani azt a törvényben, hogy ezen megbizatás egy évnél

Digitized by Google

tovább nem tarthat és nem újítható meg ugyanazon személyre nézve. Ismétlem, az én véleményem szerint a törvény értelme világos és pedig olyan, mint a t. előadó ur azt előadta. De ha a tett tapasztalatok után szükség van az eljárás megváltoztatására, akkor tessék initiálni a törvény módosítását. (*Helyeslés balfelől.*)

Horváth Lajos: T. ház! (*Halljuk!*) Minthogy t. képviselőtársam, Madarász József ur, rám, mint az összeférhetetlenségi bizottság volt előadójára hivatkozott: indittatva érzem magamat e tárgyban felszólalni (*Halljuk! Halljuk!*) és tekintettel arra, hogy előttem szólott Gulner Gyula képviselő ur a tárgyat eléggé kifejtette, csak igen röviden kijelentem, hogy én a Madarász József t. képviselőtársam fejtegetéseiben és fejtegetéseinek eredményében osztozom. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Azt, hogy mit akart 1874-ben a képviselőháznak összeférhetetlenségi bizottsága elérni; s mit akart ennek jelentése nyomán a képviselőház eszközölni, vagyis a törvényben kifejezni: legjobban mutatja magának a bizottságnak jelentése. Minthogy a tárgy igen fontos, mert a képviselőház függetlenségének és tekintélyének rovására történnék a törvénynek minden félremagyarázása, azt hiszem, nem teszek fölösleges munkát, ha ezen jelentésnek egy pár passusát felolvasom. (*Halljuk! Olvassa.*) „Jelentése az összeférhetlenség tárgyában kiküldött bizottságnak, a képviselőházhoz 1874. május 30. Az összeférhetlenség kérdésének megoldását, a képviselőház függetlensége és a közszolgálat érdekei egyaránt követelvén, a törvényjavaslat kidolgozásánál s az abba felvett categoriák megállapításánál, két szempont volt a bizottságra nézve irányadó, t. i.:

1. hogy a képviselő, szemben a végrehajtóhatalommal független legyen;

2. hogy a képviselőt, törvényhozói tisztének pontos teljesítésében a közszolgálatból folyó kötelességek, viszont a tisztviselőt és hivatalnokot a közszolgálat pontos ellátásában, a képviselői kötelességek ne gátolják. (*Helyeslés szélső balfelől.*)

A bizottság elismeri, hogy a függetlenség nem fekszik a helyzetben, nem fekszik az állásban, hanem fekszik az önbecsérdekben, az egyéni jellemszilárdságban és ebből folyólag nem vonja kétségbe a bizottság, hogy a kormánynyal közvetlen, vagy közvetett viszonyban álló képviselő, az adott viszonyok között hűen teljesítheti törvényhozói kötelességeit, de viszszásnak, meg nem engedhetőnek s a mennyiben fennáll, megszüntetendőnek tartja azon kényszerhelyzetet, mely a kormánynyal viszonyban álló képviselőre nézve mindannyiszor előáll, valahányszor kettős minőségéből folyó kötelességei között választania kell. Ha e kettős, néha ellentétes kötelesség esetleg össze nem egyeztethető, az egyik kötelesség a másiknak, vagy az önérdeknek esik áldozatul. A ház tekintélye, erkölcsi hitele követeli, hogy gondosan eltávolittassék minden ok, minden ürügy azon föltevésre, hogy a ház tárgyalásainál, a szavazatok számarányait megzavaró mérvben, esetleg az önérdek, vagy valamely jogosulatlan befolyás is érvényesülhet. (*Helyeslések balfelől.*)

Nem kevesebb figyelmet érdemel a másik szempont, a törvényhozói állásból és a közszolgálatból folyó kötelességek pontos teljesítésének szempontja. (*Helyeslések balfelől.*)

Hazánk jelen viszonyai között, a képviselői állás egymaga is teljesen igénybe veszi a képviselő összes szellemi erejét s azon képviselő, a ki közszolgálatban áll, csak kivételesen lehet azon kedvező helyzetben, hogy kettős kötelességének teljesen megfelelhessen; pedig a mulasztás itt, és ott mindig a közügyek rovására esik s viszonyaink között, melyek a közigazgatás folytonosságát és pontos vezetését követelik, egy, vagy más alakban, kisebb, vagy nagyobb mérvben, de mindig megboszulja magát.“ (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Ezek voltak t. ház, azon vezérelvek, melyekből akkor az összeférhetlenségi bizottság kiindult. No már t. ház, ha valaki az összeférhetlenségi törvény 1. §-ának *g*) pontját mérlegeli, szembeötlő, hogy a kormánybiztossá kinevezett, vagy a kormánytól kiküldetést elvállalt képviselő ezen két szempont mindegyikének alája esik, (*Ugy van! a bal- és a szélső baloldalon.*) mert tagadhatatlan, hogy az a képviselő, ki ilyen megbizatást a kormánytól elvállal, ahhoz bizonyos tekintetben, noha a legtöbbször igen csekély mérvben, függő helyzetbe jő, hogy ne mondjam, a kormánytól némileg függésben van. (*Ugy van! Ugy van! balfelől.*) Tagadhatlan az is, hogy azon képviselő, a ki ilyen kiküldetést elvállal, azon idő alatt, mig abban eljár, képviselői kötelességét kellően nem teljesítheti. (*Ugy van! a bal- és a szélső balfelől.*)

Hogy történt mégis az, hogy mind az összeférhetlenségi bizottság, mind annak jelentése folytán a tiszt. ház, a *g*) pontot, ugy a mint az szövegezve volt, csupán az ellenzék akkori vezérének, Tisza Kálmán mostani ministerelnök urnak azon módosítványával „és a háztól engedélyt a távozásra nyer“, megtoldva, csaknem egyhangulag elfogadta?

Ennek nyomára vezet bennünket a bizottság jelentésének ide vonatkozó passusa, mely szó szerint igy hangzik: „összeférő állást foglalnak el a bizottság nézete szerint: a biztosok, kiküldöttek, a mennyiben a kormánytól nyert megbizás ideiglenes jellegü, rendszeres fizetéssel összekötve nincs s egy évnél hosszabb időre nem terjed. A bizottság azt hiszi, hogy nem

Digitized by Google

lenne tanácsos olyan helyzetbe juttatni az ország kormányát, hogy akkor, a mikor az állam érdeke kivételes intézkedést követel, éppen azon honpolgárok közbenjárását nélkülözze, a kik befolyásuknál és kimagasló állásuknál fogva a föladat teljesítésére talán leginkább alkalmasak. A megbizás ideiglenes és kivételes természete s azon körülmény, hogy fizetéssel összekötve nincs, kizárja azon föltevést, hogy a megbizott képviselő magát, a kormány különös lekötelezettjének tekinthesse."

Tehát mit akart elérni a bizottság és a ház? Azt, hogy csak kivételes esetekben küldethessenek ki képviselők, t. i. akkor, a mikor az állam érdeke ily kivételes intézkedést igényel. (*Tetszés a bal- és szélső baloldalon.*)

De mit mond maga a szöveg, mely a kérdés tárgyát képezi? Már ismételve utalva lett arra, hogy hiszen a törvény szövege igen világos. Én is azt mondom, hogy igen világos s kifejezi azon intentiót, melyet a bizottság jelentése feltüntet s azt hiszem, egy pillanatra sem lehet kétely arra nézve, hogy az a felfogás a helyes, a melyet Madarász József és utána Gulner Gyula képviselő urak kifejtettek. (*Helyeslés a bal- és a szélső balfelől.*) Mert hiszen nemcsak az kivántatik az ily kiküldetésre nézve, hogy kivételes érdeke forogjon fenn az államnak, hanem az is kivántatik, hogy az ily megbizatás — már maga a megbizatásnak a tárgya — ideiglenes jellegű legyen. Tehát olyan missióban, a mely nem ideiglenes jellegű, a mely esetleg egy évnél tovább is tarthat, képviselőt részesíteni nem szabad. (*Élénk helyeslés a bal- és a szélső balfelől.*)

Ennélfogva én azon felfogást, melyet itt a ministerelnök ur fejtegetett, a magam részéről el nem fogadhatom. Ez a fölfogás egyenesen a törvény kijátszására vezethetne. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső balfelől.*) Ha ez értelmezés volna a helyes, akkor kár volt ezt a *g*) pontot a törvénybe iktatni, akkor kár volt a fizetéses kinevezett hivatalnok állását, a képviselőséggel összeférhetetlennek nyilvánítani, mert a rendszeres fizetéssel ellátott hivatalnok helyzete függetlenség tekintetében mindenesetre kedvezőbb, mind a napdíjjal ellátott s koronkint újra meg újra kinevezett kormánybiztosok helyzete, mert a minister nem adhat a meghatározott fizetésen felül újabb anyagi kedvezményt a tisztviselőknek, mig ellenben a napidíjak felemelése által a képviselőt, nem mondom, hogy jobban lekötelezi, de lekötelezheti. (*Ugy van! a bal- és szélső balon.*)

Én tehát, a mint 1874-ben, mint az akkori kormánypártnak egyik tagja, ezen eszméket vallottam, vallom azokat ma is, vallom a közbejött incidensek következtében még inkább (*Tetszés a bal- és a szélső baloldalon*) és kérem is a tisztelt házat, hogy Madarász és Gulner képviselő urak fejtegetéseinek méltóztassék kellő fontosságot tulajdonítani. Nem párttekintetekről van itt szó, hanem a képviselőház függetlenségéről, (*Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon*) arról, hogy ne legyen se ok, se ürügy azon föltevésre, hogy a képviselőknek egy része, nem tudom, minő tekintetektől vezéreltetve, vagy sugalmazva, nem ugy teljesíti képviselői kötelességét, miként a közérdek megkivánja. (*Tetszés a bal- és szélső baloldalon.*) Ezen ürügy ellen kell insistálnunk, akár itt üljünk, akár ama padokon. (*A jobboldalra mutat. Tetszés a bal- és szélső baloldalon.*)

Minthogy a tárgy már ki van meritve, én tovább immorálni nem kivánok. Ezen rövid ideig is csak azért voltam bátor a t. ház idejét igénybe venni, mert reám, mint akkori előadóra, egyenes hivatkozás történt. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Szeniczey Ödön: Az előttem szóló Horváth Lajos képviselő ur, mint az összeférhetlenségi törvényt szövegező bizottság akkori előadója, felolvasta jelentésének első részét, mely oly általános eszméket és igazságokat tartalmaz, melyeket én a magam részéről is elismerek. Midőn azonban azon eszmék felolvasását hallottam, azt akartam kérdezni a képviselő urtól, hogy miként tudná ezen felfogással összeegyeztetni azt, hogy az összeférhetlenségi törvény 1. §-ának *g*) pontja ugy szövegeztetett, mint az szövegezve van? Ő maga azonban, beszéde folyamában arra vonatkozólag felolvasott egy másik passust a jelentésből. E passus azonban, nem az ő felfogása, hanem az összeférhetlenségi bizottság felfogása mellett bizonyít. Azon másik részben, melyre itt utalok, a közérdek szempontja hangsúlyoztatik mindenütt. Ha tehát a közérdek kivánja azt, hogy egy képviselő egy vidék érdeke szempontjából bizonyos meghatalmazást nyerjen, nem kivánja-e a közérdek ezen szempontja azt is, hogy a meghatalmazást addig tartsa a mig annak megfelelő intézkedések hozatnak létre, melyek az óhajtott czélnak megfelelnek, szóval, mig az egész ügy, melyre ő felhatalmaztatott, legombolyittatik. Én azt gondolom, t. képviselőház, hogy az összeférhetlenségi bizottság nem a kérdés összebonyolítására, hanem a kérdés tisztázása szempontjából lett a ház által utasítva. A bizottságnak mi volt tehát feladata? nem más, mint birálat alá venni a törvényt annak szavai, szelleme és a szükséghez képest, a józan felfogás szempontjából. E felfogásból indulva ki, nem tehetett a bizottság egyebet, minthogy értelmezze ugy a törvényt, mint az a közérdeknek megfelelőleg értelmezendő s igy természetesen értelmezni kellett azt ugy, hogy valahányszor, akár valamely vidék, akár a közérdek szempontjából egy képviselő meghatalmazást nyer, e meghatalmazásnak az összeférhet-

Digitized by Google

lenségi törvény gátat ne vessen, annak utját ne állja. Ezen alapgondolatot magában foglalja az összeférhetlenségi törvény. Azért vette fel abba a biztosokat a kivételek közé. Van a dolognak még egy másik része is és ez inkább az ellenőrzésben keresendő. Az ellenőrzést a bizottság felfogása szerint, kellőképen gyakorolja a ház az által, hogy nemcsak az egyes képviselő, hanem maguk a ministerek is, t. i. a kinevező ministerek kötelesek minden ilyen kinevezést, — mint az a bizottság jelentésében is ki van tüntetve — nyolcz nap alatt a képviselőháznak bejelenteni. A bizottság igy fejezi ki magát: „A képviselő nem foglalhatja el az állást, hacsak a ház neki erre nem ad engedélyt.“ Ezen engedélykérésnek elmulasztása, vagy a ház engedélyének kinyerése nélkül, a képviselő az összeférhetlenség esetébe jut, kénytelen vagy az egyik, vagy a másik állásáról lemondani, vagy az összeférhetlenségi törvény szerint, az illető bizottság itél felette.

Azt hiszem, hogy az által, hogy az új kinevezés alkalmából megtörtént felhatalmazás a képviselőháznak mindig bejelentetik, a képviselőház kellőképen gyakorolja az ellenőrködést. A kinevezés az ideiglenesség jellegéből kivetkőztetve nincsen, mert az év végével mindig megszünik és a képviselőház esetről esetre meghatározza azt, vajjon a képviselőnek az engedély megadathatik-e. Ellenőrzi tehát kellőképen azt, hogy a képviselő a közérdek, vagy esetleg a kormány érdeke szempontjából lett-e kinevezve.

Én azt gondolom, hogy ezek által a kérdést kellő világitásba helyeztem. Ezen érvek alapján ajánlom a tiszt. háznak a bizottság véleményét. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Simonyi Ernő: T. képviselőház! Ha valaki azt kérdezi, hogy az 1875. évi I. t.-cz. 1. §-ának *g*) pontját világosnak tartom-e vagy nem, én azt mondanám, hogy igenis, tökéletesen világosnak tartom és azért feleslegesnek tartok minden további magyarázatot. Azonban tény az, hogy a képviselőház összeférhetlenségi bizottsága máskép magyarázza a törvényt, máskép magyarázza a ministerelnök ur, máskép magyarázza Szeniczey képviselő ur és Molnár Aladár képviselő ur és máskép magyarázza, mint azok, a kik Madarász t. képviselőtársam indítványa mellett felszólaltak. Igy állván a dolog, szükséges, hogy a törvénynek oly szövegezés, oly magyarázat adassék, hogy azt félreérteni lehetetlen legyen. Én részemről a törvényt, a mint az van, egészen világosnak tartom és tartottam mindig és sajnálom, hogy a ministerelnök ur éppen a törvény szavainak félremagyarázására alapította a maga álláspontját. Azt mondta ugyanis a ministerelnök ur, hogy a törvény szavai szerint, a megbizatás egy évnél tovább nem tarthat, tehát egy év lefolyása után megújitandó. Igen, de a törvény szavai nem azt mondják, hogy a megbizás nem tarthat egy évnél tovább, hanem azt mondják, hogy a képviselői állással csak azon esetben fér össze a megbizatás, ha az egy évnél tovább nem tart. Ha tehát egy évnél tovább tart, nem az a következtetés, melyet levon belőle az összeférhetlenségi bizottság, hogy t. i. ezen idő lejártával csak új megbizatás, vagy kiküldetés folytán vállalhatja el, hanem a következtetés az, hogy miután csak azon esetben fér össze a képviselői állással, ha egy évnél tovább nem tart, tehát, ha egy évnél tovább tart, a képviselői állásról kell az illetőnek lemondania.

Szeniczey képviselő ur a közérdek érdekében szólalván fel, azt mondja, hogy a közérdek kivánja. Igen, a közérdeknek megvan a maga exigentiája s azt hiszem, hogy a hazáját hőn szerető képviselő sohasem fog habozni, hogy a közérdek előmozdításához tehetsége szerint hozzájáruljon. Ha tehát a közérdek előmozdítása szempontjából felszólítanak valakit, hogy vállalja el ezen megbizást és ő azt látja, hogy az egy évnél hosszabb tartamánál fogva, az összeférhetlenségi törvénynyel összeütközésbe jön, akkor, miután mégis a közügy megkivánja, lemond képviselői állásáról és elvállalja a megbizást. Hiszen a képviselői állás is csak három esztendeig tart. Ha tehát valaki, valamely megbizást egy esztendőnél tovább tart meg, tarthatja két vagy három esztendeig. Ilyen megbizást nyerni lehet a képviselőség kezdetén, vagy az első év végével, vagy a második, vagy a harmadik évben. Tehát éppen oly soká tarthat, sőt tovább is tarthat, mint a képviselői állás. Tökéletesen igaza van és igaza volt az összeférhetlenségi törvényt szövegező bizottságnak, midőn a Horváth Lajos képviselő ur által felolvasott jelentéssel indokolja a törvény határozmányát. A fődolog az, hogy a képviselő állása, a végrehajtó hatalommal szemben függetleníttessék. Minden oly körülmény tehát, a mely a végrehajtó hatalomnak befolyást enged egy képviselő akár anyagi, akár szellemi viszonyaira, káros, mert a képviselőnek egész önzetlenül és függetlenül kell birálatot és itéletet mondhatni épp a végrehajtó hatalom eljárása fölött. Azt mondják, hogy a garantia abban van, hogy a ház adja az engedélyt. Megmondatott már, hogy engedélyt egy kormánybiztos sem kér, tehát ez nem lényeges, de miért van ez? Ha valaki 14 napra távozik, erre a ház elnöke is adhat engedélyt s azt nem is jelenti be, a háznak tehát erről tudomása sincs és igy az összeférhetlenségi bizottság logikája szerint, ha a 14 nap lejár, a ház elnökétől újabb engedélyt kell kérni, tehát az elnök örökre adhat engedélyt, épp ugy, mint e szerint a kormány is adhat örökre megbizást. Voltak s vannak ma is talán oly megbizatások, melyek tartama egy évnél továbbra terjed s magam is

Digitized by Google

tudom, hogy voltak esetek, mikor a képviselő urak, évről évre, ugyanazon megbizást vállalták el s ezt egyesen és őszintén azzal indokolták, hogy kénytelenek ezt tenni, mert az összeférhetlenségi törvény mást nem enged. De az összeférhetlenségi törvény szavai és szövegezésének világos értelme szerint, máskép nem is magyarázható, mint akként, hogy csak úgy engedi meg az elfogadását, ha ez ideiglenes jellegű és egy évnél továbbra nem terjed; ha pedig tovább terjed, akkor el sem fogadható. Erre nézve a nézetek eltérők lehetnek, hanem úgy tudom, hogy a házban azon képviselőknek, a kiknek érdekükben nem állott, ezt máskép magyarázni, nem is magyarázták máskép. Molnár Aladár képviselő urnak is volt, ha nem csalódom, ilyen több évig tartó megbizása. (*Molnár Aladár tagadólag int*). Szeniczey Ödön képviselő ur, a bizottságnak elnöke, természetesen a bizottság véleménye mellett tartozik harczolni, hanem azok, a kiknek érdekük nem volt, mind egyértelmüleg azt mondják, hogy csak ezen esetben fér össze a képviselői állás a kormánybiztosi állással s ha ezen eset nem áll elő, ez nem fogadható el. S nem az a kérdés, hogy akkor remediumot kell keresni, hogy mi módon fogadható el, mert ha erre utat keresünk, nem teszünk egyebet, mint a törvény kijátszására keresünk utat, a mit pedig tennünk nem szabad. (*Élénk helyeslés balfelől.*) Molnár Aladár képviselő ur összehasonlítást tesz a választható tisztviselőkkel, hogy azok 3—6 évre választatnak és újra is választhatók. Engedelmet kérek, de itt nem a tisztviselők függetlenségéről van szó, nem a tisztviselői függetlenség biztosítása végett választatott az illető hat évre, hanem azért választatott 6 évre, hanem azért választatott hat évre, hogy időről időre a közönségnek módjában legyen felelősségre vonni az oly tisztviselőt, hogy eljárt-e állásában és hivatásában úgy, hogy megérdemli-e ezentúl is a választók bizalmát, vagy nem? Egészen másképen áll a dolog itt. Itt arról van a szó, hogy a képviselő függetlenül a végrehajtó hatalom minden befolyásától, gyakorolja-e képviselő hivatását, vagy nem. Én azt hiszem, hogy ha kormánybiztosi minőségben elküldetik, akkor vagy nem gyakorolhatja egyátalában, vagy ha igen, meglehet, hogy roszul gyakorolja hivatását. Tudom, hiszen olyan helyen történt, a hol én közelebbről érdekelve vagyok, hogy a választások alkalmával embereket, kik különben fuvarral foglalkoztak, hosszú fuvarral elküldtek nagy fizetésért és mintegy nagyobb megbizást adva nekik; a szegény emberek keresni akartak, azt gondolva, hogy vissza jöhetnek a szavazásra, elmentek. Keresték az illetőket, a kikhez utasítva voltak, de nem találták meg, mig végre a fontos megbizatást, vagy nagyobb pénzösszeget tartalmazott levelet a hatóság előtt felbontották és a levélben nem volt semmi; ekkor látták, hogy fel voltak ültetve és hogy csupán azért küldték missióba, hogy a szavazáson jelen ne legyenek Ha semmi más czélja nem lenne a kormánynak, hát csak az is lehetne, hogy kiküld valakit kormánybiztosnak csak azért, hogy a szavazásnál jelen ne legyenek. Ez még az összeférhetlenségi törvénybe nem ütköznék egyenesen, mert ideiglenes jellegű volna az egész, rendes fizetéssel ellátva nem lenne. Hanem t. ház, mikor a törvény meghozatott, mi volt akkor a dolgok állása?

Az ellenzék éveken át küzdött az akkor még csak megkezdett és lassan-lassan tovább terjedő korruptió ellen és mikor a pénzügyi bizottságnak tárgyalásaiból és jelentéseiből a képviselőház megtudta, hogy az ország pénzügyi állapota valóban szomorú, meghökkent a dolognak ily eredménye felett és gondolkozni kezdett a felett, hogy mily törvényeket kell tehát hoznia az országgyülésnek. Meghozta ezen összeférhetlenségi törvényt a többi között, nem azért, mert az ellenzék óhajtotta; mert hiszen a kormánypárt akkor is többségben volt, hanem azért, mert akkor a kormánypárt többsége is oly emberekből állott, a kiknek a szivén feküdt igazán a hazának jóléte. És ha most is — a mit kételkedni nem akarok — a haza javát tartják szivükön a t. képviselő urak, ugy a törvénynek nem adhatnak más magyarázatot, mint azt, hogy függetlenné akarják tenni a képviselőnek állását a végrehajtó hatalom befolyásától.

Én, t. ház, az általam elmondottak után, egyszerüen Madarász t. képviselő indítványát pártolom. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Molnár Aladár: T. ház! Személyes kérdésben vagyok bátor szót kérni. Simonyi Ernő t. képviselő ur reám hivatkozott és felemlítette, hogy nekem magamnak is volt több évig tartó ilyen megbizatásom. Engedelmet kérek, nekem több évig tartó megbizatásom soha sem volt. Egyetlen egy esetben volt egy megbizatásom, 1870-ben, vagy 1871-ben egy felső leány-iskola szervezése czéljából egy évre.

Én be nem vártam az év elteltét, hanem, a mint a tanév befejeztetett, azonnal lemondtam e megbizásról. Megbizatásom nyilvános volt és senki sem emelt kifogást ellene. A következő tanévre ismét kineveztettem és elvállaltam a kinevezést s a tanév végével ismét lemondtam róla. (*Felkiáltások a szélsőbalom: Hiszen akkor mégis csak folytonos volt.*)

A megbizatás csak egy évig terjedt, tehát nem évekig tartó. (*Felkiáltások a szélsőbalon: De mégis évekig tartott!*) Minden év végével lemondtam, működésem nyilvános volt és semmi kifogás nem emeltetett ellene. Méltóztassanak elhinni, hogy ha legkisebb kétely lett volna lelkemben az iránt, hogy a törvénynyel össze nem fér,

Digitized by Google

vagy kifogás emeltetett volna, nem vállaltam volna el. A képviselőháznak be sem jelentettem azért, mert a városból nem kellett eltávoznom; ismétlem, tehát, hogy működésem nyilvános volt és kifogás nem emeltetett ellene.

Éles Henrik: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy néhány szóval reflectáljak arra, a mit Horváth Lajos t. képviselőtársam mondott. (*Halljuk!*)

Midőn törvény magyarázatáról, vagy alkalmazásáról van szó, két szempont jő figyelembe. Az egyik a törvény szövege, másik a törvény szelleme. Én azt hiszem — és tán senki sem mond ellene, — hogy legelső sorban is a törvény szövege határoz és a törvény szellemére csak akkor történik appellálás, ha a törvény szövege homályos.

Jelen esetben mindenki egyetért arra nézve, hogy a törvény világos, tehát a törvény szellemére appellálni nem volna helyes. De a mi a törvény intentiójára vonatkozó hivatkozást illeti, erre nézve az a megjegyzésem van, hogy midőn a törvény intentiójáról van szó, mindenesetre szemügyre veendők azon tényleges viszonyok, melyek akkor fennállottak, mikor a törvény meghozatott.

Mi volt a helyzet akkor, mikor a törvény hozatott? Az, hogy mint a ministerelnök ur is megemlítette, 80 hivatalnok ült akkor a képviselőházban. (*Egy hang a középen*: *Harminczegy!*) Lehet, hogy 31, nem tudom, de ugy látszik, hogy 80 volt. Mi volt az intentiója a törvénynek? Az, hogy a közszolgálatban álló egyének ne foglaljanak helyet ott, hol sokszor a ministerek felelősségéről van szó. Hogy pedig kizárólag, csak ez lebegett a törvényhozás szeme előtt, éppen a törvény mutatja, midőn világosan azt mondja, hogy „közszolgálatban álló egyének". Én azt hiszem, hogy a királyi biztos nem tekinthető közszolgálatban állónak.

De még egy megjegyzésem van, hogy midőn azon jelentés készült, melynek egyes részeit Horváth Lajos képviselő ur felolvasta, akkor még nem volt a törvénybe felvéve az, hogy kivételes esetben, vagyis ahhoz, hogy egy eset kivételesnek tekintessék, ahhoz szükséges a képviselőház hozzájárulása. Ez pedig igen lényeges különbség. Ez tehát világosan mutatja azt, hogy az akkori törvényhozás, a képviselőház hozzájárulásában oly correctivumot látott, mely biztosítékot nyujt az ellen, a mitől Madarász József képviselő ur és azok félnek, kik javaslatát támogatják. Ennélfogva én a bizottság javaslatát támogatom. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Hoffmann Pál: T. ház! Mikor az összeférhetlenségi törvény még készülőben volt, akkor is különböző vélemények uralkodtak a törvényjavaslat czélszerűsége iránt.

Ma, midőn az akkori javaslatból törvény vált, a mely több év óta hatályban van és ennek hatása előttünk fekszik, önkényt érhető, hogy e törvénynek értéke iránt, még nagyobb mértékben térnek el a vélemények. Én a magam részéről minden tartalék nélköl kijelentem, hogy én már akkor, mikor e törvény még javaslat volt, nem osztottam azon vérmes reményeket, a melyek e javaslatnak törvény erőre való emelkedésétől azok részéről várattak, a kik azt sürgették és azt e sürgetésre megszavazták. Azt hiszem azonban t. ház, hogy ma nem erről van szó, hanem szó van egy létező és fenálló törvénynek alkalmazásáról. Ily körülmények köztt mindazok, a kik ezen törvények értéke iránt kétes véleménynyel vannak, kötelesek ahhoz ragaszkodni, hogy a létező törvény szigoruan megtartassék. Ennek folytán, én már aggodalommal fogadtam a t. háznak azon valóban szokatlan eljárását, hogy midőn a ház bizonyos oldaláról, az összeférhetetlenségi törvénynek meg nem tartása miatt kérdések intéztettek, nem azt méltóztatott határozni, hogy az összeférhetetlenségi törvényt alkalmazza, hanem a ministerelnök ur indítványára oda utasította a bizottságot, hogy a törvényt interpretálja. Engedelmet kérek ily eljárás szerintem csak akkor jogosult, ha egy új törvény alkotása czéloztatik, mert annak czélját, hogy egy törvény, a mely a törvényhozás minden factorának hozzájárulásával lett törvénynyé, a t. háznak egyoldalú határozata folytán magyaráztassék, nem értem. Akár mit méltóztatik is a t. ház határozni, a ház határozata még sem lesz interpretatió autentika, mert az autentika interpretatiót csak azok gyakorolhatják, a mint ez ki is van fejezve azon sarkalatos törvényekben, a melyek az ország törvényhozási jogait meghatározzák, a kik a törvényt megalkották.

Ha már t. ház, a magyarázat terére méltóztatik térni, akkor nagyon kérem a t. házat, hogy méltóztassék helyesen interpretálni és azt kifejezni, a mi valóban a törvényben foglaltatik és ne méltóztassanak oly határozatot hozni, a mely legális lesz és a melynek meglesz azon erkölcsi ereje, a melylyel a ház határozatai birnak, de a mely a legilletékesebb itélőt fogja kihívni és én részemről nagyon tartok attól, hogy ez annak megsemmisítő kritikáját fogja provokálni. Méltóztassanak a dolgot venni úgy, a mint ma van. Az összeférhetlenségi törvény sokszor említett szakaszának 9. pontja azt, hogy egy képviselő, mint biztos, mint kiküldött, vagy megbizott kiküldethessék, négy feltételhez köti, a melynek együttesen kell fennforogni, mint a törvény ezt világosan mondja. E tekintetben osztom Gulner Gyula t. képviselőtársam nézetét, szükséges, hogy először a megbizás ideiglenes legyen, másodszor, hogy rendszeres fizetéssel összekötve ne legyen, harmadszor, hogy egy évnél hosszabb

Digitized by Google

időre ne terjedjen és negyedszer, hogy a ház a távozásra az engedélyt megadja. Ebből, t. ház, nem az következik, a mit Molnár Aladár t. képviselő ur mondott, hogy t. i. csak akkor kell a ház engedélyét kinyerni, ha a megbizás egy évnél hosszabb időre terjed s hogy ennélfogva a ház engedélyével hosszabb időre is lehetne megbizatást nyerni.

Nem azt rendeli e paragraphus, hogy egy évre terjedő megbizásokat, a ház engedélye nélkül is lehessen adni, egy évnél hosszabbakat pedig, csak a ház engedelmével. A ház sem adhat meg ily engedélyeket. Ha a törvény ezt akarta volna, akkor nem igy fejezte volna ki a gondolatot, hanem hogyan? Mondotta volna: „Biztosok kiküldése, megbizatása, ha a megbizatás ideiglenes jellegű és rendszeres fizetéssel összekötve nincs.“ Ha már most azt akarta volna mondani, hogy hosszabb időre való kiküldetés megengedhető, akkor nem mondotta volna „és“-sel összekötve: „és egy évnél hosszabb időre nem terjed“, hanem azt mondta volna: „hogy ha egy évnél továbbra terjed, akkor a ház engedélye kérendő.“ Hát az az interpretatio, melyet Molnár t. képviselő ur felállit, az merőben ellenkezik a törvénynek határozottabb szövegezésével és itt Éles Henrik t. barátom hiába hivatkozik a törvény szellemére, mert a törvényt első sorban a szavakból kell megitélni s a törvény szellemére hivatkozva, a törvény szavait kiforgatni, az nem interpretatio, az rabulistica. (*Ugy van! a baloldalon.*)

A mi illeti a törvény szellemének, a törvény szavai mellett való figyelembevételét, — ezt figyelembe lehet venni s ezt Horváth Lajos képviselő ur meg is tette. A törvényhozás szándékát és czélját — ez az, a mit, a mellett tekintetbe lehet venni s arra nézve méltóztassék nekem elhinni, hogy azon előzetes tanácskozmányok, melyek egy törvény meghozatalára alkalmat szolgáltattak, az „occasio legis“-t, a mint mondani szokták, azon javaslatok s ezek tárgyalása, ezek képezik az interpretatio helyes alapját, ha a szavakon akarunk túlmenni, vagy jobban mondva, a szavakat jól akarjuk mérlegelni, — ez az, a mi ventillt nyit az értelmezésnek.

És ezt Horváth Lajos t. képviselő ur megmondta világosan. Tudjuk, micsoda áramlatoknak köszöni ezen törvény létrejöttét — akár helyes, akár nem — de a mi a törvény értelme, azt respectálni kell. Az volt az uralkodó hangulat, a törvényhozásnak akkor az volt a szándéka, hogy azon szellemben történjék intézkedés, melyet Horváth Lajos t. képviselő ur itt előadott. A képviselőház illető bizottságának, a mely ezen javaslatot beterjesztette, annak a jelentése képezi a helyes segédeszközt arra nézve, hogy ha kétség forog fenn.

De t. ház, maga az összeférhetlenségi bizottság véleményes jelentése is, — a melyet a bizottság elnöke, szerintem nem szerencsésen védett — támpontot nyujt ennek bebizónyitására. Mert, daczára annak, hogy ezen jelentés második kikezdésében egy kis tévedést követ el — mert nem teszem fel, távol legyen tőlem azt mondani, hogy téveszteni akart volna, csak azt mondom, hogy tévedést követ el, — midőn elősorolva a törvényben megállapított kellékeket, azt mondja, hogy a kormánybiztosság csak azon esetben fér össze a képviselői állással, ha ideiglenes természetű s rendes fizetéssel összekötve nincsen és egy évnél tovább nem tart. Miután maga elősorolja ezen három kelléket egymás mellett, egyenrangú kellék gyanánt, melyeknek együttes fennforgása esetében lehet csak a törvény értelmében eljárni, mit mond? Itt követi el a nagy tévedést és arra szerettem volna reflektálni. Azt mondja: „Tehát azon idő lejártával csak új megbizatás, kiküldetés folytán vállalhatja el“. Engedelmet kérek, ha elősorolja, hogy csak akkor lehet egyátalán kiküldetésről szó, ha ezen hason kellék megvan, nevezetesen azt, hogy egy évnél tovább ne tartson a kiküldetés, akkor nem értem, hogy micsoda „tehát“ legyen az, mely azt mondja, hogy egy évnél tovább a képviselőház beleegyezésével ne lehessen ily megbizást elfogadni.

Egy évnél tovább való megbizást a képviselőház sem engedhet meg. Ezt a törvény világosan kifejezi s erre van ratio. A törvény intentiójából — és ha Éles Henrik képviselő urnak ugy tetszik — a törvény szelleméből is ki tudom magyarázni, hogy egy évi engedély szükséges.

De hogy egy képviselő, a ki három évre választatik, egy éven túl is távol maradjon a háztól, a mi képviselői mandatumának egy harmadát teszi, ezt már azért sem akarhatta a törvény megengedni, nehogy egész idejét, mandatuma egész tartama alatt, távol tölthesse. És kérdem a t. házat, nem ezt tenné-e az, ha a kiküldetés az egy év lejárta után ismétlődhetnék.

Azonban engedelmet kérek, nekem úgy látszik, maga az illető bizottság sem bizott egészen ebben, mert ugyanis, azt mondja utolsó bekezdésében, hogy utasítandóknak látja az összes ministereket arra, hogy valahányszor egy képviselő kiküldetést vesz át, mindjárt jelentse be a háznak. Ha csakugyan nagyon bizott volna az összeférhetlenségi bizottság abban, hogy a t. ház egy éven túl is megengedheti a kiküldést, akkor bizonyosan azt mondotta volna, hogy a minister urak és a képviselő urak csak egy év eltelte után jelentsék be a háznak. A bizottság azonban nem azt mondja, hanem ajánlja a minister uraknak, hogy ne egy év mulva, hanem, a mint az illetőt kiküldik, mindjárt értesítsék a házat.

Digitized by Google

Vagy lehet tehát egy évig a ház engedélye nélkül is a kiküldetésben eljárni és csak egy év mulva kell a ház engedélyét továbbra kikérni, vagy azonnal, tehát a működés függ a ház engedélyétől: aut, aut! Ha függ a ház engedélyétől, a mint itt ezen utolsó bekezdésben mondatik, akkor ő maga is beismeri, hogy a ház engedélye az egy éven belüli kiküldetésre is kikérendő. Nem áll tehát, hogy a ház engedélye csak az egy éven túl való meghosszabbításra szükséges. Ha pedig azt hiszi, miként a második bekezdésben mondatik, hogy a ház engedélye, csak az egy évnél tovább tartó kiküldetésre kivántatik meg, akkor miért tartozik már az első napon a háznak bejelenteni a kiküldetést? Ez, t. ház, gyöngesége ezen argumentumnak. (*Igaz! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.*)

És itt megint kijelentem nyiltan és őszintén azon meggyőződésemet, hogy nem a törvény homályossága idézte elő ezen kétértelműséget, a mint Molnár Aladár képviselő ur mondotta, hanem előidézte az azt megelőző tény, t. i. az, hogy a törvény, mióta meghozatott, nevezetesen a jelen országgyülés tartama alatt, többször megsértetett. (*Helyeslés a bal- és szélső baloldalon*).

Nem a törvénynek homályossága, hanem azon törvénysértések, melyek ezen idő alatt történtek, idézték elő a kétértelműséget, a fogalomzavart.

Már most olyféle interpraetatio, hogy a mi a törvény ellenére történt, most legalis legyen, egyátalában nem járja. (*Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.*) És mivel Madarász képviselő urnak határozati javaslata azt foglalja magában, a mi szerintem a törvénynek világos értelme, én ahhoz járulok és kérem, hogy a t. ház ezt tegye magáévá. (*Helyeslés a bal- és szélső balon.*)

És még csak azt jelentem ki, hogy méltóztassanak ezen kérdést azon elfogulatlansággal szemlélni, melylyel az akkori képviselőház tekintette. A képviselőház többsége, akkor az ellenzék initiativájára, hozta e törvényt. A képviselőház többsége megszavazott egy javaslatot, melynek értéke iránt sokan azok közül, a kik akkor rá szavaztak, kételylyel viseltettek. Hanem a képviselői függetlenség tekintetében méltóztassék figyelembe venni, hogy ugyanazon szellem kell, hogy fenntartsa a törvényt, ugyanazon szellem lengje át a többséget most. Midőn a törvény fenntartásáról van szó, kell, hogy ugyanazon szellem lengje át a jelenlegi többséget, a mely szellemben cselekedett azon többség, mely a törvényt megszavazta, mert különben, t. ház, valóban azt lehetne hinni, attól lehetne tartani, hogy azon képviselőház s annak többsége, melyben az incompatibilitási törvény által most már kizártak még helyet foglaltak s a kik azért még is az incompatibilitási törvény létrejöttét sürgették, azon többség — mondom — mégis több függetlenséggel birt, mint a jelenlegi többség, mely az incompatibilitási törvénynek a tisztitó hatása alatt áll. Én tehát appellálok a t. többség igazságérzetére, méltóztassék azt a bizonyítékot szolgáltatni, hogy az akkori többség függetlenségénél nem csekélyebb az önök függetlensége, méltóztassék ugyanazon szellemben határozni ma a törvény fenntartásáról, mint határoztak akkor ezen törvény létesítéséről. Ezt pedig csak úgy tehetik, ha Madarász képviselő ur határozati javaslatához hozzájárulnak. (*Helyeslés balfelől.*)

Hegedüs Sándor: T. ház! Megvallom, nem szólottam volna a tárgyhoz, ha oly minden tekintetben nyomos okok nem hozattak volna fel, a melyeket én lelkiismeretemben folyton látolgattam és mintegy kötelességem számot adni arról, hogy mi volt azon döntő ok, a minél fogva én szavazatomat elhatároztam. Hoffmann t. képviselő ur és Simonyi Ernő képviselő ur általánosan hivatkoztak a többség kötelességére e törvény irányában. Én mélyen érzem e kötelességet és iparkodom egész lelkiismeretesen megfelelni annak. Elfogadom azon kiindulászpontot, a mit Hoffmann képviselő ur elmondott, hogy itt nem a törvény magyarázatáról, hanem a törvény alkalmazásáról van szó. Mihelyt a törvény magyarázatáról beszélünk, azonnal beállnak azon követelmények, melyeket Hoffmann t. képviselő ur felhozott; tehát egyszerü alkalmazása azon pontnak, a mely a kormánybiztosokra vonatkozik és a mely azt mondja, hogy annak működése egy évnél tovább nem tarthat. Ez ellen azt hiszem, a legnyomosabb érvet Horváth t. képviselő ur hozta fel, ő hivatkozott az ante actákra, melyeket ő minden törvénynél oly alaposan ismer és felolvasta az indokolást, melynél fogva azután a bizottság a törvényt akkor ajánlotta. De, t. ház, azon indokolásban általános szavakban van mondva az, hogy mit követel a közérdek és mit követel a ház függetlensége, méltóságának érdeke és ezen két érdeket összeegyezteti aképen, hogy általában a kinevezéstől függő hivatalokra az incompatibilitást kimondja, de kivételeket enged meg, a melyek között a kormánybiztosi hivatalt is felsorolja. Azt hiszem, hogy a különbség a magyarázatban azon pont körül forog, a mint a vita is bizonyítja, hogy egy éven túl ezen kormánybiztos kinevezhető-e vagy nem, összefér-e a törvény betüjével és szellemével, igen vagy nem? Azt hiszem, hogy legjobban járunk el az ilyen esetben, ha az életet veszszük bizonyságul. Miképen mutatkozik a magyarázat, — mert itt valóban magyarázatba bocsátkozott a ház mindkét oldalon, — miképen mutatkozik a gyakorlati életben a magyarázat? És ha azon magyarázat, mely a többség részéről felállittatott, előidézi azon eredményt, melyet a t. ellenzék mon-

Digitized by Google

dott, akkor feltétlenül kell ragaszkodni ahhoz, hogy egy éven túlterjedő kormányi megbizatást az illető képviselő ne is vállalhasson.

T. ház! Mit tapasztalunk? Azt tapasztaljuk, hogy vannak kormánybiztosok, a kik lelkiismeretesen teljesítik ellenzéki képviselői hivatásukat és kötelességüket, hogy minden névszerinti szavazásnál eclatanter következnek egymás után, a kormány ellen való szavazásban.

És hogy ha a törvénynek intentiója és a ház függetlenségének érdeke azt követeli, a mit Hoffmann képviselő ur mondott, hogy egy éven túl egy képviselő se lehessen a kormány kinevezéstől függő, akkor egy egyetemi tanár sem ülhetne ezen házban, mert ha áll az, hogy azon ideiglenes minőségben, melyben a kormánybiztosok vannak, nem lehetnek független képviselők a kormánytól, akkor mindenesetre még inkább függnek azok a tanárok, kik állandóan a kormány által vannak kinevezve. (*Helyeslés jobbfelől.*)

És még egy másik szempontot érintett ugy Hoffmann Pál, mint Horváth Lajos képviselő ur.

Ugy Hoffman Pál, mint Horváth Lajos képviselő ur t. i. hangsulyozták azt, hogy a képviselőt a maga kötelességének teljesítésében akadályozza, ha más megbizást is vállal el. T. ház! Én megvallom, hogy ha a képviselői állás anyagilag ugy lenne dotálva, hogy feltétlenül és minden tekintetben minden jogos és méltányos igényt kielégítene, akkor annak fontosságát és jogosultságát elismerném. De megvallom, hogy ha kimondanók ez elvet s alkalmaznók azt, akkor nem tudom, milyen képviselőket találnánk. Mert tényleg ugy áll a dolog, hogy magának az incompatibilitási törvénynek jogosultságától, fontosságától és erkölcsi motiválásától eltekintve, a törvénynek feltétlenül káros hatása volt, a ház szakképzettségének mértéke tekintetében. Az igaz, hogy a ház, az ország közvéleményével és moralis érzetével szemben, kénytelen volt választani azon alternativa közt, hogy sok képzett és nem felületesen képzett embertől feltétlenül megfosztja magát és azon alternativa közt, hogy a közvéleménynek eleget nem tesz. A ház engedett azon moralis követelésnek, mely a képviselők függetlenségének czíme alatt, részben túlzottan, felállittatott. De ha eljutottunk addig, a meddig az 1875: I. t.-cz. eljutott, akkor azt hiszem, hogy sem az egyik, sem a másik tekintetben nem szükséges tovább menni. Nagyon messze mennénk, ha azt mondanók, hogy nem lehet a képviselői kötelességeket lelkiismeretesen teljesíteni és egyszersmind más funktiót is viselni. Mert ez, egyfelől az életben nem mutatkozik igy, másfelől kizárna sok oly egyént, kiknek mindegyik párt hasznát veszi s nemcsak a párt, hanem az ország is. Azonban még mindig nem jutottam el oda, a miért felszólaltam. Felszólaltam egyfelől azért, hogy biztosítsam ugy Simonyi képviselő urat, mint Hoffmann képviselő urat, hogy akár igy, akár ugy magyarázzuk a törvényt, ne méltóztassanak ezen magyarázatot, sőt helyesebben szólva, ne méltóztassanak a törvény alkalmazásának ilyen, vagy amolyan irányban való létesítése szerint mérlegelni a mi függetlenségünket és meggyőződésünket. Mert arról biztosíthatom a képviselő urakat, hogy mi részünkről épp oly lelkiismeretesen latoljuk a ház függetlenségének érdekét, mint azon, némileg absurdumra vezető túlzások mellett teszik, melyek felállittatnak.

Lássuk, vajjon kijátszatik-e a törvény. Mert ez a fontos kérdés. Ha csakugyan ugy áll a dolog, hogy azon magyarázat segélyével, melyet a ministerelnök ur adott, lehetséges a törvény kijátszása és az incompatibilitási törvény megsértetett; s viszont ha áll az, hogy Madarász képviselő ur magyarázata mellett a törvény kijátszása ki van zárva, akkor ezt el kell fogadnunk. De hogyan áll a dolog? A magyarázat azt mondja, hogy lehetetlenné kell tenni a kijátszást. A legerősebb ellenőrző a nyilvánosság. Ez hozatott be ellenőrzőnek. Mindig előlegesen bejelentendő és az év végével megszünik a kormánybiztosság és csak új kinevezés esetében lehetséges, hogy az illető tovább vigye a kormánybiztosi működést. És hogy ez az ellenőrzés sikeres, az már eddig is bebizonyult. Daczára annak, hogy az előleges bejelentés szükséges, daczára annak, hogy a törvénynek ezen szigoru alkalmazása gyakorlatban nem volt, mégis sikeres volt a nyilvános ellenőrzés a képviselői függetlenség tekintetében; hogy mennyire sikeres volt, bizonyítják a szavazások.

Én nem tudom, hogy Madarász József t. képviselő ur felhozhat-e példát arra, hogy valaki a kormány mellett szavazott volna az ellenzéki képviselők sorából azért, mert kormánybiztos. Ha pedig nem, akkor az életben ez az interpretatió károsnak nem mutatkozott. Az incompatibilitási törvény lényegében és betüjében is ellenőrizhető. Ha pedig nem mutatkozott károsnak, a meddig az ellenőrzés szabályozva nem volt, azt hiszem, hogy most, midőn az ellenőrzés szabályozva lesz, még kevésbbé fog károsnak bizonyulni.

Azt mondja Madarász t. képviselő ur, hogy ha az év letelt, a képviselő, kormánybiztos ne lehessen újabb kinevezés utján sem. Hát ezt nem lehet kijátszani? Lehet igen könnyen és egészen egyszerű és meg nem támadható alapon; a kormány vár egy vagy két hétig az új kinevezéssel, azután pedig kinevezi újra. Madarász József képviselő ur szerint, egy-két-három hónapig függőben lehetne tartani bizonyos embereket és

Digitized by Google

minthogy a nyilvánosság szeme nincs felettük, akkor sokkal könnyebben szavazhatnak a kormány mellett, mint most, a midőn nagyon vigyáznak arra, hogy se pártjukkal, se az ország közvéleményével ne jöjjenek összeütközésbe, mint azt a tapasztalat is mutatja. Mert az ellenzéki képviselő, úgyszólván point d'honeurt csinál belőle, hogy annál kevésbbé szavazzon a kormánynyal, minél inkább azon gyanu alatt áll, hogy bizonyos tekintetben a kormánynak leköte-lezettje. De másfelől, vannak esetek és e tekintetben hivatkozom Hoffmann Pál t. képviselőtársamra is, hogy ugyanazon praxis volt régóta és most is az, sőt azt mondom, hogy helyes praxis az, mely szerint a kormány, egyes codificationalis munkákkal bíz meg egyes szakértő képviselőket; ezt a közönség nem tudja az illető képviselőről és igy az könnyebben szavazhatna önzésből, bár ezzel vádolni helytelen. A képviselő elkészíti a munkát s azért jól van honorálva. Már, hogy az illető munka használható-e vagy nem, az már más kérdés. (*Általános derültség és helyeslés.*)

Ezek az okok, t. képviselőház, melyek folytán én az összeférhetlenségi bizottság jelentését elfogadni kérem. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Zay Adolf: A túloldali t. szónokok azt az érdekes eljárást követték ma, hogy felállítottak egy thesist, de csak azért, hogy azonnal térjenek el ezen thesistől és czáfolják meg azt. Éles Henrik t. képviselő ur, ugyanis szükségesnek látta, a képviselőháznak az iránt elméleti oktatást adni, hogy a törvénynek magyarázgatása, a törvény szavai és a törvény szelleme szerint történik meg; de talán nem igen szorult volna a képviselőház arra, hogy ilyen elemi oktatást és éppen a t. képviselő ur részéről kapjon. De hát a képviselő ur azt megadta, hanem csak azért, hogy mindjárt eltérjen azon thesisétől, miszerint első izben a szószerinti értelmezést kellene alkalmazni. Mert a törvény világos szavaira nem is hederítve, azonnal iparkodott magyarázgatni a törvénynek nem is szelleméből, hanem létesítő alkalmából, az ugynevezett occatio legisből.

De, t. ház, nemcsak önmagával, hanem a kormány főnökével is ellentétbe helyezte magát Éles Henrik képviselő ur, ugy hiszem, nem készakarattal, az által, hogy ő is kimondta, hogy a törvénynek illető tétele egészen világos; mert ugy hiszem, hogy mikor a t. ministerelnök ur indítványozta, miszerint a törvény ezen szakaszának értelmezése utasittassék az összeférhetlenségi bizottsághoz, csak azzal indokolhatta, hogy nem egész tiszta a törvény szava.

Ugyanez eljárást követte a t. túloldal egy másik szónoka, Hegedüs Sándor képviselő ur is, mikor beszédje elején kétszer hivatkozott lelkiismeretére, de csak azért, hogy egy kis nem egész lelkiismeretes oldalvágást tegyen e ház tanári tagjaira. Azt mondta a képviselő ur, hogy ha már az egy éven túl menő kormánybiztosságot összeférhetlennek tartjuk, hogyan legyen összeférő a tanári állás, a mely több éven át szól s mely — az ő felfogása szerint — a tanárt függővé teszi a kormánytól. Kérdem én: ha valaki nem egy-két évre, hanem élethosszigra van kinevezve tanárnak, inkább függő-é az, mint a ki 1—3 évre nyeri biztosi megbizását s annak teszi ki magát, hogy ha a kormánynak kedvében nem jár, azonnal, vagy egy év elteltével elmozdittassék; én ellenkezőleg, a tanárok élethossziglan való kinevezésében látom a biztosítékot, hogy ők függőkké ne legyenek a kormánytól. Én nem akarom a tisztelt képviselő urnak imputálni, hogy talán érdekében volna az neki, hogy a tanárok innen a házból eltávolittassanak, hogy egy bizonyos homály keletkezzék, a melyben a ház kisebb lángjai sokkal jobban fényljenek. (*Élénk derültség.*)

De, t. ház, az által is ellentétbe jő a képviselő ur önmagával, hogy először azt mondta, hogy ezen vitának punctum saliense tulajdonkép az, hogy szabad-e képviselőt egy éven túl kormánybiztossá kinevezni, később azonban azt mondja, hogy tulajdonkép ezen vitának punctum saleinse az, hogy szabad-e azon megbizást, a mely egyik év elteltével már lejárt, megújítani; és ebben az utolsó — első tételét megczáfoló — kijelentésében tökéletesen igaza van. Ezen vita és az ellenzék támadása, irányul a bizottság jelentésének azon pontja ellen, a melyben egész helytelenül az van mondva, hogy hisz ezen egy év lejártával, a megbizást azonnal meg lehet újítani. Ezen prolongatió ellen küzdünk mi és szives volt mondani a t. képviselő ur, hogy ha valaki őt okokkal képes meggyőzni arra nézve, hogy a bizottság ezen felfogása a törvény kijátszására vezet, azonnal velünk fog szavazni. Remélem, t. ház, hogy velünk fog szavazni, mert én nem ismerek tekintélyt, mely előtte nagyobb sulylyal birna, mint ő maga. (*Derültség.*) Pedig ő maga nagyon szépen mondta és adott leczkét a kormánynak, hogyan lehetne kijátszani ezen provisiót. Ugy, hogy ha lejár az egyik év s a kormány egy-két hétig, vagy egy hónapig vár és azután, mikor a közvélemény lecsillapult, azonnal kinevezi ismét az illető képviselőt biztosnak. Hát ez nem-e kijátszás? S miután szives volt a képviselő ur megigérni, hogy ez esetre velünk szavaz, üdvözlöm őt az ellenzéki padokon. (*Derültség.*)

T. ház! Ugy hiszem, hogy valódi botrány, hogy a törvényhozás nem akarja azt belátni, miszerint kijátszása a törvénynek, valóban agere in fraudem legis, hogy ha valakinek egy évi megbizatása már lejárt, az illető holnap bejelenti a háznak, hogy leteszi a megbizatást, este a

Digitized by Google

kormány ismét megadván a megbizást, másnap már új engedélyt kér a háztól. Ez valódi komoedia és kijátszása a törvénynek.

Ha ezt nem akarják beismerni a túloldalon, ugy legalább azzal a diadallal dicsekszünk, hogy van egy lelkiismeretes tagja a többségnek, — Hegedüs Sándor ur — a ki azt elismerte. De t. ház! hangsúlyoztatott a többség részéről mindig, hogy hiszen abban rejlik a képviselő függetlenségére és jellemére nézve nagy biztosíték, hogy az év letelte után, vagy mint mások azt felfogják, már az év kezdetén be kell jelenteni a kérdést a háznak és a háztól kell erre engedélyt kérni. Ebben az engedelemben, a mely kikérendő a háztól, ugy a t. kormányelnök ur, mint a t. előadó ur s általában a többség szónokai, nagyszerű biztosítékot látnak. Hát ne ámítsuk önmagunkat készakarva. Minő biztosíték rejlik abban, hogy bizonyos egyéneket, — a kiket a kormány vagy tárgyilagos, vagy tárgyon kivüli okokból, nagyon alkalmasoknak tart erre a biztosi állomásra, az év letelte után is alkalmazni nem fogja a kormány. — Hiszi-e a többségben bárki, hogy a többség a kormányt, annak ezen akarata ellen szegülve, leszavazza és megtagadná az engedélyt azokra nézve, a kiket a kormány újolag kinevezett biztosokul? — Hiszen ily csekélységért még ezt a kormányt sem érdemes elvetni. Tehát t. ház valódi illusió az, hogy a többség, bár öt-hat egyénből is álljon az, ily kérdés miatt, a kormány ellen szavazzon és bármikor megtagadná az engedélyt. Ugy tehát a kormány belátásától, kényétől, kedvétől függ, hogy az ily megbizás egy éven túl is tartson. A törvény világos szavai pedig azt mondják, hogy ily megbizatás egy éven túl nem terjedhet; — és itt legyen szabad egy megjegyzést tennem Molnár Aladár t. képviselő ur előadására, a kivel ez egy alkalommal, de örülök rajta, hogy csakis ez alkalommal, nem értek egészen egyet. A czélra nézve egyet értek vele, a mit ő, ugy mint én is el akarunk érni, csak a felfogásra nézve térünk el. A t. képviselő ur azt mondta, miszerint abból, hogy itt ezen az 1875: I. t. cz. 1. §-ának azon passusa után „egy éven túl nem terjed", nem áll az is „és nem szabad azt megújítani" — következnék, hogy azt szabad megújítani. Csodálkozom azon, hogy Molnár Aladár t. képviselőtársam képes ily ferde következtetést vonni. Méltóztassék a t. képviselő ur a dolgot logikailag megfontolni. A törvény ezen szavaiban, hogy „egy éven túl nem terjed", ki van mondva egy alaptétel, a mely önmagában véve, minden ellenkező dispositiót kizár. Szükséges-e, és szokásos-e, hogy az, a mi önkénytelenül folyik egy alaptételből, még hozzá csatoltassék? Nem! Ha pótlásra van szükség, akkor az tétetik hozzá, a mi nem folyik és mégis kivételesen engedtetik meg az alaptételből. — De a mi az alaptételből önkényt folyik, azt hozzá tenni nem szokásos és nagyon szükségtelen is. Az ily hozzátételek csak akkor szokásosak és szükségesek, ha az alaptételekben kimondott szabály alól kivétel tétetik és az engedtetik meg, a mi máskép az alaptétellel ellentétben lévén, ki volna zárva.

Nézze meg a t. képviselő ur, a ki másképen érvel, a világ összes alkotmány könyveit és minden egyes törvényeit és statutumot, a mely arról szól, hogy bizonyos megbizatások, bizonyos idő mulva járnak le. Ha azon törvények értelmében, a megbizatás megújítása, megszabott időtartam lejártával szabad, ez mindig positive ki van emelve és a hol ez nincs kiemelve, ottan hallgatag ki van zárva a prolongatió. Mutasson nekem erre csak egyetlen törvényt, vagy egyetlen statutumot, a melyben positive bennfoglaltatnék, hogy nem újíthatók meg. Pedig azért nem fordul elő, mert nem szükséges azt még specialiter kiemelni, értem a meg nem újíthatást, — a mi az alaptételből — értem az időtartamnak, egy meg nem haladható maximumának kategoricus megszabását, önkényt és szükségszerűleg kifolyik. Ha mi az alaptétel alól kivételt akartunk volna tenni, ha kimondani akartuk volna, hogy egy éven túl is lehet elvállalni, illetőleg megújítani a megbizást, akkor, de csak akkor és csak ezt, világosan kikellett volna tenni, mint a szabály alól való kivételt.

És most áttérek arra, hogy nézetem szerint az összeférhetlenségi bizottság t. elnöke, nem helyesen fogta fel Horváth Lajos képviselőtársam argumentatióját. Azt vetette szemére, hogy önmaga ellen bizonyít az által, hogy a közérdekre hivatkozott. Én Horváth Lajos képviselőtársam argumentatióját egészen helyesnek és tisztának tartom; azt mondta, hogy tulajdonkép a képviselőnek kötelessége egész idejét, egész működését törvényhozási hivatásának szentelni, hát elvileg nem volna szabad más hivatást is elfogadni — és itt közbe játszik a közérdek, ezen alaptétel alól t. i. csak akkor szabad kivételt tenni, ha a közérdek követeli.

Eszmemenete tehát az, hogy ily megbizatásnak elvállalása, kivétel az átalános szabály alól és hogy, mert exceptio strictissime interpretanda, ezen kivétel értelmezésnél kiterjesztőleg nem szabad eljárnunk. Ez volt Horváth Lajos képviselőtársam eszmemenete és én igen sajnálom, hogy az összeférhetlenségi bizottság elnöke, nem volt szives azt magáévá tenni.

Egyébiránt azt hiszem, hogy mikor a kormány a helyett, hogy a törvényt, ugy a mint van, alkalmazta és végrehajtotta volna, a helyett azt kivánta, hogy magyaráztassék meg a törvény; intentiója az volt, hogy az erkölcsi felelősséget, mely a törvény félremagyarázásával, illetőleg meg-

Digitized by Google

szegésével jár, nem akarta a maga vállaira venni, hanem át akarta azt hárítani az összeférhetlenségi bizottságra, mely szives volt neki ebben felülni és a t. házra, a mely ugy látszik, szintén hajlandó a gyepre menni. Pedig a háznak és különösen az ellenzéknek nem szabad azzal megelégednie, hogy a vitát berekeszszük, a nélkül, hogy positiv határozati javaslatot, illetőleg utasítást adnánk és ezen utasítás nézetem szerint abban állana, hogy az összeférhetlenségi bizottság járjon el a törvény és a házszabályok értelmében mindazon képviselők ellen, a kikre vonatkozik a mai ügy. Miután ilyen positiv indítvány nem tétetett és a beterjesztett ellenindítvány ezen felfogásomat legalább kiindulási pontjául veszi, — pártolom Madarász József képviselőtársam határozati javaslatát. Még csak egy kérdést vagyok bátor a t. elnök urhoz intézni. A ház t. elnöke szives volt 320. számú jegyzékében azon képviselő uraknak névsorát beterjeszteni, a kik összeférhetetlen állást foglalnak el. Azonban a t. elnök ur beérte azzal, hogy kitette, hogy ezen, vagy azon képviselő, mikor és minő megbizást vállalt el. Ugy hiszem t. ház, hogy mi ezzel nem elégedhetünk meg, hanem, hogy követelnünk kell azt is, hogy: először mikor jelentették be a háznak a megbizást, másodszor, mikor kértek a háztól szabadságot, — harmadszor applicálta-e a ház t. elnöke a házszabályok 191. §-ának második bekezdését ezen képviselőkre és minő eredménynyel tette ezt?

Pártolom Madarász József indítványát és kérem a ház mélyen tisztelt elnökét, hogy a háznak ez irányban a szükséges felvilágosításokat megadni méltóztassék. (*Helyeslés balról.*)

Elnök: Bátor vagyok megjegyezni t. ház, hogy azon jelentés, a melyre a t. képviselő ur hivatkozik, ma nincsen napirenden és hogy akkor, a mikor ez napirenden lesz, kötelességemnek fogom tartani akár a t. képviselő urnak, akár pedig másnak, a ki felvilágosítást kér, a választ megadni. (*Helyeslés.*)

Gróf Csáky László: Bocsánatot kérek, hogy a vitának ily előrehaladt stadiumában szót kérek és a ház türelmét egynehány perczre én is igénybe veszem; (*Halljuk! Halljuk!*) azonban, mint az összeférhetetlenségi bizottságnak igénytelen tagja, kötelességemnek tartom felszólalni főképen azon megtámadtatás folytán, a mely ma ellenünk intéztetett és mely tőlünk a függetlenséget megtagadta. — Előhozatott az, hogy az 1875-iki kormánypárti többség több függetlenségi hajlamot mutatott, midőn ezen törvényczikket az ellenzék kivánatára meghozta, mint mutatna a jelenlegi többség, ha a bizottság javaslatát elfogadná.

Engedelmet kérek, arról, hogy a háznak eddigi többsége minő állást foglalt el e kérdésben, szólani nem akarok és nem is tudok, de azt tudom, hogy minő állást foglalok én el e tekintetben és hogy minő állást foglalt el e kérdésben azon bizottság, a melyet a ház a véleményadásra felszólított. Hogy ez a bizottság az említett nyilatkozás által megtámadtatott, ezt tagadni nem lehet. Ezért tartom kötelességemnek a legkomolyabban és a legpositivusabban kijelenteni, hogy részünkről a függetlenséget fel nem áldoztuk, hanem, hogy nyert megbizatásunkban legjobb meggyőződésünk szerint jártunk el. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) Én tehát minden ily gyanusítást, melyet a legnagyobb vádnak tartok, ugy a magam, mint t. barátaim nevében kénytelen vagyok visszautasítani. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Lehetne, t. ház, ezen argumentummal a t. túloldal ellen is élni és azt mondani, hogy sokan talán más meggyőződésben vannak, de nem mernek ennek nyilt kifejezést adni, mert választóiktól függő állásban vannak és tartanak tőle, hogy a jövő választás alkalmával megválasztatni nem fognak, ha nem az ellenzékkel szavaznak. De valamint ezt az argumentumot én más ellenében nem hozom fel, ugy megkivánom, vagy legalább megkivánhatom, hogy más se vonja kétségbe meggyőződésem függetlenségét. — (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Ezeknek előre bocsátása után, legyen szabad igen röviden a szőnyegen forgó kérdésre nézve is nyilatkoznom. Én előttem, megvallom, a törvénynek értelme egészen világos. Ezen törvény egyenesen kimondja azt, hogy ki és minő feltételek köztt vállalhat el a kormánytól megbizatást. Kimondja továbbá egyenesen azt, hogy a kiküldetés egy évnél tovább nem tarthat, de nem mondja ki egy szóval sem, hogy ezen kiküldetés meg nem újítható. Én nem tudom, micsoda törvényt idézett Zay képviselő ur erre nézve, hogy újolagos megbizatás nem volna megadható, de én azt tartom, hogy Magyarország törvényei köztt igen kevés van, a melyben nem lehetne erre vonatkozó esetet találni. Ott van a törvény, a mely a megyei tisztviselők megválasztásáról szól, bizonyosan elég fontos törvény. Ennek értelmében hat évre választatik meg a megyei tisztviselő, hat év mulva pedig ugyanazon tisztviselő természetesen újonnan megválasztható. De én nem emlékszem a törvény oly passusára, mely szerint a szolgabiró, ki hat évre megválasztatik, nem volna megválasztható újabbi hat évre. Ez tökéletesen analog eset, itt választás — amott kinevezésről van szó, vannak más állások, a hol szintén csak egy esztendőre választatnak bizonyos tagok s a hol nincs kimondva, hogy újra meg nem választhatók, vagy ki nem nevezhetők.

Azt a magyarázatot, melyet Zay Adolf képviselő ur adott ezen törvénynek, hogy szinte

Digitized by Google

folytatólag lehetne ezt a megbizást megadni, ezt a magyarázatot nem tekinthetem a törvény szellemében kifolyónak. A törvény igen is azt mondja, hogy egy évnél továbbra szóló kiküldetést semmi képviselő nem fogadhat el. De ezt teljességgel nem lehet oda magyarázni, hogy ezen év lefolyta után, ugyanazon képviselő ne részesülhessen újolagos kiküldetésben és ne részesülhessen ugyanazon kiküldetésben, melyben a mult esztendőben eljárt. Tehát, hogy ha a törvény ezt akarta volna, akkor egy csekély szóval megtehette volna, megmondta volna, hogy ezen küldetés meg nem újítható. De a törvényhozó ezt nem akarta, nem is akarhatta s azért nem vette föl a törvény szövegébe. Ezeknél fogva én tökéletesen indokoltnak tartom a bizottság véleményét s a mellett szavazok. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: Szólásra nem lévén senki sem följegyezve, a vitát berekesztem. A szólási jog illeti még az összeférhetlenségi bizottság előadóját és Madarász József képviselő urat, mint ellenindítvány beadóját.

Minthogy azonban az idő már előrehaladt, a zárszavakat talán a holnapi ülésre méltóztatik halasztani. (*Helyeslés.*) A holnapi napirend a következő: A ma megkezdett összeférhetlenségi bizottság jelentése feletti tárgyalásnak folytatása és azután Madarász József képviselő ur indítványának indokolása, végre a közjegyzői díjak módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Az ülést bezárom.

(*Ülés vége d. u. 2 órakor.*)

201. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi február hó 4-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyvhitelesítés. Elnöki jelentés a beérkezett kérvényekről. Madarász József és Novák Gusztáv interpellatiója bejelentése. Az összeférhetlenségi bizottság jelentésének tárgyalása és befejezése. Madarász József és Novák Gusztáv interpellatiója.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágoston, b. Kemény Gábor, Péchy Tamás, b. Orczy Béla, gr. Szapáry Gyula.

(*Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Baross Gábor jegyző ur fogja vezetni. A javaslat mellett szólókat Beőthy Algernon, a javaslatok ellen szólókat b. Mednyánszky Árpád jegyző urak fogják feljegyezni.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fog hitelesítés végett felolvastatni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: Nem lévén észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Bemutatom a bács-bodrog megyei gazdasági egyesületnek Stojkovics Péter képviselő ur által benyujtott kérvényét, melyben az országos gazdakongressus megállapodásainak figyelembe és tárgyalás alá vétele mellett még azt is kéri, hogy a hadsereg részére szükséges ló-állomány ezentúl ne csak a kereskedőktől, hanem a gazdáktól is szereztessék be.

A honvédegyletek országos központi választmányának Novák Gusztáv képviselő ur által beadott kérvényét, melyben az 1848—49-iki rokkant honvédek menházának országos alapból való segélyezését kéri.

Novák Gusztáv: T. ház! Az elnök ur által most beterjesztett kérvény a 48—49. honvédek sürgős kérését tárgyazza. Én e kérvényre nézve arra kérem a t. házat, méltóztassék elhatározni, hogy ez a most folyton ülésező pénzügyi bizottsághoz utasittassék. (*Helyeslés.*)

Elnök: Az előbbi kérvény a kérvényi bizottsághoz, a második a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Egyéb előterjesztésem nincs.

Fel fog olvastatni az indítvány- és interpellatiós-könyv.

Beőthy Algernon jegyző: Az indítványkönyvben újabb bejegyzés nincs. Az interpellatiós könyvben a következő bejegyzések vannak: Madarász József: A magyar államgépgyár tárgyában, a pénzügyminister urhoz.

Digitized by Google

Novák Gusztáv: Dorozsma község közbirtokossága és a katonai kincstár között létrejött szerződés tárgyában, a honvédelmi minister urhoz.

Elnök: A képviselő urak interpellatiójukat az ülés végén megteendik.

Következik a napirend szerint, az összeférhetlenségi bizottság véleményének tárgyalása. Szó illeti a bizottsági előadót.

Tibád Antal, az összeférhetlenségi bizottság előadója: T. ház! Nem lehet szándékomban, hogy ez alkalommal mindazon ellenvetésekre reflektáljak, a melyek a bizottság jelentésében foglalt vélemény első pontja felett, a tegnapi napon lefolyt vita közben, a háznak különösen ezen oldala részéről (*a baloldalra mutat*) elmondattak. (*Halljuk! Halljuk!*) És ezen elhatározásra indittathattam magamat annyival is inkább, miután nézetem szerint, bármennyire becses és tanulságos is az előttem fekvő vita-anyag, annak körülbelül $^9/_{10}$-ed része, aligha tartozik szorosan magára a tárgyra, mert azok az indokok, melyeket a tegnapi napon, a tárgyalás megkezdése alkalmával tartott beszédemben a vélemény támogatására vonatkozólag elmondottam, hitem és meggyőződésem szerint legalább, a vita folyamában megczáfolva nem lettek. (*Halljuk! Halljuk!*) Ezen elhatározás azonban, t. ház, nem zárja ki azt, hogy egyre-másra, értve különösen az olyan megjegyzéseket, a melyek több képviselő által hangoztattak, észrevételt ne tegyek és hogy némely vádakat, a melyek nem tudom, hogy minő logikai felfogás szerint a bizottság állítólagos hibája miatt, a ministerelnök ur ellen intéztettek, előadói kötelességemből kifolyólag, a bizottság részéről vissza ne utasítsam. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Mielőtt azonban ezt tenném és mielőtt azon ellenindítványra vonatkozólag, a mely a bizottság véleményével szemben Madarász József és társai által benyujtatott és az ezt követő indokolásra vonatkozólag nézeteimet elmondanám, kifejezést kell adnom a feletti sajnálatomnak, hogy a tegnapi nap folyamában, daczára az előttünk fekvő nagy fontosságú és a t. képviselőházat valóban közvetlen közelről érdeklő elvi jelentőségű kérdésnek, a vita tárgyilagossága nem lett kellőleg megóva, a mennyiben a felszólaltak közül többen egészen odáig engedték magukat ragadtatni, hogy a bizottság véleménye és a mai napokban nagyon is divatos és sokszor emlegetett corruptió között, összeköttetést kerestek, sőt nem átallották a bizottság tagjait érdekeltséggel és a kellő függetlenség hiányával vádolni. (*Halljuk! Halljuk!*) Pedig, t. ház! részemről abban a nézetben vagyok és e tekintetben osztozom Horváth Lajos képviselő urnak e helyről 1874. évi junius hó 14-én tett azon kijelentésében, hogy a függetlenségnek tulajdonképeni alapja az egyéni jellemben van és ehhez részemről még csak annyit kivánok hozzátenni, hogy a mindennapi tapasztalás azt bizonyítja, hogy a szabad cselekvés és a függetlenség attributumait nehéz helyzetben, súlyos körülmények között leghamarabb éppen azok az emberek szokták elveszteni, a kik ezt más körülmények között, olyankor, a mikor az semmi hátránynyal sem jár, a legnagyobb garral hangoztatják. (*Ugy van! jobbfelől. Mozgás szélső balfelől.*) Ebből kifolyólag t. ház, ezen vádat ugy a magam, mint a bizottság többi tagjai nevében is annál inkább vissza kell utasítanom, (*Helyeslés jobbfelől*) minthogy a mennyire én tudom, a bizottság tagjai között egy sincsen olyan, a ki valamely kormányi megbizást, vagy kiküldetést viselt volna, vagy ilyenre aspiralna. (*Ugy van! Helyeslés jobbfelől.*)

Áttérve már most t. ház, a Madarász és társai által benyujtott ellenindítványra és az azt kisérő indokolásra, mindenek előtt constatálnom kell, hogy Madarász képviselő ur és a bizottság között teljes egyetértés létezik arra nézve, hogy az 1875: I. t. cz. 1. §. *g*) pontjának intézkedése határozott és szerkezete világos és ily egyetértés létezik — azt hiszem — a ház összes tagjai között, csak arra nézve nem tudunk közös megállapodásra jutni, vajjon ezen törvényhely szövegében foglalt időhatározás kizárja-e azt, hogy egy képviselő, az egy év lejártával, valamely új megbizást elvállalhasson, igen vagy nem?

Ez t. ház, igénytelen nézetem szerint a vitának sarkpontja és nem az, a miről a tegnapi nap folyamán a felszólalók legtöbbje és legnagyobb mértékben beszélt, hogy t. i. ez a megbizás általában, mennyiben támadja meg a képviselőház függetlenségét és hogy a megbizás elvállalása, mennyiben gátolja az egyes képviselőket az ezen állásukkal járó kötelességeik teljesítésében. Madarász képviselő ur és azon képviselő urak, kik az ő nézetében osztoznak, azt hiszik, hogy ezen időmeghatározás által, új megbizás elvállalásának lehetősége, az egy év lejártával teljesen ki van zárva. Ezen nézetük indokolásához, azonban a támpontokat nem a közvetlen közelben, vagyis nem a törvényhely szövegében, illetőleg annak kritikai bonczolásában, hanem ennél valamivel távolabban, azon intentiókban keresik, melyek az 1875-iki törvényhozást az összeférhetlenségi törvényczikk alkotására indították, és hogy e tekintetben a czélba vett ellenpróba annál inkább sikerüljön, az ellenindítvány benyujtója, Madarász képviselő ur nem mulasztotta el az alkalmat, segítségre szólítani Horváth Lajos t. képviselő urat, mint az összeférhetlenségi törvényczikk alkotására vezetett törvényjavaslat előadóját is, ki a felhivásnak megfelelvén, azon remek jelentésből, mely igen

Digitized by Google

hihetőleg az ő tollából származott, rögtön felolvasta azon passusokat, melyek a törvény alkotásához kiindulási pontul szolgáló alapelvekre vonatkoznak; azonban adós maradt avval, vagy elfelejtette bebizonyítani azt, hogy ha ezen alapelvekkel összefér általában az, hogy valamely képviselő a kormánytól megbizást, kiküldetést vállaljon és viselhessen, ha ez összefér azon értelmezés mellett, melyet az ellenindítvány a *g)* pontnak tulajdonít, miért ne férne össze azon másik értelmezéssel is, melyet annak a bizottság tulajdonít. Pedig ha a t. képviselő urnak a függetlenségről és erkölcsiségről akkor táplált, de azóta ugy látszik nagy mértékben devalválódott fogalmai nem lettek volna olyan magasak és ha a t. képviselő ur ezen általa kiválólag hangsúlyozott két elv szigorú keresztülvitelét tartotta volna szem előtt, az egész *g)* pontnak a törvényjavaslatból való kihagyását inditványozta volna, vagy elfogadta volna azt az indítványt, melyet akkor Madarász t. képviselő ur terjesztett elő az összes pontokra nézve, vagy legalább szives lett volna annyit megtenni, hogy a *g)* pont ugy szövegeztessék, hogy annak ne tulajdonítthassék kétféle, egymással merőben, homlokegyenest ellenkező értelem: kétségtelenül nemcsak az általa vallott és fontosaknak ismert nagy elveket juttatta volna diadalra, de hasznos szolgálatot tett volna az országgyülésnek és az országnak is, a mennyiben az elsőt megkimélte volna két napi fárasztó divergens vitától, az utóbbit pedig azon költségektől, melyeket e vita okvetlenül maga után von. (*Helyeslés jobbfelől. Ellenmondás balfelől.*)

Igénytelen nézetem szerint tehát, t. ház, a bizottság értelmezése ellen az 1875: I. t. cz. alkotásához indokul szolgált elvekből véleményt kovácsolni egyáltalában nem lehet. Nem lehet pedig azért, mert hogyha ezen alapelveket nem sérti azon értelmezés — általában szólok, — természetesen viszonyítva különbség lehet a dologban — nem sérti annak értelmezése, melyet annak Madarász képviselő ur tulajdonít; egyáltalában nem sértheti az sem, melyet annak a bizottság tulajdonít. E tekintetben a két felfogás között csak az a különbség, hogy a bizottság a törvény szövegéből nem kiván többet kiolvasni, mint a mennyi abban foglaltatik. Mig ellenkezőleg Madarász képviselő ur azt is kivánja belőle következtetni, a mit az teljességgel nem tartalmaz.

Most kérdem Horváth Lajos igen t. képviselő urat, hogyha azért, mert a bizottság ezen törvény értelmezésére vonatkozólag egyáltalában semmi intézkedés tételét nem ajánlott a háznak, azért a bizottságot azzal vádolta, hogy a törvény kijátszására törekszik és ez az egyik vád, melyet a bizottság részére reclamálnom kellett, hogy mondom a bizottságot ezen súlyos váddal illette, minő véleménynyel kell lennie azon ellenindítványról, melyhez tegnap hozzájárult, melynek elfogadása, az én nézetem szerint legalább nem eredményezne egyebet, mint azt, hogy a törvényértelmezés régi és pedig a felsőház és a korona evidens jogának ignorálásával, tehát a legfontosabb alkotmányos formaságok megsértésével, egy egészen új intézkedés csempésztetnék be a törvényczikkbe. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől. Ellenmondások a bal- és szélső balfelől.*)

Ezek után, t. ház, még csak Hoffmann képviselő ur beszédére akarok pár észrevételt tenni. (*Halljuk! jobbfelől.*) A t. képviselő ur, a kin különben, — közbevetőleg legyen mondva — nem tegnap esett meg először azon malheur, hogy beszéde elején egészen helyes praemissákból kiindulva, helytelen conclusióra jutott, (*Derültség jobbfelől*) beszéde kezdetén azzal vádolja a bizottságot, illetőleg hibául rójja fel a bizottságnak azt, hogy jelentése első pontjában miért nem registrálta egyenesen azon részleteket, melyek az 1875. évi I. t. cz. 1. §-a *g)* pontjában foglaltatnak és miért toldott be oda egy pár más megjegyzést? A t. képviselő ur azt mondja, hogy fölteszi a bizottságról, hogy ezt nem czélzatosan, hanem tévedésből tette.

Biztosíthatom a t. képviselő urat, hogy ezen helyek bevétele nem tévedésből és nem félreértésből, hanem egészen czélzatosan történt; de történt nem azért, hogy azok által a törvény magyarázata mintegy praeoccupáltassék, hanem mintegy illustráltassék azon vélemény, melyet a bizottságra nézve táplál. És én részemről annyira nem fektetek súlyt azokra a közbevetett megjegyzésekre, hogy a magam részéről ezennel késznek nyilatkozom azok kihagyásához hozzájárulni; mert az én nézetem szerint a fősúly a kérdés eldöntésénél azon fekszik, hogy a képviselőháznak nincs joga egyoldalú határozattal törvényt magyarázni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A mi Hoffmann képviselő ur beszédére tett megjegyzésem kezdetét illeti, azt mondottam, hogy a képviselő ur egészen helyes praemissákból indult ki s helytelen conclusióra jutott. Igazolom ezt azzal, hogy a képviselő ur szintén maga elismerte, hogy a törvényt egyoldalulag határozattal magyarázni nincs joga a képviselőháznak és mégis a végén hozzájárult Madarász képviselő ur ellenindítványához, mely pedig egy ilyen magyarázatot involvál magában.

Mindezek alapján ismételten kérem a t. házat, hogy a Madarász József t. képviselő ur által benyujtott ellenindítvány mellőzésével, a bizottsági jelentésben foglalt vélemény első pontját úgy, a mint szövegezve van, elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Digitized by Google

Madarász József: T. ház! A t. előadó ur mai okadatoló előadásában semmiesetre sem foglaltatik más, mint a mit tegnap Molnár Aladár és Hegedüs Sándor t. képviselő urak már elmondottak. Egyetlen egyre hivatkozik a korruptiora, hogy ezt miért említettem meg ezuttal. Erre nézve legyen szabad beszédem végén nyilvánítani véleményemet, most pedig engedje meg a t. ház, hogy a tegnap elmondottakra és e közben a t. előadó ur által most élesebben elmondottakra megjegyzéseimet előadhassam. (*Halljuk!*) Mindenek előtt Csanády t. képviselőtársamnak kötelességem kijelenteni azt, hogy nyilvánított várakozásában, — magam is azt hiszem, — méltán csalódott, mert ő nem ilyen félszeg indítványt várt tőlem. Csalódott volna t. barátom, ha most arról lehetne szó ez alkalommal itt a jelentés tárgyalásakor, hogy azt tegyük, a mit az összeférhetlenségi törvény általános vitájánál, vagy a részleteknél kell tenni, hogy t. i. tagadjuk meg, — miként az előadó ur is mondja, — hogy általában a biztosi kinevezés összeférhető legyen a képviselői állással.

Erre hivatkozott már az előadó ur, tehát megfelelt t. képviselőtársamnak. Én ugyanis, mikor ezen összeférhetlenségi törvény itt tárgyalás alatt volt, ezen egész *g*) pontot, de még a többit is sorról sorra kihagyatni kivántam; (*Helyeslés a szélső baloldalon*) engedje meg azonban t. képviselőtársam azt, hogy elismerem, majdnem pirulva ismerem el, hogy én most kénytelen vagyok azon kötelességet teljesíteni, a mit a velem szemközt ülő párt képviselői részéről vártam volna, a kik ellenemre akkor ezen összeférhetlenségi törvényt megalkotván, kötelességük lett volna a mellett felszólalni, hogy a jelen bizottsági jelentés folytán ama törvénynek sem szavai, sem intentiója ki ne forgattassék, miként azt a t. bizottság és annak előadója most kiforgatja.

Már tegnap hivatkoztam, hogy bár élne Deák Ferencz, nem fogná engedni, legalább morális súlyát fogná latba vetni felszólalásával, hogy e törvénynek sem betüje, sem szelleme ne forgattassék ki.

Itt szerettem volna látni azon régibb kornak az alkotmányos szabadság előre haladott küzdelmében egyesült képviselőtársaimat, a kik vagy elhaltak, mint Deák Ferencz, vagy megbetegedtek, mint például ezen összeférhetlenségi törvény *g*) pontja tárgyalásánál a visszaéléseknek megakadályozása mellett felszólalt Gorove képviselő ur volt, vagy eltávoztak örökre.

Én megengedem az önök független meggyőződésöket, de nem találom a t. túloldalon azon férfiakat, a kiknek kötelességük lett volna az általuk meghozott 1875: I. t. cz. *g*) pontja mellett felszólalni, azért én pirulva teljesítem kötelességemet, hogy legalább megtegyem ellenzéki képviselői kötelességemből azt, a mit önöknek lett volna kötelességük megtenni. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) Mondották volna meg a kormánynak a kormánypártról: ez nem járja, ez túlmegy az 1875: I. t. cz. keretén.

Ime ezért voltam kénytelen cselekedni. (*Élénk helyeslés a szélső balon.*)

Molnár Aladár t. képviselőtársam még azon nevezetes elvet is kétségbe akarja vonni, a mi pedig a legfőbb feltétel s mely nélkül kormánybiztosság nem vállalható, hogy a távozásra a ház az engedélyt megadja; azt mondván, hogy hisz azoknak, kik a fővárosban vannak, nem kell távozási engedély, hanem csak azoknak, a kik elutaznak, mert azok nem vehetnek részt az ülésekben. Hát kérem, ha annak a képviselőnek más foglalatossága akad a fővárosban, kiküldetésénél fogva és azért nem jelenhet meg az üléseken, az ugyanazon categoriába esik, mint a többi. (*Ugy van! a szélső balon.*) Ellenben még az a képviselő is, ki elutazik, sok esetben azon helyzetben van, hogy jelen lehet a szavazásnál, a mint Hegedüs Sándor t. képviselőtársam is bizonyára utána is nézett ezen szavazásoknak és ezt tudja s különben is talán később rá fog jönni ezen állításom igazságára. (*Derültség a szélső balon.*) Tehát, mivel az, ki elvállal ily kiküldetést, akár a fővárosban, akár a vidéken legyen, egyenlően kényszerittethetik, hogy távol maradjon a képviselőházi ülésektől, a távozási engedélyt mindig ki kell kérni. (*Helyeslés balfelől.*)

Higyje meg a képviselő ur, én legalább ily állítást nem tettem volna fel alkotmányos érzületéről. Hisz itt van, a mit Deák Ferencz mondott: (*Halljuk!*) „Ne engedjük meg az összeférhetőséget a képviselőségre, hacsak rendkivüli körülmények nem kivánják, mert ha kötelesség és kötelesség közti összeütközés van, ekkor az emberek rendesen — nem kivánok senkit sérteni — tehát az önérdekűknek megfelelő meggyőződés szerint magyarázzák a törvényt s igy összeütközésbe jönnek azzal.“

A mi t. képviselőtársam másik megjegyzését illeti, azt mondja: „hisz ha a kiküldetés újból el nem fogadható és ha hozzátesszük, mit én kivánok, akkor olyant teszünk hozzá, a mi a törvényben nincs és azért nem szavaz indítványomra, hanem szavaz a bizottság véleményére.“

Nohát, engedje meg a t. képviselő ur, itt ismét tévedésben van és ez szolgáljon válaszul a t. előadó urnak is. Hiszem, a bizottság és előadó ur akar valami újat, mi nem akarunk. (*Ugy van! balfelől.*)

Molnár Aladár: Azon határozati javaslat is újat kiván.

Digitized by Google

Madarász József: Bocsánatot kérek méltóztassék meghallgatni, ez semmi mást nem kíván mint a mi már megvan; hanem mert a bizottság jelentése hozzá akar csusztatni valamit és mert Molnár Aladár képviselő ur is azt elfogadja, tehát ő is hozzá akar tenni valamit; hogy tehát az hozzá ne tétessék és hogy ez a valami a törvényt ki ne forgassa, azt mondottam indítványomban, hogy azt a következtetést, melyet ezen jelentés és az előadó és Molnár Aládár képviselő is oda csusztatni akar, azt mi a törvény szándékával ellenkezőnek tartjuk, ez a törvényt kiforgatná jellegéből és stb. stb., mi tehát azt el nem fogadhatjuk. Én azt hiszem tehát, hogy a képviselő ur okoskodásával maga ellen okoskodott és nem az én indítványom ellen.

Most szabad legyen áttérnem az én igen t. barátomra — kicsi a bors, de erős — Hegedüs Sándor képviselőtársam előadására. (*Hosszantartó nagy derültség.*) Az én igen t. barátom s vele az előadó ur is, először is azt mondja, „ne méltóztassanak a túloldalról a törvénynek ilyen, vagy amolyan létesítése szerinti akaratunkból mérlegelni függetlenségünket.“ Tökéletesen egyetértek a t. képviselő urral. Mi minden képviselőnek függetlenségét becsüljük. Lehetetlen egyéni függetlenségöket, midőn jobbra vagy balra szavaznak, kétségesíteni, mig az ellenkezőről meg nem vagyunk győződve. Én a képviselő uraknak, mint meg nem bizottaknak és nem érdekelteknek függetlenségét és meggyőződését tiszteletben tartom.

De méltóztassanak megengedni, mi nem az itt felszólalók és nem a t. képviselő ur függetlensége ellen szólunk ez esetben. Mi azt mondjuk, hogy azon kormánybiztosoknak, kik kiküldetnek és a képviselőháznak függetlensége és tekintélye veszélyeztetik. Isten mentsen, hogy a t. képviselő urak meggyőződését gyanusítsuk. Veszélyeztetik a képviselőház függetlensége és tekintélye. Majd később talán a névszerinti szavazásnál, lesz szerencsém erre bővebben kitérni.

Másodszor azt mondja t. képviselőtársam, hogy „ha a törvény kijátszatik azon magyarázat mellett, melyet a ministerelnök ur annak adott és Madarász indítványa mellett ezen kijátszás lehetetlenné tétetik, akkor el kell fogadni Madarász indítványát.“

No hát t. képviselő ur, először is, hogy kijátszathatik, ha azon magyarázat és értelmezés adatik annak, mint az előadó ur kívánja ezt, erre nézve már tegnap Zay képviselő ur bebizonyította s maga a képviselő ur adta reá az eszméket, hogy miként játszathatik ki a ministeri magyarázat és ezen véleményes jelentés szerint.

Ha pedig az fogadtatik el, a mit én indítványoztam, akkor engedjen meg, én azt hiszem, ha kimondatik a ház által, hogy egy évnél tovább nem tartható meg semmi esetben sem; azután, a mit én is elfogadok, mint a képviselő ur is mondotta, hogy a ministerek kötelesek ezentúl minden kinevezést a házzal tudatni és kötelesek a képviselő urak előbb bejelenteni, akkor, habár határozott politikai ellenfele vagyok a kormánynak és a túloldalon ülő t. képviselő uraknak, annyira tisztelem kötelességérzetöket, hogy felteszem, hogy ha a ház határozata meglesz, indítványom elfogadásával a kijátszásnak eleje fog vétetni. Ennyi kötelességérzetet felteszek a kormányról, felteszek minden képviselőtársamról. Tehát reménylem, t. képviselőtársam be fogja látni, hogy el kell fogadni az indítványt.

De még nevezetesebb az, a mit t. képviselőtársam arra nézve mond, hogy arról van itt szó, hogy „egy éven túl kinevezhető-e a kormánybiztos vagy sem, összefér-e a törvény betűjével, szellemével? Erre nézve, azt mondja ő, döntő az, miként mutatkozik a gyakorlati életben a magyarázat. Ha azon magyarázat, mely a többség részéről felállittatott, előidézi azon eredményt, melyet az ellenzék mondott, vagyis, hogy a ház és a képviselő függetlensége is veszélyeztetik, akkor azt mondja a t. képviselő ur: „feltétlenül ragaszkodni kell ahhoz, hogy egy éven túl terjedő kormánybiztosi megbizást az illető képviselő ne viselhessen.“ A képviselő ur azonban azt mondja, hogy az, a mit mi mondunk, nem valósul a gyakorlati életben. És mivel indokolja? Azzal, hogy mert „tapasztaljuk, hogy vannak kormánybiztosok, a kik lelkiismeretesen teljesítik ellenzéki hivatásukat és kötelességüket, hogy minden névszerinti szavazásnál eclatanter következnek egymásután, a kormány ellen való szavazásban.“ (Ezek a képviselő ur szavai.

Engedje meg t. képviselőtársam, én itt először is magasabb álláspontra helyezkedem, én nemcsak az ellenzéki képviselőket veszem, hanem a ház összes tagjait, hogy a szavazásnál mindenik felemelkedik azon helyzetre, hogy meggyőződésük szerint szavaznak és a szavazásokban részt vesznek. Hanem t. képviselőtársam minden névszerinti szavazást mondván, nagyon sokat mond s nem nézte meg azokat a névszerinti szavazásokat. Én szabadságot vettem magamnak azokat megnézni és meggyőzhetem t. képviselőtársamat, hogy nemcsak az ellenzéki, de minden oldalon ülő képviselők, a kik biztosi állásban is vannak, ezen névszerinti szavazásoknál, tehát a legfontosabbaknál s azonkivül is, miként teljesítik oly eclatanter kötelességüket? nem abban, hogy a kormány mellett, vagy ellen szavazzanak, hanem hogy a szavazásnál itt a házban legyenek.

Digitized by Google

Csak legközelebb, miután a szegedi kormánybiztosi törvény megalkottatott, úgy emlékszem nyolcz képviselő alkalmaztatott kormánybiztosul, azonkivül úgy hiszem, talán csak négy, tehát összesen tizenkét képviselő van alkalmazva ily minőségben; többről tudomásom nincs. (*Van!*)

Ha vannak, ismét a törvény iránti azon laza tisztelet felfogása tette ezt, hogy ne jelentsék a háznak, hogy kormánybiztosok, a mi eddigelé legalább sajnálatunkra divatozott.

Azóta tapasztalataim szerint négy névszerinti szavazás történt. Az első volt 1879. október 30-án. (*Lásd a napló 7. kötetének 312—313. lapját.*) Ekkor a honosítási törvény 6. §-a ellen gr. Apponyi Albert a kormány-javaslattal szemben, egy igen nevezetes, alkotmányos kérdést magában foglaló ellenindítványt tett, hogy a honosítás beczikkelyezés által történjék. Lássuk, miként teljesítették kötelességüket a szavazásnál azon képviselők, kik, mint kormánybiztosok működtek. Távol volt öt ellenzéki képviselő és négy kormánypárti képviselő, azon tizenkét szerintem ismert ezuttal biztosok közül.

A másik névszerinti szavazás történt 1879. évi november 17-én, a kormánynak bosnyák törvényjavaslata tárgyában. (*Derültség.*) Megismerem, ez a legnevezetesebb s t. képviselőtársam bizonyára csakis erre volt szives emlékezni, mert tudta, hogy ez nevezetes kérdés. Hát erre a szavazásra, mert való, a kormány nagyon ingott, többnyire megjelentek a kormánybiztosi képviselők is. Szavazott tehát akkor a kormány ellen 4, a javaslat mellett 6, távol volt kettő . . . .

Hegedüs Sándor (*közbeszól*): Akkor hát 13!

Madarász József: A is megtörténhetik, hogy véletlenül elsiklik egyes oly szó ajkaimról, a melyet mondani nem akartam, (*Derültség a jobboldalon*) de úgy hiszem, eddig a számításban sincs hiba, távol volt két képviselő, egy ellenzéki, egy kormánypárti.

Jött a harmadik szavazás 1879. nov. 23-án, a legfontosabb kérdések egyik felett, a felett t. i., vajjon a hadsereg létszáma 10 évre 800,000 főben állapittassék-e meg, tehát hazámnak népessége véráldozatra odaadassék-e ismét az 1867: XII. törvényczikk szerint, a mi ellen az előtt a mostani kormányelnök és őt támogató képviselőtársaink nyolcz éven át küzdöttek mindig.

Tehát nevezetes kérdés. Nézzük, mint teljesítették a képviselő kormánybiztosok kötelességöket. (*Halljuk! Halljuk!*) Távol volt négy ellenzéki, négy kormánypárti. (*Felkiáltások a jobboldalon: Hiszen akkor jól van!*)

Azt mondják önök, jól van, — engedjék megmondanom: hogy nincs jól; ismerik önök a számarányt? nem mondják önök, hogy nagy többségben vannak? hiszen a pártonkivülieket nem véve, úgy hiszem mi vagyunk itt függetlenségiek és egyesült ellenzékiek 130-an, önök tán csak vannak 260-an a horvát-szlavon küldött tekkel együtt. Nohát helyes-e, egyenlő-e, hogy négy ellenzéki képviselő van távol akkor, mikor csak a kormánypártiak közül is ugyanannyi hiányzik. Hiszen akkor a kormánypártról nyolcz kell, hogy hiányozzék. (*Derültség.*)

Egyébiránt én erre súlyt nem fektetek s csak azért terjeszkedtem reá ki, mivel a kormánypárt akarta ezt megragadni, hogy mennyire helyes. Én innen is, onnan is helytelenítem azt, hogy a kötelességet nem teljesíti a képviselő.

Végre a negyedik névszerinti szavazás, — mert többet nem találtam a mult évben, — nem volt oly annyira, de mégis szinte nevezetes tárgy felett: a kőolajvám felemeléséről volt szó. Ekkor ismét távol volt négy ellenzéki és öt kormánypárti. Szavazott egy ellenzéki két kormánypárti. (*Egy hang a jobboldalon: Mi következik ebből?*) Nohát megmondom. Én ezekkel azon állításomat igazolom, indokolom, hogy itt a képviselőház tekintélye és függetlensége és azon képviselők függetlensége is megvan támadva. Igazsága van azon jelentésnek, melyet Horváth Lajos t. képviselőtársam tegnap felolvasott. Két főszempont van itt: Először a ház függetlensége és az, hogy a képviselő kötelességét teljesítse. Az említett nevezetes kérdésekben kötelessége lett volna a képviselőknek itt lenni és szavazni; s e kötelességök teljesítésétől azon megbizatás fosztotta meg őket, a melyben működtek.

De azon jelentés igen helyesen fejtette ki azt is, hogy a közérdek szempontjából is káros, ha a képviselő kormánybiztosi minőséget vállal, mert vagy az egyik, vagy a másik minőségnek nem felelhet meg. Ha mulhatatlanul szükséges, valamely kormánybiztosságra egy képviselőt nevezni ki, akkor az a képviselő, mert nem jelenhetik meg a házban, mondjon le. De hogy a kecske is jóllakják s a káposzta is megmaradjon: (*Nevetés.*) ezt csak önök értik, a kormánypárton, kik a bosnyák kecskékkel etetik meg Magyarország káposztáját. (*Derültség.*) Én hiszem ezek folytán, hogy a szavazásnál Hegedüs Sándor képviselőtársamat ezen elv pártolása mellett fogjuk találni, ezt reménylem és óhajtom.

Hátra van még, a mit a t. előadó ur beszédében eleinte megérintett, hogy t. i. a vita tárgyilagossága nem volt megtartva, mert a corruptióval is összeköttetésbe hozzatott e tárgy. Itt a ministerelnök urnak is volt megjegyzése, hogy t. i. itt erkölcsi sülyedésről beszélni nincs rendén stb. stb.

Én igen jól tudom, hogy mit mondtam tegnapi beszédemben. Először is hivatkoztam

Digitized by Google

azon jelentésre, mely az 1874-ik év junius 24-ki törvény felett keletkezett. Akkor az ezt előadó képviselő ur, — ismételve ajánlom önöknek figyelmébe, — ezeket is mondta: „Kimagaslik azon vád, hogy a t. ház több tagja a végrehajtó hatalomnak lekötelezettje. Kell tehát ez ellenében az összeférhetlenségi törvény, hogy még csak ürügy se legyen a ház függetlenségének megtámadására és az egyes képviselő önzetlen hazafiságát, senki kétségbe ne vonhassa“; és hivatkozott arra, hogy „ha valaha, most van rá szükség, midőn a szigorú erkölcsök cultusa hanyatlik.“ És én azt mondtam: Ha 1875 elején, — kiigazítom, — 1874. junius 24-én, érezte a ház azt, hogy az összeférhetlenségi törvény egyes paragraphusait és annak g) pontját is úgy kell meghozni, mint a hogy azok meghozattak; ezen kötelesség érzetének súlya alatt kérve-kérem önöket, ugyan hasonlítsák össze a mostani állapotot az akkorival.

Lehetett volna-e ezt szelidebben és mérsékeltebben még az önök részéről is elmondani?

Ha, miként mondám, az önök padjain, a túloldalon egy Deák Ferencz, vagy b. Eötvös József, vagy egy ezek szellemében működő férfiu ülne, én nem kérném önöket, hanem követelném, — de nem is követelném, mert akkor önök, e nélkül is teljesítenék kötelességöket. (*Tetszés a szélső baloldalon.*) Most azonban, miután önök azt a politikát követték, a melyet törvényeinkben lefektettek, alkotmányos életünk minden mozzanatában, az alkotmányos parlamentáris működés körül az egyedül ide tartozó nevezetes jogoknak, ellenőrzésnek máshová terelése által és a közéletben mindenfelé elharapózni látszó corruptió korszakában; higyjék meg, ismét nem tehetek mást, minthogy kérve-kérjem önöket, hogy mint tegnap is mondottam, a süllyedést ne engedjék odább és odább terjedni.

Én annál is inkább reméltem, hogy a t. képviselőház kérésemet támogatni fogja, mert azt hittem, hogy nem fogja megengedni a ház, hogy ezen törvény elrontassék és hogy a politikai erkölcsiség cultusa e részben is, inkább és inkább hanyatoljék. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Bezárom a t. házhoz intézett szavaimat. Kérem indítványomnak elfogadását, de nem az általam előadott okokból, hanem emlékeztetem önöket Deák Ferenczre; hisz önök mindnyájan esküdnek Deák Ferenczre, annak nagyságára, szellemére és óhajtására. (*Halljuk! Halljuk!*)

Én politikai ellenfele voltam. Beismerem, hogy megtámadtam őt, hogy a kishitűség, az önbizalmatlanság, nemzetének kárára hozatta és ajánltatta vele az általa teremtett intézményeket; de beismerem, hogy ő meg volt azoknak helyességéről győződve, hogy nem akasztotta fel a szegre elveit, (*Tetszés balfelől*) hogy ő azt vélte félénk létére: jobb valamit megmenteni, mint követelni azt, a mit jog, törvény és igazság egy nemzetnek megadnak. Én ellenkező véleményben voltam.

De az összeférhetlenségi törvényre nézve ne támadják meg önök Deák Ferencz szellemét. Emlékezzenek csak vissza 1873. május 14-ére. (*Halljuk! Halljuk!*) Ekkor lett alapja lefektetve a majdan alkotandó összeférhetlenségi törvénynek. A leszámitoló bankról szóló törvényről volt szó. Én, barátaim megbizásából voltam szerencsés egy indítványt tenni, hogy az igazgató tanács tagjai, képviselők ne lehessenek.

Nagy volt ezzel szemben az ellenszenv. Szárnyaltak a hirek itt is, ott is, hogy sok versenyző van a képviselők között, a kik az állomások elnyerésére aspirálnak és fenyegetik a kormányt, hogy ha az általam tett javaslat elfogadtatik, ők a javaslat ellen szavaznak és megdöntik a leszámitoló bankot.

Deák Ferencz kint ült az ekkori tárgyalás alatt a folyosón és midőn meghallotta, hogy miről van szó, félvén, hogy azok, kik az igazgató tanácsban részt akartak venni, a javaslott indítványt leszavazzák, bejött és ezeket mondotta: (*Halljuk! Halljuk!*) „Ez a kérdés rendkivül fontos; azért is fontos, mert első lépés lesz egy, talán idővel általánossá válható független és kimondom igazán, józanabb politikára. Annyi igaz, hogy a szóban lévő bank sokféle viszonyban lesz az államhoz, érdekei sokszor, lehet látszólag, lehet valóban nem lesznek teljesen ugyanazonosok az állam érdekével. (*Igaz! Igaz!*) Én pedig az életben keserűbb helyzetet nem ismerek, mint a melyet collisio officiorumnak neveznek.“

Nem én mondom; önöknek vezére mondotta, önök által most is vezérül állított férfiú. Majd meglátom, szóval vallják-e csak az ő vezérségét, vagy pedig tetteikben fogják-e megmutatni. Mert azt nem tagadhatják önök, hogy a collisio officiorum, itt tizszerte inkább megvan, mint ott (*Ugy van! a szélső balon*) és nem tagadhatják önök, hogyha 1873-ban kellett már a kormánypártot vezére által figyelmeztetni arra, hogy ideje van, hogy megtétessék a lépés, hogy „itt egy független — kimondom igazán — józanabb politika követtessék“, akkor — önöknek lelkiismerete, ha keblőkre — ide teszik kezeiket; az az öregbiró, ha ott van, az általam beadott indítványt kötelességökké teszi, egyhangúlag elfogadni. (*Élénk helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Azok után, miket az előttem szólott t. képviselő ur elmondott, kötelességemnek tartom némelyekben röviden válaszolni. (*Halljuk!*) S min-

Digitized by Google

denekelőtt megkivánom jegyezni azt, hogy a ki a ház és az egyes képviselők függetlenségének szükségét annyira hangoztatja, engedje meg, hogy mindenki saját lelkiismerete és meggyőződése szerint határozza meg kötelességét (*Élénk helyeslés a középen*) s ne mondja: „Hogy ha van az uraknak lelkiismeretök, kötelességök azt tenni, a mit én jónak látok, mert ha nem azt teszik, akkor nincs lelkiismeretök. (*Élénk helyeslés a középen.*)

Különben a képviselő ur előadásának azon részére, mely a tárgyhoz magához nem tartozik, csak egy észrevételem van, észrevételem, a melyből még vigasztalást is meríthetek. (*Halljuk!*) A t. képviselő ur hivatkozik és minduntalan szembe állítja velünk Deák Ferencz emlékét. Azt mondja: az nem akasztotta elvét szegre. (*Igaz! a szélső balfelől.*) Én is azt mondom, hogy igaz, de a t. képviselő ur és önök mindnyájan nem azt mondták, mikor Deák volt az actióban! (*Felkiáltások jobbfelől! De nem ám!*) A képviselő ur, ki a ház naplóját annyira kutatja, elolvashatja bennük: mennyire mondták önök, hogy Deák Ferencz az 1861-diki elveihez hűtlen lett, hogy azokat megtagadta, a haza jogait föladta! (*Élénk helyeslés a középen!*) No hát t. képviselő urak ugy látszik, itt az ellenségeskedés, vagy megtámadás addig tart, mig valaki utjokban áll és minthogy én sem fogok örökké utjokban állani, reménylem, hogy a képviselő uraktól én is fogok még dicsértetni. (*Élénk derültség és tetszés jobbfelől. Ellenmondás a szélső balfelől.*)

De most menjünk át t. ház, arra, a mi szorosan a tárgyhoz tartozik. Maga, a mit Horváth Lajos t. barátom tegnap felolvasott, mindaz, mit a képviselő urak itt idéztek, igazolja azon állításomat, hogy akkor, midőn a függetlenség nem léte miatti alapos, vagy alaptalan gyanúról volt azon időben szó, volt szó állandó tisztviselőről, hivatalnokról és megnevezve is azon első pontban, melyet Horváth Lajos t. képviselő ur felolvasott, csakis ezek vannak. S természetes is, hogy igen nagy különbség a parlamenti függetlenség iránti föltevésre nézve — csak ezt mondom, mert én is osztozom abban, hogy a függetlenséget a jellem adja meg, nem a helyzet — mondom igen nagy különbség erre nézve az, hogy oly egyén, kinek életpályája az a hivatal, a melyet elfoglal, van-e 85—86—87, mint a hány volt akkor, 400 képviselő között, vagy pedig van-e, mint most, tekintetbe véve a specialis viszonyok által igazolt szegedi esetet is, mindössze, mint a képviselő ur és a ház elnökének jelentése is mondja: 11 ideiglenes megbizatásban eljáró képviselő? Azt gondolom, hogy ebben a különbséget el nem ismerni, annak, ki igazságosan akarja a helyzetet megitélni, nem lehet. De a colissio officiorumnak s a mint a képviselő ur mondotta, az érdekek összeütközése szempontjából is egészen másként áll a helyzet, mert itten, a hol egy-egy képviselő, mint kormánybiztos, rendes fizetés nélkül működik, az ő képviselői függetlensége az ő érdekeivel ellentétbe nem jöhet, mivel itt nincs az ő létéről, az ő létfeltételéről, az ő életmódjáról szó, hanem van mindössze is arról szó, hogy ideiglenesen teljesit megbizatást, nem a kormány érdekében, hanem egyik, vagy másik vidék érdekében és igen sokszor vannak megbizatások olyanok, melyekben nem a kormány tesz szolgálatot a képviselőnek az által, hogy megbizza, de igenis tesz azon képviselő a kormánynak és illetőleg a közügynek az által, hogy azon sok bajjal és nehézséggel járó megbizatást elfogadja. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*)

Ugy látszik, hogy a képviselő ur nagy súlyt fektet a képviselőház szavazási lajstromára, mert ebből magyarázta ki a collisio officiorumot, azt mondván, hogy ime a ház szavazásánál nem lehetett jelen egyszer 4, másszor 5, egyszer pedig 6 képviselő.

Hogy a t. képviselő urnak ezen argumentuma nyomjon valamit, mindenekelőtt szükséges volna bebizonyithatni, hogy azon képviselők azért nem voltak itt a szavazásnál, mert kormánybiztosok és nem más okokból. Ez az egyik. A másik meg, a mit be kellene bizonyitani, az, hogy a többi képviselő pedig mind jelen volt, (*Derültség és tetszés jobbfelől*) s nem csupán azt mondani: csak ez az 5 vagy 6 volt távol, még pedig azért, mert ezeknek biztositott helyzete nem engedte meg, hogy jelen lehessenek s ezért tartóztattak vissza kötelességök teljesitésétől. (*Igaz! jobbfelől.*) Már pedig nézze meg a képviselő ur azon szavazó lajstromokat s látni fogja, hogy ezeken kivül nagyon számosan voltak távol pártkülönbség nélkül a ház t. tagjai. Tehát ebből magyarázni ki a collisio officiorumot, ismét határozottan nem lehet. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Én tiszt. ház, a magam részéről először is abban a nézetben vagyok, hogy azt mondani, hogy a ház függetlenségét veszélyezteti, ha mindössze 10, vagy 11 tagja ideiglenes megbizatásban jár, már magában véve nem lehet; de még sokkal kevésbé lehet mondani akkor, midőn — s ezt ma is helyesnek tartom — minden megbizatásnak, a háztól kikért engedély mellett lehet csak megfelelni. És mi az értelme az ilyen engedélykérésnek? Én szerintem éppen az, hogy midőn egyfelől megengedtetik, hogy a képviselő ideiglenes megbizatásban részt vehessen és ez által lehetővé tétetik, hogy egyik-másik a közügyeket ezen a téren is ideiglenesen szolgálhassa, másodszor a ház kezébe adassék, hogy ezzel visszaélés ne történhessék, mert bármikor látná a ház, hogy tömegesen, nagy számmal

Digitized by Google

képviselők megbizatnak biztosokul, mindannyiszor hatalmában áll az által, hogy nem adja meg a tavozásra az engedélyt, a visszaélést megakadályoztatni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

De azt mondja a képviselő ur, hogy ő nem akarja magyarázni a törvényt, ő csak azért vette fel ezt ellenindítványába, mert a bizottság javaslata magyarázza a törvényt és igy ő kénytelen volt a helytelen értelmezéssel szemben, a helyest felállítani.

Engedelmet kérek, de ezt csak a bizottság javaslatáról lehet elmondani, mert a képviselő ur már akkor, midőn először, hónapok előtt felszólalt e tárgyban, magyarázta felszólalásában a törvényt, magyarázta ugy, hogy szerinte oly ügyben, a mely egy év alatt be nem végződik, nem is lehet megbizni képviselőt. Itt a házban állította fel ezen magyarázatot és ezen helytelen magyarázattal szemben, a bizottság provocálva volt arra, hogy midőn kimondja azt, hogy a törvény értelme tiszta, megmondja azt is, hogy nézete szerint mi az értelme. (*Helyeslés jobbfelől.*) És menjünk tovább a törvény értelmezését illetőleg, mert én is azt mondom, a mit a képviselő ur mond, hogy nem arról van most szó, helyes-e a törvény, hanem arról van szó, hogy mi annak magyarázatot nem tűrő tiszta értelme?

A törvény azt mondja, „egy évnél tovább nem tarthat". Tiszta dolog tehát, hogy ha valaki kineveztetik: akár mond le, akár nem, egy év mulva megbizatása megszünik. (*Helyeslés jobbfelől.*) De abból, hogy a törvény azt mondja, hogy „egy évnél tovább nem tarthat", azt magyarázni ki, hogy ebben ki van mondva, hogy a megbizatás meg nem újítható, igen messze vezetne, mert ha minden időhöz kötött, akár választott, akár kinevezett tisztviselőre nézve állana az, hogy a mennyiben a törvény meg nem mondja, hogy újra választható vagy újra kinevezhető, nem választható újra vagy nem nevezhető ki újra: akkor — méltóztassék a törvényeket megnézni — mi lenne a megyéknél és városoknál az eredmény? Én szerintem, az én tapasztalásom szerint nálunk a törvény nem azt szokta megmondani, hogy valaki, ha letelt a cyclus, a melyre választatott vagy kinevezve volt, ismét újra megválasztható vagy kinevezhető, de inkább szokta negative az eltiltást belevenni, ha azt akarja, hogy tovább folytatható ne legyen a megbizatás, vagy a hivatal. (*Ugy van! a jobboldalon.*) Pedig ha az egyik esetben igy értelmezzük: „hogy mert nem mondja a törvény hogy szabad, tehát nem szabad", a másik esetben is logice helyesen csak igy lehet értelmezni.

Én tehát t. ház, mindenekelőtt kijelentvén, hogy én ezen egy kérdésben, melyről most szó van, azt a nagy fontosságot, mely a parlament tekintélyének leszállítására, a corruptio terjedésére vezetne, nem látom és nem láthatom, mert lehetetlen ez irányban corruptióról beszélni akkor, midőn mindössze is ilyen csekély ezen megbizottak száma s midőn ezen megbizottak, pártkülönbség nélkül válogattatnak: mindamellett, mert én is azt hiszem, hogy a törvényt magyarázni, illetőleg magyarázattal ily módon megváltoztatni nem lehet; továbbá mert meg vagyok győződve, hogy a törvénynek tiszta és el nem magyarázható értelme az, mit a bizottság véleménye felállított, a magam részéről kérem a bizottság véleményének elfogadását. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Madarász József: Szavaim félremagyarázása miatt a házszabályok értelmében szót kérek. A tiszt. ministerelnök ur, ugy akarta értelmezni Deák Ferenczre való hivatkozásomat, azt az elveknek szegreakasztásával összekötve, mintha én Deák Ferenczet dicsérném, mintha én nem vallanám ma is azt, hogy Deák Ferencz 1861-ben vallott elveit megváltoztatta.

Én az elvek szegre akasztása alatt csak azt értettem, hogy Deák Ferencz 1865-ben önmaga megmondotta, bevallotta, hogy elfogadja az 1867-iki kiegyezést tisztán és minden feltétel nélkül; de egyuttal felemlítettem, a mi ugy hiszem, köztudomású, hogy volt, a ki azt mondotta, hogy „én elveim fenntartása mellett vállalkoztam a kormányra". (*Derültsey a szélső balon.*) Tehát nem áll az, mit a t. ministerelnök ur ellenünk fordított, hogy mi valaha még azon helyzetbe jutnánk, hogy ezért őtet még megdicsérjük. (*Derültség a szélső balon: Szavazzunk!*)

Elnök: Szavazás előtt fel fog olvastatni a bizottság véleménye.

Baross Gábor jegyző (*olvassa*).

Elnök: Evvel szemben Madarász József következő indítványt adott be.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*):

Elnök: A házszabályok értelmében legelőször is a bizottság véleményét kell szavazás alá bocsátanom. A kérdés tehát ez lesz: méltóztatik-e a t. ház az összeférhetlenségi bizottság jelentésének *a*) pontját és annak második kikezdését elfogadni, igen, vagy nem? Ha ez elfogadtatik, akkor Madarász képviselő ur és társainak indítványa elesett. Ha el nem fogadtatnék, következnék a szavazás Madarász képviselő ur indítványára. Husz képviselő névszerinti szavazást kiván. (*Felkiáltások a szélső balon: Kik azok?*)

Beőthy Algernon jegyző (*olvassa*): Névszerinti szavazást kivánnak: Simonyi Ernő, Duka Ferencz, Madarász József, László Imre, Turgonyi Lajos, Csanády Sándor, Orbán Balázs, Madarász Jenő, Majoros István, Novák Gusztáv, Kállay János, Gáspár Lajos, Nagy Ferencz, Törs Kálmán, Szabely Antal, Kaszap Bertalan,

Digitized by Google

Szederkényi Nándor, Kende Tibor, Szilády Lajos, Thaly Kálmán.

Elnök: Ki fog huzatni a betű, melyen a szavazás kezdődik. (*Megtörténik!*) A szavazás az „*E*“ betűn fog kezdődni.

Az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(*Szünet után.*)

Elnök: Még egyszer felteszem a kérdést: méltóztatik-e a tisztelt ház az összeférhetlenségi bizottság jelentésének *a*) pontját elfogadni: igen vagy nem? (*Igen! Nem!*) A névsort olvasni fogja Baross Gábor, az igennel szavazókat jegyezni fogja Antal Gyula, a nemmel szavazókat b. Mednyánszky Árpád, a távollevőket Beőthy Algernon jegyző.

Figyelmeztem a t. házat, hogy a horvát képviselő urak e kérdésben nem szavaznak.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a névsort.*)

„Igen“-nel szavaztak: *Elekes György, Éber Nándor, Éles Henrik, gr. Forgách Antal, Funták Sándor, Galgóczy Sándor, Gál Jenő (felvinczi), Gergelyi Tivadar, Gödl Károly, György Endre, Harkányi Frigyes, Hegedüs Sándor, Hérits Antal, Hieronymi Károly, Horváth Károly, Hosztinszky János, Ivánka Imre, Jakabb Bogdán, Jászay Antal, Kajuch József, gr. Karácsonyi Guido, Kautz Gyula, Kazy János, Kármán Lajos, b. Kemény Gábor, b. Kemény Géza, b. Kemény János, b. Kemény Kálmán, Kovách László, Krajtsik Ferencz, Krajcsik János, Kulcsár Lajos, Latinovics Gábor, Latinovics János, Láng Lajos, Lázár György, Lázár Lajos, Lészai Lajos, Luka Lajos, Mara Lőrincz, Máday Lajos, Miehl Jakab, gr. Migazzy Vilmos, Mihajlovics János, Mikó Bálint, Miksa Elek, Missits János, Molnár György, Nagy Gábor, Nagy György, Nehrebeczky György, hg. Odescalchy Gyula, Ordódy Pál, Ormai Károly, Pap Lajos, Pap Sándor, Pauler Tivadar, Péchy Jenő, Péchy Tamás, b. Podmaniczky Frigyes, Pogány Károly, Pongrácz Lajos, Popovics Vazul, Pór Antal, Prepeliczay Gyula, Probstner Arthur, Prónay József, b. Radvánszky Béla, Rakovszky György, Rácz Athanáz, id. gr. Ráday Gedeon, b. Rudics József, Sánta Lajos, Schäffer Antal, Stoll Károly, Sváb Károly, gr. Szapáry Gyula, Szathmáry Miklós, Szeberényi Andor, Szeberényi Gusztáv, Szeniczey Ödön, Szerb György, Szlávy Olivér, Stojkovics Péter, Szuhányi Ödön, Tanárky Gedeon, Taray Andor, gr. Teleki Géza, Tibád Antal, Tisza Kálmán, Tisza László, Trefort Ágoston, Urbanovszky Ernő, Vargics Imre, Vécsey Tamás, Vizsolyi Gusztáv, Wieland Arthur, Zalay István, Zsámbokréthy József, Zsigmondy Vilmos, Zsilinszky Mihály, Zsiros Lajos, Andrássy Gyula, Andrássy Mihály, Antal Gyula, Apáthy István, Babits István, Barcsay Ákos, Bausznern Guido, gr. Bánffy Béla, b. Bánffy László, Beőthy Algernon, gr. Bethlen András, Békássy Károly, Boér Antal, Bokros Elek, Borosnyay Pál, Bárczay Ödön, gr. Csáky László, Csávossy Béla, Csernátony Lajos, Dacsó Pál, Dániel Gábor, Dániel Pál.*

„Nem“-mel szavaztak: *Emmer Kornél, Eötvös Károly, Ernuszt Kelemen, Érnuszt Sándor, Farkas Elek, Frölich Gusztáv, Gaal Jenő (pécskai), Gáspár Lajos, Gebbel Károly, Geisz László, Grünwald Béla, Gulner Gyula, Gyurgyik Gyula, Hazay Ernő, Hedry Ernő, Helfy Ignácz, Herman Ottó, Hodossy Imre, Hoffman Pál, Hollóssy Károly, Horváth Lajos, gr. Hunyady László, Irányi Dániel, Ivády Béla, b. Jeszenszky Sándor, Joannovics György, Juhász Mihály, Juraszek Ferencz, Kada Elek, Kaszap Bertalan, Kállay János, Kästner Henrik, Kende Tibor, Királyi Pál, Kiss Albert, Kossuth Mihály, Kubinyi Árpád, László Imre, Lázár Mihály, b. Lipthay Béla, Lukácsy Béla, Luppa Péter, Lyka Döme, Madarász Jenő, Madarász József, Majoros István, Majzik Viktor, Mandel Pál, Máriássy Aladár, b. Mednyánszky Árpád, Mende Bódog, Mocsáry Lajos, Mukics Ernő, Nagy Ferencz, Nagy István, gr. Nemes Nándor, Németh Albert, Novák Gusztáv, Ocskay Rudolf, Orbán Balázs, Orosz Mihály, Pázmándy Dénes, gr. Péchy Manó, Potoczky Dezső, Pulszky Ágost, b. Schmerzing Tádé, Scitovszky János, Sembery István, Simonyi Ernő, Simonyi Iván, b. Simonyi Lajos, gr. Somssich Imre, Szabely Antal, Szabó Sándor, Szakáll Antal, Szalay Imre, Szájbély Gyula, Szederkényi Nándor, gr. Széchényi Pál, Szilády Lajos, Szilágyi Dezső, Szontagh Pál (gömöri), Szongoth Jakab, Thaly Kálmán, Thuolt István, Tischler Vincze, Törs Kálmán, Turgonyi Lajos, Ugron Ákos, Urányi Imre, Varró Soma, Veszter Imre, Wahrmann Mór, gr. Wenckheim Frigyes, Zay Adolf, Ajkay Gyula, Almásy Sándor, gr. Apponyi Albert, Beniczky Ferencz, gr. Berchtoldt László, Bereczky Sándor, Bessenyey Ernő, Biró Kálmán, Bittó István, Chorin Ferencz, Csanády Sándor, Csapó Kálmán, Csávolszky Lajos, Csertán Károly, Degré Alajos, gróf Dessewffy Aurél, Dessewffy Kálmán, Doda Traján, Domahidy István, Duka Ferencz.*

Távol voltak: *Ercsey Géza, Fabritius Károly, Falk Miksa, Farkas József, Fornszek Sándor, Földváry Gábor, Füzesséry Sándor, Gábor Péter, Gál Endre, Gidófalvy Albert, Gombár Tivadar, Graffius Károly, Gorove István, Hadzsics Antal, Halassy Gyula, Halász Bálint, Hegedüs László, Hegyessi Márton, Hevessy Benedek, Hoffgräff János, Horváth Boldizsár, Horváth Gyula, Hunkár Sándor, Illyasevics Jenő, Istóczy Győző, Janitsáry Sándor, Jankovich Miklós, Jankó Miklós, Jenei József, Jókai Mór, b. Jósika Gyula, Jurka Bazil, Kaczvinszky Ede, Kaiser János, Károlyi János, gr. Károlyi Tibor, Kende Kanut, Krntler Ferencz, gr. Khuen Károly, Knöpfler Vilmos, Komjáthy Béla, Konstantiny György, Korizmics László, Kövér Károly, gr. Kun István, Künle József, Lehoczky Egyed, Lesskó István, Lichtenstein József, Lipovniczky Sán-*

Digitized by Google

dor, gr. Lónyay Menyhért, Lukács László, Lukács Béla, Lükő Géza, Markhót János, Matkovich János, Matuska Péter, Maximovics Miklós, Mayer József, Máriássy Sándor, Márkus István, Meczner Gyula, Mezey Ferencz, Micsky Lajos, Mihályi Péter, Miklós Gyula, Miklós István, Mocsáry Géza, Molnár Aladár, Móricz Pál, Ocskay István, herczeg Odescalchy Arthur, Ormos Zsigmond, Paczolay János, Pap György Perczel László, b. Perényi Zsigmond, Pilisy László, Plachy Tamás, Polit Mihály gr. Pongrácz Adolf, Prileszky Tádé, Pulay Kornél, Ragályi Aladár, Rakovszky Géza, Rakovszky István, ifj. gr. Ráday Gedeon, Ráth Károly, b. Révay Gyula, b. Révay Simon, Rohonczy Gedeon, Román Sándor, Rónay István, Sárközy Aurél, Schmausz Endre, Schreiber Ferencz, Simó Lajos, Siskovics Tamás, gr. Somssich Iván, Sós Gábor, Sponer Andor, Strevoiu Miklós, Szabovlyevics Mihály, Szabó Imre, Szabó Márton, Szemző Gyula, Szende Béla, Szentiványi Árpád, Széll György, Széll Kálmán, Szikszay Lajos, Szilágyi István, Szily László, Szirmay Ödön, Szitányi Bernát, Szontagh Pál (nógrádi), Szögyény László, Takácsy Sándor, Tassy Béla, gr. Teleki Domokos, Teleszky István, Tisza Lajos, Tomcsányi László, Tury Sámuel, Ugron Gábor, b. Üchtritz Zsigmond, Ürményi Miksa, Varga Károly, Verhovay Gyula, Végh Aurél, Vidliczkay József, Vidovics Ferencz, Vladár Ervin, Várady Gábor, gr. Wodianer Albert, gr. Zichy Ágost, Andaházy Pál, Arz Albert, Abonyi Emil, Bacon József, Bakay Nándor, Balázsy Lajos, Balogh Imre, Baross Gábor, Bartal János, Bartha János, Bay Géza, b. Bánffy Albert, b. Bánhidy Béla, Bárczay Miklós, Beőthy Ákos, Berke József, Bernát Dezső, Bittó Béni, Bohus Zsigmond, Boros Bálint, Boros Benő, Bothos Kálmán, Bódog Albert, Bölöni Sándor, Cosma Parthén, Csatár Zsigmond, Csengery Antal, Csider Károly, Dániel Ernő, Dárday Sándor, Désy Sándor, Dimitrievics Milos, Döry Dénes.

(*Szavazás után.*)

Elnök: T. ház! A jegyző urak összeszámítván a szavazatokat, 410 igazolt magyarországi képviselő közül az elnök nem szavazván, igen-nel szavazott 128, nemmel 119, távol volt 162.

A képviselőház többsége e szerint elfogadja az összeférhetlenségi bizottság véleményes jelentésének első pontját, következik a második pont.

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa*).

Tibád Antal előadó: T. ház! Az indokokat, a melyek a bizottságot arra indították, hogy a jelentés 2. pontja alatt foglalt határozatot hozza javaslatba a t. háznak, volt szerencsém elmondani tegnap, midőn a vita megkezdetett. Nem akarom a t. ház figyelmét ismétlésekkel fárasztani. Hivatkozom azon indokolásra, melyet tegnap elmondottam s kérem a t. házat, méltóztassék ezen javaslatot elfogadni.

Madarász József: T. ház! Miként az általános tárgyalásnál bejelentettem, én a *b*) pontnál módosítást voltam beadandó, de lehetetlen volt feltennem, hogy az *a*) pontra nézve tett ellenindítványomat, a képviselőház el nem fogadja. Akkor kívántam volna, habár nem osztom a bizottság véleményét, azon valamit javítani. Miután azonban most elesett indítványom s az én meggyőződésem szerint a bizottság jelentése akként, a mint azt én, a képviselőház függetlenségével összeférhetőnek nem tartom, fogadtatott el, én azt, szerintem roszul, javítani nem tudom. (*Helyeslés a szélsőbalon.*)

Elnök: Szólásra nem lévén feljegyezve senki, a vitát berekesztem. Felteszem a kérdést. (*Halljuk!*) Elfogadja a t. ház a bizottság javaslatát? (*Felkiáltások: Nem fogadjuk el!*) Méltóztatik a t. ház a bizottság jelentésének *b*) pontját elfogadni, vagy nem? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik!*) A többség elfogadja. T. képviselőház! E szerint az összeférhetlenségi bizottság jelentése egészen elfogadtatott.

De minekutánna annak az *a*) pontja azt mondja, hogy intézkedésre nincs szükség, a *b*) pontban azonban határozat mondatik ki, tehát a képviselőház azt fogadja el, a mi határozatképen kimondatik, t. i. egyfelől utasítandók lennének az összes ministerek, hogy ha valamely képviselőt biztosi megbizás, vagy kiküldetésben részesítenek, azt egyidejüleg a képviselőház elnökének is tudomására hozzák; (*Helgeslés.*) Erről azt hiszem, a t. minister urak jegyzőkönyvi kivonat által lesznek értesítve.

E tárgy be lévén fejezve, következnék már most Madarász képviselő ur interpellatiója. De minthogy ma, mint a t. ház tudni méltóztatik, három órakor Zákó Sándor képviselő temetése lesz, ha a t. háznak nincs ellenvetése, akkor a mára kitűzött tárgyak, a holnapi ülésre maradnának; az interpellatiók azonban még ma megtétetnének. (*Helyeslés.*) A holnapi napirend lesz e szerint: Madarász képviselő úr indítványának kifejtése és a közjegyzői díjakról szóló törvényjavaslat tárgyalása. Madarász képviselő ur fogja megtenni interpellatióját.

Madarász József (*olvassa az interpellatiót*).

„1. Van-e tudomása minister urnak a felől, hogy a magyar állam gépgyárában, a technikai osztály nyelve még mindig a német?

2. Van-e tudomása azon lehangoló tények felől, melyeknek orvoslását kérni, minister urhozi felterjesztésében kötelmévé ismerte a magyar mérnök- és épitész-egylet, melyek közül a legfőbbek ezek: hogy

a) az állami gépgyárból majdnem 10 éves

Digitized by Google

fennállása óta, gyakorlatilag képzett magyar gépészmérnök, sőt még művezető sem került ki.

b) mig a magyar szakerő csakis egy két ideiglenesen alkalmazott fiatal ember által képviseltetik, a mult évben ismét több idegen ajkú mérnök fogadtatott fel a gyár szolgálatába; olyanok, a kik akkor sem tudtak magyarul, most sem tudnak;

c) a gépgyár igazgatója, a főmérnök, a legtöbb műszaki hivatalnokok, sőt a műhelymesterek is idegen ajkúak; a magyar munkásokkal nem érintkezhetnek.

3. Van-e tudomása azon általánosan elterjedt aggodalom felől, hogy ennek főoka az, hogy a magyar állami gépgyár nem magyar, de idegen szakférfiak által vezettetik; s ennek folytán a magyar állam gépgyárában az uralkodó szellem a német. Ez főoka annak is, hogy a magyar szakerő nem csak nem támogattatik, de czélzatosan mellőztetik, sőt e miatt a gyéren alkalmazottak is, az intézettől megválni kénytelenek. Jelesen, rövid időn igy vált meg két magyar tisztviselő, kiknek egyike kitünően képzett fiatal embernek, másika jeles szakértőnek állittatik s a kik távozásukat, a gyárban uralgó német szellemmel indokolták volna.

Hajlandó-e minister ur, ezek iránt szigorú vizsgálat folytán tudomást szerezni és a házat irántok lehető minél előbb felvilágosítani?

Hajlandó-e, ha és a mennyiben az aggodalmak valókká bizonyulnának, gyorsan és sikeresen intézkedni, hogy a magyar állam gépgyárának vezetése, idegenek helyett magyar szakférfiak vezetésére bizassék?

Hogy a német szellem kiküszöböltetvén, magyar szellem vezérelje az intézetet.

Ez által lehetővé tétessék, miként megfeleljen a gépgyár azon rendeltetésének is, hogy magyar gépész-mérnököket, gépészeket, művezetőket és gépmunkásokat képezzen; s igy a hazai gépészet és gyáripar ügyének szolgálván, a magyar állam érdekei előmozdittassanak?"

Én meg vagyok győződve arról, hogy a t. minister urnak ezek felől hivatalos tudomása nem is lehet, mert ha volna és a közlekedésügy vezetésében nem volna egy bizonyos akadály, a mely jóakaratú óhajtásainak ellenáll s nem volna a közlekedési ministerium vezetésében egy oly hatalmas szellem, a mely eddigelé, fájdalom, az én saját tapasztalásom szerint a magyar nyelvnek nem adta meg a közlekedés terén semmikép sem azt, a mit magok a közlekedési ministerek éveken át, de hiába elrendeltek: ezeknek orvoslását már eddigelé is eszközölte volna. De tudomásomra esvén, egyrészt leginkább a sajtó útján, a gépgyárban levő ellenséges intentió, a mennyiben a magyar állam nemzeti szelleme ott képviselve nincs, másrészt figyelemmel kisérvén a gépész- és mérnök-egyletnek a minister urhoz intézett s a sajtóban megjelent emlékiratát, képviselői kötelességemnek tartottam ez ügyet is a házban felhozni, hogy az szigorúan megvizsgáltassék és a ház is felvilágositassék. Remélem, hogy ez által azon emlékirat nem csak tanulmányozás végett lesz ott és nem fog a papirkosár lomjai közt heverni, hanem mindenesetre, mind a nemzetben a sajtó utjain elterjedt aggodalmak meg fognak szüntetni, ha a való nem oly szomorú, mint ott állittatik. Nézetem szerint egy oly egyletnek, mint a mérnök- és gépész-egylet, bizonyára súlyos adatokkal kellett birnia, hogy felszólaljon. Remélem, hogy e tekintetben az orvoslás mielőbb eszközölhető lesz. Ezen ok indított engem arra, hogy e kérdést a minister urhoz intézzem.

Elnök: Az interpellatió közöltetni fog a közmunka- és közlekedési minister urral.

Novák Gusztáv: T. képviselőház! Nem vagyok angol, nem is hivatkozom rája; hanem azért az időt én is értéknek tekintem és szeretem azt a közjó érdekében felhasználni. Ez okból, nehogy kénytelen legyek ismétlésekbe bocsátkozni, a honvédelmi minister urhoz intézendő interpellatiómat bátor leszek felolvasni, miután az indokok bennt foglalvák. (*Olvassa.*)

„Interpellatió a honvédelmi minister urhoz: Dorozsma város közbirtokossága s a katonai kincstár közt létrejött szerződésnek a kincstár részéről teljesítése tárgyában.

Dorozsma város közbirtokossága és a budapesti főhadparancsnokság közt az ·/. alá csatolt másolat szerint, 1875-ik évben szerződés köttetett, egy század lovas katonaság számára építendő laktanya tárgyában,

Ezen szerződésben a katonai hadparancsnokság, ismeretes szőrszálhasogatásának 14 pontban adott kifejezést, azonban a dorozsmai közbirtokosság — eltekintve a nagymérvü kiadásoktól — kifogástalanul teljesítette kötelezettségét s a czélnak egészben megfelelő oly laktanyét emelt, minővel kevés vidék dicsekedhetik.

Továbbá a ·//. alatt csatolt, a főhadparancsnokság megbizottjai jelenlétében, mult év augusztus hó 4-én a helyszinén felvett és közösen elfogadott jegyzőkönyv szerint, a vegyes bizottság által constatálva lett, hogy a laktanya tüzetes megvizsgálás után, a rendkivüli árviz által semmi kárt sem szenvedett, miután az árviz odáig nem is hatolt s kimondatott, hogy a laktanya tökéletesen száraz, egészséges s újból használatba vehető.

Azonban „építkezési" czímen a szerződésen kivül, 8. pontban ismét tetemes javítások, sőt újabb építkezések is kivántattak, melyek a közbirtokosság által minden ellenkezés nélkül, egy hó alatt teljesen eszközöltettek.

Ennyi áldozathozatalt azzal hálálta és hálálja most ismét a katonai hadparancsnokság,

Digitized by Google

hogy e mai napig vonakodik szerződésbeli kötelezettségének eleget tenni s a lovassági laktanyát — többszöri felszólítás daczára — katonasággal ellátni.

Mielőtt többször nevezett közbirtokosság jogos keresetét törvényszabta uton lenne kénytelen érvényesíteni:

Kérdem a honvédelmi minister urat: hajlandó-e a budapesti katonai főhadparancsnokságot kötelezettségének teljesítésére felhívni és ennek teljesítése által, az államot nagyobb mérvű kártalanítási kötelezettségtől megmenteni?"

T. ház! Legyen szabad ezen interpellatiómhoz nehány szóból álló adalékkal járulni. Dorozsma község, folytonosan zsúfolva volt hosszú éveken át — hogy katonás őszinteséggel kimondjam — alkalmatlan katonai vendégekkel, lovas katonasággal és a dorozsmai nép keserüségében jutott azon eszmére, hogy családjukban és jószágaiban tetemes kárt okozó ezen alkalmatlan katonaságnak laktanyát építsen, hogy a további nyugtalanításoknak elejét vegyék. Midőn a laktanyát tetemes áldozattal létesítették, sőt a hadparancsnokság szerződésileg kötelezte magát, hogy hat évre ellátja lovas katonasággal, akkor ily eljárásnak van kitéve Dorozsma derék t. közbirtokossága.

Kérem. méltóztassék interpellátiómat a honvédelmi minister urral közölni, remélvén, hogy legközelebb válaszolni fog sikeres eljárásáról.

Elnök: Az interpelletió közöltetni fog a honvédelmi minister urral.

A holnapi napirend megállapítva lévén, az ülést eloszlatom.

(*Az ülés végződik d. u. 1 órakor.*)

202. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. február hó 5-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyvhitelesités. A főrendiház izenete. Madarász József inditványa a delegatiók nemmagyarnyelvű tárgyalása ügyében; az inditvány visszavétele. A kir. közjegyzők dijazásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovich Kálmán, Trefort Ágost, b. Kemény Gábor, Péchy Tamás, b. Orczy Béla, gr. Szapáry Gyula.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Baross Gábor jegyző fogja vezetni. A szólni kivánókat egyrészről Antal Gyula, másrészről b. Mednyánszky Árpád fogják jegyezni.

Fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a febr. 4-ki ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen nem lévén észrevétel, az hitelesittetik.

Az elnökségnek ez alkalommal előterjesztése nincsen.

A főrendiház jegyzője üzenetet fog átadni.

B. Rudnyánszky József, a főrendiház jegyzője: Nagyméltóságú elnök! T. ház! A főrendiház, az ország némely inséges vidékein vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről szóló törvényjavaslatot, némely csekély módosításokkal — az ország némely részeiben jelentkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről s nem különben az 1880. évi államháztartási hiány részbeni fedezéséről szóló törvényjavaslatokhoz változatlanul hozzájárult. Az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatot, van szerencsém oly tiszteletteljes kéréssel átnyujtani, hogy a tett módosításokhoz hozzájárulni méltóztassék.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a főrendiházi jegyzőkönyvi kivonatot*).

Elnök: T. ház! Az ország némely részeiben jelentkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslat, nemkülönben az államháztartási hiány részbeni fedezéséről szóló törvényjavaslatokra nézve az országgyülés két háza között meglévén az egyetértés, e két törvényjavaslat szokott módon legfelsőbb szentesités alá fog terjesztetni.

Az ország némely inséges vidékeinek vető-

Digitized by Google

magban szűkölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről szóló törvényjavaslatra, a mélt. főrendek némely észrevételeket tévén, az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonat, a t. ház beleegyezésével a pénzügyi bizottsághoz lenne utasítandó; minthogy azonban ezen módosítások nem annyira lényegesek, hogy bővebb megfontolást igényelnének, azt hiszem, a t. ház méltóztatik a pénzügyi bizottságot utasítani, hogy talán a szombati ülésre adná be jelentését, mely aztán a nélkül, hogy kinyomatnék, rögtön tárgyalás alá vétethetnék. Méltóztatnak ezt elfogadni? (*Elfogadjuk!*) E szerint ezen jegyzőkönyvi kivonat utasittatik a pénzügyi bizottsághoz azzal, hogy a bizottság, a szombati ülésében adja be jelentését, mely azonnal tárgyalás alá fog vétetni.

Következik a napirend: Madarász József képviselő ur indítványának indokolása.

Madarász József: T. ház! A t. háznak élénk emlékezetében lehet még azon indítvány, melyet én, a ház határozata szerint ma volnék támogatandó, vagyis indokokkal támogatandó a végre, hogy a ház elhatározza, hogy tárgyalja-e, vagy nem.

Én meghajlok a t. ház határozata előtt, mint azt egy képviselőnek tenni kötelessége, hanem engedje meg a t. ház, hogy kinyilatkoztassam azt, miszerint indítványomban nincs semmi egyéb, mint annak kérése, hogy megtudjam igaz-e az, a mi a lapokban közöltetett és bennem legalább aggodalmat keltett, hogy a delegatió albizottságának tanácskozásaiban, a német nyelv használtatott, igen vagy nem.

Az én indítványomban semmi egyéb nem foglaltatik. Azután, ha ez való lenne, érzem szükségét annak, hogy valami intézkedés történjék.

Előre nyilvánítom, nem olyan intézkedést óhajtok, mert hiszen az lehetetlen, hogy ha netalán ez megtörtént, azokra nézve, a kik ezt tették és az én véleményem szerint a törvényt nem tartották meg ugy, a mint én hiszem, hogy meg kellett volna tartani, talán ezeknek homlokukra olyan valami kétfejű sasos bélyeg süttessék. (*Felkiáltások szélső balfelől: Pedig ugy kellene! Derültség.*) Isten mentsen meg, én ezt nem szándékozom, én, indítványom által csak azt akarom elérni, hogy ha törvény az, a mit én törvénynek hiszek, hogy az országgyülés tanácskozási nyelve a magyar, én nem hiszem, hogy akadjon bárki oly álokoskodó, hogy azután el akarja hitetni azt, hogy a mi az országgyülésre van mondva, az nincs ám mondva annak bizottságaira és a delegatióra. Én csak kifejteni kivántam azon szándékomat, hogy ezen indítvány által azt akartam elérni, hogy ha történt ilyen, az többé ne történhessék, vagyis hogy a törvény kellő tiszteletben tartassék mindenki által.

Hogy én indokoljam, hogy napirendre tüzessék-e? Hogy tárgyaltassék-e ezen kérdés, vagy nem, bocsásson meg a t. ház, én azt képviselői kötelességemmel és a képviselőház kötelességével is ellenkezőnek tartom, mert a törvény megtartását indokolni, hogy az megtartassék-e vagy nem, én ezt ellenkezőnek tartom képviselői kötelességemmel. (*Helyeslés a szélső balfelől.*) Azért kijelentve azt, hogy nem kivánok a multra nézve, ha történt is olyan valami, a minek következése ne egyedül az legyen, hogy hát tartassék a törvény tiszteletben, nem képzelhetem, hogy a t. ház, ha már indítvány alakjában parancsolta azt a kérdést ide hozni, el ne határozza annak tárgyalását. Az azután más kérdés, hogy elfogadja-e a t. ház azon alakban és szövegezésben, a melyben előterjesztettem, de mindenesetre a törvény iránt adandó tiszteletnek kifejezése fog valamit határozni.

Azért én egyszerüen kérem a t. házat, méltóztassék azon, mint a ház parancsolta általam indítvány alakban beadott előterjesztésemet, a melyet én egyenesen a házügy rendjének tekintek, tárgyalás alá venni. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Ha jól emlékezem, mert nem voltam jelen, midőn felolvastatott, Madarász képviselő ur indítványa csakis azt tartalmazza, hogy utasittassék a ház elnöke, hogy tudja meg, hogy mik történtek és tegyen arról jelentést és a képviselő ur, a teendő jelentés tartalmától teszi függővé, hogy mi lesz azután további eljárása. Gondolom, ez az értelme indítványának.

Madarász József: Igenis ez!

Tisza Kálmán ministerelnök: Én, t. ház, azt hiszem, hogy a dolgon igen hamar keresztül eshettünk, mert hogy tárgyalásnak helye és azon kérdésnek, hogy tárgyaltassék-e vagy nem, akkor lesz és akkor fog beállni, ha a képviselő ur és a t. ház értesítve lesz a delegtióban történtekről; és annak folytán, majd Madarász József képviselő ur, ha szükségesnek fogja tartani, meg fogja tehetni indítványát. Én azt hiszem, hogy a czélt, melyre a mai indítvány vonatkozik, el lehet érni minden további határozat nélkül, mert a ház t. elnöke sem adhat más felvilágosítást, mint a mit megadhat mindenki, a ki a delegatiónak tagja volt, vagy ha a t. ház megengedi, kész vagyok én magam jelenleg megadni. (*Halljuk!*)

A mi a delegatióban tudtommal 1867 óta a legnagyobb scrupolositással megtartatott, az, hogy a delegatió üléseiben soha más, mint magyar szó nem volt hallható és használható. A delegatiónak is vannak albizottságai, ezen albizottságoknak és ezek tárgyalásainak nyelve is a magyar. Miután azonban a ministerek soha sem tudtak valamennyien magyarul és előállott azon eset, hogy a delegatió tagjai szükségesnek tartották, magától

Digitized by Google

a ministertől, tolmács közbenjövetele nélkül, megnyerni a felvilágosításokat, (*Mozgás a balon és szélsőbalon. Halljuk!*) melyek szükségesek voltak arra, hogy magukat elhatározzák, éppen azért, ilyen esetekben, magán természetű megbeszélésképen intézték a kérdéseket azon a nyelven, a melyet a minister is megértett és kérték tőle a felvilágosításokat azon a nyelven, a melyen a minister beszélt. Ez a factum, a melyre nézve nem is tartom szükségesnek, hogy bővebb commentárt adjak. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: T. ház! Csak azt akarom mondani, hogy a jelen eset nem is sorolható szigorúan a ház szabályai alá és igy az eljárásnál sem követhetők szigorúan a házszabályok. Megjegyzem egyuttal, hogy ha úgy vesszük Madarász indítványát, a mint ma kifejtetett, a ministernek nyilatkozata után, mint ez már más alkalommal is megtörtént a házban, az indítványt tevő képviselő urnak is joga van a visszonválaszra. Azt hiszem hogy a t. ház ezen jogot megadja. (*Helyeslés.*)

Madarász József: T. ház! Nem kivánok a házszabályokra hivatkozni, mert azon házszabályok sokféleképen értelmeztetnek, hanem kértem a ház engedélyét, hogy nyilatkozhassam, mert a háznak joga van ezt mindig megadni. Ime világos, hogy tökéletesen igaz és nem fogják megczáfolhatni a t. képviselő urak, hogy helyes volt felfogásom; hogy ezt, mint indítványt a napirendre kitűzni nem volt helyes; természetesen azért, mert én nem akartam mást, mint hogy a t. ministerelnök ur által tudjam meg, hogy miben van az eset. Hogy miben van, elfogom olvasni a t. ministerelnök ur kifejezéseit. Én részemről megtudván nagyjából azt a mit óhajtottam, szükségtelenné vált, hogy a képviselőház határozzon a felett, hogy vajjon napirendre tűzzük-e, vagy nem. Mert hát majd ha elolvastam a ministerelnök ur nyilatkozatát, fogok azon képviselői jogommal élni, hogy indítványozzam azt a mit szükségesnek fogok tartani, hogy megtörténjék. Most tehát én magam is azt látom, hogy nincs tárgya annak, a mit önök a multkor ide tartozónak határoztak s a következés is megmutatta azt, hogy úgy van, hogy ezt nem kellett, mint indítványt tárgyalni.

Bocsánatot kérek, nagyon régen vagyok már tagja a képviselőháznak és nagyon jól tudom, hogy mi tartozik a ház belrendjéhez s ez ahhoz tartozik; nem jogos és helyes tehát az indítványok közé tenni, hogy lehessen szavazni a felett, tárgyaljuk-e vagy nem. Én tehát megelégedvén most a minister ur válaszával, elállok attól a kérelemtől, hogy a t. ház az általam beadott indítványt tárgyalás alá vegye. (*Helyeslés.*)

Elnök; Határozatkép kimondhatom, hogy a ministerelnök ur válasza következtében Madarász képviselő ur indítványa tárgytalanná válván, annak további tárgyalhsának szüksége nem forog fenn.

Következik napirend szerint, a királyi közjegyzők díjairól szóló törvényjavaslat tárgyalása. Ha a jelentést felolvasottnak méltóztatnak tekinteni, az első szó az előadó urat illeti.

Emmer Kornél előadó; T. ház! A királyi közjegyzők intézményét nálunk meghonosított törvény, t. i. az 1874: XXXV. t.-cz. nem intézkedett a királyi közjegyzők tarifájára nézve, vagyis azok dijtételeinek megállapítására nézve máskép, mint úgy, hogy a 210. §-ban utasitás adatott az igazságügyministernek, hogy ezen tarifát rendeleti uton állapitsa meg és három évi tapasztalás után, törvényjavaslatot terjeszszen elő, hogy ezen tarifa törvényileg legyen rendezhető. A három év letelt és a tapasztalás azt mutatta, hogy az igazságügyminister által rendeletileg szabályozott tarifa, nagyban és egészben helyes és nagyobb szabású változtatásokat nem igényel. Igaz, hogy a közjegyzői intézmény tekintetében, nagymérvű panaszok voltak hallhatók most is. Az igazságügyi bizottság áttanulmányozván a közjegyzői kamarák felterjesztéseit, arról győződött meg, hogy csakugyan a közjegyzői intézmény úgy, a mint az ma szervezve van, nemcsak hogy nem felel meg azon várakozásoknak, melyek ahhoz köttettek, de sok tekintetben javitást igényel, minek folytán a közjegyzői törvény revisió alá vétetni szándékoltatik is, mint arról értesültem. De ezen bajokat orvosolni ezen törvényjavaslat keretében alig lehet. Itt csak arról van szó, hogy a közjegyzői intézmény mai fennállása szerint, a díjtételek emelése, vagy leszállítása által volna-e javítandó, vagy pedig nem. Minthogy azonban, mint említeni szerencsém volt, a díjtételek a tapasztalás által helyesnek bizonyultak, azok felemelése inkább elriasztaná a közönséget a közjegyzői intézmény igénybe vételétől, a díjtételek leszállítása pedig sem a közjegyzők, sem a közönség részéről nem kivántatik, de le sem szállíthatók alacsonyabbra, — ezen díjtételeken jelentékeny változás nem tétetett; hogy azonban a közjegyzői intézményen némileg segítve legyen, az igazságügyi bizottság egy határozati javaslatot formulázott, a melyet a t. ház már ismer s a mely mindössze oda törekszik, hogy a közjegyzők, a hagyatékok tárgyalásával olykép bizassanak meg, hogy azok erre nézve a rendszerinti közeget képezzék. Kivánatossá teszi ezt egyrészt a hagyatékok helyes letárgyalása, a mennyiben a máris túlterhelt közigazgatási hatóságok, e tekintetben talán jogászi szakértelemmel sem birnak mindig — és tőlük

Digitized by Google

ez meg sem kivántatik, — mely a sokszor bonyodalmas jogi kérdésekkel összekötött hagyatékok letárgyalására szükséges; másrészt pedig, a végből, hogy a közjegyzők elfoglaltatást nyerjenek, azt indítványozza az igazságügyi bizottság, hogy a t. ház határozza el, hogy e tekintetben intézkedés történjék és törvényjavaslat terjesztessék elő. Miután azonban a törvényjavaslat más készen van és a belügyminister által legközelebb előterjesztetni fog, a mostani álláspont az, hogy az igazságügyi bizottságnak indítványozni kell, hogy a díjszabási törvényjavaslat 22. §-a, — mely azon törvényjavaslat elfogadása után módosulni fog, a mennyiben ott a hagyatékok tárgyalására megállapított díjtételek azután alacsonyabbá tehetők, — addig függőben tartassék, mig ezen törvényjavaslat a tiszt. belügyminister által előterjesztetik és a t. ház által elfogadva lesz.

Ezen észrevétellel és megjegyzéssel vagyok bátor a törvényjavaslatot általánosságban elfogadásra ajánlani. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Veszter Imre. T. ház! Magához az előttünk fekvő törvényjavaslatban foglalt díjszabáshoz hozzászólni, legalább egyelőre, nem szándékom. Felteszem, hogy az ezen törvényjavaslatban felszámitott taxák, a királyi közjegyzői kamarák és az egyéb erre alkalmas factorok meghallgatásával és hozzájárulásával lettek megállapítva és hogy az egyes tételek, a három évi tapasztalat gyakorlati eredményeire vannak fektetve. Ha mégis felszólalok, ezt azért teszem, hogy a jogügyi bizottság azon határozati javaslatának kapcsán, mely szerint a hagyatéki tárgyalások ezután rendszerint, a királyi közjegyzőkre volnának ruházandók, magára a közjegyzői intézményre tehessek némely észrevételt.

A közjegyzői intézmény szükségét és fontosságát ecsetelni — azt hiszem — felesleges. Behoztuk és behozatalát, mint olyan vívmányt üdvözöltük, melyhez méltán nagy reményeket csatoltunk. Hogy ezen remények nem valósultak, azt tanusítja a tapasztalat és constatálja most a jogügyi bizottság, a mennyiben határozati javaslatának indokolásában kimondja, hogy azon panaszok, melyek a közjegyzői intézmény fennállhatását veszélyezettnek hirdetik, csakugyan alaposak. Maga a jogügyi bizottság constatálja tehát, hogy egy nagy horderejű fontos intézményünk egészségtelen oly annyira, hogy existentiáját is félthetni.

Azonban kérdem, t. ház, egy beteg testtől egészséges működést várhatni-e, várhatni, remélhetni-e, hogy egy testben-lélekben beteg tényező, megoldhassa azon nagy és fontos feladatokat, melyek érdekében, melyek indokából a közjegyzői intézmény Magyarországon is meghonosittatott. Én azt hiszem, hogy arra, hogy a betegséget teljesen megorvosoljuk, a kórállapotnak nemcsak egyes, hanem összes tüneteivel kell foglalkoznunk és a betegséget a maga egészében, nem pedig csak egyes részeiben kell megorvosolnunk. (*Helyeslés baloldalon.*) Az igazságügyi bizottságnak tárgyalás alatt lévő határozatijavaslata azonban ezen feladattól még nagyon messze áll. Mert tulajdonképen mit jelent? Azt jelenti, csináltunk ugyan közjegyzői intézményt, de a közjegyzők nem tudnak megélni, tehát adjunk nekik egy kis kenyeret! Én azonban azt hiszem, t. ház, hogy ez nem azon álláspont, a melyet e kérdéssel szemben a törvényhozásnak elfoglalnia kell. Mert mi a közjegyzői intézményt nem azért hoztuk be, hogy egynehány embernek több vagy kevesebb kenyeret adjunk, hanem azért, hogy az államélet, hogy a jogélet különböző, de minden esetben fontos szükségletein segítsünk. Már pedig ha azt, hogy a hagyatéki tárgyalások ezután rendszerint a kir. közjegyzőre bizassanak, magában véve helyeslem is, nem ismerem el, hogy ez által már elértük volna mindazt, a mit a közjegyzői intézmény behozatala által tulajdonképen s minden irányban elérni akarunk, mert a hagyatéki tárgyalások által felvetett kérdés, csak egyikét képezi a fennforgó bajoknak és vannak más bajok, mint pl. a zugirászat virágzása, melyek sokkal inkább nehezednek a közjegyzői intézményre és sokkal inkább lehetetlenítik a közjegyzői intézmény behozatala által czélzott jogbiztonsági előnyök elérhetését, mint azon körülmény, hogy a gyámügyi törvény, a hagyatéki tárgyalások nagy részét, a közjegyzőktől elvette s ez által azok jövedelmét csökkentette.

Hogy a kir. közjegyzői intézmény nálunk mért nem prosperál és a fennforgó bajok miként volnának orvoslandók, ennek részletezése, azt hiszem, kivül esik mai feladatom keretén. E tekintetben hivatkozom a közjegyzői kamaráknak és felső biróságoknak e tárgybani jelentéseire, a melyek fájdalom, hogy mindeddig parlagon hevertek az igazságügyministeriumban.

Én nekem annak a bebizonyítására, hogy a közjegyzői intézmény mai minőségében a gyakorlati életben elégtelennek bizonyult, elegendő az, hogy maga az igazságügyi bizottság is kijelentette, hogy a közjegyzői intézmény mai állapotában, nem biztosítja hazai jogéletünk részére azon előnyöket, a melyeknek előállítására és biztosítására hivatva volna.

Ha azonban ez ugy van, akkor ennek consequentiája nem az, hogy miután a közjegyzői intézmény rosz, a közjegyzők megélhetését mindazonáltal biztosítsuk, hanem szerintem az, hogy talán mindenek előtt magát az institutiót reformáljuk és ez intézmény jótékony hatását minden irányban biztosítsuk, a minek kapcsában azután

Digitized by Google

ugy hiszem, a közjegyzők megélhetésének kérdése is önként és magától fog kedvező megoldást találni.

Ennélfogva én az igazságügyi bizottságnak előttünk fekvő határozati javaslatát nem tartom elegendőnek arra, hogy a közjegyzői intézménynek biztosítsuk azon positiót és hatáskört, a melyet kell, hogy jogéletünkben elfoglaljon. Szükségesnek tartom és azt hiszem, hogy az igazságügyministeriumban is annak tartják, mert különben nem kérték volna be a közjegyzői kamaráknak és felső bíróságoknak egyenesen erre vonatkozó jelentéseit, hogy az egész közjegyzői törvény revisio alá vétessék és hogy az itt fennforgó bajoknak ne csak egyes része, hanem azok egésze rendszeresen meggyógyittassék.

Erre nézve határozott indítványt tenni ez alkalommal nem szándékozom, nem szándékozom pedig azért, mert ugy vagyok értesülve, hogy a törvény revisiója az igazságügyi ministeriumban tanulmány tárgyát képezi, csak megakartam ragadni a kedvező alkalmat arra, hogy megkérjem az igazságügyi minister urat itt az országgyülés szine előtt, hogy a végtelen tanulmányozások befejezését lehetőleg sürgesse és a közjegyzői törvény reviziója tárgyában, mentül előbb positiv javaslattal lépjen a ház elé. (*Helyeslés balfelől.*)

Pauler Tivadar igazságügyminister: T. ház! A jelen törvényjavaslat az 1874-diki törvény rendeletének felel meg. Az 1874. törvény a kir. közjegyzők díjjairól intézkedvén, némely általános elveket állapított meg; de az elvek alkalmazását, az egyes díjtételek meghatározását az igazságügyministerre bizta, oly feltétel alatt, hogy 3 év lefolyása után, a díjak szabályozása iránt, törvényjavaslatot terjesszen a ház elé. A jelen törvényjavaslatnak tehát egyéb czélja nincs, mint megfelelni a törvény ezen rendeletének, t. i. a díjakat, melyek eddig csak ministeri rendelet által voltak szabályozva, most törvény által szabályozni. Ennek a javaslatnak alapjául elfogadtatott azon rendelet, mely 1874. deczember havában az igazságügyministerium által kibocsáttatott. Elfogadtatott azért, mert azon rendelet már akkor is a viszonyok tekintetbe vételével bocsáttatván ki, azóta kevés pont kivételével helyesnek és a szükségletnek megfelelőnek mutatkozott. Elébb, mint a törvényjavaslat elkészült, a közjegyzői kamarák kihallgattattak, a kamarák ez iránt nyilatkoztak és egyes tételekre tett csekély észrevételeken kivül, a díjszabási tételeket elfogadhatóknak s illetőleg fenntarthatóknak vélték. Történtek egyes panaszok, de ezek csakis a hagyatékok körüli eljárás díjszabásaira vonatkoztak. Ezen díjak a ministeri rendeletben nem voltak meghatározva, hanem a bíróságok megállapítására bizattak és éppen innen eredtek a panaszok, részint a közjegyzők és közjegyzői kamarák részéről, melyek azért emeltek panaszt, hogy igen csekély díjak szabattak ki és emeltettek panaszok jobbára a közönség részéről a miatt, hogy a közjegyzők a díjakat igen magasra szabják. Ez okul szolgált arra, hogy e javaslat 22. §-ában a hagyatéki tárgyalások díjai is megállapittattak. A midőn az igazságügyi bizottság e szakaszt tárgyalta, felmerült a kérdés a hagyatéki tárgyalásokra nézve. Tudva van a t. ház előtt, hogy midőn a közjegyzői intézmény életbe léptettetett, a hagyatékok a bíróságok által tárgyaltattak és a bíróságoktól függött a közjegyzőket azzal megbizni, vagy meg nem bizni. Utóbb az igazságügyi ministerium által odautasittattak, hogy ott, a hol a hagyatékok hátralékban vannak, ott bizzák azt általában a közjegyzőkre s a hol a bíróságok ugyis túlterhelve vannak, a közjegyzők által végeztessék a hagyatéki tárgyalás. Ezen állapotnak véget vetett a gyámsági és gondnoksági törvény, mely a hagyatéki tárgyalásokat másképen szabályozván, a közjegyzőknek csak facultativ megbizathatását rendelte el. Midőn tehát a díjszabályokat a jogügyi bizottság tárgyalta, felmerült a kérdés, vajjon nem volna-e tanácsos az intézménynek, de magoknak a feleknek érdekében is az ügy gyorsítása szempontjából, tekintettel a közigazgatási hatóságok túlterheltetésére, a hagyatéki tárgyalásokat rendszerint a közjegyzőkre bizni? Egy momentumát, illetőleg egy motivumát az indítványnak igaz, az intézmény anyagi támogatása is képezte, de az nem volt a főmomentum.

A főmomentum volt a hagyatékok tárgyalása oly organumok által, melyek annyira igénybe véve nincsenek, mint a közhatósági közegek.

Kihallgatta az igazságügyi bizottság a belügyministert is. A belügyminister elvben elfogadta, de bizonyos megszorításokkal és ez iránt külön törvényjavaslatot szándékozik a ház elé terjeszteni, mely, mig egyrészt rendszerint a hagyatékok tárgyalását a közjegyzőkre bizza, másrészt a díjszabálynak oly megállapítása által, hogy az a feleknek terhére egyáltalában ne essék, az olcsóság czélját is szem előtt tartja és módját is nyujtja annak, hogy bizonyos körülmények közt, az árvaszéki tagoknak befolyása, a hagyatékok tárgyalására fenntartassék.

Mindezen intézkedésekről módja lesz a háznak véleményét nyilvánitani akkor, ha a belügyminister urnak erre vonatkozó törvényjavaslata a ház előtt fog feküdni. Addig is tehát ezen kérdést függőbe hagyatni kérem és csak a díjszabályzatnak, a rendelet alapján, a tapasztalás által igazolt tételeit kérem tanácskozás tárgyává tenni.

Digitized by Google

A mi a t. előttem szólott képviselő urnak azon észrevételét illeti, hogy a közjegyzői intézmény magában véve hibás: én ugy hiszem, hogy az magában véve nem hibás, sőt mint Európa más országaiban, ugy nálunk is, egy nagyon érzett szükségnek felel meg. Hogy a törvénynek egyes rendelkezései talán egyben-másban módosítandók és pótlandók, azt kétségbe nem vonom. Mihelyt ezen széket elfoglaltam, felszólítottam a közjegyzői kamarákat, hogy ez iránti nézeteiket és panaszaikat velem közöljék. Ezekből készült aztán egy módosító javaslat, mely már készen van s mely a közjegyzői intézmény néhány tapasztalt hiányát pótolni törekszik. Mikor e javaslat a ház elé kerül, akkor módjában lesz a törvényhozásnak az intézmény egyes részletes intézkedéseire nézve véleményt nyilvánitani és határozni, addig azonban kérem, méltóztassék a törvényjavaslat tárgyához ragaszkodva, a díjszabályzatot és annak tételeit elhatározásuk anyagaként elfogadni és az iránt véleményöket nyilvánitani. (*Helyeslés.*)

Irányi Dániel: T. ház! Elismerem én is, hogy az okiratok helyesebb, törvényszerübb, szabatosabb szerkesztése végett a törvényhozásnak alkalmas közegekről gondoskodnia kellett. De hogy a közjegyzői intézmény úgy, a mint nálunk behozatott, a mi viszonyaink és körülményeink között szerencsés alkotás lett volna, azt kétségbe merem vonni. Nem elégíti az ki, t. ház sem a közönséget, mint imént maga a t. minister ur is elismerte, sem magokat a közjegyzőket, mint azt úgy Veszter képviselő ur, mint maga az előadó ur is bevallották. A közönség panaszkodik a közjegyzők túlságos díjfelszámítása, a díjtételek magassága ellen, panaszkodik a miatt is, hogy kevés helyen lévén közjegyző, az ügyes-bajos feleknek messze földre kell utazniok, költséget, időt vesztegetniök, hogy czélt érjenek. A közjegyzők zúgolódnak jövedelmük, keresetük csekélysége miatt. Igaz hogy ezen urak ezen intézmény behozatala alkalmával, illetőleg kineveztetésük idején túlságos vérmes reményeket kötöttek ezen hivatalhoz, mit semmi sem bizonyit inkább, mint azon körülmény, hogy jó hirü és meglehetős dús jövedelmet huzó ügyvédek, ministeri magasabb hivatalnokok, sőt úgy tudom, hogy még a legfőbb itélőszék tagjai is folyamodtak ezen állomások elnyeréseért. Valóságos kincses bányának tekintették azokat. Hogy ezek az urak várakozásukban csalódtak, azon nem lehet csodálkozni, különösen miután közönségesen tudva van, hogy azóta a szegénység, a nyomor a nép minden rétegében elterjedt és e miatt panaszokkal töltötték el a sajtót, és kérvényekkel ostromolták a kormányt. Voltak t. képviselőház, a kik orvoslást különböző irányban kerestek. Némelyek a közjegyzői kényszer behozatalát indítványozták, nem tartván szemük előtt egyebet, mint csak a jogbiztonságot, a mely a kényszer által nézetök szerint minden esetre nyerne, és nem vévén figyelembe azt, hogy nálunk az általános nyomor közepette ily rendelkezés a szegény embereket még inkább sujtaná és az igazságszolgáltatást, a mely a nélkül sem olcsó, még inkább drágitaná. Mások — szerényebbek — a közjegyzők hatáskörének csak tágitását óhajtották, némi díjfelemeléssel párosítva, és úgy látszik, a t. igazságügyminister ur ezen utóbbi irányt találván helyesnek, ez alapon nyujtotta be e törvényjavaslatot.

Azt mondja ugyan a t. előadó ur és jelentésében is ezt találjuk, hogy a törvényjavaslatban foglalt díjtételek nem térnek el lényegesen azon díjszabályzat tételeitől, mely eddig is érvényben volt. Megvallom, nem volt alkalmam ily összehasonlitást a két díjszabályzat között tenni, de miután az eddigi díjszabályzat is panaszokra szolgáltatott okot, alig hiszem, hogy az ügyes-bajos felek ugyanezen díjszabályoknak törvénybe igtatásával ki lennének elégítve. Pedig elvégre is, t. ház, a törvényhozásnak nem az a feladata, hogy egyik vagy másik hivatalnokosztálynak érdekeit mozditsa elő, hanem inkább az, hogy a nagy közönségnek, a nemzetnek, a nép millióinak érdekeit viselje szivén, (*Helyeslés a szélső baloldalon*) mert ha áll az, a mit a királyokról mondanak, hogy nem értük vannak a népek, hanem ők vannak a népekért, ez talán a t. közjegyző urakra is alkalmazható.

Én, t. ház, az orvoslást más uton keresem, s a t. ház engedelmével el fogom mondani, mikép vélném én a közjegyzői intézményt újjá alakitandónak. Arra annál inkább vehetek magamnak bátorságot ez alkalommal, miután a t. minister ur jelezni méltóztatott, hogy maga is szándékozik indítványozni a közjegyzői intézmény reformálását.

Én, t. ház, mindenesetre és legelőször elkülöníteném azon teendőket, melyek nem sorosan véve tartoznak a közjegyzői hatáskörhöz, azon cselekményektől, melyek a közjegyzőket természetesen illetik. Igy például nem foghatom meg, hogy miként lehessen közjegyzői teendőnek nevezni az árverést, vagyon-felosztást, hagyaték-leltározást és hagyaték-tárgyalást. Ezek az én nézetem szerint hatósági teendők, legyenek azok közigazgatási vagy birósági hatóságok.

Ezen elkülönités után továbbá én a közjegyzők számát szaporitanám, de miként? Ugy, hogy a tudomány, tapasztalás, gyakorlat és különösen jellemre és becsületességre kiváló ügyvédeket az elsőfokú bíróság ajánlatára a legfőbb itélőszék által felhatalmaztatnám a közjegyzői teendőkre is. Magától értetvén, hogy a mostani közjegyzők, kik körülbelül kivétel nélkül ugy is

Digitized by Google

ügyvédi oklevéllel birnak, viszont az ügyvédi teendőket is végezhetnék.

Ez által, t. ház, elérnők először is azt, hogy a közjegyzők nem levén tisztán közjegyzői teendőkre, s az ezek után járó díjakra szorítva, a díjak sokkal alacsonyabb tételekre volnának leszállithatók. Másodszor sokkal nagyobb számmal lévén a közjegyzők, illetőleg ügyvéd-közjegyzők, a közönség könnyebben férhetne hozzájuk, nem lévén kényszerülve gyakran messze földre utazni, hogy közjegyzőhöz juthasson.

Ez által tehát, t. ház, mig egyrészt azon czél éretnék el, hogy az okiratok a dologhoz értő és tisztességes, becsületes emberek által szerkesztetnének, természetesen ugyanoly felelősség mellett, mint a minő mellett a mostani közjegyzők, azonkivül a közönségnek terhei is apasztatnának. Nem valami rendkivüli új eszme, t. ház, a mit megpendítettem. A t. igazságügyminister ur bizonyosan tudja, hogy az 1840-ben hozott törvény értelmében a váltójegyzők nem voltak önálló, külön közegek, hanem az elsőbirósági váltótörvényszékek ajánlatára nevezett ki a váltófeltörvényszék bizonyos számú ügyvédeket, a váltó-óvások, illetőleg a váltójegyzői teendők megtételére. Ugyanez az, a mit én most javaslok, csakhogy természetesen több teendőre nézve, a mi a közjegyzői intézménynyel együtt jár; és nem a kir. tábla, illetőleg a váltófeltörvényszék, hanem a legfőbb itélőszék nevezné ki az ügyvédeket közjegyzőknek. Ez az én véleményem, t. ház, ezt voltam bátor előterjeszteni, és miután az előttünk fekvő törvényjavaslat attól lényegesen elüt, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy azt a részletes tárgyalás alapjául el nem fogadom. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Szederkényi Nándor: Kérdés, t. ház, valjon azon határozati javaslat, mely ezen törvényjavaslattal együtt beterjesztetett, továbbá is fennmarad-e a tárgyalás alapjául, vagy talán az igazságügyi bizottság t. előadója azok után, miket itt az igazságügyminister ur kijelentett, visszavonja-e? Mert ha ez a tárgyalás alapjául megmarad, akkor — természetesen sok szó férvén ahhoz, arra kérném tehát a t. házat, méltóztassék elhatározni, vajjon ezen határozati javaslatot most előzetesen óhajtja-e eldönteni, vagy pedig a törvényjavaslat letárgyalása után?

Emmer Kornél előadó: T. ház! Nekem az a nézetem, hogy miután most arról van értesülve az igazságügyi bizottság, hogy a határozati javaslatban sürgetett törvényjavaslat már elkészült és legközelebb elő fog terjesztetni, függőben kérném továbbra hagyatni először a határozati javaslatnak tárgyalását, másodszor pedig a törvényjavaslat 22. §-ának tárgyalását, mely a határozati javaslat értelmében előterjesztendő törvényjavaslat elfogadása, vagy el nem fogadása szerint, talán vagy módosulni fog, vagy pedig továbbra is fennáll.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Én ugy látom, hogy a t. képviselő ur azon kérdést kivánta intézni, hogy a jogügyi bizottság által beterjesztett határozati javaslat felett most, az általános vitánál fog-e a ház határozni, vagy sem? Én azt gondolom, de a t. előadó ur is azon óhajnak adott kifejezést, hogy leghelyesebb az, hogy ne határozzon most a t. ház; hanem midőn a tárgyalás folyamán előkerül a 22. §., hol a hagyatéki ügyekről van szó, akkor lesz szerencsém előadni, hogy mi az főbb vonalaiban, a mit én contemplálok és kérni fogom a 22. §-t, az általam benyujtandó törvényjavaslattal együtt, az igazságügyi bizottsághoz visszautasitani. Azt hiszem, hogy maga a határozati javaslat felett, kapcsolatosan azokkal lesz legczélszerűbb dönteni: vagy egészen mellőztetik, mert a törvényjavaslat beadatott, vagy külön vita tárgyává tétethetik. (*Helyeslés.*)

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve: a vitát berekesztem.

Szó illeti még a minister és az előadó urat.

Pauler Tivadar igazságügyminister: T. ház! Előttem szólott Irányi Dániel t. képviselő ur, magára a közjegyzői intézmény lényegére több rendű észrevételt tett. Én jelenleg ezen kérdést nem tartom a tanácskozás tárgyának. Hogy és miként fog novella által a közjegyzői törvény, illetőleg intézmény módosittatni, az annak idején fogja a mi tanácskozásainknak anyagát képezni; itt csak azon egyet vagyok bátor megjegyezni, hogy a közjegyzők birói megbizottakként bizonyos ügyekben majdnem mindenütt, hol az intézmény fennáll, szerepelnek és hogy én a közjegyzők kivatalának és állásának természetével igen nehezen tudnám összeegyeztetni azt, hogy ők egyszersmind a feleknek ügyvédeikként működjenek, akkor, mikor ők teljes hitelességű, végrehajthatósággal ellátott okmányokat szerkesztenek. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A mi már a díjtételeket illeti, méltóztassanak tekintetbe venni, hogy az én tudtammal csakis a hagyatékok tárgyalása alkalmával felszámított díjak miatt fordultak elő nagyobb panaszok, hogy a közjegyzői intézmény még nálunk nem kötelező és igy kevés eset kivételével mindig a felektől függ, hogy a közjegyző közbejöttével, vagy pedig a nélkül intézik-e el ügyeiket; és hogy végre, ha nem is kötelessége a törvényhozásnak gondoskodni bizonyos osztályok életmódjáról, de ha személyeket az állam nevében teljesitendő jogokkal és kötelezettségekkel ruház fel és oly jogokkal ruház fel, melyeknek használatától a feleknek igazai és jogai nagyrészben feltételeztetnek: akkor egyszersmind csakugyan hivatása oly intézkedésekről gondos-

Digitized by Google

kodni, hogy azon személyek, eme hivatásuknak akadály nélkül megfelelhessenek. Ezt akartam a díjszabályzat által, melyet a három évi tapasztalás igazolt és azért ajánlom a t. háznak elfogadásra. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Emmer Kornél előadó: T. ház! Csak nagyon röviden vagyok bátor megjegyezni, hogy ezen törvényjavaslat keretén kivül esnek azon reform-eszmék, melyek a közjegyzői intézményre nézve felhozattak és habár nagyon nagy örömmel üdvözöljük ezeket, mint más minden reformeszmét, kérem a t. házat, hogy ezektől függetlenül méltóztassék ezen törvényjavaslatot megbirálni.

A közjegyzők megélhetésének biztosítása nem volt egyedüli czélja a bizottságnak, midőn határozati javaslatát előterjesztette, hanem miután a közjegyzők megélhetésének czélja összeesik azon czéllal, hogy egyúttal egy reform keresztül vitessék, a hagyatéki ügy helyes, jobb elintézése eléressék, nagyon természetes, hogy a megélhetés czélja is méltányolható volt.

Nem lehet, hogy örömömet ne fejezzen ki Irányi Dániel t. képviselőtársam azon bizalmi szavazata felett, melyet, ellentétben sok más eddig hallott felszólalásokkal, az ügyvédi karnak adott, a mennyiben megbizni kivánja ilyen fontos teendőkkel az ügyvédeket. Valóban ideje, hogy a hangulat, a nézet ez irányban tisztuljon és az ügyvédi kar iránt a bizalom ismét feléledjen.

Határozottan fel kell szólalnom azonban azon állítás ellen, melyet Irányi Dániel t. képviselőtársam hallatott, mely szerint a közönség köréből panaszok merültek volna fel arra nézve, hogy az eddigi díjtételek magasak. Én nagy figyelemmel kisértem, valamint az igazságügyi bizottság minden tagja is figyelemmel kisérte mindazon mozzanatokat, melyek a közjegyzői intézmény tekintetében a sajtóban felmerültek, de olyan panaszokat, hogy az eddigi díjtételek magasak volnának, egyáltalában nem hallottam. (*Ellenmondás a szélső balfelől.*)

Madarász József: Én magam interpelláltam e tárgyban.

Emmer Kornél előadó: Meglehet, hogy visszaélés esetében, a rendelettől eltérőleg, magasabb díjtételek lettek itt-ott felszámítva, de ha azok számittattak, melyek a rendeletben megállapítvák, azon díjtételek magas volta ellen panasz nem lehet. És éppen azért, hogy az olcsón megállapított díjtételek szabályszerűen felszámittassanak, igyekezett az igazságügyi bizottság a törvényjavaslatot úgy szövegezni, hogy minden kétely lehetősége elhárittassék, sőt a számos előfordult ilyen visszaélésekre különös tekintettel volt éppen a javaslat szövegezésénél és azért tisztábban formulázta a törvényjavaslatot; és ezek lényegükben és nagyban azon eltérések, melyek az igazságügyminister által előterjesztett törvényjavaslat és az igazságügyi bizottság által előterjesztett törvényjavaslat között vannak. A visszaélések elkerülése miatt, tisztábban szövegezte az igazságügyi bizottság a törvényjavaslatot. Ajánlom a t. háznak elfogadásra. (*Helyeslés.*)

Elnök: A vita befejezve levén, azon kérdést intézem a t. házhoz, méltóztatik-e a királyi közjegyzők díjairól szóló törvényjavaslatot az igazságügyi bizottság szövegezése szerint, általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja.

Mielőtt a részletes tárgyalásba bocsátkoznánk, azon második kérdést kell még a t. háznak eldönteni, hogy az igazságügyi bizottság által javaslatba hozott határozat most előzetesen vétessék-e tárgyalás alá, vagy pedig a 22. §-al együtt tárgyaltassék? Ha jól vettem ki a t. ház véleményét, ezen határozati javaslat tárgyalását akkorra méltóztatik halasztani, mikor a 22. §. fog tárgyaltatni. (*Helyeslés.*) Következik a részletes tárgyalás.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a czímet, valamint az 1. és 2. §-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 3. §-t*).

Emmer Kornél előadó: Meg kell jegyeznem, t. ház, hogy a 7. sorban előforduló 100 frt sajtóhiba, mert csak 1000 frt után emelkedik a díj 50 krral. Kérem tehát ezen sajtóhibát kijavittatni. (*Helyeslés.*)

Elnök: A 3. §. ezen sajtóhiba kiigazításával elfogadtatik.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 4. §-t*).

Emmer Kornél előadó: Itt ugyanazon sajtóhiba van, t. ház, az utolsó előtti sorban a 100 frt helyett, 1000 frt teendő.

Elnök: A sajtóhiba kiigazításával a 4. §. elfogadtatik.

Antal Gyula jegyző (*olvassa az 5—17. §§-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak; olvassa a 18. paragraphust*).

Elekes György: T. ház! A 18. §. harmadik bekezdésében a közjegyzői székhelyen kivül teljesitett ügyleteiért, távozási díjkép, a 12. §. második bekezdésében irt díjat számíthatja fel. Ez óránként 2 frt. Ha ez csak pár órára terjedne, soknak nem volna mondható, azonban tudjuk, hogy a távozás sokszor fél, sokszor egész napra terjed. Ekkor pedig felszámítható volna 20—24 frt, esetleg 30 frt is. Én ezt soknak tartanám különösen akkor, midőn a 19. §. gondoskodik az utazási költségről, a 20. §. pedig azon esetről, ha a fél szállással és élelmezéssel el nem látná, t. i. ezen esetben 5 frt

Digitized by Google

napidíj jár. Igaz, hogy ritkán történik meg az, hogy magán ügyben valaki közjegyzőt hív vidékre, de jöhetnek oly körülmények, hogy a tél akadályozva van éppen akkor, mikor közjegyzői okmányt szeretne kiállittatni, a közjegyző székhelyére bemenni. Ne zárjuk el, tehát t. ház, a kevésbé tehetősebb osztályt is attól, hogy ilyenkor közjegyzőhöz juthasson. Én tehát, hogy szabatosabb legyen egyfelől a szerkezet, másfelől, hogy fogalomzavar ne támadhasson az iránt, miként számittassanak fel ezen díjak, bátor volnék indítványozni, hogy azon esetben, ha a kiszállás maga egy napra terjed is, a távozási díj 12 forintnál tovább ne terjedhessen. Azért a következő módosítványt vagyok bátor indítványozni, hogy a harmadik bekezdés végéhez tétessenek ezen szavak: „mely azonban egy napnál 12 frtot meg nem haladhat".

Ajánlom a t. háznak módosítványom elfogadását. (*Helyeslés.*)

Antal Gyula jegyző (*olvassa a módosítványt*).

Emmer Kornél előadó: Ezen módosítvány megfelel az igazságügyi bizottság intentióinak, a mennyiben világosabbá teszi s a bizottság 12 frtnál drágábban csakugyan nem akarta e díjtételt megszabni.

Ormay Károly: T. ház! Csak egy stiláris észrevételem volna. E §. első bekezdésében szó van azon ügyletekről, melyeket a közjegyző irodai helyiségében is teljesíthetne, de melyeket a fél kivánatára irodai helyiségén kivül teljesít és ezért neki a szabályszerű díjakon felül, egy forint távozási díj határoztatik, de, t. ház, itt határozottan kimondva nincs, hogy ez a székhelyen belül, avagy a székhelyen kivül is értendő, habár a 3. bekezdésben, a hol csakis és kizárólag a székhelyen kivül teljesített ily hasonló ügyletekről van szó, a világos distinctió megtétetvén, egy magasabb távozási díj állapittatik meg. Én tehát azt hiszem, hogy csakis azon értelemnek, a mely ezen §. által ki akartatott fejeztetni, adunk határozottabb és világosabb kifejezést, hahogy ezen szót „székhelyén", az első bekezdés illető helyén közbeszúrjuk s ezért volnék bátor módosítványként előterjeszteni azon kérelmet, miszerint az első bekezdés második sorában, e szó után „kivül" szúrassék be e szó: „székhelyén."

Ajánlom e módosítás elfogadssát. (*Helyeslés.*)

Emmer Kornél előadó: Elég világos különben a szöveg is, azonban nem árt ezen szónak felvétele.

Elnök: T. ház! A 18. §-hoz két módosítvány adatott be. Az egyik módosítvány, melyet Ormay Károly képviselő ur nyujtott be, azt kivánja, hogy a második sorban „helyiségén kivül" szavak után tétessék be „székhelyén." (*Elfogadjuk!*) A t. ház ezen módosítványt méltóztatik elfogadni. Ezenkivül Elekes György képviselő urnak van egy módosítványa, mely a harmadik bekezdés után teendő s mely igy hangzik: „mely azonban egy napra 12 frtot meg nem halad". (*Elfogadjuk!*) A t. ház ezt hasonlóképen elfogadja, e szerint a 18. §. a beadott két módositványnyal elfogadtatik.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a 19., 20., 21. §§-at, melyek változatlanul elfogadtatnak. Olvassa a 22. §-t*).

Emmer Kornél előadó: Ez azon szakasz, t. ház, a melynek függőben hagyását kérem; függőben hagyandó pedig az mindaddig, mig a belügyminister által be fog terjesztetni azon törvényjavaslat, a mely a határozati javaslatban, mint kivánatos van feltüntetve. Akkor ugyanis, a közjegyzői kamarák egyhangú nyilatkozatai szerint, sokkal olcsóbb díjtételek mellett lesznek képesek a közjegyzők ellátni a hagyatékot, mert akkor az átlagos hasznot veszik tekintetbe s a kisebb hagyatékoknak még ingyenes elvállalására is készeknek nyilatkoznak. E tekintetben tehát bátor vagyok a t. belügyminister urat felkérni, méltóztassék nyilatkozni, hogy körülbelül mikor fog a törvényjavaslat beterjesztetni. E 22. §. arra az időre volna fenntartandó, a mikor már azon javaslat felett a t. ház bölcsessége határozott.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Miként már iménti felszólalásomban megigértem, ezen alkalommal szándékozom egy pár szót az ügyhöz szólani, a magam részéről is hozzájárulván abhoz, hogy ezen most szóban lévő szakasz és ha talán több szakasz vele szoros összeköttetésben van, ezek tárgyalása is függőben tartassék. Azon kérdésre felelve mindenekelőtt, melyet a t. előadó ur hozzám intézett, remélem, hogy tán már a szombati ülésben szerencsés lehetek a törvényjavaslatot, melyről szó van, benyujtani. A törvényjavaslat benyujtása által nézetem szerint a határozati javaslat fölöslegessé fog válni, tehát nem fog szüksége fennforogni annak, hogy e felett határozat hozassék, mert a határozati javaslatban kivánt intézkedés, concret alakban fog a ház előtt feküdni és igy mindjárt azon helyzetben lesz a ház, hogy a dolog felett érdemleg határozhat. (*Helyeslés.*)

Én különben, miután értesültem az igazságügyi bizottságban felmerült ezen óhaj felől, de értesültem a közjegyzői kamaráknak ez irányban tett beadványaiból s magam részéről is azon nézetben voltam és vagyok, hogy ha lehet a közjegyzőkre bizni a hagyatékok tárgyalását rendszerint, ugy, hogy biztosítékot nyerjünk az iránt, hogy nem fog ismét bekövetkezni, mit, nem lehet tagadni, a multban megtörtént, hogy a hagyatéki tárgyalások túlságosan megdrágittas-

Digitized by Google

sarak: akkor ez czélszerű; czélszerű pedig mind azért, mert én legalább azon nézetben vagyok, hogy a közjegyzői intézmény fenntartásának előmozdítása, ha az más érdekek sérelme nélkül történhetik, mindenesetre kivánatos; de czélszerűnek tartottam és czélszerűnek tartom azért is, mert nem tagadható, hogy a közigazgatási tisztviselőknek, különösen némely megyékben, teendője már annyira túlhalmozódott, hogy mindenfelül a szaporítás iránt érkeznek hozzám, a jelen pénzügyi helyzetben nem teljesíthető kivánalmak. De másfelől újabban, részint már megalkotott s közelebbről életbe léptetendő, részint tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatok, a közigazgatási tisztviselőkre oly teendőket biznak, a melyek az ő elfoglaltságukat még tetemesen szaporítani fogják, pedig természetöknél fogva, legalább nézetem szerint, egyenesen hozzájuk tartoznak.

Ezen nézetektől vezettetve, készittettem a már jelzett törvényjavaslatot, melyre nézve természetesen nem volna czélszerű részleteket elmondanom, midőn maga a törvényjavaslat nem levén a ház előtt, meg sem vitathatók, de miután felemlittetett, annyit magam részéről is kivánok megjegyezni, hogy annak egy feltétele igenis éppen az, hogy a kisebb hagyatékok, ha jól emlékszem, 200 frt erejéig minden díj nélkül legyenek tárgyalandók. (*Helyeslés.*) De ismétlem, a javaslat helyes, vagy helytelen voltát most megitélni nem lehet; remélem, szombaton benyujthatom és akkor a ház, bölcsessége szerint, azt hiszem, a jogügyi bizottsághoz fogja utasítani s azután kapcsolatosan a jelen törvényjavaslatban most függőben hagyandó szakaszszal együtt, fogja elintézni. Most kérem a t. házat, méltóztassék a 22. §. tárgyalását függőbe hagyni, valamint a határozati javaslatra vonatkozó megállapodást is, mint mely, azt hiszem, feleslegessé fog válni. (*Helyeslés.*)

Szederkényi Nándor: T. ház! Igen természetes, hogy a kormánynak jogában lévén törvényjavaslatokat benyujtani, arra nézve, hogy a ministerium ezen jogával éljen, semmi észrevételem nincs. Van azonban egy észrevételem azon incidentalis módra nézve, melylyel ezen törvényjavaslat benyujtása czéloztatik és kilátásba helyeztetik.

Én a törvények alkotására nézve azon meggyőződésben vagyok, hogy annak megfelelő előmunkálatok basisán kell nyugodni, melyek a törvényjavaslat helyességére nézve minden kételyt kizárjanak.

Az 1877. év körülbelül julius havában szentesittetett az 1877: XX. t. cz. a gyámügyekről. Ezen törvény egy fontos intézményes szervezetet állapit meg, melyben különösen azon kérdés foglal helyet, melynek módosítására most törvényjavaslat benyujtása czéloztatik, t. i. a hagyatékok tárgyalása. Én most nem vitatom, helyes-e a törvény vagy nem, hanem életbeléptetve van. Előttünk kérdés az, vajjon az a kormány, mely 1877-ben e törvényt létrehozta, 1878-ban életbe léptette, miféle előfeltételekre alapítja azt most, hogy a csak másfél évvel ezelőtt életbe léptetett törvény most már módosittassék. De hiszen rövid idő alatt be fogja nyujtani a t. minister ur azon javaslatát s e kérdésnek tárgyalása majd ott lesz helyén. Azonban már most azokra nézve, miket a ministerelnök ur mondott, én előlegesen is szükségesnek látom kijelenteni, hogy jelezzem azon nézeteket, melyekből ama törvényjavaslat tárgyalásánál ki fogunk indulni, a következőket. A t. ministerelnök ur azt mondja, hogy ha lehet a törvény módosítása utján, a hagyatékok tárgyalását más uton elintézni, ő akkor szivesen hozzájárul és ezen elvből kiindulva, nyujt be egy törvényjavaslatot. Hiszen, ha egy törvényjavaslat csak ily suppositumokon alapszik és semmi más basisa nincs, akkor felesleges azt benyujtani. Ha a t. ministerelnök ur azt mondaná: ime másfél évi tapasztalat eredményét van szerencsém a ház asztalára letenni, e törvény életbeléptetése óta ily hiányokat mutat a tapasztalat és nemcsak a közjegyzői kamarák, hanem egyszersmind az illetékes törvényhatóságok meghallgatása után, a következő irányban vélem a törvényt módosítani, ez szerintem helyes kiindulási pont lenne. De csak igy, egyszerűen az igazságügyi bizottságban felvettetik az a kérdés, hogy a közjegyzőknek megvannak-e megélhetésök feltételei s ebből kiindulva egy, csak most életbeléptetett nagy institutió felforgatása hozassék létre, ezt én helyes eljárásnak nem tarthatom; s hogy ez igy van, azt ugy az előadó, mint a minister ur igazolta, mikor elbeszélte, hogyan keletkezett ezen törvénymódosításnak eszméje. Én részemről azt tartom, hogy midőn egy institutió be van hozva, melynek az élet adja meg próbakövét, az ily incidentalis hozzányulás, mint a törvény sarkkövének kiragadása, a legnagyobb veszély, mely fenyegeti parlamentaris rendszerünket.

Nem tartom különben azt, a mit a t. előadó ur és mások is hangsúlyoznak a közjegyzőkre a megélhetési körülményeket. Nem tudom, hogy milyen kerületeket ismert az előadó ur, vagy az igazságügyi bizottság, de magam ismerem néhány kerület közjegyzőit és mondhatom, hogy ezek a megélhetés veszélyein túl vannak. Ha vannak bajok, ezeknek elintézése más irányban keresendő, ugy, a mint azt Irányi Dániel t. képviselőtársam jelezte. De hogy e czélból egy 1877-ben megállapított institutiót felforgassanak, ezt sem helyesnek, sem jogosultnak nem tartom. Institutiókat felforgatni megérett eszmék alapján — ez a forradalom joga. Ha az 1877: XX. t. cz. az évek súlya alatt mintegy megrothadt volna, hogy ez össze ne omoljék, ezen javítani kell. Másfél

Digitized by Google

év után nem hiszem, hogy a kormány csakugyan képes lenne oly bizonyítékokat és statistikai kimutatásokat adni, a melyek alapján nyugodtan lehetne ezen institutió megváltoztatásához fogni. Ez egy veszélyt rejt magában, a mit nem titkolhatok el, mert az ily incidentalis változtatások, az életben azon nehézségeket és zavarokat idézik elő, a melyek különösen a tisztviselők eljárásának utját összeconfundálván, számtalan panaszokra és kifakadásokra adnak okot a közönség részéről. Hiszen csak gondoljuk meg jól, hogy ha minden második évben, az előbb hozott törvényeket megváltoztatjuk, hol van a világnak az a tisztviselője, ki képes volna eljárni és teljesen megfelelni az igényeknek, mikor maga sem tudja, hogy talán az a rendelet, a melyet tegnap tett, holnap egy újabb törvénynyel nem szüntettetik-e meg teljesen. Ugyan hol találjuk a consolidatiót intézményeinkben? hol keressük a képességi biztosítékot tisztviselőinkben, melyeket megkívánunk a törvények végrehajtásánál, midőn ily fontos intézményeknél, ily könnyedén járunk el. Ez nagy hátrányára van azon intézménynek, mely az önkormányzatban gyökerezik. 1877: XX. t. cz. az önkormányzat jogait tágította és az önkormányzatba egy nagy intézményt igyekezett beállítani. Megengedem, hogy ma sok még a panasz, de utoljára is a kezdet nehézségeivel küzdő tisztikarnak semmit sem kívánunk elnézni, midőn újabb és újabb törvényekkel halmozzuk azt el? Az önkormányzatra nézve hátrányosnak tartom az incidentalis változtatást azért is, mert az önkormányzat ellenei örömmel mutatnak rá az ily esetekre, mert az argumentumokat onnan halászszák ki, hogy ime nem képesek az önkormányzat férfiai megfelelni ezen intézményeknek, a melyeket rábiztak és másfél év mulva kénytelen volt a törvényhozás, kezeik közül kivenni az ügyeket. Ez az, t. ház, a miért felszólalni kötelességemnek tartottam, nehogy ily következmények vonassanak ki ezen új törvény alkotásából, mely itt czéloztatik. Ha történik javítás, nem ezen intézmény hátrányára történik ez, hanem meglehet történik a közjegyzői intézmény gyarapítására. Igy tekintem s igy tekinthetem csak. Mert az az előadás, melyet a t. ministerelnök ur tartott, engem arról, hogy ezen intézmény, mely az 1870: XX. t. cz.-ben van lerakva, nem felel meg a közélet szükségleteinek, nem győzött meg, de nem is győzhetett meg. Egyébiránt, majd ha ezen törvényjavaslat be fog nyujtatni, fenntartom magamnak azután bővebben hozzászólani ezen tárgyhoz. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Csak egy pár szót kívánok azokra szólani, miket előttem szóló képviselő ur felhozott. Mindenekelőtt nagy örömemet fejezem ki a felett, hogy ő annyira óva int a létező törvények változtatásától s annyira óva int a fennálló intézmények bolygatásától. Én igen óhajtanám, hogy a t. képviselő ur sohase védjen felforgatóbb nézeteket, mint a milyen felforgatás ezen most benyujtani szándékolt törvényjavaslatban czéloztatik. (*Helyeslés a középen.*)

Különben én nem csodálkozhatom, ha a t. képviselő ur felforgatásról, az intézmény sarkkövének kivételéről, az 1870. évi alkotás megrontásáról beszél, mert nem látta még a törvényjavaslatot, — de szükségesnek tartotta a kormány eljárására philippikát mondani, mielőtt tudná, hogy miről van szó. (*Derültség a középen.*) Mert ha meg fogja látni azt a törvényjavaslatot, akkor az 1870-iki intézmény sarkkövének kivételéről, akkor annak felforgatásáról teljesen lehetetlenség lesz beszélni. Igen kérem tehát, hogy méltóztassék itéletét mindenesetre felfüggeszteni addig, mig azt a törvényjavaslatot meglátja, mert különben minden jóakaratom mellett és mindamellett, hogy declarálta, lehetetlen lesz tárgyilagosságába valami nagy bizalmat helyeznem.

Különben t. ház, itt incidentaliter megváltoztatásról, itt arról, hogy elhamarkodva történjék valami, nem lehet szó, mert nem szándékoltatik egyéb, mint törvényjavaslatnak beterjesztése, ugy, a mint máskor; és magam jeleztem, hogy annak okvetlenül, előkészítés végett egy bizottsághoz fog kelleni utasittatni — tehát éppen azt jeleztem és óhajtom, hogy ezen törvényjavaslat teljes megnyugtatással, kellő megfontolás után tárgyaltassék.

Különben csak egyet kívánok még megjegyezni s azután nem fárasztom többé a t. ház figyelmét ez alkalommal; (*Halljuk!*) és ez az, hogy én — igaz — nem mondtam, nem is mondom, hogy a hagyatéki tárgyalásnál az önkormányzati közegekben, — vagyis nevezzük meg, a szolgabirákban, mert csak azok teendőiről van itt szó — hiányoznék a képesség, ennek megfelelni. Ezt nem mondtam, nem mondom, nem is fogom mondani. De igenis mondtam és mondon azt, hogy ha lehet a hagyatéki tárgyalásnak czélszerű vezetéséről intézkedni ugy, hogy egyfelől azok a hagyatékok ne terheltessenek új díjakkal, mert hiszen, hogy a közjegyzőktől azok rendszerinti tárgyalása elvétetett, annak legfontosabb oka abban rejlik, hogy, kivált a kis hagyatékok, melyek rájuk voltak bizva, a tárgyalási díjak által csaknem teljesen felemésztettek. Ha ezt lehet tenni, akkor czélszerű ezt tenni közigazgatási szempontokból, nem azért, mert talán azon közegek képtelenek volnának rá, de azért, mert azon közegek jelenlegi számukban, legalább számtalan megyének mutathatom felszólalását, alighanem Hevesmegye is azok közt lesz — mondom, jelenlegi számukban, a rájok bizott sok teendőnek meg nem felelhetnek.

Digitized by Google

A mi a közigazgatással megbizott alsóbb tisztviselőknek zavarba hozását illeti, mire a t. képviselő ur hivatkozott, az történhetik akkor igen is, ha rohamosan, egymás után nagyon sok új teendő bizatik rájuk, de nehezen hozatnak zavarba az által, ha egy, vagy más teendőtől felmentetnek, ez őket tapasztalaikban és tudományukban meg nem zavarhatja. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*)

Különben és végezetül, miután, mint mondám, a közigazgatási tisztviselőkre több már meghozott, vagy tárgyalás alatt lévő törvény által, kell, hogy bizassanak teendők, ha a hagyatéki tárgyalások rendszerinti vezetésétől felmentetnek, ez szerintem nem lehet argumentum arra, hogy azon teendőkkel meg ne bizassanak, de egy argumentummal több arra nézve, hogy el lehessen mondani, hogy ezen teendőktől felmentetvén, azokra igenis idejök lesz, azoknak teljesítésére képesítve lesznek idővel. És igy azt hiszem, hogy az önkormányzaton ezen lépés által, legkisebb sérelem sem esik.

Különben igen kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak itéletőket felfüggeszteni addig, a mig a koncret javaslat előterjesztetik s akkor méltóztassanak azok hiányait kimutatni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Irányi Dániel: T. ház! Miután az általános vita be volt zárva, nekem nem volt jogom felelni azokra, miket egyrészt a t. előadó ur, másrészt az igazságügyminister ur az én tervem, előadásom ellen felhoztak. Arra az esetre tartottam fenn magamnak ezen észrevételeket, mikor ezen §-nál a részletes vita meg fog indulni. Reméllem, a t. ház megengedi, hogy nehány szóval válaszolhassak azon ellenvetésekre, melyek tervem ellen két oldalról tétettek. (*Halljuk!*)

Az igazságügyminister ur, véleményem szerint igen helyes elvből indulva ki, nem tartja megengedhetőnek azt, hogy oly ügyvédek, a kik valamely perben levő okiratot szerkesztettek, ugyanazon perben ügyvédi minőségben is működhessenek. Tökéletesen egyetértek a minister urral és az én hibám volt, hogy ezt ki nem jelentettem akkor, midőn első előadásomkor alkalmam volt a képviselőházat ezen tárgygyal foglalkoztatni. De 1848 előtt is, a váltó-jegyzők sem működhettek azon perekben, melyeknek alapját oly okiratok képezték, melyeket ők, mint váltójegyzők vettek fel. Ez természetesen alkalmazandó volna azon ügyvédekre is, kik most közjegyzői teendőkkel megbizatnának.

Emmer t. előadó ur nem hallott panaszokat a közjegyzői díjtételek magassága ellen. Én oly szerencsétlen voltam; ámbár nem vagyok működő ügyvéd, hogy ismételt panaszokat kellett hallanom a nép között, a hol gyakran megfordulok.

Egyébiránt, a mi azt illeti, hogy a t. előadó ur örül annak, hogy én az ügyvédek ellen létező általános ellenszenvvel ellenkezőleg, az ügyvédi kar iránti bizalmat tanusítok az által, hogy ő közülök indítványoztam, többeket a közjegyzői tiszttel felruháztatni, arra nézve legyen szabad megjegyeznem, hogy én, valamint egyrészt sajnálattal tapasztaltam, hogy az ügyvédi karban igen sok selejtes tudományú és jellemű egyén volt és van ma is, ugy másrészt sohasem vontam kétségbe, ugy most sem vonom kétségbe, hogy sok igen kitűnő, jeles és igen becsületes emberek vannak közttük; (*Helyeslés a szélső balfelől*) és indítványom, melyet tettem, határozottan odahangzott, hogy az ilyen tudományra és jellemre kiváló és kifogástalan egyének volnának felruházandók a közjegyzői teendőkkel. Csak ennyit kivántam megjegyezni. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Én a ministerelnök ur előadására akartam nehány megjegyzést tenni, hanem azóta a ministerelnök ur eltávozott, én üres széknek nem beszélek. (*Felkiáltások jobbfelől: Hiszen itt van!*) Ha itt van, akkor igen szivesen fogok szólani.

Előttünk tárgyalás alapját most az igazságügyi bizottság azon jelentése képezi, mely a királyi közjegyzők díjairól szól. E jelentésben van egy határozati javaslat is, mely a hagyatékok tárgyalását a közjegyzőknek átadatni kivánja, azaz kivánja, hogy a ház hozzon egy határozatot, a melyben fölszólítja a kormányt, hogy az ilyen értelemben törvényjavaslatot nyujtson be. És azon reményben, hogy ezen határozati javaslat el fog fogadtatni, már egy §-t is iktatott be, hol ezen díjakat szabályozza.

Az igazságügyi bizottság előadója, elálll már most ezen határozati javaslattól azért, mert ő ugy értesült, hogy a belügyministeriumban már ily törvényjavaslat készen van.

Engedelmet kérek, hogy ha egy ilyen törvényjavaslat készen van, a mely egy fennálló törvénynek eltörtését, vagy módosítását czélozza, még pedig oly törvénynek, a mely, mint Szederkényi t. képviselőtársam mondotta, még csak másfél éve, hogy életbe léptettetett, tehát még is volna elegendő ok arra, hogy a minister ismertessen meg bennünket azon okokkal és érvekkel. melyek őt rábirták ezen törvényjavaslat elkészítésére és beterjesztésére.

De méltóztassék megengedni, én ugy tudom, hogy a hagyatékok tárgyalása, a közjegyzői intézmény életbeléptetésekor, a közjegyzőknek adatott át, de nehány évi tapasztalás után, 1877-ben, midőn a belügyminister ur a gyámhatóságok rendezéről szóló törvényjavaslatot beterjesztette, akkor azt mondta, hogy a tapasztalás azt bizonyítja, hogy ez nem jó, tehát vétessék el a közjegyzőktől és adassék ide és ez nagy örömmel fogad-

Digitized by Google

tatott. Már most az a kérdés, hogy ki kivánta ennek visszaállítását: a nemzet, a nép kivánta-e, a hatóságok kivánták-e, az országgyülés kivánta-e, vagy a közjegyzők kivánták? (*Felkiáltások szélső-balfelől: A közjegyzők!*)

Engedelmet kérek, ha csak a közjegyzők kivánták, ez azt hiszem, nem elegendő ok arra, hogy a kormány azonnal nekiálljon és egy törvényt módosítson, a mely ellen az illetők közül senkinek nem volt kifogása, csak azoknak, a kiknek ellenére a törvény alkottatott. Én ugy emlékezem, hogy Horácz római költő egyik ódáját ugy kezdi meg: »Jam satis terris nivis atque diro grandinis misit pater.“ Én is azt mondom, már elég volt nekünk ezen ügyvédi, közjegyzői és excutori csapásokból, tekintsünk már egyszer másfelé és azon szegény népre, a mely elvész az adók terhe alatt és melyet nem lesznek képesek a haza fenntartására kiaknázni, ha mindenfele igyekeznek csapolni. Ha mindjárt még oly csekélyek is ezek az érvágások, végtére is elfogy a nemzet életereje és az a nép megszünik életképes lenni. És miért van az? Elég volt már nekünk a korteskedésekből. (*Ugy van! a szélső balon.*) Mi czélja van annak, hogy a kormány azt gondolta, hogy minden kaputos embernek hivatalt kell adni, hogy a választásoknál kortesei legyenek. (*Ellenmondás jobbfelől, helyeslés a szélső balon.*) Ez úgy van, engedelmet kérek és mióta ez a taktika uralkodik a kormánynál, azóta annyi hivatalt szerveztek, hogy ezek képesek Magyarországot tönkrejuttatni. Hát mi köze ahhoz az országgyülésnek, hogy megélhet-e a közjegyző vagy sem. Engedelmet kérek, ha szükséges a közjegyző, akkor adjunk neki fizetést; de ne alkalmazzuk a közjegyzőt arra, hogy a népet kiszivattyuzza. De itt van, Irányi Dániel t. barátom előterjesztése szerint azon indítvány, hogy bizassanak meg némely ügyvédek a közjegyzői teendőkkel. Na hát bizassanak meg azok, akkor kisebb taksákkal is beérik, mert nem csak erre a keresetre vannak utalva. Ez mellékkeresetük és legfeljebb egy-két irnokkal kell többet tartaniok, hogy ezen teendőiket is ellássák. Akkor az ügyvéd és a közönség is meg fog élni. Azon nehézségen, melyet a t. minister ur ellenvetésében említett, igen könnyen lehet segíteni, csak egy-két szót kell a törvénybe iktatni, hogy azon okiratnál, melyet valamely ügyvéd készített, ön maga nem járhat el. Ez tehát semminemü nehézséget nem képezhet. A közjegyzői intézmény Magyarországon, egyáltalában sohasem volt való. Sem való nem volt, sem szükséges nem volt. Való nem volt ide, mert hát nem birjuk fedezni a szükséges költségeket. Francziaországban, a honnan az eredetileg származott, ezen intézmény századok óta fennáll és fenntartatik különösen a kereskedés által. De önök közgazdasági politikája megölte Magyarországon a kereskedést és ipart. Ez már nem tarthatja fenn az intézményt. Most tehát azt, a mit még eddig nem lehetett megölni, mert hiszen lehetetlen volt, hogy a földbirtokot átvigyék más országba, mondom, most azt akarják, hogy azon földbirtokos tartson ki mindenkit, az fizessen mindent, ez jusson tönkre. Engedelmet kérek, hogy ha a belügyminister ur egy törvényjavaslatot terjeszt a ház elébe, a mely törvényjavaslat egy fennálló, egy meglevő törvénynek módosítását czélozza, akkor legalább indokolnia kell, hogy mi birta arra, hogy ezen törvényjavaslatot előterjeszsze és erre nézve azon indok, hogy a közjegyzői kamarák birták arra, elegendő indok nem lehet, mert nekünk feladatunk nem lehet, hogy a közjegyzők megélhetéséről gondoskodjnnk. Ha az a közjegyző nem képes megélni, nézzen más kereset után, mert hogy ha a közjegyzőket sorsolás utján rászorítanók, hogy neked kell közjegyzőnek lenni, akkor érteném, ha panaszkodnának. (*Derültség a szélső baloldalon.*) De miután nem sorsolják ki, hanem csak saját kérelmükre nevezik ki őket, (*Ugy van! Ugy van! a szélső balon*) akkor ne kérelmezzenek ilyesmit. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Ez igen természetes. A közjegyzői intézmény nálunk, mint mondám, nem élhet meg, nem állhat meg azért, mert nincs kereskedelmünk olyan, mely azt fenntartani képes. Francziaországban legnagyobbrészt a kereskedelem tartja fenn. Vannak más functióik is, de élni, főleg a kereskedelem után élnek. Eszembe jut itt, hogy — nem tudom, a jelenlegi vagy az előbbi igazságügyminister ur, egy körrendeletet bocsátott ki a közjegyzők pártolása érdekében és abban arra hitta fel a városok lakosait, hogy az általuk készített végrendeleteket és más hasonló okmányokat, ne hagyják a város archivumokban, mert ott nem oly biztosok, hanem vigyék el a közjegyzőkhöz. Ennek következménye az volt, a szegényemberek — mert hiszen, ha a minister tanácsolja, ugy kell lenni — kivették okmányaikat a tüz biztos archivumokból és oda adták a közjegyői épületbe, mely némely helyen lehet talán jó, de sok helyeken kevesebb biztosságot nyujt, mint a városháza. Miért tette ezt a a minister? csak is azért, hogy a közjegyzőknek valami kedvezményt, vagy keresetet nyujtson. És természetes is, a mennyi keresetet nyújtott a közjegyzőknek, éppen annyiban sújtotta a földmüvelő népet és a városok lakosait általában.

Mindezek oly dolgok, melyek egyáltalában nem férnek meg az ország érdekével és nem férnek meg a kormány valódi feladatával. Azt kivánnám, hogy a ministerelnök ur, ha előterjeszt egy törvényjavaslatot, indokolja, hogy mi okból terjeszti be és hogy mi birta őt erre reá.

Digitized by Google

Midőn egy fennálló törvényt el akar törülni, mutassa be statisticai adatok alapján, hogy ezen törvény működése ártalmas volt az országra nézve s akkor szivesen hozzá járulok a megváltoztatáshoz, de ha ezt nem képes bemutatni, hanem csak azt, hogy korteseket akar magának biztositani a jövő választásokra, ez én rám nézve hatással nem birhat.

Tisza Kálmán belügyminister: Pár szóval kénytelen vagyok reflectálni a t. képviselő ur előadására. (*Mozgás a baloldalon.*) Én a képviselő urat meghallgattam, nagyon kérném, méltóztassanak ezen pár rövid szavamat meghallgatni. (*Halljuk.*) Mindenek előtt megkivánom jegyezni, hogy már elébb elmondtam — röviden bár, mert ide valónak bővebb tárgyalását nem tartom — hogy a közigazgatás érdekében levőnek is tartom azon intézkedést, ha ez lehetséges a nélkül, hogy beálljanak azon bajok, melyek miatt, akkor a közigazgatási közegekre bizatott rendszerint a hagyatékok tárgyalása.

És itt még csak arra kivánom figyelmeztetni a képviselő urat, hogy 1877 előtt a járásbiróságok teendője volt rendszerint a hagyatékok tárgyalása, megbizás folytán a közjegyző is tárgyalt, nem volt tehát akkor sem kizárólagosan a közjegyző kezében. Tehát a képviselő ur mindazon következtetése, melyet abból von, hogy akkor kizárólagosan a közjegyzők teendője volt ez, eo ipso összedől, mert az alap hibás. De másodszor megjegyezni kivánom azt is, hogy az 1877-iki törvény sem zárta ki a közjegyzőket a hagyatékok tárgyalásából s ott határozottan felveszi azt, hogy mily viszonyok közt lehet és kell közjegyzőkre bizni a dolgot. Ez a másik, a mit megjegyezni kivántam.

A harmadik az, hogy van több törvényhatósága az országnak, mely épp a közigazgatás érdekéből, ott a hol kellő számú közjegyzők egyfelől voltak, másfelől, a hol a közjegyzők declarálták, hogy bizonyos mérsékelt díjazás mellett, tehát elkerülésével a hagyatékok túlterheltetésének készek a tárgyalást eszközölni, a közjegyzőkre bizta a hagyatékok tárgyalását, mind a mellett, hogy arra törvény által kényszerítve nem volt.

Ezeket az elmondottak folytán pár szóval megemlíteni szükségesnek tartottam.

A t. képviselő ur czélszerűnek és jónak látja, a nélkül, hogy látta volna azt a törvényjavaslatot, a nélkül, hogy tudná, mily díjról van ott szó, beszélni arról, hogy a közjegyzőknek táplálása szempontjából, a szegény népet akarja a kormány kiszivattyúzni.

T. ház! Ha az ember felteszi magában, hogy mindig és minden áron izgasson, ezt mondani lehet, de ha azt teszi fel magában, hogy bárkivel szemben igazságos akar lenni, akkor nem mondhatja, mert itt, mint a képviselő ur meg fog győződni, arról nincs szó. A törvényhatóságok legnagyobb része megállapitotta a mérsékelt díjakat jogánál fogva a hagyatékok tárgyalására. A néptől alig fog, vagy éppen nem — nem merem mondani, mert számok nincsenek előttem — a hagyatékok tárgyalására több követeltetni, mint a mennyi az ily törvényhatóságoknál — és pedig többnyire a törvényhatóság felterjesztésében foglalt díjak általam, mint belügyminister által történt tetemes leszállítás utján — megállapittatott. Ha tehát valaki oly nézetből indul ki, hogy nekünk egyáltalában nem kell közjegyzői intézmény, akkor igen természetes, roszalni fog mindent, a mi oda vezet, hogy a közjegyzői intézményt meghonosítsuk. De azt tartom, hogy ha valaki azon meggyőződésben van, hogy az igazságszolgáltatás érdekében van a közjegyzői intézmény, azt helyeselni fogják, ha megadatnak azon intézménynek a létezhetési feltételek oly módon, hogy abból más kár ne háruljon és mihelyt valaki a közjegyzői intézményt fenntarthatónak tartja, akkor nem fogja azt mondani, hogy a mi az intézmény fenntarthatása szempontjából történik, egyes közjegyzők személye érdekében történik, mert történik az intézmény érdekében, a melyet én legalább igazságszolgáltatásunk érdekében fenntartandónak hiszek.

A t. képviselő ur azt mondja, hogy Franczia-országban már századok óta létezik ez intézmény. S ott persze jó; de nézetem szerint azt kellene bebizonyitani, hogy Franczia-országban, a mikor behozták, akkor is mindjárt annyira elterjedt működési körrel birt, mint most száz év mulva. A legtöbb országban a világon, egy új intézménynek előitéletekkel, megszokással kell küzdenie, azért tehát ha ma még nálunk a közjegyzői intézmény nem az, a mi Franczia-országban most száz év mulva lett, ez — engedelmet kérek — lehet kritika, de olyan, melynek alapja nincs. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Végre a képviselő ur kormányhivatalok teremtéséről, korteskedésről beszél némelyeknek nagy tetszésükre. Hát t. képviselő ur, én nem hiszem, hogy a t. képviselő ur ne tudja először, hogy e kormány legalább hivatalokat nem teremtett, mert öt évi feladata mindig reductiókban és nem szaporitásban állott s igy ezen kormány, ha valaki számára korteseket teremtett, nem a maga számára, hanem az ellenzék számára teremtett azokban, a kiknek kénytelen volt reductió folytán, érdekeit megsérteni. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*) Ez az egyik, A másik az, hogy azt mondja a képviselő ur, hiszen ha kell közjegyző, adjanak neki fizetést, de ne kivánják, hogy a nép fizesse. No t. ház, ha fizetést adunk neki, egyfelől nem tudom, nem a nép fogja-e azt fizetni; én legalább azt hiszem, bogy igen; és másfelől nem is beszélve arról, hogy az egész

Digitized by Google

intézmény szellemével megférhetetlen volna a kormányi fizetés, meg szeretném tudni, hogy mivel fogna kevesebb lenni a korteskedés, ha a kormány nevezi ki a közjegyzőt és azt mondja leszel közjegyző és talán addig, a meddig nekem kormánynak tetszik és tőlem veszed a fizetést? (*Tetszés a jobboldalon.*)

Még csak egyet kivánok megjegyezni. Én igenis a közjegyzői intézményt fenntartandónak tartom és a magam részéről ismétlem mindazt, a mit azon intézmény érdekében, mások érdekeinek sérelme nélkül, sőt, mint ezen esetben, magának a közigazgatás érdekeinek szempontjából is helyesen tenni lehet, kész vagyok megtenni; de nem azért, mintha a közjegyzőben valamely jó kormánykorteseket szemlélnék; mert a képviselő ur is tudja, csak ugy mint én, hogy részint — a mi talán a leghelyesebb — távol szokták magukat tartani a korteskedéstől, de én, ha tetszik, fogok igen számos közjegyzőt megnevezhetni, a kik buzgó kortesek voltak, de a kormány ellen. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*) Ha tehát korteskedésről beszélünk, akkor maga a képviselő ur lesz kénytelen elismerni, — ha ugyan elismerni kész azt, a mi egyszerűen igaz és sallanggal fel nem czifrázható, — kénytelen lesz, mondom, elismerni, hogy még a kormány nagylelkűen is jár el, mert a kormány jutalmazza azokat, a kik — nem ugyan mind, mert a solid emberek távol tartották magukat — ellene korteskedtek. (*Ugy van! jobbfelől. Ellenmondás a szélső baloldalon.*)

Egyébiránt ismétlem, méltóztassanak a javaslatot birálni akkor, mikor a ház előtt fekszik majd. (*Helyeslés jobbfelől.*)

B. Mednyánszky Árpád jegyző: Orbán Balázs! (*Tisza Kálmán feláll és kimenni készül.*)

Csanády Sándor: Ahá! menekül!

Tisza Kálmán: Nem menekszik, hanem megy, mert nincs házszabály, a mely itt maradásra kötelezne. Előbb tessék házszabályt teremteni, mely folytonos bennmaradásra kötelezi a ministert, akkor majd tiltakozhatik az ellen, ha kimegyek. (*Mozgás balfelől. Helyeslés jobbfelől.*)

Orbán Balázs: T. ház! A ministerelnök ur, az előadó ur és pártja mindenképen igyekeznek bennünket nagy elméleti tételekkel meggyőzni arról, hogy ezen közjegyzői intézmény mily jó, áldásos és üdvös e hazára és e nemzetre. De t. ház, mi nem e szép szavakból, nem nagy elméletekből, hanem a gyakorlati életből győződtünk meg arról, hogy a közjegyzői intézmény egy haszontalan, hasznavehetetlen, felesleges és hazánk viszonyai közt egyáltalában be nem illeszthető intézmény. Az majmolása volt a külföldnek, — mert ugy látszik, minden roszban követni szokták a külföldi példát, — de a mi viszonyainkkal, a mi erkölcseinkkel, a mi törvényes gyakorlatunkkal egyáltalában össze nem egyeztethető. De különben is t. ház, a hagyatéki tárgyalásoknál igen szomorú esetek állnak előttünk, a melyek nagy óvatosságra intenek; tudom azt, hogy a népnél előforduló kisebb hagyatékoknál, az örökös nem a természetes örökös, hanem a közjegyző volt igen sok esetben...

Elnök: T. ház! A vita, azt hiszem, oly téren mozog, a mely e szakaszhoz nem tartozik, a képviselő uraknak volt alkalmuk az általános tárgyalásnál nézeteiket a közjegyzőkre vonatkozólag elmondani. (*Ugy van! a jobboldalon.*) E szakasznál annak helye nincs. Simonyi Ernő képviselő ur megkezdette és most egyszerre ismét benne vagyunk az általános vitában. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a szélső baloldalon.*) Én engedelmet kérek, csak azon kötelességet teljesítem, melyet a házszabályok elém szabnak. (*Helyeslés a jobboldalon.*) A szabályok engem arra utasítanak, hogy fenntartsam a tanácskozási rendet. Teljes meggyőződésem szerint az, a mit a képviselő ur eddigelé mondott, e szakaszszal csakugyan alig lehet összefüggésben. (*Egy hang jobbfelől: Éppen nincs összefüggésben!*) Ennek helye és ideje az általános vita alkalmával lett volna, az pedig be van fejezve. Kérem ennélfogva a képviselő urat, méltóztassék csak a szakaszhoz szólni. (*Helyeslés jobbfelől; ellenmondások a szélső baloldalon.*)

Orbán Balázs: Én szorosan ragaszkodom azokhoz, a miket a ministerelnök ur mondott. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) Tisztelt ház! A ministerelnök ur igenis hangsúlyozta azt, hogy a hagyatékoknál, mily előnyös a dolog és hogy van egy törvényjavaslata, melyet titokban tart, a melyről nem tudjuk, hogy mi, de félek, hogy nem javítása lesz a helyzetnek. Az örökösödésnél az állam már ugy is nagy illetékkel terheli a szegény örökösöket, ugy, hogy a hagyaték egy része fel megy az illetékekre, másik részét felemészti a közjegyző. A ministerelnök ur igen élesen reflectált azon tételre, hogy a közjegyzők nem kortes eszközök, sőt hivatkozott oly esetre, hogy tán egy-két közjegyző, ellenzéki korteskent szerepelt. Ilyet nem tudok, de igen az ellenkezőt; ha volt is olyan eset, az csak egyetlen csepp viz lehet a nagy tengerben. A ministerelnök ur nagyon szabadkozott az ellen, hogy a kormány új hivatalt nem teremtett; de mi azt látjuk, hogy egész kormányzata alig volt egyéb, mint folytonos hivatalok felállítása. Ott vannak az erdőfelügyelők, a kataszteri s illetékszabási hivatalok, adófelügyelők, bejelentési hivatal stb. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) Nem is tudom mind előszámlálni. Alig volt törvényjavaslat, melyet megszavazott a többség, mely új hivatalt ne állított volna fel. Mi elejétől fogva elvileg rosznak nyilvánítottuk a közjegyzői intéz-

Digitized by Google

ményt és most is, midőn alkalmunk és jogunk van, minden alkotmányos eszközzel küzdünk az ellen; s ha megszüntetését nem birjuk kieszközölni, legalább azt igyekszünk megakadályozni, hogy még károsabbá ne tétessék. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Elnök: Szólásra nem lévén senki feljegyezve, a vitát berekesztem. A szólás az előadó urat illeti.

Emmer Kornél előadó: Tisztelt ház! Én valóban elismerésemet vagyok kénytelen kifejezni, hogy ezen oldalról a közjegyzői díjakról szóló ezen ártatlan törvényjavaslatot (*Derültség a szélső baloldalon*) méltóztattak felhasználni arra, hogy a nép érdekeit oly melegen képviseljék, (*Derültség jobbfelől*) hogy korteskedést és pártszempontot hoznak a vitába, különösen pedig, hogy akkor, mikor az előadó kérte a t. házat, hogy egy paragraphus ne most, hanem máskor tárgyaltassék, méltóztattak ezen kérdés mellett magába a tárgyalásba is bebocsátkozni. (*Tetszés jobbfelől.*)

Azokra nézve, a mik felhozattak, csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy ezen határozati javaslat semminemű pártszempontból nem keletkezett, hogy az igazságügyi bizottság egész objective fontolván meg azon kérdést, melyet már előbb voltam bátor megvilágítani, hogy t. i. a közjegyzői intézmény és a hagyatékok helyes letárgyalásának érdeke itten összevágván, revisióját kivánja a gyámsági törvénynek. Mondhatom, csak nehezen birhatta a bizottság rá a jelen volt belügyminister, hogy ő a gyámsági törvénynek ily irányú módosításába beleegyezzék.

Egyáltalában itt tisztán egy czélszerűségi kérdés forog fenn. Az a kérdés: jobban birják-e a közjegyzők, mint a túlterhelt közigazgatósági hatóságok a hagyatékokat letárgyalni? Pártszempontról itt szó sem lehet. Azt méltóztatott felhozni, hogy az ügyvédi és executori csapáshoz még ezen közjegyzői csapást is hozzá teszszük. Már bocsánatot kérek, de annyi tény, hogy akár a közigazgatási hatóság jár el, akár más organum, díjak nélkül a hagyatéki eljárás meg nem történik és a szegény nép, mint magukat a t. képviselő urak kifejezni szeretik, az által valóban nagyobb mértékben nem sujtatik, ha ezeket a díjakat a helyett, hogy a közigazgatási hatóságoknak fizetné, a közjegyzőknek fogja fizetni. S éppen a nép érdekében van az, ha már erről van szó és kell, hogy legyen, hogy a reform keresztülvitessék, hogy azon törvényjavaslat, melyet a határozati javaslat contemplál, mihamarább benyujtassék. Akkor lehetséges, hogy azon olcsó díjtételek, melyek a mostani praxis alapján, mint az olcsóság végha-tárai megállapittattak, közjegyzőkre átvitessenek.

De tévedett Simonyi képviselőtársam, midőn azt mondta, hogy az igazságügyi bizottság előbb egy határozati javaslatot formulázott, melynek alapján egy törvény volna benyujtandó és már beiktatott egy paragraphust a közjegyzői díjakról szóló törvényjavaslatban, mielőtt ezen javaslat beadatott volna.

Nem ugy van a dolog. Méltóztatott kellő figyelemmel nem kisérni ezen tárgyalást, mert nekem szerencsém volt megmagyarázni azok számára, a kik nem olvassák a jelentést, hogy ezen törvényjavaslat 22. §-ában, a mai állapotot tartja szem előtt, mert nem tudhatta a bizottság, mikor a határozati javaslatot formulázta, hogy a belügyminister ur rövid idő alatt szándékozik egy törvényjavaslatot előterjeszteni. És csak most, miután biztosítva vagyunk arról, hogy a legrövidebb idő alatt elő lesz terjesztve ez a törvényjavaslat, indítványozzuk a 22. §. felfüggesztését, hogy azon törvényjavaslat beadása után ennél sokkal alacsonyabb, sokkal olcsóbb tételeket proponálhassunk a t. háznak.

Méltóztatott felhozni azt is, hogy a közjegyzők minden tekintetben pártoltatnak egyrészt a kormány által, másrészt az igazságügyi bizottság által, sőt, hogy az igazságügyminister ur egy rendeletet is bocsátott ki, mely felhivja a közönséget, hogy minél nagyobb mértékben használja fel a közjegyzői intézményt. Én ezt nagyon természetesnek tartom. Igaz, hogy senki sem lett kisorsolás utján belekényszerítve a közjegyzői állásba. Azonban szemben állunk azon ténynyel, hogy igen sok állampolgár, ki előbb más, mint ezen oldalon igen helyesen megjegyeztetett, igen szép állásban volt, bizva a törvényhozás azon enunciációjában, hogy ezen intézményt szükségesnek tartja, ezen állomásra vállalkozott és most tényleg azon állomásban van. Mi tehát egyrészt azon meggyőződésben, hogy ezen intézmény fenntartandó, helyesen cselekszünk, midőn másrészt lehetővé teszszük, hogy ezen emberek, a kik erre az állomásra vállalkoztak, legalább megélhetésnek minimumát nyerjék, a nélkül, hogy az állampénztár megterheltessék.

Irányi Dániel t. képviselő ur ismételve állította, hogy panaszokat hallott a közönség köréből a díjtételek magassága iránt. Én kénytelen vagyok újolag is kijelenteni, hogy ha ily panaszokat hallott a t. képviselő ur, ezek a díjtételek meg nem tartásából származhattak, mert ugy ezen, mind a rendeletben foglalt díjtételek valóban azon demokratikus elven alapulnak, hogy az olcsóság által a közönség rábirassék, hogy a közjegyző közreműködését igénybe vegye, mert ez által nagyobb garantiákat nyer.

A mi azon rendeletet illeti, a melyről szó

Digitized by Google

volt, tudtommal csak egy oly rendelet van, a mely az árva kötvényeknek a közjegyző közbejöttével leendő megkötését elrendeli, a mennyiben az árvák érdeke biztosittatik, ha a kötvények közvetlen végrehajtási záradékot nyernek. Tehát semmi nehézség sem forogván fenn a 22. §. függőben tartása iránt mindazokban mik felhozattak, bátor vagyok a t. házat kérni, hogy ezen szakasz tárgyalását felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Minthogy indítvány adatott be az iránt, hogy a 22. §. tárgyalása elhalasztandó addig, mig a belügyminister a bizottság jelentésében foglalt határozati javaslatban említett törvényjavaslatot beadta, azon kérdést intézem a t. házhoz: kivánja-e a 22. §. tárgyalását elhalasztani; igen, vagy nem? (*Igen! Nem!*) Méltóztassanak azok, a kik a tárgyalást elhalasztani kivánják, felállani. (*Megtörténik.*) Ennélfogva a 22. §. tárgyalása elhalasztatik.

Emmer Kornél előadó: A miniszterelnök ur azon kijelentése után, hogy szombaton az illető törvényjavaslatot be fogja adni, a bizottság nevében a határozati javaslatot visszavonom.

Elnök: A határozati javaslat visszavonatván, a 22. §-sal összefüggésben lévő 23. és 24. §§. tárgyalása is elhalasztatik. Következik a 25. §. tárgyalása.

Antal Gyula jegyző (*olgassa a 25., 26., 27., 28. §§-at, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak*).

Elnök: E szerint ezen törvényjavaslat elfogadtatván, azzal, hogy azon szakaszok, melyeknek tárgyalása függőben maradt, mikor tárgyaltassanak, a t. ház annak idején fog határozni.

Mielőtt az ülést bezárnám, a napirendet illetőleg vagyok bátor előterjesztést tenni. (*Halljuk!*)

Napirendre kitűzhető egyéb tárgyak nincsenek, mint az elnöki jelentés a kormánybiztosi minőségben működő képviselők iránt. Miután a határozat, melytől ezen jelentés tárgyalása függővé tétetett, hitelesítve van, ez talán a legközelebbi ülésben lenne tárgyalható. Azonkivül már méltóztatott elhatározni, hogy a szombati ülésben tárgyaltatni fog a pénzügyi bizottságnak jelentése, a hozzáutasított főrendiházi jegyzőkönyvi kivonat tárgyában. Ezenkivül szombaton a kérvények is lesznek tárgyalandók. Én tehát azt volnék bátor javaslatba hozni, hogy holnap, pénteken, ülés ne tartassék, a szombati ülésre pedig az általam érintett pénzügyi bizottsági jelentés és a kérvények tüzetnek ki napirendre. (*Helyeslés.*)

Hogy a főrendhiáz üzenete még ma a pénzügyi bizottsághoz utasittassék, méltóztassék a mai ülés jegyzőkönyvének erre vonatkozó részét meghallgatni.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a febr. 5-én tartott ülés jegyzőkönyvének kivonatát*).

Elnök: Észrevétel nem tétetvén, ezen jegyzőkönyvi kivonat hitelesittetik.

Az ülést bezárom.

(*Ülés vége 1 órakor.*)

Digitized by Google

203. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi február 7-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőköny hitelesitès. Elnöki jelentès a beérkezett kérvényekről. Bicskey Kálmán képviselővé választásáról. Tisza Kálmán ministerelnök benyujtja az 1877. XX. t. cz. módositásáról szóló törvényjavaslatot, mely a jogügyi bizottsághoz utasittatik. Gróf Szapáry Gyula pénzügyminister javaslatot nyujt be az 1878. XXV. törvénynek a bankjegyek czimerére vonatkozó határozat függőben tartásáról. A főrendiháznak az inségkölcsönt illető törvényre vonatkozó módositásának tárgyalása. A királyi biztosokként működő képviselők ügyének tárgyalása. A kérvények XXVI-ik sorjegyzékének tárgyalása. A napirend megállapitása, a rendes üléseknek febr. 20-ikáig elnapolása. Vita a 10 évi közgazdasági összeállitásról szóló jelentès tárgyalása fölött.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, B. Kemény Gábor, Pauler Tivadar, Péchy Tamás, Trefort Ágoston, gróf Szapáry Gyula, Bedekovich Kálmán.

(*Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Baross Gábor jegyző ur fogja vezetni; a szólni kivánókat egyrészről Antal Gyula, másrészről b. Mednyánszky Árpád jegyző urak jegyzik. Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a február 5-diki ülés jegyzőkönyvét*).

Madarász József: T. ház! Méltóztassék megbocsátani, ha egy kis észrevételt vagyok bátor a jegyzőkönynek azon kitételére tenni, hogy Madarász József „indokolásának meghallgatása után". Méltóztassék ezen szó helyett: „indokolás" tenni; Madarász József „előadása" után, mert én kijelentettem, hogy nem indokolom indítványomat. Ez felel meg teljesen a történteknek.

Baross Gábor jegyző: Nincs kifogásom a képviselő ur kivánsága ellen, de én azért vettem fel úgy, a mint e pontot szövegeztem, mert a házszabályok azt mondják, hogy az indítvány „indokolás végett vétetik fel", tehát a t. képviselő ur csak e czímen szólhatott. Különben, ha a ház úgy kivánja, a képviselő ur kivánsága teljesithető.

Elnök: E szerint a jegyzőkönyv, Madarász József képviselő ur kivánságához képest fog kiigazittatni. (*Helyeslés.*)

Baross Gábor jegyző (*folytatja a jegyzőkönyv olvasását*).

Elnök: Nem lévén egyéb észrevétel a jegyzőkönyv ellen, az hitelesittetik.

Van szerencsém a t. háznak bemutatni, a magyar tisztviselők országos egyesülete választmányának Baross Gábor képviselő által beadott kérvényét, a szegényebb tisztviselőknek nyujtandó drágasági pótlék iránt.

Oldinger Antal plébánosnak, mint a bélabányai ministeralapitványi gondnoknak Zsigmondy Vilmos képviselő által benyujtott sérelmi feliratát, melyben a pénzügyministerium által 21641. számú körrendelete ellen orvoslást kér.

A volt székely huszárezred Torda-Aranyosmegyében, Gyéres, Egerbegy és Bágyonban lakó huszárcsaládoknak, Orbán Balázs képviselő által beadott kérvényét, melyben a cs. kir. kormány által 1850-ben lefoglalt, de később visszaadott ló-, táp- és ruházati pénzalap kiadatását kéri.

Mindezen kérvények áttétetnek a kérvényi bizottsághoz.

Digitized by Google

Van szerencsém továbbá a t. háznak bejelenteni, hogy Bicskey Kálmán, Pest-Pilis-Solt- és Kis-Kúnmegye monori választó kerületében megválasztott országos képviselő beadta megbizó levelét.

Kiadatik az állandó igazolási bizottságnak.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Van szerencsém a mult ülésben jelzett törvényjavaslatot, az 1877.: XX. t.-cz. módosításáról, indokolásával együtt benyujtani. Kérem, méltóztassék elrendelni, hogy az kinyomassék és egyuttal előzetes tárgyalás végett, a jogügyi bizottsághoz utasittassék, minthogy a közjegyzői díjakról szóló törvényjavaslatnak, a jogügyi bizottsághoz visszautasított §§-aival együtt, combinative lesz tárgyalandó.

Szederkényi Nándor: Én azt gondolom, hogy miután az 1877: XX. törvényczikk módosításáról van szó, a mely törvény a közigazgatás egyik ágát tárgyazza és igy az ezen módosítást czélzó javaslat némi részben a közigazgatás ágába vág s miután a háznak közigazgatási bizottsága van: e javaslat első sorban a közigazgatási bizottsághoz utasítandó; és azután ha netán szüksége merül fel, a jogügyi bizottsághoz lenne utasítandó. De ha már a háznak közigazgatási bizottsága van és a törvény, a mely módosítandó, a közigazgatást érdekli, lehetetlen, hogy a ház ezen törvényjavaslat módosítása tárgyában, a közigazgatási bizottságot meg ne hallgassa. (*Helyeslés a szélső balon.*)

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Ha az 1877: XX. t.-cz.-nek általában módosításáról volna szó, a javaslatot okvetetlenül egyenesen és kizárólag a közigazgatási bizottsághoz kellene utasítani. De, mint a multkori vita alatt is jeleztetett és, mint most is szerencsém volt jelezni, e javaslat nem szól semmi egyébről, mint éppen azon kérdésről, melyet czélszerüen csakis a közjegyzői díjakról szóló törvényjavaslatnak a jogügyi bizottsághoz utasított szakaszaival kapcsolatosan lehet tárgyalni. Én tehát arra kérném a t. házat, hogy ne méltóztassék ez esetben kivánni, hogy e javaslat a közigazgatási bizottsághoz utasittassék. Ha a tárgyaláskor arról győznék meg a ház, hogy az én felfogásomtól eltérőleg szükséges, hogy a közigazgatási bizottság is megkérdeztessék, meg lehet fordítani a dolgot és ez esetben, azután lehet oda küldeni. (*Felkiáltások a szélső baloldalon: Előzetesen küldessék a közigazgatási bizottsághoz!*)

Elnök: A hangoztatott ellenmondások folytán kénytelen vagyok szavazás alá bocsátani a kérdést.

Kérem a képviselő urakat, a kik a ministerelnök ur indítványához képest, a beadott törvényjavaslatot a jogügyi bizottsághoz kivánják utasítani oly módon, hogy a jogügyi bizottság azt a közjegyzői díjakról szóló törvényjavaslat függőben maradt szakaszaival együtt tárgyalja, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadja a ministerelnök ur indítványát, e szerint a törvényjavaslat a jogügyi bizottsághoz utasittatik.

Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister: T. ház! Van szerencsém benyujtani egy törvényjavaslatot, az osztrák-magyar banknak 1878: XXV. törvényben foglalt bankjegyeire alkalmazandó czímerről szóló rendelkezés függőben tartásáról. Kérem a t. házat, méltóztassék ennek kinyomatását, szétosztását és a pénzügyi bizottsághoz való utasítását elrendelni.

Elnök: A törvényjavaslat ki fog nyomatni, szétosztatni és a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Antal Gyula jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatiós-könyvben ez alkalommal újabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Következik a tegnapelőtt hozott határozathoz képest, az állandó pénzügyi bizottság jelentése, a főrendiház által, az ország némely inséges vidékén vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetítéséről szóló törvényjavaslaton tett módosítás iránt.

Hegedüs Sándor előadó: A főrendiház, a törvényjavaslat 2. §-a után egy új bekezdést javasol felvétetni, a következő szövegezésben: „Az ezen törvény értelmében nyert kölcsönök, az 1868: LIV. t.-cz. 398. §-ának rendelkezése alá esnek.“

Helyes és nemes intentiója e javaslatnak az, hogy az inségi kölcsön adósságba lefoglalható ne legyen; a dolog természete, a kormány és a pénzügyi bizottság szándéka sem engedheti ezt meg s ezért ajánljuk a főrendiház által javasolt új 3. §. felvételét. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház elfogadni? (*Elfogadjuk!*)

Tehát elfogadtatik.

Hegedüs Sándor előadó: Ennek következtében aztán a régi 3. §. lenne 4. §. és a régi 4. §. lesz 5. §.; sőt ez utóbbinak szövege, — az igazságügyminister is felvétetvén a végrehajtó közegek közé, igy fog módosittatni: „5. §. Ezen törvény végrehajtásával a pénz-, bel- és igazságügyministerek bizatnak meg.“ E módosítást is javasolja a főrendi ház és a pénzügyi bizottság is elfogadásra ajánlja. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik-e a t. ház elfogadni? (*Elfogadjuk!*) E szerint a két ház között ezen törvényjavaslatra nézve az egyetértés létrejövén, erről a mélt. főrendek értesittetni fognak, a törvényjavaslat pedig szokott módon szentesítés végett ő Felsége elé fog terjesztetni.

Következik tárgyalása azon jegyzéknek, melyben azon országgyülési képviselők neve fog-

Digitized by Google

laltatik, a kik királyi biztosi, kormánybiztosi és királyi biztossági tanácsbeli minőségben működnek.

Minthogy én adtam be ezen jelentést, méltóztassék a t. ház megengedni, hogy azt rövid észrevételemmel kisérjem. (*Halljuk!*)

A mint ezen jegyzékből méltóztatnak látni, az első hét képviselő, t. i. Tisza Lajos, Bakay Nándor, Horváth Gyula, Jankovich Miklós, Komjáthy Béla, Szemző Gyula és Végh Aurél urak az 1879. évi XX. t.-cz. alapján neveztetett ki, az első 1879. május 31-én, az utóbbi hat 1879. julius 4-én királyi biztosnak, illetőleg királyi biztossági tanácstagnak és a ház ezen képviselőknek, a távozásra az engedélyt 1879. október 2-án méltóztatott megadni. Ezekről tehát úgy hiszem, tárgyalás nem folyhat, mert ügyök el van intézve. (*Helyeslés.*)

Hasonló eset forog fenn Miklós Gyula képviselő urra nézve, ki 1879. évi augusztus 30 án neveztetett ki és mult évi október 2-án kapott távozási engedélyt a t. háztól. Fenn marad tehát még három képviselő urnak: Kende Kanuth, Meczner Gyula és Dárday Sándor uraknak esete. Ezekre nézve van a t. ház hivatva, a távozási engedély iránt határozni.

Madarász József: Bocsánatot kérek, de közbevetőleg meg kell jegyeznem, hogy miután a t. elnök ur azt mondja, hogy csak ezen három képviselőről van szó az iránt, vajjon megadható-e nekik a távozási engedély vagy nem, mondom, meg kell jegyeznem, hogy Meczner Gyula képviselő ur ügye nem sorolható azok közé, a melyek most vannak tárgyalás alatt, mert Meczner képviselő ur ellen, összeférhetlenségi eset van bejelentve. A mig tehát ezen ügyben a bizottság által jelentés nem tétetik, addig az én véleményem szerint, a t. ház a távozás iránti határozatát kell, hogy függőben tartsa; (*Helyeslés a szélsőbalon*) és most tisztán csak Kende Kamuth és Dárday Sándor esete volna az, melyekre nézve a ház határozna, hogy megadja-e nekik az engedélyt vagy nem. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház e fölfogáshoz hozzá járulni? (*Helyeslés.*) E szerint a t. ház Meczner Gyula képviselő urra nézve a távozási engedély iránt akkor fog határozni, midőn az összeférhetlenségi bizottság beadja jelentését. — Maradna Kende Kamuth és Dárday Sándor urak esète. (*Helyeslés.*)

Zay Adolf: T. képviselőház! Mielőtt ezen jegyzék érdeméhez hozzá szólani kivánnék, csak a t. elnök urral szemben volnék bátor kijelenteni, hogy engemet a mai jelentése nem elégített ki egészen, a mennyiben csak az engedély elnyerésének ideje iránt volt szives tenni jelentést és nem adott felvilágosítást az iránt is, hogy az ezen ügygyel összefüggő 191. §-sa a házszabályoknak lett-e alkalmazva ezen képviselő urakra nézve, vagy nem? Mielőtt ezen ügyet tárgyalnók, méltóztassék részben fölvilágosítást adni.

Elnök: A 191. §. ezt mondja:

Beőthy Algernon jegyző (*olvassa*): „A képviselők napdíjai, csak az ő (elnök) ellenjegyzése mellett adatnak ki.

Azon képviselőket, kik Budapesten engedély nélkül, vagy engedélylyel ugyan, de 15 napnál hosszabb időre vannak távol, távollétök idejére, ha a ház, az országgyülés szünetelésének alkalmára másként nem rendelkezik, napidíj nem illeti, kivéve a bejelentett betegség miatt, vagy a háztól vett kiküldetésben távollevőket.

Azoknak, kik a képviselőknek a 188. §. értelmében történt felolvasásánál a házban jelen nem voltak, ezen naptól kezdve napidíj nem jár, mig jelenlétöket a ház elnökénél személyesen nem jelentik be.

E szabály nem alkalmazható azokra, kik ezen szakasz második pontjának értelmében kiveendők.“

Elnök: Ha a t. képviselő ur fölszólalása ezen szakaszra vonatkozik, bátor vagyok neki a következőket felelni. Már a multkori vita alkalmával megemlittetett, hogy azon képviselő urak működése, kik ilyen királyi-, vagy kormánybiztosi kiküldetésben részesülnek, nem olyan, hogy a ház tanácskozásaitól való folytonos távollétet igényelne. Mint méltóztatnak tudni és mint a multkor itt fel is emlittetett, a királyi és kormánybiztosok közül többen ismételve megjelentek a házban, szavaztak és igen sokszor több napot itt töltvén, egy időre ismét eltávoztak. Megvallom, arról nincs tudomásom, vajjon 15 napnál tovább voltak-e távol, vagy nem. Tudtommal a házszabályok nem is teszik kötelességemmé, hogy folytonosan őrködjem a felett, hogy egyik-másik képviselő jelen van-e, vagy nincs: (*Élénk helyeslés és fölkiáltások jobbfelől: Nem gyermekiskolában vagyunk!*) Hogy ezt megtudjam, naponkint fel kellene olvastatnom a képviselők névlajstromot és jegyzeteket kellene készítenem a czélból, vajjon elmult-e már a távozásra engedélyezett 15 nap. (*Derültség és tetszés.*) Ha egyik-másik esetben hivatalos tudomásom lesz róla, hogy valaki 15 napnál tovább van távol, kötelességemnek fogom tartani a házszabályokat alkalmazni. (*Élénk helyeslés.*)

Zay Adolf: Én ugy látom, hogy az elnök ur azon dolgot, melyet én komolyan veszek s komolyan is fogok venni, nevetségessé akarja tenni, de ez talán nem fog sikerülni. A t. elnök ur azt mondotta, hogy neki nem lehet tiszte, hogy minden egyes képviselő jelenléte iránt tudakozódjék. Igenis, de ha valaki engedélylyel távozott, ezt evidentiában lehet tartani, minthogy nem 2—3 száz képviselő van engedélylyel távol

Digitized by Google

hanem csak körülbelül 10. A házszabályok illető szakasza azt mondja, hogy a ki engedély nélkül, vagy engedélylyel, de 15 napon túl távol van, erre nézve alkalmazandó az illető szakasz. Ha tehát néhány képviselő engedélyt kapott, ezeket nagyon könnyen lehet evidentiában tartani és kell is, mert máskép illusorius a házszabály rendelkezése. Én ugy fogom fel a dolgot, hogy ha elutaztak, kötelességüknek tartják visszajövetelüket az elnökségnél bejelenteni. Én tehát azt tartom, hogy nem lett volna oly nehéz az elnökségnek ezen 5—10 esetet evidentiában tartani. Sajnálom, hogy nem történt. A minapi vita alkalmával hangsúlyozva lett a kormány részéről, hogy a biztosi kiküldetés nobile officium, mely nagyobb fizetéssel nem jár. Ha azonban az illető képviselő napidíjat és egyszersmind biztosi díjat is kap, akkor valóban jövedelme fokozva van. Ha mi fennakarjuk tartani azon elvet, hogy a biztosi kiküldetés nobile officium, hogy ez által a kormány nem nyujthat az ő kedvenczeinek valami előnyt propter fidelia servitia, akkor őrködni kell a felett, hogy a házszabályok ezen szakasza s az 1875: I. t.-cz. híven és pontosan alkalmaztassék. Az említett törvénynek colorariuma, a házszabályok 191. §-a és ennek pontos és lelkiismeretes alkalmazása nélkül, kijátszatik a törvény egész rendelkezése és czélja. Ezt akartam constatálni. — A mi most azon jegyzéket illeti, melyet az elnök ur előterjesztett, ezen megállapodás szerint, mely Madarász felszólamlása értelmében történt, csak két eset, tudniillik a 8. és 11. számú az, a melyben két képviselő hivatalos tudomásunk szerint, még az 1878-ik évben, az egyik február 21-én, a másik deczember 29-én vette a megbizatást. Az elsőre, Kende Kanuth képviselőre nézve tehát tiszta dolog, hogy csaknem két éven át tartott megbizatása és igen sajnálom, hogy a ház összeférhetlenségi bizottsága nem tartotta kötelességének ezen urral szemben, a törvényt és házszabályokat eddig is alkalmazni. Hogy minek köszönhetjük ezt, azt talán mindenki mondhatja magában, de azt itt felsorolni nem akarom. — Hogy a törvény és házszabályok ezen urra nézve alkalmaztassanak, utasítsuk az összeférhetlenségi bizottságot, miszerint Kende Kanuth képviselő urral szemben járjon el a törvény és a házszabályok értelmében.

Ugyanez áll Dárday Sándor képviselőre nézve, a ki nem ugyan két egész éven át, de mégis a törvényes egy évi maximumon túl tartotta megbizatását.

Bátor volnék tehát ezen jegyzék elintézése czéljából a következő indítványt előterjeszteni: „Utasittassék az összeférhetlenségi bizottság, hogy a 320. számú jegyzékben 8. és 11. szám alatt előforduló engedélyt nem nyert képviselő urakkal szemben járjon el az 1875: I. törvényczikk 1. §-ának *g*) pontja értelmében.“

B. Mednyánszky Árpád jegyző (*olvassa az indítványt*).

Elnök: Mielőtt a t. ház határozna, bátorkodom csak azt megjegyezni, hogy éppenséggel nem kivántam nevezetségessé tenni, a mit a képviselő ur mondott, hanem egyszerűen előadtam, hogy hogyan áll a dolog; (*Ugy van!*) s ismételten hivatkozom arra, hogy az elnököt semmiféle házszabály nem kötelezi, hogy ő ily jegyzéket vigyen a távollevő képviselőkről. (*Ugy van!*) Tudtommal ez eddig sem történt. — Ha a t. ház ez iránt intézkedni méltóztatik, az elnöknek kötelessége lesz magát a határozathoz tartani.

A mi magát a képviselő ur indítványát illeti, csak arra vagyok bátor a képviselő urat és a t. házat figyelmeztetni, hogy ezen kifejezés „engedélyt nem nyert képviselők“ talán nem egészen helyes, mert hogy a képviselő urak nem nyertek engedélyt, annak nem ők az okai. Tudva van a t. ház előtt, hogy mindkét képviselő ur kérte már az engedélyt a t. háztól és a t. ház, Kende Kanuth képviselő urra nézve 1879. októben 6-án hozott határozatával elhalasztotta a határozatot a felett, hogy megadatik-e neki engedély vagy nem, azon időpontra, a mikor tárgyaltatni fogott majd azon jelentés, mely az összeférhetetlenségi bizottságtól váratott; s hasonló történt október 7-dikén Dárday Sándor képviselő urra nézve is.

Bátor vagyok a t. házat figyelmeztetni, hogy már most, ha inconsenquentiába nem akar esni, szükséges vagy határozni a fölött, megadatik-e nekik az engedély, vagy az ügyet az összeférhetetlenségi bizottsághoz utasítani; de azt nem lehet mondani, hogy ők engedélyt nem nyert képviselők, mert ők annak, hogy a t. ház még nem határozott, nem okai. (*Helyeslés.*)

Madarász József: A házszabályokra hivatkozva kérek szót. A házszabályok 124. §-a szerint világos, hogy, a mint összeférhetlenségi eset jelentetik be bármelyik képviselő, vagy a ház elnöke által, minden vita nélkül kötelessége a háznak e bejelentett összeférhetlenségi esetet az összeférhetlenségi bizottsághoz utasítani. Én tehát csak annyiban voltam bátor a házszabályok értelmében szót kérni, hogy mivel mára volt kitűzve az, vajjon a ház az engedélyt megadja-e azon képviselőknek, a kiknek elsejére október 6-ikán, másodikára pedig október 7-én volt elhalasztva az engedélymegadás, vagy meg nem adásának ideje: a természetes logikai következetesség parancsolja most már, miután ma előbb, mintsem hogy ez ügyet tárgyalta volna a ház, összeférhetlenségi eset van bejelentve, az engedély megadásának kérdése függesztessék fel azon időre, midőn az összeférhetlenségi bizottság jelentését megteendi.

Digitized by Google

Baross Gábor: T. ház! Az előttem szólott képviselő ur hivatkozva a házszabályokra, figyelmeztette a házat arra, hogy itt összeférhetlenségi eset forog fenn s mintán a házszabályok világosan azt rendelik, hogy ily esetekben az ügy, minden további vitatkozás nélkül már a házszabályok alapján is az összeférhetlenségi bizottsághoz utasittassék: kérem a t. házat, méltóztassék a Zay képviselő ur által beadott határozati javaslat mellőzésével, a házszabályok hivatkozott §-a alapján, az ügyet minden vita nélkül az összeférhetlenségi bizottsághoz utasítani. (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatnak ezt elfogadni? (*Elfogadjuk!*)

Ennélfogva a határozat igy szól: Kende Kanuth és Dárday Sándor képviselő urakat illetőleg, Zay Adolf képviselő ur által összeférhetlenségi eset jelentetvén be, a házszabályok 124. §-a értelmében, ezen ügy az összeférhetlenségi bizottsághoz utasittatik és az engedély megadása addig függőben marad. (*Helyeslés.*)

Következik már most a kérvények 26. sorjegyzékének tárgyalása.

Kubinyi Árpád előadó (*olvassa az 1., bezárólag 33. folyó számú kérvények tárgyában a kérvényi bizottság véleményét, mely változatlanul elfogadtatik és a 34. számú kérvényt, melyben Liptómegye kéri az eddigi gyakorlatnak meghagyását, hogy a megyei kincstári összes évi fatermelésnek fele része, kikészített állapotban, az ott lakó kisebb fakereskedőknek eladassék*). A kérvényi bizottság véleménye a következő: Figyelembevétel végett kiadatik a pénzügyministernek.

Matuska Péter: Tisztelt ház! Mint azon megyének egyik képviselője, melynek kérvénye tárgyalás alatt áll, bátor vagyok a t. ház becses engedelmével, a fennforgó tárgyra nézve némelyeket előadni és azon szempontokat, melyek Liptómegye közönségét ezen kérvény benyujtására indították s melyek ugy a kincstárra, illetőleg az állampénztárra nézve fontosak, valamint a megye népességének érdekében, felette nagy horderővel birók, röviden felsorolni. Kijelentem egyúttal, hogy a kérvényi bizottság határozatához járulok s indokaimat legfőkép azért sorolom fel, hogy a kérvényi bizottság határozata ne irott malaszt maradjon, hanem az igen tisztelt pénzügyminister ur által végre is hajtassék.

Liptómegye területének nagy részét az ujvárilikavai uradalom képezi, mely köztudomás szerint, némely kis alodiaturákat leszámitva, erdőségekből áll és emberemlékezet óta kitünően kezeltetik, ugy hogy mintaerdőgazdaságnak mondható s e szerint termése is, illetőleg fája, az ország és a külföld piaczain a legnagyobb keletnek örvend. Ezen erdőkezelés, az előbbi években elegendő kincstári tiszt állván rendelkezésre, egészen házilag vitetett, ugy hogy a fa már feldolgozott állapotban került a kincstári raktárakba és soha eset nem volt, hogy akár csak egy deszka is eladatlanul maradt volna. A kincstár jövedelme nem volt kisebb, mint a jelenlegi, a megyében pedig existált, hol fényesebben, hol kevésbbé fényesen, fakereskedőknek egész serege és a nép, a mely a munkát a kincstárnak teljesitette és a kincstártól kapott a viszonyokhoz mért napszámot, nem nyomorgott, különösen azért sem, mert az eladásra nem alkalmas fa olvaszdákban felhasználtatott, a hol fuvarozás által, a népnek tetemes keresete volt. Későbbi időkben, ezelőtt 10—12 évvel, a hol az üzletvilágban minden vállalat nagy lábra rendeztetett be, merült fel a pénzügyministeriumban azon nézet, hogy a fának biztos piaczot kell szerezni s hogy erre csak nagy vállalkozó képes, minek folytán az uradalom termésének fele ily nagy vállalkozónak kiadatott másik fele, a kisebb kereskedők és a megyei közönség részére visszatartatott s noha 10, sőt 20%-al drágább volt, mint a nagy vállalkozóé, mindig egészen elkelt. Eme rendszer mellett is a nagy vállalkozó, ugy mint a kisebb kereskedők, a fát a kincstári raktárakban vették át, miután a vágatás és a fának a raktárakba való elszállitása és pedig nézetem szerint egészen helyesen, a királyi kincstár által az ő költségére, szigorú felügyelete alatt történt. Ez idén telik le a vállalkozók szerződése s a pénzügyministerium által kibocsátott árlejtési hirdetmény okozta a megyében azon nyugtalanságot, melynek kifolyása a tárgyalás alatt lévő kérvény. A pénzügyministerium ugyanis, az árlejtési hirdetményben alternativ ajánlatok beadását tűzte ki, hogy ajánlatok tétessenek a fának tövön való megvételére, mely esetben az illető vállalkozó maga tartoznék a fát vágatni, elszállítani és ugy, hogy mig a fatermés a kincstár által vágatik és raktárakba szállittatik, a vállalkozó ott a raktárban tartozzék a fát átvenni. Ezen árlejtés mult évi deczember havában már lejárt és a tövön való megvételre ajánlkozó nem jelentkezett, ellenben a fa vágatására és elszállitására az árlejtési hirdetménynél kedvezőbb feltételek alatt tétettek ajánlatok, melyek azonban el nem fogadtattak s most márczius hóra ismét új árlejtési határidő tüzetett.

Az előzmények után itélve, a megye közönsége azon nézetben látszik lenni, mintha a tisztelt pénzügyministerium a fának tövön való eladását minden erővel keresztül vinni akarná. Már pedig e mellett világos, hogy csak nagyobb vállalkozók léphetnek versenyre; világos, hogy azon kisebb kereskedők, kik még a megyében laknak s adójukat fizetik, kenyérkeresetüktől megfosztatnak s existentiájukban megtámadtatnak s miután a privat erdőbirtokosok, községek is csak ezekben találnak vevőket, ezek is felette károsodnak s a munkás nép, mely most, midőn

Digitized by Google

a vágatás és elszállítás a kincstár költségére történik, készpénzben kapja napszámát, a tövön történt eladás esetére teljesen a vevő kényelmére lenne bizva, ki a vágatási díjnak fizetésével, bizonyára nem sietne s a munka folytonosságával nem törődve, ha az árúnak keletet még nem szerzett, az erdőkben munkát egyáltalán nem teljesittetne.

Ehhez járul még, hogy a kir. kincstári erdők sem lesznek jövőre oly példásan kezelve, mint eddig. Azon vállalkozó, a ki tövön vásárol fát, csak azon termést igyekszik kihordani, mely neki nyereségre nyujt kilátást, a talajt nem ugy tisztítja ki, az új növényzetre semmi figyelemmel nincsen, mert ő a jövővel nem törődik, mint a hogy ez azon esetben történnék, ha a kincstár a favágatást és kiszállítást, mint ilyet, az eladástól külön folytatná és gyakoroltatná. — Nekem volt alkalmam a kincstári tisztekkel e részben értekezni s mondhatom, hogy egyhangulag kárhoztatják azon czélba vett intézkedést, mely által ők, mintegy a vállalkozók szolgáivá sülyednének, holott eddig önállóan és mint a tulajdonos kincstár képviselői gyakorolták tény- és jogkörüket.

Nincs kétségem az iránt, hogy a pénzügyministerium helybeli központi osztálya, mely a tövön való eladáshoz ragaszkodik, ezen rendszerváltozást szinte tiszta meggyőződésből és a legjobb szándékkal be akarja hozni, de miután nézetei a kincstárnak külszemélyzetével nem egyeznek meg s egészen eltérők, tán mégis megérdemelne a tárgy annyi figyelmet, hogy a t. pénzügyminister ur azon tisztviselőit a ministeriumnak, kik a helyi viszonyokkal inkább ismeretesek kihallgatná és midőn a két véleményt meghallotta, midőn ezek szemben egymással vitatják indokaikat, határozatot hozna. — Ezen eljárást szorgalmazza Liptómegye közönsége is s én részemről meg vagyok győződve, hogy az igen tisztelt pénzügyminister ur, a mostani rendszert továbbra is fenn fogja tartani, még ha megengedném is, hogy a kincstárra nézve a ministerium erdészeti osztálya által ajánlott kezelés pénzügyi szempontból némi előnyöket nyujt, noha ez sem áll, mert szakértők kijelentése szerint, sehol senki olcsóbban nem expracticál, mint a Liptó-újvár, a likavai uradalom, akkor is azon szempont nézetem szerint sokkal fontosabb, hogy a kincstári erdők ne devastáltassanak s hogy azokban senki más magát tulajdonosnak ne érezze, mint egyedül a királyi kincstár. Arra sincsen kedvező időpont, hogy az itteni lakosok és adófizető kereskedők rovására új nagy vállalkozók beédesgettessenek, hanem ellenkezőleg, szerény nézetem szerint egyik feladata, benntlakó szorgalmas polgárait támogatni, a keresetet nem tőlük elvonni, hanem inkább őket abban részesíteni és adófizetési képességüket emelni.

Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister: T. ház! Miután az imént felszólalt képviselő ur, a kérvényi bizottság véleményét pártolta, valamint pártolja a kérvényi bizottság azon véleményét, hogy ezen ügy figyelembe vétel végett a pénzügyministerhez utasittassék, a dolog érdeméhez nem is akarok hozzászólani, mert magam is osztom ezt a véleményt. Csak nehány kijelentéssel kivánok válaszolni, nevezetesen arra, hogy a t. képviselő ur ugy fogta fel a dolgot, mintha a pénzügyministeriumban szándékolt intézkedés, tisztán a nagy vállalkozók érdekében, a kisebb vállalkozók, vagy akár a munkások ellenére történnék. Bátor vagyok a t. képviselő urat figyelmeztetni és a t. háznak figyelmébe hozni, hogy maga a felosztás ugy történt, hogy apró parcellák is tűzettek ki eladásra, úgy hogy bármely kis vállalkozó is vehetett részt az árverésben. Ezen intézkedés tehát sehogy sem czéloz arra, hogy tisztán csak egykét nagyobb vállalkozónak adassék ki, mert oly parcellák is tűzettek ki árverésre, melyekben 1794 köböl fa termelésre és 800 frt bánatpénz mellett, ugy hogy magából ezen két feltételből is kitünik, hogy nemcsak nagy, hanem kisebb parcellák is bocsáttattak árverésre. A t. képviselő ur továbbá ugy állította oda a pénzügyminister intézkedését, mintha ez csak theoreticus intézkedés volna, mely a gyakorlat és a vidék kivánalmainak meg nem felel. Erre bátor vagyok megjegyezni, hogy ez nemcsak theoretikus intézkedés, hanem a tövön való eladás, vagy pedig a raktárakba való szállítás, a mi az üzemi kiadásnál 200 ezer frtnyi többletet tesz, igen gyakorlati tekintet; mert ha ezen költség meg is térittetik, mindenesetre az állami kincstárra nézve nagy különbség az, ha ezt a famennyiséget a saját költségén és saját veszélyére kell vágatni és szállittatni. De t. ház, a pénzügyministerium által követett és most is foganatban levő intézkedés, mely szerint a fa a raktárakból is vehető, mutatja azt, hogy a vidéknek ezen érdeke szintén figyelembe vétetik. Igyekezni fogok különben ugy, a mint eddig is igyekeztem, hogy a munkás népnek, különösen a mostani inséges időben foglalkozás adassék. Ezen szempontot figyelembe véve, lesz gondom arra, hogy a nagy vállalkozók, a kis vállalkozók érdekeit ki ne játszhassák és ne monopolizálhassák, hogy a népnek munka adassék minden körülmények közt és hogy a kiadás ugy történjék, hogy abban kis parcellákra vállalkozók is részt vehessenek.

Ezeknek figyelembe vételével, kérem a kérvényi bizottság véleményét elfogadni. (*Helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja-e a t. ház a kérvényi bizottság véleményét? (*Elfogadjuk.*) Elfogadtatott.

Digitized by Google

Ministerelnök ur kiván nyilatkozni a napirendre vonatkozólag.

Tisza Kálmán ministerelnök: A legközelebbi teendőkre nézve kivánok a t. ház előtt pár szóval nyilatkozni.

Én azon reménnyben vagyok, hogy a pénzügyi bizottság a jövő hétfői ülésben be fogja mutathatni jelentését a t. háznak. A mint igen jól méltóztatik tudni, igen helyes szokása a képviselőháznak, hogy a pénzügyi bizottságnak a költségvetésre vonatkozó jelentésének beadásától, a költségvetés tárgyalásáig 8—10 napi időt szokott engedni.

Ezen idő nézetem szerint arra is felhasználható, hogy a delegatió félben maradt teendőit befejezhesse. Az én kérésem tehát az volna a t. házhoz, hogy azon esetre, ha a hétfői ülésben a pénzügyi bizottság jelentése be lesz adva, méltóztassanak elhatározni, hogy a közelebbi napok ban ülések nem tartatván, a költségvetés tárgyalása folyó hó 20-ára kitűzetik. (*Általános helyeslés.*)

Én azt hiszem, ez megfelel a képviselőház szokott eljárásának, de egyuttal alkalmat ad arra, hogy a delegatió működését befejezhesse. (*Általános helyeslés.*)

Elnök: Elfogadja-e a t. ház az indítványt? (*Elfogadjuk.*)

E szerint hétfőn ülés tartatnék azon esetre, ha a pénzügyi bizottság jelentésével elkészül és azt beadja; ha nem készül el, akkor a rákövetkező napon, vagy akkor, mikor értesítve leszek arról, hogy a bizottság jelentését beadhatja, fogna ülés tartatni, melyben a t. ház átveszi a pénzügyi bizottság jelentését s egyuttal határozni fog az iránt, hogy a jelentés kinyomassék, szétosztassék s napirendre tűzessék. (*Általános helyeslés.*)

Még arra kérném a t. házat, méltóztatnék határozatképen kimondani, hogy ülés tartatik, ha netalán a főrendiháztól időközben izenet érkezik, különben pedig 20-áig érdemleges ülés nem tartatik. (*Helyeslés.*)

Ez alkalommal bátor vagyok a képviselőháznak azt is javaslatba hozni, hogy miután — a mint méltóztatnak tudni — a 10 évi pénzügyi működés eredményéről szóló jelentésre nézve a t. ház azt méltóztatott határozni, hogy az tárgyaltatni fog, ezen jelentésnek tárgyalása a költségvetéssel együtt történhetnék meg, mert különben határozat tárgyát nem is képezhetné.

Madarász József: T. ház! Bocsánatot kérek, oly nevezetes kérdés ez a 10 évi összevetése Magyarország összes költségvetésének és gazdálkodásának; miként én értem azt és nagyon jól tudom, hogy a költségvetés tárgyalásánál abból indokokat meríteni lehet.

Azonban megtörténhetik, hogy ennek következtében a háznak bizonyos határozatokra is szüksége van; és méltóztassék megengedni, nem szeretnék összezavarni többféle tárgyat a költségvetési vitával.

Én tehát arra kérném a t. házat, méltóztassék ez igen nevezetes jelentésnek tárgyalását a költségvetési vita befejezése utánra kitűzni.

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Én a magam részéről úgy fogom fel a dolgot, mint a t. elnök ur is felfogta, hogy igenis a 10 évi pénzügyi kezelésről szóló jelentés igen fontos, igen becses, de fontossága és becse éppen abban áll, hogy a pénzügyi helyzet megbirálására anyagot, adatokat szolgáltat. És éppen ennél fogva a dolog természetében lévőnek tartom a magam részéről, hogy a budgetvitánál arra reflexio fog tétetni, arra figyelemmel fogunk lenni és éppen ezért czélszerűbb, helyesebb eljárásnak tartanám azt, a mit az elnök ur indítványozott. Mert, ha azon eset állana is elő, melyet Madarász képviselő ur felemlített, hogy azon jelentés folytán netalán határozatot kellene hozni a háznak, vagy határozatokat akarna valaki proponálni: hiszen az általános vitánál akárhány eset volt már arra, hogy ott felmerült ügyekben határozati javaslatok proponáltattak. De, megvallom, azt hiszem, hogy némileg czélja tévesztett dolog volna ezen tárgyalást a budgetvita utánra kitűzni, mikor annak főértéke éppen abban van, hogy tájékoztatóul szolgáljon sok irányban a budgettárgyalás folyamán.

Én tehát arra kérem a t. házat, méltóztassék a tisztelt elnök ur által indítványozott eljárást elfogadni, mert ismétlem, az nem praejudicál annak, hogy ha valaki szükségesnek látja, hogy ezen 10 évi pénzügyi jelentés alapján határozati javaslatot adjon be és a felett a ház határozhasson. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Fröhlich Gusztáv: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy a szőnyegen lévő tárgyhoz egy pár észrevételt tegyek. (*Halljuk!*)

Én egészen eltérő véleményen vagyok mindkét indítványra nézve. Ha átalában tárgyalni szándékoltatik azon jelentés, melyet a zárszámadási bizottság beadott, azt a költségvetési vita előtt kellene tárgyalni; de szerintem nem is tárgyalandó azon jelentés. Felfogásom szerint a a ház, midőn elfogadta indítványomat, hogy azon kimutatás készittessék, czélja az volt, hogy egy könnyen áttekinthető kimutatást birjon 10 évi állami gazdálkodásunkról és ez által a pénzügyi követett politikának helyes megitélését lehetővé tegye. (*Helyeslés.*) Ezen összeállítás nem hozott ismeretlen számokat, csak a 10 éves zárszámadásokban már helybenhagyott számokat összeállította, tehát az mintegy igen értékes anyag szolgálhat alapul a költségvetési tárgyalásnál, de hogy azokat külön tárgyaljuk,

Digitized by Google

az alig lehetséges. Ezt a ház összülésében tenni nem is lehet. Én meghajlok a ház határozata előtt, ha talán tárgyalni akarja általában a jelentést, ha itéletet akar mondani, hogy vajjon azon számok a helyesek-e, melyeket a főszámvevőszék beadott, vagy a zárszámadási bizottság észrevételei-e a helyesek, de ha már tárgyalni akarja a ház, akkor csakugyan a költségvetés előtt kell tárgyalni, mert előbb constatálni kellene a háznak mint birónak, hogy melyek azon számcsoportok, a melyeket a következtetéseink basisául akarunk elfogadni. Tehát kérném, hogy a jelentés, vagy a költségvetés előtt tárgyaltassék, ha azt szükségesnek méltóztatik tartani, vagy a mit én tartok helyesebbnek, éppen ne tárgyaltassék, hanem mint becses anyag a költségvetési vitánál fölhasználtassék, a mi anyagot szolgáltatni, volt annak idején czélja tett indítványomnak. (*Helyeslés.*)

Simonyi Ernő: T. ház! Én azt hiszem, hogy midőn a t. ház valamely tárgyat bizottsághoz utasit véleményadás végett, a felett a háznak kötelessége valamit mondani, ha egyebet nem, legalább azt, hogy tudomásul veszi, mert kell, hogy naplóinkban, jegyzőkönyveinkben nyoma legyen, hogy a háznak ezen határozata teljesittetett és mi lett annak következménye.

Lehet, a t. ház tudomásul veszi, de hogy tudomásul vegye, szükséges, hogy tárgyalás alá vétessék.

Magam is azt mondom, hogy több logikai következetesség van abban, ha a költségvetés előtt tárgyaltatik; de azt hiszem, a dolog természete mindenesetre megkivánja, hogy tárgyaltassék. Hogy lesz-e valaki a házban, a ki ezen jelentés következtében határozati javaslatot indítványoz, azt én nem tudom, én magát a jelentést sem ismerem, fogalmam sincs róla, tehát nem tudom, milyen természetű, hanem lehet, hogy valaki határozati javaslatot fog indítványozni és akkor a felett határozni kell, de nem a költségvetési vita alatt, mert ez két fontos ügynek összezavarása volna, t. i. a költségvetés az ország most folyó évi költségeinek megszavazására irányuló intézkedés, holott az, az ország pénzügyi kezelésének 10 éven keresztül való kimutatása.

Ez tehát oly különböző természetű két dolog, a milyen különböző csak lehet.

Én tehát arra kérném a t. házat, méltóztassék a dolgot tárgyalásra bocsátani, akár a költségvetési tárgyalás után, akár annak előtte. Én azonban azt hiszem, hogy logicailag ennek a tárgyalásnak meg kellene előzni a költségvetési tárgyalást. Ha határozatok nem fognak indítványoztatni, akkor a tárgyalás hosszu időig ugy sem fog tartani, mert hisz azon számok, melyeknek tudomásvételéről van szó, nem jöhetnek újabb elbirálás alá. Én mindenesetre azt hinném, hogy a bizottság jelentése tárgyalás alá vétessék. (*Helyeslés a szélső balfelől.*)

Hegedüs Sándor: Én azt hiszem, hogy mindenki a maga szavainak legilletékesebb magyarázója; és minthogy Frölich Gusztáv tisztelt képviselőtársam, ki az indítványt tette, ugy magyarázta azt, hogy azzal közvetlenül határozatot provocálni és a kérdést külön tárgyalásra kitűzni nem kivánta, hanem egyszerüen becses anyagot kivánt szolgáltatni a háznak arra nézve, hogy pénzügyeink 10 évi eredményét megitélhessük: azt hiszem, hogy ebből az következik, hogy ezen jelentést külön tárgyalás és határozat tárgyává tenni nem lehet; és ha Simonyi Ernő t. képviselő ur azt mondja, hogy ezen bizottság ki volt küldve véleményadás végett, akkor megmegvallom, a határozat, mely által a bizottság utasittatott, nincs elég világosan emlékezetében, mert itt arról, hogy véleményt adjon, szó nem volt, hanem egyszerüen kiküldetett a bizottság arra, hogy összeállítsa az adatokat azon szempontból, melyből azt Frölich képviselő ur indítványozta, hogy t. i. bepillantása, összleges képe legyen a háznak 10 évi gazdálkodásunk és pénzügyi viszonyaink eredményéről.

De különben, vegyük a dolgot gyakorlatilag. Milyen természetü lenne a tárgyalás és a határozat, mely ebből következnék? A tárgyalás egyszerüen szoritkozhatnék a számcsoportozatok összeállítására és birálatára és egyébre nem. Miért? Azért, mert az, a mit Simonyi Ernő t. képviselő ur állított, hogy ez által a 10 évi gazdálkodásra nézve a felmentést megadjuk, a valóságnak meg nem felel, mert minden egyes évben a zárszámadás tárgyalása alkalmával adjuk meg a felmentést. Már most a 10 évre visszapillantani és ismét vitatkozni a felett, hogy akár a számszék, akár a ministerium eljárása helyes volt-e, vagy sem: ezt tenni egyáltalában nem lehet. Ezeket a számadásokat a képviselőház lezárta akkor, midőn az illető zárszámadási bizottság jelentése alapján a felmentést megadta. A képviselőház tehát, mint ilyen, azokkal többé nem foglalkozhatik. És ha ezen szempontból absolute nincs helye a határozatnak, akkor nem tudom, hogy minő tárgyalást és minő határozatot akarna provocálni t. képviselőtársam? Mert, ha a másik szempontot veszem tekintetbe, hogy birálni kivánja azon számcsoportozatokat, melyeket Frölich Gusztáv t. képviselő ur röviden érintett, hogy melyik a helyesebb: a számszéké-e, a kormányé-e, vagy pedig a zárszámadási bizottságé, akkor egyszerüen csak ezen számcsoportoknak számviteli birálatába bocsátkozhatnék, a mi azt hiszem, nemcsak nem feladata a képviselőháznak, de előre láthatólag eredményre nem vezető vitákra adna alkalmat. Ha tehát egy munkát, melyet egy szükebb bizottság szak-

Digitized by Google

közegek segélyével is oly nehezen tudott létrehozni, a plenumban fogunk végezni, nem tudom, vajjon ez a czélszerű munkálkodást lehetővé fogja-e tenni?

A szándék, mely vezérelte a t. képviselő urat az indítványnál, ugyanaz volt, melyet értékesíthetünk és érvényesíthetünk most is az által, hogy ezen előterjesztést nem tűzzük ki rendes tárgyalás végett napirendre, hanem lehetővé tesszük, hogy abból felhasznál mindenki költségvetésünk és általános pénzügyi helyzetünk birálatánál mindent, a mit használni kiván 5—6—10 évi gazdálkodásunk eredményének feltüntetésére. Természetes, hogy a másik félnek, mely talán máskép csoportosítja a számokat és más kritikai szempontokat használ, szintén alkalma lesz a szerinte mutatkozó eredmények feltüntetésére. Kérem ennélfogva a t. házat, hogy térjünk e kérdés felett napirendre és kérem az elnök urat, hogy midőn a napirendre tűzendő tárgyakat felsorolja, méltóztassék ezen ügyet egyszerüen kihagyni. (*Helyeslés.*)

Eötvös Károly: T. ház! Csak röviden kivánom megjegyezni, hogy nézetem szerint azokról bizony nem igen lehet szó, a miket Hegedüs Sándor t. barátom felhozott, mert, hogy számcsoportok birálatába bocsátkozzék a ház, azt én nagyon sok oknál fogva lehetetlennek tartom. De másrészt nem fogadhatom el azon nézetet sem, melyet Fröhlich képviselő ur hangsúlyozott, hogy t. i. ez az egész munkálat és annak minden becse, csak abban állana, hogy anyagul szolgáljon a képviselőháznak. Annál sokkal több az, hogy miként alakult olyanná pénzügyi helyzetünk, a minő az, csak a 10—12 évi gazdálkodás eredményeinek áttanulmányozásával tudható meg. A pénzügyi helyzet pedig anyagul szolgál politikánk általános irányának megbirálására; és én nem hiszem, hogy ha ez a tárgy napirendre tűzetik, ne találkoznék képviselő, a ki a 10—12 évi gazdálkodás komoly megfontolása után ne érezze szükségesnek, hogy határozati javaslattal álljon elő és a t. ház figyelmét felhívja arra, hogy az eddig követett irány és gazdálkodás helyes-e és követhető-e tovább és követhető-e még soká. Igenis lehetőnek tartom, hogy határozati javaslat proponáltatik; s ez az egyik ok. A másik a következő. Én a jelen concret esetben nem tulajdonítok nagy súlyt annak, hogy külön, vagy együtt tárgyaltassék-e ezen ügy a pénzügyi bizottság jelentésével. De kérem a t. elnök urat és a t. többséget, méltóztassék figyelembe venni, hogy nem egészen helyes előzetes eset volna a javasolt módozat. A költségvetést beadta az egyik bizottság. A zárszámadási kimutatást beadta a másik bizottság. A két bizottság együttesen nem tanácskozott. Az egyiknek egyik szempont volt irányadó, a másiknak más szempont. A két bizottság által külön intentiókkal, külön czélra beadott jelentéseket tehát összecsapni és együtt tárgyalni nem volna helyes előzetes eset. Hogy a költségvetés előtt, vagy a költségvetés után tárgyaltassék-e, erre nézve az a nézetem, hogy a költségvetés előtt való tárgyalás alig volna lehetséges, hanem azt gondolom, czélszerű volna azt a költségvetés általános tárgyalása utáni időre kitűzni. A kérdés merituma ki lesz merítve az általános tárgyalással és a mennyiben netalán határozati javaslatra van szükség és az be fog adatni, a fölött akkor dönthetünk. Én tehát kérem a t. házat, méltóztassék ezen tárgyat az egyes tárczák részletes tárgyalása előtt napirendre kitüzni.

Baross Gábor: Tisztelt képviselőház! Azt hiszem czélszerű lesz ezen kérdésben megállapodni. Midőn a jelentést beadta az illető bizottság, a t. ház elhatározta volt, hogy annak tárgyalása iránt annak idejében határozni fog. Ez inditotta az elnök urat arra, hogy jelenleg ezen tárgyról említést tett. A t. felszólalók egy része, különösen Fröhlich Gusztáv képviselő ur azt mondotta, hogy vagy előzetesen tárgyaltassék ezen jelentés, vagy átalában ne tárgyaltassék. Én t. ház, ismerve már a ház által hozott határozatot, azon nézetemnek vagyok bátor kifejezést adni, hogy ezen jelentésnek előzetes, vagy különleges tárgyalása, általában concrét eredményre nem fogna vezetni. Annál fogva szerény nézetem szerint helyeselhető azok felfogása, a kik azt mondják, hogy a jelentés külön tárgyalás alá ne tűzessék; de, tekintve azon indokot, a mely miatt a t. ház ezen részletes kimutatás összeállítását elrendelte, vagyok bátor a t. háznak egy concret határozati javaslatot indítványba hozni. A kiindulási pont ugyanis az volt, hogy a zárszámadási bizottság állitsa össze a tiz évi pénzügyi kezelésnek kimutatását akként, hogy, jelesen a költségvetés tárgyalása alkalmával, a t. háznak egy könnyen áttekinthető számadati kimutatás álljon rendelkezésére, a melyből a multra és jövőre nézve birálatot vonhasson mindenki.

Igy állván a dolog, kérem a t. házat, méltóztassék kimondani, hogy a kimutatás a költségvetési tárgyalás alkalmával, mint eleve megjelölt becses adaggyüjtemény, felhasználható és ezzel együtt elintézhető legyen

Ezen határozattal a t. ház consequens marad önmagához.

Szederkényi Nándor: T. ház! Baross Gábor t. képviselő ur oda megy, a hová az előttem szólók akarták a házat vinni, t. i., hogy azon beadott jelentés felett a ház határozzon: Az előttem szólott t. képviselő ur már határozati javaslatot is nyujtott be és kéri, hogy a ház azt egyszerüen fogadja el. Köztünk és t. képviselő-

Digitized by Google

társam között az a különbség, hogy mi a házszabályok értelmében akarjuk ezen kimutatást kitűzetni tárgyalás alá és akkor módjában lesz t. képviselőtársamnak ezen határozati javaslatot szintén benyujtani, meglehet, hogy mi más határozati javaslatot fogunk benyujtani.

De hogy most mindjárt egy határozati javaslatot tárgyaljunk a felett, a mit ma nem is tárgyalunk és a mi napirendre nem volt kitűzve, azt hiszem, t. ház, ez világosan a házszabályok és minden eddigi gyakorlat ellen volna. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Én tehát arra kérem a t. házat, hogy miután már Baross Gábor t. képviselő urnak formulázott határozati javaslata is van, a melyet majd annak idejében meg fogunk fontolni, méltóztassék a jelentést napirendre tűzni és ott azután majd hozzá szólunk a határozati javaslathoz. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Tisza Kálmán miniszterelnök: T. ház! Bocsánatot kérek, de én nem foghatom fel ugy a dolgot, mint az előttem szólott t. képviselő ur, hogy Baross Gábor képviselő ur határozati javaslatot adott be az iránt, hogy mi történjék a tiz évről szóló jelentéssel érdemileg. Többen méltóztattak arról szólni, hogy ezen tárgy miként és mikor tűzessék napirendre, külön-e, vagy együtt a költségvetés általános tárgyalásával; előtte-e, utána-e, vagy a költségvetés tárgyalása között. És éppen egy ily indítványt adott be Baross Gábor t. képviselő ur, a mely indítvány semmi egyebet nem mond, mint azt, hogy ez, mint becses anyag tárgyaltassék akkor, midőn a költségvetés általános vitája lesz és határozzon e felett a ház együttesen a költségvetéssel. Ez tehát nem a tárgy érdemére vonatkozó határozati javaslat, hanem a napirendre vonatkozó éppen olyan indítvány, mint a milyent itt kettőt, hármat, vagy négyet már hallottunk.

Ha már felszólaltam, megjegyzem, hogy igenis éppen azért, mert Eötvös Károly képviselő ur is azt mondta, hogy a pénzügyi gazdálkodás és politika megbirálásának anyagául kivántatott ezen 10 évi kimutatás; és miután, mindenki tudja, hogy nálunk minden költségvetési általános vita mindig, különbség nélkül a pénzügyi gazdálkodás s ezzel kapcsolatban a követett politika megbirálásának szokott alkalma lenni, igenis helyesnek tartom, hogy ezen munkának, mely azért készült, hogy éppen ezeknek megbirálásánál anyagul szolgáljon, akkor használtassék fel, mint becses anyag és mint máskor is történt, mint az imént jeleztem, ha valaki arra nézve specialis határozatot akar hozatni, használja fel ezen alkalmat javaslatának beterjesztésére.

A magam részéről tökéletesen egyetértek Frölich képviselő urral, a ki kifejezte azon nézetét, hogy ennek nem is feladata külön határozatot provocálni, hanem feladata éppen a költségvetési vitánál tájékozásul és irányadóul szolgálni.

Tehát igen kérem a t. házat, méltóztassék elfogadni a t. elnök ur eredeti propositióját, mint a mely ugyanaz, mint a melyet Baross Gábor képviselő ur formulázott. (*Helyeslés.*)

Elnök: Ha méltóztatnak elfogadni, kimondom a határozatot olyképen, hogy február 20-ikán tárgyalás alá kerül a költségvetés és ezzel együtt a tíz évi kimutatás. Továbbá ismétlem, mint ezt bátor voltam mondani, hogy hétfőn s esetleg később ahhoz képest, a mint a pénzügyi bizottság beadja jelentését, továbbá a főrendiházi izenet átvételére is egy rövid ülés fog tartatni.

Hogy a t. háznak a főrendiház módositására vonatkozó határozata a főrendekhez átküldethessék, méltóztassanak meghallgatni a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó pontját.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvi kivonatot*).

Elnök: Észrevétel nem tétetvén, a jegyzőkönyv ezen része hitelesittetik.

Egyéb tárgy nem levén, az ülést bezárom.

Az ülés végződik 12 órakor.

Digitized by Google

204. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1880. évi február 9-én.

Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesitès. Elnöki jelentés a beérkezett törvényekről. Dárday Sándor és Kende Kanuth lemondásokról kormánybiztosi állásukról. Főrendiházi izenet a Bosznia és Herczegovina közigazgatásáról szóló törvényjavaslatról. A pénzügyi bizottság jelentése, az 1880. évi költségvetésről; ugyanaz két kérvényről, melyek a pénzügyi bizottsághoz voltak utasitva; ugyanaz a hátralékos dézsmaváltság befizetéséről, az államkölcsönök fedezéséről és a földtehermentesitési kölcsönök törlesztéséről; végül a honvédelmi minister pótkölcsönéről. A kérvényi bizottság jelentés a kérvények XXVII-ik sorjegyzékéről.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Bedekovics Kálmán, Trefort Ágoston, br. Kemény Gábor, gr. Szapáry Gyula és Péchy Tamás.

(*Az ülés kezdődik d. e. 11 órakor.*)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Baross Gábor jegyző ur fogja vezetni. A netán szólni kivánókat Antal Gyula jegyző ur fogja jegyezni.

Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a február 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a t. háznak Kolozsmegye közönsége föliratát, melyben Maros-Tordamegye fölterjesztését pártolván, azon belügyministeri rendelet ellen szólal föl, a mely kényszerítőleg kötelezi a rendezett tanácsú városokat, nagy községeket és közjegyzői szövetkezeteket a törvénygyüjtemények megvételére.

Szeged sz. kir. város közönsége kérvényét, melyben a fölállítandó harmadik egyetemnek Szegeden való elhelyezését kéri.

Ezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom továbbá Kende Kanuth képviselő urnak levelét, melyben jelenti, hogy a percsorai szegedi tiszaszabályozó társulatnál elfoglalt kormánybiztosi megbizatásáról lemond, valamint Dárday Sándor képviselő ur levelét, melyben jelenti, hogy a margitai védgáttársulatnál elfoglalt kormánybiztosi megbizásról lemond.

Minthogy a t. ház ezen két képviselőnek ügyét az összeférhetlenségi bizottsághoz méltóztatott utasítani, azt vélném, hogy ezen lemondási jelentések, szintén az összeférhetlenségi bizottságnak lennének kiadandók. (*Helyeslés.*) E szerint kiadatnak az összeférhetlenségi bizottságnak.

Egyéb elnöki előterjesztésem nincs.

A főrendiház jegyzője kiván egy izenetet előterjeszteni.

B. Rudnyánszky József, a főrendiház jegyzője: Nagymélt. elnök! T. képviselőház! A főrendiház Bosznia és Herczegovinának az 1878. julius 13-án kelt berlini szerződés által az osztrák-magyar monarchiára átruházott közigazgatási tekintetben szükséges intézkedésekről szóló törvényjavaslathoz változatlanul hozzájárult. Az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatot van szerencsém tisztelettel átnyujtani.

Antal Gyula jegyző (*olvassa a jegyzőkönyvi kivonatot*).

Elnök: E szerint a két ház közt ezen törvényjavaslatra nézve teljes egyetértés jövén létre, ezen törvényjavaslat, a szokott módon legfelsőbb szentesités alá fog terjesztetni.

Digitized by Google

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság nevében annak általános jelentését, az 1880-ik évi állami költségvetésről, mellékleteivel együtt benyujtani. Kérem a t. házat, méltóztassék kinyomatását, a ház t. tagjai között szétosztását és az osztályok mellőzésével, napirendre kitűzését elhatározni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház t. tagjai közt szét fog osztatni és a hozott határozathoz képest, f. hó 20-án tüzetik ki napirendre.

Kautz Gyula, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság részéről két jelentést benyujtani. Az egyik vonatkozik a reformata egyház egyetemes conventjének azon kérvényére, melyben az egyházi czélokra szánt felemelését kéri; a másik vonatkozik Biharmegye azon föliratára, melyben kéri, hogy a területén levő 89 községben eddig fel nem állított iskolákra, a népnevelési szükségletre előirányzott összegből, egy rész nekik megszavaztassék.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház t. tagjai közt szét fog osztatni és annak idején napirendre fog tűzetni.

Láng Lajos a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését benyujtani a következő három törvényjavaslatról: a hátralékos szőlő dézsmaváltsági tartozások befizetéséről; az államkölcsönök tőketörlesztési évi járadékainak fedezéséről és a földtehermentesítési kötvények törlesztéséről. Kérem, méltóztassék ezeknek kinyomatását, szétosztását és az osztályok mellőzésével napirendre tűzését elhatározni.

Elnök: A jelentések ki fognak nyomatni, a ház t. tagjai közt szét fognak osztatni s annak idején napirendre tűzetni.

Molnár György a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését beadni azon törvényjavaslatról, melyben a honvédelmi ministerium 1879-iki évi költségvetéséhez 105,000 forint póthitel megszavazását kéri. Kérem, méltóztassék ezen jelentést kinyomatni, a ház t. tagjai közt szétosztatni és az osztályok mellőzésével tárgyalásra kitűzni.

Elnök: Ki fog nyomatni, szét fog osztatni s annak idején az osztályok mellőzésével napirendre fog tűzetni.

Vécsey Tamás, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a kérvényi bizottság által letárgyalt kérvényeknek XXVII. sorjegyzékét, a házszabályok szerint leendő intézkedés végett, tisztelettel bemutatni.

Elnök: A sorjegyzék ki fog nyomatni és szétosztatni, magok a kérvények pedig betekintés végett a ház irodájába fognak letétetni és a kérvények tárgyalása szombaton, a szokott időben fog fölvétetni.

Egyéb tárgya a mai ülésnek nincs, azonban a jegyző ur elkészülvén a jegyzőkönyvvel, méltóztatnának talán azt meghallgatni, hogy nyomban hitelesittessék.

Baross Gábor jegyző (*olvassa a mai ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, az hitelesittetik.

Az ülést beszárom.

(*Az ülés végződik 11 óra 45 perczkor.*)

Digitized by Google

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ.

(A kövérnyomatú számok az üléseket jelölik, melyben az illető személyek működnek, a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.

Elnökök:

Szlávy József **179—189, 192—204.**
B. Kemény János **190, 191.**

Jegyzők:

Antal Gyula **179, 180,** 182, 185—187, 193—200, **202—204.**
Baross Gábor **179—194, 196—204.**
Beőthy Algernon **201.**
Márkus István **182—189, 191.**
B. Mednyánszky Árpád **179—187, 192, 198—201, 202, 203.**

Előadók:

Baross Gábor **181, 184—186, 188.**
Emmer Kornél **179, 183, 193, 202.**
Hegedüs Sándor **179—182, 185, 192, 196—198, 203,**
Kazy János **182, 192.**
Kautz Gyula **179.**
Kubinyi Árpád **200, 203.**
Molnár György **182, 186, 187.**
Szlávy Olivér **180, 198.**
Tibád Antal **198, 200, 201.**
Vécsey Tamás **180, 184, 186—188, 194, 196, 199.**
Wahrmann Mór **181, 182, 185, 187.**
Zsiros Lajos **179, 184.**

Almásy Sándor 301.
Apponyi Albert 53, 150, 151, 152, 153, 208, 256, 281.

Baross Gábor 127, 134, 135, 138, 139, 141, 143, 176, 178, 185, 186, 199, 207, 264, 284, 312, 376, 380.
Bánhidy Béla (báró) 142, 183, 216.
Bereczky Sándor 190, 310.
Bessenyey Ernő 163, 192.
Bujanovics Sándor 26, 48.

Chorin Ferencz 157.
Csanády Sándor 6, 8, 45, 166, 312, 328.
Csatár Zsigmond 130, 132.
Csáky László (gróf) 342.

Digitized by Google

Degré Alajos 57, 66, 238, 317.

Elekes György 362.
Emmer Kornél 3, 89, 239, 357, 361, 362, 363, 370.
Eötvös Károly 251, 380.
Éles Henrik 291, 336.

Falk Miksa 154.
Frölich Gusztáv 378.

Gulner Gyula 140, 217, 236, 329.
György Endre 127, 222, 225.
Gyurgyik Gyula 205, 312.

Halász Bálint 162, 221.
Hedry Ernő 177.
Hegedüs Sándor 5, 8, 9, 30, 39, 44, 46, 56, 70, 123, 142, 231, 253, 286, 292, 296, 297, 298, 302, 338 373, 379.
Hegyessy Márton 45, 117, 186, 192.
Helfy Ignácz 10, 39, 40, 46, 152, 234, 290.
Hermann Otto 134, 135, 249.
Hoffmann Pál 267, 336.
Horváth Lajos 332.
Hosztinszky János 27.

Irányi Dániel 28, 204, 237, 302, 308, 309, 316, 360, 366.
Istóczy Győző 270.
Ivánka Imre 40.

Jókai Mór 157.

Kazy János 70, 230.
Kemény Gábor (báró) 70, 138, 139, 159, 184, 208, 209.
Királyi Pál 22.
Kiss Albert 71, 73, 298, 304, 306.
Kubinyi Árpád 376.

Láng Lajos 51.
Lázár Mihály 122, 210.
Lesko István 49.
Lukács Béla 105, 187, 203, 293, 296.
Lükő Géza 315.

Madarász József, 109, 121, 161, 196, 198, 202, 203, 217, 233, 242, 272, 294, 314, 316, 318, 324, 325, 346, 351, 353, 356, 357, 372, 374, 375, 378.
Mocsáry Lajos 39, 44, 102, 189, 231, 239, 245, 275, 277.
Molnár Aladár 153, 194, 210, 330, 334.
Molnár György 84, 170, 174, 195, 197, 198, 202.

Nagy Gábor 123, 199.
Nagy István 168.
Nemes Nándor (gróf) 286.
Németh Albert 251, 328.
Novák Gusztáv 61, 346, 354.

Orbán Balázs 24, 72, 99, 254, 327, 369.
Ormay Károly 363.
Ozsegovics Lajos (báró) 317.

Pauler Tivadar 101, 212, 214, 220, 231, 297, 359, 361.
Perczel László 182.
Péchy Tamás 15, 42, 184, 214, 217, 307, 312, 314.
Pulszky Ágost 111, 174, 188, 192, 195, 202, 236, 275.

Rakovszky István 124.

Scitovszky János 304, 306.
Simonyi Ernő 5, 31, 199, 233, 235, 316, 334, 366, 379.
Simonyi Lajos br. 5.

Digitized by Google

Szabó Imre 314.
Szalay Imre 33, 133, 136, 139, 155, 159, 261, 311, 312.
Szapáry Gyula (gróf) 289, 292, 293, 315, 317, 320, 373, 377.
Szederkényi Nándor 85, 96, 122, 174, 187, 198, 310, 361, 364, 373, 380.
Szeniczey Ödön 321, 333.
Széll György 64.
Szilágyi Dezső 41, 234, 250, 251.
Szlávy Olivér 23, 294.
Szontágh Pál (gőm.) 90.

Teleszky István 197, 199, 236.
Thaly Kálmán 35, 38, 52, 122, 138, 139, 141, 186, 197, 198, 200, 307.
Tibád Antal 294, 322, 325, 344, 353.
Tischler Vincze 173, 178, 179.
Tisza Kálmán 7, 8, 13, 24, 33, 38, 39, 40, 41, 73, 96, 116, 126, 143, 147, 152, 154, 157, 169, 179, 188, 193, 194, 200, 204, 205, 206, 210, 214, 215, 223, 225, 226, 227, 240, 241, 242, 244, 245, 249, 250, 252, 272, 273, 283, 298, 300, 302, 305, 308, 311, 320, 326, 349, 356, 361, 363, 368, 369, 373, 378, 381.
Trefort Ágoston 4, 43, 128, 131, 222, 256, 312.

Ugron Gábor 63.
Urányi Imre 8.

Veszter Imre 198, 202, 358.
Vécsey Tamás 23, 122, 123, 127, 160, 204, 210, 211, 230, 253, 310, 311, 312, 313, 315, 316.
Vidliczkay József 127, 164.
Wahrmann Mór 29, 38, 46, 75, 83, 134, 203, 293.

Zay Adolf 58, 80, 211, 340, 374.
Zsiros Lajos 3, 122.

Digitized by Google

TÁRGYMUTATÓ.

(A számok az üléseket jelölik, melyekben az illető előterjesztések, vagy tárgyak előfordulnak.)

Törvényjavaslatok- és kormány-előterjesztések tárgyalása.

Anglia és Fiume közt eszközlendő kereskedelmi gőzhajózás segélyezéséről **187, 188.**

Az 1880. év első negyedében viselendő közterhekről és fedezendő államkiadásokról **179, 180.**

Az 1880. évi államháztartási hiány részbeni fedezéséről **197, 198.**

Az ország némely inséges vidéken vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetitéséről **198, 199.**

Az ország némely részeiben jelentkező inség elhárítására szükséges költségek fedezéséről **198. 199.**

Cseléd-, kocsi- és lótartási adó megszüntetéséről **179—182.**

Franeziaországgal a szegényjog kölcsönös biztositására kötött szerződésről **187. 188.**

Franeziaországgal 1879. január 20-án kötött kereskedelmi egyezmény meghosszabbitásáról **185, 186.**

Hadmentességi díjról **182—188.**

Horvát-Szlavonországokkal kötött pénzügyi egyezmény meghosszabbitásáról **185, 186.**

József műegyetem és állat-gyógyintézet elhelyezéséről **179, 180.**

Királyi közjegyzők díjairól **202.**

Kőolaj-vám felemeléséről és ásványolaj-adóról **181—183.**

Németországgal fennálló kereskedelmi szerződés meghosszabbitásáról **185, 186.**

Nyeremény-adóról **181, 182.**

Phylloxera vastatrix rovar ellen követendő rendszabályok ügyében kötött nemzetközi egyezményről s az ebből folyó intézkedésekről **185, 186.**

Bizottsági jelentések tárgyalása, melyek nem törvényjavaslatra vonatkoznak.

Állandó igazoló bizottság jelentése Abonyi Emil és Várady Gábor igazolása tárgyában **193.**

Gazdasági bizottság jelentése, a ház deczember havi költségeiről s Bassó Armin könyvtárnok fizetése pótlásáról **184.**

Gazdasági bizottság jelentése, a ház január havi költségeiről és Kaschenics Franeziska kérvényéről **194.**

Kérvényi bizottság jelentése, a kérvények XXI. és XXII. sorjegyzékéről **184.**

Kérvényi bizottság jelentése, a kérvények XXIII. sorjegyzékéről **188.**

Kérvényi bizottság jelentése, a kérvények XXIV. sorjegyzékéről **194.**

Kérvényi bizottság jelentése, a kérvények XXV. sorjegyzékéről **199.**

Digitized by Google

Kérvényi bizottság jelentése, a kérvények XXVI. sorjegyzékéről 203.
Könyvtári bizottság jelentése, a könytárnak 1878/81. orsz. gyülés alatti összes bevételei és kiadásairól 194.
Mentelmi bizottság jelentése, Madarász József mentelmi ügyéről 182.
Mentelmi bizottság jelentése, Nagy György mentelmi ügyéről 200.
Összeférhetlenségi bizottság jelentése, Michl Jakab ügyében 200.
Összeférhetlenségi bizottság jelentése, az 1875-dik évi I. t. cz. 1-sö §. *g*) pontját illetőleg 200, 201.
Számvizsgáló bizottság jelentése, az 1879. január 1-től ugyanazon év junius 30-ig vezetett pénztári számadásokról 194.

Interpellatiókra adott válaszok.

Földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister válasza:
Gr. Apponyi Albert interpellatiójára 188.
Molnár Aladár interpellatiójára 188.
Igazságügyi minister válasza:
Halász Bálint interpellatiójára 188.
Közmunka- és közlekedési minister válasza:
B. Bánhidy Béla interpellatiójára 180.
B. Bánhidy Béla interpellatiójára 188.
Királyi Pál interpellatiójára 179.
Ministerelnök válasza:
Gyurgyik Gyula interpellatiójára 187.
György Endre interpellatiójára 189.
Jókai Mór interpellatiójára 185.
Miklós Gyula interpellatiójára 188.
Szalay Imre interpellatiójára 185.
Tischler Vincze interpellatiójára 188.
Pénzügyminister válasza:
Degré Alajos interpellatiójára 199.
Vallás- és közoktatási minister válasza:
Csatár Zsigmond két interpellatiójára 184.

Inditványok indokolása, vagy tárgyalása.

Mocsáry Lajos inditványa, a Budapesten f. é. január 11. és következő napokon történt utczai tüntetések tárgyában 192—197.
Madarász József inditványa, a delegatio nem magyarnyelvű tárgyalása iránt 202.
Madarász József inditványa, a királyi biztos képviselők iránt 203.

Főrendiházi izénetek tárgyalása.

A kőolaj-vám felemelése és az ásványolaj-adóról szóló törvényjavaslatra tett módositások 185.
Martinschizza, Buccari, Porto-Ré, Zengg és Carlopago szabadkikötőknek az általános vám- és kereskedelmi területbe vonásáról szóló törvényjavaslatra tett módositások 188.
Magyarország némely vidékein vetőmagban szükölködő községek által felveendő kölcsönök állami közvetitéséről szóló törvényjavaslatra tett módositások 203.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05670 9333

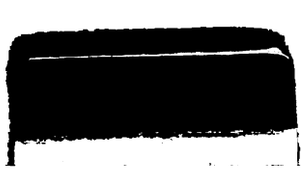

Digitized by Google